T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

ALTIPARMAK MEHMED EFENDİ'NİN NÜZHET-İ CİHÂN VE NÂDİRE-İ ZAMÂN (NİGÂRİSTÂN) TERCÜMESİ (İNCELEME - TENKİTLİ METİN)

SEDAT KOCABEY

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞRETİM ÜYESİ CUMHUR ÜN

EDİRNE 2023

Tezin Adı: Altıparmak Mehmed Efendi'nin *Nüzhet-i Cihân ve Nâdire-i Zamân (Nigâristân)* Tercümesi (İnceleme-Tenkitli Metin)

Hazırlayan: Sedat Kocabey

ÖZET

Nüzhet-i Cihân ve Nâdire-i Zamân (Nigâristân) Tercümesi'ni konu edinen bu tez, eserin tenkitli neşrini ve incelemesini yapacaktır. Eser XVI. yüzyılda *Nigâristân* adıyla yazılan Farsça İslam Tarihi'nin Türkçeye bilinen tek tercümesidir. Eser sahibi devrin tanınmış âlimlerinden Altıparmak Mehmed Efendi'dir. Kaynaklarda kendisinden Üskübî ve Çıkrıkçızâde diye de bahsedilen Mehmed Efendi daha ziyade *Altıparmak* lakabıyla tanınmıştır. Çok yönlülüğü ile öne çıkan mütercimin şairliğinin ulaşılabilen en önemli örnekleri eserin içerisinde yer almaktadır. Birinci bölümde Altıparmak Mehmed Efendi'nin hayatı, eserleri hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde tercümenin nesir kısmına dair muhteva incelemesi yapılmıştır. Sonrasında eserdeki Türkçe şiirler incelenmiş ve Farsça şiirler ayrı bir başlıkta gösterilmiştir. Üçüncü bölümde nüsha incelemeleri yapılmıştır. Ardından metin tesisinde izlenen usul açıklanmış ve hemen akabinde eserin tenkitli neşrine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Nüzhet-i Cihân ve Nâdire-i Zamân, Altıparmak Mehmed Efendi, Türk Edebiyatı, XVII. Yüzyıl Osmanlı Edebiyatı

Name of Thesis: *Nüzhet-i Cihân ve Nâdire-i Zamân (Nigâristân)* of Altıparmak Mehmed Efendi: Translation, Analysis and Critical Edition

Prepared by: Sedat Kocabey

ABSTRACT

This thesis which studies *Nigâristân*'s translation (which is called *Nüzhet-i Cihân ve Nâdire-i Zamân*) will analyze and critically edit the book. The study is the only known Turkish translation of the Persian Islamic history written in 16th century under the title of "*Nigâristân*." The translator is the great scholar of his time Altıparmak Mehmed Efendi. Mehmed Efendi who is mentioned as "Üskübî" and "Çıkrıkçızâde" in the sources adopts "Altıparmak" epithet. The thesis contains the most important samples of the translator's poetry who is also prominent in his versatility. The first chapter informs us about the life and studies of Altıparmak Mehmed Efendi. The second chapter analyses the prosaic content of the translation. While presenting poems in Persian under a separate title, the second chapter also examines the poems in Turkish. Third chapter analyzes the copies in hand for the editing. Then it gives information on the method of editing the text and contains the critical edition itself.

Key words: Nüzhet-i Cihân ve Nâdire-i Zamân, Altıparmak Mehmed Efendi, Turkish Literature, XVIIth Century Ottoman Literature

ÖN SÖZ

Klasik Türk edebiyatı süresince manzum ve mensur kaleme alınan eserler kültürel mirasımızın oluşumunda, var olan bilgi birikiminin günümüze aktarılmasında şüphesiz önemli bir yere ve değere sahiptir. Bu geniş sahanın sağlıklı olarak incelenmesi ve günümüzce anlaşılarak aktarılması; dinî ilimler, edebiyat, tarih, filoloji, sosyoloji, coğrafya, etnografya gibi çok sayıda bilimin ışığında yapılan çalışmalarla mümkündür.

XVI-XVII. yüzyılda yaşayan âlim, mütercim ve çalışmamızdaki örneklere binaen şairliği de olan Altıparmak Mehmed Efendi'nin *Nüzhet-i Cihân ve Nâdire-i Zamân (Nigâristân) Tercümesi* adlı İslam tarihi çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır. Bu eser, hem muhtevası (İslam tarihi olması) itibariyle hem de anlatımda yer verilen latifeler ve şiirler itibariyle çok zengin bir içeriğe sahiptir. İslam tarihi olan eser Müslüman devletlere ve bu devletlerdeki önemli şahsiyetlere dair önemli bilgileri hâizdir. Bununla birlikte İslamî kültürde önemli yeri olan hikâyelere yer vermesi ve nihai olarak mütercimin şairliğine delalet eden şiirleri içermesi eserin kıymetini artırmaktadır. Bunlara rağmen *Nüzhet-i Cihân ve Nâdire-i Zamân (Nigâristân) Tercümesi* hakkında günümüze gelene kadar herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Hz. Muhammed'in soyundan başlayıp eserin orijinali ile uyumlu olarak Akkoyunlu devletine kadar devam eden anlatım Altıparmak Mehmed Efendi'nin *Câm-ı Cem-âyîn*'den ekleme yaparak Türklerin soyundan başlayıp Ertuğrul Şah'a kadar anlatımıyla sona ermesi bakımından da ayrı bir önem taşımaktadır.

Yoğun geçen bir çalışma temposu ile neticeye erdirdiğimiz tezimizde birçok kişinin katkısı ve desteği olmuştur. İlk olarak tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Cumhur ÜN hocama teşekkürü bir borç bilirim. Kendisinin katkı ve yönlendirmeleri çalışmamızı verimli kılıp süreci olumlu ilerletmemize vesile olmuştur. Lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimim boyunca ilminden istifade ettiğim ve fikirleriyle çalışmalarıma yol gösteren muhterem hocam Prof. Dr. Ali İhsan ÖBEK'e, tez izleme komitelerinde ve tez savunmamda verdiği emek ve gösterdiği sabır vesilesiyle Dr. Öğretim Üyesi Bülent ATALAY hocama, savunma jürimde bulunan ve tezime değer katan fikirleri için Doç. Dr. Bünyamin TAŞ ve Doç. Dr. Mehmet Akif GÖZİTOK hocalarıma minnettarım. Bu çalışmaya beni yönlendiren ve birçok hususta kendisiyle

istişarelerde bulunduğum kıymetli büyüğüm Doç. Dr. Göker İNAN'ın da hakkını ödemekten âciz olduğumu burada belirtmek isterim. Metnin tenkitli neşrini oluşturma kısmında katkı sunan Dr. İsmet İPEK ve Nimet İPEK'e, Bursa İnebey nüshasını bulmama vesile olan Dr. Uğur ÖZTÜRK'e, katkılarından dolayı Dr. Çağdaş ALBAYRAK'a, Farsça beyitlerin tercümesinde yardımcı olan Husein Soufian'a ve özellikle metni düzenlemeye dair katkısı ve tez çalışmam boyunca gösterdiği sabrı için refika-i muhteremim Aslınur KOCABEY'e müteşekkirim.

Son olarak yazmalara ulaşma noktasında kolaylık gösteren Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi çalışanlarına ve nezih bir çalışma ortamı sunan İSAM personeline teşekkürlerimi sunmak isterim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **I**

ABSTRACT ..... **II**

ÖN SÖZ ..... **III**

İÇİNDEKİLER ..... **V**

KISALTMALAR VE İŞARETLER ..... **VII**

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ ..... **IX**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM ALTIPARMAK MEHMED EFENDİ'NİN HAYATI VE ESERLERİ **4**

1. HAYATI 4
2. ESERLERİ 7

İKİNCİ BÖLÜM NÜZHET-İ CİHĀN VE NĀDİRE-İ ZAMĀN'IN MUHTEVASI **10**

1. NÜZHET-İ CİHĀN VE NĀDİRE-İ ZAMĀN'IN TANITIMI VE İNCELEMESİ **10**

1.1 ESERİN TANITIMI 10
1.1.1 Eserin Kaynaklarına Dair *10*
1.1.2 Eserde Adı Geçen, Giriş Kısmında Bahsedilmeyen Kaynaklara Dair *14*
1.1.3 Eserin Yazılışı ve Tercümenin Sebebi *18*
1.1.4 Tercümenin İsimlendirilmesi *19*
1.1.5 Eserin Konusu ve Türü *20*
1.2 TERCÜMENİN ORİJİNAL ESERDEN FARKLI NOKTALARI 20
1.3 TERCÜMENİN DİL HUSUSİYETLERİ 29
1.3.1 Seci *31*
1.4 TERCÜMEDEKİ AYET VE HADİS İKTİBASLARI 35
1.5 TERCÜMEDEKİ ATASÖZLERİ VE DEYİMLER 41

2. ALTIPARMAK MEHMED EFENDİ'NİN ŞİİRLERİ VE ŞAİRLİĞİ **50**

2.1 TÜRKÇE ŞİİRLER 51
2.1.1 Şiirlerdeki Edebi Sanatlar *78*
2.2 FARSÇA ŞİİRLER 84

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM NÜSHALAR, NEŞİR USULÜ VE METİN **112**

1. NÜSHA TAVSİFLERİ 112
1.1 Çalışmanın Esasını Oluşturan Nüshaların Tavsifleri *112*
1.2 İncelenen, Çalışmaya Dahil Edilmeyen Nüshaların Tavsifi *113*
1.3 Metin Neşrinde Kullanılan Nüshaların Seçimi *120*
2. METNİN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YOL 123
3. METİN 124

DİZİN **736**

SONUÇ **743**

KAYNAKÇA **746**

EKLER **756**

EK 1: İN 1B 756
EK 2: İN 345A 757
EK 3: İN 346B 758

Ek 4: İN 361a 759
Ek 5: NO1 1b 760
Ek 6: NO1 328b 761
Ek 7: NO1 329b 762
Ek 8: NO1 345b 763
Ek 9: AN 1b 764
Ek 10: AN 217a 765
Ek 11: Târih-i Nigâristân İran Baskısı (Dış Kapak) 766
Ek 12: Târih-i Nigâristân İran Baskısı (İç Kapak) 767

KISALTMALAR VE İŞARETLER

a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
a.g.t	Adı Geçen Tez
Ar.	Arapça
b.	bin
bk.	bakınız
böl.	Bölüm/Bölümü
c.	cilt
çev.	çevirmen
der.	derleyen
dp.	Dipnot
Far.	Farsça
h.	Hicri
haz.	Hazırlayan
Hz.	Hazret
ktp.	Kütüphanesi
m.	Miladi
mm.	milimetre
nr.	numara
ö.	Ölümü
R.	Revan
ra.	Radıyallahu anh
s.	sayfa
sad.	sadeleştiren
s.a.v.	Sallallahu aleyhi ve sellem
TDK	Türk Dil Kurumu
thk.	tahkik eden
trc.	tercüme, tercüme eden
TTK	Türk Tarih Kurumu
TY	Türkçe Yazmalar

Vat.	Vatikan
vb.	ve benzeri
Yay.	Yayınevi, Yayınları
(?)	Tereddüt gösterir
[ ]	Tarafımızca eklenen kelime

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

(آ)	a, ā	ص	ṣ
أ (ا)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ż, ḍ
ب	b	ط	ṭ, ḋ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	s̱	غ	ġ
ج	c	ف	f
چ	ç	ق	ḳ
ح	ḥ	ڭ	k, g, ñ
خ	ḫ	ل	l
د	d	م	m
ذ	ẕ	ن	n
ر	r	و	v, o, ö, u, ü, ū
ز	z	ه, ھ	h, a, e
س	s	ى	y, ı, i, ī
ش	ş		

GİRİŞ

Hz. Muhammed'in hayatı ile İslam tarihini konu edinen ilk eserlerin müellifleri, peygamberin örnek yaşamını sonraki nesillere ulaştırmak için birçok bilgiyi rivayetlerle kayıt altına almışlardır. Sonraki İslam tarihçileri de onun örnek hayatını ve İslam tarihinin konularını gelecek nesillere aktarmak için telif hareketine girişmişler ve bu amaçla pek çok eser yazmışlardır. Kazvînî'nin (ö. 975/1567) İslam tarihi ile ilgili *Nigâristân* adlı eseri de bu cümledendir. Söz konusu eser, telifinden sonra yarım asır içerisinde Altıparmak Mehmed Efendi (ö. 1033/1623-24) tarafından Türkçeye tercüme edilmiştir.

Özellikle İslam tarihine ilişkin eser veren, medreselerde ders okutan, tasavvuf ehli ve çok yönlü bir ilim adamı olan Altıparmak, doğup büyüdüğü Rumeli coğrafyasından İstanbul'a, oradan da Hicaz ve Kahire'ye uzanan hayat hikâyesinde pek çok ilim halkasında bulunmuştur. Bu tezde inceleyip tenkitli neşrini ortaya koyacağımız İslam tarihine dair tercümesi *Nüzhet-i Cihân ve Nâdire-i Zamân* adlı eseri onun bilgi birikimini göstermesi cihetiyle dikkat çeker.

Eser Hz. Muhammed'in soyunun anlatımıyla başlar. Ardından Hz. Muhammed'in, dört büyük halifenin hayatları, ezvâc-ı tâhirât ve Hz. Peygamber'in çocuklarının hayatlarına dair bilgiler verir. Bu anlatıların sonrasında ilk İslam devletinden başlayarak sırasıyla İslam devletlerini kısa detaylar ile anlatır. Özellikle devlet yöneticileri ve söz konusu devletlerde yaşanan önemli olaylardan detay vermeden bahseder. Bunların yanı sıra eser, anlatılan yıllar içinde meydana gelen önemli afetler ve olaylar hakkında da malumat verir. Anlatımda canlılığı korumak için bu bilgilendirmelerin sonrasında yer yer latifelerden ve şiirlerden istifade eder. "Feth-i Bolayır" başlığında Süleyman Şah'ın Bolayır'a gelmesiyle biten tercümeye mütercim Altıparmak *Câm-ı Cem-âyîn*'den alıntı yaparak metni tamamlar.

Harekeli nüsha dışında esas aldığımız yazmada çok az harekeleme yapılmıştır. Tercüme eser, Türkiye Türkçesinin Orta Osmanlıca denilen dönemine aittir. Yaşadığı dönemin büyük âlimlerinden sayılan ve eserleri üzerinde yapılan çalışmalar gittikçe artan Altıparmak Mehmed Efendi'nin bu tercümesiyle birlikte şairliğinin ve mütercimliğinin tanıtılması edebiyat tarihi açısından da önem taşır.

Bu tez başlıca üç bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde Altıparmak

Mehmed Efendi'nin hayatına dair bilgiler verilmiş ve ardından eserleri tanıtılmıştır. Biyografik kaynaklarda ve Altıparmak Mehmed Efendi'nin başka eserleri üzerine yapılan çalışmalarda, onun hayatı hakkında yazılmış bazı yanlış bilgilerin tekrarlandığı tespit edildiğinden bu gibi yanlışlar hem metin içinde hem de dipnotta düzeltilmiştir. Eserleri kısmında Altıparmak Mehmed Efendi'nin biyografik kaynaklar ve kütüphane kataloglarında künyeleri bulunan eserlerinin konuları ve te'lif tarihleri hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümdeki temel amaç eldeki veriler ışığında Altıparmak'ın tercüme yöntemine dair bilgileri ortaya çıkarmaktır. Tezde tespit ettiğimiz önemli hususlardan biri; eserin Farsça aslıyla kıyaslandığında tercümenin bazı bölümlerinde te'lif kabîlinden aktif mütercim müdahaleleri barındırmasıdır. Tercümenin nüshaları ile orijinal metin arasında çeşitli mukayeselere başvurulmuş ve Farsça orijinal metinden alıntılar yapılarak bu tür te'lif-tercüme hususları maddeler halinde gösterilmiştir.

Bu bölümde mütercimin şairliği ve şiirleri üzerinde durulmuştur. Ayrıca eserdeki deyimler ve atasözleri, ayet ve hadisler incelenmiştir. Buradaki amacımız çalışmamızın esas noktalarından birisini teşkil etmesi bakımından mühimdir. Mütercimin şairliğine dair şimdilik incelenen ilk ve tek eser olması hasebiyle *Nüzhet-i Cihân ve Nâdire-i Zamân* dikkat çekicidir. Zira Altıparmak Mehmed Efendi kendi şiir kabiliyetini göstererek Farsça asıl metindeki manzumelerin bir kısmını Türkçeye aktarmıştır. Ayrıca bu ikinci bölümde söz konusu şiirler dil hususiyetleri, edebi sanatlar ve vezin bakımından ele alınarak incelenmiştir.

Üçüncü bölüm metinden oluşmaktadır. Bu bölümde İnebey (Bursa İnebey Ktp.) Nr. 767, Nuruosmaniye 3743 (NO1) ve Ali Nihat Tarlan AN - (Süleymaniye Ktp.) nüshalarına dayanılarak tenkitli bir metin ortaya konulmuştur. Bu metni hazırlarken İnebey nüshasının sayfa düzeni esas alınmıştır. Tenkitli metnin dil özelliklerini belirlemekte de yine bu nüsha kullanılmıştır. Çalışmada diğer iki nüshanın sadece varak numaraları belirtilmiş, bu yolla metin daha sade tutulmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda farklarda kullanmadığımız, ihtilaflı yerlerde ve ikili durumlarda kelime ve eklerin imlasını belirlemek için harekeli nüsha olan Yeni Cami nüshasından istifade edilmiştir. Yanlış olduğu düşünülen yerlerde metin tamiri yapılarak gerekli açıklamalar dipnotlarda belirtilmiş ve metin içi müdahaleler köşeli parantezle gösterilmiştir. Okumanın kolaylaşması adına eser içi başlıklandırmalar

paragraf yapılarak koyu karakterle yazılmış, ayetler (özel font ile), hadisler ve Arapça ibareler Arap harfleriyle dizilerek verilmiştir. Metin aktarımında bu yolu izleyerek dikkat çekmek istediğimiz husus, metnin daha kolay ve iyi bir şekilde anlaşılmasıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM ALTIPARMAK MEHMED EFENDİ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

1. Hayatı

Altıparmak Mehmed[1] Efendi hakkında tespit edilebilen en eski bilgi Taşköprizâde Ahmed Efendi'nin (968/1561) *Şakâik-ı Nu'mâniyye*si'ne yazılan zeyillerden Nev'îzâde Atâullah Efendi'ye (1045/1635) ait olan *Hadâiku'l-Hakâik fî Tekmileti'ş-Şakâik*'te geçmektedir.[2]

Babası Mekke ve Medine kadılıklarında bulunmuş olan Mehmed Efendi'dir. Mehmed Efendi, "Üskübî", "Çıkrıkçızâde" ve "Altıparmak" lakaplarıyla tanınmışsa da daha çok üçüncüsüyle meşhur olmuştur. Bu lakabın ona verilme sebebi, gerçekten fizikî olarak altı parmaklı olabileceği gibi ilim alanındaki kudreti, becerikliliği vesilesiyle de söz konusu lakapla anılmış olabilir. Eserlerinde ismini "Muhammed bin Muhammed Altıparmak" şeklinde yazması, onun da bu şekilde anılmak istediğine işaret etmektedir.[3]

Altıparmak Mehmed Efendi'nin ölümü 1033/1623-24 olduğuna göre doğumu

---

[1] Türk kültüründe kabul gördüğü üzere "Muhammed" ismi "Mehmed" şeklinde okunabildiği için onu "Altıparmak Mehmed Efendi" şeklinde zikredenler olmuştur. Fakat biyografik kaynaklarda genel temayül Muhammed üzerinedir. Biz çalışmamızda "Mehmed" kullanımını tercih ettik.

[2] Nev'îzâde Ataullâh Efendi Atâî, *Şakâik-ı Nu'maniye ve Zeyilleri: Hadâiku'l-Hakâik Fî Tekmileti'ş-Şakâ'ik*, haz. Suat Donuk (İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2017), c.2, s. 1854-1855. Nev'îzâde, Altıparmak Mehmed Efendi'nin biyografisi için şu bilgileri vermektedir:

eş-Şeyḫ Meḥemmed bin Meḥemmed (Altıparmaḳ Efendi)

Şehr-i cennet-üslūb-ı Üsküb'den ẓuhūr ve 'arā'is-i 'ilmiyyeye ṣarf-ı nefā'is-i naḳd-ı mühūr idüp "Çaḳrıḳcı-zāde" dimekle meşhūr olmış idi. Ḫātem-i faẕl ü 'irfānı leme'āt-ı füṣūṣu'l-ḥikem ile raḫṣān ve zūr-ı ser-pençe-i isti'dādı ḥalḳa-ṣiken-i ḳufl-i gencīne-i 'irfān olmaġla nūk-i ḫāmesi ṣūṣe-i ṣihāb ve ṣa'ṣa'a-i āftāb gibi fā'iżü'n-nūr ve miyān-ı erbāb-ı istīhālde "Altıparmaḳ" laḳabı ile meşhūr olmış idi. Şehr-i mezbūrda ḥālā merḳadi ziyāretgāh ve ḫāk-i pāki dāne-ḫīz-i tuḫm-i dil-ḫˇāh olan meşā'iḫ-ı ṭarīḳ-ı Bayramiyye'den Seyyid Ca'fer Efendi ḫidmetlerinden taḥṣīl-i kām ve ḥā'iz-i ẕalām-ı ṭabī'at iken iktiḥāl-i envār-ı ṣabīḥatü'l-'īd-i merām idüp dārü'l-mülk-i İstanbul'a ḳudūm ve bālā-yı kürsī-i naṣīḥatden neşr-i cevāhir-i 'ulūm itmiş idi. Nice yıllar Cāmi'-i Sulṭān Meḥemmed Ḫānī'de maḥfil-nişīn-i va'ẓ ü teẕkīr ve naḳl-i ḥadīṯ ü tefsīr ile şöhreti 'ālem-gīr olduḳdan ṣoñra Mıṣr-ı Ḳāhire'ye ilḳā-yı raḥl-i iḳāmet ve iḥrāz-ı cihāt ü cerāyāt-ı va'ẓ ü meşīḫat eylemiş idi. İsḳāṭ-ı farīża-i ḥiccetü'l-İslām itdükden ṣoñra Ḳāhire-i ṭāhirede vā'iẓ-i benām olup 'ulemā-yı 'Arab ser-be-ser faẕlına teslīm ve emṣālinden taḳdīm itmişler idi. Kemāl-i ta'ayyün-i 'izzet ü iḳbāl ve cemāl-i vecāhet-i cāh u celāl ile sübḥa-şümār-ı eyyām ü leyāl iken biñ otuz üç senesi evā'ilinde intiḳāl ve riyāż-ı ḳudse irtiḥāl eylediler. 'Azīz-i merḳūm bāġbān-ı çemenistān-ı 'ulūm, 'aẕbü'l-beyān, munṭaliḳu'l- lisān, ḥulvu'l-muḥāvere, laṭīfü'l-mücāvere, ṣerīfü'n-nefs, 'aẕīmü'l-cāh, āstān-ı irşād-penāhı āfāḳīlere ḳıblegāh, ṣīt-i iştihārı ṭanīn-endāz-ı mesāmi'-i ekvān, 'ulemā miyānında 'aẕīmü'l-ḳadr-i 'ālī-şān idi.

Āṣār-ı 'ilmiyyesinden Muṭavvel'i terceme itmiş idi ve ba'ż-ı tercemeleri daḫı mesmū'dur ve bi'l-cümle fenninde yegāne, müfred-i zemāne idi. [462a]

[Cümleden Ma'āricü'n-nübüvve Tercemesi ve Nigāristān-ı Ġaffārī Tercemesi ki "Nüzhetü'l-cihān ve Nādirü'z-zemān" tesmiye itmişdür.]

[3] Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri* (İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1333), 1/239-241.

miladî 16. yüzyılın ilk yarısı olmalıdır. Çünkü İstanbul'da on yıldan fazla kalmıştır. *Delâil-i Nübüvvet-i Muhammedî* adlı eserinde söylediği üzere hayatının kırk yıla yakın bir kısmını Rumeli'de ders vermekle ve otuz yıl kadar bir zamanını da çeşitli Arap vilayetlerinde irşadla geçirmiştir.[4] Mezkur eserin en eski nüshası 1002/1593-94 tarihlidir.[5]

Altıparmak Mehmed Efendi, lakaplarından olan "Üskübî"den anlaşılacağı üzere Üsküp'te doğmuştur. Tahsilini Üsküp'te tamamladıktan sonra ilgi duyduğu tasavvuf yoluna dâhil olmak için o dönemde Balkanlarda yaygın olan Bayramiyye tarikatına sülûk etmiş ve tarikatın gerekliliklerini yerine getirerek şeyhi Cafer Efendi'nin müridi olarak onun işaretiyle İstanbul'a gelmiştir. Dönemin ilim merkezi diyebileceğimiz Fatih Cami'nde on iki yıl boyunca hadis, tefsir, fıkıh dersleri okutmuş, halka vaaz ve nasihatlerde bulunmuştur. *Terceme-i Sittîn li-Câmii'l-Besâtîn* adlı eserinin Damad İbrahim Paşa nüshası 191b varağı ilk iki satırında beyan ettiği üzere Alî Paşa Cami'sinde *Mesnevî-i Şerîf* dersleri de vermiştir.[6] Daha sonra İstanbul'dan Mısır'a gittiği bilinmektedir.[7] Mısır'da verdiği eğitimler neticesinde ulemanın takdirini kazanmıştır. Hac görevini ifâ etmek için buradan Hicaz'a gitmiş ve bir süre Hicaz'da kalmış ardından tekrar Kahire'ye dönüp ders vermeye orada devam etmiştir.

Döneminin önde gelen âlimlerinden olan Altıparmak, 1033/1623-24 yılında vefat edince Kahire'de, kendi adına yaptırılan (Mescid-i Altıparmak) camisinin avlusuna defnedilmiştir.[8] Caminin kıble tarafında medfundur.[9] Bütün ömrünü tedris, vaaz ve eser telifiyle geçiren Altıparmak, ardında Arapça, Farsça ve Türkçe yazılmış

---

[4] Bu bilginin Nazif Hoca'nın, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* "Altıparmak Mehmed Efendi" başlıklı yazısında zikrettiği üzere Yûsuf Sûresi tefsirinin mukaddimesinde yer aldığı bilgisi yanlıştır. / Ekrem Sakar, *Altıparmak Muhammed Efendi'nin Delâil-i Nübüvvet-i Muhammedî Adlı Eseri*, Doktora Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2022. s. 8

[5] Sakar, a.g.t., s. 8.

[6] Arzu Çiftoğlu. *Muhammed b. Muhammed Altıparmak'ın Mensur Yusuf ve Zeliha'sı*. Doktora Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, s. 564

[7] Ekrem Sakar doktora tezinde Altıparmak Mehmed Efendi'nin Mısır'a gitme vesilesi olarak II. Selim'in Mısır'ı Osmanlı topraklarına katmasının etkili olabileceğini dile getirmiştir. Fakat Mısır I. Selim (Yavuz Sultan Selim, 1512-1520) döneminde 1517 Ridaniye Savaşı'nın ardından Osmanlı toprağı olmuştur. Altıparmak Mehmed Efendi ise II. Selim (1566-1574) döneminde berhayattır. Bu durumda I. Selim ile II. Selim'in sehven karıştırılması söz konusudur. Dolayısıyla Altıparmak Mehmed Efendi'nin Mısır'ın fethi ardından buraya yerleşmiş olabileceğine dair bir çıkarım yapmak imkan dahilinde değildir.
Sakar, a.g.t., s. 13.

[8] Sakar, a.g.t., s. 9.

[9] Dervîş Mehemmed Zıllî Evliyâ Çelebi, Evliyâ Çelebi Seyahatnamesi, nşr. Seyit Ali Kahraman - Yücel Dağlı - Robert Dankoff (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2007), 10/290.

eserler bırakmıştır. Tercüme ettiği eserlerin niteliğine bakılarak üç dile de etraflı bir şekilde hâkim olduğu söylenebilir. Aynı zamanda dönemin ilimlerini iyi bildiği, özellikle edebî sanatlar, tarih ve din bilgisinde donanımlı olduğu anlaşılmaktadır. Rumeli coğrafyasını gezen Evliya Çelebi, Altıparmak Mehmed Efendi'nin yakınlarıyla görüştüğünü bildirdikten sonra onların da ilim ile meşgul olduklarını zikretmiştir.[10] *Osmanlı Müellifleri*'nde onun iki beytine yer verilmesi, şairliğinin de olduğunu göstermektedir.[11] Şairliğine delalet eden şiirleri çalışmamızda ayrı bir başlık altında incelenecektir.

Altıparmak Mehmed Efendi'nin ölümüyle ilgili verilen tarih 1033/1623-24'tür ki bu bilgi Bursalı Mehmed Tâhir'in *Osmanlı Müellifleri*[12] adlı eserinde geçmektedir. Buna dayanak muhtemeldir ki Altıparmak Mehmed Efendi'nin *Terceme-i Sittîn li-Câmii'l-Besâtîn* eserindeki bilgidir. Eserin farklı nüshaları bulunmaktadır. Ekrem Sakar'ın tespitleri neticesinde Arzu Çiftoğlu'nun *Yûsuf u Zelîha Mesnevisi* adıyla çalıştığı eserin Damad İbrahim Paşa nüshası 2a varağının 6. satırında *elf ve s̲elās̲e ve s̲elās̲īn* ifadesi geçmektedir. Yani Altıparmak eseri yazmaya 1033'te başlamıştır. Fakat bu tarih Altıparmak'ın ölüm tarihidir. *Terceme-i Sittîn li-Câmii'l-Besâtîn*'in diğer nüshaları olan Hacı Mahmud Efendi 1924 ve Hacı Hüsnü Paşa 97 M'de eseri yazmaya başladığı tarih olarak *iḥdā s̲elās̲īn ve elf* - 1031 geçmektedir. Bu bilgi eldeki verilere daha uygundur. Çünkü eser Sultan Mustafa'ya sunulmuştur. Sultan Mustafa ikinci defa 9 Recep 1031'de tahta geçmiştir ve Altıparmak da bu tarihten iki ay sonra yani Ramazân ayında yazmaya başladığını ifade etmektedir. Ayrıca 1033 yılında tahtta IV.Murâd bulunmaktadır.[13] Mehmed Tâhir bu nüshalardan birisini görerek 1033 tarihini vermiş olmalıdır.

Bursalı Mehmed Tâhir'in aynı eserde zikrettiği "*Nigâristân-ı Gaffârî* fuzalâ-yı Osmânî'den şâir-i meşhûr Şeyhülislam (Yahya Efendi) tarafından tercüme olunmuştur." bilgisinin yanlış olduğu açıktır. Zira bu eser Sâdî-i Şirâzî'nin *Gülistân*

[10] Dervîş Mehemmed Zıllî Evliyâ Çelebi, a.g.e., c. 10, s. 290.
[11] Nazif Hoca, "Altıparmak Mehmed Efendi". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2 (1995), 31-38.
[12] Bursalı Mehmed Tâhir, a.g.e., s. 1/239-241.
[13] Sakar, a.g.t., s. 10.

tercümesidir.[14]

2. Eserleri

Günümüze herhangi bir te'lifi ulaştığı tespit edilemeyen Altıparmak Mehmed Efendi'nin Arapça ve Farsçadan tercüme ettiği eserler şunlardır:

2.1 Meâricü'n-Nübüvve Tercümesi:

Molla Miskîn'in (ö. 907/1501) peygamberler tarihi ve Hz. Muhammed'in hayatı hakkında yazdığı *Meâricü'n-nübüvve fi medârici'l-fütüvve* adlı Farsça eserin tercümesi olup çeşitli yazma nüshaları bulunmaktadır. Eser ilk defa 1257'de matbu olarak İstanbul'da yayımlanmış, daha sonra da birçok baskıları yapılmıştır. Ayrıca eser, A. Faruk Meyan müstear ismiyle Süleyman Kuku tarafından sadeleştirilerek yayınlammıştır. Bu eser daha sonra, *Altıparmak, Peygamberler Tarihi*[15] adıyla sade bir dille ve bazı eksiltmeler de yapılarak İ. Turgut Ulusoy-Veli Ertan tarafından İstanbul'da 1981 yılında basılmıştır. Eserde, Âdem peygamberden Hz. Muhammed'in vefatına kadar gelen tüm peygamberlerin hayatı anlatılmaktadır. Birinci bölümde Hz. Muhammed'in doğumuna kadarki peygamberler tarihi verilir. İkinci bölüm Hz. Muhammed'in doğumundan İslamiyeti tebliğine kadar olan dönemi, üçüncü bölüm Mekke'den Medine'ye hicretine kadar olan dönemi ve dördüncü bölüm vefatına kadar olan dönemi kapsar. Son bölümde ise Hz. Muhammed'in mucizelerinden bahsedilmektedir.

Söz konusu eser *Siyer-i Şerîf* ve *Siyer-i Muînî* adlarıyla da bilinmektedir.[16]

Aynı eserin daha önce Koca Nişancı Celâl-zâde Mustafa Bey (ö. 975/1567) tarafından *Delâil-i Nübüvvet-i Muhammedî ve Şemail-i Fütüvvet-i Ahmedî* adıyla yapılan tercümesi de yanlışlıkla Altıparmak'a nisbet edilmiştir. (bk. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Fatih bölümü, nr. 4289).[17] Eser 2022 senesinde Ekrem Sakar tarafından doktora tezi olarak çalışılmıştır.

---

[14] Bahsi geçen Yahya Efendi'nin tercüme ettiği Nigâristân üzerine Çimen Özçam, 1999 yılında "*Şeyhülislam Yahya Efendi Nigâristân Tercümesi* (sentaks incelemesi-metin-sözlük)-(2 cilt)" doktora çalışması yapmıştır.

[15] Altıparmak Mehmed Emin Efendi, *Altıparmak İslâm Tarihi*, thk. Abidin Sönmez, çev. İ.Turgut Atasoy (İstanbul: Hisar Yayınevi, 1984).

[16] Nazif Hoca, a.g.m. s. 32-33.

[17] a.g.m.

2.2 Terceme-i Sittîn li-Câmi'i'l-Besâtîn:

Eser Hicri 1031 yılı Ramazan ayının başında (10-20 Temmuz 1622) tercüme edilmeye başlanmıştır. Yûsuf suresinin birçok ayetinin yanı sıra, Kur'ân-ı Kerîm'deki diğer surelerden ayetler de ele alınmış, bu ayetlerde belirtilen hadiseler, Hz. Muhammed'in yakınlarından ve İslam büyüklerinden hikâye, rivayet ve nakiller de getirilerek geniş bir şekilde açıklanmıştır. Metin, Arzu Çiftoğlu tarafından doktora tezi olarak çalışılmıştır.[18]

2.3 Kâşifü'l-Ulûm ve Fâtihu'l-Fünûn-Şerh-i Telhîs:

Eser, Ebu'l-Meâlî Celâlüddîn el-Hatîb el-Kazvînî tarafından 739/1338 yazılan *Miftâh fi'l-Meânî ve'l Beyân*'a yapılmış şerhlerden birinin tercümesidir ve Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Fatih 4534'te *Terceme-i Telhîsü'l-Miftâh* adıyla bir nüshası bulunmaktadır. Eserde edebî sanatların her çeşidinden bahsedilmektedir. Eser Atabey Kılıç tarafından "*Üskübî'nin 'Şerh-i Telhîs'i*'" adıyla yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır.[19] Ayrıca kitap olarak da yayımlanmıştır.[20]

2.4 Tefsîru "Mâ kâne Ale'n-Nebiyyi min Harac" (Ahzâb Sûresi 38. ayet)-Ayet Tefsiri Risalesi:

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Laleli 139 numarada bulunan müellif nüshasına göre 9 sayfalık bir risaledir ve adı geçen ayetin Arapça yazılmış geniş bir tefsiridir.

2.5 Şerh-i Akâid-i Nesefî:

Ömer Nesefî'ye ait 537/1142 *Akâidü'n-Nesefî* eseri üzerine Altıparmak Mehmed Efendi'nin yazdığı şerhtir. Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi 19 Hk 1004/1 numaralı eser 110 varaktır.

2.6 Risâle fi't-Tasavvuf:

1036/1626-27 istinsah tarihli eser Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi 3851-1 numaradadır. İlgili yazmanın ilk 19 varağını kapsamaktadır.

Altıparmak hakkında yapılan daha önceki çalışmalarda bu eserler

---

[18] Çiftoğlu. a.g.t.
[19] Atabey Kılıç. *Üskübî'nin "Şerh-i Telhîs"i*, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü 1990. 74 sf.
[20] Muhammed b. Muhammed Altıparmak, *Muhammed bin Muhammed Altıparmak Telhîs Tercümesi (tenkitli metin)*, thk. İsmet Şanlı (Ankara: Ürün Yayınları, 2010).

zikredilmiştir. *Risâle fi't-Tasavvuf* eseri ilk kez Ekrem Sakar tarafından tespit edilip hakkında bilgi verilmiştir. Bu eserler dışında Altıparmak'a atfedilen fakat ona ait olmayan/aitliği net olmayan eserler de bulunmakta ve çeşitli kaynak ve kütüphane kataloglarında ona ait olarak kaydedilmektedir.

Birincisi itikad ile alakalı konuların ele alındığı *Muhtasar-ı Altıparmak* adlı eserdir. Nüshanın başında "*Kitâb-ı Altıparmak" ve "Muhtasar-ı Altıparmak*" kayıtları vardır. Eser 119 varaktır ve Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Denizli 219'da kayıtlıdır.

İkincisi 16 varaklık Hristiyanların Müslümânlara dair iddia ve sorularının cevaplandığı bir risaledir. Bir mecmuanın içinde, 39b - 55b nr.'li yaprakları arasında yer alır. 39b nr.'li varakta "*Risāle-i Altıparmak*" kaydı vardır. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Mihrişah Sultan 443'te kayıtlıdır. *Delâil-i Nübüvvet-i Muhammedî*'nin telif sebebi dikkate alındığında Altıparmak'a ait olma ihtimali vardır.

Üçüncüsü, katalog kayıtlarında *Vâsiyetü'n-nebî* olarak geçen eserdir. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan, 71/1'de 97b-105b varakları arasında yer alan eserdir. Arapça yazılan eserin Altıparmak'a ait olduğuna dair bir işaret görülememiştir. Altıparmak'a ait olup olmadığına dair fikir edinmek için detaylı olarak incelenmesi gerekmektedir.

Dördüncüsü, *Mucizâtnâme Tercümesi* adlı eserdir. 45 yaprak olan nüsha Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar 2983'te Altıparmak adına kayıtlıdır. Eserin ona ait olmadığı başka bir çalışmada delillendirilmiştir. Bazı kataloglarda Altıparmak'a atfedilen eserlere dair verdiğimiz bilgilerde daha önceden bu konuda araştırma yapan Ekrem Sakar'ın doktora tezinden istifade edilmiştir. [21]

2.7. Nüzhet-i Cihân ve Nâdire-i Zamân (Devrân)

Eser, çalışmamızın esasını teşkil ettiği için ikinci kısımda bilgi verilecektir.

[21] Söz konusu eserler için bk.: Sakar, *a.g.t.*, s. 20-21

İKİNCİ BÖLÜM NÜZHET-İ CİHĀN VE NĀDİRE-İ ZAMĀN'IN MUHTEVASI

1. NÜZHET-İ CİHĀN VE NĀDİRE-İ ZAMĀN'IN TANITIMI VE İNCELEMESİ

Bu bölümde öncelikle tezin esasını oluşturan *Nüzhet-i Cihân ve Nâdire-i Zamân*'ın genel bir tanıtımı yapılacak, dil özelliklerinden bahsedilecek, akabinde ise eserin klasik Türk edebiyatı geleneği içerisindeki yeri tespit edilmeye çalışılacaktır.

1.1 Eserin Tanıtımı

Nüzhet-i Cihân ve Nâdire-i Zamân Ahmed Gaffârî-yi Kazvînî'nin[22] İslam tarihi ile ilgili *Nigâristân* adlı Farsça eserinin tercümesi olup çeşitli kütüphanelerde tespit edebildiğimiz 24 nüshası bulunmaktadır. Bunların dışında tespit edebildiğimiz Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Lala İsmail 615 numaralı Farsça yazma eser nüshasındaki bilgilere göre *Nigâristân*, genel bir tarih kitabı olup Şah Tahmâsb'a ithafen yazılmıştır. Çeşitli kaynaklardan alınmış 330 tarihî hikâye ve olay içermektedir. Kitabın önsözünde, eserin yazılışında *Taberî Tarihi*'nden başlayarak 31 kitaptan ve ismi kaydedilmeyen başka kitap ve risalelerden faydalanıldığı belirtilmektedir. Bu husus üzerinde daha sonra detaylı bir şekilde durulacak ve bu kaynaklarla ilgili ayrıntılı bilgiler verilecektir. Fakat eserin yazılışında istifade edildiği beyan edilen kitap sayısı elimizdeki nüshaların bir kısmında 31, bir kısmında 28-29 olarak görülmektedir. Bazı nüshalarda eser isimleri tekrar edilmiş, bazı nüshalarda bu kitapların adı yazılırken kaymalar olmuştur.

1.1.1 Eserin Kaynaklarına Dair

Kazvînî, *Nigâristân*'ı telif ederken muhtelif türde birçok kaynaktan faydalanmıştır. Bununla birlikte Altıparmak Mehmed Efendi kendisi de tercümeye metnin aslında bulunmayan çeşitli bilgiler ve anekdotlar eklemiş fakat bunların bazılarında kaynak göstermiş bir kısmında kaynak belirtmemiştir. Tercümenin, İnebey

[22] Ahmed b. Muhammed-i Gaffârî-i Kazvînî (ö. 975/1567) / İranlı edip ve tarihçi.
Sadıq Sajjadı, "Gaffârî", *DİA*, C.: 13, s. 280, 281.

Yazma Eserler Kütüphanesi'ndeki nüshasında kaynakların bir listesi verilir. Bu listede 28 eser yer alsa da burada bahsetmediği pek çok esere yeri geldikçe başvurduğu anlaşılmaktadır.

Eserin yazımında istifade edilen kitaplar ve yazarlarına dair bilgiler gösterilmiş, ayrıca künyeleri ve günümüzde bu eserlere dair yapılan çalışmalar ilgili esere verilen dipnot ile belirtilmiştir. Bu listenin başında yer alan "Tenbih" başlığı altında Kazvînî, zikredeceği eserleri "kütüb-i mu'tebereden" addeder. Altıparmak, yaptığı tercümede Kazvînî'nin verdiği eser isimlerini ve ismini zikretmediği diğer kaynakları şu şekilde belirtir:

"Tenbîh: Ma'lûm ola, her nihâl-i 'acîb ki bu ravża-i cennet-âsâda dikilmişdür ve her gülbün-i ġarîb ki bu gülşen-i dil-güşâda ekilmişdür, aṣlı bâġ-ı fenn-i tevârîḫ ü aḫbâr ve bîḫi râġ-ı kütüb-i siyer ve âs̱ârdur, ne ân ki efsâne-i bî-meze vü türrehât-ı bîrûn ez-endâze ola, belki bir niçe kütüb-i mu'tebereden ki esâmîsi bu ṣaḥîfede muḥarreredür, bu nevâdir-i ġarîbe ve ḥikem-i 'acîbe istinbâṭ olunup beyâna getürüldi." **Ol kütüb bunlardur:**

Evvelâ, *Târîḫ-i Ṭaberî*[23] ki Muḥammed bin Cerîr[24] te'lîf idüp Ebû 'Alî Muḥammed Bel'amî terceme itmişdür.

İkinci, *Târîḫ-i Fütûḥ*[25] ki Aḥmed bin A'ṣam-ı Kettânî[26] te'lîf idüp Aḥmed bin Muḥammed Müstevfî terceme itmişdür.

Üçünci, *Târîḫ-i Mürûcü'z̲-Ẕeheb'*dür[27] ki Mes'ûdî[28] te'lîf itmişdür.

Dördünci, *Târîḫ-i Muntaẓam* ki 'Abdurraḥmân-ı Cevzî[29] te'lîf itmişdür.

Beşinci, *Târîḫ-i Âl-i 'Abbâs'*dur.

---

[23] Muhammed b. Cerir Taberi, *Tarih-i Taberi* (4 c.) Sağlam Yayınları, çev.: M. Faruk Gürtunca, İstanbul/2007

[24] Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî et-Taberî el-Bağdâdî (ö. 310/923)
Câmiʿu'l-beyân ve *Târîḫu'l-ümem ve'l-mülûk* adlı eserleriyle tanınan müfessir, tarihçi, muhaddis ve fakih.
Mustafa Fayda, "Taberî, Muhammed b. Cerîr", *DİA*, C.: 39, s. 319, 320.

[25] İbn Asem, *El-Fütuh*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2020

[26] Ebû Muhammed Ahmed b. A'sem el-Kûfî el-Ahbârî (ö. 320/932'den sonra)
Kitâbü'l-Fütûḥ adlı eseriyle tanınan Şiî tarihçi.
Mustafa Fayda, "İbn A'sem el-Kûfî", *DİA*, C.: 19, s. 325, 326.

[27] Mesudi, *Altın Bozkırlar: Muruc Ez-Zeheb*, Selenge Yay., çev: D. Ahsen Batur, İstanbul, 2005.

[28] Ebü'l-Hasen Alî b. el-Hüseyn b. Alî el-Mes'ûdî el-Hüzelî (ö. 345/956)
Mürûcü'z̲-ẕeheb adlı eseriyle tanınan tarih ve coğrafya âlimi, seyyah.
Casim Avcı, "Mes'ûdî, Ali b. Hüseyin", *DİA*, C.: 29, s. 353, 355.

[29] Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed el-Bağdâdî (ö. 597/1201)
İslâmî ilimlerin hemen her dalındaki çalışmalarıyla tanınan Hanbelî âlimi.
Yusuf Şevki Yavuz, Casim Avcı, "İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec", *DİA*, C.: 20, s. 550.

Terceme-i Yemīnī bin Şeref Cürfādakānī' (Cerbāẕeḳānī)'dür.[30]

Altıncı, *Keşfü'l-Ġumme*'dür ki 'Alī bin 'Īsā Erdebīlī te'līf itmişdür.

[İN 4a] Yedinci, *Cāmi'ü'l-Ḥikāyāt*'dur,[31] Nūrü'd-dīn Muḥammed 'Adnī te'līf itmişdür.

Sekizinci, *Tārīḫ-i Mir'ātü'l-Ḥayāt'*dur, İmām 'Abdullāh Yāfi'ī[32] te'līf itmişdür.

Ḍoḳuzuncı, *Cāmi'ü't-Tevārīḫ*'dür[33] ki Ḫˇāce Vezīr Reşīd te'līf itmişdür.

Onuncı *Nüzhetü'l-Ḳulūb'*dur ki Ḫˇāce Ḥamdu'llāh-ı Müstevfī-i Ġazvīnī[34] te'līf itmişdür.

On birinci, *Veṣāyā-yı*[35] Ḫˇāce-i Nizāmü'l-Mülk'dür.[36]

On ikinci, *Tārīḫ-i Ḳıvāmü'l-Mülk* ilā Müehhī'dür.

On üçünci, *Firdevsü't-Tevārīḫ*'dür. Mevlānā Ḫüsrev İbn Müehhīl'üňdür.

On dördünci, *Ṭabaḳāt-ı Nāṣırī*'dür[37] ki Minhāc bin Sirāc-ı Cürcānī[38] te'līf itmişdür.

On beşinci, *Tārīḫ-i Vaṣṣāf*'dur[39] ki 'Abdullāh bin Fażlu'llāh-ı Şīrāzī[40] taṣnīf itmişdür.

On altıncı, *Tārīḫ-i Faḫrü'd-dīn Dāvūd-ı Bennākī'*dür.[41]

On yedinci, *Mecma'u'n-Nevādir*'dür ki Niẓāmü'd-dīn Aḥmed 'Arūżī-i Semerḳandī

---

[30] İN, NO1 nüshalarında 5. madde içinde verilen bu kısım AN ve YC nüshalarında 6. maddededir.
Ebü'ş-Şeref Necîbüddin Nâsıh b. Zafer Cerbâzekānî (Curfâdakānî), Târîḫu'l-Yemînî'yi 603'te (1206) Azerbaycan Atabegleri memlüklerinden Atabeg Cemâleddin Uluğ Barbeg Ayaba'nın veziri Ebü'l-Kāsım Ali b. Hüseyin'in isteğiyle Farsça'ya tercüme etmiştir.
Erdoğan Merçil, "Utbî, Muhammed b. Abdülcebbâr", *DİA*, C.: 42, s. 236, 237.

[31] Avfî'nin (ö. 629/1232 [?]) edebiyatla, ahlâkla ve tarihî kişilerle ilgili hikâyelerden oluşan Farsça eseri.
Tahsin Yazıcı, "Cevâmiü'l-Hikâyât", *DİA*, C.: 7, s. 439-440.

[32] Ebû Muhammed Afîfüddîn Abdullāh b. Es'ad b. Alî b. Süleymân el-Yâfiî el-Yemenî (ö. 768/1367) Kādiriyye tarikatının Yâfiiyye kolunun kurucusu. / Derya Baş, "Yâfiî", *DİA*, C.: 43, s. 175, 177.

[33] Reşîdüddin Fazlullāh-ı Hemedânî'nin (ö. 718/1318) modern anlamda ilk dünya tarihi olarak kabul edilen Farsça eseri. / Ramazan Şeşen, "Câmiu't-Tevârîh", *DİA*, C.: 7, s. 132, 134.
Reşidü'd-Din Fazlullah, *Camiu't-Tevarih (İlhanlılar Kısmı)*, çev. Prof. Dr. İsmail Aka, Mehmet Ersan, Dr. Ahmed Hesamipour Khelejani. TTK Yay., Ankara 2013

[34] Hamdullāh b. Ebî Bekr b. Ahmed b. Nasr el-Müstevfî el-Kazvînî (ö. 740/1340'tan sonra), İranlı tarihçi ve coğrafyacı, şair.

[35] https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/108916. 09.01.2023

[36] Ebû Alî Kıvâmüddîn (Gıyâsüddevle, Şemsülmille) Hasen b. Alî b. İshâk et-Tûsî (ö. 485/1092) Büyük Selçuklu veziri, Ortaçağ İslâm dünyasının en başarılı devlet adamlarından.
Abdülkerim Özaydın, "Nizâmülmülk", *DİA*, C.: 33, s. 194, 196.

[37] Minhâc-i Sirâc el-Cûzcânî, *Tabakât-ı Nâsırî Gazneliler, Selçuklular, Atabeglikler ve Hârezmşâhlar*, Erkan Göksu (Tercüme ve Notlar), Ankara, 2020

[38] A. S. Bazmee Ansarı, "Cûzcânî, Minhâc-ı Sirâc", *DİA*, C.: 8, s. 98, 99.

[39] *Târîḫ-i Vaṣṣâf*. Asıl adı *Tecziyetü'l-emṣâr ve tezciyetü'l-aʿṣâr*'dır. Vassâf eserini İlhanlı devlet adamı Atâ Melik el-Cüveynî'nin *Târîḫ-i Cihângüşâ*'sına zeyil olarak hazırlamıştır.

[40] Şerefüddîn Abdullāh b. İzziddîn Fazlillâh b. Ebî Naîm-i Yezdî (ö. 730/1329-30), İlhanlı devri tarihçisi, bürokrat ve edip. / Osman Gazi Özgüdenli, "Vassâf", *DİA*, C.: 42, s. 558, 559.

[41] Fahrüddîn Ebû Süleymân Dâvûd b. Muhammed (ö. 730/1329-30), İranlı tarihçi ve şair. BENÂKİTÎ البناكتي / Tahsin Yazıcı, "Benâkitî", *DİA*, C.: 5, s. 429, 430.

te'līf itmişdür.

On sekizinci, *Ẓafernāme*[42] Mevlānā Şerefü'd-dīn 'Alī Yezdī'niňdür.[43]

On ḋoḳuzuncı, *Tārīḫ-i Cihān-Güşā-yı*[44] Ḫˇāce Niẓāmü'l-Mülk[45] Cüveynī'dür.

Yigirminci, *Mecmū'a-i Rūmī*'dür.[46]

Yigirmi birinci, *Fütūḥāt-ı Mīrānşāh*'dur ki Mevlānā 'Abdu'r-raḥīm-i Meşhedī te'līf itmişdür.

Yigirmi ikinci, Tārīḫ-i Seyyid Ẓahīrü'd-dīn-i Māzenderānī'dür.[47]

Yigirmi üçünci, *Tārīḫ-i Vāṣıṭī*'dür ki Seyyid Ca'fer bin Muḥammed bin el-Ḥasen ki Ca'ferī dimekle meşhūrdur, anlar te'līf itmişdür.

Yigirmi dördünci, *Maṭla'u's-Sa'deyn*[48] **[İN 4b]** Mevlānā Ḥamdu'llah Semerḳandī'dür.

Yigirmi beşinci, *Ravżatü'ṣ-Ṣafā*'dur[49] ki Muḥammed bin Ḫˇānd Şāh-ı Belḫī ki Emīr Ḫˇānd[50] dimekle meşhūrdur, anlaruň te'līfidür.

Yigirmi altıncı, *Ḥabībü's-Siyer*'dür ki Mevlānā Ḫˇāndmīr[51] te'līf itmişdür.

Yirmi yedinci, *Teẕkiretü'ş-Şu'arā*'yı *Devletşāh*'dur ki Mevlānā Devletşāh bin Baḫtīşāh[52] cem' itmişdür.

Yirmi sekizinci, Mevlānā Mīr 'Alī Şir Nevāī''nüň *Mecālisü'n-Nefā'is*'idür.[53]

---

[42] Şerefüddin Ali Yezdi, *Emir Timur* (*Zafername*), Selenge Yayınları, çev: D. Ahsen Batur, 2013, İstanbul

[43] Şerefüddîn Alî b. Şemsiddîn Alî Râzî-i Yezdî (ö. 858/1454), İranlı tarihçi, şair ve âlim.
Kaan Dilek, "Şerefeddin Ali Yezdî", *DİA*, C.: 38, s. 550, 552.

[44] Alaaddin Ata Melik Cüveyni, *Tarih-i Cihân Güşâ*, TTK, çev.: Prof. Dr. Mürsel Öztürk, Ankara, 2013

[45] Ḫˇāce Niẓāmü'l-Mülk Cüveyni olarak belirtilen müellifin ismi aslında Alaaddin Ata Melik el-Cüveynî olmalıdır. / Osman Gazi Özgüdenli, "Târîh-i Cihângüşâ", *DİA*, C.: 40, s. 77, 79.

[46] Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin (ö. 672/1273) tasavvuf anlayışını içeren İslâm kültürünün en önemli eserlerinden biri. / Semih Ceyhan, "Mesnevî", *DİA*, C.: 29, s. 325, 334.

[47] Seyyid Zahîrüddîn b. Nasîriddîn b. Kemâliddîn el-Hüseynî el-Mar'aşî (ö. 894/1489'dan sonra) İranlı devlet adamı ve tarihçi. / Tahsin Yazıcı, "Mar'aşî, Zahîrüddin", *DİA*, C.: 28, s. 36, 37.

[48] Abdürrezzâk es-Semerkandî'nin (ö. 887/1482) Farsça tarih kitabı.
Orhan Bilgin, "Matla-ı Sa'deyn", *DİA*, C.: 28, s. 141.

[49] Muhammed bin Hâvendşah bin Mahmûd Mîrhând, *Ravzatu's-Safâ fî Sîreti'l-Enbiya ve'l-Mülûk ve'l-Hulefâ (Tabaka-i Selçukiyye)*, çev.: Erkan GÖKSU, Ankara, 2018
Muhammed bin Hâvendşâh bin Mahmud Mirhând, *Harezmşahlar Ravzatu's-Safa (Harezmşahiyan)*, Erhan Göksu, Kronik Kitap, İstanbul, 2022

[50] Hamîdüddîn Muhammed Mîrhând b. Burhâniddîn Hâvendşâh b. Kemâliddîn Mahmûd Herevî (ö. 903/1498) /Timurlular devri tarihçisi. / İsmail Aka, "Mîrhând", *DİA*, C.: 30, s. 156, 157.

[51] Gıyâsüddîn b. Hâce Hümâmiddîn Muhammed b. Hâce Celâliddîn Muhammed b. Hâce Burhâniddîn Muhammed-i Hüseynî Şîrâzî (ö. 942/1535-36), İranlı tarihçi.
İsmail Aka, "Hândmîr", *DİA*, C.: 15, s. 550, 552.

[52] Devletşâh b. Bahtişâh-ı Semerkandî (ö. 900/1494-95 [?]), İran şairleri hakkındaki tezkiresiyle meşhur olan Türk asıllı müellif. / Ayla Demiroğlu, "Devletşah", *DİA*, C.: 9, s. 244, 245.

[53] Türk edebiyatında Ali Şîr Nevâî (ö. 906/1501) tarafından yazılan ilk şuarâ tezkiresi.
Kemal Eraslan, "Mecâlisü'n-Nefâis", *DİA*, C.: 28, s. 216, 217.
Alişîr-i Nevâî, *Mecâlisü'n-Nefâis I-II*, haz.: A. Naci TOKMAK, TDK Yay., Ankara, 2017

"Bunlardan mā‘adā niçe kütüb-i mu‘tebereden ve resā’il-i müştehireden ba‘de’t-tetebbu‘ cem‘ ü tertīb ve te’līf ü terkīb olunmışdur ve eger bunda meẕkūr olanlaruñ ve bu evrāḳda masṭūr olanlaruñ ba‘żı ṭab‘-ı selīme ve ‘aḳl-ı müstaḳīme ḥadd-i imkāndan bīrūn mülāḥaẓa ve ḥaṭṭā rāstīnden efzūn gelürse kütüb-i meẕkūreye mürāca‘at olunduḳda menḳūle muṭābıḳ ve mervīye muvāfıḳ bulunur."

1.1.2 Eserde Adı Geçen, Giriş Kısmında Bahsedilmeyen Kaynaklara Dair

Bu başlık altında eserin giriş kısmında bahsedilmeyip metnin içinde geçen hikâyelerin alındığı kaynaklar yer almaktadır. Müellif/mütercim hikâyelerin bir kısmında istifade ettiği kaynakları zikretmiştir. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

Ḥayvānü’l-Ḥikme[54]	**(İN 11a/11)**
Müsned, İmām Aḥmed[55]	**(İN 19b/9)**
Esbāb-ı Nüzūl, İmām-ı Ebu’l-Ḥasen-i Vāḥidī[56]	**(İN 21a/15)**
Tārīḫ-i Aḫtim-i Kūfī[57]	**(İN 37b/17)**
Muntaẓam, İbn Cevzī[58]	**(İN 48a/9)**
Silsile-i Ẕeheb, Mevlānā Cāmī[59]	**(İN 48b/14)**
Muḳtebis, İmām Şāfi‘ī[60]	**(İN 56a/1)**
Kāmilü’t-Tevārīḫ[61]	**(İN 57a/10)**

[54] Demîrî’nin (ö. 808/1405) hayvanlar ansiklopedisi mahiyetindeki eseri.
Cevat İzgi, “Hayâtü'l-Hayevân”, *DİA*, C.: 17, s. 18, 20.
Kemaleddin Demiri, *Hayatül Hayevan Havas ve Esrarı*, ter.: Rahmi Serin, Pamuk Yayıncılık, İstanbul, 2018

[55] Müsned türü hadis kitaplarının Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855) tarafından tasnif edilen ve günümüze kadar gelen en geniş örneği. / M. Yaşar Kandemir, “el-Müsned”, *DİA*, C.: 32, s. 104, 105.

[56] Ebü’l-Hasen Alî b. Ahmed b. Muhammed en-Nîsâbûrî (ö. 468/1076), Müfessir ve Arap dili âlimi.
Abdurrahman Çetin, “Vâhidî”, *DİA*, C.: 42, s. 438, 439.
Ebu’l-Hasan el-Vâhidî, *Esbâb-ı Nüzûl*, çev.: Necdet Çağıl, Necati Tetik, 4. Baskı, Ketebe Yayınevi, İstanbul, 2020

[57] Ebû Muhammed Ahmed b. A‘sem el-Kûfî el-Ahbârî (ö. 320/932’den sonra) *Kitâbü’l-Fütûḥ* adlı eseriyle tanınan Şiî tarihçi.

[58] Ebü’l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed el-Bağdâdî (ö. 597/1201)
İslâmî ilimlerin hemen her dalındaki çalışmalarıyla tanınan Hanbelî âlimi.

[59] Nûrüddîn Abdurrahmân b. Nizâmiddîn Ahmed b. Muhammed el-Câmî (ö. 898/1492) Nakşibendî tarikatına mensup İranlı âlim ve şair. / Ömer Okumuş, “Câmî, Abdurrahman”, *DİA*, C.: 7, s. 94, 99.
Heft Evreng: Abdurrahman-ı Câmî’nin (ö. 898/1492) yedi mesneviden oluşan eseri.
Rıza Kurtuluş, “Heft Ebreng”, *DİA*, C.: 17, s. 157, 158.

[60] Ebû Abdullâh Muhammed b. İdrîs b. Abbâs eş-Şâfiî (ö. 204/820)
Şâfiî mezhebinin imamı, büyük müctehid. / Bilal Aybakan, “Şâfiî”, *DİA*, C.: 38, s. 223, 233.

[61] İzzeddin İbnü’l-Esîr’e (ö. 630/1233) Ortaçağ’ın en güvenilir tarihçilerinden biri olma özelliğini kazandıran eser. / Abdülkerim Özaydın, “el-Kâmil”, *DİA*, C.: 24, s. 281, 283.

Tārīḫ-i Ḥükemā - Ṣunūnü'l-Eṣnā[62] **(İN 76b/12)**

Şerḥ-i Maḳāmāt-ı Ḥarīrī[63] **(İN 81b/14)**

Levāmi'ü'l-İşrāḳ-ı Celālī[64] **(İN 85b/8)**

Acā'ibü'l-Maḫlūḳāt[65] **(İN 101a/3)**

Tārīḫ-i Güzīde[66] **(İN 103b/7)**

Şāhnāme[67] **(İN 106b/6)**

Feżā'il-i Ka'be Tercemesi, 'Abdü'l-bāḳī Efendi[68] **(İN 109b/3)**

Ẕaḫīre, Ebū 'Alī Miskeveyh[69] **(İN 114b/13)**

Tārīḫ-i Āl-i Sāmān[70] **(İN 119a/4)**

Kitāb-ı Manṭıḳu't-Ṭayr, Ḫ̆āce-i 'Aṭṭār[71] **(İN 137b/12)**

Şecere-i İlāhiyye, Muḥammed bin Maḥmūd Şehrūzī[72] **(İN 139b/9)**

İbnü'l Esîr, *İslam Tarihi (el-Kamil fi't-Tarih Tercümesi) (10 c.)*, çev.: Dr. Abdülkerim Özaydın, Prof. Dr. Ahmet Ağırakça, M. Beşir Eryarsoy, Abdullah Köşe, Prof. Dr. Hacı Yunus Apaydın, Zülfikar Tüccar, Ocak Yayıncılık, İstanbul, 2016

[62] Ebü'l-Hasen Zahîrüddîn Alî b. Zeyd b. Muhammed el-Beyhakī (ö. 565/1169), Âlim, tarihçi ve edip
Abdülkerim Özaydın, "Beyhakî, Ali b. Zeyd", *DİA*, C.: 6, s. 62, 63.

[63] Ebû Muhammed Kāsım b. Alî b. Muhammed el-Harîrî (ö. 516/1122), Makāmât yazarı ve dil âlimi.
Hulusi Kılıç, "Harîrî", *DİA*, C.: 16, s. 191, 192.
Manastırlı Daniş Ahmed Efendi, *Makamat-i Harîrî Şerhi Makamat-ı Edebiyye-i Harîriyye Şerhi Melahat-i Danişiyye*, Derleyici: Seda Kurt, DBY Yayınları, İstanbul, 2021

[64] Celâleddin ed-Devvânî'nin (ö. 908/1502) ahlâk felsefesiyle ilgili Farsça eseri.
M. Nazif Şahinoğlu, "Ahlâk-ı Celâlî", *DİA*, C.: 2, s. 16.
Celaleddin Devvani, *Ahlak-ı Celali*, Çev.: Ejder Okumuş, Fecr Yay., Ankara, 2019
Harun Anay, *Celâleddîn Devvâni Hayatı, Eserleri, Ahlâk ve Siyaset Düşüncesi*, Doktora Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. 1994.

[65] Yazıldığı devrin coğrafya ve kozmografya telakkisine göre hazırlanmış, ansiklopedik bilgiler ihtiva eden, İslâmî edebiyatların ortak eserlerinden biri.
Günay Kut, "Acâibü'l-Mahlûkât", *DİA*, C.: 1, s. 315, 317.

[66] Hamdullah el-Müstevfî'nin (ö. 740/1340'tan sonra) umumi tarihe dair eseri.
Abdülkerim Özaydın, "Târîh-i Güzîde", *DİA*, C.: 40, s. 82, 83.
Hamdullah Müstevfî-yi Kazvinî, *Târih-i Güzide*, TTK Yay., çev.: Prof. Dr. Mürsel ÖZTÜRK, Ankara, 2018

[67] Firdevsî'nin (ö. 411/1020 [?]) ünlü manzum destanı.
Mehmet Kanar, "Şâhnâme", *DİA*, C.: 38, s. 289, 290.
Firdevsi, *Şahname (Ciltli)*, Çev.: Necati Lugal, Kabalcı Yayınları, İstanbul, 2009.

[68] Baki'nin El İlam Bi-A'lami Beledi'llahi'l-Haram Tercümesi *(Feza'il-i Mekke),* Halil Sercan Koşik, Kesit Yay., İstanbul, 2019

[69] Ebû Alî Ahmed b. Muhammed b. Ya'kūb b. Miskeveyh el-Hâzin (ö. 421/1030) Ahlâk âlimi, filozof ve tarihçi. / Mehmet Bayrakdar, "İbn Miskeveyh", *DİA*, C.: 20, s. 201-208.

[70] Böyle bir eser olduğuna dair bilgi bulamadık.

[71] Ferîdüddin Attâr'ın (ö. 618/1221) tasavvufî mesnevisi.
H. Ahmet Sevgi, "Mantıku't-Tayr", *DİA*, C.: 28, s. 29-30.
Feridüddin Attar, *Mantıku't-Tayr Kuşların Diliyle*, çev.: Mustafa Çiçekler, Kaknüs Yay., İstanbul, 2020

[72] Şemsüddîn Muhammed b. Mahmûd eş-Şehrezûrî (ö. 687/1288'den sonra)
İşrâkī felsefe ekolünün önde gelen filozof ve yorumcusu, felsefe tarihçisi.
Burhan Köroğlu, "Şehrezûrî, Muhammed b. Mahmûd", *DİA*, C.: 38, s. 462-466.

Ṣāḥib-i Tārīḫ-i Deyālime[73] **(İN 159a/1)**

Ṣāḥib-i Kitāb-ı Faḳīh ṣāḥibü'ṣ-ṣudūr, Ḫ̆āce Nevşeref bin Ḫālid[74] **(İN 176a/15)**

Tārīḫ-i İbn-i Ḫallikān[75] **(İN 179a/6)**

Terceme-i Yümni[76] **(İN 197a/9)**

Mir'ātü'l-Ḥayāt, İmām Yāfi'ī[77] **(İN 202a/14)**

Ferec Ba'de'ş-Şidde[78] **(İN 214a/11)**

Tārīḫ-i Moġol[79] **(İN 229a/9)**

Keşfü'l-Ḳınā'[80] **(İN 233b/13)**

Tuḥfetü'l-Ġarāyīb[81] **(İN 235b/1)**

Tārīḫ-i Selāçıḳa-yı Rūm[82] **(İN 244a/11)**

'Allāme-i Şerḥ-i Külliyāt-ı Ḳānūn[83] **(İN 253a/1)**

İbn-i Cevzī Tārīḫi[84] **(İN 257b/6)**

---

[73] Ebû İshâk İbrâhîm b. Hilâl b. İbrâhîm b. Zehrûn es-Sâbî el-Harrânî (ö. 384/994) Sâbiî inancına mensup kâtip, risâle yazarı, şair ve tarihçi. Eserin tam adı: Kitâbü Devleti Benî Büveyh ve aḫbâri'd-Deylem ve'btidâ'i emrihim. / Kitâbü't-Tâcî / Rahmi Er, "SÂBî, Ebû İshak", *DİA*, C.: 35, s. 339-340.

[74] Böyle bir eser olduğuna dair bilgi bulamadık.

[75] Ebü'l-Abbâs Şemsüddîn Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm b. Ebî Bekr b. Hallikân el-Bermekî el-İrbilî (ö. 681/1282), *Vefeyâtü'l-a'yân* adlı eseriyle tanınan tarihçi, fakih, edip ve şair.
Abdülkerim Özaydın, "İbn Hallikân", *DİA*, C.: 20, s. 17, 19.

[76] Ebû Nasr Muhammed b. Abdilcebbâr el-Utbî er-Râzî (ö. 427/1036) Edip, şair ve tarihçi.
Erdoğan Merçil, "Utbî, Muhammed b. Abdülcebbâr", *DİA*, C.: 42, s. 236, 237.

[77] Böyle bir eser olduğuna dair bilgi bulamadık.

[78] Hazırlayanlar: György Hazai (Prof. Dr.) Andreas Tietze (Prof. Dr.), *Ferec Ba'd eş-Şidde*, Türkiye Bilimler Akademisi, Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Dizisi: 20, Ankara 2017

[79] Bahsi geçen eser: Reşidü'd-Din Fazlullah, *Camiu't-Tevarih (İlhanlılar Kısmı)*, çev. Prof. Dr. İsmail Aka, Mehmet Ersan, Dr. Ahmed Hesamipour Khelejani. TTK Yay., Ankara 2013

[80] Mansûr b. Yûnus b. Salâhiddîn (ö. 1051/1641) Hanbelî fakihi.
Abdülazîm Mahmûd ed-DîB, "Buhutî", *DİA*, C.: 6, s. 385, 386.

[81] Eyyüb et-Taberî, 11. yüzyıl.

[82] Nâsırüddîn Hüseyn b. Muhammed b. Alî el-Ca'ferî er-Rugadî el-Münşî (ö. 684/1285'ten sonra) Anadolu Selçukluları hakkındaki el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye adlı Farsça eseriyle tanınan İranlı edip ve tarihçi. / Abdülkerim Özaydın, "İBN BÎBÎ", *DİA*, C.: 19, s. 379-382.
Nâsırüddîn Hüseyn b. Muhammed b. Alî Ca'ferî Rugadî Münşî İbn Bibi, *Anadolu Selçuki Devleti Tarihi*, trc. M. Nuri Gençosman, Uzluk Basımevi, Ankara, 1941.

[83] Ebû Abdillâh (Ebü'l-Fazl) Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyn er-Râzî et-Taberistânî (ö. 606/1210)
Kelâm, felsefe, tefsir ve usûl-i fıkıh alanlarına dair çalışmalarıyla tanınan Eş'arî âlimi.
Şerḥu'l-Ḳānûn. İbn Sînâ'nın *el-Ḳānûn fi't-ṭıbb*'ının şerhi olup *Şerḥu Külliyâti'l-Ḳānûn ve Ḥallü müşkilâti'l-Ḳānûn* adıyla da bilinir (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 4850).
Yusuf Şevki Yavuz, "Fahreddin, Er-Râzî", *DİA*, C.: 12, s. 89-95.

[84] Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed el-Bağdâdî (ö. 597/1201) İslâmî ilimlerin hemen her dalındaki çalışmalarıyla tanınan Hanbelî âlimi.

Telḫīṣ Şerḥi Muṭavvel, Mevlānā Sa‘dü’d-dīn Taftāzānī[85] **(İN 263a/10)**

Āṯār-ı Büldān[86] **(İN 270a/16)**

Tārīḫ-i Ca‘ferī[87] **(İN 271a/3)**

Tārīḫ-i Ekāṯire[88] **(İN 271a/11)**

Cevāhirnāme[89] **(İN 303b/1)**

Tārīḫ-i Baġdād[90] **(İN 316a/5)**

Fütūḥāt-ı Mekkī[91] **(İN 320a/9)**

Zīc-i Uluġ Beg[92] **(İN 313a/6)**

Şeyḫ Niẓāmī Ḫamse[93] **(İN 329a/15)**

---

el-Muntaẓam fî târîḫi’l-mülûk ve’l-ümem. Kâinatın ve Hz. Âdem’in yaratılışından başlayıp 574 (1179) yılına kadar cereyan eden olayları hicretten itibaren kronolojik sırayla kaydeden, her yıla ait olayları anlattıktan sonra o yıl vefat eden önemli şahsiyetlerin hayat hikâyelerine de yer veren biyografi ağırlıklı bir umumi tarihtir.

[85] Sa‘düddîn Mes‘ûd b. Fahriddîn Ömer b. Burhâniddîn Abdillâh el-Herevî el-Horâsânî et-Teftâzânî (ö. 792/1390) Çok yönlü âlim.

el-Muṭavvel fi’l-meʿânî ve’l-beyân (Şerḥu Telḫîṣi’l-Miftâḥ, eş-Şerḥu’l-muṭavvel, el-Muṭavvel şerḥu Telḫîṣi Miftâḥi’l-ʿulûm). Ebû Ya‘kūb es-Sekkâkî’nin *Miftâḥu’l-ʿulûm* adlı kitabının belâgat ilmine dair üçüncü bölümünün Hatîb el-Kazvînî tarafından *Telḫîṣü’l-Miftâḥ* adıyla telhis edilip yeniden düzenlenmiş biçiminin şerhidir. / Şükrü Özen, “Teftâzânî”, *DİA*, C.: 40, s. 299-308.

86 Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. İshâk b. İbrâhîm el-Hemedânî (III-IV./IX-X. yüzyıl) / Kitâbü’l-Büldân adlı eseriyle tanınan İslâm coğrafyacısı. / Söz konusu eser bu olabilir.

Cengiz Tomar, “İbnü'l-Fakîh”, *DİA*, C.: 21, s. 38-39.

[87] Taberi Tarihi.

[88] Ebû Muhammed (Ebü’s-Senâ) Bedrüddîn Mahmûd b. Ahmed b. Mûsâ b. Ahmed el-Aynî (ö. 855/1451) Türk asıllı Hanefî fakihi, tarihçi, hadis ve dil âlimi.

Ali Osman Koçkuzu, “Aynî, Bedreddin”, *DİA*, C.: 4, s. 271-272.

[89] Ebû Hâmid Ferîdüddîn Muhammed b. Ebî Bekr İbrâhîm-i Nîsâbûrî (ö. 618/1221) / İranlı meşhur şair ve mutasavvıf. / Söz konusu eser bu olabilir.

M. Nazif Şahinoğlu, “Attâr, Ferîdüddin”, *DİA*, C.: 4, s. 95-98.

[90] Hatîb el-Bağdâdî’nin (ö. 463/1071) Bağdat tarihine ve Bağdatlı meşhur şahıslara dair eseri.

Casim Avcı, “Târîhu Bağdâd”, *DİA*, C.: 40, s. 88-89.

[91] Muhyiddin İbnü’l-Arabî’nin (ö. 638/1240) tasavvufî görüşlerini en geniş boyutlarıyla açıkladığı eseri.

Mahmud Erol Kılıç, “El-Fütûhâtü'l- Mekkiyye”, *DİA*, C.: 13, s. 251-258.

Ebu Abdullah Muhyiddin Muhammed b. Ali İbnü'l-Arabi, 638/1240; *Fütuhat-ı Mekkiyye*/ çev. Ekrem Demirli, Litera Yayıncılık, İstanbul, 2006.

Orijinal kitap adı: *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye fî ma’rifeti'l-esrâri'l-mâlikiyye ve'l-mülkiyye* 1. İslâm tasavvufu

[92] Matematikçi ve astronom Uluğ Bey’in (ö. 853/1449) kurduğu rasathânede gerçekleştirilen gözlemlerin sonuçlarının toplandığı eser. / Yavuz Unat, “Zîc-i Uluğ Bey”, *DİA*, C.: 44, s. 400-401.

Uluğ Bey, 853/1449; *Uluğ Bey’in astronomi cetvelleri* / Zîc-i Uluğ Bey. / çevirenler: Mustafa Kaçar, Atilla Bir, Ankara, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2012. (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü; 3328. Bilimin ve felsefenin doğulu öncüleri dizisi ; 13)

[93] Ebû Muhammed Cemâlüddîn İlyâs b. Yûsuf b. Zekî Müeyyed (ö. 611/1214 [?])

Fars edebiyatında hamse türünün kurucusu sayılan şair.

Mehmet Kanar, “Nizâmî-i Gencevî”, *DİA*, C.: 33, s. 183-185.

Ṣāḥib-i Teysīr, İbn-i Kāzerūnī[94] **(İN 334a/4)**

Cām-ı Cem-āyīn[95] **(İN 348a/2)**

1.1.3 Eserin Yazılışı ve Tercümenin Sebebi

Altıparmak Mehmed Efendi, metni tercüme etme sebebini zikretmeden önce eserin aslında geçtiği gibi Kazvînî'nin Farsça *Nigâristân* adlı eserinin sebeb-i te'lifini şu şekilde tercüme eder:

"Neṯr: Ḥālā ma‘rūż oldur ki çünki aṣḥāb-ı ḥayretüň ve erbāb-ı ‘ibretüň fenn-i tevārīḫ ü siyer tedvīninden ġāyet ü ġarażları istinbāṭ-ı ġarā’ib-i ḥālāt ve istiḫrāc-ı nevādir ü ittifāḳātdur. Lā-cerem bu ḳażiyyeye herkes suhūlet ile dest-res bulmaḳ müyesser degül ve kütüb-i mebsūṭa tetebbu‘ından ġayriyle istiḫsār mutaṣavver degüldür. Bināen ‘alā ẕālik Aḥmed bin Muḥammed nām kimesne *evṣalahu’llāhu te‘ālā ile’s-sa‘ādeti’s-sermediyye*[96] niçe dürer-i ġüreri biḥār-ı mu‘tebereden cem‘ ve cevāhir-i ābdārı niçe me‘ādin-i mü’ellefāt-ı müştehireden cem‘ idüp ve ġarā’ib vāḳı‘ātı ve ‘acā’ib mu‘teberātı derc itmiş ve bu nefāyis-i girān-māyenüň taḥṣīlinde ve leṭā’if-i ḥikmet-nümānuň tekmīlinde ‘ömr-i nāzenīn ḫarc itmiş ve zebān-ı Fārisī’de beyān ve nāmını *Nigāristān* itmiş."

Eserin Orijinalinden:

در هر ورقش بخوان که فی عام کذاقدمات فلان و فلان و فلان اکنون معروض آنکه چون استنباط غرائب حالات و استخراج نوادر اتفاقات که فی الحقیقهٔ غرض اصلی از تدوین فن تاریخ و سیر و علت نایابی اصحاب خبرت و ارباب جز آنهاست همه کسرا بسهولت میسر نیست چه بعد از صحف و کتب مبسوطه احیانا این نوع واقعه حیرتافزا ملحوظ میگردد و پس از مطالعه صحفمطوله گاهگاه خاطر از امثال این احوال و اقوال غرائب مال محظوظ میشود و لاجرم چنان بخاطر فاطر ذره بیمقدار ساقط از درجه اعتبار این رسم مجدد الفقیر احمد بن محمد و صله الله الی السعادة السرمد تافت که در این درر غرر از لجه سفائن معتبره و این جواهر

---

[94] Böyle bir eser olduğuna dair bilgi bulamadık.

[95] Osmanlı tarihleri : Osmanlı tarihinin anakaynakları olan eserlerin mütehassıslar tarafından hazırlanan metin, tercüme veya sadeleştirilmiş şekilleri külliyatı. haz. Çiftçioğlu N. Atsız. Türkiye Yay., İstanbul, 1925, 1949. 1.c. (403 s.)
Bayatlı Mahmud oğlu Hasan; *Câm-ı Cem-âyîn*./sadeleştiren: Kırzıoğlu Fahrettin. Türkiye Yay., İstanbul, 1925, 1947. (1) 374-403.
Bayatî Hasan b. Mahmûd'un kaleme aldığı Osmanlı silsilenâmesi.
Abdülkadir Özcan, "Câm-ı Cem-âyîn", *DİA*, C.: 7, s. 43.

[96] Allah onu ebedi saadete vasıl etsin.

آبدار را از معادن مؤلفات ارباب اخبار برچیده نثار بارگاه عرشسان اشرف سازد

انوري:

اي سوادت بر رخ ایام خال عنبرینغیرت فردوسی و رشک نگارستان چین عرایس ابکار و حور مقصورات فی الخیام مستورند و از هر گوشه این روضه چون نگارخانه چین .دوشیزگان و حور عین کامثال اللؤلؤ المکنون منظور هر آینه اگر به نگارستان موسوم گردد رواست کمال اسماعیل

Tercümesi: *Her bir yaprağını okusan falanca yılda filan, filan, filan kişi ölmüş şeklinde (yazdığını görürsün).*

Şimdi buna tabi olarak, girift konularda ve nadir çıkarımlarda bir hükme varıldığında, uzlaşının asıl sebebinin tarih ve siyer ilmine dair telif eserlerin ve alanında bilgin ve ehil bireylerinin az olmasından kaynaklandığı ve bu uzlaşının alanın dışında kalanlarla sağlandığı görülmektedir. Bu sebeple bunu herkesin kolaylıkla kavraması mümkün değildir. Özellikle sayfalar ve kitaplar yaygınlaştıktan sonra zaman zaman bu tarz hayret verici durumlar görülmektedir.

Kapsamlı bir şekilde sayfalar incelendiğinde zaman zaman bu tarz girift haller ve sözlerin örneklerinde çokça faydalandığı görülmektedir. Kuşkusuz -Allah'ın zavallı ve saygınlığını yitirmiş bu kulu- bu yeni üslubu, el-Fakir Ahmed bin Muhammed geliştirdi ve denizin ortasındaki gemilerden seçilmiş bu incileri ve bu parlak mücevherleri bilgin müelliflerin kaynaklarından toplayarak bir bütün olarak istifadeye sunmuştur. Enveri:

Ey amber kokan ben(sevgili), Çinli nakkaşların Firdevsi'nin makamını kıskanır gibi zamanın çehresinde şöhretin yayılmış.

Taptaze güzeller ve örtünmüş huriler çadıra kapanmışlar ve bakire kızlar, iri gözlü huriler sedeflerinde saklı inciler gibi bu bağın her köşesinden bakıldığında aynada Çin nakkaşı misali görülmektedir. Eğer burası nakkaş bahçesi olarak isimlendirilirse tam olarak adlandırılmış olur.

Kemal b. İsmail.

1.1.4 Tercümenin İsimlendirilmesi

Tercüme metinde Altıparmak Mehmed Efendi eserin aslına sadık kalarak Ahmed bin Muhammed'in eseri neden yazdığını dile getirdiği kısmı Türkçeye

çevirmiştir. Ardından '*Bu faḳīr ü ḥaḳīr*' ibaresiyle cümleye başlayarak kendisinin eseri ne sebeple Türkçeye tercüme ettiğini ve neden *Nüzhet-i Cihân ve Nâdire-i Zamân* ismi verdiğini bildirmiştir:

"Bu faḳīr ü ḥaḳīr ve keş̱īrü't-taḳṣīr *el-muḥtāc ilâ raḥmeti'llāhi'l-Meliki'l-Ḥaḳḳ*[97] Muḥammed bin Muḥammed eş-şehīr [bi]-Altıbarmaḳ diledi ki bu 'arāyis-i ebkārı ve nefāyis-i efkārı zīver-i cedīd ile muraḳḳa' ve lisān-ı Türkī ile mülemma' ide. Zīrā her çend ki bir ravża-i ḫuld-āyīn ve māh-ruḫsār **[İN 3a]** ve zühre-cebīn **[NO1 3a]** şems-i ḫāver gibi āḫar yüzden leme'ān ve mihr-i enver-miş̱āl vech-i dīger ile dıraḫşān ola, lā-maḥāle bir leẕẕet-i cedīde peydā ve ḥālet-i nev-resīde hüveydā olur. Pes bu kitābı daḫi *Nüzhet-i Cihān ve Nādire-i Zamān* ile müsemmā idüp iḫvān-ı ṣafā ve yārān-ı vefāya teşḫīẕ-i ḫāṭırları içün hediyye itdük. Herāyīne bu şāhid-i maḳāl rumūz-ı ḫaṭṭ u ḫāl ile ārāste ve nevādir-i aḳvāl ile pīrāstedür. Eger bī-tekellüf **[AN 2b]** pertev ḳabūl-i ẕevi'l-'uḳūl ve naẓar-ı ricāl-i fuhūl ile müşerref ola, çehresi reşk-i ḥūr-i 'īn ve çeşm-i ebrūsı ġıbṭa-i nigār-ḫāne-i Çīn olur."

Altıparmak Mehmed Efendi'nin mukaddimede belirttiği üzere *Nüzhet-i Cihân ve Nâdire-i Zamân* okuyanların bilgilenmesi ve mütercime hayır duada bulunması adına tercüme edilmiştir.

1.1.5 Eserin Konusu ve Türü

Eser İslam tarihi olması hasebiyle bilgilendirici bir üslupla yazılmıştır. Müellif okuyucuya İslam Tarihi'ndeki önemli şahıs ve olayları anlatırken yer yer şiirlere, hem mizahi hem didaktik (latife, kıssa…) hikâyelere yer vermiştir. Bununla beraber okuyucuya doğru yolu göstermek için düşüncelerini ayet, hadis, ara söz ve hikâyelerle desteklemiştir.

1.2 Tercümenin Orijinal Eserden Farklı Noktaları

Bu bölümde metnin aslıyla tercümesi arasındaki farklar tespit ettiğimiz bazı hususlar üzerinden gösterilecektir.

1. Olayların anlatımında eserin orijinali ile tercümede bulunan farklı

[97] Melik ve Hakk olan Allah'ın rahmetine muhtâç.

hususlara dair birinci tespitimiz: Farsça eserde sırayla Hz. Muhammed, soyu, ailesi ve Hz. Ali anlatıldıktan hemen sonra Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman'a yer verilmemiş; Hz. Hasan, Hz. Hüseyin'in ardından sırasıyla On İki İmam ve hayatlarından bahsedilmiştir.

[لمعه ثانی – در حالات علی (ع) و فرزندانش]

لمعه ثانی در احوال حضرت علی ع امیر المومنین علی بن ابی طالب بن عبد المطلب پسر عم رسول و زوج بتول و اولین امام از ائمه اثنتی عشریه والدهاش فاطمه بنت اسد بن هاشم بن عبد مناف و کنیتش ابو الحسن و ابو تراب لقب شریفش مرتضی ولادت خجستهاش بعد عام الفیل بسی سال روز جمعه سیزدهم شهر رجب در درون حرم کعبه است.

....

امام حسن ع

امام دوم پدرش حضرت علی ع مادرش فاطمه دختر رسول خدا ص کنیت شریفش ابو محمد لقب مبارکش ذکی ولادتش در مدینه…

Tercümesi: *(İkinci Lema- Hz. Ali (a.s) ve çocuklarının durumları hakkında)*

İkinci lema Hz. Ali (a.s.) durumları hakkında; Emirü'l-Mü'minin Ali b. Ebî Tâlib b. Abdulmütâlib Hz. Muhammed'in amcaoğlu ve kızı Hz. Fatıma'nın eşidir. 12 imamdan birincisidir. Annesi de Fâtıma binti Esed b. Hâşim b. Abdu Menâf'dır. Künyesi Ebu'l-Hasan ve Ebû Turâb, Lakab-ı şerifi Mürtezâdır. Doğumu fil vakasından seneler sonra Cuma günü Recep ayının 13. Günü Kâbe'nin harreminde gerçekleşmiştir.

....

İmam Hasan (a.s.); İkinci İmamdır. Babası Hz. Ali (a.s.), annesi Resulullah'ın (s.a.v) kızı Hz. Fatıma'dır. Künye-i Şerifi Ebu Muhammed'dir. Mübarek lakabı Zekî, doğum yeri Medine'dir.

Aşağıdaki alıntıda görüleceği üzere eserin tercümesinde ise Hz. Muhammed ve ailesinden sonra sırasıyla Dört Halife'nin hayatı ve ailesi anlatılmış ardından On İki İmam'ın hayatına yer verilmiştir.

Altıparmak Mehmed Efendi'nin tercümesinde ilgili kısım şu şekildedir:

"*Lem'a-i s̲āniye: Ḫulefā-i Rāşidīn ve e'imme-i müctehidīn rıḍvānu'llāhi te'ālā 'aleyhim ecma'īn aḥvālinüň beyānındadur. Resūlu'llāh Ḥażret-i Muḥammed Resūlu'llāh'dan mervīdür ṣallallāhu 'aleyhi ve sellem buyurmışlardur:* **[NO1 20a]** الخلافة من بعدي ثلاثون سنة ثم تصير امارة و ملكاً *ya'nī: Benden ṣoňra ḫilāfet otuz senedür. Andan ṣoňra emr-i ḫilāfet imāret ve melike mütebeddile olur.*

Menāḳıb-ı Ḫalīfe-i Muḳaddem *Ṣıddīḳ-ı A'ẓam Yār-ı Ġār-ı Ḥabīb-i Ekrem ṣallallāhu 'aleyhi ve sellem*

[İN 22a] ...

Ne̲sr: *Cāhilliyetde nāmları 'Abdü'l-ka'be idi. Ba'de'l-islām ism-i şerīfini Seyyidü'l-enām 'aleyhi'ṣ-ṣalātu ve's-selām 'Abdullāh ta'yīn ḳodılar,* ***Ebū Bekr*** *künyetidür.*

....

Menāḳıb-ı ḫalīfe-i s̲āniye [NO1 20b] *Emīrü'l-mü'minīn 'Ömer bin el-Ḫaṭṭāb raḍıyallāhu te'ālā 'anh.*

[İN 22b] ...

Ne̲sr: *Anlar Ebū Ḥafṣ 'Ömer bin el-Ḫaṭṭāb'dur ki İbn Nevfel bin 'Abdü'l-'uzza bin Riyāḥ bin* **[AN 13b]** *'Abdu'l-Ḳurṭa bin Zerā' bin Ġadīr bin Ka'b bin Lüey'dür ki bunda neseb-i şerīfleri .....*

Menāḳıb-ı s̲āli̲s̲ *Emīrü'l-mü'minīn 'Oṣmān bin 'Affān raḍıyallāhu* **[NO1 21b]** *'anh*

...

Ne̲sr: *Anlar Ebū 'Amr ve 'Oṣmān bin 'Affān bin Ebī el-'Āṣ bin Ümeyye bin 'Abd-i Menāf'dur.*

...

Menāḳıb-ı Ḫalīfe-i Rābi'a *Emīrü'l-mü'minīn 'Alī bin Ebī Ṭālib kerrema'llāhu vechehu ve raḍıyallāhu te'ālā 'anh.*

...

Ne̲sr: *Anlar 'Alī bin Ebī Ṭālib bin 'Abdu'l-muṭṭalib'dür. İbn-i 'amm-i Resūl ve zevc-i Betūl'dür ki on iki imāmuň evvelidür. ....*

Bilindiği üzere Şia'da Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman'ın hilafet hususunda haksız oldukları kabul edilen genel bir görüştür. Sünnilerde ise bu durum

tam tersidir ve halifelerin üstünlükleri de hilafet sıralarına göredir. Bu görüş Altıparmak'ın tercümesine de yansımış ve kendisinde Kazvînî'nin Şia'ya dair düşüncelerine bir müdahale etme salahiyeti doğurmuştur. Fakat Altıparmak Mehmed Efendi'nin söz konusu tasarruflarına dair eserinde herhangi bir açıklama yapmaması da son derece dikkate değerdir. Zira ilk bakışta bu tercümeyi okuyan *Nigâristân*'ın Farsça aslında da Hz. Ali dışındaki diğer üç halifeden övgüyle bahsedildiği zehabına rahatlıkla kapılabilir. Altıparmak'ın tercüme hususunda yaptığı müdahaleler Osmanlı tercüme geleneğinde zaman ve zemine göre tasarruflarda bulunulabileceğine dair önemli bir delildir.

2. لمعه اول – در احوال پیامبر اکرم (ص) - Başlığı altında *Nigâristân*'ın orijinal baskısının 649. sayfasında bulunan bu kısımda İslam Tarihi'nin önemli olaylarından olan ve bazı mezhepler için dönüm noktası kabul edilen, fikir ayrılıklarına ve düşünce farklılıklarına şahit gösterilen *Gadîr-i Hum*[98] hadisesine yer verilmiştir.

Kaynaklarda belirtildiğine göre Humm, bir ağaçlığın adıdır. Orada bir de su vardır. Bölgenin bataklık olmasından dolayı "hum" adını aldığı ve Hz. Peygamber'in burada bir mescidinin bulunduğu ifade edilir.'[99]

Burada belirtilmesi gereken husus: *Nigâristân*'ın hem Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Lala İsmail 615 numaralı Farsça nüshasını hem de eserin İran'da yayınlanmış tenkitli neşrini esas alarak mukayesede bulunduk.

هفتم -علاء خضرمی را بمنذر بن ساوي ملک بحرين و بغير از نجاشی و منذر ساوي ديگري بشرف اسلام مشرف نشد و در سال دهم که حضرت رسول صلی الله عليه و اله و سلم با اهل بيت بحج رفتند بعد از مراجعت در منزل غدير خم علی (ع) را وصی و خليفه گردانيده، ازواج طاهرات و اصحاب بتهنيت حضرت رفتند و چون سن شريف پيامبر اکرم بشصت و سه رسيد در ربيع الاول سنه 11 احدي عشر بجنهٔ الاعلی انتقال فرمود.

Tercümesi: *Yedinci- Alâ' b. Hadramî elçi olarak Bahreyn meliki Münzir b. Sâvâ (gitti). Necâşî ve Münzir b. Sâvâ'nın dışında başkaları İslam ile müşerref olmadı. Onuncu yılda Hazreti Resulullah (s.a.v.) ehli beyt ile hacca gittiler. Gadir-i Hum'da Hz. Ali'yi (a.s.) vasi ve halife yaptı. Hz. Muhammed'in eşleri ve dostları O'nu tebrik*

[98] Adnan Demircan, *Gadir-i Hum Olayı*, Beyan Yay., İstanbul 1996,
[99] Demircan, *a.g.e.*, s. 20-21.

etmeye gittiler. Hz. Muhammed 63 yaşına girdiğinde Rebiülevvel'de 11. yılda Cennetü'l-Alaya intikal buyurdular.

Yukarıda görüldüğü üzere eserin orijinalinde Gadir-i Hum mevkisinde Hz. Muhammed'in, Hz. Ali'yi halife tayin ettiği ifade edilmektedir ki bu hadise bugün Şia'nın Sünnilikten ayrıldığı temel noktalardan biridir.

Aşağıdaki alıntıda görüleceği üzere eserin tercümesinde ise Gadir-i Hum mevkisindeki olaya detaylıca değinilmiş farklı eserlerden ve şahıslardan olaya dair bilgiler aktarılmıştır. Fakat eserin Farsçasındaki gibi açık bir şekilde Gadir-i Hum'da Hz. Ali'nin halife ilan edildiği beyan edilmemiştir. Sünnilikte de bu düşüncenin hâkim oluşu esere mütercim Altıparmak'ın müdahalesini akla getirmektedir. Bu da tercüme geleneğinde mezhep farklılıkları göz önüne alındığında mütercimler tarafından farklı tasarruflarda bulunulabilindiğini bizlere açıkça göstermektedir.

Altıparmak Mehmed Efendi'nin tercümesinde ise ilgili kısım aşağıdaki gibidir:

"*Rivāyet olunur ki İmām Aḥmed Müsned'inde Berā bin 'Āzib'den raḍıyallāḥu 'anh قال كنا مع النبي صلّى الله عليه و سلم فى سفر منزلنا بغديرخم eyitdi, biz Ḥabīb-i Ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem ile seferde idük. Ġadīr-i Ḫum nām mevżi'e nāzil olduḳ ki Cuḥfe'den üç mīl miḳdārı yerdür ...* **[İN 20a]** *Ya'nī Server-i kā'ināt 'aleyhi efḍalu'ṣ-ṣalavāt Ḥażret-i 'Aliyyü'l-murtażā'nuñ mübārek eline yapışup buyurdılar ki: "Siz bilmez misiz ki ben mü'minlerüñ nefslerinden evlāyım?" Cümlesi: "Bilürüz!" didiler. Pes buyurdı ki: "Yā Allāh, ben her kimüñ dostuyam; 'Alī anuñ dostıdur. Yā Allāh*, **[NO1 18b]** *her kim 'Alī'yi dost ittiḫāẕ ide; sen daḫi anı dost idin ve her kim 'adāvet ide; sen daḫi anı ḳabūl itme." Ḥażret-i 'Ömer bin el-Ḫaṭṭāb raḍıyallāhu 'anh ḥīn-i mülāḳātda eyitdi: "Mübārek olsun saña yā İbn Ebī Ṭālib, ṣabāḥ ve mesāda cümle mü'minīn ve mü'minātuñ velīsi olmaḳdan zā'il olmaduñ."*

İmām Ebū İsḥaḳ Ṣa'lebī raḥmetu'llāhi 'aleyh tefsīrinde Süfyān bin 'Uyeyne'den raḥmetu'llāhi te'ālā 'anh naḳl ider ki: "Ḥaḳḳ celle ve 'alānuñ se'ele sā'ilün bi-'aẕābin vāḳı' ḳavlinden su'āl olundı ki "Kimüñ ḥaḳḳında nāzil oldı su'āl iden sā'il kim idi?" Cevāb virüp eyitdi: "Bir mes'eleden su'āl itdük ki senden evvel baña bu mes'eleden kimesne **[İN 20b]** *istifsār ve anuñ ḥaḳīḳatinden istikşāf ve istiḫbār itmemişdi." Vālidüm Ca'fer bin Muḥammed'den ve anlar daḫi ābā-i*

büzürgvārlarından raḍıyallāhu te'ālā 'anhum ecma'īn rivāyet iderler ki: "Sulṭān-ı kevneyn ve resūlü'ş-şaḳaleyn 'aleyhi efḍalü'ṣ-ṣalavāt ve ekmelü't-taḥiyyāt şol ḥīnde ki Ġadīr-i Ḫum nām mevżi'de nāsı ḥıdmetine da'vet ve meclisinde cem'iyyet fermān idüp Ḥażret-i 'Alī'nüñ raḍıyallāhu te'ālā 'anh eline yapışup buyurdılar ki: "Her kimüñ ki ben anuñ ṣāḥibiyem, 'Alī daḥi anuñ ṣāḥibidür." Bu ḫaber cemī'-i bilāda münteşir ve beyne'l-'ibād şāyi' ve müştehir oldı. ....

Ḥażret-i İmām 'Alī raḍıyallāhu 'anh'dan *rivāyet olunur ki: "Ḥażret-i Faḫr-ı 'ālem ṣallallāhu 'aleyhi ve sellem yevm-i Ġadīr-i Ḫum'da baňa 'amāme ṣarup mübārek yed-i beyżāları ve kef-i mu'ciz-nümāları ile başuma ḳoyup iki cānibüme destāruň ṭarafların irsāl idüp buyurdılar ki ....*

Ve İmām-ı Ebu'l-Ḥasen-i Vāḥidī raḍıyallāhu 'anh rivāyet ider ki [100] ﴿يَا اَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ﴾ *Ġadīr-i Ḫum güni Ḥażret-i İmām 'Alī bin Ebī Ṭālib ḥaḳḳında nāzil oldı Esbāb-ı Nüzūl nām kitābında* **[İN 21b]** *Ebū Sa'īd-i Ḫudrī'den rivāyet olundı.* ...

3. Olayların anlatımında eserin orijinali ile tercümede bulunan farklı hususlara dair üçüncü tespitimiz: Farsça eserde Hz. Ali, çocukları ve sırasıyla On İki İmam ve hayatlarından bahsedilmiştir. On ikinci imam olan İmam Muhammed Mehdi kısmında tercüme eserde metnin orijinaline göre tespit ettiğimiz farklar aşağıdaki gibidir:

امام محمد مهدي ع

امام دوازدهم پدرش امام حسن عسكري مادرش نرجس خاتون كنيتش ابو القاسم لقبش حجۀ و قائم و منتظر و صاحب الامر ولادتش شب جمعه پانزدهم شهر شعبان سنه 255 خمس و خمسين مأتين در سامره عمر شريف و ايام امامتش را خداوند جل و علا داند در حين كودكى علم و حكمت باو ارزانى شد چنانكه حضرت عيسى و حضرت يحيى (ع) و آنحضرترا دو غيبت دست داده و غيبت صغري آنجناب در زمان معتمد عباسى در سنه 265 خمس و ستين و مأتين است و در اين غيبت حضرت ميانه صلحاي امت مدت هفتاد و

[100] "Ey Allah'ın Resûlü, rabbinden sana inzal edileni tebliğ et." Mâide 5/67. ayetten nâkıs iktibas.

چهار سال آمدوشد مینموده تا در ماه شعبان سنه 328 ثمان و عشرين و ثلثمأة در زمان راضی عباسی آن سعادت بعد از وفات علی بن محمد السيمري منقطع گشت و اين اول غيبت كبري است.

Tercümesi: *İmam Muhammed Mehdî (a.s.); 12'inci imamdır. Babası İmam Hasan Askerî, annesi Nergis Hatundur. Künyesi Ebu'l-Kâsım, lakabı Hücce, Kâ'im, Müntezir ve Sâhibü'l-Emr'dir. Doğumu Şaban ayının on beşi hicretin 255 senesinde Sâmra'da gerçekleşmiştir. Ne kadar yaşadığı ve imamlık yaptığı (Allah (c.c) bilir.) bilinmemektedir. Çocukluk döneminden itibaren ilimle meşgul olmuştur. Hz. İsâ ve Hz. Yahya gibi kendisi de iki defa gaybe karışmıştır. Gayb-ı Suğra'sı Abbasi halifesi Mu'temed'in döneminde 265 senesin de gerçekleşmiştir. Bu gayb esnasında kendisi ümmetin selahiyeti için 74 kez gidip gelmiştir. En son Abbasi halifesi Râzi döneminde Şaban ayı 328 senesinde Ali bin Muhammed el-Simari'nin vefatından sonra Gayb-ı Kübra gerçekleşmiştir.*

Altıparmak Mehmed Efendi'nin tercümesinde ise ilgili kısım aşağıdaki gibidir:

"*İmām Muḥammed Mehdī on ikinci imāmdur, pederi İmām Ḥasen 'Askerī, māderi Nercis'dür. Künyeti Ebu'l-Ḳāsım laḳabı Ḥüccet ve Ḳā'im ve Munṭaẓar ve Ṣāḥibü'l-Emr'dür. Vilādetleri Ṣa'bān'uň on beşinde hicretüň iki yüz elli senesine Sāmira nām mevżi'de olmışdur. Müddet-i 'ömrleri ve müddet-i imāmetleri Ḥaḳḳ celle ve te'ālā'nuň ma'lūmıdur*. **[İN 30a]** '*Ālem-i ṣabāvetde 'ilm ü ḥikmet müyesser oldı ve ol ḥażretüň iki kerre ġaybeti vāḳı' oldı. Ol ġaybetde ol ḥażretle 'ulemā ve ṣuleḥā* **[AN 17b]** *mābeyninde altmış biň miḳdārı murāsele ve mukātebe ve sefīr gelüp gitmekden ḫālī degül idi. Tā hicretüň üç yüz yigirmi senesinüň Ṣa'bān'ına dek. 'Alī bin Muḥammed-i Semerḳandī fevt olıcaḳ ḫaber munḳaṭı' oldı. Ġaybet-i kübrānuň evveli bundandur*.

"*Bu meẕkūr olan aḥvāl ki Mehdī ḥaḳḳında beyān olundı, fırḳa-i Şī'a'nuň meẕhebidür. Ammā meẕheb-i ehl-i sünnet ve'l-cemā'at raḍıyallāhu te'ālā 'anhum Mehdī ḥaḳḳında oldur ki Mehdī-i mev'ūd henüz vücūda gelmemişdür. Ol ḥażret, İmām Ḥasen evlādından gelür. İmām Ḥüseyin evlādından* **[NO1 27b]** *degüldür. Anuň nāmı Muḥammed bin 'Abdullāh olsa gerekdür*.**"**

Yukarıda tırnak içinde italik yazıyla bulunan son paragrafta gösterdiğimiz

kısım sadece tercüme metinde yer almaktadır. Görüldüğü üzere orijinal eserdeki beyanın Şia'ya ait olduğunu söyledikten sonra Sünnilikte bu inancın böyle olmadığı açık bir şekilde ifade edilmektedir. Bunun yanında Mehdi'nin Şia'nın aksine henüz dünyaya gelmediği ve ehl-i sünnete göre Mehdi'nin Hz. Hüseyin'in değil Hz. Hasan'ın soyundan olacağı belirtilmektedir.

4. Kıssa anlatımlarında yer yer atlamalar ve kısaltmalara giden mütercim Altıparmak Mehmed Efendi, bazı hikâyelerde ise olay akışına müdahale ederek hikâye içinde yer değişikliğinde bulunmuştur:

"Ve minhā: Süleymān bin ʻAbdü'l-melik Caʻfer'den su'āl **[İN 37b]** itdi ki: "Hīç bundan aġreb nesne gördüñ mi?" Caʻfer eyitdi: "Belī, Vālīü'n-Naḥşeb Ceyḥūn kenārında oturur idi. Bir yüzigi var idi faṣṣı yāḳūt ābdār idi ki naẕīri nādirü'l-vuḳū' idi. Nā-gāh barmaġundan Ceyḥūn'a düşdi. Ḥużżār-ı meclis andan iẕhār-ı te'essüf itdiler. Vālī eyitdi: "Ġam degül, ḫazīnedārı ṭaleb idüp fülān ṣanduḳı getür." didi. Getürüp içinden balıḳ şeklinde nesne çıḳardı ve ṣuya atdı. Bir laḥẓadan ṣoñra ol düşen yāḳūtı aġzına almış ṭaşra çıḳdı.

Temṯīl: *Ḳıvāmü'l-Mülk* tevārīḫinüñ ṣāḥibi eydür: Bir cevher vardur ki aña [(10)] şāh-ı gevherān dirler, anuñ ḫāṣṣiyyeti oldur ki cevāhiri ceẕb ider mıḳnāṭīs ḥadīdi ceẕb itdügi gibi. Eger anı deryāya ilḳā itseler eṭrāfında olan cevāhiri ceẕb idüp ṭaşra çıḳarur. Mervīdür ki: Ḫüsrev-i Pervīz'üñ elinden Baġdād'uñ Dicle'sine bir yāḳūt düşdi. Bu ṭarīḳle istiḫrāc itdiler.

el-Ḳıṣṣa: Süleymān bu ḥikāyātuñ istimāʻından taʻaccüb idüp Ḥākim-i Naḫşeb'e ḳāṣıd irsāl idüp ol balıḳ şeklini ṭaleb eyledi. Çünki getürüp tecribe itdiler, Caʻfer'üñ ṣıdḳı ẓāhir oldı."

Eserin Orijinalinden:

[سليمان عبدالملك باخالد برمكى]

ايضا سليمان از خالد پرسيد كه هيچ چيزي از اين طرفهتر ديدهاي گفت آري روزي والى نخشب در كنار جيحون نشسته بود نگين انگشترش كه ياقوتى بود آبدار از دستش در آب اوفتاد حاضران بر خوبيش اظهار ندامت كردندي گفت باكى نيست و در ساعت خازنرا طلبيده گفت فلان صندوقچه را بياور چون خازن صندوقچه را حاضر كرد وي از آنجا ماهئى بيرون آورده در آب انداخت و بعد از لمحه ماهى آن دانه نفيس را بدهن گرفته بيرون آورد سليمان از استماع اين حكايت تعجب نمود قاصدي نزد حاكم نخشب ارسال داشته و

آنرا استدعا نمود چون قاصد عود نموده و ماهی را همراه آورد صدق کلام خالد بوضوح پیوست.

Tercümesi: *(Süleyman b. Abdulmelik, Halid el-Bermekî ile beraberken)*

Aynı şekilde Süleyman, Halid'den bundan daha zarif bir şey gördün mü? Diye sordu. Halid; evet bir gün Nahşeb valis Ceyhun ırmağının kenarında otururken yakut olan yüzüğü ıslanan parmağından suya düştü. Huzurda bulunanlar onu teselli etmeye çalıştılar kendisi önemli değil dedi. Bana hazinedarı çağırın falanca sandığı getirsin diye emretti. Sandığı getirdiler kendisi o sandıktan bir balık çıkarıp suya attı ve bir müddet sonra balık o nefis yüzüğü ağzında tutarak suyun yüzeyine çıktı. Süleyman duyduğu bu hikâyeye şaşırdı. Nahşeb hakiminin huzuruna bir ulak gönderdi. O'na iltimaslarda bulundu. Ulak geri döndüğünde yanında bir balık getirmişti ve Halid'in söylediği söz gerçeklik kazandı.

[شاه جوهران و خاصیت آن]

14تمثیل مؤلف تاریخ قوام الملکی گوید که جوهري هست که آنرا شاه جوهران گویند خاصیتش آنست که چون مقناطیس جذب جواهر کند اگر در دریا فروگذارند جواهري که در آن حوالی باشد با خود بیرون آورد منقول است که از خسرو پرویز انگشتري یاقوت در دجله بغداد اوفتاد باین تدبیر آنرا بیرون آوردند.

Tercümesi: *(Şah-ı Cevherân (Mücevherlerin şahı) ve O'nun Özelliği)*

Temsil; Târîh-i Kavâmü'l-Mülk isimli eserin müellifi şöyle akatarmaktadır; Mücevherlerin şahı diye adlandırılan bir mücevherin olduğu ve bu mücevherin özelliği de diğer mücevherleri bir mıknatıs gibi kendisine çekmesidir. Eğer denize atsalar düştüğü yerin etrafında ki bütün mücevherleri kendisiyle beraber dışarı çıkarır. Nakledilir ki; Hüsrev'in oğlu Perviz'in Yakut yüzüğü Bağdad'da bulunan Dicle nehrine düşer ve bunun üzerine yukarıda zikr edilen yöntemle nehirden çıkarırlar.

5. Orijinal eserde olmayan fakat tercümede mütercim tarafından eklenmiş farklı hikâye ve latifeler dikkati çekmektedir. Örneğin İmam-ı Azam'a dair aşağıda yer alan anekdot, Farsça *Nigâristân*'da yer almamaktadır. Bu durum ayrıca Altıparmak'ın Hanefi mezhebine mensup olduğuna dair bir karine olarak da değerlendirilebilir.

"Ve minhā: Bir gün Ḥażret-i İmām-ı A'ẓam Ebū Ḥanīfe *raḥmetu'llāhi te'ālā 'aleyh* ḥammāmda idi. Nā-gāh Mecnūn **[NO1 33a]** Ṭāḳ nām kimesne 'uryān ḥammāma dāḫil oldı. Ḥażret-i İmām mezbūr mecnūnı bu ḥālde görüp mübārek gözlerin yumdı. Mecnūn eyitdi: "Yā İmām Ḥaḳḳ Te'ālā seni ne zamāndan berü a'mā

itdi?" İmām eyitdi: "Senüñ setrüñi açıḳ ve sırruñı āşikāre idelden berü." didi.

Ve minhā: Bir 'acūze-i ḳabīḥa zevcine **[İN 36a]** eyitdi: "Ḥaḳ Te'ālā'dan ḫavf ve ḫalḳdan şerm itmez misün ki ḥelāl ve ṭayyibüñ var iken zinā idersüñ?" Ol kimesne eyitdi: "Ṣaḥīḥ, ḥelālüm var ammā ṭayyibüm yoḳdur." didi."

Burada önemli olan diğer bir nokta da bazı latifeler metinde "ve minhâ" başlığı ile verilmektedir. Şiirlerde görülen başlıklandırmalardaki farklılıklar metnin mensur kısmında da görülmektedir.

6. Mütercim Altıparmak Mehmed Efendi İslam tarihi tercümesi olan metinde sırasıyla anlatılan İslam devletlerini tercüme etmiştir. Akkoyunlu Devleti (İN 342a'daki) kısmına kadar tercüme ettiği metnin orijinalindeki devletler sıralamasına sadık kalmıştır. Mütercim bu noktadan sonra (İN 346b) *Câm-ı Cem-âyîn*'den[101] birebir alıntı yaparak Türklerin soyundan başlayıp nesepleri Ertuğrul Gazi'ye kadar getirmiştir. Bu maddeyi de yazarak tercümeyi sonlandırmıştır. Bu ilavenin yalnızca İnebey ve Nuruosmaniye nüshalarında yer alması da dikkat çekici diğer bir husustur.

1.3 Tercümenin Dil Hususiyetleri

Bu bölümde somut örnekler üzerinden eserimizdeki dil hususiyetlerine dair örnekler vereceğiz. Ayrıca büyük bir şârih ve mütercim olan Altıparmak Mehmed Efendi'nin bu tercümesi Türk nesrinin mühim ahenk unsurlarından kabul edilen seciye dair önemli örnekler de içermektedir. İmlâ özelliklerinin ardından alt başlık ile seciye dair bilgi verildikten sonra metindeki örnekleri tablo halinde incelenecektir.

Tamamı harekesiz olan metinde bazen klasik imlanın dışına çıkılarak, Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelerde ünlüleri gösterilen bazı kelimelere ve kelimelerin bazı hecelerine hareke de konulduğu görülebilmektedir:

İmla Özellikleri

Ünlüler için kullanılan yazı işaretleri

Med (¯)

Sesler sisteminde uzun a bulunduran Arapça ve Farsça kelimelerin ön

[101] Bayatlı Mahmud oğlu Hasan, *Câm-ı Cem-âyîn*. sad., Kırzıoğlu Fahrettin. İstanbul, Türkiye Yayınevi, 1947. ([1], 374-403)

sesindeki elifin üzerinde yer alan med işareti, ön sesinde a bulunduran birkaç Türkçe kelimenin yazımında da kullanılmıştır: iki ay (ایکی آی) İN, 29a-10 / otuz üç yıl ve altı ay (اوتوز اوچ ییل و آلتی ای) İN, 29a-16.

Bu işaretin ön ses dışında kullanıldığı örnekler de vardır: ḳaan (قاآن) İN, 220b-4 / ḳaanuñ (قاآنك) İN, 221a-7.

Üstün (◌َ)

Nüshada üstün ile işaretlenmiş şu örnekleri verebiliriz: baḳıyye (بقيّة) 250b-6 / kūşelerde (كوشه لَرده) İN, 264a-16.

Ötre (◌ُ)

Metnimizde (و) ile yazılan bazı Türkçe kelimeler, ötre ile de harekelenmiştir: götürüp kenāra (كُتوروب كناره) İN, 139b-13.

Ünsüzler için kullanılan yazı işaretleri:

Şedde (◌ّ)

İç sesi ikizleşen veya muzaaf olan yabancı kelimelerde kullanılan şedde işareti örneklere metnimizde de rastlanmatadır: ferrāce-pūş (فرّاجه پوش) İN, 31a-4.

Bir kelimenin bünyesinde iki (lam) varsa, bu çift sesin gösterimi için kelime şedde ile de harekelenmiştir: iki yüz elli senesinde (ایکی یوز الّلی سنه سنده) İN, 29b-16 / ḳulları idi (قولّلری ایدی) İN, 23a-5 / ḥammāma iletüp (حمّامه ایلتوب) İN, 85b-16 / niçe yıllar (نیچه ییلّر) İN, 194b-8.

Hemze (ء)

Metnimizde yükleme hâli eki, sonu (ه) ile biten bazı sözcüklerde hemze (ء) ile gösterilmiştir: ḫuṭbeyi kendi (خطبهء كندی) İN, 267a-11 / Şibli'yi bağlayup (شبلیء بغلیوب) İN, 275a-14.

İkili Yazılışlar:

Farsçaya özgü bazı kelimelerin iki farklı şeklinin yazılmasına fazla olmamakla beraber metnimizde de tesadüf etmekteyiz: dāmānına yapışup (دامانه یاپیشوپ) İN, 177a-10 / dāmen der-miyānlardur (دامن درمیانلردر) İN, 40a-8.

Yazma eserlerin birçoğunda görülebilen bir imla durumu, noktalı harflerdeki noktaların bazen kullanılmaması veya bu noktaların sayısının değişmesidir. (c-ç) harfleri arasında yaşanan bu karışıklık/tercihe metnimizde tesadüf edilmektedir: nice

ḳırıldı? (نیجه قیریلدی) İN, 89a-8 / niçesi şehīd (نیچه سی شهید) 144a-13.

Bitişik Yazılışlar:

Metnimizde bazı edatların kendisinden önce gelen kelimeye bitişik yazıldıkları görülmektedir.

ile edatıyla çün bağlacının da öncesinde gelen kelimeye bitiştiği örnekler fazlaca bulunmaktadır: ḥaḳḳiçün (حقّیچون) İN, 49b-3 / itmekiçün (ایتمکیچون) İN, 86a-7 / ḳazmaġile (قازمغیله) İN, 132b-11 /

1.3.1 Seci

Seciye dair sözlüklerimizde farklı tanımlar mevcuttur. *Kâmûs-ı Türkî*'de; "Nesrin kafiyeli olması, nesirde beher durak yerinde veyahut sıfat ile mevsûf arasında kafiyeye riayet olunmak usulü ki lâzım olmamakla beraber bugünkü günde latif dahi görünmediğinden nafile bir külfettir, ibarenin kafiyeli olan evâhir-i cümelinin beheri." şeklinde geçmektedir.[102] *Ötüken Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*'nde; "Güvercin ve kumru ötüşü, nesirde bir cümlenin ögelerinin veya art arda gelen cümlelerin cümlelerin sonundaki uyak ve bir sözcenin kafiyeli olan cümle sonlarından her biri." şeklinde geçmektedir.[103] Bununla birlikte sonradan yapılan çalışmalarda seci türleriyle alakalı farklı tasnifler bulunmaktadır. Tezimizde seci tanımını yaparken ve örneklerini (tablo ile) verirken *Klasik Dönem Osmanlı Nesri* adlı eserde M. Fatih Köksal'ın kaleme aldığı *Seci*[104] bölümünden istifade edeceğiz ve bu bölümde yer alan tasnife göre hareket edeceğiz. Seci kelimesi Arapça sin, cim ve ayın (س ج ع) harflerinin birleşmesinden gelmektedir. Arapça *sec'* şeklinde söylenen kelime Türkçede ayın (ع) harfi olmadığı için *seci* şeklinde telaffuz edilmektedir. En kısa şekliyle nesirdeki kafiye diyebileceğimiz seci, nesirde kelimeler, kelime grupları ya da genellikle cümlecik veya cümlelerin sonlarında görülen ses benzeşmesidir.

Seci türleri üzerine aynı bölümdeki tasnif aşağıdaki gibidir:

Yapısına Göre

Seci'-i mutarraf: Secili kelimelerin; ses benzerliği bakımından aynı fakat

---

[102] Şemseddin Sami, *Kamus-ı Türkî*, haz.: Paşa Yavuzarslan - TDK, Ankara, 2010, s. 1045
[103] Yaşar Çağbayır, *Ötüken Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 2017, s. 1436
[104] Cihan Okuyucu, Ahmet Kartal, M. Fatih Köksal, *Klasik Dönem Osmanlı Nesri*. Kesit Yay., 3. Baskı, İstanbul, 2014. s. 21- 36.

vezin bakımından farklı olduğu seci türüdür.

Seci'-i mütevâzî: Secili kelimelerin; vezin ve ses benzerliği bakımından aynı olduğu secidir.

Seci'-i murassa': Secili kelimeleri; vezin, ses benzerliği ve sayı bakımından aynı olan seci türüdür.

Seci'-i mütevâzin: Secili kelimelerin sadece vezin bakımından ortak olduğu ses benzerliğinin olmadığı seci çeşididir.

Cümledeki Yer ve İşlevlerine Göre Seci Türleri

Seci'-i mutlak: Secili kelimeler arasında dilbilgisi ve anlam bakımından herhangi bir bağın bulunmadığı seci türüdür.

Seci'-i mukayyed: Secili kelimelerin dilbilgisi ve anlam yönünden birbirine bağlı olduğu seci çeşididir.

Sec'-ender-sec': Secili iki kelimenin arasına secili başka ifadelerin girdiği seci türüdür.

Redif Alışlarına Göre Seci Türleri

Seci'-i mefrûk (seci'-i müreddef): Seciyi oluşturan kelimeler arasında aynı zamanda redif varsa bu seci türüne seci'-i mefrûk (seci'-i müreddef) denir.

Seci'-i gayr-ı mefruk (seci'-i gayr-ı müreddef): Seciyi oluşturan kelimeler arasında redif yoksa bu seci türüne ise seci'-i gayr-ı mefruk (seci'-i gayr-ı müreddef) denir.

Aşağıdaki tabloda redifleri altı çizili, kafiyeleri ise koyu şekilde gösterilmiştir. Bununla birlikte alınan örnekleri İN nüshasına varak numarası ve satır sayısına göre belirtilmiştir.

***Nüzhet-i Cihān ve Nādire-i Zamān*'daki Seci Örnekleri Tablosu**			
***Nüzhet-i Cihān*'da Secili İfadeler**	**Secilerin Türleri**		
	Yapılarına Göre Seciler	**Yer ve İşlevlerine Göre Seciler**	**Redif Alışlarına Göre Seciler**
hezār-ı destān-ı bo**stān** ve bülbül-i güli**stān** [1b/8]	Seci'-i mutarraf	Seci'-i mukayyed	Seci'-i gayr-ı mefruk
müşerref ü müfaḫḫ**am** ve kelimāt-ı ḥikmet-enc**ām** [1b/8]	Seci'-i mutarraf	Seci'-i mukayyed	Seci'-i gayr-ı mefruk
ẕihn-i p**āk** ve sür‘at-i fehm-i derr**āk** [2a/7]	Seci'-i mutarraf	Seci'-i mukayyed	Seci'-i gayr-ı mefruk
ol āyāt-ı ‘ac**ībe**nüň feḥv**ā**sından ki ve ol beyyināt-ı ġarī**be**nüň ma‘n**ā**sından ki [2a/10]	Seci'-i mutarraf	Seci'-i mukayyed	Seci'-i mefruk
‘ālem-i fānīye i‘tibār u i‘tim**ād** ve ‘ömr-i devlet-i istimrārına istin**ād** [2a/17]	Seci'-i mütevâzî	Seci'-i mukayyed	Seci'-i gayr-ı mefruk
aṣḥāb-ı ḥay**ret**üň ve erbāb-ı ‘ib**ret**üň [2b/4]	Seci'-i mutarraf	Seci'-i mukayyed	Seci'-i mefruk
ġarā’ib vāḳı‘**āt**ı ve ‘acā’ib mu‘teber**āt**ı [2b/11]	Seci'-i mutarraf	Seci'-i mukayyed	Seci'-i mefruk
nefāyis-i girān-māyenüň taḥṣ**īl**inde ve leṭā’if-i ḥikmet-nümānuň tekm**īl**inde [2b/12]	Seci'-i mürassâ	Seci'-i mukayyed	Seci'-i mefruk
‘ar**āyis-i** eb**kār**ı ve nef**āyis-i** ef**kār**ı [2b/15]	Seci'-i murassâ	Seci'-i mukayyed	Seci'-i mefruk
leẕẕet-i cedīde p**eydā** ve ḥālet-i nev-resīde hüv**eydā** [3a/2]	Seci'-i mutarraf	Seci'-i mukayyed	Seci'-i gayr-ı mefruk
Müstaḫbirān-ı bedāyi‘-i aḥvāl olanlaruň re’y-i ḳav**īm**leri ve müstaḫẓırān-ı nevādir-i aḳvāl olanlaruň fehm-i müstaḳ**īm**leri [3a/12]	Seci'-i mutarraf	Seci'-i mukayyed	Seci'-i gayr-ı mefruk
muḳaddimāt-ı lāzımü’l-iḥtiy**āc** ve ḳażāyā-yı beyyinetü’l-int**āc** [3a/14]	Seci'-i mutarraf	Seci'-i mukayyed	Seci'-i mefruk
ravża-i cennet-āsā**da** di**kil**mişdür ve her gülbün-i ġarīb ki bu gülşen-i dil-güşā**da** e**kil**mişdür [3b/6]	Seci'-i mütevâzî	Seci'-i mukayyed	Seci'-i mefruk

kütüb-i mu‘tebe**re**den ve resā’il-i müştehi**re**den [4b/6]	Seci'-i mütevâzî	Seci'-i mukayyed	Seci'-i mefruk
ba‘żı ṭab‘-ı sel**īme** ve ‘aḳl-ı müstaḳ**īme** [4b/9]	Seci'-i mutarraf	Seci'-i mukayyed	Seci'-i mefruk
emrine imtiş**āl** ve cihāz-ı sefere işti**ġāl** [5a/8]	Seci'-i mütevâzî	Seci'-i mukayyed	Seci'-i gayr-ı mefruk
Biz şütüri görmedük. Belki ḫaberin daḫi işitmedük. [5b/13]	Seci'-i mutarraf	Seci'-i mukayyed	Seci'-i mefruk
menzil-i dil-güş**ā** ve maḳām-ı cennet-ās**ā** [6a/13]	Seci'-i mutarraf	Seci'-i mukayyed	Seci'-i gayr-ı mefruk
Lā-cerem ‘aynü’l-yaḳīn b**il**düm ve ḥaḳḳu’l-yaḳīn müşāhede ḳ**ıl**dum [6b/5]	Seci'-i mütevâzî	Seci'-i mukayyed	Seci'-i mefruk
Alāmet-i noḳṣān kilāda ẓ**āhir** ve nā-hemvārı çerāda b**āhir** idi. [7a/3]	Seci'-i murassâ	Seci'-i mukayyed	Seci'-i gayr-ı mefruk
mīzān-ı ‘aḳlda senc**īde** ve mi‘yār-ı naḳlde pesend**īde** [7b/6]	Seci'-i mutarraf	Seci'-i mukayyed	Seci'-i gayr-ı mefruk
şükūh-i meclis-i sulṭ**ān**ī ve şevket-i ṣoḥbet-i ḫāḳ**ān**ī [7b/12]	Seci'-i mutarraf	Seci'-i mukayyed	Seci'-i mefruk
iẓhār-ı leṭāfetlerine mān**i‘** ve ibrāz-ı ẓarāfetlerini dāf**i‘** idi [7b/13]	Seci'-i mütevâzî	Seci'-i mukayyed	Seci'-i gayr-ı mefruk
ḥadīṣ-i şerīf-i mev‘iẓet-di**ş**ār ve ḫaber-i münīf-i ḥikmet-ā**ş**ār [8a/4]	Seci'-i mutarraf	Seci'-i mukayyed	Seci'-i gayr-ı mefruk
Ḥażret-i seyyidü’l-ebr**ār** ve sened-i aḫyār a‘nī Nebiyy-i muḫt**ār** [8a/5]	Seci'-i mutarraf	Seci'-i mukayyed	Seci'-i gayr-ı mefruk
Hemānā ki bu berre ki keb**āb**dur, perverde-i şīr ü kil**āb**dur. [8a/16]	Seci'-i murassâ	Seci'-i mukayyed	Seci'-i mefruk
Çünki bu iki ḥükmüň ṣıḥḥati ẓ**āhir** oldı ve vāḳı‘a-i muṭābaḳatları b**āhir** oldı [8b/8]	Seci'-i mütevâzî	Seci'-i mukayyed	Seci'-i mefruk
bir perī-peyker-i mū-miyānuň vasaṭında b**este** ve bir ser ü bālā ve ḥoḳḳa-dehānuň miyānında peyv**este** [9b/5]	Seci'-i murassâ	Seci'-i mukayyed	Seci'-i mefruk

1.4 Tercümedeki Ayet ve Hadis İktibasları

Bu başlık altında, şiirler ayrıca inceleneceği için sadece mensur metinde geçen ayet ve hadislere dair bilgi verilecektir. Ayetler ilgili surenin ismi altında ayet sırasına göre metinde bulunduğu varak numarası ile verilmiştir. Hadisler ise Arapça dizilmiş kime ait oldukları ve manaları dipnot ile belirtilmiştir.

1.4.1 Ayetler

Nüzhet-i Cihân ve Nâdire-i Zamân'da işlenen konuyu destekleyici ve cümleyi kuvvetlendirici şekilde ayetlerden iktibaslar yapılmış ve yer yer telmihlerde bulunulmuştur. Eserde İslam devletleri bahislerinden sonra farklı başlıklar altında çeşitli hikâyelerin anlatıldığı kısımlar da vardır. Burada kimi zaman anlatılan mevzuyla alâkalı olarak bir ayet ya da hadis zikredilmektedir.

Eserde ayetlere yapılan tam ve kısmî atıflar listesi şu şekildedir:[105]

Bakara

2/30 (nâkıs) İN 348b/7

2/156 (nâkıs) İN 26a/6

2/156 (nâkıs) İN 216b/10

2/216 (nâkıs) İN 207b/14

2/249 (nâkıs) İN 212b/4

Âl-i İmrân

3/13 (nâkıs) İN 280b/12

3/26 (nâkıs) İN 206b/3

3/189 (nâkıs) İN 4b/11

Nisâ

4/78 (nâkıs) İN 246b/5

4/128 (nâkıs) İN 24b/6

Mâide

5/167 (nâkıs) İN 21a/16

[105] Sureler ve ayetler mushaf sırasına göre 1/1, ardından yazma varak numarası ile kaçıncı satırda olduğu İN 9a/3 şeklinde gösterilmiştir.

En'âm

6/45. İN 264a/12

6/59 (nâkıs) İN 2a/3

A'râf

7/34 (nâkıs) İN 232b/14

Enfâl

8/10 (nâkıs) İN 115b/6

Hûd

11/40 (nâkıs) İN 96/7

11/43 (nâkıs) İN 96b/7

11/120 (nâkıs) İN 1b/10

11/97 (nâkıs) İN 81a/6

Yûsuf

12/3 (nâkıs) İN 1b/9

12/28 (nâkıs) İN 172a/3

12/41 (nâkıs) İN 89a/10

12/111 (nâkıs) İN 2a/13

İbrâhîm

14/15 (nâkıs) İN 40b/15

14/35 (nâkıs) İN 263b/4

Hicr

15/27. İN 348b/4

15/94-95. İN 14a/3

Nahl

16/1 (nâkıs) İN 96a/17

İsrâ

17/81. İN 17a/17

17/97 (nâkıs) İN 240a/8

Kehf

18/9 (nâkıs) İN 2a/11

18/44. İN 2a/12

18/45 (nâkıs) İN 74a/1

18/46 (nâkıs) İN 138b/7

Meryem

19/7 (nâkıs) İN 276b/14

Mü'minûn

23/36. İN 94b/2

Nûr

24/44 (nâkıs) İN 102b/15

Şu'arâ

26/192-193. İN 2a/4

26/214-215. İN 14a/11

Neml

27/37. İN 107b/4

27/39 (nâkıs) İN 185b/6

27/40 (nâkıs) İN 185b/8

27/62 (nâkıs) İN 182a/17

27/82 (nâkıs) İN 105b/12

Kasas

28/35 (nâkıs) İN 153a/11

Rûm

30/1-2-3. İN 58b/8

30/3 (nâkıs) İN 255b/5

30/42 (nâkıs) İN 5a/2

Lokmân

31/34 (nâkıs) İN 95a/1

31/34 (nâkıs) İN 193a/16

Secde

32/18 (nâkıs) İN 38b/7

Ahzâb

33/38 (nâkıs) İN 36b/5

Sebe'

34/12 (nâkıs) İN 33b/2

Fâtır

35/43 (nâkıs) İN 224a/7

Yâsîn

36/38 (nâkıs) İN 36b/6

36/38 (nâkıs) İN 233b/15

Sâffât

37/173. İN 168a/16

Zümer

39/9 (nâkıs) İN 2a/8

Mü'min

40/44. İN 176b/13

40/60 (nâkıs) İN 225b/3

Fussilet

41/30. İN 241a/6

41/34 (nâkıs) İN 259b/9

Şûrâ

42/40 (nâkıs) İN 324b/9

Hucurât

49/18 (nâkıs) İN 348a/10

Tûr

52/24 (nâkıs) İN 2a/8

Necm

53/3. İN 1b/8

53/4. İN 1b/9

Rahmân

55/26. İN 286a/13

Vâkı'a

56/20-21-22-23. İN 96b/12

56/24. İN 96/b13

Haşr

59/2 (nâkıs) İN 269a/2

59/9 (nâkıs) İN 91b/11

59/17 (nâkıs) İN 250b/9

Cuma

62/4 (nâkıs) İN 87a/13

Tegâbün

64/15 (nâkıs) İN 152a/16

Hâkka

69/29. İN 249b/12

Nâziât

79/24 (nâkıs) İN 97a/2

Abese

80/34. İN 115b/9

İnşirâh

94/5. İN 325a/16

Kâria

101/6-7. İN 117b/7

Fîl

105/1. İN 106a/15

Leheb

111/1 (nâkıs) İN 14b/12

111/4 (nâkıs) İN 39a/4

111/5. İN 232a/9

1.4.2 Hadisler

Nüzhet-i Cihân ve Nâdire-i Zamân / Nigâristân tercümesinde sözü kuvvetlendirmek ve anlatılanları desteklemek maksadıyla müracaat edilen diğer bir kaynak hadis-i şeriflerdir. Metinde kullanılan hadisler varak ve satır numarasıyla birlikte aşağıda belirtilmiştir. Hadisler Arapça dizilirken manaları ve bulundukları kaynaklar dipnotta gösterilmiştir.

هل يكب الرجل على وجهه أوعلى مناخره إلا حصاد لسانه[106] **(İN 8a/6)**

حب الوطن من الإيمان[107] **(İN 43b/17)**

الحق يعلو ولا يعلى عليه[108] **(İN 99b/7)**

من حفر حفرة لأخيه وقع فيها[109] **(İN 128a/13)**

إذا أراد الله تنفيذ قضاؤه و قدره تسلب عن ذوى العقول عقولهم حتى ينفذ فيه قضاؤه و قدره[110] **(İN 173a/3)**

أولادنا أكبادنا[111] **(İN 173a/10)**

العارية مردودة[112] **(İN 247b/8)**

كلكم راعٍ، وكلكم مسؤولٌ عن رَعيَّتِه[113] **(İN 249a/7)**

---

[106] "İnsanları yüz üstü cehenneme sürükleyen, dillerinin hasâdından başka bir şey midir?" Ebû ʿÎsâ Muḥammed b. ʿÎsâ et-Tirmiẕî, *es-Sunen*, thk. Beşşâr ʿAvvâd Maʿrûf (Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1998)

[107] "Vatan sevgisi imandandır." Ebü'l-Ḥasen Nûrüddîn ʿAlî b. Sulṭân Muḥammed ʿAli el-Ḳārî, *el-Esrâru'l-Merfûʿati fi'l-Aḫbâri'l-Mevḍûʿati el-Maʿrûf bi'l-Mevḍûʿâti'l-Kubrâ*, thk. Muḥammed eṣ-Ṣabbâğ (Beyrut: yay., ts.).

[108] "Hak daima üstün gelir, hakka galip gelinmez." Başta "el-hakku" yerine "el-İslâm" lafzıyla: Ebû ʿAbdullâh Muḥammed b. İsmâʿîl b. İbrâhîm el-Buḫârî el-Buḫârî, *el-Câmiʿu'ṣ-ṣaḥîḥ*, thk. Muḥammed Zuheyr en-Nâṣır (Beyrut: Dâru Ṭavḳi'n-Necât, 1422).

[109] "Kim arkadaşı için bir kuyu kazarsa o kuyuya kendisi düşer." Metinde Hadis-i Şerif-i Nebevi ifadesi ile geçmekte olan bu ibare Arap atasözüdür. / Ebü'l-Faẕl Şihâbüddîn Aḥmed b. ʿAlî b. Muḥammed el-ʿAsḳalânî İbn Ḥacer el-ʿAsḳalânî, *İtḥâfu'l-Mehere bi'l-Ḳavâidi'l-Mubtekire min Eṭrâfi'l-ʿAşere*, thk. Merkezu Ḫidmeti's-Sunne ve's-Sîra (b.y.: Mecmaʿu'l-Melik Fehd, 1415/1994). c.9, s.98

[110] Allah kaza ve kaderini gerçekleştirmek istediği zaman, akıl sahiplerinin akıllarını alır, kaderini gerçekleştirdikten sonra akıllarını geri iade eder. / Ebü'l-Faẕl Celâlüddîn ʿAbdurraḥmân b. Ebî Bekr b. Muḥammed el-Ḫuḍayrî es-Süyûṭî, *el-Câmiʿu'ṣ-Ṣağîr ve Ziyâdetuhû* (b.y.: yay., ts.). s. 35

[111] Evlatlarımız ciğerlerimizdir. / Ḫalîl b. ʿAbdullâh b. ʾAḥmed b. İbrâhîm b. el-Ḫalîl el-Ḳazvînî Ebû Yaʿlâ el-Ḫalîlî, *Fevâʾîdu Ebî Yaʿlâ el-Ḫalîlî* (Cidde: y.y., 1422/2001). s. 65

[112] Âriyet olarak alınan mal sahibine (ziyanı halinde) ödenmelidir. / Ebü'l-Ḳâsım Müsnidü'd-dünyâ Süleymân b. Aḥmed b. Eyyûb eṭ-Ṭaberânî, *el-Muʿcemu'l-Kebîr - et-Ṭaberânî*, thk. Ḥamdî b. ʿAbdulmecîd es-Selefî (Kahire: Mektebetu İbn Teymiyye, ts.). c. 8, s. 35

[113] "Hepiniz çobansınız, güttüğünüz sürüden sorumlusunuz." Ebû ʿAbdullâh Muḥammed b. İsmâʿîl b. İbrâhîm el-Buḫârî el-Buḫârî, *el-ʾEdebu'l-Mufred*, thk. Semîr b. Emîn ez-Züheyrî (Riyad: yay., 1419/1998). s.81

حب الدنيا راس كل خطيئة[114]	**(İN 263b/8)**
أوّل ما خلق الله نوري[115]	**(İN 346b/2)**
كنت نبيّاً وآدم بين الماء والطّين[116]	**(İN 346b/4)**
أصحابى كالنجوم بايّهم اقتديتم اهتديتم[117]	**(İN 346b/7)**
موتوا من قبل أن تموتوا[118]	**(İN347b/3)**

1.5 Tercümedeki Atasözleri ve Deyimler

Altıparmak Mehmed Efendi *Nüzhet-i Cihân ve Nâdire-i Zamân*'da sözü kuvvetlendirmek için mensur ve manzum kısımlarda çok sayıda deyimden ve deyimlere nisbetle daha az olarak çeşitli atasözlerinden istifade etmiştir. Bu söz öbekleri özellikle XVI. yüzyıldan bugüne taşınan söz varlığını göstermesi bakımından da ayrı bir önem taşımaktadır. Zira söz konusu deyim ve atasözlerinin büyük kısmı bugün de kullanılmaktadır. Bu örnekler Türk kültür mirasının geçmişten günümüze süregelen birikimidir.

Metinde tespit edebildiğimiz deyim ve atasözleri yer aldıkları nüsha, varak ve satır numaralarıyla birlikte alfabetik sıraya göre aşağıda gösterilmiştir.

1.5.1 Atasözleri

Bugünün işini yarına bırakma: Bugün yapılması gereken bir işi ertesi güne bırakmanın türlü sakıncaları vardır. Yarın daha önemli bir iş çıkabilir ve bugünkü işten önce onun yapılması gerekir, bugünkü iş yine gecikecek ve başka işler bugünküne ekleneceğinden hepsini yapmaya vakit yetmez.[119]

---

[114] "Dünya sevgisi bütün hataların başıdır." Ebû's-Saʿâdât el-Mubârek b. Muḥammed el-Cezerî İbnu'l-Eṣîr, *Câmiʿu'l-Uṣûl*, thk. ʿAbdulḳâdir el-Arnaûṭ (b.y.: Dâru'l-Ḥulvânî, 1389/1969-1392/1972).

[115] "Cenâb-ı Hak her şeyden evvel benim nurumu yarattı." Ebû Bekr b. Ebî Şeybe ʿAbdullâh b. el-ʿAbsî İbn Ebî Şeybe, *el-Kitâbu'l-Muṣannef fi'l-Eḥâdîṯ ve'l-ʾÂṯâr*, thk. Kemâl Yûsuf el-Ḥût (Riyad: Mektebu'-r-Ruşd, 1409). s. 59

[116] "Ben nebi/peygamber iken, Âdem ruh ile ceset arasında bulunuyordu." Ebü'l-Fażl Celâlüddîn ʿAbdurraḥmân b. Ebî Bekr b. Muḥammed el-Ḫuḍayrî es-Süyûṭî, *ed-Durru'l-Menṯûr* (Beyrut: yay., ts.). s. 63

[117] "(Ashâbım) gökteki yıldızlar gibidir. Hangi birine uyarsanız doğru yolu bulursunuz." Hüccetü'l-İslâm Ebû Ḥâmid Muḥammed b. Muḥammed el-Gazzâlî, *Miṣkâtu'l-Envâr*, thk. Ebu'l-ʿAlâ ʿAfîfî (Kahire: yay., ts.).

[118] "Ölüm gelip çatmadan evvel, şehvani ve nefsani hislerinizi terk etmek suretiyle bir nevi ölünüz." / İsmail b. Muḥammed b. ʿAbdu'l-Hâdî el-Cerâḥî el-ʿAclûnî ed-Dimeşḳî Ebu'l-Fidâʾ el-ʿAclûnî, *Keşfu'l-Ḫafâʾ* (Kahire: yay., 1351).

[119] Ömer Asım, Aksoy. *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2 Deyimler Sözlüğü*. İnkılâp Kitabevi. İstanbul, 1995.

"Müddet-i 'ömrümde ***bugünki kārı yarına ḳomadım."*** **(İN 240b/4)**

Pes bu kelām 'Arab dilinde ḍarbü'l-meṣel oldı ve eyitdi: ذهبت الدولة ببولة Ya'nī devlet bir ḳaṭre bevl ile gitdi. **(İN 41a/12)**

Vakitsiz öten horozun başını keserler: Her söz yerinde ve zamanında söylenmelidir, zamansız ve yersiz söylenen sözler büyük zararlara yol açabilir` anlamında kullanılan bir söz.

Netīce: *Eydürler ki* ***vaḳtsiz ḫoros ötmek*** *nā-mübārek aḫẕ olunmasına sebeb budur ki Keyümerṯ ki 'adālet ṣāḥibi olmaġın 'ālem anı severler idi. Maraż-ı mevte mübtelā olup vaḳtsiz ḫoros ötdügi ḥīnde vefāt eyledi. Aňa binā'en* ***anı yaramaz fāl aḫẕ idüp boġazlamaġa sür'at eylerler****.* **(İN 223b/2)**

1.5.2 Deyimler[120]

- **Aç susuz düşmek:** Açlıktan, yoksulluktan yaşayamayacak hale gelmek.

Aç ve ṣusız *bir A'rābī'nüň ḥaymesine* ***düşdi****.* **(İN 52a/16)**

- **Ağız açmak:** Konuşabilmek ve söze girmek için harekete geçmek.

Rabī'a daḥi ***kelāma aġız açdı*** **(İN 7a/2)**

- **Ağzından bal damlamak:** Çok tatlı konuşmak, güzel haber vermek.

Bu ***kelām-ı şehd-āmīzden*** *sārbāna ẕevḳ ḥāṣıl oldı.* **(İN 5b/6)**

- **Âkil ve kâr-dide (kimesne) olmak:** Zeki, uyanık, tecrübeli kişi; görgülü.

Ġāyet ***'āḳil ve kār-dīde kimesne*** *idi* **(İN 234b/17)**

- **Aklı başına gelmek:** Ayılmak, kendine gelmek, hatalı hareket ettiğinin farkına vararak doğruya yönelmek.

Çünkim ża'īfe-i mesfūrenüň ***'aḳlı geldi,*** **(İN 32b/11)**

- **Alıkoymak:** Belirli bir süre bir yerde bekletmek; engel olmak; bir kişiyi yapmak istediği işten uzak tutmak.

'Ulemā gitdükden ṣoňra Seyfü'd-devle ḥekīmi ***alıḳoydı*** *ve sāz u söz getürdi.* **(İN 76a/8)**

- **Aman (Aman aralık, Aman zaman) vermemek:** Göz açtırmamak, nefes aldırmamak, fırsat vermemek.

---

[120] M. Ali, Tanyeri. *Örnekleriyle Divan Şiirinde Deyimler,* Birinci Baskı, Akçağ Yayınları. Ankara, 1995.
Bu başlık altında ilgili eserden istifade edilmiştir.

Eger ben senüñ yerüñde olsam aṣlā ***emān virmeyüp*** **(İN 116a/2)**

- **Ardına düşmek:** Bir kimseyi tâkip etmek, peşinden veya yolundan gitmek, arkasına düşmek.

Emīr ḫavāṣṣından bir cemā'at ile anlaruñ ***ardına düşüp*** **(İN 150a/15)**

- **Arz etmek:** Bir makama bilgi, talep sunmak, göstermek, saygı ile bildirmek.

da'vāların anuñ ***ḥużūrına 'arż itdiler.*** **(İN 5b/17)**

- **Ayağına düşmek:** Çok yalvarmak, içi yanarak bir istekte bulunmak.

vezīr atından inüp sulṭānuñ ***ayaġına düşdi*** *ve 'öẕr diledi.* **(İN 171a/5)**

- **Ayağını karada (ayak karada komak):** Metinlerden anlaşıldığına göre "güvenli yerde durmak", "selametle kalmayı tercih etmek" bazen de "zorluktan kaçmak" gibi anlamlara geldiği görülen bir tabirdir. Emniyette kalmak, kaçmak, karanlıkta kalmak anlamında da kullanılmıştır.[121]

Pīr ***ayaġın ḳarada ḳoyup*** *cān gibi nihān ve cin mānendi bī-nişān oldı.* **(İN 39a/16)**

- **Ayak basmak:** Bir yere ulaşmak, erişmek. Halk ağzında; direnmek.

"Rūm-ili āsūde iken şimdi ehl-i İslām ***ayaġı baṣdı,*** **(İN 344a/15)**

- **Ayan etmek:** Bir bilgiyi, durumu herkese belli etmek, açıklamak, ifşa etmek.

mābeynlerinde olan mācerāyı beyān ve ol ***sırr-ı nihānı 'ayān itdi.*** **(İN 8b/14)**

- **Ayıp aramak:** Sürekli başkalarının hatalarını, noksanlarını bulmak için çaba göstermek.

'Ayb-bīn olmaḳ *revādur serverā cāhillere* **(İN 3a/9)**

- **Baş aşağı etmek:** Başını aşağı tarafa gelecek şekilde yapmak; altüst olmak.

Naṣr bu kelāmdan ḫacīl oldı ***başın aşaġı idüp*** **(İN 116a/8)**

- **Başa çıkarmak:** Bir kişiyi şımartmak, bir işi sona erdirmek. Bir kişiyi yönetimin başına getirmek.

şarṭ itdükde ittifāḳ Ḳurd Ḫān ***[İN 353a] başa çıḳarup*** *taḫta geçdi* **(İN 352b/17)**

---

[121] Ahmet Atila Şentürk, *Osmanlı Şiiri Kılavuzu*, Âb-Azrail-1, Osedam (Osmanlı Edebiyatı Araştırmaları Merkezi) s.450-451

- **Başını alıp gitmek:** İzin almadan ve gideceği yeri bildirmeden gitmek; savuşmak.

faḳr-evcinden ***başın alup gitdi*** **(İN 216a/3)**

- **Başını beladan kurtaramamak:** Sürekli problemli işlerin içinde olmak.

İstiḳāmetde ʻalem yanmada şemʻ olsa kişi

Yine miḳrāż-ı belādan başını ḳurtaramaz **(İN 6a/7)**

- **Başının gözünün sadakası olmak:** Başa gelmiş ya da gelebilecek bir belayı defetmek üzere yağılan bağış, yardım.

ḫānuň mübārek ***başına ve gözine ṣadaḳa itdük*** **(İN 237a/16)**

- **Can feda etmek:** Çok beğenilen iyi veya güzel şeyler, davranışlar karşısında söylenen bir söz, can kurban.

Cānlar fedā *o servere kim tesliyyet içün* **(İN 2a/1)**

- **Can vermek:** Ölmek; ruha güç, enerji vermek; bir şeyi çok istemek; bir şeyin tekrar hareketlenmesini sağlamak.

Ol miskīn kemāl-i cūʻından kendinüň öňüni nıṣf-ı ḫaṣīr ile ekl idüp nā-murād ***cān virdi.*** **(İN 14b/7)**

- **Canına (başına) kastetmek:** İntihar etmeye teşebbüs ya da başkasını öldürmeye çalışmak.

biribirinüň ***cānına başına ḳaṣd itdiler*** **(İN 115b/4)**

- **Canını dişine almak (takmak):** Bir işe bütün tehlikeleri göze alarak girişmek, bütün gücüyle başlamak.

Şeyḫ Ḥasen-i Kūçek daḫi ***cānın dişine alup*** **(İN 260a/15)**

- **Dâmen-der-miyân etmek:** (دامن درمیان) *birl. sıf.* (Fars. *der-* eki ve *meyān* "bel"den *der-meyān* "belde" ile) "Eteği belinde" ***mec.*** İşe hazır durumda, âmâde.[122]

ḫıdmetüňde ***dāmen-der-miyānlardur*** **(İN 40a/8)**

- **Dâr-ı bekâya göç etmek:** Ölmek.

ümerā ḳaṣdıyla ***dār-ı beḳāya rıḥlet eyledi*** **(İN 243b/2)**

- **Dil bağlamak:** Gönül vermek, aşık olmak.

cemʻ-i māla ve keşret-i ricāle ***dil baġlaya*** **(İN 187a/7)**

[122] http://lugatim.com/s/damen

- **Dil getirmek:** Düşmandan esir almak, getirmek. Dil: *târih.* Düşmanın durumunu öğrenmek için sorguya çekilmek üzere baskınla yakalanan esir.

babası oḳ atar iken Türkistān düşmanlarından bir ***dil getürdükde*** **(İN 353b/11)**

- **Dili bağlanmak (Ağzı dili bağlanmak):** Herhangi bir sebeple konuşamamak.

Uluġ Beg bu sözi işidicek ***dili bağlandı,*** **(İN 324a/8)**

- **Dünya başına dar olmak:** Çok bunalmak, insanın kendisini çaresiz hissetmesi.

Ve cümlesi nisā ve evlādın esīr idüp ***dār-ı dünyā başlarına dār*** *oldı.* **(İN 17b/14)**

- **Ecel şerbetini içmek:** Ölmek, can vermek.

oldı ki ***ecel şarābın içmek*** *yaḳın oldı* **(İN 230b/2)**

Ecille-i Ḳureyş'den yetmiş kimesne Cemel'üñ mehārin aḫz iderlerdi, ***şerbet-i mevti nūş eylediler.*** **(İN 24b/12)**

- **El almak:** Tarikata girmek, bir şeyhe intisap etmek anlamına gelen tasavvuftaki biat terimi karşılığında Türkçe'de kullanılan tabir.[123]

Civān kārubārından ferāġat idüp şeyḫüñ ***elin aldı*** *ve ḫānesine 'azīmet itdi.* **(İN 10b/4)**

- **El çekmek:** Bir işten vazgeçmek, kişiyi özgür bırakmak.

Eyitdi: "Senden ***el çekdüm*** *şol şarṭla ki saña itdigüm su'āle cevāb-ı ṣaḥīḥ viresin."* **(İN 49a/11)**

- **El uzatmak:** Uzanmak, sâhip olmaya kalkışmak, dokunmaya, almaya teşebbüs etmek, yardım etmek.

"Ṭa'āmuña ne vechle ***el uzadam****?"* **(İN 87a/15)**

'avretine ve evlādına ***el uzatmaġa*** *başladılar.* **(İN 298b/14)**

- **El yıkamak:** Bir işten ilgisini kesmek, bitirmek.
- **Etek silkmek:** El etek çekmek, artık müdahale etmemek, çekilmek.

taḫt u tācdan ***el yudı ve etegin silkdi****.* **(İN 138b/2)**

- **Eline düşmek:** Bir kişinin egemenliğine girmek, yakalanmak, bir kişiye muhtaç olmak, tesadüf etmek manaları vardır.

[123] https://islamansiklopedisi.org.tr/el-almak

eline düşse *kim ḫalāṣ ider* **(İN 233b/1)**

- **Gam ve gussa yemek:** Üzülmek.

Ol zamānda gizlenmiş idi ve bir kūşede ***ġam u ġuṣṣa yer*** *idi.* **(İN 49a/1*)***

- **Göz açtırmamak:** Başka bir şey yapmasına fırsat vermemek, şiddetli baskı altında tutmak.

Ammā leşker-i ḫūn-āşām Behrām fīller üzerine ***göz açdurmayup*** *bārān gibi oḳ yaġdurdılar.* **(İN 168b/12)**

- **Göz göre göre yapmak:** Herkesin gözü önünde, apaçık bir şekilde yapmak.

Merdüm-i dīde gibi merd-i ṣaġīri göricek
Göz göre itme *ḥaḳāretle naẓar nūr-ı baṣar.* **(İN 10a/15)**

- **Gözüne çarpmak:** Dikkatleri üzerine çekmek. İlgi çekici olmak.

iki ayaġı nişānesine ***gözüm duş oldı*** **(İN 7a/11)**

- **Gözüne uyku girmemek:** Uykusu gelmemek, uykusu kaçmak, uykusuz kalmak.

ve iẓhār-ı vesvāsdan ***gözüme uyḫu girmedi****.* **(İN 155a/2)**
gözümden uyḫu uçar*, bī-ḳarār oluram.* **(İN 178b/4)**

- **Hata örtmek:** Yapılan bir hatayı, yanlışı gizlemek.

Kār u bārı kāmilüň dā'im ***ḫaṭā-pūş olmadur*** **(İN 3a/9)**

- **Hayhay eylemek:** Seve seve, gönüllü bir şekilde karşılamak ve ağırlamak.

beni içeri da'vet idüp ṣarmaşdı ve ***hāy hāy eġledi****.* **(İN 216a/13)**

- **Helak olmak:** Yok olmak, ölmek; çok yorulmak.

Bir mertebeye vardum ki ayaġ altında ***helāk olmaġa*** *ḳarīb oldum.* **(İN 31b/11)**

- **İşini bitirmek:** Bir kişiyi öldürmek; birine yardımcı olup işini halletmek, tamamlamak

Bu nevbet ḳılıç ile ḍarb idüp ***işin tamām itdüm****.”* **(İN 167b/17)**

- **Kan dökmek:** Bir kimsenin ölümüne sebep olmak, cana kıymak.

Cümleden evvel İslām'da kāfire zaḫm uran ve ***ḳan döken*** **(İN 15a/7)**

- **Kanına girmek:** Birini öldürmek ya da öldürtmek.

Ḥayzerān eyitdi: “Hādī içeri geldükde başuma perde ḳoyup ayaġına düşdüm Hārūn'uň. Bir avuç ***ḳanına girme*** *didüm.* **(İN 55a/10)**

- **Kanlı yaş dökmek:** Büyük bir üzüntüyle (seslice) ağlamak.

*Emīr bu kelām-ı cān-sūzdan giryān olup gözlerinden **ḳanlu yaş döküp*** **(İN 249b/17)**

- **Kara haber vermek/almak:** Ölüm haberi, insanlarda sıkıntı oluşturan üzücü, kötü haber.

*Ve bu **ḳara ḫaberden** āgāh olıcaḳ* **(İN 280a/3)**

- **Karaya oturmak (çökmek):** (Gemi) Denizin sığ kısmında toprağa saplanmak.

*Cūdī dağında gemi **ḳaraya çökdi** ki* **(İN 350a/6)**

- **Kılıçtan geçirmek:** Çok sayıda insanı kılıçla aynı zaman diliminde öldürmek, katletmek.

*sekiz yüz biň ādemleri Baġdād'da ve nevāḥīsinde **ḳılıçdan geçürdi*** **(İN 224b/1)**

- **Kurban olmak:** Bir kimse ya da bir şey için kendini feda etmek, öne çıkarmak.

Çü sensin 'ayn-ı a'yān-ı cihān ey gözlerüm nūrı
*Senüň **ḳurbānuň oldı** merdümān-ı cümle-i 'ālem* **(İN 7a/1)**

- **Lezzet almak:** Bir şeyden hoşlanmak.

*anlaruň ṣoḥbet-i ḥālet-āmīzlerinden ve muṣāḥabet-i ḥikmet-engīzlerinden **leẕẕet aḫẕ ider idi**.* **(İN 7b/8)**

- **Ok ve yay göndermek:** Savaş başlatmak, ya da problemli bir anda yardım istemek için kullanılan deyim.

*'Acemistān'a **oḳ ve yay gönderüp [İN 351a]** misk ve semmūr ve sincāb derilerini ve sā'ir metā'ı yasaḳdan men' eyledi.* **(İN 350b/17)**

- **Ortadan kaldırmak:** Yok etmek, öldürmek, saklamak.

*olup anı **ortadan ḳaldurmaḳ** murād itdiler.* **(İN 114a/16)**

- **Önüne düşmek:** Bir kişinin önünden yürümek, kılavuzluk etmek.

*asker ile **öňüne düşüp** getürdi* **(İN 143b/4)**

- **Parmak ısırmak:** Çok fazla derecede şaşırıp kalmak, hayret etmek.

*Ḥāżırān belki ḥāsidān **barmaḳ ışırup*** **(İN 144b/13)**

*Her biri **engüşt-i taḥayyüri dendān-ı tefekküre urup** ḥayrān oldılar.* **(İN 138a/6)**

- **Şehadet şerbetini içmek:** Şehit düşmek.

pes kemīn cānibine varduġı gibi ***şerbet-i şehādeti nūş itdi*** **(İN 232b/17)**

- **Tek u pū etmek:** Öte beriye koşmak.

Sārbān daḫi bunlaruň ferāsetini taḥsīn idüp verāsetine ***tek u pū idüp*** *gitdi.* **(İN 5a/16)**

- **Tuz ekmek hakkı:** İyilikleri görülen, sofrasında yemek yenen kimselere olan vefâ borcu, duyulan minnet ve şükran.

"Anuňla benüm çoḳ ḥuḳūḳumuz vardur. Ol ***nān u nemek [ḥaḳḳıyçün]*** *ḳorḳarum* **(İN 73a/9)**

Ḥaḳḳ nān u nemeki *mülāḥaẓa idüp* ***(İN 112b/15)***

- **Yabana atmak:** Önem vermemek, önemsiz görmek.

yabana atarlar *idi." Sulṭāna bu söz aġır geldi.* **(İN 196b/12)**

- **Yâd etmek:** Herhangi bir şeyi ya da kişiyi hatırlamak.

Birinüň ismine Muḍarr ve birine Rabī'a ve birine Āyād dimekle ***yād iderler idi.*** **(İN 4b/16)**

- **Yalın ayak, başı kabak (keçe külâh) olmak:** Tam giyinmemiş halde, başı açık, yalın ayak; perişan kıyafetle.

Neẕr itdi ki eger Ḫüsrev-i Pervīz'üň teṭāvülinden emīn olup 'arūs-ı milk kendüye hem-zānū olursa ***baş açıḳ yalın ayaḳ*** *piyāde Ḳosṭanṭiniyye'den Beytü'l-Maḳdis'i ziyāret eyleye.* **(İN 58b/3)**

Ol eṣnāda Emīn'i **baş açuḳ ve yalın ayaḳ** getürdiler. **(İN 88b/10)**

- **Yola düşmek:** Bir yerden bir yere gitmek üzere yola çıkmak.

Bir miḳdār ṣu ele getürüp ***yola düşdiler****.* **(İN 164a/17)**

- **Yola revan olmak:** Yola çıkmak.

yola revān olduḳ*.* **(İN 195a/4)**

- **Yolu tutmak, yol bağlamak:** Geçişi önleyerek geçeceklere mani olmak.

Sīstānīler ***yolların bağlayup*** *muḳātele itdiler* **(İN 287a/12)**

- **Yüz çevirmek:** Bir kişiye, nesneye gösterilen ilgiyi bitirmek.

Muḳtedir'den Mūnis ***yüz döndürüp*** **(İN 73a/5)**

- **Yüz döndürmek:** Bir kişiye, nesneye gösterilen ilgiyi terk etmek.

Eger leşker-i ḫaşm yüz biň olsa daḫi ḫavf itmez ve ***yüz döndürmez*** *idi.* **(İN 36a/8)**

- **Yüz tutmak:** Bir nesneye, kişiye, tarafa yönelmek.

Baġdād'dan çıḳup ṣaḥrā cānibine ***yüz ṭutdum.*** **(İN 49a/3)**

- **Zar zar ağlamak:** Yüksek sesle, inleyerek çokça ağlamak.

dīde-i ḥasretle naẓar idüp ***zār zār aġladı*** **(İN 87a/3)**

- **Zir ü zeber etmek:** Altüst etmek, yıkıp viran eylemek.

anlaruň ḫānelerin ki Reşīd ***zīr ü zeber idüp*** **(İN 64a/7)**

2. ALTIPARMAK MEHMED EFENDİ'NİN ŞİİRLERİ VE ŞAİRLİĞİ

Altıparmak Mehmed Efendi'nin şimdiye kadar yapılan çalışmalarda *Osmanlı Müellifleri* isimli eserde şairliğine işaret eden iki beyiti yer almaktadır. Bu beyitler de *Nüzhet-i Cihân ve Nâdire-i Zamân*'da yer almaktadır.[124] Bunun dışında bir kasidesi mevcuttur.[125] Kelâmî-i Rûmî'nin *Vekāyi'-i 'Alī Paşa* isimli eserinde bulunan kasideyi[126] Altıparmak Mehmed Efendi, Yavuz Ali Paşa için yazmıştır. Bu bölümde

---

[124] Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün
Kār u bārı ākilün dāʾim hatāpūş olmadur
Aybbīn olmak revādur serverā cāhillere
Dīde-i insāf ile nāzır olan ehl-i kemāl
Nisbet itmez şeyn ü aybı bir nefes kāmillere

[125] Sakar, a.g.t., s.14-16.

[126] **Şeyh Altıparmak Efendi'nin Kasîdesidir**
(Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün)
Bi-hamdillâh ki Mısr'a adli irdi şâh-ı devrânın
Harâba varmışidi mâ-hasal erkânı bünyânın
Re'âyâ vü berâyâ hânmânından usanmışdı
Dil-i mazlûma mânend olmuşidi resmi sâmânın
Fesâd ehli ser-firâz olmuşidi ayş u işretle
Çekerdi usretin her lahza âlem halkı dünyânın
Ta'addî eyleyen zâlimlerin kalurdı yanına
Halâs olmazdı cevrinden kimesne ehl-i tuğyânın
Kurâ halkı kara toprağa göz yaşın kararlardı
Ağardı göklere efgān u âhı ehl-i dîvânın
Cerâye almadan çok kimseler toprağa düşmüşdür
Tefakkud itmezidi akviyâ hâlin za'îfânın
Gelüp ol mîr-i meydân-ı adâlet bezl-i cehd itdi
İmâret eyledi ekser yerin bu mülk-i vîrânın
Ra'iyyet taht-ı zıllinde felâh oldı felâketden
Filâhat emrine sarf eyledi sermâyesin nânın
Guzât-ı Müslimîn oldı cemî'an şâkir ü bâşir
Didiler şimdi bulduk sâhibin erkân u eyvânın
Bilâd u hem ibâdu'llâhı ma'mûr eyleyen geldi
Budur mülk-i cihânda lâ-cerem doğrusu sultânın
Kemâl-i nusreti irdi Hudâ'nın nev'-i mazlûma
Ola memdûd dâyim zılli İslâm üzre Sübhân'ın
Kapandı bâb-ı rüşvet hem yıkıldı hâne-i hammâr
Götürdü ayağı mey bezmi hem telh oldı rindânın
Dolup anbâr-ı sultân halk-ı âlem oldılar râhat
Rehâ bulsun sa'âdetle bilâdı ehl-i îmânın
İlâhî kādir u kayyûmsun sen kādıyü'l-hâcât
Sanadır ilticâsı enbiyâ vü ehl-i irfânın
Virüp Sultân Mehemmed Hân'a her dem fursat u nusret
Vücûd-ı pâkine virme zevâl ol şems-i tâbânın
Ali Paşa'yı sen bağışla ol sultân-ı devrâna
Vezîr-i sâyibü't-tedbîri oldur şimdi hâkānın
İlâhî isteriz râh-ı hüdâdan ânı dûr itme
Rızâna reh-nümûn eyle delîlin nass-ı Kur'ân'ın

eserdeki mütercime ait şiirler incelenecek ve eserde farklı başlıklar altında karışık şekilde olan Farsça şiirler ayrı bir başlık altında gösterilecektir. Mütercimin şairliğine dair şimdilik incelenen ilk eser olması hasebiyle Türkçe şiirler dil hususiyetleri, edebi sanatlar ve vezin bakımından incelenmenin yanı sıra orijinal eserdeki Farsça şiirler ile benzerliği/aynılığı, vezinlerdeki ortaklığı ayrıca mukayese edilerek şiirlerin Altıparmak'a aidiyeti üzerine nihaî bir çıkarım yapılmaya çalışılacaktır.

2.1 TÜRKÇE ŞİİRLER

İncelediğimiz Altıparmak Mehmed Efendi'nin *Nüzhet-i Cihân ve Nâdire-i Zamân*, *Nigâristân* Tercümesi adlı eserde mütercim tarafından yazılan ve/veya 'Nazm li-müellifihi / Beyt li-müellifihi / Kıta li-müellifihi' başlığı altında geçmesine rağmen *Nigâristân*'ın orijinalinde bulunan beyitlerle oldukça benzeşen Türkçe şiirlerin toplam sayısı 89'dur. Tek tek inceleyeceğimiz bu şiirlerin yorumlarını kendi içerisinde değerlendirmeye gayret göstereceğiz ve metnin orijinalinde olup da mütercim tarafından tamamen ve/veya kısmen Türkçe'ye aktarılan (39) beyitleri ayrıca orijinalleri ile mukayese edeceğiz.

Genel itibari ile tercüme edilen ve/veya Farsça şiirler ile büyük oranda benzerlik gösteren manzumeler eserdekilerin hepsi değildir. Her iki durumu hâiz şiirlerin tümüne de kuvvetle muhtemel şârih ve mütercim Altıparmak Mehmed Efendi'ye ait olduğunu söyleyebiliriz. Muhtemeldir ki tercüme ettiği eserde önemli gördüğü ve/veya beğendiği bazı şiirler olmuştur. Bu tercüme bazı beyitlerde hemen hemen birebir olabildiği gibi bazı beyitlerde de birkaç kelimelik değişiklikler ile gerçekleşmiştir. Altıparmak Mehmed Efendi eserin aslında bulunan şiirleri Türkçe'ye çevirdikten sonra neden 'Tercüme' başlığı koyma gereksinimi duymamış ve/veya bu müstensihlerin tasarrufu mu bunu tartışıp sonuca varmayı hedefleyeceğiz. Eserin orijinalinden tespit edebildiğimiz Farsça beyitleri de manaca yakın gördüğümüz Türkçe beyitlerin hemen altına dizerek bu yolla mukayesemizi yapacağız.

Mu'ammer eyle zâtın sakla âfâtdan ey Sübhân
Ziyâd it devletin tâ âhir ola vakti devrânın
Sakar, a.g.t., s.14-16.
Soner Demirsoy, *Vekāyi'-i Ali Paşa*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2010.

1) Ey nigārende-i zemīn ü zamān
Naḳşbend-i heme nuḳūş-ı cihān
‘Amelüm bāġın eyleyüp tāze
Eyle yā Rab hemīşe nüzhet-i cān
Dūr eyle ḫazān-ı ḫüsrāndan
Be-resūl-i ḥabīb-i ẕü’l-iḥsān
Fe'ilâtün / Mefâ'îlün / Fe'ilün
. . _ _ / . _ _ _ / . . _

2) Naẓm li-mü’ellifihi
Şāh-ı rusül ki īn heme ser-ḫayl-i enbiyā
Yā bend ez-mekārim-i ū behre-i nevāl
Cānlar fedā o servere kim tesliyet içün
Ḳıṣṣa-güẕārı oldı anuň Ḥayy-ı ẕü’l-celāl
Mef'ûlü / Fâ'ilâtü / Mefâ'îlü / Fâ'ilün
_ _ . / _ . _ . / . _ _ . / _ . _

3) Naẓm li-müellifihi
Tārīḫ-i cihān içre yazılmış bu sebaḳ [kim]
Diḳḳatle naẓar ḳıl aňa ey zübde-i insān
Her ḥarfi anuň saňa işāret eyler
Ḳad māte fülān bin fülān bin fülān
Mef’ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fa'ûlün
_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _
نظم:
تاریخ جهان که قصه خرد و کلان درجست در آنچه شیرمردان چه یلان
در هر ورقش بخوان که فی عام کذاقدمات فلان و فلان و فلان

“Nazm li-müellifihi” başlığı altında nüshalarda ve “Nazm” başlığı ile *Nigâristân*’da geçen şiir anlam benzerliği bakımından tercüme olduğu söylenebilir.

4) Naẓm li-mü’ellifihi
Kār u bārı kāmilüň dā’im ḫaṭā-pūş olmadur

‘Ayb-bīn olmaḳ revādur serverā cāhillere
Dīde-i inṣāf ile nāẓır olan ehl-i kemāl
Nisbet itmez şeyn ü ‘aybı bir nefes kāmillere
Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün
_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

5) Naẓm
Rūzgāruň ‘acebdür eṭvārı
Gülşeninüň derūn-ı pür-ḫārı[127]
Kimi beslerse nāz u ni‘met ile
Ḳahr ider ‘āḳıbet felāket ile
Yūsuf’a gürgi geh ḥavāle ider
Yūnus’ı ḥūta geh nevāle ider
Āh elinden bu devr-i gerdūnuň
Dād elinden bu çerḫ-i pür ḫūnuň
Fe'ilâtün / Mefâ'îlün / Fe'ilün
. . _ _ / . _ _ _ / . . _

6) Naẓm
İstiḳāmetde ḳalem şevḳde şem‘ olsa kişi
Yine miḳrāż-ı belādan başını ḳurtaramaz
Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

7) Li-mü’ellifihi
Çü sensin ‘ayn-ı a‘yān-ı cihān ey gözlerüm nūrı
Senüň ḳurbānuň oldı merdümān-ı cümle-i ‘ālem
Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün
. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

[127] pür-ḫārı NO1: pür-zārı AN

8) Naẓm

Başa dil didi nedür ḥālüň ayā üftāde
Virdi ol dem bu cevābı dile biň luṭf ile baş
Çekmezin derd ü belā miḥnet ü ġamdan birisin
Sen eger bulduġuňı söylemez iseň[128] ḳardaş
Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

9) Naẓm

Merdüm-i dīde gibi merd-i ṣaġīri göricek
Göz göre itme ḥaḳāretle naẓar nūr-ı başar
Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

10) Beyt

Her kim evvel ġamıyla ġuṣṣa göre
'Âḳıbet ṣoňra şādlıġa ire
Şebnemi āfitāb-ı 'ālem-tāb
Göge iletür ne deňlü ursa yere
Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün
_ . _ _ / . _ . _ / . . _

11) Naẓm li-mü'ellifi

Zihī iḥsān-ı sulṭānī zihī elṭāf-ı Yezdānī
Zihī efḍāl-i Sübḥānī ki yoḳ hergiz aňa pāyān
Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün
. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

12) Mıṣra'

Ki kimse görmedi hergiz anuň gibi kişver

[128] söylemez iseň İN, NO1: söylemeseň ey AN

Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün

. _ . _ / . . _ _ / . _ _ _ / _ . _

مصرع:

که کس نشان ندهد در جهان چنان کشور

Burada mısra başlığı altında yer alan şiir görüldüğü üzere tamamen tercümedir.

13) Naẓm

Oldı cemālüň bī-bedel ḥüsn ü kemālüň bī-miṣil

Ḫāl ü ḫaṭuňdur bu'l-'aceb çeşm ü lebüňe yoḳ naẓīr

Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün

_ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _

خواجه حسن:

داري جمالی بیبدل حسنی به بیمثلی مثل خال و خطی بس بلعجب چشم و لبی فرمود کی؟

Yine nazm başlığı altında metinde geçen orijinali Hace Hasan'a ait olan bu şiir de tamamen tercümedir.

14) Naẓm

Gelmelü olsa kişiye devlet

Yedilür bir ḳıl ile bī-zaḥmet

Gitmelü olsa eylemek tedbīr

Ṭutmaz anı niçe biň zencīr

Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün

_ . _ _ / . _ . _ / . . _

15) Mıṣra'

Şekl-i murdārına baḳan kişinüň oňmaz işi

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

16) Mıṣra'

Ki cānā āteş-i dūzaḫ yaḳar mı rūy-ı zībāyı

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

که هرگز آتش دوزخ نسوزد روی نیکورا

Mısra başlığı altında Türkçe yazılan bu şiir de *Nigâristân*'ın orijinalinde Farsça aynı şekilde bulunmaktadır.

17) Naẓm

Maḥv olur gitmez mürūr-ı dehr ile bāḳī ḳalur

Ḫāme ile ṣafḥa-i eyyāmda masṭūr olan

Ṣafḥa-i ʻālem ne resme levḥdür kim altına

Neşf eyler bir nefesde üstüne mezbūr olan

Ḫ̆āb-ı ġafletden uyan fehm it cihānuň sırrını

Ey zamāne devlet ü iḳbāline maġrūr olan

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

18) Naẓm

Nevā-yı ʻandelībān nāleyi ʻuṣṣāḳdan almış

Ṣadā-yı muṭrib-i bezm itdügüm āvāzeden çalmış

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

19) Dīger

Cihān bir ḫānedür ārāyişi çoḳ

İçine girenüň āsāyişi yoḳ

Düşer dervīş olan teşvīş-i nāna

Eger sulṭān ise fikr-i cihana

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ûlün

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

20) Naẓm

Ser-i kūyın ter itdüm seyl-i çeşm-i eşk-bārumdan

Ki tā gerd almaya bād-ı ṣabā kūy-ı nigārumdan

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

21) Naẓm li-müellifihi

Benüm efsānemi gūş itme şāhā māye-i ġamdur

Ḥayfdur ḫāṭır-ı pāküñe andan bir ġubār irmek

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

نظم:

مکن افسانه ما گوش که این مایه غم حیف باشد که بر آن خاطر خرم

Nazm li-müellifihi başlığı ile nüshalarda geçen bu şiirin orijinali de Farsça'dır ve *Nigâristân*'da yer almaktadır mânâ benzerliği bakımından tercüme diyebiliriz.

22) Mıṣra'

Ḫalḳ[129] bī-fā'ide du'ā itmez

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

. . _ _ / . . _ _ / . . _

نظم:

خلق دعا گو ز پی فایده استجاي لایلاف پس از مائده است

Mısra başlığı altında Türkçe yazılan bu şiir de Nazm başlığı ile *Nigâristân*'ın aslında Farsça olarak bulunmaktadır.

23) Naẓm-ı Dīger

Çün ölüm fikri-durur re'y-i ṣaḥīḥ

Ne içün aňmayavüz [biz] bu re'yi

Dehr bir ḫūbdur ammā ne olur

Şol güzelden kim ola her-cāyi

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

. . _ _ / . . _ _ / . . _

[129] 'ālem AN +

24) Naẓm

‘Āleme gelmez senüñ gibi dil-ārā bir daḫi
Ne benüm gibi gelür şūrīde şeydā bir daḫi
Mıṣr-ı ḥüsn içindesin sulṭānı görse bir naẓar
Yūsuf’uñ yüzine baḳmazdı Zelīḫā bir daḫi
Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün
_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

25) Naẓm

Kīse-i ümmīd ḫālī dest-i istiġnā tehī
Menzil-i vuṣlat ba‘īd u pāy-i istid‘ā şikest
Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün
_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

26) Naẓm

‘Ayş u nūş ile dilā anma ġam-ı ferdāyı
Saña ışmarlamadılar bu fenā dünyāyı
Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
. . _ _ / . . _ _ / . . _

27) Li müellifihi

Būstāndur bu cihān biri biter biri yiter
‘İbret ehline bunuñ ‘ibret içün biri yeter
Fe'ilâtün / Feilâtün / Fe'ilün
. . _ _ / . . _ _ / . . _

28) Mıṣra‘

Felekde ḳalmadı encüm nişānı
Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Fe'ûlün
. _ . _ / . . _ _ / . _ _

29) Naẓm

Bu devrān şīşe-i sā‘at gibi hīç ber-ḳarār olmaz

İner bālā olan zīre bulur rif‘at gehī ednā

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

30) Beyt

Cihānuň ḥāli dā’im böyledür kim

Birine renc ider birine rāḥat

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ûlün

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

31) Mıṣra‘

Benüm bu miḥnetüm seyr it özüň sen daḫi fikr eyle

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

32) Mıṣra‘

Va‘de-i vaṣlı ṣaldı ferdāya

Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün

_ . _ _ / . _ . _ / . . _

مصرع:

كه فردا برنخيزد بلكه فرداي قيامت هم

Mısra başlığı altında metinde geçen şiir *Nigâristân*’ın aslındaki bu mısra ile benzerlik göstermektedir.

33) Mıṣra‘

Milk-i dünyāda iḳāmet niyyeti[130] oldı tamām

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

[130] niyyeti İN, NO1: müddeti AN

34) Beyt

Eger biň yıl ola ‘ömrüň eger yüz

Ser-encām urısarsın ṭopraġa yüz

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ûlün

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

35) Naẓm

Yār ḫānemde vü ben ser-gerdān

Ṭalebinde gezerüm gerd-i cihān

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

. . _ _ / . . _ _ / . . _

36) Naẓm

Merdüm-i nādāna iden i‘timād

Belki hevāya ider ol istinād

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

37) Naẓm

Dīvānelerüz ṣūfī bize ḳılma naṣīḥat

Bir ‘āḳil olan kimseye var vir sen[131] o pendi

Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fa'ûlün

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

38) Naẓm

Zamānuň inḳılābundan ta‘accüb itmeňüz kim çerḫ

Bunuň gibi hezārān kār görmişdür cihān içre

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

نظم:

[131] sen İN, NO1 +

ز انقلاب زمانه عجب مدار که چرخ از این فسانه هزاران هزار دارد یاد

Yine Nazm başlığı altında nüshalarda geçen *Nigâristân*'da da aynı başlık ile Farsçası bulunan şiir de tamamen tercümedir.

39) Diger Beyt

Ben kimem Leylī vü Leylī oldı ben

İki cān şankim bulupdur bir beden

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

بیت:

من کیمم لیلی و لیلی کیست من

ما دو جانیم آمده در یك بدن

Molla Câmî'ye ait olan bu beyit sadece AN nüshasında bulunmakla birlikte nüshada Diger Beyt başlığı altında yer almaktadır ve *Nigâristân*'da Beyt başlığı altında Farsçası bulunan şiir tamamen tercümedir.

40) Beyt

Ādeme dūstān olur cānā

Zīver-i dīn ü[132] zīnet-i dünyā

Müfte'ilün / Mefâ'ilün / Fa'lün

_ . . _ / . _ . _ / _ _

مرد را دوستان صاحب دل

زیور دین و زینت دنیاست

Beyt başlığı altında nüshalarda geçen *Nigâristân*'da Farsçası bulunan şiir de mana bakımından benzerliği ile büyük oranda tercümedir.

41) Mıṣra'

Ḳażā-i āsumān bir dürlü olmaḳ mümkin olmadı

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

[132] dīn ü İN, NO1: dīde vü AN

مصرع:

قضاي آسمانست اين و ديگرگون نخواهد شد

Yine Mısra başlığı altında nüshalarda ve *Nigâristân*'da geçen şiir, tamamen tercümedir.

42) Naẓm[133]

Bed-nihād olan kişiden ummaňuz būy-ı vefā

Kim görünmez eşḳiyādan dā'imā illā cefā

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

_ · _ _ / _ · _ _ / _ · _ _ / _ · _

43) Naẓm

Zaḫmum ki senüňle aġız açmışdı cidāle

Çünkim nemegüň ṭatdı dehen beste ḳalıpdur

Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fa'ûlün

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

44) Li-mü'ellifihi

Her kimüň göňli 'adle mā'ildür

Māl-ı ġayra ider mi ḥırṣla āz

Ṭama' u 'adl āb u āteşdür

Bir maḥalde ikisi cem' olmaz

Fâ'ilâtün / Mefâ'ilün / Fâ'ilün

_· _ _ / . _ · _ / _ · _

45) Mıṣra'

Çāre yoḳdur buňa meger teslīm

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

. . _ _ / . . _ _ / . . _

مصرع:

[133] Naẓm İN, NO1: Beyt AN

چاره نیست در این واقعه الا تسلیم

Mısra başlığı altında nüshalarda ve *Nigâristân*'da geçen şiir, anlam benzerliği itibariyle tamamen tercümedir.

46) Li-mü'ellifihi

Ḋayanma manṣıba sen bī-behāne
Ki tīr-i 'adle olmışsın nişāne
Ṣanursun lu'b idersin manṣıb içre
Saňa manṣıbe itmişdür zamāne

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ûlün

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

47) Beyt

Ġırre olma devlete bāḳī degül kār-ı cihān
Gāh 'izzet gāh ẕillet gāh ẕevḳ u gāh ġam[134]

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

48) Beyt

Çü āḫir ḫāk olursun miḥnet-i dünyāyı neylersin
Bugünki ḥālüňe şükr it ġam-ı ferdāyı neylersin

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

49) Beyt

Ġam-ı ferdāyla rencīde olma kār-ı mübhemde
Ki ferdā ḥālini bilmez kimesne rūzgār içre

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

[134] gāh ẕillet gāh ẕevḳ u gāh ġam İN, NO1: irişür 'ālemde gāh ẕillet gelür AN

50) Beyt

Rızḳ içün fi’l-ḥaḳīḳa ġam yeme kim

ضمن الله رزق كلّ آحد

Fâ'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün

_ . _ _ / . _ . _ / . . _

“Allah herkesin rızkına kefildir.” *Nigâristân*’ın aslında bulunan Arapça ibarenin tercümesine binaen müellif tarafından Beyt başlığı altında şiirleştirilmiştir.

51) Li-mü’ellifihi

Fā’ide itmez sipāh-ı bī-şümār

Nuṣret itmezse eger[135] perverdigār

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

52) Li-müellifihi

Kişi çün el yuya cān[136] u cihāndan

İder ḥamle eger sulṭān olursa

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ûlün

53) Beyt

Ḳażā çün āsumāndan nāzil olsa

Olur ‘āḳıller a‘mā vü aṣamm hem

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ûlün

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

بيت:

قضا چون ز گردون فروهشت پر همه زيركان كور گشتند و كر

Beyt başlığı altında nüshalarda ve *Nigâristân*’da geçen şiir anlam benzerliği bakımından tercümedir diyebiliriz.

---

[135] eger İN, NO1 +

[136] Kişi çün el yuya cān İN: Kişi çün el yuya ḥān AN: Kişi çün yuya el cān NO1

54) Beyt Li-müellifihi

Māl ile eyleme tefaḫḫur kim

Māl ile faḫr iden olur pāymāl

Fâ'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün

_ . _ _ / . _ . _ / . . _

نظم:

مکن بمال تفاخر مناز بر مردم

بنعمتی که مصون نیست از فنا و زوال

Beyt Li-müellifihi başlığı altında nüshalarda geçen şiir *Nigâristân*'da Nazm başlığı altında bulunmakla birlikte anlam benzerliği bakımından tercümedir diyebiliriz.

55) Naẓm[137]

Her kimüň 'ādeti olur iḥsān

Aňa irmez cihānda sūd u ziyān[138]

Ehl-i cennet nişānı oldı kerem

Hergiz anları yaḳmaya nīrān

Fâ'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün

_ . _ _ / . _ . _ / . . _

نظم:

هرکه را پیشه لطف و احسانست هست ایمن ز آتش دوزخ

متحلی بخلق اهل بهشت نشنود بوي ناخوش دوزخ

İN ve NO1 nüshalarında *Nigâristân*'ın orijinalindeki gibi Nazm başlığı altında, AN nüshasında ise Beyt Li-müellifihi başlığıyla nüshalarda geçen şiir anlam benzerliği bakımından tercümedir diyebiliriz.

56) Mıṣra'

Yüz çevür ḫāl ü 'amuňdan ḫāl ü 'am ġamdur saňa

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

---

[137] Naẓm İN, NO1: Beyt li-müellifihi AN

[138] sūd u ziyān İN, NO1: hīç ḫusrān AN

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

57) Mıṣra‘

İḳbāle virme dil ki anuň ḳalbi lā-beḳā olur

Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün

_ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _

قطعه:

اقبال را بقا نبود دل بر آن منه عمری که در غرورگذاری هبا بود

İN nüshasında bulunmayan NO1 ve AN nüshalarında Mısra başlığı altında yer alan *Nigâristân*'ın aslında ise Kıta başlığıyla geçen şiir anlam benzerliği bakımından tercümedir diyebiliriz.

58) Beyt

Çünki erbāb-ı kerem nā-yābdur ‘anḳā gibi

Oldı ḫalḳ-ı ‘āleme ḳāf-ı ḳanā‘at farż-ı ‘ayn

Rāḥ-ı rāḥat bulmadum hergiz fenā dünyāda ben

كأس يأس الدم اله كاليأس احدي الراحتين (aldum ele / الدم اله)

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

نظم:

جامی ارباب حرب نایاب چون عنقا شدند اهل همت را بود قاف قناعت فرض عین

راح راحت نیست در جام غم انجام طمع کاس یاس از کف منه کالیاس احدي الراحتين

İN ve NO1 nüshasında bulunmayan AN nüshasında ise Beyt başlığı altında yer alan *Nigâristân*'ın aslında ise Nazm başlığıyla geçen şiir tercümedir.

كأس يأس الدم اله كاليأس احدي الراحتين / İki rahattan biri olan ümitsizlik kadehini ele aldım. Bu cümle Araplarda bir meseldir. İki rahat ile kastedilen biri istenene kavuşmak diğeri ise kavuşamamaktır.

59) Mıṣra‘

İttifāḳ ile cihān ṭutmaḳ müyesserdür begüm

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

مصرع:

آري باتفاق جهان ميتوان گرفت

Nigâristân'da ve nüshalarda Mısra başlığı altında geçen şiir tercümedir.

60) Ḳıṭ'a Li-müellifihi

Bir iki günde kişinüñ ṣıfatı ẓāhir olur

Ki faẕl u 'ilmi ne deñlü ise olur ma'lūm

Ve līk bāṭın-ı emrīden olmaġıl ġāfil

Ki ḫubṣ ü nefsi niçe yılda olmaz mefhum

Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün

. _ . _ / . . _ _ / . _ _ _ / _ . _

نظم:

توان شناخت بيكروز در شمايل مردكه تا كجاش رسيده است پايگاه علوم

ولى ز باطنش ايمن مباش و غره مشوكه خبث نفس نگردد بسالها معلوم

İN ve NO1 nüshasında bulunmayan sadece AN nüshasında Ḳıṭ'a Li-müellifihi başlığı altında yer alan *Nigâristân*'ın aslında ise Nazm başlığıyla geçen şiir anlam benzerliği bakımından tercümedir.

61) Mıṣra'

Ki ejdehā olur gide gide ḥayye

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ûlün

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

مصرع:

كه اژدها شود ار روزگار ماند مار

Nigâristân'da ve nüshalarda Mısra başlığı altında geçen şiir tercümedir.

62) Beyt

Zebāndan ādeme çoḳ ġam irişür

Anuñ çün kim zebān şekl-i ziyāndur

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ûlün

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

63) Beyt Li-mü’ellifihi

Şerer-i şerr-i cihāndan diler iseň ārām

Cānib-i Şām’a sefer ḳıl ‘aleyküm bi’ş-Şām

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

نظم:

ای دل اندر سر زلفش چو گرفتی آرام

خوش سوادیست فروکش که علیکم تا شام

İN ve NO1 nüshasında bulunmayan sadece AN nüshasında Beyt Li-müellifihi başlığı altında yer alan *Nigâristân*’ın aslında ise Nazm başlığıyla geçen şiir anlam bakımından benzerlik göstermektedir.

64) Mıṣra‘

Kīnesinden düşmanuň olmaň emīn

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

65) Beyt

Bil ki kerem ecli içündür direm

Anuň içün ḳāfīyesidür kerem

Müfte'ilün / Müfte'ilün / Fâ'ilün

_ . . _ / _ . . _ / _ . _

نظم:

خاص ز بهر کرم آمد درمبر گذر قافیه اینک

İN ve NO1 nüshasında Beyt, AN nüshasında ise Beyt Li-müellifihi başlığı altında yer alan *Nigâristân*’ın aslında ise Nazm başlığıyla geçen şiir anlam bakımından benzerlik göstermekle birlikte tercümedir.

66) Beyt Li-mü’ellifihi

Ẕikr-i bāḳiye ḥakīmān ‘ömr-i s̱ānī didiler

Yüz ḫayıra bes-dürür: el-bākiyātü's-sālihāt[139]

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

بیت:

ذکر باقی را حکیمان عمر ثانی گفتهاند این ذخیره بس مرا کالباقیات الصالحات

Nüshalarda Beyt Li-müellifihi başlığı altında yer alan *Nigâristân*'ın aslında Beyt başlığıyla geçen şiir tercümedir.

67) Beyt

Cihānda kimse bāḳī ḳalmaz ancaḳ

Eyü nāmı ḳalur dillerde ancaḳ

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ûlün

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

نظم:

نیامد کسی در جهان کو بماندمگر آن کز او نام نیکو بماند

İN ve NO1 nüshasında Beyt, AN nüshasında Beyt Li-müellifihi başlığı altında yer alan *Nigâristân*'ın aslında ise Nazm başlığıyla geçen şiir tercümedir.

68) Beyt

مکافات السماحة دار خلدٍ

و آمن من فحافته یوم یؤس

و ما نارا بمحرقة جواداً

وان کان الجواد من المجوس

Tercüme

Mükāfātı cihānuň[140] dār-ı cennet

Daḫi emn oldı envā'-ı ġınādan

Cehennem odı yandurmaz saḫīyi

Ḫalāṣ olur ḳıyāmetde belādan

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ûlün

[139] AN +

[140] 'seḫā' kelimesini vezin gereği mısrada göstermedik.

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

Sadece AN nüshasında bulunan bu şiir Beyt başlığındaki şiirin hemen altında Tercüme başlığı ile verilmiştir. *Nigâristân*'ın aslında Arabiyye başlığı ile bulunmaktadır. Bu duruma örnek teşkil eden başka bir şiir olmaması ve diğer nüshalarda bu şiirin bulunmayışı önem arz etmektedir.

69) Beyt

Seḫā endāzeden ḫāriç gerekmez

Ki bārān-ı keşretde[141] çoḳ żarar var

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ûlün

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

بیت:

جوانمردی نباشد جز بهنجار

که طوفان خیزد از باران بسیار

Sadece AN nüshasında bulunan bu şiir Beyt başlığı altında verilmiştir. Anlamın büyük oranda örtüşmesine binaen tercüme diyebiliriz.

70) Naẓm

Bārān-ı belā yaġsa eger rūy-ı zemīne

Ḥaḳ ḥıfẓ idicek bir kesi aṣlā żarar olmaz[142]

Tīr elemi 'ālemi men' itmege cānā

Ḥaḳdan meded olmasa aňa hiç siper olmaz

Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü /Fe'ûlün

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

71) Beyt Li-mü'ellifihi

Her ḫār-ı cefā kim ekesin[143] yolına ḫalḳuň

Āḫir cigerüň zaḫmına ḫançer olur ol ḫār

Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü /Fe'ûlün

---

[141] Vezin gereği keşirde şeklinde de okunabilir.
[142] aṣlā żarar olmaz İN, NO1: hergiz elem irişmez AN
[143] ekesin İN, NO1: dikesin AN

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

بيت:

خار هر كيد كه بدخواه براه تو نهاد

خنجري گشت كه جز بر جگر وي نخيلد

Nüshalarda Beyt Li-müellifihi başlığı altında yer alan *Nigâristân*'ın aslında Beyt başlığıyla geçen şiir tercümedir.

72) Beyt

Luṭf-ı Ḥaḳ saňa muvāsālar ider

Līk ḥadden geçme pes rüsvāy ider

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

73) Li-mü'ellifihi

Ḥāsidüň cānı yanmada her dem

Ġamdan olmaz cihānda hiç ḫālī

Dā'imā Ḥaḳḳ'a i'tirāż eyler

Ṭab'-ı nā-pāki sūy-ı i'māli

Fâ'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün

_ . _ _ / . _ . _ / . . _

نظم:

جان حاسد ز داغ غم فرسود

از غم آسود خاطر محسود

دائما از طبيعت فاسد

بر خدا معترض بود حاسد

İN, NO1 nüshalarında Li-müellifihi, AN nüshasında Kıta Li-müellifihi başlığı altında yer alan *Nigâristân*'ın aslında ise Nazm başlığıyla geçen şiir tamamen tercümedir.

74) Beyt

Dün gice çeşm-i çerāġı baḫtımuň bīdār idi

Mūnisüm nūr-ı cemāl-i Aḥmed-i Muḫtār idi

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

نظم:

دوش چشم من بخواب و بخت من بیدار بود

شب همه شب مونس جانم خیال یار بود

İN, NO1 nüshalarında Beyt, AN nüshasında Beyt li-müellifihi, başlığı altında yer alan *Nigâristân*'ın aslında Nazm başlığıyla geçen şiir anlam benzerliği bakımında büyük oranda tercümedir.

75) Li-mü'ellifihi

Terk-i cān eylemeyen vāṣıl-ı cānān olmaz

Derde uġramayan āşüfteye dermān olmaz

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

مصراع:

تا جان ندهی بوصل جانان نرسی

İN, NO1 nüshalarında Li-müellifihi, AN nüshasında Beyt Li-müellifihi başlığı altında yer alan *Nigâristân*'ın aslında Mısra başlığıyla geçen şiirin ilk mısrası mana bakımından tercümedir.

76) Mıṣra'

Belā irişdi velī ḫayr ile göçüp geçdi[144]

Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

مصراع:

رسیده بود بلائی ولی بخیر گذشت

Nüshalarda ve *Nigâristân*'ın orijinalinde Mısra başlığıyla geçen şiir tamamen tercümedir.

77) Li-müellifihi

[144] geçdi İN, NO1: gitdi AN

Çü devlet yüz ṭuta bir şaḥṣa cānā
Aňa hemdem olur dār ile dīvār
Çü nekbet erişe birgün ḳażādan
‘Adū olur aňa dār ile dīvār
Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ûlün
. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _
نظم:
دوان چو دولت سلطان روان چو فرمانش
جهنده همچو اعادي رسنده همچو قضاست

İN, NO1 nüshalarında Li-müellifihi, AN nüshasında Kıta Li-müellifihi başlığı altında yer alan *Nigâristân*’ın asıl metninde Nazm başlığıyla geçen şiir mana bakımından kısmi benzerlik göstermektedir.

78) Li-müellifihi
Şöyle farż eyle ki bī-zaḥmet vü bī-renc ü ta‘b
Kār-ı ‘ālem saňa el virdi[145] murāduňca şahā
İ‘timād itme ki bu pīre-zen-i dehr-i denī
Bir dem içre saňa cā’izdür ide niçe cefā
Virme dil künbed-i gerdāne ki bu[146] çerḫ-i felek
Ḫūn-ı insān ile devr itmededür ṣubḥ u mesā
Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _
نظم:
خود گرفتم كه پس از رنج و تكاپوي دراز
كار ز انسان كه دلت خواست بسامان گردد
بچه ايمن شوي از عالم نا پابرجای
كه بيكدم زدنش كار دگر سان گردد
دل بر اين گنبد گردنده منه كاين
گرداب اسيائيست كه بر خون عزيزان گردد

[145] virdi İN, NO1: vire AN
[146] gerdāne ki bu İN, NO1: devvāre ki AN

İN, NO1 nüshalarında Li-müellifihi, AN nüshasında Kıta Li-müellifihi başlığı altında yer alan *Nigâristân*'ın aslında Nazm başlığıyla geçen şiir mana bakımından gösterdiği benzerlikle tercüme diyebiliriz.

79) Li-mü'ellifihi
Terk-i dünyā-yı denī itmeyen olmaz rāḥat
Hem fenā ehline maḫṣūṣdur milk-i beḳā
Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

80) Li-mü'ellifihi
Ṣadāḳat umma yārānuňdan ey dil vaḳt-i ẕilletde
Ki anlar rīş ḫand itmezler illā vaḳt-i 'izzetde[147]
Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün
. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

81) Li-mü'ellifihi
Ḫoş dil oldum zamān-ı[148] miḥnetde
Ki bülendi ṣadīḳ ve ġayrı ṣadīḳ
Fâ'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün
_ . _ _ / . _ . _ / . . _

82) Li-mü'ellifihi
Eger bed fi'āl olsa bir merdkār
Ve gerdūn gerdāne ola süvār
Zamān eyler āḫir anı[149] ser-nigūn
Ḳılur nā-sezā fi'li anı zebūn
Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûl
. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ /. _

[147] 'izzetde İN, AN: furṣatda NO1
[148] zamān-ı İN, NO1: avān-ı AN
[149] eyler āḫir anı İN, NO1: āḫir eyler anı NO1: eyler anı āḫir AN

نظم:

اگر بدکنش مرد و بد روزگار

بگردون رسد از شرف زهرهوار

İN, NO1 nüshalarında Li-müellifihi, AN nüshasında Mesnevi Li-müellifihi başlığı altında yer alan *Nigâristân*'ın aslında Nazm başlığıyla geçen şiir mana bakımından kısmi benzerlik göstermektedir.

83) Li-mü'ellifihi

Bir kişiyi ki ḥıfẓ ide Allāh

Aňa āsīb-i dehr bulmaya rāh

Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün

. . _ _ / . _ . _ / . . _

84) Beyt Li-mü'ellifihi

Her ki bilür ḥaḳḳ ṣadāḳat nedür

'Ömrüňi ṣarf eyle yolında nedür

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

نظم:

هرکه حق صحبت دیرین شناخت

عمر خود اندر ره ایشان بباخت

Nüshalarında Beyt Li-müellifihi, *Nigâristân*'ın aslında Nazm başlığıyla geçen şiir mana bakımından gösterdiği benzerlikle tercüme diyebiliriz.

85) Mıṣra'

Teşneler vāḳı'ada āb görürler ancaḳ

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

مصرع:

تشنه درخواب بجز آب نبیند هرگز

Nüshalarda ve *Nigâristân*'ın asıl metninde Mısra başlığıyla geçen şiir mana bakımından gösterdiği benzerlikle tercümedir.

86) Ḳıṭ‘a

Maḥv olubdur ṣafḥa-i eyyāmdan naḳş-ı vefā

Yirine yazıldı anuň ser-te-ser naḳş-ı cefā

Merhem umsaň yārdan bir dem dil-i mecrūḥuňa

Yāreden ġayrı irer mi nesne hiç andan saňa

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

بیت:

شد محو از صحیفه دوران خط وفایا

خود بر او نبود چنین نقش دلربا

İN, NO1 nüshalarında Kıta, AN nüshasında Kıta Li-müellifihi başlığı altında yer alan *Nigâristân*’ın orijinalinde Beyt başlığıyla geçen şiir mana bakımından kısmi benzerlik göstermektedir.

87) Beyt

Bahār-ı bāġ-ı civānı nihāl-i gülşen-i dil

Gül-i riyāż-ı kerem serv-i cūybār-ı vaḳār

Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

نظم:

بهار باغ جوانی نهال گلشن عدل

گل ریاض کرم سروً جوییارً وقار

İN, NO1 nüshalarında Beyt, AN nüshasında ve *Nigâristân*’ın orijinalinde de Nazm başlığı altında yer alan şiir tercümedir.

88) Beyt

Künbed-i ‘ālem içre her ne diseň[150]

‘Aks olur saňa ger bed ü ger nīk

Fâ'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün

[150] her ne diseň İN, NO1: itseň AN

_ · _ _ / · _ · _ / · · _

89) Beyt

‘Ahd ü peymānuň ṣaḳın peymānesin itme şikest

Bezm-i dehr içre olur ġaddār olanlar pāymāl

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

_ · _ _ / _ · _ _ / _ · _ _ / _ · _

Yukarıda yer alan şiirlerin 33’ü (12, 13, 16, 21, 22, 38, 39, 40, 41, 45, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 60, 61,66, 67, 68, 71, 73, 74, 76, 78, 84, 85, 87) mânâ bakımından çok fazla benzerlik gösterdiği için büyük oranda tercüme diyebiliriz. Bu yorumu destekleyen beyitlerin orijinallerini hemen Türkçelerinin altında göstermeye gayret ettik. Şiirlerdeki kelimelerin bazen doğrudan sesteş bazen anlam bakımından benzerliği-aynılığı düşüncemizi desteklemektedir. Bunlarla birlikte bazı şiirlerde vezin birliği de mevcut olması kıymetlidir.

Altıparmak Mehmed Efendi’nin hayatına dair bilgiler içinde zikrettiğimiz çeşitli kaynaklarda onun şairliğine dair *Nigâristân* Tercümesi’nde bulunan şiirler delil gösterilmektedir. Yukarıdaki şiirlerin orijinalliği, tercüme edildiği eserdeki şiirler ile olan mana benzerliği görülmektedir. Burada temas etmek istediğimiz asıl durum ortaya çıkmaktadır. Benzerliğini/aynılığını eserin orijinalindeki Farsçalarıyla gösterdiğimiz şiirlerde Altıparmak Mehmed Efendi neden beyt/nazm … li-müellifihi ibaresini kullanmayı tercih etmemiştir? Ya da ‘Tercüme’ başlığını neden kullanmamıştır?

Ayrı bir soru da bu başlıklandırmalar müellife mi yoksa müstensihlere mi aittir? Şiirlerdeki isimlendirmelerin bazıları eserin orijinali ile aynıyken nazm … nazm, mısra… mısra gibi bazı şiirlerde eserin orijinaline göre farklı isimlendirmeler görülmektedir. Eserin aslındaki başlık Nazm, tercümede Beyt şeklinde geçmektedir. Neden ‘Tercüme’ başlığı tercih edilmemiştir?

Müellifin eğitimi, Arapça, Farsça bilgisi, hayatı ve eserlerine baktığımız zaman şiire vukûfiyeti olduğu açıktır. Eserin hacmine göre değerlendirdiğimizde bize göre Farsça orijinalinde olan şiirlerin Türkçesi Altıparmak Mehmed Efendi’ye ait olmakla beraber şiirlere müstensih müdahalesi söz konusu değildir. Bazı şiirlerde ‘…

li-müellifihi' yani düzenleyen ibaresi ile kastedilen Altıparmak Mehmed Efendi'dir. Müellif dönem ya da kendi şiir anlayışı itibariyle orijinalinden istifade ederek Türkçeleştirdiği, vezin ve sanat bakımından edebi zevke uygun şiirleri metinde kullanarak tercümeyi zenginleştirmiştir.

Li-müellifihi ifadesi, müellifi tarafından, yazarı tarafından manalarıyla da kullanılmaktadır. Bununla birlikte tertip eden/düzenleyen manasında da istifade edilmektedir.

Yukarıda bahsettiğimiz üzere bu duruma dair birinci yorumumuz; kesin hüküm vermenin zor olduğu bu durumda; esere göre genel olarak li-müellifihi ibaresini "yazara ait" veya metnimiz tercüme eser olduğu üzere "mütercime ait" özel bir ifade ya da şiir olarak anlamanın daha doğru olduğu kanaatindeyiz. İkinci ihtimal de yine Türkçeleştirdiği bu şiirleri tamamen kendisine ait göstermektir ki (eserin orijinalinde olan şiirlerden istifade edilmediği) dönem şartlarında bir esere ulaşmanın zorluğu, nüshaların azlığı/çokluğu bu ihtimali düşündürmektedir.

Eserin müellif nüshasının elimizde olmayışı başlıklandırmalara müstensihlerin ne derecede müdahil olduklarına dair tahminlerimizi güçleştirmektedir. Fakat elimizdeki nüshalara baktığımızda gerek tarihi olayların sıralamasında ve adlandırılmasında gerek latifeler ve çeşitli hikâyelerin başlıklandırılmasında çok küçük farklar olduğunu göstermektedir. Aynı durum şiirler için de geçerlidir. Buradan yola çıkarak müstensihlerin başlıklandırmalara müdahil olduklarını söylemek oldukça zordur.

Şiirler Altıparmak Mehmed Efendi'ye aittir diyebiliriz. Çünkü tercüme-te'lif kabilinde gibi görünseler de sanat, vezin gibi klasik Türk edebiyatı şiirinde var olan temel hususiyetlere sahiptirler.

Burada dikkate değer farklı bir husus da 68 numaralı şiirdir. Şiirin Arapçasına tercüme metinde yer verilmiş ardından 'Tercüme' başlığı altında Türkçesi yer almıştır. Fakat bu şiirin (orijinali ve Türkçesi) sadece AN nüshasında yer alması metne bakımından ilginç bir örnektir. Daha eski tarihli aynı koldan olan iki esas nüshada İN ve NO1'de bu durum söz konusu değildir.

2.1.1 Şiirlerdeki Edebi Sanatlar

Klasik Türk edebiyatı dediğimizde akla önce divanlar yani şiir gelir. Şiirlerin

temel noktası ise edebi sanatlardır. Bu edebiyat sınırları içinde yazılan manzum, mensur ve tercüme eserler incelendiğinde, eserlerin kurgusunda edebi sanatların oldukça yoğun bir biçimde kullanıldığı görülmektedir. Farsçadan tercüme edilen *Nüzhet-i Cihân ve Nâdire-i Zamân*'da Altıparmak'ın metnin orijinaline büyük oranda sadık kaldığı görülmektedir. Aynı durum yazdığı Türkçe şiirlerde de geçerlidir. Bu durum şiirlerdeki sanatlarda ortaklığı meydana getirmiştir. Bu bölümde şiirlerdeki edebi sanatlara dâir ansiklopedik bilgi (kavramsal izah) verilmeyecektir. Sadece şiirlerde tespit edilen edebî sanatlardan alfabetik sıraya göre birkaç örnek vermekle iktifa edilecektir.

Altıparmak Mehmed Efendi'nin tercümesinin nesir kısmında hâkim olan dil ve ifade anlayışı gayet başarılıdır. Tercüme yer yer sade bir dil ile yer yer sanatsal ifadelerle yazılmıştır. Şiirde ise orijinal eser gibi sanatlar bakımından aşağıda görüleceği üzere zenginlik, şiire vukufiyet söz konusudur. Fakat burada sınırlandırmaya gidilerek sanatlar ile ilgili ansiklopedik izah verilmemiş, sanatlar şiirlerden örneklem yapılarak gösterilmiştir. Eser içerisinde sanatların tespit edildiği beyit ya da satırlardan birkaçı, ilgili olduğu sanat başlığı altında aşağıda sunulmuştur:

Altıparmak'ın şiirlerinin hemen her edebi sanattan örnekler içerdiği ve bunların başarıyla uygulandığı aşağıdaki örneklerde görülmektedir. Tercüme niteliğinde de olsa şiirlerinde edebi sanatları gayet başarıyla ve yerinde kullanmıştır.

İstiare:

Açık İstiare

Virme dil ***künbed-i gerdāne*** ki bu çerḫ-i felek
Ḫūn-ı insān ile devr itmededür ṣubḥ u mesā

Cinas

Eger biň yıl ola ‘ömrüň eger ***yüz***
Ser-encām urısarsın ṭopraġa ***yüz***

Hüsn-i Talil:

Nevā-yı ‘andelībān nāleyi ***‘uşşāḳdan almış***
Ṣadā-yı muṭrib-i bezm itdügüm āvāzeden çalmış

Bülbüllerin güzel sesli oluşu âşıklardan ötürüdür.

İrsâl-i Mesel:

Rızḳ içün fi'l-ḥaḳīḳa ġam yeme kim
ضمن الله رزق كلّ آحد

Rāḥ-ı rāḥat bulmadum hergiz fenā dünyāda ben
كأس يأس الدم اله كاليأس احدي الراحتين (aldum ele / الدم اله)

İstifham:

Ben kimem Leylī vü Leylī oldı ben
İki cān ṣankim bulupdur bir beden

İştikak

Māl ile eyleme ***tefaḫḫur*** kim
Māl ile ***faḫr*** iden olur pāymāl

Kinaye

Zaḫmum ki senüňle ***ağız açmışdı*** cidāle
Çünkim nemegüň ṭatdı dehen beste ḳalıpdur

Leff ü Neşr

'Ahd ü peymānuň ṣaḳın ***peymāne***sin ***itme şikest***
Bezm-i dehr içre olur ġaddār olanlar ***pāymāl***

Mecâz-ı Mürsel

Ḍayanma manṣıba sen bī-behāne
Ki tīr-i 'adle olmışsın nişāne
Ṣanursun lu'b idersin manṣıb içre
Saňa manṣıbe itmişdür ***zamāne***

Padişah ve devirdeki yöneticilere işaret eden zamâne kelimesinde mecâz-ı

mürsel sanatı vardır.

Mübalağa

Ser-i kūyın ***ter itdüm*** seyl-i ***çeşm-i eşk-bārumdan***

Ki tā gerd almaya bād-ı ṣabā kūy-ı nigārumdan

Aşık gözyaşının çokluğuyla sevgilisinin mahallesindeki toprağı ıslattığını söylemektedir. Burada gözyaşının çokluğu ile toprağı ıslatması mübalağadır.

‘Āleme gelmez senüñ gibi dil-ārā bir daḫi

Ne benüm gibi gelür şūrīde şeydā bir daḫi

Mışr-ı ḥüsn içindesin sulṭānı görse bir naẓar

Yūsuf’uñ yüzine baḳmazdı Zelīḫā bir daḫi

Senin güzelliğini görse Mısır'ın sultanı, Yûsuf'un yüzüne dahi bakmazdı. Burada şair, tarihi bir olaya atıftta bulunarak mübalağada bulunuyor.

Nida

Çü devlet yüz ṭuta bir şaḫṣa ***cānā***

Aña hemdem olur dār ile dīvār

Tekrir

Ki ejdehā olur ***gide gide*** ḥayye

Telmih

Yūsuf’a ***gürg***i geh havāle eder

Yūnus’ı ***ḥūta*** geh nevāle ider

Tenasüp

Çünki erbāb-ı kerem nā-yābdur ***‘anḳā*** gibi

Oldı ḫalḳ-ı ‘āleme ***ḳāf-ı ḳanā‘at*** farż-ı ‘ayn

Teşbih:

Teşbih-i Beliğ

İ‘timād itme ki bu ***pīre-zen***-i ***dehr***-i denī
Bir dem içre saňa cā’izdür ide niçe cefā

Teşbih-i Müekked

Būstāndur bu ***cihān*** biri ***biter*** biri yiter
‘İbret ehline bunuň ‘ibret içün biri yeter

Teşbih-i Tâm

Bu ***devrān şīşe-i sā‘at gibi*** hīç ber-ḳarār olmaz
İner bālā olan zīre ***bulur rif‘at*** gehī ednā

Teşhis

Başa dil didi nedür ḥālüň ayā üftāde
Virdi ol dem bu cevābı dile biň luṭf ile baş
Çekmezin derd ü belā miḥnet ü ġamdan birisin
Sen eger bulduġuňı söylemez iseň[151] ḳardaş
Burada baş ile dilin konuşturulması teşhis ve intak sanatına örnektir.

Tevriye

Merdüm-i nādāna iden i‘timād
Belki ***hevāya*** ider ol istinād

Tezat

Düşer ***dervīş*** olan teşvīş-i nāna
Eger ***sulṭān*** ise fikr-i cihāna

Zaḫmum ki senüňle ***aġız açmışdı*** cidāle
Çünkim nemegüň ṭatdı ***dehen beste*** ḳalıpdur

[151] söylemez iseň İN, NO1: söylemeseň ey AN

Terk-i cān eylemeyen ***vāṣıl***-ı cānān olmaz
Derde uġramayan āşüfteye ***dermān*** olmaz

Ġırre olma devlete bāḳī degül kār-ı cihān
Gāh ***‘izzet*** gāh ***zillet*** gāh ***zevḳ*** u gāh ***ġam***

1.1.2.2 Arapça-Farsça İfadeler ile Deyimlerin Doğrudan Kullanılışı

Rızḳ içün fi’l-ḥaḳīḳa ġam yeme kim
ضمن الله رزق كلَ آحد

Çünki erbāb-ı kerem nā-yābdur ‘anḳā gibi
Oldı ḫalḳ-ı ‘āleme ḳāf-ı ḳanā‘at farż-ı ‘ayn
Rāḥ-ı rāḥat bulmadum hergiz fenā dünyāda ben
كأس يأس الدم اله كاليأس احدي الراحتين (aldum ele / الدم اله)

Ẕikr-i bāḳiye ḥakīmān ‘ömr-i s̱ānī didiler
Yüz ḫayıra bes-dürür: el-bākiyātü's-sālihāt

2.2 FARSÇA ŞİİRLER

Aşağıda, tercümede geçen Farsça şiirler bir başlık altında toplanmıştır. Şiirleri bir başlık altında toplamamızdaki temel amaç eser içinde farklı sayfalarda bulunmalarıdır. Bu vesile ile eser içindeki Farsça şiirlerin hacmi hakkında fikir sahibi olunması amaçlanmıştır. Şiirler üzerinde detaylı bir inceleme yapılmamakla birlikte şiiirlerin manaları tarafımızca verilmeye çalışılmıştır. Günümüzde üzerine Türkçe çalışmalar yapılan Farsça divanların sayısı artmaktadır. Bu vesile ile tercümede bulunan bazı beyitlerin bulunduğu divanların Türkçeye yapılan tercümelerinden anlamlandırma sırasında istifade edilmiştir. Bu durum gerekli dipnotlarla ilgili beyitte gösterilmiştir.

Mışra‘

نیست بر ناقل بغیر از نقل کار

Nakleden üzerine nakletmekten başka bir şey yoktur.

Ḳıṭ‘a

بجرم خاك بگردون نگاه باید کرد

که آن کجاست ز آرام و این کجاست زسفر

سفر مربی مرد است و آستانه جاه

سفرخزانه مالست و استاد هنر

درخت اگر متحرك شدی زجای بجای

نه جور اره کشیدی و نه جفای تبر

Kıta Enverî'ye ait.

Yeryüzünün büyüklüğüne göre feleğe bakmalıyız.
Ki o (yeryüzü) nasıl sakin ve diğeri (felek) nasıl bir değişimde.
Seyahat kişinin öğretmenidir ve hırslı olmanın başlangıcıdır.
Seyahat, varlığın hazinesidir ve hünerin öğretmenidir.
Ağaç eğer yerinden hareket ederse
Ne testerenin ne baltanın derdini çeker.

Ḳıṭ‘a

ای دل جست و جوی هنر در جهان بکرد

شاید که آوریش بهر حیلتی بدست

مرد آن بود که درگه و بی گه نشان علم جوید

به هر دیار زهر هشیار و مست

گر یافت علم سرور اقران خویش گشت

مرد غدر او بر احباب روشنست ور

Ey gönül hüneri yeryüzünde aradın
Belki onu bir hileyle ele geçirebilirsin
Kişi odur ki her şartta ilim işaretlerini arasın
Her yerde ve kimle (sarhoş ve uyanıklardan)
Eğer ilmi bulursa yaşıtlarının başı olur
Ve onun kıymetini ahbablarının yanında açıktır.

Ġazel

دارم دلی چه سان دل مملو محنت و غم

آری زغم تهی نیست یك لحظه نسل آدم

من در غمم که آیا حجّم خدا پزیرفت

دل کعبه روح حاجی سعی و صفا شعارم

خاطرشکستکانرا سازد بجلوه آباد

بنگر ببیت معمور من خود خبر ندارم

روشن نعوذ بالله مقبولیش سعادت

باشد به ناز و عشوه ردّ و قبول یارم

دو شینه چون شنیدی اوازهٔ اجیوا

هشدآرای بیاتی بالا کرفت کارم

Bir yüreğim var ki aynı gamla kederle dolu bir yürek
Evet Adem neslinin bir anı bile gamdan hali değil

Ben kederliyim ki acaba Allah haccımı kabul etmiş mi?
Yürek Kabe'nin ruhu ve hacının Safa Merve arası çabalaması sloganım olmuş
Yüreği kırılanları dış bakıştan âbâd gösterir
Benim gönlüme (gönül Kabe'me) bak ki (ondan) benim haberim yoktur
Onu reddetmek neuzubillah olmaz kabul edilmesi mutluluktur
Olsun ki naz ve işveyle Allah kabul veya redd eylesin
Dün gece duyduğun ölülerin avazları
Uyanık ol ki ey Bayati işim daha uzamış

Naẓm

زآن نشانها که بود بی کم کاست
شبهه از پیش ساربان بر خواست

Hüsrev'e ait beyit
O ayetlerden ki hiç eksiksiz vardı
Şüpheler kervancının gözü önünden kalkmıştır.

Mışra'

یوسف کمگشته باز آید بکنعان غم مخور

Hâfız

Kaybolan Yûsuf bir gün tekrar Kenan iline döner, üzülme.

Naẓm

بز خم تیغ جهانگیر و گرز قلعه گشای
جهان مسخَر من شد چو من مسخَر رای
بسی بلاد گرفتم بیك اشارت دست
بسی قلاع گشادم بیك فشردن پای
چو مرك ناختن آورد هیچ سود نداشت
بقا بقای خدایست و ملك ملك خدای

Cihangir pusatının yarasıyla ve kale yıkan gürzüyle
Cihan önümde teslim oldu benim fikir ve mantık önünde teslim olduğum gibi
Çok şehirler aldım bir parmak işaretiyle

Çok kaleler kapısı açtım bir ayak basmakla
Ama ölüm vakti geldiğinde hiç faydası olmadı
Baki(lik) kalmak Allah'a hasdır ve mülk Allah'ındır

Naẓm

ساربان ز آن همه نشان درست
گرد شك را ز پیش خاطر شست
آگهی چون نداشت از فن شان
چنك در زد سبك بدآمن شان

Kervancı o kadar doğru nişanelerden sonra
Şek ve şüphenin tozunun gözünden (aklından) sildi.
Çünkü onların bilgilerinden haberi yoktu.
Hemen onların eteklerine el attı. (El yaka attı.)

Naẓm

گفتم آن حامل و گران باراست
کز زمین خواستنش دشواراست

Dedim ki o yüklü kişi ağır bir (pahalı) yüklüdür.
Onu yerden kaldırmak oldukça zordur.

Beyt

لب نکشایی اگرت هوش هاست
پس دیوار بسی گوشهاست کز

Beyit Nizâmî'ye aittir.
Eğer aklın var ise konuşmazsın
Duvarların ardından (çok fazla) kulak vardır.

Mışra'

نهان کی ماند آن رازی کز و سازند محملها

O sır ki herkesin ağzında dedikodu gibi, nasıl gizli kalabilir?

Naẓm

تا مدت هیچگه سخن بزبان

که نبود اندرآن حکایت نان

کرد روشن فراستم بضمیر

که خمیراست نسبتش نه سریر

Hüsrev'e ait

Bir zamana kadar ki ağıza söz gelmez

Ki öyle bir hikâyet yoktur

Benim aklımı içgüdüsüyle aydınlattı.

Ki hamur gibi yumuşaktır taht gibi sert değil.

Mışra‘

قرب سلطان آتش سوزان بود

Sultana yakınlık ateşe yakınlıktır.

Naẓm

دلا بارگران بر گردن جان

منه چندان که چندانی نیرزد

بسیم و زر مشو بسیار مایل

که آن هم کندن کانی نیرزد

طعام چرب و شیرین سلاطین

جواب تلخ دربانی نیرزد

مرو این یمین جایی که دروی

دو صد دانا بنادانی نیرزد

Ey gönül, kendi boynuna ağır yük yükleme

Ki daha fazla ağır yük yüklenme

Altın ve gümüşe (dünya malına) çok fazla meyletme

Ki onun da değeri yoktur.

Sultanların yağlı ve tatlı yemekleri

Bir kapıcının acı cevabına değmez
Bu tarafa (sağ tarafa) çok yürüme
O yer ki iki yüz âlim ve câhile değmez.

Beyt

شریعت را نخستین قرَت العین
رفیق مصطفی و ثانی اثنین

Attar'a ait. *Esrarnâme*'den

Şeriatın ilk gözbebeği
Peygamberin dostu (Hz. Ebubekr) ve Hz. Ali'dir.

Beyt

امین خطَه شرع ابن خطَاب
چراغ هشت خلد و شمع احباب

Din ülkesinin emini, Hattab'ın oğlu; sekiz cennetin ışığı, dostların mumu.

Beyt

کان حلم و حیا بود عثمان
مجمع لطف و جامع قران

Sabır ve hayanın merkeziydi Hz. Osman.
Lütfun toplayandığı yer ve Kuran'ı toplayan kişidir.

Beyt

اوج احسان و مکرمت را بدر
ولیء دین علی عالی قدر

İhsanın ve cömertliğin en üst mertebesi
Dinin evliyası yüce kişi Hz. Ali.

Naẓm li-Mevlānā Cāmī

هست از آن معشر بلند آیین
که کذشتند زاوج علیین
حب ایشان دلیل صدق و وفاق

بغض ایشان دلیل کفر و نفاق

قربشان پایهء علو و جلال

بعد ایشان مایه عتو و ضلال

Nigâristân'ın aslında Nazm başlığıyla sayfa 135'te geçmekte.

O yüksek mertebeli cemaatte birisi vardır ki
Illiyyin (cennetin yüksek) mertebesinden geçmiştir.
Onların sevgisi sadakat ve vefanın delili
Onların buğzu küfür ve nifak delili olur.
Onlara yakınlık büyüklük mertebesi olur.
Onlardan uzaklık yok olmaya sebep olur.

Ḳıṭ‘a

که کسی ندیده فرازش مگر بچشم ضمیر

کسی نرفته نشیبش مگر بپای گمان

کسی بروز سپید و شب سیاه در آن

بجز کبودی گردون ندیده هیچ نشان

Enverî'ye ait

Kimse (onun) yüceliğini görmemiş meğer ki gönül gözüyle
Ve kimse onun inişine gitmemiş hayal yoluyla
Kimse o simsiyah gecede ve bembeyaz günde
Feleğin karanlığından başka bir şey görmemiş

Beyt

هر کسی که رسد بر سرآن کوی کشندش

زنهار حسامی برش مگذر آنجا

Her kim ki o mahale varsa öldürürler
Asla Hisami, götür oradan geçme.

Naẓm

آسان مگیر کار که در سین این طلسم

دندانه ای که بینی دندان اژدهاست

نادر بود که دست دهد فتح این طلسم

آنرا که نی بدست ارادت کلید هاست

Molla Câmî'ye ait

Çok kolay diye düşünme bu tılsımın (sinn) dişlerini

Bunlarda ejderhanın dişlerini görürsün

Bu tılsımın bozulması çok nadir olur

Onu ki kontrol edemezsen iradeni kontrol et.

Meşnevī

گفت لیلی را خلیفه کآن تویی

کز تو شد مجنون پریشان و غوی

از دگر خوبان تو افزون نیستی

گفت خاموش چون تو مجنون نیستی

Halife Leyla'ya diyor ki senin yüzünden mi

Mecnun perişan ve kaybolmuş, kendini yitirmiş?

Diğer güzellerden senin fazlan yoktur

Leyla: Sen sus çünkü sen Mecnun değilsin[152]

Mışra'

ای تو مجموعه حوبی زکدامت کویم

Ey güzelliklerin toplandığı kişi! Hangi güzelliğinden söyleyeyim?

Naẓm

اگرش چشم راست بین بودی

راست کردار و راست دین بودی

دست احسان و بذل بگشادی

جای آزار خلعتش دادی

راست mısrası nüshalarda şu şekilde geçmektedir: راست کردار و راست دین بودی

[152] Muhammed b. Muhammed b. Hüseyin, *Mesnevi Tercemesi ve Şerhi*/Mevlânâ Celaleddin-i Rûmî, 672/1273, Tercüme ve şerh Abdülbaki Gölpınarlı, 2. baskı, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1984. s. 71

آیین و پاك دین بودی

Eğer gözün doğruluğu görseydi
Ve emellerin ile dinin doğru olsaydı
İhsan ve bağışlanma elini açardın
Eziyet yerine adama elbise, yemek verirdin.

Mışra‘

پیشو اگر این بود پس وای برجان شما

Senden önce (durum) böyle idiyse senden sonra...

Beyt[153]

بوی جوی مولیان آید همی
یاد یار مهربان آید همی

Rûdegî’ye ait beyit.
Muliyân nehrinin (Özbekistan) kokusu geliyor
Aklıma sevgilinin hatıraları geliyor.

Ḳıṭ‘a

هیچ سودی نکند تربیت ناقبل
گرچه برتر نهی از خلق جهان مقدارش
سبز و خرَم نشود ازنم باران هرگز
خار خشکی که نشانی بسر دیوارش

Nigâristân'da Nazm başlığı ile geçmektedir.
Değersiz bir eşyayı düzenlemenin hiçbir faydası yok
Her ne kadar dünya halkından daha da yüksek mertebe verirsen
Yağmurun neminden asla yeşil ve taze olmaz
Kurumuş dikeni duvarın başına koysan bile yeşermez

Ḳıṭ‘a

اگر بچشم حقیقت نظر کنی بسخن

[153] Rudeki, 329/940 ; *Rudekî-yi Semerkandî Divanı*/haz. ve çev., Nimet Yıldırım. Dergah Yayınları, İstanbul, 2020. s. 154-155.

بضاعتی است که گه سود و گه زیان دارد

ولی بسی است که گوینده را بیك لفظی

دهد بباد هماندم که بر زبان آورد

Nigâristân'da Nazm başlığı ile geçmektedir.

Eğer hakikat gözüyle söze bakarsan
Bu bir sermayedir ki bazen kârı bazen zararı olur
Fakat öyle ki bazen konuşanı bir kelime
Ağzına aldığı zaman mahvedebilir

جزای حسن عمل بین که روزگار هنوز

خراب می نکند بارگاه کسری را

Nigâristân'da Nazm başlığı ile geçmektedir.

İyi amellerin karşılığını gör ki devran
Tahrip etmiyor Tak-i Kisra'yı bile

Ḳıṭ'a

گر کسی پرسد زتو کز شهرها بهتر کدام

گر جواب راست خواهی گفت اورا گوهری

این جهانرا همچو دریا دان خراسان را صدف

در میان آن صدف شهر هری چون گوهری

Nigâristân'da Nazm başlığı ile geçmektedir.

Eğer bir kişi senden sorsa ki en güzel şehir hangisi?
Doğru cevap ve bir cevher vermek istersen ona
Bu dünyayı deniz, Horasan'ı sedef gibi düşün
O sedefin içinde inci gibi olan Heri (Herat) şehridir

Naẓm

ای چو حاتم بجود گشته ثمر

پیش تو صد چو معن بسته کمر

چیست صیت جود کف تو در عالم

طعن معن است و ماتم حاتم

نزد تو یاد معن بی معنی است

هر گدایی زجود تو معنی است

Ey Hâtem-i Tâî gibi cömertliği ile mükafatlanan
Senin önünde yüzlerce zengin el bağlamıştır
Dünyada senin cömertliğinin meşhurluğunun nedeni nedir?
Zenginleri ayıplamak Hatem'in matemidir
Senin yanında zenginleri yâd etmek anlamsızdır
Her dilenci senin cömertliğinden istifade ediyor

Naẓm

مستعارات ملك و مال جهان

نتوان كرد اعتماد برآن

هر كه بر مستعار بندد دل

جز خجالت نباشدش حاصل

Dünyanın emanet olan mal ve mülkü
Ona itimad etmek olmaz
Her kim ki bunlara gönül bağlasa
Utançtan başka bir şey elde edemez

Mısra'

تعالى شانه عما يقولون

Onun (Allah'ın) şânı onların dediklerinden yücedir.

Mışra'

بس رنك بلعجب كه درين نيلگون خم است

Bu lacivert testide (dünyada) çok fazla renk vardır

Naẓm

با همه خلق جهان گرچه از آن

بیشتر گمره و کمتر برهند

توچنان زی که بمیری برهمی

نه چنان چون تو بمیری برهند

Senâî'ye ait şiir.

Dünyadaki tüm mahlukların gerçi onlardan

Çoğu yoldan çıkmış azı yol üzredir

Sen öyle yaşa ki öldüğün zaman rahatlayasın

Öyle ki sen öldüğünde onlar rahatlasınlar

Mışra'

وای فرزندی کز این سان خصم باشد مادرش

Eyvah o evlada ki onun annesi kötü olsun

Naẓm

چه خوش گفت شوریده در عجم

بکسری که ای وارث ملك جم

اگر ملك بر جم بماندی و بخت

تورا کی میسَر شدی تاج و تخت

Sa'dī'ye ait şiir.

- شوریدهء nüshalarda دیوانهء şeklinde geçmektedir.

Ne güzel dedi bir divane Acem ülkesinde

Ey Cemşîd'in mülkünün varisi

Eğer dünya malı bâki olup Cemşîd'e kalsaydı

Saltanat tacı ve tahtı sana kalmazdı

Mışra'

چون او ندیده دیده ایام دیگری

Dünyanın gözü onun gibisini görmedi

Naẓm

دری که بشب نمودی همچون مهتاب

از گوش شهنشاه در افتاده بآب

تا خاطر پاك او ملالت نبرد

نی پاره آورد زدریا بشتاب

O inci ki gecede ay gibi yaptın
Şahın kulağından suya düşmüş
Onun yüce hatrı incinmesin diye
Denizden onu bir kamışın parçası getirir

Şi‘r

علیَ اذا لاقیت لیلی بخلوة

زیارة بیت الله رجلای حافیا

Eğer Leyla’ya kavuşup başbaşa kalırsam Beytullah’ı çıplak ayakla ziyaret etmek ahdim olsun.

Naẓm

درین جهان دل آزار حالتم پسند آید

که نیك و بد خوش و ناخوش همه گذر دیدم

درین صحیفه مینا بخانه خورشید

نگاشته سخنی خوش بآب زر دیدم

که اي بدولت ده روزه گشته مستحظر

مباش غره که از تو بزرگتر دیدم

Bu hüzün veren dünyada ahvalim hoşuma gidiyor
Ki iyi ve kötü, hoş ve nahoş haller geçicidir
Bu dünyada (dünya sayfasında)
Altın suyuyla yazılmış hoş bir söz gördüm
Ki on günlük dünyaya hükmeden insan
Çok gururlanma ki senden büyüklerini gördüm

Naẓm

دنیا آن قدر ندارد که برو رشك برند

ای برادر که نه محسود بماند نه حسود

Dünya o kadar büyük değil ki onu kıskanasın

Ey kardeşim kıskanan baki kalır ne de kıskanç

Naẓm

شکر کن شکر دراین دیر سپنج

جز غم و درد نه بیند کله سنج

——Beyit Molla Câmî'ye aittir.

Şükür et ki bu geçici misafirhanede (dünyada)

Gam kederden başka bir şey görmez bilen insan

Mışra'

با کریمان کارها دشوار نیست

Cömertle işler hiç de zor değildir.

Naẓm

هر که علیکم نکند بالتمام

به که سلامش نکنی والسلام

Her kimse ki bana selamın cevabını vermez

En iyisi odur ki selam vermeyesin vesselam

Mışra'

گر کسی منت کشد فی الجمله باری از کریم

Eğer bir adam cefa çekecekse Allah için çeksin

Naẓm[154]

بسوخت این دل خام و بکام خود نرسید

بکام اگر برسیدی نریختی خوناب

Hilesiz gönül kendi muradına varmadı

Eğer muradına vardıysan azap çekmenmişsindir

[154] *Nigâristân*'ın aslında Hâfız'a it olduğu belirtilen beyit tespitimize göre Selmân-ı Sâveci'ye aittir. سلمان ساوجی « دیوان اشعار « غزلیات « 6. beyit.
https://ganjoor.net/salman/divanss/ghazalss/sh27

Ḳıṭ‘a

ای طفل دهر کر تو زپستان حرص وآز

روزی دوشیر و دولت و اقبال برمکی

در مهد عمر غره مشو از کمال خویش

یاد آراز زمان کریمان برمکی

Ey zamane insanı! Eğer sen hırs memesine tamah edersen
Her gün iki kere devlet ve gelecek şansı emesin
Çok gururlanma ki ben çok iyiyim diye
Hatırla ki cömertlerin varlığıyla buraya geldin

Beyt

اگر گریم روا باشد اگر نالم سزا باشد

کسی خرم چرا باشد که چون مرك از قضا باشد

Eğer ağlamak ve iniltilerim hakkım ve münasipse
Bir insan neden mutlu olsun; çünkü ölüm kaderdendir

Beyt

تا نمیرد یکی بنا کامی

دیگری شاد کام ننشیند

Metnin orijinalinde Nazm başlığı altında geçmektedir.

Bir insan murad almadan ölmediyse
Başkası mutluluk yüzü görmez

Ḳıṭ‘a

مکن کس را باندك ظن باطل

عقوبت تا پشیمانی نیارد

که چون شك از یقین کردد و هویدا

پشیمان کردی و سودی ندارد

Kimseye bilmeden yanlış zanda bulunma
Ta ki bunun sonucunda pişman olmayasın

Çünkü şüphe sonunda gün yüzüne çıkacaktır

Pişman olursan hiçbir faydası olmaz

Ḳıṭ‘a

زاقتضای دور گردون گر پدید آید ترا

چند روزی بر جهان بر قول و فعلی دسترس

بشنو از ابن یمین پندی بغایت سودمند

با سلامت عمر اگر داری بسر بردن هوس

بدمگو و بدمکن با هیچکس در هیچ حال

تا نه بد گویندت و نه نیز بدبینی زکس

Metnin orijinalinde Nazm başlığı ile geçmektedir.

Feleğin çarkının dönüşünden sana bir hisse düşerse

Dünyada birkaç günlük hüküm senin eline geçse

İbn Emin’den çok yararlı bir nasihat dinle

Eğer ömrünü sağlıkla bitirmek istersen

Kimseye kötü bir şey yapma kötü bir şey söyleme

Ki arkandan sana ne kötü bir şey söylesinler ve ne bir kötülük göresin

Mışra‘

كلام الليل يمحوه النهار

Gecenin sözü gündüzü siler.

Şi‘r

و ليل اقبلت فى القصر سكرى

ولكن زين السَكر الوقار

و هز الريح ادرافا ثقالا

وعصنا فيه رمان صغار

وقد سقط الردي عن منكبيها

من التخميش و انحل الازار

فقلت لها عدينى منك وعد

افعقالت فی غد منك المزار

ولما حبَّت مقضیا اجابه

كلام اللَّیل یمحوه النَهار

Bir gece sarayda iken sarhoş şekilde bana doğru yürüdü / Ama sarhoşluk ona vakurluk verdi. / Rüzgar onun kalın bacaklarını hareket ettirdi / Nar gibi göğüslerini de hareket ettirdi / Ve kıyafet omuzlarından okşamaktan dolayı düştü / Ve eteği çözülüp düştü / Ve ona dedim ki bana bir söz ver / O da bana dedi ki: Yarın seni ziyaret edeceğim. / Ertesi gün bana verdiği sözünü sorduğumda "Gündüz, gece söylenenleri yok eder."

Naẓm

عنان کار نه در دست مصلحت بین است

عنان بدست قضا ده که مصلحت اینست

Nigâristân'ın aslında اخی شیرازی 'ye ait olduğu beyan edilen beyit.

İşin eğeri iş yapanın elinde değil

Eğeri kaderin eline bırak ki doğrusu budur

Mışra'

فکر زاهد دیگر و سودای عاشق دیگر است

Zahidin fikri başkadır aşığın sevdası (alışverişi) başkadır

Beyt[155]

من کیم لیلی و لیلی کیست من

ما دو جانیم آمده در یك بدن

Ben kimim Leyla; Leyla kimdir ben!

Biz bir bedende iki canız!

---

[155] Muhammed b. Muhammed Hüseyin Mevlânâ Celaleddin-i Rûmî, 672/1273, *Mesnevi-i Ma'nevi, Farsça*. Hazırlayanlar: Adnan Karaismailoğlu, Derya Örs. Akçağ Yay., Ankara, 2007. 1-2. s. 131
Bu eserde bulunan 8. beyit, yukarıdaki şiirin Mevlana'ya ait olduğuna farklı bir delil olarak zikredilebilir.

Mışra‘

همین باشد کمال عقل و دولت

Akıl ve devletin zirvesi budur

Beyt

که ای به دولت ده روز گشته مستظهر

مباش غره که از تو بزرگتر دیدم

Ki on günlük dünyaya hükmeden insan

Çok gururlanma ki senden büyüklerini gördüm

Naẓm

خوشست قدر شناسی دراین خمیده سپهر

سهام حادثه را عاقبت کند قوسی

گذشت شوکت محمود و در زمانه نماند

جز این فسانه که نشناخت قدر فردوسی

Bu yuvarlak dünyanın kıymetini bilmek ne hoştur

İşlerin sonunu bir yay sonuçlandıracak

Gazneli Mahmud’un büyüklüğü, zamanı geçti

Bu efsaneden başka Firdevsi’nin kıymetini bilen kalmadı

Naẓm

در خراسان زآل مصعب شاه

طاهر و طلحه است و عبدالله

باز طاهر دگر محمد دان

که بیعقوب داد تخت و کلاه

Horasan’da Musab Şah’ın ailesinde

Tahir, Talha ve Abdullah’tır

Yine Tahir’i başka bir Muhammed bil

Ki Yakub’a taht ve tac verdi

Naẓm

ما از گناه خصم تجاوز کنیم از آنك

درعفو لذَتیست که در انتقام نیست

Biz düşmanın günahından geçeriz

Çünkü af da olan lezzet intikam da yoktur

Naẓm

نکشد بر سرشرر هیزم

آن ضرر کز حسد کشد مردم

Odun kıvılcımlarının içinde (o kadar) kahır olmaz ki

İnsanlar kıskançlıktan kahr olup zarar görürler

Beyt

کسی بگردن مقصود دست حلقه کند

که پیش تیر بلاها سپر تواند بود

Sevdiğinin boynuna kolunu uzatabilir ki

Bela oklarının önünde kalkan olsun

Beyt

نیکی مردم نه نیکو روی اوست

خوی نیکو مایه نیکوی اوست

Nigâristân'da Nazm başlığı altında geçmektedir.

İnsanların iyiliği yüzlerinin güzelliğinde değildir

İyi huylar onun mayasındadır

Naẓm

گر خوی تو چون عارض نیکوی تو باشد

حاشا که کسی را گله از کوی تو باشد

Eğer senin huyun iyiliğinin sebebiyse

Kimse senin yakınına gelmekten şikâyet eylemez

Beyt

گر نبود سطوت سلطان روان

خانهء مظلوم بگیرد عوان

Eğer sultanın kudreti olmadıysa

Mazlumun evine sultanın muhafızları el koyar

Beyt

مکن زرنج شکایت که درطریق طلب

براحتی نرسید آن که زحمتی نکشید

Allah yolunda eziyetlerden şikâyet etme

Zahmet çekmeyen insan rahata eremez

Beyt

زمیدان کسی گوی دولت رباید

که پاکیزه خویی شعارش نماید

سعادت کسی یابد از روزگار

که خلق نکو یادگارش بماند

İnsan ömründe mutlu olabilir ki

Temiz huylu olmayı kendisine şiar edinsin

İnsan dünyada mutlu olabilir ki

Kendinden geriye güzel ahlak bıraksın

Mışra

ای خداوندان مال الاعتبار الاعتبار

Hükümdarlar saygınlığa, şerefe meyletti

Şi‘r

من استعان بغیرالله فی طلب

فإنَ ناصره عجز و خذلان

Kim ki Allah'tan gayrısından yardım isterse

Onun yardımcısı acizlik ve hayal kırıklığıdır

Ḳıṭ‘a

مرا پیر دانای مرشد شهاب

دو اندر زفرمود بر روی آب

یکی آنکه در خلق بدبین مباش

دگر آنکه درخویش خود بین مباش

Beni aydınlatan bilgili mürşid

İki kelime söyledi su üzerine

Biri odur ki insanlara kötü bakma

Diğeri odur ki kendini beğenmiş olma

Beyt

قاید اقبال دراین کهنه دیر

غلغله انداخت که الصلح خیر

Bu eski dünyada geleceği düşünen kişi

Yüksek sesle söyledi ki sulh hayırdır

Ḳıṭ‘a

سی سال باقبال توای شاه جوان بخت

گر دستم از صفحهٔ ایام ستردم

منشور نکو نامی و طغرای سعادت

پیش ملك العرش بتوقیع تو بردم

چون شد زقضا مدت عمرم نودوشش

اندر سفر ازضربت یك کارد بمردم

بگذاشتم آنخدمت دیرینهٔ بفرزند

اورا بخدا و بخداوند سپردم

Ey bahtı otuz yıldır yeni uyanan şah,

Eğer elimi geçen ömürden çektiysem

Hoş bir sada bırakmanın desturu ve mutluluk fermanı

Allah'ın yanına senin mührünle vardım
Çünkü ömrüm doksan altıya erişti
Bir seferde ufacık bir bıçağın darbesiyle öldüm
Elde ettiğim nimetleri çoçuğuma bıraktım
Onu Allah'a emanet ettim

Mışra

که جهان همچو او ادیب ندید

Ki dünya onun gibi bir bilge (edip) görmedi

Beyt

بدی را بدی سهل باشد جزا

اگر مردی احسن الی من اسا

Kötülüğe kötülükle cevap vermek kolaydır
Erkeklik yapmak istersen sana kötülük yapana iyilik yap.

Naẓm

چونکه نتوانی که راز خویش پنهان کنی

پس چرا رنجی که انرا دیگری افشا کند

Eğer kendi sırrını gizli tutamazsan
Başkası onu ifşa ettiğinde niye incinirsin?

Naẓm

زر دو حرفست هردو بی پیوند

زین پراکنده چند لافی چند؟

Altın (z-r) birbirine bağlanmayan iki harften oluşur
Bu iki dağınık harften ne kadar laf türetilir.

Mışra'

اذا تم شیئی ولی[1] نقضیه

Beyt

میان زهد و رندی عالمی دارم نمی دانم

که چرخ ازخاك من تسبیح یا پیمانه می سازد

Allah yolunda gitmekle dünya işleri arasında fark vardır bilmiyorum
Çömlekçi, benim toprağımdan tesbih mi yoksa kadeh mi yapacak?

Naẓm

چون نتوانی که راز خویش را پنهان کنی

پس چرا رنجی که آنرا دیگری افشا کند

Eğer kendi sırrını gizli tutamazsan
Başkası onu ifşa ettiğinde niye incinirsin?

Beyt

چو خوش باشد که بعد از انتظاری

بامیدی رسد امَید واری

Ne hoştur ki uzun bir bekleyişten sonra
Ümidi olan muradına ulaşsın

Rubā‘ī

اندر ره حق که بنده و شاه یکیست

محبوب مقربان درگاه یکیست

بتخانه شدم دوش بتی را دیدم

انگشت برآورد که الله یکیست

Allah yolunda şah ve kul birdir
Allah yolundakilerin isteği birdir
Büthaneye gitdim dün gece ve bir put gördüm
Parmağıyla Allah birdir diye gösterdi

Beyt

هر که بینی زناقص و کامل

نیست الاّ بجنس خود مایل

Her kimi görsen ki eksik ve tamam
İlla ki kendine benzeyene meyli vardır

Beyt

سپار کاتبی این جان وام کرده بجانان

در انتظار تقاضا مباش و قرض ادا کن

Bu ödünç alınan canı Allah'a emanet et

Bir talep beklentin olmasın borcunu (can bedelini) öde

Nazm

خلاف رأي سلطان رأي جستن

بخون خويش باشد دست شستن

Sultanın emrinin aksine düşünce aramak

Kendi kanınla kendi ellerini yıkamaktır

Beyt

ای آنکه بانصیحت مالب گشوده

معلوم شد مرا که توعاشق نبوده

Ey bizim nasihatimizle konuşan kişi

Bana malum oldu ki sen aşık değilsin

Beyt

بیا بمصر دلم تا دمشق جان بینی

که آرزوی دلم درهوای بغدادست

Gel yüreğimin Mısır'ına ta ki canımın Dımaşk'ını göresin

Ki gönlümün arzusu Bağdat hevesindedir

Mışra'

سلطنت گر همه لحظه بود مغتنم است

Hükümranlık bir anlık bile olsa kıymetlidir

Nazm

زدارالملك جان روزی بشهرستان تن رفتم

نبودم مدتی آنجاوز آنجا در وطن رفتم

غلام خواجه بودم من بر اوعاصی شدم چندی

بنزد خواجه اینك رونهاده باكفن رفتم

همایون طایر قدسم مقفس گشته یكچندی

قفس بشكست و من پرواز كردم زین چمن رفتم

حریفانرا بگو ساقی كه آخر گشته دور ما

شمارا باز این مجلس بكام دل كه من رفتم

Ruhun başkentinden birgün bedenin ilçesine gittim
Çok müddet orada beklemeyip vatan diyarına geçtim
Bir hocanın kuluydum ve ona isyan ettim bir müddet
Şimdi kefenle gidip hocanın eşiğine yüz sürdüm
Saadet kuşu gibi kutsal bir kuşum birkaç günlük esir olmuşum
Kafes kırıldı ve ben uçarak bu bahçeden gittim
Ey saki! Rakiplere söyle ki bizim zamanımız sona ermiş
Yine de size bu meclis kutlu olsun ki ben gittim

Beyt

ای فلك آهسته رو كاری نه آسان كرده

ملك ایران را بمرگ شاه ویران كرده

Ev felek, yavaş git ki çok rahat bir iş yapmadın (zor biş yaptın)
İran ülkesini şahın ölümüyle viraneye çevirmişsin

Beyt

درشتی و نرمی بهم در بهست

چو رگزن كه جرَاح و مرهم نهست

چو فاصد

Kabalık ve incelik birlikte iyidir
Ki haccam hem cerrahtır hem ilaç yapandır

Mışra‘

شاه اگر ماند چه باك آز انصراف لشكری

Eğer şah sağ kalırsa bir ordunun kırılmasından korku yoktur

Rubā‘ī

افعال بدم زخلق پنهان میکن

دشوار جهان بر دلم آسان میکن

امروز خوشم بدار فردا بامن

آنچه کرم تو می سزد آن میکن

Yanlış hareketlerimi insanlardan gizle
Dünyanın zorluklarını bana kolaylaştır
Bugünlük hoş tut yarın benimle
Senin lütfun ne isterse öyle yap

Beyt

خواهی که خدا در دو جهان پاس تو دارد

زنهار که درپاس دل خسته دلان کوش

Allah’ın seni her iki cihanda korumasını istersen
Zinhar sen de bu dünyada gönül yorgunlarının korumak için çabala

Ḳıṭ‘a

سالها باید که تایك سنك آصلی زآفتاب

لعل گردد در بدخشان یا عقیق اندر یمن

قرنها باید که تا صاحبقرانی چون اویس

یا چو سلمان بندهء از فارس خیزد یا قرن

Yıllar lazım ki bir taş güneş altında
Bedehşanda bir lâle dönüşsün ya Yemen’de bir akike
Asırlar lazım ki Üveys gibi bir sahibkıran
Ya da Selman gibi bir Allah’ın kölesi Fars’dan kalksın

Rubā‘īdür ki

عبدالقادر زدیده هردم خون ریز

با دور سپهر نیستت جای ستیز

کان مهر سپهر خسرویرا ناگاه

تاریخ وفات گشت قصر تبریز

Nigâristân'da Beyt başlığı altında geçmektedir.

Abdülkadir her an gözlerinden kan aksın
Dünyanın düzeniyle savaşamazsın
Dünyanın düzeni birden bir şaha
Tebriz köşkü ölüm yeri oldu

گر دل و دست بحر و کان باشد

دل و دست خدایگان باشد

Eğer el ve gönül deniz ve maden (gibi) olsa
Gönül ve el Allah'ın yeridir

Maṭla'

زهی شاه و زهی شاه و زهی شاه

زهی میر و زهی میر و زهی میر

Nigâristân'da Beyt başlığı altında geçmektedir.

Beyt

پدر کش پادشاهی را نشاید

و گر شاید بجز شش مه نپاید

Atasını öldüren şahlığa layık değildir
Eğer şah olursa da altı aydan uzun sürmez

Beyt

کائنی بهذا القصر(قد) بار اهله

وموحش فیه رکنه و منازله

Bu sarayın ahalisi ölecektir
Tüm köşeleri ve odaları ıssız kalacaktır.

یك روز بمدح شاه پاکیزه سرشت

نسیمی دوهزار بیت گفت و بنوشت

Birgün iyi niyetli bir padişahın methinde

Nesimi iki bin beyit söyledi ve yazdı

Naẓm

گرفتم که ازیمن اقبال و بخت

شدی درجهان صاحب تاج و تخت

بکشور ستانی فریدون شوی

بمال وزر افزون زقارون شدی

سخن مختصر جمله عالم تراست

سلیمانی وافسرت عرش ساست

به این اعتبارات بی اعتبار

همه نیست گردد سرانجام کار

Bahtın ve ikbalin bereketinden haber aldım
Dünyada tac ve saltanat sahibi olmuşsun
Ülkeni büyütüp Feridun gibi oluyorsun
Servetin ile Karun'dan daha zengin olmuşsun
Sözün özü tüm dünya senindir
Süleymanlık tacın arşa kadar uzamış
Ne iyi ki bu itibarsız değerler
Hepsi işin sonunda yok olacak

سخن مختصر جمله عالم تراست

سلیمانی وافسرت عرش ساست

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM NÜSHALAR, NEŞİR USULÜ VE METİN

Bu bölümde eserin çeşitli kütüphanelerden tespit ettiğimiz 24 nüshası hakkında bilgi verilecek ve neşre esas olan nüshaların seçiliş sebeplerine değinilecektir. Bunun yanı sıra neşir usulü, metni tahkik ederken takip ettiğimiz yöntem açıklanacaktır. Ardından eserin çeviriyazısı sunulacaktır.

İstifade ettiğimiz ve aşağıda bilgilerini verdiğimiz nüshalardan şu dördü hariç diğerlerini zikredilen kütüphanelerden temin ederek inceledik. Yurdışında olan Kahire-Mısır Nüshası, et-Târîhu't-Timuriye, Nr: 2172 ve Vatikan Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Nr: 279 (Vat. Turco 279) nüshalarına dair bilgileri dipnotlarda belirttiğimiz kütüphane kataloglarından derledik. Türkiye'de bulunan, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan Bölümü, Nr: 1466 ve Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan Bölümü, Nr: 1467 nüshalarına dair bilgileri ise bulundukları koleksiyonun katalogundan ve Süleymaniye Yazma Eserler Kurumu sitesinden istifade ederek tavsiflerini tezimizde kullandık.

1. Nüsha Tavsifleri

1.1 Çalışmanın Esasını Oluşturan Nüshaların Tavsifleri

İnebey Nüshası – 1036 Hasan Bahâî (1627) (Bursa İnebey Yazma Eser Ktb.) 2134

Nüsha 361 varak, her varak 17 satırdır ve yazı türü taliktir. 345a'ya kadar *Nigâristân* tercümesi olup 346b'den 361a'ya kadar *Cām-ı Cem-āyīn*'den alınan metindir. Dış çerçeve 200x125 mm, iç çerçeve 140x65 mm.dir.

İstinsah tarihi 1036/1626, müstensihi Hasan Bahaî'dir.

Şemseli meşin ciltlidir. Aynı tığların köşebentlerinden kapağın iç tarafında da vardır ve bunlar altın yaldızlıdır.

Miklepte gömme küçük şemse ve köşebentler vardır; bunlar da altın yaldızlı ve tığlıdır. Mikleple kapak arasındaki dip kısım ince kartuşlar içinde yedi adet benek süslemelidir.

İlk sayfadan önce kırmızı mürekkeple tablo halinde yazılmış fihrist kısmı mevcuttur. 1b'nin başı lacivert-bordo renk tezhiplidir. 1b-2a sayfaları altın ile

çevrilidir. Başlıklar; latife, nükte, hikâye gibi alt başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Ancak bazı bölümlerin başlığı silinmiştir.

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuruosmaniye Bölümü 3743

Kitap 346 varak 21 satırdır ve yazı türü nesihtir. 329a'dan 345b'ye kadar Cām-ı Cem-āyīn'den metin yer almaktadır. Dış çerçeve 190x120 mm, iç çerçeve 130x165 mm.dir.

İstinsah tarihi 1053/1643'tür. Müstensihi en sonda Abdülbaki bin Rıdvan yazmaktadır.

Kahverengi meşin cilt olan kapağın üst yüzünde, salbekli şemse ve köşebentler vardır. Bu köşebentlerden birinin yarısı silinmiştir. Köşebentlerle şemse arasında nokta şeklinde benekler mevcuttur.

1a'da temellük kaydı mevcuttur. 1b'nin üst kısmında altın yaldızlı tığlı bordo-pembe mihrabiye vardır ve üç tarafı bordürlüdür. Bütün sayfalar altın cetvel içindedir. Başlıklar, latife, nükte, hikâye gibi alt başlıklar kırmızı mürekkeptir.

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan Bölümü 191

Kitap 221 varak, 25 satırdır ve yazı nesihtir. Dış çerçeve 212x148 mm., iç çerçeve 151x75 mm.dir.

İstinsah tarihi ve müstensih ile ilgili bir bilgi geçmemektedir.

Söz başları kırmızı mürekkeple belirlenmiştir. Kahverengi meşin, şemseli bir cildi vardır. Zahriye kısmında Rumeli kaz'askeri Zeynelabidin Efendi'nin mülkiyet kaydı vardır.

1.2 İncelenen, Çalışmaya Dahil Edilmeyen Nüshaların Tavsifi

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Atıf Efendi Bölümü, 2026

Kitap 136 varak, 35 satırdır ve yazı türü nesihtir. Dış çerçeve 285x200 mm, iç çerçeve 130x65 mm.dir.

Altın yaldızlı, şemseli ve meşin ciltlidir. Kapağı mikleblidir.

Zahriye kısmında mühür vardır. 1b ve 2a altın yaldızla çevrilidir, kalan varakların hepsi kırmızı cetvellidir. Başlıklar, latife, nükte, hikâye gibi alt başlıklar kırmızı mürekkeptir. 2a'da mühür bulunmaktadır.

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Atıf Efendi Bölümü, 2025

Kitap 313 varak, 23 satırdır ve yazı türü sülüstür. Dış çerçeve 220x150 mm, iç çerçeve 180x95 mm.dir.

İstinsah tarihi hakkında bilgi yoktur.

Altın yaldızlı, şemseli ve meşin ciltlidir. Kapağı mikleblidir.

Zahriye kısmında mühür vardır. 1a'dan sonra ebru ile süslü iç sayfa mevcuttur. 1b ve 2a altın yaldızla çevrilidir, kalan varakların hepsi kırmızı cetvellidir. Başlıklar, latife, nükte, hikâye gibi alt başlıklar kırmızı mürekkeptir.

Bütün sayfalar altın cetvellidir. Başlıklar, latife, nükte, hikâye gibi alt başlıklar kırmızı mürekkeptir.

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Böl. 4817

Kitap 187 varak, 25 satırdır ve yazı türü taliktir. Dış çerçeve 190x130 mm, iç çerçeve 145x87 mm.dir.

Cilt bilgisi yoktur. Sayfalarda cetvel mevcut değildir.

Başlıklar, latife, nükte, hikâye gibi alt başlıklar kırmızı mürekkeptir.

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Lala İsmail Bölümü, 377

Kitap 280 varaktır ve yazı türü sülüstür. Satır sayısı 17'dir. Dış çerçeve 285x200 mm, iç çerçeve 250x180 mm.dir.

İstinsah tarihi hakkında bilgi yoktur.

Cilt bilgisi yoktur. Başlıklar, latife, nükte, hikâye gibi alt başlıklar kırmızı mürekkeptir.

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuruosmaniye Bölümü, 3744

Kitap 209 varak 25 satırdır ve yazı türü taliktir. Dış çerçeve 305x210 mm, iç çerçeve 240x150 mm.dir.

İstinsah tarihi metnin sonundaki bilgiye göre 1063/1653'tür. Atıf Efendi nüshası ile giriş kısmı aynıdır.

Zahriye kısmında mühür mevcuttur. 1b-2a altın yaldızla cetvellenmiştir. Diğer sayfalar kırmızı ile cetvellenmiştir. Cilt yoktur.

Başlıklar, latife, nükte, hikâye gibi alt başlıklar kırmızı mürekkeptir. 59 meclistir.

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Yeni Cami Bölümü, 907

Kitap 291 varak, 25 satırdır ve harekelidir. Dış çerçeve 150x235 mm., iç çerçeve 90x60 mm.dir. Yazı tipi sülüstür.

İstinsah tarihi ve müstensih bilgisi görülmedi.

Cilt bilgisi bulunmamaktadır.

Zahriyede bulunan mühürde: Vakf-ı Sultan Ahmed Han bin Gazi Sultan Mahmud 1115, tarihli III. Ahmet mührü vardır.

Başlıklar, latife, nükte, hikâye ve şiir gibi alt başlıklar kırmızı mürekkeptir.

1/b numaralı varağın başında altın yaldızla süsleme mevcuttur. Bütün sayfalar altın cetvellidir.

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Kılıç Ali Paşa Bölümü, 737

Kitap 135 varak, 31 satırdır ve yazı türü taliktir. Kılıç Ali Paşa vakfına aittir. Derkenar çok fazla bulunmaktadır. Dış çerçeve 200x120 mm., iç çerçeve 140x70 mm.dir. Diğer nüshalara göre çok fazla yıpranmıştır.

İstinsah tarihi hakkında metnin sonunda 1147 / 1735 tarihi yer almaktadır. Sonunda feth-i Bolayır kısmı bulunmamaktadır.

Meşin deri ve kahverengi olan kapağın üst yüzünde gömme olarak bitki desenli açık kahverengi bir şemse vardır. Miklepte gömme olarak bitki desenli açık kahverengi bir salbek mevcuttur.

Zahriyede ve 132b'de mühür vardır: Vakf-ı Debbâğ el-Hâcc Bilal b. Abdullah ve Sun-ı Kütüb-i Medrese-i Kılıç Ali Paşa 1262

1b'de sayfanın baş tarafında lacivert ve altın yaldızlı süslemeli güzel bir mihrabiye vardır. Bu mihrabiyenin içinde altın yaldızlı yeşil zemin üzerinde çiçek motifleri vardır. Sayfalar altın yaldız cetvellidir. Başlıklar, latife, nükte, hikâye ve şiir gibi alt başlıklar kırmızı mürekkeptir.

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, İbrahim Efendi Bölümü, 673

Kitap 61 varak, 23 satırdır ve yazı türü taliktir. Dış çerçeve 200x120 mm., iç çerçeve 140x70 mm.dir. Diğer nüshalara göre çok fazla yıpranmıştır.

İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi yoktur.

1b ile başlamaktadır. Herhangi bir süsleme bulunmamakla birlikte sayfalarda cetvel de yoktur. Bu nüshanın son varağı İN nüshasının 90a varağındaki bölüme denk

gelmektedir. Yani metnin yarısından fazlası eksiktir. Başlıklar, latife, nükte, hikâye ve şiir gibi alt başlıklar kırmızı mürekkeptir.

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Damad İbrahim Bölümü, 944

Kitap 257 varak, 23 satırdır ve yazı türü taliktir. Dış çerçeve 200x120 mm., iç çerçeve 140x70 mm.dir. Diğer nüshalara göre çok fazla yıpranmıştır.

İstinsah tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır.

Meşin deri ve kahverengi olan kapağın üst yüzünde kahverengi yaldızları deforma olmuş şemse vardır.

Zahriyenin sağ alt köşesinde mühür bulunmaktadır: Hâzâ mimmâ Vakafehû bi-Ahlasi'n-Niyyât Sâhibu'l-Hayrât ve'l-Hasenât es-Sadru'l-A'zam ve's-Sıhru'l-Efham İbrâhim Paşa Yesserallâhu lehû bi'l-Hayr mâ Yeşâ'u Vezîru'l-Hazreti's-Sultan el-Gâzî Ahmed Han Hullidet Hilâfetuhû ilâ İnkirazi'd-Deverân 1132[156]

1b'de sayfanın baş tarafında lacivert ve altın yaldızlı süslemeli güzel bir mihrabiye vardır. Bu mihrabiyenin içinde altın yaldızlı yeşil zemin üzerinde çiçek motifleri vardır. Sayfalar altın yaldız cetvellidir. Başlıklar, latife, nükte, hikâye ve şiir gibi alt başlıklar kırmızı mürekkeptir.

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hüsrev Paşa Bölümü, 455

Kitap 180 varak, 26 satırdır ve yazı türü taliktir. Eyüp Hüsrev Paşa Kütüphanesi'nden Süleymaniye Yazma Eserlere aktarılan eserlendendir.

İstinsah tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Tamamlanmamış nüshadır. İN nüshası 323a'daki *Ve min nevādiri'l-veḳāyi'* başlığının 10. Satırında son bulmaktadır.

Ciltsizdir. Zahriyenin ortasının solunda mühür bulunmakta ve sol üstte eserin adı yazmaktadır. 1b'de sayfanın baş tarafında herhangi bir süsleme yoktur. Bununla birlikte hiçbir varakta cetvelleme bulunmamaktadır. Başlıklar, latife, nükte, hikâye ve şiir gibi alt başlıklar kırmızı mürekkeptir.

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Reisü'l-Küttab Bölümü, 773

Kitap 212 varak, 25 satırdır ve yazı türü sülüstür.

İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi bulunmamaktadır.

[156] https://muhur.yek.gov.tr/muhur/yekmu0036

Yaldızlı şemseli, deri ciltlidir. Zahriyenin ortasında mühür bulunmaktadır: Hasbiyallâh Bismillâhirrahmânirrahîm Vakafe hâza'l-Kitâb Mustafa Re'îsülküttâbi's-Sâbık li-Vechillâhi'l-Hâlık ve Sellemehû li'l-Mütevellî ve Hakemehû bi-Sıhhatihî Hâkimü'ş-Şer'i'ş-Şerîf bi-Şarti'l-İstifâdeti minhu li-Evlâdihî fe-sümme fe-sümme ve ba'dehüm Yu'melü bihî kemâ fi'l-Vakfiyyeti ilâ Kıyâmi's-Sâ'a ve Ahzallâhu men İşterâhu ve Bâ'ahû 1154[157]

1b'de sayfanın baş tarafında lacivert ve altın yaldızlı süslemeli güzel bir mihrabiye vardır. Bu mihrabiyenin içinde altın yaldızlı yeşil ve mavi zemin üzerinde çiçek motifleri vardır. Sayfa altın yaldız cetvellidir. 1b-2a dışındaki sayfalar kırmızı renk ile cetvellenmiştir. Başlıklar, latife, nükte, hikâye ve şiir gibi alt başlıklar kırmızı mürekkeptir.

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, TY 6061

Kitap 185 varak, 25 satırdır ve yazı türü taliktir. Dış çerçeve 270x150 mm.dir.

Müstensihi Mustafa bin Mehmed el-Bosnevî. İstinsah tarihi, 1067 Şevval / 1657 Temmuz.

Nüshanın sonunda temellük kaydı bulunmaktadır: "Bu kitāb merḥūm rūznāmcı İbrāhīm Efendi keṯḥüdāsı 'Alī Beg'iňdür. Kendüsi teḳayyüd idüp yazdırmışdur. Oḳuyanlardan recāsı budur ki, kendüsini ve efendisini ḫayr-du'ādan unutmayalar."

Yeşil meşin ciltli ve cildin dış kenarları yaldızla süslüdür. 1a'da sayfanın ortasının mühür bulunmakta: "Abdülhamid Han b. Ahmed Han el-Muzaffer Dâ'imâ"[158] ve ayrıca eserin adı yer almaktadır. 1b'de herhangi bir süsleme bulunmamakla beraber varaklarda cetvelleme yapılmamıştır. Başlıklar, latife, nükte, hikâye ve şiir gibi alt başlıklar kırmızı mürekkeptir.

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, TY 1208

Kitap 235 varak, 23 satırdır ve yazı türü nesihtir. Dış çerçeve 270x150 mm.dir.

Müstensih ve istinsah tarihi bilinmemektedir.

Yaldızlı şemseli, deri ciltlidir. Cildi yıpranmıştır. Miklebinde de yaldızlı

[157] https://muhur.yek.gov.tr/muhur/yekmu0037
[158] https://muhur.yek.gov.tr/muhur/yekmu0728

şemse vardır. 1b'de sayfanın baş tarafında lacivert ve altın yaldızlı süslemeli güzel bir mihrabiye vardır. Bu mihrabiyenin içinde altın yaldızlı mavi zemin üzerinde çiçek motifleri vardır. Bütün sayfalar altın yaldızla cetvellidir. Başlıklar, latife, nükte, hikâye ve şiir gibi alt başlıklar kırmızı mürekkeptir.

İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi, Şevket Rado Böl. 356

Kitap 248 varak fakat 209a'da *Nigâristân* tercümesi feth-i Bolayır ibaresi ile yani diğer nüshalardaki son ile bitiyor. Her varak 25 satırdır ve yazı türü sülüstür. Dış çerçeve 200x125 mm, iç çerçeve 155x75 mm.dir.

Kitabın başında iç gömlek sayfada fihrist vardır.

Kahverengi deri ciltlidir ve cilt ebrulu kağıtla kaplıdır.

1b-2a sayfaları kırmızı boya ile cetvellidir, diğer sayfalarda cetvel yoktur. Başlıklar; latife, nükte, hikâye gibi alt başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan Bölümü, 1466

Aharlı kağıt. 275 mm. boy ve 160 mm. eninde 335 yaprak. Sahifede talikle 80 mm. uzunl. 31 satır. Tahminen XVIII. Asır başlarında kopya edilmiştir. Başında ve sonunda sonradan yazılmış fihrist ve ilaveler vardır. Miklep ve şemseli kahve rengi deri cilt.

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan Bölümü, 1467

Aharlı kağıt. 200 mm. boy ve 140 mm. eninde 218 yaprak. Sahifede talikle 85 mm. uzunl. 21 satır. Miklepli kırmızı deri ve ebru cilt.

Kayseri Raşid Efendi Yazma Eser Kütüphanesi, 26812

198 mm. boy ve 140 mm. eninde 89 yaprak. Sahifede nesihle 137 x 64 mm. uzunl. 23 satır.

Başlıklar; latife, nükte, hikâye gibi alt başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Oldukça yıpranmış başı (giriş) ve sonu eksik olan noksan sayfası fazla bir nüshadır. İN nüshası 2a'da bulunan beyitle eser başlamakta ve yine İN nüshası 293b nolu varaktaki Ve min me'āṣiri'l-ictihād başlığına denk gelen başlık ile (Sayfalar tahrip olduğu için) bitmektedir. Eser daha sonra onarım amaçlı (olmalı) ciltlenmiş.

Vatikan Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar No: 279 (Vat. Turco 279)

210 x 120 mm. 249 yaprak. 23 satır ve yazı türü nesihtir.

Bulunduğu yer Vatikan. Nüshaya dair kısıtlı bilgiler Türkiye Yazma Eserler Kurumu sitesinden alınmıştır.

Kahire-Mısır Nüshası, et-Târîhu't-Timuriye, Nr: 2172

210 x 135 mm. 241 yaprak. 23 satır ve yazı türü nesihtir. Müstensihi: Hüseyin b. Halil b. Ali. İstinsah Tarihi: 1141/1729

Bulunduğu yer Kahire-Mısır. Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları. Nüshaya dair kısıtlı bilgiler Türkiye Yazma Eserler Kurumu sitesinden alınmıştır.[159]

Beyazıt Yazma Eser Kütüphanesi, Beyazıt Koleksiyonu, Nr: B5626

265 x 160 - 180 x 80 mm. 194 yaprak. 33 satır ve yazı türü nesihtir. Müstensih ve istinsah ediliş bilgisi yoktur.

Başlıklar, latife, nükte, hikâye ve şiir gibi alt başlıklar kırmızı mürekkeptir.

Vikaye yapraklarında kopuklar mevcuttur. Kayıt bilgisinde Kazvînî'nin ölüm tarihi yazmaktadır.

Beyazıt Yazma Eser Kütüphanesi, Beyazıt Koleksiyonu, Nr: B10548

200 x 125 - 150 x 70 mm. 308 yaprak. 21 satır ve yazı türü taliktir. Müstensih ve istinsah ediliş bilgisi yoktur.

Başlıklar, latife, nükte, hikâye ve şiir gibi alt başlıklar kırmızı mürekkeptir.

Kayıt bilgisinde Altıparmak Mehmed Efendi'nin vefat tarihi yer almaktadır.

[159] http://yazmalar.gov.tr/eser/terceme-i-nigaristan/124057

1.3 Metin Neşrinde Kullanılan Nüshaların Seçimi

Yazma eser çalışırken birden fazla nüshası olan bir metin varsa tenkitli neşir esaslarına göre hareket edilir. Bu yöntemle edinen amaç, bilimsel usuller vesilesiyle eserin orijinaline, yani müellifin/mütercimin yazdığı metne en yakın varyantı ortaya koymaktır. Klasik Türk edebiyatı alanındaki bilimsel çalışmaların tamamına yakınında tenkitli neşir yöntemi uygulanmaktadır. Bu çalışmada da tenkitli neşir metodu tatbik edilecektir.

Tenkitli metin neşri ifadesindeki "tenkit" ifadesi metnin tamiri, metne müdahale manasından uzaktır. Müellif hattına en yakın nüshayı bulmak üzere istifade edilen tenkitli metin neşri yapılırken ilk adım nüshaların incelenmesi ve hangi nüshaların ne tür bir metotla tenkit edileceğinin belirlenmesidir.

İlk olarak müellif nüshasına ulaşmak metin yazımında önemli bir kolaylık sağlayacaktır. Fakat eserin müellif hattı olduğu bilgisinin delilleri de mühimdir. Öyle ki ferağ kaydında ya da nüshanın bazı yerlerinde eserin müellif hattı olduğunu beyan etmesi dahi gerçeği yansıtmayabilir. Bu gibi durumları da gözönünde bulundurarak kurulan metnin sağlamlığı için en güvenilir nüshadan yardım almak gerekebilir. Bazen çok sonradan istinsah edilen bir nüsha bile müellif hattından yararlanılmış ise eserin aslına çok yakın özellikler gösterebilir.

Gerçek manada tenkitli neşir oluşturma ise çalışmamızda olduğu gibi müellif hattının bulunamadığı durumlarda müellif nüshasına en yakın varyantı ortaya çıkarmak için başvurulan yöntemdir. Eserin yazma nüshasını önemli ve değerli kılan kıstaslar öncelik sırasına göre şöyle sıralanır: Müellif hattı olması, ferağ kaydındaki malumat, istinsah tarihinin eskiliği, nüshanın tam olması, dil ve imla özellikleri, haşiyeler ve derkenarlar. *Nüzhet-i Cihân ve Nâdire-i Zamân*'ın toplamda 24 adet yazma nüshası tespit edilmiştir. Bunların içinde müellif nüshasına ulaşılamamıştır; bu sebeple "müellif hattı olması" kıstasını yani ilk şartı çalışmamızda uygulayamıyoruz. İkinci ölçüt olan ferağ kayıtlarındaki malumata bakılmakla kalınmayıp nüshalardaki zahriyeler ve fevaid kayıtları, bir nüshada bulunan kıraat kaydı incelenmiştir. Bununla birlikte müstensih bilgileri, istinsah tarihleri ve nüshaların tam olup olmadıkları tespit edilmiştir. Nüshalardaki başlıklandırmalar, anlatım sıralaması incelenmiştir. Bu bulgular ayrıca nüsha tavsiflerinde verilmiştir. Bunların yanında nüshaların dil ve imla

özellikleri incelenmiş ve istinsah tarihlerine göre dil hususiyetlerinin tutarlılıkları saptanmıştır. Metni oluştururken kullandığımız nüshalarda derkenar ve haşiyeler çok sınırlı olduğu için bu hususta bir yardım alınamamıştır. Harekeli Yeni Cami nüshasında derkenarların fazla olması dikkate alınmış ve metin yazımında gerekli durumlarda başvuru yapılmıştır.

Nihâî olarak nüshaları belirmemize yardımcı olan kıstaslardan ilki Prof. Dr. M. Fatih Köksal'ın *Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori* adlı eserinde üçüncü sırada belirttiği, istinsah tarihinin eskiliğini birinci sıraya almamızdır. Buna göre istinsah tarihi müellifin ölümüne en yakın olan nüsha İnebey Yazma Eserler Kütüphanesi nüshasıdır. Ardından tarih olarak ona en yakın olan, nüsha özellikleri bakımından aynı aileden Nuruosmaniye 3743 numaralı nüshadır. Yine aynı eserde belirtilen nüsha seçimi kriterlerinden; nüshanın tam olması, mensur bir eserse en hacimli olan nüshalar, tenkitli metinde kullanılması bakımından öncelik verilmesi gereken nüshalardır[160] kriterine binaen bu vasfı, zikrettiğimiz iki yazmanın karşılaması metin oluşturmada onlardan istifade etmemize yönlendiren önemli diğer sebeptir.

Belirlediğimiz ikinci nüsha ailesinden Yeni Cami ve Ali Nihat Tarlan (AN) yazmalarından AN'yi yukarıda zikrettiğimiz kriterlere göre kolbaşı olarak belirlediğimiz için tenkitli neşirde üçüncü nüsha olarak istifade ettik ve varyant belirlemede kullandık.

1.2.1 Kullanılan Nüshalar

İN ve NO1 nüshası arasında müstensihlerin inisiyatifi dahilinde olduğuna kanaat getirdiğimiz farklılıklar ve aynılıklar, benzerlik göstermesi bakımından çoğunluğu oluşturmaktadır. Ayrıca *Nigâristân*'ın aslında olmayan mütercim tarafından metne eklenen son bölümün (*Câm-ı Cem-âyîn*'den alınan) sadece bu iki nüshada olması da önem arzetmektedir. Bundan hareketle iki nüshanın metnin genelinde neredeyse ayniyet göstermesi mühimdir.

Diğer nüsha ailesine mensup AN nüshasında ise metnin gidişatını etkileyen, istinsah edilirken atlandığı belli olan ve eklenen ilave bölümler mevcuttur. Aynılıkları ve noksanlıkları göstermesi bakımından diğer nüshaları da temsil ettikleri için bu nüshalar esas alınmıştır, zira diğer şekilde tenkitli neşir maksadından uzaklaşma söz

[160] M. Fatih Köksal, *Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2012, s. 17-22.

konusu olacaktı.

Nüshalardaki ortak hatalar, başlıklandırmalardaki birlik ve farklılıklar, olay anlatım sıralamaları, özel isim ve eser adlarının verilişi özellikle giriş kısmında zikredilen kaynak eserlerin isimleri yazılırken takip edilen ad sıralamasına riayet ve burada oluşan hatalar nüshaları tasnif etmemizi kolaylaştırmıştır. Bundan dolayı bu üç nüsha arasında yapılan tenkit, genel olarak bağlamı etkilemeyerek anlamı değiştirmeyen AN nüshasında tespit edilen hataların, eksik ve fazla kısımların İN ve NO1 nüshalarına göre farklarını dipnotta belirtmiştir.

Müstensih müdahalesi olmayıp mütercim tasarrufu olduğunu düğündüğümüz, sadece iki nüshanın sonunda yer alan *Câm-ı Cem-âyîn*'den alınan kısmı da bu nüshalar arasındaki (İN, NO1) benzerliği göstermesi bakımından önem arzettiği için metnin sonunda yer verdik.

2. Metnin Hazırlanmasında İzlenen Yol

1. Müellif hattı nüsha elimizde olmadığı için metnin hazırlanmasında Bursa İnebey Yazma Eser Kütüphanesi 2134 numaralı nüsha esas alınmıştır. Bununla birlikte farkları göstermede Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi'nde bulunan Nuruosmaniye 3743 ve Ali Nihat Tarlan 971 numaralı nüshalardan istifade edilmiş; bunlar ilgili sayfanın altında İN, NO1 ve AN ifadeleriyle dipnotta verilmiştir.
2. Metni günümüz Türkçesine aktarırken müdahale etmemiz/ekleme yapmamız iktiza eden yerleri **[]** köşeli parantez içerisinde gösterdik. Bununla birlikte eserdeki başlıklar ve diğer yazımlarda anlam bütünlüğünü sağlamak amacıyla bazı yerlerde NO1 ve AN nüshalarına öncelik vermeyi uygun gördük.
3. Metin içerisinde geçen Arapça ayet, hadis ve duaların künyeleri, manaları dipnot ile belirtilmiştir. Bazı ayetlerin dipnot numaraları Arapça yazı stilinden dolayı ayetlerin başında verilmiştir.
4. Çeviri yazılı metinde Bursa İnebey Yazma Eser Kütüphanesi nüshasının varak numaraları esas alınmış ve ona göre numaralandırma "[69a], [69b], [70a] …" yapılmıştır.
5. Metindeki satır numaralandırması metni rakamlara boğmamak ve metnin rahat takip edilebilmesi için sadece Bursa İnebey Yazma Eser Kütüphanesi nüshasına göre üst yazı şeklinde "[1], [2], [3] …" yapılmıştır.
6. Metinde geçen bölüm başlıkları büyük harflerle, kalın ve ortalı olarak yazılmıştır.
7. Metinde büyük-küçük harf kullanımına dikkat edilmiş; ilave olarak şahıs ve mekân isimlerinin baş harfleri büyük yazılmıştır.
8. Metinde geçen Arapça ve Farsça ibareler çeviri yazılı olarak verilmiş, ayrıca dipnotta tercümeleri yapılmıştır.
9. Metnin yazımında genel olarak Prof. Dr. İsmail Ünver tarafından yazılan "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" başlıklı yazıda belirtilen kurallara uyulmuştur.
10. Metinde "Times New Roman" yazı tipi kullanılmıştır.

3. METİN

[İN 1b] [NO1 1b] [AN 1b]

Ey nigārende-i zemīn ü zamān
Naḳşbend-i heme nuḳūş-ı cihān
‘Amelüm bāġın eyleyüp tāze
Eyle yā Rab hemīşe nüzhet-i cān
Dūr eyle ḫazān-ı ḫüsrāndan
Be-resūl-i ḥabīb-i ẕü’l-iḥsān

(4) **Neşr:** Ol Mülk-i ḳadīr ve mālik-i memālikü’t-taḳdīr *‘aẓẓame sulṭānuhu* (5) *ve ‘amme iḥsānuhu*[161] ki sālikān-ı mesālik-i ins anuň maḥmidet ü şenāsında (6) rāciller ve ‘ārifān-ı sürādiḳāt-i ḳuds şükr-i ni‘amı edāsında[162] (7) ‘acze ḳā’illerdür ve anuň muḫbir-i ṣādıḳ ve ḥabīb-i fā’iḳi, hezār-ı destān-ı (8) bostān ﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوٰى﴾[163] ve bülbül-i gülistān [164]﴿اِنْ هُوَ اِلَّا وَحْيٌ يُوحٰى﴾ –dur ki ḫiṭāb-ı müsteṭāb-ı [165]﴿نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ اَحْسَنَ الْقَصَصِ﴾ (10) teşrīfiyle müşerref ü müfaḫḫam ve kelimāt-ı ḥikmet-encām-ı ﴿وَكُلًّا نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ اَنْبَاءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهٖ فُؤَادَكَ﴾[166] (11) tekrīmiyle mükerremdür *ṣallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem ‘alā ālīhi ve aṣḥābihi ẕevi’l-himem.*[167]

Naẓm li-mü’ellifihi:

Şāh-ı rusül ki īn heme ser-ḫayl-i enbiyā **[İN 2a]** (1)
Yā bend ez-mekārim-i ū behre-i nevāl
Cānlar fedā o servere kim **[NO1 2a]** tesliyet içün (2)
Ḳıṣṣa-güẕārı oldı anuň Ḥayy-ı ẕü’l-celāl

---

[161] Saltanatı/gücü büyük, ihsanı geniş olup yayıldı.
[162] şükr-i ni‘amı edāsında İN, NO1: şükr ni‘meti edāsı ‘uhdesinde AN
[163] “O nefsânî bir arzudan dolayı konuşmaz.” Necm 53/3.
[164] “O(nun söyledikleri) ancak vahyedilmekte olan bir vahiydir.” Necm 53/4.
[165] “Biz sana işte bu Kur’ân’ı vahyetmiş olmamız sebebiyle kıssaların en güzelini sana bildirmekteyiz.” Yûsuf 12/3. ayetten nâkıs iktibas.
[166] “O peygamberlerin haberlerinden her birini, o kendisiyle senin gönlüne sebat vereceğimiz şeyleri böylece sana peş peşe anlatmaktayız.” Hûd, 11/120. ayetten nâkıs iktibas.
[167] Ona ve himmet sahibi ashabına selam olsun.

Neşr: Ve kelām-ı ḳadīm-i īcāz-āyīn ki (3) [168]﴿وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ اِلَّا فى كِتَابٍ مُبينٍ﴾ vaṣfıyla mevṣūf (4) [169]﴿وَاِنَّهُ لَتَنْزيلُ رَبِّ الْعَالَمينَ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْاَمينُ﴾ ‘unvāniyle ma‘rūfdur, āṯār-ı (5) selef ü ḳudemā anda munṭevī ve aḫbār-ı aḫyār-ı enbiyā *‘aleyhimü’s-salātu* (6) *ve’s-selām*[170] muḥtevīdür ve aṣḥāb-ı rivāyet ki cevdet-i ẕihn-i pāk (7) ve sür‘at-i fehm-i derrāk ile meşḥūn ve her biri ẕü-fünūn, [171]﴿كَاَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَكْنُونٌ﴾dur, ﴿هَلْ يَسْتَوِى الَّذينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [172] mūcebiyle nevādur, veḳāyı‘ (9) ü sevāniḥ-i bedāyi‘ cihāna naẓar-ı im‘ān ile naẓar idüp eṭvār-ı reẕīleden (10) müteḫallī ve aḫlāḳ-ı ḥamīde ile müteḫallī olmışlardur ve ol āyāt-ı (11) ‘acībenüñ feḥvāsından ki [173]﴿كَانُوا مِنْ اٰيَاتِنَا عَجَبًا﴾ ve ol beyyināt-ı (12) ġarībenüñ **[AN 2a]** ma‘nāsından ki [174]﴿هُنَالِكَ الْوَلَايَةُ لِلّٰهِ الْحَقِّ هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَخَيْرٌ عُقْبًا﴾dur, (13) ḥayret aḫẕ idüp [175]﴿لَقَدْ كَانَ فى قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِاُولِى الْاَلْبَابِ﴾ (14) mü’eddāsınuñ muḳteżāsıyla ‘ibret iktisāb itmişlerdür ve bunı ‘ayne’l-yaḳīn ile (15) müşāhede itmişlerdür ki ne irtifā-ı medāric me‘āric-i kāmrānīde meşfūḳ (16) **[NO1 2b]** olanlar cihānda pāydār olurlar ve ne tengnā-yı idbār-ı perīşānīde (17) meş‘ūf olanlar dünyāda ber-ḳarār ḳalurlar. Pes ‘ālem-i fānīye i‘tibār u i‘timād **[İN 2b]** (1) ve ‘ömr-i devlet-i istimrārına istinād şāyeste vü cā’iz degüldür.

Naẓm li-mü’ellifihi:

(2) Tārīḫ-i cihān içre yazılmış bu sebaḳ [kim]
Diḳḳatle naẓar ḳıl aña ey zübde-i insān
(3) Her ḥarfi anuñ saña işāret eyler
Ḳad māte fülān bin fülānün fülān[176]

---

[168] “Ne yaş ne kuru hiçbir şey müstesna olmamak üzere hepsi apaçık bir kitaptadır.” En‘ām 6/59. ayetten nâkıs iktibas.
[169] “Muhakkak ki o (Kur’ân) elbette bütün âlemlerin Rabbinin peyderpey indirmesidir.” “Muhakkak ki o (Kur’ân) elbette bütün âlemlerin Rabbinin peyderpey indirmesidir.” Şuarā 19/192-193.
[170] Onlara salat ve selam olsun.
[171] “Sanki onlar (sedefinde) saklı inci (gibi, ak-pâk ve tertemiz)dirler.” Tur 52/24. Ayetten nâkıs iktibas.
[172] “De ki: “O (İslâm’ı) bilmekte olan kimselerle, o (hakkı) bilmeyen kişiler eşit olabilir mi?” Zümer 39/9. ayetten nâkıs iktibas.
[173] “Bizim ayetlerimiz arasından, çok şaşılacak bir şey olduğunu mu sandın?” Kehf 18/9. ayetten nâkıs iktibas.
[174] “İşte burada yardım Hak olan Allâh’a âittir! O,(dostlarına) mükâfat (verme) bakımından da çok hayırlıdır, (iyi kullarına güzel) âkıbet (temin etme) yönünden de pek iyidir!” Kehf 18/44.
[175] “Andolsun ki; onların kıssalarında hâlis akıllara sahip kimseler için elbette pek büyük ibret(ler) bulunmuştur.” Yusuf 12/111. ayetten nâkıs iktibas.
[176] Felan oğlu felan kesinlikle öldü.

(4)**Neşr:** Ḥālā ma‘rūż oldur ki çünki aṣḥāb-ı ḥayretüñ ve erbāb-ı ‘ibretüñ (5) fenn-i tevārīḫ ü siyer tedvīninden ġāyet ü ġarażları[177] istinbāṭ-ı (6) ġarā’ib-i ḥālāt ve istiḫrāc-ı nevādir ü ittifāḳātdur. (7) Lā-cerem bu ḳażiyyeye herkes suhūlet ile dest-res bulmaḳ müyesser degül ve kütüb-i (8) mebsūṭa tetebbu‘ından ġayriyle istiḫsār mutaṣavver degüldür. Bināen ‘alā ẕālik (9) Aḥmed bin Muḥammed nām kimesne *evṣalahu’llāhu te‘ālā ile’s-sa‘ādeti’s-sermediyye*[178] (10) niçe dürer-i ġureri biḥār-ı mu‘tebereden cem‘ ve cevāhir-i ābdārı niçe (11) me‘ādin-i mü’ellefāt-ı müştehireden cem‘ idüp ve ġarā’ib vāḳı‘ātı (12) ve ‘acā’ib mu‘teberātı derc itmiş ve bu nefāyis-i girān-māyenüñ taḥṣīlinde (13) ve leṭā’if-i ḥikmet-nümānuñ tekmīlinde ‘ömr-i nāzenīn ḫarc itmiş ve zebān-ı Fārisī’de (14) beyān ve nāmını *Nigāristān* itmiş. Bu faḳīr ü ḥaḳīr ve keşīrü’t-taḳṣīr (15) *el-muḥtāc ilā raḥmeti’llāhi’l-Meliki’l-Ḥaḳḳ*[179] Muḥammed bin Muḥammed eş-şehīr [bi]-Altıbarmaḳ diledi ki bu ‘arāyis-i[180] (16) ebkārı ve nefāyis-i efkārı zīver-i cedīd ile muraḳḳa‘ ve lisān-ı Türkī (17) ile mülemma‘ ide. Zīrā her çend ki bir ravża-i ḫuld-āyīn ve māh-ruḫsār **[İN 3a]** (1) ve zühre-cebīn **[NO1 3a]** şems-i ḫāver gibi āḫar yüzden leme‘ān ve mihr-i enver-miṣāl (2) vech-i dīger ile dıraḫşān ola, lā-maḥāle bir leẕẕet-i cedīde peydā ve ḥālet-i (3) nev-resīde hüveydā olur. Pes bu kitābı daḫi *Nüzhet-i Cihān ve Nādire-i Zamān* (4) ile müsemmā idüp iḫvān-ı ṣafā ve yārān-ı vefāya teşḫīẕ-i ḫāṭırları (5) içün hediyye itdük. Herāyīne bu şāhid-i maḳāl rumūz-ı ḫaṭṭ u ḫāl ile (6) ārāste ve nevādir-i aḳvāl ile pīrāstedür. Eger bī-tekellüf (7) **[AN 2b]** pertev[181] ḳabūl-i ẕevi’l-‘uḳūl ve naẓar-ı ricāl-i fuhūl ile müşerref ola, (8) çehresi reşk-i ḥūr-i ‘īn ve çeşm-i ebrūsı ġıbṭa-i nigār-ḫāne-i (9) Çīn olur.

Naẓm li-mü’ellifihi:

Kār u bārı kāmilüñ dā’im ḫaṭā-pūş olmadur (10)
‘Ayb-bīn olmaḳ revādur serverā cāhillere
Dīde-i inṣāf ile nāẓır (11) olan ehl-i kemāl
Nisbet itmez şeyn ü ‘aybı bir nefes kāmillere

(12) **‘Unvān-ı Kitāb:** Müstaḫbirān-ı bedāyi‘-i aḥvāl olanlaruñ re’y-i ḳavīmleri (13) ve müstaḫżirān-ı nevādir-i aḳvāl olanlaruñ fehm-i müstaḳīmlerine ḫafī degüldür ki

[177] ġāyet ü ġarażları İN, NO1: ġāyet-i ġarażları AN
[178] Allah onu ebedi saadete vasıl etsin.
[179] Melik ve Hakk olan Allah’a muhtaç.
[180] ‘arāyis İN, AN: ‘arūs NO1
[181] pertev İN, NO1: pür AN

(14) bu kitābda nev‘ā ġarābeti ve fi’l-cümle nedreti olan muḳaddimāt-ı lāzımü’l-iḥtiyāc (15) ve ḳażāyā-yı beyyinetü’l-intāc iltizām olunmışdur. Her āyīne bunuň (16) ekṣeri selāṭīn-i enām[182] ve pādişāhān-ı ẕü’l-iḥtirāma nisbet (17) olunmışdur. Bināen ‘alā ẕalik ṭabaḳāt-ı selāṭīn ve[183] ümerā-i pīşīn **[İN 3b]** (1) ‘alā sebīli’l-īcāz ve’l-iḫtişār ẕikr olunmaḳ lāzım oldı ve sebeb-i (2) tasalluṭları ve müddet-i salṭanatları ve bā‘iṣ-i **[NO1 3b]** zevāl-i devletleri ber-vech-i (3) icmāl beyān olundı, bir vechle mā naḥnu fīhe münāsebet-i tāmmesi (4) ve aṣḥāb-ı fehme menfa‘at-i ‘āmmesi olduġı vāżıḥ u ẓāhir ve siyāḳ (5) u sibāḳda cihet-i cāmi‘ası bāhir idügi muḳarrer ola.[184]

Tenbīh: Ma‘lūm ola, (6) her nihāl-i ‘acīb ki bu ravża-i cennet-āsāda dikilmişdür ve her gülbün-i (7) ġarīb[185] ki bu gülşen-i dil-güşāda ekilmişdür,[186] aṣlı bāġ-ı fenn-i tevārīḫ (8) ü aḫbār ve bīḫi rāġ-ı kütüb-i siyer u āṯārdur, ne ān ki efsāne-i bī-meze (9) vü türrehāt-ı bīrūn ez-endāze ola, belki bir niçe kütüb-i mu‘tebereden ki (10) esāmīsi bu ṣaḥīfede muḥarrerdür, bu nevādir-i ġarībe ve ḥikem-i ‘acībe (11) istinbāṭ olunup beyāna getürüldi. Ol kütüb bunlardur: Evvelā, *Tārīḫ-i Ṭaberī* ki Muḥammed bin (12) Cerīr te’līf idüp Ebū ‘Alī Muḥammed Bel‘amī terceme itmişdür. İkinci, *Tārīḫ-i Fütūḥ* ki (13) Aḥmed bin A‘ṯam-ı Kettānī[187] te’līf idüp Aḥmed bin Muḥammed Müstevfī terceme itmişdür. (14) Üçünci, *Tārīḫ-i Mürūcü’ẕ-Ẕeheb’*dür ki Mes‘ūdī te’līf itmişdür. (15) Dördünci, *Tārīḫ-i*[188] *Muntaẓam* ki ‘Abdurraḥmān-ı Cevzī te’līf itmişdür.[189] (16) Beşinci, *Tārīḫ-i Āl-i ‘Abbās’*dur, *Terceme-i Yemīnī* bin Şeref Cürfādakānī’dür.[190] (17) Altıncı, *Keşfü’l-Ġumme*’dür ki ‘Alī bin ‘Īsā Erdebīlī te’līf itmişdür. **[İN 4a]** (1) Yedinci, *Cāmi‘ü’l-Ḥikāyāt*’dur, Nūrü’d-dīn Muḥammed ‘Adnī te’līf[191] itmişdür. (2) Sekizinci, *Tārīḫ-i*[192] *Mir’ātü’l-Ḥayāt’*dur, İmām[193] ‘Abdullāh Yāfi‘ī te’līf itmişdür. (3) Ḍoḳuzuncı, *Cāmi‘ü’t-Tevārīḫ*’dür ki Ḫˇāce Vezīr Reşīd te’līf

[182] enām İN, AN +
[183] aḥvāl-i AN +
[184] ve siyāḳ u sibāḳda cihet-i cāmi‘ası bāhir idügi muḳarrer ola. İN, AN: -dür. AN
[185] ġarīb İN, AN: laṭīf NO1
[186] ekilmişdür İN, NO1: açılmışdur AN
[187] Kettānī İN, NO1: Kūfī AN
[188] Tārīḫ İN, NO1 +
[189] itmişdür. İN, AN: idüp NO1
[190] Terceme-i Yemīnī bin Şeref Cürfādakānī’dür. İN, NO1 / Bu eser AN ve YCnüshasında Altıncı eser olarak zikredilmektedir. İN, NO1 nüshalarında aynı eser olarak verildiği için bundan sonraki eser sıra sayıları bir eksik olarak devam etmektedir.
[191] te’līf İN, NO1: taṣnīf AN
[192] Tārīḫ İN, AN +
[193] İmām İN, NO1: ammā AN

itmişdür. **[NO1 4a]** (4) Onuncı[194] *Nüzhetü'l-Ḳulūb'*dur ki Ḫˇāce Ḥamdu'llāh-ı **[AN 3a]** Müstevfī-i Ġazvīnī te'līf[195] (5) itmişdür. On birinci, *Veṣāyā-yı Ḫˇāce-i Nizāmü'l-Mülk*'dür. On ikinci, (6) *Tārīḫ-i Ḳıvāmü'l-Mülk İlā Müehhī'dür*[196]'dür. On üçünci, *Firdevsü't-Tevārīḫ*'dür. Mevlānā (7) Ḫüsrev İbn Müehhīl'üňdür.[197] On dördünci, *Ṭabaḳāt-ı Nāṣırī*'dür ki Minhāc bin (8) Sirāc-ı Cürcānī te'līf[198] itmişdür. On beşinci, *Tārīḫ-i Vaṣṣāf'*dur ki (9) 'Abdullāh bin Fażlu'llāh-ı Şīrāzī taṣnīf[199] itmişdür. On altıncı, (10) *Tārīḫ-i Faḫrü'd-dīn* Dāvūd-ı Bennākī[200]'dür. On yedinci, *Mecma'u'n-Nevādir*'dür ki (11) Niẓāmü'd-dīn Aḥmed 'Arūżī-i Semerḳandī te'līf itmişdür.[201] On sekizinci, (12) *Ẓafernāme*[202] Mevlānā Şerefü'd-dīn 'Alī Yezdī'niňdür. On ḋoḳuzuncı, (13) *Tārīḫ-i Cihān-Güşā-yı Ḫˇāce Niẓāmü'l-Mülk*[203] *Cüveynī*'dür. Yigirminci, *Mecmū'a-i*[204] *Rūmī'*dür. (14) Yigirmi birinci, *Fütūḥāt-ı Mīrānşāh*'dur ki[205] Mevlānā 'Abdu'r-raḥīm-i Meşhedī (15) te'līf itmişdür. Yigirmi ikinci, *Tārīḫ-i Seyyid Ẓahīrü'd-dīn-i Māzenderānī*'dür. (16) Yigirmi üçünci, *Tārīḫ-i Vāṣıṭī*'dür ki Seyyid Ca'fer bin Muḥammed bin el-Ḥasen ki (17) Ca'ferī dimekle meşhūrdur, anlar te'līf itmişdür.[206] Yigirmi dördünci, Maṭla'u's-Sa'deyn[207] **[İN 4b]** (1) Mevlānā Ḥamdu'llah[208] Semerḳandī'dür. Yigirmi beşinci, *Ravżatü's-Ṣafā*'dur ki (2) Muḥammed bin Ḫˇānd Şāh-ı Belḫī ki Emīr Ḫˇānd dimekle meşhūrdur, anlaruň te'līfidür. (3) Yigirmi altıncı, *Ḥabībü's-Siyer*'dür ki Mevlānā Ḫˇāndmīr te'līf itmişdür. (4) Yirmi yedinci, *Teẕkiretü'ş-Şu'arā*'yı *Devletşāh*'dur ki[209] Mevlānā Devletşāh bin (5) Baḫtīşāh[210] cem'

---

[194] Tārīḫ-i Güzīde'dür. AN +
[195] Ġazvīnī te'līf İN, NO1: Maḳrūnī taṣnīf AN
[196] Ḳıvāmü'l-mülk İlā Müehhī'dür. İN, NO1: Ḳıvāmü'l-Mülk-i Aberḳūhī AN / Ebī'l-Mevāḥibü'l Aberḳūhī olmalı.
[197] İbn Müehhīl'üňdür İN, NO1: Aberḳūhī te'līf itmişdür AN
[198] te'līf İN, NO1: taṣnīf AN
[199] taṣnīf İN, NO1: te'līf AN
[200] Bennākī İN, NO1: Benākitī AN
[201] te'līf itmişdür. İN, NO1: Semerḳandī'nüňdür AN
[202] ve Muḳaddime-i +AN
[203] Niẓāmü'l-Mülk İN, NO1: Niẓām-ı Mülk-i AN
[204] Te'līf +AN
[205] Mevlānā Sa'dü'd-dīn-i Kirmānī te'līf itmişdür. Yigirmi dördünci, Mālikü'l-Memālik'dür ki +
[206] anlar te'līf itmişdür. İN: anuň te'līfidür. NO1: anlar taṣnīf itmişdür. AN
[207] Abdürrezzâk es-Semerkandî, *Maṭlaʿ-ı Saʿdeyn*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 3086, vr. 190ᵇ-192b.
[208] Ḥamdu'llah İN, NO1 +
[209] Teẕkiretü'ş-Şu'arā'yı Devletşāh'dur ki İN, NO1: eş-Şu'arā'dur ki AN
[210] Şāh İN, AN: te'līf ü NO1

itmişdür. Yirmi sekizinci, Mevlānā[211] Mīr ‘Alī Şir Nevāī’[212]’nüñ (6) *Mecālisü’n-Nefā’is*’idür. **[NO1 4a]** Bunlardan mā‘adā niçe kütüb-i mu‘tebereden ve resā’il-i (7) müştehireden ba‘de’t-tetebbu‘ cem‘ ü tertīb ve te’līf ü terkīb olunmışdur. (8) Ve eger bunda meẕkūr olanlaruñ ve bu evrāḳda masṭūr olanlaruñ[213] (9) ba‘żı ṭab‘-ı selīme ve ‘aḳl-ı[214] müstaḳīme ḥadd-i imkāndan bīrūn mülāḥaẓa[215] ve ḥaṭṭā (10) rāstīnden[216] efzūn gelürse kütüb-i meẕkūreye mürāca‘at olunduḳda (11) menḳūle muṭābıḳ ve mervīye muvāfıḳ bulunur.

Mışra‘:

نیست بر ناقل بغیر از نقل کار [217]

﴿وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾[218]

Min sevāniḥi’l-efkār: Ba‘ż-ı kütüb-i tevārīẖinde masṭūr (13) ve erbāb-ı fen[219] ḳatında meşhūrdur ki Nizār bin Ma‘d bin ‘Adnān ki Ḥażret-i (14) Ḥabībü’r-raḥman[220] ‘aleyhi ṣalavātü’r-Raḥmān’uñ ki[221] ecdādı silkinde münselikdür, (15) anuñ evc-i duẖter-i[222] vālā-güheri belki evc-i sa‘ādetde[223] üç aẖter-i ẖūrşīd-(16)eşeri var idi. Birinüñ ismine Muḍarr ve birine Rabī‘a ve birine Āyād **[AN 3b]** (17) dimekle yād iderler idi. Bu üç yegāne-i cevdet-ṭab‘ ve ḥiddet-zekāyla **[İN 5a]** (1) ve şumūl-i teferrüs ile[224] idiler. Anlaruñ peder-i büzürg-vārı diledi ki ol sa‘ādet-i kevākib-medārı[225] [226] ﴿قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلُ﴾ (3) mücebiyle merāḥil-i ticāret[227] ve menāzil deşt-i ṣaḥrāda (4) niçe faṣl u bāb feṭḥ idüp medāric-i ‘izzet ü kemālme‘āric-i ẖışmet ve evc-i

---

[211] Mevlānā İN, NO1 +
[212] Şir Nevāī İN, NO1 +
[213] ve bu evrāḳda masṭūr olanlaruñ İN, NO1 +
[214] ‘aḳl-ı İN, NO1: selīḳa-i AN
[215] mülāḥaẓa İN, NO1 +
[216] rāstīnden İN, NO1: rāstī vü ṣıdḳdan AN
[217] Nakleden üzerine nakletmekten başka bir şey yoktur.
[218] “Allâh her şeye (hakkıyla gücü yeten bir) Kadîr’dir.” Âl-i İmrân 3/189. ayetten nâkıs iktibas.
[219] erbāb-ı fen ḳatında meşhūrdur ki İN: erbāb ḳatında meşhūrdur ki AN
[220] ḥabībü’r-raḥman İN, NO1: ḥabīb AN
[221] ṣalavātü’r-raḥmānuñ ki NO1: ṣalavātü’r-raḥmān ki İN: ṣalavātü’l Mennān’uñ AN
[222] duẖter İN, NO1+
[223] evc-i sa‘ādetde İN, AN +
[224] ile İN: ve vufūr-ı taḥaddüṣ ile bī-hemtā AN, NO1
[225] sa‘ādet-i kevākib medārı İN: nücūm-ı meṭāli‘-i baẖtiyārı ve kevākib-i sa‘ādet-medārı AN, NO1
[226] De ki: “Yer(yüzün)de yürüyüp gezin de, önceki (kâfir) kimselerin âkıbetinin nice olduğuna hemen bir bakın onların ekserisi (Allâh’a ortak koşan) müşrik kimselerdi.” Rûm 30/42. ayetten nâkıs iktibas.
[227] ü iktisāb AN, NO1 +

iclāl ü efżālle[228] irtiḳā (5) ḥāṣıl ola.[229] Lā-cerem rūy-i[230] şefḳatden bunlara eyitdi:

Ḳıṭ‘a:[231] [NO1 5a]

بجرم خاك بگردون نگاه باید کرد

که آن کجاست ز آرام و این کجاست زسفر

سفر مربی مرداست و آستانه جاه

سفرخزانه مالست و استاد هنر

درخت اگر متحرك شدی زجای بجای

نه جور اره کشیدی و نه جفای تبر[232]

Neşr:[233] (7) Anlar daḫi peder-i nām-verleri (8) emrine imtiṯāl ve cihāz-ı sefere iştiġāl eylediler.[234]

Ḳıṭ‘a:[235]

ای دل جست و جوی هنر در جهان بگرد

شاید که آوریش بهر حیلتی بدست

مرد آن بود که درگه و بی گه نشان علم جوید

به هر دیار زهر هشیار و مست

گر یافت علم سرور اقران خویش گشت

مرد غدر او بر احباب روشنست[236] ور

---

[228] faṣl u bāb feṯḥ idüp medāric-i ‘izzet ü kemāl me‘āric-i ḫışmet ve evc-i iclāl ve efżālle AN,NO1: feṯḥ-i bāb idüp medāric-i kemāl ü İN

[229] ola İN, NO1: ide AN

[230] ‘aṭūfiyyet ve vech-i AN, NO1+

[231] Ḳıṭ‘a AN, NO1 +

[232] Yeryüzünün büyüklüğüne göre feleğe bakmalıyız.
Ki o (yeryüzü) nasıl sakin ve diğeri (felek) nasıl bir değişimde.
Seyahat kişinin öğretmenidir ve hırslı olmanın başlangıcıdır.
Seyahat, varlığın hazinesidir ve hünerin öğretmenidir.
Ağaç eğer yerinden hareket ederse
Ne testerenin ne baltanın derdini çeker. / Enveri’ye ait

[233] Neşr NO1, AN +

[234] eylediler. İN: idüp müşāhede-i büldān ve mu‘āşeret-i ḫullān ve kesb-i mecd ü me‘āli ve şoḥbet-i efāżıl u e‘ālī emrine ‘azm ve bu ṭalebde ‘ömr-i girān-māye ṣarfına cezm itdiler NO1,AN

[235] Ḳıṭ‘a NO1, AN: -İN (Bu kıta İN nüshasında bulunmamaktadır.)

[236] Ey gönül hüneri yeryüzünde aradın

Neṣr:[237] Tā ol (9) zamāna dek ki[238] bunlara eṣnā-yı seferde bir sārebān duş (10) olup şütür-i güm-kerdesin[239] ḫurūş itdi. Birāder-i (11) mih-teri ki[240] ismi[241] Muḍarr'dur, cevāba mübāderet[242] (12) idüp eyitdi ki: "Meger senüň şütürüň yek-çeşmdür?"[243] (13) Sārbān eyitdi: "Ne'am eyledür."[244] Rabī'a eyitdi:[245] "Bir ayaġı (14) leng ü bestedür." Sārbān eyitdi: "Rāst dirsiz ey (15) göñlüm sürürları."[246, 247]

Sārbān daḫi bunlaruň firāsetini (16) taḥsīn idüp[248] verāsetine tek u pū idüp (17) gitdi. Birāderler daḫi tedrīc ile mesāfe-i külli[249] ṭayy **[İN 5b]** (1) itdiler. Çün sārbān bir niçe suhūl[250] vü cibāl ü vādī[251] (2) güẕer eyledi. **[AN 4a]** Şütürinden eṣer ve güm-geştesinden[252] ḫaber (3) bulmayup iḫvān-ı ṣafā ve ḫullān-ı bā-vefānuň 'aḳabinden (4) ḫaber-i şāfī ṭalebine gelüp mezbūrlara[253] vāṣıl oldı. (5) Bār-ı dīger birāderlerinüň[254] biri eyitdi: "Şütürüňüň bir cānibinde (6) rūġan-ı sāde ve bir ṭarafında[255] 'asel āmādedür." Bu kelām-ı şehd-āmīzden (7) sārbāna ẕevḳ[256] ḥāṣıl oldı. Biri daḫi (8) eyitdi: "Yük

---

Belki onu bir hileyle ele geçirebilirsin
Kişi odur ki her şartta ilim işaretlerini arasın
Her yerde ve kimle (sarhoş ve uyanıklardan)
Eğer ilmi bulursa yaşıtlarının başı olur
Ve onun kıymetini ahbablarının yanında açıktır.

[237] Neṣr NO1, AN +
[238] zamāna dek ki İN, AN: zamāndaki NO1
[239] istifsārına NO1, AN +
[240] mih-teri İN: mih-teri ki NO1: mih-terleri ki AN
[241] ismi İN, NO1 +
[242] ve ḫiṭāba müsāra'at AN +
[243] -dür İN, NO1: ola AN
[244] eyledür." İN: eyledür ey gözüm nūrı AN: - NO1
[245] "Be-īn ki bir dendānı şikestedür." Ve Āyād eyitdi: AN: "Bir dendānı … NO1: - İN
[246] dirsiz ey göňlüm sürürları. AN: ey sürürları." İN: dirsiz ey sürür-ı sīnem. NO1
[247] Naẓm:
ز آن نشانها که بود بی کم کاست
شبهه از پیش ساربان بر خواست
Neṣr: Andan eyitdiler: [NO1 5b] "Geldügümüz ṭarīḳ-i müstaḳīmi dut, żāyi' eyleme! Ola ki ḍallüni bulup maḳṣūduňa vāṣıl ve murāduňı ḥāṣıl idesin."
Mıṣra':
یوسف کمگشته باز آید بکنعان غم مخور
Bu bölümler NO1 ve AN nüshalarında geçmekte, İN nüshasında bulunmamaktadır.
[248] ferāsetini taḥsīn idüp İN: ferāsetine taḥsīn idüp NO1: -AN
[249] külli İN, NO1+
[250] suhūl İN, AN: ṣaḫrā NO1
[251] ve tilāl geşt ü NO1, AN +
[252] geştesinden İN, AN: kerdesinden NO1
[253] mezbūrlara İN, NO1: mezbūrāna AN
[254] birāderlerinüň İN: birāderānuň AN: anuň NO1
[255] ṭarafından İN, AN: cānibinde NO1
[256] ve ḳalb-i ḥazīnine şevḳ NO1, AN +

üzerinde ṭannāz ‘aẕār-ı ‘aẕrā vardur.”[257] ve aḫiri (9) eyitdi: “Ol cemīle ḥāmil ü bārdārdur.”

Naẓm:[258, 259]

ساربان ز آن همه نشان درست

گرد شك را ز پیش[260] خاطر شست

آگهی چون نداشت از فن شان[261]

[262] چنك در زد سبك بدآمن شان

Neṣr:[263] Birāderler eymān-ı (13) muġallaẓa yād itdiler ki “Biz şütüri görmedük. Belki ḫaberin daḫi (14) işitmedük.”

El-ḳıṣṣa: Mābeynlerinde nizā‘ u cidāl ser-ḥadd-i (15) i‘tidālden geçüp ol zamānuň ḥākim-i dād-āveri[264] ki anuň adı[265] “Ef‘ā-i Cürhümī” dimekle ma‘rūf idi[266] ve[267] (17) da‘vāların anuň ḥużūrına ‘arż itdiler.[268] Āḫirü’l-emr **[İN 6a]** (1) ol merdümleri bī-‘illet beste ve sicn-i (2) belāda ḫāṭır-[269] şikeste itmege fermān itdi.[270,]

Naẓm:[271]

Rūzgāruň ‘acebdür eṭvārı

Gülşeninüň derūn-ı pür-ḫārı[1]

Kimi beslerse nāz u ni‘met ile

Ḳahr ider ‘āḳıbet felāket ile

Yūsuf’a gürgi geh ḥavāle ider

---

[257] ṭannāz ‘aẕār-ı ‘aẕrā vardur İN: bir ṭannāz ‘aẕār-ı ‘aẕrā var idi NO1: bir ṭannāz ‘aẕr-ı i‘ẕār var AN
[258] Hüsrev’e ait şiir.
[259] Naẓm NO1, AN +
[260] پیش nüshalarda لوح yazmaktadır.
[261] Nüshalarda bu mısra 4. Mısra olarak yere almaktadır.
[262] Kervancı o kadar doğru nişanelerden sonra
Şek ve şüphenin tozunun gözünden (aklından) sildi.
Çünkü onların bilgilerinden haberi yoktu.
Hemen onların eteklerine el attı. (El yaka attı.)
[263] Neṣr NO1, AN +
[264] ve ḫıṭṭa-i ‘Arab’uň mihteri NO1, AN +
[265] ki anuň adı İN: belki belde-i Buḥarā’nuň emīri ve nāḫī NO1: Emīr AN
[266] idi İN +
[267] eṭrāf **[NO1 6a]** u nevāḫīde nām-ı nīk ile meşhūr u mevṣūf idi. NO1, AN +
[268] ‘arż itdiler. İN: ‘arż u ġarażdan bi’ṭ-ṭūlin ve’l-arż maḳāl ‘ayn-ı farż edā itdiler NO1: ġarażların bi’ṭ-ṭūlin ve’l-arż miṣāl ‘ayn-ı farż edā itdiler eylediler AN
[269] ḫāṭır İN: ḫāṭırların NO1, AN
[270] itdi. İN, NO1: olundı. AN
[271] NO1, AN: - İN (Bu başlık ve şiir bu nüshada bulunmamaktadır.)

Yūnus'ı ḥūta geh nevāle ider

Āh elinden bu devr-i gerdūnuň

Dād elinden bu çerḫ-i pür-ḫūnuň

Neṯr:[272] İttifāḳ (3) birḳaç gün mürūr itmedin[273] ve zamān-ı yesīr mürūr eylemedin[274] bir şaḫṣ gelüp ol (4) żāyi'i[275] bi't-tamām ve'l-kemāl getürdiler[276] ve ḥākim ḳatında (5) iḫvān-ı bā-vefānuň berāt-ı sāḥaları vużūḥ oldı.[277] Melik ol melek-ḫaṣletlerden ḫacīl (7) ve itdügi fi'lden[278] münfa'il oldı. Ol 'ālī-miḳdārlar eyitdiler 'aceb olmaz.[279]

Naẓm:[280]

İstiḳāmetde 'alem yanmada[281] şem' olsa kişi

Yine miḳrāż-ı belādan başını ḳurtaramaz

Neṯr:[282] Çünki (8) āṯār-ı necābet anlaruň cebīn-i mübīnlerinde[283] (9) ve 'alāmet-i sa'ādet nāṣıye-i mihr-āyīnlerinde (10) hüveydā idi, sulṭān anlaruň ri'āyet-i (11) ḫāṭırlarına 'azm u mesfūrlar ile birḳaç gün (12) ṣoḥbet itmege cezm itdiler[284] ve anlara (13) ḥarīm-i ḥareminde bir menzil-i dil-güşā ve maḳām-ı cennet-āsā ta'bīh u[285] ta'yīn eyledi. (14) Ve hemvāre anlar ile **[AN 4b]** ṣoḥbet iderler idi.[286] Bir gün (15) nev'-i taḳrīb ile aḥvāl-i şütüri der-meyān **[NO1 6b]** idüp (16) keyfiyyet-i ḥālden[287] istifsār ve kemiyyet-i esrārından (17) istiḫbār eyledi. Muḍarr cevāb-ı bā-ṣavāba **[İN 6b]** (1) şurū' idüp eyitdi: "Şol rāhda ki (2) müşāhede itdük, bir ṭarafında 'alef bi'l-külliye (3) telef[288] ve ḫār ü ḫāşāk ṣadme-i çerādan (4) pāk olmış ve bir cānibine aṣlā ta'arruż u (5) tefaḳḳud

---

[272] Neṯr NO1, AN +
[273] mürūr itmedin İN, AN: 'ubūr itmedin NO1
[274] zamān-ı yesīr mürūr eylemedin NO1: zamān-ı yesīr 'ubūr eylemedin AN: - İN
[275] żāyi'i İN, AN: şerri NO1
[276] getürdiler İN: getürdi NO1: irgördi AN
[277] oldı İN: buldı NO1, AN
[278] itdügi fi'lden İN, AN: ef'ālinden NO1
[279] Ol 'ālī-miḳdārlar eyitdiler 'aceb olmaz NO1: Ol 'ālī-miḳdārlar 'aceb olmaz AN: - İN
[280] Bu başlık ve beyit İN nüshasında bulunmamaktadır.
[281] 'alem yanmada NO1: ḳalem şevḳde AN
[282] Neṯr NO1, AN +
[283] peydā NO1, AN +
[284] itdiler İN: itdi NO1, AN
[285] ve maḳām-ı cennet-āsā ta'bīh ve AN: ve maḳām-ı cennet-āsā NO1: -İN
[286] iderler idi. İN: itmege cezm itdi ve evḳāt-ı ḫāṣṣada 'işret iderler idi. NO1: ve evḳāt-ı ḫāṣṣada 'işret ider idi. AN
[287] ḥālden İN, NO1: ḥālinden AN
[288] olmış AN +

olunmamış. Lā-cerem ‘aynü’l-yaḳīn bildüm ve ḥaḳḳu’l-yaḳīn[289] müşāhede (6) ḳıldum ki ol şütürüñ çeşmi birdür.”[290] didi. (7) Melik aña āferīn ü taḥsīn itdi.[291]

Li-mü’ellifihi:[292]

[İN 7a] (1) Çü sensin ‘ayn-ı a‘yān-ı cihān ey gözlerüm nūrı

Senüñ ḳurbānuñ oldı merdümān-ı cümle-i ‘ālem

(2)**Neşr:** Rabī‘a daḫi kelāma aġız açdı ve bisāṭ-ı inbisāṭa le’ālī (3) ṣaçdı ve didi ki: “‘Alāmet-i noḳṣān kilāda ẓāhir ve nā-hemvārı (4) çerāda bāhir idi.” Āyād eyitti:[293] “Eşer-i lengī ḫaṭevātından ma‘lūm (5) itdügin yād eyledi.” Bir kerre daḫi birāder-i mihteri ‘arż-ı kālā vü hüner (6) idüp eyitdi: “Def‘ā-i şāniyede[294] devenüñ bir cānibinde ‘asel ve bir (7) ṭarafında rūġan-ı bī-bedel idügin izdiḥām-ı mūr u mār[295] u zübābdan istidlāl (8) ve miyānların bu cihetden farḳa intiḳāl itdüm ki hemvāre mūr rūġana (9) ve siñek ‘asele cem‘ olur” dedi. Birāder-i şānī eyitdi: “Üzerinde[296] (10) bir ṭannāẓ-ı ra‘nā ve ṭā’ife-i nisādan bir ġurre-i ġarrā var idügin andan (11) fehm itdüm ki bir maḥalde deveden inmiş iki ayaġı nişānesine (12) gözüm duş oldı[297] ol nişān yerinden[298] bir deste kiyāh alup (13) şemm itdüm[299] şehvet-i behīmeye heyecān ve nār-ı tūfān-ı nihādumda leme‘ān (14) oldı. Andan yaḳīn **[NO1 7a]** ḥāṣıl oldı ki ol ṭannāz-ı dil-nüvāz zübeyde-i (15) ‘Irāḳ u Ḥicāz’dur.” Birāder-i kih-ter ki aña bārdārlıḳ ḥaml itmiş idi. (16) Ol ḳażiyyenüñ vaṣfında ve ol nisbetüñ vaż‘ında eyitdi: “Gördüm ki (17) bir mevżi‘de ol nāzenīnüñ iki ḳademi eşeri olduġından mā‘adā **[İN 7b]** (1) ḥīn-i ḳıyāmında iki destinde yere[300] müstenid ḳılmış ve iki deste (2) gül mānendi ellerinüñ[301] resmi meddāde[302] münteḳış ḳalmış.”

Naẓm:

---

[289] bildüm ve ḥaḳḳu’l-yaḳīn NO1, AN +
[290] çeşmi birdür İN, NO1: çeşm ola AN
[291] Melik aña āferīn ve taḥsīn itdi. İN: Melik āferīn ve taḥsīn itdi. AN: Aña taḥsīn itdi. NO1 8-17. satır arası ilk 7 satırın mükerreri olduğu için yazmadık.
[292] Naẓm li-mü’ellifihi İN: Naẓm li-mü’ellifihi AN: Naẓm NO1
[293] eyitti İN, NO1+
[294] Def‘ā-i şāniyede İN, NO1 +
[295] mūr ve mār İN: mār ve mūr NO1: mūr AN
[296] Üzerinde İN, NO1: üzeri AN
[297] oldı İN, NO1: olup AN
[298] ol nişān yerinden İN: ve ol nişān yerinden NO1: - AN
[299] itdüm İN, NO1: itdükde AN
[300] yere İN, AN +
[301] ellerinüñ İN, NO1+
[302] meddāde münteḳış İN: medād naḳş NO1: zemīn ḥaddinde AN

گفتم آن[303] حامل و گران باراست

کز زمین خواستنش دشواراست[304]

(4) **Neşr:** Pes muḳaddimāt-ı yaḳīniyyeden ḳatumda netīce-i beyyine müntec[305] oldı ki ol (5) ḳamer-peykerüñ ḥamli var ve ol ḫūrşīd-manẓar bārdārdur.[306] Fi'l-vāḳi' (6) çün anlaruñ delā'ili mīzān-ı 'aḳlda sencīde ve mi'yār-ı naḳlde pesendīde (7) oldı, melik anlaruñ ta'ẓīm ü tekrīmin **[AN 5a]** aḳṣā-yı ġāyet ve tebcīl (8) ü tefeḫḫīmin[307] a'lā-yı mertebeye irişdürdi ve dā'imā anlaruñ ṣoḥbet-i (9) ḥālet-āmīzlerinden ve muṣāḥabet-i ḥikmet-engīzlerinden leẕẕet aḫẕ ider idi.[308] (10) Ve her rūz anlara tuḥaf u hedāyā irsāl ve envā'-ı eṭ'ime[309] īṣāl (11) ider idi. İttifāḳ bir gün bir ẓarf şarāb ve bir berre kebāb içün (12) gönderdi ve çünkim şükūh-i meclis-i sulṭānī ve şevket-i ṣoḥbet-i ḫāḳānī (13) anlaruñ iẓhār-ı leṭāfetlerine māni' ve ibrāz-ı ẓarāfetlerini dāfi' idi, [310] (14) dīvār ardından bunlaruñ kelāmına gūşvār ve muḥāvere u ḥādiṯelerinden (15) ḫaberdār olmaḳ ḳaṣdıyla durdı. Bunlar bu ma'nādan ġāfil ve bu (16) beytüñ mażmūnından zāhiller idi ki[311]

Naẓm:[312] **[NO1 7b]**

لب نگشایی[313] اگرت هوش هاست

کز[315] پس دیوار بسی گوشهاست[314][316]

Ḥikmet:[317] Hūşyār **[İN 8a]** (1) olanlaruñ 'alāmetleri ve sa'ādetmendlerüñ nişāne-i sa'ādetleri oldur ki (2) ḫalevātında[318] ol süḫanuñ ẕikrinden biri belki ol

---

[303] Metnin aslında آن şeklinde yazılan kelime AN, NO1 ve İN nüshalarında این şeklinde yazılmıştır.
[304] Dedim ki o yüklü kişi ağır bir (pahalı) yüklüdür.
Onu yerden kaldırmak oldukça zordur.
[305] müntec İN, NO1: ḥāṣıl AN
[306] ve ol ḫūrşīd-i manẓar bārdārdur İN, AN +
[307] tefeḫḫümin İN, NO1: tefḫīmde AN
[308] aḫẕ ider idi İN, AN: aḫẕ idüp ẕevḳ iderdi NO1
[309] ve fevākih AN +
[310] dāfi' idi İN, AN: def' iderdi NO1
[311] zāhiller idi ki İN, AN: zāhillerdür ki NO1
[312] Beyit Nizami'ye aittir.
[313] نکشایی AN nüshasında بکشایی şeklinde yazılmıştır.
[314] گوشهاست AN nüshasında هوشهاست şeklinde yazılmıştır.
[315] کز AN nüshasında کس şeklinde yazılmıştır.
[316] Eğer aklın var ise konuşmazsın
Duvarların ardında (çok fazla) kulak vardır.
[317] Ḥikmet İN, AN +
[318] ḫalevātında İN, AN: ḫalevātlarında NO1

kelāmuň fikrinden (3) mütecāfī ve ‘ārī ola ki celevātda[319] andan ‘ār ve i‘lānında ‘ayb ü şeyn (4) iş‘ār oluna ki ḥadīṯ-i şerīf-i mev‘iẓet-diṯār[320] ve ḫaber-i münīf-i (5) ḥikmet-āṯār Ḥażret-i seyyidü’l-ebrār ve sened-i aḫyār[321] a‘nī Nebiyy-i muḫtār (6) ‘aleyhi ṣalavātu’llāhi’l-Meliki’l-Ġaffārda vārid olmışdur ki [322] هل يكب الرجل على وجهه اوعلى مناخره إلا حصاد لسانه ya‘nī (8) bir ṣāḥib-i me‘ānī[323] ẕillet ü hevādan ve miḥnet ü ḫüsrān ile ‘aẕāb-ı (9) nīrāna niḳāsı üzre ilḳā itmez illā zemīn-i ṭab‘ında ve ḫāk-i nihādında (10) ẕirā‘at itdügi bezr-i efkārdan ẓuhūra gelüp lisānında cereyān (11) bulan beyhūde ve mālāya‘nī ve türrehāt-ı bī-ma‘nādur ve ḥükemā buyurmışlardur ki: كلام العاقل وراء اللسانه[324]

Naẓm:

Başa dil didi nedür ḥālüň ayā üftāde
Virdi ol dem[325] bu cevābı dile biň luṭf ile baş
Çekmezin derd ü belā miḥnet ü ġamdan birisin
Sen eger bulduġuňı söylemez iseň[326] ḳardaş

Neṯr: Anlaruň biri eyitdi: “Bu şarābuň (16) engürı güristān’da ḥāṣıl olmışdur.” Biri daḫi:[327] “Hemānā ki bu berre ki (17) kebābdur,[328] perverde-i şīr ü kilābdur.” didi.[329] Biri daḫi eyitdi ki: “Bu melik[330] **[İN 8b]** (1) şehzāde degüldür. **[NO1 8a]** Belki ṭabbāḫ püşṭinden vücūda gelmişdür.”[331] Melik (2) çünkim bu güft u gūyı istimā‘ itdi, müte’ṣṣir ve bī-ḳarār oldı. (3) Zīrā bunlaruň naḳd-i idrākin miḥekk-i i‘tibārda kāmilü’l-‘ayār bulmış idi. (4) ‘Ale’l-fevr bāġbānı ṭaleb idüp[332] keyfiyyet-i bādeden su’āl **[AN 5b]** itdi. (5) Mezbūruň ṣıdḳ-ı maḳāli ẓāhir oldı ve çūbāndan berreyi (6) ṣordı. Çūbān[333] eyitdi:

---

[319] celevātda İN: celevātında AN, NO1
[320] mev‘iẓet-diṯār İN, NO1: mevā‘iẓ-diṯār AN
[321] sened-i aḫyār İN: senedü’l-aḫyār AN, NO1
[322] “İnsanları yüz üstü cehenneme sürükleyen, dillerinin hasâdından başka bir şey midir?” Hadis-i şerif - İbn Mâce, Fiten, 12
[323] bir ṣāḥib-i me‘āni İN, NO1: merd-i ṣāḥib-i mürā’ī AN
[324] Akıllı olanın sözü dili arkasındadır.
[325] dem İN, NO1 +
[326] söylemez isen İN, AN: söylemeseň ey NO1
[327] eyitdi AN, NO1 +
[328] keenne AN +
[329] didi İN, NO1 +
[330] Biri daḫi eyitdi ki: “Bu melik İN, NO1: birāder-i āḫir eyitti bu AN
[331] vücūda gelmişdür İN, NO1: vücūd bulmışdur AN
[332] idüp İN, NO1: eyleyüp AN
[333] çūbān İN, NO1 +

“Ne‘am berrenüň[334] māderin gürg yiyüp bāġda (7) bir seg[335] emzürür idi. Berre-i meẕkūre ol següň perverdesidür” (8) dedi. Çünki bu iki ḥükmüň ṣıḥḥati ẓāhir oldı[336] ve vāḳı‘a-i muṭābaḳatları (9) bāhir[337] oldı, meliküň ıżṭırābı ziyāde ve kīne-i sīnesi āmāde oldı. (10) Fi’l-ḥāl māderine şitābān ve bu ḳażiyyenüň aḥvālini beyān itmegi ḫ̆āhān oldı.[338] Māderi inkāra ışrār itdükçe melik zinhār tekrār itdi. Āḫirü’l-emr [339] النجات في الصدق mışdāḳınca gördi ki kiẕbden çāre vü[340] fā’ide yoḳdur, bi’ż-żarūrī inkārdan rücū‘ idüp āşpez ile mābeynlerinde olan mācerāyı beyān ve ol sırr-ı nihānı[341] ‘ayān itdi.

Mışra‘:

[342] نهان کی ماند آن رازی کز و سازند محملها

Neṡr:[343] Ba‘d ez-ān (16) melik ol üç yegāne-i āfāḳuň meclis-i viṡāḳına geldi. Münāsebet ile (17) sāḳ-ı mesāḳ-ı kelām ve naẓm-ı niẓām-ı intiẓām-ı müdām[344] keyfiyyet-i şarāb **[İN 9a]** (1) ve berre-i kebāb[345] der-miyān **[NO1 8b]** ve sırr-ı pinhānı ‘ayān olmaḳ istid‘ā itdi. (2) Civānān inkārdan çendān fāide ve ṣıdḳ u i‘tirāfdan ġayri (3) sāḥil-i necāta ‘āide bulmayup biri eyitdi: “Keyfiyyet-i rāh-ı müdām (4) rāḥatdur,[346] sebeb-i ġam u melālet[347] degüldür. Çünkim bunuň tecerru‘ından ve ġuṣṣadan (5) ġayrı nesne ḥāṣıl olmadı ve nūşından nīş-i elemden mā‘adā müşāhede (6) ḳılınmadı,[348] ma‘lūm oldı ki bu şarāb erbāb-ı helāk türābında biten (7) tākdendür. Biri daḫi eyitdi: “Çünkim ol kebābdan bir loḳma tenāvül (8) itdüm, dimāġuma bī-meze bir lü‘āb gelüp[349] ve üstüḫ̆ān-ı pehlūsunı[350] mānend-i üstüḫ̆ān-ı (9) kilāb[351] olmaġın levḥ-i

[334] berrenüň İN, NO1 +
[335] [nev-zāyīde idi aňa binaen] AN
[336] ẓāhir oldı İN: bāhir oldı NO1: ẓāhire-i ve vāḳıe-i AN
[337] bāhir İN: ẓāhir NO1: āşikāre AN
[338] itmegi ḫ̆āhan oldı İN, NO1: ṭaleb eyledi AN
[339] Kurtuluş doğruluktadır.
[340] çāre ve NO1 +
[341] nihānı İN, NO1: ḫafīyi AN
[342] O sır ki herkesin ağzında dedikodu gibi, nasıl gizli kalabilir?
[343] Neṡr AN +
[344] naẓm-ı niẓām-ı intiẓām-ı müdām İN: naẓm-ı niẓām-ı müdām NO1: naẓm-ı intiẓām-ı müdām AN
[345] kebāb İN, NO1: büryān AN
[346] endūh-ı melāmet degüldür ve şürb-i şarāb ‘ale’d-devām sürūrdur ve istirāḥatdür AN +
[347] melālet İN, NO1: nedamet AN
[348] ḳılınmadı İN, NO1: olunmadı AN
[349] gelüp İN, NO1 +
[350] pehlūsunı AN +
[351] mānend-i üstüḫ̆ān-ı kilāb İN: mānend-i üstüḫ̆ān-ı seg ü kilāb NO1: miṡāl-i üstüḫ̆ān-ı kilāb AN

ḫāṭıruma ve kitābe-i ṭab‘uma bu masṭūr[352] oldı ki ol (10) berre[353] perverde-i seg olmaḳdur.” Āḫiri kemāl ḫacālet u infi‘āl[354] ile beyān-ı ḥāl (11) ve şerḥ-i me’āl[355] idüp eyitdi: “Hemvāre bu müddetde ḫıdmet-i sulṭāndan (12) nāndan ġayrı nesne istimā‘ ve aş ḫ̆ānden ġayrı[356] nesne ışġā (13) olunmadı. Aňa bināen küstāḫāne bu kelām-ı[357] beyhūdeye cür’et olundı.

Naẓm:

تا مدت هیچکه سخن بزبان

که نبود اندرآن حکایت نان

کرد روشن فراستم بضمیر

که خمیراست نسبتش نه سریر[358]

Neṣr:[359] Şol ḥīndeki Ebū ‘Alī Sīnā Iṣfahān’da idi, anuň valīsi (17) ‘Alā’üd-devle **[AN 6a]** Ebū Ca‘fer[360] Kākū-yı Deylemī idi. Peyveste Ebū ‘Alī’ye **[İN 9b]** (1) envā‘-ı ta‘ẓīm ve eṣnāf-ı tebcīl ü tekrīm ve hemvāre mekremet ve ‘ale’t-tevālī (2) re’feti üzerine lāzım itmiş **[NO1 9a]** idi. Tā kim bir gün bir kemer-i sīmīn zer-nişān (3) ki miyān-ı ‘ālem ü ‘ālemyānda aňa mānend ve tev’emān bulunmazdı. Şeyḫe (4) ‘ināyet buyurdı. Müddet-i medīd ve ‘ahd-i ba‘īd geçmedin ol kemeri (5) kendi ġılmānından bir perī-peyker-i mū-miyānuň vasaṭında beste (6) ve bir ser ü bālā ve ḥoḳḳa-dehānuň miyānında peyveste gördi. ‘Alāü’d-devle[361] (7) anuň ḥaḳīḳatinden su’āl ve aṣl-ı faṣlından istikşāf-ı ḥāl (8) idicek “Ḥakīm baňa[362] bunı hībe vü teslīm[363]” itdi diyü cevāb ve sulṭānuň ḳalbine (9) hezārān ızṭırāb ve iltihāb virdi ve ġulāma āzār-ı belīġ (10) ve

---

[352] masṭūr İN, NO1: lāyiḥ AN
[353] ol berre İN, NO1 +
[354] ve infi‘āl AN, YC +
[355] maḳāl İN, NO1: me’al AN
[356] bir AN +
[357] kelām-ı İN, NO1 +
[358] Bir zamana kadar ki ağıza söz gelmez
…
Benim aklımı içgüdüsüyle aydınlattı.
Ki hamur gibi yumuşaktır taht gibi sert değil. / Hüsrev’e ait
[359] Neṣr İN: Miṣāl NO1, AN
[360] bin AN +
[361] daḫi AN +
[362] baňa İN, NO1 +
[363] ve teslīm NO1 +

ḍurīb-ı cefasın[364] bī-dirīġ idüp ḥakīmüñ ḳatline ‘azm ve şerbet-i (10) mevti içirmege cezm itdi.

Mışra‘:

[365] قرب سلطان آتش سوزان بود

(11)**Naẓm:**[366]

دلا بارگران بر گردن جان

منه چندان که چندانی نیرزد

بسیم و زر مشو بسیار مایل

که آن هم کندن کانی نیرزد

طعام جرب و شیرین سلاطین

جواب تلخ دربانی نیرزد

مرو این یمین جایی که دروی

دو صد دانا بنادانی نیرزد[367]

(15) **Neşr:** Anuñ ba‘ż-ı aṣḥābından ve şeyḫüñ aḥbābından bir kimesne (16) şeyḫe[368] ḫaber viricek[369] şeyḫ daḫi [370]الفرار مما لا يطاق من سنن المرسلين (17) diyüp ol sā‘at ṣūfiyān üslūbına girüp **[İN 10a]** (1) ricālü’l-ġayb[371] miṣāl ol diyār ehlinden ġā’ib olup irtiḥāl itdi. (2) Re’y-i ṣavābı ṣavb-ı re’ye firār itmek iḳtiżā eyledi.[372] Çünki anuñ (3) ḥavālīsine irişdi, ḳuvvet içün bāzāra ḳūt ṭalebine (4) seyerān ve eṭrāf-ı cevānibine[373]

---

[364] ve ḍurīb-ı cefasın İN: ḍurīb-ı cefā ve ezāsın AN: ve ḍarb-ı cefāsın NO1
[365] Sultana yakınlık ateşe yakınlıktır.
[366] Naẓm İN, NO1: Beyt AN
[367] Ey gönül, kendi boynuna ağır yük yükleme
Ki daha fazla ağır yük yüklenme
Altın ve gümüşe (dünya malına) çok fazla meyletme
Ki onun da değeri yoktur.
Sultanların yağlı ve tatlı yemekleri
Bir kapıcının acı cevabına değmez
Bu tarafa (sağ tarafa) çok yürüme
O yer ki iki yüz âlim ve câhile değmez.
[368] şeyḫe İN, NO1: aña AN
[369] viricek İN, NO1: virdi AN
[370] Takat getirilemeyen şeyden kaçmak peygamberlerin sünnetidir.
[371] ricālü’l-ġayb İN, NO1: ricāl-i ġayb AN
[372] itmek iḳtiżā eyledi İN, AN: iḳtiżāsıyla teveccüh eyledi NO1
[373] cevānibine İN: nevāḥiye AN: cevānibe NO1

nigerān oldı. Nā-gāh ol (5) eṣnāda **[NO1 9b]** bir civān-ı mevzūn ve merd-i ẕū-fünūn gördi ki bir cemā‘at anuň (6) şem‘ine cem‘ ve ṭaleb-i mu‘ālecātında kelāmına ilḳā-yı sem‘ itmişler.[374] (7) Ol daḫi *Ḳānūn* üzre her birinüň[375] dā’uň devāsına işāret ve ‘illetüň şifāsına (8) delālet ider. Bu ḥāletde[376] bir ‘avret gelüp elinde bir ḳārūre (9) getürdi. Civān eyitdi: “Bu ḳārūre-i Yahūdī’dür.” ‘Avret taṣdīḳ (10) itdi. Ba‘dehu eyitdi: “Bu[377] Yahūdī bugün nīm-sūde[378] ve māst-ḫordedür.” **[AN 6b]** ‘Avret yine “Rāst dirsin” didi. Andan eyitdi: (12) “Şimdi ḫāneňüz bu şehirde mekān-ı pesendīdedür.”[379] ‘Avret eyitdi[380] “Öyledür.”[381] Şeyḫ civānuň bu[382] kelāmından ve esbāb-ı delā’ilde intiḳāl-i (13) ḥikmet-encāmından āşüfte vü ḫayrān ve bunuň ma‘rifeti daḳāyıḳına nigerān oldı.

Naẓm:[383]

Merdüm-i dīde gibi merd-i ṣaġīri göricek

Göz göre itme ḥaḳāretle naẓar nūr-ı baṣar

Neṯr: Nā-gāh civānuň naẓarı şeyḫ-i re’īse (17) rāst gelüp eyitdi: “Yümkin ki sen Şeyḫ Ebū ‘Alī Sīnā’sın ve ‘ulūm u fünūnda **[İN 10b]** (1) ol bī-hemtāsın ki Isfahān’dan ‘Alāü’d-devle ḫavfıyla firār idüp (2) ḥālā bu vilāyetlere[384] ḳarār itmege geldüň” dedi. Şeyḫe ḥayret ber-ḥayret (3) ve ‘ibret ber-‘ibret[385] istīlā itdi. Civān kārubārından (4) ferāġat idüp şeyḫüň elin aldı ve ḫānesine ‘azīmet itdi. (5) Şerā’iṭ-i żiyāfāt ve ḳavā‘id-i teklīfātı yerine getürdi. Şeyḫ (6) aňa çoḳ iltifāt idüp istidlālāt-ı sābıḳa ve ḳārūre (7) aḥvālinden su’āl idüp **[NO1 10a]** ma‘rifetinden istikşāf-ı ḥāl itdi.[386] (8) Ol merd-i ṣāḥib-ṭab‘-ı müstaḳīm ve civān-ı ḥakīm eyitdi: “Ol (9) ‘acūzüň üzerinde olan gömlekde ṭā’ife-i Yahūd ‘alāmeti var idi.[387] (10) Andan[388] intiḳāl itdüm ki ḳārūre

[374] ilḳā-yı sem‘ itmişler İN, NO1: sem‘ olmuşlar AN
[375] birinüň NO1 +
[376] ḥāletde İN: ḥālde NO1, AN
[377] bu İN, NO1: mezbūr AN
[378] sūde İN, NO1: mürde AN
[379] dedi AN +
[380] eyitdi İN, NO1: daḫi AN
[381] dedi AN +
[382] civānuň bu İN, NO1: bunuň AN
[383] Naẓm İN, NO1: Beyt li-müellifihi AN
[384] vilāyetlere İN, NO1: diyārda AN
[385] ‘ibret ber-‘ibret İN, NO1: ġayret pür-‘ibret AN
[386] çoḳ iltifāt idüp istidlālāt-ı sābıḳa ve ḳārūre aḥvālinden su’āl idüp ma‘rifetinden istikşāf-ı ḥāl itdi İN, NO1: vücūh-ı istidlālinden su’āl ve ḳārūre-i Yahūdī idügine ma‘rifetinden istikşaf-ı ḥāl idicek AN
[387] Ol ‘acūzüň üzerinde olan gömlekde ṭā’ife-i Yahūd ‘alāmeti var idi. İN, NO1: Ol ‘acūzenüň elinde gömlek gördüm ki üzerine ṭā’ife-i Yahūd’uň ‘alāmetin vaż‘ itmişler AN
[388] Andan İN, NO1 +

Yahūdī'nüňdür ve pīrāhen ālūde-i (11) māst idi.[389] Bildüm ki lā-maḥāle māst-ḫordedür ve bu şehirde ḫāne-i[390] (12) maḥalle-i Yahūdā[391] mevżi'-i pestdedür ve maḥall-i nā-pesendīdededür. Aňa (13) binā'en menziliňüz alçaḳ yerdedür didüm." didi.[392] Şeyḫ su'āl itdi ki: (14) "Benüm ḥaḳḳumda vāḳı' olan ma'rifetüň neden nāşī oldı[393] ve benüm 'Alāü'd-devle (15) ḫavfından mütelāşī olduġum ve firāruma vāḳıf olduġuň[394] nedendür?" didi.[395] Civān cevāb virdi ki: "Ḥażretiňüň ṣīt u ṣadāsı (17) ve eṣnāf-ı feżāili ve ḥads ü ferāseti ve ḥaẕākat ü dirāseti[396] **[İN 11a]** (1) ve kiyāseti gün gibi āfāḳda meşhūr ve te'līfāt ü taṣnīfātuň (2) kütüb ü evrāḳda masṭūrdur. Deryā-yı kemālātuňdan bir ḳaṭre[397] ve şems-i (3) ḥaḳīḳat-i ẕātuňdan bir ẕerre[398] istimā' itmiş idüm. Çünkim senüň (4) nāṣıyeňde andan bir şemme ve cebīnüňde ol ḫıṣālden bir behre müşāhede (5) itdüm. Gün gibi yanumda ẓāhir oldı ki sen[399] Şeyḫ Ebū 'Alī Sīnā'sın[400] (6) ve Sulṭān 'Alāü'd-devle sizlerden bir ān müfāreḳat ve bir laḥẓa mübāyenete (7) rāżī degül idügi elsine-i ḫavāṣṣ **[AN 7a]** u 'avāmda meẕkūr ve bilād (8) ve şehirlerde[401] meşhūrdur. Pes andan müfāreḳatıňuz kendü iḫtiyārıňuzla (9) degül idügi **[NO1 10b]** muḳarrerdür" diyüp zānū-yı edeb üzre ki ḳā'ide-i (10) üdebādur, nāḳıd ve Şeyḫ-i Re'īs'üň meclisine dāḫil[402] olduġına[403] sācid (11) oldı. Ṣāḥib-i *Ḥayvānü'l-Ḥikme*[404] raḥmetu'llāhi te'ālā[405] ['aleyh] rivāyet ider ki (12) şeyḫ eyitdi: "Benden mes'ūlüň nedür ve benüm maḳdūrumdan me'mūlüň (13) nedür, ibrāz eyle tā kim ḫuṣūlinde mechūdum mebẕūl ola."[406] Civān eyitdi: (14) "'Alāü'd-devle senden dūr ve ḫażeratuň andan bi'l-külliye

[389] ālūde-i māst idi İN, NO1: daḫi ālūde-i māst gördüm AN
[390] ḫāne NO1 +
[391] Yahūdā İN, NO1: Yahūdān AN
[392] didi İN, NO1: Dīger bār AN
[393] oldı İN, NO1 +
[394] olduġım ve firārıma vāḳıf olduġuň İN, NO1: olup firārıma vuḳūfuň AN
[395] didi İN, NO1 +
[396] fehm AN +
[397] ḳaṭre İN, NO1: ḳaṭresini AN
[398] ẕerre İN, NO1: ẕerresini AN
[399] sen İN, NO1: sizler Re'is AN
[400] Sīnā'sın İN, NO1: Sīnā olasız AN
[401] şehirlerde İN, NO1: şuhūrda AN
[402] dāḫil İN, NO1: vāṣıl AN
[403] şükrāna AN +
[404] Ṣavānü'l-Ḥikme İN, NO1: Ṣavānü'l-Ḥikme AN
[405] raḥmetu'llāhi te'ālā İN, NO1 +
[406] ola." İN, NO1: idem." AN

mechūr olmaḳ[407] (15) muḥāldür. Ḥażretüňden iltimāsum oldur ki[408] çün[409] anuň meclisine[410] (16) vāṣıl olasın.[411] Anuň maḥżar-ı şerīfinde[412] mācerāyı[413] şol vechle ki (17) ḥażretiňüň manẓūrı olmışdur, ‘arż idesin.[414] Tā kim bu faḳīri ol **[İN 11b]** (1) ḥażretüň nüdemāsından ve eḳall-i ḫavāsından[415] ma‘dūd idesin.” (2) didi.[416] Birḳaç günden ṣoňra ‘Alāü’d-devle Şeyḫ’e ādem[417] gönderüp (3) i‘tiẕār ve ḥażret-i şeyḫi istiẕhār itdi. Şeyḫ daḫi (4) ol civānı hem-rāh idüp ‘Alāü’d-devle ṣoḥbetine idḫāl ve ḥālin (5) ḥikāyet ve aḥvāl-i māżīyi rivāyet idüp[418] mezbūr civānı cerīde-i (6) nüdemāda muntaẓımü’l-ḥāl eyledi.

Beyt:[419]

Her kim evvel ġamıyla ġuṣṣa göre
‘Āḳıbet ṣoňra şādlıġa ire
Şebnemi āfitāb-ı ‘ālem-tāb
Göge iletür ne deňlü ursa yere

Maṭla‘:[420] Ma‘lūm ola ki bu[421] maṭla‘ iki (9) lem‘ayı[422] mutażammındur. **Lem‘a-i evveli** Ḥażret-i Ḫātemü’l-Enbiyā Muḥammed Muṣṭafā (10) *‘aleyhi efḍalü’t-taḥiyye ve’s-senā*nuň aḥvālindedür. ‘Alā sebīli’l-icmā‘[423] ol (11) ḥażretüň neseb-i şerīfleri ve ḥaseb-i münīfleri bu üslūb üzre (12) muḥarrer ve bu tertīb **[NO1 11a]** ile musaṭṭardur. Muḥammed bin ‘Abdullāh bin ‘Abdulmuṭṭalib (13) bin Hāşim bin ‘Abd-i Menāf bin Ḳuṣayy bin Kilāb bin (14) Mürre bin Ka‘b bin Lü’y bin Ġālib bin Fehr bin

---

[407] ḥażeratuň andan bi’l-külliye mechūr olmaḳ İN: ḥażeratuňı bi’l-külliye mechūr itmek AN: ḥażeratuň andan mehcūr olmaḳ NO1
[408] oldur İN, NO1: budur ki AN
[409] çün İN, NO1: çünkim AN
[410] meclisine İN, NO1: ḥużūr-ı şerīfine AN
[411] olasın İN, NO1: ve maḥżar-ı münīfine nā’il olasız AN
[412] maḥżar-ı şerīfinde İN: maḥżarında NO1: - AN
[413] mācerāyı İN, NO1: mācerā-yı meẕkūrı AN
[414] idesin İN, NO1: idüp AN
[415] ḫavāṣından İN,NO1: ġılmānından AN
[416] İdesin.” didi İN, NO1: ide AN
[417] ādem İN, NO1: sibāḳ AN
[418] ḥālin ḥikāyet ve aḥvāl-i māzīyi rivāyet idüp İN: ḥāl-i ḥikāyet ve aḥvāl-i māzīyi rivāyet idüp NO1: ḥikāyet-i māżī ve ḥāli kemāhı edā idüp AN
[419] Beyt İN: Maṭla‘ NO1: Naẓm AN
[420] Maṭla‘ İN, AN +
[421] bu İN, NO1 +
[422] leme‘ayı İN, AN: ma‘nā-yı NO1
[423] icmā‘ AN: icmāl İN, NO1

Nizār bin (15) Ma‘d bin Muḍar bin[424] ‘Adnān. Bunlar müttefeḳun ‘aleyhdür. Lākin ‘Adnān’dan (16) Ḥażret-i İsma‘īl *‘aleyhi’s-selām*’a varınca muḫtelifün fīhdür.

Ve vilādet-i (17) **hümāyūnları** Rebī‘ü’l-evvelüň on ikinci gicesi[425] yevmü’l-iṯneynde vāḳı‘ **[İN 12a]** (1) olmışdur. Ba‘żılar cum‘a güni ṭulū‘u’ş-şems zamānında[426] ol ḫūrşīd-i (2) ṭal‘at ve ol āfitāb-ı behcet ẓuhūr itmişdür demişler.[427] Rebī‘ü’l-evvelüň (3) on yedisinde ‘ām-ı fīlde ve Nūşirevān-ı ‘Ādil zamānında **[AN7b]** Mekke-i (4) Mükerreme’de *şerrefeha’llāhu te‘ālā*[428] pederi ‘Abdullāh anlaruň[429] vilādetlerinden (5) evvel vefāt itmişdür. Māderi ol ḥażret altı yaşında iken (6) āḫirete intiḳāl itmişdür. ‘Ammileri Ebū Ṭālib ol ḥażretüň umūrına kefīl (7) ve ḫıdemātında keṣīr ü ḳalīl ḳā’im idi. Çün on[430] iki yaşına vāṣıl (8) olduḳlarında[431] ticāret resmiyle Şām-ı Şerīf cānibine teveccüh[432] buyurmışlardur. (9) Yigirmi beş yaşına irdüklerinde Ḫadīce-i Kübrā *raḍıyallāhu te‘ālā*[433] *‘anhā*[434] (10) ṭarafından[435] Şām ṣavbına[436] ticāret ṭarīḳıyla sefer itmişlerdür. ‘İzzetle (11) mürāca‘atlarında ve sa‘ādetle mu‘āvedetlerinde Ḫadīce-i Kübrā *raḍıyallāhu ‘anhā*yı[437] (12) izdivāc vāḳı‘ olmışdur. Otuz beş yaşına girdüklerinde Mekke-i (13) Mükerreme’yi **[NO1 11b]** Ḳureyş ta‘mīr idüp mübārek Ḥacerü’l-Esved’i ḥażret mübarek[438] (14) yed-i beyżālarıyla yerine vaż‘ itmişlerdür. Çün sinn-i şerīfleri ḳırḳa (15) irişdi. Seşenbe gün recebü’l-müreccebüň yigirmi yedisinde ḍaḫve zamānında[439] Ġār-ı Ḥirā’da ki Mekke-i Mükerreme’dedür, Ḥażret-i Cebrā’īl *‘aleyhi’s-selām*[440] (17) bi-emr-i Celīl celle ẕikruhu nāzil olup ol ḥażrete Sūre-i İḳra’ evvelinden **[İN 12b]** (1) beş āyet inzāl itmişdür ve da‘vet ile me’mūr ve vaḥy-i mübīn ile (2) mesrūr olmışlardur. Ḫātūnlardan evvel īmāna gelen Ḥażret-i Ḫadīce-i Kübrā *raḍıyallāhu*

---

[424] Muḍar İN, NO1: - AN
[425] gicesi İN, NO1: gicesinde AN
[426] zamānında İN, NO1: ḥīninde AN
[427] demişler İN, AN +
[428] Allah orayı şereflendirsin.
[429] anlaruň İN, NO1 +
[430] çün on AN: on İN, NO1
[431] vāṣıl olduḳlarında İN, NO1: vuṣūl bulduḳlarında AN
[432] teveccüh İN, NO1: müteveccih AN
[433] te‘ālā İN, NO1 +
[434] Allah ondan razı olsun.
[435] ṭarafından İN, NO1: cānibinden AN
[436] ṣavbine İN, NO1: ṭarafına AN
[437] Allah ondan razı olsun.
[438] mübārek İN, NO1: kendi AN
[439] ḍaḫve zamānında AN: ṣahrā-yı kübrā yanında İN, NO1
[440] Ona selam olsun.

te‘ālā ‘anhā’dur.[441] Ve eṭfālden evvel şeref-i İslāmla müşerref olan (4) Ḥażret-i ‘Alī *raḍıyallāhu ‘anhā’*dur.[442] Ol ḥażrete muḫtaṣṣ olan feżā’ildendür ki (5) on yaşında īmāna gelüp Ḥażret-i server-i kā’ināt ‘*aleyhi efḍalü’ṣ-ṣalavāt*uň[443] (6) ḫāne-i sa‘ādetlerinde neşv ü nemā buldı. Andan ṣoňra (7) ġulāmān cinsinden Zeyd bin Ḥāriṯ īmān getürdi. Cins-i ricālden (8) Ḥażret-i Şeyḫ-i ‘Atīḳ Ebū Bekr eṣ-Ṣıddīḳ *raḍıyallāhu te‘ālā*[444] *‘anh*[445] ‘izzet-i[446] īmān ile (9) mu‘azzez ve ‘alāmāt-ı İslām ile muṭarrez oldı. Ol ḥażretüň neseb-i (10) ‘ālīleri budur: Ebū Bekr bin Ebū Ḳuḥāfe bin ‘Āṣ bin ‘Amr bin (11) Sa‘d bin Teym bin Mürre bin Ka‘b bin Lü’ey bin Ġālib bin (12) Fihr’dür. Ol ḥażrete ‘atīḳ anıňçün denildi[447] ki mübārek cemālleri ġāyet (13) laṭīf idi. İslām’dan evvel Ḳureyş ḳatında ġāyet büzürgvār ve andan (14) a‘ḳall bir kimesne tīz-kār olunmaz idi ve anlardan efḍal beyne’l-aḫyār (15) ferd yād **[NO1 12a]** olunmaz idi. ‘Ale’l-ḫuṣūṣ ‘ilm-i ensābda yegāne-i ‘ālem (16) ve ferīd-i benī ādem idiler. Peyveste bāzergānlıḳ iderdi ve Ḳureyş (17) sefer[448] ü ḥaḍarlarında anuň ile müşāvere idüp cemī‘-i umūrda **[AN 8a]** aňunla[449] **[İN 13a]** (1) muḫālefet itmezlerdi ve muḳaddemā delāil-i nübüvvetden niçe nesne ma‘lūmı olup (2) ol ḥażret-i sulṭān-ı enbiyā ve ḳıdve-i aṣfiyānuň da‘vetine (3) muntaẓırlar idi. Çünkim anı İslām’a da‘vet itdi, fi’l-ḥāl (4) ḳabūl itdi[450] ve nev‘-i tereddüdi revā görmedi. Ṣiḳātdan mervīdür ki (5) Server-i kāināt ve ḫulāṣa-i mevcūdāt *‘aleyhi efḍalü’ṣ-ṣalavāt ve ekmelü’t-taḥiyyāt*[451] (6) buyurdılar ki: “Hīç ferd-i āferīde dīne da‘vet (7) itmedüm illā ḳabūl-i İslām’da tereddüd eyledi.”[452] Meger Ebū Bekr-i Ṣıddīḳ *raḍıyallāhu* (8) *te‘ālā ‘anh*[453] ‘ale’l-fevr īmānı bī-tereddüd ḳabūl ve bī-tevaḳḳuf İslām’a (9) duḫūl itdi. İslām’dan ṣoňra ‘ādet-i sābıḳaları[454] üzre (10) Ḳureyş, Ebū Bekr

---

[441] Kübrā raḍıyallāhu te‘ālā ‘anhā’dur NO1: Kübrā’dur, raḍıyallāhu ‘anhā AN: raḍıyallāhu ‘anhā’dur İN
[442] eṭfālden evvel şeref-i İslāmla müşerref olan Ḥażret-i ‘Alī İN, NO1: oġlancıḳlardan evvel şeref-i īmān ile müşerref olan Ḥażret-i ‘Aliyyü’l-Murtażā’dur
[443] Salâtların en efdali onun üzerine olsun.
[444] te‘ālā İN, NO1 +
[445] Allah ondan razı olsun.
[446] ‘izzet İN, NO1 +
[447] denildi İN, NO1: dirler idi AN
[448] sefer İN, NO1: seferlerinde AN
[449] anuňla İN, NO1: aňa AN
[450] itdi İN, NO1: eyledi AN
[451] efḍalü’ṣ-ṣalavāt ve ekmelü’t-taḥiyyāt İN: efḍalü’t-taḥiyyāt ve ekmelü’ṣ-ṣalavāt NO1: efḍalü’ṣ-ṣalavāt AN
[452] eyledi İN, NO1: eylerler idi AN
[453] Ṣıddīḳ raḍıyallāhu te‘ālā ‘anh İN, NO1: raḍıyallāhu ‘anh AN
[454] sābıḳaları İN, NO1: sābıḳa AN

raḍıyallāhu teʿālā[455] *ʿanh*uň maḥżarına gelüp müşāvere (11) iderler idi ve anları[456] pinhānī dīn-i İslām'a daʿvet ve Seyyidü'l-enbiyā ve senedü'l-aṣfiyānuň[457] *ʿaleyhi efḍalü't-taḥiyye ve's-senā* meclis-i (13) şerīfine raġbet gösterir idi. Tā beş ʿaded[458] kimesne kibār-ı (14) ṣaḥābeden *raḍıyallāhu teʿālā*[459] *ʿanhum* anuň daʿvetiyle İslām'a geldi. (15) Evvelā Ḥażret-i[460] ʿOsmān bin ʿAffān, sāniyen Zeyd bin ʿAvvām, sālisen (16) ʿAbdurraḥmān bin ʿAvf, rābiʿan Saʿd bin Ebī Vaḳḳāṣ, ḫāmisen (17) Ṭalḥa bin ʿAbdullāḥ *rıḍvānu'llāhi teʿālā ʿaleyhim ecmaʿīn*. Çünkim bu penç **[İN 13b]** (1) ṣaḥābe İslām'a ʿazīmet ve sulṭān-ı kevneynüň *ʿaleyhi's-ṣalātu ve's-selām* (2) meclis-i şerīfine[461] raġbet idicek **[NO1 12b]** Ḥażret-i[462] Ebū Bekr eṣ-Ṣıddīḳ *raḍıyallāhu* (3) *teʿālā*[463] *ʿanh* anları Seyyidü'l-enām *ʿaleyhi's-ṣalavātü ve's-selām*[464] ḫużūr-ı şerīfine (4) iletdi, īmān getürdiler. Sulṭān-ı enbiyā *ʿaleyhi ekmelü't-taḥiyye ve' s-senā* (5) anlaruň īmānından şādmān ve İslām'a duḫūllerinden ferḥān[465] oldı. (6) Cümle sekiz nefer ādem[466] oldılar: Ḥażret-i[467] ʿAlī bin Ebū Ṭālib ve Zeyd (7) bin Ḥārise ve Ebū Bekr-i Ṣıddīḳ ve ʿOsmān bin ʿAffān ve Zübeyr bin (8) ʿAvvām ve ʿAbdurraḥmān bin ʿAfv ve Saʿd bin Ebī Vaḳḳāṣ (9) ve Ṭalḥa bin ʿAbdullāḥ *raḍıyallāhu teʿālā*[468] *ʿanhüm*. Bunlar İslām'da sābıḳlardur (10) ve ekser-i aḥyānda ḫıdmet-i Resūlu'llāh *ṣallallāhu teʿālā*[469] *ʿaleyhi ve sellem*de (11) ġayriden fā'iḳlerdür. Cemīʿ-i umūrda Ḥażret-i Ṣıddīḳ'la efʿāl ü (12) aḳvāllerin ki[470] münīf[e]leri[471] muḳārin-i tevfīḳ idi, taṣdīḳ itmişler idi.[472] (13) Bunlardan ṣoňra merdümān birer ikişer ve üçer ḥıṭṭa-i İslām'a[473] dāḫil (14) ve şeref-i İslām ve

---

[455] teʿālā İN, NO1 +
[456] Ve anları İN, NO1 +
[457] senedü'l-aṣfiyānuň İN, NO1 +
[458] ʿaded İN, NO1 +
[459] teʿālā İN, NO1 +
[460] Ḥażret İN, NO1 +
[461] meclis-i şerīfine İN, NO1: ṣoḥbet-i şerīfesine AN
[462] Ḥażret İN, NO1 +
[463] teʿālā İN, NO1 +
[464] ʿaleyhi's-ṣalavāt ve's-selām İN, NO1: ʿaleyhi efḍalü's-ṣalavāt ve's-selāmuň AN
[465] ferḥān AN: İN ve NO1 nüshalarında ترجان şeklinde yazılmıştır.
[466] nefer ādem İN, NO1: kimesne AN
[467] Ḥażret İN, NO1 +
[468] teʿālā İN, NO1 +
[469] teʿālā İN, NO1 +
[470] eḳvāllerin ki İN, NO1 +
[471] münīf[e]leri AN +
[472] taṣdīḳ itmişler idi İN, NO1 +
[473] İslām'a İN, NO1: īmāna AN

īmāna[474] vāṣıl oldılar. **[AN 8b]** Tā şol ḥadde vardı[475] ki (15) İslām Mekke-i Mükerreme'de gün gibi āşikāre ve aṣḥāb-ı güzīn[476] (16) *raḍıyallāhu te'ālā*[477] *'anhüm* da'vetlerin hemvāre ḳıldılar. Şiḳāt-ı rüvātdan (17) mervī ve meşhūr ve kütüb-i eḥādīşde masṭūrdur[478] ki ibtidā-i bi'şetden **[İN 14a]** (1) zamān-ı ẓuhūr u şöhretüñ mābeyni on[479] üç sene vāḳı' olmışdur. (2) Sene-i şālişede Ḥaḳḳ celle ve 'alā [azze] żikruhu ve 'amme 'ale'l-'ālemīne birruhu emriyle[480] (3) bu āyet-i mübīn ve kelām-ı ḥikmet-āyīn nāzil oldı[481]: [482]﴿فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَاَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ اِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِئِينَ﴾ **[NO1 13a]** ya'nī Ḳur'ān-ı 'aẓīm ve Furḳān-ı (5) kerīmüñ ḥükmine 'ālim ve ānuñ mūcebiyle 'āmil ve muḳteżāsıyla beyne'l-ḥaḳḳ (6) ve'l-bāṭılı fāriḳ ol ve müşrikīnüñ şirkinden iġmāż ve ḫabāşet-i (7) nefs-i keşīflerinden i'rāż eyle. Ben ḥażretiñüñ żāt-ı kāmilü'ṣ-ṣıfātlarına (8) nā-sezā söyleyenlerüñ ḥaḳḳından gelmege kāfil ve kāfī ve celīlü'l-ḳadriñüñ (9) miḳdārın bilmeyenlerüñ miḳdārın bildürmege vāfīyüz. **Merre-i uḫrāda** (10) bu āyet-i kerīme nāzil ve peyk-i celīl ya'nī Ḥażret-i Cebrā'īl *'aleyhi's-selām* ol (11) ḥażretüñ ḥużūr-ı şerīfine vāṣıl[483] oldı. [484]﴿وَاَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْاَقْرَبِينَ وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ ya'nī żāt-ı şerīfüñe neseben (13) ḳarīb olanları ve ḥażret-i münīfüñe ḥaseben yaḳın olanları ol Celīl-i (14) Cebbār'uñ ve 'Azīz ü Ḳahhār'uñ saṭvetinden ve intiḳām ve 'aẕābı şiddetinden (15) taḫvīf ve inẕār eyle ve tābi' olan mü'minlere tevāżu' ve rıfḳı (16) kār ve anları yemīn ü yesāruñ ile rencīde itmemegi şi'ār ve dişār eyle. (17) Çünkim bu āyet-i kerīme[485] nāzil oldı, Seyyidü'l-kevneyn *'aleyhi's-ṣalātu ve's-selām* **[İN 14b]** (1) Kūh-ı Ṣafā'ya irüp[486] kendülerinüñ aḳrabāsın da'vet ve anlara (2) mev'iẓet ve naṣīḥat eyledi ve dūzaḫ ve cennet aḥvālinden (3) āgāh idüp ve rāh-ı hüdāya delīl ve dīn-i İslām'a hādi's-sebīl (4)

---

[474] İslām ve īmāna İN: İslām ve īmānla müşşerref NO1: İslām'a AN
[475] vardı İN, NO1: vāṣıl oldı AN
[476] güzīn İN, NO1: kirām AN
[477] te'ālā İN, NO1 +
[478] masṭūrdur İN, NO1: mesfūrdur AN
[479] on İN, NO1 +
[480] emriyle İN, NO1 +
[481] ḥikmet-āyīn nazil oldı İN, NO1: ḥikmet-āyīni inzāl buyurdı AN
[482]"Emr olunmakta bulunduğun şeyi açıkça dile getir! Memur kılındığın şey sebebiyle (bir cam sürahiyi) çatlatırcasına (hakla bâtıl arasında) tam bir ayırım yap! O müşriklerden de yüz çevir! Muhakkak ki Biz o (seninle) alay edenlere karşı sana kâfî geldik." Hicr 15/94-95
[483] vāṣıl İN, NO1: nazil AN
[484] "(Habîbim! İlk önce) en yakınların olan hısımlarını (şirkin sebep olacağı azaplardan) korkut! (Soyca uzak da olsalar) sana tam manasıyla uymuş olan o müminlere ise (şefkat) kanadını alçalt!" Şuarā 26/214-215
[485] kerīme İN, NO1: 'aẓīme AN
[486] irüp İN, NO1: ṣu'ūd idüp AN

oldı. Çünkim ol ḥażretüñ **[NO1 13b]** āyāt-ı beyyinātın istimā‘ itdiler, (5) gördiler ki kārdan dūr ve ṭavr-ı ‘aḳldan mehcūr u ba‘īd degüldür; (6) sākit olup her biri ḫāmūş ve ṣāmit oldı. İllā Ebū Leheb ki (7) nihādında şerāre-i şirk u ḍalāl ve ḳalbinde āteş-i ḳasvet[487] (8) ü kelāl āhen içinde şerāre-i nār gibi mużmerr **[AN 9a]** ve ḫabāṯet ü ḳabāḥat (9) nāṣiyesinde hüveydā ve duḫān-ı āteş gibi rūyunda[488] maẓhar idi. (10) Mābeynlerinde cūş ve sefīhāne ḫurūş idüp envā‘-ı sefāhat (11) ve ṣıfatına lāyıḳ kelimāt-ı ḳabāḥat[489] tekellüm itdi. Ol sebeb ile (12) Sūre-i [490]﴿تَبَّتْ يَدَا اَبِى لَهَبٍ﴾ nāzil oldı.

Naḳl olunur ki: (13) Bir rūz aṣḥāb-ı kirāmdan bir cemā‘at bir vādīde[491] namāz ḳılmaġa ‘azīmet (14) itmişler idi. Anlaruñ miyānında ol eḥaṣṣ-ı ḫavāṣṣ ya‘nī[492] Sa‘d bin (15) Ebī Vaḳḳāṣ *raḍıyallāhu ‘anhüm* mevcūd idi. Eṣnā-yı ṣalātda iken (16) Ḳureyş’den bir gürūh kefere ve ehl-i ḍalāletden bir bölük[493] fecere anlara vārid (17) olup envā‘-ı safāhate şürū‘ ve niçe dürlü ḳabāḥate hücūm itdiler. **[İN 15a]** (1) Ḥażret-i Sa‘d bin Ebī Vaḳḳāṣ miyānlarından tīr-i perrān gibi tīz-reftār (2) ve tīġ-ı bārān gibi[494] ḳaṣd-ı küffār idüp eline bir üstüḫ̆ān pāresi girüp (3) “Bu kilābuñ dendānın ve bu seglerüñ dehānın bundan ġayrı nesne şikest (4) ve bend itmez.” diyüp kemer-i ḥamiyyeti miyānına peyvend eyledi ve[495] seg başı (5) gibi ol kāfirleri şikest itdi. Müctemi‘iken ol muḫanneṣler[496] (6) benātü’n-na‘ş gibi perākende oldılar. Cümleden evvel İslām’da (7) **[NO1 14a]** kāfire zaḫm uran ve ḳan döken Sa‘d bin Ebī Vaḳḳāṣ’dur *raḍıyallāhu ‘anh*. (8) Bi‘ṣetüñ beşinci senesinde ba‘ż-ı müslimānlar ile Ca‘fer-i Ṭayyār ve ol merd-i (9) büzürgvār *raḍıyallāhu te‘ālā*[497] *‘anh*[498] Ḥabeş’e hicret ve miḥnet-i küffārdan (10) iḫtiyār-ı ġurbet ü[499] kürbet eylediler. Yedinci sālde ol ḳavm-i bī-dīn (11) ve kefere-i bed-āyīn birbiriyle mu‘āhede itdiler ki Benī Hāşīm ile münākaḥa (12) ve mükālemeyi

---

[487] ve melāl NO1 +
[488] mużmerr ve ḫabāṯet ü ḳabāḥat nāṣiyesinde hüveydā ve duḫān-ı āteş gibi rūyunda İN: mużmerr ve ḫabāṯet ü ḳabāḥat nāṣiyesinde duḫān-ı āteş gibi AN: rūyunda NO1
[489] ḳabāḥat İN, NO1: dürüşt AN
[490] “Ebû Leheb’in iki eli helâk olsun.” Leheb 111/1. ayetten nâkıs iktibas.
[491] ṣabāḥ NO1 +
[492] Ḥażret AN +
[493] bölük İN, NO1: cemā‘at AN
[494] gibi İN, NO1: mānendi AN
[495] eyledi ve İN, NO1: eyleyüp AN
[496] Metinde ڜ ile yazılmıştır.
[497] te‘ālā İN, NO1 +
[498] anlaruñ ile bile idi AN +
[499] iḫtiyār-ı ġurbet ü İN: iḫtiyār-ı ‘azīmet-i ġurbet ü NO1: irtikāb-ı ġurbet AN

ḳaṭ‘ ve cemī‘an ṭavāif ü ḳabā’ili anlar ile mu‘āmeleden men‘ (13) ideler. On birinci senede Ebū Ṭālib ki ol ḥażreti şerr-i eşirrādan (14) ḥıfẓ u ḥirāset bābında[500] himmet ve cefā-yı e‘ādīden ḥimāyetde diḳḳat (15) ider idi, āḫirete irtiḥāl[501] eyledi. Hem ol senede ehl-i Medīne’nüň (16) ba‘żısı bī‘at itdiler. On ikinci sālde ol ḥażret-i (17) keşīrü’l-ibtihāc ‘izzet ile ṣavb-ı ‘arş-ı berīne mi‘rāc eylediler. On üçünci **[İN 15b]** (1) senede yetmiş kimesne merdāndan ve üç kimesne nisvāndan ki cümlesi (2) Medīne-i Münevvere’nüň a‘yānından idiler, īmān getürüp bī‘at itdiler.[502] (3) Ol Ḥażret *ṣallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem*[503] Muṣ‘ab bin **[AN 9b]** ‘Ömer *raḍıyallāhu ‘anh*’ı (4) Velīd ile ma‘an[504] Medīne-i Münevvere’ye irsāl ve anlara Ḳurān-ı ‘aẓīm (5) ta‘līmine iştiġāl itmege emr itdi ve ol senede ‘izzet ile (6) Medīne-i Münevvere’ye hicret vāḳı‘ oldı. Hicretüň[505] senesinde (7) Ḥażret-i seyyidetü’n-nisā **[NO1 14b]** Fāṭımatü’z-Zehrā *raḍıyallāhu te‘ālā*[506] *‘anhā*’yı (8) Ḥażret-i ‘Aliyyü’l-murtażā *raḍıyallāhu te‘ālā*[507] *‘anh* ile münākaḥa buyurdılar. On (9) yıl[508] miḳdārı[509] ki Medīne-i Münevvere’de ‘izzet ü sa‘ādet ile mütemekkin oldılar.

(10) Elli altı nevbet-i leşker-i İslām ile i‘lā-yı kelimātu’llāh[510] içün fī (11) sebīli’llāh cihād ve muḳābele ve muḳātele-i küffārda kemāl-i ictihād (12) buyurdılar. Yigirmi yedi kez[511] nefs-i şerīfeleri ile ve ẕāt-ı münīfeleri ile (13) ġazāya mübāşeret itmişlerdür ki eşheri bunlardur:[512] Evvel ġazā-yı Ebvā, (14) *ikinci* ġazā-yı Buvāṭ *üçünci* ġazā-yı ‘Uşeyre, *dördünci* ġazā-yı (15) Bedr-i evvelī,[513] *beşinci* ġazā-yı Bedr-i kübrā, *altıncı* ġazā-yı Benī Süleyḳ,[514] (16) *yedinci* ġazā-yı Sevīḳ, *sekizinci* ġazā-yı Benī[515] Ġaṭafān, *doḳuzuncı* (17) ġazā-yı Baḫrān, *onuncı* ġazā-yı Uḥud, *on birinci* ġazā-yı Cemrü’l-esed, **[İN 16a]** (1) *on ikinci* ġazā-yı Beni’n-Nuẓayr, *on üçünci* ġazā-yı Ẕātü’r-

[500] bābında İN, NO1 +
[501] irtiḥāl İN: intiḳāl NO1, AN
[502] itdiler İN, NO1: eylediler AN
[503] ṣallallahu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem İN, NO1: ‘aleyhi ve’s-selām AN
[504] Velīd ile ma‘an İN, NO1: anlar ile bile AN
[505] ikinci AN +
[506] te‘ālā İN, NO1 +
[507] te‘ālā İN, NO1 +
[508] yıl İN, NO1: sene AN
[509] miḳdārı İN, NO1: müddet AN
[510] kelimātu’llāh İN, NO1: kelimāt AN
[511] kez İN, NO1: kerre AN
[512] eşheri bunlardur İN, NO1: eşherdür AN
[513] evveli İN, AN +
[514] Süleym Oğulları Gazvesi’dir.
[515] Beni İN, NO1 +

riḳā‘, (2) *on dördünci* ġazā-yı Bedrü’l-āḫire, o*n beşinci* ġazā-yı Dūmetü’l-Cendel, (3) *on altıncı* ġazā-yı Ḫendeḳ, *on yedinci* ġazā-yı Benī Ḳurayẓa, (4) *on sekizinci* ġazā-yı Benī Liḥyān, *on ḍoḳuzuncı* ġazā-yı Ḳarad, (5) *yigirminci* ġazā-yı Muṣṭaliḳ,[516] *yigirmi birinci* Ḥudeybiye, (6) *yigirmi ikinci* ġazā-yı Ḥayber, *yigirmi üçünci* ġazā-yı ‘Umretü’l-Ḳażā, (7) *yigirmi dördünci* ġazā-yı Fetḥ-i Mekke, *yigirmi beşinci* ġazā-yı Ḫuneyn, (8) *yigirmi altıncı* ġazā-yı Ṭāif, *yigirmi yedinci*[517] ġazā-yı Tebük’dür ve ol ġazālardur ki[518] (9) küffār-ı bed-kirdār ile ḳıtāl ve ṭāife-i füccār u eşrār[519] ile cidāl (10) vāḳı‘ olmışdur. *Evvel* budur[520] ki ekṣer-i ṣanādīd-i Ḳureyş’den Ebū Cehl (11) ve ‘Utbe ve Şeybe gibi anda ḳatl ve ṭuġme-i tīġ-i bī-dirīġ[521] olup dār-ı caḥīme (12) **[NO1 15a]** gönderilmişdür ve cem‘-i keṣīr ve cemm-i ġafīr esīr olmışdur. *İkinci* Uḥud’dur. (13) Ḥażret-i risālet-penāhuň dendān-ı mübārekleri anda şikest (14) ve ‘amm-ı büzürgvārı ya‘nī Seyyidü’ş-şühedā Ḥamza-yı bā-ṣafā[522] *raḍıyallāhu te‘ālā*[523] (15) *‘anh* ḳāṣid-i behişt olmışdur. *Üçünci* Ġazve-i Beni’l-Muṣṭalıḳ’dur ki (16) anda küffārdan on kimesne maḳtūl ve nisā ve mālları müslimīn elinde[524] (17) esīr olmışdur. *Dördünci* Ġazve-i Ḫendeḳ’dür ki Ebū Süfyān **[AN 10a]** Ḳureyş’den **[İN 16b]** (1) on biň mübārızān-ı ‘urbānı[525] bir yere cem‘ idüp[526] Medine-i Münevvere ḳurbuna[527] (2) irişdiler ve ol Ḥażret-i Selmān *raḍıyallāhu ‘anh* işāretiyle (3) İslām’uň eṭrāfına ḫendeḳ ḳazdılar ve ol ġazāda ‘Amr bin Abdüvedd ki (4) biň kimesneye mu‘ādil aḫẕ iderler idi ve elf tesmiye olunur[528] idi. (5) Ḥażret-i ‘Alī bin Ebī Ṭālib *kerrema’llāhu vechehu raḍıyallāhu te‘ālā ‘anh*[529] (6) elinde cām-ı mevti nūş idüp cānib-i seḳara sefer eyledi. Ba‘dezān (7) küffāra vehm ġalebe idüp ḳarāra mecālleri muḥāl ve cümlesi firār (8) idüp perīşān-aḥvāl oldılar. Bir niçe günde cem‘ olan eşrār (9) bir gicede sevād-ı leyl gibi veyāḫud mūy-ı jūlīde[530] miṣāl tārumār oldılar.

---

[516] Muṣṭaliḳ İN: Beni’l-Muṣṭaliḳ AN: Ḥudeybiye NO1
[517] yirmi yedinci AN + (Beni Mustalik gazası NO1 nüshasında olmadığı için diğer iki nüshaya göre kayma söz konusudur 20. gaza itibariyle.)
[518] ġazālardur ki İN, NO1: ġazālarda AN
[519] eşrār İN, NO1 +
[520] budur İN, NO1: Bedr’dür AN
[521] tīġ-i bī-dirīġ İN: şemşīr-i bī-dirīġ NO1: tīġ AN
[522] bā-ṣafā İN, NO1 +
[523] te‘ālā İN, NO1 +
[524] elinde İN, NO1: destinde AN
[525] mübārızān-ı ‘urbānı İN, NO1: mübāriz pehlivān ve cuhūdan ve ‘urbān AN
[526] idüp İN, NO1: olup AN
[527] ḳurbuna İN, NO1: ḥavālīsine AN
[528] olunur İN, NO1: iderler AN
[529] kerrema’lāhu veçhe raḍıyallāhu te‘ālā ‘anh İN, NO1 +
[530] jūlīde İN, NO1: mūyında zengī AN

(10) Beşinci Ġazve-i Benī Ḳurayża'dur ki anlar Yahūdī ṭāifesinden bir gürūhdur ki (11) Medine-i Münevvere Yahūdīlerinden idiler. Resūlu'llāh *ṣallallāhu 'aleyhi ve sellem* (12) ile 'ahd idüp Ebū Süfyān gelicek 'ahdlerin naḳż idüp (13) a'dā ile müslimānlara ḳaṣd **[NO1 15b]** eylediler. Āḫir münhezim olıcaḳ (14) Medine-i Münevvere ḥavālīsinde bir ḳal'aları var idi, anda müteḥaṣṣın (15) oldılar. Ol ḳal'ayı bi-'ināyeti'llāhi te'ālā[531] fetḥ idicek (16) ḋoḳuz kimesnenüñ gerdenlerin urup 'avretlerin ve kiçirek (17) oġulların ḥabs itdiler.[532] Altıncı Ġazve-i Ḫayber'dür ki yedi ḳal'a idi, **[İN 17a]** (1) biribirine ḳarīb idi. Evvelā ol[533] ḳılā'un fetḥinde bir niçe gün (2) cenk ü cidāl ve münāza'a vü ḳıtāl[534] itdiler, kār-ger olmadı. Bi'l-āḫire (3) Ḥażret-i Sulṭān-ı Kevneyn ve seyyidü's-seḳaleyn *'aleyhi's-ṣalātü ve's-selām*[535] (4) buyurdılar: "Yārın 'alem-i İslām'ı bir kimesnenüñ eline virürüm ki ol[536] Allāh'ı (5) ve Resūlu'llāh'ı sever ve Allāh ve Resūlu'llāh anı sever." 'Ale's-ṣabāḥ (6) Ḥażret-i İmām 'Aliyyü'l-murtażā'yı[537] *raḍıyallāhu 'anh* da'vet eyledi. (7) İmāmuñ[538] mübārek gözleri ziyāde zaḥmet virmişdi. Ḥabīb-i (8) ekrem[539] *ṣallallāhu te'ālā*[540] *'aleyhi ve sellem* ol mübārek[541] aġzı yarın gözlerine imdād (9) idüp fi'l-ḥāl şifā buldı ve buyurdı ki: "Rāyet-i İslām'ı (10) elüñe al ve anuñ ile var, tā kim Ḥaḳ subḥanehu[542] te'ālā **[AN 10b]** senüñ yüzüñden (11) fetḥ ide." Anlar daḫi[543] 'Alemi eline alup şīr-i ner gibi tek u pū idüp (12) ḥiṣār ḳapusına irişdi ve Ḥaḳ Te'ālā ol ḳılā'ı bi'-ināyetihi fetḥ (13) itdi. Yedinci fetḥ Mekke-i Mükerreme'dür.[544] Çünki Server-i enbiyā[545] *'aleyhi* (14) *efḍalü's-ṣalavāt* Mescid-i Ḥarām'a ḫırām eylediler. Mübārek destinde (15) olan 'aṣā-yı mu'ciz-nümā ile ḥavālī-yi Ka'be-i Mu'aẓẓama'da *şerrefeha'llāhu* (16) *te'ālā* olan aṣnām-ı bāṭılaya ve derūn-ı **[NO1 16a]** Mekke-i

---

[531] te'ālā İN, NO1 +
[532] oġulların ḥabs itdiler İN, NO1: oġlancıḳların esīr eylediler AN
[533] ol İN, NO1 +
[534] cenk ü cidāl ve münāza'a vü ḳıtāl İN, NO1: cenk ü ḳıtāl ve münāza'a vü cidal AN
[535] 'aleyhi's-ṣalātü ve's-selām İN, NO1: 'aleyhi's-selām AN
[536] ol İN, NO1 +
[537] 'Alīyü'l-murtaża'yı İN, NO1: 'Alī AN
[538] İmāmuñ AN: amma ki İN: tā ki NO1
[539] Ḥabīb-i ekrem İN, NO1: Ḥabību'llāh AN
[540] te'ālā İN, NO1 +
[541] ol mübārek AN +
[542] subḥanehu İN, NO1 +
[543] Anlar daḫi İN, NO1 +
[544] Mekke-i Mükerreme'dür İN, NO1: Mekke'dür AN
[545] enbiyā İN, NO1: kāināt AN

Mükerreme'de[546] vāḳı'[547] olan (17) evs̱ān-ı 'āṭılaya işāretle [548] ﴿وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا﴾ **[İN 17b]** (1) buyurdılar. Cümlesi ser-nigūn ve küffār-ı füccāruň[549] putları şikest u zebūn (2) ve[550] ḥālleri dīger-gūn oldı. **Rivāyet-i uḫrāda** vārid oldı ki: (3) Ol putlar merkūz olan mevāżi'-i refī'a olmaġın Ḥażret-i server-i (4) 'ālem ve netīce-i Benī Ādem *sallallāhu te'ālā*[551] *'aleyhi ve sellem* İmām 'Alī el-Murtażā (5) *raḍıyallāhu te'ālā*[552] *'anh'a* emr eyledi ki mübārek döşine başup (6) ol aṣnāmı zemīne ḍarb itmek ile ḫurd eyleye. Pes Ḥarīm-i Mekke (7) şerrefa'llāhu te'ālā[553] levs̱-i evs̱āndan pāk ve envār-ı (8) seyyidü'l-ekvān ile tābnāk oldı ve eks̱er-i Ḳureyş ol günde (9) şeref-i İslāmla müşerref oldılar. Bir ḳavilde müşriklerden yigirmi (10) dört kimesne ḳatl olundı. Sekizinci Ġazve-i Ḥuneyn'dür ki (11) Ḳabīle-i S̱aḳīf ve Hevāẕin ile vāḳı' olmışdur. Evvel inkisār (12) müslimīne vāḳı' olup ana [554]انا عند منكسرة القلوب لاجل (13) mażmūn-ı şerīfinüň mu'eddāsıyla āḫir-i kār küffār u füccāruň[555] (14) aḥvāli tebār ve yetmiş miḳdārınuň maḳarrı nār oldı ve cümlesi (15) nisā ve evlādın esīr idüp dār-ı dünyā başlarına dār[556] oldı. (16) Ḍoḳuzıncı Ġazve-i Ṭā'if'dür ki iki ṭā'ife Ḥuneyn ḳabāilinden (17) firār idüp ol maḥalle ḳarīb ḳılā'da ḳarār eylediler. Ḥażret-i **[İN 18a]** (1) Risālet-penāh *'aleyhi ṣalavātu'llāh* anları muḥāṣara idüp **[NO1 16b]** on (2) yedi gün cenk-i 'aẓīm vāḳı' oldı ve[557] ol Ḥażret-i (3) *'aleyhi't-taḥiyye ve's̱-s̱enā*[558] menzil-i Ca'rānī'ye nüzūl buyurup ḳabīle-i Hevāzin'üň (4) eks̱eri ḫıṭṭa-i İslām'a duḫūl itdiler.[559] **Hicretüň altıncı** senesinde (5) eṭrāf u eknāfda olan selāṭīne[560] mekātib-i sa'ādet-nişān (6) ve merāsim-i 'ālī-şān irsāl idüp dīn-i mübīne ve İslām-ı metīne (7) da'vet buyurdılar. **[AN 11a]**

---

[546] Mekke-i Mükerreme'de AN: Mekke'de İN, NO1
[547] vāḳı' İN, NO1 +
[548] "De ki: "Hak geldi, bâtıl ise helâk olup gitti! Zaten bâtıl gerçekten sönmeye mahkûm (olan) bir şey olmuştur." İsrā 17/81
[549] küffār-ı füccāruň İN: küffār vü füccāruň AN: küffāruň NO1
[550] u zebūn ve İN, NO1: olup AN
[551] te'ālā İN, NO1 +
[552] te'ālā İN, NO1 +
[553] şerrefa'llāhu te'ālā İN, NO1 +
[554] Ben, kalbi benim için kırık olanların yanındayım.
[555] küffār u füccāruň AN : küffār-ı füccāruň İN, NO1
[556] dār İN, NO1: ṭār AN
[557] oldı ve İN, NO1: olup AN
[558] 'aleyhi't-taḥiyye ve's̱-s̱enā İN, NO1: 'aleyhi efḍalü'ṣ-ṣalavāt AN
[559] İslām'a duḫūl itdiler İN, NO1: İslāmiyyeye duḫūl eylediler AN
[560] selāṭīne İN, NO1: pādişāhlara AN

Evvelā ‘Abdullāhbin Ḫuẕāfe Süheymī *raḍıyallāhu te‘ālā*[561] *‘anh* (8) Şāh-ı ‘Acem Ḫüsrev-i Pervīz’e irsāl buyurdılar.[562] İkinci[563] Dıḥye bin (9) Ḫalīfe-i Kelbī *raḍıyallāhu te‘ālā*[564] *‘anh* Harḳīl’a ki Ḳayser-i Rūm’dur, aňa irsāl eylediler.[565] Üçünci[566] (10) ‘Amr bin Ümeyye-i Ḍamīrī Necāşī ki melik-i Ḥabeş’dür, aňa irsāl[567] buyuruldı. (11) Dördünci[568] Ḫātem bin Bulḳa‘a *raḍıyallāhu ‘anh* Ḥākim-i İskenderiyye Fir‘avn-ı Mıṣr[569] (12) Muḳavḳas’a ba‘ş olundı.[570] Beşinci[571] Şücā‘ bin Veheb-i Esedī *raḍıyallāhu ‘anh* (13) Ḥāriş-i Ġassānī’ye irsāl olundı.[572] Altıncı[573] Salīṭa bin ‘Amr-ı (14) ‘Āmirī’yi *raḍıyallāhu ‘anh* ṣāḥib-i Yemāme Hevde-i Ḥanefī’ye irsāl olundı.[574] (15) Yedinci[575] ‘Alā-i Ḥaḍramī *raḍıyallāhu ‘anh* Baḥreyn meliki Munẕar-i[576] Samāvī’ye irsāl (16) olundı.[577] Bunlardan Necāşī ile Munẕar-i Samāvī’den ġayrı kimesne şeref-i (17) İslām ile müşerref olmamışdur.[578] Hicretüň ḋoḳuzuncı senesinde **[İN 18b]** (1) ḥacc-ı şerīfe teveccüh buyurdılar.[579] Mürāca‘atdan ṣoňra Ġadīr nām mevżi‘ ki (2) Mekke Mükerreme[580] ile Medīne-i Münevvere miyānındadur ve Cuḥfe’den üç mīl miḳdārı (3) yerdedür, vāṣıl oldılar. ‘İzzet ü sa‘ādet ile[581] ol menzile nāzil olup ol āsumān-menzilet (4) ve ol **[NO1 17a]** ḫūrşīd-ṭal‘at minbere ṣu‘ūd idüp bir ḫuṭbe-i (5) belīġa ve mev‘iże-i naṣīḥa[582] ḳırā’at buyurdılar. Şehr-i ẕilḥiccenüň (6) on sekizinci güni idi. Eşnā-yı mev‘iẕede buyurdılar ki (7) [583]يا ايّها النّاس انى مسئول و انتم مسئولون ya‘nī: “Ey (8) me‘āşirü’n-

---

[561] te‘ālā NO1 +
[562] Şāh-ı ‘Acem Ḫüsrev-i Pervīz’e irsāl buyurdılar İN: … Pervīz cānibine …. NO1: Ḫüsrev-i Pervīz ki Şāh-ı ‘Acem’dür, aňa irsāl itdiler AN
[563] İkinci İN, NO1: Şāniyen AN
[564] te‘ālā NO1 +
[565] aňa irsāl eylediler AN: gönderildi İN, NO1
[566] Üçünci İN, NO1: Şāliṣen AN
[567] aňa irsāl İN, NO1: anuň da‘vetine ta‘yīn AN
[568] Dördünci İN, NO1: rābi‘an AN
[569] Fir‘avn-ı Mıṣr İN, NO1 +
[570] olundı İN, NO1: itdiler AN
[571] Beşinci İN, NO1: Ḫāmisen AN
[572] irsāl olundı İN, NO1: revān eylediler AN
[573] Altıncı İN, NO1: sādisen AN
[574] irsāl olundı İN, NO1: aňa irsāl buyurdılar AN
[575] Yedinci İN, NO1: Sabi‘an AN
[576] Munẕar AN +
[577] olundı İN, NO1: buyurdılar AN
[578] olmamışdur İN, NO1: olmadı AN
[579] şerīfe teveccüh buyurdılar İN, NO1: şerīfeyi emr itdiler AN
[580] Mükerreme AN +
[581] oldılar. ‘İzzet ü sa‘ādet ile AN: ve ‘izzetle İN, NO1
[582] belīġa ve mev‘iże-i naṣīḥa İN, NO1: a‘lā ve mev‘iże-i a‘lā AN
[583] Ey insanlar ben mes’ulüm, sizler de mes’ulsunuz.

nās, ben me’mūr olduġum emirden ki teblīġ-i risālet (9) ve naṣīḥat-i ümmetdür, mes’ūlüm ve siz[584] daḫi sem‘ ü ṭā‘at ve īmān ve[585] ‘ibādetiňüzden (10) mes’üllersiz.” هل بلغت قالو نشهد أنّك قد بلغت الرسالة و ونصحت الامته (11) Ya‘nī “Ben teblīġ-i aḥkām ve ta‘līm-i umūr-ı dīn ü İslām[586] itdüm mi?” (12) Aṣḥāb-ı kirām *‘aleyhi ve ‘aleyhimü’ṣ-ṣalavātü ve’s-selām* daḫi cümle didiler ki: (13) “Biz[587] şehādet iderüz ki risāleti bi’t-tamām edā idüp ve naṣīḥat-ı ümmetde (14) meyl ü mehābāt itmedüň.” .قال إني اشهد إني قد بلغت و نصحت (15) Seyyidü’l-kevneyn *‘aleyhi’ṣ-ṣalātu ve’s-selām* buyurdılar ki: “Ben daḫi (16) teblīġ-i risāletüme naṣīḥat itdüm ki şehādet iderüm.” **[AN 11b]** ثم قال الستم تشهدون أن لا اله الّا الله و أنى رسول الله قالوا نشهد أن لا اله إلّا الله و أنك رسول الله قال و أنا اشهد مثل ما شهدتم **[İN 19a]** (2) Ya‘nī andan ṣoňra buyurdı ki: “Siz şehādet itmez misiz ki Allāhu Te‘ālā’dan (3) ġayrı ma‘būdun bi’l-ḥaḳḳ yoḳdur ve ben Allāhu Te‘ālā’nuň resūlüyüm?” Eyitdiler ki: (4) “Cümlemiz şehādet iderüz ki Allāhu Te‘ālā birdür ve sen Allāhu Te‘ālā’nuň (5) resūlüsün.” Ḥażret buyurdı ki: “Ben daḫi sizüň şehādetiňüz gibi **[NO1 17b]** şehādet iderüm (5) ثم قال أيها الناس انى خلقت فيكم ما ان تمسكتم به لن تضلوا بعدى كتاب الله و عترتى و ان اللطيف الخبير إنّهما لن يتفرّقا حتّى يردا علي الحَوض مابين بصرى و صنعاء وعدد آنينه عد النجوم اى ساءليكم كيف خلفتمونى في كتاب الله و في اهل بيتى. (10) Andan ṣoňra daḫi[588] buyurdılar ki: “Ben sizüň mābeyniňüzde kitābu’llāhı ve ehl-i beytümi (11) taḫlīf itdüm. Eger anuň ile temessuk idesiz, ḍāl olmazsız. Āgāh (12) oluň ki, ol Allāh ki laṭīf ve ḫabīrdür ki, kitābu’llāh ve ‘ıtretüm (13) biribirin müfāraḳat itmezler tā kim benüm ḥavżuma vārid olurlar ki ol (14) ḥavżuň vüs‘i Baṣrā ile Ṣan‘ā mābeyni deňlüdür ve ṣu nūş (15) idicek evānīsinüň ‘adedi nücūm-ı semā ‘adedi ḳadardur. Ey (16) nās! Taḥḳīḳan ben sizden su’āl idiciyem ki kitābu’llāh ile ehl-i beytüm (17) ḥaḳḳında niçe ‘amel itdüňüz?” قال ايها الناس من اولى الناس بالمؤمنين ثلث مرات ثم قال في الرابعة واخذ بيد على رضى الله تعالى عنه اللهم من كنت مولاه فعلى مولاه اللهم وال من والله و عاد من عاداه فقال لها ثلث مرات الا فليبلغ الشاهد الغائب. **[İN 19b]** (4) Andan ṣoňra buyurdı: “Yā nās mü’minlere cümleden evlā (5) ve aḳrab kimdür?” Üç kerre böyle didiler dördüncide Ḥażret-i İmām (6) ‘Aliyyü’l-murtażā’nuň *raḍıyallāhu te‘ālā ‘anh*[589] eline yapışup buyurdılar ki “Her kimüň (7) ben dostıyam, ‘Alī daḫi anuň dostıdur. Yā

[584] siz İN, NO1: sizler AN
[585] īmān ve AN +
[586] ta‘līm-i umūr-ı dīn ü İslām İN: ta‘līm-i dīn ü umūr-ı İslām NO1: ta‘līm-i umūr-ı İslām AN
[587] ‘aleyhi ve ‘aleyhimü’ṣ-ṣalavātü ve’s-selām daḫi cümle didiler ki: “Biz İN, NO1: raḍıyallāhu ‘anhüm eyitdiler cümle AN
[588] daḫi AN +
[589] ‘Alīye’l-murtażā’nuň raḍıyallāhu te‘ālā ‘anh İN, NO1: ‘Alī raḍıyallāhu ‘anhunuň AN

Allāh her kim anı dost **[NO1 18a]** edine, (8) sen daḫi anı dost idün ve her kim anı düşmen idine, sen daḫi (9) anı düşman ittiḫāẕ eyle."[590]

Rivāyet olunur[591] ki İmām Aḥmed *Müsned*'inde Berā bin 'Āzib'den (10) *raḍıyallāḥu 'anh* قال كنا مع النبي صلّى الله عليه و سلم فى سفر منزلنا بغديرخم (11) eyitdi, biz Ḥabīb-i Ekrem[592] *sallallāhu 'aleyhi ve sellem* ile seferde (12) idük. Ġadīr-i Ḫum nām mevżi'e[593] nāzil olduḳ ki Cuḥfe'den üç mīl (13) miḳdārı yerdür. فنودي فينا الصلوة جامعة و Ya'nī namāza (15) da'vet olunduḳ cemī'an ḥāżır[594] olup **[AN 12a]** iki şecere mābeyninde Sulṭān-ı (16) Enbiyā *'aleyhi efḍalü'ṣ-ṣalavāt ve ekmelü'ş-şenā*[595] öğle namāzını edā itdiler (17) ve اَخذ بيد علي كشح لرسول الله صلّى الله عليه و سلّم تحت شجرة تين فصلّى الظهر بنا. رضي الله عنه فقال ألستم تعلمون أني أولى بالمؤمنين من أنفسهم قالوا بلى فقال اللهم من كنتُ مولاه ؛ فعليٌّ مولاه، اللهمَّ والِ من والاه، وعادِ من عاداه، فلقيه عمرُ بعد ذلك، فقال له : هنيئًا يا ابنَ أبي طالبٍ أصبحتَ وأمسيتَ مولى كلِّ مؤمنٍ ومؤمنةٍ. **[İN 20a]** (5) Ya'nī Server-i kā'ināt (6) *'aleyhi efḍalu'ṣ-ṣalavāt* Ḥażret-i 'Aliyyü'l-murtażā'nuň[596] mübārek eline yapışup[597] (7) buyurdılar ki: "Siz bilmez misiz ki ben mü'minlerüň nefslerinden evlāyım?" Cümlesi:[598] "Bilürüz!" (8) didiler. Pes buyurdı ki: "Yā Allāh, ben her kimüň dostuyam; 'Alī anuň dostıdur. (9) Yā Allāh, **[NO1 18b]** her kim 'Alī'yi dost ittiḫāẕ ide; sen daḫi[599] anı dost idin (10) ve her kim 'adāvet ide; sen daḫi anı ḳabūl itme." Ḥażret-i 'Ömer bin el-Ḫaṭṭāb (11) *raḍıyallāhu 'anh* ḥīn-i mülāḳātda eyitdi: "Mübārek olsun saña yā İbn (12) Ebī Ṭālib, ṣabāḥ ve mesāda cümle mü'minīn ve mü'minātuň velīsi olmaḳdan (13) zā'il olmaduň."

İmām Ebū İsḥaḳ Ṣa'lebī *raḥmetu'llāhi 'aleyh*[600] tefsīrinde Süfyān bin (14) 'Uyeyne'den *raḥmetu'llāhi te'ālā 'anh*[601] naḳl ider ki: "Ḥaḳḳ celle ve 'alānuň se'ele (15) sā'ilün bi-'aẕābin vāḳı' ḳavlinden su'āl olundı ki "Kimüň ḥaḳḳında (16) nāzil oldı[602] su'āl iden sā'il kim idi?" Cevāb virüp eyitdi: (17) "Bir mes'eleden su'āl itdük ki senden

---

[590] ittiḫāẕ eyle AN: eyle İN: idin NO1
[591] olunur İN, NO1: ider AN
[592] Ḥabīb-i Ekrem İN, NO1: Ḥabību'llāh AN
[593] nām mevżi'e İN, NO1: dimek ile ma'rūf menzile AN
[594] ḥāżır İN, NO1 +
[595] ve ekmelü'ş-şenā İN: ve'ş-şenā AN: ve's-selām NO1
[596] 'Alīyü'l-murtażā'nuň İN, NO1: 'Alī *raḍıyallāhu 'anh*unuň AN
[597] eline yapışup İN, NO1: elin eline alup AN
[598] cümlesi AN +
[599] daḫi AN +
[600] 'aleyh AN +
[601] te'ālā 'anh NO1: 'anh İN: 'aleyh AN
[602] oldı İN, NO1: olup AN

evvel baña bu mes'eleden kimesne **[İN 20b]** (1) istifsār ve anuň ḥaḳīḳatinden istikşāf ve istiḫbār itmemişdi." (2) Vālidüm Ca'fer bin Muḥammed'den ve anlar daḫi[603] ābā-i büzürgvārlarından *raḍıyallāhu te'ālā* (3) *'anhum* ecma'īn rivāyet iderler[604] ki: "Sulṭān-ı kevneyn ve resūlü'ş-şaḳaleyn (4) *'aleyhi efḍalü'ṣ-ṣalavāt ve ekmelü't-taḥiyyāt* şol ḫīnde ki Ġadīr-i Ḫum (5) nām mevżi'de nāsı ḫıdmetine da'vet ve meclisinde cem'iyyet (6) fermān idüp Ḥażret-i 'Alī'nüň *raḍıyallāhu te'ālā*[605] *'anh* eline yapışup (7) buyurdılar ki: "Her kimüň ki ben anuň ṣāḥibiyem, 'Alī daḫi anuň ṣāḥibidür." (8) Bu ḫaber cemī'-i bilāda münteşir ve beyne'l-'ibād şāyi' ve müştehir oldı. Ḥāriṯ bin (9) Nu'mān el-Fihdī çünkim bundan ḫaberdār oldı, baġy ve ḥasedden (10) bī-ḳarār olup devesine süvār olup[606] ve Seyyidü'l-ebrāruň **[NO1 19a]** *'aleyhi'ṣ-ṣalātu* (11) *ve's-selām*uň **[AN 12b]** ḥużūrına varup nāḳasından inüp[607] ḳarār itdi (12) ve didi ki: "Yā Muḥammed bize emr eyledüň Ḥaḳ Te'ālā'nuň vaḥdāniyyetine ve senün (13) risāletüňe şehādet idevüz, ḳabūl itdük ve ṣalāt-ı ḫams (14) ve ṣavm-ı ramażān ve zekāt-ı emvāl ve ḥacc-ı beytu'llāhu'l-Melikü'l-Müte'āl, (15) emr itdüň, cümlesin ḳabūl eyledük. Bu meẕkūrāta rāżī olmayup (16) ibn-i 'ammūňı bizüm üzerimüze 'ālī ve 'ırżını tekmīl ve cemī'imüzden tafḍīl (17) idüp من كنتُ مولاه ؛ فعليٌّ مولاه[608] didük." Ḥażret *ṣallallāhu 'aleyhi ve sellem* **[İN 21a]** (1) buyurdılar ki: "Ol Allāh ḥaḳḳiyçün ki andan ġayrı ma'būdun bi'l-ḥaḳḳ yoḳdur, (2) bu ma'nā benden degüldür, Allāhu Te'ālā'dandur" didi. Ḥāriṯ bin Nu'mān (3) rücū' idüp rāḥilesi ṭarafına rıḥlet ve menziline[609] 'azīmet idüp (4) eyitdi: "Yā Allāh eger Muḥammed'üň didügi ḥaḳḳ ise üzerimüze ḥacāre yaġdur." (5) Daḫi menziline vāṣıl olmadın bir ṭaş nāzil olup depesinden vülūc (6) idüp dübüründen[610] ḫurūc itdi[611] ve mezbūr Ḥāriṯ helāk oldı. (7) Allāhu[612] Te'ālā celle ẕikruhu bu āyet-i kerīmeyi anuň ḥaḳḳında inzāl[613] eyledi.

(8) Ḥażret-i İmām 'Alī *raḍıyallāhu 'anh*'dan rivāyet olunur ki: "Ḥażret-i (9)

---

[603] daḫi AN +
[604] *raḍıyallāhu te'ālā 'anhum* ecma'īn rivāyet iderler İN, NO1: *raḍıyallāhu 'anhum* rivāyet ider AN
[605] te'ālā NO1 +
[606] olup ve AN +
[607] ḥużūrına varup nāḳasinden inüp İN, NO1: ḥużūrunda nāḳesinināḫe idüp AN
[608] Ben kimin dostuysam Ali de onun dostudur.
[609] menziline İN, NO1 +
[610] dübüründen İN, NO1: esfelinden AN
[611] itdi İN, NO!: eyledi AN
[612] Allah İN, NO1: Ḥaḳḳ AN
[613] inzāl İN, NO1: nāzil AN

Faḫr-ı ‘ālem *ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellem* yevm-i Ġadīr-i Ḫum’da baňa[614] ‘amāme ṣarup (10) mübārek yed-i beyżāları ve kef-i mu‘ciz-nümāları ile başuma ḳoyup iki (11) cānibüme destāruň ṭarafların irsāl idüp buyurdılar ki “Yevm-i Bedr (12) **[NO1 19b]** ve rūz-ı Ḫuneyn’de Ḥaḳḳ Te‘ālā baňa melā’ike-i nuṣret-ḳarīn[615] ve ferişteġān-ı (13) muḳarrabīn ile imdād buyurdı. Bu üslūb üzre ‘amāmem ile mu‘ammemīn (14) ve mu‘ayyen idiler ve ṭā’ife-i küffār ol sebebden münhezimīn oldılar.

Ve İmām-ı Ebu’l-Ḥasen-i Vāḥidī *raḍıyallāhu ‘anh* rivāyet ider ki[616] [617] ﴿يَا اَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ﴾ Ġadīr-i Ḫum güni Ḥażret-i İmām[618] ‘Alī bin Ebī (17) Ṭālib ḥaḳḳında nāzil oldı *Esbāb-ı Nüzūl* nām kitābında **[İN 21b]** (1) Ebū Sa‘īd-i Ḫudrī’den rivāyet olundı.[619] Çünkim ol Ḥażret, (2) ‘ālī-miḳdār ve seyyidü’l-ebrār ve senedü’l-aḫyāruň *‘aleyhi ṣalavātu’l- Melikü’l-Cebbâr*[620] (3) sinn-i şerīfleri altmış üçe bāliġ olmışdı[621] ve teblīġ-i (4) aḥkām encāma irişüp erkān-ı İslāmiyyeyi tekmīl idüp (5) fāriġ oldı, dār-ı fenādan menzil-i bāḳīye[622] **[AN 13a]** intiḳāl ve dünyā-yı denīden (6) ‘ālem-i āḫirete irtiḥāl buyurdılar. [623]جزا الله عنا خير ما يجزي الانبياء عن امتهم عليه و عليهم الصلاة و السلام

Evlād-ı Emcādları: (8) Ḳāsım ve Ṭayyib ve Ṭāhir ve İbrāhīm ve Zeyneb ve Ruḳayye (9) ve Ümmü Kulṯūm ve Fāṭıma’dur, *rıḍvānu’llāhi te‘ālā ‘aleyhim ecma‘īn.* (10) Cümlesi Ḫadīce’dendür *raḍıyallāhu ‘anhā*. İllā İbrāhīm ki Māriye-i Ḳıbṭıyye’dendür. (11) Fir‘avn-i Mıṣr Muḳavḳıs ihdā itmiş idi.[624]

Lem‘a-i ṯāniye: Ḫulefā-i Rāşidīn (12) ve e’imme-i müctehidīn *rıḍvānu’llāhi te‘ālā ‘aleyhim ecma‘īn* aḥvālinüň (13) beyānındadur. Resūlu’llāh Ḥażret-i Muḥammed[625] Resūlu’llāh’dan mervīdür (14) *ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellem* buyurmışlardur:[626] **[NO1 20a]** الخلافة من بعدي ثلاثون سنة ثم تصير امارة و ملكاً (15) ya‘nī:

---

[614] baňa AN +
[615] ḳarīn İN, NO1: āyīn AN
[616] *raḥmetu’llāh ‘aleyh* rivāyet ider İN, NO1: rivāyet ider *raḥmetu’llāh ‘aleyh, Esbāb-ı Nuzūl* nām kitābında Ebū Sa‘īd-i Ḫudrī’den *raḍıyallāhu ‘anh* AN
[617] “Ey Allah’ın Resûlü, rabbinden sana inzal edileni tebliğ et.” Mâide 5/67. ayetten nâkıs iktibas.
[618] İmām AN +
[619] *Esbāb-ı Nuzūl* nām kitābında Ebū Sa‘īd-i Ḫudrī’den rivāyet olundı İN, NO1 +
[620] mülkü’l Cebbār İN, NO1: Celīlü’l Cebbār AN
[621] olmışdı İN, NO1: oldı AN
[622] bāḳīye İN, NO1: beḳāya AN
[623] Allah bizi peygamberlerin ümmetlerinden mükafatlandırdığı en iyisiyle mükafatlandırsın. Onun ve onların üzerine salât ve selâm olsun.
[624] Fir‘avn-i Mıṣr Muḳavḳıs ihdā itmiş idi. İN, NO1 +
[625] Resūlu’llāh Ḥażret-i Muḥammed İN, NO1 +
[626] buyurmışlardır AN +

Benden ṣoňra ḫilāfet otuz senedür. (16) Andan ṣoňra emr-i ḫilāfet imāret ve melike mütebeddile olur.

(17) **Menāḳıb-ı Ḫalīfe-i Muḳaddem** Ṣıddīḳ-ı A‘ẓam Yār-ı Ġār-ı Ḥabīb-i Ekrem *ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellem*

[İN 22a] (1) **Beyt:**

شریعت را نخستین قرَت العین

رفیق مصطفی و ثانی اثنین[627]

Neşr: (2) Cāhilliyetde nāmları ‘Abdü’l-ka‘be idi. Ba‘de’l-islām ism-i şerīfini (3) Seyyidü’l-enām *‘aleyhi’ṣ-ṣalātu ve’s-selām* ‘Abdullāh ta‘yīn ḳodılar,[628] **Ebū Bekr** (4) künyetidür. İbn Ḳuḥāfe’dür ki ‘Oşmān bin ‘Āmir bin ‘Amr bin Ka‘b bin Sa‘d bin[629] Teym bin Mürre (5) bin Ka‘b’dur. Vālidesi Selmā bint Ṣaḫr’dur. Müddet-i ḫilāfetleri Sulṭān-ı (6) kevneyn *ṣallallāhu te‘ālā*[630] *‘aleyhi ve sellem*üň irtiḥāli[631] güninden cemāẕi’l-āḫirüň (7) yigirmi üçünci günine degindür ki[632] hicretüň on üçünci senesidür. (8) İki yıl, üç ay ve yedi gün ḫilāfet itmiş olurlar.[633] Sinn-i şerīfleri altmış üçdür. (9) Vefātları tārīḫ-i mezbūrda sill marażından vāḳı‘ olmışdur. Medfen-i (10) şerīfleri Faḫr-ı ‘ālem’üň[634] ‘aḳībinde vāḳı‘ olmışdur. Bir vechle ki mübārek (11) başları Ḥażret’üň omuzlarına meḥāzīdür ki ḥücre-i ‘Āişe-i Ṣıddīḳa’dur. (12) *raḍıyallāhu ‘anhā*’dadur.

Evlād-ı Emcādları ‘Abdu’r-raḥmān ve Muḥammed ve Esmā (13) ve ‘Āişe’dür *raḍıyallāhu ‘anhum*.[635] Kātibleri ‘Oşmān bin ‘Affān ve Zeyd (14) bin Ṣābit-i Enṣārī’dür *raḍıyallāhu te‘ālā ‘anhum*[636] *ecma‘īn*.[637] **Ḳāḍīsı** Ḥażret-i[638] (15) ‘Ömer bin el-Ḫaṭṭāb idi *raḍıyallāhu ‘anh*.[639] Ḥācibi Sedīd idi ki kendü ḳulıdur, (16) *raḍıyallāhu te‘ālā ‘anhum ecma‘īn.*[640]

---

[627] Dinin birincisi ve göz bebeği; Hz. Muhammed’in refiki ve ikincinin ikincisi.
[628] ḳodılar İN, NO1: buyurdılar ve AN
[629] Sa‘d bin AN +
[630] te‘ālā NO1 +
[631] irtiḥāli AN: vefātı İN, NO1
[632] degindür ki İN, NO1: degdür AN
[633] ḫilāfet itmiş olurlar AN: idi İN, NO1
[634] Faḫr-ı ‘ālem’üň İN, NO1: Ḥażret-i kā’inātuň AN
[635] raḍıyallāhu ‘anhüm İN, NO1 +
[636] te‘ālā ‘anhuma İN, NO1: ‘anhum AN
[637] ecma‘īn AN +
[638] Ḥażret İN, NO1 +
[639] raḍıyallāhu ‘anh AN +
[640] raḍıyallāhu te‘ālā ‘anhum ecma‘īn İN, NO1 +

Menāḳıb-ı ḫalīfe-i ṣāniye [NO1 20b] Emīrü'l-mü'minīn (17) 'Ömer bin el-Ḫaṭṭāb *raḍıyallāhu te'ālā*[641] *'anh*.

[İN 22b] (1) **Beyt:**

امین خطّه شرع ابن خطّاب

چراغ هشت خلد و شمع احباب[642]

(2) **Neṣr:**[643] Anlar Ebū Ḥafṣ 'Ömer bin el-Ḫaṭṭāb'dur ki İbn Nevfel bin 'Abdü'l-'uzza (3) bin Riyāḥ bin **[AN 13b]** 'Abdu'l-Ḳurṭa bin Zerā' bin Ġadīr[644] bin Ka'b bin Lüey'dür ki (4) bunda neseb-i şerīfleri Server-i enbiyā *'aleyhi'ṣ-ṣalātu ve's-selām*[645] ile cem' olur ki (5) Lüey Ḥabīb-i Ekrem *ṣallallāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem* ecdādıdur. Vālidesi[646] (6) Ḥayṣeme bint Hişām el-Meḫzūmī'dür. Müddet-i ḫilāfetleri Ebū Bekr-i Ṣıddīḳ (7) *raḍıyallāhu 'anh*'uň vefātı güninden māh-ı ẕi'l-ḥiccenüň yigirmi altıncı (8) günine dekdür ki hicretüň yigirmi üçünci senesi idi, Ebū Lü'lü nām[647] Naṣrānī penççşenbe (9) gün ṣabāḥ namāzın edā iderken ḫançer ile üç yerde ḍarb idüp (10) māh-ı mezbūruň yigirmi üçinde urup[648] üç günden ṣoňra şehādet ile (11) intiḳāl itdiler. Medfen-i şerīfleri Ebū Bekr-i Ṣıddīḳ yanındadur *raḍıyallāhu 'anhumā*. (12) Eyyām-ı ḫilāfetleri on yıl, altı ay ve beş gündür. 'Ömrleri altmış üçdür. (13) Evlād-ı kirāmları Ümmü Kulṯūm'den olmışdur ki Ḥażret-i 'Aliyyü'l-murtażā'nuň[649] (14) *raḍıyallāhu te'ālā*[650] *'anh*'uň duḫteridür ve ṣadāḳı ḳırḳ biň dirhemdür ki andan (15) iki veled ḥāṣıl oldı. Biri ẕeker idi ki Zeyd ismiyle müsemmādur (16) ve biri ünṯādur ki nāmı Fāṭıma'dur.[651] Pederinüň vefātından ṣoňra Muḥammed bin (17) Ca'fer bin Ebī Ṭālib nikāḥ itmişlerdür. Ġayrı ḫātūnlardan olan bunlardur: **[İN 23a]** (1) 'Abdullāh **[NO1 21a]** ve 'Ubeydullāh ve 'Āṣım ve Ebū Ṣaḥme ve Ḥafṣa ve Melīke (2) ve Ümm Cemīle ve Ṣaḥme'dür.[652] Kātibleri 'Abdullāh bin Ḫalef-i Ḫazā'ī (3) ve Zeyd bin Ṯābit idi

---

[641] *te'ālā* İN, NO1 +
[642] Din ülkesinin emini, Hattab'ın oğlu; sekiz cennetin ışığı, dostların mumu.
[643] Neṯr AN +
[644] 'Abdu'l-Ḳurṭa bin Zerā' bin Ġadīr İN, NO1: 'Abdullāh el-Ḳurṭa bin Zerāḥ bin 'Uẕẕi AN
[645] 'aleyhi'ṣ-ṣalātu ve's-selām İN, NO1: 'aleyhi's-selām AN
[646] Ḥabīb-i Ekrem *ṣallallāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem* ecdādıdur. Vālidesi İN, NO1: Ḥabībullāh *ṣallallāhu 'aleyhi ve sellem*üň ecdādındandur. Vālideleri AN
[647] senesi idi, Ebū Lü'lü nām AN: senesinde bir İN, NO1
[648] urup İN, NO1 +
[649] 'Alīye'l-murtażā'nuň İN, NO1: 'Alī AN
[650] *te'ālā* İN, NO1 +
[651] nāmı Fāṭıma'dur İN, NO1: Fāṭıma nāmdur AN
[652] Ṣaḥme'dür İN, NO1 +

raḍıyallāhu teʻālā[653] *ʻanhum ecmaʻīn*.[654] Ḳāḍīları Yezīd bin (4) Uḫtu'n-nemr idi. Medīne-i Münevvere'de ve Şüreyḥ bin el-Ḥāriṯ el-Kındī (5) idi. Kūfe'de ḥācibi Burḳā idi ki kendi ve ḳulları idi. Zamānlarında (6) vāḳıʻ olan fütūḥāt bunlardur: Fütūḥāt-ı[655] Dımaşḳ ve ekṯer-i bilād-ı Şām (7) Ḫālid bin Velīd ve Ebū ʻUbeyde bin el-Cerrāḥ *raḍıyallāhu ʻanhumā* serdārlıġıyla[656] (8) fetḥ oldı. Bīsān ve Ṭaberiyye ve Filisṭīn ve ʻAsḳalān ve Baʻlbek (9) ve Ḥumuṣ ve Ḥaleb ve Ḳayṣeriyye ve Anṭākıyye tā Beyt-i Maḳdis'e varınca (10) baʻżı muḥārebe ile fetḥ olundı ve **Cezāyir-i** Furāt'dan Burḳā ve Ḥarrān (11) ve Muṣul ve Nuṣaybīn ve Āmid ve ʻIrāḳ-ı ʻArab ve Medāyin Saʻd bin Ebī (12) Vaḳḳāṣ *raḍıyallāhu ʻanh* emāretiyle fetḥ olundı.[657] Ebü'l-fevāris (13) Eşʻarī'nüñ *raḍıyallāhu ʻanh* **[AN 14a]** serdārlıġıyla vilāyet-i Īrān ve Iṣtaḫr (14) ve Nihāvend ve Iṣfahān ve Āẕerbeycān ve baʻż-ı aʻmāl-i Ḫorāsān (15) fetḥ olundı ve ʻAmr bin el-Āṣ serʻaskerliġiyle vilāyet-i Mıṣr (16) ve İskenderiyye ve Ṭırāblus-ı Baḥriyye fetḥ olundı *raḍıyallāhu teʻālā ʻanhum* (17) *ecmaʻīn* ve Yezdicerd bin Kisrā ki āḫir mülūk-i ʻAcem'dür, münhezim olup **[İN 23b]** (1) Ferġānā'ya firār eyledi ve Dicle'nüñ ḥavālīsi ʻUtbe[658] bin Ġazvān serdārlıġıyla (2) fetḥ olundı.[659]

Menāḳıb-ı şāliş Emīrü'l-mü'minīn ʻOṯmān bin ʻAffān (3) *raḍıyallāhu* **[NO1 21b]** *ʻanh*

Beyt:

كان حلم و حيا بود عثمان

مجمع لطف و جامع قران[660]

---

[653] *teʻālā* İN, NO1 +
[654] *ecmaʻīn* AN +
[655] Fütūḥāt İN, NO1 +
[656] raḍoyallāhu ʻanhumā serdārlıġıyla İN, NO1: raḍıyallāhu ʻanhumānuñ eliyle AN
[657] emāretiyle fetḥ olundı İN, NO1: vāsıṭasıyla fetḥ oldı AN
[658] Nüshalarda عقبه şeklinde geçmektedir.
[659] Ebū'l-fevāris Eşʻarī'nüñ *raḍıyallāhu ʻanh* serdārlıġıyla vilāyet-i Īrān ve Iṣtaḫr ve Nihāvend ve Iṣfahān ve Āẕerbeycān ve baʻż-ı aʻmāl-i Ḫorāsān fetḥ olundı ve ʻAmr bin el-Āṣ serʻaskerliġiyle vilāyet-i Mıṣr ve İskenderiyye ve Ṭırāblus-ı Baḥriyye fetḥ olundı *raḍıyallāhu teʻālā ʻanhum ecmaʻīn* ve Yezdicerd bin Kisrā ki āḫir mülūk-i ʻAcem'dür münhezim olup Ferġānā'ya firār eyledi ve Dicle'nüñ ḥavālīsi ʻUtbe bin Ġazvān serdārlıġıyla fetḥ olundı İN, NO1: Ve Yezdicerd bin Kisrā münhezim olup Ferġāna'ya firār eyledi ve Dicle'nüñ dār-ı medārı ʻUtbe bin Ġazvān serdārlıġıyla fetḥ oldı. Ebū Mūsā Eşʻarī'nüñ *raḍıyallāhu ʻanh* sālārlıġıyla vilāyet-i Ehvāz ve Nihāvend ve Iṣtaḫr ve Iṣfahān ve Āẕerbeycān ve baʻż-ı aʻmāl-i Ḫorāsān fetḥ oldı ve ʻAmr bin el-Āṣ *raḍıyallāhu ʻanh*uñ serdārlıgı ile vilāyet-i Mıṣr ve İskenderiyye ve Ṭırāblus-ı Baḥriyye fetḥ oldı.
[660] Haya ve yumuşaklık kaynağı Osman, iyiliklerin merkezi ve Kur'ân'ı toplayan.

(4) **Neşr:** Anlar Ebū ‘Amr ve ‘Oşmān bin ‘Affān bin Ebī el-‘Āṣ bin Ümeyye[661] bin ‘Abd-i (5) Menāf’dur. Aṣḥāb-ı kirām *‘aleyhim rıḍvānü’l-Ḳuddūsi’s-Selām* māh-ı (6) muḥarremüň evvelinde bir rivāyetde evāḫirinde anuň ile bī‘at eylediler. (7) Hicretüň yigirmi dördinde tā şevvālüň āḫir gicesine dek hicretüň (8) otuz beşinde idi, bir ṭā’ife-i ehl-i baġy ü ḍalāl ve aṣḥāb-ı (9) ‘inād ü fesād ve erbāb-ı iḫtilāl muḥāṣara idüp beyt-i sa‘ādet-medārlarında (10) şehīd idüp yerin dārü’l-ḳarār itdiler. Bir rivāyetde[662] (11) sene-i mezbūre ẕi’l-ḥiccesinüň on sekizinde ammā rivāyet-i (12) ṣaḥīḥede māh-ı ramażānuň yigirmi yedinci gicesinde ki leyle-i Ḳadr’dür, (13) şehīd eylediler. Müddet-i ḫilāfetleri on bir yıl ve on bir ay ve sekiz (14) gün vāḳı‘ olmışdur. Müddet-i ‘ömrleri seksen iki senedür. (15) Ve Baḳī‘de[663] Medīne-i Münevvere’de defn olunmışlardur. Evlād-ı emcādları[664] ḫalefleri ‘Abdullāh-ı Ekber (16) ve ‘Abdullāh-ı Aṣġar, Ruḳayye’den olmışdur ki Server-i kā’ināt *‘aleyhi efḍalü’ṣ-ṣalavāt ve ekmelü’t-taḥiyyāt*[665] ḳızıdur ve Ābān ve Sa‘īd ve Ḫālid ve Muġīre **[İN 24a]** (1) ġayrıdan olmışdur. Fütūḥāt ki anlaruň zamānında vāḳı‘ olmışdur, (2) Afrīḳıyye ve Ḳıbrıṣ ve bilād-ı Kirmān ve Sicistān ve Nīşābūr (3) ve Fārs ve Ṭaberistān, vilāyet-i Ḫorāsān ve bilād-ı Māverāü’n-nehr (4) ve vilāyet-i Ermeniyye ve Şirvān’dur ve ol tārīḫde Yezdicerd bin Şehryār (5) melik-i Fārs’den,[666] Ḫorāsān’da ḳatl olundı. Ammā Ḥażret-i ‘Oşmān’uň[667] (6) kātibi **[NO1 22a]** Mervān bin Ḥakem idi. Ḳāḍīsı Ka‘b bin Lüey[668] idi. Ḥācibi (7) Ḥamrān nām ḳulı idi.

Menāḳıb-ı Ḫalīfe-i Rābi‘a Emīrü’l-mü’minīn (8) ‘Alī bin Ebī Ṭālib *kerrema’llāhu vechehu ve raḍıyallāhu te‘ālā*[669] *‘anh*.

Beyt:

اوج احسان و مکرمت را بدر

ولیء دین علی عالی قدر[670]

(10) **Neşr:** Anlar ‘Alī bin Ebī Ṭālib bin ‘Abdu’l-muṭṭalib’dür. İbn-i ‘amm-i

---

[661] bin Ümeyye AN: Velīd İN, NO1
[662] Bir rivāyetde İN, NO1 +
[663] Baḳī‘de AN +
[664] emcādları İN, NO1: ḫalefleri AN
[665] ve ekmelü’t-taḥiyyāt İN, NO1: -uň AN
[666] bin Şehryār melik-i Fārs’den İN, NO1: ki melik-i Fürs idi AN
[667] Ammā Ḥażret-i ‘Oşmān’uň İN, NO1 +
[668] Lüey İN, NO1: Süvār AN
[669] te‘ālā İN +
[670] İhsanın zirvesi, iyiliğin dolunayı; dinin velisi, yüksek kıymetli Ali.

Resūl (11) ve zevc-i Betūl'dür ki on iki imāmuň evvelidür. Vālidesi Fāṭıma (12) bint Esed bin Hāşim bin 'Abd-i Menāf'dur. Vālideyni Hāşim'den (13) olan ḫulefānuň evvelidür ki anlardan ṣoňra Muḥammed-i Emīn'üň daḫi böyle[671] (14) vāḳı' olmışdur ancaḳ māderi Zübeyde'dür, Hāşimiyye'dür. Künyetleri Ebu'l-Ḥasen (15) **[AN 14b]** ve Ebū Turāb'dur. Laḳabları Murtażā'dur. Bi'ṣetden evvel on yaşında olmaları (16) mervīdür ve hicretde yigirmi beş yaşında idiler. Eyyām-ı ḫilāfetlerinde (17) üç def'a cidāl ü ḳıtāl vāḳı' olmışdur. Evvel cenk vāḳı'a-i Cemel idi. **[İN 24b]** (1) Hicretüň otuz beşinde vāḳı' olmışdur. Māh-ı cemāẕi'l-āḫirüň (2) nışfında Baṣra vilāyetinde idi.[672] Aňa sebeb Ḥażret-i Ṭalḥa (3) ve Zübeyr olmışlardur *raḍıyallāhu 'anhumā*.[673] İkisi ol cenkde maḳtūl oldılar. Ol ḳażiyye (4) böyle vāḳı' olmışdur ki Baṣra'ya geldüklerinde Ḥażret-i Emīrü'l-mü'minīn 'Aliyyü'l-murtażā (5) *raḍıyallāhu te'ālā 'anh*[674] üç gün 'ale't-tevālī rusül-i resā'il-i[675] irsāl (6) idüp [676]﴿وَالصُّلْحُ خَيْرٌ﴾ muḳteżāsınca ṣulḥ ṭaleb eylediler. Çünkim ṣulḥ (7) muḳarrer olup cümle ḳulūb[677] şādān ve cemī'-i mü'minīn ferḥān (8) olup gicesi herkes ḫużūr ile ḫ̆āba varıcaḳ Ṭalḥa ve Zübeyr ḳılıç çeküp (9) ḳıtāle mübāşeret itdiler.[678] Otuz biň miḳdarı er[679] idi on (10) altı **[NO1 22b]** biň yedi yüz kimesne ḳatl olundı. Ṭalḥa ve Zübeyr 'askerden mufāraḳat (11) idüp bādiyede a'rābī elinde ḳatl olunup[680] şehīd oldılar. (12) Ecille-i Ḳureyş'den yetmiş kimesne Cemel'üň mehārin aḫẕ iderlerdi, (13) şerbet-i mevti nūş eylediler ve Emīrü'l-mü'minīn 'Alī[681] *raḍıyallāhu 'anh* (14) emr eyledi ki şütüri siňirleyeler, ol sebeble emr-i ḳıtāl nihāyet (15) ve ḥükm-i cidāl ġāyete irişdi.

Ve min cümleti'l-'acāib: Çünki şütürüň bir ayaġın ḳaṭ' eylediler, ol cemel[682] (16) üç ayaġ üzre pāyidār oldı. İki ayaġın siňirlediler,[683] (17) yine düşmeyüp iki ayaġı üzre[684] ber-ḳarār oldı. Üç **[İN 25a]** (1) ayaġın kesdiler bir ayaġ üzre kem-ā-kān durdı.

---

[671] daḫi böyle İN, NO1: öyle AN
[672] idi İN, NO1 +
[673] raḍıyallāhu 'anhumā AN +
[674] 'Alīyü'l-murtażā raḍıyallāhu te'ālā 'anh İN, NO1: 'Alī raḍıyallāhu 'anh AN
[675] resā'il İN, NO1 +
[676] "Uzlaşmak daha hayırlıdır." Nisâ 4/128. ayetten nâkıs iktibas.
[677] ḳulūb İN, NO1 +
[678] itdiler İN, NO1: eylediler AN
[679] miḳdārı er İN, NO1: ḳadar AN
[680] ḳatl olunup İN, NO1 +
[681] 'Alī AN +
[682] şütürüň bir ayaġın ḳaṭ' eylediler, ol cemel AN: bir ayaġın kesdiler İN, NO1
[683] siňirlediler AN: ḳaṭ' itdiler İN, NO1
[684] iki ayaġı üzre İN, NO1 +

Ve min me’āṣiri’l-icābe: (2) Çünki cemelüň bir ayaġın daḫi kesdiler,[685] Ḥażret-i Ṣıddīḳa *raḍıyallāhu ‘anhā*[686] hevdecde idi, (3) Muḥammed bin[687] Ebū Bekr *raḍıyallāhu ‘anh* hevdec içine elin medd itdükde Ḥażret-i[688] (4) ‘Āişe-i Ṣıddīḳa *raḍıyallāhu ‘anhā*[689] eyitdi: “Ḥaḳ Te‘ālā iḥrāḳun bi’n-nār itsün (5) ol kimesnenüň elin kim ḫānedān-ı server-i enbiyāya medd-i yed[690] ide.” Muḥammed *‘aleyhi ve ‘aleyhimü’s-selām*[691] (6) eyitdi: “Ecnebī degildür, yine[692] maḥremüň ve ḳarındaşuň Muḥammed’dür. Niçün beddu‘ā (7) idersün?” didi. Ḥażret-i[693] Ṣıddīḳa *raḍıyallāhu ‘anhā*[694] buyurdı ki: [695]“نفذ السهم” lākin[696] dünyāda olsun, (8) āḫiretde olmasun.” Fi’l-vāḳı‘ āḫirü’l-emr[697] Muḥammed bin Ebī Bekr Mıṣr’da aḫż (9) olunup āteşe yaḳdılar. Mu‘āviye devletinde aḫbārı muṭavvelātda meşhūrdur.[698] (10) Ve daḫi Ḥażret-i İmām’uň *raḍıyallāhu ‘anh* yanında yigirmi biň kimesne (11) **[NO1 23a]** var idi, ol ma‘rekede iki biň kimesne şehīd oldı oldı, raḥimehumu’llāh.[699] **[AN 15a] Ve min sür‘at-i vuṣūli’l-ḫaber:**[700] Rivāyet olunur ki rūz-ı ḳıtālde öğle (13) vaḳtinde Medīne-i Münevvere’de cenk vāḳı‘ olduġı ma‘lūm oldı, (14) şol vāsıṭa ile ki ecnās-ı ṭuyūr küştelerüň a‘żāsın alup (15) havā yüzine perrān ve cānib-i Medīne-i Münevvere’ye güẕerān olup (16) ba‘ż-ı[701] nevāḥīde a‘żā-yı insāndan bulundı. Ḥattā rivāyet olunur[702] bir kef (17) bulundı, barmaġında yüzügi[703] ḳaşında yazılmış. ‘Abdu’r-raḥmān ‘Atāb **[İN 25b]** (1) Mekke-i Mükerreme ile Medīne-i Münevvere mābeyninde bu ḫaber şāyi‘ ve bu ḳażiyye ma‘lūm

---

[685] ayaġın daḫi kesdiler İN, NO1: pāyini daḫi bürīde itdiler AN
[686] raḍıyallāhu ‘anhā AN +
[687] bin İN, NO1 +
[688] içine elin medd itdükde Ḥażret-i İN: içine el medd itdükde Ḥażret-i NO1: cevfine medd-i yed itdi AN
[689] raḍıyallāhu ‘anhā AN +
[690] yed İN, NO1 +
[691] ‘aleyhi ve ‘aleyhimü’s-selām AN +
[692] yine AN +
[693] Ḥażret İN, NO1 +
[694] raḍıyallāhu ‘anhā AN +
[695] Ok hedefi buldu.
[696] “نفذ السهم” lākin AN +
[697] āḫirü’l-emr İN, NO1 +
[698] Mıṣr’da aḫż olunup āteşe yaḳdılar. Mu‘āviye devletinde iḫbārı muṭavvelātda meşhūrdur İN, NO1: āteşe yanup vefāt eylediler AN
[699] var idi, ol ma‘rekede iki biň kimesne şehīd oldı oldı, raḥimehumu’llāh İN, NO1: idi, ma‘rekede iki biň yetmiş kimesne helāk oldı AN
[700] Ve min sür‘at-i vuṣūli’l-ḫaber İN, NO1: Ve min sür‘ati vuṣūli ḫaberi’s-sū’i AN
[701] ba‘ż-ı İN, NO1: ya‘nī AN
[702] rivāyet olunur AN +
[703] barmaġında yüzügi İN, NO1: barmaġınuň nigīn AN

(2) oldı.

İkinci ḥarb Ṣıffīn vāḳı‘ olmışdur.[704] Ol cenk Mu‘āviye ile (3) idi. Ẕi’l-ḥiccenüñ ġurresinde ibtidā olundı. Hicretüñ otuz ikinci (4) senesinde yüz on dört[705] gün ‘ale’d-devām ḳıtāl mütemādī (5) oldı. Ol müddetde yetmiş kerre cenk vāḳı‘ oldı. Emīrü’l-mü’minīn (6) Ḥażret-i ‘Alī’nüñ[706] *raḍıyallāhu ‘anh* ‘askeri ḍoḳsan biñ idi. (7) Yigirmi beş biñ[707] kimesne şehīd[708] oldı. Cümleden Ḥażret-i ‘Ammār bin Yāsir (8) aṣḥāb-ı kibārdan *raḍıyallāhu ‘anhum* yigirmi kimesne ile ki cümlesi Bedr (9) ġazāsında ḥāżır olmışlar idi, ol cenkde şehīd oldılar. (10) Andan ṣoñra Mu‘āviye ile yüz yigirmi biñ kimesne var[709] idi, ḳırḳ beş (11) biñ kimesne helāk oldı. Cenk-i Ṣıffīn’da **[NO1 23b]** ṭarafeynden ḳatl olunan (12) şehīd ḥükm olınur ammā aṣl-ı cenk-i Ṣıffīn ki Ḥażret-i server-i enbiyā ḫaber (13) virmişlerdür, Ḥażret-i ‘Ā’işe ile emīrü’l-mü’minīn ṣafder-i ġālib ‘Alī bin Ebī (14) Ṭālib mābeyninde vāḳı‘ olan ma‘rekedür.[710] Bu ḳażiyye āb-ı Furāt (15) ḳurbunda Ṣıffīn nām mevżi‘de vāḳı‘ olduġına bināen ḥarb-i Ṣıffīn dirler.[711]

(16) **Üçünci ḥarb** Yehūdāt’dur ki ol ṭā’ife ḫavāric idi.[712] Cemāẕi’l-āḫirüñ (17) nıṣfında hicretüñ otuz sekizinci yılında idi. Ḫāricīlerden[713] altı **[İN 26a]** (1) biñ[714] idi, cümle ṭu‘me-i şemşīr oldı[715]. Ancaḳ ḍoḳuz kişi ḫalāṣ oldı.[716] (2) Müddet-i ‘ömrleri altmış üçdür, şehādetleri ramażān-ı şerīfüñ (3) on ḍoḳuzında hicretüñ erba‘īn senesinde vāḳı‘ oldı. (4) ‘Abdu’r-raḥmān bin Mülcem nām şaḳī-i merdūd Mescid-i Kūfe’de mütevārī olup (5) İmām’uñ mübārek başına yalın ḳılıç ḍarb idüp Ramażān’uñ (6) yigirmi

[704] olmışdur İN, NO1: oldı AN
[705] İN, NO1 +
[706] Ḥażret-i ‘Alī’nüñ İN, NO1: ‘Alī AN
[707] biñ İN, NO1: nefer AN
[708] şehīd İN, NO1: helāk AN
[709] var İN, NO1 +
[710] biñ kimesne helāk oldı. Cenk-i Ṣıffīn’da ṭarafeynden ḳatl olunan şehīd ḥükm olınur ammā aṣl-ı cenk-i Ṣıffīn ki Ḥażret-i server-i enbiyā ḫaber virmişlerdür Ḥażret-i ‘Ā’işe ile emīrü’l-mü’minīn ṣafder-i ġālib ‘Alī bin Ebī Ṭālib mābeyninde vāḳı‘ olan ma‘rekedür İN, NO1: biñi depelendi AN
[711] dirler İN, NO1: ile müte‘ārif oldı. AN
[712] idi İN, NO1: ile vāḳı‘ olmışdur AN
[713] Ḫāricīler cümle İN, NO1: Ḫāricīlerden AN
[714] kimesne AN +
[715] oldı İN, NO1: olmışdur AN
[716] kişi ḫalāṣ oldı İN, NO1: nefer kimesne firār eyledi AN

yedinci güni vefāt itdi, *raḍıyallāhu teʿālā ʿanh*.[717] [718]﴿اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ (7) Necef'de defn olundı ki, Kūfe'nüñ mużāfātundandur. (8) Dārü'l-ḫilāfetleri Kūfe idi. Evlād-ı emcādları yigirmi yedi neferdür. On (9) ikisi ẕükūrdur. Evvelā İmām Ḥasen, ikinci İmām Ḥüseyin, üçünci (10) Muḥammed [bin][719] Ḥanefiyye dördünci ʿÖmer, beşinci ʿAbbās, **[AN 15b]** altıncı Caʿfer, (11) yedinci ʿAbdullāh, sekizinci ʿOs̱mān, ḍoḳuzıncı Muḥammed Aṣġar, (12) onuncı ʿAbdullāh, on birinci Yaḥyā, on ikinci ʿAvn. İnās̱ (13) on beşdür; Zeyneb-i Kübrā ve Zeyneb-i Ṣuġrā ve Ruḳayye-i **[NO1 24a]** Kübrā, (14) Ümmü'l-Ḥasen ve Remle ve Nefīse[720] ve Ruḳayye-i Ṣuġra ve Ümmühānī (15) ve Ümmi Kulṯūm ve Ümm-i Caʿfer ve Ümāme ve Seleme[721] ve Meymūne (16) ve Ḫadīce ve Fāṭıma'dur.

İmām Ḥasen *raḍıyallāhu teʿālā*[722] *ʿanh* ikinci imāmdur. Babası (17) ʿAlī el-Murtażā ve vālidesi Fāṭıma-ı Zehrā'dur *raḍıyallāhu teʿālā*[723] *ʿanhum*. Künyetleri Ebū Muḥammed **[İN 26b]** (1) ve laḳabları Zekī'dür. Vilādetleri Medīne-i Münevvere'de hicretüñ ikinci (2) senesinde māh-ı Ramażān'uñ[724] on beşinde şenbe güni vāḳıʿ olmışdur. (3) Müddet-i ḫilāfetleri peder-i ʿālī-ḳadrleri vefātından[725] hicretüñ ḳırḳ birinci (4) senesine dek[726] altı ay ve beşinci günde māh-ı rebīʿü'l-evvelüñ yigirmi (5) beşine dekdür. Baʿdehu Muʿāviye bin Ebī Süfyān ile ṣulḥ idüp (6) ḫilāfeti aña sipārīş eyledi.[727] Bir niçe şerāiṭ ile evvelā her sāl yüz (7) biñ altun irsāl ide[728] ve ferāġ-ı bāl ve intiẓām-ı ḥāl ile Medīne'de[729] (8) āḫir ʿömrine dek sākin ola ve aṣḥābına taʿarrüż olunmaya.[730] İmāmetleri (9) sekiz yıl, dört ay, on altı gün olmışdur. Şehādetleri (10) elmās ḫurdesiyle oldı. Ḫātūnı sā'ir ḫātūnlardan ġayret (11) itmişdi dirler[731], baʿżılar Muʿāviye işāretiyle

---

[717] İmām'uñ mübārek başına yalın ḳılıç ḍarb idüp Ramażān'uñ yigirmi yedinci güni vefāt itdi, *raḍıyallāhu teʿālā ʿanh* İN, NO1: yalın ḳılıcı İmām'a atup mübārek başlarına doḳunup māh-ı Ramażān-ı şerīf'üñ yigirmi birinci gün vefāt itdiler, *raḍıyallāhu ʿanh* AN

[718] "Şüphesiz biz Allâh'a aitiz ve kesinlikle biz ancak O'na dönücü kimseleriz!" derler. Bakara 2/156. ayetten nâkıs iktibas.

[719] bin ibaresi tamirle tarafımızca DİA esas alınarak eklenmiştir.

[720] Nüshalarda "taḳiyye" şeklinde imlâ olunmuştur.

[721] Nüshalarda "Selīme" şeklinde imlâ olunmuştur.

[722] teʿālā NO1 +

[723] teʿālā NO1 +

[724] Ramażānuñ İN, NO1: ramażān-ı şerīfüñ AN

[725] vefātından İN, NO1: vefāt gününden AN

[726] senesine dek İN, NO1: senesi ve AN

[727] eyledi İN, NO1: itdi AN

[728] irsāl ide İN, NO1: vire AN

[729] ile Medīne'de İN, NO1: ü me'āl ile Medīne-i Münevvere'de AN

[730] ʿömrine dek sākin ola ve aṣḥābına taʿarrüż olunmaya İN, NO1: ʿömrlerine dek sākin olalar AN

[731] itmişdi dirler İN, NO1: itmişdür diyü rivāyet olunur ve AN

olmışdur diyü rivāyet-i (12) ṣaḥīḥe iderler.[732] Allāhu a‘lemu bi-ḥaḳīḳati’l-ḥāl[733] hicretüñ ḳırḳ ḍoḳuzuncı (13) senesinde ṣafer ayınuñ yedinci güni pençsenbe gün[734] vāḳı‘ oldı (14) vefātı *raḥmetu’llāhı te‘ālā ‘aleyh*.[735] Evlād-ı emcādları on beş neferdür. (15) Ḍoḳuzı ẕükūrdur ki *Zeyd* **[NO1 24b]** ve *Ḥasen* ve ***‘Ömer*** ve *Ḳāsım* (16) ve *‘Abdullāh* ve *‘Abdu’r-raḥmān* ve *Ḥüseyin el-Eṣrem* ve *Ṭalḥa* ve *İsḥaḳ*’dur (17) ve altısı ināṣdur ki *Ümmü’l-Ḥasen* ve *Ümmü’l-Ḥüseyin* ve *Fāṭıma* ve *Ümm-i*[736] *‘Abdullāḥ* ve **[İN 27a]** (1) *Ümm-i Seleme* ve *Ruḳayye*’dür *raḍıyallāhu te‘ālā ‘anhum*.[737]

İmām Ḥüseyin[738] (2) üçünci imāmdur. Pederleri ‘Alī el-Murtażā ve māderleri Fāṭıma-i Zehrā’dur (3) *raḍıyallāhu ‘anhumā*. Künyetleri Ebū ‘Abdullāh ve laḳabları Reşīd’dür. Vilādetleri (4) Medīne-i Münevvere’de hicretüñ üçünci senesinde rebī‘ü’l-evvelüñ evāḫirinde (5) vāḳı‘ olmışdur. İmāmetleri on bir yıl[739] ve on bir ay ve üç (6) gün olmışdur. Şehādetleri Yezīd’üñ emri ile ve ‘Ubeydullāh bin Ziyād’uñ (7) sa‘yiyle Şemir ẕī Cevşen[740] la‘īnüñ mübāşeretiyle[741] hicretüñ altmış birinde (8) māh-ı Muḥarrem’üñ **[AN 16a]** ḍoḳuzında cum‘a güni Kerbelā nām mevżi‘de vāḳı‘ oldı.[742] (9) Müddet-i ‘ömrleri altmış beş yıl,[743] üç ay ve on gündür[744] yine Kerbelā’da (10) defn olundılar.[745] Evlād-ı kirāmları altı neferdür: Dördi ẕükūrdur:[746] ‘Alī-i Ekber (11) ve ‘Alī-i Aṣġar ve Ca‘fer ve ‘Abdullāh’dur. İnāṣ Sekīne ve Fāṭıma’dur.

(12) **İmām Zeynü’l-‘Ābidīn**[747] dördünci imāmdur. Pederi[748] İmām Ḥüseyin ve māderi (13) Şehrbānū’dur ki ‘Acem şāhı Yezdcird’üñ ḳızıdur.[749] İsm-i şerīfleri (14)

---

[732] diyü rivāyet-i ṣaḥīḥe iderler İN, NO1: dirler AN
[733] bi-ḥaḳīḳatü’l-ḥāl İN, NO1: bi-ḥaḳīḳatihi irtiḥāl AN
[734] ṣafer ayınuñ yedinci güni pençsenbe gün İN, NO1: māh-ı ṣaferüñ yedinci gün penç-şenbe güni AN
[735] vefātı raḥmetu’llāhi te‘ālā ‘aleyh İN, NO1 +
[736] ümm-i İN, NO1 +
[737] raḍıyallāhu te‘ālā ‘anhum İN, NO1 +
[738] raḍıyallāhu ‘anh AN +
[739] yıl İN, NO1: sene AN
[740] İN ve NO1 nüshalarında شمر زی جوشن şeklinde geçmektedir. Orijinali Şemir bin Zü’lcevşen şeklindedir.
[741] Ziyād’uñ sa‘yiyle Şemir ẕī Cevşen la‘īnüñ mübāşeretiyle İN, NO1: Ziyād nām şaḳīnüñ sa‘yiyle AN
[742] Kerbelā nām mevżi‘de vāḳı‘ oldı İN, NO1: vāḳı‘ olmışdur, Kerbelā nām mevżi‘de AN
[743] altmış beş yıl İN, NO1: altmış beş sene AN
[744] Hazreti Hüseyin’in doğum ve ölüm yılı: 626-680’dir. Yani 54-55 yaşında şehit edilmiştir. Dolayısıyla Yeni Câmi nüshası doğru tarihi vermesi bakımından önemlidir.
[745] olundılar İN, NO1: olmışlardur AN
[746] dördi ẕekūrdur İN, NO1 +
[747] raḥmetu’llāhi ‘aleyh AN +
[748] Pederi İN, NO1: pederleri AN
[749] ḳızıdur İN, NO1: duḫterinüñ aḫteridür AN

‘Alī ve künyeti Ebū Muḥammed ve laḳabı Seccād’dur. Vilādetleri Medīne-i Münevvere’de (15) hicretüñ otuz sekizinde Ṣa‘bān’uñ beşinci güninde[750] yekşenbe gün (16) vāḳı‘ olmışdur. İmāmetleri otuz dört yıl, on gün (17) olmışdur.[751] Şehādetleri zehr ile oldı ki ‘Abdü’l-melik bin Mervān **[İN 27b]** (1) sebeb oldı. **[NO1 25a]** Muḥarrem’üñ on birinde, hicretüñ ḍoḳsan beşinde (2) olmışdur.[752] Müddet-i ‘ömrleri elli yıl ve yedi ay idi. Merḳadleri (3) Medīne-i Münevvere’de Baḳī‘’dedür. Evlād-ı kirāmları on beş neferdür. (4) Ẕükūrı on bir neferdür ki Muḥammed Bāḳır ve Zeyd ve ‘Ömer (5) ve ‘Abdullāh ve Ḥasen ve Ḥüseyin ve Ḥüseyin-i Aṣġar ve ‘Abdu’r-raḥmān (6) ve Süleymān ve ‘Alī ve Muḥammed-i Aṣġar’dur. İnāṯ dörtdür: (7) Ḫadīce ve Fāṭıma ve ‘Aliyye ve Ümm-i Kulṯūm’dür.

İmām Muḥammed Bāḳır[753] beşinci imāmdur. (8) Pederi[754] İmām Zeynü’l-‘Ābidīn ve māderi Fāṭıma’dur[755] ki İmām Ḥasen’üñ (9) duḫteridür. Künyeti Ebū Ca‘fer ve laḳabı Bāḳır’dur. Vilādetleri hicretüñ elli sekizinde (10) ṣaferüñ üçünci güni şenbe gün vāḳı‘ olmışdur Medīne-i Münevvere’de.[756] (11) İmāmetleri on ḍoḳuz yıl iki ay ve yigirmi gün olmışdur. (12) Şehādetleri zehr ile oldı. İbrāhīm bin Velīd bin ‘Abdü’l-melik (13) ṭarafından Ẕi’l-ḥicce’nüñ yedisinde[757] dü-şenbe güni hicretüñ yüz (14) on dördünde. Müddet-i ‘ömrleri elli yıl ve yedi ay idi. Medīne Münevvere’de (15) Baḳī‘de defn olunmışdur.[758] Evlād-ı emcādları yedi idi.[759] Ẕükūrı beşdür. (16) Ca‘fer-i Ṣādıḳ ve ‘Abdullāh ve İbrāhīm ve ‘Ubeydullāh (17) ve ‘Alī’dür. İnāṯ iki neferdür:[760] Zeyneb ve Ümmü Seleme.[761]

İmām Ca‘fer Ṣādıḳ [İN 28a] (1) *raḥmetu’llāhı te‘ālā*[762] *‘aleyh* altıncı imāmdur. Pederi İmām Muḥammed Bāḳır ve māderi (2) Ümmü Ferve’dür ki Ḳāsım bin

---

[750] güninde İN, NO1 +
[751] olmışdur İN, NO1: ve AN
[752] beşinde olmışdur İN, NO1: beşindedür AN
[753] raḍıyallāhu ‘anh AN
[754] Pederi İN, NO1 +
[755] Nüshalarda “Abdullāh” şeklinde imlâ olunmuştur.
[756] hicretüñ elli sekizinde ṣaferüñ üçünci güni şenbe gün vāḳı‘ olmışdur Medīne-i Münevvere’de İN, NO1: māh-ı Ṣafer’üñ üçünci şenbe güni vāḳı‘ olmışdur, Medīne-i Münevvere’de, hicretüñ elli sekizinde AN
[757] yedisinde İN, NO1: yedinci AN
[758] Medīne Münevvere’de Baḳī‘de defn olunmışdur. İN, NO1: Baḳī‘-i Medīne’de medfūndur AN
[759] idi İN, NO1: neferdür AN
[760] iki neferdür İN, NO1 +
[761] Seleme İN, NO1: Külṯūm’dür AN
[762] te‘ālā İN, NO1 +

Muḥammed bin Ebī Bekr *raḍıyallāhu te'ālā*[763] *'anh* ḳızıdur. (3) Künyeti Ebū 'Abdullāh ve laḳabı Ṣādıḳ'dur[764] vilādetleri Rebī'u'l-evvel'üñ (4) **[AN 16b]** on yedisinde düşenbe güni vāḳı' olmışdur.[765] **[NO1 25b]** Hicretüñ (5) seksen üçinde Medīne-i Münevvere'de idi. İmāmetleri otuz (6) üç yıl ve on gün oldı[766] taḳrīben. Şehādetleri zehr ile oldı, (7) Ebū Ca'fer-i Devānıḳī ṭarafından şehr-i Şevvāl'de hicretüñ yüz ḳırḳ sekizinde. (8) Merḳadleri Medīne-i Münevvere'de Baḳī''dedür. Müddet-i 'ömrleri altmış (9) beş yıl oldı. Evlād-ı emcādları on neferdür. Yedisi ẕükūrdur. (10) *Mūsā Kāẓım* ve *İsḥāḳ* ve *Muḥammed* ve *İsma'īl*[767] ve **'***Abdullāh* ve *'Abbās* (11) ve *'Alī*'dür. İnāṯı *Ümmü Ferve* ve *Fāṭıma* ve *Esmā*'dur, *raḍıyallāhu* (12) *te'ālā 'anhum ecma'īn.*[768]

İmām Mūsā Kāẓım yedinci imāmdur *raḍıyallāhu te'ālā 'anh*.[769] (13) Pederi İmām Ca'fer māderi Ḥamīde-i Berberiyye'dür. Laḳabı (14) Kāẓım künyeti Ebu'l-Ḥasen'dür. Vilādetleri Ṣaferüñ yedincisinde[770] yekşenbe (15) güni vāḳı' olmışdur, hicretüñ yüz yigirmi sekizinde Ebū nām menzilde. (16) Müddet-i imāmetleri yigirmi yedi yıl ve küsrdür. Şehādetleri Hārūnu'r-Reşīd (17) ṭarafından zehr ile olmışdur. Ṣafer'üñ[771] yigirmi dördinde **[İN 28b]** (1) hicretüñ yüz seksen birinde Baġdād'da vāḳı' olmışdur. Merḳad-i şerīfleri (2) Meḳābir-i Baġdād ḳurbunda meşhūrdur.[772] 'Ömrleri elli beş yıl olmışdur.[773] Evlād-ı Kirāmları[774] (3) otuz ḍoḳuzdur.[775] Ẕükūrı yigirmi bir neferdür. *'Alī* ve *Zeyd*[776] ve *İbrāhīm* (4) ve *'Uḳayl* ve *Hārūn* ve *Ḥasen* ve *Ḥüseyin* ve *'Abdullāh* ve *İsma'īl* (5) ve *'Ubeydu'llāh* ve *Muḥammed* ve *Aḥmed* ve *Ca'fer* ve *Yaḥyā* ve *İsḥāḳ* (6) ve *'Abbās* ve *Ebu'l-Ḳāsım* ve *Ḥamza* ve *'Abdu'r-raḥmān* ve *Ḳāsım* (7) ve *Ca'fer-i Aṣġar*'dur. **[NO1 26a]** İnāṯ on sekizdür. *Ḫadīce* ve *Ümmü Ferve* (8) ve *Esmā* ve *'Ā'işe*[777] ve *Fāṭımatü'l-Kübrā* ve *Fātımātü'ṣ-Ṣuġrā* ve *Kulṯūm* (9) ve *Ümmü Kulṯūm*

---

[763] te'ālā İN, NO1 +
[764] ṣādıḳ'dur İN, NO1: ṣādıḳ AN
[765] olmışdur İN, NO1: oldı AN
[766] gün oldı İN, NO1: gündür AN
[767] ve *İsma'īl* + AN
[768] raḍıyallāhu te'ālā 'anhum ecma'īn.İN, NO1 +
[769] raḍıyallāhu te'ālā 'anh İN, NO1: raḍıyallāhu 'anh AN
[770] Ṣafer'üñ yedincisinde İN, NO1: māh-ı Ṣafer'üñ yedinci AN
[771] Ṣafer'üñ İN, NO1: māh-ı Ṣafer'üñ AN +
[772] Meḳābir-i Baġdād ḳurbunda meşhūrdur İN, NO1: Baġdād'da Meḳābir ḳurbundadur AN
[773] yıl olmışdur İN, NO1: yıldur AN
[774] Kirāmları İN, NO1: Emcādları AN
[775] ḍoḳuzdur İN, NO1: ḍoḳuz neferdür AN
[776] ve Zeyd İN, NO1: Rıżā AN
[777] 'Ā'işe İN, NO1: 'Aliyye AN

ve *Āmine* ve *Zeynebü'l-Kübrā* ve *Ümmü 'Abdullāh* ve *Zeynebü's-ṣuġrā* (10) ve *Ümmü'l-Ḳāsım* ve *Ḥalīme* ve *Esmāü'l-Ṣuġrā* ve *Maḥmūde* ve *İmāme* (11) ve *Meymūne*'dür.

İmām 'Alī el-Rıżā *raḍıyallāhu te'ālā 'anh*[778] sekizinci imāmdur. Pederi (12) Mūsā Kāẓım[779] ve māderi Necme[780] künyeti Ebu'l-Ḥasen ve laḳabı Rıżā'dur. (13) Vilādetleri Ẕi'l-ḳa'de'nüñ on beşinde penç-şenbe güni,[781] hicretüñ (14) yüz ḳırḳ sekizinde, Medīne-i Münevvere'de vāḳı' oldı.[782] Müddet-i imāmetleri (15) yigirmi bir yıl ve beş[783] ve küsr olmışdur. Şehādetleri Me'mūn ḳıbelinden (16) zehr ile oldı tarīḫüñ[784] iki yüz üçinde. Merḳad-i şerīfleri Ṭūs'da (17) Senābād nām mevżi'dedür. 'Ömri[785] elli bir yıl ve küsrdür. Evlād-ı kirāmları[786] **[İN 29a]** (1) yedi neferdür. Cümlesi ẕükūrdur. *Muḥammed Cevād* ve *Ebū Ca'fer* ve *Ebū Muḥammed* (2) ve *Ebu'l-Ḥasen* ve *Ca'fer* ve *İbrāhīm* ve *Ḥüseyin*'dür. *raḍıyallāhu te'ālā 'anhum ecma'īn.*[787]

(3) **İmām Muḥammed Cevād**[788] *raḍıyallāhu te'ālā 'anh*[789] ḍoḳuzıncı (4) imāmdur. Pederi[790] İmām 'Alī Rıżā **[AN 17a]** ve māderi Ḥayzerān'dur. Künyeti Ebū Ca'fer (5) ve laḳabı Cevād'dur. Vilādetleri Medīne'de[791] hicretüñ yüz ḍoḳsan beşinde (6) Ramażān'uñ on ḍoḳuzında[792] vāḳı' olmışdur.[793] Müddet-i imāmetleri sekiz[794] (7) yıl ve şehādetleri Mu'taṣım Ḫalīfe[795] ḳıbelinden zehr ile olmışdur. (8) Ẕi'l-ḳa'de'nüñ avāḫirinde[796] se-şenbe güni tārīḫüñ[797] iki yüz (9) yigirmi**[NO1 26b]**sinde. Merḳad-i

---

[778] raḍıyallāhu te'ālā 'anh İN, NO1: raḥmetu'llāhi 'aleyh AN
[779] Mūsā Kāẓım İN, NO1: İmām Mūsā Kāẓım'dur
[780] Nüshalarda "Nübiyye" şeklinde yazılmıştır. 'نوبيَه'
[781] vāḳı' olmışdur AN +
[782] vāḳı' oldı İN, NO1 +
[783] ay AN +
[784] tārīḫüñ İN, NO1: hicretüñ AN
[785] 'Ömri İN, NO1: Müddet-i 'ömrleri AN
[786] kirāmları İN, NO1: emcādları AN
[787] raḍıyallāhu te'ālā 'anhum ecma'īn İN, NO1 +
[788] Cevād İN, NO1: Taḳī AN
[789] raḍıyallāhu te'ālā 'anh İN, NO: raḥmetu'llāhi 'aleyh AN
[790] Pederi İN, NO1, NO1: pederleri AN
[791] Medīne'de İN, NO1: Medīne-i Münevvere'dür. Ramażān-ı şerīf'üñ on ḍoḳuzında AN
[792] Ramażān'uñ on ḍoḳuzında İN, NO1 +
[793] vāḳı' olmışdur İN, NO1 +
[794] sekiz İN, NO1: on sekiz AN
[795] Ḫalīfe İN, NO1 +
[796] avāḫirinde İN, NO1: āḫirinde AN
[797] tārīḫüñ İN, NO1: hicretüñ AN

şerīfleri Baġdād'da[798] Kāẓım'uň ḳurbundadur.[799] (10) Müddet-i 'ömrleri yigirmi beş yıl ve iki ay, on bir gündür. Evlād-ı (11) emcādları dörtdür. İkisi ẕükūrdur ki *'Alī Naḳī* ve *Mūsā* ve ikisi (12) inās̱dur ki *Fāṭıma* ve *İmāme raḍıyallāhu te'ālā 'anhum*.[800]

İmām 'Alī Naḳī (13) *raḥmetu'llāh*[801] onuncı imāmdur. Pederi İmām Muḥammed Cevād ve māderi (14) Şemāme'dür. Künyeti Ebu'l-Ḥasen ve laḳabı Naḳī'dür. Vilādetleri Ẕi'l-ḥicce'nüň (15) on beşinde hicretüň iki yüz on ikisinde Medīne-i Münevvere'de (16) vāḳı' olmışdur. Müddet-i[802] imāmetleri otuz üç yıl ve altı ay ve yigirmi (17) gün olmışdur.[803] Şehādetleri zehr ile oldı. Mu'tazz Ḫalīfe[804] emriyle **[İN 29b]** (1) māh-ı Receb'üň üçünci güni[805] dü-şenbe gün hicretüň iki yüz elli (2) dördinde Ş̱āmira nām mevżi'de merḳad-i şerīfi daḫi anda vāḳı' (3) olmışdur.[806] Müddet-i 'ömrleri ḳırḳ yıla ḳarīb oldı. Evlād-ı kirāmları[807] (4) dört neferdür: Üçi ẕükūrdur[808] *Ḥasen 'Askerī* ve *Ḥüseyin* ve *Ca'fer* (5) biri mü'enneş̱dür ki *'Āliye'*dür, *raḍıyallāhu te'ālā 'anhum ecma'īn.*[809]

İmām Ḥasen 'Askerī (6) *raḍıyallāhu te'ālā 'anh*[810] on birinci imāmdur. Pederi İmām 'Alī Naḳī ve māderi Ḥudīs̱e'dür. (7) Künyeti Ebū Muḥammed ve laḳabı 'Askerī'dür. Vilādetleri Rebī'u'l-āḫir'üň dördünci (8) güni dü-şenbe gün vāḳı' oldı[811] hicretüň iki yüz otuz ikisinde. (9) Müddet-i imāmetleri beş yıl ve sekiz ay ve küsrdür. Şehādetleri zehr ile (10) oldı. Mu'temed-i 'Abbāsī'nüň emriyle Rebī'u'l-evvel'üň[812] sekizinci güni[813] yekşenbe (11) **[NO1 27a]** gün hicretüň iki yüz altmışında Sāmira'da vāḳı' oldı, ḳabr-i[814] şerīfi (12) daḫi andadur. Müddet-i 'ömrleri yigirmi yedi yıl ve iki

---

[798] pederleri AN +
[799] ḳurbundadur İN, NO1: cenbindedür AN
[800] ikisi inās̱dur ki *Fāṭıma* ve *İmāme raḍıyallāhu te'ālā 'anhum* İN, NO1: inās̱ *Fāṭıma* ve *İmāme*'dür AN
[801] raḍıyallāhu te'ālā 'anh İN, NO1: raḥmetu'llāh AN
[802] Müddet İN, NO1 +
[803] yigirmi gün olmışdur İN, NO1: yigirmi yedi gün AN
[804] Ḫalīfe İN, NO1: 'Abbāsī AN
[805] güni İN, NO1 +
[806] anda vāḳı' olmışdur İN, NO1: andadur ve AN
[807] kirāmları İN, NO1: emcādları AN
[808] Üçi ẕükūrdur İN, NO1: ẕükūrı AN
[809] raḍıyallāhu te'ālā 'anhum ecma'īn İN: raḍıyallāhu te'ālā 'anhum NO1: - AN
[810] raḍıyallāhu te'ālā 'anh NO1: raḍıyallāhu 'anh İN: raḥmetu'llāhi 'aleyh AN
[811] vāḳı' oldı ḳabr İN, NO1: ve medfen AN
[812] Rebī'u'l-evvel'üň İN, NO1: māh-ı Rebī'u'l-evvel'üň AN
[813] güni İN, NO1 +
[814] vāḳı' oldı İN, NO1 +

ay yigirmi gün (13) oldı.[815] Veled-i ḫalefleri ancaḳ Muḥammed Mehdī'dür.

İmām Muḥammed Mehdī[816] on ikinci (14) imāmdur, pederi İmām Ḥasen 'Askerī, māderi Nercis'dür. Künyeti Ebu'l-Ḳāsım (15) laḳabı[817] Ḥüccet ve Ḳā'im ve Munṭaẓar ve Ṣāḥibü'l-Emr'dür. Vilādetleri Ṣa'bān'uň[818] (16) on beşinde hicretüň iki yüz elli senesine Sāmira nām mevżi'de (17) olmışdur. Müddet-i 'ömrleri ve müddet-i imāmetleri[819] Ḥaḳḳ celle ve[820] te'ālā'nuň ma'lūmıdur. **[İN 30a]** (1) 'Ālem-i ṣabāvetde 'ilm ü[821] ḥikmet müyesser oldı ve ol ḥażretüň iki kerre ġaybeti (2) vāḳı' oldı. Ol ġaybetde ol ḥażretle 'ulemā ve ṣuleḥā **[AN 17b]** mābeyninde altmış (3) biň[822] miḳdārı murāsele ve mukātebe ve sefīr gelüp gitmekden ḫālī degül (4) idi. Tā hicretüň üç yüz yigirmi senesinüň Ṣa'bān'ına dek.[823] (5) 'Alī bin Muḥammed-i Semerḳandī fevt olıcaḳ ḫaber munḳaṭı' oldı. Ġaybet-i kübrānuň (6) evveli bundandur. Bu meẕkūr olan aḥvāl ki Mehdī ḥaḳḳında beyān (7) olundı, fırḳa-i Şī'a'nuň meẕhebidür. Ammā meẕheb-i ehl-i sünnet ve'l-cemā'at[824] (8) *raḍıyallāhu te'ālā 'anhum*.[825] Mehdī ḥaḳḳında oldur ki Mehdī-i mev'ūd (9) henüz vücūda gelmemişdür. Ol ḥażret, İmām Ḥasen evlādından (10) gelür.[826] İmām Ḥüseyin evlādından **[NO1 27b]** degüldür. Anuň nāmı Muḥammed bin 'Abdullāh (11) olsa gerekdür.

Ve min nevādiri'l-ḥavārıḳ[827] *Keşfü'l-Ġumme* ṣāḥibi eydür: Ekṣer-i evḳātde (12) İsma'īl Herḳalī'nüň ḳıṣṣa-i ġarībesin ve ḥikāyet-i 'acībesin ki zamān-ı (13) ḳarībde ẓuhūr itmişdi, maḥāfil ü mecālisde ẕikr iderdüm. İttifāḳ (14) bir gün ṣaded-i ḥikāyetde ve eṣnā-yı rivāyetde ḥużżār meclisinden (15) bir merd: "Ben İsma'īl-i meẕkūruň veled-i ṣulbiyem ve nāmum Şemsü'd-dīn'dür." didi. (16) Baňa ol ḥüsn-i ittifāḳ ḫoş gelüp su'āl itdüm ki: "Pederiňüň (17) uyluġında 'ārıż olan marażı gördüň mi idi?" Eyitdi: "Ol **[İN 30b]** (1) zamānda ben ṣaġīr olmaġile teşḫīş itmez[828] idüm. Lākin ṣıḥḥatinden ṣoňra (2)

[815] ve iki ay yigirmi gün oldı İN, NO1 +
[816] İmām Muḥammed Mehdi İN, NO1: Ṣāḥibü'l-emr Muḥammed AN
[817] laḳabı İN, NO1 +
[818] Ṣa'bān'uň İN, NO1: māh-ı Ṣa'bān'uň AN
[819] imāmetleri İN, NO1: ḫilāfetleri AN
[820] celle ve NO1 +
[821] 'ilm ü İN, NO1 +
[822] biň İN, NO1: dört AN
[823] dek İN, NO1 +
[824] meẕheb-i ehl-i sünnet ve'l-cemā'at İN, NO1: ehl-i sünnet ve'l-cemā'at meẕhebi AN
[825] raḍıyallāhu te'ālā 'anhum İN, NO1 +
[826] evlāladından gelür İN, NO1: ẕürriyyetindendür AN
[827] Ve min nevādiri'l-ḥavārıḳ İN, AN: Ve mine'l- ḥavārıḳu'n-nevādir NO1
[828] itmez İN, NO1: itmiş degül AN

ol mevżi‘de ḳıl bitmiş idi gördüm.” didi ve[829] bu ḳażiyyenüñ (3) şerḥi budur ki: İsma‘īl Herḳalī’nüñ ṣaġ uyluġunda bir yara (4) peydā oldı. Bir vechle ‘ilāca imkān ve bir merhemden iltiyām (5) ve dermān müyesser olmadı. Āḫirü’l-emr derdini[830] Seyyid Rıżāü’d-dīn Tāvus’a (6) i‘lām itdi. Seyyid-i meẕkūr Ḥaleb’üñ cerrāḥların iḥżār idüp (7) bunuñ ‘ilācın istifsār itdi. Cümlesi ittifāḳ idüp[831] (8) bunuñ ‘ilācı aṣlā ve ḳaṭ‘ā[832] kesmeden ġayriyle olmaz. Kesmekde daḫi[833] (9) ḫaṭar-ı ‘aẓīm vardur. Zīrā bu cürḥ, ekḥāl nām ḍamāruñ[834] ḥavālīsinde vāḳı‘ (10) olmışdur. İḫtimāldür ki ‘ırḳ[835] kesilse helāk olmaḳ **[NO1 28a]** lāzım olur (11) diyü cevāb virdiler.[836] Seyyid-i mezbūr ol āvānda Baġdād’a gitmege (12) ‘azīmet itmiş idi. İsma‘īl’i daḫi hem-rāh idüp anda olan (13) cerrāḥlara daḫi[837] gösterdiler. Cümlesi ol cevābı virdiler. **Rāvī eydür**: (14) İsma‘īl eyitdi: “Çünki ‘ilācdan me’yūs oldum, yüzümi ḳıble-i (15) Ḳāżi’-ḥācāt’a idüp ma‘ābidde ‘ibādātı pīşe ve müşāhid-i evliyā[838] (16) müşāhedesin endīşe itdüm. Giceleri iḥyā ve e’imme-i hüdā isti‘ānetin (17) recā[839] ḳılurdum. Tā kim bir gün taṭhīr-i beden ü şiyāb ve tenẓīf-i esbāb içün **[İN 31a]** (1) Dicle kenārına vardum. Ḥīn-i mürāca‘atda mānend-i çār-yār **[AN 18a]** dört (2) süvār-ı nāmdār gördüm. Şemşīrleri yanlarında,[840] biri ferrāce giyer. Ṣaġ (3) yanında olan kimesnenüñ elinde bir sinān-ı cān-sitān var idi, (4) selām virdi.[841] Ol ferrāce-pūş baña didi ki[842]: ‘Yarın ehl ü ‘iyālüñ (5) yanına gitmek ister[843] misin?’ ‘Ne‘am’ didüm. ‘Yanıma gel, zaḥmetüñ göreyim’ didi. (6) Yanına[844] varup cürḥümi[845] keşf itdüm. Elin uzadup muḥkem ṣıḳdı, (7) ziyāde zaḥmet çekdüm. Ol nīze-dār baña eyitdi: أفلحت يا اسمعيل (8) ya‘nī cürḥden ḫalāṣ olduñ, murāduñ ḥāṣıl oldu,

[829] bitmiş idi gördüm.” didi ve İN: bitmiş idi gördüm.” didi NO1: bitmiş gördüm.” AN
[830] derdini İN, NO1: derūnı AN
[831] idüp İN, NO1: itdiler ki AN
[832] ve ḳaṭ‘ā İN, NO1 +
[833] daḫi İN, NO1: ḫod AN
[834] nām ḍamāruñ İN, NO1: ḍamārınuñ AN
[835] ‘ırḳ İN, NO1: ol ḍamār
[836] olur diyü cevāb virdiler İN: gelür diyü cevāb virdiler NO1: gelür AN
[837] daḫi İN, NO1: bi-isrihim AN
[838] evliyā İN, NO1: ziyāret ve AN
[839] recā İN, NO1: istid‘ā AN
[840] yanlarında İN, NO1: kemerlerinde beste AN
[841] var idi selām virdi İN, NO1: baña gelüp selām virdiler AN
[842] baña didi ki İN, NO1: mābeynlerinde idi baña eyitdi AN
[843] ister İN, NO1: murād ider AN
[844] Yanına İN, NO1: Ben daḫi yanına AN
[845] cürḥümi İN, NO1: yaramı AN

didi.[846] Beni (9) bildügine[847] ta‘accüb itdüm. ‘Biz ve siz felāḥ bulduḳ inşā’llāhu te‘ālā’[848] didüm. Baňa (10) eyitdi: ‘Bu yaraňı **[NO1 28b]** ṣaḳın, ḥażret-i[849] imāmdur.’ Hemān kim bunı istimā‘ (11) itdüm, bī-hūş oldum. Ba‘dehu[850] sür‘at idüp rikābın[851] būs itdüm (12) ve[852] yanınca bir miḳdār gitdüm, ‘Baňa mürāca‘at eyle.’ diyü emr itdi. Böyle buyurdılar.[853] Ben eyitdüm: (13) ‘Hergiz ḥażretüňüzüň mülāzemetinden müfāraḳat itmezem.’ Yine[854] ‘Rücū‘ eyle ki ḥalāṣuň (14) andadur.’ buyurdılar. Ben yine ışrār idüp dönmedüm.[855] Ol nīze-dār eyitdi: (15) ‘Ḥicāb[856] itmez misüň ki imāmuň emrini[857] redd idersin?’ Bi’ż-żarūrī (16) tevaḳḳuf eyledüm. Çünki bir miḳdār gitdiler, ḥażret-i imām[858] mübārek yüzini baňa döndürüp[859] (17) eyitdi: ‘Çünkim Baġdād’a varasın, Mustanşır Ḫalīfe[860] seni ṭaleb idüp[861] **[İN 31b]** (1) saňa ba‘żı nesne virür, zinhār ḳabūl eylemeyesin.’ diyü buyurdı.[862] (2) Benüm ḥayretüm daḫi ziyāde oldı. Anlar gözümden ġā’ib oldı. (3) Andan ṣoňra meşāhid-i ‘āliyeye vardum, ol süvārlardan su’āl (4) itdüm.[863] Kimesne eṣerlerinden[864] ḫaber virmedi.[865] Ben ‘alāmetlerin ḫaber viricek (5) ba‘żı ḫuddām[866] eyitdi: ‘Şürefādan ba‘żı kimesne olalar.’[867] Ben eyitdüm: ‘Ḫayır, (6) ḥażret-i imām bile[868] idi.’ Eyitdiler: ‘İmām ferrāce-pūş mı idi?[869] (7) Ben eyitdüm: ‘Ferrāce-pūş idi.’ ‘Yā niçün yaraňı göstermedüň?’ didiler.[870] (8) ‘Gösterdüm.’ didüm. Ṣaġ

---

[846] cürḥden ḥalāṣ olduň murāduň ḥāṣıl oldu, didi İN, NO1: murāduňa irdüň ve ḫavfdan emīn olduň AN
[847] ziyādesiyle AN +
[848] te‘ālā NO1, AN +
[849] Bu yāre ki ṣaḳın ḥażret-i İN, NO1: Bunlar AN
[850] Ba‘dehu İN, NO1 +
[851] dizün ve AN +
[852] daḫi AN +
[853] Böyle buyurdılar NO1 +
[854] eyitdi AN +
[855] ki ḥalāṣuň andadur.’ buyurdılar. Ben yine ışrār idüp dönmedüm. İN, NO1: senüň ṣalāḥuň andadur.’ Yine ben gitmede ışrār itdüm AN
[856] Ḥicāb İN, NO1: Şerm AN
[857] emrini İN, NO1: kelāmın AN
[858] imām İN, NO1 +
[859] döndürüp İN, NO1: idüp AN
[860] ḫalīfe İN, NO1 +
[861] idüp İN, NO1: etse gerekdür ve AN
[862] diyü buyurdı İN: diyü buyurdılar NO1: - AN
[863] itdüm İN, AN: eyledüm NO1
[864] eṣerlerinden İN, NO1 +
[865] virmedi İN, NO1: ve ḫaberlerinden eṣer virmedi ve AN
[866] ba‘żı ḫüddām İN, NO1: ba‘żılar AN
[867] ‘Şürefādan ba‘żı kimesne olalar.’ İN: ….. idiler.’ NO1: ‘Belki şürefādan ba‘żı kimesneler olalar.’
[868] bile İN, NO1: kendileri AN
[869] mı idi? İN, NO1: mıydı yāḫūd nīze-dār? AN
[870] ‘Ya niçün yāraňu göstermedüň?’ didiler. İN, NO1: eyitdiler: ‘Yaraňu niçün göstermedüň?’ AN

uyluġuma naẓar itdüm, cürḥadan eṣer yoḳ.[871] Kemāl-i dehşetümden (9) ṣol uyluġumı[872] açdum, ḫalḳ[873] bu ḳażiyyeye vāḳıf olıcaḳ üzerime hücūm (10) idüp cümle[874] esbābum pāreleyüp[875] teberrüken her biri bir pāresin aldı.[876] (11) Bir mertebeye vardum ki ayaġ[877] **[NO1 29a]** altında helāk olmaġa ḳarīb oldum. (12) Āḫirü'l-emr ol 'aḳebāt-ı 'āliyenüň[878] ḫuddāmı niçe[879] miḥnet-i bisyār ile (13) beni[880] ḫalāyıḳdan **[AN 18b]** ḫalāṣ itdiler ve ḫazīneye ṣaḳladılar.[881] Ol gice anda (14) yatdum,[882] 'ale'ṣ-ṣabāḥ Baġdād'a vardum.[883] Çünki ḫalāyıḳ[884] bu emrden ḫaberdār (15) oldılar, yine az ḳaldı ki Baġdād'da beni çekineler.[885] Seyyid Rıżāü'd-dīn (16) bunı istimā' idüp gelüp beni miyān-ı ḫalāyıḳdan[886] ḳurtardı. (17) Ba'd-i zamān[887] beni Mustanṣır'uň vezīrine iletdi. Ben ol ḳażiyyenüň[888] şerḥini **[İN 32a]** (1) taḳrīr itdüm vezīr ḥükemāyı cem' idüp[889] anlardan su'āl itdi ki "Bu[890] cürḥ (2) ḳat' olunup 'ilāc olunsa ne deňlü zamānda[891] ṣıḥḥat bulur idi?" (3) Cümlesi eyitdiler: 'Fe-lā eḳall iki ayda ışlāḥ olur ve ol mevżi'de (4) beyāż yer ḳalur[892] aṣlā anda ḳıl bitmez." Vezīr eyitdi: 'Ḳaç gündür siz bu (5) ādemüň yarasın gördüňüz?'[893] eyitdiler: "İki gündür." Vezīr işāret eyledi,[894] (6) uyluġumı açdum. Ḥükemādan biri görüp feryād-künān:[895] [896]هذا من عمل المسيح (7) didi[897] ve seyyid na'ra

---

[871] yoḳ İN, NO1: görmedüm AN
[872] uyluġumı İN, NO1: ayaġumı AN
[873] cümle AN +
[874] cümle İN, NO1 +
[875] pāreleyüp İN, NO1: pārelediler AN
[876] pāresin aldı İN, NO1: ḳıṭ'a alup AN
[877] ayaġ İN, NO1: ayaḳları AN
[878] 'aḳebāt-ı 'āliyenuň İN, NO1: 'atebāt-ı 'āliyānuň AN
[879] niçe İN, NO1: beni AN
[880] miyān AN +
[881] itdiler ve ḫazīneye ṣaḳladılar İN, NO1: eylediler ve ḫazāyine irişdürdiler AN
[882] anda yatdum İN, NO1: yatup itdüm AN
[883] vardum İN, NO1 +
[884] ḫalāyıḳ İN, NO1: merdümān AN
[885] yine az ḳaldı ki Baġdād'da beni çekineler İN, NO1: az ḳaldı ki anda daḫi beni çekeliyeler AN
[886] gelüp beni miyān-ı ḫalāyıḳdan İN, NO1: kendüyi miyān-ı ḫalāyıḳa ilḳā eyledi ve beni ol mehlikeden AN
[887] Ba'd-ı zamān İN, NO1: Ba'dezān AN
[888] ḳażiyyenüň İN, NO1: kıṣṣanuň AN
[889] idüp İN, NO1: eyledi AN
[890] Bu İN, NO1: Eger bu AN
[891] zamānda İN, NO1: müddetde AN
[892] ḳalur İN, NO1: ḳalur idi ve AN
[893] siz bu ādemüň yarasın gördüňüz?' İN, NO1: bu dervīşüň yarasın göreli?' Bunlar AN
[894] eyledi İN, NO1: idüp AN
[895] görüp feryād-konān İN, NO1: idüp eyitdi AN
[896] Bu Mesīḥ (Hz. İsa)'nın işlerindendir.
[897] didi İN, NO1 +

urup bīhūş oldı.[898] Ehl-i meclise (8) ḥayret müstevlī oldı. Ba‘dehu vezīr beni Mustanşır Ḫalīfe’ye getürdi. (9) Bu[899] ḳażiyyeyi istimā‘ idüp baňa biň filori ‘aṭā eyledi. Ben ḳabūl (10) itmedüm,[900] meẕkūr ṣāḥibü’l-emrüň emrine imtiṯāl itdüm.[901] Muḥammed eydür: (11) “Babam çünki raḫt-ı **[NO1 29b]** iḳāmeti Baġdād’a iletdi, ol sa‘ādet ārzūsıyla (12) ekṣer-i evḳātde Sāmire’ye varup gelür idi. Bir senede ḳırḳ kerre (13) varmaḳ vāḳı‘ oldı.

Temṯīl: İbn Cevzī eydür, Hicret-i (14) Nebeviyye’nüň *ṣallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem* dört yüz yetmiş dördünci (15) senesinde bir ‘avrete cüẕām marażı ‘ārıż oldı. A‘żāsı (16) cümle düşdi ve[902] parmaḳları düşdi ve gövdesi müte‘affin oldı. (17) Āḫirü’l-emr şūheri ve evlādı[903] andan nefret idüp mezbūreyi[904] ṭaşra bıraḳdılar. **[İN 32b]** (1) Her gün oġlı[905] iki girde iletüp[906] öňüne atar idi. Bir gün oġullarınuň birisine[907] (2) eyitdi: “Ḥasbeten lillāḥi te‘ālā[908] baňa bir cür‘a āb iḥsān eyle tā kim içeyim.” (3) didi. Pes[909] girdeleri anuň yanına atup firār itdi. Çünkim (4) ol faḳīre[910] teşnelik[911] ġālib oldı, ol ḥavālīde bir cūy-āb (5) var idi. Ḳaṣd eyledi ki kendüyi ol cūya irişdüre. Mücerred (6) ḥareket-i yesīre ile ġaş[y] olup yüzi üzre ḫāke düşdi. (7) Lā-cerem kerem-i nā-mütenāhī ve iḥsān-ı ḥażret-i İlāhī ‘*aẕẕemet ḳudretuhu* (8) *ve cellet ni‘metuhu* perde-i **[AN 19a]** ġaybden ve nuṭḳ-ı lā-raybden cilveger oldı.

Naẓm:[912]

(9) Zihī iḥsān-ı sulṭānī

Zihī elṭāf-ı Yezdānī

(10) Zihī efḍāl-i Sübḥānī

Ki yoḳ hergiz aňa pāyān

---

[898] urup bīhūş oldı İN, NO1: idüp bīhūş AN
[899] ḫalīfeye getürdi. Bu İN, NO1: ḥużūrına iletdi. Ol AN
[900] itmedüm İN, NO1: eylemedüm AN
[901] imtiṯāl itdüm İN, NO1: imtiṯālen AN
[902] A‘żāsı cümle düşdi ve İN, NO1: Ḥāşā burnı ve dudaḳları ve dest ü pāsınuň AN
[903] evlādı İN, NO1: püseri AN
[904] mezbūreyi İN, NO1: ḫātūn-ı mestūreyi AN
[905] oġlı İN, NO1: püseri AN
[906] anuň AN +
[907] oġullarınuň birisine İN, NO1: püserine AN
[908] te‘ālā İN, NO1 +
[909] Pes İN, NO1: püser AN
[910] ol faḳīre İN, NO1 +
[911] aňa AN +
[912] Naẓm İN, NO1: Naẓm li-mü’ellifi AN

(11) **Neṯr:** Çünkim ża‘īfe-i mesfūrenüň ‘aḳlı[913] geldi, kendüyi ṣıḥḥatde[914] (12) ve nihāyet-i ‘āfiyetde kāmiletü’l-a‘żā ve şāmiletü’ş-şifā **[NO1 30a]** buldı. Çün (13) ḫalḳ anuň aḥvāline vāḳıf ve ḳażiyyesine ‘ārif oldılar, sebeb-i (14) ṣıḥḥatinden istifsār ve bā‘iṯ-i şifāsından istiẓhār eylediler. (15) Ol ża‘īfe-i ṣaḥīḥe taḳrīr-i ṣaḥīḥ ile ‘ayān ve lafẓ-ı ṣarīḥ ile beyān (16) itdi ki:[915] “Çünki bī-hūş olup düşdüm, ‘ayn-ı ḳalbüm ile iki merd (17) ve iki zen gördüm. Gelürler ve[916] baňa bir ḳurṣ ve bir miḳdār sebz ve bir ḳadeḥ **[İN 33a]** (1) āb virdiler. Ol ḳurṣı ekl itdüm ve[917] ṣuyı içdüm. Hergiz anı görmüş[918] (2) degül idüm. Su’āl itdüm ki ‘Sizler kimlersiz?’ Şöyle ma‘lūmum oldı ki (3) İmām Ḥasen ve İmām Ḥüseyin ve Fāṭıma-i Zehrā ve Ḫadīce-i Kübrā’dur *raḍıyallāhu te‘ālā ‘anhum ecma‘īn*.

Naẓm[919] **Cāmī:**

هست از آ ن معشری بلند آیین

که گذشتند زاوج علیین

حب ایشان دلیل صدق و وفا

بعض ایشان دلیل کفر و نفاق

قربشان پایهء علو و جلال

بعد[920] ایشان مایه عتو و ضلال[921]

(7) **Neṯr:** Pes Ḥażret-i[922] İmām Ḥasen dest-i (8) şifā-baḫşın benüm a‘żāma[923] sürdi ve İmām Ḥüseyin mübārek ayaġını (9) arḳama ḳoyup[924] beni ḳaldurdı. Benden

---

[913] başına AN +
[914] ṣıḥḥatde İN, NO1: kemāl-i ṣıḥḥatde AN
[915] itdi ki İN, NO1: eyledi ki AN
[916] Gelürler ve İN, NO1: gelüp AN
[917] itdüm ve İN, NO1: idüp AN
[918] anı görmüş İN, NO1: anuň mānendi āb görüp ve işitmiş AN
[919] Naẓm İN, NO1: li-Monlā AN
[920] بعد nüshalarda بعض şeklinde geçmektedir.
[921] O yüksek mertebeli cemaatte birisi vardır ki
Illiyyin (cennetin yüksek) mertebesinden geçmiştir.
Onların sevgisi sadakat ve vefanın delili
Onların buğzu küfür ve nifak delili olur.
Onlara yakınlık büyüklük mertebesi olur.
Onlardan uzaklık yok olmaya sebep olur.
[922] Ḥażret İN, NO1 +
[923] a‘żāma İN, NO1: yüzüme ve gögsüme AN
[924] ḳoyup İN, NO1: dayayup AN

ṣadef gibi bir nesne cüdā oldı[925] (10) burnum ve barmaḳlarum ve sā'ir a'żām bi't-tamām dürüst oldı.[926] İbn (11) Cevzī *raḥmetullāhi te'ālā 'aleyh*[927] eydür: "Her vilāyetden fevc fevc ḫalḳ gelüp ol (12) ża'īfeyi ziyāret iderler idi[928] ve teberrük ittiḫāẕ iderler idi, *raḥmetullāhi te'ālā 'aleyh*.[929]

(13) **Ve min [NO1 30b] ġarā'ibi'l-kelām:**[930] Ba'ż-ı kütüb-i aḫbārda masṭūrdur ki 'Abdü'l-melik (14) bin Mervān zamān-ı salṭanatında istimā' itdi ki dīvān-ı Ḥażret-i[931] (15) Süleymān *'alā nebiyyine ve 'aleyhi'ṣ-ṣalavātu'l-Mennān*[932] Endülüs beyābānında (16) baḥr-ı ẓulumāta ḳarīb yerde baḳırdan bir ḳal'anuň içinde vaż' olunmış (17) ve[933] Ḥażret-i Süleymān emriyle ṭılsım itmişler.[934] Ba'żı kimesnenüň[935] i'tiḳādı **[İN 33b]** (1) budur ki ol şehre Medīnetü'n-nuḥās dirler ki İskender-i Ekber[936] düzmişdür (2) ve muṣannıfīnden[937] bir cemā'at eydürler kim [938]﴿وَاَسَلْنَا لَهُ عَيْنَ الْقِطْرِ﴾ āyet-i (3) kerīmesinden murād bir çeşmedür ki andan erimiş baḳır aḳar idi ol (4) ḥiṣāruň bārūsın andan düzmişlerdür.

el-Ḳıṣṣa 'Abdü'l-melik Mūsā (5) bin Nuṣayr[939] ki ol diyāruň **[AN 19b]** ḥākimi idi. Ḥükm yazdı ki ol ṭarafa revān ola (6) ve anda ẓāhir olan 'acāyibi müşāhede idüp aňa i'lām ide. Pes[940] (7) Mūsā[941] daḫi bir niçe umūr-dīde ve kār-āzmūde pīrleri ḳılavuz idüp[942] (8) ḳırḳ gün ve ḳırḳ gicede bu beyābānı[943] ḳaṭ' idüp menzil-i maḳṣūda (9) ve mekān-ı ma'hūda vāṣıl oldılar. Bir zemīne irişdiler ki kemāl-i nüzhetde (10) ve āb u

---

925 oldı İN, NO1: olup AN
926 ve barmaḳlarum ve sā'ir a'żām bi't-tamām dürüst oldı İN, NO1: dudaḳlarum ve barmaḳlarum bi't-tamām yerine geldi AN
927 raḥmetullāhi te'ālā 'aleyh İN: raḥmetullāhi te'ālā İN: raḥmetullāhi 'aleyh AN
928 iderler idi İN, NO1: idüp AN
929 raḥmetullāhi te'ālā 'aleyh İN: raḥmetullāhi 'aleyh İN
930 Ve min ġarā'ibü'l-kelām İN, NO1: Ve min ġarā'ibü'ṭ-ṭalāsım AN
931 Ḥażret İN, NO1 +
932 'alā nebiyyine ve 'aleyhi'ṣ-ṣalavātu'l-mennān İN, NO1: 'aleyhi ve 'alā nebiyyine'ṣ-ṣalātu ve's-selām AN
933 vaż' olunmış ve İN, NO1: Süleymān Nebī *'aleyhi's-selām*uň dīvānun vaż' itmişler.
934 emriyle ṭılsım itmişler İN, NO1: *'aleyhi's-selām* fermānıyla ṭılsım eylemişler AN
935 kimesnenüň İN, NO1: kimesnelerüň AN
936 Kübrā İN, NO1: Ekber AN
937 ve muṣannıfīnden İN, NO1: müfessirīnden AN
938 "Biz onun için (Yemen topraklarında bulunduğu sırada üç gün üç gece pınar gibi fışkıran) bakır gözesi akıttık." Sebe 34/12. ayetten nâkıs iktibas.
939 Nüshalarda "Naṣr" şeklinde imlâ olunmuştur.
940 ide. Pes İN, NO1: eyleye AN
941 Mūsā İN, NO1: Mūsā bin Naṣr (Nuṣayr) AN
942 idüp İN, NO1: alup AN
943 gicede bu beyābānı İN, NO1: gice beyābān-ı bī-pāyānı AN

hevāsı nihāyet-i leṭāfetde idi.

Mışra‘:

Ki kimse görmedi hergiz anuň gibi kişver

(11) **Neşr:**[944] Mūsā bin Nuṣayr’uň[945] eṭrāfını perkār-ṣıfat dā’ir oldı.[946] (12) Gördi ki bir nüḥāsdan **[NO1 31a]** ḥiṣār-ı üstüvārdur ki burūcı felekü’l-burūca (13) hemser ve hergiz ḳapusı ve penceresi yoḳdur, andan içerüye ‘ubūr oluna.[947] (14) Umerādan birisin biň süvār ile eṭrāfa irsāl eyledi ki ṣāyed ol (15) nevāḥīde bu ṭılsımuň feṭḥini ve bu ‘uḳdenüň ḥallini[948] bilür kimesne ola. (16) Her çend ol cemā‘at ṣerā’iṭ-i tefaḫḫuṣı ve levāzım-ı tefaḳḳudı[949] yerine getürdiler. (17) Ol ṣaḥrāda ve ol beyābānda bir ferd ellerine girmedi.

[İN 34a] (1) **Naẓm:**[950]

که کسی ندیده فرازش مگر بچشم ضمیر

کسی نرفته نشیبش مگر بپای گمان

کسی بروز سپید و شب سیاه در آن

بجز کبودی گردون ندیده هیچ نشان[951]

(3) **Neşr:** Āḫirü’l-emr re’yleri anda ḳarār itdi ki[952] laġım ḳazup içeri gireler. (4) Gördiler ki ol binā-yı ‘aẓīme tā semeke irince erimiş tā baḳırdan muḥkem dīvār ki (5) nihāyeti ma‘lūm degüldür.[953] Andan daḫi me’yūs oldılar. Āḫirü’l-emr (6) yanında[954] bir dīvār binā itmege ‘azīmet itdiler ki ol ḥiṣāruň (7) dīvārına berāber ola tā kim üzerinden

---

[944] Neşr NO1, AN +
[945] Metinde “Naṣr” şeklinde imlâ olunmuştur.
[946] dā'ir oldı İN, NO1: devrān itdi AN
[947] Gördi ki bir nüḥāsdan ḥiṣār üstüvārdur ki burūcı felekü’l-burūca hemser ve hergiz ḳapusı ve penceresi yoḳdur. Andan içerüye ‘ubūr oluna. İN, NO1: Hergiz ḳapu yāḫūd pencere ki andan içerü ‘ubūr olunur, görmedi. AN
[948] ve bu ‘uḳdenüň ḥallini İN, NO1 +
[949] tefaḳḳudı İN, NO1: tecessüsi AN
[950] Naẓm İN, NO1: Ḳıṭ‘a AN
[951] Kimse (onun) yüceliğini görmemiş meğer ki gönül gözüyle
Ve kimse onun inişine gitmemiş hayal yoluyla
Kimse o simsiyah gecede ve bembeyaz günde
Feleğin karanlığından başka bir şey görmemiş / Enverî
[952] itdi ki İN, NO1: ṭutdı kim AN
[953] binā-yı ‘aẓīme tā s…? irince erimiş tā baḳırdan muḥkem dīvār ki nihāyeti ma‘lūm degüldür İN, NO1: bināyı tā şuya inince erimiş baḳır ile muḥkem itmişler, nihāyeti daḫi ma‘lūm olmadı. AN
[954] oldılar. Āḫirü’l-emr yanında İN, NO1: olup AN

çıḳup ol ṭılsımuñ içine[955] (8) naẓar ideler ve[956] ne var idügin bileler. Pes üç yüz arşun ṭūli (9) ṭaşdan ve kerçekden[957] bir dīvār itdiler. Andan ziyāde itmege mümkin (10) olmadı. Bā-ḫuṣūṣ ḥiṣāruñ dīvārına berāber olmaġa on iki zirā‘[958] (11) lāzım idi. **[NO1 31b]** Andan yüz seksen zirā‘ bir köşk aġaçdan yapup (12) dīvār üzere[959] idüp bindürdiler. Pes Mūsā nidā itdürdi ki: “Her kim yuḳaru (13) çıḳup naẓar ide ve ne var idügin ḫaber vire, biñ altun virilür.” (14) Bir[960] kimesne ṭama‘ idüp bālā-yı köşke çıḳdı. Çünki içerüye naẓar (15) itdi, ḳahḳaha ile güldi ve[961] kendüyi içerüye atdı[962] içerüde (16) bir ‘aẓīm ġavġā peydā oldı[963] üç güne dek güçle diñdi.[964] Ol (17) şaḫṣuñ etbā‘ı ḥiṣāruñ eṭrāfına varup[965] çaġırup şol ḳadar **[İN 34b]** (1) feryād itdiler ki ṣadāları evc-i āsumāna irişdi. Aṣlā içerüden (2) cevāb gelmedi. Bir rūz daḫi Mūsā ol vechle nidā[966] itdürdi, (3) **[AN 20a]** bir kimesne daḫi[967] cür’et idüp āḫir ol daḫi[968] gülerek kendüyi[969] içerüye (4) atdı. İçerünüñ mehīb āvāzı üç güne dek yine peydā oldı[970], (5) ‘askerüñ cānına ḫavf düşdi. Ba‘dehu Mūsā her çend ki (6) nidā itdürdi, aṣlā kimesne iḳdām idüp ilerü gelmedi. Āḫirü’l-emr (7) ol meblaġı taż‘īf itdi. Bir sergeşte-i faḳīr[971] ḳadem-i tehevvüri ol (8) nerdbāna vaż‘ idüp bunı ḳarār itdi ki bir ḥabli miyānına beste (9) ve bir ṭarafın ḫārislerüñ eline peyveste ideler. Eger ol daḫi kendüyi (10) evvelkiler gibi[972] ilerüye[973] pertāv iderse anlar ile[974] ṭaşra çekeler. Çünkim (11) ḥāl bu minvāl **[NO1 32a]** üzre[975] oldı, ol merd-i dilīr kendüyi içerüye (12) atdı. Ṭaşradan dest-gīr olmaḳ ḳaṣdıyla rīsmāna

[955] çıḳup ol ṭılsımuñ içine İN, NO1 +
[956] ideler ve İN, NO1: idüp AN
[957] kerçekden İN, NO1 +
[958] miḳdārı AN +
[959] yapup dīvār üzere İN, NO1: idüp AN
[960] işsiz AN +
[961] güldi ve İN, NO1: gülüp AN
[962] atdı İN, NO1: pertāv itdi ve AN
[963] oldı İN, NO1: olup AN
[964] güçle diñdi İN, NO1: sākin olmadı. Dördünci gün ġavġā sākin olup AN
[965] etbā‘ı ḥiṣāruñ eṭrāfına varup İN, NO1: ḳavmi, ḥiṣāruñ eṭrāfından AN
[966] vechle nidā İN, NO1: nidāyı AN
[967] ol uslūb üzere AN +
[968] ol daḫi İN, NO1 +
[969] ol daḫi AN +
[970] oldı İN, NO1: olup AN
[971] faḳīr İN, NO1: müteḥayyir AN
[972] evvelkiler gibi İN, AN +
[973] ilerüye İN, NO1: içerüye AN
[974] ile İN, NO1: ḳuvvetleriyle ḳallāb idüp AN
[975] muḳarrer AN +

ḳallāb virüp çekdiler. Ol şaḥṣ[976] dü-nīm olup nıṣfı içerüye ve nıṣfı ṭaşra düşdi.[977]

Naẓm:[978]

هر کس که رسد بر سرآن کوی کشندش

زنهار حسامی برش مگذر آنجا[979]

(15) **Neşr:** Āḫirü'l-emr Mūsā anuň isti'lāmından (16) me'yūs[980] olup döndi, ḥīn-i mürāca'atda mermerden levḥler gördiler. (17) Yigirmi zirā' ṭūlleri var idi. Ol ḥudūdda vaż' itmişler ve üzerlerinde **[İN 35a]** (1) esmā-yı enbiyā *'aleyhimü's-selām* yazılmış ve bir levḥ daḫi nuḥāsdan (2) idüp[981] üzerinde yazılmış ki: "Zinhār bundan öteye geçmeyeler, (3) helāk olurlar."[982] Mūsā andan ta'accüb idüp iki merd-i süvārī ki (4) yükrük atları var idi, ol ṭarafa irsāl eyledi. Ol[983] ḥudūddan (5) güẕār itdiler, nā-gāh ḳarınca hey'etinde cānavarlar ẓāhir olup ol (6) süvārīleri atlarıyla pāre pāre eylediler.

Naẓm:

آسان مگیر کار که در سین این طلسم

دندانه ای که بینی دندان اژدهاست

نادر بود که دست دهد فتح این طلسم

آنرا که نی بدست ارادت کلید هاست[984]

(9) **Neşr:** Eydürler ki Mūsā-yı meẕkūr Velīd bin 'Abdü'l-melik[985] (10) zamānında Endülüs vilāyetinde iki 'aẓīm şehr[986] feṭḥ olundı.[987] Biri (11) Ṭuleyṭula[988] ve

---

[976] virüp çekdiler. Ol şaḥṣ İN, NO1: itdiler. Ol kes miyānından AN
[977] ṭaşra düşdi İN: ṭaşraya düşdi AN: ṭaşrada ḳaldı NO1
[978] Naẓm İN, NO1: Beyt AN
[979] Her kim ki o mahale varsa öldürürler
Asla Hisami, götür oradan geçme.
[980] me'yūs İN, NO1: ābes AN
[981] anuň AN +
[982] olurlar İN, NO1: olursuz AN
[983] Ol İN, NO1: Çünkim ol AN
[984] Çok kolay diye düşünme bu tılsımın (sinn) dişlerini
Bunlarda ejderhanın dişlerini görürsün
Bu tılsımın bozulması çok nadir olur
Onu ki… / Câmî'ye ait.
[985] Eydürler ki Mūsā-yı meẕkūr Velīd bin 'Abdü'l-melik İN: Eydür ki Mūsā-yı meẕkūr Velīd bin 'Abdü'l-melik AN: Eydürler ki Mūsā-yı mezbūr Velīd ibn 'Abdü'l-melik NO1
[986] 'aẓīm şehr İN, AN: şehr-i 'aẓīm NO1
[987] olundı İN: oldu NO1: eyledi AN
[988] Ṭuleyṭula, bugünkü Toledo'dur.

biri Ḳurtıbā’**[NO1 32b]**dur. Ol Ḳurṭıba’nuñ[989] cibālinüñ birinde bir ‘aẕīm (12) genc bulundı. Ol[990] cümleden biri bu idi ki altundan bir ṣofra ki (13) ayaḳları muraṣṣa‘ aḥmer ve aṣfar yāḳūt ile ve bī-nihāye incü ile kim ol (14) zamānuñ cevherleri anuñ yanında ḫazef degül idi. Ṣarrāflaruñ (15) ḳıymetin ta‘yīn idemediler[991] ve büyüklügi bir meṣābede idi ki[992] (16) eṭrāfında yüz kimesne oṭursa[993] olur idi.[994] Ḥāşiyesinde (17) yazılmış ki: “Bu ṣofra Süleymān bin Dāvūd *‘aleyhime’s-selām’*uñdur.”[995]

[İN 35b] (1) **Ve min me’āṯiri’l-fuṣāḥā:** Rivāyet olundı[996] ki: Çünki Şeybe ile Cemīl (2) **[AN 20b]** beyninde[997] olan āvāze-i ‘aşḳ āfāḳı ṭutdı, ‘Abdü’l-melik bin (3) Mervān Şeybe’yi görmege raġbet itdi,[998] ḥużūrına da‘vet (4) itdürdi.[999] Naẕarında çendān merġūb olmadı. Zīrā sebz-fām (5) ve lāġar-endām idi. Aňa su’āl itdi ki: “Cemīl senden ne cemāl (6) müşāhede itdi ki cemī‘-i ‘ālem ḫalḳı üzere seni iḫtiyār itdi?”

Naẕm:[1000]

گفت لیلی را خلیفه کآن تویی

کز تو شد مجنون پریشان و غوی

از دیکر خوبان تو افزون نیستی

گفت خاموش چون تو مجنون نیستی[1001]

(9) **Neṯr:**[1002] Ḫazīne-i feṣāḥatde meknūz olandan[1003] bu cevābı virdi ki: “Pes (10) ‘ālemiyān senden ne fażīlet gördiler kim[1004] mābeynlerinde seni cümle üzre (11)

---

[989] Ḳurṭıba’nuñ İN, NO1: ḫıṭṭānuñ AN
[990] bulundı. Ol İN: bulundı NO1: buldı AN
[991] yanında ḫazef degül idi. Ṣarrāflar anuñ ḳıymetin ta‘yīn idemediler İN, NO1: ḳıymetin bilmede ‘āciz oldılar AN
[992] anuñ AN +
[993] mümkin AN +
[994] ve anuñ AN +
[995] ‘aleyhimü’s-selām’uňdur İN, NO1: ‘aleyhi’s-selām’uň ṣofrasıdur AN
[996] olundı İN , NO1: olunur AN
[997] beyninde İN, NO1: mābeyninde AN
[998] itdi İN, NO1: idüp AN
[999] itdürdi İN: itdiler NO1: eylediler AN
[1000] Naẕm İN, NO1: Meṯnevī AN
[1001] Halife Leyla’ya dedi ki senin yüzünden
Mecnun perişan ve kaybolmuş
Diğer güzellerden senin fazlan yoktur
Leyla: Sen sus çünkü sen Mecnun değilsin / Mesnevi-yi Mevlânâ
[1002] Neṯr İN +
[1003] feṣāḥatde meknūz olandan İN, NO1: feṣāḥatden AN
[1004] gördiler kim İN, NO1: gördi ki AN

tercīḥ eylediler?” ‘Abdü’l-melik be-ġāyet münfa‘il olup aṣlā[1005] cevāba (12) ḳādir olmadı.

Ve minhā: Bir gün Ḥażret-i[1006] İmām-ı A‘ẓam Ebū Ḥanīfe *raḥmetu’llāhi te‘ālā*[1007] (13) *‘aleyh* ḥammāmda idi. Nā-gāh Mecnūn **[NO1 33a]** Ṭāḳ nām kimesne ‘uryān ḥammāma (14) dāḫil oldı. Ḥażret-i İmām mezbūr mecnūnı bu ḥālde görüp (15) mübārek gözlerin yumdı. Mecnūn eyitdi: “Yā İmām Ḥaḳḳ Te‘ālā seni (16) ne zamāndan berü a‘mā itdi?” İmām[1008] eyitdi: “Senüñ setrüñi açıḳ[1009] (17) ve sırruñı āşikāre idelden berü.” didi.

Ve minhā: Bir ‘acūze-i ḳabīḥa zevcine **[İN 36a]** (1) eyitdi: “Ḥaḳ Te‘ālā’dan ḫavf ve ḫalḳdan şerm itmez misün ki ḥelāl ve (2) ṭayyibüñ var iken zinā idersüñ?” Ol kimesne eyitdi: “Ṣaḥīḥ, (3) ḥelālüm var ammā ṭayyibüm yoḳdur.” didi.

Ve min me'āṣiri’l-şecā‘at: Mervīdür ki (4) ‘Abdü’l-melik-i mezbūr[1010] zamānında yetmişinci senede Mūṣul’da Şebīb nām (5) bir şābb-ı dilīr ve çāpük-süvār-ı bī-naẓīr kimesne peydā oldı. Ḫurūc (6) idüp merdānelik dādın edā ve levāzım-ı şecā‘ati kemā-yenbaġī ḳażā (7) eyledi. Eyitdiler ki tek ü tenhā üç yüz yigirmi kimesne ile cenk (8) idüp ġālib oldı.[1011] Eger leşker-i ḫaşm yüz biñ olsa daḫi[1012] (9) ḫavf itmez ve yüz döndürmez idi. Ḥaccāc-ı Ẓālim bunuñ[1013] elinden ‘āciz (10) ḳalup[1014] ‘Attāb bin Varaḳa nām kişiyi[1015] serdār idüp elli (11) biñ mübāriz Yezīdī ile Şebīb-i dilīr[1016] üzerine gönderdi.[1017] Şebīb (12) altı yüz kimesne ile anlara[1018] muḳābil olup ol ‘askeri münhezim itdi.[1019] (13) Ḥaccāc Şām’dan meded ṭaleb eyledi.[1020] Şām ve ‘Irāḳeynden[1021]

[1005] be-ġāyet münfa‘il olup aṣlā İN, AN: aṣlā cevāba ḳādir olmayup münfa‘il oldı NO1
[1006] Ḥażret-i İN, NO1 +
[1007] te‘ālā NO1 +
[1008] İmām İN, NO1: Ḥażret-i İmām AN
[1009] açıḳ İN, NO1: hetk AN
[1010] mezbūr İN, NO1 +
[1011] oldı İN, NO1: olurdı ve AN
[1012] daḫi İN, NO1: da AN
[1013] Ḥaccāc-ı ẓālim bunuñ İN, NO1: Ḥaccāc bu kimesnenüñ AN
[1014] ḳalup İN, NO1: oldı. Āḫirü’l-emr AN
[1015] kişiyi İN, NO1: kimesneyi AN
[1016] Yezīdī ile Şebīb-i dilīr İN, NO1 +
[1017] gönderdi İN, NO1: irsāl itdi AN
[1018] anlara İN, NO1 +
[1019] itdi İN, NO1: eyledi AN
[1020] eyledi İN, NO1: idüp AN
[1021] ‘Irāḳeyn’den İN, NO1: ‘Irāḳ’dan AN

cem‘-i keşīr (14) gelüp[1022] anuň **[NO1 33b]** muḳātelesine ḳaṣd itdiler.[1023] **[AN 21a]** Mezbūr Şebīb aṣlā (15) bir ḳadem girü ḳomayup şol ḳadar sa‘y ü kūşiş itdi ki bī-gāne (2) vü āşinā[1024] taḥsīn itdiler. Āḫir Ḥaccāc münhezim olup girü[1025] ḥişārına (17) dāḫil oldı ve teẕvīr-i tedbīr idüp[1026] bir miḳdār ‘asker ile[1027] şebiḫūn **[İN 36b]** (1) emr itdi ki[1028] ḫānesin başalar. Pes eyle idüp Naṣṣār nām ḳarındaş (2) ve Ġazāle nām zevcesin esīr itdiler. Bu sebebden Şebīb dil-teng (3) olup ḳaṣd itdi ki Ṣarṣar nām ṣuyı geçe. Nā-gāh bir ayġır ile bir ḥacere (4) biribiriyle köpri üzerinde dögüşdiler. Bu sebebden köpri ortadan (5) ḳırılup[1029] Şebīb ṣuya düşdi. Bir kerre çıḳup [1030]﴿وَكَانَ اَمْرُ اللهِ قَدَرًا مَقْدُورًا﴾ (6) didi. Batup[1031] bir daḫi çıḳup[1032] [1033]﴿ذٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ﴾ (7) diyüp ġarḳ oldı. Çünkim mevtā ḫaberi (8) vālidesine irişdi, i‘timād itmedi. Eyitdiler “Ġarḳ oldı.” diyicek[1034] (9) feryād ve nevḥaya başladı. Sebebinden su’āl itdiler. Didi ki:[1035] “Çünki (10) anuňla ḥāmil idüm[1036], vāḳı‘amda gördüm ki fercümden bir āteş peydā olup (11) buluda[1037] irişdi. Ḥālā bildüm ki āb āteşi söyündürür. Oġlumuň (12) mevti ḫaberi[1038] muḥaḳḳaḳdur” didi.

Ve mine’n-nevādir: *Ḥabību’s-Siyer* nām tevārīḫde (13) *Cāmi‘ü’-t-Tevārīḫ*’den[1039] naḳl olunmışdur ki: Çünki Ca‘fer-i Bermekī teşārif-i (14) eyyāmuň iḳtiżāsıyla diyār-ı Belḫ’den cüdā olup Şām-ı şerīfe müteveccih (15) oldı ki ol **[NO1 34a]** zamānda Benī Ümeyye’nüň dārü’s-salṭanatısı idi. (16) Çünkim Süleymān bin ‘Abdü’l-melik meclisine dāḫil oldı, fi’l-ḥāl (17) Süleymān’da teġayyur-ı fāḫiş ẓāhir oldı. Ca‘fer’i

---

[1022] gelüp İN, NO1: ve cemm-i ġafīr cem‘ olup AN
[1023] muḳātelesine ḳaṣd itdiler İN, NO1: muḳātele vü muḳābelesine cenge ḳaṣd eylediler AN
[1024] āşinā İN, NO1 +
[1025] girü İN, NO1: Kūfe AN
[1026] tedbīr idüp İN, NO1: tedbīrin eyleyüp AN
[1027] ‘asker ile İN, NO1: ‘askere AN
[1028] varup AN +
[1029] ortadan ḳırılup İN, NO1: daḫi ortadan iki pāre olup AN +
[1030] “Allâh’ın (olmasını dilediği) işi dâima takdir edil(erek, yerini bulması kesinleş)miş bir kader olmuştur.” Ahzab 33/38. ayetten nâkıs iktibas.
[1031] didi. Batup İN: yine batdı AN: - NO1
[1032] ﴿وَكَانَ اَمْرُ اللهِ قَدَرًا مَقْدُورًا﴾ didi. Batup bir daḫi çıḳup: Bu kısım NO1 nüshasında bulunmamaktadır.
[1033] “İşte bu, O (bütün varlıkları istediği şekilde yönetebilen) Azîz ve Alîm’in takdîridir.” Yâsîn 36/38. ayetten nâkıs iktibas.
[1034] diyicek İN, NO1: hemān AN
[1035] Didi ki İN, NO1: eyitdi AN
[1036] anuňla ḥāmil idüm İN, NO1: aňa ḥāmil oldum AN
[1037] olup buluda İN: oldı ve buluda NO1: olup: olup her yere AN
[1038] ḫaberi NO1 +
[1039] *Cāmi‘ü’-t-Tevārīḫ*’den İN, AN +: İN nüshasında سابع التواريخدن şeklinde yazılmıştır.

meclisinden iḫrāca **[İN 37a]** (1) emr itdi ve eṭrāfında olanlara eyitdi: "Bu şaḫṣuň yanında zehr (2) vardur." Ḥāżırān su'āl itdiler ki "Neden ma'lūm oldı?" Eyitdi: (3) "Benüm bāzūmda iki cevher vardur. Her bār zehr ḥāżır olsa ol iki (4) cevher[1040] ḥareket ider." Ba'dehu imtiḥānen Ca'fer'den su'āl itdiler: (5) "Sende zehr var mıdur?" Eyitdi: "Ne'am, yüzük ḳaşında zehr (6) ta'biye itdürdüm ki bir şiddet zamānında[1041] yalayam. Anuňçün aňa ve evlādına (7) Berāmikī diyü nām virdiler. Mervīdür ki: Ol iki mühreyi meclisde (8) ḥāżır idüp bir miḳdār zehr getürdiler, ol mühreler birbiriyle[1042] şöyle doḳunmaġa (9) başladılar ki ḳarīb oldı ki şikest olalar. Ehl-i meclis andan[1043] (10) ta'accüb itdiler.

Muḥaṣṣal:[1044] *Ṣāḥibü's-Siyer* eydür: **[AN 21b]** Ba'ż-ı tevārīḫde (11) masṭūrdur ki: Selāṭīnden biri Sulṭān Maḥmūd-ı Ġaznevī'ye (12) *raḥmetu'llāhi te'ālā*[1045] *'aleyh* ḳumrı ṣūretinde bir tāc-ı ḳuş[1046] hedīye irsāl itdi. (13) Ol ḳuşlaruň[1047] ḫavāṣṣından idi ki her gāh meclise zehrlü ādem[1048] (14) gelse, ol ḳuşlaruň[1049] gözlerinden yaş gelür idi ve[1050] ol (15) ḳaṭarātuň ġarāyibinden idi ki ṭaş gibi[1051] mun'aḳid olur **[NO1 34b]** idi. (16) Ol ṭaşları saḫḳ idüp cerāḥate ekseler 'ale'l-fevr eyü (17) olur idi.

Ve minhā: Süleymān bin 'Abdü'l-melik[1052] Ca'fer'den su'āl **[İN 37b]** (1) itdi ki: "Hīç bundan aġreb nesne gördüň mi?" Ca'fer eyitdi: "Belī, (2) Vālīü'n-Naḥşeb Ceyḥūn kenārında oturur idi. Bir yüzigi var idi (3) faṣṣı[1053] yāḳūt ābdār idi ki naẓīri nādirü'l-vuḳū' idi. Nā-gāh (4) barmaġundan Ceyḥūn'a[1054] düşdi. Ḥużżār-ı meclis andan iẓhār-ı (5) te'essüf itdiler. Vālī eyitdi: "Ġam degül, ḫazīnedārı ṭaleb idüp (6) fülān ṣanduḳı getür." didi. Getürüp[1055] içinden balıḳ (7) şeklinde nesne çıḳardı ve[1056] ṣuya

---

[1040] cevher İN: cevāhir NO1: cev' AN
[1041] bermegem ya'nī AN +
[1042] ol mühreler birbiriyle İN, NO1: iki cevher birbirine AN
[1043] Ehl-i meclis andan İN, NO1: Cümle ehl-i meclis AN
[1044] Muḥaṣṣal İN, NO1: Temsīl AN
[1045] te'ālā NO1 +
[1046] bir tāc-ı ḳuş İN, NO1: birḳaç ṭayr AN
[1047] Ol ḳuşlaruň İN, NO1: Anlaruň AN
[1048] zehrlü ādem İN: zehr-ālūde ādem NO1: zehrlü ṭa'ām AN
[1049] ḳuşlaruň İN, NO1: murġlaruň AN
[1050] ve İN, NO1 +
[1051] ṭaş gibi İN, NO1 +
[1052] bin 'Abdü'l-melik İN, NO1 +
[1053] faṣṣı İN, NO1: ki ḳaşı bir ābdār AN
[1054] barmaġundan Ceyḥūn'a İN, NO1: ṣuya AN
[1055] getürüp İN, NO1: fi'l-ḥāl getürdiler AN
[1056] çıḳardı ve İN, NO1: iḫrāç idüp AN

atdı. Bir laḥẓadan ṣoñra ol (8) düşen[1057] yāḳūtı aġzına almış[1058] ṭaşra çıḳdı.

Temṯīl: (9) *Ḳıvāmü'l-Mülk* tevārīḫinüñ ṣāḥibi eydür: Bir cevher vardur ki aña (10) şāh-ı gevherān dirler, anuñ ḫāṣṣiyyeti oldur ki cevāhiri ceẕb ider (11) mıḳnāṭīs ḥadīdi ceẕb itdügi gibi.[1059] Eger anı deryāya ilḳā (12) itseler eṭrāfında olan cevāhiri ceẕb idüp ṭaşra çıḳarur.[1060] (13) Mervīdür ki: Ḫüsrev-i Pervīz'üñ elinden Baġdād'uñ Dicle'sine bir yāḳūt (14) düşdi. Bu ṭarīḳle istiḫrāc itdiler.[1061]

el-Ḳıṣṣa: Süleymān bu ḥikāyātuñ (15) istimā'ından ta'accüb idüp Ḥākim-i Naḫṣeb'e ḳāṣıd irsāl idüp (16) ol balıḳ şeklini[1062] ṭaleb eyledi. Çünki getürüp tecribe itdiler,[1063] (17) Ca'fer'üñ ṣıdḳı ẓāhir oldı.

Ve min bedāyi'i'l-münāẓarāt: [NO1 35a] *Tārīḫ-i Aḫtim-i Kūfī*'de[1064] **[İN 38a]** (1) maṣṭūrdur ki: Hişām bin 'Abdü'l-melik ki ḳabīḥ-manẓar[1065] ve redā'et-siyer ile (2) meşhūr ve umūr-ı dīnde daḫi[1066] aḥvel-āyīn idi. İttifāḳ birgün şikārda (3) naẓarı bir ġubār-ı 'aẓīme duş oldı ki şāri'de peydā oldı.[1067] Ḫuddāmından[1068] (4) tenhā Refī' nām ġulāmıyla ol cānibe teveccüh itdi.[1069] Meger ol ġubār (5) bir ḳāfilenüñ eşeri imiş ki Şām'dan gelürler imiş ve Kūfe'ye giderler imiş.[1070] (6) Hişām'uñ gözi bir pīre rāst geldi. Hişām andan[1071] su'āl itdi ki: (7) "Ne vilāyetdensin ve ne ḳabīleye müntesibsin?" Pīr:[1072] "Kūfe'denüm lākin ḳabīlemi (8) bilmekde ne fā'ide mülāḥaẓa idersin?" **[AN 22a]** Hişām eyitdi: "İḫfāya sebeb-i (9) ẓāhir budur ki bir nā-ma'ḳūl ḳabīleden olmaġla[1073] beyānından ḥicāb idersin." (10) Pīr eyitdi: "Ḥakem ḳabīlesindenem. De'ake ḳabīlesine daḫi nisbetüm vardur." (11) Hişām eyitdi: "Elḥamdüli'llāh şükr vācibdür ol kimseye ki böyle redī'e (12) ḳabīlelere intimāsı olmaya." Pīr eyitdi: "Eger bizüm

---

[1057] düşen İN, NO1 +
[1058] almış İN, NO1: alup ṣudan AN
[1059] ceẕb ider mıḳnāṭīs ḥadīdi ceẕb itdügi gibi İN, NO1: mıḳnāṭıs, ḥadīdi ceẕb ider gibi ceẕb ider AN
[1060] ceẕb idüp ṭaşra çıḳarur İN, NO1: ṭaşra getürür AN
[1061] itdiler İN, NO1: eylediler AN
[1062] şeklini İN, NO1: şeklinde olan AN
[1063] itdiler İN, NO1: eylediler AN
[1064] Ebû Muhammed Ahmed b. A'sem el-Kûfî el-Ahbârî – Kitabü'l Fütuh eseriyle tanına Şii Tarihçi
[1065] ḳabīḥ-manẓar İN, NO1: ḳubḥ-ı manẓar AN
[1066] daḫi İN, NO1 +
[1067] oldı İN, NO1: olmış idi AN
[1068] Ḫuddāmından İN, NO: Ḫademinden AN
[1069] itdi İN, AN: idüp gitdiler NO1
[1070] ġubār bir ḳāfilenüñ eşeri imiş ki Şām'dan gelürler imiş ve Kūfe'ye giderler imiş İN: ġubār bir ḳāfilenüñ eşeri imiş ki Şām'dan gelürler imiş NO1: Şām'dan Kūfe'ye gider imiş AN
[1071] andan İN, NO1 +
[1072] eyitdi AN +
[1073] olmaġla İN, NO1: olmaġın AN

nisbetimüz[1074] ceyyid veyāḫūd (13) reddīdür, sizlere ma‘lūm oldı; ḥālā siz daḫi neseb-i ‘ālīñüzden ḫaber virmeñüz (14) me’mūldür.” Hişām eyitdi: “Bizüm aṣlımuz Ḳureyş’dendür.” Pīr eyitdi: Ḳureyş (15) ṭā’ifesi bisyār ve şu‘ab-i bī-şümārdur. Anlarda ‘ālī vü sāfil ‘ālim ü cāhil (16) vardur.[1075] Siz ḳanḳı şu‘bedensiz?” Hişām eyitdi: “Ma‘ārif, Benī Ümeyye’denüm.” (17) Pīr ḫande idüp eyitdi: “Merḥaben ey aḫī! **[NO1 35b]** Eyü varduň,[1076] beni nesebüňden **[İN 38b]** (1) āgāh itdüň. Celālet-i nesebüň vü ṭarāvet-i ḥasebüň iẓhār itdüň.[1077] (2) Bā-vücūd bu çeşm-i şehlā ve ṭal‘at-i zībā ve ṭalāḳat-i lisān ve ḥalāvet-i (3) beyān ile ādem begenmemege lāyıḳsın[1078] ve merdüme ṭa‘n itseň münāsibdür ki (4) şā‘ir dimiş:

Naẓm:[1079]

Oldı cemālüň bī-bedel ḥüsn ü kemālüň bī-miṣl

Ḫāl ü ḫaṭṭuňdur bu’l-‘aceb çeşm ü lebüňe yoḳ naẓīr

Ey[1080] (6) aḥvāl-i[1081] erzel-i ḫalāyıḳ sizsiz ki Kelām-ı Melik-i ‘Allām’da şecere-i mel‘ūne sizden (7) ‘ibāretdür ve daḫi[1082] [1083]﴿أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا﴾, siz (8) ṭā’ifeye işāretdür. Ricāliňüzde nekāl ve vebāl meşhūr ve nisāňuzda (9) ḫubṣ-ṭīnet ve ġalebe-i şehvet meẓkūrdur.[1084] Cümle-i kibārıňuzdan ‘Affān (10) nām kimesnedür ki dā’imā ‘alem-i muḫālefeti Seyyidü’l-mürselīn ve ḫātemü’n-nebiyyīn (11) *ṣalavātu’llāhi te‘ālā ‘aleyhi ve selāme ‘aleyhi ve ‘alā ālihi ve eṣḥābihi ecma‘īn*[1085] (12) üzerine ḳaldırur idi ve Ṣaḫr bin Ḥarb ile ki iftiḫār idersiz, (13) cāhiliyyetde ḫammār ve bī-kār[1086] idi. Çün İslām’a geldi, münāfıḳ ve[1087] (14) ġaddār u mekkār oldı ve ‘Uḳbe bin Ebī Mu‘ayṭ[1088] ki muḫbir-i ṣādıḳ (15) anuň nesebin Ḳureyş’den nefy itmişdür, siz anı

[1074] nisbetimüz İN, NO1: nesebimüz AN
[1075] vardur İN, NO1: mevcūddur AN
[1076] Eyü varduň İN, NO1: Benī Ümeyye eyü varduň AN
[1077] itdüň İN, NO1: eyledüň AN
[1078] lāyıḳsın iN, NO1: sezā-vardur AN
[1079] Naẓm İN, NO1: Beyt AN
[1080] Neṣr AN +
[1081] aḥvāl İN, NO1: Emevī AN
[1082] ve daḫi İN, NO1 +
[1083] “Artık mümin olan bir kimse fasık olan bir kimse gibi olabilir mi?” Secde 32/18. ayetten nâkıs iktibas.
[1084] meẓkūrdur İN, NO1: masṭūrdur AN
[1085] ṣalavātu’llāhi te‘ālā ‘aleyhi ve selāme ‘aleyhi ve ‘alā ālihi ve eṣḥābihi ecma‘īn NO1: … te‘ālā …. ecma‘īn İN: ṣalavātu’llāhi ‘aleyhi ve ‘alā ālihi ecma‘īn AN
[1086] bī-kār İN, NO1: bayṭār AN
[1087] ve NO1, AN +
[1088] Nüshalarda “Muġayṭ” şeklinde.

Ḳureyş'e nisbet idersüz (16) ve anuň veledi Velīd-i pelīd, mest ü evkār ṣabāḥ namāzın dört (17) rek'at ḳılup bu neşāṭ ve inbisāṭla dilerseňüz birḳaç[1089] rek'at daḫi **[İN 39a]** (1) ḳılayım dimişdür. Ol maḳūle kimesneyi Kūfe'de müslimānlara[1090] **[NO1 36a]** ḥākim (2) itdüňüz ve Ḥakem bin el-'Āṣ ve püseri Mervān ki Ḥażret'üň *ṣallallāhu te'ālā*[1091] (3) *'aleyh ve sellem* merdūd ve maṭrūdı idi, siz anı maḳbūl ṭutup (4) envā'-ı ri'āyetler itdüňüz. Sübḥāna'llāh[1092] 'afīfeleriňüzden biri [1093]﴿حَمَّالَةَ الْحَطَبِ﴾ degül midür ki anuň sū'-i ḥāli ve şaḳāvet-me'āli aḥvāl-i[1094] (6) Ebī Leheb'de mündericdür ve biri daḫi Hind nām 'avretdür ki (7) zer ü zīverin Vaḥşī'ye virdi,[1095] **[AN 22b]** tā kim Seyyidü'ş-şühedā Ḥażret-i Ḥamza'yı *raḍıyallāhu te'ālā*[1096] *'anh*'ı şehīd itdi.

Mışra':

ای تو مجموعه خوبی زکدامت گویم[1097]

Neşr:[1098] (9) Ol pīr-i dilīr bu faṣl-ı dil-pezīri taḳrīr idüp yolına (10) revān oldı. Hişām mebhūt ve serāsīme oldı.[1099] Ġulāma (11) eyitdi: "Gördüň mi bu pīrcegiz bize ne[1100] eyledi?" Ġulām eyitdi: "Ġāyet dehşet (12) ve nihāyet-i ḥayretden anuň kelām-ı vaḥşet-encāmı aṣlā ḫāṭırumda bāḳī[1101] (13) ḳalmadı." Hişām eyitdi: "Eyü vāḳı' olmış. Zinhār eger bu kelāmdan (14) ḫāṭıruňda nesne ḳaldıysa daḫi kimesneye işrāb ve iẓhār itme[1102] yoḫsa (15) seni ḳatl iderüm." didi. Çünki leşkerine[1103] vāṣıl oldı, ol pīri[1104] (16) ele getürmege ādemler irsāl itdi. Pīr ayaġın ḳarada ḳoyup[1105] (17) cān gibi nihān ve cin mānendi bī-nişān oldı. Ol varṭa pīr ḫaṭardan **[İN 39b]** (1) cānib-i selāmete güẕer eyledi.

Ḥikmet: Eger rāst-bīn ve pāk-āyīn (2) ādem[1106] olsa isā'et muḳābele**[NO1**

[1089] ḳaç İN, NO1: niçe AN
[1090] Kūfe'de müslimānlara İN, NO1: müslimānlar üzerine Kūfe'de AN
[1091] te'ālā NO1 +
[1092] Sizüň AN +
[1093] "Odunları yüklenmekte olan…" Leheb 111/4. ayetten nâkıs iktibas.
[1094] aḥvāl-i İN: aḥvāli NO1: - AN
[1095] virdi İN, NO1: bağışladı AN
[1096] te'ālā İN, NO1 +
[1097] Ey güzelliklerin toplandığı kişi! Hangi güzelliğinden söyleyeyim?
[1098] Neşr NO1, AN +
[1099] oldı İN, NO1: ve muẓṭarib ḳalup AN
[1100] pīrcegiz bize ne İN, NO1: pīr bize ne işler AN
[1101] bāḳī İN, NO1 +
[1102] kimesneye işrāb ve iẓhār itme İN, NO1: bir kimesneye iẓhār eylemeyesin AN
[1103] gelüp AN +
[1104] bir taḳrīb ile AN +
[1105] itdi. Pīr ayaġın ḳarada ḳoyup İN, NO1: eyledi lākin pīr-i mezbūr ayaḳ ḳarıyup AN
[1106] ādem İN, NO1: kimesne AN

36b]sinde iḥsānı şi‘ār ve meẕemmet (3) eṣnāsında şükrānı diṣār iderdi.[1107] Nitekim Mevlānā Cāmī *raḥmetu'llāhi te‘ālā* (4) *‘aleyh*[1108] buyurmışdur:

Naẓm:

اگرش چشم راست بین بودی راست کردار و راست دین بودی[1109]

دست احسان و بذل بگشادی جای آزار خلعتش دادی[1110]

Ve min netāyici'r-rü'yā: Meşhūrdur ki (7) ‘Abdü'l-melik bin Mervān vāḳı‘asında gördi ki dört kez[1111] Ka‘be-i (8) Mükerreme dīvārına[1112] tebevvül eyledi. Ṣabāḥ bu rü'yāyı Sa‘īd bin Müseyyeb (9) ḥażretine *raḥmetu'llāhi te‘ālā*[1113] *‘aleyh* ‘arż itdi ki ‘ilm-i ta‘bīrde bī-naẓīr[1114] idi. (10) Anlar daḫi bu ma‘nāyı ve[1115] bu menāmı böyle ta‘bīr itdiler[1116] ki: “Senüñ neslüñden dört (11) nefer[1117] ol maḳām-ı şerīf ve belde-i laṭīfde ḥükūmet itseler gerekdür.”[1118] Fi'l-vāḳi‘ (12) Velīd ve Süleymān ve Yezīd ve Hişām ki bunlar[1119] ser-defter-i ẓulm (13) ü ẓallāmdur, anda mühimmāt-ı enām ve umūr-ı ehl-i İslām'a ḥākim ve ḳā'im oldılar. (14) El-ḥaḳḳ anlaruñ ḥükūmeti ḫāṣṣ ve ‘āmmı telvīṯ ve[1120] tencīs Rükn ü Maḳām'dan (15) ba‘īd ve[1121] a‘ceb degildür.

Nükte: Eydürler ki Ḥarb-i Cemel'de cümle esīr olanlardan (16) birisi Mervān idi. Çünki Ḥażret-i İmām ‘Alī el-Murtażā *raḍıyallāhu* (17) *te‘ālā*[1122] *‘anh*'uñ mübārek çeşm-i cihān-bīnleri anuñ vech-i bī-teveccühüne[1123] **[İN 40a]** (1) duş **[AN 23a]** oldı,

---

[1107] eṣnāsında şükrānı diṣār iderdi İN, NO1: ezāsında şikārını diṣār ider idi AN
[1108] raḥmetu'llāhi te‘ālā ‘aleyh NO1: raḥmetu'llāhi ‘aleyh İN: - AN
[1109] راست کردار و راست دین بودی mısrası nüshalarda şu şekilde geçmektedir: راست آیین و پاك دین بودی
[1110] Eğer gözün doğruluğu görseydi
Ve emellerin ile dinin doğru olsaydı
İhsan ve bağışlanma elini açardın
Eziyet yerine adama elbise, yemek verirdin.
[1111] kez İN, NO1: kerre AN
[1112] dīvārına İN, NO1: mescidine AN
[1113] te‘ālā İN +
[1114] kimesne AN +
[1115] bu ma‘nāyı ve NO1: taḳrīr ve AN: + İN
[1116] itdiler İN, NO1: eylediler AN
[1117] kimesne AN +
[1118] didi AN +
[1119] bunlar İN, NO1 +
[1120] telvīṯ ve İN, NO1 +
[1121] ba‘īd ve NO1: aġreb ü AN: - İN
[1122] te‘ālā İN, NO1 +
[1123] cihān-bīnleri anuñ vech-i bī-teveccühüne İN, NO1: şerīfi anuñ vech-i bī-müveccihine AN

buyurdılar ki “Yā Merdān[1124] senüñ neslüñden bu ümmete (2) neler yetişse gerekdür.”

Ve mine’l-bedāyi‘i’l-ġarāyib:[1125] Rivāyet olunur ki Yezīd bin (3) ‘Abdü’l-melik ḫıdmetinde iki cāriye var idi. Biri Ḥannāne **[NO1 37a]** ve birine[1126] (4) Selāme dirler idi. Dā’imā Yezīd[1127] anlar ile şürb-i müdām idüp (5) ‘ıyş u ‘işretde idi,[1128] umūr-ı enām kendüye ḥarām idi. Bu sebebden (6) birāderi Müslim’e naṣīḥat ve taḫẕīr idüp bu emrüñ ‘āḳıbet-i ġā’ilesin taḳrīr (7) iderdi ve dir idi[1129] ki: “Şerm itmez misin ki cümle ‘ālem[1130] saña muḥtāclardur (8) ve ḫıdmetüñde dāmen-der-miyānlardur.[1131] Ve sen hemvāre bu iki esīrlerüñ (9) zülfleri bendine esīr ve ruḫ-ı cemāl ve beydaḳ-ı ḥāllerine māt ve dilgīr (10) olasın.” Bu maḳūle niçe tenbīhāt ve niçe ta‘rīfāt[1132] itdügi eclden[1133] (11) bir müddet mihr-i ‘ayşı[1134] beste ve cām nūşı şikeste ḳıldı. Bir gün[1135] Ḥannāne ki (12) fitne-engīz-i[1136] zamān idi, Yezīd bin ‘Abdü’l-melik ḫużūrına gelüp bir niçe fitne-engīz (13) ve birḳaç ṭarab-āmīz eş‘ār terennümāt āhenk-i ‘ūd ile inşād eyledi. (14) Ve ṣalā-yı ‘ıyş u ‘işreti yād ve binā-yı nuṣḥ u pendi vīrān u berbād (15) eyledi. Yezīd şöyle medḥūş oldı ki ḫayr-ḫ˘āhları kelāmın[1137] bi’l-külliye (16) ferāmūş itdi. Girü üslūb-ı sābıḳ üzre ‘ıyş u ‘işrete āġāz (17) ve Ḥannāne-i ṭannāz ile[1138] kār-sāz oldı. İttifāḳ birgün bostānda **[İN 40b]** (1) ‘işret iderdi.[1139] Kemāl-i şer ü şūrından[1140] ve nihāyet-i ġurūrından eyitdi: (2) “Naḳl olunur ki: Ḥaḳḳ celle ve ‘alā ḥażretleri dünyāda bir günlük rāḥat ḫalḳ (3) itmemiş.[1141] Ḥālā günümüz rāḥat u sürūr ile ‘ubūr **[NO1 37b]** ve kemāl-i feraḥ u şādī ile (4) mürūr itdi.” Bu kelāmda iken nā-gāh bāzī-i felek ẓuhūr idüp (5)

[1124] Yā Merdān İN, NO1 +
[1125] ü’l-ġarāyib İN, NO1 +
[1126] daḫi AN +
[1127] Yezīd İN, NO1 +
[1128] idüp ‘ıyş u ‘işretde idi İN, NO1: ve mesfūreler ile ‘ıyş u ‘işret iderken AN
[1129] dir idi İN, NO1: eyitdi AN
[1130] bi’ż-żarūrī AN +
[1131] ḫıdmetüñde dāmen-der-miyānlardur İN, NO1: meydān ḫıdmetüñde dāmen-i ciddi teşmīr itmişlerdür AN
[1132] ta‘rīfāt İN, NO1: taḳrīr-i ‘iṭāb AN
[1133] eclden İN, NO1: sebebden AN
[1134] mihr-i ‘ıyşı İN, NO1: der-i ‘ıyşını AN
[1135] Bir gün İN, NO1: tā kim bir gün AN
[1136] fitne-engīz-i zamān İN, NO1: fitne-i zamāne AN
[1137] ḫayr-ḫ˘āhları kelāmın İN, NO1: ḫayr-ḫ˘āhlaruñ kelāmını AN
[1138] bir sene AN +
[1139] ‘işret iderdi İN, NO1: ‘ıyş u ‘işret iderken AN
[1140] şer u şūrından İN, NO1: sekr u şūrdan AN
[1141] celle ve ‘alā ḥażretleri dünyāda bir günlük rāḥat ḫalḳ itmemiş İN, NO1: Te‘ālā bu günlük rāḥat dünyāda ḫalḳ itmemişdür AN

mülā‘abe ṭarīḳiyle Ḥannāne’nüñ dehānına bir iki dāne engūrı atdı.[1142] (6) Ḳażā-yı nā-gehānī ve ḥikmet-i Sübḥānī birle bir dāne engūr[1143] Ḥannāne’nüñ (7) dimāġına vāṣıl olup ol demde nefesi munḳaṭı‘ olup cān (8) virdi. Ol pelīd bir hafta miḳdārı ol meyyite-i necīseye mübāşeret (9) idüp āḫir-kār müte‘affin olduġından defn itdürdi. Ba‘dehu (10) bir gün sarāyında anuñ ḥücresin ṭavāf idüp meskenin ḫālī gördükde[1144] (11) Salāme eline ‘ūd alup[1145] firāḳı müş‘ir **[AN 23b]** birḳaç beyt terennüm idüp (12) Yezīd’üñ cānına āteş bıraḳdı. Pes na‘ra urup bī-hūş oldı. (13) İki gün iki gice medhūş olup üçünci gün rūḥun ḳābıżu’l-ervāḥa (14) teslīm itdi, hicretüñ yüz beşinde.[1146] Ammā veled-i nā-ḫalefi ki Velīd’dür, ifrāṭ-ı (15) şaḳāvetinden [1147]﴿وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ﴾ ḥasebince cebbārlıġı eyyāmında (16) cum‘a güni[1148] cāriyelerinüñ biriyle şarāb içüp mest ü ḫarāb (17) ma‘kūs-ı destār ile cāmi‘-i şerīfe[1149] varup imāmet eyledi. Sübḥāna’llāh

[İN 41a] (1) **Mışra‘:**

پیش اگر این بود سعیی وای برجان شما[1150]

Ve min nevādiri’l-veḳāyi‘: (2) Rivāyet iderler ki Benī Ümeyye’nüñ devleti bir tebevvül ile żāyi‘ ve[1151] zā’il ve ḥükm ü (3) ḥükūmetleri ‘āṭıl oldı. Bu maḳālüñ beyānı ve bu icmālüñ (4) tafṣīl ü ‘ayānı oldur ki Mervān-ı Ḥımār ki **[NO1 38a]** āḫir-i mülūk-i Benī Ümeyye’dür, çün (5) kenār-ı Furāṭ’da hicretüñ yüz otuz ikinci senesinde Seffāḥ-ı ‘Abbāsī (6) leşkeri ile muḳābil oldı. Ṣaflar ārāste olıcaḳ ḳażā-yı nā-gehānī (7) Mervān-ı Ḫar[1152] atındaň indi, tā kim ḳażā-yı ḥācet ide. Raḫşı firār itdi (8) ve ‘askeri anı ḳatl olundı ẓann idüp ol leşker-i bī-pāyān bir laḥẓada (9) gürīzān ve el şemşīre urmadın perīşān oldı. Mervān bu ḥāli (10) müşāhede idüp serāsīme olup eyitdi: إذا[1153] انتهت المدة لم تنفع العدة (11) Ya‘nī ḳaçan müddet tamām olsa sipāh vü silāh fā’ide (12)

[1142] bir iki dāne engūrı birer birer atdı İN, NO1: engūr dānesin yek-be-yek atar idi AN
[1143] ya‘nī üzüm AN +
[1144] idüp meskenin ḫālī gördükde İN, NO1: iderken meskeninde ḫālī gördi AN
[1145] alup İN, NO1 +
[1146] beşinde İN, NO1: beşinci senesinde idi AN
[1147] “Çokça zorba ve iyice inatçı herkes helâke uğradı.” İbrâhîm 14/15. ayetten nâkıs iktibas.
[1148] cum‘a güni İN, NO1 +
[1149] cāmi‘-i şerīfe İN, NO1: cāmi‘e AN
[1150] Mısranın orijinali: پیشوا گر این بود پس وای برحال شما
[1151] żāyi‘ ve İN, NO1 +
[1152] Mervān İN, NO1 +
[1153] Müddet bittiğinde hazırlık fayda vermez.

itmez.[1154] Pes bu kelām ‘Arab dilinde ḍarbü’l-meṣel[1155] oldı ve[1156] eyitdi: (13) ذهبت الدولة ببولة Ya‘nī devlet bir ḳaṭre bevl ile gitdi.

Naẓm:[1157]

(14) Gelmelü olsa kişiye devlet

Yedilür bir ḳıl ile bī-zaḥmet[1158]

(15) Gitmelü olsa eylemek tedbīr

Ṭutmaz anı niçe biň zencīr

(16) **Ve minhā:** Eydürler ki çün Ebū Müslim-i Mervī, Ḳahṭaba bin Şubeyb-i Ṭā’ī nām (17) kimesneyi ṭā’ife-i Mervāniyye’nüň def‘i içün ‘Irāḳ-ı ‘Arab’a irsāl olundı. **[İN 41b]** (1) Ol daḫi cünūd-ı nā-ma‘dūd ile ol cānibe müteveccih oldı. Kenār-ı Furāṭ’a irişdiler, (2) ol zamānda Mervān ḳıbelinden Yezīd bin Hubire nām kimesne ‘Irāḳıyye’ye vālī (3) idi, bī-pāyān ‘asker ile ol maḥalde biribirine muḳābil oldılar. İttifāḳ (4) **[NO1 38b]** gice ile cenge şürū‘ olundı.[1159] Nā-gāh Ḳahṭaba atından ṣuya düşdi[1160] (5) şu‘le-i ḥayātı munṭafī ve nūr-ı zindegānīsi **[AN 24a]** muḫtefī oldı. Āb, madde-i (6) ḥayāt iken aňa sebeb-i memāt oldı. Ḫulāṣa-i kelām ḫalḳ bu ḳıṣṣayı (7) istimā‘ itmedin[1161] Yezīd bin Hubire’nüň aḥvāli tebāh oldı. Bā-ḫuṣūṣ (8) Hubire kemāl-i şecā‘at ile ma‘rūf ve nihāyet-i bahādurı ile mevṣūf (9) idi. Ṣınup ḳarārı fırāra tebdīl oldı. [1162] يفعل الله ما يشاء ويحكم ما يُرِيد (10) Çünkim bu ḫaber Mervān’a irişdi, eyitdi: “Bir ġarīḳ bir leşkeri (11) bozıcaḳ[1163] ol devletde ḫayr mı olur?”[1164]

Fer‘-i Āl-i[1165] **Benī Ümeyye:** On dört (12) neferdür. Müddet-i tasalluṭları ve taġallübleri ḍoḳsan yıldur. Bu minvāl üzre ki (13) evveli Mu‘āviye bin Ebī Süfyān bin Ḥarb bin Ümeyye’dür. On ḍoḳuz (14) yıl ve üç ay salṭanat itmişdür. İkinci Yezīd bin Mu‘āviye’dür. Üç yıl (15) ve iki ay salṭanat itmişdür.[1166] Üçünci Mu‘āviye bin

---

[1154] itmez İN, NO1: virmez AN
[1155] dilinde ḍarbü’l-meṣel İN, NO1: beyninde ḍarb-ı meṣel AN
[1156] daḫi AN +
[1157] Naẓm İN, AN: Ḳıṭ‘a NO1
[1158] zaḥmet İN: minnet NO1, AN
[1159] ile cenge şürū‘ olundı İN, NO1: idi cenge şürū‘ itdiler AN
[1160] düşdi İN, NO1: düşüp AN
[1161] ḳıṣṣayı istimā‘ itmedin İN, NO1: ḳażiyyeye āgāh olmadın AN
[1162] Allah dilediğini yapar ve dilediğine hükm eder.
[1163] bozıcaḳ İN, NO1: ṣıyıcak AN
[1164] mı olur İN, NO1: mülāḥaẓası munḳaṭı AN
[1165] Āl-i İN, NO1: Ṭā’ife-i AN
[1166] itmişdür İN, NO1: itdi AN

Yezīd'dür. Ḳırḳ gün (16) imāret itmişdür. Dördünci Mervān bin el-'Āṣ bin Ümeyye'dür. Bir yıl (17) devlet sürmişdür. Beşinci 'Abdü'l-melik bin Mervān'dur. Yigirmi bir yıl **[İN 42a]** (1) ve bir ay imāret itdi.[1167] Altıncı Velīd bin 'Abdü'l-melik. Ḍoḳuz yıl, (2) sekiz ay sulṭān olmışdur. Yedinci Süleymān bin 'Abdü'l-melik'dür. (3) İki yıl, sekiz ay taġallüb itmişdür. Sekizinci 'Ömer bin 'Abdü'l-'azīz bin Mervān'dur. (4) *ḳuddise sırruhu'l-azîz*[1168] iki yıl, beş ay ḫilāfet itmişdür. Ḍoḳuzuncı (5) Yezīd bin 'Abdü'l-melik'dür. **[NO1 39a]** Dört yıl, bir ay mütevellī olmışdur. Onuncı (6) Hişām bin 'Abdü'l-melik'dür. On ḍoḳuz yıl, sekiz ay ḫilāfet[1169] itmişdür. (7) On birinci Velīd bin Yezīd bin 'Abdü'l-melik'dür. Bir yıl, iki ay salṭanat (8) sürmüşdür. On ikinci Yezīd bin Velīd bin 'Abdü'l-melik'dür. Altı ay (9) 'izzet sürmüşdür. On üçünci İbrāhīm bin Velīd bin 'Abdü'l-melik'dür. (10) İki ay[1170] beglik itmişdür. On dördünci Mervān bin Muḥammed bin Mervān'dur. Beş (11) yıl pādişāh oldı.[1171]

Ve min bedāyi'i'l-veḳāyi': Mervīdür ki 'Ömer bin (12) 'Abdü'l-'azīz zamānında hicretüñ yüzünci senesinde Muḥammed bin (13) 'Alī bin 'Abdullāh bin 'Abbās *raḍıyallāhu te'ālā*[1172] *'anhum* eṭrāfa nāmeler (14) ve ādemler irsāl idüp kendüye bī'ate da'vet eyledi. Bunuñ (15) sebebi ol idi ki ba'żı kimesnenüñ i'tiḳādı oldur kim[1173] Süleymān bin (16) 'Abdü'l-melik, Muḥammed Ḥanefiyye'nüñ ṣādıḳı Ebū Hāşim nām kimesneye[1174] süd (17) içinde zehr virdi. Ebū Hāşim bunı añladı, ol eşnāda Muḥammed-i 'Abbās **[İN 42b]** (1) aña duş oldı. Ebū Hāşim eyitdi: "Ehl-i beyt-i Nebī *'aleyhi's-salātu ve's-selām*[1175] (2) 'ilmlerinde ẓāhir oldı ki 'an-ḳarīb salṭanat Benī Ümeyye'den ḳalḳup[1176] senüñ (3) evlāduña muntaḳil olur." dimiş idi.[1177] Aña bināen Muḥammed-i 'Abbāsī eṭrāfa **[AN 24b]** nāmeler[1178] (4) perākende itdi. Muḥammed-i 'Abbāsī

[1167] imāret itdi İN, NO1: beglik itmişdür AN
[1168] el-'Azīz İN, NO1 +
[1169] ḫilāfet İN, NO1: ḥükūmet AN
[1170] ay İN, NO1: yıl AN
[1171] oldı İN, NO1: olmışdur AN
[1172] te'ālā İN, NO1 +
[1173] oldur kim İN, NO1: oldı ki AN
[1174] Muḥammed Ḥanefiyye'nüñ ṣādıḳı Ebū Hāşim nām kimesneye İN, NO1: Ebū Hāşimī nām kimesneye ki Muḥammed Ḥanefiyye'nüñ ḫalef-i ṣādıḳı idi AN
[1175] 'aleyhi's-salātu ve's-selām İN, NO1: 'aleyhi ve's-selām AN
[1176] ḳalḳup İN, NO1 +
[1177] dimiş idi İN, NO1 +
[1178] nāmeler İN, NO1: dā'īler AN

hicretüñ[1179] yüz yigirmi beşinci senesinde (5) āḫirete intiḳāl idüp oġlı[1180] İbrāhīm'e ḫalḳı Āl-i 'Abbās'a[1181] da'vete (6) vaṣiyyet itdi. Ol daḫi pederi vaṣiyyetini ri'āyet ve ḫalḳı da'vete şürū'(7) **[NO1 39b]** ve mübāşeret[1182] eyledi ve Ebū Müslim'i ġazāya irsāl eyledi.[1183] Ebū Müslim (8) hicretüñ yüz yigirmi dokuzuncı senesinde ramażānuñ yigirmi yedinci (9) güninde Merv mużāfātında Sefīdenc[1184] nām ḳaryede ḫurūc itdi[1185] (10) tedrīc ile Ḫorāsān'ı Naṣr-ı Seyyār elinden aldı[1186] ki Mervān-ı Ḥımār'uñ ümerāsından (11) idi.[1187] Eydürler ki çün Naṣr-ı Seyyār'uñ inhizāmı[1188] ḫaberi Mervān'a irişdi, (12) ol ḥīnde bir ḳāṣıd ṭutdılar ki Ebū Müslim, İbrāhīm'e bir mektūb irsāl (13) itmiş. Pes Mervān-ı Ḥımār[1189] İbrāhīm'i aḫẕ idüp şehīd[1190] eyledi. (14) Mezbūr İbrāhīm[1191] Ḥumeyme nām mevżi'de aḫẕ olunduḳda[1192] birāderleri (15) Saffāḥ ve Ca'fer ve 'ammileri[1193] 'Abdullāh bin 'Alī firār idüp Kūfe'ye (16) teveccüh itdiler.[1194] Ṣāḥib-i *Ravża, Sürūcu'ẕ-Ẕeheb*'inde naḳl ider ki: Ol üç (17) nefer çünkim celā-yı vaṭan itdiler,[1195] eṣnā-yı ṭarīḳde bir ṣu kenārına vāṣıl **[İN 43a]** (1) oldılar, 'Arab 'avretlerinden bir ḫātūnuñ gözi bunlara rāst (2) gelüp[1196] eyitdi: "Vallāhi ben bunlar gibi ādem[1197] görmedüm." Saffāḥ ile Ca'fer'e (3) işāret idüp "Bunlar ḥākim olurlar" diyüp 'Abdullāh'a işāret (4) eyledi ve eyitdi: "Bir kimesne bunlaruñ üstüne[1198] ḫurūc ider."

El-ḳıṣṣa: (5) Bunlar Kūfe'ye gelüp gizlendiler tā ol zamāna dek ki Ḥasen bin Ḳaḥṭaba[1199] Kūfe'ye (6) geldi. Ebū Müslim ṭarafından Kūfe'de[1200] Ebū Müslime-i Ḥilāl

---

[1179] hicretüñ İN, NO1 +
[1180] oġlı İN, NO1: ve veledi AN
[1181] Āl-i 'Abbās'a İN, NO1 +
[1182] ve mübāşeret İN, NO1 +
[1183] eyledi İN, NO1: itdi AN
[1184] Sefīzenc
[1185] itdi İN, NO1: idüp AN
[1186] elinden aldı İN, NO1 +
[1187] idi İN, NO1: ol diyāruñ vālīsi idi, taṣarrufundan iḫrāc eyledi AN
[1188] inhizāmı İN, NO1: sındużı AN
[1189] Pes Mervān-ı Ḥımār İN, NO1 + "Ḥımār خمر şeklinde yazılmıştır İN ve NO1 nüshalarında.
[1190] şehīd İN, NO1: başın bir alçı dolu bir hemyānuñ içine şoḳup ḳatl AN
[1191] İbrāhīm İN, NO1: İbrāhīm'i AN
[1192] aḫẕ olundıḳda İN, NO1: ṭutıcak AN
[1193] ḫuṣūṣan AN +
[1194] teveccüh itdiler İN, NO1: müteveccih oldılar AN
[1195] itdiler İN, NO1: idüp AN
[1196] gelüp İN, NO1: geldi ve AN
[1197] ādem İN, NO1: hiçbir kimesne AN
[1198] üstüne İN: üzerine NO1, AN
[1199] leşker-i firāvān ile AN +
[1200] Kūfe'de İN, NO1 +

nām kimesne[1201] (7) var idi. **[NO1 40a]** Aňa Vezīr-i Āl-i Muḥammed dirler idi. Anuň murādı ol idi ki (8) Āl-i Muḥammed *‘aleyhi’s-ṣalātu ve’s-selām*dan bir kimesneye bī‘at olunup[1202] (9) ḫalīfe ola. Aňa bināen Ca‘fer-i Ṣādıḳ *raḍıyallāhu te‘ālā ‘anh*[1203] (10) cānibine ‘arż irsāl olundı,[1204] tā kim gelüp ḫilāfet emrine muşteġil (11) ola. Çünkim mektūb Ḥażret-i Ca‘fer-i Ṣādıḳ’a[1205] vāṣıl oldı, gice idi; (12) mektūbı ḳırā’at itmeyüp çerāġa yaḳdı[1206] ve eyitdi: “Mektūbuň cevābı budur ki (13) gördüň ittifāḳ ḳāṣıd gelmedin Ḥasen bin Ḳaḥṭaba Ḫorāsān ‘askeriyle (14) Saffāḥ’ı kūşe-i iḫtifādan çıḳarup[1207] aňa bī‘at eylediler. Ebū Müslim-i (15) Kūfī’nüň andan ḫaberi yoġ[1208] idi. Bu ḳażiyye hicretüň otuz ikisinde[1209] vāḳı‘ (16) olmış idi.[1210]

Ve min netāyici’l-mükāfāt: Eydürler ki Saffāḥ’uň ḥükūmeti eyyāmında (17) ‘Abdullāh bin ‘Alī’yi ki Saffāḥ’uň ‘ammisi idi, **[AN 25a]** Dımaşḳ’uň vālīsi idüp[1211] ihtimām ile **[İN 43b]** (1) Benī Ümeyye’nüň ṣubḥ-ı iḳbāli[1212] şām-ı zevāle mübeddel[1213] oldı, tafṣīl-i ḥāl[1214] (2) oldur ki a‘yān-ı Benī[1215] Ümeyye’den yetmiş kimesne ‘Abdullāh’uň ṣumatında (3) oṭurmışlar idi, Sübeyl bin ‘Abdullāh ki Benī Hāşim’üň mevālīsinden (4) idi, gelüp bir ḳaṣīde oḳudı ki anda Benī Ümeyye’nüň ẓulm ü ‘udvānı (5) ve ehl-i beyt-i Resūlullāh *ṣallallahu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem*’e[1216] itdükleri ṭuġyānı (6) ve aḫẕ-ı intiḳāma taḥrīṣi[1217] ẕikr olunmış.[1218] Çünki **[NO1 40b]** ‘Abdullāh’uň yanında (7) oḳundı, ġayret ve ḥamiyyet-i ‘ırḳı ḥarekete gelüp[1219] emr itdi ki anda (8) ḥāżır olan Benī Ümeyye’nüň elin ve ayaġın mıṭraḳalar ile ḳırdılar[1220] ve bir (9) kilīm

---

[1201] kimesne İN, NO1: bir merd AN
[1202] *‘aleyhi’s-ṣalātu ve’s-selām*dan bir kimesne’ye bī‘at olunup İN, NO1: *‘aleyhi’s-selām*dan bir AN
[1203] raḍıyallāhu te‘ālā ‘anh İN, NO1: ḳuddise sırruhu AN
[1204] olundı İN, NO1: itdi AN
[1205] Ṣādıḳ’a İN, NO1: Ca‘fer’e AN
[1206] itmeyüp çerāġa yaḳdı İN, NO1: idüp çerāġa yandurdı AN
[1207] çıḳarup İN, NO1: iḫrāc idüp AN
[1208] yoġ İN, NO1: olmamış AN
[1209] otuz ikisinde İN, NO1: yüz otuz iki senesinde AN
[1210] olmış idi İN, NO1: oldı AN
[1211] idüp İN: idi ve NO1: olup ḥüsn-i AN
[1212] iḳbāli İN, NO1: āmāli AN
[1213] mübeddel İN, NO1: tebdīl AN
[1214] tafṣīl-i ḥāl İN, NO1: tafṣīli AN
[1215] Benī İN, AN +
[1216] Resūlullāh ṣallallahu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem’e NO1: Resūlullāh ṣallallahu ‘aleyhi ve sellem’e İN: Resūlullāh’a ‘aleyhi ve sellem AN
[1217] taḥrīṣi İN: taḥrīṣ ü terġībi NO1: taḥrīżini AN
[1218] olunmış İN, NO1: itmiş AN
[1219] ḥarekete gelüp İN: ḥareket idüp NO1: ḥarekete geldi AN
[1220] ḳırdılar İN, NO1: kesr itdiler AN

ile bunları örtüp[1221] üzerlerine oturup ṭa‘ām yediler. (10) Anlar kilīm[1222] altında iñleyerek cān virdiler. Andan ṣoñra emr itdi, (11) Benī Ümeyye mevtāsınuñ[1223] ḳubūrın açup[1224] kemüklerin āteşe[1225] yaḳdurdı. (12) Hemān[1226] ‘Ömer bin ‘Abdü’l-‘azīz’üñ ḳabrine ta‘arrużolunmadı.[1227] Mu‘āviye’nüñ (13) ḳabrinde[1228] turābdan ġayrı nesne bulunmadı ve Yezīd’üñ ḳabrinde bir miḳdār (14) ḫākister bulundı.[1229]

Temṯīl: Meşhūrdur ki bir nevbet, Emīr Naṣr bin (15) Nūḥ[1230] Sāmānī Herāt’a geldi ve anuñ āb u hevāsı kendüye ḫoş (16) geldi.[1231] Bir miḳdār[1232] anda iḳāmet itdi. Ammā ümerānuñ süveydā-yı (17) dimāġlarında[1233] Buḫārā sevdāsı mütemekkin ve حب الوطن من الإيمان[1234] **[İN 44a]** (1) hevāsı dimāġlarında mutevaṭṭın idi. Her çend ki ümerā[1235] bu bābda vesāiṭ-i (2) resā’il naṣb idüp Naṣr bin Aḥmed’i[1236] Buḫāra’ya gitmege terġīb itdiler,[1237] fā’ide (3) olmadı.[1238] Āḫirü’l-emr Rūdegī ṣā‘ire tevessül itdiler[1239] ki emīre anuñ (4) edā-yı feraḫ-baḫşı[1240] ḫoş gelür idi aña[1241] çoḳ nesne va‘deler eyledi.[1242] (5) Pes Rūdegī ṣā‘ir[1243] ol ḳaṣīde-i meşhūreyi ki maṭla‘ı budur:

Beyt:

بوی جوی مولیان آید همی

یاد یار مهربان آید همی[1244]

[1221] örtüp İN, NO1: örtdiler AN
[1222] kilīm İN, NO1: kilīmlerüñ AN
[1223] Ümeyye mevtāsınuñ İN: Ümeyye’nüñ AN
[1224] açup İN, NO1: açdırup AN
[1225] daḫi cümle AN +
[1226] hemān İN, NO1: Ancaḳ AN
[1227] olunmadı İN, NO1: itmedi AN
[1228] ḳabrinde İN, NO1: daḫi ḳabrini açdurdı AN
[1229] bulundı İN, NO1: buldılar AN
[1230] Nūḥ İN, NO1: Aḥmed AN
[1231] āb-ı hevāsı kendüye ḫoş geldi İN: āb-ı …… gelüp NO1: āb-ı hevāsından ġāyet ḥaẕẕ idüp AN
[1232] miḳdār İN, NO1: müddet AN
[1233] süveydā-yı dimāġlarında İN, NO1: süveydālarında AN
[1234] “Vatan sevgisi imandandır.” Ali el-Kârí, *el-Esrârü’l-Merfû‘a*, I, 180-181.
[1235] ümerā İN, NO1 +
[1236] Naṣr bin Aḥmed’i İN, NO1: taṣarrufı Aḥmed ḫıdmetlerine AN
[1237] itdiler İN, NO1: eylediler AN
[1238] olmadı İN, NO!: virmedi AN
[1239] itdiler İN, NO1: eylediler AN
[1240] ġāyet AN +
[1241] aña İN, NO1: ve AN
[1242] va‘deler eyledi İN, NO1: va‘d eylediler AN
[1243] ṣā‘ir İN, NO1 +
[1244] Mevliyan nehrinin (Özbekistan) kokusu geliyor
İyi dostların yâdları hatırlanıyor. *Nigâristân*’da Matla‘ başlığında geçmektedir. Rûdegî’ye ait

(7) **Neşr:**[1245] Söyleyüp emīrüň ḫıdmetinde oḳudı. Emīre şol ḳadar şevḳ ġalebe (8) eyledi ki **[NO1 41a]** bir ayaḳ çizmesin giyüp āḫir[1246] ayaġın giymeġe ṭāḳati ḳalmayup (9) bu üslūb üzre[1247] süvār olup gitdi.[1248]

Ve min me'āşiri'n-naẓar: (10) Şiḳāt-i rüvātdan menḳūldür ki: Birgün Saffāḥ-ı 'Abbāsī kendüyi āyīnede (11) görüp lisānına bu cārī oldı ki اللهم إنى لا أقول كماقال سليمان بن عبدالملك أنا الملك الشاب ولكني أقول اللهم عمّرنى عمراً طويلاً في طاعتك ممتعاً بالعافيتة Ya'nī ben nefs-i (14) **[AN 25b]** fānīye ile i'cāb idüp Süleymān bin 'Abdü'l-melik kelāmı gibi[1249] söylemezem ki (15) dimiş ki:[1250] "Ben melik-i şābbum, ben dirüm[1251] ki 'Yā Rabb baňa 'ömr-i ṭavīl (16) müyesser eyle ṭā'atüňde geçüreyim ve ṣıḥḥat ü 'āfiyet ile beni mütemetti' ḳıl.' (17) Henüz bu kelām tamām aġzından çıḳmadın bir āvāz işitdi ki bir ġulām **[İN 44b]** (1) birine eydür ki: "Senüň ile benüm mābeynümde müddet iki aydan ziyāde degüldür." (2) Saffāḥ bu kelāmı te'emmül idüp "Bu ne sözdür?" diyü tefekkür itdi.[1252] Birḳaç (3) günden ṣoňra sıtma ṭutup iki çıbān çıḳarup ol oġlanuň (4) kelāmından ṣoňra altmış[1253] gün mürūr idüp ẕi'l-ḥiccenüň on üçünci (5) güni āḫirete rıḥlet eyledi. Hicretüň yüz otuz altı senesinde Merve şehrinde idi.

(6) **Ve mine'l-veḳāyi':** Mervīdür ki 'Abdullāh, Saffāḥ'uň fevtinden[1254] ṣoňra emr-i (7) ḫilāfetde birāder-zādesi Ca'fer ile nizā' idüp Şām'da kūs-i (8) istiḳlāl urdı.[1255] Ca'fer, Ebū Müslim-i Mervī'yi[1256] anuň def'ine Şām'a[1257] (9) irsāl eyledi. Şerme-i **[NO1 41b]** Münşī Ebū Müslim'e eyitdi: Şol maḳūle şaḫṣla ki (10) Şām'uň mübārizleri anuňladur, cenk itmek şarṭ-ı 'aḳldan dūrdur[1258] ve ḥadd-i (11) ḫıremden mehcūrdur. Ebū Müslim eyitdi: "Sen bāb-ı inşāda benden hezār (12) mertebe bertersin.[1259] Ammā kār-ı ḥarbde biňde birin bilmezsin." didi. (13) Āḫirü'l-emr Ebū Müslim'üň āb-ı tīġıyla

---

[1245] Neşr İN +
[1246] āḫir İN, NO1: ol bir AN
[1247] üzre İN: ile NO1: üzre ata AN
[1248] olup gitdi İN, NO1: oldı AN
[1249] söz AN +
[1250] dimiş ki İN, NO1: eyitmiş AN
[1251] ben dirüm İN, NO1: eyidirüm AN
[1252] diyü tefekkür itdi İN, NO1: diyüp fikr eyledi AN
[1253] beş AN +
[1254] 'Abdullāh Saffāḥ'uň fevtinden İN, NO1: 'Abdullāh bin Saffāḥ'dan AN
[1255] nizā' idüp Şām'da kös-i istiḳlāl urdı İN, NO1: münāza'a gösterdi AN
[1256] Mervī'yi İN, NO1: Mervezī'yi AN
[1257] def'ine Şām'a İN, NO1: cengine AN
[1258] dūrdur İN, NO1: degüldür AN
[1259] Sen bāb-ı inşāda benden hezār mertebe bertersin. İN, NO1: Sen benden bāb-ı inşāda ve kitābet vü imlāda hezār mertebe bertersin. AN

ol āteş-i fitne munṭafī oldı. (14) [1260]Ebū Müslim'e ṣāḥib-i devlet dirler idi. Aṣlı Iṣfahān'dandur. Ammā (15) ḥavza-i Māhān'da tevellüd itmişdür. Merv ḳurāsındandur ve Merv'de neşv ü nümā (16) bulmışdur ve anda ḫurūc itmişdür. Mervī nisbetiyle şöhret buldı (17) ve ba'żılar eydürler: Ebū Müslim,[1261] Küderz bin Kişvād neslindendür. Aṣlā hezl **[İN 45a]** (1) söylemezdi[1262] ve ḫande itmezdi. Meger cenk vaḳtinde bu ṣan'at Küderz'de (2) daḫi var[1263] idi ve cümle ittifāḳātdandur ki ikisi daḫi her ne deňlü[1264] fütūḥāt (3) vāḳı' olsa ṭarab iẓhār itmezler idi ve her ne deňlü gürūh görseler[1265] (4) melāl ibrāz eylemez idi. Orta boylu, gendum gön ve pākīze post (5) ve laṭīf-manẓar ve yaṣṣı yaġranlu ve kūtāh-sāḳ merd idi. Fārsī (6) ve 'Arabī tekellüm ider idi ve üç ḫātūnı var idi. Yılda bir kez anlaruňla (7) ṣoḥbet iderdi ve dir idi ki[1266] "Cimā' cünündur, her sene bir kez[1267] cünün (8) kifāyet ider" der idi. Eydürler ki: **[AN 26a]** Biň kimesne maṭbaḫına ḫıdmet (9) iderdi ve iki biň yigirmi iki bārgīr maṭbaḫını çeker idi ve ṭavuḳdan (10) ve ḳazdan ve sā'ir ṭuyūrdan ve baḳar**[NO1 42a]**dan mā'adā[1268] her gün yüz otuzar (11) ḳoyun bişerdi.[1269] Çünkim sene sitte ve s̱elas̱īnde Ḫorāsān'dan ḥacc-ı (12) şerīfe[1270] teveccüh eyledi, nidā itdürdi ki: "Her kim ehl-i ḳāfileden ṭa'ām pişüre, (13) ḳatl olunur. Ne deňlü ṭa'āma ḥācet olursa anuň maṭbaḫından alsunlar." (14) Ol ḥālde bir kimesne bir marīż içün[1271] perhīz şorbası bişürdi. (15) Nā-gāh Ebū Müslim aňa muṭṭali' olup iḫżār eyledi ve aňa siyāset (16) emr[1272] itdi. Ol kimesne 'öẕrin beyān eyledi. Ba'dehu muḳarrer ḳıldı ki (17) her gün[1273] ḫastalar içün perhīz şūrbāsı pişe[1274] ve eydürler ki: Cenkde **[İN 45b]** (1) ve ḥiṣārlarda ḳatl olunandan mā'adā kendü[1275] emriyle altı yüz biň kimesne (2) ḳatl olunmışdur ve bu miḳdār żabṭ[1276] olunandur. Āḫirü'l-emr Şāmīlerüň

[1260] Ve minhā AN +
[1261] Ebū Müslim İN, NO1 +
[1262] söylemezdi İN, NO1: göstermezdi AN
[1263] var İN, NO1: mevcūd AN
[1264] deňlü İN, NO1 +
[1265] gürūh görseler İN, NO1: mekrūhāt görse AN
[1266] kez anlaruňla ṣoḥbet iderdi ve dir idi ki İN, NO1: kerre anlar ile ṣoḥbet idüp AN
[1267] kez İN, NO1: kerre AN
[1268] baḳardan mā'adā İN, NO1: ġayrı AN
[1269] beşerdi İN, NO1: boġazlanur idi AN
[1270] ḥacc-ı şerīfe İN, NO1: ḥacca AN
[1271] içün İN, NO1: -den ötüri AN
[1272] emr İN, NO1: murād AN
[1273] niçe ṭavuḳ AN +
[1274] perhīz şūrbāsı pişe İN, NO1: bişüreler AN
[1275] ve ḥiṣārlarda ḳatl olunandan mā'adā kendü İN, NO1: ve ṣaflarda olandan ġayrı kendünüň AN
[1276] żabṭ İN, NO1 +

(3) ġanāimi içün Ebū Müslim ile Ca‘fer-i Devāniḳī beyninde ḫilāf vāḳı‘ (4) oldı. Ca‘fer’üñ icāzeti yoġ iken Ebū Müslim Ḫorāsān’a teveccüh itdi.[1277] (5) Ca‘fer ādem gönderüp istimālet virdi. Yanına da‘vet eyledi. (6) Ebū Müslim vezīriyle müşāvere eyledi.[1278] Vezīr mürāca‘ata aṣlā rıżā virmedi. (7) Ebū Müslim anuñ ḫilāfına[1279] mültefit olmayup mürāca‘at idüp[1280] Ca‘fer (8) ile mülāḳāt itdükden ṣoñra Ebū Müslim tereddüd eyledi.[1281] Vezīrden (9) tedbīr ṭaleb eyledi. Vezīr eyitdi:[1282] تركت الراي بالراي Ya‘nī (10) re’yi, Rey nām memleketde terk eyledüm.[1283] Bu kelām ḍarbü’l-meṣel oldı. (11) Āḫir ol eyyāmda ṣa‘bānuñ yigirmi beşinde hicretüñ yüz otuz (12) yedisinde[1284] Ca‘fer’üñ **[NO1 42b]** emriyle mekr ile Ebū Müslim gibi serveri şehīd[1285] eylediler. [1286] من أعان ظالمًا سُلِّط عليه anuñ şānında ẓuhūr eyledi. (14) Bu ma‘nāda Mevlānā Cāmī *ḳaddesallahu sırrahu’l-‘azīz* buyurmışdur:[1287]

Naẓm:[1288]

هیچ سودی نکند تربیت ناقبل

گرچه برتر نهی از خلق جهان مقدارش

سبز و خرَم نشود ازنم باران هرگز

خار خشکی که نشانی بسر دیوارش[1289]

(17) **Ve mine’l-bedāyi‘:** Menḳūldür ki: Bir gün[1290] Ca‘fer, birāderi Saffāḥ’dan

---

[1277] içün Ebū Müslim ile Ca‘fer Devāniḳī beyninde ḫilāf vāḳı‘ oldı. Ca‘fer’üñ icāzeti yoġ iken Ebū Müslim Ḫorāsān’a teveccüh itdi İN, NO1: eclinden anuñ ile Ca‘fer mābeyninde ḫilāf vāḳı‘ olup Ca‘fer’üñ icāzetsiz Ḫorāsān’a teveccüh eyledi AN
[1278] eyledi İN, NO1: itdi AN
[1279] ḫilāfına İN, NO1: kelāmına AN
[1280] idüp İN, NO1: eyledi AN
[1281] eyledi İN, NO1: idüp AN
[1282] eyitdi İN, NO1: eydür AN
[1283] re'yi, Rey nām memleketde terk eyledüm. İN: Rey nām memleketde re’yi terk eyledüm NO1: re’y, Rey didükleri memleketde ḳaldı AN
[1284] yedisinde İN, NO1: yedi senesinde AN
[1285] Ebū Müslim gibi serveri şehīd İN, NO1: ḳatl AN
[1286] Kim bir zalime yardım ederse o zalim ona musallat kılınır.
[1287] *ḳaddesallahu sırruhu’l-‘azīz* buyurmışdur İN, NO1: buyurdı AN
[1288] Naẓm İN, NO1: Ḳıṭ‘a AN
[1289] Değersiz bir eşyayı düzenlemenin hiçbir faydası yok
Her ne kadar dünya halkından daha da yüksek mertebe verirsen
Yağmurun neminden asla yeşil ve taze olmaz
Kurumuş dikeni duvarın başına koysan bile yeşermez
Nigâristân’da Nazm başlığı ile geçmektedir.
[1290] ki: Birgün İN, NO1: Çün AN

ṣoňra **[İN 46a]** (1) serīr-i salṭanata cülūs itdi ve mütemekkin oldı, murād itdi[1291] ki Baġdād'ı (2) binā ide. [1292]Bir niçe müneccimler[1293] ile ḥālā Baġdād olan mevżi'i seyr eylediler. (3) Rāvī eydür: "Ol eṣnāda ben anlardan müfāreḳat idüp bir rāhibüň (4) deyrine vardum.[1294] Ol rāhib baňa su'āl itdi ki: **[AN 26b]** 'Bu cemā'at kimlerdür (5) ve buraya gelmeden ġarażları[1295] nedür?' Ben eyitdüm: 'Ca'fer-i 'Abbāsī'dür ki ġarażı (6) bu ḥavālīde bir şehir binā itmekdür.' Rāhib eyitdi:[1296] 'Ben kütüb-i semāvīde (7) gördüm ki burada Miḳlāṣ nām bir kimesne bir şehir binā eyleye!'[1297] didi. (8) Çünki bu kelāmı gelüp Ca'fer'e naḳl itdüm.[1298] Hemān-dem[1299] secde-i şükr itdi. (9) Eṭrāfında olanlar sebebinden su'āl itdiler. Eyitdi ki: 'Ben Benī[1300] Mervān (10) zamānında ġāyet faḳr u miḥnet[1301] ve şiddet u 'usret çeker idüm. (11) Mektebde oḳurken eṭfāl[1302] ittifāḳ itdiler ki her gün birisi ṭa'ām (12) iḥżār ide. Nevbet baňa geldi, bir ḥabbeye mālik degül idüm ki (13) bir nesnecük alup **[NO1 43a]** eṭfāle iṭ'ām[1303] idem. Bi'ż-żarūrī dāyemüň (14) ipin sirḳa idüp ṣatdum, anuň[1304] aḳçasıyla ṭa'ām aldum. (15) Çünki dāyem aňa muṭṭali' oldı, benüm adımı Miḳlāṣ ḳodı.[1305] Zīrā (16) ol vaḳt Şām'da Miḳlāṣ nām bir düzd-i[1306] 'ayyār peydā olmış idi.

(17) **Temṣīl:** *Ravżatü'ṣ-Ṣafā*'da masṭūrdur ki, Ḥaccāc-ı ẓālim[1307] maraż-ı mevtinde ki **[İN 46b]** (1) ramażān-ı şerīfüň yigirmi[1308] beşi idi,[1309] sene ḫamse ve tis'īnde (2) vāḳı' olmış idi,[1310] bir müneccim başı ucında oturur idi. (3) Ḥaccāc[1311] eyitdi: "Āyā evżā'-ı felekīde hīç delālet var mıdur ki (4) bu eyyāmda bir emīr ki meşāhirden

---

[1291] itdi İN, NO1: eyledi AN
[1292] Mühendisler AN +
[1293] müneccimler İN, NO1: kimesne AN
[1294] vardum İN, NO1: dāḫil oldum AN
[1295] ġareżleri İN, NO1: murādları AN
[1296] eyitdi İN, NO1: eydür AN
[1297] eyleye İN, NO1: ide AN
[1298] naḳl itdüm İN, NO1: ḫaber virdüm AN
[1299] atından inüp AN +
[1300] Benī İN, NO1 +
[1301] faḳr u miḥnet İN, NO1: faḳīr ve miḥnet AN
[1302] oḳurken eṭfāl İN, NO1: olan oġlancıḳlar AN
[1303] eṭfāle iṭ'ām İN, NO1: oġlancıḳları żiyāfet AN
[1304] ipin sirḳat idüp ṣatdum anuň İN, NO1: ipligin uġrulayup AN
[1305] ḳodı İN, NO1: eyledi AN
[1306] düzd-i İN, NO1: düzd ü AN
[1307] -ı ẓālim İN, NO1 +
[1308] yigirmi İN, NO1 +
[1309] beşi idi İN, NO1: beşinci güni AN
[1310] vāḳı' olmış idi İN, NO1 +
[1311] Ḥaccāc İN, NO1 +

ola, dünyādan[1312] intiḳāl ide?" (5) Müneccim eyitdi: "Belī, Küleyb nām emīr[-i][1313] celīl[1314] cümle-i ḥükkāmdan naḳd-i ḥayātın (6) ḥādimü'l-leẕẕāta teslīm itse gerekdür." 'An-ḳarīb didi.[1315] Ḥaccāc ıżṭırāba (7) düşdi ve eyitdi: "'Ālem-i ṣabāvetümde vālidem baña 'Küleyb' dir idi." (8) Müneccim şaşduġından ve nādānlıġından: "Vallāhi ol kimesne sensin!" (9) didi. Ḥaccāc bu kelām-ı mūḥişden[1316] ġażaba gelüp "Evvel bāri (10) seni ḳatl ideyüm"[1317] diyüp müneccimüñ ḳatline emr itdi.[1318]

Ḳıṭ'a:

اگر بچشم حقیقت نظر کنی بسخن

بضاعتی است که گه سود و گه زیان دارد

ولی بسی است که گوینده را بیك لفظی

دهد بباد هماندم که بر زبان آورد[1319]

(15) **Ve mine'n-netāyic**: Rivāyet olunur ki çün Ca'fer-i 'Abbāsī hicretüñ (16) yüz ḳırḳ beşinci senesinde binā-yı Baġdād'a şürū' itdi,[1320] (17) **[NO1 43b]** murād eyledi[1321] ki Medāyīn'de olan[1322] Ṭāḳ-ı Kisrā'yı yıḳup anuñla meṣāliḥ-i **[İN 47a]** (1) binā-yı Baġdād'ı göre.[1323] Vezīri ki Süleymān bin Ṣāliḥ Mūryānī'dür, (2) anuñla müşāvere itdi.[1324] Vezīr münāsib görmeyüp[1325] eyitdi: "Evvelā (3) Ṭāḳ-ı Kisrā cümle-i mu'cizāt-ı Nebeviyye'dendür. Vīrān itmek lāyıḳ[1326] degüldür." (4) ve hem[1327] ḫalḳ **[AN 27a]** dirler[1328] ki: "Bir pādişāh bir şehr binā itmek ister, bir pādişāhuñ (5) yapduġın

[1312] āḫirete AN +
[1313] emīr İN, NO1: kimesne AN
[1314] Celīl NO1 +
[1315] didi İN, NO1 +
[1316] mūḥişden İN, NO1: nā-fercāmdan AN
[1317] ḳatl ideyüm İN, NO1: öldüreyüm AN
[1318] müneccimüñ ḳatline emr itdi İN, NO1: anuñ ḳatline fermān eyledi AN
[1319] Eğer hakikat gözüyle söze bakarsan
Bu bir sermayedir ki bazen kârı bazen zararı olur
Fakat öyle ki bazen konuşanı bir kelime
Ağzına aldığı zaman mahvedebilir
Nigâristân'da Nazm başlığı ile geçmektedir.
[1320] itdi İN, NO1: eyledi AN
[1321] eyledi İN: itdi NO1, AN
[1322] olan İN, NO1 +
[1323] Baġdād'ı göre İN, NO1: Baġdād'a ḫarc ide AN
[1324] müşāvare itdi İN, NO1: meşveret eyledi AN
[1325] görmeyüp İN, NO1: görmedi ve AN
[1326] lāyıḳ İN, NO1: münāsib AN
[1327] ve hem İN, NO1: didi ve AN
[1328] dirler İN, NO1: eydürler AN

vīrān itmeyince bināya ḳādir olmadı.” Ca‘fer anuň (6) kelāmın istimā‘ itmeyüp yıḳmaḳ emr itdi.[1329] Çünkim gördi ki (7) yıḳup andan naḳl itmek yeňiden ziyāde bahāya[1330] olur, andan ferāġat (8) itmek istedi.[1331] Vezīr eyitdi: “Şimdi ferāġat[1332] münāsib degüldür. (9) [1333]الشروع ملزم vefḳınca[1334] ‘aybdur. Eydürler ki: “Bir pādişāh binā ide, āḫar (10) pādişāh anı yıḳmaġa ḳādir olmaya.” Ẓahīr eydür:

Beyt:[1335]

جزای حسن عمل بین که روزگار هنوز

خراب می نکند بارگاه کسری را[1336]

(12) **Ve mine’n-nükāt:** *Ravżatü’ṣ-Ṣafā*’da meẕkūrdur ki birgün Ca‘fer (13) ḳaṣrında oṭurup aşaġıya naẓar iderken[1337] bir pīr-i ferrāş gördi, (14) ḥavālī-yi sarāyı süpürür. Anı ṭaleb idüp[1338] su’āl eyledi ki “Sebeb nedür ki (15) ḥükkām u mülūküň ‘ömri ḳaṣīr ve fuḳarānuň ṭavīl olur?” Ol[1339] Pīr cevāb (16) virüp eyitdi[1340] “Aňa bināendür ki[1341] anlar ta‘yīn-i ḫızāne-i Vehhāb’dan (17) ve pādişāh-ı Rezzāḳ-ı[1342] ‘ale’l-ıṭlāḳdan bir uġurdan alurlar.[1343] Biz faḳīrler **[İN 47b]** (1) **[NO1 44a]** mürūr-ı eyyām u[1344] ‘ubūr-ı a‘vām[1345] ile murādımuza vāṣıl oluruz.” Ca‘fer (2) bu kelāmdan[1346] mesrūr olup ol faḳīre üç yüz dirhem bağışladı. (3) Bir haftadan ṣoňra gördi ki ol pīrüň ḫıdmetin bir tāze eyler.[1347] Anuň (4) ḥaḳīḳatinden[1348] su’āl itdi. Ol pīr fevt oldı, bu oġlıdur,[1349] (5) babası

[1329] itmeyüp yıḳmaḳ emr itdi İN, NO1: eylemedi AN
[1330] yeňiden ziyāde bahāya İN, NO1: cedīdden ziyāde bahālu AN
[1331] istedi İN, NO1: diledi AN
[1332] itmek AN +
[1333] Başlamak gereklidir.
[1334] vefḳınca İN, NO1: ḥasebince AN
[1335] Beyt İN, NO1 +
[1336] İyi amellerin karşılığını gör ki devran
Tahrip etmiyor Tak-i Kisra’yı bile
Nigâristân'da Nazm başlığı ile geçmektedir.
[1337] iderken İN, NO1: ider idi AN
[1338] idüp İN, NO1: itdi ve AN
[1339] fuḳarānuň ṭavīl olur. Ol İN, NO1: sizüň gibi fuḳarānuň uzun ola? AN
[1340] virüp eyitdi İN, NO1: virdi ki AN
[1341] bināendür ki İN, NO1: bināen AN
[1342] anlar ta‘yīn-i ḫızāne-i Vehhāb’dan ve pādişāh-ı Rezzāḳ-ı İN, NO1: ḳışadur ki anlar naṣībin ḫızāne-i Vehhāb u Rezzāḳ ve pādişāh-ı AN
[1343] alurlar İN, NO1: aḫẕ iderler ve AN
[1344] ve duhūr AN +
[1345] u ṣuhūr AN +
[1346] ziyāde AN +
[1347] tāze eyler İN, NO1: oġlancıḳ ider AN
[1348] Ca‘fer AN +
[1349] oldı, bu oġlıdur, İN, NO1: olmış, ol oġlancıḳ AN

yerine ḫıdmet ider didiler. Ca‘fer’üñ ḫāṭırına anuñ[1350] kelāmı (6) gelüp[1351] ta‘accüb eyledi.

Temṣīl: *Tārīḫ-i Ca‘ferī*’de meẕkūrdur ki Ḫˇāce-i (7) Kirmānī ki feṣāḥatde nādire-i zamān ve belāġatde[1352] yegāne-i devrān (8) idi. Çünki sinn-i şerīfi yetmiş ikiye irişdi, yedi yüz ellide (9) ‘ālem-i[1353] āḫirete vuṣlat eyledi.[1354] Sebeb-i vefātı oldur ki aña Meddāḥ-ı Āl-i (10) Muẓaffer dirler idi. Anlardan rencīde olup anlaruñ ḫaşmı (11) Şeyḫ Ebū İsḥāḳ’a[1355] vardı. Pādişāh-ı meẕkūr[1356] aña envā‘-ı (12) ta‘ẓīm ve eṣnāf-ı[1357] tekrīm eyledi ve anuñ murā‘ātın cümle-i vācibātdan (13) ‘add eyledi. Ol daḫi anuñ ḫalef-i ṣadaḳı ‘Alī Sehl devletinde fettān vāḳı‘ (14) olmış idi, bir ḳaṣīde-i ġarrā naẓm eyledi. Şeyḫ Ebū İsḥāḳ (15) ol muḳābelede bir ṭabaḳ altun hediyye[1358] irsāl eyledi. **[AN 27b]** Ol (16) ḫīnde Mevlānā müteġayyirü’l-aḥvāl olup[1359] dünyādan[1360] intiḳāl eyledi.[1361]

(17) **Temṣīl:**[1362] Me’aṣir-i Ḳaan bin Cengīz Ḫan’da meẕkūrdur ki bir pīr-i merd **[İN 48a]** (1) Ḳaan dergāhına gelüp[1363] iki biñ altun iltimās itdi[1364] ki anuñla (2) **[NO1 44b]** ticāret ide. Nüvvāb ol bābda müżāyaḳa gösterüp virmekde (3) imtinā‘ eylediler. Ḳaan anı virmege fermān eyledi ve didi ki:[1365] “Niçe (4) zamāndur bu pīr buraya vāṣıl olmaġa ḳapucılardan furṣat bulamaz, (5) ḫālā[1366] güçle buldı. Tarīḳ-i mekremetden[1367] ve bāb-ı mürüvvetden mehcūrdur ki (6) bu devleti ve[1368] salṭanatı Ḫaḳḳ subḥānehu ve te‘ālā ḥażretleri[1369] bize lāyıḳ (7) gördi, bu pīri biz[1370] maḥrūm idevüz.” Hemān sa‘āt[1371]

[1350] anuñ İN, NO1: ol pīrüñ AN
[1351] gelüp İN, NO1: ḫuṭūr idüp ġāyet AN
[1352] belāġatda İN, AN: a‘cūbe NO1
[1353] ‘ālem-i İN, NO1 +
[1354] āḫirete vuṣlat eyledi İN, NO1: cāvidāniye rıḥlet eylediler AN
[1355] İsḥāḳ’a İN, NO1: İsḥāḳ İncü’ye AN
[1356] meẕkūr İN, NO1: mesfūr AN
[1357] ta‘ẓīm ve eṣnāf-ı İN, NO1 +
[1358] hediyye İN, NO1 +
[1359] ol demde AN +
[1360] āḫirete AN +
[1361] eyledi İN, NO1: itdi AN
[1362] Temṣīl İN, NO1: Eyżan AN
[1363] girüp İN, NO1: girdi AN
[1364] itdi İN, NO1: eyledi AN
[1365] eyledi ve didi ki İN, NO1: idüp AN
[1366] bulamaz ḫālā İN, NO1 +
[1367] dūr AN +
[1368] devleti ve İN, NO1 +
[1369] subḥānehu ve te‘ālā ḥażretleri İN, NO1: te‘ālā AN
[1370] biz İN, NO1 +
[1371] sa‘āt İN, NO1: ol dem AN

iki biň (8) altunı[1372] pīre teslīm eylediler. Ol ḥīnde ol pīr daḫi naḳd-i cānın ḳābiżü'l-ervāḥa[1373] teslīm eyledi.

(9) **Ve mine'n-nevādir:** İbn Cevzī *Muntaẓam*'ında (10) ẕikr itmişdür ki Baġdād, Ca'fer zamānında bir mertebe ma'mūr oldı ki (11) altı biň ḥammām peydā oldı ve Reşīd zamānında sevād-ı (12) Baġdād'uň dört ferseng ṭūli ve bir ferseng 'arżı oldı.

(13) **Temṡīl:** *Nüzhetü'l-Ḳulūb*'da ṣāḥibi naḳl ider[1374] ki selāṭīn-i Ġūr (14) 'aṣrında Herāt bir mertebe[1375] ma'mūr oldı ki yüz on iki biň (15) dükkān ve iki[1376] biň ḥammām ve altı biň kārbān-serāy ve altı biň (16) degirmen ve üç yüz elli medrese ve üç yüz elli ḫānḳāh (17) ve üç yüz elli aṣ-ḫāne ve dört yüz ḳırḳ biň sarāy-ı merdüm-nişīn **[İN 48b]** (1) var idi. Pādişāh-ı ma'firet-penāh[1377] ya'nī[1378] Ḥüseyin Bayḳara zamānında (2) daḫi şol deňlü ḫalḳ cem' oldı ki rüvāt-ı ṡiḳātden naḳl olundı ki (3) her gün yigirmi yük çörek otı ve simsim etmegi ḫarc olunur idi. (4) **[NO1 45a]** Ve on iki biň 'ālime[1379] vaẓīfe virilür idi. Gūyā bu naẓm (5) ol zamānda dinilmişdür.

Naẓm:[1380]

گر کسی پرسد زتو کز شهرها بهتر کدام

گر جواب راست خواهی گفت اورا گوهری

این جهانرا همچو دریا دان خراسان را صدف

در میان آن صدف شهر هری چون گوهری[1381]

(8) **Ve min me'āṡiri'l-kerem:** Rivāyet olunur ki Ebū Ca'fer-i Devāniḳī[1382] (9) Mervānīleri bi'l-külliye ḳatl itmege tīġ-ı intiḳāmı der-miyān-ı[1383] istiḥkām (10) ve her

---

[1372] ol AN +
[1373] naḳd-i cānın ḳābiżü'l-ervāḥa İN, NO1: cānını Ḫudā'ya AN
[1374] naḳl ider İN, NO1: getürmişdür AN
[1375] mertebe İN, NO1: meṡābede AN
[1376] iki İN, NO1: altı AN
[1377] ma'firet-penāh İN, NO1: intimā AN
[1378] sulṭān AN +
[1379] 'ālime İN, NO1: ṭālib-i 'ilme AN
[1380] Naẓm İN, NO1: Ḳıṭ'a AN
[1381] Eğer bir kişi senden sorsa ki en güzel şehir hangisi?
Doğru cevap ve bir cevher vermek istersen ona
Bu dünyayı deniz, Horasan'ı sedef gibi düşün
O sedefin içinde inci gibi olan Heri (Herat) şehridir
Niġâristân Niġâristân'da Nazm başlığı ile geçmektedir.
[1382] Devāniḳī İN, NO1 +
[1383] der-miyān İN, NO1 +

kūşeden iḫrāc idüp īzā ve cefāyı anlar içün[1384] iḳdām eyledi. (11) Anlardan biri Ma‘an bin Zā’ide-i Şehenşāhī’dür ki şecā‘atde yegāne-i zamān[1385] (12) ve pehlüvānlıḳda a‘cūbe-i devrān idi[1386] ve seḫā vü keremde bī-bedel ve Ḫātem-i (13) Ṭā’ī mānendi ḍarbü’l-meṣel[1387] olunur idi. **[AN 28a]** Şöyle ki Mevlānā Cāmī (14) *Silsile-i Ẕeheb*’de buyurmışdur.

Naẓm:

ای چو حاتم بجود گشته ثمر

پیش تو صد چو معن بسته کمر

چیست صیت جود کف تو در عالم

طعن معن است و ماتم حاتم

نزد تو یاد معن بی معنی است

هر گدایی زجود تو معنی است[1388]

(17) **Neṯr:** Ol zamānda gizlenmiş idi **[İN 49a]** (1) ve bir kūşede ġam u ġuṣṣa yer idi. Andan menḳūldür ki murād itdüm ki (2) şehirden ṣaḥrā cānibine gidem. Bi’ż-żarūrī hey’etüm[1389] tebdīl ve vaż‘um şekl-i āḫara[1390] (3) taḥvīl itdüm. Baġdād’dan çıḳup ṣaḥrā[1391] cānibine yüz ṭutdum. Çünki (4) bācdārlardan güẕer itdüm, nā-gāh bir şaḫṣ-ı sebz-fām[1392] şütürümüň **[NO1 45b]** zimāmına (5) yapışdı[1393] ve eyitdi ki: “Sen ol degül misin ki Ḫalīfe[1394] seni ele getürmege[1395] (6) bī-ḥadd māl va‘d itmişdür?” Eyitdüm ki: “Ben kimem?” Eyitdi: “Sen Ma‘an bin Zā’ide’sin ki (7) aḥvālüň ma‘rūfdur.”[1396] Her

[1384] cefāyı anlar içün NO1: cefāya İN, AN
[1385] yegāne-i zamān İN, NO1: bīgāne-i zamān AN
[1386] idi İN, NO1 +
[1387] ḍarbü’l-meṣel İN, NO1: ḍarb-ı meṣel AN
[1388] Ey Hatem-i Tayî gibi cömertliği ile mükafatlanan
Senin önünde yüzlerce zengin el bağlamıştır
Dünyada senin cömertliğinin meşhurluğunun nedeni nedir?
Zenginleri ayıplamak Hatem’in matemidir
Senin yanında zenginleri yâd etmek anlamsızdır
Her dilenci senin cömertliğinden istifade ediyor
[1389] taġyīr u AN +
[1390] şekl-i āḫara İN: şekli āḫara NO1: āḫar şekle AN
[1391] ṣaḥrā İN, NO1: bādiye AN
[1392] sebz-fām İN, NO1: sebz ü fām AN
[1393] yapışdı İN, NO1: alın urdı AN
[1394] Ḫalīfe İN, NO1: Ca‘fer AN
[1395] getürmege İN, NO1: getürene AN
[1396] ki aḥvālüň ma‘rūfdur İN, NO1 +

çend ki inkārda ışrār itdüm, mūcib-i (8) ıżrār oldı. Āḫirü'l-emr kemerümde bir cevher ‘aḳdi var idi, çıḳarup (9) eline virdüm ve eyitdüm ki: “Al bunı ve[1397] benüm ḳuşca cānımı āzād eyle ve bir avuc (10) ḳanuma girme.”[1398] Çünkim anı aldı ve ḳıymetinüñ ġāyetin bildi. Eyitdi: “Senden (11) el çekdüm şol şarṭla ki saña itdigüm su'āle cevāb-ı ṣaḥīḥ viresin.” (12) Eyitdüm: “Sem‘an ve ṭā‘aten.” Ol kimesne eyitdi: “Sen ki kerem ve seḫāyla meşhūr (13) ve cūd u[1399] iḥsānla meẕkūrsın,[1400] vāḳı‘ oldı mı ki cümle māluñı bir kimesneye (14) hībe idesin?”[1401] Eyitdüm: “Vāḳı‘ olmadı.” “Ya nışfı oldı mı? didi.[1402] “Ḫayır” didüm. (15) ‘Öşr-i māla dek[1403] su'āl itdi. Āḫir andan ḥicāb idüp[1404] olmışdur evlā didüm. (16) Eyitdi: “Bu mertebe sehldür. Ben merd-i faḳīrem. Ca‘fer baña her ay yigirmi dirhem (17) virür ve bu ‘aḳd-i gevherüñ[1405] ḳıymeti bu deñlü filoridür.[1406] Ḥālā ben bu ‘aḳdi **[İN 49b]** (1) saña bağışladum. Tā kim bilesin ki ben senden kerīmem.” diyüp cevāhir ‘aḳdini (2) yanumda ḳoyup gitdi.[1407] Ben her çend ki[1408] feryād itdüm “Ey merd! Gel Allāh (3) ḥaḳḳiçün bunı al[1409] beni ḫorluġıla ḳoyup gitme. Baña ölmek, yegdür. Böyle (4) şerm-sār olmaḳdan.” didüm.[1410] Ol kimesne tebessüm idüp (5) eyitdi: “İstersin ki da‘vāmda beni kāẕib idesin. Senüñ iltimāsuñ (6) **[NO1 46a]** maḳbūl degüldür ve āḫir-i ‘ömrüme dek bunuñ cezāsın istemezem.” didi.

(7) **El-ḳıṣṣa:** Andan ṣoñra Ca‘fer benüm taḳṣīrātumdan geçüp beni ḥażīż-i ḥaḳāretden (8) evc-i emārete irişdürdi. Her çend ki ol merdi[1411] **[AN 28b]** ṭaleb itdüm, kim[1412] (9) ‘ivaż idem ve ‘öẕr-ḫ˘āhlıḳ idem, ẓāhir[1413] olmadı.

Ve min me'āṣiri'l-buḫl: (10) Eydürler ki Ezher bin Sa‘d el-Bāhilī

[1397] bunı ve İN, NO1: bu cevheri AN
[1398] ḳanuma girme İN, NO1: ḳanumdan el çek AN
[1399] cūd u İN, NO1: cūd-ı AN
[1400] hīç AN +
[1401] hībe idesin İN, NO1: bağışlamış olasın
[1402] Ya nışfı oldı mı? didi. İN, NO1: Ol eyitdi: “Nışfın hībe itdüñ mi?” AN
[1403] ‘Öşr-i māla dek İN, NO1: Tā ‘öşr-i māluma degin AN
[1404] Āḫir andan ḥicāb idüp İN, NO1: Andan ḥicābumdan AN
[1405] gevherüñ İN, NO1: cevāhirüñ AN
[1406] filoridür İN, NO1: biñ filori deġer ve AN
[1407] kerīmem.” diyüp cevāhir ‘aḳdini yanumda ḳoyup gitti. İN, NO1: erīm-rekem.” Böyle diyüp cevāhir ‘aḳdin yanuma ḳoyup gitdi ve AN
[1408] her çend ki İN, NO1 +
[1409] Ey merd! Gel Allāh ḥaḳḳiçün bunı al İN, NO1: ki Allāh ḥaḳḳiçün gel AN
[1410] yegdür böyle şerm-sār olmaḳdan.” Didüm.İN, NO1: şermsār olmadan yegdür. Bunı redd itme AN
[1411] ol merdi İN, NO1: anı AN
[1412] kim İN, NO1: tā ki AN
[1413] ẓāhir İN, NO1: peydā AN

raḥmetu'llāhi te'ālā[1414] *'aleyh* ki cümle-i erbāb-ı (11) Medīne'dendür,[1415] Ca'fer henüz[1416] 'izzetde degül iken hemvāre anuñla maḥabbet (12) ve meveddet idüp[1417] ṣoḥbet ve ülfet üzere[1418] idi. Çünkim ḥükūmete (13) müteṣaddi[1419] oldı, Ezher sābıḳa-i ṣadāḳat[1420] üzre murād itdi ki Ca'fer'üñ (14) meclisine vara.[1421] Evvel mertebede mümkin olmadı. Çünkim nişīmen-i ḥikemde (15) ḳarār itdi ve[1422] ḫavāṣṣ u 'avāmm maḥżarına vāṣıl oldı; Ezher, Ca'fer'üñ (16) ṣoḥbetine irişdi. Ca'fer su'āl itdi ki "Neye geldüñ?" Ezher eyitdi: "Mübārek (17) olsun dimege." Ca'fer aña biñ filori iḥsān itdi ve didi ki:[1423] **[İN 50a]** (1) "Kendüñe külfet içün zaḥmet virme." Bir yıl geçdükden ṣoñra[1424] yine Ca'fer'üñ (2) meclisine dāḫil oldı. Ca'fer anı göricek ḳatı mütekeddir oldı.[1425] Su'āl (3) itdi ki "Bu def'a mūcib-i taṣdī' nedür?" Eyitdi: "İşitdüm ki mizāc-ı şerīfüñde bir (4) miḳdār maraż 'ārıż olmış, 'iyādete geldüm." Yine biñ filori virdi (5) ve eyitdi: "Bir kerre daḫi gelmekle bizi rencīde itme." Pes bir yıldan ṣoñra (6) düstūr-ı sābıḳ üzre Ca'fer'üñ meclisine dāḫil oldı. Bu nevbet ki (7) Ca'fer'üñ gözi anuñ gözine duş olup[1426] ġażaba gelüp "Bu def'a yine girü niye (8) geldüñ?" Ezher[1427] eyitdi: "Senden bir mü'essir du'ā istimā' itmiş[1428] idüm. (9) Ḥālā unutdum, iltimās[1429] **[NO1 46b]** iderüm ki ol du'āyı[1430] ta'līm idesin." Ca'fer (10) eyitdi: "Ol du'ānuñ aṣlā eṣeri[1431] yoḳdur. Zīrā ben seni görmemek içün çoḳ (11) zamāndur ol du'āya muvāẓebet iderüm, aṣlā[1432] netīce virmedi."

İmām Şāfi'ī (12) *raḥmetu'llāhi te'ālā*[1433] *'aleyh* eydür: "Bu in'ām ve taḥammül

---

[1414] te'ālā NO1 +
[1415] Medīne'dendür İN, NO1: ḥadīṣdendür AN
[1416] mertebee ve AN +
[1417] idüp İN, NO1: dā'mā AN
[1418] üzere İN, NO1: iderler AN
[1419] müteṣaddi İN, NO1: ve salṭanata nā'il AN
[1420] sabıḳa-i ṣadāḳat İN, NO1: üslūb-ı sābıḳ AN
[1421] Ca'fer'üñ meclisine vara. İN, NO1: anuñ meclisine dāḫil ola AN
[1422] itdi ve İN, NO1: idüp AN
[1423] iḥsān itdi ve didi ki İN, NO1: virdi ve eyitdi AN
[1424] birgün AN +
[1425] oldı İN, NO1: ve müteġayyir olup AN
[1426] anuñ gözine duş olup İN, NO1: aña duş olıcaḳ AN
[1427] "Bu def'a yine girü niye geldüñ?" Ezher İN, NO1: su'āl itdi ki: "Girü niye geldüñ?" AN
[1428] istimā' itmiş İN, NO1: işitmiş AN
[1429] iltimās İN, NO1: niyāz AN
[1430] ol du'āyı İN, NO1: baña AN
[1431] eṣeri İN, NO1: ki te'sīri AN
[1432] iderüm, aṣlā İN, NO1: itdüm, ḳaṭ'a AN
[1433] te'ālā İN, NO1 +

Ca‘fer’üñ kemāl-i ḫisset ve şiddet-i (13) saṭvetünden ba‘īd degüldür.

Ve mine’l-bedāyi‘: Rivāyet olunur ki (14) çün Ca‘fer yüz elli sekiz senesinde ḥacc-ı şerīfe[1434] teveccüh itdi, evvelki menzilindeki (15) ‘Abdüye dinilür idi[1435] nāzil oldı. Ṣabāḥ namāzında[1436] nā-gāḥ bir yıldız (16) ṭulū‘ itdi ki güneş nūrına ḳarīb şu‘le virdi. Ca‘fer anuñ müşāhedesinden (17) ḥayrete varup kemāl mertebede ḫavf itdi. Ol eṣnāda dīvārda **[İN 50b]** (1) iki beyt yazılmış idi[1437] ki mażmūnı anuñ naḳl ü istiḥāline[1438] delālet ider. (2) Ṭaberī ḳavlince ol beytlerüñ ḫāricde vücūdı yoḫ idi. Hemān anuñ (3) çeşmine görinür idi. **[AN 29a]** Zīrā ḥācibe tefrīṭ ile ilḥāḥ itdi ki:[1439] “Bunda kim (4) dāḫil olup[1440] bunları yazdı?” diyü her çend ki teşdīd iderdi. Ḥācib (5) “Ḳanı beyitler?” diyü müşāhede idemezdi. Ġayrılara daḫi gösterür idi.[1441] (6) Aṣlā[1442] kimesne anı göremezdi. Āḫir aña ẓāhir oldı ki anuñ ḫāricde (7) vücūdı yoḳdur. Mevt ḫavfından lerzān oldı.

Naẓm:

مستعارات ملك و مال جهان

نتوان كرد اعتماد برآن

هر كه بر مستعار بندد دل

جز خجالت نباشدش حاصل[1443]

(10) **Neṣr:** Āḫir ol eyyāmda[1444] Meymūn nām mevżi‘de āḫirete gitdi. Ḥac itmek (11) müyesser olmadı. Düşenbe gün **[NO1 47a]** gicesi[1445] ẕi’l-ḥiccenüñ altıncı güni idi[1446] (12) ve cümle ittifāḳātdandur ẕi’l-ḥiccede dünyāya geldi. Sene ḫamse ve

---

[1434] ḥacc-ı şerīfe İN, NO1: ḥacca AN
[1435] menzilindeki ‘Abdüye dinilür idi İN, NO1: menzile ki ‘Abdüye dirler AN
[1436] namāzında İN, NO1: zamānında AN
[1437] idi İN, NO1: gördi AN
[1438] istiḥāline İN, NO1: irtiḥāline AN
[1439] tefrīṭ ile ilḥāḥ itdi ki İN, NO1: iḳdām idüp AN
[1440] dāḫil olup İN, NO1: olur ki AN
[1441] gösterür idi İN, NO1: gösterdi AN
[1442] aṣlā İN, NO1 +
[1443] Dünyanın emanet olan mal ve mülkü
Ona itimad etmek olmaz
Her kim ki bunlara gönül bağlasa
Utançtan başka bir şey elde edemez
[1444] AN nüshasında بير şeklinde bir kelime geçmektedir.
[1445] gün gicesi İN, NO1: gice AN
[1446] idi İN, NO1 +

tis‘īnde (13) yine ẕi’l-ḥiccede[1447] āḫirete gitdi. Ẕi’l-ḥiccede yüz elli sekiz senesinde Ṭaberī ḳavlinde (14) ol ḥīnde oġlı Mehdī Baġdād’da idi. Anuň erkān-ı devleti (15) anuň ismine cümle sipāhdan ve ra‘iyyetden ba‘īd eylediler[1448] ve Menār nām (16) ṣaḫṣı ‘ale’t-ta‘cīl Mehdī’ye irsāl itdiler. Mehdī[1449] daḫi bādiye (17) yolından yükrük devābla evāḫir-i şehr-i ẕi’l-ḥiccede[1450] yine Mekke’ye[1451] irişdi.

Ve min me’āṯiri’l-mefāḫir: [İN 51a] (1) Eydürler ki Mehdī hicretüň yüz altmışıncı senesinde ḥacc-ı şerīfe[1452] ‘azīmet (2) idüp ol seferde anuň emriyle bī-nihāye[1453] mevāżi‘ binā olundı[1454] (3) ve çoḳ pıňarlar ḳazdılar[1455] ve bī-ḥadd[1456] ḫayrāt ü ḥasenāt itdi. Şöyle ki (4) her bādiyede ‘ādet-i me’lūfe üzerine[1457] ṣumāt çekdi ve her ṣofrada (5) buz ve ḳar daḫi[1458] müheyyā idi.[1459] Tā kim Mekke-i Mükerreme’ye ḳar ve buz iletüp (6) ahālī ve ekābir ta‘accüb itdiler ki ‘ömrlerinde anı görmemişler idi.[1460] Ve eydürler ki (7) ṭaġarlarda envā‘-ı sebze ekilmiş bile götürilür idi.[1461] Her gün ṣofrasına (8) tāze vü ter sebze[1462] ḥāżır iderler idi. Muḥaṣṣıl-ı kelām[1463] ol seferüň (9) ḫarcını ḥisāb itdiler.[1464] Altı biň kerre biň miṯḳāl altun olmışdur.[1465]

(10) **Ve mine’l-āyāt:** *Tārīḫ-i Ṭaberī*’de masṭūrdur ki: Mehdī zamānında yüz altmış (11) dördünci senenüň ẕi’l-ḥiccesinde havāda buluṭdan eṣer ve ġubārdan (12) ẕerre **[NO1 47b]** yoġ iken şöyle ḳaraňuluḳ oldı ki gice ẓulumātı gibi tā öyle vaḳtine dek[1466] (13) ḍurdı. Böyle ‘alāmet-i ‘azīme görülmiş degül idi.[1467]

[1447] ẕi’l-ḥiccede İN, NO1 +
[1448] ba‘īt eylediler İN, NO1: ve ḥaremde sākin olanlardan bī‘at aḫẕ itdi AN
[1449] Mehdī İN, NO1: Ol AN
[1450] evāḫir-i şehr-i ẕi’l-ḥiccede NO1: evāḫir-i şehrde İN, AN
[1451] Mekke’ye İN, NO1: Mekke-i Mükerreme’ye AN
[1452] ḥacc-ı şerīfe İN, NO1: ḥacca AN
[1453] nihāye İN, NO1: ḥadd AN
[1454] olundı İN, NO1: itdiler AN
[1455] ve çoḳ pıňarlar ḳazdılar İN, NO1 +
[1456] ḥadd İN, NO1: nihāye AN
[1457] -i me’lūfe üzerine İN, NO1: üzre AN
[1458] daḫi İN, AN +
[1459] idi İN: itdi NO1: itdürdi AN
[1460] ahālī ve ekābir ta‘accüb itdiler ki ‘ömrlerinde anı görmemişler idi. İN, NO1: ahālī-i ekābir ki ‘ömrlerinde anı görmiş degüller idi, ta‘accüb itdirseler AN
[1461] bile götürilür idi İN: bile getürdiler ve görilür idi NO1: ve bile uydurmışlar idi ve daḫi AN
[1462] tāze vü ter sebze İN, NO1: tāze tere AN
[1463] Muḥaṣṣıl-ı kelām İN, NO1: Muḥaṣṣılu’l-kelāmAN
[1464] itdiler İN, NO1: eylediler AN
[1465] oldı İN, NO1: olmışdur AN
[1466] dek İN, NO1: degin AN
[1467] degül idi İN, NO1: ve işdilmiş degül AN

Temṯīl: Rivāyet olunur ki (14) Būsṭās nām kimesne ki mülūk-i Rūm'dandur. Aňa Ḳayṣer-i ṯāliṯ dirler, (15) anuň salṭanatınuň ikinci senesinde Ḥażret-i Seyyidü'l-mevcūdāt (16) Muḥammed Muṣṭafā *'aleyhi efḍalu'ṣ-ṣalavāt*uň mīlād-ı şerīf-i **[AN 29b]** keṯīrü'l-sa'ādetlerinde[1468] (17) muvāfiḳ[1469] olmış idi. Bir 'aẕīm āteş peydā olmış idi[1470] felekde ḳuṭb-ı şimālī **[İN 51b]** (1) ḥavālīsinde tā ki āḫir-i seneye dek ḋurdı ve ol eyyāmda bir gün ḋoḳuzuncı (2) sā'atde bir ẓulmet peydā oldı.[1471] Ve[1472] bir tīrelik hüveydā oldı ki hiçbir nesne (3) görünmez idi[1473] ve cevv-i hevādan gül gibi bir nesne yaġar idi ve bu ḥikāyeyi (4) 'ulemā-i hey'et-i kā'ināt[1474] baḥṯinde ẕikr itmişlerdür.

Ve mine'l-bedāyi'i'l-veḳāyi': (5) Mervīdür ki Mehdī bin Ca'fer zamānında Ḥakem bin Hişām nām bir kimesne (6) peydā oldı ki sābıḳā Ebū Müslim-i Mervī zamānında[1475] divānında kātib (7) idi. Ḫurūc idüp Burḳa'ī dimekle meşhūr olup ḥāṣā ṯümme ḥāṣā nübüvvet ve (8) ḥulūliyyet iddi'āsı itdi. Ġāyetde ḳābiḥü'l-manẕar[1476] idi. Bā-ḫuṣūṣ bir (9) cenkde yüzine yara doḳunup sīreti gibi ṣūreti daḫi kerīh oldı.[1477]

(10) **Mışra':**

Şekl-i murdārına baḳan kişinüň oňmaz işi

[1478]Ol ser-i ḫalḳa-i (11) fesāduň nā-pāk i'tiḳādı meẕheb-i ḥulūl üzre idi. Eydür idi ki (12) Ḥażret-i Bārī celle şānuhu ve 'amme nevāluhu[1479] 'ale'l-ālemīn iḥsānuhu Ādem-i Ṣafī'nüň (13) ḳālıbına ḥulūl idüp melā'ikeye secde emr itdi.[1480] İblīs secde itmemegin (14) merdūd **[NO1 48a]** oldı. Ba'dehu ḥāṣā ṯümme ḥāṣā[1481] enbiyā ve ḥükemā ve ḥükkāmuň (15) *raḍıyallāhu te'ālā 'anhum*[1482] ṣūretlerine mütemeṯṯil oldı. Ṣoňra[1483] Ebū Müslim'üň (16) cismine ḥulūl itdi. Andan ṣoňra ḥālā benüm cismime

[1468] sa'ādetlerinde İN, NO1: es'ādlarına AN
[1469] vāḳı' AN +
[1470] peydā olmış idi İN, NO1: olmışdur ki AN
[1471] oldı NO1 +
[1472] hevāda AN +
[1473] idi İN, NO1: oldı AN
[1474] cevv AN +
[1475] anuň AN +
[1476] olup ḥāṣā ṯümme ḥāṣā nübüvvet ve ḥulūliyyet iddi'āsı itdi. Ġāyetde ḳābiḥü'l-manẕar NO1: olup ḥāṣā nübüvvet…. İN: oldı. Zīrā ġāyet ḳabīḥ-manẕar AN
[1477] daḫi kerīh oldı. İN, NO1: kerīh olmış idi. AN
[1478] Neṯr AN +
[1479] nevāleḫu NO1 +
[1480] itdi İN, NO1: olundı AN
[1481] ḥāṣā ṯümme ḥāṣā İN, NO1 +
[1482] raḍıyallāhu te'ālā 'anhum İN, NO1: 'aleyhimü's-selām ve raḍıyallāhu 'anhum AN
[1483] oldı. Ṣoňra İN, NO1: olup andan AN

ḥulūl itdi[1484] diyü (17) ol ḍāll ü muḍill çoḳ ḫalḳı iḍlāl itdi.

Mısra‘:

تعالى شانه عما يقولون[1485]

[İN 52a] (1) Ol la‘īn-i bed-āyīn Merv’den ḫurūc itdi. Çünkim fenn-i ṣiḥrde ve sīmyāda (2) māhir idi, ol sebebden yanına[1486] çoḳ kimesne cem‘ olup andan Māverāü’n-nehr (3) bilādına varup[1487] Naḥşeb ḳuyusından bir şekl-i ay gibi[1488] iḫrāc itdi. (4) Ol ay ṣūreti iki aylıḳ yoldan göründi ve iki fersaḫ yere (5) şu‘le[1489] virür idi. Bu ṣūretden çoḳ ḳāṣırü’l-‘aḳl[1490] ḍalālete (6) düşdi.[1491] Ve gün-be-gün ol nā-bekāruñ kārı yüceldi. Āḫirü’l-emr (7) Mehdī-i ‘Abbāsī anuñ def‘ine ‘asker[1492] irsāl itdi. Çünkim ol ḥerīf (8) gördi ki kārı teng oldı, ol mehlekeden ḫalāṣa[1493] çāre maḥāl (9) idügin fehm itdi.[1494] Kendinüñ etbā‘ u eşyā‘ınuñ şarābına (10) zehr ḳatup kendi tīz-āb küpine[1495] girüp eczā-yı nā-pāki taḥlīl olup (11) başınuñ ṣaçından ġayrı nesne ḳalmadı.[1496]

Mışra‘:

بس رنك بلعجب كه درين نيلگون خم است[1497]

(12) **[AN 30a]** [1498]**Muṭāyebe:** Bir kimesne bir bed-şekl ādemi[1499] gördi ki (13) Mekke-i Mükerreme’nüñ perdesine yapışup “Cehennemden beni ḫalāṣ eyle!” dir idi. (14) Ol kimesne[1500] eyitdi:[1501] “Bu ṣūreti āteş-i cehennemden dirīġ mı idersün?”

Mışra‘:[1502]

[1484] cismine ḥulūl itdi. Andan ṣoñra ḥālā benüm cismime ḥulūl itdi İN, NO1: andan baña ḥulūl itmişdür AN

[1485] Onun (Allah’ın) şânı onların dediklerinden yücedir.

[1486] erbāb-ı ṣaḳāvet ve aṣḥāb-ı ḍalāl ve nifāḳdan AN +

[1487] andan daḫi AN +

[1488] üslūbında bir ṣūret AN +

[1489] ay ṣūreti iki aylıḳ yoldan göründi ve iki fersaḫ yere şu‘le İN, NO1: ṣūret iki fersaḫ yerden pertev AN

[1490] ḳāṣırü’l-‘aḳl İN, NO1: kimesneler AN

[1491] düşdi İN, NO1: düşdiler AN

[1492] ‘asker İN, NO1 +

[1493] ḫalāṣa İN: ḫalāṣ olmaġa NO1

[1494] ol ḥerīf gördi ki kārı teng oldı. Ol mehlekeden ḫalāṣa çare maḥāl idügin fehm itdi İN, NO1: Burḳa‘ī’nüñ aḥvāli teng olup ol mehlekeden ḫalāṣa mecāl olmayacaġın fehm idüp AN

[1495] küpine İN, AN: küpinüñ içine NO1

[1496] ḳalmadı İN, NO1: bulunmadı AN

[1497] Bu lacivert testide (dünyada) çok fazla renk vardır

[1498] Bu vāḳı‘a hicretüñ yüz altmış altıncı senesinde vāḳı‘ olmışdur. AN +

[1499] ādemi İN, NO1: şekli AN

[1500] beni ḫalāṣ eyle dir idi. Ol kimesne İN, NO1: ḫalāṣ olmaḳ ṭaleb ider. Ol kişi AN

[1501] eyitdi İN, AN: dir idi NO1

[1502] Bu mısra *Nigâristân*’ın aslında bulunan mısraın tercümesidir.

[1503]Ki cānā āteş-i dūzaḫ yaḳar mı rūy-ı zībāyı

(15) **Ve mine'l-muḍḥikāt: [NO1 48b]** Rivāyet olunur ki birgün Mehdī şikāra çıḳup (16) a'vān u enṣārdan dūr oldı. Aç ve ṣusız bir A'rābī'nüň ḫaymesine (17) düşdi. Andan ṣu ṭaleb itdi. Ol daḫi bir miḳdār ṣu ve etmek[1504] ve bir çanaḳ **[İN 52b]** (1) süd getürdi. Mehdī şiddet-i cū'ından tenāvül eyledi ve su'āl (2) itdi ki: "Daḫi[1505] nesneň var mı?"[1506] A'rābī bir bardaḳ şarāb getürdi. (3) Mehdī bir iki cür'a nūş idicek eyitdi:[1507] "Bilür misün ki ben kimem?" (4) A'rābī eyitdi: "Lā vallāhi." Mehdī eyitdi: "Ḫalīfe'ye ḳarīb[1508] bir (5) kimesneyem." A'rābī eyitdi: "Merḥaben ehlen ve sehlen." Çünki bir iki (6) ḳadeḥ[1509] daḫi nūş itdi.[1510] Eyitdi yine:[1511] "Bildüň mi ben kimem?" didi.[1512] A'rābī eyitdi: (7) "Siz ḫaber virdüňiz." Mehdī eyitdi: "Ben ḫalīfenüň büyük beglerindenüm." (8) A'rābī ziyāde[1513] ta'ẓīm ü tekrīm itdi. Bir iki cür'a daḫi nūş (9) idüp[1514] yine su'āl itdi ki: "Beni bildüň mi?" A'rābī eyitdi: "Buyurduňuz ki (10) kibār-ı ümerādan imişsiz." Mehdī eyitdi: "Ḫayır ben pādişāh-ı enāmem." (11) A'rābī fi'l-ḥāl şarābı ḳaldurdı. Mehdī eyitdi: "Niçün ḳaldurdıň?"[1515] (12) A'rābī eyitdi: "Ḫavf iderüm[1516] eger bir cür'a daḫi nūş idesin[1517] nübüvvet (13) da'vāsın idesin,[1518] belki daḫi yuḳarı tecāvüz idesin." Bu ḥālde[1519] (14) 'asker eṭrāfdan çoḳ çoḳ gelmege başladı. A'rābī bu itdügi (15) cür'etinden ḫavf eyledi. Mehdī aňa 'avāṭıf-ı iḥsānından[1520] iṭmīnān baġışlayup (16) ḫil'at iḥsān itdi.[1521] A'rābī'ye kemāl-i meserret **[NO1 49a]** ġalebe idüp didi ki:[1522] (17) "Vallāhi eger dördünci ve beşinci mertebeyi da'vā itseň taṣdīḳ iderdüm." **[İN 53a]**

[1503] Bu mısra başlığı ve mısranın kendisi İN ve NO1 nüshalarında bulunmamaktadır.
[1504] ṭaleb itdi. Ol daḫi bir miḳdār ṣu ve etmek İN, NO1: ve ṭa'ām ṭaleb itdi. A'rābī daḫi bir miḳdār çavdār etmegi AN
[1505] bir AN +
[1506] mı? İN, NO1: mıdur? AN
[1507] eyitdi İN, NO1 +
[1508] ḳarīb İN, NO1: yaḳın AN
[1509] ḳadeḥ İN, NO1: cür'a AN
[1510] nūş itdi İN, NO1: içdi AN
[1511] Eyitdi yine İN, NO1: Yine eyitdi AN
[1512] didi İN, NO1 +
[1513] ziyāde İN, NO1 +
[1514] idüp İN, NO1: idicek AN
[1515] ḳaldurdıň? İN, NO1: böyle itdüň? AN
[1516] eyitdi: "Ḫavf iderüm İN, NO1: eydür: "Ḫavf itdüm ki AN
[1517] daḫi nūş idesin İN, NO1: iki piyāle daḫi içesin AN
[1518] idesin İN, NO1 +
[1519] iken AN +
[1520] 'avāṭıf-ı iḥsānından NO1: 'avāṭıfından İN, AN
[1521] iḥsān itdi İN: iḥsān eyledi NO1: geyürdi ve iḥsān eyledi. AN
[1522] didi ki İN, NO1: eyitdi AN

(1) **Ve mine'l me'aṣiri'l-idbār:** Eydürler ki Mehdī kendi ḳavmi ve aḳrabāsına (2) ve eṭbā' u eşyā'ına kemāl mertebe merḥamet ve re'fet ve nihāyet mertebe (3) şefḳat ü 'ināyeti[1523] üzerine lāzım itmiş idi. Ma'a-hāẕā bunlardan (4) birisi nā-murād ve faḳr[1524] u felāketle muḥaḳḳar beyne'l-'ibād idi. Ḫalīfenüň (5) muḳarreblerinden biri şefḳat ve merḥamet yüzinden anuň şemme-i faḳruň taḳrīr (6) ve ḳubḥ-ı ḥālin ḥüsn-i 'ibāretle ta'yīr ve ḫalīfeyi ḳaṭ'-ı raḥm ḥürmetinden taḥẕīr (7) eyledi. Mehdī eyitdi: "Size bu emr-i ḫafīnüň sırrını[1525] 'ayān ve bu (8) ḫuṣūṣdan muḥaḳḳ olduġum beyān ideyim." diyüp[1526] **[AN 30b]** bir kīse (9) altun ṭaleb idüp[1527] emr itdi ki Baġdād'da Dicle köprisünüň ortasında (10) anı[1528] ḳodılar. Ḫalīfe ol faḳīre emr itdi ki cisrüň orta ṭarafına varup (11) yine gele. Faḳīr daḫi varup yine geldi. Ol faḳīre[1529] su'āl itdiler ki (12) "Cisr üzerinde[1530] hiçbir nesne gördiň mi?" Cevāb virdi ki:[1531] "Çünki (13) cisre ḳadem başdum,[1532] fikr eyledüm ki eger ben kör olsam[1533] bu cisri[1534] niçe geçer idüm.[1535] (14) Pes gözüm yumup köpriyi ol ḥāl ile[1536] ol[1537] vechle geçdüm." didi.[1538] Mehdī (15) eyitdi: "Elḥamdüli'llāhi te'ālā ḫaḳīḳat-i ḥāl[1539] ma'lūm[1540] oldı." Eydürler ki:[1541] (16) Bu ḫalḳ[1542] ḳıl gibidür. Ba'żı[1543] buḫūrlayup ri'āyet iderler ṣaḳāl ve baş (17) ḳılı gibi **[NO1 49b]** ve ba'żını elbette izāle[1544] lāzımdur, ḳoltuḳ ḳılı ve 'avretī ḳılı gibi ve **[İN**

[1523] merḥamet ve re'fet ve nihāyet mertebe-i şefḳat ve 'ināyeti İN, NO1: re'fet ve nihāyet-i rütbet ü ināyet ve şefḳati AN
[1524] faḳr İN, AN: faḳīr NO1
[1525] ḫafīnüň sırrını İN, NO1: ḫufyeti AN
[1526] diyüp İN, NO1 +
[1527] idüp İN, NO1: eyleyüp AN
[1528] Baġdād'da Dicle köprisünüň ortasında anı İN: Baġdād'uň …. NO1: Baġdād köprisi başında ol kīseyi AN
[1529] ol faḳīre emr itdi ki cisrüň orta ṭarafına varup yine gele. Faḳīr daḫi varup yine geldi. Ol faḳīre İN, NO1: eyitdi: "Tā kim cisrüň öte ṭarafından bir nesne getüre." Çünkim 'avdet itdi AN
[1530] itdiler ki cisr üzerinde İN, NO1: eylediler ki ol kimesneye AN
[1531] Cevāb virdi ki İN, NO1: Ol daḫi eyitdi AN
[1532] ḳadem başdum İN, NO1: ḳarīb oldum AN
[1533] 'aceb AN +
[1534] cisri İN, NO1: köpriyi AN
[1535] geçerdüm İN, NO1: diyüp AN
[1536] ol ḥāl ile NO1 +
[1537] gözüm yumup köpriyi ol İN, NO1: gözlerüm yumdum. Köprinüň öte ṭarafına ve beri cānibine bu AN
[1538] didi İN, AN +
[1539] ḫaḳīḳat-i ḥāl İN, NO1 +
[1540] ma'lūm İN, NO1: ma'lūmuňuz AN
[1541] eydürler ki İN, NO1 +
[1542] Bu ḫalḳ İN, NO1: Ḫaḳīḳat-i ḫāl aḳvām-ı AN
[1543] ba'żı İN, NO1: ba'żīsını AN
[1544] elbette izāle İN, NO1: izāle elbette AN

53b] (1) ba‘żınuň vücūd u ‘ademi[1545] berāberdür, sīne ve el ve ayaḳ ḳılları gibi.

(2) **Ve mine’n-nevādir:** Eydürler ki Mehdī hicretüň yüz altmışıncı senesinüň (3) eṣnāsında ‘Īsā bin Mūsā-yı ‘Abbāsī’yi, Ca‘fer’üň vaṣiyyeti sebebiyle (4) Mehdī’den ṣoňra velī‘ahd itmiş idi. Anı ḫal‘ idüp (5) oġlı Hādī’yi ta‘yīn idüp[1546] ve Ḫorāsān emāretin[1547] sipāriş (6) eyledi. Çünki[1548] Ḫorāsān’a vāṣıl oldı, bir müddet irtiḥālinden ṣoňra (7) ol diyāruň sükkānundan iḫtilāl ẓāhir oldı. Ba‘ż-ı ġammāzlar anuň (8) sebebini İbrāhīm bin Zekrān[1549] nām kimesneye ki Hādī’nüň ol diyārda (9) nā’ibi idi[1550], nisbet eylediler. Mehdī anı Hādī’den ṭaleb itdi.[1551] (10) Hādī[1552] vehle-i ūlāda anı irsāle ihmāl eyledi. Mehdī, Hādī’yi[1553] ‘azl-i (11) velī‘ahdlik[1554] ile taḫvīf idicek bi’ż-żarūrī İbrāhīm’i[1555] (12) Baġdād’a irsāl eyledi. Çünkim Mehdī’nüň ḥużūrına vāṣıl oldı, (13) su’āl ve cevābından ṣoňra anı ḳatl itmege fermān eyledi. İbrāhīm-i (14) mezbūr[1556] daḫi ġusl idüp iki rek‘at namāza mühlet ṭaleb itdi.[1557] (15) Namāzdan fāriġ olup kelime-i şehādet[1558] getürüp[1559] maḳām-ı teslīme geldi.[1560] (16) Nā-gāh feryād ü fiġān ve nevḥa-i aḥzān[1561] ṣadāsı Mehdī sarāyından ‘ayān[1562] (17) oldı. Nedür aṣlı diyü herkes ḫabere muntaẓır oldılar. [1563]Ẓāhir oldı ki **[İN 54a]** (1) bir cāriye Mehdī’yi bir āḫar cāriyeden ḳısḳanup ol āḫar cāriyeyi[1564] zehirlemek (2) murād idüp[1565] bir ṭabaḳ içine birḳaç amrud **[NO1 50a]** ḳoyup içinden bir a‘lāsın (3) zehirleyüp üzerine ḳoyup cāriyeye irsāl itdükde

[1545] ḳılı ve ‘avretī ḳılı gibi ve ba‘żınuň vücūd-u ‘ademi İN, NO1: ve öd yerinüň ḳılı gibi ve ba‘żısınuň olması AN
[1546] idüp İN, NO1 +
[1547] aňa AN +
[1548] mezbūr Hādī AN +
[1549] Zekrān İN, NO1: Zekvān AN
[1550] aňa AN +
[1551] itdi İN, NO1: eyledi AN
[1552] daḫi AN +
[1553] Hādī’yi İN, NO1: anı AN
[1554] velī‘ahdlik İN, NO1: ile ve bī-‘ahdlik AN
[1555] İbrāhīm’i İN, NO1: anı AN
[1556] mezbūr İN, NO1 +
[1557] itdi İN, NO1: eyledi AN
[1558] şehādet İN, NO1: şehādetden AN
[1559] getürüp İN, NO1: ṣoňra AN
[1560] geldi İN, NO1: gelüp AN
[1561] nevḥa ü aḥzān NO1, AN: nevḥa-i aḥzān İN
[1562] Mehdī sarāyından ‘ayān İN, NO1: Mehdī’nüň sarāyından āşikāre AN
[1563] Şöyle AN +
[1564] ol āḫar cāriyeyi İN, NO1 +
[1565] idüp İN, NO1: itmiş AN

Mehdī (4) **[AN 31a]** rāst gelüp[1566] ḳażā-yı İlāhī ol mesmūm amrud eline girüp tenāvül (5) idüp fi'l-ḥāl[1567] helāk olmış ve bi'l-cümle vāḳı'anuñ ṣıḥḥati ẓāhir olup (6) İbrāhīm-i mezbūr ḫalāṣ oldı.[1568]

Ve mine'l-bedāyi': *Ḳıvāmü'l-Mülk*'i (7) tārīḫinde mü'ellifi[1569] naḳl ider ki Hādī bin Mehdī'nüñ salṭanatı zamānında (8) bī-silāḥ bir ḳaṭıra süvār olup kendinüñ bāġçesin seyr iderdi. (9) Ol ḥālde bir kimesne anuñ üzerine ḫurūc idüp aḫẕ olunmış idi. (10) İki kişi elin[1570] ṭutup getürdiler. Ol şaḫṣ[1571] ḫalīfeyi bī-silāḥ (11) göricek[1572] bir kerre kendüyi silküp ṭutan ādemlerüñ elinden ḫalāṣ oldı (12) ve birinüñ belinde ḳılıç var idi, alup hemān[1573] Hādī'nüñ üzerine ḥamle (13) itdi. Ḥāżır olanlar kemāl-i dehşetinden her biri bir cānibe firār itdi.[1574] (14) Hādī'nüñ firāra mecāli ḳalmayup tedbīr eyledi. Bir kerre na'rā urup (15) "Ḳılıç ile boynun ḍarb eyle!"[1575] didi. Ol şaḫṣ gerçek ardında (16) ādem var[1576] ṣanup ḳafasına naẓar idicek Hādī kendüyi anuñ (17) üzerine pertāv idüp ol ḥerīfi yere düşürdi.[1577] Eṭrāfdan **[İN 54b]** (1) ḫādimler cem' olup ḥerīfi[1578] ḳatl eylediler.

Ve mine'l-bedāyi'i'l-veḳāyi': (2) Herşeme bin A'yen-i Temīmi nām kimesne ki e'āẓım-ı ümerādandur, Andan[1579] menḳūldür ki eydür: (3) "Hādī beni bir gice ṭaleb eyledi ve eyitdi: "Hīç bilür misin bu ṭaleb (4) niçündür?" Buyuruñ didüm eyitdi:[1580] "Yaḥyā bin Ḫālid'den neler çekdüm,[1581] (5) ḫalḳ benden ikrāh idüp Reşīd'e raġbet iderler **[NO1 50b]** ve anuñla bī'ata (6) da'vet iderler.[1582] Lāzımdur ki bu ḥīnde zindāna

[1566] birḳaç amrud ḳoyup içinden bir 'alāsın zehirleyüp üzerine ḳoyup cāriyeye irsāl itdükde Mehdī rāst gelüp İN, NO1: bir miḳdār amrūd vaż' idüp ve üstine bir a'lāsın mesmūm eyleyüp bir ḫādim ile irsāl itmiş. İttifāḳ Mehdī'nüñ gözi aña duş olup AN
[1567] amrud eline girüp tenāvül idüp fi'l-ḥāl İN, NO1: amrūdı eline alup tenāvül itdügi sā'at AN
[1568] ve bi'l-cümle vāḳı'anuñ ṣıḥḥati ẓāhir olup İbrāhīm mezbūr ḫalāṣ oldı. İN, AN +
[1569] tārīḫinde mü'ellifi İN, NO1: tārīḫinüñ ṣāḥibi AN
[1570] aḫẕ olunmış idi. İki kişi elin İN, NO1: iki kişi iki ellerin AN
[1571] daḫi AN +
[1572] göricek İN, NO1: görüp AN
[1573] ṭutan ādemlerüñ elinden ḫalāṣ oldı ve birinüñ belinde ḳılıç var idi. Alup hemān İN, NO1: ol kişilerüñ ellerinden ḫalāṣ olup bir kimesnenüñ elinden ḳılıcın alup AN
[1574] cānibe firār itdi İN, NO1: ṭarafa firār itdiler AN
[1575] boynun ḍarb eyle İN, NO1: gerdenine ḍarb eyleñ AN
[1576] gerçek ardında ādem var İN, NO1: daḫi AN
[1577] idüp ol ḥerīfi yere düşürdi İN, NO1: eyleyüp yere urdı AN
[1578] ḫādimler cem' olup ḥerīfi İN, NO1: ḫalḳ cem' olup ol şaḫṣı AN
[1579] andan İN, NO1: anlardan AN
[1580] Buyuruñ didüm eyitdi İN, NO1: Ya'nī AN
[1581] çekdüm İN, NO1: çekerüm AN
[1582] iderler NO1: ider İN: eylerler AN

varup[1583] Yaḥyā'nuň ve Reşīd'üň (7) başların[1584] ḳaṭ' idesin. Ba'dehu Āl-i Ebū Ṭālib'den her kimi bulursaň[1585] (8) ḳatl idesin ve[1586] bir gice 'asker ile Kūfe'ye varup evlād-ı 'Abbās'ı (9) iḫrāc idüp şehre āteş urasın." didi.[1587] "Ben bu kelimātuň istimā'ından (10) az ḳaldı ki helāk olam." Tażarru' itdüm ki[1588] "Bu umūr-ı mu'aẓẓamanuň 'uhdesinden (11) gelmege ḳādir degülem." Hādī eyitdi: "Vallāhi bu ḫuṣūṣda tehāvün iderseň,[1589] (12) başuň keserüm." Bu kelāmda iken beni anda ḳoyup içeri gitdi. (13) Ben şöyle fikr eyledüm ki benden bu mühimmüň temsīline kerāhat müşāhade (14) eyledi. Beni ḳatle emr ider diyüp kendü kendüme eger bu varṭadan[1590] (15) ḫalāṣ olursam min-ba'd bir yere varam ki bir kimesne **[AN 31b]** beni bilmeye. (16) Nā-gāh bir[1591] ḫādim gelüp[1592] eyitdi: "Gel içeri[1593] seni Hādī ṭaleb ider." (17) Ben daḫi kelime-i şehādet getürüp içerüye girdüm[1594] bir yere vāṣıl oldum ki[1595] **[İN 55a]** (1) 'avretler ṣadāsını işitdüm[1596] ve bir miḳdār durdum ki[1597] Hādī'nüň āvāzın (2) işidüp andan ilerü gidem. Nā-gāh bir āvāz[1598] işitdüm ki:[1599] "Benem Ḥayzerān (3) berü gel." Ben daḫi ilerü vardum ve ḫāne[1600] içine dāḫil oldum. Ḥayzerān perde (4) ardından eyitdi: "Hādī ki cevr u ẓulm ve fesāda bādī idi, (5) vādī-i fenāya vardı[1601] ve dāfi'u'l-beliyyāt cümle 'ālemi anuň (6) şerrinden ḫalāṣ itdi, ḥālā anuň ḥāline naẓar eyle." diyüp perdeyi (7) ḳaldurdı.[1602] Ben daḫi anuň yüzine naẓar itdüm, **[NO1 51a]** gördüm ki mevtā zümresine (8) mülḥaḳ[1603] olmış.

[1583] varup İN, NO1: varasun ve AN
[1584] ve Reşīd'üň başların İN, NO1: başın kesesin ve andan Reşid'üň başın AN
[1585] her kimi bulursaň İN, NO1: kimi bilürseň AN
[1586] Ve İN, NO1: Andan AN
[1587] didi İN, NO1: eyitdi AN
[1588] itdüm ki İN, NO1: idüp eyitdüm ki: "Ben AN
[1589] iderseň İN, NO1: idesün senüň AN
[1590] mühimmüň temsīline kerāhat müşāhade eyledi. Beni ḳatle emr ider diyüp kendü kendüme eger bu varṭadan İN, NO1: mühimme-i kerāhet müşāhede idüp beni ḳatle emr ider. Kendüme eyitdüm eger varṭa-i mużīḳdan AN
[1591] bir İN, NO1 +
[1592] gelüp İN, NO1: geldi ve AN
[1593] Gel içeri İN, NO1 +
[1594] girdüm İN, NO1: revān oldum ve AN
[1595] anda AN +
[1596] işitdüm İN, NO1: istimā' eyledüm AN
[1597] ki İN, NO1: tā kim AN
[1598] āvāz İN, NO1: 'avret āvāzın AN
[1599] eydür AN +
[1600] berü gel." Ben daḫi ilerü vardum ve ḫāne İN, NO1: gel gör ki baňa neler vāḳı' oldı." Ḫānenüň AN
[1601] vardı İN, NO1: gitdi AN
[1602] diyüp perdeyi ḳaldurdı İN, NO1: Zīr-i perdeden AN
[1603] mevtā zümresine mülḥaḳ İN, NO1: emvāt silkine münselik AN

Naẓm:[1604]

با همه خلق جهان گرچه از آن

بیشتر گمره و کمتر برهند

توچنان زی که بمیری برهمی

[1605]نه چنان چون تو بمیری بر هند

Neṯr:[1606] Ḥayzerān eyitdi: “Hādī içeri geldükde[1607] (11) başuma perde ḳoyup ayaġına düşdüm. Hārūn’uň bir avuç ḳanına (12) girme didüm. Sözümi redd idüp beni silkdi.[1608] Andan kemāl-i (13) ıżṭırāb ve eleminden şu ṭaleb eyledi. Nūş itdügi gibi nīş-i (14) mevte giriftār oldı.” Bir āḫar[1609] rivāyetde Ḥayzerān Hārūn’a ifrāṭ-ı (15) maḥabbetinden Hādī’ye zehir virdi.[1610]

Mıṣra‘:

وای فرزندی کز این سان خصم باشد مادرش[1611]

Neṯr:[1612] Andan ṣoňra didi ki “Var Yaḥyā’ya zindānda[1613] (17) ḫaber vir, tā kim Reşīd’e ḫalḳı bi’t-tamām[1614] bī‘at itdüre.” Pes sür‘at ile **[İN 55b]** (1) Yaḥyā’ya varup ḥāli[1615] i‘lām itdüm. Benümle ma‘an[1616] Reşīd’e varduḳ, ol (2) ḫāne üzerinde ḳırā’at-ı Ḳur’ān-ı ‘aẓīme[1617] müşteġil idi. Selām virdük, (3) ol ġāyet istib‘ād eyledi. Ben aḥvāli cümleten[1618] ḫaber virdüm. Ol (4) ḥīnde Me’mūn’uň velādeti ḫaberi geldi.[1619] Aňa bināen ‘Arab o giceye (5) Leyle-i Hāşimiyye dirler. Hāşimī vefāt itdi. Bir Hāşimī

[1604] Senâî’ye ait şiir.
[1605] Dünyadaki tüm mahlukların gerçi onlardan
Çoğu yoldan çıkmış azı yol üzredir
Sen öyle yaşa ki öldüğün zaman rahatlayasın
Öyle ki sen öldüğünde onlar rahatlasınlar
[1606] Neṯr İN, NO1: Ba‘dehu AN
[1607] geldükde İN, NO1: girdükde AN
[1608] ve ṣarsdı AN +
[1609] āḫar İN, NO1 +
[1610] dirler AN +
[1611] Eyvah o evlada ki onun annesi kötü olsun
[1612] Neṯr İN, NO1 +
[1613] Andan ṣoňra didi ki “Var Yaḥyā’ya zindānda İN, NO1: Varup Yaḥyā’ya AN
[1614] varup AN +
[1615] Yaḥyā’ya varup ḥāli İN, NO1: varup Yaḥyā’ya AN
[1616] Benümle ma‘ān İN, NO1: İkimüz AN
[1617] Ḳur’ān-ı ‘aẓīme İN, NO1: Ḳur’ān’a AN
[1618] cümleten İN, NO1: ibtidādan intihāya dek AN
[1619] velādeti ḫaberi geldi İN, NO1: mevlidi ḫaberi irişdi AN

dünyāya geldi (6) ve bir Hāşimī göçdi.[1620]

Ḥikmet: Dünyā ṣafḥa-i taṣvīr gibidür. Tā kim ba‘żısı (7) ḥakk olunmaya,[1621] ba‘żı āḫar[1622] muṣavver olmaz.

Naẓm:[1623]

چه خوش گفت شوريده ء[1624] در عجم

بكسرى كه اى وارث ملك جم

اگر ملك بر جم بماندى و بخت **[NO1 51b]**

تورا كى ميسَر شدى تاج و تخت[1625]

Naẓm:[1626]

Maḥv olur gitmez mürūr-ı dehr ile bāḳī ḳalur

Ḫāme ile ṣafḥa-i eyyāmda[1627] masṭūr olan

Ṣafḥa-i ‘ālem ne resme levḥdür kim altına

Neşf eyler bir nefesde üstüne mezbūr[1628] olan

Ḫ̆āb-ı ġafletden uyan fehm it[1629] cihānuň sırrını[1630]

Ey zamāne devlet ü iḳbāline maġrūr olan

(13) **[AN 32a] Neşr:** Bu vāḳı‘a cum‘a gicesi (14) vāḳı‘ oldı.[1631] Rebī‘ü’l-evvelüň on sekizinde yüz yetmiş senesinde.[1632]

(15) **Ve mine’l-bedāyi‘:** Evvel senesinde Ḫalīl bin Aḥmed-i Ezdī ki feżā’il-i ṣūrī (16) vü ma‘nevīyi cāmi‘ idi, ‘ilm-i ‘arūż anuň muḫteri‘āt ve ẕihn-i veḳḳādınuň (17)

[1620] Bir Hāşimī dünyāya geldi ve bir Hāşimī göçdi. İN, NO1: ve Hāşimī taḫta geçdi ve Hāşimī dünyāya geldi AN
[1621] olunmaya İN, NO1: olmaya AN
[1622] āḫar İN, NO1 +
[1623] Sa‘dī’ye ait şiir.
[1624] شوريده ء nüshalarda ديوانه ء şeklinde geçmektedir.
[1625] Ne güzel dedi bir divane Acem ülkesinde
Ey Cemşid’in mülkünün varisi
Eğer dünya malı bâki olup Cemşid’e kalsaydı
Saltanat tacı ve tahtı sana kalmazdı
[1626] Naẓm İN, NO1: Dīger Naẓm AN
[1627] Ḫāme ile ṣafḥa-i eyyāmda İN, NO1: Niçe müddet ṣafḥa-i evrāḳda AN
[1628] mezbūr İN, NO1: mesfūr AN
[1629] it İN, NO1: eyle AN
[1630] sırrını İN, NO1: ḥālini AN
[1631] Māh-ı AN +
[1632] yüz yetmiş senesinde İN, NO1: ki sene seb‘īn ve mie AN

te’līfātındandur, ‘ālem-i āḫirete intiḳāl itdi. Ḥavs ve idrākden[1633] nādire-i basīṭ-i ḫāk idi. **[İN 56a]** (1) İmām Şāfi‘ī *raḥmetullāhi te‘ālā ‘aleyh*[1634] *Muḳtebi*s’inde naḳl ider ki anuň (2) zamānında bir keḥḥāl-i bī-naẓīr ve ‘ilāc-ı dīdede merdüm-i[1635] şehīr āḫirete (3) intiḳāl itdi. Ḫalḳ[1636] anuň firāḳında mehmūm ve sevād-ı çeşmlerine (4) beyāż-ı ‘ālem maġmūm oldı. Bu ḳażiyye Ḫalīl meclisinde ẕikr (5) olundı. Su’āl itdi ki: “Āyā anuň ‘ilācından bir nüsḫa mevcūd yoḳ mıdur?”[1637] (6) Çünki nüsḫa-i ‘ilāc bi-‘aynihā nābūd olmış idi. Terkīb itdügi (7) şey’i istiḥżār idüp[1638] her birin şemm idüp on beş (8) eczā[1639] taḥṣīl itdi. Ba‘d-i zamān nüsḫa-i ‘ilāc bulunup taṭbīḳ olundı.[1640] (9) Cümle eczā muvāfiḳ bulunup hemān[1641] bir cüz’ nāḳıṣ bulundı ki nüsḫa-i (10) aṣliyye on altı cüz’ imiş. El-ḥaḳḳ zihī fikr ü idrāk!

Mıṣra‘:[1642]

چون او ندیده دیده ایام دیگری[1643]

Temṯīl: Hem ol eydür **[NO1 52a]** Şām’da (12) bir ḥakīmüň nā-gāh gözlerinüň nūrı bi’l-külliye zā’il ve rūşenāsından[1644] ‘āṭıl (13) oldı. Gice gündüz fıḳdān-ı nūr-ı baṣardan bükā idüp sebebinden[1645] (14) bī-ḫaber idi. Ol ḥālde[1646] işitdi ki Hindüstān’da bir ḥakīm (15) var imiş ki[1647] ḫaẕāḳatde çeşm-i cihān mānendini görmemiş ve[1648] fenn-i ḥikmetde (16) mīm-i ādem miṯlinden ḫaber virmemiş, dīde-i ümīdin ol cānibe tevcīh (17) idüp gitdi.[1649] Çünkim ḥakīm-i Hindī’nüň meclisine[1650] dāḫil oldı, hekīm eyitdi: **[İN 56b]** (1) “Sin bir mār-mürde ki zemīn-i şūrada çüriyüp müte‘affin olmışdur.

[1633] Ḥavs ve idrākden İN, NO1: Ḥads ve idrākinde AN
[1634] Şāfi‘ī raḥmetullāhi te‘ālā ‘aleyh İN, NO1: Yāfi‘ī AN
[1635] merdüm İN, NO1: merd AN
[1636] -ı ‘ālem AN +
[1637] anuň ‘ilācından bir nüsḫa mevcūd yoḳ mıdur?” İN, NO1: anda bir nüsḫa mevcūd degül midür?” AN
[1638] idi. Terkīb itdügi şey’i istiḥżār idüp İN, NO1: bulundı. Terkīb ve saḥḳ itdügi evānīyi birer birer istiḥżār eyledi. AN
[1639] eczā İN, NO1: cüz’in AN
[1640] nüsḫa-i ‘ilāc bulunup taṭbīḳ olundı. İN, NO1: ol nüsḫayı bulup taṭbīḳ itdiler. AN
[1641] hemān İN, NO1: ancaḳ AN
[1642] Mıṣra‘ AN: İN, NO1 nüshalarında ع işareti ile gösterilmiştir.
[1643] Dünyanın gözü onun gibisini görmedi
[1644] rūşenāsından İN, NO1: rūşenāyiden AN
[1645] fıḳdān-ı nūr-ı baṣardan baňa idüp sebebinden İN, NO1: anuň fıḳdānundan baňa eydür idi ve muṭlaḳā münşe’ātından AN
[1646] Ol ḥālde İN, NO1 +
[1647] var imiş ki İN, NO1 +
[1648] daḫi AN +
[1649] idüp gitdi İN, NO1: itdi AN
[1650] ve ḫıdmet-i şerīfine nā’il AN +

Anuň[1651] (2) üzerine tebevvül itmişsin. Andan ṣā‘id olan buḫār-ı mesmūm dīde-i (3) cihān-bīnüňi maġmūm itmiş.” diyüp[1652] ġulāmına emr itdi. Bir dārū (4) çıḳarup ḥakīm ol şaḫṣuň dīdesine çekdi. Ol sā‘atde[1653] (5) ol teşvīşden ḫalāṣ oldı. Ḥakīm-i Şāmī vaṭanına mürāca‘at (6) idüp tecribe içün bir mārı[1654] ḳatl idüp ṣūristāna ḳodı. (7) Ba‘d-i zamān[1655] üzerine tebevvül idüp yine gözleri evvelki gibi[1656] ma‘lūl (8) olup nūrdan[1657] eṣer ḳalmadı. Bi’ż-żarūrī nevbet-i āḫiri Hind’e sefer (9) itdi[1658] ve ġulāmına eṣnā-yı rāhda vaṣiyyet itdi ki[1659] “Çünkim ḥakīm kuḥli (10) baňa çekmege ḳaṣd eyleye, **[AN 32b]** mīli elinden alup benüm aġzıma ṣoḳ.”[1660] Çünki (11) ḥakīmüň meclisine irişdi, münkesir-vār cülūs idüp ‘ilāc ṭaleb (12) itdi.[1661] Ḥakīm-i Hindū her bār ki ben seni bir def‘a gördüm diyü tekrār itdi, (13) Şāmī inkārda ışrār itdi.[1662] Āḫirü’l-emr ḥakīm dārū-yı ma‘hūdı (14) ṭaleb idüp gözine çekmege ḳaṣd itdi.[1663] Ḥakīm-i Şāmī’nüň ġulāmı (15) mīli ḳapup ḫ̆ācesinüň **[NO1 52b]** aġzına ḳoydı. Ḥakīm Şāmī[1664] daḫi ḍoḳsan (16) ḍoḳuz eczāyı ṭa‘mından ve rāyiḥasından vuḳūf taḥṣīl idüp buldı. (17) Dārū-yı ma‘hūd tamām yüz eczā[1665] idi. Bir cüz’ine vāṣıl olmaḳ mümkin olmadı. **[İN 57a]** (1) Ḥakīm Şām’a mürāca‘at itdi, doḳsan doḳuz cüzden dārūyı terkīb (2) idüp,[1666] kendüye ve sā’ir müslimānlara ‘ilāc itdi.[1667]

Ve mine’l-ġarāib: (3) Eydürler bir yāḳūt ḫātem ki māder-i rūzgār raḥm-ı kānda anuň mānendin (4) perverde itmemiş ve dīde-i Müşterī devrān-ı dekākīn-i

---

[1651] Sin bir mār-mürde ki zemīn-i ṣūrada çüriyüp müte‘affin olmışdur. Anuň NO1: Sin bir …. olmışdur. İN: Hemānā bir mürde zemīn-i ṣūrda çürümişdür. AN
[1652] diyüp İN, NO1 +
[1653] çıḳarup ḥakīm ol şaḫṣuň dīdesine çekdi. Ol sā‘atde İN, NO1: iḥżār itdi. Hemān ki dīdesine çekdi, ṭarfetü’l-‘aynda AN
[1654] mārı İN: mār-mürdeyi NO1: ḥayye AN
[1655] zamān İN, NO1: eyyām anuň AN
[1656] evvelki gibi İN, NO1 +
[1657] nūrdan İN, NO1: aṣlā nūrdan bir AN
[1658] sefer itdi İN: sefer idüp gitdi NO1: yine sefer itdi AN
[1659] itdi ki İN: idüp didi ki NO1: eyledi ki AN
[1660] çekmege ḳaṣd eyleye, mīli elinden alup benüm aġzıma ṣoḳ İN, NO1: çekmek dileye, mīli elinden ḳaḳup aġzıma ḳoy AN
[1661] itdi İN, NO1: eyledi AN
[1662] itdi İN, NO1: eyledi AN
[1663] itdi İN, AN: eyledi NO1
[1664] ḳoydı. Ḥakīm Şāmī İN, NO1: vaż‘ itdi. Ol AN
[1665] idüp buldı. Dārū-yı ma‘hūd tamām yüz eczā İN, NO1: itdi. Dārū tamām yüz cüz’ AN
[1666] Ḥakīm Şām’a mürāca‘at itdi Doḳsan doḳuz cüzden dārūyı terkīb idüp İN, NO1: Ancaḳ Şām’a mürāca‘at idüp dārūyı terkīb eyledi AN
[1667] ‘ilāc itdi İN, NO1: anuň ile ‘ilāc eyledi. Şifā buldılar. AN

‘ālemiyānda (5) naẓīrin[1668] görmemiş idi.

Tenbīh: Ebū Reyḥān eydür ol yāḳūtuň (6) nāmı Minḳār’dur. Ekāsire ḫızānesinden Mehdī’ye vāṣıl olmış idi. (7) Reşīd’e baġışlamış idi.[1669] Şöyle şeffāf idi ki giceyle bir ḫānede (8) olsa[1670] çerāġ lāzım olmaz idi.[1671] Şeb-çerāġ andan ‘ibāret idi.[1672] (9) Ammā *Mürūcu’z-Ẕeheb* ṣāḥibi eydür: Ol gevherüň ismi Cebel’dür. Reşīd anı (10) ḳırḳ biň altuna[1673] almış idi. *Kāmilü’t-Tevārīḫ* ṣāḥibi i‘tiḳādında (11) budur ki Mehdī ol cevheri yüz biň altuna alup Reşīd’e baġışlamış idi.[1674] (12) Tā Muḳtedir-i ‘Abbāsī zamānına dek ḫulefānuň ḫazīnesinde idi. Andan (13) ṣoňra nā-peydā oldı ve bir ḫāṣṣası[1675] ol yāḳūtuň ol idi ki[1676] ḫulefādan (14) ve ekāsireden her kimüň nāmın ol ṭaṣa ḳazısalar ḳatl olunur. Eger (15) ḳazup ḥak itseler bir zamān mümtedd olur idi. İttifāḳ birgün (16) Reşīd ba‘ż-ı ḥavāṣṣıyla Dicle kenārında oturur idi. Hādī ki (17) ẓulm ü cevr dā’imā āşinā ve bīgāneye mu‘tādı idi, bir ḫādim **[NO1 53a]** gönderüp **[İN 57b]** (1) ol cevheri ṭaleb itdi. Hārūn āşüfte olup “Sübḥānallāh (2) ben bu deňlü mülk ü mālı ve ‘izz ü cāhı ki mevrūṯumdur, aňa erzānī gördüm. (3) Ol bir ṭaş pāresin baňa[1677] lāyıḳ görmez ki ol bir sengdür. Erbāb-ı (4) himmet ḳatında aňa ṭama‘ seglikdür” diyüp kemāl-i ıżṭırābından ol (5) cevher-i āb-dārı ṣuya atdı. Ol ḳażiyyeden ṣoňra beş ay **[AN 33a]** geçmedin[1678] (6) ḥükūmet ve salṭanat Reşīd’e vāṣıl oldı. Çünki serīr-i ḥükūmete (7) cülūs itdi, ġavvāṣlara emr eyledi ve ol mekānı gösterdi. (8) Evvel mertebede ki ḋaldılar, ol gevheri bulup Hārūn[1679] naẓarına (9) getürdiler. [1680]إنّ هذا لشيء عجاب

Ve mine’l-‘acāib:[1681] Hicretüň yedi yüz sekseninde[1682] (10) Timur vālī-i Ḫ̌ārezm’üň rezmine ‘azm itdi. Mīrān Şāh’ı (11) ḳaravul ta‘yīn idüp Se-pāye nām mevżi‘e ki Ḫ̌ārezm menāzilindendür, (12) şiddet-i ḥarāretden murād itdi ki Ceyḥūn

---

[1668] naẓīrin İN, NO1: anuň miṯlin AN
[1669] Reşīd’e baġışlamış idi. İN, NO1: Anı Reşīd’e baġışladı AN
[1670] aṣlā AN +
[1671] Eydür AN +
[1672] ibāret idi İN: ‘ibāretdür NO1, AN
[1673] aluna İN, NO1: filoriye AN
[1674] alup Reşīd’e baġışlamış idi İN, NO1: almışdur ve Reşīd’e hibe itmişdür. AN
[1675] daḫi AN +
[1676] ol idi ki İN, NO1: oldur ki AN
[1677] baňa İN, NO1 +
[1678] illā AN +
[1679] Hārūn İN, NO1: Hārūn’uň AN
[1680] Şüphesiz bu şaşılacak bir şeydir.
[1681] Ve mine’l-‘acāib İN, NO1: Temṯīl AN
[1682] sekseninde İN, NO1: seksen senesinde AN

kenārında bir miḳdār otura. (13) Bir ḳulāġında bir dürr-i şehvār var idi ki ġāyet çoḳ ḳıymetlü idi. (14) Çıḳarup murād itdi ki[1683] bir muṣāḥibine vire. Elinden ṣıyrılup (15) ol deryā-yı ‘ummāna düşdi. Emīr-zāde andan tefe’’ül idüp (16) ziyāde ıżṭırābda oldı.[1684] Ḥāżırān andan ġāyet melālete (17) giriftār oldılar. *Ṣāḥib-i Fütūḥāt* kendi göziyle müşāhede itmiş ki **[İN 58a]** (1) bir sā‘atden ṣoñra bir sāz pāresi ṣudan ṭaşra baş gösterüp (2) ol dürr-i nā-yāb anuñ başında göründi.[1685] Şarāb-dār bunı görüp (3) feryād itdi ki “İşte incü!” diyüp[1686] varup aldılar. Ol bābda bu (4) naẓm dinildi. **[NO1 53b]**

Rubā‘ī:[1687]

دری که بشب نمود همچون مهتاب

از گوش شهنشاه در افتاده بآب

تا خاطر پاك او ملالت نبرد

نی پاره آورد زدریا بشتاب[1688]

Ve min me’āṯiri’n-neẕr:[1689] (7) Eydürler ki Mehdī evvel Hādī’yi andan Reşīd’i velī‘ahd (8) itdi, Hādī taḫt-ı ḥükūmete geçdükde diledi ki oġlı Ca‘fer’i (9) velī‘ahd idüp Reşīd’i ḫal‘ ide. Lā-cerem ba‘ż-ı ümerā bī‘at[1690] itdiler. (10) Ḫuṣūṣā ‘Abdullāh bin Mālik Ḫuzā‘ī dest-i bī‘atı Ca‘fer’e virüp (11) anı piyāde ḥacc itmekle neẕr itdi. Ya‘nī yemīn-i bī‘at ḫuṣūṣında bu neẕr ile (12) mü’ekked ḳaldı. İttifāḳ Reşīd ḫilāfet ṣadrına geçicek bi’ż-żarūrī (13) anuñla bī‘at itdi ve vefā-yı neẕrine fuḳahā ḥükm idüp ġayrı ‘ilāc (14) yoḳdur diyü ittifāḳ itdiler. Aḳdām-ı iḳdām üzre ḳā’im olup (15) Baġdād’dan Ḥicāz’a müteveccih oldı. Yollara nemedler ve bisāṭlar döşeyüp (16)

[1683] Çıḳarup murād itdi ki İN, NO1: murād itdi ki çıḳarup AN
[1684] ıżṭırābda oldı. İN, NO1: ıżṭırāba düşdi. AN
[1685] göründi İN, NO1+
[1686] diyüp İN, NO1 +
[1687] Rubā‘ī İN: Naẓm NO1, AN / Farsça eserde Nazm
[1688] دری که نمودی آن شب چون مهتاب
از گوش شهنشاه در افتاد بآب
تا خاطر ناز کش ملالت نبرد
نی پاره آورد زدریا بشتاب
şiir nüshalarda yukarıdaki şekilde geçmektedir.
O inci ki gecede ay gibi yaptın
Şahın kulağından suya düşmüş
Onun yüce hatrı incinmesin diye
Denizden onu bir kamışın parçası getirir
[1689] meā’ṯiri’l-neẕr İN, NO1: vefāi’n-neẕr AN
[1690] bī‘at İN, AN +

‘ahdine bu ṭarīḳle vefā itdi.

Temṡīl: Eydürler ki Hiraḳl ki fermānde-i (17) Rūm idi, Ḥażret-i Seyyid-i Enbiyā *‘aleyhi efḍalü’ṣ-ṣalavāt ve ekmelü’t-taḥiyyāt*[1691] **[İN 58b]** (1) ‘aṣrında ‘Acem ‘askeri üzerine isti‘lā itmegin hezār ġam u ġuṣṣa[1692] (2) çekerdi. Neẕr itdi ki eger Ḫüsrev-i Pervīz’üñ teṭāvülinden emīn olup (3) ‘arūs-ı mülk kendüye hem-zānū[1693] olursa baş açıḳ yalın ayaḳ (4) piyāde Ḳosṭanṭiniyye’den **[AN 33b]** Beytü’l-Maḳdis’i ziyāret eyleye. Netekim[1694] Mecnūn (5) naẓm itmiṣ:

Naẓm:[1695]

علىَ اذا لاقيت ليلى بخلوة[1696]

زيارة بيت الله رجلاى حافيا[1697]

Neṡr:[1698] Lā-cerem Ḳayṣer’e feṯḥ-i ‘asker-i Fārs[1699] müyesser (8) oldı. Netekim āyet-i kerīme[1700] **[NO1 54a]** ﴿الم غُلِبَتِ الرُّومُ فى اَدْنَى الْاَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ﴾[1701] Ol ḳıṣṣa-yı nāṭıḳdur. Ḳayṣer neẕrine (10) vefā idüp[1702] yollara bisāṭlar döṣeyüp gül ü reyḥānla üzerin (11) ārāste idüp Hiraḳl bu vechle neẕrine vefā itdi.

Ve min netāyici’l-‘ilāmāt:[1703] Rivāyet olunur[1704] ki hicretüñ yüz yetmiṣ altıncı senesinde (12) Yaḥyā bin ‘Abdullāh bin el-Ḥasen bin[1705] İmām Ḥasen *raḍıyallāhu te‘ālā*[1706] *‘anhum* (13) Gīlān’da ẓuhūr idüp cem‘-i keṡīr ẓıll-ı rāyet-i[1707] hidāyeti taḫtında cem‘ (14) oldılar. Bu ḫaber Reṣīd’e irişdi, Faẕl bin Yaḥyā-yı Bermekī’yi (15) anuñ kifāyetine irsāl idüp bir emān-nāme yazdılar. Sicill-i Ḳużāt (16) ve

---

[1691] ekmelü't-taḥiyyāt İN, NO1: a‘lāhā AN
[1692] u ġuṣṣa İN, NO1 +
[1693] hem-zānū İN, NO1: cilveger AN
[1694] Netekim İN, NO1 +
[1695] Naẓm İN, NO1 + – *Nigâristân*’ın orijinalinde *Naẓm* başlığı yerine *Mecnūn* ibaresi geçmektedir.
[1696] محلى اذا لاقيت بليلى بخلوة Nüshalarda metnin orijinalinden farklı olarak bu şekilde geçmektedir.
[1697] Eğer Leyla’ya kavuşup başbaşa kalırsam Beytullah’ı çıplak ayakla ziyaret etmek ahdim olsun.
[1698] Neṡr İN, NO1 +
[1699] Ḳayṣer’e feṯḥ-i ‘asker-i Fārs İN, NO1: aña feṯḥ-i ‘Acem AN
[1700] Netekim āyet-i kerīme İN, NO1: Şol āyet-i kerīme mūcibiyle AN
[1701] “Elif! Lâm! Mîm! Rumlar (kitapsız Farslar tarafından) mağlup edildi! O toprağa en yakın yerde. Ama onlar mağlubiyetlerinin ardından yakında gâlip geleceklerdir!” Rûm 30/1-2-3
[1702] Ol ḳıṣṣa-yı nāṭıḳdur. Ḳayṣer neẕrine vefā idüp İN, NO1 +
[1703] ‘ilāmāt İN, NO1: mübāhele AN
[1704] olunur İN, NO1: olundı AN
[1705] bin İN, NO1 +
[1706] te‘ālā İN, NO1 +
[1707] rāyet-i İN, NO1: rivāyet-i AN

ḫuṭūṭ-ı Benī Hāşim ve Benī ‘Abbās’la meşḥūn[1708] gönderdi. Yaḥyā (17) daḫi aña i‘timād idüp Reşīd’e vāṣıl oldı. Mābeynde **[İN 59a]** (1) binā-yı vidād-ı üstüvār ve ḳā‘ide-i ittiḥād ber-ḳarār olıcaḳ ba‘ż-ı ehl-i fesād (2) ol rāyet-i ehl-i sidād ḥaḳḳında ifsāda ictihād eylediler. Cümleden (3) biri ‘Abdullāh nām kimesne ki[1709] Zübeyr bin ‘Avvām’uñ aḳrabāsından ma‘dūd (4) idi, Reşīd’e eyitdi: “Yaḥyā beni kendüye bī‘ata da‘vet ider. (5) Bā-ḫuṣūṣ benüm anuñla düşmenliġüm ẓāhirdür. Dostlarını ne vechle da‘vet (6) itdügin mülāḥaẓa eyleñ.” Reşīd ġāyet ıżṭırāba düşdi. (7) Yaḥyā’yı iḥżār idüp Zübeyr’i ol kelāmı Yaḥyā’nuñ[1710] yüzine söyledi. (8) Yaḥyā ol mekkāruñ kelāmın inkār eyledi. Āḫirü’l-emr buña[1711] ḳarār (9) virildi ki[1712] Yaḥyā abdest alup iki rek‘at namāz ḳıldı. Eyitdi: **[NO1 54b]** “Ey (10) Bār-ı Ḫudā! Eger ben ‘Abdullāh’ı kendüme bī‘ata da‘vet[1713] itdüm ise (11) beni ‘aẕābuñ ile bu sā‘atde helāk ve[1714] ḥavl ü ḳuvvetüñ iẓhār eyle (12) yā Rabbe’l-‘ālemīn!” diyüp[1715] ‘Abdullāh daḫi böyle itdürdi ve[1716] Ehl-i (13) meclis perākende oldılar ve herkes ḫānesine gitdi. *Ṣāḥib-i* (14) *Tārīḫ-i ‘Abbāsī* eydür:[1717] “‘Abdullāh bin ‘Abbās bin Ḥasen bin[1718] ‘Abdullāh’dan (15) işitdüm eydür ki: ‘Ben ve oġlum ol meclisde ḥāżır idük.[1719] Eve gelüp (16) henüz esbābımuz çıḳarmaḳ üzere iken[1720] ol Zübeyr’üñ mülāzımı (17) gelüp da‘vet eyledi. Ben varmaġı kerīh gördüm. Oġlumı irsāl itdüm, **[İN 59b]** (1) ‘ale’l-fevr gelüp[1721] Zübeyr’üñ helāk olduġından[1722] ḫaber virdi. (2) Ve bu eṣnāda Reşīd’den ḫaber geldi, **[AN 34a]** bizi ṭaleb itmiş yolda (3) oġlum eyitdi: ‘Yaḥyā[1723] Bu ḫuṣūṣda da‘vā-yı velāyete[1724] lāyıḳdur.’ Reşīd (4) çün bizi gördi. Baña[1725] eyitdi: ‘Yā İbn ‘Abbās, Zübeyr’üñ ḫaberin (5) işitdüñ

[1708] ‘Abbās’la meşḥūn İN, NO1: ‘Abbās’a AN
[1709] Ḥażret-i AN +
[1710] Yaḥyā’nuñ İN, NO1 +
[1711] buña İN, NO1: mubāhaleye AN
[1712] virildi ki İN, NO1: ṭutdılar AN
[1713] bī‘ata da‘vet İN, NO1: nisbet AN
[1714] bu sā‘atde helāk ve İN, NO1: helāk eyle AN
[1715] diyüp İN, NO1: āmīn AN
[1716] daḫi böyle itdürdi ve İN: sen de böyle eyle.” didi. Ol daḫi böyle eyitdi. AN: - NO1
[1717] Ehl-i meclis perākende oldılar ve herkes ḫānesine gitdi. *Ṣāḥib-i Tārīḫ-i ‘Abbāsī* eydür İN, AN +
[1718] bin İN, NO1 +
[1719] idük NO1, AN: idi İN
[1720] çıḳarmaḳ üzere iken İN, NO1: çıḳaramaduḳ AN
[1721] gelüp İN, AN +
[1722] helāk olduġından İN, NO1: helākinden AN
[1723] Yaḥyā İN: - NO1: Eger Yaḥyā AN
[1724] velāyete İN, NO1: vilāyet itse daḫi
[1725] Baña İN, AN +

mi?’[1726] ‘Ne‘am’ didüm. Eyitdi: ‘Şükr-i bī-hadd ol Ḫudā’ya ki ol kimesne (6) Yaḥyā’nuň zebānıyla helāk idüp müslimānları anuň şerrinden ḫalāṣ itdi.’ (7) Reşīd andan ṣoňra Yaḥyā’nuň celālet-i ḳadrini[1727] i‘tirāf itdi. (8) Hem ol eydür: ‘Meşāyiḫ-i Benī Nevfel’den biri eyitdi: ‘Zübeyr’i yemīn itmekde (9) tevaḳḳuf itmiş idi.’ Reşīd eyitdi: ‘Eger sen daḫi Yaḥyā gibi (10) yemīn itmezseň[1728] ‘uḳūbet iderüm.’ Çünkim yemīn idüp ḫānesine vardı, (11) ol ḥīnde[1729] helāk oldı.”

Nükte: Ḳāl[1730] Ca‘fer eṣ-Ṣādıḳ’dan *raḍıyallāhu te‘ālā*[1731] *‘anh* عن اهل بيت Ya‘nī biz ehl-i beyt-i (14) لايقال من بساير النّاس فاعاد انا بيت الّاخرب ولايح كلب الّا جرب Ḥażretü’s-sādāt[1732] ve mefḫarü’l-mevcūdātuz, bir ehl-i beyt[1733] bize ‘adāvet (15) itmez **[NO1 55a]** illā ḫarāb olur ve bir kelb bize ürmez illā cerb olur. [1734]من لم يصدَق فليجرب

Ve mine’l-bedāyi‘i’l veḳāyi‘: Āl-i Bermek’den[1735] iḳbāl ü idbārı (17) gibi devr-i felekde vāḳı‘ olduġı mesmū‘ degüldür. Evvelā ḳabūl ve teḳarrübleri **[İN 60a]** (1) ol mertebede idi ki zimām-ı cümle-i mehām-ı enām[1736] anlaruň ḳabża-i taṣarruf (2) destlerinde[1737] idi. Şöyle ki mütūn-ı tevārīḫ anuňla meşḥūndur. Bu mertebeler (3) çoḳ vāḳı‘ olmışdur. Lākin bir kimesnenüň munḳirini pederi icāzetsiz[1738] (4) ve duḫter icāzetsiz virdügin ikisi bile işidüp[1739] rāżı olduḳları (5) sā’ir nāsdan müsteb‘ad iken selāṭīnden niçe muṣavver olur. Bu (6) maḳālenüň tafṣīli oldur ki[1740]

Ḥikāyet: İsḥāḳ-ı Mevṣılī’den rivāyet (7) olunur ki eydür: “Birgün Hārūn’uň meclisine vardum. Dāḫil olmaḳ (8) müyesser olmadı, rücū‘ itdüm. Ṭarīḳde Ca‘fer bin Yaḥyā-yı Bermekī’ye rāst (9) geldüm.[1741] Beni ḫānesine da‘vet itdi. Çünkim sarāyına

---

[1726] Ben daḫi AN +
[1727] celālet-i ḳadrini İN, AN: celālet ve ḳadrini NO1
[1728] yemīn itmezseň NO1: itmezseň İN: dimezseň AN
[1729] ol ḥīnde İN: ol ḥīnde Zübeyr’i ma‘lūm olup AN: - NO1
[1730] Ḳāl İN, NO1: ‘An AN
[1731] te‘ālā İN, NO1 +
[1732] Ḥażretü’s-sādāt İN, NO1: Ḥażret-i Seyyidü’s-sādāt AN
[1733] ehl-i beyt İN, NO1: beyt AN
[1734] Kim bunu tasdik etmezse tecrübe etsin.
[1735] -‘den İN, NO1: -‘üň AN
[1736] -ı enām İN, NO1 +
[1737] destlerinde İN, NO1: ve dest-i ihtimāmlarında AN
[1738] munḳirini pederi icāzetsiz İN, NO1: duḫterini pederi izinsiz AN
[1739] işidüp İN, NO1: istimā‘ idicek AN
[1740] muṣavver olur. Bu maḳālenüň tafṣīli oldur ki İN: niçe muṣavver olur NO1: mutaṣavver olup bu maḳālenüň tavżīḥi oldur ki AN
[1741] -‘ye rāst geldüm. İN, NO1: -‘yi gördüm. AN

dāḫil olduḳ,[1742] (10) ḥācibe sipāriş itdi ki ‘Abdü’l-melik’den ġayrı ādemi içerüye[1743] ḳomayasın.” (11) **[AN 34b]** Murādı Abdü’l-melik nedīm idi.[1744] Andan iç evlere[1745] dāḫil olduḳ, (12) ḥarīr ḏonlar[1746] ṭaleb itdi. Kendi giydi ve baňa geyürdi ve meclis-i şarāb (13) düzüp ḳamer-peyker kenīzekler iḥżār idüp ‘ūda āġāz[1747] ve envā‘-ı (14) maḳāmātdan naġme-sāz oldılar.

Naẓm:[1748]

Nevā-yı ‘andelībān nāleyi ‘uşşāḳdan almış

Ṣadā-yı muṭrib-i bezm itdügüm āvāzeden **[NO1 55b]** çalmış

Neṯr:[1749] Çünkim meclis germ ve ḫāṭırlar nerm[1750] oldı, nā-gāh perde (17) keşf olup[1751] ‘Abdü’l-melik Hāşimī ki Hārūn’uň aḳrabasından **[İN 60b]** (1) ve ecille-i fużalādan idi, Ca‘fer’ün ṣoḥbetine raġbet idüp ḳapuya (2) geldükde ḥācib anı ma‘hūd olan ‘Abdü’l-melik ṣanup (3) ḳapuyı açup içeri ḳomış. ‘Abdü’l-melik çünki meclise dāḫil (4) oldı, Ca‘fer’e taġayyür ‘ārıż oldı. Eṯer-i taġayyüri ‘Abdü’l-melik[1752] (5) göricek ‘ale’l-fevr inbisāṭ gösterüp ṭa‘ām ṭaleb idüp[1753] (6) birḳaç loḳma[1754] tenāvül idüp ve birḳaç ḳadeḥ şarāb nūş idüp (7) ḥarīr libās ṭaleb itdi.[1755] Ca‘fer çün bu ḥāleti müşāhede itdi, (8) ta‘accüb idüp edeb ile iki dizi üzre oturdı ve ‘Abdü’l-melik’üň (9) elin būs itdi ve didi ki:[1756] “Bu zaḥmete bā‘iṯ nedür?” (10) ‘Abdü’l-melik eyitdi: “Kendü ḫānemizdür ḥālā anuň zamānı degüldür.” Ca‘fer (11) mübālaġa itdi. ‘Abdü’l-melik eyitdi: “Harūň’uň mizācı nev‘ā bize[1757] münḥarifdür. (12) Mābeynimüzi ıṣlāḥa senden

---

[1742] olduḳ İN, AN: oldı ve olduḳ NO1
[1743] ādemi içerüye İN, NO1: içerüye bir kimesne AN
[1744] Murādı Abdü’l-melik nedīm idi. İN, NO1: Abdü’l-melik nedīmi murād itdi. AN
[1745] evlere İN, NO1: odalara AN
[1746] ḏonlar İN, NO1: ṭoblar AN
[1747] ‘ūda āġāz İN, NO1: çeng ü ‘ūda ser-āġāz AN
[1748] Naẓm İN, NO1: Beyt AN
[1749] Neṯr İN, NO1 +
[1750] ve ḫāṭırlar nerm İN, NO1 +
[1751] olup İN, NO1: olunup AN
[1752] ḳapuya geldükde ḥācib anı ma‘hūd olan ‘Abdü’l-melik ṣanup ḳapuyı açup içeri ḳomış. ‘Abdü’l-melik çünki meclise dāḫil oldı. Ca‘fer’e taġayyür ‘ārıż oldı. Eṯer-i taġayyüri ‘Abdü’l-melik İN, NO1: çünkim ḥācib anı gördi, fi’l-ḥāl ḳapuyı açdı. Zīrā ‘Abdü’l-melik gelmesine mevḳūf idi. Ḥācib ‘Abdü’l-melik bunı ṣanup destūr virdi ve mezbūr içeri gircek Ca‘fer’e ziyādesiyle ḫacālet vāḳı‘ oldı. ‘Abdü’l-melik Hāşimī eṯer-i taġayyür AN
[1753] idüp İN, NO1: eyledi AN
[1754] ṭa‘āmdan AN +
[1755] ve birḳaç ḳadeḥ şarāb nūş idüp ḥarīr libās ṭaleb itdi. İN: … ḏonlar …. NO1: ḥāżır olan ḳadeḥ şarābı nūş eyledi ve libās-ı ḥarīr ṭaleb idüp anı daḫi ber-dūş eyledi. AN
[1756] itdi ve didi ki İN, NO1: eyledi ve eyitdi AN
[1757] nev‘a bize İN, NO1: bizden nev‘a AN

ġayrı[1758] kimesne ṣāliḥ degüldür.” Ca‘fer (13) eyitdi: “Bu sehldür, ġayrı ḫıdmet buyuruň.” ‘Abdü’l-melik[1759] eyitdi: “Yigirmi (14) biň[1760] filori deynüm vardur, anuň edāsın ḫalīfeden recā iderüm.” Ca‘fer (15) eyitdi: “Ol miḳdāruň eż‘āfı ḫāżırdur. Lākin bize küstāḫlıḳ (16) düşmez. İnşāallāhu te‘ālā yarın ḫalīfenüň ḫazīnedārından dāyinlere (17) vāṣıl olur, ġayrı ḫıdmet var mıdur?” didi.[1761] ‘Abdü’l-melik eydür: “Bir oġlum **[İN 61a]** (1) vardur,[1762] pertev-i ḳābiliyyeti nev‘an[1763] **[NO1 56a]** ma‘lūmuňuzdur.[1764] Ümīd-vārem ki ḫalīfe (2) naẓar-ı ‘ināyetleriyle manẓūr buyuralar.”[1765] Ca‘fer eyitdi:[1766] Mıṣr eyāleti aňa tevcīh (3) olundı ve ḫalīfenüň duḫter-i ‘āliyesi aňa nikāḥla[1767] **[AN 35a]** virildi.” İsḥāḳ (4) eydür: “Çünkim sāḳ-ı mesāḳ-ı kelām bu maḳāma irişdi, kendüme eyitdim, (5) bunlaruň cümlesi mümkin ammā ḳıṣṣa-i duḫter ne cihetle müyesser olur?” Hemānā ki (6) Ca‘fer’i keyfiyyet-i bāde[1768] almışdur,[1769] kemiyyet-i kelāmından ḫaberi yoḳdur. (7) Çünki ṣubḥ-ı ṣādıḳ ẓuhūr eyledi, dīvāna[1770] vardum. Ekābir ḳużāt (8) ve ‘ulemāyla[1771] meşḥūn gördüm. Ol ḥālde ‘Abdü’l-melik Hāşimī[1772] geldi. (9) Hārūn aňa envā‘-ı mülāṭafa-yı mebẕūl ḳıldı[1773] ve eyitdi: “Ḳalbüm (10) senden kemāl[1774] ṣafā üzredür[1775] ve ḳızım Ġāliye’yi oġlıňa virdüm (11) ve Mıṣr ḥükūmetini[1776] aňa tefvīż itdüm ve deynüňe ben mutażammınem.” Ben ol (12) kelāmuň[1777] istimā‘ından ta‘accüb itdüm. Çünkim in‘iḳād-ı meclis āḫir (13) oldı, Ca‘fer’üň ḥużūrına vardum ve istifsār-ı aḥvāl itdüm. Eyitdi: (14) “Çünkim ṣabāḥ oldı, Reşīd’üň ḫıdmetine vardum, keyfiyyet-i meclisi (15) evvelinden āḫirine dek ḥikāyet itdüm.” Eyitdi: “Cümle ne ki[1778]

[1758] bir AN +
[1759] ‘Abdü’l-melik İN, NO1 +
[1760] biň İN, NO1: dörd AN
[1761] didi İN, NO1 +
[1762] anuň AN +
[1763] nev‘en İN, NO1 +
[1764] ma‘lūmuňuzdur İN, NO1: ma‘lūm-ı şerīfiňüzdür AN
[1765] buyuralar İN, NO1: ola ve AN
[1766] ḫālā AN +
[1767] duḫter-i ‘āliyesi aňa nikāḥla İN, NO1: duḫteri ġāliye aňa ḥelālliġe AN
[1768] bāde İN, NO1: şarāb AN
[1769] daḫi AN +
[1770] dīvāna İN, NO1: daḫi dārü’l-ḫilāfiye AN
[1771] ḳużāt ve ‘ulemāyla İN, NO1: ü ‘ulemā ve ḳużāt u fużelā ile AN
[1772] Hāşimī İN, NO1 +
[1773] ḳıldı İN, NO1: eyledi AN
[1774] mertebe AN +
[1775] üzredür İN, NO1: üzre AN
[1776] daḫi AN +
[1777] kelāmuň İN, NO1: kelimātuň AN
[1778] ki İN, AN +

didüǔ, icrā (16) itdüm aṣlā taḫallüf olmaz.” didi.[1779] Andan ṣoǔra Ca‘fer ve pederi (17) Yaḥyā ve birāderleri Faż̧l ve Mūsā ve Muḥammed on yıl bu üslūb üzere **[İN 61b]** (1) zindegānī itdiler ve beẕl-i emvāle el açdılar. Tā kim Reşīd’üǔ mīzācı (2) anlardan munḥarif oldı. Ḫuṣūṣen **[NO1 56b]** Ca‘fer’e ṣol sebebden ki hemşīresi (3) ‘Abbāse’yi aǔa nikāḥ itdi, ṣol ṣarṭla ki aǔa dāḫil olmaya. (4) Evvel girince taṣarruf itdi ve daḫi bir niçe esbāb vardur ki (5) kütüb-i tevārīḫde meẕkūrdur. Şenbe gün māh-ı ṣaferüǔ evveli hicretüǔ (6) yüz seksen yedisinde[1780] ol ḫāndān cem‘[1781] u ḳal‘ ve istīṣāline (7) iḳdām itdi.

Naẓm:

درین جهان دل آزان حالتم پسند آید

که نیك و بد خوش و ناخوش همه گذر دیدم

درین صحیفه مینا بخانه خورشید

نکاشته سخنی خوش بآب زر دیدم

که اي بدولت ده روزه گشته مستحضر

مباش غره که از تو بزرگتر دیدم[1782]

Ḫikāyet: Küttābdan biri eydür, bir gün[1783] Reşīd’üǔ (12) īrād ve maṣrafı[1784] defterlerin müṭāla‘a iderdüm. Bir varaḳ gördüm, yazılmış ki (13) Ebu’l-Faż̧l ibn Ca‘fer **[AN 35b]** İmāmu’llāhi berekātu’l-‘āmir bu ḳadar naḳdi yoḳdur. (14) Ḳumaş[1785] ḳıymeti yoḳdur,[1786] çünki mīzān itdüm, otuz biǔ dirhem oldı. (15) Ol sene ki ḳal‘ olundı[1787], köhnelerin ve eski ḥaṣīrların ki anuǔla (16) iḥrāḳ olunmış idi. Ḥisāb itdüm dört direm

[1779] didi İN, NO1 +
[1780] yedisinde İN, NO1: yedi senesinde AN
[1781] cem‘ İN, NO1: ḳam‘ AN
[1782] Bu hüzün veren dünyada ahvalim hoşuma gidiyor
Ki iyi ve kötü, hoş ve nahoş haller geçicidir
Bu dünyada (dünya sayfasında)
Altın suyuyla yazılmış hoş bir söz gördüm
Ki on günlük dünyaya hükmeden insan
Çok gururlanma ki senden büyüklerini gördüm
[1783] gün İN, NO1: kerre AN
[1784] maṣrafı İN, AN: maṣrafları NO1
[1785] İmāmu’llāhi berekātu’l-‘āmir bu ḳadar naḳdi yoḳdur. Ḳumaş İN, NO1: bin Yaḥyā’nuǔ [1785] أدام الله بركاته in‘āmı yoḳdur. Naḳd ve bu ḳadar ḳumāş ve ‘ıṭriyyātınuǔ AN
[1786] yoḳdur İN, AN: bir bu ḳadar daḫi NO1
[1787] Ol sene ki ḳal‘ olundı İN, NO1: Hem ol senede AN

bir dank geldi.

Naẓm:

دنیا آن قدر ندارد که برو رشك برند

ای برادر که نه محسود بماند نه حسود[1788]

[İN 62a] Dīger[1789]

Cihān bir ḫānedür ārāyīşi çoḳ

İçine girenüň āsāyīşi yoḳ

Düşer dervīş olan teşvīş-i nāna

Eger sulṭān ise fikr-i[1790] cihāna

Ḥikāyet: A‘yāndan biri eydür, bir bayram (4) vālidemüň evine vardum. Bir ‘avret gördüm, köhne-püş vālidem yanında (5) oturur. Baňa eyitdi: ‘Bu ḫātūnı bilür misin?’ ‘Ḫayır.’ didüm. Eyitdi: ‘Ca‘fer’üň (6) māderi ‘Atābe’dür.’ Aňa müteveccih **[NO1 57a]** olup su’āl itdüm ki: ‘Müddet-i ḥayātuňda (7) ‘acāyibden ne müşāhede itdüň?’ Eyitdi: ‘[1791]Oġul bundan aġreb (8) olur mı ki bir kerre ‘ıyd[1792] oldı. Dört yüz cāriye ayaġ üzre[1793] (9) ḳarşumda dururlar idi. Envā‘-i elbise-i fāḫire ile ārāste (10) ve miyānlarında[1794] kemer-i zerrīn beste idi.[1795] Bu ḳadar ni‘met ile[1796] ben evḳātumdan (11) rāżī degül idüm.’

Ḥikmet: Ni‘met bir ‘arūsdur ki[1797] anuň ṣadāḳı şükr.

Naẓm:[1798]

شکر کن شکر دراین دیر سپنج

جز غم و درد نه بیند کله سنج[1799]

[1788] Dünyanın kıskanılacak kadar bir kıymeti yoktur. Ey birader bunda ne kıskanılan kalır ne kıskanan.
[1789] Dīger İN, AN: Naẓm-ı Dīger NO1
[1790] fikr İN, NO1: derd AN
[1791] Ey AN +
[1792] olur mı ki bir kerre ‘ıyd İN, NO1: ne olur ki bir bayrām AN
[1793] ayaġ üzre İN, NO1 +
[1794] miyānlarında İN, NO1: miyānlara AN
[1795] İN, NO1 +
[1796] yine AN +
[1797] ‘arūsdur ki İN, NO1: gelindür AN
[1798] Şükür et ki bu geçici misafirhanede (dünyada)
Gam kederden başka bir şey görmez bilen insan
Beyit Molla Câmî’ye aittir.
[1799] شکر کن شکر کزین دیر سپنج
جز غم دهر نه بیند کله سنج nüshalarda yukarıdaki şekilde geçmektedir.

(13) **Neṣr:** "Ḥālā ʻıyd oldı, ben iki ḳoyun postına rāżıyam ki birin döşenem (14) ve biri ile[1800] örtünem." Ol kimesne[1801] eydür: "Anuñ ḥālinden baña rıḳḳat geldi,[1802] (15) beş yüz dirhem virdüm. Şol ḳadar mesrūr oldı ki az ḳaldı ki sevindüginden (16) helāk ola."

Ḥikāyet: Muḥammed-i Dımaşḳī eydür: "Faẕl'uñ devlet ü iḳbāli zamānında (17) bir veledi vücūda geldi. Şuʻarā anuñ tehniyesinde ḳaṣāyid-i ġarrā naẓm **[İN 62b]** (1) ve inşā[1803] itdiler. Aṣlā biri maḳbūl olmadı. İttifāḳ ol eyyāmda (2) Faẕl bin Yaḥyā'nuñ ḥużūrına vardum, baña eyitdi: "Sen daḫi birḳaç beyt (3) diseñ olmaz mı?" Ben eyitdüm: 'Mehābet-i meclis māniʻdür.' Eyitdi:[1804] "Ḳayırmaz, (4) her ne ki ḫāṭırıña gelür, ḫoşdur." Ben daḫi[1805] Bir iki beyt-i bedīhī naẓm itdüm.[1806] (5) Faẕl'a ḫoş gelüp on biñ altun cā'ize virdi. Anuñla emlāk (6) aldum tamām ġınā geldi.[1807] Bermekīler'üñ ḥāli munḳalib olıcaḳ birgün ḥammāma (7) vardum.[1808] Bir ṣabīḥü'l-vech civān-ı bī-hemtā baña dellāklük itdi.[1809] Ol (8) ḥīnde **[AN 36a] [NO1 57b]** Āl-i Berāmike'nüñ[1810] nān u nemeki ḫāṭıruma gelüp[1811] ḫuṣūṣen Faẕl'uñ (9) iḥsānı.[1812] Pes ol ebyāt lisānumda cārī oldı. Ol cevān (10) bir kerre āh eyleyüp yıḳıldı, bīhūş oldı.[1813] Ben anı maṣrūʻ (11) añladum, ṭaşra çıḳup ḥammāmcıya[1814] 'itāb itdüm ki "Baña niçün mecnūn dellāk[1815] (12) irsāl itdüñ?" didüm. Ol[1816] yemīn itdi ki "Ol cevāndan şimdiye dek (13) böyle ḥāl ẓāhir olmadı. Niçe müddetdür ḥammāmda işler böyle 'ārıżasın görmedüm." (14) didi.[1817] Çünki cevān kendüye geldi, baña su'āl itdi ki "Ol ebyātuñ (15) ḳā'ili kimdür?"

[1800] biri ile İN, AN: birin üzerime NO1
[1801] Ol kimesne İN, NO1 +
[1802] geldi İN, NO1: ḥāṣıl oldı." Ol ḫātūna AN
[1803] naẓm ve inşā İN, NO1: inşād ve naẓm AN
[1804] māniʻdür. Eyitdi İN, NO1: māniʻ midür? Ve ben eyitdüm AN
[1805] ḫāṭırıña gelür ḫoşdur. Ben daḫi NO1: ḫāṭıra … daḫi İN: ḫāṭırıña gele ḫoşdur AN
[1806] naẓm itdüm İN, NO1: vāḳıʻ oldı AN
[1807] geldi İN, NO1: el virdi AN
[1808] vardum İN, NO1: girdüm AN
[1809] itdi İN, NO1: eyledi AN
[1810] Berāmike'nüñ İN, NO1: Bermek'üñ AN
[1811] gelüp İN, NO1: duş oldı AN
[1812] iḥsānı İN, NO1 +
[1813] āh eyleyüp yıḳıldı, bīhūş oldı İN: āh idüp …. NO1: naʻra urup muġşī olup düşdi AN
[1814] bir miḳdār AN +
[1815] niçün mecnūn dellāk İN, NO1: bir mecnūnı niçün AN
[1816] ol İN, NO1: mezbūr ḥamāmcı AN
[1817] cevāndan şimdiye dek böyle ḥāl ẓāhir olmadı. Niçe müddetdür ḥammāmda işler böyle 'ārıżasın görmedüm." didi. İN, NO1: cevān niçe müddetdür ki ḥammāmdadur, biz anuñ böyle 'ārıżasın görmedük. AN

Ben eyitdüm: “[1818]Şi‘rimdür.”[1819] “Kimden ötüri naẓm itdüň?” didi.[1820] (16) Eyitdüm: “Faẕl’uň oġlı ḍoġduḳda.”[1821] didüm. Eyitdi: “Ol veled şimdi (17) ḳandedür?” “Bilmem” didüm. “Ol veled[1822] benem, ol ebyāt benüm ḥaḳḳumdadur.” diyüp[1823] **[İN 63a]** (1) geçmiş eyyāmı teẕekkür idüp aġladı. Ben bī-ḫod oldum.”[1824] Muḥammed-i Dımaşḳī eydür: (2) “Çün[1825] ol püser bu cevān[1826] idügin bildüm, ben ḫod anuň sebebiyle bu ḳadar (3) ‘aḳār ve māla vāṣıl oldum.”[1827] Eyitdüm: “Ey oġul, ben pīr oldum, (4) ġayrı vāriṯim yoḳdur taṣarrufumda olan māl[1828] cümle pederiňüň iḥsānıdur. (5) Ḥālā gel ḳāżīya varup cümle mālum saňa ḥüccet ideyim.” Bu kelāmım (6) istimā‘ından gözleri[1829] ḍoldı ve eyitdi: “Vallāhi vallāhi ol nesne ki (7) pederüm saňa baġışladı, ben[1830] ānı almaḳ muḥāldür.” **[NO1 58a]** Her çend ol bābda ibrām[1831] itdüm, (8) aṣlā müfīd olmadı ve ḳabūl itmedi.

Ḥiḳāyet: Meşhūrdur ki Faẕl (9) faẕīlet-i şi‘ār ve seḫāvetle kibr ü naḥveti cem‘ itmiş idi. Birgün ḫavāṣṣından (10) birisi cür’et idüp sebebinden su’āl itdi. Didi ki[1832] “Bu iki (11) ṣıfatı ‘Ammāre bin Ḥamza’da gördüm, baňa ḫoş geldi. Cevfümde ḳarār itdi, (12) zā’il olmadı.”[1833]

Ve ḳażiyye: ‘Ammār şöyledür ki pederüm evāyil-i ḥālinde (13) Mehdī zamānında ba‘ż-ı bilād-ı Fārs’uň ‘āmili oldı. Vezīri ki (14) pederüme kudūreti var idi. Ol bilāduň mālı[1834] ḥuṣūṣından ol bāba (15) taḥmīl itdi ve ġılāẕ u şidād Nemrūd-ı vaḳt

---

[1818] Benüm AN +
[1819] Su’āl itdi ki AN +
[1820] naẓm itdüň?” didi İN, NO1: didüň? AN
[1821] doġduḳda İN, NO1: olduḳda AN
[1822] benem İN, NO1 +
[1823] benüm ḥaḳḳumdadur diyüp İN, NO1: baňa AN
[1824] teẕekkür idüp aġladı. Ben bī-ḫod oldum.” İN, NO1: teẕkīr eyledi. Anuň içün bī-ḫod oldum.” didi. Çün AN
[1825] Çün İN, NO1 +
[1826] bu cevān İN, NO1 +
[1827] Ben ḫod anuň sebebiyle bu ḳadar ‘aḳār u māla vāṣıl oldum.” İN, NO1: ki anuň terkībi ile bu deňlü cihāt ve māla mālik oldum ve AN
[1828] māl İN, NO1: emvāl AN
[1829] ḳāżīya varup cümle mālum saňa ḥüccet ideyim. Bu kelāmım istimā‘ından gözleri İN: saňa ḥüccet ideyim ḳāżīya varup bi’l-cümle senüň olsuň didüm. …. NO1: ḳāḍīya varup taṣarrufumda olan cümle mā-meleküm saňa ḥüccet ideyüm” didüm ve bu kelāmımuň istimā‘ından gözleri yaş ile AN
[1830] ben İN, NO1: hergiz AN
[1831] ibrām İN, NO1: iḳdām AN
[1832] Didi ki İN: Ve didi ki NO1: - AN
[1833] olmadı İN, NO1: idemedüm AN
[1834] mālı İN, NO1: mālları AN

muḥaṣṣılları[1835] babam üzerine (16) ḥavāle gönderdi. Pederüm her neye mālik ise virdi, üzerinde henüz (17) üç biň kerre biň dirhem bāḳī ḳaldı. Tamām kendüye ḥayret ġalebe **[İN 63b]** (1) itdi.[1836] Baňa eyitdi: "Bunuň çāresi 'Ammāre'den ġayrı ile olmaz." Ben eyitdüm: (2) **[AN 36b]** "Anuň bize[1837] 'adāveti vardur, ne vechle bu mühimmi aňa 'arż ideyüm?" (3) Pederüm eyitdi: "Be-her ḥāl var, yümkin ki Muḳallibu'l-ḳulūb ve Muḥavvilü'l-aḥvāl (4) ḳalbine raḥmet ve şefḳat ilḳā ide.[1838]

Mışra':

با کریمان کارها دشوار نیست[1839]

(5) Pes pederimüň işāretiyle 'Ammār'uň ḫānesine vardum, ruḫṣat (6) bulup içeri girdüm. Gördüm ki ṣadr-ı celāletde yaṣdıḳ üzere (7) oturur. 'Aẕamet ile ḏayanmış, ṣuffānuň **[NO1 58b]** aşaġısında ḏurup (8) selām virdüm. Yüzin dīvāra[1840] idüp selāmum redd itdi.[1841]

Naẓm:

هر که علیکم نکند بالتمام

به که سلامش نکنی والسلام[1842]

(10) Andan pederimüň selāmın edā idüp ḥācetin[1843] ẕikr itdüm. Bir miḳdār (11) te'emmül idüp "Görelüm" diyü cevāb virdi. [1844]Nevmīd olup pederüm (12) yanına daḫi varmadum. Bir zamāndan ṣoňra ḫāne[1845] ṭarafına teveccüh itdüm. Bir niçe (13) develer gördüm, yüklü. Su'āl itdüm, cevāb virdiler ki 'Ammār'a lāzım olan (14) mühimmi[1846] irsāl itdi.[1847] Muḥaṣṣıl-ı kelām pederüm ḥācetin tamām edā idüp[1848] (15) ba'dehu mālı taḥṣīl idüp benümle üç biň kerre biň dirhemi 'Ammār'a irsāl (16) itdi.[1849] Destūr-ı sābıḳ

[1835] Nemrūd-ı vaḳt muḥaṣṣılları İN: içün Nemrūd-ı şeddād muḥaṣṣıllar AN
[1836] ġalebe itdi İN: işābet idüp AN
[1837] bize İN +
[1838] ide İN, NO1: eyleye AN
[1839] Kerem sahipleriyle işler zor değildir.
[1840] dīvāra İN, NO1 +
[1841] itdi İN, NO1: itmedi AN
[1842] Her kimse ki bana selamın cevabını vermez
En iyisi odur ki selam vermeyesin vesselam
[1843] ḫācetin İN: mühimmini AN
[1844] Ben AN +
[1845] ḫāne İN: ḫānemüz AN
[1846] mühimmi İN: vechi AN
[1847] itdi İN: itmiş AN
[1848] ḫācetin tamām edā idüp İN: mühimmini tamām mālı irsāl itdi AN
[1849] itdi İN: eyledi AN

üzre icāzet ṭaleb idüp içerü (17) girdüm[1850] eyitdüm ki: “Müsā‘ade itdügüňüz mālı[1851] getürdüm buyuruň, ki[1852] teslīm ideyim.” **[İN 64a]** (1) Hemān baňa ġażab idüp[1853] eyitdi: “Meger ben senüň pederiňüň ṣarrāfıyam, (2) al git yoḫsa sen bilürsün.” “Bāreka’llāh.” Ben meblaġı[1854] pederüme iletdüm.

Mışra‘:

گر کسی منت کشد فی الجمله باری از کریم[1855]

Ve fīhā:[1856] Eydürler ki Reşīd, (4) Berāmike’nüň ḫānedānun ḫarāb itdükden ṣoňra ḥükm itdi ki hīçbir (5) ferd[1857] anlaruň iḥsānların ve mekārim-i aḫlāḳın ẕikr itmeye diyü[1858] tenbīḥ (6) buyurdı. Ol eṣnāda bir pīr herekden[1859] anlaruň ḫānedānı miyānına gelüp (7) anlaruň ḫānelerin ki Reşīd zīr ü zeber idüp türābdan bir tepe **[NO1 59a]** itmiş (8) idi, üzerine bir kürsī ḳoyup anuň üstüne çıḳup Berāmike’nüň (9) fevāżılın[1860] şerḥ ve feżā’ilin medḥ idüp aġlar idi.

Naẓm:[1861]

Ser-i kūyın ter[1862] itdüm seyl-i çeşm-i eşk-bārumdan

Ki tā gerd almaya bād-ı ṣabā kūy-i nigārumdan

Neṯr: Reşīd çünki[1863] bu ḫaberi işitdi, āteş-i ġażab dimāġına (12) irişüp ‘ırḳ-ı ḥamiyyet ḫurūş idüp[1864] ol pīr-i faḳīri aḫẕ u iḥżār (13) itdürüp[1865] muvaḳḳıf siyāsete getürdi ve ḳatline emr eyledi.[1866] Ol pīr daḫi (14) eyitdi: **[AN 37a]** “Yā[1867] emīre’l-mü’minīn ḥasbeten-li’llāhi te‘ālā[1868] baňa ol ḳadar furṣat vir ki (15) birḳaç kelime

---

[1850] girdüm İN: girüp AN
[1851] mālı İN: vechi AN
[1852] kime AN +
[1853] Hemān baňa ġażab idüp İN: ġażaba gelüp AN
[1854] Bāreka’llāh.” Ben meblaġı İN: Lā, bāreka’llāh fīkum.” ben meblaġ-ı mezbūrı yine AN
[1855] Eğer bir adam cefa çekecekse Allah için çeksin.
[1856] Fīhā İN, NO1: Minhā AN
[1857] hīçbir ferd İN, NO1: hiç kimse AN
[1858] diyü İN, NO1: ve AN
[1859] AN nüshasında هرکدن şeklinde yazılmış, İN nüshasında ise هریدن şeklinde yazılmıştır.
[1860] üstüne çıḳup Berāmike’nün fevāżılın İN, NO1: üzerine oturup ol ṭā’ifenüň fevāṣılın AN
[1861] Naẓm İN, NO1: Beyt AN
[1862] ter İN, NO1: türāb AN
[1863] çün İN, NO1: çünki AN
[1864] ḥamiyyet ḫurūş idüp İN: ġayret ü ḥamiyyet ḫurūş itdi ve AN
[1865] aḫẕ u iḥżār itdürüp İN: iḥżār idüp AN
[1866] getürdi ve ḳatline emr eyledi İN: iletdiler ve ol bī-çārenüň ḳatline fermān olundı AN
[1867] bīçāre eyitdi: “Yā İN: pīr daḫi eyitdi ki “Ey AN
[1868] te‘ālā İN: rabbi’l-‘ālemīn AN

söyleyem, ba‘dehu fermān[1869] senüňdür.” Reşīd ruḫṣat virdi (16) pīr eyitdi: “Baňa Munẕer bin Muġīre-i Dımaşḳī dirler. Ābā vü ecdādum kirām-ı ehl-i Şām’dandur.[1870] (17) Nā-gāh ḥavādiṯ-i eyyām bizüm ṣubḥ-ı iḳbālimüzi idbār-ı Şām’a tebdīl[1871] **[İN 64b]** (1) eyledi. Faḳr her cānibden hücūm idüp a‘dā aḥcār-ı ṭa‘n u teşnī‘i her (2) cānibden recm idicek[1872] kemāl-i iḫtilāl-i ḥālden ızṭırāb-ı ehl (3) ü ‘iyālden bi’ż-żarūrī terk-i[1873] diyār ve ‘azm-i dārü’s-selām-ı Baġdād (4) dilde ḳarār itdi.[1874]

(7) **Naẕm:**[1875]

بسوخت این دل خام و بکام خود نرسید

بکام اگر برسیدی بریختی خوناب[1876]

Ve şehr-i Baġdād’a (6) gelüp ehl ü ‘iyālimi fülān maḥalle mescidinde[1877] ḳoyup ben şol ümīd ile ki (7) şāyed ehl-i keremden bir kimesnenüň sāye-i[1878] ḥimāyetine dāḫil olam diyü şehrde (8) **[NO1 59b]** gezerken[1879] nā-gāh bāzārda ekābir-i nāsdan bir cemā‘at gördüm ki, (9) bir cānibe giderler. Kendü nefsüme[1880] eyitdüm lā-cerem bunlar bir[1881] da‘vete giderler, (10) ben ḫod ziyāde açlıḳdan lāl ü bī-ṭāḳat[1882] olmış idüm. Bi’ż-żarūrī (11) ardlarına düşüp gitdüm.[1883] Nā-gāh bir ‘ālī sarāy ḳapusına (12) girdiler. Ḥācib perdeyi keşf idüp baňa daḫi māni‘ olmadı. (13) Āheste ben daḫi ardlarına düşüp girdüm ve[1884] meclisüň bir kūşesinde (14) oṭurdum. Yanumda olan kimesneye ṣordum[1885] ki: “Bu menzil kimiňdür (15) ve sebeb-i cem‘iyyet nedür?”

[1869] fermān İN: emr AN
[1870] kirām-ı ehl-i Şām’dandur. İN: ehl-i Şām’dur AN
[1871] u taḳlīb AN +
[1872] teşnī‘i her cānibden recm idicek İN: teşnī‘leri rücūm ider oldılar AN
[1873] dār u AN +
[1874] Baġdād dilde ḳarār itdi. İN: Baġdād’ı ḳarār ṭutdurdı AN
[1875] Hilesiz gönül kendi muradına varmadı
Eğer muradına vardıysan azap çekmenmişsindir
Hâfız’a ait şiir.
[1876] Nüshalarda ilk mısra şu şekilde geçmektedir: بسوخت این دل و جانم کدام دل نرسید
[1877] şehr-i Baġdād’a gelüp ehl ü ‘iyālimi fülān maḥalle mescidinde İN: evlādumı fülān maḥalde mescidde AN
[1878] sāye İN: żıll AN
[1879] şehrde gezerken İN: şehre girdüm AN
[1880] Kendü nefsüme İN: Nefsümde AN
[1881] bir İN +
[1882] lāl ü bī-ṭāḳat İN: nāl ü bī-ṭāḳ AN
[1883] ardlarına düşüp gitdüm İN: ol cemā‘atüň ardlarına düşdüm AN
[1884] ben daḫi arlarına düşüp girdüm ve İN: ‘aḳablarınca içerüye girdüm AN
[1885] ṣordum İN: su’āl itdüm AN

Eyitdi: “Bu ḳaṣr Faẕl-ı Bermekī’nüňdür[1886] ve münākeḥa (16) vāḳı‘ olsa gerekdür.” Çünkim ‘aḳd-i nikāḥ tamām oldı, ḫādimler herkesüň (17) öňüne birer ṭabaḳ altun ḳodılar. Benüm daḫi öňüme bir ṭabaḳ zer[1887] ḳodılar. **[İN 65a]** (1) Ba‘dehu temessükāt-ı ‘aḳār yaġmā itdürdiler. Ol kāġıdlaruň[1888] içinde (2) ‘aḳārdan ve sā’ir emvālden ne yazılmış ise kimüň eline ki gire, aňa mālik (3) olur idi. İttifāḳ benüm elime[1889] iki varaḳa girdi. Çünkim meclis āḫir oldı (4) ve cümle ḫalḳ ḍağıldı, ben daḫi diledüm ki gidem. Bir ġulām yeňümden çekdi (5) ve otur didi.[1890] Ben ẓann itdüm ki benden ol[1891] altunı ve temessükleri (6) alurlar. Bir laḥẓadan ṣoňra beni Faẕl’uň yanına iletdiler. Tamām mertebe baňa ta‘ẓīm (7) ve tevḳīri ẓuhūra getürdi ve baňa eyitdi: “[1892] Seni bu ādemler içinde ġarīb (8) gördüm ve dilerüm ki aḥvālüňden bir şemme ḫaberdār **[NO1 60a]** olam, ḫālüňi[1893] beyān eyle.” (9) **[AN 37b]** Eyitdüm:

Naẓm li-müellifihi:

Benüm efsānemi gūş itme şāhā māye-i ġamdur

Ḥayfdur ḫāṭır-ı pāküňe andan bir ġubār irmek

Neṯr: Pes ol (11) ḳıṣṣa-i pür-ġuṣṣayı[1894] evvelinden āḫirine varınca bir vechle taḳrīr itdüm ki (12) aňa riḳḳat geldi, eyitdi: “Ḥālā mute‘alliḳātuň ḳandedür?” Ben[1895] eyitdüm: (13) “Fülān mescidde.” Eyitdi: “Ḫāṭıruň ḫoş ṭut, murāduň üzre (14) kārbāruň olur inşāallāhu te‘ālā.” pes[1896] ġulāmı da‘vet idüp (15) gūşına bir nesne söyledi. Ol ġulām[1897] bir ḫil‘at alup[1898] baňa geydürdi (16) ve ol gün aḫşama dek[1899] benüm ile muṣāḥabet eyledi. Her def‘a ki (17) evlāduma gitmek diledüm, ruḫṣat virmedi. Ben eyitdüm: “Faḳīrden ġayrı anlaruň **[İN 65b]** (1) mühimmātın görür yoḳdur.” Ol eyitdi: “Çünkim anları Beytu’llāh’da ḳodıň, (2) bī-gümān Ḥaḳḳ Te‘ālā anlaruň umūrını görür, ġam yeme.” didi. Ḫulāṣa-i (3) kelām ol gice anuňla ṣoḥbet itdüm. Ṣabāḥ gördi ki

---

[1886] Faẕl-ı Bermekī’nüňdür İN: Bermekī’nüň ḫānesidür AN
[1887] zer İN: altun AN
[1888] ‘aḳār yaġmā itdürdiler. Ol kāġıdlaruň İN: yaġma itdiler AN
[1889] daḫi AN +
[1890] ve otur didi İN: ki otur AN
[1891] ol İN, NO1 +
[1892] ben AN +
[1893] baňa AN +
[1894] ġuṣṣayı İN: ġuṣṣadan AN
[1895] Ben İN +
[1896] te‘ālā.” Pes: diyüp ba‘dehu bir AN
[1897] daḫi AN +
[1898] alup İN, NO1: getürüp AN
[1899] dek İN, NO1: degin AN

yüzümde eṣer-i melāl (4) var, baňa bir ḫādim refīḳ idüp icāzet virdi. Çünkim (5) ṭaşra çıḳduḳ, diledüm ki ol mescid cānibine gidem.[1900] Ḫādim beni ġayrı (6) ṭarīḳe delālet idüp bir menzil-i dil-güşā ve[1901] cennet-āsā sarāy-ı zībāya[1902] (7) irişdürdi. Evlādumı[1903] ānda gördüm, anlardan su'āl itdüm ki: (8) "Siz ne vaḳt buraya geldiňüz?" Eyitdiler ki: "Dün bir cemā'at gelüp[1904] (9) bu maḳāma getürdiler ve eyitdiler[1905] ki bu sarāy ve[1906] içinde olan **[NO1 60b]** esbāb[1907] (10) ve tecemmülāt ve ḫadem ve sā'ir ālāt[1908] cümle sizüňdür." Lā-cerem fażl-ı İlāhī'nüň (11) şükrin didüm[1909] ve Āl-i Berāmik'e[1910] ḫayr du'āyı kendüme[1911] farż ve vācib ḳıldum.[1912]

(12) **Mıṣra':**

Ḫalḳ[1913] bī-fā'ide du'ā itmez

Neṯr:[1914] Ḥālā nehy-i ḫalīfe ile[1915] anlaruň ḥuḳūḳunı (13) edā itmekde tehāvün ve tekāsüli[1916] revā ṭutarsam küfrān-ı ni'met[1917] oluram.[1918] Dünyā (14) ve āḫiretde muḫāṭab ve mu'ātab[1919] oluram. Reşīd anuň ḥāline teraḥḥüm (15) idüp yanında bir ṭabaḳ dolu altun[1920] var idi, anı aňa ihdā itdi.[1921] (16) Pīr-i faḳīr zemīn-būs idüp:[1922] [1923] هذا ايضا من بركات البرامكة (17) didi.[1924] Bu kelām-ı ibret-encām 'Arab içinde[1925] ḍarb-ı meṯel oldı

[İN 66a] Ḳıṭ'a:[1926]

[1900] mescid cānibine gidem İN: mescide varam ve ol AN
[1901] maḳām AN +
[1902] zībāya İN: 'āliye AN
[1903] Evlādumı İN: Ferzendānumı AN
[1904] bizi AN +
[1905] eyitdiler İN: didiler AN
[1906] daḫi AN +
[1907] esbāb İN: ferş ve AN
[1908] ālāt İN: mā-yelzem AN
[1909] didüm İN: yerine getürmege AN
[1910] Berāmik'e İN: Bermek'e AN
[1911] kendüme İN +
[1912] ḳıldum İN: bilürüm AN
[1913] 'ālem AN +
[1914] Neṯr NO1 +
[1915] nehy-i ḫalīfe ile İN: ey ḫalīfe eger AN
[1916] tekāsüli İN: tekār AN
[1917] itmiş AN +
[1918] ve daḫi AN +
[1919] olmış AN +
[1920] dolu altun İN: pür-zer AN
[1921] anı aňa ihdā itdi İN: anuň üzerine atdı AN
[1922] eyitdi AN +
[1923] Bu da Bermekîlerin bereketindendir.
[1924] didi İN +
[1925] 'ibret-i encām 'Arab içinde İN: 'Arab beyninde AN
[1926] Orijinal metinde Nazm başlığı altında yer almaktadır.

ای طفل دهر گر تو زپستان حرص وآز

روزی دوشیر و دولت و اقبال برمکی

(24)در مهد عمر غره مشو از کمال خویش

یاد آراز زمان کریمان برمکی[1927]

Ḥikmet: Şükr idenüñ (4) ḳadri ni‘met-i dünyādan ziyādedür. Zīrā şükr bāḳī ve ni‘met **[AN 38a]** fānīdür.

(5) **Ve min netāyici’l-rü’yā:** Meşhūrdur ki Mütevekkil-i ‘Abbāsī[1928] dā’imā ḫānedān-ı (6) nübüvvete ihānet ve ol cānib-i ‘izzet-ḳarāra iẓhār-ı ‘adāvet (7) ve ‘atebāt-ı ‘aliyyāt ile e’immeyi ziyāretden men‘ ider idi. Ḥattā (8) arż-ı Kerbelā’ya ṣu ṣaldurdı, tā kim ol āb merḳad-i Ḥażret-i İmām (9) Ḥüseyin’e irişdi *raḍıyallāhu*[1929] *‘anh*, Cābir nām mevżi‘e irişüp ol ḥażretüñ (10) mübārek başları ḳurbına vāṣıl oldı. Anuñçün[1930] ol **[NO1 61a]** meşhed-i (11) mu‘allāya Cābiriyye dirler. *Cāmi‘ü’l-Ḥikāyāt* ṣāḥibi eydür: Ol eṣnāda (12) ol bed-i‘tiḳād vādī-i yevme’t-tenāda rıḥlet itdi, bir gice (13) vāḳı‘asında gördi ki Ḥażret-i Emīrü’l-mü’minīn[1931] İmām ‘Alī *raḍıyallāhu* (14) *te‘ālā ‘anh*[1932] aña ḫiṭāb idüp eyitdi: “Ey bī-sa‘ādet niçeye dek (15) beni rencīde idersin?” diyüp[1933] elinde olan[1934] tāziyāne ile yedi (16) kerre ḍarb itdi. Bī-dār oldıḳda[1935] vāḳı‘ayı aṣḥābına ḫaber virdi. (17) Bunlaruñ birisi yanında olanlara eyitdi: “Mümkin ki ol ḳamçı ẕü’l-feḳār **[İN 66b]** (1) ola. Şöyle endīşe iderüm ki bu bī-pervā Āl-i ‘Abā ba‘żıyla[1936] bir belāya (2) mübtelā[1937] olur.” Ḳażā-yı İlāhī ol üç gün içinde Etrāk (3) ḍarb-ı tīġ-i ḫūn-feşānla[1938] anı ḫāk üzre helāk eyleyüp pārelediler. (4) Oġlı Mustanṣır bu vāḳı‘adan ḫabīr[1939] olıcaḳ

[1927] Ey zamane insanı! Eğer sen hırs memesine tamah edersen
Her gün iki kere devlet ve gelecek şansı emesin
Çok gururlanma ki ben çok iyiyim diye
Hatırla ki cömertlerin varlığıyla buraya geldin
[1928] ‘Abbāsī İN +
[1929] te‘ālā AN +
[1930] Anuñçün İN: Anuñ içündür ki AN
[1931] Ḥażret-i Emīrü’l-mü’minīn İN, NO1 +
[1932] İmām ‘Alī raḍıyallāhu te‘ālā ‘anh İN: Ḥażret-i İmām ‘Alī kerrema’llāhu vechehu ve raḍıyallāhu ‘anh AN
[1933] diyüp İN: andan AN
[1934] olan İN +
[1935] oldıḳda İN: olup AN
[1936] ba‘żıyla İN: ba‘żınuñ şe’āmetiyle AN
[1937] mübtelā İN, NO1: giriftār AN
[1938] ḫūn-feşānla İN: ḫūn idüp āşāmlarına AN
[1939] ḫabīr İN: ḫaberdār AN

eyitdi: “Görüň ḳaç pāre (5) olmışdur?” Altı pāresi[1940] bulundı. Ol[1941] eyitdi: “Ḥażret-i Emīr[1942] (6) aňa yedi ḳamçı urmış, bir ḫoşça tetebbu‘ eyleň, lā-şekk yedi pāredür.” (7) didi.[1943] Oňat tefaḥḥuṣ itdiler, bir barmaḳ[1944] daḫi bir kūşede (8) bulundı.[1945] Eṯer-i ḫ̆āb bi’t-tamām ẓāhir oldı.

Ve eyżan minhā: (9) Aḥmed bin Mūsā bin Furāt eydür: “Pederüm Aḥmed bin el-Ḥaṣīb’üň ‘ummālinden (10) idi ki Mustanṣır’uň vezīridür, bir def‘a pederümden rencīde olup[1946] (11) ‘azl itmek murād itdi[1947] ve daḫi ẓulm ile biraz meblaġ[1948] **[NO1 61b]** almaḳ ḳaṣd eyledi. (12) Bu ḫaberi pederüm[1949] istimā‘ idüp[1950] ġāyet melūl olup[1951] ḫ̆āba vardı. (13) Bir laḥẓadan ṣoňra bī-dār olup eyitdi: “Ḫ̆ābda gördüm ki vezīr (14) bu maḳāmda durmış, eydür ki ‘Üç günden ṣoňra ḫalīfe dünyāda ḳalmaz.’ (15) Andan ṭa‘ām ḥāżır[1952] idi. Yimege oturduḳ, nā-gāh eḥibbādan biri[1953] gelüp (16) eyitdi: ‘Dārü’l-ḫilāfe’de vezīrüň ḥālini müteġayyir gördüm, **[AN 38b]** sebebinden su’āl[1954] (17) itdüm.’ Eyitdi: ‘Ḫalīfe binmiş idi, gelüp ḥammāma girdi andan bādgīr altında **[İN 67a]** (1) yatdı. Hevā te’ṯīr idüp ḥummā-i muḥriḳaya uġradı. Ben[1955] aňa eyitdüm: (2) Hemān bu ‘ārıża hevā eṯeridür.” Baňa[1956] eyitdi: “Mevtden ḥaẕer iderüm. Zīrā (3) vāḳı‘amda bir şaḫṣ[1957] baňa eyitdi: ‘Senüň eyyām-ı ḥayātuň[1958] yigirmi beş yıldur.’ (4) Hem ol iki üç gün içinde rebī‘u’l-āḫirüň on beşinde (5) iki yüz ḳırḳ sekiz[1959] senesinde aḫirete gitdi.[1960]

Ḥikmet: Bir kimesneye (6) eyitdiler: “Na‘īm-i dünyādan ḥaẕẕuň alıgör ki

---

[1940] pāresi İN: ḳıṭ‘a AN
[1941] Ol İN: Mustanṣır AN
[1942] raḍıyallāhu ‘anh AN +
[1943] didi İN: Çünkim AN
[1944] barmaḳ İN: barmaġun AN
[1945] bulundı İN: buldılar AN
[1946] olup İN, NO1: olmaġın AN
[1947] itdi İN, NO1: eyledi AN
[1948] biraz meblaġ İN, NO1: bir miḳdār meblaġ AN
[1949] pederüm İN, NO1 +
[1950] pederüme ḫuṣūṣ-ı mezbūrdan ḫaber virdüm. Pederüm AN +
[1951] olup İN, NO1: oldı, andan AN
[1952] olmış AN +
[1953] içerü AN +
[1954] su'āl İN, NO1: istifsār AN
[1955] daḫi AN +
[1956] eṯeridür.” Baňa İN: eṯeri olmaḳ gerekdür.” Ol AN
[1957] gelüp AN +
[1958] eyyām-ı ḥayātuň İN, NO1: eyyāmuň ve ḥayātuň AN
[1959] sekiz İN, NO1: sekizinci AN
[1960] gitdi İN, NO1: intiḳāl eyledi AN

mevt ḳarībdür.” Ol kimesne (7) eyitdi: “Ḥālā ḥaẕẕ-ı nefsānī ki fānīdür, terk itmek gerek ki[1961] ṣavāba aḳrebdür,[1962] (8) belki her nesneden eṣvabdur.”

Naẓm:[1963]

اگر گریم روا باشد اگر نالم سزا باشد

کسی خرّم چرا باشد که چون مرك از قضا باشد[1964]

Dīger:[1965]

Çün ölüm fikri-durur re’y-i ṣaḥīḥ

Ne içün aňmayavüz [biz][1966] bu re’yi

Dehr bir ḫūbdur ammā ne olur

Şol güzelden kim ola her-cāyī

(12) **Ve mine’l-mekārim:** *Ravżatü’ṣ-Ṣafā*’da masṭūrdur ki Sa‘īd bin Muḥammedü’ṣ-Ṣaġīr (13) eydür: “Bir kerre Mustanṣır beni dīvān meṣāliḥinden **[NO1 62a]** ötüri bir ḫıdmet ile (14) Mıṣr’a irsāl eyledi. Ben anda bir kenīzege mübtelā oldum ki ḥüsn (15) ü cemālde bī-naẓīr ve kemāl ü bahāda dil-pezīr idi.

Naẓm:

‘Āleme gelmez senüň gibi dil-ārā bir daḫi

Ne benüm gibi gelür şūrīde şeydā bir daḫi

Mıṣr-ı ḥüsn içindesin sulṭānı görse bir naẓar

Yūsuf’uň yüzine baḳmazdı Zelīḫā bir daḫi

[İN 67b] Neṣr:[1967] Ben anı iştirāya ḳaṣd itdüm, ṣāḥibi benüm ziyāde raġbetüm görüp (2) bir bahāya irişdürdi ki kimesne aňa ḳudret yetişdürmez idi.[1968]

Naẓm:

Kīse-i ümmīd ḫālī dest-i istiġnā tehī

Menzil-i vuṣlat ba‘īd ü pāy-i istid‘ā şikest

[1961] gerek ki İN, NO1 +
[1962] aḳrebdür İN, NO1: aḳreb AN
[1963] Naẓm İN, NO1: Beyt AN
[1964] Eğer ağlamak ve iniltilerim hakkım ve münasipse
Bir insan neden mutlu olsun; çünkü ölüm kaderdendir
[1965] Dīger İN, NO1: Naẓm-ı Dīger AN
[1966] Vezin gereği tarafımızca eklenmiştir.
[1967] Neṣr NO1, AN +
[1968] İN, NO1 +

Neṣr:[1969] (4) Bi'ż-żarūrī tamām mühimmātdan ṣoňra 'azm-i dārü's-selām-ı Baġdād'a ḳıyām (5) itdüm. Ammā ol perī-peykerüň sevdāsı ve ol ḫūb-manẓaruň (6) hevāsı süveydā başumda bir mertebede cāy-gīr oldı ki az ḳaldı ki (7) cevher-i 'aḳldan dūr ve[1970] ḥilye-i ḫıredden mehcūr olam ve bi'l-cümle çün Mustanṣır'uň (8) mülāzemetine irişdüm, ḫıdmetüm muḳārin-i iḥsān ve diḳḳatüme muvāfıḳ-ı imtinān (9) ve şükrān oldı ve baňa eyitdi: "Ne ḥācetüň vardur?" Ben ġāyet (10) bī-ḳarārlıġumdan ve nihāyet-i dil-fikārlıġumdan ol perīnüň ḥikāyetin[1971] (11) der-miyān itdüm. İġmāż-ı 'ayn idüp[1972] aṣlā[1973] cevāb virmedi. (12) Ammā eḥibbāna bezm-i 'işretde ve ẕevḳ ü sürūr[1974] **[AN 39a]** eṣnāsında ol bābda (13) şevḳ-engīz kelimāt ider idi ve meclis nedīmleri baňa laṭīfe (14) iderler[1975] idi. Tā kim günlerde[1976] bir gün baňa "Otur!" didi.[1977] Oturdum, (15) bir āvāz istimā' itdüm ki az ḳaldı ki bī-hūş olam. Pes[1978] (16) "Bu āvāzı[1979] bilür misin?" **[NO1 62b]** didi. Bende[1980] "Bilürem" didüm. "Ḥālā yine anuňla (17) dem-sāẕ olmaḳ ümīdi var mı?" Eyitdüm: "Şimden ṣoňra ḳaṭ'-ı ṭama' itdüm[1981] **[İN 68a]** (1) ve dilümi andan ref' itdüm." Buyurdı ki: "Ey Sa'īd, Ḫudā ḥaḳḳıyçün ben bu cāriyeyi (2) almadum. İllā seniňçün ve[1982] ol zamāndan berü ki anı Mıṣr'dan işdirā (3) itdiler. Bir nevbet aňa naẓar itmedüm." Pes[1983] emr itdi cāriyeyi (4) zer ü zīvere ġarḳ olmış getürüp[1984] baňa teslīm itdiler."

(5) **Ve mine'l-muḍḥikāt:** Eydürler ki Mustanṣır zamānında Mekke-i Mükerreme'de bir Ḳureyşī (6) peydā oldı. Gice ve gündüz 'ayş u 'işrete müdāvemet ve ricāl ü nisvānla[1985] (7) fısḳ u fücūra mülāzemet ider idi. Ḥaremu'llāh'da muḥarremāta

---

[1969] Neṣr NO1, AN +
[1970] ola ve daḫi AN +
[1971] min evvel AN +
[1972] bu ḫuṣūṣda AN +
[1973] baňa AN +
[1974] beẕm-i 'işretde ve ẕevḳ ü sürūrda İN, NO1: beẕm ü 'işret AN
[1975] nedīmleri baňa laṭīfe iderler İN: nedīmlerini baňa laṭīfe itdürür AN
[1976] günlerde İN, NO1: eyyāmdan AN
[1977] Ben daḫi AN +
[1978] baňa eyitdi AN +
[1979] hīç AN +
[1980] didi. Bende İN, NO1 +
[1981] itdüm İN, NO1: idüp AN
[1982] seniňçün ve İN: senden ötüri AN
[1983] Pes İN, NO1: ve ol sā'at AN
[1984] getürüp İN, NO1: getürdiler ve AN
[1985] nisvānla İN, NO1: nisā ile AN

iḳdām (8) ve fısḳ[1986] ile envā‘-ı fesāda[1987] ḳıyām idüp bu mażmūnı terāne (9) ider idi.

Naẓm:[1988]

‘Ayş u nūş ile dilā aňma ġam-ı[1989] ferdāyı

Saňa ışmarlamadılar bu fenā[1990] dünyāyı

Neṯr: Çünkim bu ḫaber vālīye irişdi, (11) melāmet ü ġarāmet itdükden ṣoňra anı nefs-i[1991] Mekke-i Mükerreme’den (12) iḫrāc idüp ‘Arafāt’a sürdiler. Anda daḫi üslūb-ı sābıḳ (13) üzre evḳāt geçürdi.[1992] Bu kelām vālī sem‘ine irişicek anı iḥżār (14) idüp eyitdi: “Ey düşmen-i Ḫudā meş‘arü’l-ḥarāmda ma‘ṣiyete icrā[1993] [mı] (15) idersin?” Ol Ḳureyşī[1994] inkār itdi. Ol diyāruň ehālīsinden[1995] (16) bir cemā‘at şehādet itdiler. Cümlesin ġaraża taḥmīl itdi. Bunlar (17) eyitdiler:[1996] “Bundan eyü şāhid olmaz ki nekkārlaruň[1997] ḥimārların ṣalıvirüň, **[İN 68b]** (1) görüň ḳande gider ḥimārları.” Iṭlāḳ **[NO1 63a]** itdiler[1998] ‘ādet-i me’lūfleri üzre[1999] (2) Ḳureyşī’nüň ḫānesine vardılar. Ḥākim ḳamçı iḥżār itdürdi[2000] ki ḥaḳḳından (3) gele. Ḳureyşī eyitdi: “Beni dögersin lākin sen rüsvāy olursun.”[2001] Vālī (4) ta‘accüb idüp “Niçün?” didi. Ḳureyşī[2002] eyitdi: “‘Arab içinde (5) meşhūr olur ki ḥākim müşāhidden ‘āciz olup” ḥimārlar[2003] şehādetine (6) i‘timād[2004] idüp ḥükm eyledi.” Ḥākim[2005] bu sözden ḫande idüp ıṭlāḳ (7) eyledi.[2006]

Ve mine’l-ġarāib: *Tārīḫ-i ‘Abbāsī*’de masṭūrdur ki: Mu‘temed-i ‘Abbāsī (8)

[1986] fısḳ İN, NO1: fesaḳa AN
[1987] dā'imā AN +
[1988] Naẓm İN, NO1: Beyt AN
[1989] dilā aňma ġam-ı İN, NO1: bugün aňma ṣaḳın AN
[1990] fenā İN, NO1: yalan AN
[1991] nefs-i İN, NO1 +
[1992] tekrār AN +
[1993] icrā İN, NO1: iḳdām AN
[1994] ḫuṣūṣ-ı mezbūrı AN +
[1995] gelüp AN +
[1996] eyitdiler İN, NO1: eyitdi AN
[1997] nekkārlaruň İN, NO1: fevāḥiş getüren mekkārīlerüň AN
[1998] Iṭlāḳ itdiler İN, NO1 +
[1999] bilā tekellüf ol AN +
[2000] itdürdi İN, NO1: itdi AN
[2001] Beni dögersin lākin sen rüsvāy olursun. İN, NO1: Egerçi beni dögersiz lākin siz daḫi rüsvāy olursuz. AN
[2002] “Niçün?” didi Ḳureyşi İN, NO1: eyitdi: “Niçe bed nām oluruz?” AN
[2003] meşhūr olur ki ḥākim müşāhidden ‘āciz olup” ḥimārlar İN, NO1: şöhret bulur kim müdde‘īler şühūddan ‘āciz olup” ḥākim ḫarlar AN
[2004] i‘timād İN, NO1: i‘tibār AN
[2005] Ḥākim İN, NO1: Vālī daḫi AN
[2006] ḫande idüp ıṭlāḳ eyledi İN, NO1: ḫandeye gelüp anı ṣalıvirdi AN

zamānında **[AN 39b]** iki yüz yetmiş altı[2007] senesinde tel ḳaṣrda[2008] ki aňa Tel-i Benī (9) Şefīḳ dirler idi, bir[2009] ḳabr ẓāhir oldı. Kefenleri tāze ve ṣaç ṣaḳalları (10) yerinde misk rāyiḥası gelür.[2010] İçlerinde bir civān[2011] kirpikleri ve ḳaşları (11) ve yaňakları aṣlā[2012] müteġayyir olmamış, ke-enne ḥayātdadur ve ḍudaḳları (12) yaş. Ṣanasın[2013] şimdi ṣu içmişdür. *Kāmilü't-Tevārīḫ*'de eydür:[2014] " Ol (13) civānuň[2015] gerdeninde eṣer-i ḍarb var idi. Ṣiḳātdan niçe mu'teber (14) kimesneleri irsāl itdiler. Görüp vech-i meşrūḥ[2016] üzre ḫaber (15) virdiler. Biri eydür, "Anuň birisinüň alnından bir ḳıl çekdüm. Ṣöyle (16) muḥkem idi ki ke-enne ṣāġdur ve ol depede bir ḥavż bulundı. Ṣummāḳī (17) mermerden kenārında bir ḫaṭ var. Cemī'an ehl-i mileli cem' itdiler.[2017] Kimesne[2018] **[İN 69a]** (1) oḳumaġa ḳādir olmadı.

Ve min me'āṣiri'l-rü'yā: *Tārīḫ-i 'Abbāsī*'de meẕkūrdur ki[2019] (2) Mu'ṭażıd bin Muvaffaḳ da[2020] Mütevekkil ḥükūmetinden evvel bir gice vāḳı'asında (3) görür[2021] ki Dicle kenārında bir pīr-i nūrānī elini Dicle'ye urup bir avuç (4) ṣu alup Dicle'de aṣlā[2022] **[NO1 63b]** bir ḳaṭre ṣu ḳalmaz.[2023] Yine ṣuyı Dicle'ye dökicek (5) cümle ṣu yerine gelür.[2024] Mu'tażıd ol pīrüň aḥvālinden su'āl itdi. (6) Ḥażret-i Esedu'llāhi'l-ġālib 'Alī bin Ebī Ṭālib'dür didiler, *raḍıyallāhu* (7) *te'ālā 'anh ve kerrema'llāhu vechehu*. Varup aňa[2025] selām virdüm, (8) selāmım alup ve[2026] baňa ta'ẓīm idüp ve didi ki:[2027] "Çün senüň ḥükūmetüň (9) zamānı ola, benüm evlādumı ḫoş ḍutasın ve bir kimesneye

---

[2007] altı İN, NO1: altıncı AN
[2008] ḳaṣrdaki İN, NO1: ḳışṣada AN
[2009] Bir İN, NO1: Yedi AN
[2010] ve daḫi AN +
[2011] var AN +
[2012] aṣlā İN, NO1: ve dudaḳları aṣlā hīç AN
[2013] Ṣanasın İN, NO1: Ke-enne AN
[2014] eydür İN, NO1: naḳl ider ki AN
[2015] ol civānuň İN, NO1 +
[2016] vech-i meşrūḥ İN, NO1: minvāl-i sābıḳ AN
[2017] aṣlā bir AN +
[2018] ol ḫaṭları AN +
[2019] meẕkūrdur İN: masṭūrdur NO1, AN
[2020] da İN, NO1: bin AN
[2021] görür İN, NO1: gördi AN
[2022] ġayrı AN +
[2023] ḳalmaz İN, NO1: ḳalmadı AN
[2024] gelür İN, NO1: geldi AN
[2025] Esedu'llāhu'l-ġālib 'Alī bin Ebī Ṭālib'dür didiler, *raḍıyallāhu te'ālā 'anh ve kerrema'llāhu veche* "Varup aňa İN, NO1: İmām 'Alī *raḍıyallāhu 'anh*'dur didiler ve Mu'tażıd eydür: "Varup AN
[2026] ve İN, NO1: ol daḫi AN
[2027] ve didi ki İN, NO1: eyitdi AN

rencīde itdürmeyesin.” (10) Hem ol eyyāmda Mu‘tażıd serīr-i ḥükūmete cülūs itdi ve sādātuň (11) ta‘ẓīm u tekrīmin yerine getürdi.

Ve minhā: Eydürler ki Muḥammed bin Zeyd-i ‘Alevī ki (12) dā‘ī-i kebīrüň birāder-i ṣaġīridür, Māzenderān vālīsi olıcaḳ her yıl (13) otuz[2028] biň altun bir tācir ile irsāl ider idi. Tā kim Baġdād’da (14) sādātuň ma‘āşına ṣarf olunur idi.[2029] İki yüz seksen ikinci (15) senesinde şıḫne buňa vāḳıf olup ḳāṣıdı girift[2030] eyledi (16) ve Mu‘tażıd’a ‘arż eyledi. Ṣāḥibine redde emr eyledi ve didi ki: (17) “Gice vāḳı‘amda gördüm[2031] ki bir yola gidermişem. Nā-gāh[2032] bir köpriye uġradum. **[İN 69b]** (1) Bir şaḫṣ ol cisrüň ortasında[2033] namāz ḳılur. **[AN 40a]** Ḫāṭıruma geldi ki bu kişi (2) ḫalḳı geçmeden māni‘ olur. Çün[2034] namāzdan fāriġ oldı, ilerü vardum[2035] (3) selām virdüm.[2036] Baňa bir bel virdi ve didi ki: “Yeri[2037] belle.” Ben birḳaç (4) bel urdum. Eyitdi: “Beni bilür misin?”[2038] “Ḫayır.” didüm.[2039] Eyitdi: “[2040]‘Alī bin Ebī (5) Ṭālibem, her bel ki yere urduň, ol deňlü veledüň pādişāh olur. [2041]Zinhār (6) evlāduma[2042] cefā itmeyesin.” didi.[2043]

Ve mine’l-veḳāyi‘: Eydürler ki Mu‘temed iki yüz (7) ḍoḳsan bir senesinüň şuhūrında oġlı Ca‘fer’i **[NO1 64a]** velī‘ahd (8) eyledi ve Mufevvaż Bi’llāh diyü laḳab ḳodı[2044] ve oġlından ṣoňra (9) birāderini velī‘ahd idüp Muvaffaḳ ile mülaḳḳab itdi.[2045] İkisi daḫi (10) Mu‘temed zamānında fevt oldı.[2046] Lā-cerem Mu‘temed iki yüz seksen senesinde (11) Ebu’l-‘Abbās’ı Muvaffıḳ ile mülaḳḳab itdi.[2047] *Tārīḫ-i Āl-i ‘Abbās*’da

---

[2028] otuz İN, NO1: otuzar AN
[2029] olunur idi. İN, NO1: ideler ve daḫi AN
[2030] girift İN, NO1: giriftār AN
[2031] gördüm İN, NO1: görürüm AN
[2032] yolum AN +
[2033] bir kimesne AN +
[2034] Çün İN, NO1: Çünki AN
[2035] ilerü vardum İN, NO1: ben daḫi ilerüye varup aňa AN
[2036] ol AN +
[2037] viri ve didi ki “Yeri İN, NO1: virüp eyitdi: “Yeri bu bel ile AN
[2038] Ben eyitdüm AN +
[2039] didüm İN, NO1: ol AN
[2040] Ben AN +
[2041] Lākin AN +
[2042] evlāduma İN, NO1: evlādlaruma AN
[2043] didi İN, NO1 +
[2044] diyü lalab ḳodı İN, NO1: laḳab eyledi AN
[2045] birāderini velī‘ahd idüp Muvaffaḳ ile mülaḳḳab itdi İN, NO1: birāder-i Aḥmed’i Muvaffıḳ ile laḳab eyledi AN
[2046] fevt oldı İN, NO1: vefāt eyledi AN
[2047] mülaḳḳab itdi İN, NO1: laḳablandurdı AN

getürmişlerdür ki: (12) Muvaffıḳ oġlından rencīde olup ḥabs itdi. Tā pederinüñ (13) vefātına dek ḥabsde idi.[2048] *Cāmi'ü'l-Ḥikāyāt* ṣāḥibi Aḥmed bin (14) Ḥemedān'dan naḳl ider ki:[2049] Mu'teżıd'dan istimā' itdüm ki eyitdi: (15) "Ḥabsde iken ḫuṣamā ġulüv idüp beni ḳatl itdürmege iḳdām itdiler. (16) Lā-cerem baña 'aẕīm ḫavf müstevlī oldı. Bir gice vāḳı'amda gördüm ki (17) baña i'tiḳād-ı tamām ya'nī ḳuvvet-i ḳalb[2050] irişüp medāric-i ḥükūmete vāṣıl **[İN 70a]** (1) oldum. Kendüme eyitdüm: 'Eger baña ḥükūmet müyesser olursa Mu'tażıd (2) laḳabıyla mülaḳḳab olayım.'[2051] Henüz ol ḫ̆ābdan ṣoñra üç gün (3) geçmedin pederüm fevt oldı. Ben ol[2052] mehlekeden ḫalāṣ olup (4) serīr-i ḥükūmete cülūs itdüm.[2053]"

Naẕm:[2054]

تا نمیرد یکی بنا کامی

دیگری شاد کام ننشیند[2055]

Li müellifihi:[2056]

Būstāndur bu cihān biri biter biri yiter

'İbret ehline bunuñ 'ibret içün biri yeter

Ve min me'āṯiri'l-siyāset: (7) Eydürler ki Mu'teżıd ki siyāset ve mehābeti[2057] bir mertebe idi ki (8) bir kerre bir 'askerī re'āyānuñ[2058] birinüñ bāġından bir ṣalḳım üzüm (9) almış.[2059] Bu ḫaber[2060] Mu'teżıd'a irişdi. Andan su'āl itdi ki: "Sen ḳanḳı (10) emīrüñ cemā'atindensin?" 'Askerī[2061] eyitdi: "Fülān emīr."[2062] Emr **[NO1 64b]** eyitdi

[2048] idi İN, NO1: maḥbūs durdı AN
[2049] Eydür AN +
[2050] ḳalb İN, NO1: tāmme AN
[2051] laḳabıyla mülaḳḳab olayım İN, NO1: laḳab idi AN
[2052] Henüz ol ḫ̆ābdan ṣoñra üç gün geçmedin pederüm fevt oldı. Ben ol İN, NO1: Nīm henüz ol gözümdedür. Üç günden ziyāde geçmedi ki pederüme ġaşy ṭārī olup vefāt itdi. Ben AN
[2053] itdüm İN, NO1: eyledüm AN
[2054] Naẕm İN, NO1: Beyt AN / Metnin orijinalinde Nazm başlığı altında geçmektedir.
[2055] Bir insan murad almadan ölmediyse
Başkası mutluluk yüzü görmez
[2056] Li müellifihi İN, NO1: Dīger Naẕm AN
[2057] Mu'teżıd ki siyāset ve mehābeti İN, NO1: siyāset ve mehābeti Mu'teżıd'uñ AN
[2058] -nuñ İN, NO1: -dan AN
[2059] almış İN, NO1: ḳoparmış AN
[2060] daḫi AN +
[2061] 'Askeri İN, NO1 +
[2062] emīr İN, NO1: ve AN

ki[2063] (11) emīriyle ma‘an[2064] ḳatl ideler. Ḫavāṣṣından birisi ṣordı ki: “Emīrinüñ[2065] (12) günāhı nedür?”[2066] eyitdi: “‘Ammum zamānında nā-ḥaḳ yere ḳan dökmişdür.[2067] ‘Ahd (13) itmiş idüm ki eger nevbet-i ḥükūmet baña irişür ise, anı ḳışāṣ (14) idem. **[AN 40b]** Ve hem ġayrı ümerāya[2068] tenbīh olur ki etbā‘ın żabṭ eyleyeler, bir daḫi[2069] (15) bunuñ gibi ẓulm itmezler.[2070]

Temsīl: *Ṣāḥib-i Tārīḫ-i ‘Abbāsī,* Muḥammed bin (16) ‘Abdü’l-Vāḥid-i Hāşimī’den naḳl ider ki bir tācir eydür: “Bir küllī meblaġı Mu‘teżıd’uñ (17) ümerāsından birine emānet ḳodum. Ṣoñra ṭaleb itdüm, inkār itdi.[2071] **[İN 70b]** (1) Her çend ki ümerā ve a‘yān[2072] anuñ istiḫlāṣına sa‘y itdiler,[2073] fā’ide itmedi. (2) Bi’ż-żarūrī andan ferāġat idüp sefere ‘azm itdüm āşinālardan[2074] (3) birisi “Saña bir ‘ilāc ideyüm.” diyüp[2075] elüm alup bir pīr derzīnüñ (4) dükkānına[2076] iletdi ki bir mescid ḳurbında sākin idi. Benüm aḥvālümi pīre naḳl[2077] (5) itdi. Ben eyitdüm: “Bu pīrüñ elinden ne gelür ola?” Lākin nā-çār anuñla (6) ol begüñ evine[2078] vardum. Beg çün ol derzīyi gördi,[2079] (7) envā‘-ı ıżṭırāb ile ṭaşra geldi ve anı yanına aldı ve sebeb-i (8) ḳudūminden istiḫbār itdi. Pīr[2080] ‘itāb idüp eyitdi: “Niçün (9) bu faḳīrüñ ḥaḳḳını virmezsin.” didi. Hemān sā‘at[2081] emīr naḳd (10) bulunanı virüp[2082] baḳiyyesine rehn virdi. Baña ḥayret ‘ārıż[2083] oldı. (11) Feraḥ-i tāmmla rücū‘ itdükde, ol pīre niyāz idüp aṣlın[2084] su’āl (12) itdüm.” Eyitdi: “Bir gice bir Türkī sipāhī bir ‘avreti ṭutmış, mescide (13) getürdi. Ol ‘avret her

---

[2063] anı AN +
[2064] me‘ān İN, NO1 +
[2065] Emīrinüñ İN, NO1: Beginüñ AN
[2066] Mu‘teżıd AN +
[2067] ben ol vaḳt AN +
[2068] ümerāya İN, NO1: ümerālara daḫi AN
[2069] eyleyeler, bir daḫi NO1: eyler, … İN: edeler AN
[2070] ẓulm itmeler İN, NO1: ḥareket vāḳı‘ olmaya AN
[2071] Ṣoñra ṭaleb itdüm inkār itdüm. İN, NO1: Taḥṣīlinden ‘āciz oldum. AN
[2072] a‘yān İN, NO1: erkān-ı devlet AN
[2073] bir vechle AN +
[2074] itdüm āşinālardan İN, NO1: eyledüm ve āşinālarumdan AN
[2075] “Saña bir ‘ilāc ideyüm.” diyüp İN, NO1: baña eyitdi: “Bir ‘ilāc ḳaldı” ve benüm AN
[2076] dükkānına İN, NO1: yanına AN
[2077] Benüm aḥvālümi pīre naḳl İN, NO1: Bu ḳışṣayı aña ẕikr AN
[2078] evine İN, NO1: ḫānesine AN
[2079] Beg çün ol derzīyi gördi İN, NO1: Çün ol emīr, pīrüñ geldüginden ḫaberdār oldı AN
[2080] ol emīre AN +
[2081] faḳīrüñ ḥaḳḳını virmezsin.” didi. Hemān sā‘at İN, NO1: faḳīr misāfirüñ ḥaḳḳını edā itmezsin?” Hemāñ ol AN
[2082] virüp İN, NO1: edā idüp AN
[2083] ḥayret ‘ārıż İN, NO1: tamām ḥayret müstevlī AN
[2084] aṣlın İN, NO1: anuñ menşe’in AN

ne deňlü tażarru‘ u zārī ki eyledi[2085] **[NO1 65a]** fā’ide (14) itmedi. Ben daḫi[2086] şefā‘at itdüm, baňa[2087] āzār vü cefā itdi.[2088] Ben daḫi (15) mescid üstüne[2089] çıḳup eẕān oḳudum. İttifāḳ Mu‘tażıd[2090] (16) işidüp beni ṭaleb idüp ‘itāb itdi ki:[2091] “Bī-vaḳt (17) ne içün eẕān oḳursun?[2092] Müslimānlara ġalaṭ virürsün?” Ben çün[2093] **[İN 71a]** (1) ġarażı ‘arż itdüm, baňa istiḥsān ve iḥsān idüp ol[2094] sipāhīye (2) siyāset eyledi ve baňa tenbīḥ eyledi[2095] ki: “Her gāh ki ḫilāf-ı şer‘-i şerīf bir (3) ẓulm[2096] göresin, bī-vaḳt eẕān oḳuyasın tā ben āgāh olup (4) def‘ idem.” Ḥālā bu cemā‘at benüm vaḳtsüz eẕān oḳumamdan ḫavf (5) idüp[2097] emr ü nehye iṭā‘at iderler.

Ve mine’l-ġarā’ib:[2098] Mervīdür ki (6) iki yüz seksen üç senesinde bir zamānda Dārü’l-Ḫilāfe ḳapuları (7) mesdūd iken bir şaḫṣ ṣuver-i muḫtelifede Mu‘teżıd’a görinür. (8) Gāh[2099] şeyḫ şeklinde[2100] ve gāh tāze civān şeklinde[2101] ve gāh tüccār hey’etinde (9) Mu‘teżıd ḫuddām ve bevvābāna[2102] küllī ezā vü cefā ider idi ki “Niçün cür’et (10) itmezsüz?”[2103] Anlar bu ḥālde müteḥayyir oldılar.[2104] Çün bu ḳıṣṣa şuyū‘ (11) buldı, herkes **[AN 41a]** bir söz söyledi, ba‘żılar eyitdi: “Şeyṭān-ı merdūddur.[2105] (12) Mu‘teżıd’a ezā vü cefā[2106] içün gelür.” Ba‘żılar eyitdi: “Cinnīdür ehl-i īmāndan (13) ḫalīfeyi ḳorḳudur tā kim a‘māl-i seyyi’eden men‘ ide.” Ba‘żı[2107] eyitdi: (14) “Bir kimesne Mu‘teżıd’uň cāriyelerinden birine ‘āşıḳ olup ṭılsımāt (15) ve nārencāt ü sīmyāya teḳayyüd itmişdür.” Bu sebebden Mu‘teżıd (16) **[NO1 65b]**

[2085] aṣlā AN +
[2086] daḫi İN, NO1: varup AN
[2087] daḫi İN, NO1 +
[2088] itdi İN, NO1: eyledi AN
[2089] üstüne İN, NO1: üzerine AN
[2090] eẕānı AN +
[2091] idüp ‘itāb itdi ki İN: itdi ve ‘itāb eyledi NO1: eyledi, ‘itāb idüp eyitdi AN
[2092] oḳursun? İN, NO1: oḳuduň ve AN
[2093] virürsün? Ben çün İN, NO1: virdüň? Ben çünki AN
[2094] ve iḥsān idüp İN, NO1: itdi ve AN
[2095] tenbīh eyledi İN, NO1: eyitdi AN
[2096] -i şerīf bir ẓulm İN, NO1: bir nesne AN
[2097] benüm vaḳtsüz eẕān oḳumamdan ḫavf idüp İN, NO1: ben vaḳtsiz eẕān oḳumayım diyü AN
[2098] ġarā’ib İN, NO1: āṣāri’l-ġarībe AN
[2099] görinür. Gāh İN, NO1: görinür idi. Gāhī AN
[2100] aḳ ṣaḳallu AN +
[2101] şeklinde İN, NO1: ṣūretinde AN
[2102] Mu‘teżıd ḫuddām ve bevvābāna İN, NO1: ve ḫuddāma ve bevvāba Mu‘teżıd AN
[2103] ki “Niçün cür’et itmezsüz?” İN, NO1 +
[2104] ve daḫi AN +
[2105] merdūddur İN, NO1: māriddür AN
[2106] cefā İN, NO1: āzār AN
[2107] Ba‘żı İN, NO1: Ve ba‘żılar AN

kenīzeklerinüñ niçesine ḥaḳāret ḳaṣd itdi.[2108]

el-‘Acūbe: Müktefī[2109] zamānında (17) iki yüz seksen[2110] ḋoḳuz senesinde seḥer vaḳtinde bir ‘aẓīm zelzele oldı ki[2111] **[İN 71b]** (1) yıldızlar bir ṭarafa gitdi ve aṣlā kevākibden[2112] eṯer ḳalmadı.

Mışra‘:

Felekde ḳalmadı encüm nişānı

Ve mine’n-nevādir: Eydürler ki Müktefī bin Mu‘teżıd’uñ vezīri (3) Ḳāsım bin ‘Abdullāh idi. İttifāḳ ‘Abbās nām kimesne anuñ (4) ḥużūrına vardı, Ḳāsım’uñ oġulları ‘Abbās’a ḳarşu geldiler. ‘Abbās (5) daḫi anlaruñ elin öpdi. Ḳażā-yı İlāhī ol gün Ḳāsım vefāt (6) idüp[2113] ‘Abbās vezīr oldı. ‘Abbās’ı tehniyeye[2114] gelicek Ḳāsım’uñ (7) evlādı anuñ elin öpdiler. Bu ḳażiyye bir günde[2115] vāḳı‘ oldı.

Naẓm:[2116]

Bu devrān şīşe-i sā‘at[2117] gibi hīç ber-ḳarār olmaz

İner bālā olan zīre bulur rif‘at gehī ednā

(10) **Ve mine’l-veḳāyi‘:** Meşhūrdur ki Muḳtedir bin Mu‘teżıd’uñ[2118] zamānında üç yüz (11) on ḋoḳuz senesinde Ḳırāmiṭa-i Baḥreyn ve Laḥsā ki birāderleri[2119] (12) Ebū Sa‘īd-i Fedāyi[2120] idi, halḳ ‘Arafāt’da iken Mekke-i Mükerreme’de nā-gāh[2121] (13) peydā olup Minā cānibine ḫalḳ teveccüh idicek ḳarşu gelüp bulduḳların (14) ḳatl itdiler[2122] ve ādem leşlerin Zemzem[2123] ḳuyusına bıraḳdılar ve üç (15) biñ miḳdārı leşi Ḥarem-i Şerīf’e ve eṭrāfına ilḳā itdiler ve[2124] mübārek (16) Ḥacerü’l-esved’i alup ḥāşā s̱ümme ḥāşā bir ḫelāya[2125] vaż‘ itdiler. Andan (17) Ebū

[2108] itdi İN, NO1: eyledi AN
[2109] Bi’llāh AN +
[2110] seksen İN, NO1 +
[2111] cümle AN +
[2112] kevākibden İN, NO1: yıldızlardan AN
[2113] idüp İN, NO1: itdi AN
[2114] ‘Abbās’ı tehniyeye İN, NO1: ‘Abbās’a ta‘ziyeye AN
[2115] birgünde İN, NO1: birgün içinde AN
[2116] Naẓm İN, NO1: Beyt AN
[2117] sā‘at İN, NO1: - AN
[2118] -uñ İN, NO1 +
[2119] ve Laḥsā ki birāderleri İN, NO1: serdārları AN
[2120] Fedāyi İN, NO1: Menā’ī AN
[2121] fitne AN +
[2122] itdiler İN, NO1: idüp AN
[2123] zemzem-i şerīf AN +
[2124] Ḥarem-i Şerīf’e ve eṭrāfına ilḳā itdiler İN, NO1: Ḥarem-i Şerīf eṭrāflarına bıraḳdılar. AN
[2125] Ḥacerü’l-esved’i alup ḥāşā s̱ümme ḥāşā bir ḫelāya İN, NO1: Ḥacer’i alup ḥāşā bir ḥālīye AN

Sa‘īd-i Naḥs ol fi‘l-i ḳabīḥden ṣoñra Muḳtedir ile cenk itmek ḳaṣdıyla **[İN 72a]** (1) Baġdād’a teveccüh itdi. Biñ[2126] beş yüz süvār-ı dil-āver ile Nehrü’l-melik (2) ḳurbında nüzūl eyledi. Muḳtedir, Ebū Sāc nām Emīr Mekkī’yi **[NO1 66a]** ki[2127] (3) ümerā-yı a‘ẓamdan idi, otuz biñ süvār ve piyādeyi anuñla[2128] muḳābelesine (4) irsāl itdi. Ebū Sāc ḫaşmını ḫor ve ḥaḳīr ṭutup[2129] gözine (5) göstermedi. Cenkden evvel Muḳtedir’e ‘arż itdi ki[2130] “Ebū Sa‘īd’i (6) ṭutduḳda diri mi göndereyüm yoḫsa ḳatl mi[2131] ideyim?” Muḳtedir cevābında (7) yazdı ki “Nehrüñ cisrini[2132] ḳaṭ‘ eyle tā kim düşman bu cānibe geçmeye.”[2133] **[AN 41b]** Ebū Sāc (8) bu kelāma iltifāt itmeyüp Ebū Sa‘īd’e ḳarşu[2134] ḳāṣıd gönderdi ki (9) senüñle bizüm[2135] mābeynimüzde ṣoḥbet-i ḳadīme vardur. Baña muḳāvemet idemezsin. (10) Yā gelüp iṭā‘at eyle cemi‘iyyetüñ perīşān idüp[2136] başuñ alup (11) bir firār eyle. Tā kim selāmetle ḫalāṣ olasın.”[2137] Ebū Sa‘īd (12) Ḳāṣıd’a[2138] su’āl itdi ki: “Ebū Sāc ile ne deñlü ādem[2139] vardur?” Ḳāṣıd (13) eyitdi:[2140] “Otuz biñ kimesne vardur.”[2141] Ebū Sa‘īd eyitdi:[2142] ““Vallāhi bu (14) üç ādem anuñ ‘askerinde yoḳdur.” diyüp[2143] kendi ‘askerinden üç (15) kimesneyi iḫżār idüp birine emr itdi ki kendü başın kendü (16) eliyle ḳaṭ‘ itdi. Birine emr itdi[2144] kendüyi ṣuya ġarḳ itdi. (17) Birine emr itdi[2145] kendüyi yüksek yerden pertāb itdi.[2146] Pes **[İN 72b]** (1) Ebū Sa‘īd[2147] eyitdi: “Her kimüñ ki ‘askerinde böyle fedāyī ola, düşman keşretinden (2) endīşe

---

[2126] Biñ İN, NO1 +
[2127] Sāc nām Emī Mekkī’yi ki İN, NO1: Sācī-i Mekkī nām kimesneyi AN
[2128] süvār ve piyādeyi anuñla İN, NO1: süvāri ve piyāde kimesne ile anuñ AN
[2129] ve ḫaḳīr ṭutup İN, NO1: ṭutdı ve AN
[2130] itdi ki İN, NO1 +
[2131] yoḫsa ḳatl mi İN, NO1: veyāḫūd ḳatl AN
[2132] Nehrüñ cisrini İN, NO1: Cisri AN
[2133] düşman bu cānibe geçmeye İN, NO1: berüye geçmesüñ AN
[2134] ḳarşu İN, NO1 +
[2135] bizüm İN, NO1: benüm AN
[2136] cemi‘iyyetüñ perīşān idüp İN, NO1: yāḫūd AN
[2137] firār eyle. Tā kim selāmetle ḫalāṣ olasın. İN, NO1: cānibe git, selāmet ile ḫalāṣ ol AN
[2138] Ḳāṣıd’a İN, NO1 +
[2139] ādem İN, NO1: kimesne AN
[2140] eyitdi İN, NO1 +
[2141] kimesne vardur.” İN, NO1: kimesnedür.” didi AN
[2142] eyitdi İN, NO1 +
[2143] bu üç ādem anuñ ‘askerinde yoḳdur.” diyüp İN, NO1: üç kimesne yoḳdur AN
[2144] üç kimesneyi iḫżār idüp birine emr itdi ki kendü başın kendü eliyle ḳaṭ‘ itdi. Birine emr itdi İN, NO1: birine emr itdi tā kim kendi başın kese. Fi’l-ḥāl başını ḳaṭ‘ itdi, birine daḫi emr eyledi AN
[2145] itdi. Birine emr itdi İN, NO1: eyledi. Biri daḫi AN
[2146] itdi İN, NO1: eyledi AN
[2147] Ebū Sa‘īd İN, NO1 +

itmez.[2148] Ḥālā saña emān virdüm. Lākin Ebū Sāc'ı **[NO1 66b]** aḫẕ idüp[2149] (3) kilābla zencīre ṭaḳup saña göstereyüm." didi. Hem ol gice Ebū Sāc (4) 'askerine[2150] şebiḫūn eyledi.[2151] Niçesin ḳırup ba'żısı[2152] firār eyledi. Ebū (5) Sāc, maġrūrı ṭutup kilābla[2153] zencīre ṭaḳdı.

Ve mine'l-bedāyi': (6) Eydürler ki çünkim salṭanat 'Abbās bin Ḥüseyin nām vezīrüñ ihtimāmıyla (7) Muḳtedir'e ḳarār ṭutdı. Lākin Muḳtedir[2154] on üç yaşında olmaġla[2155] ḫalḳ (8) zebān-dırāzlıḳ idüp[2156] 'Abbās 'āciz oldı,[2157] murād itdi ki Muḥammed bin (9) Mu'teżıd'ı ḥākim eyleye. İttifāḳ ol esnāda vefāt itdi.[2158] Andan (10) ṣoñra ḳaṣd itdi,[2159] Ebu'l-Ḥasen nām kimesne ki Mütevekkil'üñ evlādından (11) idi, anı ḫalīfe naṣb eyleye. Ol daḫi birḳaç gün içinde fevt oldı.[2160] (12) İttifāḳ ol aralıḳda iki yüz doḳsan yedi senesinde (13) Ḥüseyin bin Hemedān nām kimesne 'Abbās'ı ḳatl eyledi. Pes Ḥüseyin-i mezkūr (14) ve cumhūr-ı meşāhīr 'Abdullāh bin Mu'tezz ile bī'at eylediler. Muḳtedir ile (15) Mūnis ḥazān ve Tūnes (?) ḫādim (?) ve Muḳtedir'üñ dayısı 'Ġarīb nām (16) kimesne ḳaldı. Bir mertebeye vardı ki Dārü'l-Ḫilāfe'den Muḳtedir'üñ (17) cemā'ati gitdiler ammā 'Abdullāh bin Mu'tezz ġāfil idi. Nā-gāh Muḳtedir'üñ **[İN 73a]** (1) aṣḥābı gelüp anı ṭutdılar. Başını alçı çuvalı içine ḳoyup (2) ḳatl itdiler.[2161] Ḥaḳḳ Te'ālā'nuñ emriyle salṭanat Muḳtedir'e müyesser oldı.

Beyt:

Cihānuñ ḥāli dā'im böyledür kim

Birine renc ider birine rāḥat

(4) **Ve mine'n-nevādir:** Eydürler kim Mūnis-i üstād ḥaḳḳında Ḥüseyin bin Ḳāsım ki (5) Muḳtedir'üñ **[AN 42a]** vezīridür, ġammāzlıḳ[2162] idüp Muḳtedir'den Mūnis

[2148] ki 'askerinde böyle fedāy ola, düşman keşretinden endīşe itmez. İN, NO1: böyle 'askeri ola, düşmenüñ keşretinden ġam yemez. AN
[2149] Lākin Ebū Sāc'ı aḫẕ idüp İN, NO1: Ebū Sāc'ı AN
[2150] Ebū Sāc 'askerine İN, NO1 +
[2151] eyledi İN, NO1: idüp AN
[2152] ba'żısı İN, NO1: ve ba'żıları AN
[2153] maġrūrı ṭutup kilābla İN, NO1: ṭutup kelbler ile AN
[2154] ḳarār ṭutdı. Lākin Muḳtedir İN, NO1: ber-ḳarār itdi AN
[2155] olmaġla İN, NO1: olmaġın AN
[2156] idüp İN, NO1: itdiler AN
[2157] oldı İN, NO1: olup hemān AN
[2158] itdi İN, NO1: eyledi AN
[2159] ṣoñra ḳaṣd itdi İN, NO1: ḳaṣd eyledi AN
[2160] fevt oldı İN, NO1: vefāt eyledi AN
[2161] ḳatl itdiler İN, NO1: helāk eyledi AN
[2162] ġammāzlıḳ İN, NO1: ḳovucılıḳ AN

yüz (6) döndürüp[2163] Muṣul cānibine revān **[NO1 67a]** oldı. Evlād-ı Ḥemedān (7) Ḥüseyin-i vezīrüñ taḥrīkiyle anuñ yolın almaġa ittifāḳ itdiler. (8) Evlād-ı Ḥemedān'dan Dāvūd nām kimesne aña rāżī olmadı ve eyitdi ki: (9) "Anuñla benüm çoḳ ḥuḳūḳumuz[2164] vardur. Ol nān u nemek [ḥaḳḳıyçün] ḳorḳarum ki yoluma gele (10) ve[2165] cenkde anuñ şe'āmeti cānuma gelür."[2166] Birāderleri serzeniş itdiler. (111) Bi'ż-żarūrī otuz biñ ādem[2167] ile süvār ve piyāde Mūnis'üñ yolın aldılar. (12) Mūnis[2168] sekiz yüz dilāveri ile sa'y u gūşiş itdi.[2169] İttifāḳ Dāvūd'uñ (13) boynına bir oḳ irişdi.[2170] Helāk olıcaḳ Āl-i Ḥemedān cümle 'askeriyle (14) münhezim oldılar.

Ve mine'n-nevādir:[2171] *Tārīḫ-i Ḳıvāmü'l-Mülk* ṣāḥibi *Ẓahīrü'd-dīn* (15) *Ḥakīm Tārīḫi*'nden naḳl ider ki: Üç yüz dört senesinde (16) Muḳtedir eyyāmında Ḫorāsān'dan ḫaber irişdi ki Ḳandehār'da bir (17) burcda bir ḳapu bulunmış. İçinde biñe ḳarīb ādem başları bir zencīre **[İN 73b]** (1) ṭaḳılmış bulundı. Yigirmi doḳuz miḳdārınuñ ḳulaḳlarında kāġıdlar iplik ile (2) baġlu, isimleri yazılmış. Cümleden[2172] Şüreyḥ bin Sinān ve Ḥannān bin Zeyd (3) ve Ḫalīl bin Mūsā tārīḫi ta'yīn olunmış hicretüñ yetmiş senesinde (4) ve bu[2173] müddetde başları tāze idi. Meger ba'żısınuñ derisi ṣıyrılmış ola.

(5) **Ve mine'l-bedāyi':** Eydürler[2174] ki Muḳtedir şevvālüñ yedisinde[2175] üç yüz (6) yigirmi senesinde ḳatl olundı. Sebebi oldur ki birāderi Ḳāhir'i **[NO1 67b]** ḥabs (7) idüp ḳatl itmek murād itdi.[2176] İttifāḳ birgün Şemmāsiyye'de silāḥşörlüḳ (8) eylemek[2177] fermān eyledi. Berberī bir kimesne ki Ḳāhir'üñ mülāzımı[2178] idi (9) ve[2179] Mūnis-i Üstād ile[2180] süd emmiş idi. Çāpük-süvārlıḳ idüp (10) ġāyet bī-naẓīr silāḥşörlüḳ itdi.

[2163] döndürüp İN, NO1: çevirüp AN
[2164] ḥuḳūḳumuz İN, NO1: ḥuḳūḳum AN
[2165] gel ve İN, NO1: gelüp AN
[2166] boynuma bir oḳ doḳunur. AN +
[2167] ādem İN, NO1: kimesne AN
[2168] Mūnis İN, NO1: ol daḫi AN
[2169] dilāveri ile sa'y u gūşiş itdi. İN, NO1: merdāne ile sa'y eylediler AN
[2170] Dāvūd AN +
[2171] mine'n-nevādir İN, NO1: mine'l-ġarāib AN
[2172] biri AN +
[2173] bu İN, NO1: ol AN
[2174] Eydürler İN, NO1: Eydür AN
[2175] yedisinde İN, NO1: yedinci gününde AN
[2176] itdi İN, NO1: eyledi AN
[2177] silāḥşörlüḳ eylemek İN, NO1: silāḥşörlüġe AN
[2178] mülāzımı İN, NO1: mülāzımlarından AN
[2179] daḫi AN +
[2180] ma'an AN +

Muḳtedir bir ḫoş seyr itmek (11) içün[2181] öñünde ḏuranlara emr itdi ki,[2182] açılalar tamām seyr ide. (12) Berberī furṣat bulup elinde olan ḥarbe ile Muḳtedir'üñ (13) gögsine urup arḳasından çıḳardı.[2183] Andan berberī[2184] atın (14) sürüp zindān ḳapusına ḏoġrı gitdi. Tā kim[2185] Ḳāhir'i ḫalāṣ ide. (15) Yolda bir ḥımāruñ yüki yıḳılmış[2186] atı andan ürküp ḳażā-yı İlāhī ile (16) bir ḳaṣṣāb çengāline ḳuşaġı ilişüp[2187] aşılı ḳaldı, at altından (17) çıḳup[2188] gitdi. Muḳtedir'üñ ādemleri ardına düşman idi gelüp[2189] **[İN 74a]** (1) **[AN 42b]** anı ol ḥālde bulup ḳatl itdiler.[2190] [2191]﴿وَكَانَ اللهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ مُّقْتَدِرًا﴾ Çünkim Ḳāhir Mūnisü'l-üstāduñ sa'yiyle sa'ādet-i salṭanata irişdi, (3) eñ[2192] evvel anı ve ḫalīfenüñ ḳullarını ḳatl itmege şurū' itdi. (4) Eydürler ki: Mūnis'üñ başı şol ḳadar büyük idi ki beynisini vezn (5) itdiler,[2193] altı rıṭl-ı Baġdādī çekdi. Çünkim ġulāmān perākende oldı,[2194] (6) Ebū Aḥmed bin[2195] Müktefī'yi ḥükūmete naṣb ideler, diyü ittifāḳ itdiler.[2196] (7) Ḳāhir bunı istimā' idüp ġażab eyledi. 'Ale'l-fevr Ebū Aḥmed'i (8) ṭaleb eyledi. Sarāya ḳoyup dört **[NO1 68a]** mīḫla dīvāra mīḫladı. Anuñ (9) cümle dā'īlerinden Aḥmed bin Yaḥyā ki 'āmil ve mütemevvil kimesne idi, ṭaleb eyledi.[2197] (10) Andan yigirmi iki biñ altun ṭaleb itdi.[2198] Ol daḫi 'acz (11) gösterüp "Bu miḳdāra[2199] ḳādir degülem" didi. Ḳāhir eyitdi: "Ebū Aḥmed (12) içerüdedür, senüñ ḥużūruñda şehādet itsün kim ḳādirsüñ." (13) Ebū Yaḥyā içerü[2200] girüp anı ol ḥālde göricek şaşdı.

Mışra':

(14) Benüm bu miḥnetüm seyr it özüñ sen daḫi fikr eyle

[2181] kendi AN +
[2182] ḏuranlara emr itdi ki İN, NO1: ḏuran cemā'ate emr itdi AN
[2183] urup arḳasından çıḳardı. İN, NO1: atup şöyle ḍarb itdi ki arḳasından çıḳdı AN
[2184] berberī İN, NO1 +
[2185] ḳapusına ḏoġrı gitdi. Tā kim İN, NO1: zindāna doġrı yöneldi AN
[2186] yıḳılmış İN, NO1: devrilmiş AN
[2187] ilişüp İN, NO1: ilişdi AN
[2188] çıḳup İN, NO1 +
[2189] ardına düşman idi gelüp İN, NO1 +
[2190] ḳatl itdiler İN, NO1: pāre pāre eylediler AN
[2191] "Allâh her şeyin üzerinde kudret sahibidir." Kehf 18/45. ayetten nâkıs iktibas.
[2192] Eñ İN, NO1: Cümleden AN
[2193] vezn itdiler İN, NO1: ṭartdılar AN
[2194] oldı İN, NO1: oldılar AN
[2195] bin İN, NO1 +
[2196] diyü ittifāḳ itdiler İN, NO1 +
[2197] ṭalep eyledi İN, NO1: anı daḫi getürdüp AN
[2198] itdi İN, NO1: eyledi AN
[2199] bir vech ile AN +
[2200] içerü İN, NO1: içerüye AN

Neşr:[2201] Hemān[2202]-sā‘at ṭaşra (15) çıḳup ol[2203] meblaġı[2204] bi’t-tamām ḳabūl itdi ve[2205] ol gün ḫazīneye teslīm (16) itdi.[2206] Ammā māldār olmaġın aṣlā tenezzül itmedi.[2207]

Ve mine’l-āyāt:[2208] Muḳtefī (17) zamānında üç yüz otuz senesinde bir ḳuyruḳlı yıldız peydā **[İN 74b]** (1) oldı ki ẕenebi şarḳdan tā ġarbe[2209] çekilmiş idi. On sekiz gün (2) ḋurdı. Ol ‘alāmetüñ te’ŝīri[2210] bir ḳaḥṭ oldı ki bir kīl buġday (3) üç yüz yigirmi miŝḳāl altuna oldı. Ādem ādemi[2211] yedi. Ol ḳaḥṭ (4) içinde bir ṭā‘ūn oldı ki mevtāyı defne mecāl yoḳ[2212] idi.

(5) **Ve min me’āŝiri’l-a‘cāb:**[2213] Üç yüz otuz ḋoḳuzuncı senede[2214] Muṭī‘ (6) bin Ṭāyi‘ zamānında Ḥacerü’l-esved ki yigirmi yıl miḳdārı yerinden (7) gitmiş idi, getürdiler ve Kūfe’de mescidüñ[2215] yedinci diregine[2216] baġladılar (8) ve eyitdiler ki: “Emr ile alduḳ ve emr ile getürdük.” Ḥażret-i İmām (9) ‘Alī’den *raḍıyallāhu te‘ālā ‘anh* menḳūldür ki buyurmışlar:[2217] “Ke-enne ben (10) naẓar iderüm ki Ḥacerü’l-esved Mekke-i Mükerreme’den ḥall olunup bu direge (11) baġlanmışdur. **[NO1 68b]** Bir kimesnenüñ eliyle ki[2218] adı Raḥme’dür.” diyüp[2219] yedinci (12) direge işāret itdi. Çünki Ḳarāmiṭa ol ḥaceri[2220] mescidüñ (13) evvel diregine[2221] ve ikinci diregine baġladılar, ḋurmadı tā kim yedinci direkde (14) ḳarār itdi[2222] ve ol vaḳt ki Ḳarāmita anı Mekke-i

---

[2201] Neŝr NO1, AN +
[2202] ol AN +
[2203] çıḳup ol İN, NO1 +
[2204] meblaġı İN, NO1: meblaġ-ı mezbūrı AN
[2205] ḳabūl itdi ve İN, NO1 +
[2206] itdi İN, NO1: eyledi AN
[2207] itmedi İN, NO1: eylemedi AN
[2208] Ve mine’l-āyāt İN, NO1: El-‘acūbe AN
[2209] degin AN +
[2210] bi’emri’llāh te‘ālā AN +
[2211] oldı. Ādem ādemi İN, NO1: ṣatuldı. İnsān biribirin AN
[2212] mevtāyı defne mecāl yoġ İN, NO1: kimesneyi defne mecālleri olmaz AN
[2213] -i‘cāb İN, NO1: -i‘cāb AN
[2214] ḋoḳuzuncı senede İN, NO1: ḋoḳuz senesinde AN
[2215] Kūfe’de mescidüñ İN, NO1: Kūfe mescidinde AN
[2216] diregine İN, NO1: direge AN
[2217] İmām ‘Alī’den *raḍıyallāhu te‘ālā ‘anh* menḳūldür ki buyurmışlar İN, NO1: ‘Alī *raḍıyallāhu ‘anh*’dan menḳūldür ki AN
[2218] anuñ AN +
[2219] diyüp İN, NO1: ve AN
[2220] ol ḥaceri İN, NO1: anı AN
[2221] diregine İN, NO1 +
[2222] itdi İN, NO1: eyledi AN

Mükerreme'den (15) **[AN 43a]** aldılar, Kūfe'ye getürünce ḳırḳ 'aẕīm deve[2223] helāk oldı ve müslimānlar (16) alup Mekke-i Mükerreme'ye[2224] getürünce bir ża'īf deve getürdi ve yükde[2225] (17) semürdi, bi-ḳudreti'llāhi te'ālā.

Temṡīl: Eydürler ki dört yüz **[İN 75a]** (1) on üçünci senesinde Ḥaccāc henüz Minā'dan rücū' itmiş idi. (2) Mıṣr'dan bir şaḫṣ-ı aşḳar-renk ezraḳ-çeşm gelüp[2226] mübārek (3) Ḥacerü'l-esved'i istīlām şeklinde yaḳın gelicek[2227] bir gürz ile[2228] (4) ḍarb eyledi üç kerre ḍarb idüp[2229] eyitdi: "Ḥāṣā (5) ṡümme ḥāṣā[2230] niçeye dek ḥacere ṭaparsız ḥālā ne Ḥażret-i Muḥammed *ṣallallahu* (6) *'aleyhi ve sellem*[2231] ve ne aṣḥābı *raḍiya'llāhu te'ālā 'anhüm* ḳaldı ki beni (7) senden men' ideler.[2232] Ḥācılara ol fi'l-i şenī'den dehşet (8) gelüp her biri bir cānibe[2233] firār itdi.[2234] Zīrā on atlu daḫi (9) ḳapuda aňa mu'āvenet içün muntaẕır idi. Nā-gāh bu (10) eṡnāda bir kūşeden bir Yemenī dilāver[2235] kimesne gelüp ol (11) mel'ūnı[2236] ḫançer ile ḍarb eyledi ve sā'ir ḥuccāc daḫi[2237] üşüp (12) ol sefīhi pārelediler ve[2238] āteşe yaḳdılar ve anuň etbā'ından (13) dört nefer kimesne[2239] ele getürüp iḳrār itdürdiler ki bunca (14) kimesne[2240] biz bu niyyete gelmişdük, pes[2241] anları daḫi ḳatl itdiler (15) ve mübārek ḥacerde igne başı deňlü üç delik peydā oldı. Pārelerini **[NO1 69a]** misk ü 'anber ile[2242] yerine ḳodılar.

Ve mine'n-nevādir: Eydürler[2243] ki (17) üç yüz ḳırḳ üçünci senede Muṭī'-i

---

[2223] Kūfe'ye getürünce ḳırḳ 'aẕīm deve İN, NO1: ḳırḳ deve-yi 'aẕīm AN
[2224] Mükerreme'ye İN, NO1: Müşerrefe'ye AN
[2225] getürünce bir ża'īf deve getürdi ve yükde İN, NO1: iletdükde bir ża'īf deve ġāyet arıḳ idi, fevrī AN
[2226] gelüp İN, NO1 +
[2227] gelicek İN, NO1: olıcaḳ AN
[2228] ḥaceri AN +
[2229] ḍarb idüp İN, NO1: ve AN
[2230] Ḥāṣā ṡümme ḥāṣā İN, NO1 +
[2231] Ḥażret-i Muḥammed ṣallallahu 'aleyhi ve sellem İN, NO1: Muḥammed 'aleyhi'ṣ-ṣalātu ve's-selām AN
[2232] *raḍıya'llāhu te'ālā 'anhüm* ḳaldı ki beni senden men' ideler İN, NO1: var ki beni men' ideler." didi. AN
[2233] cānibe İN, NO1: ṭarafa AN
[2234] itdi İN, NO1: eylediler AN
[2235] dilāver İN, NO1 +
[2236] ol mel'ūnı İN, NO1: anı AN
[2237] Ḥaccāc İN, NO1: ḫalḳ AN
[2238] pārelediler ve İN, NO1: pāre pāre idüp AN
[2239] anuň etbā'ından dört nefer kimesne İN, NO1: dört nefer kimesneler anuň etbā'ından AN
[2240] bunca kimesne İN, NO1: bir niçe kimesneler AN
[2241] biz bu niyyete gelmişdük, pes İN, NO1: bu niyyete gelmişler imiş AN
[2242] ile İN, NO1: -i ḫām AN
[2243] Eydürler İN, NO1: Rāvī eydür AN

‘Abbāsī zamānında **[İN 75b]** (1) a‘cūbe-i dehr ve nādire-i ‘aṣr olan mu‘allim-i s̱ānī[2244] Ḥakīm Yūnānī ya‘nī (2) Ebū Naṣr Muḥammed Ṭarḫānī ki mu‘allim-i s̱ānī ile mulaḳḳabdur ki Şeyḫ Ebū ‘Alī Sīnā (3) bu deňlü faẕīletle ve bu ḳadar kemālātla anuň mü’ellefātınuň[2245] şāgirdidür. (4) ‘Ālem-i āḫirete intiḳāl itdi[2246] ve ol ḥakīm[2247] Fārāb’dandur ki Türkistān (5) vilāyetindendür, Ḥaremeyn-i Şerīfeyn *şerrefeha’llāhu te‘ālā* ziyāretine gitdükde (6) Şām-ı şerīfe dāḫil olduḳda[2248] Seyfü’d-devle ibn Ḥemedān (7) ḥākim olmaġla anuň[2249] meclisine varur. İttifāḳ ol gün ḫavāṣṣ-ı (8) ‘ulemā vü fużalā anuň ḥużūrında mubāheṣe-i ‘ilm iderler[2250] idi. Ebū Naṣr (9) Fārābī[2251] ayaġ üzre durup daḳāyıḳ-ı mebāḥiṣ ve taṣarrufāt-ı (10) bedī‘a iẓhār ider idi.[2252] Bu eṣnāda Seyfü’d-devle ḥakīme:[2253] (11) “Niçün oṭurmazsın?” dir.[2254] Ebū Naṣr eydür: “Nereye[2255] oṭurayum?” Seyfü’d-devle (12) eydür:[2256] “Kendü miḳdāruňa göre olduġı maḳāmda otur.”[2257] (13) Hemān-dem Ebū Naṣr gelüp Seyfü’d-devle yanında[2258] oṭurdı. (14) Melik’e bu ma‘nā ḫoş gelmedi lākin[2259] nesne iẓhār itmedi[2260] **[AN 43b]** ve kendü (15) lüġatiyle ḫavāṣṣından birine eyitdi: “Bu Türk terk-i edeb itdi, (16) bu meclisden ṭaşra çıḳıcaḳ te’dīb[2261] idesin.” Ebū Naṣr (17) eyitdi: “ ‘Acele itme yā emīr: الأمور مرهونة بأ بأوقاتها[2262]

Ḳıṭ‘a:

مكن كبرى را باندك ظن باطل

عقوبت تا پشيمانى نيارد

[2244] s̱ānī İN, NO1: me‘ālīm AN
[2245] faẕīletle ve bu ḳadar kemālātla anuň mü’ellifātınuň İN, NO1: nüktedānlıḳ ile ve bu ḳadar kemālāt-ı nefsānī ile anuň muṣannıfātınuň AN
[2246] İtdi İN, NO1: eyledi AN
[2247] ḥakīm İN, NO1 +
[2248] olduḳda İN, NO1: olup AN
[2249] ḥākim olmaġla anuň İN, NO1 +
[2250] ‘ilm iderler İN, NO1: ‘ilme müşteġiller AN
[2251] Fārābī İN, NO1 +
[2252] ider idi İN, NO1: idüp AN
[2253] ḥakīme İN, NO1: eydür AN
[2254] dir İN, NO1 +
[2255] eydür: “Nereye İN, NO1: eyitdi: “Nerede AN
[2256] eydür İN, NO1: eyitdi AN
[2257] miḳdāruňa göre olduġı maḳāmda otur.” İN, NO1: miḳdāruň oldıġı yerde cülūs eyle.” AN
[2258] Seyfü’d-devle yanında İN, NO1: taḫt kenārında AN
[2259] ol arada AN +
[2260] itmedi İN, NO1: eylemedi AN
[2261] te’dīb İN, NO1: siyāset AN
[2262] Bütün işler zamanına rehinlenmiştir.

كه چون شك از يقين كردد هويدا

پشيمان كردى و سودى ندارد[2263]

[İN 76a] (3) **Neşr:** Seyfü'd-devle ta'accüb idüp eyitdi: **[NO1 69b]** "Meger sen bizüm (4) lüġatimüze 'ārifsin?" Ḥakīm eyitdi: "Cemī'-i lüġati[2264] 'ārifem." Andan fuḥūl-i (5) 'ulemā ile baḥṣ idüp cümlesine ġalebe itdi ve anda[2265] olan (6) fużalā ve[2266] dānişmendān ḥakīmüň[2267] kelimātuň ṣaḥāyife yazup ḳavā'id ittiḥāẕ[2268] (7) itdiler ve ol deňlü telemmüẕ ile ṣoňra[2269] mubāhāt iderler idi.[2270] (8) 'Ulemā gitdükden ṣoňra Seyfü'd-devle[2271] ḥakīmi alıḳoydı ve sāz (9) u söz getürdi. Çünkim ser-āġāz itdiler. Ḥakīm[2272] anlara daḫi müvecceh[2273] daḫiller (10) eyledi ve ol fırḳayı daḫi[2274] ilzām eyledi. Seyfü'd-devle (11) müteḥayyir olup ol fenden istifsār itdi.[2275] Ḥakīm 'ale'l-fevr (12) belinden bir hemyān çıḳarup içinden birḳaç ḳıṭ'a ālāt-ı ṭarb[2276] (13) istiḫrāc idüp[2277] tertīb eyledi ve[2278] bir vechle nüvāḫt itdi ki (14) ḥāżırān[2279] bī-iḫtiyār gülüşdi.[2280] Andan bir ġayrı tertīb ü nüvāḫt eyledi. (15) Ehl-i meclis cümle aġlaşdılar ve bir āḫar vech üzere tertīb-i nüvāḫt (16) itdükde ehl-i meclis cümleten[2281] ḫ̆āba vardı. Seyfü'd-devle anuň

[2263] Kimseye bilmeden yanlış zanda bulunma
Ta ki bunun sonucunda pişman olmayasın
Çünkü şüphe sonunda gün yüzüne çıkacaktır
Pişman olursan hiçbir faydası olmaz

[2264] Ḥakīm eyitdi: "Cemī' lüġati İN, NO1: Mu'allim-i ṯānī Ebū Naṣr eyitdi: "Ben cümle lüġate AN

[2265] ḥāżır AN +

[2266] fużalā ve İN, NO1 +

[2267] ḥakīmüň İN, NO1: anuň cümle AN

[2268] ittiḥāẕ İN, NO1: aḫẕ AN

[2269] ṣoňra İN, NO1 +

[2270] ve cümle AN +

[2271] Seyfü'd-devle İN, NO1 +

[2272] Çünkim ser-āġāz itdiler. Ḥakīm İN, NO1: ve anı ġıdā-yı rūḥānī 'add itdiler. Pes ḥakīm-i meẕkūr 'ādet-i sābıḳa üzre AN

[2273] müvecceh İN, NO1: müteveccih AN

[2274] daḫi İN, NO1 +

[2275] olup ol fenden istifsār itdi. İN, NO1: oldı ve ol fünūnı istifsār idicek AN

[2276] ṭarb İN, NO1: ġınā AN

[2277] idüp İN, NO1: eyledi ve AN

[2278] eyledi ve İN, NO1: idüp AN

[2279] ḥāżırān İN, NO1: ḥāżırlaruň cümlesi AN

[2280] gülüşdi İN, NO1: gülüşdürdi AN

[2281] tertīb ü nüvāḫt eyledi. Ehl-i meclis cümle aġlaşdılar ve bir āḫar vech üzere tertīb-i nüvāḫt itdükde ehl-i meclis cümleten İN, NO1: vechle tertīb idüp āġāz idicek cümlesi aġlaşdılar ve yine bir āḫar ṭarīḳ ile tertīb eyledi. Āhenk itdükde cümlesi AN

(17) ṣoḫbetine şöyle[2282] āşüfte oldı ki bir ān[2283] ayrılmaz idi ve ġayrı kimesne[2284] ile **[İN 76b]** (1) ülfet itmez idi. Āḫir ol eṣnāda Şām'dan çıḳup ḳuṭṭā'-ı ṭarīḳe (2) rāst geldi.[2285] Tīr-endāzlıḳda kemāl-i mahāreti olmaġla[2286] cenge āġāz (3) itdi. Bir niçe ḳuṭṭā'-i ṭarīḳ[2287] ḳatl idüp āḫirü'l-emr[2288] cān evine (4) bir oḳ[2289] doḳunup vefāt itdi.[2290]

Eyżan:[2291] Ba'żılar rivāyet (5) iderler ki: Bir def'a ṣūret-i tebdīl idüp İbn 'Iyāẕ meclisine (6) dāḫil olur. 'Avvād ser-āvāz üzere **[NO1 70a]** iken 'Avvād'uň[2292] elinden alur (7) ve nüvāḫt ider.[2293] Āḫar faṣlında cümle ehl-i meclis[2294] ḫ̆āba vardılar.[2295] (8) 'Ūduň destesine yazar, cāy-i Fārāb ṣümme ġāb anlar bīdār (9) olup ol ḫıṭṭa müṭāla'a idüp[2296] baḳiyye-i 'ömründe anuň fevtinden (10) te'essüf çeker idi.

Ve mine'n-nevādir:[2297] Ẕi'l-ḳa'denüň yigirmi birinde üç yüz (11) altmış **[AN 44a]** beşinci senesinde Ebu'l-Ḥasen-i Ḥavvānī[2298] 'ilm-i ṭıbda ve sā'ir 'ulūm-ı (12) Yūnānī'de ḥadd-i vaṣfdan ziyāde idi. Vefāt itdi *Tārīḫ-i* (13) *Ḥükemā*'daki *Ṣunūnü'l-Eṣnā* ile müsemmādur. Masṭūrdur ki Seyyid Muḥammed ki (14) ol zamānuň sādātınuň eşrefi[2299] idi. Seyyid-i mezbūra[2300] żīḳu'n-nefes (15) 'ārıż[2301] oldı. Ḥakīm-i mezbūr Seyyid'üň[2302] ḫużūrına varup (16) nabżını yoḳladı ve[2303] ba'ż-ı 'ilāc ẕikr itdi.[2304] Seyyid, faṣd niçedür (17) diyü su'āl idicek eyitdi: "Faṣd egerçi taḫfīf ifāde ider **[İN 77a]** (1) lākin 'āḳıbetde ġā'ilesi vardur." Andan ṣoňra Ebū Mūsā-yı ṭabīb (2) dāḫil olup nabż u

[2282] şöyle İN, NO1: bir mertebe AN
[2283] andan AN +
[2284] kimesne İN, NO1: kimesneler AN
[2285] geldi İN, NO1: gelüp AN
[2286] olmaġla İN, NO1: olmaġın AN
[2287] Bir niçe ḳuṭṭā'-ı ṭarīḳ İN, NO1: ve niçe kimesneler AN
[2288] bir tīr gelüp AN +
[2289] bir oḳ İN, NO1 +
[2290] itdi İN, NO1: eyledi AN
[2291] Eyżan İN, NO1: Ve eyżan AN
[2292] 'Avvād ser-āvāz üzere iken 'Avvād'uň İN, NO1: 'Avvād'uň yanında oṭurup 'ūdı AN
[2293] ve daḫi AN +
[2294] ehl-i meclis İN, NO1 +
[2295] vardılar İN, NO1: varurlar AN
[2296] bīdār olup ol ḫıṭṭa muṭāla'a idüp İN, NO1: ifāḳat bulup ḫ̆ābdan ḳalḳıcaḳ ol ḫaṭṭa muṭṭali' olup
[2297] Ve mine'n-nevādir İN, NO1: Ve mine'l-bedāyī' AN
[2298] Ḥavvānī İN, NO1: Ḥarrānī ki AN
[2299] zamānuň sādātınuň eşrefi İN, NO1: zamān sādātuň eşrāfı AN
[2300] muḥkem AN +
[2301] 'ārıż İN, NO1: ṭārī AN
[2302] Seyyid'üň İN, NO1: Seyyid Muḥammed'üň AN
[2303] varup nabżını yoḳladı ve İN: varup nabżını buldı NO1: vardı. Nabẓını mülāḥaẓa idüp ba'dehu AN
[2304] itdi İN, NO1: eyledi AN

ḳārūresin görüp faṣda işāret (3) itdi. Seyyid eyitdi: “Ebu’l-Ḥasen tecvīz itmedi.”didi.[2305] Ebū Mūsā (4) eyitdi: “Anlar a‘lemdür.” Ba‘dehu her ṭabīb ki geldi, Faṣd’a işāret[2306] (5) itdi. Ol bābda mübālaġa itdiler ve[2307] Fasd’dan ṣoňra maraż ḫiffet (6) buldı. Ba‘del-‘aṣr Ebu’l-Ḥasen gelüp Seyyid’i tamām istirāḥatde (7) buldı. Sebebinden su’āl itdi. Seyyid murād itdi ki faṣdı (8) inkār ide, ol eyitdi: “Aṣlā bu ārām ve ḫiffet[2308] degüldür illā **[NO1 70b]** faṣd ile.” (9) Seyyid āḫirü’l-emr[2309] mu‘terif oldı. Ḥakīm eyitdi: “Ma‘lūm olsun kim (10) ḥummā-yı rub‘a mübtelā olursun tā yetmiş kerre ṭutmayınca ḫalāṣ mümkin olmaz. (11) Eger cümle ḥükemā-i selef, Buḳrāṭ ve Cālīnūs[2310] cem‘ olup ‘ilāca sa‘y (12) ideler, fā’ide olmaz.” didi.[2311]

Eyżan:[2312] Hem ol kitābda meẕkūrdur ki (13) ḳapucılardan birinüň ol zamānda bir ġulāmı var idi. Cemī‘-i[2313] (14) ḫıdmetin ol görür[2314] idi.[2315] Birgün ḥācib-i mezbūr erkān-ı devleti (15) żiyāfet itmek murād eyledi. Çünkim muḳaddimātına şürū‘ itdi, ġulāmı (16) ḥummā-yı muḥriḳaya mübtelā oldı.[2316] Ebu’l-Ḥasen’i iḫżār itdiler. Ol (17) ġulāma olan maḥabbeti bevvāb ẕikr eyledi ve eyitdi: “Mercūdur ki **[İN 77b]** (1) bir ‘ilāc idesin ki yarın ayaġa ḳalḳa.” Ḥakīm eyitdi: “Aṣlā (2) teşvīş yoḳdur, lākin ‘ilāca isti‘cāl itmeň ve illā sene-i (3) ‘ātīde bu günde yine bu maraż ‘avdet ider. Eger ḥükemā-i evvelīn (4) ve āḫirīn cem‘ olsa[2317] ‘ilāca ḳādir olmazlar. Evvelki yāḫūd (5) altıncı sā‘atde[2318] vefāt ider.” Ḳapucı ol cevāba[2319] iltifāt (6) itmedi ve ‘ilāc itdi. Egerçi ol ‘ilācla[2320] ġulām ol gün ayaġa (7) ḳalḳdı lākin āḫir-i senede ḫasta **[AN 44b]** olup yedinci gün (8) fevt oldı.[2321]

[2305] didi İN, NO1 +
[2306] işāret İN, NO1: delālet AN
[2307] itdiler ve İN, NO1: eylediler AN
[2308] ḫıffet İN, NO1: mümkin AN
[2309] āḫirü’l-emr İN, NO1 +
[2310] gibi AN +
[2311] fā'ide olmaz.” didi İN, NO1 +
[2312] Eyżan İN, NO1: Ve eyżan AN
[2313] Cemī‘ İN, NO1: Cümle AN
[2314] ol görür İN, NO1: gören ol AN
[2315] Günlerde AN +
[2316] muḥriḳaya mübtelā oldı. İN, NO1: muḥriḳa aḫz itdi. Bu kerre AN
[2317] olsa İN, NO1: olsalar AN
[2318] sā‘atde İN, NO1: buḥrānda AN
[2319] cevāba İN, NO1: kelāma aṣlā AN
[2320] ‘ilācla İN, NO1 +
[2321] fevt oldı İN, NO1: āḫirete gitdi AN

Ve mine'l-me'āṣir:[2322] Üç yüz yetmiş beşinci senede[2323] Ṭāyi'-i (9) 'Abbāsī zamānında deryā-yı 'Ummān'dan bir ḳuş fīlden büyük[2324] çıḳup (10) bir peştenüñ üzerine ḳonup Maşrıḳ ṭarafına ḍurup[2325] faṣīḥ (11) zebānla üç kerre "ḳad ḳarube" didi. Ya'nī "taḳḳīḳ yaḳīn oldı." (12) **[NO1 71a]** diyüp[2326] yine deryāya gitdi. Üç gün bu nev' kelimāt itdi. (13) Şecere-i İlāhīde masṭūrdur ki ol murġa rūḥ dirler, cüssesi şol (14) mertebedür ki fīli çengāline[2327] alup ṭayerān ider.

Temṣīl: Aḥmed bin A'ṣem (15) *Kūfī Tārīḫi*'nde masṭūrdur ki ehl-i İslām, Ḥalvān'ı feṭḥ idicek (16) şehr-i ẕi'l-ḳa'dede[2328] idi, on altıncı senede[2329] üç yüz (17) müslimān[2330] idi, serdārları Baṣala idi *raḍıyallāhu te'ālā*[2331] *'anhum*. **[İN 78a]** (1) Ḥalvān ḥavālīsine varduḳda ḥīn-i mürāca'atda iki ḍaġ (2) ortasında ikindi[2332] namāzın ḳılmaġa ḳaṣd itdiler.[2333] Allāhu ekber[2334] (3) didükde ġāybden[2335] bir āvāz peydā oldı ki لقد كبرت كبيرا يا بصلة (4) Ya'nī ġāyet ulu pādişāhı ululaduñ yā Baṣala. Tā ḳıyām[2336] (5) tamām olunca her kelimede faṣīḥ lisānla cevāb istimā' olundı. (6) Baṣala namāzdan fāriġ olıcaḳ eyitdi: "Ey hātif, eger cins-i (7) melā'ikeden iseñ *ṣallallāhu 'aleyke,* eger cümle-i ervāḥdan iseñ (8) merḥabeñ, eger nev'-i insāndan iseñ gel berü kendüñi iẓhār eyle. (9) Enfās-ı müteberriküñ ile müşerref olalum."[2337] Ol ḥālde bir (10) pīr, başı açıḳ, ġāyetle[2338] şa'ri beyāż olmış, omuzında bir 'aṣā (11) kūhuñ[2339] ardından ẓāhir oldı ve[2340] 'aṣāsına ḍayanup "Es-selāmu 'aleyke (12) Yā Baṣala." didi. Baṣala daḫi[2341] 'alā vechi't-

---

[2322] Ve mine'l-me'āṣi İN, NO1: El-'acūbe AN
[2323] senede İN, NO1: senesinde AN
[2324] bir ḳuş filden büyük İN, NO1: fīlden bir büyük bir ḳuş AN
[2325] üzerine ḳonup Maşrıḳ ṭarafına ḍurub İN, NO1: üzerinde durdı. Maşrıḳ cānibine yüz ṭutup AN
[2326] diyüp İN, NO1: ve AN
[2327] çengāline İN, NO1: ṭırnaġına AN
[2328] vāḳı' olmış AN +
[2329] senede İN, NO1: senesinde AN
[2330] -lardan AN +
[2331] te'ālā İN, NO1 +
[2332] ortasında ikindi İN, NO1: mābeyninde iki AN
[2333] itdiler İN, NO1 idüp AN
[2334] Allāhu ekber AN +
[2335] ġāybden İN, NO1 +
[2336] ḳıyām İN, NO1: ḳāmet AN
[2337] didi AN +
[2338] -le İN, NO1: - AN
[2339] kūhuñ İN, NO1: ol ḍaġuñ AN
[2340] ve İN, NO1: daḫi AN
[2341] selāmın AN +

ta‘ẓīm selāmın alup[2342] (13) su’āl itdi ki: “Sen[2343] kimsin?” Pīr eyitdi: “Ben Züreyb bin Ṣersīṣā’yem (14) ki vaṣiyy-i ‘İsā’yem *‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhi’ṣ-*[NO1 71b]*ṣalātu ve’s-selām*[2344] anuň (15) du‘āsı berekātında bu zamāna dek zindeyem ve anuň nüzūline muntaẓıram (16) ve anuň emriyle burada sākinem.” Ve bi’l-cümle mābeynde çoḳ muṣāḥabet (17) geçdi, kelām ‘alāmet-i ḳıyāmete[2345] irişdi.[2346] Pīr eyitdi: “Şol vaḳt ki **[İN 78b]** (1) erlü ‘avretler gibi biribiriyle cem‘ olalar ve ġalle çoḳ iken narḫ az ola (2) ve bī-günāhlaruň ḳanı dökile, bir faḳīr bir yıl su’āl itse[2347] kimesne[2348] (3) ṣadaḳa virmeye.[2349] Ve ḥuffāẓ Ḳur’ān-ı ‘aẓīmi elḥānla **[AN 45a]** ḳırā’at ideler (4) ve mesācidi munaḳḳaş ve müzeyyen[2350] ideler, kıyāmet ḳarīb olmış olur. (5) Pes[2351] bu kelimāt-ı garībeden ṣoňra ol pīr nā-bedīd oldı.

(6) **Ve mine’l-ittifāḳ:** Çün İbn Muḳle ki vāżı‘-ı ḫaṭdur,[2352] Raḍī-i ‘Abbāsī’nüň (7) vezīri olmışdur.[2353] Anuň zebānından bir ḥükm yazup[2354] Sāmānī’yi (8) Baġdād’a ṭaleb itdi. İbn-i Rānī ki emīrü’l-ümerā idi, mezbūr (9) kāġıdı girift eyledi. Çün ḫalīfeye getürdi. Ḫalīfe ḫod[2355] (10) anuň Baġdād’a gelmesine rāżı degül idi. İbn Muḳle’yi (11) mu’āḫeẕe itdiler, ol inkār eyledi. Mektūbı iḥżār idicek mülzem (12) oldı. Ḫalīfe anuň elin kesmege fermān itdi.[2356] Birḳaç günden (13) ṣoňra zebānın daḫi ḳaṭ‘ eyledi.

Ḳıṭ‘a:[2357]

زاقتضای دور گردون گر پدید آید ترا

چند روزی بر جهان بر قول و فعلی دسترس

بشنو از ابن یمین پندی بغایت سودمند

[2342] selāmın alup İN, NO1: aldı ve AN
[2343] Sen İN, NO1 +
[2344] ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhi’ṣ-ṣalavatu ve’s-selām İN, NO1: ‘aleyhi’s-selām ve ‘alā nebiyyinā efḍalu’t-taḥiyye ve’s-selām AN
[2345] ḳıyāmete İN, NO1 +
[2346] ol AN +
[2347] su'āl itse İN, NO1: feryād eylese AN
[2348] ḥālin su’āl idüp AN +
[2349] virmeye İN, NO1: iḥsān itmeye AN
[2350] müzeyyen İN, NO1: muzaḫraf AN
[2351] Pes İN, NO1 +
[2352] vāżı‘-ı ḫaṭdur İN, NO1: ḫaṭṭ vaż‘ itmişdür AN
[2353] olmışdur İN, NO1: olmış idi AN
[2354] bu ḥükm ile AN +
[2355] ḫalīfeye getürdi. Ḫalīfe ḫod İN, NO1: ḫalīfe AN
[2356] itdi İN, NO1: eyledi AN
[2357] Ḳıṭ‘a İN, AN: Naẓm NO1 / Metnin orijinalinde Nazm başlığı ile geçmektedir.

با سلامت عمر اگر داری بسر بردن هوس

بدمگو و بدمکن با هیچکس در هیچ حال

تا نه بد گویندت و نه نیز بدبینی زکس[2358]

[İN 79a] Neşr:[2359] Bu ḳażiyye üç yüz yigirmi altıncı **[NO1 72a]** senede[2360] vāḳı‘ oldı. İttifāḳ (2) ḫalīfeye vezīr oldı ve üç Muṣḥaf-ı şerīf yazdı (3) bir ḫaṭla ki ehl-i[2361] ‘ālem anuň miṣlin görmemişdür[2362] ve üç def‘a ḥacc (4) itdi.[2363]

Ve min me’āṣiri’l-kerem: *Ferec Ba‘de’ş-Şidde*’de meẕkūrdur ki Yaḥyā-yı Bermekī’den (5) naḳl olunur ki eydür: “Mehdī zamānında aḥvālüm şöyle perīşān (6) oldı ki arḳamdan gömlegüm ṣatup ma‘āşuma ṣarf eyledüm. (7) Ba‘dehu aḥvāl-i pür-melālümi Ebū Ḫālid-i Aḥvel’e ‘arż itdüm ki Mehdī’nüň (8) vezīri Ebū ‘Abdullāh’uň kātibi idi. Ol aṣlā iltifāt itmedi.[2364] (9) Söyledigüme peşīmān oldum[2365] ve kendüme levm itdüm. Lākin[2366] ba‘dehu (10) ẓāhir oldı ki benüm kāruma muḳayyed olmış, bir iki gün içinde[2367] (11) bir ḫıdmet alıvirdi. On biň dirhem elüme girdi[2368] (12) ve baňa ‘öẕrler itdi.” Eydürler ki ol meblaġ sebeb-i ‘izzeti oldı. (13) Ṣoňra[2369] ḥükūmeti eyyāmında oġlı Aḥmed’e mükāfātın eyledi. Erdel (14) vilāyetine bir şuġl ile irsāl itdi.[2370] Aḥmed-i mezbūr eydür: (15) “Ol ḫıdmetden rücū‘ itdükde[2371] altı biň filori ile geldüm. (16) Yaḥyā’yı maḥbūs gördüm.[2372] Bir ḥīle ile kendümi zindāna ḳoyup[2373] (17) anı ol ḥālde

---

[2358] Feleğin çarkının dönüşünden sana bir hisse düşerse
Dünyada birkaç günlük hüküm senin eline geçse
İbn Emin’den çok yararlı bir nasihat dinle
Eğer ömrünü sağlıkla bitirmek istersen
Kimseye kötü bir şey yapma kötü bir şey söyleme
Ki arkandan sana ne kötü bir şey söylesinler ve ne bir kötülük göresin
[2359] Neşr İN, NO1: Bu ḳażiyye AN
[2360] senede İN, NO1: senesinde AN
[2361] ehl-i İN, NO1: cümle AN
[2362] -dür İN, NO1: idi AN
[2363] Ḥacc itdi. İN, NO1: Ḥacc-ı şerīfe vardı ve üç nevbet medfūn oldı AN
[2364] iltifāt itmedi İN, NO1: baňa iltifāt eylemedi. Ben daḥi AN
[2365] oldum İN, NO1: olup AN
[2366] Lākin İN, NO1 +
[2367] gün içinde İN: günden ṣoňra NO1: gün içinde ol baňa AN
[2368] Alıvirdi. On biň dirhem elüme girdi İN, NO1: virdi ki ol ḫıdmetden benüm elüme kāmil otuz biň dirhem girdi AN
[2369] Ṣoňra İN, NO1: ve AN
[2370] itdi İn, NO1: eyledi AN
[2371] ṣoňra AN +
[2372] gördüm İN, NO1: buldum AN
[2373] ḳoyup İN, NO1: irişdürdüm ve AN

görüp giryān oldum ve elüme giren meblaġı[2374] ‘arż **[İN 79b]** (1) itdüm. **[AN 45b]** Nışfını ḳabūl itdi ve[2375] eyitdi: ‘Ey oġul şöyle aňladum ki[2376] (2) ‘an-ḳarīb Reşīd āḫirete intiḳāl ider ve evlādı beyninde[2377] iḫtilāf (3) vāḳı‘ olur ve mülk Me’mūn’da ḳarār ider ve Faż̧l bin Süheyl (4) anuň yanında mu‘azzez olur,[2378] kemāl mertebeye vāṣıl olur.’ Pes varaḳa (5) yazup iki pāre itdi, nışfın baňa **[NO1 72b]** virdi ve nışfın seccādesi (6) altına ḳodı ve eyitdi: ‘Eger bu varaḳayı aňa irişdüresin, (7) maṣlaḥatdan ḫālī degüldür.’ Ṭaşra çıḳup üç biň altunı (8) īṣāl itdüm. Lākin peşīmān oldum ki bī-fā’ide ol ḳadar naḳdi (9) aňa virdüm. Bir müddet ol ḥāl üzre mürūr itdi. Reşīd’ün (10) evlādı fevtinden ṣoňra iḫtilāf üzere olup[2379] Ṭāhir-i Ẕü’l-yemīneyn (11) Baġdād’a vālī olup geldi. Ben ol zamānda şol deňlü (12) müflis idüm ki ḳapudan ṭaşra çıḳmaġa ḳādir degül idüm. Ol eṣnāda (13) daḳḳ-ı bāb oldı, bir kimesnem yoġ idi ki ḳapuya vara. Ḫātūnuma (14) eyitdüm: ‘Ḳapu ardından naẓar eyle gör[2380] kimlerdür?’ Ol daḫi naẓar idüp:[2381] (15) ‘Bir niçe çavuşlardur.’ didi. Ḫavf itdüm ki ne ola. Āḫir[2382] ṭaşra (16) çıḳdum, ẓāhir oldı ki beni Ṭāhir[2383] ṭaleb itmiş. Benüm binidim yoġ idi, (17) baňa merkeb virdiler. Süvār olup Ṭāhir’ün ḥużūrına vardum. **[İN 80a]** (1) Beni görüp kemāl-i[2384] ta‘ẓīm eyledi ve bir ḥükm gösterdi ki (2) beni Faż̧l ṭaleb itmiş. Yazmış ki elli biň dirhem ve yigirmi at (3) virüp Aḥmed’i bu cānibe irsāl idesin. Ġāyet mesrūr (4) olup ḫānem cānibine vardum.[2385] Hemān ol gün[2386] Ḫorāsān’a teveccüh (5) itdüm. Çünki Faż̧l’uň meclisine irişdüm, ‘ale’l-fevr Me’mūn’uň (6) maḥżarına iletdi ve beni ziyāde ta‘rīf eyledi ve[2387] beni tevḳī‘-i (7) dīvān ḫıdmetine ta‘yīn itdiler. Çünkim aḫşam oldı, Faż̧l (8) beni menziline[2388] ṭaleb itdi.[2389] Eṣnā-yı kelāmda baňa eyitdi: ‘Senüňle (9) üstādum Yaḥyā

[2374] aňa AN +
[2375] baňa AN +
[2376] aňladum ki İN, NO1: ẓann iderüm ki AN
[2377] beyninde İN, NO1: mābeyninde AN
[2378] olur İN, NO1: olup ve AN
[2379] fevtinden ṣoňra iḫtilāf üzere olup İN, NO1: iḫtilāf idüp AN
[2380] gör İN, NO1 +
[2381] Ol daḫi naẓar idüp İN, NO1: eyitdi AN
[2382] didi. Ḫavf itdüm ki ne ola. Āḫir İN, NO1: Ben ḫavf iderek AN
[2383] Ṭāhir İN, NO1 +
[2384] mertebe baňa AN +
[2385] vardum İN, NO1: varup AN
[2386] gün İN, NO1: dem AN
[2387] ve İN, NO1 +
[2388] menziline İN, NO1: meclisine AN
[2389] itdi İN, NO1: idüp AN

beyninde[2390] hīç āşināllıḳ var mıdur?' Ḫātıruma (10) Yaḥyā'nuñ vaṣiyyeti gelüp **[NO1 73a]** ḳoltuġum altından ol mektūbı ki Yaḥyā (11) baña yazup virnmişdi,[2391] çıḳardum eline virdüm alup[2392] (12) seccādesi altından ol nıṣf-ı āḫarını[2393] iḫrāc idüp (13) biribirinüñ yanına ḳoyup[2394] çoḳ aġladı. Mażmūn-ı varaḳa bu (14) idi ki "Bizüm 'ömr ü devletimüz āḫir oldı, ḥālā senüñ ẓuhūruñ zamānıdur (15) ve Aḥmed'üñ ve pederi Ebū Ḫālid'üñ bizüm ẕimmetimüzde ḥuḳūḳı ṣābitdür. Biz 'ivażın[2395] (16) idemedük. **[AN 46a]** Eger oġulluḳ idüp 'ivażın idesin, mürüvvetden (17) dūr degüldür ve's-selām."

Ve min me'āṣiri'l-firāset: Eydürler ki Hārūnu'r-Reşīd **[İN 80b]** (1) bir gice ḳaṣrını ṭavāf ider idi. Nā-gāh[2396] naẓarı bir cāriye-i cemīleye (2) duş oldı ki mest ü ḫarāb yatur.[2397] Bundan esbaḳ Hārūn (3) her çend ki aňa taḳarrub[2398] murād iderdi, ol çeşm-i ġazāl andan (4) firār iderdi. Bu furṣatı ġanīmet bilüp üzerine düşdi. (5) Diledi ki bend-i izārın çöze,[2399] mulā'abe eṣnāsında üzerinden gömlegi düşdi. (6) Çün cāriye mülāyemetden ġayrı çāre bulmadı 'öẕr idüp

Mıṣra':[2400]

(7) Va'de-i vaṣlı ṣaldı ferdāya

Ṣabāḥ Hārūn bir kimesneyi (8) ol cefākeşüñ ḫıdmetine irsāl itdi ve mev'ūdı ṭaleb itdi. (9) Cāriye didi ki: "Var ḫalīfeye di ki:"[2401]

Mıṣra':

كلام الليل يمحوه النهار[2402]

(10) Çün ḳāṣıd ol[2403] kelāmı Hārūn'a irişdürdi, Hārūn[2404] bir ḫādime (11) emr

[2390] beyninde İN, NO1: mābeyninde AN
[2391] Yaḥyā baňa yazup virmişdi İN, NO1: baňa yazmış idi AN
[2392] alup İN, NO1 +
[2393] āḫirini İN, NO1: āḫiri daḥi AN
[2394] Biribirinüñ yanına ḳoyup İN, NO1: biribiri yanına getürdi ve AN
[2395] 'ivażın İN, NO1: 'öẕrin AN
[2396] mezbūruñ AN +
[2397] idi AN +
[2398] taḳarrub İN, NO1: taḳrīb AN
[2399] çöze İN, NO1: şeşe AN
[2400] Mıṣra' İN, AN: Naẓm NO1
[2401] itdi. Cāriye didi ki: "Var ḫalīfeye di ki:" İN, NO1: eyledi. Kenīzek eyitdi: "Ḫalīfeye eyidüñ" AN
[2402] Gecenin sözü gündüzü siler.
[2403] ol İN, NO1: bu AN
[2404] irişdürdi, Hārūn İN, NO1: irgördi AN

itdi ki ṭaşrada[2405] şu‘arādan[2406] kim var ise[2407] gelüp ḥāżır olsun. (12) Pes[2408] Ruḳāşī ve Ebū Muṣ‘ab ve Ebū Nuvās ḥāżır bulunup (13) içerüye girdiler. Fermān oldı[2409] ki her biri bir şi‘r diyüp bu mışra‘ı (14) tażmīn **[NO1 73b]** ideler. Her biri bir vechle tażmīn idüp birer ḳıṭ‘a (15) naẓm eyledi. Evvelā Ebū Nuvās bu ṭarz üzere naẓm itdi.[2410]

Şi‘r:

(14) و ليل اقبلت فى القصر سكرى

ولكن زين السَكر الوقار

و هز الريح ادرافا ثقالا

وغصنا فيه رمان صغار

وقد سقط الردى عن منكبيها

من التخميش وانحل الازار

فقلت لها عدينى منك وعدا

فقالت فى غد منك المزار

ولما جت مقضيا اجابه (?)

كلام اللَيل يمحوه النَهار[2411]

[İN 81a] (4) **Neṣr:** Hārūn ol iki şā‘ire baḫşiş[2412] idüp Ebū Nuvās’uñ (5) şi‘rini istimā‘ idicek ġāyet mużṭarib oldı ve rencīde (6) olup [2413]﴿وَمَا اَمْرُ فِرْعَوْنَ بِرَشِيدٍ﴾ vefḳınce Ebū Nuvās’ı şā‘iri (7) ḳatle emr itdi.[2414] Ebū Nuvās muteḥayyir olup “Cürmüm nedür?” didi.

[2405] ṭaşrada İN, NO1: ṭaşra AN
[2406] her AN +
[2407] gör AN +
[2408] Pes İN, NO1 +
[2409] Fermān oldı İN, NO1: Anlara fermān eyledi AN
[2410] naẓm eyledi. Evvelā Ebū Nuvās bu ṭarz üzere naẓm itdi. İN, NO1: derc itdi. Ebū Nuvās daḫi bu ṭarīḳ ile tażmīn eyledi AN
[2411] Bir gece sarayda iken sarhoş şekilde bana doğru yürüdü / Ama sarhoşluk ona vakurluk verdi. / Rüzgar onun kalın bacaklarını hareket ettirdi / Nar gibi göğüslerini de hareket ettirdi / Ve kıyafet omuzlarından okşamaktan dolayı düştü / Ve eteği çözülüp düştü / Ve ona dedim ki bana bir söz ver / O da bana dedi ki: Yarın seni ziyaret edeceğim. / Ertesi gün bana verdiği sözünü sorduğumda “Gündüz, gece söylenenleri yok eder.”
[2412] baḫşiş İN, NO1 +
[2413] “Hālbuki Firavun’un emri doğru değildi.” Hûd 11/97. ayetten nâkıs iktibas.
[2414] vefḳınce Ebū Nuvās şā‘iri ḳatle emr itdi. NO1: vefḳınce Ebū Nuvās’ı …. itdi İN: ḥasebince anı ḳatle fermān eyledi. AN

(8) Ḫalīfe eyitdi: Hemānā ki dün gice benümle ḳaṣrda bile idüň ve bu[2415] aḥvāli (9) re'yu'l-'ayn müşāhede itdüň." Ebū Nuvās eyitdi: "Vallāhi'l-'aẓīm (10) ben gice ḫānemde idüm." diyüp şuhūd-ı 'udūl ile müdde'āsın iṯbāt (11) idüp ḫalāṣ oldı.[2416]

Ve mine'l-ġarā'ib:[2417] Meşhūrdur ki İmām Ebū[2418] (12) Yūsuf *raḥmetu'llāhi te'ālā*[2419] *'aleyh* ki **[AN 46b]** ḳāḍī-i Baġdād idi, bir gice (13) ḳażā-yı ilāhī elli biň miṯḳāl altuna mālik oldı. Bu maḳālüň (14) beyānı oldur ki ittifāḳ Hārūn bir gice birāderi İbrāhīm bin (15) Mehdī'nüň kenīzeklerinden birine meftūn oldı. Anı otuz biň altuna (16) ṭaleb itdi. İbrāhīm yemīn itdi ki anı ne bey' ide ve ne hibe (17) ide. Ba'dehu te'emmül idüp Hārūn'uň[2420] rencīde olduġından[2421] **[İN 81b]** (1) ḥaẕer idüp Ḳāḍī Ebū Yūsuf'la müşāvere[2422] itdi. İmām Ebū Yūsuf[2423] (2) eyitdi: "Nıṣfın bey' ve nıṣf-ı **[NO1 74a]** āḫarın [2424] hibe eyle, tā kim ḫāniṯ olmayasın."[2425] (3) İbrāhīm[2426] eyle itdi. Hārūn otuz biň filoriyi bi't-tamām (4) irsāl eyledi. İbrāhīm, Hārūn'uň saṭvetinden ḫalāṣ olduġı (5) şükrāneye altunı bi't-tamām Ebū Yūsuf'a irsāl[2427] itdi. Hārūn ol (6) gice cāriyeye ta'arrus[2428] murād itdi. Lākin ḳıṣṣa-i[2429] istibrā māni' olıcaḳ[2430] (7) İmām eyitdi:[2431] "Bir ġulāma nikāḥ eyle. Ḳable'd-duḫūl ṭalāḳ virsün." (8) Andan dāḫil ol Hārūn eyle eyledi.[2432] Ġulām ṭama'a düşüp (9) cāriyeye ṭalāḳ virmedi. Aňa on biň altun va'de eyledi, (10) rāżī olmadı. Āḫir İmām[2433] eyitdi: "Ġulāmı cāriyeye hibe eyleň,[2434] (11)

[2415] olup "Cürmüm nedür?" didi. Ḫalīfe eyitdi: Hemānā ki dün gice benümle ḳaṣrda bile idüň ve bu İN, NO1: ḳalup eyitdi: "Ey ḫalīfe-i zamān benüm cürmüm nedür?" Hārūn eyitdi: "Hemānā ki sen benümle dün gice ḳaṣrda idüň ve AN
[2416] ḫalāṣ oldı İN, NO1: ḫalāṣ-ı cān eyledi AN
[2417] Ve mine'l-ġarā'ib İN, NO1: Ve mine'l-bedāyi' AN
[2418] Ebū İN, NO1 +
[2419] *te'ālā* İN, NO1 +
[2420] Harūn'uň İN, NO1 +
[2421] olduġından İN, NO1: olmasında daḫi AN
[2422] müşāvere İN, NO1: meşveret AN
[2423] Ebū Yūsuf İN, NO1: Yūsuf ḥażretleri AN
[2424] nıṣf-ı āḫirin İN, NO1: nıṣfını AN
[2425] olmayasın İN, NO1 +
[2426] daḫi AN +
[2427] şükrāneye altunı bi't-tamām Ebū Yūsuf'a irsāl İN, NO1: şükrānesine endām ile İmām[2427] Ebū Yūsuf'a mekremet AN
[2428] cāriyeye ta'arrus İN, NO1: taḳarrub AN
[2429] ḳıṣṣa-i İN, NO1: ḳażiyye-i AN
[2430] olıcaḳ İN, NO1: oldı AN
[2431] Anı AN +
[2432] eyle eyledi İN, NO1: daḫi eyle itdi AN
[2433] rāżī olmadı. Āḫir İmām İN, NO1: Aṣlā fā'ide itmedi. Ḳāḍī AN
[2434] eyleň İN, NO1: eyledi AN

nikāḥ ber-ṭaraf olsun.” Öyle idüp on biň altunı İmām’a (12) hibe itdi.[2435] Çün Reşīd kenīzeki gördi, yüz biň altun (13) görümlük virdi. Ol cāriye daḫi ṣadaḳa-i cāriyesinden Ebū Yūsuf’a[2436] (14) şükrāne on biň altun virdi. Ammā bu ḥikāyeyi *Şerḥ-i* (15) *Maḳāmāt-ı Ḥarīrī*’de āḫar vech üzre rivāyet itmişlerdür ve İbrāhīm (16) ibn Mehdī yerine[2437] ‘Īsā bin Ca‘fer’i getürmişlerdür ve kenīzeküň istibrāsı içün (17) kenīzeki āzād idüp aňa nikāḥ olunmışdur diyü naḳl olunur, vallāhu te‘ālā a‘lem.[2438]

[İN 82a] Ve min netāyici’l-menām: Cebrā’īl bin Baḫtīşū ‘ Ḥakīm[2439] rivāyet ider ki (2) yüz ḍoḳsan iki senesinüň şuhūrında Raḳḳa[2440] menzilinde Hārūn’uň (3) ḫıdmetine[2441] dāḫil oldum. Anūn kemāl-i teşvīş ve ıżṭırābın[2442] gördüm. (4) Menşe-i kelāl ve bā‘iṣ-i melālinden[2443] su’āl **[NO1 74b]** itdüm. “Dün gice bir (5) vāḳı‘a-i ġarībe gördüm, anuň ta‘bīrinden taġyīr ḥāṣıl oldı.” didi.[2444] (6) Eyitdüm “Bir ḫ̆āb sebebiyle ki buḥārāt-ı fāsideden ḥāṣıl ola, (7) teşvīş-i ḫāṭır ḳılmaḳ münāsib degüldür.”[2445] **[AN 47a]** Eyitdi: “Ey Cebrā’īl şöyle (8) gördüm ki taḫt altından bir el ẓāhir olur.[2446] Kefinde turāb ve bir nidā (9) gelür ki: ‘Ey Hārūn senüň medfenüň bu ṭoprаḳdur.’ Ben eydürem: ‘Bu (10) ne maḥaldedür?’[2447] Eydür ki: ‘Ṭūs’dadur.’ Andan ol dest nā-bedīd olur.”[2448] Çün (11) bu vāḳı‘adan az müddet geçdi, Ḫorāsān ṭarafından Rāfi‘ bin Leyṯ (12) bin Naṣr Seyyār’uň ḫurūcı ḫaberi geldi. Bi’ż-żarūrī Reşīd yüz (13) ḍoḳsan üç senesinde ol cānibe leşker çekdi. Eṯnā-yı rāhda (14) marīż oldı. Çünki Cürcān’a irişdi, marażı müştedd oldı. (15) Oranuň[2449] āb u hevāsı muḫālif olmaġın ‘ale’t-ta‘cīl merāḥil ü menāzil (16) ḳaṭ‘ idüp Ṭūs’a irişdiler. Ol eṯnāda ḫaber geldi ki Harṯeme (17) bin A‘yen, Rāfi‘ bin Leyṯ ile muḥārebe idüp Rāfi‘ muḳāvemet **[İN 82b]** (1) idemeyüp ḳarārı firāra tebdīl[2450] eyledi

---

[2435] İmām’a hibe itdi. İN, NO1: İmām Ebū Yūsuf’a virdi. AN
[2436] Ebū Yūsuf’a İN, NO1: İmām Ebū Yūsuf ḥażretlerine AN
[2437] yerine İN, NO1: bedeli AN
[2438] olunur, Vallāhu te‘ālā a‘lem. İN, NO1: olundı, Allāhu a‘lem. AN
[2439] ḥakīm İN, NO1 +
[2440] İN ve NO1 nüshalarında سرفه AN nüshasında رِقه şeklinde geçmektedir. Ancak İN ve NO1 nüshalarında daha sonra رقه şeklinde geçmektedir. Bu vesileyle Rakka şeklinde okumayı uygun gördük.
[2441] ḫıdmetine İN, NO1: ḫużūrına AN
[2442] Anuň kemāl-i teşvīş ve ıżṭırābın İN, NO1: ve anı kemāl-i teşvīşde ve ıżṭırābda AN
[2443] kelāl ve bā‘iṣ-i melālinden İN, NO1: melāl ve bā‘iṣ-i kelālinden AN
[2444] Ve ben AN +
[2445] didüm AN +
[2446] olur İN, NO1: oldı AN
[2447] ol AN +
[2448] olur İN, NO1: oldı AN
[2449] Oranuň İN, NO1: Ol ṭarafuň AN
[2450] ḳarārı firāra tebdīl İN, NO1: fırārı ḳarār üzerine iḫtiyār AN

ve birāderi Beşer giriftār (2) oldı.[2451] Hārūn emr idüp anı āk āk pārelediler.[2452] Andan bir (3) miḳdār bī-hūş olup[2453] kendüye geldi ve[2454] eyitdi: "Ey Cebrā'īl Raḳḳa'da (4) gördügüm vāḳı'a ḫātıruňda mıdur? İşde Ṭūs budur ki benüm medfenüm olsa (5) gerekdür." Pes emr itdi ki Mesrūr nām ḫādim ol **[NO1 75a]** ḫākden bir miḳdār (6) turāb getüre. Çünki getürüp Hārūn'a gösterdi ve sāḳī (7) mekşūf idi, hemān ki Hārūn gördi, āvāz itdi ki vallāhi ol (8) turāb ve ol sāḳī ki baňa[2455] vāḳı'ada gösterdiler, budur!" Buňa[2456] bināen (9) ıżṭırābı[2457] ziyāde olup[2458] üç günden ṣoňra dārü'l-ḳarāra gitdi. (10) Bu vāḳı'a yek-şenbe gicesi cemāẕi'l-evvelīde yüz ḍoḳsan üçinci senede[2459] (11) vāḳı' oldı.

Temṡīl: İmām Yāfi'ī *raḥmetu'llāhi te'ālā*[2460] *'aleyh* dimişdür:[2461] (12) Eydürler ki Muḥammed bin Sīrīn 'ilm-i ta'bīrde bī-bedel ve bī-naẓīr idi, bir gün (13) ṭa'ām yemege meşġūl iken ḫātūnı[2462] eyitdi: "Bir vāḳı'a gördüm" ṭa'āmdan (14) fāriġ olıcaḳ eyitdi: "Ne maḳūle vāḳı'a gördün?" Eyitdi: "Gördüm ki (15) ay Ṣüreyyā'ya dāḫil olmış ve bir hātif baňa eydür ki 'Var bunı İbn[2463] Sīrīn'e (16) söyle.'[2464] İbn-i Sīrīn bunı işidüp āṣüfte oldı ve[2465] ıżṭırāba (17) düşüp ḳalḳdı[2466] ellerin ḳarnına vaż' itdi. **[AN 47b]** Ḳız ḳarındaşı menşe'inden **[İN 83a]** (1) su'āl idicek eyitdi: "Bu ḫātūnuň vāḳı'asından maẓanne oldur ki (2) ben yedi güne dek āḫirete giderem." Hem ol vāḳı'anuň yedinci güninde (3) māh-ı şevvālüň cum'asında yüz onuncı senede[2467] vefāt itdi[2468] (4) *raḥmetu'llāhi 'aleyh*.

[2451] oldı İN, NO1: olup AN
[2452] Hārūn emr idüp anı ak ak pārelediler. İN, NO1: Hārūn'a getürdiler. Emr eyledi anı āk āk yaraladılar AN
[2453] bī-hūş olup İN, NO1 +
[2454] geldi ve İN, NO1: gelüp AN
[2455] vāḳı' oldı AN +
[2456] buňa İN, NO1: diyüp aňa AN
[2457] daḫi AN +
[2458] olup İN, NO1: oldı AN
[2459] senede İN, NO1: senesinde AN
[2460] te'ālā İN, NO1 +
[2461] dimişdür İN, NO1: buyurmışdur ki AN
[2462] gün ṭa'ām yemege meşġūl iken ḫātūnı İN, NO1: ḫātūn geldi. Ol maḥalde ṭa'ām yemege meşġūl idi. Ḫātūn AN
[2463] ibn İN, NO1 +
[2464] söyle İN, NO1: deyüvir AN
[2465] ve İN, NO1: 'Veyleke niçe gördüň!' didi. Ḫātūn kelāmın tekrār naḳl itdi. İbn-i Sīrīn AN
[2466] ḳalḳdı İN, NO1: yerinden ḳalḳup AN
[2467] senede İN, NO1: senesinde AN
[2468] itdi İN, NO1: eyledi AN

Eyżan:[2469] İbn-i Cevzī eydür, Aḥmed bin Manṣūr bin Mevṣıl (5) ġāyetle ḫayrlu kimesne idi ve fāżıl u ‘ālim[2470] idi. Baġdād’da bīmāristān-ı (6) ‘Ażdī’de fuḳarānuň emrāżına müdāvā ve dil-**[NO1 75b]**ḫastalaruň müdāmī (7) cerāḥatlerine merhem-i[2471] şifāya iştiġāl ider idi ve ‘ilm-i ta‘bīrden daḫi[2472] (8) behresi var idi. Bir cum‘a güni rebī‘ü’l-evvelüň yigirmisi idi (9) ve hicretüň beş yüz otuz dördi idi, bīmāristān eṭrāfında[2473] (10) bir kimesne aňa rāst geldi.[2474] Eyitdi: “Dün gice vāḳı‘amda gördüm ki (11) sen bu mevżi‘de vefāt itmişsin.” diyü bir ḫarābeye işāret (12) itdi. Ol kelām-ı mātem-encām ve ġam-ı fercāmdan bir miḳdār (13) te’emmül idüp ḥāżır olanlara eyitdi: “Āḫiret ḥaḳḳın ḥelāl eyleň (14) ve bizi du‘ādan unutmaň.” diyüp andan[2475] Cāmi‘-i Manṣūriyye’ye varup (15) cum‘a namāzın ḳıldı. Ḥīn-i mürāca‘atında ol maḳāma gelüp hemān füc’eten (16) fevt oldı.[2476]

Ve mine’s-sevāniḥ: Eydürler ki[2477] Reşīd eyitdi[2478] ki Hind’de (17) Minke nām bir ṭabīb vardur ki şifā-yı marażīde yed-i beyżā ve izāle-i emrāżda **[İN 83b]** (1) Ḥażret-i ʿĪsā miṣāl[2479] diḳḳat ve himmet ṣāḥibidür. Lā-cerem ol zamānda (2) Hind’e gidenler ile ādem[2480] irsāl idüp anuň iḥżārına himmet eyledi. (3) Ol ḥīnde Reşīd Ḫorāsān’a müteveccih idi. Ḥakīm ḥużūrına gelüp[2481] (4) mu‘āleceye şürū‘ idüp marażı küllī inḥiṭāṭ buldı.[2482] Es‘īşus (5) Ḥakīm ki Feylesof-ı Rūm u Yūnān’dur, anuň kelimāt-ı ḥikmet-āyātındandur ki (6) eydür: “‘Aceblerüm ḫalḳdan ki emrāż ḫavfından me’kūlātdan ḥaẕer iderler (7) ve ḥubb-ı cāh ile ẕünūb u ḫaṭī’āt ki mūcib-i ‘aẕāb-ı elīmdür, (8) perhīz itmezler ve[2483] iġmāż-ı ‘ayn iderler.

El-ḳıṣṣa: Ḥakīm Hindī bir **[NO1 76a]** gün (9) Rey şehrinüň meydānında ki

---

[2469] Eyżan İN, AN: Temṣīl NO1
[2470] ve fāżıl u ‘ālim İN, NO1: ‘ālim u fāżıl AN
[2471] müdāmī cerāḥatlerine merhem-i İN: cerāḥatlerine müdāmī merhem-i NO1: cerāḥatlerine merhem-i AN
[2472] daḫi İN, NO1 +
[2473] eṭrāfında İN, NO1: ḥavālīsinde AN
[2474] geldi İN, NO1: gelüp AN
[2475] du‘ādan unutmaň.” diyüp andan İN, NO1: ḫayr du‘ādan ferāmūş eylemeň.” Andan ṣoňra AN
[2476] hemān füc’eten fevt oldı. İN, NO1: füc’eten vefāt eyledi *raḥmetu’llāhi ‘aleyh*. AN
[2477] ki İN, NO1 +
[2478] eyitdi İN, NO1: işitdi AN
[2479] miṣāl İN: -’ya mānend NO1: miṣāl ‘aleyhi’s-selām AN
[2480] gidenler ile ādem İN, NO1: müteveccih olanlar ile ādemler AN
[2481] Ol ḥīnde Reşīd Ḫorāsān’a müteveccih idi. Ḥakīm ḥużūrına gelüp İN, NO1: Lā-büdd varan ādemler himmetüň ḥuṣūline irgürüp Ḫorāsān’a müteveccih oldılar. Ḥakīm-i mezbūr gelüp AN
[2482] buldı İN, NO1: bulup AN
[2483] perhīz itmezler ve İN: perhīz itmez ve AN: - NO1

hengāme mecma‘ı idi[2484], güẕer itdi. (10) Nāgāḥ bir şaḫṣ gördi ki bir ‘aẓīm ma‘rekede oturmış, elinde (11) bir dārū ṭutup **[AN 48a]** eydür ki: “Bu fülān maraża ‘ilācdur.” Ḥakīm andan[2485] (12) ta‘accüb idüp Reşīd’üñ mesāmi‘ine andan bir şemme ilḳā idüp (13) eyitdi: “Ben bilmem ki ne sebebden müslimānlar biribirinüñ ḳanını mübāḥ görürler. (14) Zīrā ki ol dārūnuñ ḫāṣıyyeti ẕikr itdügine[2486] muḫālifdür.” Reşīd (15) ol şaḫṣı ṭaleb idüp ol kārdan men‘ itdi ve emr yazup[2487] (16) eṭrāfa irsāl itdi ki min ba‘d merd-i cāhil ol maḳūle kār-ı ḫaṭīra (17) iştiġāl itmesün ve mü’minlerüñ nefsleri maḥfūẓ olsun. **[İN 84a]** (1) Āḫir[2488] çün Reşīd Ṭūs’a irişdi, Ḥakīm Hindī ile Cebrā’īl (2) Buḫtīşū‘[2489] beyninde[2490] ḫilāf vāḳı‘ oldı. Bir dārū ḫuṣūṣında (3) Hārūn Cebrā’īl’üñ kelāmıyla ‘amel itdi. Ḥakīm Hindī eyitdi: (4) “Bu ‘aḳlsız Naṣrānī ḫalīfeyi nādānlıġla helāk itdi.” Hārūn bunı (5) istimā‘ idicek āşüfte olup[2491] ol ḥīnde yürek aġrısı (6) vāḳı‘ oldı.[2492] Cebrā’īl’i ḳatle emr itdi.[2493] Cebrā’īl eyitdi: “Yarına dek (7) ṣabr eyleñ, eger eyü olmazsa ḥükm sizüñdür.” didi. Andan Ḥakīm Hindī,[2494] Reşīd’üñ (8) muḳarreblerine eyitdi: “Bu mekkār ḫalīfeyi ‘aceb aldadı. Ol, ḫod yarına (9) çıḳmaz.”[2495] Hem öyle oldı, Reşīd ol gice āḫirete gitdi.

Ve minhā: (10) Eydürler[2496] ki birgün Reşīd Cebrā’īl bin[2497] Buḫtīşū‘ı ṭaleb itdi. (11) İttifāḳ ḥāẓır bulunmadı. Reşīd ġāyetle bī-ḥużūr oldı. Ol ḥālde[2498] (12) Cebrā’īl geldi, **[NO1 76b]** Hārūn aña şemm ü nefrīn itdi. Ol eyitdi: (13) “Eger beni ‘ammuñ oġlı İbrāhīm bin Ṣāliḥ içün[2499] ṭaleb iderseñ (14) anuñ ḥayātından bir ramaḳ ḳalmışdur.”

Mışra‘:

Mülk-i dünyāda iḳāmet (15) niyyeti[2500] oldı tamām

[2484] idi İN, NO1: ider AN
[2485] ‘ilācdur.” Ḥakīm andan İN, NO1: devādur ve fülān ‘arża ‘ilācdur.” Ḥakīm-i mezbūr daḫi AN
[2486] ziyādesiyle AN +
[2487] yazup İN, NO kitābet itdirüp AN
[2488] Āḫir İN, NO1 +
[2489] Abbâsîler döneminde hekim olarak ün yapan bir Nestûrî Hristiyan ailesinin adı. Hasan Doğruyol, “Buhtîşû’”, *DİA*, C.: 6, ss. 378.
[2490] beyninde İN, NO1: mābeyninde AN
[2491] olup İN, NO1: oldı AN
[2492] oldı İN, NO1: olup AN
[2493] itdi İN, NO1: eyledi AN
[2494] didi. Andan Ḥakīm Hindī İN, NO1: Ḥakīm AN
[2495] çıḳmaz İN, NO1: ḳalmaz AN
[2496] Eydürler İN, NO1: Eydür AN
[2497] bin İN, NO1 +
[2498] Ol ḥālde İN: Ol ḥāletde AN: - NO1
[2499] içün İN, NO1: ecliyçün AN
[2500] niyyeti İN, NO1: müddeti AN

Reşīd ol vaḳt ṭa‘ām yemege meşġūl (16) idi. Su’āl itdi ki “İbrāhīm’üñ ḥāli niçedür?” Cebrā’īl eyitdi: (17) “Yatsu zamānına dek ḳalmışdur.” Reşīd ṭa‘ām yemeden geçüp **[İN 84b]** (1) cez‘ u fez‘a başladı. Ca‘fer-i Bermekī Reşīd’üñ bu ıżṭırābın (2) göricek[2501] Ḥakīm Hindū’yı İbrāhīm’üñ ḥużūrına irsāl itdi.[2502] (3) Ḥakīm[2503] gelüp “Aṣlā İbrāhīm’üñ nesnesi yoḳdur.” diyü eymān-ı muġallaẓa (4) ile kelāmın mü’ekkid[2504] eyledi. Yatsu namāzı zamānı[2505] olıcaḳ İbrāhīm’üñ (5) ḫānesinden nevḥa ve bükā’ ẓāhir oldı. Reşīd, Ḥakīm Hindū’yı (6) istiḥżār[2506] idüp nā-sezā[2507] söyledi. Ḥakīm-i meẕkūr[2508] İbrāhīm’üñ (7) **[AN 48b]** ölmemesinden mübālaġa idüp eyitdi: “İster misiz ki ḥaḳīḳat ḥāli (8) size[2509] iẓhār idem?” Cümle ḳalḳup İbrāhīm’üñ ḫānesine vardılar. (9) Ḥakīm bir igne ile İbrāhīm’üñ baş barmaġına dürtdi.[2510] İbrāhīm ayaġın (10) çekdi. Ḥakīm eyitdi: “Ey cemā‘at hīç ölen ādem elemi ḥiss[2511] (11) ider mi?” “İtmez” didiler. Pes[2512] ḥakīm bir miḳdār günlügi[2513] İbrāhīm’üñ (12) burnına buḫūr itdi,[2514] aḳṣırup ḳalḳdı, oturdı. Reşīd (13) bundan ta‘accüb itdi ve su’āl eyledi ki:[2515] “Ne ḥālde idüñ?” İbrāhīm (14) eyitdi: “Bir laṭīf rāḥatlıḳ ile ḫ̌āba vardum ki müddet-i ‘ömrümde (15) ol maḳūle leẕīẕ ḫ̌āb[2516] vāḳı‘ olmadı. Andan vāḳı‘a gördüm ki (16) bir kelb gelüp[2517] baña ḳaṣd eyledi ve barmaġum ısırdı. Ol ıżṭırābdan (17) uyandum.” didi. Bu vāḳı‘adan ṣoñra **[NO1 77a]** İbrāhīm niçe yıllar ṣaġ olup **[İN 85a]** (1) Mıṣr’a ḥākim oldı ve anda fevt oldı.[2518]

Beyt:

[2501] ıżṭırābın göricek İN, NO1: miḥnet ü ıżṭırābın görüp AN
[2502] itdi İN, NO1: eyledi AN
[2503] Hindī AN +
[2504] kelāmın mü’ekkid İN, NO: yemīnler AN
[2505] zamānı İN, NO1: vaḳti AN
[2506] istiḥżār İN, NO1: iḥżār AN
[2507] sözler AN +
[2508] meẕkūr İN, NO1 +
[2509] size İN, NO1: sizlere AN
[2510] dürtdi İN, NO1: batırdı AN
[2511] ölen ādem elemi ḥiss İN, NO1: ölü elem iḥsās AN
[2512] Pes İN, NO1 +
[2513] *is.* Tütsü için kullanılan bir çeşit ağaç sakızı.
[2514] buḫūr itdi İN, NO1: tütsi virdi AN
[2515] bundan ta‘accüb itdi ve su’āl eyledi ki İN: bundan …idüp su’āl itdi NO1: bunı görüp ta‘accüb eyledi ve su’āl itdi ki AN
[2516] müddet-i ‘ömrümde ol maḳūle leẕīẕ ḫ̌āb İN, NO1: ‘ömrümde bu maḳūle leẕīẕ uyḳu AN
[2517] gelüp İN, NO1+
[2518] olup Mıṣr’a ḥākim oldı ve anda fevt oldı. İN, NO1: ḳalup ve Mıṣr ḥākimi olup Mıṣr’da vefāt eyledi. AN

Eger biñ yıl ola (2) ‘ömrüñ eger yüz

Ser-encām urısarsın[2519] ṭoprağa yüz

Ve minhā: İbn-i (3) Cevzī eydür, beş yüz otuz dördünci senede[2520] bir ehl-i ḫayr kimesne (4) Bāb-ı Ezec ehlinden fevt oldı.[2521] Münādī[2522] meyyit namāzına[2523] nidā (5) idüp[2524] ḫalāyıḳ Ḥażret-i Şeyḫ ‘Abdü’l-ḳādir-i Geylānī ḳuddise sırruhu’l- (6) ‘azīz Medresesi’ne cem‘ oldı. Meẕkūrı[2525] ġasl iderken nā-gāh[2526] aḳşırup[2527] (7) kendüye geldi[2528] ve[2529] bir müddet ḥayātda oldı.[2530]

Eyżan: İmām Yāfi‘ī (8) *raḥmetu’llāhi ‘aleyh* rivāyet ider ki çün Ya‘ḳūb bin Bāḥşūn (9) vefāt itdi.[2531] Ḳaṣd itdiler[2532] ki anı ġasl ideler; gördiler ki[2533] ayaġınuñ (10) bir damarı ḥareket ider, ġaslden[2534], bir miḳdār te’ḫīr itdiler. Hemān-dem (11) ḳalḳdı bulamaç ṭaleb itdi ve içüp didi ki:[2535] “Rūḥumı āsumāna (12) götürdiler.[2536] ‘Bir ġayrı vaḳte ta‘yīn olunmışdur.’ diyü yine te’ḫīr idüp (13) cesede redd itdiler.”[2537] Ḥāżırān istimā‘ idüp ta‘accüb itdiler.[2538]

(14) **Ve minhā:** Eydürler ki Reşīd’üñ bir cāriyesine[2539] bir maraż ‘ārıż (15) oldı ki aṣlā[2540] elin taḥrīk idemez ve nicesin[2541] yumamaz idi. (16) Cümle eṭıbbā ‘ilācında ‘āciz ḳaldı[2542] ve ol bābda yed-i beyżā gösterdiler, (17) fā’ide olmadı.[2543] Āḫir Cebrā’īl

---

[2519] urısarsın İN, NO1: urdı sürersin AN
[2520] senede İN, NO1: senesinde AN
[2521] fevt oldı İN, NO1: vefāt eyledi AN
[2522] münādī İN, NO1: münādīler AN
[2523] diyü AN +
[2524] cümle AN +
[2525] Meẕkūrı İN, NO1: Meẕkūr kimesneyi AN
[2526] ol mevtā AN +
[2527] ḳalḳdı AN +
[2528] kendüye geldi İN, NO1 +
[2529] andan ṣoñra AN +
[2530] oldı İN, NO1: ḳaldı AN
[2531] itdi İN, NO1: eyledi AN
[2532] itdiler İN, NO1: eylediler AN
[2533] ki İN, NO1 +
[2534] ġaslden İN, NO1: yumadılar AN
[2535] ṭaleb itdi ve içüp didi ki İN, NO1: ve sıvıḳ ṭaleb eyledi ve içdi ve eyitdi AN
[2536] götürdiler İN, NO1: itdiler AN
[2537] didi AN +
[2538] itdiler İN, NO1: eylediler AN
[2539] bir cāriyesine İN, NO1: cāriyelerinden birine AN
[2540] aṣlā İN, NO1: bir vech ile AN
[2541] idemez ve nicesin İN: idemezdi … NO1: idüp nicesin daḫi AN
[2542] ḳaldı İN, NO1: ḳaldılar AN
[2543] olmadı İN, NO1: itmedi AN

[AN 49a] Buḫtīşū‘ eyitdi: “Eger ‘ayb itmezseňüz[2544] **[İN 85b]** (1) bir ‘ilāc ḳaldı ideyim. İḥtimāldür ki fā’idesi ola.”[2545] Reşīd (2) ol ḥīnde cāriyeyi iḥżār eyledi. Cebrā’īl cāriyenüň başın örtüp (3) elin uçḳurına urdı, tā kim ḥall ide. Cāriyenüň nihādında (4) ‘ırḳ-ı ḥamiyyet ḥarekete geldi.[2546] Bir uġurdan[2547] elin uzadup men‘ ṣadedinde (5) oldı. Ol sebeb ile maraż def‘ oldı. **[NO1 77b]** Pes[2548] ḥakīm eyitdi: (6) “Müdde‘ā ḥāṣıl oldı.” Reşīd cāriyeye emr itdi iki pençesin (7) ḳapaya. Ol daḫi[2549] açup ḳapadı. Ḥāżır olanlar ta‘accüb itdiler. Pes[2550] Hārūn (8) ṭabībe beş yüz altun iḥsān itdi.[2551]

Temṣīl: *Levāmi‘ü’l-İşrāḳ-ı* (9) *Celālī*’de meẕkūrdur ki Manṣūr bin Nūḥ ki mülūk-i Sāmānī’dendür, (10) sill[2552] marażına mübtelā oldı. Şöyle ki ḳıyām ve ḳu‘ūda ḳādir degül[2553] idi. (11) Cumhūr-ı eṭibbā envā‘-ı[2554] mu‘ālecāt ve mü‘āvāt idüp fā’ide olmayup[2555] (12) iẓhār-ı ‘acz itdiler. Bi’ż-żarūrī Muḥammed bin Zekeriyyā-yı Erḥabī[2556] ki ḥaẕāḳat (13) ve mahāreti[2557] meşhūr olmış idi, da‘vet eylediler.[2558] Ol daḫi ṣāḥib-i (14) taḫtuň emrine imtiṯāl idüp geldi. Çünkim marażı ḫıṭṭa-i mu‘āleceden (15) ḫāric idi,[2559] mu‘ālece-i cismānīyi terk idüp mu‘ālece-i rūḥānīyeye (16) teveccüh itdi. Pes em itdi,[2560] pādişāhı ḥammāma iletüp ıssı (17) ḫalvetde yaturdılar.[2561] Bir sā‘atden ṣoňra ḥakīm-i mezbūr eline[2562] ḳılıç alup **[İN 86a]** (1) mestāne[2563] şeklinde ḥammāmuň içine girüp pādişāhuň ḫalvetine[2564] ‘azm (2) itdi. Pādişāhuň ḫod[2565] ‘urūḳına eṯer-i ḥarāret ve a‘żāsına[2566] (3) süḫūnet te’ṯīr idüp az çoḳ balġam iḫlāl bulmuşdı. Ḥakīm (4) sarḫoş, yalın

---

[2544] ‘ayb itmezseňüz İN, NO1: beni ‘ayıblamazsaňuz AN
[2545] ḳaldı ideyim. İḥtimāldür ki fā’idesi ola.” İN, NO1: fikr itdüm iḥtimāldür ki fā’ide ide. AN
[2546] geldi İN, NO1: gelüp AN
[2547] uġurdan İN, NO1: uġradan AN
[2548] Pes İN, NO1 +
[2549] ḳapaya. Ol daḫi İN, NO1 +
[2550] Ḥāżır olanlar ta‘accüb itdiler. Pes İN, NO1: Ḥāżırān ta‘accüb eylediler. AN
[2551] beş yüz altun iḥsān itdi. İN, NO1: iḥsān-ı fırāvān itdi. AN
[2552] sill İN, NO1: mefāṣıl AN
[2553] degül İN, NO1: olunmaz AN
[2554] envā‘-ı İN, NO1: dürlü AN
[2555] mü‘āvāt idüp fā’ide olmayup İN, NO1: müdāvāt eyledükten ṣoňra AN
[2556] -yı Erḥabī İN, NO1 +
[2557] eṭrāfda AN +
[2558] da‘vet eylediler İN, NO1: anı da‘vet itdiler AN
[2559] ḫāric idi İN: ḫāric gördi AN: bīrūn idi NO1
[2560] Pes emr itdi İN, NO1 +
[2561] ḫalvetde yaturdılar İN, NO1: ḫalvetinde ḳodı AN
[2562] ḥakīm-i mezbūr eline İN, NO1: eline bir AN
[2563] mestāne İN, NO1: sarḫoş AN
[2564] pādişāhuň ḫalvetine İN, NO1: pādişāh ṭarafına AN
[2565] ḫod İN, NO +
[2566] a‘żāsına İN, NO1: a‘ṣābına nev‘-i AN

ḳılıçla pādişāha hücūm idicek ḥarāret ġażabına[2567] (5) daḫi müştedd olmaġla[2568] ḥarāret-i ‘azīziyye[2569] müşte‘il oldı ve mevādd-ı (6) fesād-ı balġamı ki a‘ṣāb u mefāṣılda idi, taḥlīl olup (7) bir uġurdan pādişāh cān havliyle def‘ itmekiçün ḳalḳup (8) **[NO1 78a]** oturdı.[2570] Ḥakīm elinden şemşīri bıraġup ṭaşra çıḳdı[2571] (9) ve muḳarrebān-ı sulṭāna müjde eyledi[2572] ki pādişāh ṣıḥḥat buldı. Ol demde (10) vaṭan-ı aṣlīsine mürāca‘at itdi.

Ve mine’l-veḳāyi‘: Eydürler ki Reşīd (11) maraż-ı mevtinde yanında olan ḫazāyin[2573] ve cebeḫāneyi Me’mūn’a vaṣiyyet (12) itdi ki ol vaḳt Merv’de idi.[2574] Fażl bin Rebī‘ ki vezīri idi, (13) anuň ḫilāfın idüp cümlesin Muḥammed Emīn’e iletüp anı ifsād eyledi.[2575] (14) Tā kim kār ol mertebeye irişdi ki Muḥammed Emīn’i **[AN 49b]** ḳatl idüp (15) etbā‘uň cümle helāk eylediler. Me’mūn Baġdād’a gelüp Fażl’ı ele getürmege (16) ḳaṣd eyledi ve bu mühimme-i maḫṣūṣ[a]larından Şāhek bin Sendī nām kimesneyi (17) ta‘yīn itdi.[2576] Fażl bin Rebī‘ Baġdād’da gizlü idi. Bir müddetden ṣoňra **[İN 86b]** (1) Şāhek anı ele getürüp Me’mūn’uň ḥużūrına geldi.[2577] Me’mūn[2578] (2) anuň cerīde-i cürmine ḳalem-i ‘afv[2579] çekdi ve eyyām-ı miḥnetinde ve hemgām-ı şiddetinde (3) olan aḥvālinden su’āl itdi. Fażl eyitdi: “Ol evḳātde ki (4) baňa ḳıyāmetden bir nişāne idi, bir gün murād itdüm ki menzilüm tebdīl (5) idem. Ṭaşra çıḳduḳda nā-gāh bir piyāde ve bir süvār baňa duş oldı.[2580] (6) Ol piyāde beni bilüp süvāra i‘lām itdi. İkisi daḫi[2581] baňa (7) ḳaṣd eyledi. Ben de[2582] arḳamda bir çuval götürüp ḥammāl şeklinde idüm.[2583] (8) Çuvalı taḥrīk itdüm. Ol kimesnenüň atı ürküp[2584] ṣāḥibin yere (9) urdı.[2585] Piyāde

---

[2567] az çoḳ balġam iḫlāl bulmuşdı. Ḥakīm sarḫoş, yalın ḳılıçla pādişāha hücūm idicek ḥarāret ġażabına İN, NO1: ma‘-hāẕā ḥarāret ġażabı AN
[2568] olmaġla İN: olıcaḳ NO1: oldı. Andan AN
[2569] ‘azīziyye İN, NO1: ‘azīzi AN
[2570] uġurdan pādişāh cān havliyle def‘ itmekiçün ḳalḳup oturdı. İN, NO1: uġradan ḳalḳup anı def‘ ṣadedinde oldı AN
[2571] çıḳdı İN, NO1: vardı AN
[2572] müjde eyledi İN, NO1: muştuladı AN
[2573] ḫazāyin İN, NO1: ḫazzān AN
[2574] idi İN, NO1: olurdı AN
[2575] Tā kim Me’mūn’uň ismin ḫuṭbede ẕikr olunmadan men‘ eyledi. AN +
[2576] itdi İN, NO1: eyledi AN
[2577] geldi İN, NO1: yetürdi AN
[2578] raḳam-ı ‘afvı AN +
[2579] ḳalem-i ‘afv İN, NO1 +
[2580] oldı İN, NO1: oldılar AN
[2581] daḫi İN, NO1 +
[2582] eyledi. Ben de İN: eylediler. Ben de NO1: itdiler. Benümde AN
[2583] şeklinde idüm İN, NO1: şekline girmişidüm AN
[2584] ürküp İN, NO1: ḳorḳup AN
[2585] urdı İN, AN: urup ḳaçdı NO1

daḫi[2586] aňa meşġūl olıcaḳ ben var ḳuvvetüm ve nihāyet-i (10) ṭāḳatim **[NO1 78b]** olduḳça[2587] firār itdüm. Bir ḫāne ḳapusına geldüm içeri girdüm,[2588] (11) bir ‘acūze gördüm. Andan meded ṭaleb itdüm. Ol ḫātūn baňa raḥm idüp (12) beni içerü ḳoyup bir yüksek yere çıḳardı ve baňa bir nesne döşeyüp (13) kendü[2589] ṭaşra gitdi. Ol ḥālde ol süvār gelüp beni ṭutmaġa ḳaṣd (14) idüp atdan düşdügin beyān itdi. Bu kelāmı istimā‘ (15) itdükde ‘aḳlum[2590] gitdi. Nā-gāh bī-iḫtiyār aḳṣırdum. Ol ḥerīf[2591] işidüp (16) eyitdi: “Yuḳaruda olan kimdür?” Ol ża‘īfe eyitdi: “Birāder-zādemdür (17) yolda gelürken ḥarāmīler ṣoymış, çıplāḳdur anuňçün ṭaşra çıḳmaz.” didi.[2592] **[İN 87a]** (1) Ol ṣaḫṣ eyitdi: “Benüm ṣevbimi al götür, giysün göreyin kimdür?”[2593] (2) Ḫātūn eyitdi: “Minnetdür ammā nihāyet[2594] açdur ben anuňçün bu arada (3) dururam ki bir āşınā gele tā kim[2595] bāzārdan[2596] bir miḳdār ṭa‘ām getüre.[2597] (4) Yesün andan ṣoňra[2598] ḥużūrıňa gelsün.” Çünki ol merd ṭa‘ām (5) getürmege gitdi, ol pīre-zen yuḳarı gelüp eyitdi: “Şeyḫ, (6) ol ḳaçḳun yoḫsa sen misün?” “Ne‘am” didüm. Eyitdi:[2599] “Var imdi (7) bir cānibe firār eyle.” Ben kemāl-i ḥayret ve ıżṭırāb ile ṭaşra çıḳdum ve serāsīme (8) deverān itdüm.[2600] Āḫirü’l-emr bir ‘ālī[2601] sarāy ḳapusına irişdüm. (9) İstirāḥat içün bir miḳdār oṭurdum. Nā-gāh raḫş kütürdüsi (10) **[AN 50a]** işitdüm. Ḫavfumdan[2602] dehlīze girüp bir kūşede siňdüm gördüm (11) Şāhek süvār olmış, içerü girdi ve[2603] beni görüp ta‘accüb itdi.

(12) **Naẓm:**[2604]

[2586] Piyāde daḫi İN, NO1: Ol biri AN
[2587] tāḳatim olduḳça İN, NO1: tāḳatimce AN
[2588] geldüm içeri girdüm, İN: gelüp içerü girdüm NO1: gelüp AN
[2589] kendü İN, NO1: ve kendüsi yanımdan AN
[2590] başumdan AN +
[2591] ḥerīf İN, NO1: kişi AN
[2592] anuňçün ṭaşra çıḳmaz.” didi İN, NO1: ve ṭaşra gelmege ḳādir degildür.” AN
[2593] al götür, giysün göreyin kimdür?” İN: … göreyim… NO1: ilet, giysün görelüm ne maḳūle kimesne?” AN
[2594] nihāyet İN, NO1: ġāyet AN
[2595] tā kim İN, NO1 +
[2596] bāzārdan İN, NO1: aňa AN
[2597] Ḫālā bu yüzügi al ve çārşūdan ṭa‘ām getür ki bir miḳdār AN +
[2598] ṣoňra İN, NO1 +
[2599] Eyitdi İN, NO1 +
[2600] ve serāsīme deverān itdüm. İN, NO1 +
[2601] ‘ālī İN, NO1 +
[2602] raḫş kütürdüsi işitdüm. Ḫavfumdan İN, NO1: bir raḫş ṣadāsın işitdüm. Ziyādesiyle ḫavfumdan ben AN
[2603] girdi ve İN: girdi NO1: - AN
[2604] Naẓm İN, NO1: Beyt AN

Yār ḫānemde vü ben ser-gerdān

Ṭalebinde gezerüm gerd-i cihān

(13) **Neṣr:**[2605] **[NO1 79a]** [2606]﴿ذٰلِكَ فَضْلُ اللهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ﴾ "Ey Faẕl buraya neden (14) geldüň?" "Beni ḫod ḫalīfe seni tefaḫḫuṣla tayīn eyledi." İçerüye iletüp (15) aḥvālüm su'āl[2607] ve 'ṭa'ām iḥżār eyledi. Ben eyitdüm: "Ṭa'āmuňa ne vechle (16) el uzadam?" Eyitdi: "Faẕl ve merḥamet ümīdiyle." Üç gün (17) beni[2608] żiyāfet idüp envā'-ı telaṭṭuf ve merdümlük itdi."[2609] Andan eyitdi: **[İN 87b]** (1) "Her ne yere murād idersüň, muḫtārsun." Ben andan gidüp (2) bir tācirüň ḫānesine vardum ki devletüm zamānunda aňa küllī ri'āyetler (3) itmiş idüm. Beni görüp mesrūr oldı ve beni içerüye[2610] (4) ḳoyup kendi gitdi. Meger Dārü'l-Ḫilāfe'ye varup beni ḫalīfeye 'arż u[2611] (5) i'lām itmiş. Şāhek[2612] gelüp beni[2613] ḥużūruňuza getürdi.

Ḥikmet: (6) Her kimüň[2614] ki 'aḳl u ḫıredden behresi ola,[2615] ẓıll-ı ġamām ve ẓulm-ı ẓalām (7) ve muḥabbet-i 'avāma i'timād itmez. Zīrā 'ale'l-fevr zā'il olur.

Naẓm:[2616]

(8) Merdüm-i nādāna iden i'timād

Belki hevāya ider ol istinād

(9) **Neṣr:**[2617] Me'mūn, Şāhek'e istiḥsān idüp eyitdi: "Eger Şāhek'de bu (10) ḳābiliyyet olmasa bizüm ḳatımuzda bu taḳarrubı bulmaz idüň.[2618] Ve ol 'acūzeye (11) vāfir in'ām u iḥsān idüp[2619] ol bāzergānı zecr ve tevbīḫ[2620] (12) eyledi ve Baġdād'dan nefy[2621] eyledi.

[2605] Neṣr AN +
[2606] İşte bu, Allâh'ın fazl (u ihsan)'ıdır ki, onu dilediği kimseye verir. Cuma 62/4. ayetten nâkıs iktibas.
[2607] geldüň?" "Beni ḫod ḫalīfe seni tefaḫḫuṣla tayīn eyledi." İçerüye iletüp aḥvālüm su'āl İN, NO1: düşdüň? Ben seni penāh idinüp geldüm." Baňa ta'ẓīm idüp telaṭṭuf eyledi. Beni içerüye iletüp aḥvālüm su'āl eyledi AN
[2608] beni İN, NO1: baňa AN
[2609] itdi İN, NO1: eyledi AN
[2610] beni içerüye İN, NO1: içerüde AN
[2611] 'arż u NO1+
[2612] daḫi AN +
[2613] beni İN, NO1 +
[2614] kimüň İN, NO1: kim AN
[2615] behresi ola İN,NO1: behre vü naṣībi vardur AN
[2616] Naẓm İN, NO1: Beyt AN
[2617] Neṣr +
[2618] bulmaz idüň İN, NO1: ḥāṣıl itmezdi AN
[2619] idüp İN, AN: itdi ve NO1
[2620] -i belīġ AN +
[2621] nefy İN, NO1: iḫrāc AN

Ve mine'l veḳāyi': Eydürler ki Muḥammed Emīn (13) bin Reşīd ki[2622] reşīd degül idi, yigirmi iki yaşında tamām-ı şebābınuň (14) 'unfuvānında ve kemāl-i kāmrānīde babasınuň velī'ahd itmesiyle (15) serīr-i cihān-bānīde ḳarār ṭutdı ve hevā vü heves-i civānī muḳteżāsıyla (16) lehv ü lu'be meşġūl[2623] ve 'ayş u ṭaraba mecbūl[2624] olup **[NO1 79b]** aṣlā umūr-ı memleketi[2625] [der-ḫāṭır itmeyüp][2626] (17) bi'l-külliyye ferāmūş idüp sūy-ı tedbīrinden zimām-ı kārı daḫi[2627] nisvān u civānān **[İN 88a]** (1) eline teslīm itmiş idi.[2628] Vüzerā vü aḥbābınuň nuṣḥ u[2629] pendi aṣlā (2) te's̱īr itmez idi.

Naẓm:[2630]

Dīvānelerüz ṣūfī bize ḳılma naṣīḥat

Bir (3) 'āḳil olan kimseye var vir sen[2631] o pendi

Nes̱r:[2632] **[AN 50b]** 'Alī bin 'Īsā (4) bin Māhān ki Emīn cānibinden ser'asker idi, Ṭāhir-i Ẕü'l-yemīneyn elinde (5) ḳatl olındı[2633] ve her leşker ki andan ṣoňra irsāl itdi, maġlūb oldı. (6) Çünkim Ṭāhir Ḥalvān 'uḳbesine irişdi, Herş̱eme bin A'yen Me'mūn (7) ṭarafından ve[2634] Nehrevān yolından müteveccih olup Baġdād'da varup (8) birbiriyle[2635] mülāḳāt idüp ittifāḳla Baġdād'ı muḥāṣara eylediler. Ehl-i (9) Baġdād ġāyet mużāyaḳa çekdiler.[2636] Emīn'üň ekş̱er ümerāsı ve leşkeri (10) andan yüz döndürüp Ṭāhir'üň yanına vardılar. Lā-cerem Emīn (11) emān dilemekden ġayrı çāre bulmadı. Kendü ādemleriyle meşveret (12) itdi. Cümle yanında olan erkān-ı devlet Ṭāhir'e varmaġı (13) münāsib gördiler. Ammā ol Herş̱eme ṭarafına meyl itdi ve emr-i ḳażā (14) vü ḳaderden ġāfil oldı.[2637]

Naẓm:[2638]

[2622] veled-i AN +
[2623] meşġūl İN, NO1 +
[2624] mecbūl İN, NO: meşġūl AN
[2625] daḫi AN +
[2626] Metinde anlam icabı tarafımızca eklenmiştir.
[2627] daḫi AN +
[2628] ve daḫi AN +
[2629] aḥbābınuň nuṣḥ u İN: aḥbābuň … NO1: ümenāsınuň kelām ve nuṣḥ-ı AN
[2630] Naẓm İN NO1: Beyt AN
[2631] sen İN, NO1 +
[2632] Neş̱r İN, NO1 +
[2633] olundı NO1, AN +
[2634] ve İN: ve Herş̱eme AN: - NO1
[2635] varup birbiriyle NO1 +
[2636] ġāyet mużāyaḳa çekdiler. İN, NO1: -'a ġāyet mużāyaḳa ḥāṣıl oldı AN
[2637] Ammā ol Herş̱eme ṭarafına meyl itdi ve emr-i ḳażā (14) vü ḳaderden ġāfil oldı. İN: …. idi AN: - NO1
[2638] اخی شیرازی 'ye ait.

عنان کار نه در دست مصلحت بین است

عنان بدست قضا ده که مصلحت اینست[2639]

Neṣr:[2640] Cümlesi bu bābda (16) mübālaġa itdiler. Emīn eyitdi: "Ṭāhir'den göñlüm ḳatı ḫavf ider. Zīrā gice (17) vāḳı'ada gördüm ki[2641] ben bir dīvār üzre oṭurur idüm.[2642] Ṭāhir anuñ **[İN 88b]** (1) esāsını ḳazmaġa diḳḳat ider idi. Nā-gāh dīvār[2643] yıḳıldı ve başumdan (2) 'amāmem düşdi."

El-ḳıṣṣa: Bir gice bir zevraḳa bindi[2644] ki Herṣeme'ye vara. (3) Ṭāhir'üñ ḳulları puṣuda **[NO1 80a]** imiş. Emīn'üñ[2645] 'aḳabinden irişüp (4) zevraḳı deldiler, ṣuyla māl-ā-māl oldı. Emīn cān ḫavfından (5) kendüyi ṣuya atdı. Ṭāhir'üñ ġulāmlarından Ḳureyş Dendāre nām ġulām (6) anı ḳatl itdi. Ammā *Tārīḫ-i Āl-i 'Abbās*'da Aḥmed bin[2646] Selām'dan naḳl (7) olunur ki eydür:[2647] "Ṭāhir'üñ ādemleri bizi aḫẕ idüp bāġlu bir eve (8) iletdiler. Çünkim giceden bir miḳdār zamān[2648] geçdi, atlu ṭapurdısı (9) peydā oldı. Gelüp ol sarāyuñ ḳapusın daḳḳ itdiler. Bir uġurdan[2649] (10) ġulāmān feryād[2650] itdiler ki "İşte Ẕübeyde'nüñ oġlı!" Ol eṣnāda (11) Emīn'i baş açuḳ ve yalın ayaḳ getürdiler. Gördüm ki üzerinde āṣār-ı idbār (12) ẓāhir olmış idi ve kemāl-i ḫavfından ditrer idi. Ben aña tesliyet (13) ider idüm. Nā-gāh bir cemā'at 'Acemī tekellüm iderek geldiler. Ellerinde yalın (14) ḳılıçları var idi.[2651] Ben ġāyet-i dehşetümden bir ḥaṣīrı ve ol bir (15) yaṣduġı[2652] penāh idindüm.[2653] Anı tīġla pāreleyüp başın kesüp (16) götürdiler[2654] gitdiler. Baña aṣlā ta'arruż **[AN 51a]** itmediler." Girü ol

[2639] İşin eğeri iş yapanın elinde değil
Eğeri kaderin eline bırak ki doğrusu budur
[2640] Neṣr AN +
[2641] gördüm ki NO1: gördüm İN: - AN
[2642] oturur idüm İN: oṭurdum AN: otururum NO1
[2643] dīvār İN, AN +
[2644] bindi İN: süvār oldı AN: binüp teveccüh itdi NO1
[2645] imiş. Emīn'üñ İN, NO1: itmişler idi AN
[2646] bin İN, NO1 +
[2647] olunur ki eydür İN, NO1: olunup eydür ki AN
[2648] zamān İN, NO1 +
[2649] uġurdan İN, NO1: uġradan AN
[2650] ü fiġān AN +
[2651] idi İN, NO1 +
[2652] ḥaṣīrı ve ol bir yaṣduġı İN, NO1: ḥaṣīr AN
[2653] idindük İN: idük NO1: idindüm. Ol daḫi bir yaṣdığı penāh idinmiş idi. AN
[2654] götürdiler İN, NO1 +

naḳl eyler[2655] ki: (17) "Ol eyyāmda birgün Emīn[2656] 'ammisi İbrāhīm bin Mehdī ile Dicle kenārında **[İN 89a]** (1) oṭurur idi. Ġāyet ḫoş-feżā ve laṭīf-hevā olmaġın göñli (2) şarāba meyl itdi. Çünkim sarḫoş oldı, İbrāhīm teġannīye başladı.[2657] (3) Emīn'üñ[2658] Ża'ife nām bir cāriyesi[2659] var idi, anı ṭaleb itdi. İttifāḳ (4) ol cāriye her ne maḳūle elḥān[2660] itse irtiḥāl[2661] ve sūy-i me'āl müş'ir idi. (5) Emīn ol kelāmdan **[NO1 80b]** bir ḥāl aḫẕ ider idi. Āḫir[2662] cāriyeyi ḳodı. (6) Çünkim gitmege ḳalḳdı,[2663] etegi bir billūr ḳadeḥe ḍoḳundı ki ol ḳadeḥi Emīn[2664] ġāyet (7) severdi ve ḳadeḥ pārelendi. Emīn İbrāhīm'e eyitdi: "Gördüñ mi (8) bu kenīzek neler söyledi ve ḳadeḥ nice ḳırıldı?[2665] Vallāhi gümānum yoḳdur ki bu mehlekeden (9) cān ḫalāṣ idem." Bu sözde iken bir kimesneden bu āyet-i kerīmeyi (10) istimā' itdiler ki: [2666]﴿قُضِيَ الْأَمْرُ الَّذِي فِيهِ تَسْتَفْتِيَانِ﴾ Emīn daḫi ziyāde (11) munfa'il oldı. Ḳalḳup derūn-ı ḫāneye gitdi.[2667] İki yüz ḍoḳsan (12) sekizinde[2668] Ṭāhir'üñ ġulāmları eline düşdi. [2669]إذا لم تسا عد المقادير ضرت التدابير (13) ve eydürler ki: Hem ol günde ki gicesi ḳatl olunsa gerek. (14) Cāmesinde büt buldılar. "Bu nedür?" diyü su'āl itdi. Eyitdiler[2670] ki: "Bu bir (15) ḫayvāndur[2671] ki fuḳarānuñ ekṣer libāslarında olur." Emīn[2672] eyitdi: [2673]أعوذ بالله من ذوال النعم

(16) **Naẓm:**[2674]

Zamānuñ inḳılābundan ta'accüb itmeñüz kim çerḫ

(17) Bunuñ gibi hezārān kār görmişdür cihān içre

Ve mine'l-veḳāyi':[İN 89b] (1) Çün İbrāhīm bin el-Mehdī iki yüz iki

---

[2655] eyler İN, NO1: ider AN
[2656] Emīn İN, NO1 +
[2657] başladı İN, NO1: meyl eyledi AN
[2658] daḫi AN +
[2659] cāriyesi İN, NO1: kenīzeki AN
[2660] ilḥān İN, NO1: irticāl AN
[2661] -i ḥāl AN +
[2662] bir ḥāl aḫẕ ider idi. Āḫir İN, NO1: bed-fāl aḫẕ idüp AN
[2663] ḳalḳdı İN, NO1: ḳıyām itdi, nā-gāh AN
[2664] ol ḳadeḥi Emīn İN, NO1: Emīn ol ḳadeḥi AN
[2665] nice ḳırıldı? İN, NO1: ne vech ile şikest oldı? AN
[2666] "Hakkında hüküm istediğiniz o iş (Allâh tarafından) kesinleştirilmiştir." Yûsuf 12/41. ayetten nâkıs iktibas.
[2667] Ve'l-ḥāṣıl AN +
[2668] sekizinde İN, NO1: sekiz senesinde AN
[2669] Kader yardımcı olmazsa tedbir zarar verir.
[2670] itdi. Eyitdiler İN, NO1: itdiler ve Emīn mezbūra cevāb virdiler AN
[2671] ḫayvāndur İN, NO1: cān-āverdür AN
[2672] Emīn İN, NO1 +
[2673] Nimetlerin yok olmasından Allah'a sığınırım.
[2674] Naẓm İN, NO1: Beyt AN

senesinüñ muḥarreminde Me’mūn’a (2) iẕhār-ı muḫālefet idüp ehl-i Baġdād anı ḫalīfe naṣb itdiler. Me’mūn[2675] (3) Ḫorāsān’dan Baġdād’a teveccüh eyledi. İbrāhīm muḳāvemete ṭāḳat (4) getürmeyüp iki yüz üçünci senesinüñ ẕi’l-ḥiccesinüñ yigirmi ikisinde (5) se-şenbe gün firār idüp Baġdād’da gizlendi. ‘Aseslere emr (6) olundı tā kim anuñ cüst u cūsında diḳḳat ideler. Āḫirü’l-emr (7) yek-şenbe gicesi rebī‘u’l-āḫirüñ **[NO1 81a]** on üçinde anı bulup Me’mūn’a[2676] (8) getürdiler, ‘avret şekline girmiş idi. Me’mūn[2677] anuñ günāhından geçdi (9) ve i‘tizāli eyyāmında olan aḥvālinden istifsār eyledi. İbrāhīm (10) eyitdi: “Bir kerre öğle namāzındaki āfitāb semt-i re’se ‘urūc (11) idüp ehl-i ‘ālem anuñ tāb-ı ḥarāretine tāb u[2678] ṭāḳat **[AN 51b]** getürmege ‘āciz (12) ḳalmışlar idi. Murād itdüm ki bir menzilden āḫar mevżi‘e gidem. Nā-gāh bir (13) dehlīze girdüm. Meger menfeẕi yoġ imiş. Bir ḳapuda bir siyāh-çerde[2679] kimesne (14) gördüm.[2680] Eyitdüm: ‘Bir kūşede beni bir laḥẓa ṣıyānete ḳatuñda cevāz var mıdur?’ (15) Eyitdi: ‘Cānuma minnetdür.’ Fi’l-ḥāl beni ḫānesine iletdi ve kendü ṭaşra (16) gidüp ḳapuyı muḥkem bend itdi.[2681] Baña yaḳīn ḥāṣıl oldı ki ‘ases (17) getürmege gitdi.[2682] Ḫavfdan[2683] az ḳaldı ki zehrem[2684] çāk ola. Nā-gāh ḳapu açıldı. **[İN 90a]** (1) Ol ‘Arab kimesne[2685] gelüp bir miḳdār et getürdi ve birḳaç[2686] kāse (2) ve yeñi çölmek ve pāk döşek bilesince almış getürdi.[2687] Ba‘dehu (3) ‘öẕr itdi ki: ‘Ben ḥaccāmam, ba‘īd degüldür ki sen[2688] bu kāra muṭṭali‘ olıcaḳ (4) benüm esbāb ve eṣḳālümden ikrāh idesin,[2689] bāzāra varup (5) bunları tecdīd itdüm.’ didi.[2690] Andan ṭabḫa meşġūl oldı. Çünkim şebūb[2691] (6) ṭa‘āmı ekl itdük, baña eyitdi: ‘Hīç şarāba meyl var mıdur?’ (7)

[2675] daḫi AN +
[2676] bulup Me’mūn İN, NO1: aḫẕ idüp AN
[2677] idi. Me’mūn İN, NO1: mezbūr ḫalīfe AN
[2678] tāb-ı ḥarāretine tāb u İN: tāb u ḥarāretine tāḳat NO1: tāb u ḥarāretinden tāb u AN
[2679] siyāh-çerde İN, NO1: siyāh çirkin AN
[2680] aña AN +
[2681] itdi. İN, NO1: eyledi ve AN
[2682] Bu kerre AN +
[2683] Ḫavfden İN, AN: Ḫavfümden NO1
[2684] zehrem İN, NO1, YN: zehr AN
[2685] ‘Arab kimesne İN, NO: kimesne içerü AN
[2686] yeñi AN +
[2687] getürdi İN, NO1: geldi AN
[2688] ki sen İN, NO: siz +
[2689] eṣḳālümden ikrāh idesin. İN, NO1: edevātumdan ikrāh idersiz AN
[2690] didi İN, NO1 +
[2691] ṭabḫa meşġūl oldı. Çünki şebūb İN, NO1: ben daḫi ṭabḫa meşġūl oldum. Çünki AN

‘Ḫoş ola’ didüm. Bir şīşe ile şarāb getürdi.[2692] Çünkim birḳaç (8) ḳadeḥ nūş itdük.[2693] eyitdi: **[NO1 81b]** ‘Ümīd iderüm ki bir miḳdār senüñ nefes-i (9) nefīsüñ ile müşerref ve nevā[2694] vü sürūruñuz ile mesrūr olalum.’ didi.[2695] (10) Andan bir ‘ūd getürdi ve niyāz eyledi. Ben eyitdüm: ‘Size neden ma‘lūm (11) oldı ki benüm ol[2696] fende mahāretüm vardur?’[2697] Eyitdi: ‘Sizlerüñ şöhreti (12) ol mertebede degüldür ki maḫfī ola. Sen İbrāhīm bin Mehdī degül misin ki (13) Me’mūn seni ṭutana yüz biñ altun va‘de itmişdür.’ Çünki bunı (14) istimā‘ itdüm[2698] ‘ūdı elüme aldum. Ol eyitdi ki: ‘İltimās (15) iderüm ki evvel ben sürūd idem, sen istimā‘ idesin.’ diyüp[2699] (16) bir niçe ṣavt u naḳş[2700] ‘amele getürdi. Ben ‘ūd ile peyrevlik itdüm, (17) ol deñlü ‘amel itdi ki ta‘accüb itdüm.[2701] “Bu fenni kimden ta‘līm itdüñ?” didüm.[2702] **[İN 90b]** (1) Eyitdi: ‘Bir zamān İsḥāḳ-ı Muṣūlī’nüñ ḫıdmetinde oldum.[2703] Andan (2) ta‘allüm[2704] itdüm.’ Pes aḫşam zamānına degin[2705] ‘ömr sürdük. Pes[2706] aḫşam[2707] (3) murād itdüm ki ṭaşra gidem, bir ṣurre altunum var idi, öñüne ḳodum. Ol (4) eyitdi: ‘Ġarīb ḥāldür ben dilerüm ki cümle mā-meleküm saña niṩār idem. Sen (5) beni iḥsānuña ġarḳ itmek istersin, heyhāt!’

Mışra‘:

فکر زاهد دیگر و سودای عاشق دیگر است[2708]

Ve min me’āṩiri’l-ṣıdḳ: Vāḳıdī’den menḳūldür ki (7) iki yüz yedi senesinde āḫirete intiḳāl itdi.[2709] Eydürler:[2710] **[AN 52a]** ‘Biz üç (8) pāre[2711] yār-ı ṣādıḳ idük. Keenne üçümüz nefs-i vāḥide gibi taṣavvur iderdük, (9) birimiz Hāşimī idi.

[2692] ile ṣarāb getürdi İN: ile getürdi NO1: iḥżār eyledi. AN
[2693] baña AN +
[2694] nevā İN, NO1: ġanā AN
[2695] didi İN, NO1 +
[2696] ol İN, NO1 +
[2697] bu kerre AN +
[2698] altun va‘de itmişdür. Çünki bunı istimā‘ itdüm İN, NO1: filori ta‘yīn itmişdür.’ Vel-ḥāṣıl çünki bu kelāmı andan istimā‘ itdüm, bi’ż-żarūrī AN
[2699] diyüp İN, NO1 +
[2700] ṣavt u naḳş İN: naḳş u ṣavt NO1: ṣavt AN
[2701] itdüm İN, NO1: eyledüm AN
[2702] didüm İN, NO1: diyü su’āl itdüm AN
[2703] idi AN +
[2704] ta‘allüm İN, NO1: ta‘līm AN
[2705] Pes aḫşam zamānına degin İN: … deg NO1: Çün aḫşama dek AN
[2706] Pes NO1 +
[2707] aḫşam İN +
[2708] Zahidin fikri başka, aşığın (sevdası) başkadır.
[2709] intiḳāl itdi İN, NO1: rıḥlet itmişdür AN
[2710] Eydürler İN, AN: dirler NO1
[2711] pāre İN, NO1 +

Ḥikmet: Bir ḥakīme **[NO1 82a]** su'āl itdiler ki asdiḳā kimlerdür? (10) Eyitdi: "Nefs-i vāḥidedür, ābdan muteferriḳdür."

Naẓm:[2712]

من کیمم لیلی و لیلی کیست من

ما دو جانیم آمده در یك بدن[2713]

Neṣr:[2714] Ādem beher-ḥāl dosta (12) muḥtācdur. Zamān-ı refāhiyyetde anlaruň ile iltiẕāẕ ve müvāneset içün (13) ve hengām-ı şiddetde istimdād ve mu'āvenet içün.

Naẓm:[2715]

(14) Ādeme dostān olur cānā

Zīver-i dīn ü[2716] zīnet-i dünyā

(15) **Neṣr:** El-ḳıṣṣa: "Bir vaḳtde ki evlādum[2717] derece-i nihāyetde idi ve ża'fum kemāl-i[2718] (16) ġāyetde vaḳt-i 'īd oldı. Evlādum[2719] vālideleri eyitdi: "Ben faḳr (17) u fāḳaya ṣabr ider idüm. Lākin eṭfālüň[2720] ṣabr u ḳarāra mecālleri yoḳdur. **[İN 91a]** (1) Zīrā[2721] ebnā-yı cinsleri eyyām-ı 'īdde elvān esbāb giyerler.[2722] Bu (2) bī-çāreler palās-pūş olalar. Eger mümkin[2723] ise bir tedbīr ile bir nesne (3) ele getürüp bu ciger-kūşelerimizüň umūrına ṣarf idevüz." Bu (4) kelām baňa küllī te'ṣīr eyledi. Bu ḳażiyyeyi bir varaḳa ile Hāşimī'ye (5) i'lām[2724] itdüm. Ol daḫi bir memhūr kīseyi[2725] göndermiş, getüren eyitdi: (6) "Bu kīsede elli biň dirhem vardur."[2726] Ben daḫi mührin açmadın (7) ol ṣadīḳ-i āḫardan bu mażmūn üzere baňa[2727] bir varaḳa geldi. Ben daḫi[2728] (8) kīseyi

---

[2712] Naẓm İN, NO1: Beyt AN / Mollâ Câmî'ye ait.
[2713] Ben kimem Leylī vü Leylī oldı ben
İki cān ṣankim bulupdur bir beden
Nesr başlığından önce 'Dīger Beyt' başlığı ile AN nüshasında bu beyit bulunmaktadır.
[2714] Neṣr NO1, AN +
[2715] Naẓm İN, NO1: Beyt AN
[2716] dīn ü İN, NO1: dīde vü AN
[2717] evlādum İN, NO1: iflāsum AN
[2718] kemāl-i İN, NO1: mertebe-i AN
[2719] Evlādum İN, NO1 +
[2720] eṭfālüň İN, NO1: evlād u eṭfāl AN
[2721] yoḳdur. Zīrā İN, NO1: muḥāl idi. Zīrā ki AN
[2722] esbāb giyerler İN, NO1: eṣvāb giyeler ve AN
[2723] olur AN +
[2724] ile Hāşimī'ye i'lām İN, NO1: yazup Hāşimī'ye irsāl AN
[2725] baňa AN +
[2726] didi AN +
[2727] üzere baňa İN, NO1 +
[2728] ol AN +

mühriyle[2729] aña irsāl itdüm ve evlādumdan ḥicāb idüp (9) ol gice eve varmadum,[2730] mescidde aḫşamladum. Bir ġayrı gün (10) Hāşimī-i mezbūr ol kīseyi mühriyle[2731] baña getürüp eyitdi:[2732] "Bu kīseyi (11) ben saña fülān gün göndermiş idüm. Niçe itdüñ, **[NO1 82a]** rāst söyle." (12) Ben[2733] ṣūret-i vāḳı'ayı bi't-tafṣīl beyān[2734] itdüm. Ol eyitdi: (13) "Senün mektūbuñ baña vāṣıl oldı. Benüm yanumda bundan ġayrı (14) nesne yoḳ idi. Ammā mürüvvet iḳtiżā itdi ki bunı saña irsāl (15) itdüm.[2735] Baña żarūret nihāyetde olmaġın bir kāġıd yazup fülān (16) dosta 'arż-ı ḥācet itdüm. Gördüm ki bu kīseyi mühriyle yine baña[2736] (17) irsāl itmiş. Lā-cerem ta'accüb idüp gelüp saña su'āl itdüm.[2737] **[İN 91b] [AN 52b]** (1) "Ol dostı daḫi da'vet idüp ol kīseyi açup[2738] yüz (2) dirhemin benüm evlādımuñ kisvesine iḫrāc idüp bāḳīsin (3) üç ḳısm idüp berāber üleşdük." *Tārīḫ-i Yāfi'ī*'de masṭūrdur ki (4) eydür:[2739] Benüm ma'lūmātum ve maḥfūẓātum taṣnīfātumdan ziyādedür. Taṣnīf (5) itdügüm kütüb yüz yigirmi deve yükidür.

Temsīl: Ba'ż-ı tefāsīrde (6) masṭūrdur ki Aṣḥāb-ı Kirām'dan *raḍıyallāhu te'ālā 'anhum ecma'īn*[2740] birisi[2741] bir ṣalḳım (7) ḫurmāyı yārāndan birine hediyye[2742] itdi. Ol daḫi bir ġayrı ṣadīḳına gönderdi. (8) Bā-ḫuṣūṣ ki her biri kemāl-i iḫtiyācda idi[2743] tā kim yetmiş kimesne mābeyninde (9) devr eyledi. Āḫirü'l-emr[2744] evvelki şaḫṣuñ ḫānesine[2745] vāṣıl oldı. (10) Bu ṣıdḳ u ṣafā Ḥażret-i Cenāb-ı Kibriyā'ya ḫoş gelüp bu āyet-i kerīme (11) ol fırḳa-i 'aliyyenüñ şānında nāzil oldı. [2746] ﴿وَيُؤْثِرُونَ عَلٰى اَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ

[2729] mühriyle İN, NO1: bi-'aynihā AN
[2730] eve varmadum İN, NO1: ḫāneme varmayup AN
[2731] -i ma'hūdı yine AN +
[2732] eyitdi İN, NO1: teslīm itdi ve eydür AN
[2733] daḫi AN +
[2734] beyān İN, NO1: der-miyān AN
[2735] itdüm İN, NO1: idem AN
[2736] mühriyle yine baña İN: mühriyle saña NO1: baña AN
[2737] Vāḳıdī eydür AN +
[2738] açup İN, NO1: açduḳ AN
[2739] eydür İN, NO1 +
[2740] raḍıyallāhu te'ālā 'anhum ecma'īn NO1: raḍıyallāhu te'ālā 'anhum İN, AN
[2741] birisi İN, NO1 +
[2742] irsāl AN +
[2743] idi İN, NO1: idiler AN
[2744] yine AN +
[2745] gelüp AN +
[2746] "Ve kendilerinde ihtiyaç/fakirlik bulunsa da onları kendi nefislerine karşı tercih etmektedirler." Haşr 59/9. ayetten nâkıs iktibas.

بِهِمْ خَصَاصَةٌ﴾

(12) **Naẓīre:** Menḳūldür ki Ḥakīm (13) Dīrāndās iki yāri gördi ki **[NO1 83a]** da‘vā-yı maḥabbet ü vidād ve iddi‘ā-yı (14) şīve-i ittiḥād ider idi. Anlardan su’āl itdi. Eyitdiler ki: (15) “Ḳadīmī dostlardur.”[2747] Eyitdi: “Eger kelāmları ṣādıḳ ise (16) niçün biri faḳīrü’l-ḥāl ve biri ṣāḥib-i māl ü menāldür?”

(17) **Ve mine’l-veḳāyi‘:** Eydürler ki Reşīd yüz yetmiş beş senesinüñ **[İN 92a]** (1) şühūrında aḥsen-i evlādı olan Muḥammed Emīn’i velī‘ahd itdi. (2) Ba‘dehu[2748] seksen iki senesinüñ şuhūrında Me’mūn’ı daḫi şerīk (3) eyledi. Yüz seksen altı senesinde Reşīd ḥacca gitdi ve iki (4) birāderleri Ka‘be-i Mükerreme’yi açup[2749] içine ḳoyup eşrāf u a‘yānuñ (5) ḥużūrında yemīn virüp birbiriyle ittifāḳ üzre olalar, muḫālefet (6) itmeyeler ve bu bābda ḳasem-nāme yazup ḳaṣd itdiler ki Beyt-i şerīf’üñ (7) ṣaḳfına aṣalar. Nā-gāh ol mektūb ol ṣaḫṣuñ ki ta‘līḳ-i murād itmişdi, (8) elinden düşdi. Bād anı ıraḳ yere atdı. Ḥużżār-ı meclis anı fāl-ı bed (9) aḫẕ itdiler. Fi’l-vāḳi‘ Muḥammed Emīn, Me’mūn’ı yüz doḳsan dört (10) senesinde ḫuṭbede[2750] ẕikr olunmaḳdan men‘ itdi.[2751] Anuñ yerine (11) Mūsā nām kūçek veledini ki henüz tekellüme şurū‘ itmişdi, (12) anı vaż‘ itdi. Velī‘ahd idüp Nāṭıḳu’llāh ile mulaḳḳab (13) itdi.

Tenbīh: *Ravżatü’ṣ-Ṣafā*’da meẕkūrdur ki birgün Ebū Ca‘fer-i Devānıḳī (14) ṣadr-ı bargāhında kemāl-i ibtihācla ve sürūr-ı istibşār ile cülūs (15) itmişdi **[AN 53a] [NO1 83b]** ve a‘yān-ı Benī Hāşim ve[2752] umerā vü vüzerā ve sā’ir erkān-ı (16) devlet ḥāżırlar idi. Bu eṣnāda yüzüni bunlara idüp eyitdi: (17) “Beşāret olsun ki[2753] dün gice Ḥaḳḳ celle ve ‘alā[2754] Mehdī’ye bir veled müyesser itdi. **[İN 92b]** (1) İsmini Mūsā vaż‘ itdiler.” Cümlesi tehniyet maḥallinde sükūt (2) eyledi ve baş aşaġı ṭutdılar. Ebū Ca‘fer eyitdi: “Ẓann idersiz ki (3) bu ol Mūsā’dur ki anuñ sebebiyle[2755] ḫānedānımuza iḫtilāf düşe (4) ve ḳanlar dökülüp mülk ü devlete tezelzül vāḳı‘ ola ve ḫazāyin tehī ḳalup (5) oġlı anı ḫal‘ ide. Vallāhi’l-‘aẓīm bu ol Mūsā degüldür. İkisinüñ (6) beyninde[2756] çoḳ

[2747] ol AN +
[2748] yüz AN +
[2749] -’yi açup İN, NO1: -’nuñ AN
[2750] ḫuṭbede İN, NO1: ḫuṭbe AN
[2751] itdi İN, NO1: eyledi AN
[2752] ma‘ārif-i AN +
[2753] ki İN, NO1 +
[2754] celle ve ‘alā İN, NO1: te‘ālā AN
[2755] bizüm AN +
[2756] beyninde İN, NO1: mābeyninde AN

zamān vardur.”[2757]

El-ḳıṣṣa: Çünkim bu ḫaber Me’mūn’a irişdi, (7) ol daḫi kendüye[2758] müte‘alliḳ olan memālikde Emīn’üň ismini ḫuṭbeden (8) isḳāṭ emr itdi. Muḥammed Emīn bu ḫaberden āşüfte olup e‘āẓım-i (9) ümerādan ‘Alī bin ‘Īsā bin Māhān’ı anuň def‘ine serdār idüp (10) yüz ḍoḳsan beşinci senede[2759] cemāẕiyel-āḫirüň yigirmi dördünci[2760] güni (11) şenbe gün[2761] altmış biň civān-ı nāmdār ile Ḫorāsān cānibine (12) revān oldı.[2762] Tā kim Nehrivān’a anı gönderdi. Ol gün bir fersaḫ bir (13) leşker ḳonmış idi.[2763] El-ḳıṣṣa ‘Alī bin ‘Īsā bu debdebe ile revān oldı. (14) Me’mūn daḫi Ṭāhir Ẕü’l-yemīneyn nām emīri[2764] dört biň er ile anuň (15) muḳābelesine irsāl eyledi.[2765] Rey a‘mālinden bir mevżi‘de muḳābil oldılar. (16) Bir miḳdār ḳıtāl u cidāl[2766] ṣoňra ‘Alī, kemāl-i ġurūrından[2767] Ṭāhir’i[2768] (17) **[NO1 84a]** gözine göstermeyüp müdāfa‘asında ihmāl eyledi. Nā-gāh Ḳavvād[2769] nām **[İN 93a]** (1) kimesne Ṭāhir’üň ‘askerinden anı nīze ile ḍarb idüp atından yıḳdı. (2) Lākin anı bilmedi ve Ṣūr nām kimesne duş olup “Sen ‘Alī degül misin?” (3) diyü su’āl itdi. Cān ḫalāṣı içün: “Ne‘am ben ‘Alī bin ‘Īsā’yam.” (4) diyücek fi’l-ḥāl atından inüp başın kesdi, Ṭāhir’e getürdi. (5) Ṭāhir’üň bu feṭḥ müjdesi[2770] aṣlā ḫāṭırına gelmez idi, ḳalbi mesrūr (6) olup[2771] cümle ġılmānın āzād eyledi. Ol laḥẓada bir serī‘ sā‘ī ile (7) Me’mūn’a irsāl eyledi. Ḳāṣıd cum‘a gicesi revān olup yekşenbe (8) gününüň āḫirinde Merv’de Me’mūn’a vāṣıl oldı. Se-şenbe (9) gün[2772] ‘Alī bin **[AN 54b]** ‘Īsā’nuň daḫi[2773] başın getürdi.[2774] Ol mesāfe yigirmi iki (10)

[2757] didi AN +
[2758] kendüye İN, NO1: aňa AN
[2759] senede İN, NO1: senesinde AN
[2760] şenbe AN +
[2761] şenbe gün İN, NO1 +
[2762] oldı İN, NO1: oldılar AN
[2763] ḳonmış idi İN, NO1: altında AN
[2764] nām emīri İN: emīri NO1: - AN
[2765] anuň muḳābelesine irsāl eyledi İN, NO1: aňa muḳābeleye irsāl itdi AN
[2766] itdükden İN, NO1: -den AN
[2767] kemāl-i ġurūrından İN, NO1: kemāl mertebede ġurūrından AN
[2768] bir vech ile AN +
[2769] Ḳavvād İN, NO1: Ḳara Dāvud AN
[2770] başın kesdi, Ṭāhir’e getürdi. Ṭāhir’üň bu feṭḥ müjdesi İN: başın kesdi Tāhir’üň ḫużūrına getürdi. Tāhir’üň …. müjdesi NO1: anı ḳatl eyledi ve başın Ṭāhir’e getürdi ve Ṭāhir daḫi bu feṭḥüň müjdesine ki AN
[2771] ḳalbi mesrūr olup İN, NO1 +
[2772] gün İN, NO1 +
[2773] daḫi İN, NO1 +
[2774] getürdi İN, NO1: getürdiler ve AN

fersaḫ[2775] idi. *Tārīḫ-i Āl-i ʻAbbās*'da mu'temedlerden şöyle naḳl olundı ki:[2776] [2777] العهدة على الراوي (11) anda meẕkūrdur ki çünki 'Alī bin 'Īsā nām emīrüñ[2778] (12) mevti ḫaberi Muḥammed Emīn'e irişdi, ol sā'atde Dicle kenārında balıḳ (13) ṣaydına[2779] meşġūl idi. Ḫaber getüren ḳāṣıda eyitdi: "Bu ḥikāyenüñ (14) zamānı degüldür. Zīrā Kūş[2780] nām ḫādım iki balıḳ ṭutdı, ben henüz (15) ṭutmadum.

Mışra':

همین باشد کمال عقل و دولت[2781]

Ve min ġarāibi'l-aḥkām: (16) Cebrā'īl bin Buḫtīşū' Ḥakīm, Me'mūn'dan naḳl ider ki: "Ol zamān kim (17) Ḫorāsān'da ḥākim idüm. Faẕl **[NO1 84b]** bin Süheyl ki 'ilm-i nücūmda māhir idi, andan[2782] bir nesne **[İN 93b]** (1) müşāhede itdüm ki 'uḳūl bunda[2783] ḫayrān olur. Tafṣīli budur ki çünkim (2) Ṭāhir-i Ẕü'l-yemīneyn'i 'Alī bin Īsā bin Māhān'uñ müdāfa'asına irsāl (3) itdüm. Ḫazīnede mevcūd olanı[2784] cümle 'askerüñ mühimmine ṣarf eyledüm. (4) Birḳaç günden ṣoñra baḳiyye-i leşker 'ulūfeleri ṭalebine sarāya geldiler (5) ve şiddet gösterdiler. Faẕl baña eyitdi: "Bir laḥẓa bām üzre çıḳup (6) fülān manẓarada muntaẓır olsañ münāsibdür." Ben eyitdüm: (7) "Anda oṭurmaḳda bunlaruñ ṭalebine ne fā'ide var?" Eyitdi: "Anlara[2785] (8) nükte vardur. Zīrā aşaġı inmezsen illā ḫalīfe-i rūy-ı[2786] zemīn ü zamān (9) olursın." Bu beni istihzā ider diyü ḫāṭıruma geldi. Lākin ḫāṭırın[2787] (10) tesellī içün yuḳarı çıḳdum ve ol manẓarada oturdum. Süfehā-yı 'asker (11) yine[2788] sefāhate başladılar ve levm eylediler. Şol ḳadar ḳaṣd itdüm ki, aşaġı (12) inüp anlaruñ mābeynlerine varam. Şāyed ḥicāb idüp fesādı[2789] (13) terk ideler. Yine ṣabr itdüm ammā Faẕl aṣlā ol ġavġāya iltifāt (14) itmeyüp uṣṭurlāba naẓar ider idi. Güneşe ḳarşu durmışdı. (15) Tā kim bir cemā'at cādde-i edebden çıḳup

---

[2775] yer AN +
[2776] olundı ki İN, NO1: itdiler AN
[2777] Sorumluluk rivayet eden üzerinedir.
[2778] nām emīrüñ İN, NO1: -nuñ AN
[2779] ṣaydına İN, NO1: ṭutmaġa AN
[2780] Kūş İN, NO1: Kevṯer AN
[2781] Akıl ve devletin zirvesi budur.
[2782] Andan İN, NO1 +
[2783] bunda İN, NO1 +
[2784] olanı İN, NO1: olanları AN
[2785] Anlara İN, NO1: Anda AN
[2786] rūy-ı İN, NO1 +
[2787] lākin ḫāṭırın İN, NO1 +
[2788] -yı 'asker yine İN, NO1 +
[2789] fesādı İN, NO1: fesād u ifsādı AN

ḳapuya āteş urmaġa ḳaṣd (16) itdiler. Ben bu ḥālden serāsīme[2790] aşaġı inmege murād idüp (17) bāṭınumdan Faẕl'a inkār eyledüm. Ammā Faẕl baňa[2791] yemīn virdi ki zinhār **[İN 94a]** (1) aşaġı inme, bir sā'at ṣabr eyle, vallāhi'l-'aẕīm aşaġı ḫilāfetle (2) inersin dir idi.[2792] Bir sā'atden ṣoňra baňa eyitdi: **[NO1 85a]** "Hīç ṣaḥrāda bir (3) süvār görinür mi ki ta'cīl ile gelür?" Ben ġulāmlara eyitdüm: "Görüň (4) ol maḳūle ādem ṣaḥrada[2793] var mıdur?" Biri eyitdi: "Iraḳdan (5) bir siyāh[2794] nesne görinür **[AN 55a]** ammā bilinmez."[2795] didi. El-ḳıṣṣa ol kimesne Faẕl'uň (6) didügi üzre gelüp yaḳın irişdi. Ba'ż-ı 'asker ḳarşu vardılar. (7) Anı ortaya alup ḫaber aldılar, bir uġurdan[2796] beşāret ṣadāsı (8) her ṭarafdan peydā oldı ve Ma'ān'dan[2797] leşker bu ḫaberi istimā' idüp (9) cümle gelüp Me'mūn'a eyitdiler: "Müjde olsun ki ḫilāfet sizlere müyesser (10) oldı."[2798] Ve ben ol maḥalden şād u ḫürrem indüm.

Ve minhā: Eydürler kim (11) Me'mūn, Faẕl bin Sehl'i ḳatlden ṣoňra vālidesi cānibine ādem gönderdi ki (12) eger Faẕl'uň metrūkātından bize lāyıḳ nesne var ise irsāl idesin. (13) Anuň muḳābelesinde küllī ri'āyet olunur. Pes ol daḫi bir kiçirek (14) ṣandūġı[2799] Faẕl'uň mühriyle memhūr Me'mūn'a irsāl eyledi. Çünkim ṣanduġı[2800] (15) açdılar, içinden bir memhūr ḥoḳḳa çıḳdı.[2801] Anuň içinde bir ḥarīr pāresi (16) bulundı. Faẕl'uň ḫaṭṭıyla yazılmış ki: *Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm,* (17) *hāẕā mā-ḳażā el-faẕl.* İki yüz ikinci senesinüň şuhūrında Seraḫs **[İN 94b]** (1) beldesinde ḥammāma varup ḥacāmat itdi.[2802] Tā kim ḳażā-yı āsumānīyi (2) bunuňla def' eyleye. [2803] ﴿هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ لِمَا تُوعَدُونَ﴾

Mışra':

Ḳażā-i (3) āsumānī bir dürlü olmaḳ mümkin olmadı

[2790] serāsīme İN, NO1: serāsīm ve AN
[2791] Faẕl baňa İN, NO1: baňa Faẕl AN
[2792] ḫilāfetle inersin dir idi. İN, NO1: illā ḫilāfet ile AN
[2793] ādem ṣaḥrada İN, NO1: kimesne AN
[2794] siyāh İN, NO1 +
[2795] bilinmez." İN, NO1: nedür bilmem AN
[2796] alup ḫaber aldılar bir uġurdan İN, NO1: aldılar ḫaber virüp bir uġradan AN
[2797] oldı ve Ma'ān'dan NO1: ve Ma'āndan İN: oldı Ma'ārif-i AN
[2798] Me'mūn'a eyitdiler. Müjde olsun ki ḫilāfet sizlere müyesser oldı İN, NO1: Me'mūn'uň maḳarr-ı ḫıdmetinde durdılar ve ḫilāfet ile tehniyet eylediler AN
[2799] ṣanduġı İN, NO1: ṣandūḳa içinde AN
[2800] ṣanduġı İN, NO1 +
[2801] içinden bir memhūr ḥoḳḳa çıḳdı. İN: içinde … NO1: içinden bir ḥoḳḳa memhūr AN
[2802] itdi İN, NO1: idüp AN
[2803] "Size vaad olunmakta olan o şeylere (inanmak) heyhât! Ne uzak!" Mu'minûn 23/36

Ve minhā:[2804] Bir uġurdan[2805] (4) cān ḳāṣıdları[2806] üzerine hücūm idüp anı ḳatl itdiler. Cümle ḫalḳ (5) anuñ **[NO1 85b]** kemāl-i faẕlına ta‘accüb itdiler.

Temsīl: Emīr Ġıyāsü’d-dīn’üñ (6) ḫaṭṭıyla bir varaḳa bulundı. Yazılmış ki ḏoḳuz yüz[2807] ḳırḳ yedisinde[2808] (7) rebī‘ü’l-sāni ġurresinde mevtüme yaḳīn ḥāṣıl oldı ve birḳaç günden (8) ṣoñra küsūf vāḳı‘ olur ki ol gün ġurre-i[2809] rebī‘ü’s-sāni sene-i (9) meẕkūrede vāḳı‘ olur.[2810]

Ve minhā: *Mecma‘u’n-Nevādir* ṣāḥibi eydür: “Dört yüz (10) altıncı senesinüñ ṣuhūrında Ḥakīm Ḫayyām ve Ḥakīm Muẓaffer-i Aṣġar el-Ḥüseynī-i[2811] (11) Belḫī teşrīf itdiler. Bürde-i Ḫorāsān maḥallesinde Ebū Sa‘īd (12) civānuñ[2812] ḫānesine nüzūl eylediler ve ben ol iki fāżıluñ (13) ḫıdmetinde idüm.[2813] Nā-gāh birgün esnā-yı muḥāverede Ḥakīm Ḫayyām’dan (14) istimā‘ itdüm ki eydür:[2814] ‘Benüm ḳabrüm bir ḫoş mevżi‘de olsa **[AN 55b]** (15) gerek ki[2815] her nevbahārda nesīm-i ṣabā ve şimāl ezhārı mezārum üzre (16) ṣaçsa gerekdür.’ Ben ḳalbüm ile eyitdüm: ‘Sübḥānallāhi te‘ālā[2816] niçün (17) Ḥaḳḳ Te‘ālā’nuñ kelām-ı mecīdine muḫālif söyler belki ḫāṭırına gelmedi mi[2817] ki **[İN 95a]** (1) [2818]﴿وَمَا تَدْرِى نَفْسٌ بِاَيِّ اَرْضٍ تَمُوتُ﴾ buyuruldıġı mażmūnı ḫuṭūr (2) ide.’[2819] Bir müddetden ṣoñra ittifāḳ beş yüz otuzuncı senede[2820] ki (3) eyyām-ı bahār idi, Nīşābūr’a vardum. Üstādlıḳ ḥuḳūḳunuñ[2821] ki (4) benüm zimmetimde idi, ri‘āyeti içün anuñ ziyāretine vardum. Gördüm ki (5) ḳabri bir bāġ dīvārınuñ dibinde vāḳı‘ olmış. Üzerine mīve (6) aġaçları dal budaḳ ṣalmış. Üstüne[2822] ol ḳadar şükūfe ve ezhār (7)

[2804] Ve minhā İN, NO1 +
[2805] uġurdan İN, NO1: uġradan AN
[2806] anuñ AN +
[2807] yüz İN, NO1 +
[2808] yedisinde İN, NO1: yesenesinde AN
[2809] ṣāni ki AN +
[2810] ve on dördünci günde ḫusūf vāḳı‘ olur AN +
[2811] Ḥüseynī İN, NO1: ‘Aynī AN
[2812] civānuñ İN, NO1: Cezy’üñ AN
[2813] ve anlaruñ ifāde ve ifāżasına mülāzemet iderdüm ve behremend olur idüm. AN +
[2814] eydür İN, NO1, AN +
[2815] gerek ki İN: gerekdür ki NO1: gerekdür AN
[2816] te‘ālā İN, NO1 +
[2817] gelmedi mi İN, NO1: gelür AN
[2818] “Yine hiç kimse bilemez nerede öleceğini.” Lokmân 31/34. ayetten nâkıs iktibas.
[2819] buyuruldıġı mażmūnı ḫuṭūr ide İN, NO1: buyurıldı AN
[2820] otuzuncı senede İN, NO1: otuz senesinde AN
[2821] ḫuḳūḳunuñ İN: ḫaḳḳı NO1, AN
[2822] dal budaḳ ṣalmış. Üstüne İN, NO1: dal ve budaḳlar ṣalmış. Üzerine AN

dökülmiş ki ḳabri **[NO1 86a]** görünmez olmış.[2823] Ol kelām-ı ḥikmet-encāmdan baňa[2824] (8) ta‘accüb[2825] geldi.”

Ve minhā: Eydürler ki ol vaḳt ki Me’mūn, Ṭāhir’i (9) Baġdād ‘askerinüň muḳābele ve muḳātelesine[2826] irsāl eyledi, (10) Fażl bin Sehl ‘alemi bir ḫūb[2827] sā‘atde baġladı[2828] ki: “Tā altmış (11) beş seneye dek bu sancaġı[2829] kimesne çözmese gerekdür.”[2830] Bu ḥükm (12) ḳażā vü ḳadere muvāfıḳ geldi ve ol livā tā Benī Ṣaffār[2831] istīlāsına dek (13) Āl-i Ṭāhir mābeyninde idi.[2832]

Eyżan: Mervīdür ki birgün Me’mūn’uň (14) meclisinde Ya‘ḳūb bin İsḥāḳ kendü buyurdı ki: “Ser-āmed-i müneccimān idi. (15) Fuḳahādan birinüň üzerine taḳaddüm itdi. Ol faḳīh (16) müteġayyir olup “Ne istiḥḳāḳla benüm üzerime oṭurduň!” didi. Ya‘ḳūb (17) meẕkūr eyitdi: “Sen bildügüň ben bilürem ammā ben[2833] bildügüm sen **[İN 95b]** (1) bilmezsin.”[2834]

El-ḳıṣṣa: Her biri bir baḥs eyledi. Evvelā bir[2835] faḳīh bir nesne söyledi[2836] yazdı. (2) Me’mūr’uň seccādesi altına ḳodı. Ya‘ḳūb eline[2837] uṣṭurlāb alup (3) irtifā‘ aḫẕ itdi. Bir miḳdār te’emmülden ṣoňra eyitdi: “Bir nesne (4) yazmışsın ki ol evvel[2838] nebāt idi ṣoňra ḥayvān oldı.” Me’mūn (5) varaḳaya naẓar itdi. Meger ‘aṣā-yı Mūsā yazmış idi. Cümle ehl-i meclis[2839] (6) bundan ta‘accüb itdiler. Ya‘ḳūb ol faḳīhüň rehin ḳoduġın[2840] (7) aldı ve ol faḳīh eyitdi: “İstiḥḳāḳuň muḥaḳḳaḳ oldı.” ve bu (8) kelām ḫalḳ beyninde meşhūr olup[2841] tā Belḫ’e irişdi. **[NO1 86b]** Anda (9) fuḳahādan birinüň[2842]

[2823] ben daḫi AN +
[2824] baňa İN, NO1 +
[2825] ve riḳḳat AN +
[2826] ‘askerinüň muḳābele ve muḳātelesine İN, NO1: ‘askeriyle muḳābele ve muḳāteleye AN
[2827] ḫūb İN, NO1: merġūb AN
[2828] ve eyitdi AN +
[2829] bir AN +
[2830] didi AN +
[2831] Ṣaffār İN, NO1: Leyṣ AN
[2832] deg Āl-i Ṭāhir mābeyninde idi. İN: degin… idi. AN: gelince Āl-i Ṭāhir beyninde idi. NO1
[2833] sen bildügüň ben bilürem ammā benb İN, NO1: senüň bildügüň bilürem ammā ki benüm AN
[2834] didi AN +
[2835] bir baḥṣ eyledi. Evvelā bir NO1: baḥṣ eyledi. Evvelā İN: rehn ḳoyup AN
[2836] söyledi NO1 +
[2837] eline İN, NO1 +
[2838] evvel İN, NO1 +
[2839] varaḳaya naẓar itdi. Meger ‘aṣā-yı Mūsā yazmış idi. Cümle ehl-i meclis İN, NO1: varaḳayı eline alup gördi. ‘Aṣā-yı Mūsā kitābet olunmış cümlesi AN
[2840] rehin ḳoduġın NO1: rehnini AN
[2841] beyninde meşhūr olup İN, NO1: mābeyninde meşhūr oldı AN
[2842] ‘ırḳ-ı AN +

ġayreti ḥareket idüp Baġdād'a geldi ve dā'imā (10) bir bıçaġı kendüde ṭutar idi ve furṣat gözedür idi ki ol müneccimi (11) ḳatl ide. Pes ṣāgird[2843] **[AN 56a]** ṣūretinde meclise dāḫil oldı[2844] ve 'ilm-i tencīmüň (12) ta'allümin iltimās itdi. Ya'ḳūb[2845] uṣṭurlāb müṭāla'a idüp[2846] (13) eyitdi: "Sen beni ḳatl itmek ḳaṣdıyla[2847] geldüň ammā 'an-ḳarīb peşīmān (14) olursın ve 'ilm-i nücūm ögrenüp cümle-i mütebaḥḥirāndan olursun." (15) Pes ol faḳīh[2848] bıçaġı atup 'öẕr diledi ve 'ilm-i nücūm ta'allümine (16) meşġūl olup[2849] üstād-ı 'ālem oldı. Ebū Ma'şer Belḫī nāmıyla (17) meşhūr oldı.[2850]

Ve min bedāyi'i'l-'arūs: Eydürler ki iki yüz ḋoḳuz senesinde **[İN 96a]** (1) Femü'ṣ-ṣulḥ nām mevżi'de ki ol vaḳt Ḥüseyin bin Sehl iḳāmet (2) itmiş idi, ḳızı Ṭūrān'ı Me'mūn'a zifāf itdiler. Şol ḳadar (3) tekellüf ü[2851] tezyīn ve ġāyet-i tertīb ü āyīn itdi ki ta'yīn[2852] olunmaz idi. (4) Cümleden[2853] müşgden bınduḳlar idüp içine kāġıdlar ḳodılar. Bāġlar ve sarāylar (5) ve at, deven-i üştür ve ester ve ġılmān ve cevārī yazmış idi.[2854] (6) A'yān-ı Benī Hāşim'üň ve ekābir-i umerānuň ve sā'ir nāsuň üzerlerine[2855] (7) niṯār itdiler. Gerdekḫānede altundan[2856] ve gümüşden doḳunmış (8) ḥaṣīrlar döşediler ve 'anber-i eşhebden iki şem' var idi. (9) Her biri ḳırḳ[2857] baṭmān idi. **[NO1 87a]** Altun legen[2858] içinde yaḳdılar.[2859] Me'mūn içeri (10) giricek biň dāne lü'lü' ki her biri gügercin yumurdası deňlü idi, (11) üzerine niṯār itdiler ve gelinüň aġırlığı ol idi ki Me'mūn aňa (12) ayaġa ḳalḳa.[2860] Femü'ṣ-ṣulḥ'da olduḳça cümle askerüň 'alef ü levāzımı Ḥüseyin bin (13) Sehl'üň 'uhdesinde idi ve şu'arā tehniyede ḳaṣāyid-i ġarrā

[2843] müneccimi ḳatl ide. Pes ṣāgird İN, NO1: Yahūdī'yi ḳatl ide. Ṣāgirdlik
[2844] Meclisde çoḳ ḫalḳ var idi ki ta'allüme gelmişler idi. Çün ol daḫi oṭurup AN
[2845] daḫi AN +
[2846] müṭāla'a idüp İN, NO1: -a baḳup AN
[2847] ḳaṣdıyla İN, NO1: ile AN
[2848] Pes ol faḳīh İN, NO1: Hemān ki AN
[2849] meşġūl olup İN, NO1: şürū' idüp AN
[2850] nāmıyla meşhūr oldı İN, NO1: didükleri oldur AN
[2851] tekellüf ü İN, NO1 +
[2852] ta'yīn İN, NO1: bir vech ile ta'bīr AN
[2853] biri AN +
[2854] deven-i üştür ve ester ve ġılmān ve cevārī yazmış idi İN, NO1: ve deve ve ester ve ġılmān ve cevārī yazılmış AN
[2855] üzerlerine İN, NO1: üzerine AN
[2856] Gerdekḫānede altundan İN, NO1: Herkes naṣībine göre nesneye vāṣıl olup Ḥüseyn-i mezbūruň vekīline gösterüp ma'hūda mālik oldı ve misk-i nāfeleri ve 'anber-i ḫāmdan yumurdalar niṯār itdiler. Gerdek ḫalvetinde altun AN
[2857] ḳırḳ İN, NO1: ḳırḳar AN
[2858] legen İN, NO1 +
[2859] yaḳdılar İN, NO1: yandırdılar ve AN
[2860] ayaġa ḳalḳa İN, NO1: ayaġın ḳalḳa Me'mūn AN

naẓm idüp[2861] (14) küllī baḫşişlere vāṣıl oldılar.

Ve min netāyici'l-firāset:[2862] Ol 'arūsun fehm (15) ü firāseti şol mertebede idi ki bir def'a ki ḥā'iż idi, Me'mūn aňa (16) taḳarrüb itmek[2863] murād idüp bend-i şalvārına el uzatdı, mezbūre[2864] (17) ṣarīḥen mümāna'aya ḥicāb[2865] idüp [2866]﴿اَتٰی اَمْرُ اللهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ﴾ didi. **[İN 96b]** (1) Me'mūn çünkim murādın bildi, el[2867] çekdi ve daḫi pederi fevt (2) olıcaḳ 'arūsa i'lām itmekden ibā itdiler.[2868] Me'mūn'uň yanına varıcaḳ (3) Me'mūn aňa[2869] ḳalḳmadı. Hemānā 'arūs[2870] feryād idüp **[AN 56b]** "Āh pederüm" (4) didi. Me'mūn "Neden bildüň?" diyicek:[2871] "Ḳalḳmaduġından bildüm" didi.

(5) **Temṣīl:** Eydürler ki çün Mehleb ibn Ebī Sefere, Bedī'a'yı naẓarına[2872] (6) alup duḫūl idicek ol ḥālde Bedī'a ḥāyiż idi. 'Ale'l-fevr[2873] (7) [2874]﴿وَفَارَ التَّنُّورُ﴾ didi. Mehleb cevābında eyitdi: [2875]﴿سَاٰوِی اِلٰی جَبَلٍ یَعْصِمُنِی مِنَ الْمَاءِ﴾ didi. Bedī'a eyitdi:[2876] ﴿لَا عَاصِمَ الْیَوْمَ مِنْ اَمْرِ اللهِ اِلَّا مَنْ رَحِمَ﴾

Eyżan: Eṣma'ī'den menḳūldür ki birgün Baġdād'da (10) bir baḳḳāl dükkānında **[NO1 87b]** bir cemīle ḫātūn gördüm. Dükkān envā'-ı fevākih (11) ile ārāste ve semiz tavuḳlar ile pīrāste, bu āyet-i kerīmeyi oḳudum. (12) [2877] ﴿وَفَاكِهَةٍ مِمَّا یَتَخَیَّرُونَ وَلَحْمِ طَیْرٍ مِمَّا یَشْتَهُونَ وَحُورٌ عِینٌ كَاَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ﴾ (13) Ol ḫātūn 'ale'l-fevr [2878]﴿جَزَاءً بِمَا كَانُوا یَعْمَلُونَ﴾ didi.

(14) **Ve mine'l-muḥāverāt:** Eydürler ki bir şaḫṣı Me'mūn'uň ḥużūrına

---

[2861] naẓm idüp İN, NO1: söyleyüp AN
[2862] Ve min netāyici'l-ferāset İN, NO1: Ve min nefāyisi'l-'arāis AN
[2863] itmek İN, NO1 +
[2864] uzatdı mezbūre İN, NO1: urdıḳda AN
[2865] -ya ḥiccāb İN, NO1: -dan ḥaẓer AN
[2866] "Allâh'ın emri gelmiştir. Artık onu acele istemeyin!" Nahl 16/1. ayetten nâkıs iktibas.
[2867] çünkim murādın bildi el İN, NO1: daḫi murādın fehm idüp elin AN
[2868] fevt olıcaḳ 'arūsa i'lām itmekden ibā itdiler İN, NO1: vefāt idicek aňa i'lām itmeden ibā eyledi AN
[2869] Me'mūn aňa İN, NO1 +
[2870] 'arūs İN, NO1 +
[2871] eyitdi AN +
[2872] Bedī'a'yı naẓarına İN, NO1: Bedī'a-i Muṭribe'yi AN
[2873] 'ale'l-fevr İN, NO1: fi'l-fevr AN
[2874] "Tandır kaynamaya başlayınca / sular coşup taşınca)" Hûd 11/40. ayetten nâkıs iktibas.
[2875] "Birazdan beni sudan koruyacak bir dağa sığınacağım!" dedi. O "Bugün o acıyan Allâh-u Te`âlâ)'dan başka, Allâh'ın (azap) emrinden koruyacak hiçbir kimse yoktur! (Allâh-u Te`âlâ'nın) acımış olduğu kimse dışında." Hûd 11/43. ayetten nâkıs iktibas.
[2876] Bedī'a eyitdi İN, NO1 +
[2877] "En iyisini beğendikleri tür lü türlü meyvelerle Bir de canlarının çekmekte olduğu kuş etleriyle İri gözlü, beyaz tenli birtakım kadınlarda saklı inciler emsali gibi!" Vâkıa 56/20-21-22-23
[2878] "Yapmakta bulunmuş oldukları şeylere tam bir karşılık olarak!" Vâkıa 56/24

getürdiler ki (15) da‘vā-yı nübüvvet itmiş idi. Su’āl itdiler ki “Sen kimsin?” Eyitdi: (16) “Mūsā bin ‘İmrān’am.” Me’mūn eyitdi: “Ḥażret-i Mūsā *‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhi’t-taḥiyyātü* (17) *ve’ṣ-ṣenā*[2879] ṣāḥib-i mu‘cizāt idi; ‘aṣā ve yed-i beyżā gibi. Sen ol cümleden **[İN 97a]** (1) birin iẓhār itmezseň boynuňı ḍarb iderüm.” Ol eyitdi: (2) “Mūsā *‘aleyhi’s-selām* anları Fir‘avn’uň [2880]﴿اَنَا رَبُّكُمُ الْاَعْلٰى﴾ didügi (3) muḳābelede eyitdi:[2881] “Sen daḫi ancılayın bir söz söyle. Ol zamān ben daḫi[2882] (4) iẓhār itmezsem beni ḳatl eyle.”[2883] Me’mūn mülzem olup[2884] cevāba (5) ḳādir olmadı.

Eyżan: Mervīdür ki ba‘ż-ı ahālī-i Kūfe ‘āmillerinden (6) Me’mūn’a gelüp[2885] şikāyet ve taẓallüm itdiler ve anuň ef‘āl-i ḳabīḥasına (7) delā’il ẕikr itdiler.[2886] Me’mūn anları dīvāna iḥżāra emr eyledi. (8) Kūfiyān eyitdiler: “Ol ẓālim müslimān degüldür belki aḥzāb-ı şeyṭāndandur.” (9) Me’mūn anlara şetm ü la‘n[2887] idüp “Ol bir ‘ādil ve munṣif (10) ve re‘āyāya nāfi‘ kişidür.” didi.[2888] Kūfīyān eyitdiler:[2889] “Ey ḫalīfe[2890] (11) fi’l-ḥaḳīḳa bizüm sözümüz ‘ayn-ı iftirā vü ḫaṭādur ve sizüň cevābıňuz[2891] ‘ayn-ı (12) ṣıdḳ **[NO1 88a]** u ṣavābdur. Çünkim eṣer-i ‘adliňüz ‘ālemiyāna cümle vāṣıl olmaḳ (13) vācibdür, lāyıḳ oldur ki anuň ‘adāletiyle sā’ir ḫalḳ behre-dār olalar. (14) Tā ki bizümle müşārik olalar ve birḳaç yıl[2892] ẓıll-ı ‘adāletinde müsteriḥ (15) olalar.” Me’mūn ḫāmūş olup cevāb viremedi.[2893]

Ve minhā: (16) Eydürler ki: Bir gice Me’mūn câme tebdīl[2894] idüp bir mescid

---

[2879] ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhi’t-taḥiyyat-ı ve’ṣ-ṣenā İN,NO1: ṣalavātu’llāhi ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhi AN
[2880] “Ben sizin en yüce rabbinizim.” Nâziat 79/24. ayetten nâkıs iktibas.
[2881] muḳābelede eyitdi İN, NO1: muḳābelesinde idi AN
[2882] söyle. Ol zamān ben daḫi İN, NO1: söyler iseň AN
[2883] didi AN +
[2884] aṣlā AN +
[2885] iẓhār AN +
[2886] itdiler İN, NO1: eylediler AN
[2887] ve sebb AN +
[2888] kişidür.” didi İN, NO1: kimesne virdi AN
[2889] Kūfīyān eyitdiler İN, NO1: Kūfīlerden biri eyitdi AN
[2890] -i zemīn AN +
[2891] sözümüz ‘ayn-ı iftirā vü ḫaṭādur ve sizüň cevābıňuz İN, NO1: ḳavlimüz maḥż iftirādur ve sizüň buyurduġuňuz AN
[2892] oldur ki anuň ‘adāletiyle sā’ir ḫalḳ behre-dār olalar. Tā ki bizümle müşārik olalar ve birḳaç yıl İN, NO1: degüldür ki ol ‘adl ile ancaḳ biz behredār olavuz. Münāsibdür ki sā’ir ḫalḳ daḫi bizüm ile müşārik olmaḳ revādur. Birḳaç yıl daḫi ġayrılar anuň AN
[2893] cevāb viremedi İN, NO1: aṣlā cevāba ḳādir olmadı AN
[2894] tebdīl İN, NO1: taġyīr AN

ḳapusına (17) vardı.[2895] Çünkim vaḳt-i namāz[2896] idi. İçeri girdi, imām aňa[2897] **[AN 57a]** iltifāt **[İN 97b]** (1) itmeyüp namāza meşġūl oldı. Çün[2898] ṣabāḥ oldı, Me'mūn (2) imāma intiḳām ḳaṣd idüp[2899] iḫżār eyledi. Her ne kim su'āl itdi,[2900] (3) cevābın aldı. Me'mūn 'āciz olup sefāhate ve dil-āzārlıġa başlayup[2901] (4) eyitdi: "Senüň ġarażuň oldur ki ḳavmüň içinde ḫuṣūṣan (5) ehl-i Baġdād yanında kendüňi ḥaḳ söyliyici idüp beni bāṭıl (6) ve ḫaṭāya nisbet idesin." İmām[2902] eyitdi: "Ey Me'mūn ben senüň (7) meclisüňe geldügimi bildüklerine 'ār iderüm. Fe-keyfe ki olan mu'āraẓayı (8) bildürem.[2903]

Ve mine'l-ittifāḳāt ve'l-esbāb: Eydürler ki Me'mūn bir gice Dīdūn (9) nām çeşme kenārında nedīmleriyle[2904] oṭurmış idi ve her bābdan muṣāḥabet (10) iderler idi. Me'mūn, Ḥāfiẓ Ebū Sa'īd Ḫilāf'a ḫiṭāb idüp (11) eyitdi: "Ḫālā senüň ḳatuňda[2905] fevākihden eyürek nedür tā kim anı tenāvül (12) idelüm?" Ḥāfiẓ eyitdi: "Siz[2906] yigrek bilürsüz." Eyitdi: "Bir nev' ḫurmānuň (13) ruṭabı ki aňa āzād dirler ol olaydı."[2907] didi. Henüz bu kelāmda (14) iken deve çaňı ṣadāsı geldi. Bir ḫādim gönderdiler **[NO1 89a]** ki ne maḳūle (15) mīvedür gör. Ol daḫi görüp[2908] bir sepet ruṭab-ı āzād getürdi. (16) Ehl-i meclis bu ḫüsn-i ittifāḳdan ta'accüb itdiler. Me'mūn ol (17) ḫurmādan bir miḳdār yedi. Hemān-sā'at Me'mūn'ı[2909] sıtma ṭutdı **[İN 98a]** (1) ve ṣāḥib-firāş oldı. Ol ḥālde Rūm esīrlerinden birini (2) götürüp su'āl itdi ki:[2910] "Bu çeşmeye Ḳamtere dirler, ma'nāsı nedür?" Esīr (3) eyitdi:[2911] "Ayaḳlaruň uzat dimekdür."[2912] Me'mūn bu edādan ġāyet (4) münfa'il olup eli ve ayaġı ṣovudı. Bir daḫi su'āl itdi ki "Aṣıl (5) bu çeşmenüň ismi ne idi?"[2913] Eyitdi: "Rıḳḳa idi." Hemān-dem Me'mūn'uň nefesi (6) ṭutuldı. Zīrā

[2895] vardı İN, NO1: duş oldı AN
[2896] namāz İN, NO1: ṣalā AN
[2897] aṣlā AN +
[2898] Çün İN, NO1: Çünki AN
[2899] imāma intiḳām ḳaṣd idüp İN: intiḳām ḳaṣd idüp NO1: aňa intiḳām ḳaṣdı ile AN
[2900] ise AN +
[2901] başlayup İN: başladı NO1, AN
[2902] İmām İN, NO1: Ol AN
[2903] mu'āraẓayı bildürem İN, NO1: münāẓara ve mu'āraẓayı i'lām idem AN
[2904] nedīmleriyle İN, NO1: nüdemāsıyla AN
[2905] senüň ḳatuňda İN, NO1 +
[2906] anı AN +
[2907] ol olaydı İN, NO1: idi oldur AN
[2908] -dür gör. Ol daḫi görüp İN, NO1: var idügin göre gelüp AN
[2909] Me'mūn'ı İN, NO1 +
[2910] götürüp su'āl itdi ki İN, NO1: getürdiler. Eyitdi AN
[2911] nedür?" Esīr eyitdi İN, NO1 +
[2912] didi AN +
[2913] ne idi? İN: nedür? didi NO1: nedür? AN

ṭāli‘inde[2914] yazılmışdı ki anuň rıḥleti Rıḳḳa mevżi‘inde[2915] (7) olsa gerek. Lā-cerem bilād-ı ‘Arab’dan Rıḳḳa’ya[2916] uġramamaġa ‘azīmet itmiş idi. (8) Çünki bu ḥāl üzre ḥayātdan ümīdin[2917] ḳaṭ‘ eyledi, Receb’üň[2918] on (9) yedinci gicesinde pencşenbe gün hicretüň iki yüz on sekizinde (10) vefāt itdi.[2919]

Ve mine’l-nevādir:[2920] Çün İbrāhīm bin Mehdī Me’mūn’la (11) muḫālefet idüp Baġdād’da ism-i ḫilāfete nāmzed oldı. Mu‘taṣım (12) oġlı Vāfiḳ’uň eline yapışup ḥużūrına geldi. “Bendezāduň (13) hünerverdür” didi. Çünkim **[AN 57b]** emr-i ḫilāfetden munḫali‘ oldı ve Mu‘taṣım (14) Me’mūn’dan ṣoňra ḫalīfe oldı, İbrāhīm[2921] oġlınuň elin (15) alup “Bendezāduň hibetu’llāhdur.” didi. Bu iki ṣūret bir (16) maḥalde vāḳı‘ olmışdur.

Ve mine’l-bedāyi‘: Eydürler ki Mu‘taṣım’uň esbāb-ı (17) iḫtişāmı[2922] bir mertebeye irişdi ki ol cümleden yüz otuz biň **[İN 98b]** (1) eşheb ve ablaḳ ḫāṣ atlarına yem aşılur idi. Bir gün[2923] emr itdi, (2) ḫāṣ atlarınuň ṭorbasına ṭopraḳ doldırup Sāmire’ye ileteler. (3) Anda döküp bir depe oldı. Üzerine bir köşk binā itdiler[2924] (4) ve aňa Tell Aṭāyī dirler.[2925] Ya‘nī Ṭürbeler Depesi dimekdür. Bāḳī cihātı (5) buňa[2926] göre ḳıyās olunur[2927] ve bir mertebede ḳavī idi ki iki büyük ḳoyunı (6) bir elinde postı ṣoyulınca ṭutar idi.[2928]

Temṯīl: İbn-i Cevzī eydür: (7) “‘İzzü’d-devle ṣol deňlü ḳavī-heykel ve zūrnāk idi ki[2929] bir güre ṣıġırı (8) yalňız[2930] ṭutup ayaḳlarından zemīne urur idi ve ayaḳlarından (9) ipsüz żabṭ iderdi, boġazlayup sākin oluncaya degin.”[2931]

[2914] şöyle AN +
[2915] mevżi‘inde İN, NO1: nām mevżi‘de AN
[2916] -dan Rıḳḳa’ya İN, NO1: -da Rıḳḳa nām maḥalle AN
[2917] bu ḥāl üzre ḥayātdan ümīdin İN, NO1: Çün buňa muṭṭali‘ oldı, ġayrı ümīdin ḥayātdan AN
[2918] Receb’üň İN, NO1: māh-ı recebüň AN
[2919] sekizinde vefāt itdi İN: on … fevt olup vefāt itdi NO1: sekiz senesinde vefāt eyledi AN
[2920] Eydürler AN +
[2921] kendü AN +
[2922] -ı iḫtişāmı İN, NO1: ve cihātı AN
[2923] Bir gün İN, NO1: Bunı mü’eyyeddür ki AN
[2924] itdiler İN, NO1: eylediler AN
[2925] Tell Aṭāyī dirler İN, NO1: Tellü’l-Muḫālī dirler idi AN
[2926] cihātı buňa İN, NO1: cihātın aňa AN
[2927] olunur İN, NO1: idüň AN
[2928] postı ṣoyulıca ṭutar idi. İN, NO1: ol ḳadar ṭutar idi ki tā kim ṣoyup pārelerler idi AN
[2929] heykel ve zūrnāk idi ki İN, NO1: idi ki heykel ve zūrnāk AN
[2930] yalňız İN, NO1: tenhā AN
[2931] ayaḳlarından ipsüz żabṭ iderdi, boġazlayup sākin oluncaya degin İN, NO1: ayaḳların ṣol ḳadar żabṭ iderdi ki ipsüz anı boġazlar idi. Tā sākin oluncaya dek ṭutardı AN

El-ḳıṣṣa: (10) Sermen-Rey şehri Mu‘taṣım’uň[2932] aṣārındandur. Anuň mūcibi oldur ki (11) ehl-i Baġdād anuň ġulāmlarınuň ẓulmundan[2933] şikāyet itdiler. Lā-cerem (12) iki yüz yigirmi senesinüň ẕi’l-ḳa‘desinde aġıl[2934] ṭarḥ idüp (13) çāpük-dest üstādlar az zamānda tamām[2935] itdiler. Eydürler ki[2936] ol (14) şehrüň ṭūli ḳınnāre-i süflāya dek yedi fersaḫ idi.[2937]

Ve minhā: (15) Mervīdür[2938] ki bir kerre[2939] mesmū‘ oldı ki ṭā’ife-i Frenk bir müslimān ḫātūnını (16) esīr idüp bir demde Ḳosṭanṭiniyye’ye iletüp envā‘-ı eẕā vü cefā (17) idüp[2940] feryād itdükçe “Ḫalīfeye ḫaber gönder, ablaḳ ata[2941] binüp gelüp[2942] seni **[İN 99a]** (1) ḫalāṣ itsün” dirler idi.[2943] **[NO1 89b]** Ḫuṣūṣan ol vaḳt ġāyet-i şitā (2) zamānı idi. Mu‘taṣım işidüp leşker-i ‘aẓīm[2944] ile Ḳosṭanṭiniyye’yi muḥāṣara (3) idüp ol eṭrāfı musaḫḫar eyledi ve ol ḫātūnı kefereden ḫalāṣ (4) itdi. Ol vaḳt ekṣer-i ‘askeri[2945] ablaḳ atlara süvār olmışlar idi.

(5) **Ve mine’l-bedāyi‘:** Meşhūrdur ki Me’mūn zamānında iki yüz on bir (6) senesinde Bābek nām bir şaḫṣ Aẕerbeycān uluslarından (7) ḫurūc idüp zenādıḳa meẕhebin āşikāre itdi. İki yüz on (8) dördünci senede[2946] **[AN 58a]** Muḥammed bin Kemīle nām kimesne ki anuň def‘ine (9) gitmiş idi, ġālib olup anı ḳatl itdi[2947] ve tamām-ı ḳuvvet (10) ḥāṣıl idüp çoḳ kimesne ol mel‘ūna tābi‘ oldılar.[2948] Tā ol (11) zamāna dek ki nevbet-i ḥükūmet Mu‘taṣım’a irişdi. Ümerādan (12) bir nice kimesneyi ‘aẓīm

[2932] Mu‘taṣım’uň İN, NO1: anuň AN
[2933] ẓulmundan İN, NO1: hücūmından AN
[2934] aġıl İN, NO1: te’emmül
[2935] tamām İN, NO1: itmām AN
[2936] evvelā AN +
[2937] ḳınnāre-i süflāya dek yedi fersaḫ idi. İN, NO1: ḳanṭara-i a‘lādan ḳanṭara-i süflāya dek yedi fersaḫ yerdür AN
[2938] Mervīdür İN, NO1: Eydürler AN
[2939] mezbūruň AN +
[2940] bir demde Ḳosṭanṭiniyye’ye iletüp envā‘-ı eẕā vü cefā idüp İN, NO1: Rūm’a iletmişler. Envā‘-ı te‘addī iderler. Ḫātūn AN
[2941] ata İN, NO1: atlara AN
[2942] gelüp İN, NO1 +
[2943] idi İN, NO1: imiş AN
[2944] Mu‘taṣım işidüp leşker-i ‘aẓīm İN, NO1: leşkeri ‘aẓīm AN
[2945] -yi muḥāṣara idüp ol eṭrāfı musaḫḫar eyledi ve ol ḫātūnı kefereden ḫalāṣ itdi. Ol vaḳt ekṣer-i ‘askeri İN, NO1: -ye revān olup ol bilādı musaḫḫar ve ol ḫātūnı ellerinden alup ḫalāṣ eyledi ve ol gün ekṣer mülāzımları AN
[2946] senede İN, NO1: senesinde AN
[2947] itdi İN, NO1: eyledi AN
[2948] ol mel‘ūna tābi‘ oldılar İN, NO1: aňa ittibā‘ itdiler AN

leşker[2949] ile ve Ḥaydar bin Kāvus nām serdārıyla ki (13) anı Māverāü'n-nehr'de esīr itmişler idi ve laḳabını Afşīn Āfiye[2950] (14) ḳomışlar idi, tā kim eyālet mertebesine irişmiş idi,[2951] anuň müdāfa'asına[2952] (15) ta'yīn idüp[2953] irsāl olundı ve Afşīn-i meẕkūruň bilād u ḳılā'ı ki (16) Zencān'la Erdebīl mābeyninde Bābek sebebiyle ḫarāb olmış idi.[2954] (17) Ma'mūr idüp iki yüz yigirmi senesinde Erdebīl ḥavālīsinde **[İN 99b]** (1) Arşaḳ nām mevżi'de maṣāff vāḳı' olup[2955] iki ṭarafdan çoḳ (2) ādem[2956] helāk oldı. Āḫirü'l-emr[2957] Afşīn ġālib olup[2958] Bābek (3) firār eyledi. Muġān'a vardı.[2959] Anda ḳaṣaba-i **[NO1 90a]** Ned ki kendinüň vaṭan-ı aṣlīsidür, (4) anda ḳarār eyledi.

El-ḳıṣṣa: Ehl-i İslām'la mābeynlerinde müddet-i medīd (5) muḥārebe ḳā'im oldı. Anlar ṣa'bü'l-mürūr menzillere firār itmekle[2960] Mu'taṣım'uň (6) 'askeri 'aẕīm belālar çekdiler. Gāh ġālib ve gāh maġlūb olurlar idi. (7) Āḫir[2961] الحق يعلو ولا يعلى عليه Afşīn[2962] Ned ḳal'asın feṭḥ idüp (8) Bābek'i ve birāderi 'Abdullāh'ı, ser'-askeri olan Mu'āviye alup (9) firār idüp[2963] Ermenīye cibāline düşdiler. Oranuň[2964] ahālīsi iki yüz (10) yigirmi iki senesi şevvālinüň[2965] on yedisinde anları baġlayup (11) Afşīn'üň öňüne[2966] getürüp teslīm eylediler. İki yüz yigirmi üçünci (12) sene ṣaferinüň[2967] üçünci güni Sāmire'ye Mu'taṣım'a irsāl olundılar. (13) Kemāl-i teşhīr içün anları[2968] fīle bindirüp ḫalḳ[2969] her cānibden anları[2970] temāşāya (14) cem' oldılar. Āḫir elin ve ayaġın

[2949] nice kimesneyi 'aẕīm leşker İN, NO1: kimesneyi 'aẕīm 'asker AN
[2950] Āfiye İN, NO1: Nāfiye AN
[2951] idi İN, NO1 +
[2952] müdāfa'asına İN, NO1: müdāfa'ına AN
[2953] idüp İN, NO1: olunup AN
[2954] maḥalleri AN +
[2955] 'azīm cenk olmaġın AN +
[2956] çoḳ ādem İN, NO1: daḫi çoḳ ādemler AN
[2957] -ü'l-emr İN, NO1 +
[2958] olup İN, AN +
[2959] vardı İN, NO1: varup AN
[2960] el-mürūr menzillere firār itmekle İN, NO1: menzillerde olmaġın AN
[2961] "Hak daima üstün gelir, hakka galip gelinmez." Başta "el-hakku" yerine "el-İslâm" lafzıyla: Buhârî, Cenâiz, 79.
[2962] mezbūr AN +
[2963] olan Mu'āviye alup firār idüp İN, NO1: Mu'āviye AN
[2964] oranuň İN, NO1: ol ṭarafuň AN
[2965] İki senesi şevvālinüň İN: senesi şevvālinüň NO1: iki senesinüň şevvāli AN
[2966] Afşīn'üň öňüne İN, NO1: Afşīn'e AN
[2967] sene ṣaferinüň İN, NO1: senesi ṣaferinüň yigirmi AN
[2968] anları İN, NO1: anı AN
[2969] ḫalḳ İN, NO1: ḫalḳ-ı 'ālem AN
[2970] anları İN, NO1: anı AN

kesüp berdār itdiler.[2971] *Tārīḫ-i ʻAbbāsī*'de (15) eydür[2972] bu ḳażiyye ramażān-ı şerīfüñ dördünci güni[2973] cumʻa gün vāḳıʻ oldı.[2974] (16) Eydürler ki Lud nām cellādını esīr idüp Muʻtaşım ḫużūrına getürdüklerinde[2975] (17) su'āl itdi ki "Taḫmīnen ne miḳdār[2976] kimesne ḳatl itdüñ?" Eyitdi kim[2977] "On nefer **[İN 100a]** (1) cellād idük. Ben yigirmi biñ ādemden[2978] ziyāde ḳatl itdüm, ġayrılardan ve cenkde (2) ölenlerden māʻadā."[2979] didi.

Ve minhā:[2980] *Ravżatü'ṣ-Ṣafā*'da Sulṭān Aḥmed (3) bin Mübārizü'ddīn Muḥammed Muẓaffer'den naḳl ider[2981] ki Şāh Şücāʻ andan (4) **[NO1 90b]** su'āl itdi ki "Kendü elüñ ile biñ kimesne var mıdur ḳatl itdügüñ?" (5) Sulṭān Aḥmed eyitdi: "Sekiz yüz vardur." ola.[2982] *Fütūḥāt*'da eydür: (6) Meẕkūruñ gözine mīl çeküp ḥabs itmişler idi. Zindānda ādemlerinden (7) biri ṭanbūr çalar imiş. Menʻ itdükçe ʻinād ider imiş.[2983] Birgün (8) "Getür ṭanbūrıñı[2984] göreyim." didi. Ẓarāfetle elin ṭutup kendüye çekdi (9) ve boġazın şöyle ṣıḳdı ki[2985] cān virdi.

El-ḳıṣṣa: Ṣāḥib-i Tārīḫ-i ʻAbbāsī (10) eydür: "Muʻtaşım, Bābek ḫuṣūṣında şöyle ihtimām itdi ki Sāmire'den (11) tā ʻaḳabe-i Ḥalvān'a dek ve ʻAḳebe'den tā Aẕerbeycān'a şehrine[2986] dek (12) atlu[2987] ḳomışdı. Her fersaḫda muntaẓırlar idi ve bir ṭā'ife ki (13) aña Dibābe dirler ḍaġlar ve depeler başında ḍurmışlar idi. Hergün (14) nāmeler biribirine ulaşdırurlar idi. Şöyle ki üç-dört[2988] (15) günde ol mesāfe-i baʻīdeden ḫaber ne ise cüz'ī ve küllī vāṣıl (16) olur idi.

Ve mine'l-ġarā'ib: İki yüz yigirmi dört senesinde (17) Muʻtaşım zamānında

---

[2971] itdiler İN, NO1: eylediler AN
[2972] eydür İN, NO1: masṭūrdur ki AN
[2973] güni İN, NO1 +
[2974] oldı İN, NO1: olup ve birāderi ʻAbdullāh'ı daḫi üslūb-ı sābıḳ[2974] üzre Baġdād'da ṣalb itdiler AN
[2975] ḫużūrına getürdüklerinde İN, NO1: aña AN
[2976] ne miḳdār İN, NO1: ḳaç AN
[2977] Eyitdi kim İN, NO1: Mezbūr eyitdi: "Biz AN
[2978] ādemden İN, NO1: kimesneden AN
[2979] ölenlerden māʻadā İN, NO1: ḳatl olunandan ḫaberüm yoḳdur AN
[2980] Ve minhā İN, NO1: Temṣīl AN
[2981] ider İN, NO1: olunur AN
[2982] ola İN, NO1 +
[2983] Zindānda ādemlerinden biri ṭanbūr çalar imiş. Menʻ itdükçe ʻinād ider imiş. İN: Zindānda ādemlerinden biri ṭanbūr çalar imiş. Menʻ itdükçe ʻinād idüp yine çalar imiş AN
[2984] ṭanburıñı İN, NO1: ol ṭanburayı AN
[2985] hemān ol sāʻat AN +
[2986] şehrine İN, NO1 +
[2987] atlu İN, NO1: anları AN
[2988] dört İN, NO1 +

Baġdād'da bir ḍolu yaġdı ki her bir dānesi yumırda **[İN 100b]** (1) ḳadar idi. Dört yüze ḳarīb kimesne helāk olup çoḳ (2) 'imāretler ḫarāb oldı ve ol gün bir mehīb ṣadā[2989] istimā' olundı[2990] (3) şaḥṣı görünmez idi.[2991] Münācāt idüp der idi. (4)[2992] اللهم ارحم عبادك Ayaġınuň[2993] izin buldılar[2994] bir arşūn miḳdārı büyük idi. (5) İki ḳademi mābeyni beş arşun idi.[2995]

Ve mine'n-nevādir: Ṣıḥḥate irmişdür[2996] ki (6) Mu'taṣım, Āl-i 'Abbās'uň sekizinci ḫalīfesidür ve[2997] sekiz yıl, sekiz ay (7) ḫalīfe oldı. Ḳırḳ sekiz yıl 'ömr sürdi ve sekiz evlādı ḳaldı (8) ve sekiz biň ḳulı var idi ve zamānında[2998] **[NO1 91a]** sekiz feṯḥ-i 'aẕīm müyesser[2999] (9) oldı ve sekiz biň ḳaṣr eyledi[3000] ve sekiz biň kerre biň altun (10) mīrāṯ terk eyledi[3001] ve seksen sekiz biň atı var idi. Anuň içün (11) aňa 'Arab Ḫalīfe-i Müṯemmen derler.[3002]

Ve mine'l-bedāyi': Ṣāḥib-i *Nüzhetü'l-Ḳulūb* (12) *Mesālikü'l-Memālik* nām[3003] kitābında Vāṯıḳ bin Mu'taṣım'dan naḳl ider ki çünkim (13) Mu'taṣım pederinden ṣoňra serīr-i ḥükūmete cülūs itdi, murād itdi ki (14) sedd-i Ye'cūc'uň ḥaḳīḳatine vāṣıl ola. Aňa bināen iki yüz yigirmi (15) senesinde Selām Tercümān'ı elli biň nefer ile zād-ı rāḥilesin (16) müheyyā idüp seddi tefaḥḥuṣa irsāl eyledi.[3004] Sāmire'den Ṣāḥib-i (17) Ermeni'ye yanına[3005] gitdi. Andan Yılan[3006] Şāh yanına vardılar ki Şirvān'da **[İN 101a]** (1) vālī idi. Andan Melikü'l-Āt yanına vardı ki[3007] melik-i bābü'l-ebvābdur (2) ki

---

[2989] ṣadā İN, NO1: āvāz AN
[2990] lākin AN +
[2991] görünmez idi İN, NO1: görünmedi AN
[2992] Allah'ım kullarına merhamet et.
[2993] ayaġınuň İN, NO1: ayaġı AN
[2994] tamām AN +
[2995] miḳdārı büyük idi. İki ḳademi mābeyni beş arşun İN, NO1: idi ve iki ḳademinüň mābeyni beş arşūn miḳdārı AN
[2996] irmişdür İN, NO1: irişdi AN
[2997] sekizinci ḫalīfesidür ve İN, NO1: sekizincisidür AN
[2998] zamānında İN, NO1 +
[2999] müyesser İN, AN: vāḳı' NO1
[3000] sekiz biň ḳaṣr eyledi İN, NO1: melik ḳahr itdi AN
[3001] eyledi İN, NO1: itdi AN
[3002] idi AN +
[3003] nām İN, NO1: adlu AN
[3004] seddi tefaḥḥuṣa irsāl eyledi İN, NO1: anuň tefaḥḥuṣına irsāl itdi AN
[3005] yanına İN, NO1 +
[3006] Yılan İN, NO1: fülān daḫi AN
[3007] yanına vardı ki İN, NO1: yanlarına vardılar, andan ṣāḥib-i serīr ki AN

aňa evvel zamānda Bākü dirler idi, anuň ḥużūrına vardı.[3008] (3) Kitāb-ı meẕbūruň[3009] āḫirinde eydür: "*'Acā'ibü'l-Maḫlūḳāt*'dan menḳūldür ki (4) [3010]العهدة على الراوي Melik-i meẕkūr Selām-ı mezbūruň ḥużūrında (5) deryā şikārına gitdi. Bir 'aẓīm balıḳ ṭutdı. Anuň içinden bir (6) ṣāḥib-i cemāl duḫter[3011] çıḳdı, pīrāheni yoḳ. Lākin şalvārı var. (7) Deriden dizine dek iki elin[3012] yüzine döküp[3013] nevḥa iderdi (8) ve ṣaçın yolardı. Bir laḥẓadan ṣoňra öldi.[3014]

El-ḳıṣṣa: (9) Selām andan Terḥān ki melik-i serīrdür, anuň yanına vardı. (10) Terḥān aňa[3015] iki delīl ḳoşup irsāl eyledi. Yigirmi (11) altı gün gitdiler, bir yere vardılar ki[3016] çirkīn rāyiḥa gelür idi. On (12) gün daḫi gitdiler. Bir yere erişdiler ki **[NO1 91b]** Ye'cūc seddi ḳurbunda[3017] (13) Ye'cūc ve Me'cūc'üň ḳavminüň[3018] maḳāmı idi ki ḥālā ḫarābdur, anda irmişdiler.[3019] (14) Ol diyārdan daḫi gidüp yigirmi yedi gün yüridiler. Bir ḍaġ[3020] (15) ḳurbunda bir ḥişāra irişdiler ki Sedd-i Ye'cūc ol ḍaġuň (16) ortasında bir vādī aġzında idi. Pes Selām-ı mezbūr kitābda (17) yazduġı[3021] üzre Sedd-i Ye'cūc'e tamām[3022] muṭṭali' olup mürāca'at **[İN 101b]** (1) eyledi. İki ay sefer idüp Semerḳand cānibinde Ābādānlıġ'a irişdi. (2) Andan Ḫorāsān yolın ṭutup Sāmire'ye geldi.[3023] İki yıl dört (3) ay ġāib oldı.[3024] Bu seferi ṭayy eyledi.

Ve mine'l-āyāt: (4) Ṣāḥib-i Ṭabaḳāt eydür: Vāṯıḳ zamānında şarḳ ṭarafından bir mehīb (5) āvāz istimā' olundı ki çoḳ kimesne ḫavfıdan helāk oldı.

(6) **Temṯīl:** Mervīdür ki Enūşirevān zamānında Benī 'Aṭfān arżında (7) bir 'aẓīm āteş peydā oldı. Her kim anuň ḥudūdından geçse helāk (8) olurdı.[3025] Ba'ż-ı

[3008] vardı İN, NO1: vardılar AN
[3009] mezbūruň İN, NO1: meẕkūruň AN
[3010] Sorumluluk rivayet eden üzerinedir.
[3011] duḫter İN, NO1: kenīzek AN
[3012] iki elin İN, NO1: ve iki ellerin AN
[3013] döküp İN, NO1: urup AN
[3014] öldi İN, NO1: vefāt eyledi AN
[3015] aňa İN, NO1: anlara AN
[3016] andan AN +
[3017] Ye'cūc seddi ḳurbunda İN, NO1 +
[3018] ḳavminüň İN, NO1 +
[3019] ḥālā ḫarābdur, anda irmişdiler İN, NO1: ḫarāb olmış idi AN
[3020] ḍaġ İN, NO1: ḍaġuň AN
[3021] ortasında bir vādī aġzında idi. Pes Selām-ı mezbūr kitābda yazduġı NO1: ortasında …. kitābda masṭūr olduġı İN, NO1: ḳullesinde idi. Selām-ı mezbūruň kitābında olduġı AN
[3022] İN, NO1 +
[3023] Andan Ḫorāsān yolın ṭutup Sāmire'ye geldi. İN, NO1 +
[3024] oldı İN, NO1: olup AN
[3025] olurdı İN, NO1: olur yanar idi AN

‘urbān ol āteşi ilāh ittiḫāẕ idüp aňa[3026] ṭapmaġa (9) başladılar. Ḫālid bin Şubbān *‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhi’ṣ-ṣalavātü’l-mennān*[3027] (10) ki ol eṭrāfda Ḥażret-i ‘Īsā dīnine ḫalḳı[3028] da‘vet ider idi, (11) ol fırḳayı ol āteşe ṭapmaḳdan men‘ idüp[3029] ‘aẕāb-ı Rabbü’l- (12) ‘izzetle anları **[AN 58b]** taḫvīf eyler idi.[3030] Ol cemā‘at aňa eyitdiler: (13) “Biz ol zamānda dīn-i Ḥażret-i ‘Īsā’yı[3031] ḳabūl iderüz ki sen bu (14) āteşi söyündiresin.” Ḫālid on ādemle ol **[NO1 92a]** āteşe[3032] varup (15) elinde olan gürz ile ol āteşi[3033] ḍarb ider idi. Āteş öňünce (16) firār ider idi. Ḫālid ardından na‘leyn ile[3034] ḳovalar idi. Tā āteş bir (17) ḳuyuya girdi. Ḫālid ardınca girüp ṣoňra rivāyetdür ki ṭaşra[3035] çıḳdı, **[İN 102a]** (1) min ba‘d ol āteşden eṣer görünmedi. Eydürler ki: Ḫālid-i meẕkūr vaṣiyyet (2) itdi ki: “Beni fülān depeye defn idüň, üç günden ṣoňra bir ḳuyruġı (3) kesilmiş deve oraya[3036] gelse gerekdür. Beni ḳabrden iḫrāc idüň (4) size tā ḳıyāmete dek olacaḳ havādiṣden[3037] ḫaber vireyüm.” Murād[3038] itdiler ki (5) öyle ideler. Aḳrabāsı ḳomadılar,[3039] “Bizüm nāmımuz ‘Arab içinde (6) kāhinlik ile meşhūr[3040] olur.” didiler.

Ve mine’l-veḳāyi‘: Vāṣıḳ çoḳ ṭa‘ām (7) yemekden iḫtirāz[3041] idüp ekṣeriyyā bī-iştihā ṭa‘ām yemekle aḫlāṭ-ı fāside (9) cem‘ olup istisḳā marażına mübtelā oldı. İttifāḳ Nişābūr’da (10) bir ṭabīb ki müdāvātda nefes-i ‘Īsā’ya ve mu‘ālecātda yed-i beyżāya (11) mālik[3042] idi, bir ıssı tennūr içinde anı[3043] derledüp muvāfıḳ (12) devālar ve şarāblar virdi. Ol maraż andan[3044] zā’il oldı.

[3026] aňa İN +
[3027] Şubbān ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhi’ṣ-ṣalavātü’l-mennān İN, NO1: Sinān AN
[3028] dīnine ḫalḳı İN, NO1: *‘aleyhi’s-selām* dīnine AN
[3029] ol āteşe ṭapmaḳdan men‘ idüp İN, NO1: men‘ eyledi ve AN
[3030] anları taḫvīf eyler idi İN, NO1: taḫvīf eyledi AN
[3031] aňa eyitdiler: “Biz ol zamānda dīn-i Ḥażret-i ‘Īsā’yı İN, NO1: eyitdi: “Ol zamānda biz dīn-i ‘Īsā *‘aleyhi’s-selām*ı AN
[3032] ādemle ol āteşe İN, NO1: kimesne ile ol āteş cānibine AN
[3033] olan gürz ile ol āteşi İN, NO1: bir ṭurası var idi. Ol āteşe AN
[3034] ider idi. Ḫālid ardından na‘leyn ile İN, NO1: idüp ol na‘leyn ile ardın AN
[3035] ṣoňra rivāyetdür ki ṭaşra İN, NO1: derleyerek AN
[3036] oraya İN, NO1 +
[3037] ḳabrden iḫrāc idüň size tā ḳıyāmete dek olacaḳ havādiṣden İN, NO1: ol vaḳtde ḳabrümden iḫrāc idesiz ki sizlere ḳıyāmete dek neler ẓuhūr idecekdür cümle AN
[3038] murād İN, NO1: anlar daḫi ittifāḳ AN
[3039] Aḳrabāsı ḳomadılar İN, NO1: Lākin mezbūr Ḫālid’üň aḳrabaları rāżī olmadılar ki AN
[3040] ‘Arab içinde kāhinlik ile meşhūr İN, NO1: ġayrı nebbāṣü’l-ḳubūr AN
[3041] Vāṣıḳ çoḳ ṭa‘ām yemekden iḫtirāz İN, NO1: Eydürler ki Vāṣıḳ çoḳ yemek yemekde ışrār AN
[3042] müdāvātda nefes-i ‘Īsā’ya ve mu‘ālecātda yed-i Beyżā’ya mālik İN, NO1: mu‘ālece ‘ilminde nefes-i ‘Īsā *‘aleyhi’s-selām* ve müdāvātda yed-i beyżāsı var AN
[3043] anı İN, NO1 +
[3044] devālar ve şarāblar virdi. Ol maraż andan İN, NO1: ġıdā ve işrāba virüp ol maraż-ı mezbūrdan bir külliye AN

Temṯīl: Eydürler ki çün Sulṭān Melikşāh bin Alp Arslan Selçūḳī (13) vilāyeti ‘ammuları evlādına ve iḫvānına taḳsīm itdi,[3045] Vilāyet-i (14) Şām’ı ve Rūm’ı ḳarındaşı Teneş’e virdi. Ol vilāyetde cihāngīrlik (15) ‘alemin dikdi. Ol cümleden Ṣūr şehrini maḥṣūr idüp (16) ḳarīb oldı ki feṯḥ ide. Anuň vālīsi Teneş’üň **[NO1 92b]** ṣarābdārlarına (17) çoḳ māl gönderüp sāġarına zehr ḳatup Teneş’e içürdi.[3046] **[İN 102b]** (1) İttifāḳ anda bir ḥakīm-i ḥāẕıḳ bulunup ‘ale’l-fevr bir ḥımār dirisinüň (2) ḳarnını[3047] yarup için boş idüp Teneş’i[3048] çıplaḳ içine ḳoyup (3) ‘ilāc eyledi[3049] ve ol beliyye-i ‘aẕīmeden ḫalāṣ oldı.[3050]

El-ḳıṣṣa: (4) Ṭabīb, Vāṯıḳ’a naṣīḥat itdi:[3051] “Şimdi bu ṣa‘bdan[3052] ḫalāṣ (5) olduň lākin eger[3053] üslūb-ı sābıḳ üzre ekl ü şürbde ifrāṭ idesin,[3054] (6) maraż-ı mezbūr yine[3055] ‘avdet idüp aṣlā[3056] ‘ilāc ḳabul itmez.” Vāṯıḳ ḥakīmüň (7) kelāmına ‘amel itmeyüp mürāca‘at eyledi. **[AN 59a]** İki yüz otuz ikinci senesinüň[3057] (8) ẕi’l-ḥiccesinüň yigirmi dördünci çehārşenbe gün vefāt itdi:[3058] [3059]يا من لا يزول ملكه ارحم على من زال ملكه İnanc nām kimesne (10) eydür ki: “Ümerā-i ‘iẕāmdan idi. Ol zamān ben[3060] anuň yanına vardum. (11) Vāṯıḳ baňa kūşe-i çeşmle[3061] ġażabla naẕar itdi. Şöyle ḫavf itdüm (12) girü çekildüm nā-gāh ṣuffadan düşdüm. Ḳalçam ufandı. Ol (13) ḥīnde Vāṯıḳ fevt olup[3062] bir beyāż çārşeble örtdiler. Hemāndem (14) bir[3063] kūşeden bir fāre çıḳup çārşebüň altına girüp ol gözi ki (15) baňa ġażabla baḳmış idi ekl itdi.[3064] [3065]﴿إِنَّ فِى ذٰلِكَ لَعِبْرَةً لِأُولِى الْأَبْصَارِ﴾

(16) **Temṯīl:** Mervīdür ki Mervān-ı Ḥımār ki āḫir mülūk-i Benī

[3045] iḫvānına taḳsīm itdi İN, NO1: aḫavātına taḳsīm eyledi AN
[3046] māl gönderüp sāġarına zehr ḳatup Teneş’e içürdi İN, NO1: aḳça virüp sāġarına zehr ḳodurdı AN
[3047] ḥımār dirisinüň ḳarnını İN: ḥımāruň ḳarnın NO1: canlu ḥımāruň ḳarnını AN
[3048] Teneş’i İN, NO1: anı AN
[3049] eyledi İN, NO1: itdi AN
[3050] ḫalāṣ oldı İN, NO1: anı ḫalāṣ itdi AN
[3051] naṣīḥat itdi İN, NO1: eyitdi AN
[3052] ṣa‘bdan İN, NO1: ṣa‘b maraždan AN
[3053] eger İN, NO1 +
[3054] ol AN +
[3055] mezbūr yine İN, NO1: yine AN
[3056] bir daḫi AN +
[3057] ikinci senesinüň İN, NO1: senesi AN
[3058] itdi İN, NO1: eyledi. Meşhūrdur ki ḥīn-i helākde emr itdi ki anı ḫāk üzerine ḳodılar. Eyitdi AN
[3059] Ey mülkü zail olmayan, mülkü zail olana merhamet et.
[3060] ben İN, NO1 +
[3061] Vāṯıḳ baňa kūşe-i çeşmle İN, NO1: Baňa kūşe-i çeşm-i AN
[3062] fevt olup İN, NO1: vefāt idüp AN
[3063] bir İN, NO1 +
[3064] ġażabla baḳmış idi ekl itdi İN, NO1: heybet ile baḳmış idi, ṭarfetü’l-‘aynda oydı AN
[3065] “Şüphesiz ki bunda basiret sahibi olanlar için bir ibret vardır.” Nûr 24/44. ayetten nâkıs iktibas.

Ümeyye'dür,[3066] yüz otuz (17) altıncı **[NO1 93a]** senesinüñ üçünci güni nevāḥī-i Mıṣr'dan Ebū Ḳaṣīr nām ḳaryede **[İN 103a]** (1) Āl-i 'Abbās[3067] 'askerinüñ elinde başı kesilüp Ṣāliḥ-i 'Abbāsī'nüñ ḫużūrına (2) getürdiler. Birine emr itdi ol başı taḥrīk itdi. İttifāḳ Mervān'uñ (3) zebānı aġzından ṭaşra çıḳdı. Bir kedi ḥāżır idi 'ale'l-fevr ol (4) lisānı ḳapup ekl itdi.[3068] Ṣāliḥ eyitdi: "Ey ḥāżırān 'acāibden (5) bundan 'aẓīm 'ibret niçe olur ki gördiñüz zebānla taḳrīr olunmaz. Beş (6) on günlük devlete maġrūr olmaḳ[3069] münāsib degüldür.

Naẓm:[3070]

که ای بدولت ده روزه کشته مستحضر

مباش غره که از تو بزرکتر دیدم[3071]

(8) **Ve min netāyici'l-rü'yā:** *Cāmi'ü'l-Ḥikāyāt*'da mervīdür: Aḥmed bin Müddebir'den ki (9) Vāṯıḳ, Muḥammed bin 'Abdu'l-melik'i ḥabse emr itdi. Muḥammed[3072] eydür: "Çünkim (10) zindāna girdüm, Aḥmed bin İsrā'il'i ve Süleymān bin Ẕeheb'i[3073] anda (11) görüp anlaruñ şeref-i muḳārenetleriyle idbār-ı zindānı ḫoş gördüm (12) biribirimizüñ ṣoḥbetiyle mutemetti' olduḳ. Ol eṯnāda ittifāḳ vāḳı'amda (13) gördüm kim[3074] bir şaḫṣ eyitdi: '[3075]Bu giceden ṣoñra bir aya[3076] ḳalmaz ṣabāḥ[3077] (14) vāḳı'aya tārīḫ vaż' itdüñ.' Çünkim bir ay tamām oldı, Aḥmed baña (15) eyitdi: 'Bugün va'de günidür. Hīç eṯer ẓāhir olmadı.' Ben eyitdüm: (16) 'Giceye dek perde altından[3078] hezār ṣūret ẓuhūr itmek mümkindür.[3079] Çünkim (17) giceden bir miḳdār geçdi, biribiri ardınca bir cemā'at zindāna gelüp **[İN 103b]** (1) Vāṯıḳ'uñ mevti ḫaberin virdiler.[3080]

El-'acūbe: İbn-i Cevzī eydür: Mütevekkil ibn Mu'taṣım'uñ (2) zamānında ki

---

[3066] ki āḫir mülūk-i Benī Ümeyye'dür İN, NO1 +
[3067] Ebū Ḳaṣīr nām ḳaryede Āl-i 'Abbās İN, NO1: Buṣayr nām nāḥiyeden Āl-i 'Abbās'uñ AN
[3068] ḳapup ekl itdi İN, NO1: ḳapdı AN
[3069] maġrūr olmaḳ İN, NO1: ġurūr AN
[3070] Naẓm İN, NO1: Beyt AN / İbn Yemin'e ait.
[3071] Ki on günlük dünyaya hükmeden insan
Çok gururlanma ki senden büyüklerini gördüm
[3072] Muḥammed İN, NO1 +
[3073] Ẕeheb'i İN, NO1: Vehbī'yi AN
[3074] gördüm kim İN, NO1: baña AN
[3075] Vāṯıḳ AN +
[3076] dek AN +
[3077] olduḳda AN +
[3078] altından İN, NO1: altında AN
[3079] itmek mümkindür İN, NO1: ider AN
[3080] ḫaberin virdiler İN, NO1: ḫaberini getürdiler AN

Vāṣıḳ'dan **[NO1 93b]** ṣoňra ḫalīfe olmış idi,[3081] **[AN 59b]** Ḳırvan ḳaryelerinden (3) on bir ḳarye yere geçdi. Şöyle ki ol ḳurā[3082] ehlinden ricāl ü nisādan (4) ḳırḳ iki kimesneden ziyāde ḫalāṣ olmadı. Hem anuň zamānında (5) Tūnus nām mevżi'üň[3083] birinde muḥkem zelzele olup[3084] ḫalḳ şehirden ṭaşra (6) firār idüp[3085] bir āvāz işitdiler ki [3086] الله اجلَ اعوذ برحمته من عذابه (7) didi.

Temṡīl: *Tārīḫ-i Güzīde*'de masṭūrdur ki Merzbān-ı Ḳazvīn ḳabā'ilinden (8) bir ḳabīle-yi meşhūredür ki[3087] anda 'ulemā ve ehl-i ḥadīṡ çoḳ[3088] ẓuhūr itmişdür, (9) bir gice ol ḥavālīde bir āvāz istimā' olındı ki eydür: [3089]"رحلوني يا اهل مزبان" (10) Ve ol gice ḳırḳ dānişmend ki bī-mānend idi, āḫirete[3090] (11) gitdi. Keẕālik vilāyet-i Yemen'de zelzele olup ḍaġdan bir mezra'a (12) ovaya indi. Lākin[3091] aṣlā arażī ve ṣaḥrāda bir ḳuṣūr ẓāhir olmadı.

(13) **Eyżan:** İbn Ebī Vażżāḥ eydür:[3092] Mütevekkil'üň zamānında[3093] ba'ż-ı eḳāliminde (14) ġurābdan büyük bir ṭayr aġaç üzre ḳonup [3094]"يا أيها الناس اتقوا الله" (15) diyü feryād[3095] itdi ḳırḳ kerre. İrtesi[3096] yine (16) gelüp ḳırḳ kerre[3097] böyle feryād itdi diyü[3098] beş yüz kimesne gelüp (17) Mütevekkil yanında[3099] şehādet itdiler.

Eyżan:[3100] İbn Celā'dan menḳūldur ki Mütevekkil **[İN 104a]** (1) zamānında Ġūristān[3101] ve Ahvāz mevżi'inüň birinde bir şaḫṣ fevt oldı.[3102] (2) Çünkim cenāzesin

---

[3081] olmış idi İn, NO1: oldı AN
[3082] ḳurā İN, NO1: ḳurālar AN
[3083] Tūnus nām mevżi'üň İN, NO1: Ḳūmes mevāżi'inüň AN
[3084] cümle AN +
[3085] idüp İN, NO1: eylediler ve AN
[3086] Yüce Allah'ın azabından rahmetine sığınırım.
[3087] Merzbān-ı Ḳazvīn ḳabāilinden bir ḳabīle-yi meşhūrdür ki İN, NO1 +
[3088] kimesne AN +
[3089] Ey sınır ehli bana sefer edin.
[3090] idi āḫirete İN, NO1: āḫir AN
[3091] Lākin İN, NO1 +
[3092] eydür İN, NO1: naḳl ider ki AN
[3093] zamānında İN, NO1 +
[3094] "Ey insanlar, Allah'tan korkun!"
[3095] u fiġān AN +
[3096] güni AN +
[3097] ḳırḳ kerre İN, NO1 +
[3098] itdi diyü NO1: itdi İN: eyledi AN
[3099] yanında İN, NO1: -'üň ḥużūrında bu minvāl üzre AN
[3100] Eyżan İN, NO1: Ve eyżan AN
[3101] Mütevekkil zamānında Ġūristān İN, NO1: Mütevekkil'üň zamānında Ḫūristān AN
[3102] fevt oldı İN, NO1: vefāt itdi AN

ḳalḳdurdılar,[3103] bir ṭayr gelüp cenāzeye[3104] ḳondı. Ḫūrī lüġatiyle (3) eyitdi: “Bu meyyit ve bu cenāzeye ḥāżır olanlar cümlesi maġfūrlardur.” ḥekī

Eyżan: (4) Mütevekkil zamānında[3105] Dicle **[NO1 94a]** yeşil oldı. Üç gün bu sebebden[3106] ḫalḳuň (5) göňüllerine ḫavf düşüp tażarru‘ ve zārī itdiler. Ba‘dehu ḳızıl oldı (6) ve iki yüz otuz ḍoḳuzuncı senesinüň rebī‘ü’l-evvelinde ol (7) eyyāmda Damġān’da beş biň miḳdārı[3107] ādem zelzeleden helāk (8) oldı ve Besṭām’uň bir yeri[3108] ve Ṭaberistān ve[3109] Cürcān ve Işfahān (9) ve Ḳum, Kāşān bir günde ve bir sā‘atde ḫarāb oldı ve ḍaġlar yarılup (10) şular çıḳdı ve ḳurā-yı Mışr’dan Süveydā nām ḳaryede ṭaş yaġdı, (11) her biri on baṭmān çeker[3110] idi ve bir ṭaş bir A‘rābī’nüň çeşmesine[3111] (12) düşüp andan āteş çıḳup cümlesin yaḳdı. Bir fersaḫ yerden **[AN 60a]** (13) şu‘lesi görinürdi ve Yemen diyārında bir ‘aẓīm cebel mezra‘larıyla (14) şaḥrāya indi ve ḥudūd-ı Mışr’da iki kimesne ṣā‘iḳadan helāk (15) oldı, üçünci helāk olmayup siyāh oldı.[3112]

Ve mine’l-muḍḥikāt: (16) Mervīdür ki Mütevekkil bin Mu‘taşım iki yüz ḳırḳ ḍoḳuz senesi şevvālinüň[3113] (17) üçünci güni[3114] çehārşenbe gün oġlı Mustanşır’uň iġvāsıyla ḳatl olundı. **[İN 104b]** (1) İcmālen beyānı oldur ki Mütevekkil nüdemāsıyla ve muḳarrebleriyle nā-ma‘ḳūl żarāfetler (2) ider idi. Meşelā mābeynlerine boş arslan ṣalıvirür idi (3) ve yılanı ba‘ż-ı ḥaşerāt arżı ḫastalaruň[3115] yeňine ḳodurur idi ṣoḳduḳdan (4) ṣoňra[3116] ol derdmendüň zaḫmına tiryāḳla ‘ilāc idüp niçeleri cān (5) virür idi ve ‘aḳreble memlū bardaġı meclisde kesr itdürüp ‘aḳrebler (6) perākende olur idi[3117] ve ehl-i meclisüň cānı yoġ idi ki ḥareket (7) ide.[3118] **[NO1 94b]** Bu maḳūle ḳabāyiḥ irtikāb

---

[3103] cenāzesin ḳalḳdurdılar İN, NO1: cenāzesi ḳalḳdan ṣoňra AN
[3104] cenāzeye İN, NO1: cenāze üzerine AN
[3105] Mütevekkil zamānında İN, NO1: Mütevekkil’üň eyyāmında AN
[3106] cümle AN +
[3107] beş biň miḳdārı İN, NO1: beş yüz miḳdār AN
[3108] yeri İN, NO1: ṭarafı AN
[3109] daḫi AN +
[3110] çeker İN, NO1: gelür AN
[3111] çeşmesine İN, NO1: ḫaymesine AN / AN nüshasında “ḫayme” şeklinde
[3112] oldı üçünci helāk olmayup siyāh oldı İN, NO1: olup üçüncisi siyāh oldı. Lākin helāk olmadı AN
[3113] senesi şevvālinüň İN, NO1: senesinüň şevvāli AN
[3114] güni İN, NO1 +
[3115] ḥaşerāt arżı ḫastalaruň İN, NO1: ḫastanuň AN
[3116] ṣoḳduḳdan ṣoňra İN, NO1: ve AN
[3117] zaḫmına tiryāḳla ‘ilāc idüp niçeleri cān virür idi ve ‘aḳreble memlū bardaġı meclisde kesr itdürüp ‘aḳrebler perākende olur idi İN: zaḫmını tiryāḳ-ı fārūḳ ile ‘ilāc ….niceleri daḫi cān virür … meclisde uvadur idi ve ‘aḳrebler …. idi AN: zaḫmına tiryāḳ ile ‘ilāc itdürüp ve meclisde ‘aḳrebleri perākende itdürüp perīşān olurlardı NO1
[3118] ḥareket ide İN, NO1: depreneler AN

ider idi.

Naẓm:[3119]

Bednihād olan (8) kişiden ummaňuz būy-ı vefā

Kim görünmez eşḳiyādan dā'imā illā cefā

(9) **Ve minhā:**[3120] İttifāḳ birgün ḥużūrında bir ḳılıcı ziyāde vaṣf eylediler.[3121] (10) Mütevekkil bir ādem irsāl idüp tamām ḳıymetiyle ol ḳılıcı aldı. Oġuz[3122] nām (11) ġulāmına ki kendinüň ḫavāṣṣından idi ve Etrāk'den idi[3123] bağışladı. (12) Ba'ż-ı ġulāmları aňa ḳaṣd itdiler.[3124] Çünkim esbāb-ı ḳatli ḥāżır itdiler, (13) Oġuz Türk ġulāmla[3125] ḳafadan şimşīrler çeküp meclise yüridiler. Ba'ż-ı (14) nüdemā eyitdi: "Mār u 'aḳreb ve şīr nevbeti tamām oldı, vaḳt-i şemşīrdür." (15) Mütevekkil "Bu ne sözdür?" didi. Bu kelāmda iken ġulāmān irişüp[3126] (16) ḳılıç altına aldılar. Vezīri Feṯḥ bin Ḫāḳān kendüyi ḫalīfenüň (17) üzerine atup "Senden ṣoňra baňa ḥayāt gerekmez" didi. 'Aşḳab nām **[İN 105a]** (1) masḫara eyitdi: "Ben senden ṣoňra dirlik ve selāmet isterem" diyüp (2) ḳaçdı.[3127] Mütevekkil ḫavfından ḥaṣīr altında pinhān oldı.

Temsīl: (3) Sekiz yüz senesinüň şuhūrında Sulṭān Aḥmed Celāyir'üň ekser ümerāsı (4) ve muḳarrebān u nüdemāsı ḥattā ḫālesi Ḳutluḳ Ḫān[3128] ḳabḫ-ı sīretinden istikrāh (5) idüp anı ortadan götürmege ittifāḳ itdiler. Bir ġulām ol (6) esnāda[3129] vāḳıf olup Sulṭān Aḥmed'e ḫaber virdi. Ol daḫi (7) bunlaruň[3130] bünyād ü ecsādını inhidām ṣadedinde olup ekserin **[AN 60b]** ḳatl (8) itdi ve kendü eliyle ekser-i nüdemāsın ve muḳarreblerin ḳatl itdi.[3131] (9) Ol ḥīnde elinde yalın ḳılıç çārdāḳdan aşaġı indi. Ḳasruň (10) dehlīzinde bir ferrāşa duş olup[3132] eyitdi: "Fülān ve fülānı **[NO1 95a]** ḳatl (11)

[3119] Naẓm İN, NO1: Beyt AN
[3120] Ve minhā İN: Minhā NO1: Nesr AN
[3121] eylediler İN, NO1: eyledi AN
[3122] Oġuz İN, NO1: Aġar AN / AN nüshasında bu şekilde geçmektedir.
[3123] aňa AN +
[3124] aňa ḳaṣd itdiler İN, NO1: Türk'den aňa ḳaṣd eylediler AN
[3125] ġulāmla İN, NO1: ġulāmlarıyla AN
[3126] Mütevekkil'i AN +
[3127] ve selāmet isterem" diyüp ḳaçdı İN, NO1: isterem" didi AN
[3128] Ḫān İN, NO1: Ḫātūn AN
[3129] esnāda İN, NO1: ittifāḳa AN
[3130] bunlaruň İN, NO1: mezbūrlaruň AN
[3131] ekser-i nüdemāsın ve muḳarreblerin ḳatl itdi İN, NO1: ekseriyyā nüdemāsın ve mesāḫerin ve muḳarreblerin daḫi ḳatl idüp AN
[3132] olup İN, NO1: oldı AN

itdüm.”[3133] Ferrāş şaşup nice idecegün bilmedi. “Eyü itmişsen[3134] (12) senüňle ben ṣaġ olayın”[3135] didi. Sulṭān Aḥmed gülüp (13) elinden şemşīri bıraḳdı.[3136]

Nükte: Ḥiddet-i mülūkden ḥaẕer eyle.[3137] (14) Zīrā ḫiṭābda redd-i cevābı, ‘aẓīm ve kebīr ‘add iderler ve ‘itābda (15) ḍarb-ı[3138] riḳābı ḥaḳīr ṭutarlar.

El-ḳıṣṣa: Ol gice ki Mütevekkil’üň vāḳı‘ası (16) yüz gösterdi. Nuṣaybīn ḳāḍısı vāḳı‘ada[3139] gördi ki bir şaḫṣ-ı (17) ‘Arabī bir beyit oḳur. Mażmūnı Mütevekkil’üň devleti inṣirāfı idi **[İN 105b]** (1) ve oḳuyan vezīri Feṭḥ bin Ḫāḳān idi ve Mütevekkil[3140] birḳaç (2) gün evvel vāḳı‘a görmiş ki Dābbe anuňla söz söyler. Ṣabāḥ[3141] mu‘abbire ẕikr (3) itdi.[3142] Mu‘abbir ta‘bīr itmeyüp “Ḫayr ola” didi. Lākin[3143] ḫāṭırına bu āyet-i (4) kerīme geldi. (12) [3144]﴿وَاِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ اَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِنَ الْاَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ﴾ (5) Ve cümle ittifāḳātdandur ki ol mevżi‘e Ḥūziyye[3145] dirler. (6) Ḫüsrev, bī-‘arż[3146] oġlı Şīrū’ya emriyle ḳullarınuň elinde ḳatl olundı (7) ve[3147] Mütevekkil orada[3148] bir ḳaṣr binā idüp adını Ca‘feriyye ḳodı.[3149] İttifāḳ (8) ol daḫi oġlınuň fermānıyla ol maḥalde ḳatl olundı.

Ve min netāyici’l-rü’yā: (9) Çünki Ṭāyi‘ Bahāü’d-devle-i Deylemī’yi umūr-ı mülke ḥavāle itdi, Bahāü’d-devle (10) anı ḫal‘ itmek murād idinüp cümle a‘yānıyla meşveret itdi.[3150] (11) İttifāḳ olundı ki Āl-i ‘Abbās’dan Nādir[3151] bin İsḥāḳ bin Mu‘taṣıd’ı ḫalīfe (12) naṣb ideler. Ol zamān ol ṭā’ifeden firār idüp Müheẕẕebü’d-devle’yi ki (13) vālī-i Beṭā‘ idi, penāh idindi. *Ravżatü’ṣ-Ṣafā*’da masṭūrdur ki (14) Hibetu’llāh bin ‘Uḳbā Kātib, Müheẕẕebü’d-devle’**[NO1 95b]**den naḳl ider ki: “Birgün

---

[3133] ḳatl itdüm İN, NO1: öldürdüm AN
[3134] nice idecegün bilmedi. “Eyü itmişsin İN, NO1: ne diyecegün bilmedi. ma‘ḳūl itmişsiz AN
[3135] olayın İN: olayım NO1, AN
[3136] bıraḳdı İN, NO1: atdı AN
[3137] Ḥiddet-i mülūkden ḥaẕer eyle. İN, NO1: Ḫıdmet-i mülūkden ḥaẕer gerekdür. AN
[3138] -ı İN: u NO1, AN
[3139] vāḳı‘ada İN, NO1: vāḳı‘asında AN
[3140] ve Mütevekkil İN, NO1: Mütevekkil’üň AN
[3141] oldı anı AN +
[3142] lākin AN +
[3143] Lākin İN, NO1: Ammā AN
[3144] “O söz (kıyâmetin kopmasıyla ilgili) onlar üzerine gerekli olduğu zaman, Biz onlar(a azap etmek) için yerden öyle büyük (ve müthiş) bir Dâbbe çıkarırız ki” Neml 27/82. ayetten nâkıs iktibas.
[3145] Ḥūziyye İN, NO1: Cevriyye AN
[3146] Ḫüsrev, bī-‘arż İN, NO1: Ḫüsrev-i Pervīz AN
[3147] meşhūrdur ki AN +
[3148] orada İN, NO1: ol mevżi‘de AN
[3149] ḳodı İN, NO1: diyü ad ḳomış idi AN
[3150] itdi İN, NO1: idüp AN
[3151] Nādir İN, NO1: Ḳādir AN

(15) bir baṭīḥada Nādir[3152] yanına vardum. Anı ziyāde ḫayretde gördüm.[3153] Sebebin (16) su'āl itdüm.[3154] eyitdi: '[3155]Gice bir vāḳı'a gördüm ki ṣu bu baṭīḥanuň çevresine (17) ziyāde gelmiş **[AN 61a]** meşelā deryā olmış üzerinde bir 'aẕīm[3156] köpri var. Kendüme **[İN 106a]** (1) eyitdüm: 'Acabā bu 'aẕīm ṣu üzerine bu köprüyi kim[3157] itdi?"[3158] Nāgāh (2) bir kimesne ol bir cānibin eyitdi:[3159] "Bu deryādan geçmek mi dilersin?" didi.[3160] (3) "Ne'am" didüm. Elin[3161] uzadup āsān vechle beni ol köpriden (4) ol cānibe iletdi.[3162] Anuň heybetinden ḫavf idüp: (5) "Sen kimsen?" didüm. "'Alī bin Ebī Ṭālib'em." didi. *raḍıyallāhu 'anh* (6) *ve kerremallahu vecheh* ve eyitdi: "'An ḳarīb ḥükūmet saňa gelür[3163] (7) ve 'ömrüň ṭavīl olur. Benüm evlādumı ve aḥbābumı ḫoş ṭutasın." (8) didi. Biz bu[3164] sözi tamām itdük. Ol ḥīnde mellāḥlaruň (9) ve Bahāü'd-devle muḳarreblerinüň āvāzı istimā' olundı ki anı ṭalebe (10) geldiler.

Ve mine'l-veḳāyi': Meşhūrdur ki Ḳādir ile Sulṭān Maḥmūd-ı Sebüktegin (11) mābeyninde iḫtilāf vāḳı' oldı. Firdevsī sebebinden (12) Sulṭān Maḥmūd, Ḳādir'e mektūb irsāl itdi[3165] ki "Firdevsī'yi baňa gönder (13) yoḫsa diyāruňda deyyār ḳomazam, cümlesin helāk iderüm, fīller (14) ayaġı altında pāymāl iderüm!" didi.[3166] Ḳādir[3167] cevābında yazdı ki (15) Bismillāhirrahmani'r-raḥīm [3168]﴿اَلَمۡ تَرَ كَيۡفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِاَصۡحٰبِ الۡفِيلِ﴾ (16) bu ḥikāyetüň aṣlı oldur ki Firdevsī, Ṭūs(ī) (17) nāḥiyesinde Mea'ṣir nām mevżi'dendür. Ol ḳarye ol nāḥiyenüň[3169] **[İN 106b]** (1) büyük ḳaryelerindendür **[NO1 96a]** ve Firdevsī

[3152] Nādir İN, NO1: Ḳādir AN
[3153] mezbūrdan ben daḫi AN +
[3154] ol daḫi AN +
[3155] Bu AN +
[3156] 'aẕīm İN, NO1: 'aẕīme AN
[3157] binā AN +
[3158] didüm AN +
[3159] eyitdi İN, NO1: -dendür ki AN
[3160] mi dilersin?" didi İN, NO1: diler misin?" didi. Ben daḫi AN
[3161] baňa AN +
[3162] ol cānibe iletdi İN, NO1: geçürdi. Ben daḫi AN
[3163] "Sen kimsen?" didüm. "'Alī bin Ebī Ṭālib'em." didi. *raḍıyallāhu 'anh ve kerremallahu veche* ve eyitdi: "'An ḳarīb ḥükūmet saňa gelür İN: "Sen …. *raḍıyallāhu te'ālā 'anh ve kerremallahu veche* "'An ḳarīb … gelür NO1: "Siz kimsiz?" diyü su'āl itdüm. Ol kimesne eyitdi: "Ebū 'Alī bin Ebī Ṭālib'em *raḍıyallāhu 'anh.* "'An ḳarīb ḥükūmete dāḫil olursuz AN
[3164] Biz bu İN: bu NO1: Biz daḫi AN
[3165] irsāl itdi İN, NO1: yazdı AN
[3166] didi İN, NO1: ve AN
[3167] daḫi AN +
[3168] "Görmedin mi ki Rabbin o fil ashabına nice yaptı?" Fîl 105/1.
[3169] nāḥiyenüň İN, NO1: diyāruň AN

ekṣer-i re‘āyā ile şirket üzre idi (2) ve her şikāyet vāḳı‘ olduḳça Ġaznīn’e[3170] varup sulṭāna aḥvāli taḳrīr (3) ider idi. Bu sebebden sulṭānla mābeyninde āşinālıḳ olup (4) Şāhnāme naẓmıyla Firdevsī[3171] me’mūr oldı. Ammā *Mecma‘ü’n-Nevādir* nām (5) tārīḫde masṭūrdur ki Firdevsī’nüñ bir ḳızından ġayrı evlādı (6) yoḳ idi. Mevżi‘-i meẕkūrda *Şāhnāme*’yi söylemege meşġūl oldı. (7) Otuz yıl aña evḳāt ṣarf eyledi ve murādı ol idi[3172] ki (8) duḫterinüñ cihāzını ol kitābuñ[3173] cā’izesinden eyleye. (9) *Şāhnāme*’yi tamām idüp Ġaznīn’e getürdi, Ḫˇāce Ḥasan-ı (10) Meymendī[3174] vāsıṭasıyla derece-i ḳabūle vāṣıl oldı. El-ḥaḳ anuñ (11) feṣāḥat ve belāġatine cümle ‘ālem[3175] ḳā’illerdür.

El-ḳıṣṣa: Müdde‘īler Ḥasan-ı Meymendī (12) nisbetine **[AN 61b]** Firdevsī’yi Şī‘a meẕhebine nisbet itdiler ve anuñ (13) aġzından birḳaç beyt naẓm itdiler ki Rafiżī īcāb ider idi. (14) Āḫir Firdevsī[3176] Sulṭān Maḥmūd ḫavfından Baġdād’a Ḳādir-i ‘Abbāsī (15) yanına firār itdi. Bu ‘ār ol şāh-ı cihāndāruñ[3177] ṣaḥīfe-i teẕkārında (16) masṭūr olup ilā yevmi’l-ḳıyām elsine-i ḫavāṣṣ u ‘avāmda meẕkūr (17) oldı.[3178] Nitekim Mevlānā Cāmī *ḳuddise sırruhu’l-‘azīz* bunı naẓm itdi:[3179]

[İN 107a] Naẓm:[3180]

خوشست قدر شناسی دراین خمیده سپهر[3181]

سهام حادثه را عاقبت کند قوسی

گذشت شوکت محمود و در زمانه نماند

جز این فسانه که نشناخت قدر فردوسی[3182]

[3170] vāḳı‘ olduḳça Ġaznīn’e İN, NO1: olduḳda Ġazbīn’e AN
[3171] mābeyninde āşinālıḳ olup Şāhnāme naẓmıyla Firdevsī İN, NO1: mābeynlerinde āşinālıḳ oldı ve *Şāhnāme* söylemege AN
[3172] ol idi İN, NO1: oldı AN
[3173] ol kitābuñ İN, NO1: anuñ AN
[3174] Meymendi İN, NO1: Mu‘tedi AN
[3175] ḫalḳı AN +
[3176] naẓm itdiler ki Rafiżī īcāb ider idi. Āḫir Firdevsī İN, NO1: söylediler ki rafż īcāb ider. Āḫir AN
[3177] Şāh-ı cihāndāruñ İN, NO1: salṭanat-şi‘āruñ AN
[3178] oldı İN, NO1: ḳaldı AN
[3179] sırruhu’l-azīz bunı naẓm itdi İN, NO1: sırruhu bunı naẓm buyurdı AN
[3180] Naẓm İN, NO1: Ḳıṭ‘a AN / *Nigâristân*’da Beyt başlığı ile verilmiştir bu şiir.
[3181] خوشست قدر شناسی خمیده قدّ سپهر nüshalarda ilk mısra bu şekilde geçmektedir.
[3182] Bu yuvarlak dünyanın kıymetini bilmek ne hoştur
İşlerin sonunu bir yay sonuçlandıracak
Gazneli Mahmud’un büyüklüğü, zamanı geçti
Bu efsaneden başka Firdevsi’nin kıymetini bilen kalmadı

(5) **[NO1 96b] Ve mine'l-veḳāyi':** Rivāyet olunur ki Sebāserī nām emīr, İsmā'īlī (6) da'vetin ḳabūl idüp dārü's-selām Baġdād'a 'azīmet itdi. (7) Sulṭān Ṭuġrul Bey daḫi Ḳāim-i 'Abbāsī'nüñ salāḥ-ı kārı içün (8) anuñ def'ine ḳarşu gitdi. Ol ḥudūdda[3183] İbrāhīm Mennāl ki (9) sulṭānuñ birāderidür, ṭuġyān idüp 'Irāḳ'a müteveccih oldı. Yolı (10) Nuṣaybin'e uġradı. Anda māldar kimesneler çoḳ olmaġla mālların ḏaġa (11) ḳaçırmaḳ murād[3184] itdiler. Yolda İbrāhīm rāst gelüp cümle mālın[3185] (12) ġāret itdi. Tevekkül idüp şehrde ḳalanlar ḫalāṣ oldı.[3186]

El-ḳıṣṣa: (13) İbrāhīm 'Irāḳ'a varup ol diyārı[3187] aldı. Sulṭān (14) anuñ def'ini ehem görüp ol cānibe müteveccih oldı. Sebāserī (15) sulṭānuñ ġaybetin furṣat bilüp Baġdād'a geldi. Ḳāim-i 'Abbās'ı (16) ṭutup ḥabs eyledi. Dört yüz beşinci senede[3188] Baġdād'da (17) ẕi'l-ḳa'dede tā bir yıl dört aya dek ḫuṭbeyi[3189] Mustanṣır-ı İsmā'ilī **[İN 107b]** (1) nāmına oḳutdı. Ḳāim bir ruḳ'a yazup sulṭāna irsāl itdi ki (2) "Müslimānlıḳ mühimmini gör. Ḳarāmiṭa şi'ārı iş'āre yazıldı." Sulṭān,[3190] (3) Ebu'l-'ulā nām münşīye emr itdi ki iki kelime yaza ki "'Asker ile yetişdüm!" (4) Münşī-i meẕkūr bedīhe yazdı ki: [3191]﴿اِرْجِعْ اِلَيْهِمْ فَلَنَاْتِيَنَّهُمْ بِجُنُودٍ لَا قِبَلَ لَهُمْ بِهَا وَلَنُخْرِجَنَّهُمْ مِنْهَا اَذِلَّةً وَهُمْ صَاغِرُونَ﴾ Sulṭāna bu (6) cevāb[3192] ḫoş geldi ve hem nefsinde öyle vāḳı' oldı.

(7) **Ve mine'l-bedāyi': [NO1 97a]** Ṣāḥib-i *Ravżatü'ṣ-Ṣafā* İbn Cevzī'den naḳl ider ki: (8) Ḳāim'üñ āḫir eyyāmında 'Irāḳ-ı 'Arab'da[3193] şol ḳadar yaġmur yaġdı ki Dicle (9) ṭuġyān idüp ḥubbār yerine sibā' ve ḥabāb ṣu üzerinde (10) aḳardı.[3194] Bu eṣnāda Ḳāim'üñ serīri[3195] altından ṣu çıḳdı.[3196] **[AN 62a]** Ḳāim (11) ḳaṣd itdi ki ḳaṣr ḳapusına

---

[3183] ḥudūdda İN, NO1: ṣadedde AN
[3184] murād İN, NO1: ḳaṣd AN
[3185] cümle mālı İN, NO1: cümlesin AN
[3186] oldı İN, NO1: buldılar AN
[3187] 'Irāḳ'a varup ol diyārı İN, NO1: ol diyāra varup 'Irāḳ'ı AN
[3188] senede İN, NO1: senesinde AN
[3189] Baġdād'da ẕi'l-ḳa'dede tā bir yıl dört aya dek ḫuṭbeyi İN, NO1: ve ol yıl Baġdād'da māh-ı ẕi'l-ḳa'dede ḫuṭbeyi tā bir yıl dört aya dek AN
[3190] iş'āre yazıldı." Sulṭān İN, NO1: āşikāre oldı." Sulṭān Ṣafiyyü'd-dīn AN
[3191] "Onlara dön, (Müslüman olmamaları hâlinde) andolsun ki; elbette hemen onlara güçlü birtakım ordularla geliriz ki, kendileri için onların karşısın da hiçbir mukabele olamaz ve yemin olsun ki; muhakkak kendileri (esir edilerek) küçük düş(ürül)müş hakîr kimseler hâlindeyken onları oradan çıkarırız!" Neml 27/37
[3192] ġāyet AN +
[3193] 'Arab'da İN, NO1 +
[3194] ḥabār yerine sibā' ve ḥabāb ṣu üzerinde aḳardı İN, NO1: ḥabāb yerine sibā' ve ḥayyāt ṣu üzerine gider idi AN
[3195] serīri İN, NO1: serīr AN
[3196] çıḳdı İN, NO1: ẓāhir oldı AN

irişe, ḳādir olmadı. Āḫir bir ḫādim (12) anı arḳasına alup ol gīrdāb-ı belādan sāḥil-i necāta çıḳardı.[3197]

(13) **Ve mine'l-ġarā'ib:**[3198] Eydürler ki şehr-i Tebrīz'i Hārūn'uň ḫātūnı (14) Zübeyde binā itdi. Yüz yetmiş beşinci senede ve daḫi[3199] iki yüz ḳırḳ (15) dörtde[3200] zelzeleden ḫarāb olup[3201] girü Mütevekkil zamānında evvelki (16) gibi[3202] ma'mūr oldı. Ḳāim zamānında ḥükūmeti Emīr Sodon bin Muḥammed (17) er-Rāvendī'ye tefvīż olundı. İttifāḳ Ebū Ṭāhir müneccim-i Ṣīrāzī ki **[İN 108a]** (1) 'ilm-i nücūmda bī-naẓīr idi, Tebrīz'e geldi ve didi ki:[3203] "Ṣaferüň dördünci güni ki (2) dört yüz otuz senededür, aḫşamla yatsu ortasında[3204] bir 'aẓīm (3) zelzele olup bu şehir ḫarāb olur." didi.[3205] Ve ol gice ekṣer-i nās (4) şehirden ṭaşra çıḳup[3206] şehre naẓar iderler idi. Nā-gāh ol vaḳtde (5) zelzele vāḳı' olup bünyād-ı Tebrīz[3207] ḫarāb oldı. Ḫüsrev Nāṣır eydür: "[3208]Ol (6) zamān Tebrīz'de idüm. Müneccimüň kelāmın işġā' itmeyüp şehirden çıḳmayup (7) ḳalanlardan ḳırḳ biň kimesne helāk oldı."[3209] Ve hem Ebū Ṭāhir-i meẕkūr (8) dört yüz otuz dört senesinden otuz beş senesine (9) varınca 'aḳreb-i ṭāli'in iḫtiyār idüp anda bünyād vaż' itdi: (10) "Ve[3210] zelzeleden maṣūn olmasına **[NO1 97b]** sebebdür.[3211] Ben muteżamminem lākin seyle muteżammın (11) degülem." didi. İle'l-ān ol binā üzredür.[3212]

Ve min bedāyi'i'l-veḳāyi': (12) Ṣiḳātü'l-aḫyāruň aḫbārında vārid oldı ki Devlet-i 'Abbāsī'nüň (13) inḳirāżından bir sene muḳaddem Dārūġe-i Ya'ḳūbī firāşına yatmış idi (14) ve ḫavāṣṣından İbn 'İmrān nām kimesneye emr idüp ayaġın udardı.[3213] (15) Bir sā'atden ṣoňra İbn 'İmrān'a ḫ̆āb ġalebe itdi. Emīr ayaġıyla (16) İbn 'İmrān'uň

[3197] sāhil-i necāta çıḳardı İN, NO1: ḫalāṣ-ı necāta irdürdi AN
[3198] Ve mine'l-ġarā'ib İN, NO1: Ve mine'l aḥkāmi'l-ġarībe AN
[3199] senede ve daḫi İN, NO1: senesinde ba'dehu AN
[3200] ḳırḳ dörtde İN, NO1: dördünci senesinde AN
[3201] olup İN, NO1: oldı AN
[3202] evvelki gibi İN, NO1 +
[3203] didi ki İN, NO1: eyitdi ki: "Māh-ı AN
[3204] senededür. Aḫşamla yatsu ortasında İN, NO1: üçünci senesindedür, aḫşām ile yatsu arasında AN
[3205] şehir ḫarāb olur." didi İN: şehir ḫarāb olacaḳdur AN: - NO1
[3206] Ve ol gice ekṣer nās şehirden ṭaşra çıḳup İN: Ve … nās ṭaşra çıḳup AN: - NO1
[3207] bünyād-ı Tebrīz İN, NO1: niçe bünyād AN
[3208] Ben AN +
[3209] işġā' itmeyüp şehirden çıḳmayup ḳalanlardan ḳırḳ biň kimesne helāk oldı İN, NO1: istimā' itmeyüp ṭaşra çıḳmayanlar ḳırḳ biň miḳdārı kimesne var idi, cümlesi helāk oldılar AN
[3210] bünyād vaż' itdi. "Ve İN, NO1: binā vaż' itdi ve eyitdi ki AN
[3211] sebebdür İN, NO1 +
[3212] didi. İle'l-ān ol binā üzredür. İN, NO1: İle'l-ān ol binādan eṣer vardur AN
[3213] idüp ayaġın udardı İN: itmiş idi ki ayaġın ura AN: - NO1

gögsine urdı:[3214] “Uyur mısın[3215]?” didi. İbn ‘İmrān eyitdi: (17) “Ma‘ẕūr buyuruň bī-iḫtiyār ḫ˘āb baňa ġālib oldı. Lākin bir ġarīb[3216] vāḳı‘a **[İN 108b]** (1) gördüm.” Dārūġa su’āl itdi ki: “Nice[3217] gördüň?” İbn ‘İmrān[3218] eyitdi: “Şöyle (2) gördüm ki Āl-i Abbās’uň devleti tamām olmış ve Baġdād’uň ḥükūmetin baňa sipārīş (3) itdiler.” Dārūġa istihzā idüp vāfir güldi. Ba‘d-i zamān[3219] Hülāgū Ḫān **[AN 62b]** (4) Baġdād’a geldi, ‘askeri ṣıyup[3220] Baġdād’ı muḥāṣara itdi.[3221] Moġol[3222] (5) leşkerinüň keşretinden ṣaḥrāda[3223] giyāh ve sāir ‘alef ve[3224] me’kūlāt bir mertebe (6) nā-yāb oldı ki[3225] az ḳaldı ḫān maḳṣūda vāṣıl olmayup ‘asker (7) perākende ola. İbn ‘İmrān bu ḥāli işidüp żīḳ-ı muḥāṣara (8) cānına kār idüp bir kāġıd yazdı ki: “Ben ki İbn[3226] ‘İmrān’em; beni, ḫān ḥażretleri[3227] (9) ḫalīfeden ṭaleb itsün. Ben Muteżammınam ki ḫānuň ‘askerine bir aylıḳ ẕaḫīre (10) tedārük idem.” diyüp bir oḳla bu kāġıdı ḥiṣārdan ṭaşra atdı[3228] (11) ve ol zamānda leşker-i Moġol’uň ḫavfı şöyle ġalebe itmiş idi ki eger ḫalīfeden (12) ṣulb-i oġlını ḫān[3229] istese dirīġ itmezler idi. Lā-cerem kāġıd mezbūr (13) Hülāgū Ḫān’uň eline varup ḫalīfeden[3230] İbn **[NO1 98a]** ‘İmrān’ı ṭaleb itdi, ḫalīfe (14) İbn ‘İmrān’ı[3231] çoḳ tefaḥḥuṣından ṣoňra bulup ṭaşra ḫāna[3232] gönderdi. (15) Çün İbn ‘İmrān ṭaşra çıḳdı,[3233] ḫānuň ve sā’ir umerānuň develerin (16) ve ḳaṭırların alup Ya‘ḳūbe nām ḳaryeye varup

[3214] İbn ‘İmrān’uň gögsine urdı İN, NO1: gögsine urup AN
[3215] yoḫsa bīdār mısın? AN +
[3216] ġarīb İN, NO1: ‘acīb AN
[3217] Nice İN, NO1: Ne keyfiyyet ile AN
[3218] İbn ‘İmrān İN, NO1 +
[3219] Ba‘d zamān İN, NO1: Tā aňa dek ki AN
[3220] Baġdād’a geldi ‘askeri ṣıyup İN, NO1 +
[3221] itdi İN, NO1: eyledi AN
[3222] ve Tatar AN +
[3223] ṣaḥrāda İN, NO1 +
[3224] daḫi AN +
[3225] ḫānuň ordusunda bir nesne bulunmaz oldı AN +
[3226] ḫān maḳṣūda vāṣıl olmayup ‘asker perākende ola. İbn ‘İmrān bu ḥāli işidüp żīḳ-ı muḥāṣara cānına kār idüp bir kāġıd yazdı ki: “Ben ki İbn İN, NO1: ‘asker maḳṣūda vāṣıl olmadın rücū‘ ideler. ‘İmrān ol zamānda muḥāṣara żīḳından ‘āciz ḳalmış idi. Bir ḳāġıda yazdı ki “Ben ki AN
[3227] ḫażretleri İN, NO1 +
[3228] Ben Muteżammınam ki ḫānuň ‘askerine bir aylıḳ ẕaḫīre tedārük idem.” diyüp bir oḳla bu kāġıdı ḥiṣārdan ṭaşra atdı İN, NO1: Muteżammınam ki ‘askere bir aya degin ‘alef ve ġıdā irişdürem.” Bir oḳ ile ṭaşra pertāv eyledi AN
[3229] ḫalīfeden ṣulbi oġlını İN, NO1: ḫalīfenüň ṣulbi oġlun AN
[3230] kāġıd mezbūr Hülāgü Ḫān’uň eline varup ḫalīfeden İN, NO1: çün Hülāgü Ḫān AN
[3231] ḫalīfe İbn ‘İmrān’ı İN, NO1: anı AN
[3232] bulup ṭaşra ḫāna İN, NO1: peydā idüp anlara AN
[3233] ṭaşra çıḳdı İN, NO1: ‘askere irişdi AN

anda ḳuyular açup kifāyet miḳdārı ẕaḫīre çıḳarup orduya getürdi.[3234]

El-ḳıṣṣa: [İN 109a] (1) İbn ‘İmrān’uň bu ḫıdmeti ḫāna ve sā’ir umerā vü ‘askere[3235] ḫoş gelüp (2) şāh ü sipāh[3236] minnetdār oldılar. Ba‘dehu bir nice gün muḥāṣaradan (3) ṣoňra[3237] Baġdād’ı alup Musta‘ṣım’ı ve evlād u etbā‘ını ḳatl idüp (4) ḫükūmet-i Āl-i ‘Abbās Baġdād’da tamām olup ḫükūmet-i Baġdād’ı (5) İbn ‘İmrān meẕkūra Hülāgū Ḫān sipāriş itdi ve vāḳı‘ası (6) gelüp ẓāhir oldı.[3238]

Fürū‘-ı Āl-i ‘Abbās: Ma‘lūm olsun ki (7) Āl-i ‘Abbās’dan Baġdād’da ḫilāfet idenler cümle otuz yedi neferdür.[3239] (8) Eyyām-ı istīlālarınuň evveli rebī‘ü’l-evvelüň on üçünci güni[3240] cum‘a (9) gün vāḳı‘ olmışdur. Kūfe’de[3241] yüz otuz ikinci senede[3242] āḫir-i (10) eyyām-ı devletleri[3243] altı yüz elli altı senesinde ṣaferüň altıncı güni vāḳı‘ (11) olmışdur.[3244] Müddet-i ḫükūmetleri beş yüz yıl[3245] ve (12) iki ay ve yigirmi üç gündür. {Evvelleri Ebu’l-‘Abbās ‘Abdullah Saffāh’dur (13) ve āḫirleri Musta‘ṣım Bi’llāh’dur. Musta‘ṣım ḳatl olunduḳdan ṣoňra (14) Āl-i ‘Abbās’dan Mustanṣır nām kimesne Mıṣr’a varup anda iṯbāt-ı (15) nisbet idüp mülūk-i Mıṣr anda olanlara ri‘āyet idüp (16) her bār ki bir pādişāh **[NO1 98b]** taḫta cülūs itse anlardan menşūr-ı salṭanat (17) alup teberrük iderler idi. Silsile-i Āl-i ‘Abbās Mıṣr’da bāḳī olmışdı. **[İN 109b]** (1) Tā Sulṭān Selīm Ḫān feṭḥ idüp anlaruň birisini İstanbul’a (2) getürmişdür. Ḍoḳuz yüz elli tārīḫine dek İstanbul’da anlaruň (3) nesli ḳalmışdur. Merḥūm ‘Abdü’l-bāḳī Efendi *Feżā’il-i Ka‘be Tercemesi*’nde (4) tafṣīlen ẕikr itmişdür. Çünki aḫbār-ı kelām Baġdād’da ḫilāfet (5) idenlerüň esāmīsi teẕkīri mūcib oldı. Otuz yedi neferüň (6) esāmīleri ve zamān-ı

[3234] alup Ya‘ḳūbe nām ḳaryeye varup anda ḳuyular açup kifāyet miḳdārı ẕaḫīre çıḳarup orduya getürdi İN, NO1: Ya‘ḳūbe nām mevżi‘e iletdi ve ḳuyuları açdı. Kifāyet ḳadar ġilāli orduya irişdürdi AN
[3235] İbn ‘İmrān’uň bu ḫıdmeti ḫāna ve sā’ir umerā vü ‘askere İN, NO1: Bu ḫıdmet ḫāna AN
[3236] cümle AN +
[3237] Ba‘dehu bir nice gün muḥāṣaradan ṣoňra İN, NO1 +
[3238] evlād u etbā‘ını ḳatl idüp ḫükūmet-i Āl-i ‘Abbās Baġdād’da tamām olup ḫükūmet-i Baġdād’ı İbn ‘İmrān meẕkūra Hülāgū Ḫān sipāriş itdi ve vāḳı‘ası gelüp ẓāhir oldı. İN, NO1: evlādını ḳatl idicek Baġdād’ı İbn ‘İmrān’a virdi. AN
[3239] ‘Abbās’dan Baġdād’da ḫilāfet idenler cümle otuz yedi neferdür. İN, NO1: ‘Abbās otuz yedi neferdür ki ḫilāfet itmişlerdür. AN
[3240] güni İN, NO1 +
[3241] Kūfe’de İN, NO1 +
[3242] senede İN, NO1: senesinde AN
[3243] āḫir-i eyyām-ı devletleri İN, NO1: tā ṣaferüň altıncı gününe dek AN
[3244] ṣaferüň altıncı güni vāḳı‘ olmışdur İN, NO1 +
[3245] ve yigirmi dört yıl İN, NO1 +

devletleridür ki ẕikr olunur. *Vallahu teʻālā*[3246] *aʻlem ve aḥkam.*}[3247]

[İN 110a] [NO1 99a] (1) **Ve min bedāyiʻi'l-ittifāḳ:** Ebū Saʻīd bin Kulṯūm bin Ṣābit rivāyet (2) ider ki: "Ben Me'mūn zamānında Ḫorāsān mülkünde[3248] bir yed ṣāḥibi idüm. (3) Cumʻa güni iki yüz yedi senesinde Ṭāhir-i Ẕü'l-yemīneyn ḫaṭībe emr itdi ki (4) ḫuṭbede Me'mūn'uň ismini ẕikr itmeye[3249] ve anuň yerine bir duʻā[3250] ide ki (5) maʻnāsı[3251] budur: 'Ey Bār-ı Ḫudā, sen ümmet-i Muḥammed'üň işini[3252] ıṣlāḥ eyle (6) ve kendü dostlarunuň ṣalāḥı her nede ise müyesser eyle ve anlara (7) münāsibin sen bilürsin ve anları bāġīler şerrinden ve bedkārlardan emīn (8) eyle ve anlaruň cemāʻatini yegrek[3253] eyle ve ıṣlāḥ-ı ẕātü'l-beyni anlara (9) naṣīb eyle.' Ben daḫi ṣūret-i vāḳıʻayı

[3246] teʻālā NO1: - İN

[3247] {}İşaretli bölüm içindeki yere karşılık gelen metindir. / Bu tafṣīl üzredür: *Evveli* Ebu'l-'Abbās 'Abdullāh bin Muḥammed bin 'Aliyy bin 'Abdullāh bin 'Abbās'dur *raḍıyallāhu 'anh* ki Saffāḥ dimekle meşhūrdur ki dört yıl ḋoḳuz ay ḥükūmet itdi. *İkinci* Ebū Caʻfer Manṣūr bin Muḥammed ki birāderi Saffāḥ'dur, Devānıḳī dimekle maʻrūfdur. Yigirmi iki yıl ḥükūmet itdi. *Üçünci* Mehdī bin Ebī Caʻfer'dür, üç yıl bir ay ḥükm itdi. *Dördünci* Hādī bin Mehdī'dür. Bir yıl üç ay ḥükm itdi. *Beşinci* Hārūn bin Mehdī'dür ki Reşīd ile mulaḳḳabdur. Yigirmi üç yıl, iki buçuḳ ay ḥükūmet itdi. *Altıncı* Muḥammed Emīn bin Hārūn'dur ki dört yıl, ḋoḳuz ay ḥükm eyledi. *Yedinci* Me'mūn bin Hārūn'dur ki yigirmi yıl, yedi ay ḥükūmet itmişdür. *Sekizinci* Muʻtaṣım bin Hārūn'dur ki sekiz yıl, sekiz gün ḥākim oldı. *Ḋoḳuzuncı* Vāṯıḳ bin Muʻtaṣım'dur ki beş yıl, ḋoḳuz ay, on üç gün ḥükūmet ve salṭanat sürdi. **[AN 63a]** *Onuncı* Mütevekkil bin Muʻtaṣım'dur. Dört yıl, ḋoḳuz ay, ḋoḳuz gün ḥākim oldı idi. *On birinci* Mustanṣır bin Mütevekkil'dür. Altı ay ḥākim oldı. *On ikinci* Mustaʻīn bin Muʻtaṣım'dur. Üç yıl, ḋoḳuz ay, on gün ḥākim oldı. *On üçünci* Muʻtaz bin Mütevekkil'dür. Üç yıl, altı ay, yigirmi gün ḥükm itdi. *On dördünci* Mehdī bin Vāṯıḳ'dur ki on bir ay, on bir gün ḥükūmet eyledi. *On beşinci* Muʻtemed bin Mütevekkil'dür. Yigirmi üç yıl salṭanat eyledi. *On altıncı* Muʻtażıd bin Muvaffaḳ bin Mütevekkil'dür ki ḋoḳuz yıl, ḋoḳuz ay ḥükm eyledi. *On yedinci* Müktefī bin Muʻtażıd'dur ki altı yıl, yedi ay, yigirmi gün ḥükūmet eyledi. *On sekizinci* Muḳtedir bin Muʻtażıd'dur ki yigirmi dört yıl, on bir ay ḥükm itdi. *On ḋoḳuzuncı* Ḳāhir bin Muʻtażıd'dur. Bir yıl, beş ay, yedi gün ḥükm eyledi. *Yigirminci* Rāḍī bin Muḳtedir'dür. Altı yıl, iki ay, on gün ḥükūmet eylemişdür. *Yigirmi birinci* Müktefī bin Muḳtedir'dür. Üç yıl, on bir buçuḳ ay ḥākim oldı. *Yigirmi ikinci* Müstekfī bin Müktefī'dür. Bir yıl, dört ay ḥākim oldı. *Yigirmi üçünci* Ṭāyiʻ bin Muṭīʻ bin Muḳtedir ki yigirmi ḋoḳuz yıl, altı ay ḥükm eyledi. *Yigirmi dördünci* Muṭīʻ bin Ṭāyiʻ bin Muṭīʻ bin Muḳtedir'dür. On yedi yıl, iki ay ḥükūmet eyledi. *Yigirmi beşinci* Ḳādir bin İsḥāḳ bin Muḳtedir'dür. Ḳırḳ, dört ay ḥükm eyledi. *Yigirmi altıncı* Ḳā'im bin Ḳādir'dür ki dört yıl, sekiz ay ḥükūmet eyledi. *Yigirmi yedinci* Muḳtedā bin Zaḫīre bin Ḳā'im'dür ki on ḋoḳuz yıl, beş ay ḥükm itmişdür. *Yigirmi sekizinci* Mustaẓhir bin Muḳtedī'dür. Yigirmi beş yıl, üç buçuḳ ay ḥākim olmışdur. *Yigirmi ḋoḳuzuncı* Müsterşid bin Mustaẓhar'dur. On yedi yıl, iki ay ḥākim olmışdur. *Otuzuncı* Rāṣid bin Müsterşid'dür. İki yıl ḥükūmet itdi. *Otuz birinci* Muḳtefī bin Mustaẓhir'dür. Yigirmi dört yıl, on bir ay ḥākim oldı. *Otuz ikinci* Müstencid bin Muḳtefī'dür ki on bir yıl ḥükūmet eyledi. *Otuz üçünci* Müsteżā bin Müstencid'dür. Üç yıl, sekiz ay ḥükūmetde olmışdur. *Otuz dördünci* Nāṣır bin Müsteżā'dur. Ḳırḳ yıl, on bir ay ḥükm eyledi. *Otuz beşinci* Ẓāhir bin Nāṣır'dur ki ḋoḳuz ay, on bir gün ḥākim oldılar. *Otuz altıncı* Mustanṣır bin Ẓāhir'dür ki on sekiz yıl, on bir ay ḥükm eyledi. **[AN 63b]** (1) **Otuz yedinci** Muʻtaṣım bin Mustanṣır'dur. On bir yıl, yedi ay ḥākim olmışdur. AN

[3248] mülkünde İN, NO1: -'da AN

[3249] ḫuṭbede Me'mūn'uň ismini ẕikr itmeye İN, NO1: Me'mūn'uň ismini ḫuṭbeden ṭarḥ eyleye AN

[3250] bir duʻā İN, NO1: bu duʻāyı AN

[3251] maʻnāsı İN, NO1: tercemesi AN

[3252] işini İN, NO1: ismini AN

[3253] yegrek İN, NO1: yek-dil AN

bi't-tamām yazup Me'mūn'a (10) irsāl itdüm. İkinci gün kable ṭulū'i'ş-şems, dārü'l-imāreden (11) bir kimesne gelüp "Seni Ṭāhir ṭaleb ider." didi. Ben ḫaber Ṭāhir'e varmışdur[3254] (12) ẓann idüp 'aḳlum gitdi. Āḫir[3255] kelime-i şehādet getürerek[3256] revān oldum. (13) Dārü'l-imāreye varduḳda Ṭāhir'üň oġlı Ṭalḥa beni ḳarşulayup:[3257] (14) 'Dünki ḳażiyyeyi yazduň mı?' didi.[3258] 'Yazdum' didüm. Eyitdi: 'Bugünki ḳażiyyeyi **[İN 110b]** (1) daḫi yaz ki Ṭāhir bu gice fevt oldı.' 'Niçe ölmişdür?'[3259] didüm. Eyitdi: (2) 'Gice pister-i istirāḥatde yatup[3260] irtesi meyyit bulduḳ.'

Temṡīl: (3) Meşhūrdur ki Sulṭān Arslan-ı Selçūḳī cemāẕiel-āḫirüň (4) nışfında beş yüz yetmiş yedinci senede[3261] vefāt idüp yerine oġlı (5) Ṭuġrul **[NO1 99b]** Bey[3262] ki kemālāt-ı ẕāt u ṣıfāt ṣāḥibi idi, cülūs (6) eyledi. İbdā-yı emri umūr-ı mülki Atabeg Muḥammed bin Yılduz'a tefvīż (7) idüp[3263] tertīb-i 'askeri Ḳızıl Arslan'a sipāriş itdi,[3264] tā kim (8) Atabeg ḳayd-ı ḥayātda idi. Hīçbir fitne[3265] ẓuhūr itmedi. Ammā çün (9) beş yüz seksen birinci senesinüň ẕi'l-ḥiccesinde seb'a-i seyyāre (10) ḳırān itmiş idi, Atabeg fevt olup umūr-ı mülk müşevveş olup (11) fiten ẓuhūr itdi.[3266] Sulṭān ile Ḳızıl Arslan beyninde[3267] (12) iḫtilāf düşüp niçe def'a cenk vāḳı' oldı.[3268] Āḫirü'l-emr (13) Sulṭān Hemedān'da Ḳızıl Arslan'uň elinde giriftār oldı. (14) Āẕerbeycān 'a'mālinden Fenār nām ḳal'ada ḥabs itdi[3269] (15) ve Ḳızıl Arslan'a salṭanat sevdāsı düşüp taḫta cülūs (16) itdi. İrtesi Ḳızıl Arslan'ı[3270] ölmüş buldılar.

Eyżan: (17) Eydürler ki çün Mes'ūd bin Maḥmūd-ı Ġaznevī dört yüz otuzuncı senesinüň **[İN 111a]** (1) şuhūrunda Merv ḥudūdunda **[AN 64a]** Dīdḳāre ṣaḥrasında

---

[3254] "Seni Ṭāhir ṭaleb ider." didi. Ben ḫaber Ṭāhir'e varmışdur İN, NO1: beni ṭaleb itdi. Ḫaber Ṭāhir'e ẓāhir olunmış AN
[3255] Āḫir İN, NO1 +
[3256] getürerek İN, NO1: getürüp AN
[3257] ḳarşulayıp İN, NO1: ḳarşuladı ve eyitdi ki AN
[3258] didi İN, NO1 +
[3259] Ṭāhir bu gice fevt oldı.' 'Niçe ölmişdür?' İN, NO1: bu gice vefāt itmişdür.' 'Niçe vefāt itdi?' AN
[3260] pister-i istirāḥatde yatup İN: pister-i rāḥatde .. NO1: pisterinde yatup bī-'araż-ı maraż AN
[3261] yedinci senede İN, NO1: birinci senesinde AN
[3262] Bey İN, NO1 +
[3263] Muḥammed bin Yılduz'a tefvīż idüp İN, NO1: Muḥammed'in eyledügine tefvīż itdi ve AN
[3264] itdi İN, NO1: eyledi AN
[3265] fitne İN, NO1: naḳż AN
[3266] fevt olup umūr-ı mülk müşevveş olup fiten ẓuhūr itdi İN, NO1: vefāt eyledi. Melik-i pür-āşūb olup fitneler ẓuhūr eyledi AN
[3267] beyninde İN, NO1: mābeyninde AN
[3268] oldı İN, NO1: olmaġın AN
[3269] itdi İN, NO1: eyledi AN
[3270] itdi. İrtesi Ḳızıl Arslan'ı İN, NO1: eyledi. İrtesi kendüyi AN

Selçūḳīlerden (2) şındı. Ġaznī cānibine teveccüh itdi[3271] ve birāderi Muḥammed Beg'üñ[3272] gözine (3) mīl çekdürmiş idi, ḳal'adan çıḳarup Hindüstān'a[3273] müteveccih (4) oldı. Ol eṣnāda 'askeri üzerine ḫurūc idüp Muḥammed'i (5) a'mā iken pādişāh idüp[3274] Mes'ūd'ı dört yüz otuz üçde (6) ḳatl itdiler.[3275] Bir seneden ṣoñra Mevdūd bin Mes'ūd,[3276] 'ammisi (7) üzerine ḫurūc idüp Muḥammed'i[3277] etbā'ıyla ḳatl idüp[3278] taḫta (8) cülūs eyledi.[3279] Ol eṣnāda birāderi Maḥmūd ki pederi zamānında (9) ba'ż-ı vilāyet-i **[NO1 100a]** Hind'e vālī olmışdı. Birāderine ḳaṣd (10) idüp Lāhūr'dan teveccüh eyledi. Çünkim Ġaznī'ye ḳarīb oldı, (11) Mevdūd andan ḳatı ḫavf eyledi. Hem ol vaḳt anı firāşında (12) ḳatl itdiler,[3280] ḳātili ma'lūm olmadı.

Ve mine'l-'imārāt:[3281] (13) Ṣāḥib-i *Ravżatü'ṣ-Ṣafā* eydür: 'Abdullāh bin Ṭāhir Ẕü'l-Yemīneyn (14) ḥükūmeti zamānında Vā'iẓ-i Nālān[3282] Herāt ḳaryesinde va'ẓa (15) muşteġil olmış idi. Ṣiġār ü kibārdan çoḳ kimesne[3283] minber (16) altında ḥāżır olur[3284] idi. Tā kim bir gün yüzin ehl-i meclise (17) idüp eyitdi: "Meger bu şehrde bir[3285] müslimānda ġayret yoḳdur ki **[İN 111b]** (1) ol mescid-i Ḥarām'uñ ehl-i şirk ma'bedinüñ televvüṣinden pāk eyleye." (2) Bu söz ḥāżırlaruñ ḳalbine ziyāde te'ṣīr itdi. Bir gice Mecūsīler (3) ḫ̆āb-ı ġafletde iken cem'-i keṣīr anda varup bir[3286] gice anda bir 'ālī (4) mescid binā itdiler. 'Ale'ṣ-ṣabāḥ Mecūsīler bu ḥāli görüp ġayret (5) ve ḥamiyyet-i cāhiliyyet dimāġlarına irişüp ol sā'atde[3287] (6) ılġar itdiler ve 'Abdullāh bin Ṭāhir'e şikāyet eylediler ve ol (7) zamānda Nīşābūr'a dek dārü'l-imāre idi.[3288] Çünkim ḫazīneyi

[3271] itdi İN, NO1: eyledi AN
[3272] Beg'üñ İN, NO1: -'i ki AN
[3273] Hindüstān'a İN, NO1: Hindüstān ṭarafına AN
[3274] idüp İN, NO1: itdiler ve AN
[3275] otuz üçde ḳatl itdiler İN, NO1: otuzuncı senesinde ḳatl eylediler AN
[3276] Mes'ūd İN, NO1: Meşhūd AN
[3277] Muḥammed'i İN, NO1: anı AN
[3278] idüp İN, NO1: eyledi ve AN
[3279] eyledi İN, NO1: itdi AN
[3280] ḳatl itdiler İN, NO1: maḳtūl buldılar ve AN
[3281] Ve mine'l-'imārāt İN, NO1: Ve mine'l-ittifāḳāt AN
[3282] Nālān İN, NO1: Mālān AN
[3283] kimesne İN, NO1: kimesneler AN
[3284] olur İN, NO1: olurlar AN
[3285] müslimān yoḳdur ki dīn derdin itmezler ki fülān mescidüñ civārında bir büyük āteşgede vardur. Hīçbir AN +
[3286] bir İN, NO1: ol AN
[3287] Nīşābūr'a ki ol zamānda dārü'l-imāre idi AN +
[3288] Ve ol zamānda Nīşābūr'a dek dārü'l-imāre idi. İN, NO1 +

bi’t-tamām (8) virdiler, ‘Abdullāh müslimānları men‘ ṣadedinde oldı[3289] ve zecr murād itdi. (9) Herāt’da dört biň kimesne[3290] şehādet itdiler ki hergiz ol (10) maḥalde āteşgede yoġ idi. Müddet-i ‘ömrimüzde anda mescid gördük.

(11) **Temṣīl:** *Tārīḫ-i Vaṣṣāf*’da masṭūrdur ki Ḫˇāce Tācü’d-dīn ‘Alīṣāh’uň ki (12) Sulṭān Muḥammed Ḫudābende’nüň **[NO1 100b]** vezīridür, anuň ‘imāreti bābında ki (13) Kārḫāne-i Firdevs dimekle meşhūrdur. Yazılmış ki tā zamān-ı Ercümend’den (14) bu zamāna dek ‘ayn-ı a‘yān[3291] **[AN 64b]** bunuň mānendin görmemişdür ve tevārīḫde (15) daḫi buncılayın refī‘ü’l-bünyān ve ‘aẓīmü’l-erkān ẕikr olunmamışdur. (16) Ma‘-hāẕā on altı günde tamām olup ḳırḳ günden eḳall müddetde (17) bedāyi‘-i āṯār-ı nuḳūşı yazılmışdur.

Eyżan: *Maṭla‘ü’s-Sa‘deyn*’de[3292] **[İN 112a]** (1) Dāstān-ı Ehl-i Ḫıṭā’da masṭūrdur ki şol ḥīnde Mīrzā Şāḥruḫ’uň (2) elçileri anda idi, anlaruň pādişāhı şikārda idi. (3) Mürāca‘at idicek elçiler anuň istiḳbāline gitdiler. Çün yigirmi (4) merḥale ṭayy itdiler, pādişāhuň üzerine irişdiler. Gice ile geçdükleri (5) yerde gördiler ki bir dīvār beş yüz zirā‘ uzunı ve dört ḳadem (6) eni ve on zirā‘ irtifā‘ı var idi.[3293] Bir gicede binā idüp (7) altında bir ḥendeḳ vaż‘ itmişler idi. Varan Mīrzā’nuň elçilerine (8) ḳuvvet iẓhār itdiler. Vallāhü’l-muvaffıḳ ve’l-murād ve a‘lemu bi’ṣ-ṣavāb.[3294]

(9) **Fer‘-i Selāṭīn-i Āl-i Ṭāhir:**[3295] (10) Ma‘lūm olsun ki çün Ebu’l-Ṭayyib Ṭāhirī[3296] Ḥüseyin-i Ḫuzā‘ī ki (11) Ẕü’l-yemīneyn dimekle ma‘rūfdur, Me’mūn ḳıbelinden Baġdād’a leşker (12) çeküp Muḥammed Emīn’i ḳatl idüp başın[3297] Me’mūn’a gönderdi. (13) Me’mūn anuň ḥaḳḳında bed-gümān **[NO1 101a]** oldı. Her gāh ki aňa gözi aňa[3298] (14) ḍoḳunsa muteġayyir olur idi. Ṭāhir bu ma‘nāyı fehm idüp ẓāhir (15) iġmāż itdi.[3299] Bir bahāne ile kendüyi ıraḳ itmek murād eyledi, (16) tā kim daġdaġadan emīn ola. Lā-cerem Aḥmed bin Ḫālid ki vezīri idi, (17) aňı tevessül eyledi.

[3289] oldı İN, NO1: oldılar AN
[3290] kimesne İN, NO1: miḳdārı kimesne edā-yı AN
[3291] -ı ‘ālem AN +
[3292] Doğrusu Maṭla‘-ı Sa‘deyn
[3293] var idi İN, NO1 +
[3294] idi varan Mīrzā’nuň elçilerine (8) ḳuvvet iẓhār itdiler. Vallāhü’l-muvaffaḳ ve’l-murād ve a‘lemu bi’ṣ-ṣavāb. İN, NO1 +
[3295] Selāṭīn-i Āl-i Ṭāhir İN, NO1 +
[3296] Ṭāhirī İN, NO1: Ṭāhir bin AN
[3297] daḫi AN +
[3298] aňa İN, NO1 +
[3299] itdi İN, NO1: ider idi AN

Ol daḫi Me’mūn’a[3300] şefā‘at idüp **[İN 112b]** (1) Ḫorāsān’uň eyāletin Ṭāhir’e[3301] alıvirdi. İki yüz[3302] beş senesinüň (2) şuhūrında Ṭāhir Ḫorāsān’a[3303] müteveccih olup bir miḳdār müddetden ṣoňra Me’mūn’uň (3) ismini ḫuṭbeden isḳāṭ itdürdi.[3304] Nitekim ẕikr olundı ve[3305] elli dört (4) yıl Āl-i Ṭāhir Ḫorāsān’da ḥükūmet eyledi.[3306] Anlara Aḥkām-ı Ṭāhiriyye dirler. (5) Bir şā‘ir anları iki beytinde naẓm itmişdür.[3307]

Naẓm:[3308]

در خراسان زآل مصعب شاه

طاهر و طلحه است و عبدالله

باز طاهر دگر محمد دان

که بیعقوب داد تخت و کلاه[3309]

(8) **Ve mine’l-hidāyet:**[3310] Meşhūrdur ki Leyṯ Ṣaffār bir bülend-himmet civān idi ki (9) kemend-i himmeti ṭāḳ-ı āsumāna atar idi ve semend-i şecā‘ati meydān-ı celādete (10) ṣalar idi. Lā-cerem yüzin ‘ayyārlıġa ve şeb-revliġe ḋutup[3311] ol (11) kārda mürüvvet ve inṣāfı terk itmez idi. Tā kim bir gice Melik Derhem (12) bin Naẓar’uň[3312] ki vālī-i Sīstān idi, ḫızānesine girüp bī-şumār (13) dirhem ü dīnār ve mühimmāt-ı[3313] bisyār ṭaşra çıḳardı.[3314] Nā-gāh gözi bir (14) cevher-i şeffāfa duş oldı. Anı **[AN 65a]** dürr-i ṯemīn ẓann idüp aġzına atdı. (15) Ol ḫod[3315] ṭuz idi, çünkim ṭuz **[NO1 101b]**

[3300] Me’mūn’a NO1: Me’mūn’da İN: - AN
[3301] Ṭāhir’e İN, NO1: aňa AN
[3302] otuz AN +
[3303] Ḫorāsān’a İN, NO1 +
[3304] itdürdi İN, NO1: itdi AN
[3305] olundı ve İN, NO1: olunmışdur AN
[3306] Āl-i Ṭāhir Ḫorāsān’da ḥükūmet eyledi İN, NO1: ol diyāruň ḥükūmeti ol ḫānedānda ḳarār itdi AN
[3307] naẓm itmişdür İN, NO1: derc itdi AN
[3308] Horasan’da Musab Şah’ın ailesinde
Tahir, Talha ve Abdullah’tır
Yine Tahir’i başka bir Muhammed bil
Ki Yakub’a taht ve tac verdi
[3309] باز طاهر بود ذکر عبدالله
کوبه یعقوب داد تخت و کلاه bu beyit nüshalarda bu şekilde geçmektedir.
[3310] hidāyet İN, NO1: bedāyi‘ AN
[3311] ḋutup İN, NO1: dutar idi. Hem AN
[3312] Naẓar’uň İN, NO1: Naṣr’un AN
[3313] mühimmāt İN, NO1: cihāt AN
[3314] çıḳardı İN, NO1: iletdi AN
[3315] ḫod İN, NO1 +

idügini bildi.[3316] Ḥaḳḳ nān u nemeki (16) mülāḥaẓa idüp[3317] cümleten alduġını[3318] bi't-tamām redd eyledügi itdi.[3319]

Naẓm:[3320]

(17) Zaḫmum ki senüňle aġız açmış idi cidāle

Çünkim nemegüň ṭatdı[3321] dehen beste ḳalıpdur

[113a] (1) **Neşr:** Çünkim ḫazīnedār ṣabāḥ[3322] bu ḳażiyyeye vāḳıf oldı,[3323] Derhem'e 'arż (2) itdi.[3324] Melik Derhem bu kāra ta'accüb idüp[3325] ol gün münādīye (3) emr itdi. Nidā idüp her kim bu kārı itdiyse aňa emāndur gelsün (4) didükde[3326] Leyş kendüyi iẓhār itdi. Melik:[3327] "Niçün alduġuň (5) meblaġı getürmedüň?" diyü su'āl itdükde:[3328] "Ḥaḳḳ nān u nemek ḫuṣūṣın[3329] (6) beyān eyledi." Melik'e bu ḥāl ḫoş gelüp aňa terbiyet idüp ḳapucı (7) eyledi.

Tenbīḥ: Ya'ḳūb bin Leyş ki ol ṭabaḳanuň pādişāhlarınuň (8) evvelidür, ibtidā-yı ḥālinde māl-i mevrūşını kendünüň hem-sinni olan (9) eṭfāle beẕl idüp dā'imā cem'iyyet ider[3330] idi. Melik Derhem ki (10) Ya'ḳūb'uň ve pederi Leyş'üň[3331] velīni'meti idi, vefāt itdükden ṣoňra (11) evlādı ki Naṣr ve Ṣāliḥ'dür, Leyş anlaruň üzerine[3332] ḫurūc idüp (12) def'inden 'āciz olup Kābil vālīsine tevessül eylediler.[3333] Andan (13) otuz biň süvār alup[3334] cenge geldiler. Ya'ḳūb[3335] üç biň (14) dilāver ile anlaruň muḳātele ve[3336] müdāfa'asına muḳābil oldılar.[3337] Ya'ḳūb (15) gördi ki[3338]

[3316] ṭuz idügini bildi İN, NO1: ma'lūm idindi AN
[3317] idüp İN, NO1: itdükde AN
[3318] yine AN +
[3319] itdi İN, NO1: eyledüġi meşhūrdur AN
[3320] Naẓm İN, NO1: Beyt AN
[3321] ṭatdı İN, NO1: dutdı AN
[3322] Çünkim ḫazīnedār ṣabāḥ İN, NO1: Ḫazīnedār çünkim AN
[3323] ta'accüb idüp AN +
[3324] itdi İN, NO1: eyledi AN
[3325] bu kāra ta'accüp idüp İN, NO1 +
[3326] Nidā idüp her kim bu kārı itdiyse aňa emāndur gelsün didükde İN, NO1: emān nidā itdi AN
[3327] iẓhār itdi. Melik İN: iẓhār idüp āşikāre itdi Melik NO1: ẓāhir itdi AN
[3328] cevāb virdi ki AN +
[3329] ḫuṣūṣın İN, NO1 +
[3330] idüp dā'imā cem'iyyet ider İN, NO1: ü ṣarf eyler AN
[3331] Ya'ḳūb'uň ve pederi Leyş'üň İN, NO1: pederi ve kendinüň AN
[3332] Leyş anlaruň üzerine İN, NO1: anlaruň üzerlerine Leyş AN
[3333] eylediler İN, NO1: itdiler AN
[3334] alup İN, NO1 +
[3335] daḫi AN +
[3336] dilāver ile anlaruň muḳātele ve İN, NO1: er miḳdārı ile anuň AN
[3337] oldılar İN, AN: olur NO1
[3338] Ya'ḳūb gördi ki İN, NO1: Çün gördi ki bir vech ile AN

muḳāvemete ḳābil degüldür, mekr ü ḥīle bābın feṯḥ idüp (16) Dürbīl nām ṣaḫṣ ki evlād-ı Derhem'üň vezīri idi aňa ḫaber gönderüp:[3339] (17) "Ben velīni'metimüň evlādından şermendeyem **[NO1 102a]** ammā iltimās iderem ki benüm **[İN 113b]** (1) günāhum anlardan recā idesin[3340] ve anlar daḫi yemīn ideler ki üslūb-ı (2) sābıḳ üzre anlaruň ḫıdmetinde[3341] olam."

El-ḳıṣṣa: Ratbīl Derhem (3) evlādıyla bu ḫuṣūṣı söyleşüp birḳaç ādem[3342] ile bir kūşeye vardılar. (4) Ya'ḳūb[3343] daḫi birḳaç dilāver[3344] ile ṣulḥ şeklinde anlaruň yanına[3345] varup (5) furṣat bulup ḳılıçlar çeküp[3346] bir sā'atde evlād-ı Derhem'i (6) ve vezīri[3347] helāk idüp[3348] 'alem-i istiḳlāl ve livā-yı iclāl ḳaldurdılar.

(7) **Ve min bedāyi'i'l-veḳāyi':** Eydürler ki rebī'ü'l-āḫirde iki yüz seksen yedinci (8) senede[3349] Emīr İsmā'il-i Sāmānī, Mu'taṣıd-ı 'Abbāsī'nüň taḫrīki ile (9) on iki biň süvār-ı cerrār-ı perīşān-rūzgār ile ki ekṣerinüň (10) rikābı[3350] aġaçdan idi, 'Amr bin Leyṯ muḥārebesine ḳıyām itdi. (11) Anlar seksen biň 'asker-i nāmdār ile şehr-i meẕkūruň nışfında Belḫ öňünde (12) ṣaflar düzüp biribine **[AN 65b]** muḳābil oldılar. Çünkim cenk-i ḥarbī uruldı, (13) 'Amr'uň raḫşı vaḥşete başlayup żabṭı mümkin olmayup[3351] ḫ̆āh u nā-ḫ̆āh (14) 'Amr'ı[3352] a'dā ṣaffına ilḳā idüp cenk olmadan ve bir ferd[3353] ölmeden (15) mücerred ṭabl ṣadāsıyla[3354] öyle 'aẕīm 'asker ṣındı ve 'Amr bin Leyṯ'i (16) ṭutup bir ḫaymede ḥabs itdiler. İttifāḳ ferrāşlardan biri (17) öňünden geçdi. 'Amr ve anı ṭaleb eyledi. Eyitdi: "Baňa bir miḳdār[3355] ṭa'ām iḥżār **[İN 114a]** (1) eyle." Ol ferrāş bir miḳdār eti, bir seṭl[3356] **[NO1 102b]** içine ḳoyup ḳaynamaġa ḳodı. (2) Bu

---

[3339] nām ṣaḫṣ ki evlād-ı Derhem'üň vezīri idi aňa ḫaber gönderüp İN, NO1: ki anlaruň vezīri idi, aňa ḫaber gönderdi ki AN
[3340] recā idesin İN, NO1: dileyesiz AN
[3341] ḫıdmetinde İN, NO1: ḫıdmetlerinde AN
[3342] evlādıyla bu ḫuṣūṣı söyleşüp birḳaç ādem İN, NO1: evlādı ve birḳaç kimesne AN
[3343] Ya'ḳūb İN, NO1: ol AN
[3344] dilāver İN, NO1: kimesne AN
[3345] anlaruň yanına İN, NO1: ol maḥalle AN
[3346] üzerlerine hücūm eylediler AN +
[3347] evlād-ı Derhem'i ve vezīri İN, NO1: ol cemā'ati AN
[3348] tamām AN +
[3349] senede İN, NO1: senesinde AN
[3350] ekṣerinüň rikābı İN, NO1: ekṣeri rikābları AN
[3351] olmayup İN, NO1: olmadı AN
[3352] 'Amr'ı İN, NO1: anı AN
[3353] bir ferd İN, NO1: kimesne AN
[3354] ṣadāsıyla İN, NO1: āvāzı ile AN
[3355] miḳdār İN, NO1 +
[3356] eti, bir seṭl İN, NO1: et, seṭl-i baḳraç AN

eṣnāda[3357] bir maṣlaḥata gitdi. Bir kelb gelüp ol eti yemek ḳaṣdıyla (3) aġzını seṭle ṣoḳıcaḳ[3358] kelbüñ aġzı yanup başın çıḳarmaḳ istedükde (4) seṭlüñ ḳulbı başına geçüp seṭli götürdi.[3359] ‘Amr bunı (5) görüp ḫande itdi. Müvekkiller görüp sebeb-i ḫandeden (6) su’āl itdiler. Didi ki: “Bugün ṣabāḥ maṭbaḫum çekmege[3360] üç yüz deve (7) azdur diyü şikāyet itdiler. Ḥālā bir seg maṭbaḫumı[3361] götürüp gitdi. (8) ‘Ālemüñ bī-i‘tibārlıġına ve cihānuñ bī-beḳālıġına[3362] gülerem” didi.

(9) **Ve mine’l-nevādir:** İştihār tamām[3363] bulmışdur ki hīç selāṭīn-i rüzgārdan (10) ‘Amr bin Leyṣ sofrasına ve ni‘metine mu‘ādil birinüñ sofrası ve ni‘meti (11) ol zamānda yoġ idi.[3364] ‘Aceb oldur ki Mu‘tażıd’uñ ḥabsinde şol ḳadar (12) ḳaldı ki muḥtażar oldı. Çünkim yanında kimesne bulunmadı, açlıḳdan (13) helāk oldı. Şīrāz’da olan Cāmi‘-i ‘Atīḳ anuñ ḫayrātundandur.

(14) **Temṣīl:** Eydürler ki māh-ı Receb’de yedi yüz sekizinci senede[3365] ümerā-yı Mıṣr (15) ḫuṣūṣan Moġol ve Çerkes begleri Melik Nāṣır’uñ taḥakkümātından rencīde (16) olup anı ortadan ḳaldurmaḳ murād itdiler. Çün bu[3366] ma‘nāyı (17) fehm itdi, bir taḳrīb ile Mıṣr’dan çıḳup Ḳal‘a-i Kerek’e dāḫil olup **[İN 114b]** (1) taḥaṣṣun eyledi. Ümerā-yı Mıṣr çāşnigīri[3367] yerine naṣb itdiler. (2) Ammā Nāṣır’uñ ḥayātında anuñ işi yürümedi, āḫir ol senede (3) Nāṣır ḳal‘ada çıḳup Dımaşḳ’a teveccüh eyledi. Ekṣer-i ümerā yine anuñ cānibine (4) meyl eylediler.[3368] Çünkim ḥavālī-i Mıṣr’a vāṣıl **[NO1 103a]** oldı, çāşnigīr firār eyledi. (5) ‘Asker i‘tiẕār **[AN 66a]** ḳaṣdıyla anı ṭutup[3369] bend idüp Nāṣır’uñ ḥużūrına (6) getürdiler. Nāṣır anı ḥabse emr itdi ve yasaḳ itdi ki ṭa‘ām[3370] (7) virmeyeler. Ol miskīn[3371] kemāl-i cū‘ından kendinüñ öñüni nıṣf-ı ḥaṣīr ile (8) ekl

---

[3357] kendi AN +
[3358] ḳaṣdıyla aġzını seṭle ṣoḳıcaḳ İN, NO1: ḳaṣd idüp AN
[3359] yanup başın çıḳarmaḳ istedükde seṭlüñ ḳulbı başına geçüp seṭli götürdi İN, NO1: yandı. Başın çıḳarur iken seṭlüñ ḳulbı kelbüñ boġazına geçüp firār itdi ve seṭli boġazında götürüp gitdi AN
[3360] görüp sebeb-i ḫandeden su’āl itdiler. Didi ki: “Bugün ṣabāḥ maṭbaḫum çekmege İN, NO1: bunı görüp eyitdiler: “Bu ḫandeye sebeb nedür?” diyü su’āl itdiler. Eyitdiler: “Şimdi vaḳti degüldür” didiler. Eyitdi: “Bugün maṭbaḥ çekmekle AN
[3361] maṭbaḫumı İN, NO1: benüm cemī‘-i mülkimi āsān vechle ile AN
[3362] beḳālıġına İN, NO1: medārlıġına AN
[3363] İştihār tamām İN, NO1: Tamām iştihār AN
[3364] yoġ idi İN, NO1: kimesnede naẕīr bulunmazdı AN
[3365] māh-ı Receb’de yedi yüz sekizinci senede İN, NO1: Receb-i şerīfde yedi .. senesinde AN
[3366] bu İN, NO1 +
[3367] anuñ AN +
[3368] eylediler İN, NO1: itdiler AN
[3369] elin AN +
[3370] yasāḳ itdi ki ṭa‘ām İN, NO1: tenbīh itdi ki yemek ve ṣu AN
[3371] daḫi AN +

idüp nā-murād cān virdi.

Eyżan: Meşhūrdur ki Zāl-i zamān[3372] ki (9) peder-i Rüstem-i dāstāndur,[3373] Rūdābe nām zevcesiyle[3374] ṭa‘ām yemege oṭurmışlar (10) idi. Nā-gāh bir siyāh ḳarġa dīvār üzre oṭurup feryād (11) itdi. Zāl eyitdi: “Bu murġ feryād idüp dir[3375] ki:” ‘Hīç (12) açlıḳdan büyük muṣībet yoḳdur.’[3376] Rūdābe bunı inkār itdi.

(13) **Tenbīh:** Ebū ‘Alī Miskeveyh *Ẕaḫīre* nām kitābında getürmüşdür ki (14) Zāl, Ḥażret-i Süleymān Nebī *ṣalavātu’llāhi*[3377] *‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhi* (15) aṣḥābından birine muḳārin olup[3378] andan ḳuş dilin ögrenmişdi.[3379] (16) Rūdābe anı bilmek istedi ve ġurāb[3380] ne söyler diyü Zāl’e (17) su’āl itdi. Zāl eyitdi: “Bu ġurāb dir ki, Rüstem-i nāmdār **[İN 115a]** (1) ve birāderi Şüġār-ı ḫīlekār[3381] Vāre nām mevżi‘de āḫirete intiḳāl itdiler.” (2) Bu ıżṭırābdan Rūdābe neẕr itdi ki müddet-i ‘ömründe min ba‘d ṭa‘ām (3) yemeye[3382] tā cān virince. Yedi gün gice ve gündüz ṭa‘ām[3383] yemedi. Āḫirü’l-emr (4) bī-ṭāḳat olup maṭbaḫḫāneye vardı, gözi görmez idi. (5) Bir ölmüş yılanı alup[3384] yemek murād itdi. Cāriyeler (6) feryād itdiler ki: “Mār mürdedür.” Rūdābe anı atup[3385] inṣāf (7) eyledi ki Zāl’üñ kelāmı ḥaḳdur.

Mışra‘:[3386] [NO1 103b]

همه مرده از روزگار دراز

(8) **Fer‘-i Mülūk-i**[3387] **Şaffār:** (9) Bunlar üç neferdür.[3388] Müddet-i ḥükūmetleri cemī‘-i Ḫorāsān’da ve Sencistān’da (10) ve Māzenderān ve Fārs ve Kirmān ve

---

[3372] -i zamān İN, NO1 +
[3373] -i dāstāndur İN, NO1: -dur AN
[3374] zevcesiyle İN, NO1: menkuḥasıyla AN
[3375] Zāl eyitdi: “Bu murġ feryād idüp dir İN, NO1: Bu murġ eydür AN
[3376] der AN +
[3377] nebi ṣalavātullāhi İN, NO1 +
[3378] bir miḳdār AN +
[3379] mezkūre AN +
[3380] ve ġarāb İN, NO1: Bu ḳarġa daḥi AN
[3381] Zāl’e su’āl itdi. Zāl eyitdi: “Bu ġarāb dir ki, Rüstem-i nāmdār ve birāderi Şüġār ḫīlekār İN, NO1: su’āl itdükde eyitdi: “Rüstem AN
[3382] müddet-i ‘ömründe min ba‘d ṭa‘ām yemeye İN, NO1: yemek yemeye ve ṣu içmeye AN
[3383] gice ve gündüz ṭa‘ām İN: yedi gice ṭa‘ām NO1: ve yedi gice bir nesne AN
[3384] maṭbaḫḫāneye vardı, gözi görmez idi. Bir ölmüş yılanı alup İN: … ölmüş yılan eline girüp NO1: maṭbaḫa düşdi. Farṭ-ı cū‘ından gözleri daḥi görmez olmış idi. Mezbūrenüñ eline ölmüş bir yılan girdi. Anı AN
[3385] ġayrı AN +
[3386] Herkes bu uzun hayat sebebiyle ölmüştür. / Firdevsi’ye ait şiir.
Başlık ve mısra İN ve NO1 nüshalarında bulunmaktadır.
[3387] Benī AN +
[3388] neferdür İN, NO1: kimesnedür AN

Ḥūristān'da vāḳı' olmışdur. (11) İki yüz üçden[3389] tā seksen yedi tārīḫine dek[3390] cümle müddetleri otuz (12) dört yıl ve küsür olur. Bu minvāl üzre ki Benākītī ḳavli bu vechledür.[3391]

Ve min mekārimi'l-aḫlāḳ:[3392] (13) Eydürler ki Āl-i Sāmān'dan ol ki evvel[3393] zīver-i pādişāhī ile müzeyyen (14) ve 'alem-i şāhenşāh ile müretteb[3394] oldı. Emīr İsma'īl Sāmānī[3395] idi **[İN 115b]** (1) aḫlāḳ-ı ḥamīde ile ārāste ve evṣāf-ı pesendīde ile (2) pīrāste idi. **[AN 66b]** Cümle aḫlāḳ-ı marażiyyesi sükūndur ki evvel-i ḥālinde (3) ol birāderi ḳıbelinden ki Emīr Naṣr'dur, Buḫārā'da ḥākim idi. Ammā (4) ġammāzlar[3396] mābeynlerin ifsād idüp biribirinüñ cānına başına ḳaṣd (5) itdiler. Emīr,[3397] Semerḳand'dan ṭūfān-mānend[3398] 'asker ile Buḫārā ṭarafına[3399] (6) revān oldı. Emīr İsma'īl daḫi [3400]﴿وَمَا النَّصْرُ اِلَّا مِنْ عِنْدِ اللهِ﴾ (7) livāsın açup anuñla muḳābeleye teveccüh itdi. İki 'asker birbirine (8) muḳābil olup[3401] ḳīl ü ḳāl, cenk ü cidāle mübeddel olup muḥārebe-i (9) 'aẓīmeden ṣoñra Emīr Naṣr'uñ[3402] 'askeri münhezim olup [3403]﴿يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ اَخِيهِ﴾ 'den (10) nişān virdi. Naṣr firār ṣadedinde **[NO1 104a]** iken[3404] nā-gāh Emīr (11) İsma'īl'üñ bir şaḫṣına duş olup elinde giriftār oldı. (12) Çünkim Emīr İsma'īl'üñ ḥużūrına getürdiler, cümlenüñ ẓannı bu idi ki ol (13) sā'atde[3405] ḳatl ide. Ammā ol melik-i melek-ḫaṣlet aña kemāl-i (14) mülāyemet idüp [3406]إذا ملكت فاسمح ḥasebiyle

[3389] üçden İN, NO1: elli üç senesinden AN
[3390] tārīḫine dek İN, NO1: seneye varınca AN
[3391] bu vechledür İN, NO1: böyledür. *Evvel* Ya'ḳūb bin Leyṣ Ṣaffār'dur ki on bir yıl hükümet itmişdür. *İkinci* 'Amr bin Leyṣ'dür ki yigirmi üç yıl ḥākim oldı. *Üçünci* Ṭāhir bin Muḥammed bin 'Amr bin Leyṣ altı ay ḥākim oldı. AN
[3392] Ve min mekārimi'l-aḫlāḳ AN +
[3393] ol ki evvel İN, NO1: evvel kimesne ki AN
[3394] şāhenşāh ile müretteb İN, NO1: şāhla mu'ayyen AN
[3395] Sāmānī İN, NO1 +
[3396] ġammāzlar İN, NO1: ġammāz AN
[3397] Naṣr AN +
[3398] 'aẓīm AN +
[3399] ṭarafına İN, NO1: cānibine AN
[3400] "Yardım ancak Allah katındadır." Enfâl 8/10. ayetten nâkıs iktibas.
[3401] anuñla muḳābeleye teveccüh itdi. İki 'asker birbirine muḳābil olup İN: anuñla muḳābil olup NO1: aña muḳābeleye teveccüh eyledi ve muḳābil oldılar. AN
[3402] olup muḥārebe-i 'aẓīmeden ṣoñra Emīr Naṣr'uñ İN, NO1: oldı. 'Aẓīm ṭa'n ü ḍarb ve mücāhede ve ḥarbden ṣoñra AN
[3403] "Kişinin kardeşinden kaçacağı gün." Abese 80/34
[3404] iken İN, NO1 +
[3405] anı AN +
[3406] "Sen emirlik yaptığında yumuşak davran."

atından inüp (15) Naṣr'uň rikābın öpdi. Şol ḳadar 'öẕr-ḫ̆āhlıḳ itdi[3407] ki Naṣr istihzāya ḥaml (16) itdi.

Temṯīl: Mervīdür ki İskender'üň ḫaṣımlarından bir ẓālimi[3408] (17) dest-beste ḥużūrına getürdiler. İskender raḳam-ı 'afvı anuň cerīde-i[3409] cerāyimine **[İN 116a]** (1) çeküp ḳanın bağışladı. Ḥużżār meclisinden ḳalīlü'l-'aḳl[3410] eyitdi: (2) "Eger ben senüň yerüňde olsam aṣlā emān virmeyüp bunı[3411] ḳatl (3) iderdüm." İskender[3412] aňa cevāb virdi ki:[3413] "Çünki ben sen degülem. (4) Lā-cerem anuň cürmin 'afv itdüm." didi. Anuň kelimāt-ı[3414] ḥikmet-āyātındandur[3415] ki

(5) **Naẓm:**[3416]

ما از گناه خصم تجاوز کنیم از آنك

در عفو لذّتیست که در انتقام نیست[3417]

(6) **El-ḳıṣṣa:** Emīr İsma'īl Emīr Naṣr'a eyitdi: (7) "Sen benüm büyük birāderümsin ve maḫdūmumsın. Eger Buḫārā'yı baňa lāyıḳ (8) göresin ḫoş ola[3418] ve illā emr senüňdür." Naṣr bu kelāmdan ḫacīl oldı[3419] (9) başın aşağı idüp aṣlā cevāb virmedi. Pes anı i'rāzla (10) Semerḳand'a revān ḳıldı. İki yüz altmış ḍoḳuzda[3420] Emīr Naṣr vefāt (11) idüp cümle Māverā'ü'n-nehr'e Emīr İsma'īl müstaḳil pādişāh oldı.

(12) **Ve minhā:** Emīr İsma'īl şol vaḳt ki 'Amr bin Leyṯ ḥarbine gitdi, (13) Herāt şehrinüň bāġlarına uġradılar. İttifāḳ bir kūşede **[NO1 104b]** bir elma (14) aġacı gördi, mīve ile māl-ā-māl idi. Bir ādeme[3421] emr itdi, anı gözede ki (15) 'askeri dest-dırāzlıḳ itmeyeler.[3422] Çünkim bir kimesne dānesine (16) el uzatmadı. Emīr İsma'īl **[AN 67a]**

[3407] itdi İN, NO1: eyledi AN
[3408] ḫaṣımlarından bir ẓālimi İN, NO1: ṭāġīlerinden bir 'āṣī ve bāġīyi AN
[3409] cerīde-i İN, NO +
[3410] biri AN +
[3411] olsam aṣlā emān virmeyüp bunı İN, NO1: olaydım aṣlā buňa emān virmeyüp AN
[3412] daḫi AN +
[3413] virdi ki İN, NO1: virüp AN
[3414] kelimāt-ı İN, NO1: kelāmāt-ı AN
[3415] āyātındandur İN, NO1: āyīnindendür AN
[3416] Naẓm İN, NO1: Beyt AN / *Nigâristân*'da Nazm başlığı ile verilmiştir.
[3417] Biz düşmanın günahından geçeriz
Çünkü af da olan lezzet intikam da yoktur
[3418] göresin ḫoş ola İN, NO1: görürsen ḫoş AN
[3419] oldı İN, NO1: olup ve AN
[3420] ḍoḳuzda İN, NO1: ḍoḳuz senesinde AN
[3421] ādeme İN, NO1: kimesne AN
[3422] 'askeri dest-dırāzlıḳ itmeyeler İN: 'askeri dest urmaya NO1: 'askerden biri dest-dırāzlıḳ ider mi? AN

bunı işidüp secde-i şükr eyledi (17) ve "Manṣūr u muẓaffer olmaġa delālet ider." didi.[3423]

Ḥikmet: Pādişāh **[İN 116b]** (1) büyük ırmaḳ gibidür ve erkān-ı devlet andan ayrılmış[3424] (2) cüylar gibidür.[3425] Aṣl nehrüñ[3426] levni ve ṭa'mı ve rāyiḥası ve[3427] ṣafā vü kederi (3) ve ṭahāret ü necāseti niçe ise cümlesi anuñ gibi olur. (4) Pes[3428] pādişāha vācibdür ki sīreti ḫūb ve aḥvāli merġūb (5) ola. Tā kim ġayrılar daḫi ancılayın ola.

Ve minhā: Eydürler ki Muḥammed bin (6) Hārūn-ı Seraḫsī, Emīr İsma'īl cānibinden Cürcān'da ḥākim idi. (7) Lākin kelime-i 'işyānı ẓāhir itdi. Emīr anuñ def'ine müteveccih olıcaḳ (8) firār itdi. Ḳazvīn'e varınca anuñ 'aḳabinden gitdiler. Ḳazvīn'üñ (9) tamām maḥṣūli[3429] zamānı idi. 'Askerden bir ferd[3430] bir ṣalḳım üzüm (10) almadılar.[3431] Arpa ve ṣamanı altunla iştirā idüp ḥelālliḳ dilerler[3432] idi.

(11) **Nükte:** Ṭama' cümle-i āfātdandur. Anuñ içün 'adle münāfīdür.

Li-mü'ellifihi:[3433]

(12) Her kimüñ göñli[3434] 'adle mā'ildür

Māl-ı ġayra ider mi ḥırṣla āz

(13) Ṭama' u 'adl āb u āteşdür

Bir maḥalde ikisi cem' olmaz

(14) **Ve-lehu eyżan:** Çün 'Amr bin Leyṯ Emīr İsma'īl'üñ **[NO1 105a]** elinde (15) giriftār oldı, Emīr aña ġāyet-i mekremet ve iltifāt murād idinüp[3435] (16) muḳarreblerinden birini anuñ ḫāṭırın ele almaġa ḥużūrına irsāl itdi. (17) Ol daḫi muḳābele-i elṭāfda bāzūsında olan[3436] bir kāġıd pāresin **[İN 117a]** (1) çıḳarup eyitdi: "Bu kāġıdda birāderüm ve benüm zamānumda cem' olınan (2) ḫızānenüñ defteridür.[3437]

[3423] olmaġa delālet ider didi İN, NO1: olmasına delālet itdi AN
[3424] kiçirek AN +
[3425] gibidür İN, NO1: mānendidür AN
[3426] nehrüñ İN, NO1 +
[3427] rāyīḥası ve İN, NO1 +
[3428] Pes İN, NO1 +
[3429] maḥṣūli İN, NO1: intifā'ātı AN
[3430] ferd İN, NO1: kimesne AN
[3431] almadılar İN, NO1: ḳoparmadılar AN
[3432] iştirā idüp ḥelālliḳ dilerler İN, NO1: alup ḥelālliḳ diler AN
[3433] Li-mü'ellifihi İN, NO1: Beyt Li-mü'ellifihi AN
[3434] göñli İN, NO1: ḳalbi AN
[3435] iltifāt murād idinüp İN: iltifāt idüp murād itdi ki NO1: re'fet murād idüp AN
[3436] bāzūsında olan İN, NO1: bāzūsından AN
[3437] ḫızānenüñ defteridür İN: ḫazāyinüñ defteridür NO1: ḫızānedür AN

Dilerüm ki Emir'üñ ḫākipāyine niṣār idem." Ol (3) kimesne 'ale't-ta'cīl Emīr İsma'īl'üñ ḥużūrına gelüp en'ām (4) ṭama'ıyla ḥaḳīḳat-i ḥāli i'lām eyledi. Emīr ol şaḫṣa[3438] ġażab (5) idüp eyitdi: "Tīz var ol kāġıdı aña teslīm eyle ve eyit ki (6) bu tedbīr ile dilersen ki bizi meẕmūm idesin, sen ve birāderüñ (7) ol mālı nereden cem' itdiñüz[3439] ve ne vechle ẓulm olunmışdur? (8) Cümle 'ālem bilürler[3440] māl-ı eytām gibi yerden[3441] ḥāṣıl olan muẕlımeyi (9) kendü gerdenüñden indirüp[3442] bizüm boynumuza artmaḳ istersiz, (10) bu vechle kārger[3443] olmaz." didi.

Ve minhā: Getürmişlerdür ki bir kerre (11) Emīr İsma'īl'üñ sem'ine vāṣıl oldı ki Rey şehrinde re'āyādan (12) ḫarāc alınduġı, vezn-i[3444] ma'mūlden ziyādedür. Aña bināen (13) 'ale't-ta'cīl ādem irsāl idüp[3445] çünkim Ḳāṣıd[3446] Rey ḥavālīsine (14) irişdi, ḫalḳ ḫavfa düşdiler ki mebādā bir mekrūh **[AN 67b]** içün gelmiş (15) ola. Ol mürsel gelüp ḫarāc vezn olunan[3447] ṭaşları (16) bir kīseye ḳoyup 'ale'fevr rücū' itdi.[3448] Çünkim **[NO1 105b]** Buḫārā'ya vāṣıl (17) oldı, [3449] Emīr'üñ mi'yār-ı 'adālet-şi'ārında senglerüñ ziyādeliġi[3450] ẓāhir **[İN 117b]** (1) oldı, ol ziyādeyi isḳāṭ idüp[3451] Rey şehrine irsāl itdi ki (2) sinīn-i māżiyede alınan ziyādeyi ḥesāb idüp sene-i ātiyede (3) re'āyādan isḳāṭ eyledi.[3452] **Ḥakīm Solon** ki Eflāṭūn māderinüñ (4) ceddidür, anuñ kelimātındandur.

Ḥikmet: Evveli ve āḫiri oldur ki erbāb-ı (5) ḥikem ve aṣḥāb-ı fermān merāret-i siyāseti ve ḥalāvet-i taḫfīf-i ma'ūneti (6) re'āyāya ṭatdura. Ümīd oldur ki bu ḫaṣlet sebebiyle ol (7) emīr 'adālet-küster ola.[3453] (8) ﴿فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَهُوَ فِى عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ﴾[3454]

[3438] ol şaḫṣa İN, NO1: aña AN
[3439] itdiñüz İN, NO1: itmişler AN
[3440] bilürler İN, NO1: bilür ki AN
[3441] gibi yerden İN, NO1: vardur ilden AN
[3442] indirüp İN, NO1 +
[3443] istersiz, bu vechle kārger İN, NO1: istersin, ḥīle ile bu AN
[3444] itdükleri ṭaş seng-i AN +
[3445] idüp İN, NO1: eyledi AN
[3446] Ḳāṣıd İN, NO1 +
[3447] Ol mürsel gelüp ḫarāc vezn olunan İN, NO1: Gelüp ol AN
[3448] 'ale'l-fevr rücū' itdi İN, NO1: mühürledi. Fi'l-fevr yine rücū' eyledi AN
[3449] oldı İN, NO1: olup AN
[3450] ziyādeliġi İN, NO1: ziyāde oldı ki AN
[3451] yine AN +
[3452] eyledi İN, NO1: itsün AN
[3453] bu ḫaṣlet sebebiyle ol emīr 'adālet-küster ola İN, NO1: ol emīr 'adālet göstere. Bu ḫaṣlet-i marażiyyesi sebebiyle AN
[3454] "İşte (o gün) her kimin (sevaplarını tartacak olan) terazileri/tartılan (sevap)ları/(Allâh indinde değeri ve) ağırlığı olan amelleri/ ağır geldiyse; Artık o, çok hoşnut olunan pek değerli bir yaşantı içerisindedir." Kâria 101/6-7

eyyāmında maġfūr ola bī-şekk, ḳāle'n-nebiyyu ṣallallāhu (9) te'ālā[3455] 'aleyhi ve sellem عدل ساعة خير من عبادة سبعين سنة[3456] (10) ve daḫi Nūşirevān-ı 'ādilüñ[3457] sözlerindendür.

Ḥikmet: 'Adl bir ḫazīnedür ki (11) ne deñlü çoḳ ḫarc itseñ ol deñlü[3458] çoḳ olur ve sa'ādet-i (12) dāreyn ḥāṣıl olur. Lākin az ḫarc olunsa[3459] az olur ve sa'ādet-i (13) dāreynden maḥrūm olur.[3460]

Ve Eyżan: Eydürler ki Emīr İsma'īl 'Amr bin (14) Leyṯ'üñ işini gördükden[3461] ṣoñra Herāt'a geldi. Ol vilāyetüñ (15) vālīsi ve[3462] ahālīsi emān diledi. Emīr daḫi iltimāsların ḳabūl itdi.[3463] (16) Çünkim 'asker ibtidā-yı ḫurūclarından ol zamāna dek aṣlā[3464] ġanīmet (17) görmeyüp[3465] kemāl mertebe żīḳ ve 'usret ḥāṣıl oldı. Herāt **[NO1 106a]** ḫalḳından **[İN 118a]** (1) daḫi nesne ḥāṣıl olmadı. A'yān-ı ḥażret ve erkān-ı devlet[3466] (2) 'arż itdiler ki bu şehirde yüz biñden ziyāde ḫalḳ vardur. Eger her birinden[3467] (3) istimdād olunsa meblaġ-ı 'aẓīm ḥāṣıl olup[3468] leşkerüñ aḥvāli (4) bir miḳdār muntaẓım olur idi. Emīr eyitdi: "Biz bu şehrüñ ḫalḳına emān (5) virdük şimdi aña ḫilāf itmek ṭarīḳ-i şer' ve mürüvvetden dūrdur." didi (6) ve[3469] bu kelāmı tekrār söylemesünler. Cā'iz ki şeyṭān taḥrīk idüp (7) naḳż-ı 'ahde sebeb ola." diyüp hemān ol gün göçmek murād (8) eyledi.[3470] "Sefer levāzımın görmeyüp bī-isti'dād bundan gitmek (9) melike[3471] münāsib degüldür." didiler.[3472] **[AN 68a]** Emīr eyitdi: "Bir pādişāh ki 'Amr bin (10) Leyṯ esb-i ġurūra süvār olmış iken tāziyāne-i ḳudret ile terk[3473]

[3455] te'ālā İN, NO1 +
[3456] Bir saatlik adalet yetmiş senelik ibadetten hayırlıdır.
[3457] ve daḫi Nūşirevān-ı 'ādilüñ İN, NO1: Nūşirevān'uñ AN
[3458] ol deñlü İN, NO1 +
[3459] olunsa İN, NO1: itseñ AN
[3460] olur İN, NO1: ḳalur AN
[3461] Leyṯ'üñ işini gördükden İN, NO1: Leyṯ'i ṭutduḳdan AN
[3462] vālīsi ve İN, NO1 +
[3463] itdi İN: idüp ḥāṣıl eyledi NO1: ḳıldı AN
[3464] aṣlā İN, NO1 +
[3465] görmeyüp İN, NO1: görmediler AN
[3466] erkān-ı devlet İN, NO1: erkān AN
[3467] birer miṯḳāl altun AN +
[3468] meblaġ-ı 'aẓīm ḥāṣıl olup İN, NO1: 'aẓīm meblaġ ḥāṣıl olur ve AN
[3469] didi ve İN, NO1: Hemān ol gün AN
[3470] ola." diyüp hemān ol gün göçmek murād eyledi İN, NO1: olur." diyü ol menzilden göçdi. Menzil-i āḫirde tekrār bu sözi tekellüm eylediler. "Bu memleket bizüm taṣarrufımuzda ḳalduġı ma'lūm degüldür. AN
[3471] melike İN: belki NO1: meliklige bir vechle AN
[3472] didiler İN, NO1 +
[3473] terk İN, NO1: ḍarb AN

(11) idüp bize teveccüh ide, kādirdür ki naḳż-i ‘ahd itdügümüz[3474] içün bizüm (12) ‘askerimize daḫi helāk yetişdüre.” didi.[3475] Me’yūs olup yanından (13) gitdiler. Bu ḥālde bir kenīzek ki cāriye-i ḫāṣṣadan idi, bir ḥamā’ilī var idi. (14) Muraṣṣa‘ la‘l-i bedeḫşānı ve yāḳūt-ı rummānī ile gerdeninden çıḳarup (15) bir yere ḳodı. Bir çaylaḳ anı laḥm ḳıṭ‘ası ṣanup[3476] ḳapup hevā yüzine (16) perrān oldı.[3477] Tīr-endāzlar ol ṭayruň ardına düşdiler. Her ṭarafdan (17) āvāz ḳalḳdı. Çaylaḳ[3478] cān ḫavfından **[NO1 106b]** ol ḥamā’ili bıraḳdı. İttifāḳ **[İN 118b]** (1) pençesinden ayrılup bir[3479] ḳuyuya düşdi. Ol ḳuyuya girdiler, bir (2) ḳapu gördiler andan girüp bir ḳapuya daḫi irdiler.[3480] Anda ṣandūḳlar gördiler. (3) Yaḳın varduḳda ‘Amr bin Leyṯ’üň ḫızānesi[3481] imiş. Ḫazīnedār cenk maḥallinde[3482] (4) orada ḥıfẓ itmiş ki[3483] yol uġramaz idi ve bi’l-cümle[3484] şol ḳadar (5) meblaġ ḥāṣıl oldı ki Herāt ḫalḳına taḫlīf[3485] ideceklerinden eż‘āf u (6) mużā‘af[3486] ziyāde idi.

Ve mine’l-veḳāyi‘: Eydürler ki Emīr Aḥmed bin (7) Emīr İsma‘īl fünūn-ı feżā’il ve envā‘-ı fevāżıl ile muteḥallī olduġı (8) sebebden ṭabaḳa-i fużelāyı dā’imā ri‘āyet üzre olup (9) ekṯer-i evḳātde anlara mülāḳāt ve ṣoḥbet ider idi. Lā-cerem zümre-i (10) mülāzımān ḫuṣūṣā ṭā’ife-i ġulāmān andan rencīde olurlar idi.[3487] (11) Hem ol eyyāmda vefātı ḳarīb oldı.[3488] Birgün şikāra gitdi. (12) Rücū‘ idüp bir menzilde ḳondı ki andan ḳalḳduḳları vaḳt (13) āteş urmışlar idi. Ol ḥīnde her ṭarafdan mülke (14) iḫtilāl irişdügi ḫaberi geldi.[3489] Anı eyü fāl aḫẕ itmediler. (15) Emīr ol merḥalede münācāt itdi ki: “İlāhī eger[3490] bu mülke benüm sebebüm ile (16) żarar gelüp müslimānlara ıżṭırāb olursa benüm rūḥumı ḳabż (17) eyle tā kim anı görmeyem.” Ol eṣnāda bir gice pāsbānlar

[3474] naḳż-i ‘ahd itdügümüz İN, NO1: ‘ahdimiz naḳż itmedügimüz AN
[3475] daḫi helāk yetişdüre.” didi. İN, NO1: meded yetüşdüre AN
[3476] ṣanup İN, NO1: ẓann idüp AN
[3477] perrān oldı. İN, NO1: iletdi AN
[3478] Çaylāḳ İN, NO1 +
[3479] yābis AN +
[3480] irdiler. İN, NO1: vardılar ki AN
[3481] ḫazānesi İN, NO1: ḫazīnesi AN
[3482] varup NO1 +
[3483] itmiş ki İN, NO1: eylemiş ki ol mevżi‘e AN
[3484] bi’l-cümle İN, NO1: fi’l-cümle ellerine AN
[3485] ḫāṣıl oldı ki Herāt ḫalḳına taḫlīf İN, NO1: girdi ki Herāt ahālīsine teklīf AN
[3486] mużā‘af İN, NO1: mużāf AN
[3487] olurlar idi. İN: iderdi NO1: olurlar idi. Lā-cerem AN
[3488] oldı. İN: olup NO1, AN
[3489] irişdügi ḫaberi geldi İN, NO1: geldi ki aḫbār irişdi AN
[3490] eger İN, NO1 +

ġulġule[3491] **[İN 119a]** (1) itdiler. Her[3492] gice ḥirāset içün iki arslan **[NO1 107a]** ḳorlar idi, ol (2) gice ḳomadılar. Ġulāmlarından birḳaçı[3493] gelüp anı ḳatl itdiler.[3494] Bu ḳażiyye (3) cemāẕiye'l-āḫirüñ üçünci güni vāḳı' oldı[3495] üç yüz senesinde.[3496]

(4) **Ve min me'āṯiri'l-şecā'at:** *Tārīḫ-i Āl-i Sāmān*'da getürmişlerdür ki Mākān (5) ibn Kākī nām ṣaḥṣ Deylemān'dan ḳaçup Ḫorāsān'a düşdi. (6) Ol vilāyeti teshīr murād **[AN 68b]** idüp ġalebe eyledi. Ol zamānda vālī (7) Emīr Naṣr bin Aḥmed bin İsma'īl idi. Emīr 'Alī nām kimesneyi (8) ser'asker idüp anuñ def'ine ta'yīn itdi.[3497] Gidecek maḥalde (9) yanına da'vet idüp 'askerüñ mühimmāt ve kifāyet-i aḥvālin (10) sipāriş itdi. Emīr 'Alī-yi meẕkūr[3498] meclisde ṣıḳıldı durdı. (11) Çünkim ṭaşra çıḳdı, şalvārın çözüp bir 'aḳreb çıḳardı ki (12) kendüyi nice yerde ṣoḳmış idi. Bu ḫaber Ebū Naṣr'uñ sem'ine (13) irişdi. "Niçün bundan evvel iḫrāc itmedüñ?" diyü su'āl (14) itdi. Emīr 'Alī eyitdi: "Ben ki ḥużūr-ı[3499] emīrde 'aḳreb neşterine (15) taḥammül itmeyem, andan dūr olıcaḳ sinān ve tīr ü tīġ zaḫmına (16) niçe ṣabr iderem?"[3500]

Naẓm:[3501]

کسی بگردن مقصود دست حلقه کند

که پیش تیر بلاها سپر تواند بود[3502]

Neşr: Ve'l-ḥāṣıl[3503] 'asker Rey şehrinüñ **[İN 119b]** (1) ẓāhirinde mülāḳī olup cenge şürū' itdiler.[3504] Eşnā-yı ḳıtālde (2) Emīr 'Alī 'askerinden bir tīr-endāz Mākān'uñ başına **[NO1 107b]** bir oḳ urup (3) taḫt ü tāc sevdāsını belki dünyā hevāsını başından (4) iḫrāc itdi ve başın kesüp Emīr 'Alī'ye getürdi. Ol daḫi (5) Mer[3505] Askānī nām münşīye emr itdi ki iki kelime-i muḫtaṣara yazup kebūter (6) ḳanadına bend idüp

[3491] ġulġule İN, NO1: ġaflet AN
[3492] Her İN, AN: Bir NO1
[3493] birḳaçı İN, NO1: bir fevc AN
[3494] itdiler İN, NO1: eylediler AN
[3495] oldı İN, NO1: olmışdur ki AN
[3496] idi AN +
[3497] itdi İN, NO1: eyledi AN
[3498] meẕkūr İN, NO1 +
[3499] ki ḥużūr-ı İN, NO1: bendüñ ki Ḥażret-i AN
[3500] zaḫmına niçe ṣabr iderem?" İN, NO1: zaḫmlarına niçe ṭāḳat getürem?" didi. AN
[3501] Naẓm İN, NO1: Beyt AN
[3502] Sevdiğinin boynuna kolunu uzatabilir ki
Bela oklarının önünde kalkan olsun
[3503] iki AN +
[3504] şürū' itdiler İN, NO1: durdılar AN
[3505] getürdi. Ol daḫi Mer İN, NO1: getürdiler AN

Mākān’uň helākini Emīr Ebū Naṣr’a i‘lām ide.[3506] (7) Ol daḫi bi’l-bedāhe yazdı ki اما ماكان صار كإسمه[3507]

(8) **Ve mine’l-mekārim:** Eydürler ki[3508] Emīr Naṣr’uň ḥużūrında bir cevher medḥ olundı. (9) Tāciri emīrüň ḳullarından birine işāret itdi ki:[3509] “Niçeye alduň?” (10) didi. “On üç biň dirheme aldum.” didi. Emīr aňa[3510] on dört (11) biň dirhem virüp[3511] aldı. Tācir ġulāmuň donın[3512] ṭaleb itdi. (12) Emīr, ġulāmı daḫi cümle ol cins ġulāmlarıyla tācire bağışladı.

(13) **Ve minhā:** Mervīdür ki ol zamān ki birāderleri Emīr Naṣr’uň üzerine (14) ḫurūc itdi,[3513] ba‘ż-ı kimesne ḫızāneye el uzatdılar. Çün ol (15) ḳażiyyeden fāriġ oldı, Emīr’e bir bıçaḳ bey‘ itmege getürdiler. Emīr anı[3514] (16) bilüp “Ḳande bulduň?” diyü su’āl idicek “Yigirmi iki altuna aldum.” (17) didi. Emīr[3515] emr itdi ki meblaġ-ı meẕkūrı vireler. Ol şaḫṣ mużāyaḳa **[İN 120a]** (1) gösterüp “Biň altundan eksige virmezem.” didi. Ḥāżırān (2) eyitdiler: “Emīr kendü bıçaġın bulup[3516] yine senüň aḳçaňu virmek (3) emr itdi. Sen ‘inād itmek ṭavr-ı ‘aḳıldan bīrūndur.” **[AN 69a]** diyüp[3517] ḍarbı (4) almaḳ **[NO1 108a]** ḳaṣd itdiler. Emīr “İncitmeň, kendü bilür.” didi. Ġammāzlar furṣat (5) bulup eyitdiler: “Aṣḥāb-ı ṣervetden[3518] bir cemā‘at ḫazīneye dest-dırāzlıḳ (6) itmişlerdür. Anlardan ol mālı ma‘-ziyāde almaḳ gerekdür. Zīrā mücrimler (7) ve ḫāyinlerdür.” didiler. Emīr cevāb virdi ki: “Herkes naṣībin almışdururlar.[3519]

(8) **Fer‘-i Āl-i Sāmān:** Ma‘lūm ola ki Āl-i Sāmān ki mülūk-i Deylemiyān dirler.[3520] Māverāü’n-nehr’de (9) ve Ḫorāsān’da mertebe-i salṭanata irmişlerdür,[3521]

[3506] idüp Mākān’uň helākini Emīr Ebū Naṣr’a i‘lām ide. İN, NO1: ideler, Mākān’uň mevtine Emīr Naṣr’a i‘lām ideler AN
[3507] Mâkân kendi ismi gibi (mâ-kâne) dönüştü (öldü.)
[3508] Eydürler ki İN, NO1 +
[3509] Tāciri emīrüň ḳullarından birine işāret itdi ki İN, NO1: Tācir ṭaleb idüp cevheri bildi. “Kimden alduň?” Tācir, Emīr Naṣr’uň ḳullarınuň birine işāret eyledi. AN
[3510] aňa İN, NO1: daḫi tācir-i mezbūra AN
[3511] cevheri AN +
[3512] donın İN, NO1: ḫūnın AN
[3513] itdiler İN, NO1: itdi AN
[3514] daḫi AN +
[3515] eyitdi ve NO1 +
[3516] bulup İN, NO1: bilüp lākin AN
[3517] diyüp İN, NO1: ve AN
[3518] ṣervetden İN, NO1: mürüvvetden AN
[3519] almışdururlar. İN: almışlardur NO1: almışdur. Ben anlara ḥelāl itdüm.” didi. AN +
[3520] Ma‘lūm ola ki Āl-i Sāmān ki mülūk-i Deylemiyān dirler. İN, NO1: ki AN
[3521] mertebe-i salṭanata irmişlerdür İN, NO1: salṭanata irişdiler AN

ḏoḳuz neferdür. Müddet-i[3522] (10) mülkleri yüz iki yıl ve altı ay ve yigirmi gündür. Esāmīleri bu tafṣīl üzerinedür. *Raḥimehumullāhu teʻālā*.[3523]

[İN 120b] [NO1 108b] (1) **Ve min nevādiri'l-meʻāreke:** Alp Tekin ki, Aḥmed bin İsmaʻīl'üñ[3524] cümle (2) ġulāmlarından idi. ʻAbdü'l-melik bin Nūḥ zamānında Ḫorāsān'uñ[3525] (3) eyāletin aña virmiş idi. Çünkim ol diyāruñ żabṭına teveccüh (4) itdi, yolda iken ʻAbdü'l-melik[3526] vefāt itdi. Üç yüz elli senesinde (5) ümerā emr-i salṭanatda tereddüd itdiler. Alp Tekin ki ol zamānda (6) salṭanatınuñ rükni idi, anuñ sözine tevaḳḳuf idüp aña[3527] ādem (7) gönderdiler. Çün Manṣūr bin Nūḥ bin[3528] ʻAbdü'l-melik[3529] kiçirek idi, (8) ʻAmmisini salṭanata münāsib gördi ammā ümerā, Alp Tekin'den (9) ḫaber gelmedin Manṣūr'ı pādişāh itdiler. Aña bināen Manṣūr, Alp (10) Tekin'den rencīde oldı. Tamām-ı salṭanatda istiḳlāl bulup (11) bir iki yıl geçdükden ṣoñra anı dergāhına ṭaleb itdi. Çün (12) Alp Tekin Āmūye ṣuyı ḳurbına irişdi,[3530] anlaruñ keydine muṭṭaliʻ oldı. **[İN 121a]** (1) Manṣūr'uñ ḥükminden baş çeküp döndi gitdi ve kendinüñ (2) cenk görmiş dilāverlerinden on yedi nefer[3531] kimesneyi ḳafādār (3) idüp daḫi ʻaskerden cānından geçenlerden nice (4) kimesne bilesince revān oldı.[3532] Bu ḫaberi **[AN 69b]** Manṣūr istimāʻ itdükde (5) on beş biñ süvār-ı nāmdārı ale't-taʻcīl Alp Tekin'üñ (6) ardından ılġar itdi.[3533] Alp Tekin Kerīve-i Hind-pūş yolından (7) Kābil ṭarafına revān oldı. Bir derenüñ[3534] ortasında ḳondı. Nā-gāh (8) ʻasker ḫaberi irişdi. Ādemlerin cemʻ idüp eyitdi: "Bizüm (9) bunlar ile cengimiz cihāddur, **[NO1 109a]** her

---

[3522] Müddet-i İN, NO1 +
[3523] Esāmīleri bu tafṣīl üzerinedür. *Raḥimehümu'llāhi teʻālā*. İN, NO1: Bu tafṣīl üzerine *Evvel* Emīr İsmaʻīl yedi yıl, iki ay ḥükm itmişdür. *İkinci* Aḥmed bin İsmaʻīl beş yıl, dört ay ḥükm eyledi. *Üçünci* Naṣr bin Aḥmed üç yıl, üç ay ḥākim oldı. *Dördünci* Nūḥ bin Naṣr'dur on iki yıl, yedi ay yedi gün salṭanat sürdi. *Beşinci* ʻAbdü'l-melik bin Nūḥ yedi buçuḳ yıl ḥükūmet eyledi. *Altıncı* Nūḥ bin Manṣūr'dur ki yigirmi iki yıl ḥākim oldı. *Yedinci* Manṣūr bin ʻAbdü'l-melik on bir yıl ḥākim oldı. *Sekizinci* Manṣūr bin Nūḥ'dur ki bir yıl, yedi ay ḥükm eyledi. *Ḋoḳuzuncı* ʻAbdü'l-melik bin Nūḥ bin Manṣūr'dur ki sekiz ay, on yedi gün salṭanat eyledi. AN
[3524] İsmaʻīl'üñ İN, NO1: İsmaʻīl AN
[3525] Ḫorāsāñ'uñ İN, NO1: Ḫorāsān AN
[3526] iken ʻAbdu'l-melik İN: giderken ʻAbdu'l-melik NO1: giderken AN
[3527] sözine tevaḳḳuf idüp aña İN, NO1: söziyle AN
[3528] Nūḥ bin İN, NO1 +
[3529] henüz AN +
[3530] irişdi İN, NO1: irişdiler AN
[3531] nefer İN, NO1 +
[3532] daḫi ʻaskerden cānından geçenlerden nice kimesne bilesince revān oldı. İN, NO1: ve ʻaskerden daḫi niçe kimesneler bilesince revān oldılar. AN
[3533] itdi İN, NO1: itdürdi AN
[3534] bir derenüñ İN, NO1: ve bir dere AN

kim ki murād iderse varsun kendi (10) rāhına gitsün." didi.[3535] Cümlesi[3536] öñinde ittifāḳ itdiler ki "Niçe (11) yıldur senüñ bizüm üzerimüzde ḥaḳḳ-ı ni'metüñ vardur seni[3537] terk (12) idüp nice gidelüm ve[3538] ḳande gidelüm!" didiler.

Temṯīl: (13) Eydürler ki Loḳmān Ḥakīm'üñ[3539] āzādlıġına sebeb ol oldı ki birgün ṣāḥibi (14) aña bir ḳavun baġışladı[3540] ġāyet acı idi. Loḳmān anı bī-tekellüf (15) ekl itdi. Ḫ̇ācesi eyitdi: "Bu acı ḳavunı[3541] niçe yedüñ?" Loḳmān[3542] (16) eyitdi: "Ey Ḫudāvend, ben senüñ elüñden niçe def'a ṭatlu nesneler yedüm. (17) Eger bir kerre acı yesem ne olur?"[3543]

Ḥikmet: Çün ecelüñ şerbeti zehr-ālūdedür, **[İN 121b]** (1) elbette içmek muḳarrerdür. Ṭa'ām eger şīrīn eger telḫdür, 'ale's-seviyyedür. (2) Āḫirü'l-emr kişinüñ yeri ḫākdür. Maḳāmı eger[3544] Ġazne ve eger Belḫ'dür, berāberdür.

(3) **El-ḳıṣṣa:** Alp Tekin bunlara taḥsīn idüp du'ālar itdi[3545] (4) ve va'deler eyledi ve yigirmi iki dilāveri ol derenüñ iki cānibinde (5) pusıya ḳodı ve beş yüz kimesneyi[3546] beş bölük idüp a'dā[3547] (6) öñünde ṣaf baġladı. Bir miḳdār 'aẕīm ceng itdiler,[3548] andan (7) ḳaçar şeklinde derenüñ içine girdiler. Ḫaşm leşkeri te'emmül itmeyüp (8) ol dereye 'aḳeblerince[3549] düşüp dāḫil oldılar. Ol dere ḫod (9) ġāyet ḍīḳ ve nā-hemvāre idi. Ol ḳadar ṣabr eylediler ki tamām-ı leşker (10) girdiler.[3550] Çünkim meydān yoġ idi kim cevelān idüp[3551] çoḳ az üzre (11) ġalebe[3552] eyleye. Hemān-dem ḍaġ üzerinden ṭaşlar[3553] perrān itdiler. Dönmek (12) murād idicek kemīnde olan dilāverler **[NO1 109b]** ḫurūc

[3535] didi İN, NO1 +
[3536] anuñ AN +
[3537] seni İN, NO1: biz seni bu günde AN
[3538] nice gidelüm ve İN, NO1 +
[3539] Eydürler ki Loḳmān Ḥakīm'üñ İN, NO1: Eyitdiler ki Loḳmān'uñ AN
[3540] baġışladı İN, NO1: virdi AN
[3541] acı ḳavunı İN, NO1: ḳavun acı idi, sen anı AN
[3542] Loḳmān İN, NO1: Ol AN
[3543] didi AN +
[3544] eger İN: gerek AN: - NO1
[3545] itdi İN, NO1: idüp AN
[3546] daḫi AN +
[3547] idüp a'dā İN, NO1: eyledi ve a'dā leşkeri AN
[3548] bir miḳdār ceng-i 'aẕīm itdiler İN, NO1: ve AN
[3549] dereye 'aḳeblerince İN, NO1: derenüñ içine AN
[3550] leşker girdiler İN, NO1: leşker-i ḫaşm geldiler AN
[3551] cevelān idüp İN, NO1 +
[3552] ġalebe İN, NO1: tevaffuḳ AN
[3553] ṭaşlar İN, NO1: ṭaş ve tīr AN

idüp tīr-i bārān (13) idüp[3554] bir ḥamlede ol ḳadar ‘askeri[3555] tārumār ve isimlerin[3556] rūzgārdan (14) ref‘ itdiler, çoġı helāk olup niçesini esīr eylediler.[3557] Alp Tekin (15) andan Ġaznī’ye gelüp teġallüb itdi ve ol bilāda müstevlī oldı. (16) On sekiz yıl pādişāhlıḳ idüp fevt oldı.[3558] Leşkeri cem‘ (17) olup Sebüktegin[3559] ki Alp Tekin’üñ dāmādı ve ġulāmı idi, anı **[İN 122a]** (1) pādişāh itdiler.

Ve min netāyici’r-rü’yā: [AN 70a] *Cāmi‘ü’l-Ḥikāyāt*’da masṭūrdur ki (2) Emīr Nāṣırü’d-dīn Sebüktegin penç-şenbe gicesi[3560] muḥarremüñ onuncı güninde (3) üç yüz altmış bir senesinde kendi dīvān-ḫānesinde[3561] pister-i (4) rāḥatda istirāḥat itmiş idi. Vāḳı‘asında şöyle müşāhede (5) itdi ki ol ḫānenüñ ocaġında bir şecere bitmiş,[3562] tedrīcle şol ḳadar (6) büyümiş ki budaḳları ile sarāyı[3563] māl-ā-māl itmiş.[3564] Bu ḫavfla uyandı[3565] (7) endīşeye vardı ki: “Yā Rabbe’l-‘ālemīn bu menāmı kim ta‘bīr ider ola?”[3566] (8) Nā-gāh ḥarem ḫuddāmından[3567] biri gelüp beşāret itdi ki: “Bir mevlūd-ı (9) ‘āḳıbet-i maḥmūd vücūda geldi.”[3568] Sebüktegin bu ḫaber-i beşāret-(10) eṣerden[3569] şādmān olup ol nihāl-i Mes‘ūd’uñ nāmını Maḥmūd (11) ḳodılar.[3570] Çoḳ zamān mürūr itmeyüp ol dıraḫt-ı laṭīf (12) iḳbāl ü sa‘ādet ṣemeresin iẓhār idüp ekṣer-i rub‘ı meskūnuñ sükkānı (13) anuñ ẓıll-ı ḥimāyetinde āsūde-ḥāl oldılar.[3571]

Ve min netāyici’l-me‘ārik: (14) Vezīr-i ṣāḥibü’t-tedbīr Ḫˇāce Niẓāmü’l-mülk **[NO1 110a]** *Veṣāyā*’sında masṭūrdur ki (15) Sulṭān Maḥmūd’uñ evā’il-i devletinde Ebū[3572] Faẓl bin Aḥmed-i Asġarānī’ye vezāret (16) virdi.[3573] Anuñla ḳapucıbaşı ‘Alī

[3554] idüp İN, NO1: çeküp AN
[3555] ol ḳadar ‘askeri İN: ol ḳadar leşker NO1: anları AN
[3556] daḫi AN +
[3557] eylediler İN, NO1: itdiler AN
[3558] fevt oldı İN, NO1: vefāt eyledi AN
[3559] nām kimesne AN +
[3560] māh-ı AN +
[3561] dīvānḫānesinde İN, NO1: dīvānḫāne AN
[3562] şecere bitmiş İN: şecere bitüp NO1: aġaç bitmiş AN
[3563] sarāyı İN, NO1: sarāy AN
[3564] itmiş. İN, NO1: olmış AN
[3565] uyandı İN, NO1: uyḳudan uyanup AN
[3566] ola İN, NO1 +
[3567] ḫuddāmından İN, NO1: ḫidmetkārlarından AN
[3568] vücūda geldi.” İN, NO1: irişdi AN
[3569] eṣerden İN, NO1: āyīnden AN
[3570] nāmını Maḥmūd ḳodılar. İN: adını …. NO1: ismini Maḥmūd vaż‘ itdi. AN
[3571] ḥimāyetinde āsūde ḥāl oldılar. İN, NO1: ifżāli ṣavbına yüz ṭutdı. AN
[3572] Ebū İN, NO1: Ebu’l-‘Abbās AN
[3573] virdi İN, NO1: virildi AN

Ḫoşāvend mābeyninde dā'imā (17) 'adāvet ve kudūret ṣābit idi. Vezīr[3574] bu ma'nāyı sulṭāna **[İN 122b]** (1) i'lām itdi. Pes her bār ki 'Alī[3575] Ḫoşāvend ḳovıcılıḳ bābın feṭḥ (2) idüp[3576] te'ṣīr itmez idi ve ġayrılardan[3577] daḫi aña mute'alliḳ kelām[3578] istimā' (3) itse ḥācibüň işāretinden fehm idüp i'tibār itmez idi, (4) tā ol zamāna dek ki devlet-i vezāret andan rücū'a[3579] yüz ṭutdı (5) ve sulṭān andan nev'an rencīde oldı. Ḫˇāce bir kimesneyi (6) irsāl idüp vezāretden 'afv olunmasın iltimās eyledi. (7) Sulṭān cevāb virdi ki: "Ben ẓulm itmek istemezem. Ammā şol mālı ki (8) memālikden cem' itmişdür, kendi defteri şehādet itdügi vech üzre (9) ḫazīneye teslīm itsün ve min-ba'd kār-ı dīvāndan ma'zūl[3580] olsun." (10) Ḫˇāce Ḥasen-i Meymendī vāsıṭa itdi,[3581] tekrār tereddüdden ṣoňra buňa ḳarār (11) ṭutdı ki Ḫˇāce yüz biň miṣḳāl altun vire ve ol şuġl-i pür-ḫaṭardan (12) mu'āf ola. Ḫˇāce anuň edāsına meşġūl olup sābıḳa-i (13) Ḫorāsān'da 'amelde iken tā[3582] sulṭānuň **[AN 70b]** vezāretine gelince kesb itdügi menḳūl ü 'aḳārdan ve behāyim ve derāhim ü dīnārdan[3583] neye (15) mālik oldıysa cümlesin teslīm itdi. Henüz ḳadr-i ma'hūd (16) edā olunmaġa çoḳ meblaġ lāzım idi. **[NO1 110b]** Ḫˇāce iẓhār-ı faḳr u 'acz eyledi. (17) Sulṭān anuň ḥāline raḥm idüp tenhāsına getürüp eyitdi: **[İN 123a]** (1) "Eger benüm başuma ḳasem idesin ki nesneň ḳalmadı,[3584] 'afv ideyim."[3585] Ḫˇāce (2) eyitdi: "Ḥālā and içmem, hele[3586] ḫāneme varayım, ehlimden tefaḥḥuṣ ideyim. (3) Eger nesne ḳalmadıysa[3587] yemīn ideyim." Pes evine varup küllī (4) tehdīd ve eymān-ı ġılāẓla[3588] te'kīd idüp şöyle ma'lūmı oldı ki (5) bir kūçek ḳızınuň[3589] bir miḳdār altunı tüccār yanında ḳalmış idi. (6) Anı daḫi ḫazīneye irsāl idüp sulṭānuň yanında ḳasem yād (7) idüp didi ki: "Hīç[3590] nesnem ḳalmadı." Bu eṣnāda 'Alī

[3574] daḫi AN +
[3575] 'Alī İN, NO1 +
[3576] feṭḥ idüp İN, NO1: döger idi AN
[3577] ġayrılardan İN, NO1: ġayrılar AN
[3578] kelām İN, NO1: kelimāt AN
[3579] rucū'a İN, NO1: rucū' AN
[3580] ma'zūl İN, NO1: ma'füvv AN
[3581] itdi İN, NO1: idi AN
[3582] iken tā İN, NO1: olup AN
[3583] gelince kesb itdügi menḳūl ü 'aḳārdan ve behāyim ve derāhim ü dīnārdan İN, NO1: degin menḳūlāt ve 'aḳārından ve behāyim ve derāhim ve denānīrden AN
[3584] seni AN +
[3585] didi AN +
[3586] hele İN, NO1 +
[3587] ḳalmadıysa İN, NO1: ḳaldı ise ḫazīneye irişdürüp andan AN
[3588] ġılāẓla İN, NO1: muġallaẓa ile AN
[3589] kūçek ḳızınuň İN, NO1: kiçirek ḳızcaġazınuň AN
[3590] didi ki: "Hīç İN, NO1: eyitdi ki: "Hīçbir AN

Ḫūşāvendī (8) furṣat gözedürdi, kelāma fürce bulup ittifāḳ ol vaḳtde (9) sulṭān, Hindüstān'a ġazāya müteveccih idi.[3591] 'Arż itdi ki (10) Ḫ̆āce'nüñ ḫıyānetine çoḳ zamāndur ki muṭṭali'em lākin sulṭān benüm sözimi (11) ġaraża ḥaml itdügine[3592] bināen sükūt iderüm.[3593] Ḥālā elḥamdüli'llāhi te'ālā[3594] ki (12) anuñ ḫıyāneti[3595] ẓāhir oldı ki kiẕb yere böyle 'aẓīm yemīn itdi. (13) Ben yaḳīnen bilürem ki niçe nefīs tuḥfelere mālikdür ki[3596] selāṭīn-i rūy-ı (14) zemīn ḫazīnelerinde bulunmaz." Sulṭān bu sözden müte'essir olup (15) eyitdi:[3597] "Eger bu söz saḥīḥ olursa Ebu'l-'Abbās siyāset-i (16) külliye lāzım oldı."[3598] 'Alī Ḫoşāvend eyitdi: "Eger bendeyi bu ḳażiyyenüñ (17) tefaḥḥuşına ta'yīn buyuralar,[3599] bu ḳavli iṣbāt iderem."[3600] **[NO1 111a]** Sulṭān eyitdi: "Şol **[İN 123b]** (1) şarṭla ki mādām ki sözüñüñ ṣıḥḥati ẓāhir olmaya, anuñ cānına ve cefāsına (2) ḳaṣd itmeyesiz."[3601]

El-ḳıṣṣa: Kelām bu minvāl üzre muḳarrer olıcaḳ Ḫ̆āce-yi (3) Ḫoşāvend'[i][3602] bir ḳal'ada ḥabs itdürüp[3603] bilād-ı Hindüstān feṭḥ (4) olıcaḳ mülūk-i Hind'den birinüñ ḫızānesinden[3604] bir ḫançer ele getürmiş idi ki (5) ḳabżası yāḳūt-ı rummānī[3605] altmış miṣḳāl çeker idi ve Āl-i Sāmān (6) ḫazīnesinden[3606] bir ḳadeḥ eline girmiş idi fīrūzeden, bir baṭmān-ı şer'ī (7) şerbet alur idi. Cā'iz ki sulṭān elümden ala diyü 'Alī-yi merḳūm (8) bu yādigārları ḳal'ada ṣaḳlamış idi. Bu[3607] iki tuḥfeyi ḳal'adan (9) çıḳarup Ḫ̆āce-i Miskīn'i **[AN 71a]** müvekkillere ışmarlayup[3608] birḳaç günden ṣoñra[3609] (10) sulṭānuñ ḥużūrına getürdi ve eyitdi: "İşte şikencesiz (11) bunlar ẓāhir oldı ki ḫançer sulṭān-ı

[3591] idi İN, NO1: itdi AN
[3592] itdügine İN, NO1: idüp aña AN
[3593] iderüm. İN, NO1: iderdüm. AN
[3594] te'ālā İN, NO1 +
[3595] nefsinde AN +
[3596] nefīs tuḥfelere mālikdür ki İN, NO1: tuḥfeleri vardur AN
[3597] eyitdi İN, NO1 +
[3598] külliye lāzım oldı." İN, NO1: külliyyeye müsteḥaḳ olur." AN
[3599] buyuralar İN, NO1: buyurasın AN
[3600] iderem." İN, NO1: idem." AN
[3601] ki sözüñüñ ṣıḥḥati ẓāhir olmaya anuñ cānına ve cefāsına ḳaṣd itmeyesin." İN, NO1: senüñ sözüñ vużūḥ bulmaya, anuñ cānına ta'arruż itmeyesiz." AN
[3602] olıcaḳ Ḫ̆āce-yi Ḫoşāvend İN, NO1: oldı. Ḫ̆āce AN
[3603] ḥabs itdürüp İN, NO1: maḥbūs idi. Eydürler ki 'Alī Ḫoşāvend AN
[3604] ḫazānesinden İN, NO1: ḫazīnesinde AN
[3605] ḳabżası yāḳūt-ı rummānī İN, NO1: yāḳūt-ı rummānīden bir ḳabżası var idi. AN
[3606] ḫazīnesinden İN, NO1: defāyininden AN
[3607] 'Alī-yi merḳūm bu yādigārları ḳal'ada ṣaḳlamış idi. Bu İN, NO1: ṣaḳlamış idi. Ol AN
[3608] ışmarlayup İN, NO1: ışmarladı AN
[3609] ḫançeri ve ḳadeḥi AN +

Hind'den gelen hedāyādandur.[3610] Ḫˇāce (12) anı virmemiş ve ḳadeḥ Āl-i Sāmān ḫazīnesindendür. Sulṭāna 'arż (13) olunduḳda ḫˇāce çalup sulṭāna[3611] ḫıyānet itmiş. Ḥālā bāḳī eşyānuň[3612] (14) ṭalebine işāret buyuruň." didi. Sulṭān bu fi'lden ḫˇāceye[3613] (15) ġāyet muteġayyir olup ol iki tuḥfeyi 'Alī Ḫoşāvend'e bağışlayup (16) didi ki:[3614] "Sen ne vechle[3615] dilerseň ḫˇāceye eyle ve taḥṣīl it." Pes[3616] (17) ol eşnāda Sulṭān Maḥmūd Hind ġazāsına[3617] müteveccih oldı. 'Alī-yi meẕkūr **[İN 124a]** (1) ḫˇāce-yi[3618] bī-günāhı şikence altında helāk itdi[3619] dört yüz dört **[NO1 111b]** senesinüň (2) şuhūrında.

Temṡīl: Eydürler ki: Ya'ḳūb bin Dāvud-ı Ṭahmān kemāl-i (3) 'aḳl u fıṭnatına bināen Mehdī-i 'Abbāsī'nüň yanında kemāl-i 'izz ü iḳbāl (4) ve 'aẕīm iclāl bulmış idi. Ḥattā maḥsūd-ı aḳrān ü emṡāl oldı (5) ve hem mübāşeret-i nisvān ve anlar ile ṣoḥbet itdügi āvānda daḫi anuňla (6) hem-zebān olur idi ve anuň ṣoḥbetinden hīç[3620] vechle müfāraḳat (7) idemez idi. Erkān-ı devlet cümlesi aňa reşk iderler idi. (8) Ḫuṣūṣā ki Ebū 'Abdullāh-ı Vezīr dā'imā anuň furṣatın gözedüp (9) aňa ḳaṣd üzre idi.[3621]

Şi'r:[3622]

حسدالمرء يأكل الحسنات

وان اعتاد كسبها سنوات[3623]

Naẕm:[3624]

نكشد بر سرشرر هيزم[3625]

[3610] ḫançer sulṭān-ı Hind'den gelen hedāyādandur. İN, NO1: biri mülūk-i Hind'den birinüň sulṭāna hediyyesi idi. AN

[3611] virmemiş ve ḳadeḥ Āl-i Sāmān ḫazīnesindendür sulṭāna 'arż olunduḳda ḫˇāce çalup sulṭāna İN, NO1: ṣaḳla ve biri daḫi Āl-i Sāmān'uň ḫazīnesi 'arż olundığı vaḳt ortadan ḳapup pādişāha AN

[3612] daḫi AN +

[3613] bu fi'lden ḫˇāceye İN, NO1: ol vaḳtde AN

[3614] bağışlayup didi ki İN, NO1: bağışladı ve eyitdi AN

[3615] vechle İN, NO1 +

[3616] ḫˇāceye eyle ve taḥṣīl it." Pes İN, NO1: eyle işle." didi. AN

[3617] Maḥmūd Hind ġazāsına İN, NO1: ġazāya AN

[3618] -yi meẕkūr ḫˇāce-yi İN, NO1: Ḫoşāvend ol AN

[3619] itdi İN, NO1: eyledi AN

[3620] hīç İN, NO1: hīçbir AN

[3621] gözedüp aňa ḳaṣd üzre idi. İN, NO1: güdüp aňa ḳaṣd ider idi. AN

[3622] Şi'r İN, NO1: Naẕm AN / *Nigâristân*'da Arabiyye başlığı altında geçmektedir.

[3623] Hased insanın yıllar boyunca kazandığı sevabını yok eder.

[3624] Naẕm İN, NO1 +

[3625] نكشد از شرشرر هيزم nüshalarda bu şekilde geçmektedir.

آن ضرر کز حسد کشد مردم[3626]

Neṣr:[3627] İttifāḳ Ya‘ḳūb-ı meẕkūr[3628] bir gice (12) Mehdī’nüñ ḥużūrından ḳalḳup ḫānesine teveccüh idüp ata (13) binerken at depüp[3629] ayaġın şikest eyledi. Çünki bu ḫaber Mehdī’ye (14) irişdi, yalın ayaḳ ṭaşra çıḳup ziyāde[3630] iẓhār-ı melāl itdi (15) ve anı evine irsāl eyledi. Çün[3631] Ya‘ḳūb birḳaç gün Mehdī’nüñ (16) gözinden ġā’ib oldı. Ġammāzlar furṣat bulup anı Şī‘ā meẕhebine (17) nisbet itdiler. Mehdī anı ṣıḥḥatinden ṣoñra ṣoḥbetine ṭaleb itdi **[İN 124b]** (1) ve[3632] bu eṣnāda aña merḥamet ve ‘ināyet gösterüp meclisde olan (2) esbābı ve ṭurūfı ve ne tuḥfe ḥāżır ise[3633] bir muġanniye cāriye ile ve yüz (3) biñ dirhem ve bir maḥbūb ġulām-ı sīm-endāmla,[3634] aña bağışladı ve eyitdi: (4) “Senden murādum **[AN 71b]** oldur ki fülān ‘Alevī’yi ḳatl idesin. Tā kim (5) anlaruñ teşvīşinden ḫāṭırım **[NO1 112a]** ḫalāṣ ola.”[3635] Ya‘ḳūb ẓāhir anı (6) ḳabūl idüp ol seyyidi ḫānesine getürdi.[3636] Eṣnā-yı muḥāverede (7) seyyid eyitdi: “Ey Ya‘ḳūb baña raḥm eyle[3637] ve ceddümden şerm eyle.” (8) Ol ḥālde Ya‘ḳūb’a[3638] riḳḳat gelüp ol yüz biñ dirhemi bağışlayup (9) eyitdi: “Her nereye[3639] giderseñ[3640] selāmetle ol.” Kenīzek bu ḥāli görüp[3641] (10) Mehdī’ye i‘lām itdi. Mehdī daḫi seyyidi girift itdürüp (11) pinhān idüp Ya‘ḳūb’ı ṭaleb eyledi ve[3642] ḥaḳīḳat-i ḥāli andan[3643] su’āl (12) itdi. Ya‘ḳūb: “‘Ol[3644] Alevī’yi ḳatl itdüm.” didi.[3645] Mehdī başına (13) and virdi. Ya‘ḳūb Mehdī başına[3646] and

---

[3626] Odun kıvılcımlarının içinde (o kadar) kahır olmaz ki
İnsanlar kıskançlıktan kahr olup zarar görürler
[3627] Neṣr İN, NO1 +
[3628] meẕkūr İN, NO1 +
[3629] idüp ata binerken at depüp İN, NO1: itdi. Atı aña depne ile ḍarb idüp AN
[3630] ziyāde İN, NO1: ġāyet AN
[3631] Çün İN, NO1: Çünki AN
[3632] ṣıḥḥatinden ṣoñra ṣoḥbetine ṭaleb itdi ve İN, NO1: ḥużūrına da‘vet idüp ṣoḥbetinden ṣoñra ṣıḥḥatin ṭaleb idüp AN
[3633] ṭurūfı ve ne tuḥfe ḥāżır ise İN, NO1: āvānı ve ḥāżır olan tuḥfelerden AN
[3634] ġulām-ı sīm-endāmla İN, NO1: ḫoş-āvāz maḥbūb ġulām, bu cümlesin AN
[3635] anlaruñ teşvīşinden ḫāṭırım ḫalāṣ ola.” İN, NO1: anuñ teşvīşinden ḫāṭırımı ḫalāṣ idesin.” AN
[3636] getürdi. İN, NO1: iletdi. AN
[3637] eyle İN, NO1 +
[3638] şerm eyle.” Ol ḥālde Ya‘ḳub’a İN, NO1: utan.” Aña AN
[3639] nereye İN, NO1: ne ṭarafa AN
[3640] var AN +
[3641] görüp İN, NO1 +
[3642] Mehdī daḫi seyyidi girift itdürüp pinhān idüp Ya‘ḳūb’ı ṭaleb eyledi ve İN, NO1: Ol daḫi seyyid-i mezbūrı girift idüp yanında pinhān eyledi. Andan Ya‘ḳūb’ı ṭaleb idüp AN
[3643] andan İN, NO1 +
[3644] Ya‘ḳūb: “‘Ol İN, NO1: Ol daḫi eyitdi AN
[3645] didi. İN, NO1 +
[3646] Ya‘ḳūb Mehdī başına İN, NO1 +

içdükden ṣoňra Mehdī[3647] (14) seyyidi iẓhār[3648] itdi. Ya‘ḳūb ġāyet ḥacīl oldı. (15) Mehdī anı[3649] kemāl-i ihānet ile ḥabs itdürüp envā‘-ı ‘aẕāb ile (16) ḳatl itdürdi.[3650]

Ve min nevādiri’l-maḳālāt: Tārīḫ-i mezbūrda masṭūrdur ki (17) Sulṭān Maḥmūd evāḫir-i salṭanatında kendü vezīri Ḫˇāce Ḥasen-i Meymendī **[İN 125a]** (1) cānibinden ḫāṭırı nev‘an rencīde oldı.[3651] Her ṭarafdan a‘dā aňa[3652] hücūm (2) ve ġalebe itdi. Bā-ḫuṣūṣ ki Mīkā’il nām kimesne,[3653] sulṭāndan ‘izzet (3) ü iḳbāl görmekle dā’imā[3654] vezārete muntaẓır idi ve her gün bu ṣadā (4) söylenürdi[3655] ki Ḫˇāce-i Meymendī’nüň vezāreti[3656] aňa virildi. Ammā Ḫˇāce (5) Aḥmed ki ḥarem-i pādişāhı ḥimāyeti aňa müfevvaż idi, ol ḥarem-i sulṭānı (6) ḫod[3657] Türkistān ḫānınuň[3658] duḫteri idi. mezkūr[3659] Ḫˇāce Aḥmed’e (7) ta‘ẓīm içün[3660] Mehdiçekl dirler idi. Ḥasen-i Meymendī cānibine (8) meyl ve anı **[NO1 112b]** ḥimāyet üzre olmaġla aṣlā Ḥasen-i Meymendī’ye teġayyür[3661] irişmez (9) idi. Keẕālik Cemīle-i Ḳandehāriyye nām ‘avret ḫāṣeki-i sulṭān (10) idi.[3662] Ḫˇāce-i Meymendī’nüň cānibinde idi ve[3663] Altunbaş nām (11) ḥācib ki[3664] aňa ḳā’im-maḳām-ı Sebüktegin dirler idi. Ḫˇāce-i Meymendī ile (12) muḫāṣama itmekle ḥāli bir miḳdār mükedder olmışdı.[3665] İttifāḳ bir vaḳtde ki (13) sulṭānuň ordusı Kābil ḥavālīsinde idi ve Ḥasen-i Meymendī (14) ba‘ż-ı müdde‘īler sebebiyle ayrılup Ġaznī’de ḳaldı ve anuň yanında (15) ẕikr olundı ki bir kārbān Türkistān’a ‘azīmet itmişdür ki ḳış faṣlında (16) yine[3666] Ġaznī’ne mürāca‘at iderler. Ḫˇāce Ḥasen-i Meymendī[3667] eyitdi: “Her sene (17) kendüm ve evlādum içün bu ḳadar

---

[3647] Mehdī İN, NO1 +
[3648] iẓhār İN, NO1: iḥżār AN
[3649] Mehdī anı İN, NO1 +
[3650] itdürüp envā‘-ı ‘aẕāb ile ḳatl itdürdi. İN, NO1: idüp envā‘-ı ‘aẕāb u ‘iḳāb ile helāk itdiler. AN
[3651] oldı İN, NO1: ve müteġayyir olup AN
[3652] aňa İN, NO1 +
[3653] Mīkā’il nām kimesne İN, NO1: Ḫˇāce Ḥasanek-i Mīkāl AN
[3654] görmekle dā’imā İN, NO1: gördügi eclden AN
[3655] söylenürdi İN, NO1: ẓāhir olurdı AN
[3656] vezāreti İN, NO1: manṣıbı AN
[3657] ḫarem-i sulṭānı ḫod İN, NO1 +
[3658] ḫānınuň İN, AN: sulṭānınuň NO1
[3659] idi. Mezkūr İN, NO1: eri ḥarem-i meẕkūre AN
[3660] içün İN, NO1: ecliyçün AN
[3661] üzre olmaġla aṣlā Ḥasen-i Meymendī’ye teġayyür İN, NO1: itdükleri sebebden aṣlā aňa naḳż AN
[3662] ḫāṣeki-i sulṭān idi. İN, NO1 +
[3663] daḫi AN +
[3664] ḥācib ki İN, NO1: kimesne AN
[3665] olmışdı. İN, NO1: oldı. AN
[3666] faṣlında yine İN, NO1: zamānında girü AN
[3667] bu kerre AN +

kürek lāzım olur.[3668] Eger bu ḳāfile ile **[AN 72a]** bir kimesne **[İN 125b]** (1) ḳoşup Ġaznī metā‘ından anda irsāl idüp[3669] ol vilāyetden kürek (2) getürse,[3670] fā’ideden ḫālī degüldür.”[3671]

El-ḳıṣṣa: Bir ādem[3672] peydā idüp (3) ba‘żı metā‘la kārbānla irsāl itdi.[3673] Hemān ol gün ġammāzlar[3674] bu ḫaberi (4) Ḥasen’üñ Mīkā’il’e[3675] irişdürdiler. Ol daḫi ol sā‘atde[3676] Altunbaş’a (5) iḫbār[3677] itdi. Altun[3678] bunı istimā‘ idüp ġāyet ḫoş-ḥāl oldı (6) ve biribirine eyitdiler: “Hīç bundan eyü furṣat olmaz ki dā’imā bunuñ sözde (7) mübāhāt itdügi oldur ki hergiz dünyā metā‘ına[3679] mültefit degülem. Meger[3680] **[NO1 113a]** sulṭānuñ (8) ve ḫuddāmınuñ[3681] mühimmine ve meṣāliḥine müte‘alliḳ ola,dir idi.[3682] Ḥālā eṭrāfa (9) tüccār göndermege[3683] başladı. Bu ḫuṣūṣ kemāl[3684] ḥicāba düşürür. Ammā şöyle (10) gerekdür ki tefaḥḥuṣ eyyām oluna ḫilāfı ẓāhir olmaya. Mebādā[3685] infi‘āl bize mün‘akis (11) olmaya.” Ḥasen eyitdi: “Bu sözüñ tamām-ı ḥaḳīḳatine vāṣıl oldum. (12) Aṣlā ṣıḥḥatinde şübhe yoḳdur. Bu ḥāletden aña ‘aẕīm şikestlik (13) ‘ārıż[3686] olur.” Ez-īn cānib Ḫ̆āce Ḥasen-i Meymendī a‘dānuñ bu güne mekrlerine (14) vāḳıf olduḳda Cemīle-i ferḫunde cānibine i‘lām itdi ve andan (15) bu ḫuṣūṣda[3687] meded ṭaleb eyledi. Egerçi Ḫ̆āce Meymendī, Cemīle’ye[3688] (16) yılda bir

---

[3668] olur İN, NO1: -dur AN
[3669] anda irsāl idüp İN, AN: lāzım olan küregi irsāl ide NO1
[3670] getürse İN, NO1: getüreler AN
[3671] didi AN +
[3672] ādem İN, NO1: kimesne AN
[3673] ba‘żı metā‘la kārbānla irsāl itdi. İN, NO1: ol cānibe revān ḳıldı ve Ġaznī’nüñ ẓarīf ve nefīs tuḥfelerinden ol cānibe bey‘ ve şirā içün irsāl eyledi. AN
[3674] ve nemmāmlar ki güneşüñ nūr ile cirmi mābeynin biribirinden cüdā iderler ve’l-ḥāṣıl gelüp AN +
[3675] Ḥasen’üñ Mīkā’il’e İN, NO1: Ḥasen-i Mīkāl’e AN
[3676] sā‘atde İN, NO1: sā‘at AN
[3677] iḫbār İN, NO1: ḫaber AN
[3678] Altun İN, NO1: Altunbaş AN
[3679] özde mübāhāt itdügi oldur ki hergiz dünyā metā‘ına İN, NO1: ile mübāhāt ider ki hergiz umūr-ı dünyāya AN
[3680] Meger İN, NO1 +
[3681] ḫuddāmınuñ İN, NO1: ḫademenüñ AN
[3682] dir idi. İN, NO1 +
[3683] göndermege İN, AN: gönderüp revān itmege NO1
[3684] mertebe AN +
[3685] ki tefaḥḥuṣ eyyām oluna ḫilāfı ẓāhir olmaya. Mebādā İN, NO1: tefaḥuṣṣından ṣoñra ḫilāfı ẓuhūr itmeye ki AN
[3686] ‘ārıż İN, NO1: ḥāṣıl AN
[3687] Ez in cānib Ḫ̆āce-i Ḥasen Meymendī a‘dānuñ bu güne mekrlerine vāḳıf olduḳda Cemīle-i ferḫunde cānibine i‘lām itdi ve andan bu ḫuṣūṣda İN, NO1: Ammā Ḫ̆āce-i Meymendī bunlaruñ keydine vāḳıf oldı. Cemīle-i Ḳandehāriyye nām ḫātūna ḫaber irsāl idüp AN
[3688] Ḫ̆āce Meymendī, Cemīle’ye İN, NO1: Cemīle Ḫātūn ile AN

kez[3689] mülāḳāt itmez idi. Ammā günde on kerre biribirine ḫaber (17) varup gelür idi, ḫalḳ vāḳıf olmaz idi.[3690] Cemīle Ḫātūn Ḫˇāce'ye[3691] ḫaber **[İN 126a]** (1) gönderdi ki Ḫˇāce'nüñ[3692] ḫāṭırına nesne gelmesün,[3693] tedārüki sehldür. (2) Ol laḥẓa Mehdicekl'e[3694] varup ṣūret-i vāḳı'ayı 'arż itdi.[3695] (3) Mehdicekl eyitdi: "Tedbīr nedür?" Cemīle[3696] eyitdi: "Bir sā'ī ile mektūb (4) irsāl idesin[3697] ki cümle esbābı Ḫˇāce Ḥasen-i Meymendī[3698] tācire (5) virmişdür. Her birin vālideme ve hemşīrelerüme[3699] hediyye ṭarīḳiyle (6) nāmzed idesin[3700] ve daḫi ba'żı ḫātūnlara lāyıḳ esbāb żamm (7) idesin[3701] ve 'ale't-ta'cīl bir ġayrı yoldan varup tācire mülāḳāt (8) ide ve buňa müte'alliḳ kelāmdan sükūt eyleye ki Altunbaş'uň (9) ādemleri tāciri aḫẕ itdüklerinde **[NO1 113b]** tā dīvāna varmayınca aṣlā nesne (10) söylemeye ve sulṭān ḫiṭāb itdükde ben[3702] Mehdicekl'üň ādemiyem (11) ve mektūbı işte diye."[3703]

El-ḳıṣṣa: [AN 72b] Çünkim bu kār[3704] tamām oldı, (12) Altunbaş bu ḳıṣṣayı sulṭāna 'arż itdi. Sulṭān eyitdi: (13) "Cā'iz ki[3705] ġayr-i vāḳı' ola." Altunbaş eyitdi: "Tamām ṣıḥḥatine vāḳıf (14) oldum şekk yoḳdur." didi.[3706] Sulṭān eyitdi: "Bunuň ṣıdḳı (15) ne vechle ma'lūm[3707] olur?" Altunbaş eyitdi: "Fi'l-ḥāl ḳāfilenüň (16) ardından ādem gönderilüp ol[3708] tāciri dīvān-ı 'ālīye iḥżār (17) ideler."[3709] Pes ādem gönderüp tāciri dīvāna getürdiler,[3710] yolda aṣlā **[İN 126b]** (1) söz[3711] söylemedi. Çünkim dīvāna ḥużūr-

---

[3689] kez İN, NO1: kerre AN
[3690] gelür idi, ḫalḳ vāḳıf olmaz idi. İN, NO1: kimesne anlaruň ḫāllerine vāḳıf olmamaḳ mümkin idi. AN
[3691] Ḫˇāce'ye İN, NO1 +
[3692] Ḫˇāce'nüň İN, NO1: Ḫˇāce hīç AN
[3693] gelmesün İN, NO1: getürmesün AN
[3694] Ol laḥẓa Mehdicekl'e İN, NO1: Evvel laḥẓada Mehdicek'e AN
[3695] itdi İN, NO1: eyledi AN
[3696] daḫi AN +
[3697] idesin İN, NO1: ide AN
[3698] Ḥasen Meymendī İN, NO1 +
[3699] vālideme ve hemşīrelerüme İN: vālide … NO1: vālide ve hemşīrelerüm ismine AN
[3700] idesin İN, NO1: idesiz AN
[3701] ba'żı ḫātūnlara lāyıḳ esbāb żamm idesin İN, NO1: esbāblar ḫātūnlara maḫṣūṣ olandan aňa żamm idesiz AN
[3702] aḫẕ itdüklerinde tā dīvāna varmayınca aṣlā nesne söylemeye ve sulṭān ḫiṭāb itdükde ben İN, NO1: döndürdükde ṭınmayalar. Tā ki dīvāna gelince aṣlā bir nesne dimeyeler ve ba'dehu eyide ki AN
[3703] mektūbı işte diye." İN, NO1: mektūb-ı memhūr işte diyeler." AN
[3704] bu kār İN, NO1: Ḥasen'üň kārı AN
[3705] "Cā'iz ki İN, NO1: ki "Bu AN
[3706] ṣıḥḥatine vāḳıf oldum şekk yoḳdur." didi. İN, NO1: tefaḥḥuṣ idüp şekk ü şübhe ḳalmadı." AN
[3707] ma'lūm İN, NO1: ẓāhir AN
[3708] ādem gönderilüp ol İN, NO1: ādemler gönderüp AN
[3709] 'ālīye iḥżār ideler." İN, NO1: 'ālīyeye getürelim." AN
[3710] ādem gönderüp tāciri dīvāna getürdiler, İN, NO1: tāciri alup geldiler. Tācir AN
[3711] söz İN, NO1: nesne AN

ı sulṭāna[3712] geldi, tācir[3713] feryād (2) idüp: “Ben Mehdiçekl ādemiyem diyüp[3714] mühürlü kāġıdların ve ḫātūnlara (3) maḫṣūṣ olan peçe ve ḥamā’il ve nezkep ve anlaruň mānendi esbāb[3715] (4) iẓhār itdi.” Ġammāzlar tamām ḫacl olup ḫavflarından aṣlā cevāba (5) ḳādir olmadılar.[3716] Çün sulṭān ḥareme dāḫil oldı, Mehdiçekl eyitdi: (6) “Bu ḳadar müddet geçdi aḳrabama bir nesne irsāl itmemişdüm.[3717] Sencileyin (7) pādişāh ḥimāyetinde bir miḳdār ḥaḳīr nesne göndermiş iken peçe[3718] (8) ve ḥamā’il gibi anları[3719] dīvānda ḫalḳ içinde keşf idüp (9) beni şöyle şermsār itmek[3720] lāyıḳ mıdur?” diyüp[3721] buňa müte‘alliḳ niçe kelimāt[3722] (10) itdi. Sulṭān ġāyet muteġayyir[3723] olup ġażaba geldi ve ol (11) cemā‘ati ḳatl itmege emr itdi.[3724] Mehdiçekel bilür idi ki ol ṭā’ifenüň (12) sözleri ṣaḥīḥ idi,[3725] nā-ḥaḳḳ yere **[NO1 114a]** ḳanları dökülmesün diyü[3726] sulṭāna (13) eyitdi: “Bunlaruň bu maḳūle günāhları çoḳ olur. Benüm sebebümle ḳatl (14) olunduḳların istemezem. Bir ġayrı günāhla[3727] ḳatl idesiz.” didi. Ve’l-ḥāṣıl (15) Altunbaş nice ḫacālet çekdi[3728] ve Ḥasenek daḫi maḥcūb oldı (16) ve tāciri i‘zāz ile Türkistān’a[3729] irsāl itdiler.

Ve mine’l-ġarā’ib: (17) Çün Sulṭān Maḥmūd dört yüz on senesinüň şuhūrında Hindüstān’da **[İN 127a]** (1) Sumnāt nām şehr-i ‘aẓīmi feṭḥ idüp[3730] sā’ir fütūḥātına żamm (2) itdi, murād itdi ki bir sene anda ola.[3731] Zīrā ‘acāyib[3732] ü ġarā’ib (3) ve

---

[3712] ḥużūr-ı sulṭāna İN, NO1 +
[3713] Tācir İN, NO1 +
[3714] “Ben Mehdiçekl ādemiyem diyüp İN, NO1: eyitdi: “Beni Mehdiçekel irsāl eyledi ve AN
[3715] ḫātūnlara maḫṣūṣ olan peçe ve ḥamā’il ve **nezkep** ve anlaruň mānendi esbāb İN: ḫātūnlara … ve **nezāket** …. esbāb NO1: daḫi ḫātūnlara mute‘alliḳ esbāb peçe gibi ve ḥamā’il gibi ve anlaruň emṣāli AN
[3716] Ġammāzlar tamām ḫacl olup ḫavflerinden aṣlā cevāba ḳādir olmadılar. İN, NO1: Ol ġammāz cemā‘ati şermende oldılar ve ḫavf idüp ḥareket-i nā-ma‘ḳūli te’vīl idemediler. AN
[3717] bir nesne irsāl itmemişdüm. İN, NO1: nesne irsāl itmedüm. AN
[3718] gibi AN +
[3719] anları İN, NO1 +
[3720] şöyle şermsār itmek İN, NO1: şermsār eylemek AN
[3721] diyüp İN, NO1 +
[3722] daḫi AN +
[3723] -ü’l-ḥāl AN +
[3724] ḳatl itmege emr itdi. İN, NO1: ḳatl itmek murād eyledi. AN
[3725] ṭā’ifenüň sözleri ṣaḥīḥ idi. İN, NO1: ṭā’ife bī-günāhdur AN
[3726] ḳanları dökülmesün diyü İN, NO1: ḳanların revā görmedi. AN
[3727] günāhla İN, NO1: sebeb ile AN
[3728] didi. Ve’l-ḥāṣıl Altunbaş nice ḫicālet çekdi İN, NO1: Ḥāṣılu’l-emr Altunbaş’a bī-ḥadd ḫicālet irişdi AN
[3729] Türkistān’a İN, NO1: ol ṭarafa AN
[3730] Hindüstān’da Sumnāt nām şehr-i ‘aẓīmi feṭḥ idüp İN, NO1: Sumnāt’ı AN
[3731] murād itdi ki bir sene anda ola. İN, NO1: diledi ki bir yıl anda ḳala. AN
[3732] ‘acāyib İN, NO1: ki ‘acāyib-i nefāyis AN

nevādiri çoḳ idi. Ol cümleden[3733] *Cāmi‘ü’l-Ḥikāyāt*’da masṭūrdur ki (4) Sulṭān Maḥmūd ol vilāyetüñ putḫānelerinüñ birinde gördi ki (5) bir put bir evüñ ortasında havāda mu‘allaḳ durur. Andan (6) cümleye ḥayret müstevlī oldı. Ḥükemā-yı zamān anuñ sırrını keşfe[3734] (7) muḳayyed oldılar. Meger bu ḫānenüñ çār dīvārı mıḳnāṭīs (8) ṭaşıyla binā olunmışdı ve put demirden idi bu sebebden (9) ol putı çār dīvār berāber[3735] cezb idüp mu‘allaḳ durur idi.[3736] (10) Sulṭān emr itdi, ol ḫānenüñ bir dīvārınuñ bir miḳdār (11) yerin[3737] yıḳdılar. **[AN 73a]** Ol put bir cānibe meyl idüp başı üzre (12) yıḳıldı ve ol şehrde[3738] niçe altun ma‘deni[3739] ve yāḳūt (13) ma‘deni ki kūh-ı Serendīb’de idi[3740] ol zamānda Serendīb (14) ol şehrüñ[3741] tābi‘inden idi. **[NO1 114b]** Ammā a‘yān-ı devlet ‘arż (15) itdiler ki Īrān ve Tūrān’daki nice māl ü cevāhir ṣarf idüp (16) nice ‘ālī binālar ve sarāylar binā olunmışdur, anı[3742] terk idüp (17) Sumnāt’ı dārü’s-salṭanata itmek münāsib degüldür.”[3743] Sulṭān[3744] bu kelāmı **[İN 127b]** (1) ḳabūl idüp Hindüstān’dan[3745] mürāca‘ata meyl itdi[3746] ve ol (2) diyārı bir kimesneye sipāriş itmek murād itdi.[3747] Bu bābda müşāvere[3748] (3) eyledi. Cümlesi ittifāḳ idüp didiler[3749] ki: “Bu diyār-ı selāṭīnden (4) ḥaseb ü neseb cihetinden Rāy[3750] Selīm cemā‘atinden a‘ẓam ḫānedān[3751] (5) yoḳdur. Ḥālā anlardan bir kimesne ḳalmışdur. Ammā berāhime kisvetinde (6) riyāżete meşġūldür. Eger sulṭān bu memleketi aña[3752] erzānī (7) ḳılursa

[3733] çoḳ idi. Ol cümleden İN, NO1: meşḥūn itdi ki ol cümle AN
[3734] sırrını keşfe İN, NO1: seyrinüñ keşfine AN
[3735] Meger bu ḫānenüñ çār dīvārı mıḳnāṭīs ṭaşıyla binā olunmışdı ve put demirden idi bu sebebden ol putı çār dīvār berāber İN, NO1: Eyitdiler ki: “Bu ḫānenüñ dīvārları ve saḳfı ḥacerü’l-mıḳnāṭīsdür ve bu put timürdendür ki bu sebebden her cānibden AN
[3736] idi. İN, NO1 +
[3737] dīvārınuñ bir miḳdār yerin İN, NO1: dīvārını AN
[3738] idüp başı üzre yıḳıldı ve ol şehrde İN, NO1: itdi ve başı üzerine yıḳıldı ve AN
[3739] var idi AN +
[3740] ki kūh-ı Serendīb’de idi İN, NO1: Serendīb’dedür ki AN
[3741] Serendīb ol şehrüñ İN, NO1: ol vilāyetüñ AN
[3742] Tūrān’daki nice māl ü cevāhir ṣarf idüp nice ‘ālī binālar ve sarāylar binā olunmışdur. Anı İN, NO1: Tūrān ḫuṣūṣan ki bilād-ı Ḫorāsān, anda bu ḳadar māl ve cevāhir ḫarc idüp ḫānlar ve bu ḳadar sarāylar binā idüp ve anları AN
[3743] didiler AN +
[3744] daḫi AN +
[3745] Hindüstān’dan İN, NO1 +
[3746] itdi İN, NO1: eyledi AN
[3747] itmek murād itdi. İN, NO1: murād idüp AN
[3748] müşāvere İN, NO1: meşveret AN
[3749] idüp didiler İN, NO1: itdiler AN
[3750] Hintçe’deki Ray, Raja manasındaki kelime.
[3751] ḫānedān İN, NO1: kimesne AN
[3752] aña İN, NO1 +

lāyıḳdur.” didiler.[3753] Ba‘ż-ı ḳavm bu kelāma inkār idüp (8) “Ol kimesne bed-ḫalḳdur ve ẕıll-ı İlāhī’ye giriftārdur ve dünyādan iḫtiyārıyla (9) i‘rāż[3754] itmişdür ve niçe kerre[3755] birāderleri elinde esīr olmışdur. (10) Ammā Rāy Selīm neslinden[3756] anuň aḳrabāsından bir kimesne vardur, (11) fülān vilāyetde bi’l-fi‘l pādişāhdur,[3757] ġāyet ‘āḳil ve ḥakīm (12) kimesnedür ve mu‘teḳad-i ḫavāṣṣ u ‘avāmdur. Eger[3758] bu vilāyeti aňa erzānī (13) buyurasız, bu vilāyetüň[3759] bāc ü ḫarācını egerçi kim mesāfe-i ba‘īdedür, (14) irsāl ider idi.[3760] Sulṭān eyitdi: “Eger ol bize[3761] geleydi (15) ve yāḫūd hemrāh olaydı aňa tefvīż itsek olur idi. Ammā ol (16) ġayrı vilāyetde mütemekkin iken[3762] anı pādişāh idüp[3763] **[NO1 115a]** vilāyeti teslīm (17) itmek münāsib[3764] degüldür.” Ve’l-ḥāṣıl sulṭān ol ḥakīmi[3765] ṭaleb **[İN 128a]** (1) idüp ol daḫi gelüp[3766] bāc ü ḫarācı iltizām itdükde sulṭān[3767] (2) ol vilāyeti teslīm itdi,[3768] Rāy Selīm-i mezbūr[3769] eyitdi: “Benüm (3) ḳavmümden bunda bir ġayrı Rāy Selīm daḫi vardur ve[3770] benümle anuň (4) mābeyninde kudūret vardur. Cā’izdür ki mevkib bu aradan gidicek.[3771] (5) Benüm üzerüme leşker çeke ve ben daḫi temekkün[3772] itmedin ve yaraġum[3773] tekmīl itmedin (6) baňa[3774] ġālib ola. Eger ḥażret-i sulṭān anuň üzerine teveccüḥ (7) idüp anı ele getürüp[3775] bizden şerrini def‘ iderse münāsib (8) görinür.” didi.[3776] Sulṭān:[3777] “Ben

[3753] didiler. İN, NO1 +
[3754] iḫtiyārıyla i‘rāż İN, NO1: i‘rāż-ı iḫtiyār ile AN
[3755] kerre İN, NO1 +
[3756] neslinden İN, NO1: oldur ki AN
[3757] ve daḫi AN +
[3758] Eger İN, NO1 +
[3759] vilāyetüň İN, NO1: diyāruň AN
[3760] irsāl ider idi. İN, NO1: īṣāl ider. Bi’t-tamām ve’l-kemāl AN
[3761] ziyārete AN +
[3762] iken İN, NO1 +
[3763] pādişāh idüp İN, NO1: getürüp AN
[3764] münāsib İN, NO1: tedbīr AN
[3765] sulṭān ol ḥakīmi İN, NO1: Rāy Selīm Mürtāż’ı AN
[3766] ol daḫi gelüp İN, NO1 +
[3767] iltizām itdükde sulṭān İN, NO1: ol daḫi mültezim olup AN
[3768] teslīm itdi, İN, NO1: aňa teslīm eyledi AN
[3769] mezbūr İN, NO1 +
[3770] ve İN, NO1: lākin AN
[3771] Cā’izdür ki çün mevkib-i sulṭānī buradan ba‘īd ola. İN, NO1: Cā’iz ki çün mevkib-i sulṭānī buradan ba‘īd ola. AN
[3772] temekkün İN, NO1: tavaṭṭun AN
[3773] daḫi AN +
[3774] baňa İN, NO1: gelüp AN
[3775] anı ele getürüp İN, NO1 +
[3776] didi. İN, NO1 +
[3777] eyitdi AN +

ġazāya **[AN 73b]** teveccüh idüp üç yıldur (9) vilāyetümden çıḳdum,[3778] altı ay daḫi olsun" diyüp el-kıssa anun[3779] (10) üzerine yürüyüp[3780] ol iḳlīmi daḫi feṯḥ idüp ol kimesneyi (11) daḫi[3781] ṭutdı ve Rāy Selīm Mürtāż'a teslīm eyledi. Ol eyitdi: (12) "Bizüm dīn ü meẕhebimüzde pādişāh ḳatl olunmaz, ḥabs olunur. Ḥālā (13) ḥıfẓına[3782] ḳādir degülem. Mümkindür sulṭān ġā'ib[3783] olıcaḳ anuň hevādārları (14) ḫurūc idüp anı[3784] benüm elümden alalar ve baňa[3785] żarar lāḥıḳ ola. Bizüm ḥabsimizüň (15) ṭarīḳi oldur ki taḫt altında bir muẓlim çāh ḳazup[3786] anda ḥıfẓ (16) iderüz ve bir delik ḳoruz[3787] her gün ṭa'ām ve şarābın ol delükden[3788] (17) virüp bend iderüz. Gāh ol olur ki[3789] ol müddetde vefāt ider **[İN 128b]** (1) gāh[3790] niçe müddet ḥayātda olur. Ḥālā bende ol ḳadar ḳudret (2) u ḳuvvet[3791] yoḳdur ki anı hıfẓ **[NO1 115b]** idem.[3792] Lāyıḳ olan oldur ki sulṭān[3793] (3) anı ma'an getüreler. Benüm ḳuvvetüm ve istīlām tamām olıcaḳ[3794] bu cānibe irsāl (4) ideler." Sulṭān anı bile götürüp gitdi.[3795] Rāy Selīm (5) ol vilāyetüň salṭanata vāṣıl olup müstaḳil oldı (6) ve erkān-ı sulṭānı[3796] envā'-ı tuḥaf u hedāyāyla ḫoşnūd idüp (7) ve bir cevāhir ḫazīnesin[3797] sulṭānuň 'aḳabinden[3798] gönderüp ol (8) maḥbūsı[3799] ṭaleb itdi. Sulṭāna mürüvvet ġalebe idüp ol (9) maḥbūsı[3800] virmegi münāsib görmedi. Ammā erkān-ı devlet (10) çünkim re'y-i Selīm'den[3801] rāżī idiler,

[3778] faraża AN +
[3779] diyüp. İN, NO1: didi. AN
[3780] yürüyüp İN, NO1: teveccüh eyledi ve AN
[3781] feṯḥ idüp ol kimesneyi daḫi İN, NO1: alup anı AN
[3782] olunmaz ḥabs olunur. Ḥālā ḥıfẓına İN, NO1: itmek cā'iz degüldür ve anuň ḥıfẓına daḫi AN
[3783] ġā'ib İN, NO1: revān AN
[3784] anı İN, NO1 +
[3785] daḫi AN +
[3786] çāh ḳazup İN, NO1: yer idüp AN
[3787] ḳoruz İN, NO1: peydā idüp AN
[3788] ol delükden İN, NO1 +
[3789] bend iderüz. Gāh ol olur ki İN, NO1: yine ol delügi sedd idüp hemān vaḳt ü zamānında açavüz. Gāh olur AN
[3790] gāh İN, NO1: ve gāh olur ki AN
[3791] bende ol ḳadar ḳudret ve ḳuvvet İN, NO1: bendeňüzde ol ḳuvvet ve ḳudret AN
[3792] ki anı ḥıfẓ idem İN, NO1: imdi AN
[3793] sulṭān İN, NO1: sulṭānımuň mülāzımları AN
[3794] ve istīlām tamām olıcaḳ İN, NO1: tamām kemāl bulıcaḳ AN
[3795] bile götürüp gitdi. İN, NO1: bilesince alup getürdi. AN
[3796] erkān-ı sulṭānı İN: erkān-ı devlet-i sulṭānı NO1: erkān-ı devleti AN
[3797] cevāhir ḫazīnesin İN, NO1: ḫazīne-i cevāhir AN
[3798] 'aḳabinden İN, NO1: ardınca AN
[3799] ol maḥbūsı İN, NO1: ḫasmını AN
[3800] ol maḥbūsı İN, NO1: anı AN
[3801] Selīm'den İN, NO1: Mürtāż'dan AN

“Bir müşriki niçün ḥimāyet idersüz?” (11) diyüp[3802] ol civānı Rāy’uň ādemlerine teslīm itdiler. Çünkim ḳarīb (12) oldı, ol vech üzre zindān iḥżār idüp[3803] ve ‘ādetleri (13) bu idi ki her ḳaçan ḫānedān-ı selāṭīnden[3804] bir ‘adūyı ṭutup getürseler (14) pādişāh ḫadem ü[3805] ḫaşemiyle ḳarşu çıḳup[3806] ol giriftār kişinüň[3807] başına (15) legen ve ibrīḳ virüp atınuň yanınca yayan yürüdür[3808] idi. (16) Ve sarāya geldükde taḫt altunda olan çāha ḳorlar idi.[3809] Rāy (17) Mürtāż ḳarşu çıḳup ol civān esīr daḫi[3810] gelmemiş idi. **[İN 129a]** (1) Rāy bir miḳdār[3811] şikār idüp öyle ḥarāreti gelüp[3812] muḥkem ıssı olmaġın (2) bir dıraḫt sāyesinde yatup yüzine[3813] bir ḳırmızı destmāl örtdi,[3814] (3) ḫ̆āba vardı. Meger **[NO1 116a]** diyār-ı[3815] Hind’de pençesi muḥkem sibā‘-ı ṭuyūr çoḳ (4) olur idi. Rāy Mürtāż’uň yüzinde olan ḳırmızı destmāli (5) laḥm ṣanup havādan bir ṭayr inüp ‘ale’l-ġafle pençesiyle Rāy’uň (6) yüzinden destmāli çalduḳda Rāy’uň bir gözini daḫi helāk eyledi. (7) Bu sebebden a‘yān u erkān-ı devlet ıżṭırāba düşdiler. (8) Āḫirü’l-emr ol civān-ı maḥbūsı ıṭlāḳ idüp salṭanata andan (9) alıḳ ādem olmamaġla bi’ż-żarūrī cümlesi ayaġına düşüp anı pādişāh (10) idüp iḥżār olan[3816] legen ve ibrīḳı Rāy Mürtāż’uň başına (11) virüp sarāya dek ol civānuň öňünce yürütdiler. Ol öňünce (12) piyāde yürüyüp gözinden[3817] ḳan döker idi. Sübḥānallāh ṭarfetü’l-‘aynda (13) mażmūn-ı ḥadīṯ-i şerīf-i

[3802] niçün ḥimāyet idersiz diyüp İN, NO1: raḥm münāsib ve ma‘ḳūl degüldür diyü her ṭarafdan tekellüm idüp AN
[3803] idüp İN, NO1: eyledi AN
[3804] her ḳaçan ḫānedān-ı selāṭīnden İN, NO1: ḳaçan AN
[3805] ḫadem ve İN, NO1 +
[3806] çıḳup İN, NO1: varup AN
[3807] kişinüň İN, NO1: olan kimesnenüň AN
[3808] yayan yürüdür İN: yayan yürür NO1: yayaḳ yürüdürler AN
[3809] Ve sarāya geldükde taḫt altunda olan çāha ḳorlar idi. İN, NO1: Resm-i ḳadīm üzre AN
[3810] esīr daḫi İN, NO1: henüz AN
[3811] bir miḳdār İN, NO1: her ṭarafdan AN
[3812] öyle ḥarāreti gelüp İN, NO1: hevālar AN
[3813] sāyesinde yatup yüzine İN, NO1: altına nāzil oldı ve daḫi AN
[3814] örtdi İN, NO1: -i yüzine örtüp AN
[3815] Meger diyār-ı İN, NO1: İttifāḳ AN
[3816] olur idi. Rāy Mürtāż’uň yüzinde olan ḳırmızı destmāli laḥm ṣanup hevādan bir ṭayr inüp ‘ale’l-ġafle pençesiyle Rāy’uň yüzinden destmāli çalduḳda Rāy’uň bir gözini daḫi helāk eyledi. Bu sebebden a‘yān u erkān-ı devlet ıżṭırāba düşdiler. Āḫirü’l-emr ol civān-ı maḥbūsı ıṭlāḳ idüp salṭanata andan alıḳ ādem olmamaġla bi’ż-żarūrī cümlesi ayaġına düşüp anı pādişāh idüp iḥżār olan İN, NO1: vardur. Ol destmāl ḳızıl olmaġın et ẓann idüp hevādan ḫışm ile inüp pençesiyle yüzine urdı. Ol ḍarbdan Rāy’uň gözleri helāk **[AN 74a]** oldı. Bu sebebden ḫalḳa ıżṭırāb düşdi ve ol ḥāletde ol civān geldi. Çünkim Rāy Mürtāż kör ve żāyi‘ oldı ve ol civāndan ġayrı ol silsileden hīç kimesne ḳalmamış idi ki salṭanata müsteḥıḳ ola. Bi’ż-żarūrī cümlesi gelüp aňa selām virdiler. Ol AN
[3817] sarāya dek ol civānuň öňünce yürütdiler. Ol öňünce piyāde yürüyüp gözinden İN, NO1: tā bārgāhına dek öňince piyāde yürüdi ve mezbūruň ḥayretinden gözünden yaş yerine AN

Nebevī ki:[3818] [3819]من حفر حفرة لأخيه وقع فيها ẓuhūr itdi.

(14) **Ḥikmet:** Ḳādir-i bī-çūnuň irādeti ve Ḫāliḳ-i[3820] (15) "kün fe-yekūn'üň" meşiyyeti gāhī taḫtından bir şāhı indirür vezīr[3821] ider (16) ve gāhī bir kimesneyi şikem-i māhīde ḥıfẓ u ḥirāset ider.

Ve mine'n-neşāyiḥ: (17) Meşhūrdur ki Sulṭān Maḥmūd birgün āyīneye naẓar idüp[3822] çehresinde **[İN 129b]** (1) ḳubḥ-ı manẓardan ġayrı nesne mülāḥaẓa itmedügi eclden 'aẓīm ḳasāvete (2) düşdi. Vezīr-i ṣāḥib-tedbīr anı nūr-ı firāsetle fehm idüp (3) sebeb-i ḥüznin su'āl **[NO1 116b]** eyledi. Sulṭān eyitdi: "Pādişāhlaruň (4) yüzine baḳmaḳ göz nūrını arturur. Benüm şekl ü şemā'ilim 'acebdür ki ādem (5) oġlānın kör itmezse."[3823] Vezīr-i rūşen-żamīr[3824] bu beytüň mażmūnın (6) taḳrīr eyledi.

Naẓm:[3825]

نیکی مردم نه نیکو روی اوست

خوی نیکو مایه نیکوی اوست[3826]

(7) **Neṯr:** Ve daḫi didi ki[3827] ṣūrete biňde bir kimesne (8) mā'il olmaz. Ammā sīret-i nīgūya[3828] cümle 'ālem mā'illerdür. Sīretüň ki ḫūb ola, (9) maḥbūbü'l-ḳulūb olursın. Nitekim ṣā'ir dimişdür:

Naẓm:[3829]

گر خوی تو چون عارض نیکوی تو باشد[3830]

حاشا که کسی را گله از کوی تو باشد[3831]

(12) **Temṯīl:** Eydürler ki Ebū[3832] Ca'fer-i Devāniḳī devleṯ̆āhlarınuň birinden

---

[3818] buyurmışlardur: ṣallallāhu 'aleyhi ve sellem AN +
[3819] "Kim arkadaşı için bir kuyu kazarsa o kuyuya kendisi düşer."
[3820] ḳā'il-i AN +
[3821] ṣāhı indirür vezīr İN, NO1: pādişāhı zīr ü zeber AN
[3822] kendi AN +
[3823] oġlānın kör itmezse." İN, NO1: oġlānların kör itmez." didi ve AN
[3824] daḫi AN +
[3825] Naẓm İN, NO1: Beyt AN / *Nigâristân*'da Nazm başlığı altında geçmektedir.
[3826] "İnsanın güzelliği yüz güzelliği ile değildir. Güzel huy, güzelliğin aslıdır."
[3827] Ve daḫi didi ki İN, NO1 +
[3828] sīret-i nīgūya İN, NO1: eyü sīrete AN
[3829] *Nigâristân*'da Beyt başlığı altında geçmektedir.
[3830] گر خوی تو چون صورت نیکوی تو باشد nüshalarda mısra bu şekilde geçmektedir.
[3831] Eğer senin huyun iyiliğinin sebebiyse
Kimse senin yakınına gelmekten şikâyet eylemez
[3832] Eydürler ki Ebū İN, NO1 +

(13) su’āl itdi ki: “Bī-tekellüf söyle ki benüm oġlum Mehdī’de ne güne[3833] ‘ayb (14) bilürsün tā kim anı def‘ eyleye?”[3834] Ol kimesne cevāb virdi ki: (15) “Mehdī’de hīçbir noḳṣān yoḳdur illā ḫalḳuň ḳalbine sevgilü degüldür.” (16) Ebū Ca‘fer ol bābda tedbīr eyledi. Ḫalḳdan vāfir mülkler alup (17) ḥüccetlerin yazdurup aḳçasın virmedi.[3835] Rıḥlet zamānında **[İN 130a]** (1) Mehdī’ye eyitdi: “Senüňçün tedbīr itdüm. Ṣalāḥ-ı ḥāl oldur ki (2) cümlesinüň mülkini **[AN 74b]** aṣḥābına redd idesin ki [3836]“البر يستعبد الحر” (3) muḳteżāsınca maḥbūbu’l-ḳulūb olursun.”[3837]

Ve min mekārimi’l-aḫlāḳ: (4) Eydürler[3838] ki bir Türkī sipāhī Sulṭān Maḥmūd ‘askerinden Ġaznī’de (5) **[NO1 117a]** sākin idi. Bir gice nıṣfu’l-leylde bir faḳīrüň ḫānesine dāḫil (6) olup ‘unfla ve ẓulmle anı evinden iḫrāc idüp ḫātūnını[3839] taṣarruf (7) itdi. Ol bī-çāre serāsīme olup pādişāha giceyle[3840] dād-ḫ̆āhlıġa (8) vardı.[3841] İttifāḳ sulṭānı ol ḥīnde baḫt-ı muḳbilān gibi bī-dār (9) buldı ve ḳıṣṣa-i pür-ġuṣṣasın ‘arż itdi. Sulṭān anuň (10) istimā‘ından şem‘ gibi sūzān ve giryān oldı ve eyitdi: “Eger (11) bir def‘a daḫi gelüp ol[3842] maḳūle fi‘l-i şenī‘e cür’et iderse (12) baňa ḫaber eyle.” İttifāḳ üç giceden ṣoňra ol sitemkār-ı[3843] tebeh-rūzgār (13) ol dervīş-i dil-rīşüň evine[3844] geldi. Ol derdmend daḫi ‘ale’t-ta‘cīl (14) sulṭānuň maḥżarına varup ḫaber virdi.[3845] Sulṭān daḫi ‘ale’l-fevr (15) birḳaç ġulāmlar[3846] ile ol faḳīrüň kāşānesine geldi.[3847] Ol sitemkārı (16) anda buldı. Ol sā‘at aḫẕ itdürüp şem‘i söyündürüň diyü[3848] emr (17) itdi. Sirācı söyündürüp[3849] ol ser-ḫalḳa-i eşrāruň daḫi **[İN 130b]** (1) şem‘-i[3850] ḥayātın āb-ı tīġ-ı

[3833] güne İN +
[3834] eyleye?” İN, NO1: ideyüm.” didi ve AN
[3835] yazdurup aḳçasın virmedi. İN: yazup …. NO1: yazup aḳçaların virdi AN
[3836] İyilik hür insanı köle yapar.
[3837] maḥbūbu’l-ḳulūb olursun.” İN: maḥbūb-ı ḳulūb …” NO1: maḥbūbu’l-ḳulūb-ı cihāniyān ve bürūz-ı merdümān olasın.” AN
[3838] Eydürler İN, NO1: Eydür AN
[3839] ḫātūnını İN, NO1: ehl-i beytine AN
[3840] giceyle İN, NO1 +
[3841] vardı. İN, NO1 teveccüh eyledi. AN
[3842] daḫi gelüp ol İN, NO1: ol ġaddār nā-bekār bu AN
[3843] siemkār-ı İN, NO1: ẓālim-i sitemkār ve AN
[3844] evine İN, NO1: beytine AN
[3845] ḫaber virdi. İN, NO1: āgāh eyledi. AN
[3846] birḳaç ġulāmlar İN, NO1: bir niçe kendüye maḫṣūṣ olanlar AN
[3847] geldi. İN, NO1: şitāb itdi. AN
[3848] aḫẕ itdürüp şem‘i söyündürüň diyü İN, NO1: sulṭān AN
[3849] Sirācı söyündürüp İN, NO1: ki sirācı söyündüreler ve AN
[3850] şem‘-i İN, NO1: eşrār-ı AN

‘adāletle iṭfā itdiler.[3851] Bu bābda dinilmişdür: (2) [3852]لولا السلطان لاكل الناس بعضهم بعضا

Naẓm:[3853]

گر نبود سطوت سلطان روان

خانهء مظلوم بگيرد عوان[3854]

(4) **Neşr:** Ba‘dehu çerāġ ṭaleb idüp[3855] ol maḳtūli görüp[3856] secde-i (5) şükr eyledi[3857] ve ol dervīşe **[NO1 117b]** eyitdi ki: “Hīç ṭa‘ām[3858] ḳısmından (6) nesneň var mı, getür.”[3859] Ol dervīş[3860] bir miḳdār arpa etmegiyle sirke (7) getürdi. Sulṭān yeyüp tamām- raġbet[3861] gösterdi. Sofra ḳalḳduḳdan (8) ṣoňra dervīşden ‘öẕr dileyüp gitmege icāzet istedi.[3862] Ol (9) faḳīr[3863] du‘ā vü ṣenā cevāhirin ḫāk-pāy-i sulṭāna niṣār idüp rūy-ı niyāz (10) ve su’āli ḫāk-i meẕellete mālīde ḳılup eyitdi: “Ey pādişāh-ı rūy-i zemīn (11) ḫāne-i miskīne ḳadem vaż‘ buyurduňuz. Çerāġı söyündürmege bā‘iṣ-i sebeb nedür[3864] (12) ve ṭa‘ām[3865] ṭaleb itmekden ġaraż nedür? Bu şübheleri beyān buyuruň.” (13) didi. Sulṭān eyitdi: “Senüň ḳażiyyeňi istimā‘ idelden (14) berü ḫāṭıruma geldi ki bu maḳūle fi‘l-i ḳabīḥe degme kimse[3866] cür’et itmez. (15) Cā’iz ki evlādımuz olup yüzin göricek merḥamet idem diyü[3867] bu ḫod (16) ḫilāf-ı ‘adāletdür. Çerāġı söyündürdüm tā ki anı görmeyem. Nitekim Eflāṭūn-ı[3868] (17) İlāhī dimişdür ki: ‘Adāletüň bir ṣūreti vardur, ẓulmüň ġāyet ṣūreti çoḳdur.[3869] **[İN 131a]** (1) Cevr āsāndur ve ‘adl ṣa‘bdur. Zīrā bunlar ḫaṭā ve ṣavāba müşābihlerdür. (2) Ṣavāb ta‘līm ve mümāresetsiz olmaz. Tīr-endāz gibi

---

[3851] ‘adāletle iṭfā itdiler. İN, NO1: ‘adālet-āṣār ile iḫfā eyleyeler. AN
[3852] Sultan olmasa insanlar birbirini yerler.
[3853] Naẓm İN, NO1: Beyt AN
[3854] Eğer sultanın kudreti olmadıysa
Mazlumun evine sultanın muhafızları el koyar
[3855] idüp İN, NO1: eyledi AN
[3856] -i görüp İN, NO1: görüncek AN
[3857] eyledi İN, NO1: itdi AN
[3858] ṭa‘ām İN, NO1: yiyecek AN
[3859] didi AN +
[3860] daḫi AN +
[3861] ve ḥażż AN +
[3862] istedi. İN, NO1: ṭaleb eyledi. AN
[3863] daḫi AN +
[3864] vaż‘ buyurduňuz çerāġı söyündürmege bā‘iṣ-i sebeb nedür İN, NO1: başduḳda çerāġı söyündürmekde bā‘iṣ ne idi AN
[3865] ṭa‘ām İN, NO1: yine çerāġı ṭaleb idüp ve ol şaḫṣı görünce secde-i şükre sebeb nedür ve yemek AN
[3866] degme kimse İN, NO1: kimesne AN
[3867] evlādımuz olup yüzin göricek merḥamet idem diyü İN, NO1: benüm evlādumdan **[AN 75a]** ola. Çerāġı göyündürmege ki yeḥtemil yüzin görüp muḥabbet ve şefḳat anuň def‘ine māni‘ ola. AN
[3868] Çerāġı söyündürdüm tā ki anı görmeyem. Nitekim Eflāṭūn-ı İN, NO1: Anuň içün AN
[3869] ġāyet ṣūreti çoḳdur. İN: ġāyet çoḳ ṣūreti vardur. NO1: çoḳ ṣūretleri vardur. AN

rāst varmaḳ (3) idmān ile olur.[3870] Ḫaṭā yabāna atmaḳ gibidür. Aňa idmān ve mümāreset (4) lāzım degüldür."

El-ḳıṣṣa: Çünkim anuň yüzin gördüm ki benüm evlādumdan (5) degüldür, secde-i **[NO1 118a]** şükr itdüm. Çün[3871] ol zamāndan berü ġam (6) u ġuṣṣadan ġayrı nesne yemek vāḳı' olmadı. Lāzım geldi[3872] teskīn-i (7) cū ' içün ṭa'ām[3873] ṭaleb itdüm.

Nükte: 'Aṭiyye-i Şerīfe-i Ma'būd (8) *cellet minnetuhu* ki ḫavāṣṣ-ı 'ibādına erzānī buyurmışdur. Sīret-i Maḥmūd'dur.

(9) **Ve mine'l-muṭāyebāt:**[3874] *Ravżatü'ṣ-Ṣafā*'da meẕkūrdur ki birgün Sulṭān (10) Maḥmūd ḳaṣr-ı 'ālīde oturup penceresinden[3875] eṭrāfa naẓar (11) iderdi.[3876] Nā-gāh naẓarı bir rind-i serüpā Hind-i[3877] üftādeye duş oldı ki (12) yüzin sulṭān cānibine idüp iki çift güġercini etegi altından (13) çıḳarup[3878] sulṭāna gösterüp işāret ider. Çünkim bu vaż'ı (14) tekrār itdi, sulṭān fermān[3879] itdi, anı ḫużūrına getürdiler ve su'āl (15) itdi ki: "Sen kimsin ve bu murġları gösterüp işāret itmekden murāduň (16) nedür?" Ol rind eyitdi: "Bir merd-i ḳuşbāzam,[3880] bugün sulṭān ḥażretlerinüň (17) şirketine bu iki murġı ḳar'am ile aldum. Ḫālā biri sizüň ḥaḳḳ-ı ṣarīḥiňüzdür ve bu biri **[İN 131b]** (1) benümdür.[3881] Emr idüň teslīm ideyüm."[3882] Sulṭān gülüp muṣāhiblerinden (2) birine emr idüp aḫẕ itdürdi.[3883] Bir ġayrı gün yine[3884] üslūb-ı sābıḳ (3) üzre **[NO1 118b]** iki ḳuş getürüp teslīm itdi. Sulṭān muṭāyebe (4) ṭarīḳiyle eyitdi: "'Acabā bizüm şerīkimüz bizden ne ümīd ider?" El-kıssa (5) dört gün bu ṭarīḳ üzre birer murġ getürüp bevvāb-ı sulṭāna (6) teslīm itdi.[3885] Beşinci gün eli boş, maġmūm u maḥzūn (7) manẓaranuň muḳābelesinde ḋurdı. Sulṭān muṣāḥiblerine (8) eyitdi: "Hemānā ki şerīkimüze bugün

[3870] ile olur. İN, NO1: iledür. Amā AN
[3871] şükr itdüm. Çün İN, NO1: şükre sebeb oldur ki çünkim AN
[3872] geldi İN, NO1 +
[3873] ṭa'ām İN, NO1: yemek AN
[3874] Ve mine'l-muṭāyebāt İN, NO1: Ve mine'l-mużḥiḳāt ve'l-muṭāyebāt AN
[3875] Maḥmūd ḳaṣr-ı 'ālīde oturup penceresinden İN, NO1: ḳaṣr-ı 'ālīşānınuň penceresinde oṭurup AN
[3876] iderdi. İN, NO1: ḳılur idi. AN
[3877] Hind İN, NO1 +
[3878] ḥażret-i AN +
[3879] -ı hümāyün AN +
[3880] Bir merd-i ḳuşbāzam, İN, NO1: Merd-i ḳumārbāzam, AN
[3881] benümdür. İN, NO1: ben faḳīrüňdür. AN
[3882] teslīm ideyüm. İN, NO1: kim teslīm idem. AN
[3883] muṣāhiblerinden birine emr idüp aḫẕ itdürdi İN, NO1: muṣāhiblerine eyitdi: "Elinden aluň" ve AN
[3884] yine İN, NO1: daḫi AN
[3885] itdi. İN, NO1: eyledi. AN

elem irişmişdür.[3886] Cām-ı rūzgārdan (9) cur‘a-i ġam nūş itmişdür[3887] **[AN 75b]** ve mühre-i ümīdi şeşder-i elemde ḳalmışdur[3888] (10) ve ka‘beteyn-i murādı ṭās-ı māteme düşmişdür.[3889] Her gün şāh-bāz-vār (11) çengālinde ṣayd-ı emel var idi. Bugün būm gibi nevmīddür.” Muḥaṣṣalu’l-kelām (12) çün andan keyfiyyet-i ḥāli[3890] su’āl itdiler,[3891] cevāb virdi ki: “Bugün sulṭān[3892] (13) şirketiyle biň dirhem ütüldüm.” Sulṭān tebessüm idüp beş yüz (14) dirhemi virüp eyitdi: “Tā ki ben ḥāżır olmayam, benüm müşāreketüme ḳumār (15) oynamayasın.” didi.[3893]

Ve minhā: *Terceme-i Yemīnī*’de masṭūrdur ki Ṣādī (16) Şāh ki ḥākim-i ‘Ġürcistān idi, sulṭāna kelime-i ‘iṣyānī i‘lān (17) itdi. Sulṭān daḫi Altunbaş nām ḥācibi ve Arslān nām **[İN 132a]** (1) kimesneyi ser-‘asker idüp leşker-i[3894] firāvānla anuň def‘ine[3895] irsāl itdi. (2) Çünkim irişüp taḥaṣṣun itdügi ḳal‘ayı **[NO1 119a]** fetḥ idüp anı aḫz (3) itdiler[3896] ve ba‘ż-ı mu‘temedler ile Ġaznī ṭarafına sulṭāna irsāl itdiler, (4) bir ġulām ki mu‘temedlerüň[3897] serdārı idi, murād itdi ki bir mektūb (5) yazup öňce[3898] ḫānesine göndere. Tā ki ba‘ż-ı aḥvālinden ehl-i beytin (6) ḫaberdār ide. İttifāḳ kātib ḥāżır olmamaġla Ṣādī Şāh’dan (7) iltimās itdi ki mektūb yaza. Ṣādī Şāh anuň[3899] taḥakküminden (8) rencīde olup ḫuṣūṣen maḥbūs olup kendinüň yaramaz (9) ḫaberin iş‘ār[3900] lāzım gelür. Ḳatı müte’ellim olup ol ġulāmuň ḫātūnına (10) yazdı ki: “Ey nigār[3901] beni ıraḳ görüp her ne ki ḫāṭıruň istediyse[3902] (11) idesin ve zaḥmetle cem‘ itdügüm mālı alup āşıḳlaruňla[3903] yiyüp (12) içüp fısḳ u fücūra iştiġāl idesin. Bunları unutmayasın (13) ve ḫāṭıruňdan iḫrāc itmeyesin ve’s-selām.” Andan mühürleyüp (14) bir

[3886] ola. AN +
[3887] itmişdür İN, NO1: itmiş gibi AN
[3888] ḳalmışdur İN, NO1: ḳalmış ancaḳ AN
[3889] düşmişdür. İN, NO1: düşmişe beňzer. AN
[3890] ḥāli İn, NO1: aḥvāl AN
[3891] itdiler. İN, NO1: olundı ve AN
[3892] ḥażretleri AN +
[3893] oynamayasın.” didi. İN, NO1: oynama.” AN
[3894] ser-‘asker idüp leşker-i İN, NO1: ‘asker-i AN
[3895] def‘ine İN, NO1: te’dībine AN
[3896] itdiler İN, NO1: eylediler AN
[3897] mu‘temedlerüň İN, NO1: anlaruň AN
[3898] öňce İN, NO1: evvelce AN
[3899] anuň İN, AN +
[3900] iş‘ār İN, NO1: işā‘a AN
[3901] nigār İN, NO1: nā-bekār-ı bedkār AN
[3902] istediyse İN, NO1: diledi ise AN
[3903] āşıḳlaruňla İN, NO1: levendler ile AN

ġulāmuň eline virdi ve ḳāṣıduň ardınca revān oldılar. Çün (15) Ḳāṣıd[3904] Ġaznīn'e irişdi, mektūbı virdi. Birḳaç günden ṣoňra (16) ġulām daḫi vardı,[3905] ne evin buldı ve ne esbābından eṣer buldı. (17) Çünki bunuň ḥaḳīḳatine[3906] vāṣıl oldı, bildi ki bunuň sebebi ol **[İN 132b]** (1) mektūb[3907] olmışdur ki nādānlıḳ ile ḥāṣıl oldı.[3908] Bu ḫaber sulṭāna (2) ma'lūm olıcaḳ[3909] münbesiṭ olup güldi ve eyitdi:[3910] "Her kim bī-edeblik idüp[3911] (3) kendüden büyüge bir nesne emr ide, anuň cezāsı budur."

Ve mine'n-nevādir: (4) Çünkim üç yüz ḍoḳsan dört[3912] şuhūrında ḥākim-i **[NO1 119b]** Sīstān[3913] Ḫalef (5) bin Aḥmed'den bir emr-i şenī' ẓāhir[3914] olduġına bināen[3915] Sulṭān Maḥmūd (6) ol cānibe teveccüh eyledi. Ḳal'a-i Ṭāḳ ki anda muteḥaṣṣın idi, **[AN 76a]** cenk ile (7) ele getürüp ol vilāyeti żabṭ eyledi hem[3916] ol senede (8) ol vilāyetüň cibālinden birinde altun ma'deni ẓāhir oldı.[3917] (9) Aġaç şeklinde yer altında cevher-i altun bulundı.[3918] Her ne deňlü ḳazıldıysa (10) nihāyeti bulunmadı.[3919] Gitdükçe ḳalıň oldı, tā kim[3920] devresi üç ẕirā' oldı.

(11) **Hikmet:** Altunı ḳazmaġile[3921] çıḳarurlar. Ammā baḫīl elinden cān (12) ḳazmaġile alınmaz.

El-ḳıṣṣa: Sulṭān Mes'ūd bin Sulṭān Maḥmūd (13) zamānında[3922] ol kūh ġā'ib oldı.

Ve mine'l-ġarā'ib:[3923] Kütüb-i tevārīḫüň (14) ekṣerinde masṭūrdur ki çün Sulṭān Maḥmūd Ḳal'a-i Behāmiri ki aḳṣā-yı (15) bilād-ı Hindūstān'dur,[3924] fetḥ eyledi.

[3904] Ḳāṣıd İN, NO1 +
[3905] mektūbı virdi. Birḳaç günden ṣoňra ġulām daḫi vardı, İN, NO1 +
[3906] buldı. Çünki bunuň ḥaḳīḳatine İN, NO1: gördi. Çün bunuň taḥḳīḳine AN
[3907] bunuň sebebi ol mektūb İN, NO1: sebebi anuň ol kātib AN
[3908] Çün AN +
[3909] ma'lūm olıcaḳ İN, NO1: vāṣıl oldı, AN
[3910] eyitdi İN, NO1: buyurdu ki AN
[3911] idüp İN, NO1: ide ve AN
[3912] senesinüň AN +
[3913] -dan AN +
[3914] ü 'ayān AN +
[3915] Ḥażret-i AN +
[3916] hem İN, NO1: ve daḫi AN
[3917] Hemān AN +
[3918] yer altında cevher-i altun bulundı. İN, NO1 +
[3919] ḳazılsa nihāyeti bulunmadı. İN, NO1: ḳazdılar ise aṣlā nihāyetine vāṣıl olunmadı. AN
[3920] tā kim İN, NO1: ṣöyle ki AN
[3921] ḳazmaġile İN, NO1: kān ḳazmaḳ ile AN
[3922] zelzele olup ve AN +
[3923] Ve mine'l-ġarā'ib İN, NO1: Ve mine'l-bedāyi' AN
[3924] Hindüstān'dur İN, NO1: Hind'dür AN

Berklikde ve leṭāfetde bī-naẓīr (16) bir ḥiṣār-ı düşvārgīr ve[3925] ḫazāyin ü defāyinüñ keşretiyle ḍarbü'l-meṣel[3926] (17) olunur idi. Cümle ġanāyimindendür ki anda sulṭānuñ muṣarrıfına[3927] dāḫil **[İN 133a]** (1) oldı, yetmiş biñ kerre biñ dīnār[3928] ve yedi yüz ḳırḳ dört[3929] baṭmān (2) altun ve gümüş[3930] ve sā'ir ḥalı ve esbāb ki ẕī-ḳıymet ola muḥāsebe (3) ve ḳıyāsdan efzūn[3931] idi ve incü ve cevāhir ne deñlü idügi ḥadd (4) ü 'adedden bīrūn[3932] idi ve[3933] bir ḫāne buldılar. Otuz ẕirā' ṭūli (5) ve on beş ẕirā' 'arżı ve ḳırḳ ẕirā' irtifā'ı var idi (6) ve[3934] cümle dīvārları ṣāfī gümüşden idi. Envā'-ı cevāhir ile (7) muraṣṣa' idi. Cümle 'asker selāma vāṣıl oldı.[3935]

[NO1 120a] Ve min nevādiri't-tedābīr: (8) Mervīdür ki Sulṭān Maḥmūd dört yüz on senesinde (9) vilāyet-i 'Irāḳ'ı Āl-i Büveyh elinden alup oġlı Mes'ūd'a virdi. (10) Ol aḥvālüñ ḫilālinde ḫırsuzlar ṭā'ifesinden[3936] bir fevc (11) göçer evli[3937] ṭā'ifesinden beyābānda bir ḳāfileyi urup[3938] (12) Tārāc idüp ba'żı kimesneleri ḳatl itdiler. Cümleden bir pīrezenüñ (13) oġulcuġı depelendi. Ol ḳarıcıḳ, fiġān iderek[3939] sulṭānuñ (14) ḥużūrına varup dād-ḫˇāhlıḳ itdi. Sulṭān eyitdi:[3940] (15) "Ol vilāyet dārü'l-mülkden ba'īddür. Anuñ żabṭını vācib (16) eglemezem." Ḫātūn eyitdi: "Şol ḳadar mülk ṭut ki żabṭına[3941] (17) ḳādir olasın ve ḳıyāmet güni anuñ cevābı 'uhdesinden **[İN 133b]** (1) gelesin." Sulṭāna bu söz ḳatı te'ṣīr eyledi[3942] ve ol 'acūzenüñ[3943] (2) altun ve aḳça ile ḫāṭırın ḫoş idüp[3944] münādīye emr itdi ki: (3) "Her kimesne kim beyābāndan Hindüstān'a 'azīmet ide, **[AN 76b]** ben (4) anuñ mālına ve cānına żāminem." Aña bināen 'aẓīm kārbān (5) cem'

[3925] bir ḥiṣār-ı düşvārgīr ve İN, NO1: ḥiṣār idi. AN
[3926] ḍarbü'l-meṣel İN, NO1: ḍarb-ı meṣel AN
[3927] muṣarrıfına İN, NO1: taṣarrufına AN
[3928] dīnār İN, NO1: dirhem ve dīnār idi AN
[3929] biñ AN +
[3930] ḳapḳacaḳ AN +
[3931] efzūn İN, NO1: bīrūn AN
[3932] bīrūn İN, NO1: ṭaşra AN
[3933] bundan mā'adā AN +
[3934] ol ḫānenüñ AN +
[3935] Cümle 'asker selāma vāṣıl oldı. İN, NO1 +
[3936] ḫırsuzlar ṭā'ifesinden İN, NO1: ḫırsuzlardan AN
[3937] göçer-i ūlā İN, NO1: göç eri AN
[3938] ḳāfileyi urup İN, NO1: ḳāfile urdılar. AN
[3939] fiġān iderek İN, NO1 +
[3940] sulṭān eyitdi İN, NO1 +
[3941] ẓabṭına İN, NO1: anuñ ḥıfẓına AN
[3942] eyledi İN, NO1: itdi AN
[3943] 'acūzenüñ İN, NO1: 'acūzeyi AN
[3944] idüp İN, NO1: itdi ve AN

oldı.[3945] Sulṭān[3946] yüz ġulām-ı çāpük-süvārı anlara (6) hem-rāh ḳıldı. Ḳāfilebaşı eyitdi: "Ey pādişāh biñ kimesne (7) daḫi olsa bu ḳāfileyi ḳurtarmaġa[3947] ḳādir olmaz." Sulṭān (8) eyitdi: "Sen kendü ḥālüñe naẓar eyle.[3948] Ben tedbīr itdüm ve serdāra (9) sipāriş itdüm, niçe idicekdür ol bilür." didi. Çün (10) ol kārbān yola girüp[3949] Işfahān'a irişdiler, ol yüz[3950] (11) ġulāmlar bir niçe yük mīve[3951] **[NO1 120b]** alup zehr-ālūde idüp bile götürdiler.[3952] (12) Çün ol mevżi'e ḳarīb geldiler ḳondılar,[3953] ol ġulāmlar[3954] ol mīveleri (13) ḳurutmaḳ şekli ile çıḳarup[3955] güneşe serdiler. Nā-gāh ḥarāmīler (14) peydā olup ḥamle ḳıldılar.[3956] Ġulāmlar bir miḳdār cenk idüp (15) firār itdiler. Ol bī-çāreler ki kārbāndandur, feryād-künān (16) itdiler:[3957]

Mışra':

Çāre yoḳdur buña meger teslīm

Neşr: Cümle māl ü esbābların (17) bī-cenk ü cidāl anlara teslīm itdiler[3958] ve cānların vādī-i selāmete **[İN 134a]** (1) īṣāle cān atdılar.[3959]

El-ḳıṣṣa: Çünkim düzdān ol beyābānda (2) mīve[3960] buldılar, raḫt-ı ṭama'ı ol cānibe çeküp cümle[3961] kārdan (3) evvel mīveyi[3962] a'ẓam-ı ġanāyim ṣanup[3963] ve cānların fedā-yı (4) şikem[3964] idüp tamām ḥırṣla ol mīvelere ḳoyuldılar ve cümlesi (5) muḳtedir olan miḳdārı yiyüp dıraḫt ve cūdları bāġ-ı (6) 'ālemden nā-būd olup yıḳıldı ve dīnār ü direm ārzū iderken (7) naṣībleri semm oldı. Ol ḥālde ol yüz ġulām bir ḍaġa

---

[3945] ki bir vech ile ta'bīr olunmaz ve AN +
[3946] daḫi AN +
[3947] ḳurtarmaġa İN, NO1: ḳaçırmaġa AN
[3948] ḥālüñe naẓar eyle. İN, NO1: ḥālüñde ol. AN
[3949] ol kārbān yola girüp İN, NO1 +
[3950] yüz İN, NO1 +
[3951] mīve İN, NO1: yemiş AN
[3952] idüp bile götürdiler. İN, NO1: eylediler. AN
[3953] ol mevżi'e ḳarīb geldiler ḳondılar, İN, NO1: ḥarāmīlere ḳarīb olduġı yere irişdiler, AN
[3954] bahāne idüp AN +
[3955] çıḳarup İN, NO1: ḳāfileden çıḳardılar ve ol mīveleri cümle AN
[3956] ol AN +
[3957] kārbāndandur, feryād [ü] günān itdiler: İN, NO1: kārvān ḫalḳıdur, feryād [ü] fiġān idüp eyitdiler. AN
[3958] bī-cenk ü cidāl anlara teslīm itdiler İN: bī-cenk … anlara virdiler NO1: cenk ü cidālsiz anlara virdiler AN
[3959] vādī-i selāmete īṣāle cān atdılar. İN, NO1: ḫalāṣ itdiler selāmetle. AN
[3960] mīve İN, NO1: mīveler AN
[3961] cümle İN, NO1 +
[3962] evvel mīveyi İN, NO1: anı AN
[3963] ṣanup İN, NO1: ṣandılar AN
[3964] fedā-yı şikem İN, NO1: ġıdā-yı şikem AN

(8) çıḳup nigāh iderler idi. Bu işleri göricek ṣayra (9) şemşīr idüp baḳiyyetü's-semm olanlar ṭu'me-i şemşīr (10) idüp ḫalḳ-ı 'ālemi ol şerīrlerden ḫalāṣ itdiler ve ol (11) ḳāfile-i ḫalḳı selāmete ve ol eşḳıyānuñ emvāl ü ġanāyimi ile[3965] (12) menzil-i necāta irişdiler.

Ve mine'l-ġarāib: Şol ḥīnde ki Sulṭān (13) Maḥmūd pederi Sebüktegin ṣıḥḥatinde Ebū 'Alī Sīmcūr istīṣāline (14) **[NO1 121a]** müteveccih olmışdı, ol menāzilüñ birinde ḳonduḳlarında ahālī-i (15) vilāyetden ba'ż-ı kimesne gelüp didiler ki: "Bu ḥavālīde bir ṣaḫṣ-ı (16) 'aẕīz vardur, adına Zāhid Āhū-pūş[3966] dirler. Andan ḥālāt-ı (17) 'acībe ve maḳālāt-ı[3967] ġarībe müşāhede olunur. Sulṭān anuñ **[İN 134b]** (1) ṣoḥbetine raġbet eyledi ve bir ṭā'ife ile gitdi ki aña münkir idiler ve Ḥasen-i Şikālī ki ol ṭā'ifenüñ başı idi, sulṭān çünkim (2) ol 'azīzüñ[3968] ṣoḥbetine irişdi, muṣāḥabet idüp[3969] kemāl (3) mertebe mu'teḳid olup bir miḳdār altun ṣadaḳa virmek ḳaṣd (4) idicek[3970] ol dervīş elin havāya ṭutup[3971] bir avuç altun **[AN 77a]** (5) alup[3972] sulṭānuñ eline ṣundı ve eyitdi: "Bir kimesne ki ḫızāne-i (6) ġaybden böyle iḥsāna vāṣıl ola, maḫlūḳ ṣadāḳatine[3973] muḥtāc (7) olmaz." Sulṭān Ḥasen'üñ inkārın def' içün ol dīnārları (8) anuñ avucına virdi. Ḥasen[3974] naẕar itdi. Gördi ki[3975] Ebū 'Alī Sīmcūr (9) ismiyle meskūk idi.[3976] "Ben bunlara münkir degülem. Lākin bir kimesnenüñ ki (10) ġaybden gelen dīnāra[3977] ismi yazılmış ola, anuñ ve faṣlı[3978] ne vechile (11) teveccüh olunmaḳ lāyıḳ olur?" Sulṭān aña

---

[3965] mīvelere ḳoyuldılar ve cümlesi muḳtedir olan miḳdārı yiyüp dıraḫt ve cūdları bāġ-ı 'ālemden nābūd olup yıḳıldı ve dīnār ü direm ārzū iderken naṣībleri semm oldı. Ol ḫālde ol yüz ġulām bir ḍaġa çıḳup nigāh iderler idi. Bu işleri göricek ṣayra şemşīr idüp baḳiyyetü's-semm olanlar ṭa'me-i şemşīr idüp ḫalḳ-ı 'ālemi ol şerīrlerden ḫalāṣ itdiler ve ol ḳāfile-i ḫalḳı selāmete ve ol eşḳıyānuñ emvāl ü ġanāyimi ile İN: mīvelere ḳoyuldılar. Cümlesi … bir ḍaġa nigāh iderler idi. … ile ser NO1: mīveleri yediler ve ba'dehu yıḳılmaġa başladılar ve ol ḫālde ġulāmlar kūhdan çıḳup tīġların baḳiyye-i semm olanlardan dirīġ itmediler ve ḫalḳ-ı 'ālemi anlaruñ şerer-i şerlerinden emīn ḳıldılar ve ol ḳāfile ki selāmet ve ġanīmet ile AN

[3966] ḳonduḳlarında ahālī-i vilāyetden ba'ż-ı kimesne gelüp didiler ki: "Bu ḥavālīde bir ṣaḫṣ-ı 'aẕīz vardur adına Zāhid Āhū-pūş İN: ḳondılar …. Āhū-pūş NO1: eyitdiler ki: "Bunuñ ḥavālīsinde bir ṣaḫṣ vardur ki aña Zāhid Āhū AN

[3967] maḳālāt İN, NO1: maḳāmāt AN

[3968] bir ṭā'ife ile gitdi ki aña münkir idiler ve Ḥasen-i Şikālī ki ol ṭā'ifenüñ başı idi. Sulṭān çünkim ol 'azīzüñ İN, NO1: Ḥasen-i Menkālī ki ol ṭā'ifeye münkir idi, bile aldı sulṭān. Çünkim niyāz ile anuñ AN

[3969] Muṣāḥabet idüp İN, NO1 +

[3970] olup bir miḳdār altun ṣadaḳa virmek ḳaṣd idicek İN, NO1: oldı ve bir miḳdār ṣadaḳa itmek ḳaṣd eyledi. AN

[3971] ṭutup İN, NO1: idüp AN

[3972] alup İN, NO1 +

[3973] ṣadāḳatine İN, NO1: infāḳına AN

[3974] Ḥasen İN, NO1: Sulṭān Ḥasan AN

[3975] gördi ki İN, NO1 +

[3976] meskūk idi. İN, NO1: sikkelenmiş. Eyitdi: AN

[3977] ġaybden gelen dīnāra İN, NO1: naṣībi ġaybden gele, dirhem ve dīnārda AN

[3978] ve faṣlı İN, NO1: def'ine AN

te’emmül idüp fikre (12) vardı.

Temṯīl: Āṯār-ı ḥükemāda meẕkūrdur ki birgün Sulṭān, (13) Dīv Cāṣ-ı Kelbī üzerine uġradı ki ol zamān ḥükemāsınuň (14) ‘uẓemāsından idi. Ḥakīmlere kemāl mertebe ta‘ẓīm **[NO1 121b]** itdi. (15) Ammā[3979] sulṭānuň ta‘ẓīminde ihtimām[3980] göstermedi. Bu sebebden (16) sulṭān[3981] ġażab idüp eyitdi: “Ey Ḥakīm-i Dīv Cāṣ, meger zu‘m (17) idersin ki benden müstaġnī olasın. Bu ẓannuň kār-ı ‘aḳldan[3982] ġāyet dūrdur.” **[İN 135a]** (1) Ḥakīm eyitdi: “Sen benüm bendemüň bendesisin. Saňa ben niçe muḥtāc oluram.” (2) Melik su’āl itdi ki: “Ben senüň neden bendeňüň bendesiyem?” Ḥakīm (3) eyitdi: “Sen ol kimesnesin ki ḥırṣ ve şehvetüň[3983] ḳulısın ve anlaruň[3984] (4) maḳhūr u maġlūbısın. Ben ḫod anları kendüme ġulām itdüm.”[3985]

(5) **Hikmet:** Bir düşman ki kelime-i ḥaḳḳı āşikāre söyleye, müdāhene ve rīşḫand (6) iden dostdan yegdür. Pādişāh [3986] الحق حق وإن جهله الورى و النهار نهار وإن لم يره العمى (7) muḳteżāsınca bu sözde ḫacl (8) olup “Her ne murād[3987] iderseň ṭaleb eyle.” didi. Ḥakīm[3988] eyitdi: “Ben (9) senden ġanī-rek olam, ne vechle senden nesne ricā iderem?”[3989]

(10) **Ve mine’l-a‘cūbe:**[3990] *Ḳıvāmü’l-Mülk Tārīḫi*’nde masṭūrdur[3991] Ebū ‘Alī’den naḳl (11) olunur ki:[3992] “Birgün Cürcān ḥavālīsinde havādan bir āhenīn (12) pergāle[3993] yere düşdi. Yüz elli baṭmān ‘Irāḳī[3994] vezni var idi. (13) Eṭrāfdan bir ‘aẓīm ṣavt istimā‘ olundı ve[3995] ol (14) perkāleyi ḥākimüň ḥużūrına getürdiler.[3996] Sulṭān Maḥmūd anı istimā‘ (15) idüp andan ṭaleb idüp getürdüp[3997] her çend ki andan (16) bir

---

[3979] ḥakīm AN +
[3980] ta‘ẓīminde ihtimām İN, NO1: ta‘ẓīminden iḳdām AN
[3981] aňa AN +
[3982] ẓannuň kār-ı ‘aḳldan İN, NO1: ẓann kārdan ġāyet AN
[3983] şehvetüň İN, NO1 şehvetinüň AN
[3984] anlaruň İN, NO1 +
[3985] itdüm.” İN, NO1: idüp dururam” didi. AN
[3986] İnsanlar inkar etse de hakikat, hakikattir. Kör olan görmese de gündüz gündüzdür.
[3987] sözde ḫacl olup “Her ne murād İN, AN: söze ḫacl “Her ne emr ü murād NO1
[3988] Ḥakīm İN, NO1: ve Ḥakīm Ḥāṣ AN
[3989] didi. AN +
[3990] Ve mine’l-a‘cūbe İN, NO1: El-a‘cūbe AN
[3991] masṭūrdur İN, NO1: masṭūr ve AN
[3992] naḳl olunur ki: İN, NO1: menḳūldür ki günlerden AN
[3993] āhenīn pergāle İN, NO1: perkār āhenden AN
[3994] ‘Irāḳī İN, NO1 +
[3995] olundı ve İN, NO1: idüp AN
[3996] getürdiler. İN, NO1: iletdiler. AN
[3997] ṭaleb idüp getürdüp İN, NO1: bir miḳdārın ṭaleb eyledi AN

ḳıṭ‘a **[NO1 122a]** ḳaṭ‘ itmek murād idüp diḳḳat[3998] itdiler, aṣlā mümkin (17) olmadı. Āḫir[3999] demürciler[4000] getürdüp çoḳ zaḥmetle bir miḳdārın **[AN 77b]** ḳırup **[İN 135b]** (1) sulṭān öñüne getürdiler. Andan bir tīġ olunmasın murād eyledi.[4001] (2) Şol ḳadar ‘ilāc itdiler mümkin olmadı. Zīrā eczāsı darı gibi dāne (3) dāne idi ve birbirine muttaṣıl idi ammā[4002] ġāyet muḥkem idi.

(4) **Ve minhā:** Tārīḫ-i meẕkūrda Ebū Manṣūr[4003] Hürmüzād bin Beşenk’den (5) naḳl olunur ki: Birgün Ṭaberistān’da enār şeklinde āsumāndan (6) bir nesne düşdi ne ṭaş ve ne āhen idi.[4004]

Temṯīl: (7) İbn-i Cevzī eydür: Dört yüz yigirmi senesinde şol vaḳtde ki[4005] (8) Sulṭān Maḥmūd tesḫīr-i ‘Irāḳ’a teveccüh itmişdi Rey ḥavālīsinde (9) nāzil oldı, nevāḥī-i Baġdād’da bir ‘aẓīm ḍolı yaġdı. Ol[4006] (10) cümleden biri yüz baṭmāndan ziyāde idi. Biri ṣığır şeklinde ki (11) ke’enne buzaġu gibi oṭurmışdı.[4007] Çünkim[4008] yere indi, bir ẕirā‘ ḳadar (12) yere[4009] gömüldi.

Ve min bedāyi‘i’l-veḳāyi‘: Eydürler ki[4010] Sulṭān Maḥmūd (13) istimā‘ itdi ki: Ḫˇārezm’de Me’mūn Ḫˇārezmşāh yanında ḥükemādan (14) bī-hemtā kimesneler cem‘ olmışlar idi.[4011] Ebū ‘Alī Sīnā ve Ebū[4012] Sehl-i (15) Mesīḥī[4013] ve Ebu’l-Ḫayr-ı Ḥımār[4014] ve Ebū Reyḥān Bīrūnī[4015] ve Ebū Naṣr-ı ‘Irāḳī gibi ki[4016] (16) her biri nādire-i ‘aṣr ve ‘allāme-i dehr[4017] idi. Anları ṭaleb itmege (17) sulṭān[4018] elçi irsāl eyledi.

[3998] diḳḳat İN, NO1: ol ḳadar diḳḳat-i tām AN
[3999] Āḫir İN, NO1: Āḫirü’l-emr AN
[4000] demürciler İN, NO1: تیمورجیلر AN
[4001] ḳırup sulṭān öñüne getürdiler. Andan bir tīġ olunmasın murād eyledi. İN, NO1: ḳaṭ‘ idüp sulṭāna irsāl eylediler. Sulṭān daḫi anı bir tīġ itmek içün AN
[4002] idi ammā İN, NO1: ve AN
[4003] Ebū Manṣūr İN, NO1 +
[4004] idi. İN, NO1 +
[4005] vaḳtde ki İN: vaḳt ki AN: vaḳt NO1
[4006] Ol İN, NO1: ki AN
[4007] ke’enne buzaġu gibi oturmışdı. İN, NO1: oturmış gibi. AN
[4008] Çünkim İN, NO1: Çünki ol ḍolı AN
[4009] ḳadar yere İN, NO1: miḳdārı AN
[4010] Ḥażret-i AN +
[4011] olmışlar idi. İN, NO1: olup AN
[4012] ve Ebū İN, NO1: gibi AN
[4013] gibi AN +
[4014] gibi AN +
[4015] gibi AN +
[4016] ki İN, NO1: ve AN
[4017] ‘allāme-i dehr idi. İN, NO1: ‘allāme idiler. AN
[4018] sulṭān İN, NO1 +

Ḫˇārezmşāh'a **[NO1 122b]** elçiden muḳaddem ḫaber geldi. **[İN 136a]** (1) Anlar ile müşāvere eyledi ki "Ey ḥakīmler sulṭāna[4019] gider misiz?" diyü su'āl (2) itdi.[4020] Şeyḫ Ebū 'Alī ile Ebū Sehl imtinā' gösterdiler. Me'mūn (3) eyitdi: "İmdi baňa sulṭāna muḫālefete ḳudret[4021] yoḳdur. Size ṣalāḥ (4) oldur ki elçiden muḳaddem bir cānibe[4022] teveccüh idesiz." Bi'ż-żarūrī[4023] (5) çıḳup gitdiler ve on[4024] fersaḫ yer ḳaṭ' itdiler. Āḫir aḫşam irişicek (6) bir ḳuyunuň yanına[4025] ḳondılar. Ebū 'Alī sefer aḥvālini görmek içün taḳvīm-i (7) sāle naẓar eyledi.[4026] Dönüp Ebū Sehl'e naẓar itdi ve didi ki:[4027] "Ba'īd (8) degüldür ki biz yol azdurup beyābānda[4028] küllī elem çekevüz."[4029] Ebū Sehl (9) eyitdi: رضينا بقضاء الله تعالى[4030] Ben ḫod şöyle buldum ki bu seferden (10) ben cān ḫalāṣ itmeyem. Zīrā derece-i ṭālī' ki 'ayyūḳa irişmişdür, (11) her ḥālde baňa ümīd-i necāt yoḳdur."[4031] Ebū 'Alī'den[4032] menḳūldür ki: (12) Dördünci günde bir muḫālif yel peydā olup[4033] ṭūfān gibi 'ālemi (13) ṭutdı. Çünkim sākin oldı, yolumuzı[4034] ṭoz örtdi. Ḳılavuz (14) sergeşte vü ḥayrān[4035] olup bir ḫayli sergerdān olup[4036] el-kısssa (15) Ebū Sehl'üň kārı ol beyābānda tamām olup[4037] aç ve ṣusuz (16) helāk oldı. **[AN 78a]** Ve ben 'aẓīm miḥnet ü felāketle[4038] nisād-ı bāverde (17) irişdüm[4039] ve işitdüm ki anda sulṭānuň ādemleri gelmiş bizi **[İN 136b]** (1) ṭaleb iderler imiş. Anda durmaġa mecāl olmayup[4040] andan Cürcān'a (2) gitdüm. Rāvī **[NO1 123a]** eydür: "Çünkim Ebū Naṣr ve Ebū Reyḥān ve

---

[4019] Anlar ile müşāvere eyledi ki "Ey ḥakīmler sulṭāna İN, NO1: Mezbūrları ḥużūrına da'vet eyledi ve meşveret idüp AN
[4020] itdi. İN, NO1: eyledükde AN
[4021] "İmdi baňa sulṭāna muḫālefete ḳudret İN, NO1: "Baňa muḫālefete ṭāḳat AN
[4022] elçiden muḳaddem bir cānibe İN, NO1: elçi gelmezden evvel bir ṭarafa AN
[4023] muḳaddem AN +
[4024] beş AN +
[4025] ḳaṭ' itdiler. Āḫir aḫşam irişicek bir ḳuyunuň yanına İN, NO1: miḳdārı ḳaṭ' eylediler. Aḫşam zamānında bir ḳuyu AN
[4026] eyledi. İN: idüp muḳayyed oldı. NO1: itdi. AN
[4027] naẓar itdi ve didi ki: İN, NO1: baḳup eyitdi: AN
[4028] biz yol azdurup beyābānda İN, NO1: yol azup AN
[4029] çekevüz." İN, NO1: çekerüz." AN
[4030] Allahu Teâlâ'nın kazasına razı olduk.
[4031] Ve daḫi AN +
[4032] Ebū 'Alī'den İN, NO1: Ebū 'Alī Sīnā'dan AN
[4033] peydā olup İN, NO1: esüp AN
[4034] yolumuzı İN, NO1: yolları AN
[4035] vü ḥayrān İN, NO1 +
[4036] olup. İN, NO1: olduḳ. AN
[4037] ol beyābānda tamām olup İN, NO1: anda tamām oldı AN
[4038] Ve ben 'aẓīm miḥnet ü felāketle İN, NO1: Ben daḫi 'aẓīm zaḥmet ve miḥnet ile AN
[4039] irişdüm İN, NO1: düşdüm AN
[4040] gelmiş bizi ṭaleb iderler imiş. Anda durmaġa mecāl olmayup İN, NO1: bizi ṭalebe gelmişler. AN

Ebu'l-Ḫayr sulṭānuň (3) fermānıyla ḫıdmetine irişdiler, Ebū 'Alī ki maḳṣūd-ı aṣlī ol cemā'ati (4) ṭalebden murād[4041] ol idi, Ol olmayıcaḳ[4042] anlardan i'rāż eyledi. (5) Ebū Naṣr ki 'ilm-i taṣvīrde nev'an[4043] mahāreti var idi, Ebū 'Alī'nüň (6) ṣūretin taṣvīr itdürüp[4044] 'āḳil kimesnelere virüp memālikde (7) ol ṣūretlü ādemi bulurlar ise getüreler diyü[4045] sipāriş eyledi. (8) Ebū 'Alī çünkim[4046] Cürcān'a dāḫil oldı,[4047] Bir kārbān-sarāya ḳonup (9) emr-i ṭabābete meşġūl oldı. Tā kim haẕāḳati ḫaberi ol vilāyetüň (10) vālīsine irişdi, aňa Ḳābūs dirler idi. İttifāḳ[4048] anuň (11) bir ḳız ḳarındaşı oġlı var idi. Ġāyet maḳbūli idi[4049] ṣāḥib-i (12) cemāl idi. Bir maraża giriftār oldı ki[4050] cemī'-i[4051] eṭibbā anuň teşḫīṣinde (13) 'āciz ḳaldılar[4052] ve her gün ol civānuň[4053] ża'fı ḳavī[4054] olur idi. Ḳābūs'uň (14) ḫuddāmından birisi[4055] Ebū 'Alī'yi ol marīżüň başı ucına getürdi.[4056] (15) Ḥakīm çünkim anuň nabżın ṭutdı,[4057] gördi ki anuň marażı 'ışḳdandur. (16) Maḥallelerin bir bir su'āl idüp[4058] esāmī-i maḥallāt-ı ḳaṣabayı ẕikr itdi. (17) Maḥallāt ẕikr olundıḳça ḥakīm nabżın te'emmül ider idi. İttifāḳ ma'şūḳ **[İN 137a]** (1) maḥallesi ẕikr olundıġı vaḳtde[4059] nabżı müteġayyir oldı. Andan (2) ḥakīm[4060] ol maḥallenüň ḫānelerin bir bir ẕikr itdürdi. İttifāḳ ma'şūḳ[4061] (3) ḫānesine gelicek nabż ziyāde **[NO1 123b]** ıżṭırāb itdi. Muḥaṣṣal[4062] (4) ol ḫānede sākin olanlaruň isimlerin defter itdirüp (5)

[4041] murād NO1 +
[4042] Ol olmayıcaḳ İN, NO1: ki teḫallüf itmegin AN
[4043] ne'an İN, NO1 +
[4044] taṣvīr itdürüp İN, NO1: ṭaleb itdi ve AN
[4045] virüp memālikde ol ṣūretlü ādemi bulurlar ise getüreler diyü İN, NO1: ol ṣūret üzerine olan kimesneyi memālik-i maḥrūsada bulduḳda ṭutup iḥżār itmelerin AN
[4046] çünkim İN, NO1: kim AN
[4047] oldı. İN, NO1: olup AN
[4048] İttifāḳ İN, NO1 +
[4049] -i idi İN, NO1: ve AN
[4050] giriftār oldı ki İN: mübtelā oldı ki NO1: giriftār olmış idi. AN
[4051] cemī' İN, NO1 +
[4052] ḳaldılar İN, NO1: ḳalmışlar idi AN
[4053] ol civānuň İN, NO1: anuň AN
[4054] ḳavī İN, NO1: ziyāde AN
[4055] ḫuddāmından birisi İN, NO1: bevvābından biri AN
[4056] getürdi. İN, NO1: irişdürdi. AN
[4057] nabżın ṭutdı, İN, NO1: nabż u ḳarūresine naẕar eyledi, AN
[4058] Maḥallelerin bir bir su'āl idüp İN, NO1: Maḥallerin birer birer su'āl eyledi. AN
[4059] -ı ḳaṣabayı ẕikr itdi. Maḥallāt ẕikr olundıḳça ḥakīm nabżın te'emmül ider idi. İttifāḳ ma'şūḳ maḥallesi ẕikr olundıġı vaḳtde İN: -ı ḳaṣabayı ẕikr itdi. …. ẕikr olundıġı maḥalde ḥakīm … iderdi. İttifāḳ … olundıġı ḥīnde NO1: ẕikr olundıḳça nabżın te'emmül ider idi. Çünkim maḥalle-i maḥbūbı ẕikr itdi, AN
[4060] ḥakīm İN, NO1 +
[4061] ḫānelerin bir bir ẕikr itdürdi. İttifāḳ ma'şūḳ İN, NO1: evlerin birer birer su'āl itdi. Maḥbūb AN
[4062] ziyāde ıżṭırāb itdi. Muḥaṣṣal İN, NO1: ıżṭırāba düşdi ve AN

ẕikr itdürdi. Ma‘şūḳ ismi yād olıcaḳ[4063] nabżuň ḥareketi (6) ziyāde oldı. Şeyḫ[4064] eyitdi: “Maḳṣūd ḥāṣıl oldı.”[4065] (7) “Bu marīżüň ‘ilācı[4066] fülān kimesnenüň viṣālidür.”[4067] Bu ḫaber Ḳābūs’a (8) irişdi, muteḥayyir olup[4068] Şeyḫ’i meclisine da‘vet itdi.[4069] Anı (9) gördigi gibi Şeyḫ olduġın[4070] bildi. Zīrā ṣūreti ṣaḳlu (10) idi.[4071] Ḳābūs eyitdi: “Sen Şeyḫ[4072] ‘Alī degül misin?” Ebū ‘Alī eyitdi:[4073] (11) “Ne‘am” Pes[4074] anı taḫt üzerine aldı ve ḳudūmin kemāl mertebe ḫoş (12) gördi.[4075] Ammā ol üç ḥakīm ki Sulṭān Maḥmūd’a[4076] irişdiler. (13) Sulṭān[4077] anları imtiḥān ḳaṣd idüp[4078] ol ḫānenüň dört (14) ḳapusı var idi. Eyitdi: “Görüň ben[4079] ḳanḳı ḳapudan ṭaşra çıḳaram.”[4080] (15) Ebū Reyḥān rub‘-ı dā’ire ile[4081] irtifā‘ alup ḳāġıda birḳaç kelime[4082] (16) yazup sulṭānuň **[AN 78b]** taḫtı kenārındaki yaṣduġıň[4083] altına ḳodı. (17) Sulṭān ol ḳāġıda baḳmayup[4084] emr itdi. Ṣarḳī dīvārı yarup **[İN 137b]** (1) sulṭān andan ṭaşra çıḳdı.[4085] Ol kāġıdı ṭaleb itdi. Gördi ki (2) sulṭān eyledügi fi‘l yazılmış, sulṭān şimdi ḫalḳuň (3) bunlar i‘tiḳādlarına ḫalel virürler diyüp emr itdi. Ebū Reyḥān’ı (4) ol ḳaṣr-ı bālādan aşaġı atdılar. Ebū Reyḥān yere ḳarīb (5) olıcaḳ ḥikmet-i Ḫudā bir ṣayyād-ı māhī şebekesin ḳorusın diyü dīvāra (6) **[NO1 124a]** ṣarmışdı. Ebū Reyḥān içine düşüp ṣoňra yere indi, (7) nesne[4086]

[4063] isimlerin defter itdirüp ẕikr itdürdi. Ma‘şūḳ ismi yād olıcaḳ İN, NO1: esmāsı yād olunduḳda AN
[4064] Şeyḫ İN, NO1: Ebū ‘Alī AN
[4065] diyüp yüzin Ḳābūs’uň ādemlerine döndürüp AN +
[4066] munḥaşırdur; AN +
[4067] viṣālidür.” İN, NO1: ḳızınuň viṣāline.” Ve AN
[4068] ta‘accüb idüp ve AN +
[4069] da‘vet itdi. İN, NO1: ṭaleb eyledi ve AN
[4070] Şeyḫ olduġın İN, NO1 +
[4071] ṣūreti ṣaḳlu idi. İN, NO1: ki ol ṣūretlerüň birin Sulṭān Maḥmūd aňa göndermiş idi. Bu kez AN
[4072] Şeyḫ İN, NO1: Ebū AN
[4073] eyitdi: İN, NO1 +
[4074] Pes İN, NO1: didi. AN
[4075] ḫoş gördi. İN, NO1: -de ṣafā bildi. AN
[4076] Sulṭān Maḥmūd’a İN, NO1: sulṭāna AN
[4077] Sulṭān İN, NO1: diledi ki AN
[4078] ḳaṣd idüp İN, NO1: ide. AN
[4079] ben İN, NO1: ki AN
[4080] ṭaşra çıḳaram.” İN, NO1: çıḳarsız.” AN
[4081] rub‘-ı dā’ire ile İN, NO1 +
[4082] birḳaç kelime İN, NO1: bir nesne AN
[4083] kenārındaki yaṣduġıň İN, NO1: kenārına yaṣdıḳ AN
[4084] ol kaġıda baḳmayup İN, NO1 +
[4085] sulṭān andan ṭaşra çıḳdı. İN, NO1: ṭaşra çıḳalar.” Çünkim ṭaşra varıldı, AN
[4086] ṭaleb itdi. Gördi ki sulṭān eyledügi fi‘l yazılmış sulṭān şimdi ḫalḳuň bunlar i‘tiḳādlarına ḫalel virürler diyüp emr itdi. Ebū Reyḥān’ı ol ḳaṣr-ı bālādan aşaġı atdılar. Ebū Reyḥān yere ḳarīb olıcaḳ ḥikmet-i Ḫudā bir ṣayyād-ı māhī şebekesin ḳorusın diyü dīvāra ṣarmışdı. Ebū Reyḥān içine düşüp ṣoňra yere indi, nesne İN, NO1: sulṭān ṭaleb eyledi. Bi-‘aynihi fi‘line muvāfıḳ buldı. Emr itdi: “Ebū Reyḥān’ı ol

żarar olmadı. Sulṭān eyitdi: “Bu ḥālden ḫaberdār mı idüň?” (8) Eyitdi: “Ne‘am.” Ṭaşrada ġulāmı var idi. Ṭaleb idüp (9) taḳvīm sulṭāndan alup[4087] ol günüň taḥvīlīn açdı. ‘Ale’t-tafṣīl (10) yazılmış sulṭāna gösterdi.[4088] Sulṭān ve sā’ir erkān (11) u a‘yān aňa[4089] ta‘accüb idüp āferīn itdiler.

Ve mine’n-nevādir: (12) Eydürler ki çünkim Ḫˇāce-i ‘Aṭṭār Kitāb-ı *Manṭıḳu’t-Ṭayr*’ı Şīrāz’a (13) gönderdi, anda olan ‘ulemānuň ba‘żısı şübhe idüp ba‘ż-ı (14) ebyātın kāġıda yazup Iṣfaḥān’a gönderdiler. Ebu’l-Ḳāsım (15) Kirmānī ile ol daḫi ġurūba ḳarīb şeyḫi buldı[4090] ve ol kāġıdı (16) ‘arż eyledi. Yatsu zamānına dek[4091] şeyḫle oldı.[4092] Ba‘dehu şeyḫ (17) anuň müṭāla‘asına teḳayyüd buyurdı ve ol gice cevāb yazdılar ki **[İN 138a]** (1) ġāyet[4093] ḳıṣa gice idi ve yazılan cevāb-nāme onar[4094] kāġıd beş (2) cüz’ oldı. Ṣabāḥ namāzında eczāyı teslīm itdi.[4095] Ebu’l-Ḳāsım (3) eyitdi: [4096] استعجلت في الكتابه حتّى لا يمكث القاصد Çünkim (4) ucūbe[4097] (اجوبه) şeyḫ Şīrāz’a irişdi. ‘Ulemā-i erkān[4098] aňa müṭāla‘a (5) idüp keyfiyyet-i kitābeti bildiler ki bir ḳıṣa gicede olmışdur.[4099] (6) Her biri engüşt-i taḥayyüri dendān-ı tefekküre urup[4100] ḥayrān oldılar.

(7) **Ve mine’l-münāẓarāt:** Ṣāḥib-i *Risāle-i Güzīde* eydür: Şeyḫ-i re’is (8) her çend ki üstād-ı **[NO1 124b]** rūzgār idi, lākin bir müsterāḥ-pāk[4101] (9) idici kennās anı ilzām itdi. Tafṣīli oldur ki[4102] birgün (10) vezāreti ḥālinde kevkebe ve ‘aẓametle geçerdi. Bir kennāse rāst (11) geldi ki ‘ameline meşġūl olmış eydür[4103] ki: “Ey nefs seni anuňçün ikrām ile (12) ṭutarum ki rūzgāruň ‘izzetle geçüresin.” Şeyḫ tebessüm idüp (13) aňa ta‘arruż yüzinden eyitdi: “Senüň ‘izzetüň ol mıdur ki nefsüňi (14) bu fi‘l-i ḫasīse

---

ḳaṣrdan aşaġı atalar.” Ebū Reyḥān yire ḳarīb olıcaḳ bir şebeke dām ḳurulmış idi, içine düşüp yire indi. Lākin kendüye AN

[4087] Ṭaleb idüp taḳvīm sulṭāndan alup İN, NO1: Taḳvīmi andan ṭaleb idüp AN
[4088] sulṭāna gösterdi. İN, NO1: gördiler. AN
[4089] sā’ir erkān u a‘yān aňa İN, NO1: erkān-ı devlet cümlesi bu ḥāle AN
[4090] ġurūba ḳarīb şeyḫi buldı İN, NO1: şeyḫi buldı ġurūba yaḳīn AN
[4091] zamānına dek İN, NO1: namāzına degin AN
[4092] oldı. İN, NO1: oṭurdı AN
[4093] ġāyet İN, NO1: ġāyetü’l-ġāye AN
[4094] ve yazılan cevāb-nāme onar İN, NO1: ol yazılan AN
[4095] itdi. İN: eyledi. NO1: eyledi ve AN
[4096] Onu yazmakta acele ettim tâ ki getiren burada beklemesin.
[4097] ucūbe İN, NO1: ecziyeyi AN
[4098] irişdi. ‘Ulemā-i erkān İN, NO1: irişdürdi, cümle ‘ulemā AN
[4099] ki bir ḳıṣa gicede olmışdur. İN, NO1 +
[4100] urup İN, NO1: idüp AN
[4101] müsterāḥ-pāk İN, NO1: ḥāle-pāk AN
[4102] günlerde AN +
[4103] ‘ameline meşġūl olmış eydür İN: … olmışdı … NO1: ‘ilmine meşġūl olup eydürdi AN

ḳullanursın ve ‘ömr-i nefīsüñ kennāslıḳda (15) geçüresin.” Kennās[4104] eyitdi: “Ālem-i fānīde kennāslıḳ yegdür pādişāhlaruñ (16) bār-ı minnetin[4105] çekmekden’ didi. **[AN 79a]**

Ve mine’l-veḳāyi‘: Eydürler ki Sulṭān Maḥmūd (17) āḫir-i ‘ömründe sill marażına mübtelā oldı. Zümre-i ḥükemā[4106] ve ‘āmme-i eṭibbā anuñ **[İN 138b]** (1) ‘ilācında ‘āciz oldılar[4107] ve her gün anuñ ża‘fı[4108] ḳuvvet (2) buldı. Çün[4109] kār-ı ‘ilācdan nevmīd oldılar ve taḫt u tācdan[4110] (3) el yudı ve etegin silkdi,[4111] ol haftada ki āḫirete intiḳāl (4) itse gerekdür. İşāret itdi ki ḫızāne-i emvālini ‘arż (5) ideler. Cevāhir ve nuḳūd ve sā’ir nefāyis ki ‘uḳūl anda ḥayrān (6) olur, anuñ naẓarına getürdiler baḳup zār u zār[4112] aġladı ve mażmūn (7) [4113]﴿اَلْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا﴾ ḫāṭırında cilveger (8) oldı ve ġazāya ve fī sebīli’llāh ḫarc itmedügine kemāl[4114] te’essüf (9) idüp işāret itdi[4115] ki yine yerine ḳoyalar.[4116] Ammā ba‘ż-ı erbāb-ı (10) ṭama‘ anı[4117] ol pādişāh-ı ‘ālī-şānuñ ḥaḳḳında[4118] imsāke ḥaml itdiler. (11) Anuñ sīret-i ḥamīdesi **[NO1 125a]** ve ḫiṣāl-i pesendīdesi ol (12) iḫtimāli men‘ ider. Aña bu vāḳı‘a pençşenbe gün rebī‘ü’l-evvelüñ (13) on üçünci güninde dört yüz yigirmi bir senesinde (14) vāḳı‘ oldı, ekṣer-i ḳavl budur ki müddet-i ‘ömr-i Sulṭān Maḥmūd[4119] altmış (15) bir yıldur ve[4120] anı bir ḳarañuluḳ gicede ki ġāyet muḥkem[4121] yaġmur (16) yaġar idi, Ġaznī’de Ḳaṣr-ı Fīrūz’da defn itdiler, *raḥmetu’llāhi ‘aleyh*.[4122]

[4104] daḫi AN +
[4105] yegdür pādişāhlaruñ bār-ı minnetin İN, NO1: ġamın ve hemin yemek evlādur, re’isüñ minneti yükün AN
[4106] ḥükemā İN, NO1 +
[4107] oldılar İN, NO1: ḳaldılar AN
[4108] ziyāde AN +
[4109] buldı. Çün İN, NO1: bulurdı. Çünki AN
[4110] taḫt u tācdan İN, NO1: tāc-ı taḫtdan AN
[4111] ve etegin silkdi. İN, NO1 +
[4112] zār u zār İN: zārı zārı NO1: hāy hāy AN
[4113] “Çocuklar ve mallar dünyâ hayâtının süsüdür.” Kehf 18/46. ayetten nâkıs iktibas.
[4114] kemāl İN, NO1: peşīmān ve kemāl mertebe AN “peşîmâl” şeklinde AN nüshasında.
[4115] itdi İN, NO1: eyledi AN
[4116] ḳoyalar. İN, NO1: ileteler. AN
[4117] anı İN, NO1 +
[4118] ziyāde AN +
[4119] ‘ömr-i Sulṭān Maḥmūd İN, NO1: ‘ömrleri AN
[4120] Ve İN, NO1 +
[4121] muḥkem İN, NO1 +
[4122] Fīrūz’da defn itdiler, *raḥmetu’llāhi ‘aleyh*.İN: Fīrūz’da … *te‘ālā ‘aleyh*.NO1: Fīrūz nām maḥalde defn itdükleri muḳarrerdür AN

Nev‘-i Āl-i Sebüktegin: [İN 139a] (1) Bu ṭā’ifeye[4123] Ġazneviyye dirler, on iki kimesnedür. Eyyām-ı devletleri (2) yüz elli beş yıldur. Bu tafṣīl üzerine ki *evvelki*[4124] Sulṭān (3) Maḥmūd bin Sebüktegin’dür. Otuz bir yıl pādişāh oldı.[4125] *İkinci* Mes‘ūd bin Maḥmūd’dur,[4126] on üç yıl pādişāh oldı.[4127] (4) *Üçünci* Muḥammed bin Maḥmūd beş yıl pādişāh olmışdur.[4128] *Dördünci* (5) Mevdūd bin Mes‘ūd’dur, yedi yıl.[4129] *Beşinci* Mes‘ūd bin Mevdūd’dur (6) bir ay pādişāh oldı.[4130] *Altıncı* ‘Alī bin Mes‘ūd’dur iki yıl.[4131] *Yedinci* ‘Abdü’r-reşīd (7) bin Mes‘ūd’dur ḳırḳ iki yıl pādişāh oldı.[4132] *Sekizinci* İbrāhīm bin (8) Mes‘ūd’dur, on sekiz yıl pādişāh olmışdur.[4133] *Ḍoḳuzıncı* Şīrāz bin Mes‘ūd’dur, (9) bir yıl.[4134] *Onuncı* Arslanşāh bin Mes‘ūd’dur üç yıl.[4135] (10) *On birinci* Behrāmşāh bin Mes‘ūd’dur, otuz üç yıl.[4136] (11) *On ikinci* Ḫüsrevşāh bin Behrāmşāh bin Mes‘ūd’dur, bir yıl (12) on bir ay pādişāh oldı.[4137]

Ve min ġarā’ibi’l-veḳāyi‘:[4138] (13) Çün Sulṭān **[NO1 125b]** Maḥmūd Ġūrīleri ṣıyup Memālik-i Ġūr’a mālik (14) oldı. Ol diyāruň mülki Hind’e ḳaçup[4139] anda puṯḫānelerde (15) ‘ömrüni ḍalālet ile geçürdi. Ammā oġlı Muḥammed Sām[4140] nām kimesne (16) şeref-i İslām’la[4141] müşerref olup **[AN 79b]** ticāretle muḳayyed oldı. Çünki (17) bir müddet mev‘id eyledi,[4142] cem‘iyyet-i ḫāṭır ḥāṣıl olup **[İN 139b]** (1) ḥasebiyle Ṭūr ṭarafına teveccüh ḳıldı.[4144] (2) Evlād u etbā‘ıyla ve esbāb u emvāliyle sefīneye girüp[4145] (3) deryādan kendü diyārına ḳaṣd eyledi. Nā-gāh

[4143] حب الوطن من الايمان

[4123] Nev‘ Āl-i Sebüktegin: Bu ṭā’ifeye İN, NO1: Fer‘-i Āl-i Sebüktegin ki anlara Selāṭīn-i AN
[4124] üzerine ki evvelki İN, NO1: üzre evvel AN
[4125] pādişāh oldı. İN, NO1: pādişāhlıḳ eyledi. AN
[4126] -’dur, İN, NO1: ki AN
[4127] pādişāh oldı. İN, NO1: ḥükūmet eyledi. AN
[4128] pādişāh olmışdur. İN, NO1: ḥākim idi. AN
[4129] ḥükūmet eyledi AN +
[4130] pādişāh oldı. İN: - NO1: ḥükm eyledi. AN
[4131] ḥükūmet itdi AN +
[4132] pādişāh oldı. İN, NO1 +
[4133] pādişāh olmışdur. NO1: - İN: ḥükm eyledi. AN
[4134] ḥākim oldı AN +
[4135] üç yıl. İN: otuz üç yıl. NO1: on yıl sulṭān oldı. AN
[4136] pādişāh oldı. AN +
[4137] pādişāh oldı. İN, NO1: ḥükm eyledi. AN
[4138] Ve min ġarā’ib’il-veḳāyi‘ İN, NO1: Ve mine’l-veḳāyi‘i’l-ġarāib AN
[4139] ḳaçup İN, NO1: düşüp AN
[4140] Muḥammed Sām İN: Muḥammed Şāh NO1: Sām AN
[4141] -’la İN, NO1 +
[4142] mev‘id eyledi, İN, NO1: mürūr itdi AN
[4143] Vatan sevgisi imândandır.
[4144] Ṭūr ṭarafına teveccüh ḳıldı. İN, NO1: Ġūr ṭarafına teveccüh eyledi. AN
[4145] sefīneye girüp İN, NO1: bir gemiye binüp AN

deryāda (4) ‘aẓīm furṭuna peydā olup[4146] gemi pārelendi,[4147] cümle ḫalḳ-ı keştī (5) ġarḳ oldı.[4148] İllā Ḥüseyin bin Sām bir taḫta üstine[4149] binüp (6) gider iken ittifāḳ[4150] gemide bir yırtıcı bebr[4151] var idi, ol bebr[4152] daḫi (7) ol taḫtaya yapışup[4153] aňa yoldaş oldı.

El-ḳıṣṣa: Ḥüseyin (8) ve refīḳi üç gün üç gice ol taḫtanuň üzerinde olup[4154] (9) hezār miḥnet ve belāyla[4155] kenāra irişdiler. Muḥammed bin Maḥmūd Şehrūzī[4156] (10) *Şecere-i İlāhiyye* nām kitābında eydür: “Hīnen nām deryāda[4157] bir ḥayvān olur (11) ādem oġlanın ġāyetle[4158] sever. Ḫuṣūṣā tāze[4159] oġlancıḳları Şeyḫ (12) Ebū ‘Alī Sīnā *Şifā*’da getürmüşdür ki ol ḥayvān deryāda[4160] ekṣeriyyā (13) gemi yanınca gider. Eger gemi şikest olsa ādemi götürüp[4161] kenāra iletür (14) gāhī[4162] ölmüş ādemi daḫi götürür ṭaşra[4163] çıḳarur. Ammā[4164] şöyle cüstdür ki (15) gemi pupa rūzgārıyla[4165] giderken geminüň bir cānibinden[4166] bir cānibine[4167] (16) pertāv ider.

El-ḳıṣṣa: Sāḥile irişüp[4168] **[NO1 126a]** bebr kendüyi ṭaşrā[4169] atdı (17) ve Ḥüseyin daḫi kenāra[4170] çıḳdı. Anda bir şehr var idi. Çünkim şehre vardı, **[İN 140a]** (1) anda hīç āşinā bulmayup[4171] bir dükkān kenārında aḫşamlayup (2) yatdı.[4172] İttifāḳ ‘asesler giceyle Ḥüseyn’i ḫırsuzdur diyü ṭutup (3) zindāna getürüp bend eylediler, şol

---

[4146] bindükleri AN +
[4147] pārelendi İN, NO1: şikest oldı ve mezbūruň AN
[4148] ḫalḳ-ı keşti ġarḳ oldı. İN: ehl-i keşti ġarḳ oldılar. NO1: ehl-i keşti ġarḳ AN
[4149] taḫta üstine İN: tekne üstine NO1: taḫta pāresi üzerine AN
[4150] ol AN +
[4151] bir yırtıcı bebr İN, NO1: yırtıcı bir bebr AN
[4152] bebr İN, NO1 +
[4153] yapışup İN, NO1: ṣarılup AN
[4154] olup İN, NO1: oturup AN
[4155] belāyla İN, NO1: belālar ile AN
[4156] Şehrūzī İN, NO1: Şehrūbī AN
[4157] deryāda İN, NO1 +
[4158] olur ādem oġlanın ġāyetle İN, NO1: vardur ki deryāda ādem oġlanların AN
[4159] tāze İN, NO1 +
[4160] deryāda İN, NO1 +
[4161] götürüp İN, NO1: diri AN
[4162] gāhī İN, NO1: ve ba‘żı kerre AN
[4163] götürür ṭaşra İN, NO1: kenāra AN
[4164] Ammā İN, NO1: ve AN
[4165] pupa rūzgārıyla İN, NO1 +
[4166] geminüň bir cānibinden İN, NO1: bir ṭarafından ol AN
[4167] kendüyi AN +
[4168] irişüp İN, NO1: irişdiler. Ol AN
[4169] ṭaşra İN, NO1: taḫta üzerinden kenāra AN
[4170] kenāra İN, NO1 +
[4171] Çünkim şehre vardı. Anda hīç āşinā bulmayup İN, NO1: Lākin mezbūr Ḥüseyin’üň bir kimesnesi yoḳ ve kimesne ile āşinālıġı olmadıġundan AN
[4172] aḫşamlayup yatdı. İN, NO1: ḫ̆āba vardı. AN

ḳadar[4173] ḥabsde ḳaldı ki (4) ol vilāyet pādişāhı bir def‘a ḫasta olup cümle esīrleri (5) zindāndan ıṭlāḳ itdi.[4174] Ḥüseyin daḫi ḫalāṣ oldı. Andan (6) ‘azīmet-i Ġūr eyledi. Nā-gāh yolda ḥarāmīlere duş olup (7) ‘aẓīm cenk itdi ve anı[4175] mecrūḥ ṭutdılar. Çünkim ‘aẓīm-şekl (8) ve ḳavī-heykel id,. bahādırlıgı sebebinden[4176] envā‘-ı zūr (9) u zār ile anı kendülere hemrāh itdiler.[4177] Ḳażā-yı İlāhī birḳaç gün[4178] (10) geçmedin ḥarāmīler pādişāhuň ādemleri[4179] eline giriftār olup (11) getürdiler. Ol zamānda[4180] Ġaznī Meliki Sulṭān İbrāhīm Ġaznevī (12) idi, cümlesini ḳatle emr itdi. Çün[4181] nevbet Ḥüseyin’e irişdi, (13) bir kerre āh eyledi ve[4182] eyitdi: “İlāhī sen ḫod ġalaṭ itmezsin, **[AN 80a]** ben (14) bī-günāhı nā-ḥaḳḳ yere ḳatl itdürmekden ḥikmetüň nedür?” Ba‘żı (15) müvekkiller yanına varup Ḥüseyn’nüň[4183] sergüẕeştin söyledüp[4184] (16) cümlesine riḳḳat geldi.[4185] Keyfiyyet-i ḥālini sulṭāna ‘arż eylediler. (17) Sulṭān anı ‘afv buyurdı. Çünki āṯār-ı necābet üzerinde **[İN 140b]** (1) āşikāre idi, anı **[NO1 126b]** terbiyet[4186] idüp sulṭāna ḳarīb oldı. (2) Çün nevbet-i salṭanat Sulṭān[4187] Mes‘ūd’a irişdi, aňa Ġūr (3) begligin virdi ki vaṭan-ı aṣlīsi idi.

Naẓm:[4188]

مکن زرنج[4189] شکایت که درطریق طلب

براحتی نرسید آن که زحمتی نکشید[4190]

[4173] giceyle Ḥüseyn’i ḫırsuzdur diyü ṭutup zindāna getürüp bend eylediler şol ḳadar İN, NO1: anı ḫırsuz ẓann idüp zindāna iletdiler. Şol AN

[4174] ol vilāyet pādişāhı bir def‘a ḫasta olup cümle esīrleri zindāndan ıṭlāḳ itdi. İN, NO1: pādişāha bir ḫastalık ‘ārıż olup zindānda olanları cümle ıṭlāḳ eyledi ve AN

[4175] itdi ve anı İN, NO1: eyledi ve mezbūr Ḥüseyin’i AN

[4176] ve ḳavī-heykel idi. Bahādırlıgı sebebinden İN, NO1: ve ḳuvvetlü ve bahādır kimesne idi, AN

[4177] anı kendülere hemrāh itdiler. İN, NO1: hemrāh idindiler. AN

[4178] birḳaç gün İN, NO1: mābeynlerinden çoḳ zamān AN

[4179] ādemleri İN, NO1: mülāzımları AN

[4180] olup getürdiler. Ol zamānda İN, NO1: oldılar. Ol eṣnāda AN

[4181] itdi. Çün İN, NO1: eyledi. Çünki AN

[4182] eyledi ve İN, NO1: idüp AN

[4183] müvekkiller yanına varup Ḥüseyn’üň İN, NO1: sulṭāna ḳarīb kimesneler anda ḥāżır bulunup bunuň AN

[4184] bunlaruň AN +

[4185] ve Ḥüseyin’üň AN +

[4186] terbiyyet İN, NO1: bir beyt AN

[4187] Sulṭān İN, NO1 +

[4188] Naẓm İN, NO1: Beyt AN

[4189] دهر olarak nüshalarda geçmektedir bu kelime.

[4190] Talep (Allah) yolunda dünyadan şikâyetçi olma. Zira zahmet çekmeyen rahata ulaşamaz.

(5) **Temṯīl:** *Ṣāḥib-i Cāmi'ü'l-Ḥikāyāt* eydür:[4191] "Bir dost baňa ḥikāyāt[4192] (6) eyledi ki bir def'a[4193] yārāndan bir cemā'at ile[4194] sefere gitmiş idük. Yolumuz bir (7) mīşeyistāna uġradı.[4195] Refīḳlerimizden biri eyitdi: (8) 'Benüm ḳalbime şöyle gelür ki bir arslan beni ḳapup ser-pençe-i helāke mübtelā (9) ider. Sizden murādum[4196] budur ki luṭf idüp benüm pārelerümi (10) ve merkebümi[4197] ehl ü 'ıyālime īṣāl idesiz.'[4198] Bunı vesveseye ḥaml (11) idüp anuň izālesine sa'y eyledük.[4199] Nā-gāh mīşeden (12) bir arslan çıḳup aňa ḥamle itdi. Ol daḫi merkebden inüp[4200] (13) kelime-i şehādet getürdi ve ol arslan anı[4201] ḳapup götürdi. (14) Cümlemiz te'essüf idüp maḥzūn olduḳ. Çünkim[4202] şehrimize geldük, (15) esbābın alup ḫānemize varduḳ[4203] daḳḳ-ı bāb itdük.[4204] Nā-gāh ol (16) civān ṭaşra geldi. Biz anı göricek[4205] ḥayrān olduḳ ve mūcib-i ḫalāṣın[4206] (17) su'āl eyledük. Eyitdi: 'Çün şīr beni ḳapup mīşeye iletdi,[4207] **[İN 141a]** (1) bir mehīb āvāz işitdüm.[4208] Beni anda ḳoyup ol cānibe (2) sürüp gitdi.[4209] Ben başım ḳaldırup gördüm ki[4210] kendü gibi bir (3) 'aẓīm şīr-i ġurende[4211] ile cenk ider. Furṣat bulup ḳaçdum. Yolda (4) çoḳ ādem kemükleri gördüm **[NO1 127a]** ve bir ādem gördüm ki nışfı yenmiş (5) ve belinde bir kīse var.[4212] Ol kīseyi aldum, birḳaç[4213] aḳça dökülmüş, (6) anı cem' idüp firār idüp[4214] ḫalāṣ oldum.'[4215]

Eyżan: *Kitāb-ı* (7) *Ferec Ba'deş-Şidde*'de Ḳāḍī Ebu'l-Ḳāsım Mūsā'dan

---

[4191] eydür İN, NO1 +
[4192] ḥikāyet İN, NO1: ḥikāyāt AN
[4193] def'a İN, NO1: def'ada AN
[4194] ile NO1, AN +
[4195] lākin AN +
[4196] Sizden murādum İN, NO1: ve sizlerden murādım AN
[4197] pārelerümi ve merkebümi İN, NO1: bu partalımı ve ḥımārımı AN
[4198] didi. Refīḳleri daḫi AN +
[4199] eyledük. İN, NO1: eylediler AN
[4200] merkebden inüp İN, NO1 +
[4201] getürdi ve ol arslan anı İN, NO1: getürüp hemān esed anı merkebinden AN
[4202] ol seferden dönüp AN +
[4203] esbābın alup ḫānemize varduḳ İN, NO1: mezbūruň esbābların alup ḫānesine varup AN
[4204] -de AN +
[4205] anı göricek İN, NO1: daḫi anı göricek cümlemiz AN
[4206] ḫalāṣın İN: ḫalāṣından NO1, AN
[4207] şīr beni ḳapup mīşeye iletdi. İN, NO1: ol şīr beni ḳapdı ve mīşeye iletdiler, ol sā'at AN
[4208] işitdüm. İN, NO1: işidüp AN
[4209] cānibe sürüp gitdi. İN, NO1: āvāz ṭarafına sür'at itdi. AN
[4210] hemān AN +
[4211] şīr-i ġurrende İN, NO1: arslan AN
[4212] var. İN, NO1: ve AN
[4213] birḳaç İN, NO1: ve bir miḳdār daḫi AN
[4214] anı cem' idüp firār idüp İN, NO1: anları daḫi aldum ve ḳaçaraḳ AN
[4215] didi. AN +

naḳl[4216] [ü] (8) rivāyet olunur ki eydür:[4217] "Birgün Kūfe'de Ebū 'Alī 'Amr bin Yaḥyā (9) yanında idüm. Ġulāmlarından biri feryād iderek geldi. (10) Eyitdi: "Fülān vekīlleri fülān yerde **[AN 80b]** arslan ḳapup (11) mīşeye iletdi." Cümle ḥāżır olanlar[4218] te'essüf eylediler ve Ebū (12) 'Alī'ye taḳrīr itdiler.[4219] Ebū 'Alī eyitdi: "Sübḥāna'llāh bundan (13) aḳdem[4220] babasını daḫi ol maḥalde arslan ḳapmış idi." (14) Ḳāḍı eydür: "Bir ġayrı[4221] gün Ebū 'Alī'nüñ meclisinde idük,[4222] añsızdan (15) vekīl-i mezbūr gelüp selām virdi. Ḥāżırān anuñ gelmesinden[4223] (16) ḥayrān oldılar ve ḥaḳīḳat-i ḥāli[4224] su'āl eylediler,[4225] eyitdi: "Ol vaḳt ki (17) beni arslan aldı, bīhūş oldum. Çünki 'aḳlum başıma geldi, **[İN 141b]** (1) ortalıġı[4226] tenhā gördüm ve a'żām cümle sālim, hemān firār itdüm.[4227] (2) Nā-gāh ayaġum bir nesneye[4228] doḳundı. Aldum ḳuvvetlenüp[4229] sāḥil-i necāta (3) irişdükde ol bulduġum şeyi yoḳladum. Meger bir kīse imiş.[4230] (4) Pederüm mührüyle memhūr, içinde altun varmış." diyü[p] çıḳardı.[4231] Ebū 'Alī[4232] (5) çünki anuñ pederinüñ mührin ve ḫaṭṭın gördi, **[NO1 127b]** ta'accüb itdi.[4233]

(6) **Ve min bedāyi'i'l-veḳāyi':** 'Alāü'd-dīn Ḥüseyn bin Ḥasen salṭanat (7) mertebesine irişdi. Anuñ eyyām-ı devletinde Ġaznevīlerüñ devlet (8) ü sa'ādetleri nihāyet buldı.[4234] Anlaruñ mülkine ṭama' idüp (9) Behrāmşāh ile cenk idüp[4235] ġālib oldı ve birāderi Sūrī'yi (10) ḥākim-i Ġaznī itdi[4236] ve kendüsi Ġūr cānibine teveccüh itdi.[4237] Behrāmşāh (11) 'aẕīm 'asker ile Hindüstān'dan gelüp Sūrī[4238] cenkde esīr (12)

[4216] naḳl İN, NO1 +
[4217] eydür: İN, NO1 +
[4218] ḥāżır olanlar İN, NO1: ḥāżırān AN
[4219] itdiler. İN, NO1: eylediler. AN
[4220] aḳdem İN, AN: muḳaddem NO1
[4221] ġayrı İN, NO1: āḫar AN
[4222] idük İN, NO1: oṭururduḳ AN
[4223] cümle AN +
[4224] andan AN +
[4225] ve mezbūr AN +
[4226] ortalıġı İN, NO1: kendümi AN
[4227] itdüm. İN, NO1: eyledüm. AN
[4228] bir nesneye İN, NO1: kīseye AN
[4229] Aldum ḳuvvetlenüp İN, NO1: Ḳoltuġuma alup AN
[4230] bulduġum şeyi yoḳladum. Meger bir kīse imiş. İN, NO1: kīseyi açdum. AN
[4231] varmış diyü çıḳardı. İN, NO1: durur. AN
[4232] daḫi AN +
[4233] gördi ta'accüb itdi. İN, NO1: görüp bu ḥāle ta'accüb eylediler. AN
[4234] Evvel AN +
[4235] idüp İN, NO1: eyledi ve AN
[4236] itdi İN, NO1: idüp AN
[4237] itdi. İN, NO1: eyledi ve AN
[4238] ol AN +

oldı. Eli baġlu[4239] bir ṣıġıra bindirüp Ḳazvīn'de[4240] şehr ü bāzārı ḍolaşdurup[4241] (13) ḳatl itdiler. 'Alāü'd-dīn Ḥüseyin bu ḫaberi istimā' idüp[4242] (14) ḳatı müte'ellim oldı. Ġaznī cānibine 'azīmet itdi.[4243] Vāṣıl (15) olmazdan muḳaddem Behrāmşāh vefāt eyledi.[4244] 'Alāü'd-dīn'üñ (16) āteşi[4245] ġażabı sākin olmaduġı eclden Ġaznī'ye āteş urup (17) üç gün üç gice yandı.[4246] Aña bināen aña *Cihānsūz*[4247] laḳab vaż'[4248] **[İN 142a]** (1) itdiler. Āḫirü'l-emr beş yüz ḳırḳ dört senesinüñ şuhūrında (2) 'Alī Cerī'nüñ ittifāḳıyla ki ol Hirīd'e ḥākim idi ve Yemen'de (3) Sulṭān Sencer'üñ iltifātıyla 'izzet bulmışdı. Sulṭānuñ (4) cengine geldiler. Ammā ikisi daḫi esīr oldı.[4249] 'Alī Cerī 'alem dibinde (5) iken iki pāre itdiler.[4250] Ammā 'Alāü'd-dīn'i baġlayup[4251] bir müddet (6) ḥabs itdiler. Āḫir ḫalās olup faḳr ile ẕillet ile[4252] 'ömr geçürür idi.[4253] (7) İttifāḳ sulṭān birgün aña duş oldı. Gördi ki başınuñ (8) şaçı büyümüş ve libāsı köhne. Anuñ[4254] **[AN 81a] [NO1 128a]** aḥvālin su'āl itdi.[4255] (9) Cevāb virüp eyitdi: "Ol zamān ki devlet ü 'izzet[4256] (10) yüz ṭutmış idi, hezār cāriye benüm aḥvālüme nāẓırlar idi. Ḥālā (11) sulṭānuñ ġulāmı oldum,[4257] emr anuñdur."[4258] Sulṭāna bu kelām[4259] ḫoş (12) gelüp anı muḳarreblerinden eyledi ve birgün aña bir ṭabaḳ cevāhir hibe (13) idüp[4260] iflāsdan ḫalāṣ itdi. Giderek mertebe-i 'izzete (14) tekrār vāṣıl olup[4261] üslūb-ı sābıḳ üzre eyālet-i[4262] Ġūr'ı (15) aña

[4239] anı AN +
[4240] Ḳazvīn'de İN, NO1: Ġaznī'de tamām AN
[4241] ḍolaşdurup İN, NO1: gezdirüp AN
[4242] idüp İN, NO1: itdükde AN
[4243] oldı. Ġaznī cānibine 'azīmet itdi. İN: oldı. Ol cānibe 'azīmet itdi. NO1: olup Ġaznī ṭarafına 'azīmet eylediler AN
[4244] eyledi. İN, NO1: itdi. AN
[4245] ve AN +
[4246] yandı. İN, NO1: iḥrāḳ itdi. AN
[4247] diye AN +
[4248] vaż' İN, NO1 +
[4249] Ammā ikisi daḫi esīr oldı. İN, NO1: Lākin ikisi de esīr olmışlardur. AN
[4250] iken iki pāre itdiler. İN: iken … eylediler. NO1: iki pāre eylediler. AN
[4251] baġlayup İN, NO1: baġlu AN
[4252] faḳr ile ẕıllet ile İN, NO1: faḳr u ẕıllet ile AN
[4253] geçürür idi. İN, NO1: geçürdi. AN
[4254] köhne. Anuñ İN, NO1: daḫi köhnemiş. AN
[4255] ol daḫi AN +
[4256] baña AN +
[4257] oldum İN, NO1 +
[4258] didi AN +
[4259] ziyāde AN +
[4260] idüp İN, NO1: eyledi ve AN
[4261] olup İN, NO1: oldı AN
[4262] eyālet-i İN, NO1: yine AN

virdiler.[4263] Beş yüz elli bir senesinüň şuhūrında āḫirete gitdi.[4264]

(16) **Ve mine'l-ġarā'ib:** Eydürler ki Sulṭān Ġıyāṯü'd-dīn Muḥammed bin (17) Sām bin Ḥüseyin vilāyet-i Ġūr'ı tekrār alup[4265] salṭanatına irişdi. **[İN 142b]** (1) Beş yüz yetmiş yedi senesinde tesḫīr-i Ḫorāsān'a 'azm eyledi. (2) Leşkeri memleket-i Nīşābūr'dan Şād nām ḳal'a üstine[4266] çekdi. (3) Ol zamān[4267] anda ḥākim 'Alī Şāh bin Tekiş idi ki Ḫ̌ārzemşāh'uň (4) nā'ibi idi. Ḥiṣāruň metānetine[4268] maġrūr olup (5) burc u bārūyı żabt içün kendü ḥiṣāruň üstine çıḳup (6) sā'ir ḫalḳı ġayrı mühimmāta ta'yīn eyledi. İttifāḳ Sulṭān Ġıyāṯü'd-dīn (7) daḫi[4269] muḳarrebleriyle ḥiṣārı devr iderken ḥiṣāruň dibine (8) geldi.[4270] Mülāḥaẓa ider idi ki[4271] ḳanḳı ṭarafdan cenk iderler. İttifāḳ (9) Ġıyāṯü'd-dīn'üň lisānına cārī[4272] oldı ki "Fülān burcdan[4273] fülān (10) burca varınca mancınıḳ ile yıḳup gedik açmaḳ olur inşā'llāhu (11) te'ālā.[4274] Ol ḥīnde ol ta'yīn olunan **[NO1 128b]** miḳdārı bir (12) uġurdan yıḳıldı. 'Aceb budur[4275] ki ol maḥalde 'Alī Şāh (13) muḳarreblerinden ve şehzādelerden bir niçe kimesne[4276] ile anda ḥāżırlar idi. (14) Cümlesi yere düşdi[4277] ve ḫendeḳ doldı. Cümlesin ṭutup (15) bī-meşaḳḳat ol ḥiṣār feṯḥ olundı[4278] ve bu ḫaber Sencer'e[4279] vāṣıl oldı.

(16) **Temṯīl:** Eydürler ki çünkim Şābūr[4280] bin Erdeşīr Bābek (17) Diyārbekr ve Cezāyir ḳal'aların feṯḥ eyledi ve anlaruň ekṯeri kendüye musaḫḫar **[İN 143a]** (1) oldı ve ḳal'a-i Nuṣaybin[4281] feṯḥe 'azīmet itdi ki hīç[4282] kimesneye (2) anuň feṯḥi müyesser

[4263] virdiler. İN, NO1: virdi ve daḫi AN
[4264] gitdi. İN, NO1: intiḳāl eylediler. AN
[4265] Ġūr'ı tekrār alup İN, NO1: Ġūr'uň AN
[4266] memleket-i Nīşābūr'dan Şād nām ḳal'a üstine İN, NO1: Nisābūr'uň Şād nām ḳal'asına AN
[4267] Ol zamān İN, NO1 +
[4268] metānetine İN, NO1: berkligine AN
[4269] kendinüň AN +
[4270] geldi. İN, NO1: geldiler. AN
[4271] Mülāḥaẓa ider idi ki İN, NO1: Mülāḥaẓası bu idi ki 'acabā AN
[4272] bu AN +
[4273] tā AN +
[4274] varınca mancınıḳ ile yıḳup gedīk açmaḳ olur. İnşā'llāhu te'ālā. İN, NO1: gelince mancılıḳ ile gedik açmaḳ müyesser olur inşā'allāh" didi. Hemān AN
[4275] budur İN, NO1: -dür AN
[4276] kimesne İN, NO1: kimesneler AN
[4277] yere düşdi İN, NO1: anlaruň yere düşdiler AN
[4278] bī-meşaḳḳat ol ḥiṣār feṯḥ olundı İN, NO1: ol ḥiṣārı bī-meşaḳḳat feṯḥ eylediler AN
[4279] bu minvāl üzre AN +
[4280] Şābūr İN, NO1: Nisābūr AN
[4281] ḳal'a-i Nuṣaybin İN, NO1: Nuṣaybin ḳal'asını daḫi AN
[4282] hīç İN, NO1: hīçbir AN

olmamışdı. Bir niçe müddet[4283] zaḫmet çeküp (3) tamām ‘acz yüz[4284] göstermişdi. ‘Ālem-i ġaybden gūş-ı hūşına bir nidā (4) irdi ki cümle ‘asker ve serleşker[4285] göñüllerinden ġıll u ġışı giderüp (5) sa‘y itsünler, bu ‘uḳde ḥall olur. Pes[4286] cümlesi **[AN 81b]** eṭrāf-ı (6) ḳal‘adan bir uġurdan mancınıḳ ile[4287] ṭaşlar atdılar. İttifāḳ[4288] bir ‘aẓīm (7) burc yere düşdi ve leşker bī-ta‘b ol hişārı murādları (8) üzre ele getürdiler.

Ve min mekārimi’l-aḫlāḳ: Getürmüşlerdür ki (9) çün Melik Faḫrü’d-dīn ki Sulṭān Ġıyāṣü’d-dīn’üñ ‘ammisi (10) idi ve Bāmyān’da vālī idi. Birāderzādesinüñ helākine ve (11) vilāyet-i Ġūr’ı tesḫīre[4289] teveccüh eyledi ve Belḫ ve Herāt’da vālī (12) olanlardan bu kārına[4290] istimdād ṭaleb[4291] eyledi. Vālī-i Belḫ’üñ (13) oġlı Ḳumac nām kimesne Melik Faḫrü’d-dīn irişmedin muḳaddemā (14) ben **[NO1 129a]** varup Ġūr’ı feṭḥ ideyüm diyü Ġūr’a irişdi. Melik (15) Ġıyāṣü’d-dīn birāderi Şehābü’d-dīn’ün[4292] üzerine ḥamle idüp[4293] (16) ġalebe idüp ḳatl eylediler[4294] ve başını ‘ammisi Faḫrü’d-dīn’üñ istiṣāline (17) irsāl itdiler. Ol daḫi geldügine nādim olmışdı. Ammā[4295] rücū‘a mecāl **[İN 143b]** (1) olmayup Ġūr’uñ ‘askeri eṭrāfın iḥāṭa itdi. Melik Ġıyāṣü’d-dīn (2) ‘ammisi çünkim ġam müstevlī olmış gördi, [4296]العفو عندالاعتذار من علوّالاقتدار (3) ḥasebince atını ilerü sürüp piyāde oldı[4297] (4) ve gelüp ‘ammisinüñ rikābın öpdi ve[4298] ‘asker ile öñüne düşüp (5) getürdi taḫta geçürdi[4299] ve kendi ḫidmetkār gibi ayaġ üzre ḳarār (6) itdi.[4300] Faḫrü’d-dīn anı kendüye[4301] istihzā ider fehm idüp (7) acı[4302] sözler söyledi. Ammā Ġıyāṣü’d-dīn kelimāt-ı[4303] laṭīfe ile (8) ḫāṭırın tatyīb eyledi ve i‘zāz u ikrām ile

---

[4283] müddet İN, NO1: eyyām-ı müddet ve AN
[4284] yüz İN, NO1: yüzin daḫi AN
[4285] ‘asker ve leşker İN: ‘askerüñ ve leşkerüñ NO1: ‘asker ve leşkerler AN
[4286] Pes İN, NO1 +
[4287] ile İN, NO1: ve AN
[4288] ol maḥalde AN +
[4289] helākine ve vilāyet-i Ġūr’ı tesḫīre İN, NO1: mülkine ṭama‘ idüp ve vilāyet-i Ġūr’uñ tesḫīrine AN
[4290] -’da vālī olanlardan bu kārına İN, NO1: vālīlerinden daḫi bu mühimme AN
[4291] ṭaleb İN, NO1 +
[4292] Şehābü’d-dīn’üñ İN, NO1: Şehābü’d-dīn anuñ AN
[4293] idüp İN, NO1: ve AN
[4294] eylediler İN, AN: itdiler NO1
[4295] Ammā İN, NO1: Lākin AN
[4296] Özür dilendiği vakit affetmek güçlülüğün yüceliğindendir.
[4297] oldı İN, NO1: olup AN
[4298] öpdi ve İN, NO1: būs idüp ve daḫi piyāde AN
[4299] öñüne düşüp getürdi taḫta geçürdi İN, NO1: yanına düşdi ve getürüp taḫta cülūs itdürdi AN
[4300] ḳarār itdi. İN, NO1: ḏurdı. AN
[4301] kendüye İN, NO1 +
[4302] fehm idüp acı İN, NO1: ẓann idüp aġır AN
[4303] kelimāt-ı İN, NO1 +

girü maḳarrına[4304] gönderdi.

Naẓm:[4305]

زمیدان کسی گوی دولت رباید

که پاکیزه خویی شعارش نماید

سعادت کسی یابد از روزگار

که خلق نکو یادگارش بماند[4306]

(11) **Ve mine'n-nevādir:**[4307] Eydürler ki Sulṭān Şihābü'd-dīn Muẓaffer'üň (12) ḳarındaşı ki Sulṭān Ġıyāṣü'd-dīn Muḥammed bin Sām'dur, Ġaznī yolında (13) Zemeyk merḥalesinde Gevher-i Hindī nām fedāyī ṣabāḥ namāzında bir[4308] (14) ḫançer ile urup anı **[NO1 129b]** şehīd eyledi.[4309] Vilāyet-i Ġaznī ḳırḳ (15) yıl miḳdārı Melik Şihābü'd-dīn[4310] ḥükminde oldı. Dört (16) yaşında pādişāh oldı[4311] ve ekṣer-i evḳātde Hind ġazāsına (17) teḳayyüd idüp küffār-ı Hind[4312] ile cihād ider idi ve şol ḳadar nefāyis emvāl **[İN 144a]** (1) ve cevāhir[4313] ve ḫazāyin cem' itdi ki muḥāsibān-ı 'ālem anuň iḥṣā (2) ve[4314] iḥāṭasında 'ācizler idi. **[AN 82a]** O zamānuň ṣāḥib-i ṭabaḳātı (3) naḳl ider ki: "Sulṭān Ġıyāṣü'd-dīn'üň duḫteri ki[4315] Sulṭān Şehābü'd-dīn'üň (4) birāderzādesi idi, bir kerre Ḫˇāce İsma'īl'den ki (5) ḫazīnedārı idi, emvāl-i[4316] ḫazīneyi su'āl itdi. Ḫˇāce (6) İsma'īl eyitdi: 'Biň beş yüz ḳıṭ'a[4317] elmās ḫazīnede (7) mevcūddur. Sā'ir cevāhiri aňa

---

[4304] girü maḳarrına İN, NO1 +
[4305] Naẓm İN, NO1: Beyt AN / *Nigâristân*'da Nazm başlığı altında yer almaktadır.
İnsan ömründe mutlu olabilir ki
Temiz huylu olmayı kendisine şiar edinsin
İnsan dünyada mutlu olabilir ki
Kendinden geriye güzel ahlak bıraksın
[4306] زمیدان کسی گوی دولت بود
که پاکیزه خویی شعارش بود
سعادت کسی پایدار روزگار
که خلق نکو پایدارش بود nüshalarda bu şekilde geçmektedir.
[4307] Ve mine'n-nevādir İN, NO1: Ve mine'l-veḳāyi' AN
[4308] bir İN, NO1 +
[4309] urup anı şehīd eyledi. İN, NO1: ḍarb ve şehīd itdi. AN
[4310] Şihābü'd-dīn İN, NO1: Ġıyāṣü'd-dīn AN
[4311] oldı İN, NO1: olmış idi AN
[4312] -ı Hind İN, NO1 +
[4313] cevāhir İN, NO1: aḳmişe AN
[4314] iḥṣā ve İN, NO1 +
[4315] duḫteri ki İN, NO1: duḫterüňe AN
[4316] emvāl-i İN, NO1: andan aḥvāl-i AN
[4317] ḳıṭ'a İN, NO1 +

ḳıyās idüň.’[4318] didi.”

Ve min me’āṯiri’l-şecā‘at: (8) Ḫaberde gelmişdür ki Sulṭān Şihābü’d-dīn Muẓaffer’üň bir ḳızdan[4319] (9) ġayrı evlādı yoġ idi. Ol eclden ġılmān cem‘ine sa‘y (10) idüp niçe biň Türkī ġulāmı bende[4320] şekline peyvend itdi. (11) Niçe kerre dir idi[4321] ki “Eger pādişāhlaruň niçe evlādı var ise (12) benüm daḫi[4322] bu ḳadar biň evlādum vardur. Benüm nāmuma cihānı ṭutsalar gerekdür.” (13) Muḥaṣṣal-ı kelām ol ġulāmlaruň nicesi[4323] şehīd olduḳdan ṣoňra (14) mertebe-i salṭanata irişdiler. Ġaznī’de ve memālik-i Hind’de pādişāh (15) oldılar. Ol cümleden biri Tācü’d-dīn Yılduz Ġaznī’de (16) ve[4324] Nāṣırü’d-dīn Ḫˇāce Mültān’da ve Ūcce’de ve Ḳuṭbü’d-dīn (17) İlibek[4325] **[NO1 130a]** Dehlī’de ve eydürler ki Muḥammed Baḫtiyār, sulṭānuň mülāzımlarınuň[4326] **[İN 144b]** (1) eşbehi idi. Sulṭān şehīd olduḳdan[4327] ṣoňra Ḳuṭbü’d-dīn (2) Aybek’e tevessül idüp şol ḳadar muḳarrebi oldı[4328] ki maḥsūd-ı ‘ālem (3) olup herkes anı ḳatl itmege heves[4329] itdiler. İttifāḳ bir (4) def‘a sulṭānuň ḥużūrında anı kemāl-i şecā‘atle medḥ itdiler. (5) Anlaruň ḫod[4330] ġarażı ol idi ki anuň vücūdın ifnā ideler ve eyitdiler ki: (6) “Fīl ile cenk itmege da‘vā ider.” Sulṭāna bu söz ġarīb (7) gelüp andan su’āl eyledi. Ol daḫi ġayret ü ḥamiyyet ile[4331] inkār (8) idemeyüp[4332] “Ne‘am” didi. Lā-cerem birgün ḫavāṣṣ u ‘avām cem‘ olmışdı. (9) İḫżār itdiler bir beyāż[4333] fīl ki ol gün mest olmışdı.[4334] (10) Şöyle ki fīlbānlar andan ḥaẕer[4335] iderler idi. Muḥammed Bāḫtiyār emr-i sulṭānla[4336] (11) cenge ḥāżır olup dāmen[4337] der-miyān idüp eline gürz-i girān[4338] (12) alup ol fīlüň ḫorṭumuna

[4318] Sā’ir cevāhiri aňa ḳıyās idüň.’ İN, NO1: Ve sā’ir cevāhiri aňa göre ḳıyās eyleň.’ AN
[4319] bir ḳızdan İN, NO1: birden AN
[4320] bende İN, NO1 +
[4321] dir idi İN, NO1: söylerdi AN
[4322] var ise benüm daḫi İN, NO1: vardur benüm de AN
[4323] Muḥaṣṣal-ı kelām ol ġulāmlaruň nicesi İN, NO1: Niçesi sulṭān AN
[4324] Ol cümleden biri Tācü’d-dīn Yılduz Ġaznī’de ve İN, NO1: Tācü’d-dīn belde-i Ġaznī’de AN
[4325] الى بك İN, NO1: اى بيك AN
[4326] mülāzımlarınuň İN, NO1: mülāzımlarından AN
[4327] şehīd olduḳdan İN, NO1: irtiḥāl itdükden AN
[4328] muḳarribi oldı İN, NO1: teḳarrub itdi AN
[4329] heves İN, NO1: ḳaṣd AN
[4330] ḫod İN, NO1 +
[4331] ġayret ü ḥamiyyet ile İN, NO1: ġayret-i cāhiliyyet AN
[4332] idemeyüp İN, NO1: itmege cür’et itmeyüp AN
[4333] İḫżār itdiler bir beyāż İN, NO1: Bir aḳ AN
[4334] Anı iḫżār itdiler. AN +
[4335] fīlbānlar andan ḥaẕer İN: fīlbān andan ḥaẕer NO1: fīlbānlar andan ḫavf AN
[4336] emr-i sulṭānla İN, NO1 +
[4337] dāmen İN, NO1: etek AN
[4338] -i girān İN, NO1 +

bir gürz-i girān ile[4339] ḍarb itdi ki (13) fīl feryād[4340] idüp öñünden ḳaçdı. Ḥāżırān[4341] belki ḥāsidān (14) barmaḳ[4342] ışırup taḥsīn ve āferīn didiler ve[4343] sulṭān ve sā'ir (15) a'yān üzerine emvāl-i bī-pāyān niṯār eylediler.[4344] **[AN 82b]** Ol mālı belki (16) yanında olanı daḫi Baḫtiyār ol maḥalde[4345] ḥāżır olanlara ḳısmet (17) itdi.[4346]

Temṯīl: Eydürler ki Behrām-ı Gūr'uñ ki ḫāṭırı Hindüstān **[İN 145a]** (1) teferrücine meyl eyledi. Ol vilāyetüñ ahālīsi anda kemāl-i şecā'at (2) görüp ol vilāyetüñ ḥākimine andan bir şemme i'lām itdiler. Ḳażā-yı (3) İlāhī ol vilāyetde **[NO1 130b]** bir fīl[4347] olup yolı ṭutmışdı. Niçe bahādırlar[4348] (4) anuñ def'ine mübāşeret idüp pāymāl-i fīl fenā oldılar. (5) Behrām[4349] bu kelāmı istimā' idicek 'ırḳ-ı ḥamiyyeti ḥarekete gelüp[4350] (6) ol diyāra müteveccih oldı.[4351] Pādişāh anuñ evṣāfın muḳaddemā[4352] (7) istimā' itmişdi. Bir mu'temed kimesneyi ol ṭarafa irsāl itdi. (8) Tā kim keyfiyyet-i aḥvāli müşāhede ide. Pes[4353] ol şaḫṣ bir aġaca (9) çıḳup naẓar eyledi. Çünkim Behrām ol fīlüñ cengine müteveccih (10) olmışdı,[4354] ol fīl Behrām'ı gördi, heybet ile üzerine ḥamle (11) itdi. Behrām bir oḳ atup oḳ[4355] fīlüñ alnına şöyle ḍoḳundı ki (12) tā yelegine degin[4356] ḳarār eyledi.

El-ḳıṣṣa: Ol şecā'at-şi'ār[4357] atından (13) inüp piyāde oldı daḫi[4358] ol fīl üzerine sürdi. Eliyle (14) ḫorṭumunı ṭutup çeküp fīli iki dizi üstine yıḳdı. (15) Derḥāl[4359] tīġ-ı cān-sitānla başın kesüp ol vilāyeti anuñ (16) şerrinden ḫalāṣ itdi ve nāẓır olan ṣaġīr

---

[4339] -i girān ile İN, NO1 +
[4340] ki fīl feryād İN, NO1: fīl daḫi feryād u fiġān AN
[4341] Ḥāżırān İN, NO1: Cümle ḥāżırān ve AN
[4342] -ların AN +
[4343] ve āferīn didiler ve İN, NO1: oḳudılar AN
[4344] Cümle AN +
[4345] yanında olanı daḫi Baḫtiyār ol maḥalde İN, NO1: yanından daḫi niçe nesne ziyāde idüp AN
[4346] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[4347] 'āṣī AN +
[4348] bahādırlar İN, NO1: bahādır kimesneler AN
[4349] daḫi AN +
[4350] idicek 'ırḳ-ı ḥamiyyeti ḥarekete gelüp İN, NO1: idüp 'ırḳ-ı ġayreti ḥarekete geldi ve AN
[4351] oldı. İN, NO1: itdi. AN
[4352] muḳaddemā İN, NO1 +
[4353] Pes İN, NO1 +
[4354] Çünkim Behrām ol fīlüñ cengine müteveccih olmışdı. İN, NO1: Çün AN
[4355] atup oḳ İN, NO1: pertāv idüp ol AN
[4356] ḍoḳundı ki tā yelegine degin İN, NO1: ḍarb itdi ki yelegine dek AN
[4357] şi'ār İN, NO1: āṯār AN
[4358] daḫi İN, NO1: ve AN
[4359] ṭutup çeküp fīli iki dizi üstine yıḳdı. Derḥāl İN, NO1: çeküp dizi üzerine indürüp AN

ü kebīr ve civān u pīr (17) aňa taḥsīn-i belīġ itdiler.[4360]

Fer‘-i Mülūk-i Ġūriyān:[4361] Ṭā’ife-i Ġūriyān[4362] **[İN 145b]** (1) beş neferdür. Müddet-i mülkleri beş yüz ḳırḳ beşden[4363] altı yüz doḳuz senesinüň (2) şuhūrına dek cem‘an[4364] altmış dört yıldur. Bu minvāl üzre ki *evvel* (3) ‘Alāü’d-dīn Ḥasen bin Ḥüseyin bin Sām’dur ki aňa *Cihānsūz* dirler.[4365] (4) Altı yıl pādişāh oldı. **[NO1 131a]** *İkinci* Seyfü’d-dīn Muḥammed bin ‘Alāü’d-dīn’dür, (5) yedi yıl pādişāh[4366] oldı. *Üçünci* Sulṭān Ġıyāṡü’d-dīn (6) Muḥammed bin Ḥüseyin bin Sām’dur. Müddet-i salṭanatı ḳırḳ yıldur.[4367] (7) *Dördünci* Şihābü’d-dīn Muẓaffer’dür, pādişāhluġı dört yıldur.[4368] (8) *Beşinci* Sulṭān Maḥmūd bin Ġıyāṡü’d-dīn’dür pādişāhluġı yedi yıldur.[4369]

(9) **Ve min nevādiri’l-aḥkām:**[4370] Ba‘ż-ı tevārīḫde masṭūrdur ki Büveyh bin Ḳubād (10) Ḫüsrev ki selāṭīn-i Deylem’üň pederidür. Behrām-ı Gūr ecdādından[4371] Kiyākelīs (11) Deylemān ḳaryesinde[4372] sākin idi. Eyyāmını ġāyet faḳr u felāketle (12) geçürür idi. Şöyle ki hiçbir nesneye mālik degül idi ve ol (13) eyyāmda ḫātūnı daḫi vefāt idüp her ṭarafdan ḫayl-i ġumūm hücūm eyledi. (14)[4373] ومن العصمه ان لاتقدر Birgün def‘-i ġam içün Şehriyār bin (15) Rüstem’üň **[AN 83a]** menziline vardı ki ol mezbūrı sevüp şefḳat iderler idi.[4374] (16) Anda bir şaḫṣ gördi ki[4375] ‘ilm-i nücūmdan ḫaberdār idi[4376] ve ta‘bīr-i rü’yā daḫi (17) eyler idi. Büveyh aňa teveccüh idüp eyitdi: “Rü’yāda şöyle müşāhede **[İN 146a]** (1) itdüm ki ẕekerüm başından bir āteş ẓuhūr idüp ‘ālemi ṭutdı. Pertevi (2) āsumāna yetdi. Andan üç ḳısım oldı ve cümle ḫalḳ aňa teveccüh idüp[4377] (3)

[4360] başın kesüp ol vilāyeti anuň şerrinden ḫalāṣ itdi. İN, NO1: başını iki şaḳḳ eyledi ve ol bisātı anuň ıżṭırābından ḫalāṣ eyledi. AN
[4361] Fer‘-i Mülūk-i Ġūriyān İN: Fürū‘ Mülūk-i Ġūriyān NO1: Fürū‘-ı Selāṭīn-i Ġūr AN
[4362] Ṭā’ife-i Ġūriyān İN, NO1 +
[4363] beşden İN, NO1: beş senesinden AN
[4364] cem‘an İN, NO1 +
[4365] dirler. İN: laḳab vaż‘ itmişlerdür. NO1: dirler idi. AN
[4366] pādişāh İN, NO1: ḥākim AN
[4367] Müddet-i salṭanatı ḳırḳ yıldur. İN, NO1: ki ḳırḳ yıl ḥükm eyledi. AN
[4368] pādişāhluġı dört yıldur. İN: …. senedür. NO1: dört yıl pādişāh oldı. AN
[4369] -’dür, pādişāhluġı yedi yıldur. İN, NO1: yedi yıl ḥükm eyledi. AN
[4370] Ve min nevādiri’l-aḥkām İN, NO1: Ve min netāyici’l-rü’yā AN
[4371] ecdādından İN, NO1: aḥfādından AN
[4372] ḳaryesinde İN, NO1: ḳaryesinden idi ki anda AN
[4373] Bir şeye güç yetirememek korunmuşluktan ileri gelir.
[4374] iderler idi. İN: iderdi NO1: eylerler idi. AN
[4375] ol şaḫṣ AN +
[4376] idi İN, NO1 +
[4377] idüp İN, NO1 +

şefā‘at ṭaleb eyledi.”[4378] Mu‘abbir eyitdi: “Bu ġarīb vāḳı‘adur. Tā sen (4) **[NO1 131b]** baña bir nesne virmeyesin, ben bu rü’yāyı[4379] ta‘bīr itmezem.” didi.[4380] Büveyh (5) iẓhār-ı iflās itdi. Bir nev‘le ki mu‘abbir aña teraḥḥum itdi ve[4381] eyitdi: (6) “Şöyle ma‘lūm oldı ki senüñ üç[4382] veledüñ vardur. Anlar salṭanata (7) irişürler. Şöyle ki miṯlleri olmaz. Vażī‘ ü şerīf cümle aña[4383] iṭā‘at (8) iderler.” Büveyh anı laṭīfe ḥaml itdi ve[4384] oġulları ki ‘Alī ve Ḥasen[4385] (9) ve Aḥmed’dür, anda[4386] ḥāżır idiler.[4387] Eyitdi: “Benüm evlādum[4388] bunlardur. Biz faḳīr kişilerüz, (10) heyhāt ki salṭanata vāṣıl olavüz.” Mu‘abbir ḳavline ışrār gösterdi (11) ve eyitdi: “Anlaruñ velādeti zamānın bilürsüñ delāil-i nücūm ile anı saña (12) tefhīm ideyim.” Büveyh doġdıḳları zamānı ve[4389] sā‘ati beyān itdi. (13) Müneccim bir miḳdār te’emmülden ṣoñra başın ḳaldırup büyük oġlına (14) naẓar itdi ki eyyām-ı devletinde ‘İmādü’d-devle ile mulaḳḳab olmışdı. (15) Anuñ alnın öpüp:[4390] “Evvel bu oġluñ salṭanata irişür.” Ba‘dehu Ḥasen’e (16) baḳdı ki aña Rüknü’d-devle laḳab olsa[4391] gerekdür. Elin başına vaż‘(17) idüp “İkinci bu pādişāh[4392] olur” didi. Andan Aḥmed’i daḫi[4393] būs idüp **[İN 146b]** (1) “Bu daḫi ṣoñra pādişāh olur” didi. “Ol Mu‘izzü’d-devle ile ma‘rūfdur.”[4394]

(2) **Temṯīl:** *Ravżatü’ṣ-Ṣafā*’da getürülmişdür ki Muḥammed Bāḫtiyār ki (3) anuñ aḥvālinden bir şemme Sulṭān Şehābü’d-dīn Ġūr’ı (4) ṣoḥbetinde ẕikr olunmışdur, Hindūstān’a **[NO1 132a]** Rāy-ı kebīr[4395] üzerine (5) leşker çeküp ol vilāyeti anuñ

[4378] -ler AN +
[4379] rü’yāyı İN, NO1: menāmı AN
[4380] didi. İN, NO1 +
[4381] itdi ve İN, NO1: idüp AN
[4382] Şöyle ma‘lum oldı ki senüñ üç İN, NO1: Bu ḫ̃ābdan şöyle ma‘lūm olur ki senüñ AN
[4383] aña İN, NO1: anlara AN
[4384] itdi ve İN, NO1: eyledi AN
[4385] Ḥasen İN, NO1: Ḥüseyin AN
[4386] anda İN, NO1: anlar da ol vaḳtde AN
[4387] Büveyh AN +
[4388] evlādum İN, NO1: evlādlarum işte AN
[4389] zamānı ve İN, NO1 +
[4390] olmışdı. Anuñ alnın öpüp İN, NO1: olsa gerekdür ve öpdi eyitdi AN
[4391] olsa İN, NO1: itse AN
[4392] bu pādişāh İN, NO1: şāh bu AN
[4393] daḫi İN, NO1 +
[4394] “Ol Mu‘izzü’d-devle ile ma‘rūfdur.” İN: “Mu‘izzü’d-devle …. NO1: “Bu daḫi Mu‘izzü’d-devle dimek ile ma‘rūf olur” didi. AN
[4395] olunmışdur, Hindüstān’a Rāy-ı kebīr İN, NO1: olunmış idi, Rāy-ı Lekmīz AN

elinden aldı. Rāy-ı kebīr[4396] (6) seksen yıl[4397] vilāyet-i Bahār'da salṭanat itdi.[4398] Bu ḥikāyenüñ (7) aṣlı oldur ki çünkim Rāy-ı kebīrüñ anasından[4399] āṩār-ı vaż'-ı ḥaml (8) ẓāhir oldı,[4400] müneccimler ṭaleb idüp sa'd ü naḥs sā'ati gördiler. (9) Cümle müneccimīn[4401] ittifāḳ itdiler ki eger[4402] bu sā'atde tevellüd iderse (10) nikbete düşer,[4403] idbār-ı şeḳāvete **[AN 83b]** giriftār olur. Ammā iki sā'atden (11) ṣoñra ḏoġsa müstaḳil pādişāh olur. Bu muḳābil[4404] üzre ol (12) ḫātūna emr itdiler iki ökçesin ferce vaż'[4405] ide, tā kim iki (13) sā'ate dek eglene. Vāḳı'a ol ḫātūn ġayret idüp[4406] iki sā'ate dek (14) ṣabr idüp vaż'-ı ḥaml itmedi. Ammā üçünci sā'atde vaż'-ı ḥaml (15) idince māderi fevt oldı. Ṣoñra Rāy-ı[4407] meẕkūr salṭanata irişdi (16) ve 'adl ü dāda sa'y idüp 'aṭālar ve iḥsānlar ider idi ve hergiz (17) biñ altundan eksik 'aṭā itmez idi.

Ve mine'l-veḳāyi': Eydürler ki Mākān'uñ **[İN 147a]** (1) istīlāsı zamānında ki Gīlān'da iḫvān-ı meẕkūr anuñ mülāzemetinde (2) olup andan ṣoñraki Asfār bin Şīrūye aña ġalebe idüp yerine (3) cülūs itdi. Anlar kemā-kān anlaruñ[4408] ḫıdmetinde oldılar. Asfār[4409] (4) üç yüz on beş senesinde Ḳarāmiṭa fedāyīlerinüñ[4410] elinde (5) şehīd oldı. Merdāvenc bin Ziyād ki Ḳābūs bin Şemşīr'üñ (6) 'ammisi idi, Asfār'uñ **[NO1 132b]** yerine cülūs eyledi ve ol[4411] Gīlān (7) ve Ṭaberistān mülkine[4412] ḳanā'at itmeyüp Rey'den tā Buḫārā'ya[4413] varınca (8) żabt eyledi[4414] ve taṣarruf eyledi[4415] ki sā'ir büldānı daḫi ḫuṣūṣa (9) Hemedān'ı daḫi ele getüre.[4416] Aña bināen çoḳ ḳıtāl[4417] vāḳı'

[4396] kebīr İN, NO1. Lekmīz AN
[4397] yıl İN, NO1: sene AN
[4398] itdi. İN, NO1: sürdi. AN
[4399] Rāy-ı kebīrüñ anasından İN, NO1: Lekmīn'üñ anasında AN
[4400] ẓāhir oldı. İN, NO1: var idi. AN
[4401] Cümle müneccimīn İN, NO1: Cümlesi AN
[4402] eger İN, NO1 +
[4403] nikbete düşer İN, NO1: iden ġāyetde nikbeti olup AN
[4404] muḳābil İN, NO1: ḳavl AN
[4405] ferce vaż' İN, NO1: 'użvına vaż' AN
[4406] ol ḫātūn ġayret idüp İN, NO1 +
[4407] itmedi. Ammā üçünci sā'atde vaż'-ı ḥaml idince māderi fevt oldı. Ṣoñra Rāy-ı İN, NO1: itdi velākin māderi vefāt eyledi ve daḫi rāvī-i AN
[4408] anlaruñ İN, NO1: anuñ AN
[4409] daḫi AN +
[4410] Ḳarāmiṭa fedāyīlerinüñ İN, NO1: fedāyīlerüñ ki Ḳarāmiṭa'dan idi, anlaruñ AN
[4411] eyledi ve ol İN, NO1: itdi ve daḫi AN
[4412] mülkine İN, NO1: mülklerine AN
[4413] Buḫārā'ya İN, NO1: Zencān'a AN
[4414] eyledi İN, NO1 +
[4415] ve ḳaṣd itdi AN +
[4416] ḫuṣūṣa Hemedān'ı daḫi ele getüre. İN, NO1: ele getüre ḫuṣūṣa ki Hemedān'ı. AN
[4417] ḳıtāl İN, NO1: ḳatl AN

oldı. Şöyle (10) eydürler[4418] ki: "İki yük ibrişīm şalvār bendi[4419] maḳtūllerden cem' (11) olundı[4420] ve evlād-ı Büveyh düstūr-ı sābıḳ üzre anuň mülāzemetinde (12) s̱ābit oldılar. Anları bir cemā'atle Kerḥ'e irsāl idüp kendi Iṣfahān'a (13) gitdi ve Muẓaffer Yāḳūt ki Muḳtedir-i 'Abbāsī ṭarafından anda ḥākim (14) idi, andan firār idüp Şīrāz'a pederi yanına vardı[4421] ve 'aẓīm (15) 'asker ile Merdāvenc üzerine yürüdi. Ṣoňra[4422] maġlūb olup (16) Yāḳūt-ı meẕkūr biň kimesne ile münhezim[4423] olup Lūristān'dan geçer iken (17) yolı[4424] Āl-i Büveyh ordusına uġradı. Anlar ol zamānda üç yüz **[İN 147b]** (1) kimesne idiler. Ekrāddan daḫi[4425] ba'żı kimesneler[4426] ḳarışmış idi. Anlar daḫi (2) üç yüz kimesne[4427] var idi. Ḳażā-yı İlāhī Deylemīlerden bir niçe kimesne[4428] yüz (3) çevirüp Yāḳūt'uň yanına vardılar. Yāḳūt anlara i'timād itmeyüp (4) cevr ü ẓulm ile cümlesin ḳatl eyledi. Lā-cerem ehl-i Deylem anuňla muḳāteleye (5) elbir itdiler. Cenk güni Yāḳūt emr itdi ki piyādeler neft (6) şīşelerine od[4429] urup düşmene ilḳā ideler.[4430] İttifāḳ rūzgār (7) 'adū[4431] ṭarafından esüp āteşi Yāḳūt leşkerine **[NO1 133a]** ḍarb itdi. (8) Bi'ż-żarūrī Yāḳūt ṣınup firār itdi. Evlād-ı Büveyh 'aẓīm **[AN 84a]** (9) ġanīmet ile Şīrāz ṭarafına gitdiler. Ol eyyāmda Merdāvenc[4432] üç yüz (10) yigirmi bir senesinüň şuhūrında ġulāmları elinde ḳatl olunup[4433] (11) 'Alī ibn Büveyh Şīrāz'da salṭanata vāṣıl oldı ve sā'irlerden (12) imtiyāz buldı.[4434]

Ve min nevādiri'l-ittifāḳāt: Çün 'Alī bin Büveyh ya'nī (13) 'İmādü'd-devle ḥākim-i Fārs olup Şīrāz'a geldi, Yāḳūt'uň ḫānesine (14) nüzūl eyledi. Ol maḥalde leşker

[4418] eydürler İN, NO1: eydürdi AN
[4419] ibrişīm şalvār bendi İN, NO1: şalvār bendi ibrişīm AN
[4420] cem' olundı İN, NO1: ḥāṣıl oldı AN
[4421] vardı İN, NO1: geldi AN
[4422] Ṣoňra İN, NO1 +
[4423] münhezim İN, NO1 +
[4424] yolı İN, NO1: yolları AN
[4425] daḫi İN, NO1 +
[4426] daḫi anlara AN +
[4427] kimesne İN, NO1: miḳdārı AN
[4428] kimesne İN, NO1: anlardan AN
[4429] -e od İN, NO1: āteş AN
[4430] ilḳā ideler. İN, NO1: atalar. AN
[4431] 'adū İN, NO1: 'adūlar AN
[4432] meẕkūr AN +
[4433] olunup İN, NO1: olundı AN
[4434] salṭanata vāṣıl oldı ve sā'irlerden imtiyāz buldı. İN, NO1: devlet ü salṭanata vāṣıl oldılar ve sā'irlerinden şeref ve imtiyāz buldılar. AN

ġuluv idüp andan vaẕīfelerin[4435] (15) ve baḫşiş itmesin[4436] ṭaleb itdiler. ‘Alī’nüñ bir[4437] nesnesi yoḳ idi (16) ve seferden küllī meşaḳḳat çekmişdi. Muḥayyer olup ‘acabā[4438] bu ıżṭırābdan (17) ne ṭarīḳle ḫalāṣ müyesser olur diyü arḳası üzerine yatup baḥr-ı[4439] fikre **[İN 148a]** (1) ḍalup cānib-i saḳfḫāneye nigāh ider[4440] idi. Nā-gāh gördi ki (2) bir yılan başını saḳfuñ delüginden çıḳarup aşaġı baḳup (3) yine çekdi. Ol maḥalde ġulāmlardan birḳaç ādemi da‘vet idüp (4) emr eyledi, çıḳup saḳfı mārdan pāk ideler. Ġulāmlar saḳfa (5) çıḳup mārı bulmadılar ammā Yāḳūt’uñ ṣaḳladuġı[4441] yüz ṣandūḳdan (6) ziyāde aḳmişe ve cevāhir ve denāyir buldılar ki anda nihān itmişdi. (7) ‘İmādü’d-devle hezār şükr idüp cümlesin aşaġı **[NO1 133b]** indürtdi ve[4442] murād (8) itdi ki ol aḳmişeden[4443] kendüye ba‘żı ḳaftān kesdüre.[4444] İttifāḳ (9) bir ḫayyāṭı ṭaleb idüp getürdiler. Meger Yāḳūt’uñ derzisi idi ve[4445] bir miḳdār (10) ṣaġır idi. ‘İmādü’d-devle ḫayyāṭı öñüne getürdüp ġulāmlarına[4446] (11) işāret itdi ki ḳumāşın ölçmege bir çöp getürüñ. Ḫayyāt[4447] (12) çöp lafẓını istimā‘ idicek taṣavvur itdi ki kendüyi ḍarb (13) içün ṭaleb ider. Meger aḥvāle[4448] muṭṭali‘ olmışlardur. Hemān ḫayyāṭ (14) feryād idüp eyitdi ki:[4449] “Ey Ḫudāvendigār çöpe ne iḥtiyāc Yāḳūt’uñ (15) bende ḳoduġı mālı on yedi ṣandūḳdur, ziyāde degüldür. Kendi (16) mühriyle ḍurur.” didi. ‘İmādü’d-devle ḫande idüp

---

[4435] Ol maḥalde leşker ġuluv idüp andan vaẕīfelerin İN, NO1: Leşker andan ‘ulūfe AN
[4436] itmesin İN, NO1 +
[4437] ‘Alī’nüñ bir İN, NO1: Anuñ ḥāżır AN
[4438] olup ‘acabā İN, NO1: oldı ve daḫi AN
[4439] baḥr-ı İN, NO1: deryā-yı AN
[4440] ḍalup cānib-i saḳfḫāneye nigāh ider İN, NO1: ḍalmış AN
[4441] gördi ki bir yılan başını saḳfuñ delüginden çıḳarup aşaġı baḳup yine çekdi. Ol maḥalde ġulāmlardan birḳaç ādemi da‘vet idüp emr eyledi. Çıḳup saḳfı mārdan pāk ideler. Ġulāmlar saḳfa çıḳup mārı bulmadılar ammā Yāḳūt’uñ ṣaḳladuġı İN, NO1: ṭavandan bir yılan baş çıḳardı. Ol menzilden çıḳup emr itdi ki çıḳup saḳfını pāk ideler ve ol saḳfa çıḳılduḳda aṣlā mārdan bir eṣer bulunmayup ammā ol saḳfda AN
[4442] denāyir buldılar ki anda nihān itmişdi. ‘İmādü’d-devle hezār şükr idüp cümlesin aşaġı indürtdi ve İN, NO1: derāhīm ve denānīr ki Yāḳūt anda iki saḳfuñ māb eyninde ṣaḳlanmış idi, buldılar. ‘İmādü’d-devle AN
[4443] aḳmişeden İN, NO1: gün ol esbābdan AN
[4444] kesdüre. İN, NO1: dikdüre. AN
[4445] idüp getürdiler. Meger Yāḳūt’uñ derzisi idi ve İN: idüp …. Yāḳūt’uñ derzibaşısı idi ve NO1: eyledi ki AN
[4446] ‘İmādü’d-devle ḫayyāṭı öñüne getürdüp ġulāmlarına İN, NO1: Evvel-i vehlede istimā‘ itmez idi. ‘İmādü’d-devle ḫayyāṭuñ ṣāgirdine AN
[4447] ḳumāşın ölçmege bir çöp getürüñ. Ḫayyāt İN, NO1: ölçmege çöp getüre. AN
[4448] istimā‘ idicek taṣavvur itdi ki kendüyi ḍarb içün ṭaleb ider. Meger aḥvāle İN, NO1: işitdükde taṣavvur itdi ki kendüde ṣaḳlanan māla AN
[4449] Hemān ḫayyāṭ feryād idüp eyitdi ki İN, NO1: Aña işkence itmek isterler ṣanup eyitdi AN

ḥāżırān[4450] ta‘accüb (17) idüp ol mālı andan ḳabż itdiler.[4451]

Temṯīl: Bir vaḳt ki **[İN 148b]** (1) Barāḳ Ḫān ki Çaġatāy bin Cengiz Ḫān neslinden idi, Baḳıla Ḳaan (2) nām kimesne ‘iṣyān itdügi eclden ‘aẓīm ‘asker Ḫoten cānibine (3) irsāl itdi. ‘Askerden biri bir ḫāneye girüp bir ḳırlanġıç (4) yuvasına oḳ urup bozılup yere düşicek andan (5) bir dāne incü şeklinde ṭaş düşüp yuvalanup ṣu ḳuyusına (6) gitdi. Ḥerīf ol düşen ṭaşı incü ṣanup ḳuyuya girdi.[4452] (7) Ḳuyunuň içinde biň yüz kīse buldı ve yine ol eyyāmda[4453] (8) Moġollar bir eski büyük aġaca atların baġla**[NO1 134a]**mışlar idi, nā-gāh bir (9) gice atları biribiriyle çekişüp ol aġacı yıḳdılar.[4454] Çünkim gelüp (10) baḳdılar., aġacuň içinde ve altında elli biň kīse altun (11) buldılar.[4455] **[AN 84b]**

Ve min netāyici’r-rü’yā: Eydürler ki Yāḳūt, ‘İmādü’d-devle[4456] cenginde (12) maġlūb olup firār idicek Baġdād’a gidüp Dārü’l-Ḫilāfe’ye (13) vāṣıl oldı. Muḳtedir-i ‘Abbāsī ‘aẓīm ‘asker ile serdār[4457] ḳoşup (14) ‘İmādü’d-devle üstine[4458] gönderdi. Ol daḫi ḫaber alup[4459] ‘askerin (15) tertīb eyledi ve Fīrūz’dan[4460] mevżi‘de mülāḳāt idüp yüz güne (16) ḳarīb[4461] cenk oldı. Ṭūl-i müddetden herkes kesel üzre oldı.[4462] (17) ‘İmādü’d-devle fikr itdi ki eger birgün[4463] daḫi fetḥ müyesser olmaz ise **[İN 149a]** (1) münhezim ola.[4464] İttifāḳ ol gice vāḳı‘asında gördi ki Fīrūze (2) nām raḫşına süvār olmış. Çünki bir miḳdār gitdi, aña (3) beşāretler[4465] itdiler ki düşman[4466] münhezim oldı.

[4450] çöpe ne iḥtiyāc Yāḳūt’uň bende ḳoduġı mālı on yedi ṣanduḳdur ziyāde degüldür. Kendi mühriyle durur.” didi. ‘İmādü’d-devle ḫande idüp ḥāżırān İN, NO1: bendeye çöp urmaġa ne ḥācet, bendeňüzde Yāḳūt’uň on yedi ṣandūḳa mālları vardur. ‘İmādü’d-devle güldi ve ḥāżırān cümlesi AN

[4451] andan ḳabż itdiler. İN, NO1: daḫi aldılar. AN

[4452] urup bozılup yere düşicek andan bir dāne incü şeklinde ṭaş düşüp yuvalanup ṣu ḳuyusına gitdi. Ḥerīf ol düşen ṭaşı incü ṣanup ḳuyuya girdi. İN, NO1: atup ol yuvayı bozup yere düşdi ve andan bir ‘aẓīm incü yere düşdi ve ol incü yuvalanup bir ḳuyuya düşdi. Aňa bināen Moġollular ol ḳuyuyı açup içine girdiler ve AN

[4453] buldı ve yine ol eyyāmda İN, NO1: altun buldılar ve hem ol demde AN

[4454] yıḳdılar. İN, NO1: ḳopardılar. AN

[4455] baḳdılar. Aġacuň içinde ve altında elli biň kīse altun buldılar. İN, NO1: ol aġacı iki şaḳḳ olmış buldılar, ol aġacuň içinde ve altında altı biň kīse buldılar. Cümlesi altun idi. AN

[4456] ‘İmādü’d-devle İN, NO1: ‘İmādü’d-devle’nüň AN

[4457] ‘asker ile serdār İN, NO1: leşker AN

[4458] üstüne İN, NO1: üzerine AN

[4459] cümle AN +

[4460] eyledi ve Fīrūz’dan İN, NO1: idüp ḥāżır oldı. Fīrūz nām AN

[4461] yüz güne ḳarīb İN, NO1: yüz gün miḳdārı AN

[4462] kesel üzre oldı. İN, NO1: keselān üzre olup AN

[4463] birgün İN, NO1: bugün AN

[4464] ola. İN, AN: olmaḳ muḳarrerdür. NO1

[4465] -ler İN, NO1 +

[4466] düşman İN, NO1: ‘adū AN

Uyanup bu menāmdan (4) küllī ḳuvvet-i ḳalb ḥāṣıl itdi. ‘Ale’s-seḥer ol raḫṣa[4467] süvār oldı. (5) Bir miḳdār gidicek[4468] Fīrūze bir ḫātem buldı. Anı daḫi fīrūzluḳ (6) ‘alāmeti ṭutup “Fīrūz ile Yāḳūt’a ġālib olmaḳ müyesserdür inşā’a’llāhu (7) te‘ālā” didi. Bu eṣnāda ḫaber irişdi ki ‘Arab ‘askeri firār (8) idüp[4469] cemī‘-i māl ü esbāblarını yerlerinde bıraḳmışlar.[4470] Varup (9) **[NO1 134b]** ‘aẓīm ġanīmet ellerine girdi.

Ve mine’l-veḳāyi‘: Eydürler ki üç yüz (10) yigirmi üç[4471] senesinde Mu‘izzü’d-devle Aḥmed bin Büveyh büyük birāderi (11) ‘İmādü’d-devle emriyle Kīrmān’uň feṭḥine[4472] ‘azīmet eyledi. Emīr ‘Alī bin İlyās (12) ol eṭrāfuň vālīsi idi, muḥāṣara eyledi. Menḳūldür ki Emīr ‘Alī-i meẕkūr (13) hergün merdāne cenkler ider idi[4473] ve merdānelik gösterür idi.[4474] Gice (14) olıcaḳ merdümlük idüp Deyālime ‘askerine envā‘-ı ṭa‘āmlar gönderir (15) idi. Anlar eyitdi:[4475] “Eger dost isek cenge sebeb nedür (16) ve eger düşman isek bu żiyāfetüň aṣlı nedür?”[4476] Cevāb virüp (17) eyitdi: “Gündüz olıcaḳ ġayret ü ḥamiyyet ecliyçün cenk iderüm. **[İN 149b]** (1) Şeb-i ġarībān gelür, elime gelen[4477] nān-pāreyi beẕl iderem.” Mu‘izzü’d-devle (2) bu sözden[4478] ḫac[î]l oldı. Ol şehrden gidüp Ḫūristān’a vardı. (3) Anı feṭḥ idüp Baġdād’a yöneldi. Üç yüz otuz beş (4) senesinde[4479] Müstekfī-i ‘Abbāsī ṭav‘an ve kerhan enāmuň zimām-ı (5) iḫtiyārın anuň ḳabża-i taṣarrufına teslīm eyledi.[4480] Ol daḫi ḳā‘ide-i (6) ‘adl ü dādı Baġdād’da bünyād idüp esās-ı ehl-i[4481] fesādı (7) ḳam‘ u ḳal‘ itmege sa‘y itdi.[4482] Ol eṣnāda emr itdi ki mesācid (8) ü me‘ābid ḳapusında **[NO1 135a]** yazdılar [4483] لعن الله على الظالمين لآل محمد *ṣallallāhu* (9) *te‘ālā ‘aleyhi ve ‘aleyhim ecma‘īn sellem* **[AN 85a]** ve eyyām-ı ‘āşūrāda (10) taġrīb-i İmām Ḥüseyin itmeġi ol vaż‘ itdi.[4484]

[4467] ‘İmādü’d-devle AN +
[4468] gidicek İN, AN: gitdi gidicek NO1
[4469] lākin AN +
[4470] bıraḳmışlar. İN, NO1: bıraġup gitmişler ‘İmādü’d-devle ‘askeri ile AN
[4471] üç İN, NO1: iki AN
[4472] feṭḥine İN, NO1: teshirine AN
[4473] ider idi İN, NO1: idüp ve ziyādesiyle AN
[4474] ve daḫi AN +
[4475] -ler AN +
[4476] mezbūr daḫi AN +
[4477] gelen İN, AN: giren NO1
[4478] ziyādesiyle AN +
[4479] senesinde İN, NO1: senesinüň şuhūrında AN +
[4480] teslīm eyledi. İN, NO1: virdi. AN
[4481] ehl-i İN, NO1: ‘inād u AN
[4482] sa‘y itdi İN, NO1: ziyādesiyle sa‘y eyledi ve AN
[4483] Âl-i Muhammed aleyhisselam’a zulmedenlere Allah lanet etsin.
[4484] itdi. İN, NO1: eyledi. AN

Ve min me'āṣiri't-tevfīḳ: (11) *Ḳıvāmü'l-Mülkī* tārīḫinde meẕkūrdur ki ʻAḍudü'd-devle cāriyelerinden (12) biri mülāzımlarından biriyle başın ḳoşdı.[4485] İttifāḳ ol şaḫṣ (13) birgün şikāra gitmişdi. Eṣnā-yı şikārda bir rūbāh görüp[4486] (14) ardına düşdi. Ol dilkü[4487] bir delüge girdi. Ol kimesne (15) daḫi dilkünüñ[4488] ardınca ṣoḳuldı. Giderek bir dehlīze duş olup (16) içeri girdi.[4489] Āḫirinde bir ḫāne buldı,[4490] küpler ile ḍolmış ve[4491] küpler (17) içinde[4492] altun ve gümüş ve cevāhir-i nefīse ile māl-ā-māl gördi.[4493] **[İN 150a]** (1) Bir miḳdār andan alup ḳapusını bend idüp gitdi. Ṣoñr māl-ā-māl a (2) maḥbūbesinüñ riʻāyet-i ḫāṭırında[4494] āṣār-ı keremi ẓuhūra getürüp (3) ol derāhim ü denāyiri maʻṣūḳasına ḫarc eyledi. Çün (4) cāriye[4495] anuñ ḫarcını vüsʻinden ziyāde gördi, istīlā-yı muḥabbet (5) vaḳtinde andan keyfiyyet-i aḥvāli[4496] suʼāl itdi. Āḫir mübālaġadan (6) ṣoñra sırrı cāriyeye söyledi. Cāriye bu sırrı[4497] pādişāha taḳarrübe (7) vesīle fehm idüp birgün[4498] pādişāhuñ ḥuẓūrında ʻarż[4499] idüp (8) eyitdi: "Pādişāhum egerçi[4500] ʻuḳūbete müstaḥiḳḳam ammā pādişāhuma[4501] **[NO1 135b]** münāsib (9) ve nāfiʻ olan ḫuṣūṣı[4502] kitmān-ı nān u nemeke[4503] muvāfıḳ degildür añlarum.[4504] Eger (10) pādişāh benüm ḳanumdan geçerse[4505] beyān ideyim."[4506] ʻAḍudü'd-devle[4507] (11) anuñ

[4485] başın ḳoşdı. İN, NO1: başı ḫoş oldı. AN
[4486] Rūbāh görüp İN, NO1: dilkünüñ AN
[4487] daḫi AN +
[4488] dilkünüñ İN, NO1: anuñ AN
[4489] duş olup içeri girdi. İN, NO1: uġradı. Gördi ki AN
[4490] buldı İN, NO1: vardur ki AN
[4491] cümle AN +
[4492] içinde İN, NO1 +
[4493] gördi. İN, NO1 +
[4494] bend idüp gitdi. Ṣoñra maḥbūbesinüñ riʻāyet-i ḫāṭırında İN, NO1: yapup żabṭ eyledi. Baʻdehu maḥbūbesi riʻāyetinde AN
[4495] getürüp ol derāhim ü denāyiri maʻṣūḳasına ḫarc eyledi. Çün cāriye İN, NO1: irişdürdi ve dirhem ü dīnār īṣārında taḳṣīr itmedi maʻṣūḳa. Çün AN
[4496] daḫi AN +
[4497] itdi. Āḫir (nice +NO1) mübālaġadan ṣoñra sırrı cāriyeye söyledi. Cāriye bu sırrı İN, NO1: eyledi. Mübālaġa-i ʻaẓīmeden ṣoñra ol sırra āgāh eyledi ve bu ṭarīḳi AN
[4498] birgün İN, NO1 +
[4499] ḥuẓūrında ʻarż İN, NO1: ḥalvetinde ʻarż-ı ḥāl AN
[4500] egerçi İN, NO1 +
[4501] pādişāha İN, NO1: pādişāhıma AN
[4502] ḫuṣūṣi İN, NO1: şey AN
[4503] bir vechle AN +
[4504] añlarum. İN, NO1: ve AN
[4505] cümle AN +
[4506] didi ve AN +
[4507] daḫi +

ḳalbini emānla muṭma'in eyledi. Pes[4508] cāriye mācerāyı pādişāha[4509] (12) beyān[4510] idicek pādişāh[4511] eyitdi: "Bir nevbet daḫi gelicek[4512] (13) ol şaḫṣdan iltimās eyle ki seni ol maḥalle getüre[4513] ve sen (14) destmāl ile kāġıd pāreleri götürüp yola ṣaç yüri (15) tā yol ma'lūm ola."[4514] El-kıssa emīr ḫavāṣṣından bir cemā'at ile (16) anlaruñ ardına düşüp[4515] ḳoca dilkü gibi anları ol maḥalde şikār eyledi.[4516] (17) Ol şaḫṣ pādişāhı[4517] göricek serāsime oldı. **[İN 150b]** (1) Emīr anı mekārim-i aḫlāḳ ile tesliye idüp ol cāriyeyi bir miḳdār (2) māl ile aña hibe idüp ḫazīne dilde taṣavvur olunmaz māla mālik (3) olup[4518] ḫayrāt u ḥasenāta ṣarf eyledi. Ol māldandur[4519] (4) şol ḳubbe-i laṭīfe vü münīfe-i pür-envār. Ḥażret-i Emīrü'l-Mü'minīn (5) 'Alī bin Ebī Ṭālib[4520] *raḍıyallāhu te'ālā 'anh* ve sā'ir 'imārātınuñ (6) ḥaddi yoḳdur.

Ve min nevādiri't-tedābīr: Hem tārīḫ-i mezbūrda masṭūrdur ki (7) murād itdi ki selāṭīn-i 'Acem ki sābıḳda gelmişlerdür anlar[4521] gibi ḳayāṣıra-i (8) Rūm'ı taḫt-ı taṣarrufına[4522] ala. Bu bābda tedbīr idüp tüccārdan bir (9) ṣāḥib-i re'y ve ehl-i naẓar kimesneye **[NO1 136a]** bir miḳdār nuḳūd ve cevāhir virüp[4523] **[AN 85b]** (10) ḫāṭırında olan nesneyi[4524] aña ta'līm itdi. Ol tācir[4525] Rūm (11) ṭarafına[4526] varup ḳayṣerüñ ve umerāsınuñ ḫāṭırların[4527] tuḥaf ü hedāyāyla[4528] (12) ḫoş eyledi ve ḳalblerin kendüye imāle eyledi.[4529] Bir müddetden ṣoñra (13) muḳarrebānuñ vesīlesiyle sulṭāna 'arż

[4508] Pes İN, NO1: ve AN
[4509] pādişāha İN, NO1 +
[4510] beyān İN, AN: 'arż NO1
[4511] pādişāh İN, NO1: emīr AN
[4512] "Bir nevbet daḫi gelicek İN, NO1 +
[4513] ol maḥalle getüre İN, NO1: oraya iletsün AN
[4514] götürüp yola ṣaç yüri tā yol ma'lūm ola." İN, NO1: alup yola ṣaçaraḳ yüri." AN
[4515] ardına düşüp İN, NO1: ardından AN
[4516] maḥalde şikār eyledi. İN, NO1: mekānda ṣayd eyledi ve AN
[4517] pādişāhı İN, NO1: daḫi emīri AN
[4518] cāriyeyi bir miḳdār māl ile aña hibe idüp ḫazīne dilde taṣavvur olunmaz māla mālik olup İN, NO1: cāriye ile ol māldan bir miḳdār hibe idüp ve bu miḳdār mālı ele getürüp AN
[4519] Ol māldandur İN, NO1: Andandur AN
[4520] kerrema'llāhu veche ve AN +
[4521] ki sābıḳda gelmişlerdür anlar İN, NO1 +
[4522] taṣarrufına İN, NO1: ḥükūmetine AN
[4523] cevāhir virüp İN, NO1: cevāhirden bir nesne virüp AN
[4524] daḫi AN +
[4525] daḫi AN +
[4526] ṭarafına İN, NO1: cānibine AN
[4527] ḫāṭırların İN, NO1: ḫavāṭırın AN
[4528] tamām AN +
[4529] kendüye imāle eyledi. İN, NO1: ele getürdi. AN

itdi.[4530] “İsterem ki bu ḳayṣerüñ (14) taḫtunda bir deyr bünyād[4531] idem. Bir mekān ta‘yīn buyuralar.” Pes ḳayṣer[4532] (15) aña bir ḫarābe yer ta‘yīn eyledi. Ṣoñra ol bāzergān kendüye virilen (16) ṭomarı bir demir ṣanduḳ içine ḳoyup ol ḫarābede defn eyledi. (17) Andan ṣoñra ol ḫarābe yeri ‘imāret içün esāsın ḳazdurmaġa **[İN 151a]** (1) mübāşeret idüp birḳaç zirā‘ ḳarılduḳda[4533] nā-gāh ol medfūn (2) olan ṣandūḳ ve[4534] ṭomar ẓāhir oldı. Ḳazanlar anı defīne (3) ṣanup ḳayṣer dīvānına varup ‘arż itdiler. Ḳayṣer üzerine gelüp (4) ol ṣanduḳı çıḳarup açup içinde gördi ki āhū (5) derisinde birḳaç Rūmī lüġatle saṭır yazılmış. Ruhbānlara (6) ol saṭırları oḳutdı. Gördi ki yazılmış ki ḥükemā-i Yūnān’dan (7) Eflāṭūn ḥakīm[4535] te’sīrāt-ı nücūmīden ve āṯār-ı felekīden şöyle[4536] ma‘lūm (8) edindi[4537] ki çünkim fülān tārīḫ gele, ‘Aḍudü’d-devle’nüñ vaḳtine (9) muvāfıḳdur.[4538] Fārs’da bir melik ẓāhir ola ki[4539] **[NO1 136b]** İskender-i Ẕü’l-ḳarneyn (10) gibi sulṭān-ı ḫāfıḳīn olur. Düşmanları ḫˇār[4540] ve dostları (11) ma‘mūr ve mesrūr olur ve ol meliküñ vaṣfı böyledür diyü.” (12) ‘Aḍudü’d-devle’nüñ evṣāfı[4541] kitābet olunmış idi. Çün ḳayṣer Rūm ve (13) a‘yān u erkānı[4542] bu mażmūnı ki maḥall-i intibāhdur bildiler, ki ez Rūm[4543] (14) tāciri ṭaleb idüp su’āl itdiler ki: “Senüñ[4544] ‘Aḍudü’d-devle (15) ile āşinālıġuñ var mıdur?” Eyitdi: “Bir miḳdār vardur.” diyüp[4545] (16) anuñ evṣāfın ẕikr itdi. Ṭomarda olan evṣāfa[4546] (17) muvāfıḳ buldılar. Ol dem aña[4547] yalvarup ḳayṣer-

---

[4530] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[4531] ki bu ḳayṣerüñ taḫtunda bir deyr bünyād İN: .. deyr binā NO1: bunda bir mescid binā AN
[4532] Pes ḳayṣer İN, NO1 +
[4533] yer ta‘yīn eyledi. Ṣoñra ol bāzergān kendüye virilen ṭomarı bir demir (mermer NO1) ṣanduḳ içine ḳoyup ol **ḫarābede defn eyledi. Andan ṣoñra ol (-NO1)** ḫarābe yeri ‘imāret içün esāsın ḳazdurmaġa mübāşeret idüp birḳaç zirā‘ ḳarılduḳda İN, NO1: virdiler. Anda maḳṣūd-ı bā-leẕẕāt olan ṭomarı defn itdi. Ba‘dehu ‘imārete şurū‘ eyledi. Esāsı muḥkem olsun içün bir niçe ẕirā‘ yer ḳazdı. AN
[4534] ṣanduḳ ve İN, NO1 +
[4535] ṣanup ḳayṣer dīvānına varup ‘arż itdiler. Ḳayṣer üzerine gelüp ol ṣanduḳı çıḳarup açup içinde gördi ki āhū derisinde birḳaç Rūmī lüġatle saṭır yazılmış. Ruhbānlara ol saṭırları oḳutdı. Gördi ki yazılmış ki ḥükemā-i Yūnān’dan Eflāṭūn ḥakīm İN: …… Eflāṭūn NO1: ẓann idüp dīvāna irişdürdiler ve ḳayṣerüñ naẓarına getürdiler. Birḳaç saṭır Rūmī ḫaṭṭ ile yazılmış eski āhū cildine mażmūnı bu kim “Fülān Ḥakīm-i Yūnānī AN
[4536] şöyle İN, NO1 +
[4537] edindi İN, NO1: itdi AN
[4538] ‘Aḍudü’d-devle’nüñ vaḳtine (9) muvāfıḳdur. İN, NO1 +
[4539] ola ki İN, NO1: olsa gerekdür. AN
[4540] ḫˇār İN, NO1: ḫor AN
[4541] -’nüñ evṣāfı İN, NO1: vaḳtine muvāfıḳ vaḳt ta‘yīn olunmış ve anuñ evṣāfı AN
[4542] ḳayṣer-i Rūm ve a‘yān u erkānı İN, NO1: pādişāhı ve etbā‘ı AN
[4543] ki ez Rūm İN, NO1: ba‘dehu AN
[4544] hīç AN +
[4545] vardur.” diyüp İN, NO1: rābıṭa-i ḳarābet vardur.” didi ve AN
[4546] ẕikr itdi. Ṭomarda olan evṣāfa İN, NO1: ta‘rīf idicek ṭomarda olana AN
[4547] Ol dem aña İN, NO1: ve ol tüccāra AN

i Rūm'uň[4548] bāc ve ḫarācın **[İN 151b]** (1) ve tuḥaf u hedāyāsın elçisiyle 'Aḍudü'd-devle'ye götürüp (2) īṣāl eyleye. Ol tācir daḫi ḳayṣerüň elçisini bāc ü ḫarāc (3) ve hedāyāsıyla alup gidüp Şīrāz'a getürdi. Çünkim yaḳın (4) geldi. 'Aḍudü'd-devle āgāh olup şikāra çıḳdı.[4549] Elçi (5) Serbend emīr nām yerde[4550] 'Aḍudü'd-devle'ye muḳābil olup (6) vaẓīfe irsālini edā idüp[4551] envā'-ı ta'ẓīm ile[4552] vāṣıl (7) oldı. Ol maḥalle bir göl yaḳın idi.[4553] ḳurbaġalar feryāda (8) başlayup cümlesinüň ḫātırın ḫırāş itdiler.[4554] *Şecere-i İlāhiyye*'de (9) masṭūrdur ki ḳurbaġa ḳulaġından āvāz virür. Zīrā ḳulaġında (10) ince deriler vardur. Çaġırduġı vaḳt açılup[4555] hevā doḳunur ṣadā (11) ḥāṣıl olur ve bi'l-cümle 'Aḍudü'd-devle **[NO1 137a]** bir varaḳa yazup (12) bir ġulāmına virdi. Var şol feryād idenlere vir tā kim feryād (13) itmesünler. Bir miḳdār ārām itsünler." didi. Ġulām ḫod vāḳıf-ı (14) esrār idi. Ol maḥalde bir miḳdār baġırsaḳ pāresin bulup (15) bir çöpe geçürüp ol ḳurbaġalar mecma'ına ilḳā eyledi. Faḳīr (16) ḳurbaġalar ol baġırsaḳ pāresin çöp üstünde yılan (17) ṣanup her birisi ḫavfından ḫāmūş oldılar. Ḳayṣer-i Rūm elçisi **[İN 152a]** (1) ḳurbaġalaruň sükūnetini ol ḳāġıd pāresinüň ḫāṣṣsesi (2) ṣanup göňlinden eyitdi: "Bu kişi Ḥażret-i Süleymān gibi[4556] (3) ḥayvānāta daḫi ḥükm ider." El-ḳıṣṣa ol Emīr-i ṣā'ibü't-tedbīr (4) bir re'y-i dil-peẕīr ile öyle[4557] 'aẓīm mülki tesḫīr itdi.

(5) **Eyżan ve mine't-tedbīr:**[4558] Āṯār-ı büldānda meẕkūrdur ki bir tācir vāfir

[4548] ḳayṣer-i Rūm'uň İN, NO1 +
[4549] ve tuḥaf u hedāyāsın elçisiyle 'Aḍudü'd-devle'ye götürüp īṣāl eyleye. Ol tācir daḫi ḳayṣerüň elçisini bāc ü ḫarāc ve hedāyāsıyla alup gidüp Şīrāz'a getürdi. Çünkim yaḳın geldi. 'Aḍudü'd-devle āgāh olup şikāra çıḳdı. İN: …. bāc ü ḫarāc ve tuḥaf hedāyāsını bile alup … āgāh olup şikāra çıḳup ṣayda muḳayyed oldı. NO1: ol diyāruň iletmesine iltimās eylediler ve bi'l-cümle ol tāciri ḳayṣer ṭarafından elçi ile ma'an Şīrāz'a gönderdiler ve ol cānibe vāṣıl olıcaḳ 'Aḍudü'd-devle şikārda bulundı ve AN
[4550] emīr nām yerde İN, NO1: nām mevżi'de AN
[4551] vaẓīfe irsālini edā idüp İN, NO1: vaẓīfe-i risāleti edā idüp emīr AN
[4552] ile İN, NO1: u ri'āyete AN
[4553] ol maḥalle bir göl yaḳın idi. İN: … göl ḳarīb idi. NO1: ḥīnde AN
[4554] itdiler. İN, NO1: eylediler. AN
[4555] vaḳt açılup İN, NO1: gibi açılur AN
[4556] Ve bi'l-cümle 'Aḍdudü'd-devle bir varaḳa yazup bir ġulāmına virdi. Var şol feryād idenlere vir tā kim feryād itmesünler. Bir miḳdār ārām itsünler." didi. Ġulām ḫod vāḳıf-ı esrār idi. Ol maḥalde bir miḳdār baġırsaḳ pāresin bulup bir çöpe geçürüp ol ḳurbaġalar mecma'ına ilḳā eyledi. Faḳīr ḳurbaġalar ol baġırsaḳ pāresin **çöp üstünde (-NO1)** yılan ṣanup her birisi ḫavfinden ḫāmūş oldılar. Ḳayṣer-i Rūm elçisi ḳurbaġalaruň sükūnetini ol ḳāġıd pāresinüň ḫāṣṣsesi ṣanup göňlinden eyitdi: "Bu kişi Ḥażret-i Süleymān gibi İN, NO1: El-ġaraż 'Aḍudü'd-devle bu ma'nāyı fehm idüp ol kāġıd ki anuňla ḳurbaġalar sākin olmaġıçün yazmışlar idi. Mülāzımlardan birini da'vet idüp **[AN 86a]** ol kāġıdı virdi ve eyitdi: "Bunı ṣuya ilḳā eyle." Çünki ṣuya bıraḳdı, ḳurbaġalar fi'l-cümle sākin oldılar ve elçi daḫi göňlünden eyitdi: "Bu kişi Süleymān gibi sā'ir AN
[4557] -i dil-peẕir ile öyle İN, NO1: ile ol AN
[4558] ve mine't-tedbīr İN: ve mine't-tedābīr NO1: mine't-tedbīr AN

(6) māl Gerü Meyāṣıru ḳāḍīsınuň[4559] yanında emanet ḳodı. Gerü Meyāṣıru (7) bir şehrdür ki ‘Aḍudü’d-devle iḥdāṯ itmişdür.[4560] Tācir sefere (8) gidüp bir müddet seferde ḳaldı. Ṣoňra gelüp[4561] ḳāḍīdan (9) emānetini ṭaleb itdi, ḳāḍī[4562] inkār idüp ḫuşūnet (10) ve sefāhat eyledi. Āḫir ol bīçāre[4563] emīre gelüp şikāyet (11) eyledi. ‘Aḍudü’d-devle aňa[4564] raḥm idüp “Birḳaç zamān ṣabr (12) eyle inşāallahu te‘ālā ḫaḳ ẓāhir olur.” didi. Ba‘dehu (13) birgün ta‘ẓīm u tekrīmle ḳāḍīyı da‘vet idüp ḥalvetine (14) getürdi ve eyitdi: **[NO1 137b]** “Evlādum içün[4565] ḫāṭırum müşevveşdür. Zīrā (15) salṭanat ve devlet ber-ḳarār degüldür.[4566] Bir miḳdār māl ki şundan (16) bundan cem‘ itdüm, [4567] ﴿اِنَّمَآ اَمۡوَالُكُمۡ وَاَوۡلَادُكُمۡ فِتۡنَةٌ﴾ ḥasebiyle[4568] (17) ıżṭırābdayım. Maḳṣūdum oldur ki bir miḳdār nesne senüň yanuňda **[İN 152b]** (1) emānet ḳoyam, tā evlādum büyüdükde[4569] anlara ẕaḫīre olsun.[4570] Zīrā (2) senden ġayrı bir mu‘temed kimesne bilmezem. Ammā bu sırrı[4571] ifşā (3) itmeye.[4572] Ḳażā-yı İlāhī ile bir ḥādiṯe ẓuhūr idicek evlādum beyninde[4573] (4) taḳsīm idesin.” Ḳāḍī[4574] bu kelām-ı feraḥ-encāmdan mesrūr (5) olup[4575] sem‘an ve ṭā‘an didi. Ba‘dehu emīr eyitdi: “İmdi[4576] (6) bu yigirmi altunı şimdilik al, bir yer ḥāżır eyle ki üç yüz küp (7) alur ola,[4577] aňa ṣarf eyle. Ḳāḍī ṣādmān olup ol (8) mev‘ūdı kendinüň oldı bildi.[4578] Belki ḳuvvet-i[4579] muḫayyilesinde (9) aňa[4580] maṣraf daḫi buldı.[4581] Bu

[4559] ḳāḍīsınuň İN, NO1: nām ḳażānuň ḳāḍīsı AN
[4560] ol AN +
[4561] Ṣoňra gelüp İN, NO1: Çünkim mürāca‘at idüp AN
[4562] mezbūr AN +
[4563] ve sefāhat eyledi. Āḫir ol bīçāre İN, NO1: eyleyüp sefāhete ḥaml eyledi ve ol bīçāre daḫi AN
[4564] aňa İN, NO1: ol tācire AN
[4565] “Birḳaç zamān ṣabr eyle inşā’l-lahu te‘ālā ḫaḳ ẓāhir olur.” didi. Ba‘dehu birgün ta‘ẓīm ve tekrīmle ḳāḍīyı da‘vet idüp ḥalvetine getürdi ve eyitdi: “Evlādum içün İN, NO1: “Bir iki ay ṣabr eyle, bi-‘ināyeti’llāh ol ḥaḳḳuň ne ise elüňe girür.” didi. Ta‘ẓīm ü tekrīm idüp ol ḳāḍīyı ol vaḳt ḥalvetine getürüp eyitdi: “Evlādumdan ötüri AN
[4566] Zīrā salṭanat ve devlet ber-ḳarār degüldür. İN, NO1 +
[4567] “Ancak mallarınız ve çocuklarınız birer imtihandır.” Tegâbun 64/15. ayetten nâkıs iktibas.
[4568] ġāyet AN +
[4569] tā evlādum büyüdükde İN, NO1 +
[4570] içün. AN +
[4571] Ammā bu sırrı İN: .. sırrı kimesneye söyleme ve NO1: Lākin bu sözi kimesneye AN
[4572] itmeye. İN: eyleme. NO1: itmeyesin didi. AN
[4573] beyninde İN, NO1: mābeyninde ḥaḳ üzre AN
[4574] daḫi AN +
[4575] mesrūr olup İN, NO1: ziyādesiyle mesrūr oldı. AN
[4576] “İmdi İN, NO1 +
[4577] ola, İN, NO1: yer olsun AN
[4578] bildi. İN, NO1: bilüp AN
[4579] ḳuvvet-i İN, NO1 +
[4580] aňa İN, NO1 +
[4581] buldı. İN, NO1: bulup ḫaẓẓ eyledi. AN

tedbīrden ṣoňra tāciri birgün (10) emīr ṭalep idüp eyitdi:[4582] "Var ḳāḍīdan emānetiňi[4583] iste. (11) Eger 'inād iderse di[4584] ki şimden ṣoňra ṣabra[4585] ṭāḳatüm ḳalmadı (12) Yarın emīre[4586] şikāyet iderem ve başuňa 'aẕīm ġavġā getürürem." (13) Çünkim tācir bu üslūb üzre[4587] taḳrīr-i merām itdi, ḳāḍī bu (14) kelāmı işidicek[4588] ḫavf itdi ki mebādā bu ḳażiyye emīre irişüp (15) ol **[NO1 138a]** meblaġ-ı ma'hūdı baňa emānet ḳomaḳdan fāriġ ola diyüp (16) emānetin ol tācire teslīm itdi.[4589] Çünkim bu ḫaber emīrüň (17) sem'ine irişdi, ḳāḍīyı[4590] ma'zūl idüp teşhīr itdi[4591] **[İN 153a]** (1) ve Gerü Meyaṣıru ḳāḍīsınuň ḫıyānetiyle ḍarb-ı meṣel olunur idi.

(2) **Ve min bedāyi'i'l-veḳāyi':** Eydürler[4592] ki Faḫrü'd-devle bin Rüknü'd-devle (3) üzerine birāderi Mü'eyyedü'd-devle ḫurūc idüp 'asker çekdi. (4) Faḫrü'd-devle andan ḫavf idüp Cürcān vālīsi olan (5) Ḳābūs bin Semkīr'e varup penāh idindi. Mü'eyyedü'd-devle (6) Cürcān'a 'asker çeküp ol maḥalde Ḳābūs ve Faḫrü'd-devle (7) ḳaçup Ḫorāsān gitdiler[4593] ve Mülūk-i Āl-i Sāmān yanında rūzgār (8) geçürdiler. Faḫrü'd-devle üç yıla ḳarīb vilāyetinden cüdā oldı.[4594] (9) Tā kim kevkeb-i iḳbāli derece-i idbārdan evc-i 'izz ü sa'ādete (10) irişdi, 'Aḍudü'd-devle ki kūçek birāderi[4595] idi (11) ve muḥarrik-i fitne ol idi. [4596]﴿سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِاَخيكَ﴾ (12) āyet-i kerīmesine muḫālefet idüp bīgānelere uyup[4597] (13) muḫālefet 'alemin ḳaldırup anuň devletin izālede şerīk (14) olmışdı. Üç yüz yetmiş altıncı senesinüň (15) şuhūrında vefāt idüp Mü'eyyedü'd-devle daḫi ol senede (16) vefāt eyledi. Vezīr-i 'adīmü'n-naẕīr ki Ṣāḥib **[NO1 138b]** bin 'İbād (17) nām kimesne idi, Mü'eyyedü'd-devle'nüň vezīri idi ki hiçbir **[İN 153b]** (1) ṣāḥib-i

[4582] birgün emīr ṭaleb idüp eyitdi: İN, NO1: ṭaleb itdi AN
[4583] emānetiňi İN, NO1: vedī'aňı AN
[4584] di İN, NO1: eyit AN
[4585] ṣabra İN, NO1 +
[4586] emīre İN, NO1: emīrüň licāmın ṭutup senden AN
[4587] ḳāḍīya AN +
[4588] bu kelāmı işidicek İN, NO1 +
[4589] ma'hūdı baňa emānet ḳomaḳdan fāriġ ola diyüp emānetin ol tācire teslīm itdi. İN, NO1: ma'hūddan maḥrūm **[AN 86b]** olmaḳ lāzım gele. Hemān emāneti ṣāḥibine teslīm eyledi. AN
[4590] mezbūrı AN +
[4591] itdi İN, NO1: eyledi AN
[4592] Eydürler İN, NO1: Rivāyet olunur AN
[4593] ḳaçup Ḫorāsān'a gitdiler İN, NO1: firār idüp 'azm-i Ḫorāsān itdiler AN
[4594] oldı. İN, NO1: düşdi. AN
[4595] ki kūçek birāderi İN, NO1: kiçi birāderleri AN
[4596] "Kardeşinle seni destekleyeceğiz.." Kasas 28/35. ayetten nâkıs iktibas.
[4597] -e uyup İN: -e varup uyup NO1: ile AN

serīr anuň gibi vezīr-i ṣāḥib-tedbīre mālik olmamışlar idi[4598] (2) ki anuň kelimāt-ı belāġat-āyātıyla[4599] Lebīd ve Saḥbān gibi ‘ulemā-yı (3) ‘arabiyyet ve ma‘ānī-i istişhād iderler idi.[4600] Ve meşhūrdur ki (4) dört yüz deve[4601] kitābların çeker idi ve on sekiz yıl müstaḳil (5) vezāret itmişdür. Üç yüz[4602] senesinüň şuhūrında (6) āḫirete intiḳāl itdi. Eydürler ki[4603] “Tābūtı çıḳduġı vaḳt cemī‘-i (7) a‘yān-ı Deyālime secde idüp ta‘ẓīmen yer öpdiler. Vezīr-i mezbūr (8) çünkim Faḫrü’d-devle’den münāsib ḥükūmetde kimesne[4604] görmedi, (9) Ḫorāsān’dan anı getürüp taḫta geçürdi. Faḫrü’d-devle daḫi (10) on yıl mustaḳil pādişāhlıḳ idüp üç yüz seksen yedi[4605] (11) senesinüň şuhūrında Ṭīrger ḳal‘asında şürb-i şarāb[4606] (12) eṣnāsında ṣıġır eti[4607] kebābına ḫāṭırı meyl idüp birḳaç loḳma (13) ekl itdi.[4608] Üzerine birḳaç dāne üzüm yedi.[4609] Ol ḥīnde (14) mi‘desine bir derd ‘ārıż olup vefāt eyledi.[4610] Ol (15) anda **[AN 87a]** menkūḥası aňa müstevlī olup cümle ḫazīnesini żabṭ (16) itdi. Bir kimesne ḳādir olmadı ki ḫazīneden[4611] kefen iḫrāc ide. (17) Bā-ḫuṣūṣ ol vaḳt üç biň yük[4612] kesilmiş ve kesilmemiş **[İN 154a]** (1) ḳumāş var idi ve sekiz **[NO1 139a]** yüz yetmiş biň ve daḫi seksen (2) iki[4613] biň yük altun ve ḳırḳ biň kerre biň yük[4614] gümüş (3) var idi.[4615] Āḫir kefenini Ṭopraḳ[4616] cāmi‘inüň mütevellīsinden (4) ḳarż alup defn itdiler.

Mışra‘:

ای خداوندان مال الاعتبار الاعتبار[4617]

[4598] ṣāḥib-i tedbīre mālik olmamışlar idi İN: müşterī tedbīre mālik olmamışlardur NO1: ṣāḥibü’t-tedbīr-i ẓuhūr ele girmemiş idi AN
[4599] āyātıyla İN, NO1: āyātında AN
[4600] istişhād iderler idi İN, NO1: istişhādlarında ẕikr iderler AN
[4601] hemān AN +
[4602] İN nüshasında rakamla 382 (٣٨٢) notu satır altına eklenmiştir.
[4603] itdi. Eydürler ki: İN, NO1: eyledi. Rāvī eydür ki: AN
[4604] -de kimesne İN, NO1 +
[4605] -nci AN +
[4606] şurb-ı şarāb İN, NO1: şurb AN
[4607] -nüň AN +
[4608] itdi. İN, NO1: idüp ve AN
[4609] yedi. İN, NO1: yiyüp ve AN
[4610] eyledi. İN: itdi. NO1, AN
[4611] bir AN +
[4612] hemān AN +
[4613] ḳumāş var idi ve sekiz yüz yetmiş biň ve daḫi seksen iki İN, NO1: ḳumāş ve esbāb daḫi doḳsan kerre biň ve sekiz yüz yetmiş biň daḫi seksen AN
[4614] yük İN, NO1: ve sekiz yüz altmış üç biň yedi yüz doḳsan yük AN
[4615] ḫazīnesinde AN +
[4616] Ṭoprak (طپراق) İN, NO1: Ṭaberek (طبرك) AN
[4617] Ey itibar ve hüküm sahibi Allah.

Ve min mekārimi'l-aḫlāḳ: Rivāyet olunur ki çün[4618] Faḫrü'd-devle (6) Mü'eyyedü'd-devle 'askerinüñ ṣadmesinden Ḫorāsān'a fırār (7) idüp Āl-i Sāmān'a ilticā itdi, ol vilāyetden (8) Ḥüsāmü'd-dīn Taşbek ki emīrü'l-umerā idi, Nūḥ bin Manṣūr, (9) Sāmānī'nüñ emriyle 'asker çeküp Cürcān'a vardı. Lākin (10) münhezim olup rücū' itdi. Faḫrü'd-devle anuñ yanında ḳarār (11) itdi, tā kim anı 'Irāḳ'dan ṭaleb idüp salṭanata (12) geçürdiler. Ba'dehu ba'ż-ı ḥāsidler Taşbek ḥaḳḳında Emīr (13) Nūḥ mahżarında şikāyet[4619] idüp nā-sezā kelimāt itdiler. (14) Bi'ż-żarūrī Taşbek Emīr Nūḥ'dan yüz çevirüp Faḫrü'd-devle[4620] (15) yanına vardı. Ol pādişāh-ı ḥaḳ-şināş daḫi anuñ (16) ḳudūminden[4621] ṣafālar idüp dārü'l-emāreye ḳondurdu. Dāri[4622] (17) fāḫir libāslar ve[4623] fırāşlar ile ārāste itdi. Ḫazāyin ü eṭ'ime **[İN 154b]** (1) ve eşribe ve'l-ḥāṣıl[4624] selāṭīne lāzım olan ne var[4625] ise (2) cümlesin aña baġışladı. Andan ṣoñra kendüsi[4626] Rey şehrinde (3) temekkün idüp[4627] **[NO1 139b]** Cürcān'uñ ve Dehistān'uñ ḫarācın anuñ ḫarcına (4) ve maṣrafına[4628] ta'yīn buyurdı ve[4629] dā'imā tuḥaf u hedāyāyla anı yād (5) ider idi. *Terceme-i Yümnī'de* masṭūrdur ki Faḫrü'd-devle Rey'den aña (6) elli biñ miṯḳāl altun ve elli[4630] biñ kerre biñ miṯḳāl gümüş (7) ve beş yüz yük elbise-i fāḫire[4631] ve yüz esb-i 'Arabī ve fā'iḳ[4632] cümle (8) raḫtlarıyla aña irsāl itdi.[4633] Vezīri Ṣāḥib bin 'İyād (9) bu deñlü 'ulüvv-i himmeti var iken anı tebẕīr ve isrāfa ḥaml itdi. (10) Faḫrü'd-devle bu ma'nāyı fehm idüp yüzin[4634] Ṣāḥib bin 'İyād'a (11) ṭutup[4635] eyitdi: "Eger cemī'-i mülk-i mevrūṯum aña virsem (12) anuñ eyligin ve baña olan[4636] ḥūḳuḳınuñ biñde birin edā itmiş (13) olmazam. Cümleden biri ol zamān ki **[AN 87b]**

[4618] Rivāyet olunur ki çün İN, NO1: Getürmüşdür ki çünkim AN
[4619] şikāyet İN, NO1: si'āyed AN
[4620] -'nüñ AN +
[4621] kemāl mertebe AN +
[4622] Dāri İN, NO1: Dürlü dürlü AN
[4623] libāslar ve İN: libāslarla ve NO1
[4624] ve'lḥāṣıl İN, NO1: vü esliḥa ve cemī'-i AN
[4625] olan ne var İN, NO1: ne AN
[4626] Andan ṣoñra kendüsi İN, NO1: ve kendi andan gidüp AN
[4627] idüp İN, NO1: oldı AN
[4628] ḫarcına ve maṣrafına İN: maṣrafına NO1: ḫarc ve meṣārifine AN
[4629] andan AN +
[4630] elli İN, NO1: iki AN
[4631] cinsinden AN +
[4632] fā'iḳ İN, NO1: ḳatır ve AN
[4633] aña irsāl itdi. İN, NO1: irsāl eyledi. AN
[4634] idüp yüzin İN, NO1: itdi ve AN
[4635] ṭutup İN, NO1 +
[4636] baña olan İN, NO1 +

ben Nīşābūr'da idüm. (14) Birāderlerüm beni ṭaleb idüp[4637] mektūb göndermişler ve ilḥāḥda (15) mübālaġa itmişler.[4638] İttifāḳ ol eşnāda anuň 'ammisi oġlı (16) Baḫtiyār nām kimesne 'Aḍudü'd-devle elinde giriftār olmışdı. Benüm (17) ẓann-ı ġālibüm bu idi ki beni anlara vire. Tā kim 'ammisi oġlını ḫalāṣ ide. **[İN 155a]** (1) Ol gice ki beni yār nidāsı ṭaleb itse gerek evhām ve ḫayālātdan (2) ve iẓhār-ı[4639] vesvāsdan gözüme uyḫu girmedi. Ṣabāḥ Taşbek'üň (3) ḳapucısı gelüp iẕnle ve ta'ẓīmle içerü girdi. Ben ḫod (4) kendümden ümīdi **[NO1 140a]** kesmiş idüm. Ḥācib eydür: "Emīr recā (5) ider ki ḳadem-rencīde idüp ḫānesin teşrīf idesiz."[4640] (6) Bundan baňa daḫi ziyāde vehm ġalebe itdi.[4641] El-kıssa müşevveş-i (7) ḫāṭır ile yola düşdüm. Çünkim ḥużūrına vardum, 'ādet-i (8) ḳadīmeden ziyāde ta'ẓīm idüp beni ol daġdaġa ve teşvīşden[4642] (9) emīn eyledi. Tā kim baňa iṭminān-ı ḫāṭır ḥāṣıl oldı (10) ve baňa teveccüh idüp eyitdi: "Ben istedüm[4643] ki birāderleriňüň mektūbın (11) saňa göstermeyem. Ammā çünkim[4644] bu ma'nā sū'-i ẓannı mūcib olur[4645] (12) ve tefriḳa-i ṭaleb lāzım olur,[4646] saňa anı göstermek mühimm göründi." diyüp (13) ṣunıvirdi. Pes[4647] ol mektūba naẓar itdüm. Ba'dehu[4648] and içdi ki (14) "Eger cümle 'Irāḳ mülküňi baňa 'arż itseler senüň bir ḳıluň düşmaňa (15) virmezem[4649] ve eger ecelden emān müyesser[4650] olursa ḳādir olduġum (16) deňlü dürüşem tā kim seni mülk-i mevrūṯuňa irişdürem." didi.[4651] (17) Ve bunuň emṯāli niçe kelimāt[4652] yād idüp baňa[4653] iṭminān-ı küllī[4654] ḥāṣıl **[İN 155b]** (1) oldı. Şimdi yā ṣāḥib niçedür ki bir kimesnenüň sābıḳa-i ma'rifeti (2) ve 'alāḳa-i mü'eddeti yoġ iken bu deňlü luṭf ide.[4655] Benüm ẕimmetümde bu deňlü (3) ḥaḳḳı ṯābit olmış iken bu miḳdār nesne

[4637] idüp İN, NO1: itdiler ve AN
[4638] ve aňa 'aẓīm meblaġ 'arż idüp 'aẓīm yemīnler itmişler. AN +
[4639] iẓhār-ı İN, NO1: efkār-ı AN
[4640] didi. AN +
[4641] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[4642] daġdaġa ve teşvīşden İN, NO1: daġdaġadan AN
[4643] "Ben istedüm İN, NO1: İstemedüm AN
[4644] saňa göstermeyem. Ammā çünkim İN, NO1: gösterem. Ammā AN
[4645] daḫi AN +
[4646] ṭaleb lāzım olur. İN, NO1: ḳalb lāzım gelür. AN
[4647] göründi diyüp ṣunıvirdi. Pes İN, NO1: oldı ve AN
[4648] Ba'dehu İN, NO1 +
[4649] daḫi degişmezem AN: düşmaňa virmezem İN, NO1
[4650] müyesser İN, NO1 +
[4651] didi İN, NO1 +
[4652] -lar AN +
[4653] daḫi AN +
[4654] küllī İN, NO1: ḳalb-i küllī AN
[4655] ide İN, NO1: idüp ve AN

ile mükāfāt çoḳ mıdur? (4) Bā-vücūd mükāfāta ḳudretüm var. Kendümi ḥaḳ-şināslar i‘dādında (5) iderüm” didi. Āḫir Taşbek Cürcān’da ‘aẓīm ṭā‘ūn (6) olup ṭā‘ūndan āḫirete **[NO1 140b]** intiḳāl itdi.[4656]

Temṯīl: Ba‘ż-ı (7) tevārīḫde daḫi[4657] masṭūrdur ki ‘Abdullāh bin Süleymān bin Veheb (8) eyitdi: “Birgün Sāmire’de pederüm ḫıdmetinde dīvānda oṭurmışdum. (9) Aḥmed bin Ḫālid-i Ṣayrafī-i kātib daḫil oldı. Çünkim pederüm anı (10) gördi, yerinden ḳalḳup kendi yerine anı geçürdi ve cemī‘ (11) işinden ferāġat idüp ta‘ẓīmle muṣāḥabet itdi.[4658] (12) Gitmege teveccüh idicek tekrīmle anı gönderdi, gitdi ve beni aṣḥābla[4659] (13) bir miḳdār gönderdi. Gitmege emr itdi. Cümleye andan **[AN 88a]** ḥayret ḥāṣıl (14) oldı. Pederüm firāsetle anı fehm idüp şol[4660] ḳadar ṣabr (15) itdi ki[4661] tenhālıḳ ḥāṣıl oldı. Baňa eyitdi: ‘Ey oġul bu ta‘ẓīmüň (16) sebebin bilür misin?’ didüm[4662] ‘Bu kimesne bir niçe müddet (17) ‘āmil-i Mıṣr idi. Āḫir anı ma‘zūl idüp ol ḫıdmeti baňa **[İN 156a]** (1) ḥavāle itdiler. Ben daḫi[4663] çün Mıṣr’a irişdüm ve anuň aḥvālini (2) tefaḥḥuṣ eyledüm, aṣlā bir kimesneden anuň kemligini istimā‘ itmedüm.[4664] (3) Vech ile ilzām[4665] idecek bir nesnesin bulmadum. Āḫir (4) anı ḫalvetüme ṭaleb idüp:[4666] ‘Niçün bu iki yılda[4667] ḫalīfeye bir defter (5) yazup irsāl itmedüň ki bir miḳdār ḫaracı cem‘den ziyāde (6) idüp bize bir ekl idecek nesne ḳomayasın? Tā kim benüm (7) elümden[4668] ḫalāṣ olasın.’[4669] Ol eyitdi: ‘Ḥāşā ki ben (8) ḫıyānet idem.’ Her ne ḳadar ki tehdīd itdüm[4670] fā’ide olmadı.[4671] Āḫir andan (9) **[NO1 141a]** rencīde olup şetm itdüm ve ḥabs eyledüm.[4672] Bir niçe zamān (10) ḥabsde ḳaldı.” El-kıssa bu ḳażiyyeden[4673] kimesnenüň ḫaberi

---

[4656] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[4657] daḫi İN, NO1 +
[4658] -ler AN +
[4659] aṣḥābla İN, NO1: daḫi AN
[4660] idüp şol İN, NO1: eyledi. Ol AN
[4661] itdi ki İN, NO1: eyledi kibir miḳdār AN
[4662] didüm İN, NO1: ve AN
[4663] Ben daḫi İN, NO1 +
[4664] Hīçbir AN +
[4665] ilzām İN, NO1: iltizām AN
[4666] eyitdüm AN +
[4667] yılda İN, NO1: senede AN
[4668] benüm elümden İN, NO1: bizüm elimüzden AN
[4669] didüm. AN +
[4670] aṣlā AN +
[4671] olmadı. İN, NO1: itmedi. AN
[4672] itdüm ve ḥabs eyledüm İN, NO1: idüp ve ḥabs itdüm AN
[4673] ḳaṭ‘a AN +

olmayup (11) kimseye sırrın fāş[4674] itmedi. Şol zamāna dek ki baňa bir kāġıd (12) yazup benümle mülāḳāt murād itmiş. Anı ḥalvetḫāneme[4675] (13) ṭaleb itdüm. Geldi ve[4676] baňa eyitdi:[4677] Baňa raḥm idecek zamān (14) olmadı mı[4678] tā kim beni bu ‘aẕābdan ḫalāṣ idesin?” Ben eyitdüm: (15) “Tā kim mühimmi görmeyesin[4679] ḫalāṣ olmazsın.”[4680] Evvelki sözin tekrār itdi. (16) Ben anı ḍarb ve ‘aẕābla taḫvīf eyledüm.[4681] Eyitdi: “Elbette baňa[4682] raḥm (17) itmez misün?” Eyitdüm: “Lā vallāhi.” Pes[4683] başından bir varaḳa[4684] çıḳardı. **[İN 156b]** (1) Memhūr būs idüp[4685] baňa virdi.[4686] Naẓar itdüm, Mütevekkil-i ‘Abbāsī’nüň (2) ḫaṭṭıyla yazılmış iki satır. Mażmūnı[4687] benüm ‘azlüm ve anuň naṣbı (3) idi.[4688] Çünkim buňa muṭṭali‘ oldum, az ḳaldı ki bī-hūş olam.”

Li-mü’ellifihi:[4689]

(4) Ḋayanma manṣıba sen bī-behāne

Ki tīr-i ‘adle olmışsın nişāne

(5) Ṣanursun lu‘b idersin manṣıb içre

Saňa manṣıba itmişdür zamāne

(6) **Neṯr:** Ol ḥīnde şehrüň emīri gelüp aṣḥābıyla demürci (7) getürüp anuň bendlerin cümleten[4690] bozdılar. Ben şaşduġımdan (8) öňüne varup iki dizüm üzre oṭurdum. Ol cemā‘at (9) istediler[4691] ki beni ve etbā‘ımı Müvekkiller’e ḥabsle[4692] teslīm idüp (10) ḫānemi[4693] mühürleyeler. **[NO1 141b]** Ol mānī‘ olup göňlümi eline aldı.[4694]

[4674] fāş İN, NO1: ifşā AN
[4675] murād itmiş. Anı ḥalvetḫāneme İN: murād itmiş. Anı ḫalvetime ṭaleb idüp getürdüm NO1: olmaḳ murād eylemiş. Anı ḥalvetüme AN
[4676] Geldi ve İN, NO1 +
[4677] Bu ḳadar zamān oldı AN +
[4678] zamān olmadı mı? İN, NO1: vaḳt gelmedi mi AN
[4679] görmeyesin. İN, NO1: itmeyesin. AN
[4680] olmazsın. İN, NO1: müyesser degüldür. AN
[4681] ol AN +
[4682] baňa İN, NO1 +
[4683] pes İN, NO1: bu def‘a AN
[4684] varaḳa İN, NO1: kāġıd AN
[4685] ol kāġıdı AN +
[4686] Çünkim açup AN +
[4687] yazılmış iki satır mażmūnı İN, NO1: iki satır yazılmış. AN
[4688] idi. İN, NO1 +
[4689] Li-mü’ellifihi İN, NO1: Naẓm li-mü’ellifihi AN
[4690] bendlerin cümleten İN: benlerin alup cümleten NO1: ḳaydın AN
[4691] istediler İN, NO1: diler ki AN
[4692] ḥabsle İN, NO1 +
[4693] ḫānemi İN, NO1: evümi AN
[4694] göňlümi eline aldı. İN, NO1: benüm göňlüm ele alur idi. AN

Ben (11) gayriler ile ṭaşra gitdüm ve hergün ki **[AN 88b]** anı selāmlar[4695] idüm. Ol daḫi (12) baňa gelüp envā‘-ı tuḥaf u hedāyā[4696] getürür idi. Bir aydan ṣoňra (13) eyitdi: “Yā Ebā ‘Abdullāh diler misin ki seni[4697] ḫalīfe mülāzemetine (14) gönderem?”[4698] Eyitdüm: “Ey seyyid luṭf senüňdür.”[4699] Eyitdi: “Ey Ebā (15) ‘Abdullāh[4700] yarın fülān menzildeki bir fersenk yerdür, anda (16) muntaẓır olasız. Tā kim sizüňle mülāḳāt idelüm.” Ve bi’l-cümle yarın[4701] (17) ol mev‘ūd olan menzilde[4702] ‘aẓīm kevkebe ile geldi. Beni alup ḥalvetine **[İN 157a]** (1) iletdi ve eyitdi: “Ma‘zūr buyuruň[4703] ve küstāḫlıġımuza ḳalmaň[4704] (2) dīvān mālından üç biň altun ve benüm ḫāṣ mālumdan beş (3) biň altun[4705] getürdüm. Müte‘alliḳātuňıza emr eyleň, ḳabż itsünler.” (4) didi.[4706] Ben[4707] kemāl-i ḫacāletümden az ḳaldı ki eriyem, ṣu olam. Andan (5) eyitdi: “Sen ki ḫalīfe yanına[4708] varasın. Ḫalīfe ve etbā‘ı senden (6) hedāyā ümīd iderler.[4709] Sen ḫod aṣlā[4710] nesne ḥāżır idemedüň.” (7) Pes ben bir miḳdār tuḥaf ve devāb u ġılmān[4711] ve sā’ir emti‘a-i (8) ecnāsından iḫżār itdüm diyüp defterin baňa virdi. (9) Ol hedāyā daḫi[4712] on biň altundan ziyāde ḳıymet ṭutar idi. (10) Ben anuň destin[4713] būs itdüm. Girü baňa eyitdi: “Bilürem (11) döşenecek bisāṭa[4714] ‘aẓīm meyl idersin.” Ermeniyye’ye ḫaber gönderdüm,[4715] (12) bu eyyāmda peydā olmış[4716] nādirü’l-vuḳū‘ bisāṭlar itdürdüm. Birḳaçı (13) irişdi.[4717]

[4695] anı selāmlar İN, NO1: aňa selām virmege varur AN
[4696] hedāyā İN: hedāyālar AN: hedāyā ile göňlüm ele NO1
[4697] seni İN, NO1 +
[4698] gönderem? İN, NO1: teveccüh idesin? AN
[4699] ol AN +
[4700] “Ey Ebā ‘Abdullāh İN, NO1 +
[4701] yarın İN, NO1 +
[4702] menzilde İN, NO1: gün menzil-i ma‘hūda AN
[4703] buyuruň İN, NO1: ṭut AN
[4704] -ň İN, NO1 +
[4705] altun İN, NO1: filori AN
[4706] eyleň ḳabż itsünler.” didi. İN, NO1: eyle ḳabż eylesünler.” AN
[4707] bu def‘a AN +
[4708] yanına İN, NO1: -ye AN
[4709] -ler. İN, NO1 +
[4710] bir AN +
[4711] idemedüň.” Pes ben bir miḳdār tuḥaf ve devāb u ġılmān İN, NO1: itmedüň.” Tuḥafuň esāmīsin ve devāb u ġulāmān AN
[4712] emti‘a-i ecnāsından iḫżār itdüm diyüp defterin baňa virdi. Ol hedāyā daḫi İN, NO1: ecnāsdan yazup baňa virdi. AN
[4713] destin İN, NO1: elin AN
[4714] bisāṭa İN, NO1: nesneye AN
[4715] gönderdüm İN, NO1: gönderüp AN
[4716] ‘aẓīm AN +
[4717] birḳaçı irişdi. İN, NO1: bir miḳdārı geldi AN

“Ḥālā sizden ötüri **[NO1 142a]** getürdüm, ḳabūl buyuruň.” didi.[4718] (14) Ve’l-ḥāṣıl beni iḥsāna ġarḳ idüp gönderdi. Sen de (15) ey oġul[4719] inṣāf eyle ki bu maḳūle kimesneye iyülükden ve şükr-güzārlıḳdan (16) ġayrı ne itmek[4720] gerekdür ve[4721] bu iḥsānuň ‘öẕrin ne (17) zebānla dimek ḳābildür.

Ve mine’t-tedābīr: Eydürler ki Seyyide zevci Faḫrü’d-devle **[İN 157b]** (1) ḥayātında muṭlaḳu’l-‘inān idi. Vefātından soňra oġlı Mecidü’d-devle (2) eyyāmında ki kiçirek olmaġın eydürler ki[4722] on bir yaşında (3) idi taḫta geçüp[4723] pes cemī‘-i umūr-ı salṭanat aňa muḫtaṣ oldı. (4) Dīvān günlerinde perde ardından cemī‘an umūr-ı külliyye vü cüz’iyyeyi (5) istimā‘ idüp levāzım-ı salṭanatı kemā-yenbaġī gözedür[4724] idi (6) ve eṭrāf-ı mülūke cevāb-ı bā-ṣavāb irsāl ider idi ve cümlesin (7) ḫoş-dil ve ḫoşnūd ider idi. Ol cümleden[4725] Sulṭān (8) Maḥmūd-ı Ġaznevī aňa leşker[4726] çeküp mülkin almaḳ murād idüp[4727] (9) evvel elçi gönderüp[4728] eyitdi: “Ḫuṭbe ve sikke benüm nāmuma olsun (10) ve her yıl[4729] bāc ü ḫarācı mültezim ol ve illā **[AN 89a]** ḥāżır ol ki işte (11) ‘asker ile[4730] irişdüm.” didi. Ol ḫātūn[4731] anuň cevābında yazdı ki (12) “Ol zamān ki[4732] erüm ḥayātda idi, ḫavf ider idüm ki ol sulṭān-ı (13) ‘ālī-şān[4733] bu memleket-i muḫtaṣara yaḫtemil ki ṭama‘ ide. Ammā çünkim vefāt (14) itdi,[4734] ol ḫavfdan[4735] ḫalāṣ oldum ki ol pādişāh-ı ‘ālī-**[NO1 142b]**cāh[4736] (15) ḥażretleri devlet u sa‘ādetle ve kemāl-i firāsetle ma‘lūmlarıdur ki kār-ı (16) cenk Ḥaḳḳ te‘ālānuň irādet ü meşiyyetine rāci‘dür ve ‘āḳıbet-i ḥāl (17) ma‘lūm degüldür. Pes[4737] eger baňa ġālib olasız, bir ‘acūze ‘avrete **[İN**

[4718] didi. İN, NO1 +
[4719] de ey oġul İN, NO1: daḥi AN
[4720] itmek İN, NO1: eylemek AN
[4721] ve İN, NO1 +
[4722] eydürler ki İN, NO1 +
[4723] idi taḫta geçüp İN, NO1: taḫta geçdi. AN
[4724] -ler AN +
[4725] Ol cümleden İN, NO1 +
[4726] leşker İN, AN: ‘asker NO1
[4727] mülkin almaḳ murād idüp İN, NO1 +
[4728] evvel elçi gönderüp İN: evvel elçi gönderdi ve AN
[4729] yıl İN, NO1: sene AN
[4730] işte ‘asker ile İN, NO1 +
[4731] didi. Ol ḫātūn İN, NO1 +
[4732] “Ol zamān ki İN, NO1: Şol zamāndaki benüm AN
[4733] sulṭān ‘ālī-şān İN, NO1: ‘aẕīmü’ş-şān sulṭān AN
[4734] itdi İN, NO1: eyledi AN
[4735] ḫavfdan İN, NO1: daġdaġadan AN
[4736] pādişāh-ı ‘ālī-cāh İN, NO1: sulṭān AN
[4737] Pes İN, NO1 +

158a] (1) ġālib olmış olursız.[4738] Ma‘lūmdur ki ne ḳadar ḳadri ola ammā[4739] eger (2) maġlūb olasız ḳıyāmete degin[4740] ‘ār ol ‘aẕamet-şi‘āruñ (3) ṣaḥīfe-i a‘mālinden[4741] masṭūr olur.”

Beyt:[4742]

Ġırre olma devlete bāḳī (4) degül kār-ı cihān

Gāh ‘izzet gāh ẕillet gāh ẕevḳ u gāh (5) ġam[4743]

Neşr: Lā-cerem ol kelāmdan sulṭān mü’essir olup (6) ol ‘azīmetden fāriġ oldı.[4744]

Ve mine’l-āṣari’l-idbār: Meşhūrdur ki (7) Seyyide ki Faḫrü’d-devle’nüñ anasıdur, ḥāl-i ḥayātında anuñ (8) tedbīri ile melik-i müşeyyed idi. Çünkim vefāt eyledi, ‘ahd-i (9) dilberān gibi az zamānda müteġayyir oldı. Zīrā ümerā ve sipehsālārān (10) her biri da‘vā-yı istiḳlāl idüp ġayrı begenmez olup[4745] āḫara (11) vücūd virmemege başladılar. Çün bunlaruñ iḫtilāli Sulṭān (12) Maḥmūd’uñ sem‘-i şerīfine irişdi, dört yüz yigirmi senesinde (13) ‘Irāḳ’a ‘azm itdi. Mecidü’d-devle bī-devlet ümerāsından (14) şikāyet ḳaṣdıyla sulṭāndan istimdāda[4746] ādem gönderdi. (15) Sulṭān daḫi ‘aẕīm sipāhla ol cānibe serdār[4747] irsāl (16) eyledi. Mecidü’d-devle anlara ḳarşu irişdi.[4748] Ardlarınca Sulṭān (17) Maḥmūd irişdi,[4749] anı **[NO1 143a]** da‘vet eyledi. Bu ḳażiyye Rey şehrine ḳarīb **[İN 158b]** (1) yerde idi. Sulṭānuñ ḥużūrına irişdi,[4750] meclis-i evvelde (2) Mecidü’d-devle’ye ḫiṭāb idüp eyitdi: “Hīç *Tārīḫ-i Ṭaberi* (3) oḳuduñ mı[4751] ve gāhī ṣaṭranç[4752] oynaduñ mı?”[4753] Eyitdi: “Belī.” Sulṭān (4) eyitdi: “Hīç gördüñ mi ve işitdüñ mi iki şāh birbiriyle[4754] bir yerde (5) cem‘ ola?” Mecidü’d-devle[4755] “Ḫayır.” didi.

[4738] olursız. İN, NO1: olur. Ol AN
[4739] ola ammā İN, NO1: vardur ve AN
[4740] olasız ḳıyāmete degin İN, NO1: olursa ḳıyāmete dek AN
[4741] ṣaḥīfe-i a‘mālinden İN, NO1: ṣaḥīfesinde AN
[4742] Beyt İN, NO1: Beyt li-mü’ellifihi AN
[4743] gāh ẕillet gāh ẕevḳ ve gāh ġam İN, NO1: irişür ‘ālemde gāh ẕillet gelür AN
[4744] fāriġ oldı. İN, NO1: ferāġat eyledi. AN
[4745] olup İN, NO1: oldı ve AN
[4746] istimdāda İN, NO1: iltimāsa AN
[4747] serdār İN, NO1 +
[4748] ḳarşu irişdi. İN, NO1: ḳarışdı. AN
[4749] irişdi, İN, NO1: -’a irişüp AN
[4750] irişdi, İN, NO1: irişdükde AN
[4751] oḳuduñ mı İN, NO1: oḳumaduñ mı AN
[4752] ṣaṭranç İN, NO1: saṭranç AN
[4753] oynaduñ mı İN, NO1: oynamaduñ mı AN
[4754] ṣāh birbiriyle İN, NO1: pādişāh AN
[4755] daḫi AN +

Sulṭān eyitdi: "Pes[4756] sen (6) ne idrākle zimām-ı iḫtiyāruñ bir kimesnenüñ eline viresin ki senden (7) ḳavī ola?" Mecidü'd-devle ḫac[î]l olup[4757] nesne söylemege ḳādir olmadı. (8) Sulṭān emr itdi Mecidü'd-devle'yi[4758] ve oġlunı Ġaznī'ye getürdiler (9) ve[4759] ḥabs itdiler.[4760] Ebu'l-fetḥ Bustī bu bābda eydür:[4761] **[AN 89b]**

Şi'r:[4762]

من استعان بغير الله فى طلب

فإنَ ناصره عجز و خذلان[4763][4764]

(11) **Muṭāyebe:** Bir şaḫṣ-ı piyāde yürümekden 'āciz olup yüzin (12) bārgāh-ı[4765] vāhibü'l-'aṭāyāya itdi ki[4766] aña bir merkeb vire. Nāgāh[4767] (13) bir süvār ardından irişüp bir ṭayı var idi ki yürümekden (14) ḳalmışdı. Cebren ve ḳahren ol piyādeye[4768] yükletdi. Ol merd (15) bir miḳdār gidüp eyitdi: "Ey Bār-i Ḫudā ben ḫod rukūb (16) isterdüm[4769] ki aña süvār olam, kendüm merkūb oldum. Ḥāşā (17) ḥażretüñde ġalaṭ olmaz, ben ṭalebde ġalaṭ itmişemdür.

Ve min bedāyi'i'l-āṯār: [İN 159a] (1) *Cāmi'ü'l-Ḥikāyāt*'da masṭūrdur ki: Ṣāḥib-i Tārīḫ-i Deyālime eydür: Arż-ı Rūm[4770] (2) diyārından iki şaḫṣ getürdiler **[NO1 143b]** Nāṣırü'd-devle'nüñ ḥużūrına, arḳaları (3) biribirine bitmiş. Ol vechle ḍonmışlar,[4771] yimeleri ve içmeleri ve (4) uyḫuları biribirine muḫālif idi.[4772] Yigirmi iki yaşında vardılar.

(5) **Temṯīl:**[4773] İbn Cevzī eydür: "İki[4774] yüz elli iki senesinüñ (6) şuhūrında iki

---

[4756] "Pes İN, NO1: ki AN
[4757] bir AN +
[4758] Mecidü'd-devle'yi İN, NO1: ki anı AN
[4759] getürdiler ve İN, NO1: iletüp AN
[4760] itdiler. İN, NO1: eylediler. AN
[4761] eydür: İN, NO1: buyurdı ki AN
[4762] *Nigâristân*'da Arabiyye başlığı altında yer almaktadır.
[4763] فإنَ ناصره ذل و خسران nüshalarda mısra bu şekilde geçmektedir.
[4764] Kim ki talebinde Allah'tan gayrisinden yardım dilerse, onun yardımcısı zillet ve hüsrandır.
[4765] bārgāh-ı İN, NO1: dergāh-ı AN
[4766] itdi ki İN, NO1 +
[4767] Nāgāh İN, NO1 +
[4768] piyādeye İN, NO1: şaḫṣa AN
[4769] ben ḫod rukūb isterdüm İN, NO1: bir ḫod merkūb istedüm AN
[4770] Arż-ı Rūm İN, NO1: Ermen AN
[4771] bitmiş. Ol vechle ḍonmışlar, İN, NO1: yapışmış idi. Lākin AN
[4772] Mezbūrlar AN +
[4773] Temṯīl İN, NO1 +
[4774] İki İN, NO1: Üç AN

şaḫṣ doġdı.[4775] Mi‘deleri biribirine yapışıḳ (7) ve sā’ir a‘żāları müstaḳil idi. Ermen ḥākimi[4776] Nāṣırü’d-devle’ye (8) irsāl eyledi[4777] ve pederleri[4778] bile idi. Birisi[4779] ‘avrete meyl (9) idüp birisi[4780] maḥbūb-ı dost idi. İttifāḳ biri ḫasta (10) olup vefāt itdi.[4781] Birḳaç günden ṣoñra ol fevt olan (11) müte‘affin olup[4782] bed rāyiḥası peydā olup āḫarı ol ‘aẕābla (12) ölüyi bilesince götürüp ṣoñra fevt[4783] oldı.

Ve min nevādiri’l-aḥkām: (13) Eydürler ki Ṣamṣāmü’d-devle’den ṣoñra üç yüz (14) seksen senesinüñ şuhūrında māh-ı ṣaferde[4784] Fārs (15) ve Kirmān ve Ehvāz salṭanatın birāderi Bahāü’d-devle (16) bin ‘Aḍudü’d-devle’de ḳarār eyledi.[4785] Ekṣer-i a‘yān-i Deyālime (17) aña muṭī‘ oldılar. Ammā evlād-ı ‘İzzü’d-devle ḫuṣūṣen Ebū Naṣr **[İN 159b]** (1) serkeşlik itdi[4786] ve ‘asker çeküp Kirmān’a yürüdi. Ebū Ca‘fer (2) bin Üstād Hürmüz ki Bahāü’d-devle[4787] cānibinden anda ḥākim idi, (3) münhezim olup[4788] Ebū Naṣr Ḥırfet ṭarafına teveccüh eyledi. Bahāü’d-devle (4) daḫi Deyālime’den bir cemā‘ate Muvaffaḳ bin İsma‘īl’i serdār (5) **[NO1 144a]** idüp[4789] irsāl eyledi. Muvaffaḳ Ḥırfet şehrine[4790] gelüp (6) Ebū Naṣr’ı anda bulmadı. Ḫaber virdiler ki andan Ebū Naṣr’uñ (7) leşker-gāhına[4791] dek sekiz fersenk yerdür. Hemān[4792] muvaffaḳ (8) sipāhdan üç yüz nāmdār iḫtiyār idüp ta‘cīlen (9) ol ṭarafa[4793] irsāl eyledi. Varup[4794] ol maḥalde andan eṣer (10) bulmadılar. **[AN 90a]** Bi’ż-żarūrī andan[4795] ılġar idüp Muvaffaḳ Ebū Naṣr’a (11) irişdi.[4796] Çünkim nīrān-ı ḳıtāl işti‘āl buldı, Ebū Naṣr’ı (12) kendi leşkerinden

---

[4775] doġdı. İN, NO1 +
[4776] Muṣul ḥākimi AN +
[4777] -ler AN +
[4778] daḫi AN +
[4779] Birisi İN, NO1: Anlaruñ biri AN
[4780] birisi İN, NO1: ve biri daḫi AN
[4781] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[4782] ol fevt olan müte‘affin olup İN, NO1 +
[4783] ‘aẕābla ölüyi bilesince götürüp ṣoñra fevt İN, NO1: ‘aẕāb-ı rūḥ ile rūzgār geçirüp birḳaç günden ṣoñra ol daḫi ol çirkīn rāyiḥadan helāk olup ḫalāṣ AN
[4784] şuhūrında māh-ı ṣaferde İN, NO1: şehr-i ṣaferinde AN
[4785] eyledi. İN, NO1: itdi. AN
[4786] itdi İN, NO1: eyledi AN
[4787] -’nüñ AN +
[4788] olup İN, NO1: oldı AN
[4789] ol cānibe AN +
[4790] şehrine İN, NO1: -’e AN
[4791] Ebū Naṣr’uñ leşker-gāhına İN, NO1: leşker-gāha AN
[4792] yerdür. Hemān İN, NO1: yoldur. AN
[4793] ta‘cīlen ol ṭarafa İN, NO1: ‘acele ile AN
[4794] Varup İN, NO1 +
[4795] andan İN, NO1 +
[4796] Muvaffaḳ Ebū Naṣr’a irişdi. İN, NO1: kendüyi aña irişdürdi. AN

birisi ḳatl idüp[4797] ol fitne şereri (13) munṭafī oldı. Bu vāḳı‘adan evvel bir müneccim Muvaffaḳ’a (14) dimişdi ki “Fülān düşenbe gün[4798] Ebū Naṣr ḳatl olunur.” Ol (15) düşenbeye beş gün ḳalıcaḳ Muvaffaḳ müneccime eyitdi: “İşte[4799] ol (16) didügüñ düşenbe geldi, aṣlā[4800] Ebū Naṣr’dan ḫaber yoḳdur.” Müneccim[4801] (17) ḳavlinde ışrār idüp[4802] eyitdi: “Eger ol gün Ebū Naṣr[4803] ḳatl olunmaz ise **[İN 160a]** (1) anuñ yerine[4804] beni ḳatl eyleñ.” Hem ol gün cenk vāḳı‘ (2) olup Ebū Naṣr ol günde kendü ḳulları elinde[4805] ḳatl olundı.

(3) **Fer‘-i Āl-i Büveyh-i Selāṭīn:**[4806] (4) Bu ṭā’ifeye Deyālime dirler[4807], on yedi neferdür.[4808] Zamān-ı salṭanatları (5) üç yüz yigirmi senesinüñ ẕi’l-ḳa‘desi ibtidāsından (6) dört yüz ḳırḳ sekize[4809] varınca[4810] yüz yigirmi yedi yıl olur. Bu (7) üslūb üzre *Evvelā* ‘İmādü’d-devle ‘Alī bin Büveyh[4811] on (8) **[NO1 144b]**sekiz yıl ve altı ay[4812] pādişāh oldı. *Ṯāniyen*[4813] Rüknü’d-devle (9) Ḥasen bin Büveyh yigirmi yedi buçuḳ yıl pādişāh oldı. (10) *Ṯālisen*[4814] Mu‘izzü’d-devle Aḥmed bin Büveyh[4815] yigirmi bir yıl pādişāh[4816] (11) oldı. *Rābi‘an*[4817] ‘Aḍudü’d-devle bin Rüknü’d-devle otuz (12) dört yıl pādişāh oldı. *Ḫāmisen*[4818] ‘İzzü’d-devle bin (13) Mu‘izzü’d-devle iki buçuḳ yıl pādişāh oldı. Sādisen[4819] (14) Mü’eyyedü’d-devle bin Rüknü’d-devle yedi yıl[4820] pādişāh oldı.[4821] (15)

[4797] Ebū Naṣr’ı kendi **leşkerinden (‘askerinden NO1)** birisi ḳatl idüp İN, NO1: yine kendi ‘askerinden bir kimesne Ebū Naṣr’ı ḳatl eyledi ve AN
[4798] gün İN, NO1 +
[4799] “İşte İN, NO1 +
[4800] aṣlā İN, NO1: lākin AN
[4801] yine AN +
[4802] idüp İN, NO1: eyledi ve AN
[4803] Ebū Naṣr İN, NO1 +
[4804] anuñ yerine İN, NO1 +
[4805] ol günde kendü ḳūlları elinde İN, NO1 +
[4806] Selāṭīn-i Āl-i Büveyh İN, NO1: Āl-i Büveyh-i Selāṭīn AN
[4807] Bu ṭā’ifeye Deyālime dirler İN, NO1: Anlara Deyālime dirler ki AN
[4808] neferdür. İN, NO1: kimesnedür ve AN
[4809] -e İN, NO1: senesine AN
[4810] -dur. AN +
[4811] -’dür ki AN +
[4812] yıl ve altı ay İN, NO1: buçuḳ yıl AN
[4813] Ṯāniyen İN, NO1: İkinci AN
[4814] Ṯālisen pādişāh oldı. İN, NO1: pādişāhlıḳ eyledi AN
[4815] -’dür ki AN +
[4816] pādişāh İN, NO1: ḥākim AN
[4817] Rābi‘en İN, NO1: Dördünci AN
[4818] Ḫāmisen İN, NO1: Beşinci AN
[4819] pādişāh oldı. Sādisen İN, NO1: ḥükūmet eyledi. Altıncı AN
[4820] yıl İN, NO1 +
[4821] pādişāh oldı AN

Sābi‘an[4822] Faḫrü’d-devle bin Rüknü’d-devle on dört yıl[4823] (16) pādişāh oldı. *Şāminen*[4824] Mecidü’d-devle bin Faḫrü’d-devle ve vālidesi (17) otuz bir yıl pādişāh oldılar. *Tāsi‘an* Şerefü’d-dīn[4825] bin ‘Aḍudü’d-devle **[İN 160b]** (1) dört buçuḳ yıl pādişāh oldı. ‘Āşirān[4826] Şamşamü’d-devle (2) bin ‘Aḍudü’d-devle ḍoḳuz ay pādişāh oldı.[4827] *On birinci* (3) Bahāü’d-devle bin ‘Aḍudü’d-devle yigirmi dört yıl üç ay (4) pādişāh[4828] oldı. *On ikinci* Sulṭān Bahāü’d-devle (5) on iki yıl dört yıl dört ay pādişāh[4829] oldı. *On Üçünci* (6) Şerefü’d-dīn bin[4830] Bahāü’d-devle altı yıl iki ay pādişāh (7) oldı.[4831] *On dördünci* Celālü’d-devle bin Bahāü’d-devle (8) yigirmi beş yıl pādişāh oldı.[4832] *On beşinci* ‘İmādü’d-dīni’llāh (9) bin Bahāü’d-devle[4833] yigirmi dört yıl pādişāh oldı. *On* (10) *altıncı* ‘Abdu’l-meliki’r-raḥīm bin ‘İmādü’d-dīn[4834] yedi yıl pādişāh (11) oldı.[4835] *On yedinci* Melik Manṣūr bin ‘İmād[4836] yedi yıl pādişāh oldı.[4837]

(12) **Ve mine’l-veḳāyi‘:** Mervīdür ki **[NO1 145a]** İsrā’īl **[AN 90b]** ve Mīkā’il ve Mūsā (13) ve Peyġu Yūnus biñ evlād-ı Selçuḳ’dur ki Türkmān’dandur. Ba‘ż-ı (14) ehl-i tevārīḫ i‘tiḳādınca otuz üç atadan Efrasiyāb’a çıḳar. (15) Üç yüz yetmiş beşinci senede[4838] kendülerinüñ ve atlarınuñ[4839] keşretine (16) binā’en bilād-ı Türkistān’dan Māverāü’n-nehr’e geldiler. Ol[4840] vilāyetinüñ (17) güzīde otlaḳlarında ve yaylaḳlarında iḳāmet eylediler. Cümle birāderleri **[İN 161a]** (1) içinden[4841] İsrā’īl, Sulṭān Maḥmūd Ġaznevī[4842] mülāzemetine vardı. (2) Birgün[4843] eşnā-yı muṣāḥabetde sulṭān aña eyitdi:

[4822] Sābi‘en İN, NO1: Yedinci AN
[4823] yıl İN, NO1 +
[4824] Şāminen İN, NO1: Sekizinci AN
[4825] pādişāh oldılar. Tāsi‘en Şerefü’d-dīn İN, NO1: ḥākim olmışlardur. Ḍoḳuzuncı Şerefü’d-devle AN
[4826] pādişāh oldı. ‘Āşeran İN, NO1: ḥākim oldı. Onuncı AN
[4827] oldı. İN, NO1: olmışdur. AN
[4828] pādişāh İN, NO1: ḥākim AN
[4829] pādişāh İN, NO1: ḥākim AN
[4830] Şerefü’d-dīn bin İN: Şerefü’d-devle bin AN
[4831] oldı. İN, NO1: olmışdur. AN
[4832] pādişāh oldı. İN, NO1: sulṭānlıḳ eyledi. AN
[4833] ‘İmādü’d-dīni’llāh bin Bahāü’d-devle İN: ‘İmādü’d-düvle bin Bahāü’-devle NO1: ‘İmādü’d-dīni’llāh bin AN
[4834] i’-llāh AN +
[4835] pādişāh oldı. İN, NO1: ḥükūmet eyledi. AN
[4836] -ü’d-dīni’llāh AN +
[4837] oldı. İN, NO1: olmışdur. AN
[4838] senede İN, NO1: senesinde AN
[4839] atlarınuñ İN, NO1: anlar AN
[4840] Ol İN, NO1: Evvelā AN
[4841] birāderleri içinden İN, NO1: birāderlerinden AN
[4842] Ġaznevī İN, NO1 +
[4843] Birgün İN, NO1 +

“Eger (3) ben[4844] leşkere muḥtāc olsam,[4845] ne deňlü ‘asker ile[4846] bize mu‘āvenet iderdiňüz?” (4) İsrā’īl’üň yanında iki oḳ durur idi[4847] ve bir yay bilesince[4848] idi. (5) Hemān bir oḳ alup[4849] sulṭān öňünde ḳodı ve[4850] eyitdi: “Eger (6) bu oḳı bizim ḳabīlemüze gönderesiz[4851] yüz biň süvār[4852] yardıma gelür.” (7) “Yā[4853] daḫi ziyāde lāzım olsa?”[4854] İsrā’īl bir oḳ daḫi (8) çıḳarup[4855] “Bunı daḫi gönderseňüz iki yüz biň süvār gelür.”[4856] (9) Sulṭān eyitdi: “Eger daḫi lāzım[4857] olursa?” İsrā’il[4858] (10) yayını çıḳarup[4859] “Eger bu kemānı[4860] Tūrān’a baňa irsāl idesiz, ne miḳdār[4861] (11) ḫātırıňuz dilerse ‘asker gelür.”[4862] didi. Sulṭan Maḥmūd[4863] anlaruň (12) keşretinden endīşe idüp İsrā’īl’i aḫẕ idüp[4864] Kalencer ḳal‘asında (13) ḥabs eyledi. Yedi yıl ḥabsde **[NO1 145b]** ḳalup fevt oldı.[4865] (14) Ve birāderi Mikā’īl’üň iki oġlı var idi. Birine Ṭuġrul Beg (15) ve birine Çaḳır[4866] Beg derler idi. Pederlerinden ṣoňra ol ḳavmüň (16) serdārı oldılar ve Ceyḥūn’dan geçüp Ḫorāsān’a geldiler.[4867] Sulṭan (17) Mes‘ūd bin Sulṭan Maḥmūd zamānında Ḫorāsān’uň emirü’l-ümerāsı **[İN 161b]** (1) ki Sulṭān Maḥmūd’ı anlaruň cengine ta‘yīn itmişdi, aňa ġālib (2) olup umūr-ı salṭanata ibtidā[4868] ḳıyām itdiler.

Ve mine’l-bedāyi‘: (3) Eydürler ki çün Sulṭan Ṭuġrul Beg ibn Mīkā’īl bin Selçuḳī (4) dört yüz yigirmi doḳuz senesinde Mes‘ūd’uň taḫtına cülūs (5) itdi,[4869]

[4844] ben İN, NO: biz AN
[4845] olsam İN, NO1: olsaḳ AN
[4846] ‘asker ile İN, NO1: kimesne atludan AN
[4847] durur idi İN, NO1 +
[4848] bilesince İN, NO1: var AN
[4849] Hemān bir oḳ alup İN, NO1: Bir oḳ AN
[4850] ḳodı ve İN, NO1: ḳoyup AN
[4851] gönderesiz İN, NO1: irsāl idesiz ki AN
[4852] size AN +
[4853] “Yā İN, NO1: didi. Sulṭān eyitdi: AN
[4854] olsa?” İN, NO1: olursa?” AN
[4855] bir oḳ daḫi çıḳarup İN, NO1: ol bir oḳı daḫi öňüne ḳoyup “Eger AN
[4856] gönderseňüz iki yüz biň süvār gelür.” İN, NO1: irsāl idesiz yüz elli biň atlu gelür.” didi. AN
[4857] lāzım İN, NO1: ziyāde AN
[4858] İsrā’il İN, NO1 +
[4859] sulṭānuň öňünde ḳodı. Eyitdi: AN +
[4860] “Eger bu kemānı İN, AN +
[4861] ile AN +
[4862] gelür.” İN, NO1: ḥāżır olur.” AN
[4863] Maḥmūd İN, NO1 +
[4864] aḫẕ idüp İN, NO1: ṭutdı ve AN
[4865] yıl ḥabsde ḳalup fevt oldı. İN, NO1: sene ḥabs olup anda vefāt eyledi. AN
[4866] Çaḳır İN, NO1: Çaġrı AN
[4867] geldiler. İN, NO1: vardılar. AN
[4868] ibtidā İN, NO1 +
[4869] itdi. İN, NO1: idüp AN

pādişāhlıḳ nāmın urundı, Ḳā'im-i 'Abbāsī'nüñ (6) ḳızın nikāḥla ṭaleb itdi.[4870] Ḳā'im-i 'Abbāsī[4871] küfvi olmamaġla[4872] (7) virmege rāżī olmadı. Pes[4873] sulṭān anı re'y itdi ki (8) kendü vezīri 'Abdu'l-melik bin Ebū Naṣr'ı gönderüp[4874] ḫalīfenüñ (9) mute'alliḳātını taṣarruf-ı emvālden[4875] belki ekṣer-i umūr-ı mülkden men' itdi.[4876] (10) Ḳā'im-i 'Abbāsī daḫi[4877] bi'ż-żarūrī rıżā virdi. Pes[4878] ol vezīr-i (11) ṣāḥib-tedbīr ḫalīfenüñ ḳızını 'aẕīm tecemmül ile Tebrīz'e (12) sulṭānuñ ḥużūrına getürdi. Sulṭān dügün idüp (13) zifāf olmasın Rey'de olmaḳ murād idüp[4879] ol vilāyete (14) varıcaḳ havā **[AN 91a]** ġāyet[4880] ıssı olmaġın i'tidāl-i havā içün (15) Rūdbār ḳaṣrına vardı. Ḳarye-i Ṭancer ḥavālīsinde Sulṭān (16) Ṭuġrul'a[4881] ru'āf ġalebe idüp[4882] aṣlā burnunuñ ḳanı[4883] diñmedi, (17) hīç**[NO1 146a]**bir vechle 'ilāc-peẕīr olmayup[4884] dört yüz elli beş **[İN 162a]** (1) senesi[4885] ramażānınuñ yigirmisine dek ḳan aḳup fevt oldı[4886] (2) ve ol 'arūs yine ḳızoġlan cümle tecemmülātıyla babası yanına[4887] rücū' (3) eyledi.

Beyt:

Çü āḫir ḫāk olursın miḥnet-i dünyāyı n'eylersin

(4) Bugünki ḥālüñe şükr it ġam-ı ferdāyı n'eylersin

Ve mine'l-ittifāḳāt:[4888] (5) Mervīdür ki Sulṭān Alp Arslan'uñ devleti ibtidāsında (6) pederinüñ 'ammisi oġlı Ḳutalmış Ḫān ṭuġyān idüp Süleymān (7) Beg ibn Çaḳır Beg ki[4889] sulṭānuñ velī'ahdı idi, anuñ (8) üzerine ġālib olup[4890] mülküne

---

[4870] itdi. İN, NO1: eyledi. Lākin AN +
[4871] Ḳā'im 'Abbāsī İN, NO1 +
[4872] küfüvi olmamaġla İN, NO1: küfāt olmamaġın AN
[4873] Pes İN, NO1 +
[4874] Naṣr'ı gönderüp İN, NO1: Naṣr gönderdi AN
[4875] emvālden İN, NO1: aḥvālden AN
[4876] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[4877] daḫi İN, NO1 +
[4878] Pes İN, NO1 +
[4879] dügün idüp zifāf olmasın Rey'de olmaḳ murād idüp İN, NO1: dügünün Rey'de olmasın murād eyledi. AN
[4880] ġāyet İN, NO1 +
[4881] Sulṭān Ṭuġrul'a İN, NO1: aña AN
[4882] idüp İN, NO1: itdi. AN
[4883] burnunuñ ḳanı İN, NO1: burnundan ḳan AN
[4884] -peẕīr olmayup İN, NO1: ḳabūl eylemedi. AN
[4885] -'nüñ AN +
[4886] dek ḳan aḳup fevt oldı İN, NO1: degin aḳup vefāt eyledi AN
[4887] cümle tecemmülātıyla babası yanına İN: esbāb-ı tecemmülātıyla … NO1: babasınuñ ḫānesine AN
[4888] İttifāḳ İN, NO1: İttifāḳāt AN
[4889] ibn Çaḳır Beg ki İN, NO1: Ca'fer Beg ki mezbūr AN
[4890] ġālib olup İN, NO1: ḫurūc idüp ġālib oldı ve AN

müstevlī oldı. Lā-cerem (9) sulṭān ‘aẕīm ‘asker[4891] ile anuň üzerine teveccüh eyledi. İki (10) ‘asker biribirine *Damġan* ḥavālīsinde ḳarīb oldılar. Eṣnā-yı (11) cenkde[4892] ittifāḳ Ḳutalmış Ḫān atından düşüp başı bir ṭaşa (12) doḳundı ve beyni burnından geldi ve ol ‘asker sulṭāndan[4893] (13) emān dilediler. Bir[4894] kimesnenüň burnı ḳanamadan fetḥ müyesser oldı.

(14) **Ve mine’l-ġarāib:** Ḫˇāce[4895] Niẓāmü’l-mülk *Veṣāyā*’sında getürmüşdür ki (15) ol senede ki Sulṭān Alp Arslan, Ḳara Alp Arslan’uň[4896] (16) ‘āṣī olduġına bināen Fārs’a ve Kirmān’a ‘azīmet eyledi. Faẓlūyeh (17) nām kimesne ki vilāyet-i Ṭancer’üň vālīsi idi. Sulṭān’a ḫıdmet **[İN 162b]** (1) ve devlet-ḫˇāhlıḳ iẓhār itdügi eclden sulṭān[4897] Fārs’ı aňa (2) tefvīż eyledi. Sulṭān, Kirmān’a vāṣıl olmadın Ḫorāsān (3) cānibine teveccüh eyledi. Ol eṣnāda meẕkūr **[NO1 146b]** Faẓlūyeh Fārs (4) ḳal‘alarından bir muḥkem ḳal‘ada[4898] ḳarār ṭutup ḫazāin ü defāinden (5) ve ḳal‘ada iḥtiyāc olunan ẕeḫāyirden cümlesin ol (6) ḳal‘ada ḥıfẓ eyledi ve ‘asker ve emvālden yanına[4899] ġayr-ı maḥṣūr nesne (7) cem‘ olıcaḳ ṭuġyān ü ‘iṣyān ve küfrān-ı ni‘met sulṭān (8) ḫāṭırında nümāyān[4900] oldı. Çünkim[4901] bi’ż-żarūrī anuň def‘ine[4902] ol (9) cānibe mürāca‘at lāzım oldı,[4903] ol ḥışn-ı ḥaṣīnüň ḥavālīsine (10) irişdiler, sulṭān ve sā’ir erkān-ı devlet ve devlet-ḫˇāhān ki (11) ol ḥiṣāruň aḥvāline muṭṭali‘ idiler, eyitdiler ki: **[AN 91b]** “Hīçbir vechle (12) ol ḳal‘ayı muḥāṣara cā’iz degüldür.”[4904] Zīrā anı cenkle almaḳ müyesser degül (13) idügin[4905] bilürler idi. Ammā eger Faẓlūyeh bir cānibe taḥvīl ide (14) ve ‘askeri ṭaraf-ı āḫire[4906] gide. Cā’izdür ki bu tedbīr ile ve tedrīc ile (15) me’mūl müyesser ola.” Ḫˇāce Niẓāmü’l-mülk eydür:[4907] “Her çend ki te’emmül itdüm, (16) gitmekle gitmemegi

---

[4891] ‘asker İN, NO1: leşker AN
[4892] cenkde İN, NO1: cenk ü cidālde AN
[4893] sulṭāndan İN, NO1 +
[4894] Bir İN, NO1: Hīçbir AN
[4895] Ḫˇāce İN, NO1 +
[4896] Kara Alp Arslan’uň İN, NO1: ki Ḳaraarslan’uň AN
[4897] daḫi AN +
[4898] bir muḥkem ḳal‘ada İN, NO1: birinde AN
[4899] olunan ẕeḫāyirden cümlesin ol ḳal‘ada ḥıfẓ eyledi ve ‘asker ve emvālden yanına İN, NO1: olunandan ol maḥalde cümle ḥıfẓ idüp ‘askerden ve emvālden yanında AN
[4900] nümāyān İN, NO1: leme‘ān AN
[4901] Çünkim İN, NO1 +
[4902] def‘ine İN, NO1: def‘iyçün AN
[4903] Çünkim AN +
[4904] cā’iz degüldür. İN, NO1: -ya cevāz göstermediler. AN
[4905] degül idügin İN, NO1: degüldür AN
[4906] ṭaraf-ı āḫire İN, NO1: bir cānibe AN
[4907] Ben AN +

biribirinden tercīḥ idemedüm. Āḫir kendüme eyitdüm: (17) ‘Çünkim ikisi ‘ale’s-seviyyedür, evlā budur ki sulṭān re’yine tefvīż **[İN 163a]** (1) idem. Aḳall-i fā’ide oldur ki hem rıżāsın ṭaleb itmiş oluram (2) ve eger fā’ide ẓuhūr itmezse mu’āḫeẕ olmazam.” El-kıssa çün ḳal‘ayı (3) muḥāṣara itdük, ahāli-i ḳal‘a kemāl-i istiġnālarından ve ḳal‘anuň muḥkemligine (4) i‘timādlarından[4908] aṣlā ḳal‘adan baş göstermediler ve bir kimesne (5) ẓāhir olmadı. Ben cezm itdüm ki muḥāṣarayı **[NO1 147a]** terk idem ve ḫacāletden (6) daḫi endīşe iderdüm. Pes emr itdi ki sulṭān[4909] memālik-i (7) maḥrūsadan bir yıllıḳ zaḫīre getüreler. Ben daḫi[4910] ol gice[4911] dāma (8) düşmüş balıġa döndüm. Gözüme uyḫu gelmedi.[4912] Āḫir kendüme eyitdüm: (9) “Olacaḳ olur, vesveseye vücūd virme.”

Beyt:

Ġam-ı ferdāyla rencīde (10) olma kār-ı mübhemde[4913]

Ki ferdā ḥālini bilmez kimesne rūzgār içre

(11) **Neṣr:** İrtesi ḳuşluḳ vaḳtinde ḳal‘adan emān feryādı ‘ayyūḳa (12) irişdi. Pes emān virildi, bāc u ḫarāca ḳal‘a ḫalḳı[4914] ta‘ahhüd (13) idüp ẕimmetleriyle aldılar.[4915] Kimse bilmedi ki bunuň sebebi nedür. Ol (14) mülk[4916] ahālīsi müteḫayyir oldı ki bu ḳal‘anuň fetḥi böyle tīz müyesser oldı. (15) Ba‘dehu çünki ol ḳal‘ada sākin olanlardan tefaḫḫuṣ olundı, (16) eyitdiler: “Emān denilen günüň gicesi cemī‘an bıňarlar ve ḥavżlar ḫuşk (17) olup[4917] aṣlā bir ḳaṭre ṣu ḳalmadı. Bi’ż-żarūrī emān dilemek lāzım geldi.”

[İN 163b] (1) **Ve min me’āṣiri’l-iḳbāl:** Eydürler ki Sulṭān Alp Arslan ol (2) seferde ki Kirmān’a müteveccih olmışdı. Anda Ḥākim Ḳādir Şāh nām kimesne (3) idi, birāderi Elçi nām kişiyi laṭīf-zebān ve kārdān (4) olmaġın sulṭāna ḳarşu gönderüp[4918] sulṭānuň göňlüni ḫoş (5) eyleyüp **[AN 92a]** ol cānibe gitmekden fāriġ eyledi[4919] ve

---

[4908] i‘timādlarından İN, NO1: i‘timādlıgından AN
[4909] sulṭān İN, NO1: sā’ir AN
[4910] Ben daḫi İN, NO1 +
[4911] sabāḥa dek AN +
[4912] balıġa döndüm. Gözüme uyḫu gelmedi. İN: balıġa dönüp gözüme uyḫu girmedi. NO1: balıḳ gibi döndüm durdum ve gözüme aṣlā uyḫu girmedi. AN
[4913] -de İN, NO1: -dür AN
[4914] ḳal‘a ḫalḳı İN, NO1 +
[4915] bir AN +
[4916] mülk İN, NO1: melikler AN
[4917] ḫuşk olup İN, NO1: ḳuruyup AN
[4918] gönderüp İN, AN: gönderdi NO1
[4919] fāriġ eyledi İN, NO1: ferāġat itdürdi AN

mevkib-i sulṭān (6) beyābāndan[4920] Ḫorāsān'a 'azm itdiler. Ol rāh-ı bī-pāyānda āsumāndan (7) ġayrı nesne **[NO1 147b]** görünmez idi. Leşkerüñ cümle āb u 'alefleri[4921] telef (8) olup bir nesne[4922] ḳalmadı. Pes bunlar serāsime olup (9) ıżṭırāb-ı aḥvāllerin sulṭāna 'arż eylediler[4923] sulṭān[4924] (10) anlara tesellī virüp[4925] bu kelimeyi irsāl eyledi.

Beyt:

(11) Rızḳ içün fi'l-ḥaḳīḳa ġam yeme kim

ضمّن الله رزق كلّ احد[4926]

(12) **Neşr:** 'Asker daḫi Ḫażret-i Bārī Te'ālā'nuñ luṭfına istinād ve kerem (13) ü 'aẓametine[4927] i'timād idüp ol beyābānı ṭayy idüp bir eski (14) ḳal'aya irişdiler ki dilkülere menzil olmışdı.[4928] Sulṭānda (15) ve 'askerde aşlā bir nesne yoġ idi.[4929] Ol ḳal'ayı arpa ḳuyularıyla[4930] (16) memlū buldılar, cümleye tāze cān geldi. Ammā ḳıllet-i ābdan ġāyet (17) ıżṭırābda idiler. Sulṭān 'askerüñ ıżṭırābından perīşān[4931] **[İN 164a]** (1) olup tenhāsına varup başın açup cenāb-ı kāziyyü'l-hācāta (2) münācāt[4932] eyledi. Ol sā'atde bir bulut peydā olup (3) şol ḳadar yaġmur yaġdı ki cümle 'asker[4933] insān ve ḥayvān sīr-āb (4) olup ẕaḫīre ve ṣuya ġanī oldılar[4934] ve ol fütūḥātı ol ṣāḥib-i (5) sa'ādetüñ kerāmetine delīl aḫẕ itdiler.

Temṡil: Eydürler ki (6) yedi yüz ḋoḳsan bir senesinüñ şuhūrında Yılan yılına[4935] (7) muvāfıḳ Toḫtamış Ḫān Māverāü'n-nehr'e leşker çekdi. Emīr Timur[4936] (8) Gürgān Ḫorāsān'dan anuñ müdāfa'a ve muḳābelesine (9) teveccüh eyledi. Toḳtamış[4937]

[4920] beyābāndan İN, NO1: beyābān cānibinden AN
[4921] 'alefleri İN, NO1: 'alāyıḳları AN
[4922] -leri AN +
[4923] 'arż eylediler İN: 'arż itdiler NO1: irişdürdiler ve AN
[4924] daḫi AN +
[4925] virüp İN, NO1: idüp AN
[4926] Allah her bir ferdin rızkına kefildir.
[4927] 'Asker daḫi Ḫażret-i Bārī Te'ālā'nuñ luṭfına istinād ve kerem ü 'aẓametine İN: 'Asker daḫi Ḫażret-i Ḫaḳ Te'ālā'nuñ keremine istinād ve luṭfuna NO1: 'Asker daḫi Ḫażret-i Bārī Te'ālā'nuñ luṭfına istinād ve kerem ü 'aẓimine ve 'aẓīm-i keremine AN
[4928] ol maḥalde vāṣıl oldılar. AN +
[4929] lākin AN +
[4930] arpa ḳuyularıyla İN, NO1: ṣamān ve arpa ile AN
[4931] 'askerüñ ıżṭırābından perīşān İN, NO1: anlaruñ perīşānlıġından mużṭarib AN
[4932] varup başın açup cenāb-ı kāziyyü'l-hācāta münācāt İN, NO1: dāḫil oldı ve başın açup kāziyyü'l-hācāt ve mufīżü'l-ḫayrāta niyāz AN
[4933] 'asker İN, NO1 +
[4934] ṣuya ġanī oldılar İN, NO1: ṣular buldılar AN
[4935] yılına İN, NO1: iline AN
[4936] Timur İN, NO1 +
[4937] Toḳtamış İN, NO1: Ḫān-ı meẕkūr aña AN

muḳāvemet idemeyüp Deşt-i (10) Ḳıpçaḳ ṭarafına gitdi. Emīr Timur anı su'āl idüp firār itdügin (11) bilicek[4938] İlteşün (التشون) (?) nām mevżi'e degin **[NO1 148a]** teā'kib[4939] eyledi. Çün (12) ol sene ḫasāret-i küllī Moġol ṭā'ifesinden gelmiş idi. (13) Ve Māverāü'n-nehr ḫalḳı ol ṭā'ifeden çoḳ cefā görmişler idi. (14) Erkān-ı devlet ṣavāb gördiler ki Moġolistān ṭarafına (15) teveccüh ideler. Çün Aygınsüri (ایغن سوری) (?) nām yere irişdiler, anda (16) ṣu ḳatı nā-yāb olmaġın leşker küllī 'aẕāb u ıżṭırāb (17) çeküp bi'ż-żarūrī **[AN 92b]** ḳuyular ḳazdılar. Bir miḳdār ṣu ele getürüp **[İN 164b]** (1) yola düşdiler.[4940] İttifāḳ bir yere uġradılar[4941] ki ol vaḳt yaz (2) zamānı ḳatı[4942] ıssı zamān idi. Ol mevżi'de sebze-zār (3) ve ḳarbuz var idi.[4943] Şöyle ki cümle 'asker ve ata kifāyet eyledi.[4944]

(4) **Eyżan:** Hem *Veṣāyā-yı Ḫˇāce Niẓāmü'l-mülk*'[4945]de meẕkūrdur ki (5) dört yüz elli altı senesinde Sulṭān Alp Arslan (6) Rūm cānibine müteveccih olup[4946] Kerḫ ḳal'asınuň ḥavālīsine (7) irişdi.[4947] Sulṭān kendi Rūm'a teveccüh idüp[4948] oġlı (8) Melikşāh'ı Kerḫ ḳal'asınuň fetḥine ta'yīn buyurup alıḳodı.[4949] (9) Ol daḫi fermāna imtiṯāl idüp ḳal'aya teveccüh itdi.[4950] İttifāḳ (10) ehl-i tevārīḫ budur ki ol ḳal'aya mu'ādil bir ḳal'a rūy-ı zemīnde (11) olmaya. Zīrā ġāyetle yüksek ve eṭrāfı bir 'aẓīm ṣu ile muḥīṭ (12) idi.[4951] Ve ol ḳal'aya Meryem-sebḳ dirler idi ve ol diyārun (13) ekṯeriyyā keşīşleri ve ruhbānları anda olurlar idi ve şöyle (14) dirler ki:[4952] "Naṣārānuň ma'bedlerinüň birisi ol idi ve ehl-i Kerḫ'üň (15) ekṯeri naṣārā idi." Çün ol ḳal'aya naẕar itdiler, gördiler ki[4953] (16) süvārlar anuň eṭrāfına **[NO1 148b]** irişmek mümkin degül idi ve piyādeler (17) dīvārına çıḳmaḳ muḥāl idi. Bu sebebden şāhzādeye melālet 'ārıż **[İN**

[4938] Timur anı su'āl idüp firār itdügin bilicek İN, NO1: -i bī-naẕīr anı AN
[4939] degin teā'kib İN, NO1: dek ta'kīb AN
[4940] düşdiler. İN, NO1: revān oldılar. AN
[4941] uġradılar İN, NO1: vardılar AN
[4942] zamānı ḳatı İN, NO1: olmaġın ġāyet AN
[4943] var idi. İN, NO1: buldılar. AN
[4944] ata kifāyet eyledi. İN, NO1: devāb muġtenim oldılar. AN
[4945] Niẓāmü'l-mülk İN, NO1 +
[4946] olup İN, NO1: idüp AN
[4947] -ler. AN +
[4948] teveccüh idüp İN, NO1: gidüp AN
[4949] buyurup alıḳodı İN, NO1: buyurdılar. AN
[4950] ḳal'aya teveccüh itdi. İN, NO1: ol cānibe teveccüh eyledi. AN
[4951] ehl-i tevārīḫ **budur (böyle dir ki NO1)** ki ol ḳal'aya mu'ādil bir ḳal'a rūy-ı zemīnde olmaya. Zīrā ġāyetle yüksek ve eṭrāfı bir 'aẓīm ṣu ile muḥīṭ idi. İN, NO1: ḳal'a fetḥi muḥkem ve yüksek ve eṭrāfın bir sūy-i 'aẓīm iḥāṭa itmiş idi. AN
[4952] ḳavm-i AN +
[4953] itdiler, gördiler ki İN, NO1: idüp iḫtiyāṭ itdiler AN

165a] (1) oldı. Zīrā ol ḳal‘ayı terk itmek[4954] sebeb-i şeyn u ‘ār (2) idi[4955] ve pederinden ‘asker daḫi ṭaleb itmez idi ki[4956] bā‘iṣ-i ḫacālet (3) ü ‘ār ve terk-i ‘arż u vaḳār idi. Bi’ż-żarūrī[4957] cenge şurū‘ (4) idüp bī-ṣemere rücū‘ itmek kemāl-i feżāḥat-ı rūzgārdur idi, (5) bu ḳasāveti çeker iken[4958] Ḥażret-i Ḫˇāce eydür: “Ben eyitdüm ey şāhzāde[4959] (6) ḫāṭır-ı şerīfiñüzi ḫoş ṭutuñ ki selāṭīnüñ mühimmātı sā’ir (7) ḫalḳuñ umūrına[4960] benzemez. Eger anlaruñ[4961] kifāyeti sā’ir[4962] gibi olsa (8) te’yīd-i İlāhī anlaruñ umūrına lāḥıḳ olmasa anlaruñ sā’ir ḫalḳ (9) üzerine rüchānı ẓāhir olmaz idi.”[4963] Ḫulāṣa-i kelām bu maḳūle (10) bir niçe naṣīḥatden ṣoñra esbāb-ı cengi müheyyā ve ālāt-ı ḥarb (11) u ḳıtāli āmāde ve peydā[4964] idüp sallar çatıldı ve birbirine (12) ‘amūdlar[4965] baġlayup bahādır merdler ḳal‘anuñ ḫendeḳin geçmege sa‘y-i belīġ (13) itdiler. Lākin hiçbir fā’ide ḥāṣıl olmadı. Çoḳ mübāriz (14) żāyi‘ oldı ve daḫi şāhzāde benüm ḫaberüm yoġ iken **[AN 93a]** bir miḳdār[4966] cemā‘atle bir burc (15) altına varmış, ḳal‘adan kemendler atup az ḳalmış[4967] bir ḫaṭar-ı (16) ‘aẓīm vāḳı‘[4968] ola. Ammā Ḥaḳḳ Te‘ālā ‘ināyet buyurup (17) ḫalāṣ itmiş.[4969] Bizüm ‘askerimüz ḳal‘adan dönüp ıraḳ yerde **[İN 165b]** (1) ḍurdılar. Çün aḥvāli müşāhede itdüm, baña ḥayret müstevlī (2) oldı. Şöyle ki tedbīrden ḳaldum. Nā-gāh bir **[NO1 149a]** ‘aẓīm yel peydā (3) oldı, ṭūfān ve ẓulumāt ‘ālemi ṭutdı. Ol ḥālde bir muḥkem (4) zelzele oldı güyā ki ḳıyāmet ḳopdı. Ol ḥālet (5) sākin olıcaḳ, ‘ālem rūşen oldı.[4970] Gördük ki ol ḳal‘anuñ (6) cānib-i şarḳīnün dīvārı ḫendeḳe yıḳılmış ḫendeḳ dolmış. (7) Bizüm ‘askerimüz bī-zaḥmet içeri girüp cemī‘-i deyrleri ve kilīsāları (8) āteşe urdılar ve ekṣer-i naṣārā müslimān oldı.

Temṣīl: (9) Tārīḫ-i merḳūmda ya‘nī[4971] tārīḫ-i Rūm’da merḳūmdur ki şol

---

[4954] itmek İN, NO1 +
[4955] idi İN, NO1: -dur AN
[4956] daḫi ṭaleb itmez idi ki İN, NO1: ṭaleb idüp istimdād AN
[4957] ü ‘ār ve terk-i ‘arż u vaḳār idi. Bi’ż-żarūrī İN, NO1: ve terk-i vaḳārdur ve AN
[4958] iken İN, NO1: idi AN
[4959] ey şāhzāde İN, NO1 +
[4960] mühimmātı sā’ir ḫalḳuñ umūrına İN, AN: umūrı sā’ir ḫalḳuñ umūrına ve mühimmātına NO1
[4961] anlaruñ İN, NO1: anlar AN
[4962] nās AN +
[4963] ve ehl-i cihān aña münḳād olmaz idi.” AN +
[4964] ve peydā İN, NO1 +
[4965] çatıldı ve birbirine ‘amūdlar İN, NO1: çatdılar ve ‘amūdları biribirine AN
[4966] miḳdār İN, NO1 +
[4967] ki NO1, AN +
[4968] vāḳı‘ İN, NO1: ẓāhir AN
[4969] itmiş. İN, NO1: eylemiş. AN
[4970] oldı. İN, NO1: olup ḳaraňuluḳ gitdi. AN
[4971] Tārīḫ-i merḳūmda ya‘nī İN, NO1 +

zamān ki (10) Merḥūm Ġāzī Murād bin Orḫan yedi yüz seksen yedi (11) senesinüñ şuhūrında İncügez vilāyetini tesḫīre teveccüh (12) itdi, ol ülkenüñ ḫalḳı[4972] Tunust (تونست) (?) nām ḥiṣārda (13) olurlar idi ve ol ḥiṣāruñ ġāyet muḥkemliginden aña (14) Tengri Yıḳdugı dirler idi. Ḥażret-i pādişāh-ı ‘ālem-penāh[4973] (15) ḫayl ü sipāhla niçe gün ol ḳal‘ayı muḥāṣara eyledi. Çünki (16) aṣlā kārger olmadı, bi’ż-żarūrī terk-i muḥāṣara idüp[4974] (17) kemāl-i te’essüfle rücū‘ itdiler. Birḳaç günden ṣoñra eṣnā-yı ṭarīḳde **[İN 166a]** (1) ol sulṭān-ı ‘aẓīmü’ş-şān bir dıraḫta arḳa virüp kemāl-i ḥayret (2) ile “Ol Tengri yıḳası ḳal‘ayı fetḥ müyesser olmadı!” diyüp (3) tefekkür üzre iken nāgāh mübeşşirler[4975] gelüp ḫaber virdiler ki ḳal‘anuñ (4) bir ṭarafı yıḳılup yer ile berāber oldı. Cümlesi ol ḥāle ta‘accüb (5) idüp Ġāzī Sulṭān Murād, Lālā Şahin nām kimesneyi ki (6) ümerā-yı kibārdan **[NO1 149b]** idi, ol ḳal‘anuñ esīrlerini ve cümle mālını (7) żabṭ itmege[4976] fermān itdi. Mezbūr daḫi ol cānibe ılġar (8) idüp esīr-i keṣīr ve sā’ir[4977] emvāl ki ḥadd-i taḥrīrden bīrūndur, (9) ele getürdiler ve[4978] pādişāhuñ ḥużūrına irişdürdiler.[4979]

Ve mine’l-veḳāyi‘: (10) Eydürler ki vilāyetüñ vālīsi olan Alp Arslan Ḫ̌ārezm (11) vilāyetin tesḫīre ‘azm itdi. Ol zamānda Ḫ̌ārezm’üñ[4980] (12) vālīsi Faġfūr nām kimesne idi. Sulṭānuñ ḥużūrına gelüp (13) iṭā‘at eyledi ve iṭmi’nān-ı ḫāṭır ḥāṣıl oldı.[4981] Dört yüz (14) elli sekiz senesi **[AN 93b]** Muḥarrem’inüñ[4982] onuncı güninde Ḫ̌ārezm eṭrāfında (15) ma‘reke ve rezm olacaḳ yeri maḥall-i bezm eylediler. Şāhzāde Melikşāh’ı (16) ve Melik Hezār Seyf’i anda ḳoyup[4983] bir bölük sipāh-ı (17) kīne-ḫ̌āhla cānib-i ‘asker[4984] istīṣāline ‘azm itdi. Eṣnā-yı ṭarīḳde **[İN 166b]** (1) ḳaravul ṭā’ifesi[4985] bir cāsūs ṭutup sulṭānuñ ḥużūrına (2) getürdiler. Katline fermān olıcaḳ eyitdi: “Beni öldürmeñ,

---

[4972] ülkenüñ ḫalḳı İN: ḳal‘anuñ ḫalḳı NO1: cānibüñ ḫalḳı ḳal‘a-i AN
[4973] -penāh İN, NO1 +
[4974] bi’ż-żarūrī AN +
[4975] ḫayret ile ol Tengri yıḳası ḳal‘ayı fetḥ müyesser olmadı diyüp tefekkür üzre iken nāgāh mübeşşirler İN, NO1: teḥassür ile ve kelāl-i tefekkür ile oṭurmış idi. Nā-gāh mübeşşir AN
[4976] cümle mālını żabṭ itmege İN, NO1: mālın żabṭa AN
[4977] sā’ir İN, NO1: cihāt ve AN
[4978] getürdiler ve İN, NO1: getürüp AN
[4979] irişdürdiler. İN: irişdürdi. AN: irişdiler. NO1
[4980] vilāyetüñ vālīsi olan Alp Arslan Ḫ̌ārezm vilāyetin tesḫīre ‘azm itdi. Ol zamānda Ḫ̌ārezm’üñ İN, NO1: çün Alp Arslan Ḫ̌ārezm vilāyetinüñ tesḫīrine ‘azm eyledi, ol vilāyetüñ AN
[4981] oldı. İN, NO1: idüp AN
[4982] senesi muḥarreminüñ İN, NO1: senesinde muḥarremüñ AN
[4983] gitdi. AN +
[4984] cānib-i ‘asker İN, NO1: Cāzı‘uñ AN
[4985] ḳaravul ṭā’ifesi İN, NO1: ḳaravulan AN

sizi bir (3) yoldan suhūletle Cāzı‘uň ‘askerine irüşdüreyim ki aṣlā (4) sizden[4986] ḫaberleri olmaya. Kelāmın ḳabūl itdiler. Ol gice Cāzı‘uň (5) ‘askerine şebḫūn itseler gerek idi. Bir civān ki pederin (6) Cāzı‘ öldürüp sulṭānuň dergāhında şikāyet itmişdi,[4987] (7) sulṭān daḫi anuň intiḳāmın almaġa ta‘ahhüd itmiş[4988] idi. Civān-ı (8) mezbūr bülend-āvāz ile eyitdi: “Ey Cāzı‘! Ol kimesne (9) irişdi ki senüň **[NO1 150a]** cezāňı virür.” Cāzı‘ daḫi ol āvāz (10) ṭarafına bir oḳ atdı. Ḳażā-yı İlāhī gice ile[4989] ol civānuň cān evine (11) ḍoḳunup helāk oldı. Cāzı‘ daḫi üç biň süvār ile[4990] ki (12) eṭrāfdan cem‘ itmişdi, anlar ile cenge ḥāżır oldı. Sulṭān (13) ‘askerinden muḳaddem otuz pehlüvānla irişüp cenge başladılar. (14) Cāzı‘ firār itdi.[4991] Bāḳī ‘asker ardlarından irişüp (15) anları helāk itdiler.[4992]

Eyżan: *Ravżatü’ṣ-Ṣafā’*da[4993] masṭūrdur ki (16) Enṣārdan *raḍıya’llāhu te‘ālā*[4994] *‘anhum* bir bölük[4995] ki anlara *Evs* (17) dirler idi, Ḥażret-i seyyidü’s-sādāt ve menba‘ü’s-sa‘ādāt **[İN 167a]** (1) ve mefhar-ı kā’ināt peyġamber-i āḫirü’z-zamān *‘aleyhi efḍalü’ṣ-ṣalavāt* (2) *ve ekmelü’t-taḥiyyāt* fermān-ı ḳażā-cereyānıyla hicretüň üçünci (3) senesinde Ka‘b bin Eşref-i Yahūdī’yi ḳatl itdiler. (4) Ol vaḳ‘a şöyle oldı ki: Ol bedbaḫt u bī-sa‘ādet dā’imā (5) müslimānlaruň[4996] ezāsına sa‘y iderdi. Ol Ḥażret (6) *ṣallallāhu te‘ālā*[4997] *‘aleyhi ve sellem* andan ġāyet rencīde olurlar (7) idi. Aṣḥāb-ı Güzīn’den ba‘żısına ol cümleden (8) Ebū Nāile nām kimesne ki Ka‘b-ı meẕbūruň[4998] rıżā‘en birāderi idi, (9) anuň def‘ini emr eyledi. Bir gice ol ḥiṣāruň ḥavālīsine ki (10) Medīne-i Münevvere’ye ḳarīb idi, yaḳın varup āvāz virdi. (11) Zevcesi ṭaşra çıḳmaġa māni‘ oldı ve eyitdi: “Bu ṣavtdan (12) ḳan rāyiḥası görürem.”[4999] Ol eyitdi: “Bu āvāz Ebū Nāile’nüň (13) ṣavtıdur[5000] ki **[AN 94a]** benüm süt ḳarındaşumdur. **[NO1 150b]**

[4986] sizden İN, NO1 +
[4987] itmişdi İN, NO1: eylemiş idi AN
[4988] itmiş İN, NO1: eylemiş AN
[4989] gice ile İN, NO1 +
[4990] ile İN, NO1 +
[4991] itdi. İN, NO1: idüp AN
[4992] itdiler. İN, NO1: eylediler. AN
[4993] Ravżatü’ṣ-Ṣafā’da İN, NO1: Ravżatü’l-Aḥbāb’da AN
[4994] te‘ālā İN, NO1 +
[4995] bölük İN, NO1: zümre AN
[4996] müslimānlaruň İN, NO1: müslimānlar AN
[4997] te‘ālā İN, NO1 +
[4998] mezbūruň İN, NO1: meẕkūruň AN
[4999] görürem.” İN, NO1: gelür.” AN
[5000] ṣavtıdur İN, NO1: āvāzıdur AN

Eger beni uyur görse uyarmaġa (14) māni‘ olur.” Ve’l-ḥāṣıl Ka‘b aşaġı indi. Ol cemā‘at anı (15) muṣāḥabete ṭutup ḳılıç uşurup pāre pāre itdiler ve kelle-i (16) bī-devletin Ḥażret-i Sulṭān-ı Enbiyā’nuñ *‘aleyhimü’ṣ-ṣalātü ve’s-selām*’uñ (17) ḥużūrına[5001] getürdiler. Enṣārdan bir fırḳa daḫi ki anlara Ḫazrec **[İN 167b]** (1) dirler idi *raḍıyallāhu te‘ālā*[5002] *‘anhum,* anlar daḫi murād itdiler ki Allāhu (2) tebāreke ve[5003] te‘ālā yolında bir ġazā ideler. Pes Ebū Rāfi‘ ki (3) tācir-i Ḥicāz idi, anı ḳatl itmek murād eylediler. Anuñ olduġı (4) ḥiṣāruñ ḥavālīsine geldiler ki Ḫayber ḥudūdında idi ve anlaruñ (5) muḳaddemi ‘Abdullāh bin ‘Atabeg nām kimesne idi. Aḫşam (6) zamānı ḥiṣār ḳapusı ḳurbunda ḳażā-yı ḥācet ider şeklinde (7) oṭurdı. Bevvāb ḳal‘a ḳapusını ḳapamaġa gelüp mezbūr (8) ‘Abdullāh’ı ḳal‘a ehlinden ẓann idüp eyitdi: “Tīz ol (9) ḳapuyı ḳaparım.”[5004] ‘Abdullāh daḫi içerüye girüp bir kūşede (10) pinhān oldı. Ebū Rāfi‘ evinüñ üzerinde oṭurup (11) bir ḳıṣṣa-ḫ̆ān öñünde vāfir ḳıṣṣa oḳudı.[5005] ‘Abdullāh eydür: (12) “Ol araya[5006] vardum ba‘dehu herkes ḍaġılup[5007] yatdılar. Menzil (13) ḳarañuluḳ olmaġın anuñ yatduġı yeri bilmedüm. Yā Ebā Rāfi‘ (14) diyü çaġırdum. Ol cevāb virdi, ol cānibe ḳılıç ḥavāle itdüm, (15) rāst gelmedi. Ṭaşra gitdüm ba‘de’z-zamān içerü girüp (16) bir ġayrı āvāz ile çaġırdum.” Ol eyitdi: “Bu ne āvāzdur ke’enne[5008] (17) bīgāne kimesne vardur.”[5009] Bu nevbet ḳılıç ile ḍarb idüp **[İN 168a]** (1) işin tamām itdüm.”

Ve min [NO1 151a] bedāyi‘i’l-veḳāyi‘: Eydürler ki Armānūs (2) nām kimesne ki Ḳayṣer-i Rūm idi, vilāyet-i Īrān’ı tesḫīr ḳaṣdıyla (3) leşker çekdi. Çünkim yaz zamānı geldi idi,[5010] ıssıdan ‘askerinüñ (4) ekṣeri helāk oldı. Bi’ż-żarūrī rücū‘ idüp bir def‘a (5) daḫi üç yüz biñ ‘asker ile müslimānlar üzerine ‘azīmet eyledi (6) ve Sulṭān Alp Arslan Allāhu Te‘ālā’ya tevekkül idüp (7) on iki biñ süvār-ı nāmdār[5011] ve güzīde ve yarar er ile Ḳayṣer’e berāber (8) geldi.[5012]

[5001] ḥużūrına İN, NO1: ḥużūr-ı şerīfine AN
[5002] te‘ālā İN, NO1 +
[5003] tebāreke ve İN, NO1 +
[5004] Pes AN +
[5005] vāfir ḳıṣṣa oḳudı. İN, NO1: ḳıṣṣa ider idi. AN
[5006] “Ol araya İN, NO1: “Oraya AN
[5007] ḍaġılup İN, NO1: yerlü yerinde gitdi ve AN
[5008] ke‘enne İN, NO1: ki AN
[5009] vardur.” İN, NO1: mi vardur?” AN
[5010] geldi idi. İN: idi. NO1: geldükde AN
[5011] nāmdār İN, NO1: nāmdārıyla AN
[5012] geldi. İN, NO1: gitdi. AN

Li-mü’ellifihi:[5013]

Fā’ide itmez sipāh-ı bī-şümār

Nuṣret (9) itmezse eger[5014] perverdigār

Neşr: Çün bilādından[5015] biribirine muḳābil (10) oldılar, sulṭāna ol zamānda leşkeri ‘arż itdiler ve sipāhı[5016] (11) bi-esma’ihim yazdılar. **[AN 94b]** Bir ġulām ki ismi[5017] Āl-i ‘Aṣab (ال عصب) (?) idi, (12) anuň nāmını[5018] yazmadılar ve sulṭānuň naẓarına getürmege ‘ār itdiler.[5019] (13) Sulṭānuň naẓarı aňa duş olduḳda[5020] [5021] ارباب الدَول ملهمون (14) mefhūmınca sulṭān[5022] eyitdi: “Anuň da nāmını[5023] yazuň[5024] ki (15) Ḳayṣer anuň elinde esīr ola.” Çünkim cenk güni iki ṣaflar (16) biribirine muḳābil oldılar. [5025] ﴿وَإِنَّ جُنْدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ﴾ (17) ḥasebi üzre ḥaḳ bāṭıl üzre fā’iḳ[5026] olup ‘alem ẓulm ve kefere **[İN 168b]** (1) ser-nigūn oldı. Sulṭān didügi gibi[5027] ḳayṣer ol ġulām-ı ḥaḳīrüň (2) elinde esīr oldı.

Temṡīl: Rivāyet olunur ki çünkim[5028] Sāve (3) Şāh ki Ḫāḳān oġlıdur, Ḫāḳān Hürmüz bin Anūşirevān’uň (4) dayısıdur, Īrān’ı tesḫīr **[NO1 151b]** itmege ḳaṣd eyledi. Üç yüz biň (5) Türk ‘askeriyle Ceyḥūn’ı geçüp Belḫ nevāḥīsinde nüzūl eyledi. Hürmüz (6) daḫi Behrām-ı Çūpeynī ki Rey melik-zādelerinden idi ve şecā‘atle (7) şöhret bulup sābıḳları unutdurmış idi, on iki (8) biň süvār-ı münteḫab-ı nāmdār ile aňa muḳābil gitdi. Cenk güni (9) Sāve Şāh bir depe üzerinde taḫtında oṭurmış idi. (10) Öňünde yigirmi iki dağ gibi fīl[5029] zencīr ile durup yüz (11) ādem daḫi yüz yırtıcı arslanları[5030] ‘asker öňünde dutarlar idi. (12) Ammā leşker-i ḫūn-āşām Behrām fīller üzerine göz

[5013] Li-mü’ellifihi İN, NO1: Beyt Li-mü’ellifihi AN
[5014] eger İN, NO1 +
[5015] Çün bilādından İN, NO1: Cirfe bilādında AN
[5016] ve sipāhı İN, NO1: cümle sipāhiyi AN
[5017] anuň AN +
[5018] nāmını İN, NO1: adını AN
[5019] itdiler. İN: eylediler. NO1, AN
[5020] olduḳda İN, NO1: olup AN
[5021] Devlet adamları ilham olunmuştur.
[5022] mefhūmınca sulṭān İN, NO1: sulṭān AN
[5023] da nāmını İN, NO1: nāmını daḫi AN
[5024] Cā’iz AN +
[5025] “Şüphesiz ordularımız onlara gâlip gelecektir.” Saffat 37/173
[5026] fā’iḳ İN, NO1: ġālib AN
[5027] ol AN +
[5028] çünkim İN, NO1 +
[5029] fīl İN, NO1: filler AN
[5030] yüz ādem daḫi yüz yırtıcı arslanları İN, NO1: ve yavuz yırtıcı arslan daḫi AN

açdurmayup (13) bārān gibi oḳ[5031] yaġdurdılar. Fīller ol tīrlerden[5032] (14) firār idüp Sāve Şāh'uň 'askeri üstüne yürüyüp (15) Ṭaberī ḳavli üzre biň kimesneyi pāymāl itdiler.[5033] Türkān (16) 'askeri[5034] barmaḳların ışırup firār itdiler. Sāve Şāh daḫi (17) taḫtından inüp bir raḫş-ı bād-pāye süvār olmaḳ ḳaṣd eyledi[5035] **[İN 169a]** (1) Behrām irişüp sīnesine bir tīr urdı ki bir anda āḫirete gitdi (2) ve baḳıyyetü's-seyf olanlar daḫi envā'-ı beliyyāta giriftār oldılar.

(3) **Ve mine'n-nevādir:** Eydürler ki Sulṭān Alp Arslan ġāyet bülend[5036] (4) tāḳye giyer idi ve ṣaḳalı daḫi[5037] uzun idi. Şöyle ki[5038] (5) tāḳye**[NO1 152a]**sinüň devresinden ṣaḳalına dek iki ẕirā' olur (6) idi. Ḳaçan ṭop u çevgān oynasa veyāḫūd ḳabaġa (7) oḳ atsa ṣaḳalın üç kerre bend ider idi. Āḫir (8) istīlāsı şol mertebeye irişdi ki biň yigirmi iki[5039] (9) pādişāh-zādenüň taḫtı öňünde kemer ḫıdmeti miyānlarına[5040] bend (10) itmişler idi.

Ve min bedāyi'i'l-veḳāyi': Mervīdür bilād-ı Īrān tamām[5041] (11) Alp Arslan'a müsellem oldı. Māverāü'n-nehr'i daḫi tesḫīr (12) içün **[AN 95a]** dört yüz altmış beş senesinde Ceyḥūn'dan geçüp (13) Terzüm (ترزم) (?) ḳal'asın tesḫīr[5042] itdi ki Ceyḥūn kenārında idi. Ol (14) eṣnāda Yūsuf Kūtāl Ḫˇārezmī'yi sulṭān yanına getürdiler. (15) Andan aḥvāli su'āl eyledi. Ol İblīs-vaḳt[5043] dürüşt (16) kelimāt itdi siyāsete emr olundı. Ol daḫi mūzesi[5044] (17) içinde bir ḫançer[5045] ṣaḳlamışdı. Eline alup sulṭān[5046] üzerine **[İN 169b]** (1) ḥamle itdi.

Li-müellifihi:[5047]

[5031] üzerine göz açdurmayup bārān gibi oḳ İN, NO1: üzerinde bārān-ı belā gibi göz açdurmayup oḳlar AN
[5032] tīrlerden İN, NO1: sehmlerden AN
[5033] itdiler. İN, NO1: eylediler. AN
[5034] 'askeri İN, NO1 +
[5035] ḳaṣd eyledi İN, NO1: ḳaṣdıyla AN
[5036] bülend İN, AN: büyük NO1
[5037] 'aẓīm AN +
[5038] Şöyle ki İN, NO1 +
[5039] pādişāh ve AN +
[5040] miyānlarına İN, NO1 +
[5041] bilād-ı Īrān tamām İN, NO1: ki tamām-ı bilād-ı Īrān AN
[5042] tesḫīr İN, NO1: musaḫḫar AN
[5043] eyledi. Ol İblīs-vaḳt İN, NO1: eylediler ve ol AN
[5044] müzesi İN, NO1: çizmesi AN
[5045] ḫançer İN, NO1: bıçaḳ AN
[5046] -uň AN +
[5047] Li-müellifihi İN, NO1: Beyt Li-müellifihi AN

Kişi çün el yuya cān[5048] u cihāndan

(2) İder ḥamle eger sulṭān olursa

Neṯr: Cellādlar[5049] anı def‘ itmek (3) ḳaṣd itdükde sulṭān ġāyetle eyü oḳ atmaġla maġrūr (4) olup[5050] tīr ü kemān ḥāżır idi ve kendüye i‘timādı[5051] var idi. (5) Cellādları men‘den[5052] men‘ idüp üç oḳ **[NO1 152b]** atdı, üçi (6) daḫi ḫaṭā itdi.[5053] Bā-ḫuṣūṣ ki ol vaḳt[5054] bārgāhında iki biň (7) ḫāṣ ġulām var idi. Ümerādan ve ehl-i iḫtiṣāṣdan ġayrı (8) cümlesi bu heybetden perīşān oldılar. Sulṭān ḳaṣd (9) itdi ki kendüyi taḫtından aşaġı ata[5055] etegi taḫt kenārına ilişdi.[5056] (10) Sulṭān aşılı ḳaldı. Ol ḥerīf-i[5057] bī-pāk gelüp sulṭāna (11) bir niçe yerde[5058] zaḫm urdı. Sa‘dü’d-devle kendüyi sulṭān[5059] (12) üzerine atdı. Ol daḫi birḳaç zaḫm yedi. Yūsuf’uň (13) bıçaḳ elinde firār itdi. Ardında Ḳāmi‘[5060] nām ferrāşlaruň (14) mihterlerinden bir kimesne irişüp çāder ṭoḳmaġıyla Yūsuf’uň (15) başına şöyle urdı ki beynisi burnından geldi. Ṣoňra[5061] ḫalḳ (16) sulṭānuň yanına cem‘ oldılar. Sulṭān eyitdi: “Cemī‘-i ‘ömrümde (17) baňa ġurūr ancaḳ bugün vāḳı‘ olmışdı.

[İN 170a] (1) **Ḳıṭ‘a:**[5062]

مرا پیر دانای مرشد شهاب

دو اندر زفرمود بر روی آب

یکی آنکه در خلق بدبین مباش

دگر آنکه درخویش خود بین مباش[5063]

[5048] Kişi çün el yuya cān İN: Kişi çün el yuya ḫān AN: Kişi çün yuya el cān NO1
[5049] Cellādlar İN, NO1: Cāndārlar AN
[5050] itdükde sulṭān ġāyetle eyü oḳ atmaġla maġrūr olup İN, NO1: eylediler. Ammā sulṭān ġāyet eyü oḳ atar idi ve AN
[5051] i‘timādı İN, NO1: i‘tiḳād-ı tāmmı AN
[5052] Cellādları men‘den İN, NO1: Cümlesin AN
[5053] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[5054] vaḳt İN, NO1: zamān AN
[5055] ata İN, NO1: pertāv ide AN
[5056] ilişdi. İN, NO1: ilişüp AN
[5057] ḥerīf-i İN, NO1 +
[5058] yerde İN, NO1 +
[5059] -uň AN +
[5060] Ḳāmi‘ İN, NO1: Cāmi‘ AN
[5061] Ṣoňra İN, NO1 +
[5062] Ḳıṭ‘a İN, NO1: Naẓm AN
[5063] Beni aydınlatan bilgili mürşid
İki kelime söyledi su üzerine

(3) **Neṣr:** Ve bugün iki kerre nefs-i emmārem baña serkeşlik itdi. (4) Bu ṣabāḥ bir yüksek yerden ‘askerüñ keṣretine naẓar idüp (5) ḫāṭıruma geldi ki min ba‘d baña muḳābil kimesne olmaz ve daḫi (6) kemāl-i ġurūrdan cāmedārları[5064] anı ṭutmaḳdan men‘ itdüm.

(7) **Ḥikmet:** ‘Uḳalāya vāżıḥdur leşker ü ḥaşem ve keṣret-i ḫadem (8) ḳażā vü ḳaderi dāfi‘ olmaz ve cāh **[NO1 153a]** ü celāl ve ḳuvvet-i yāl ü bāl ācāli (9) māni‘ olmaz. Bu vāḳı‘a-i ġarībe sene-i meẕkūrede Rebī‘ü’l-evvel’üñ (10) selḫinde şenbe gün vāḳı‘ oldı. Merve şehrinde defn itdiler.[5065]

(11) **Ve mine’l-veḳāyi‘:** Eydürler ki Sulṭān Melikşāh, Ḫˇāce Niẓāmü’l-mülk’i ki (12) vezīr itdi, **[AN 95b]** anuñ sa‘yi ile ṣāḥib-i tāc ü taḫt (13) oldı ve pederi[5066] yerine pādişāhlıḳ ‘alemin ref‘ itdi (14) ve ‘adl ü cūd ile ḫalḳı ḫoşnūd eyledi. Dirler[5067] ki: Evā’il-i (15) ‘ahdinde Kayser-i Rūm[5068] Īrān teshīrine leşker çekmiş idi[5069] (16) ve Sulṭān Melikşāh anuñ müdāfa‘asına teveccüh eyledi. Çünki (17) iki ‘asker birbirine[5070] muḳābil oldılar, ittifāḳ Sulṭān Melikşāh[5071] **[İN 170b]** (1) birḳaç süvār ile şikāra gitdi.[5072] Rūm ‘askeri üzerine gelüp (2) sulṭānı ve etbā‘ını esīr[5073] itdiler. Sulṭān tebdīl-i şekl (3) itmişdi. Ġulāmlara ve yanında esīr olan süvārlara tenbīh (4) idüp: “Zinhār[5074] baña ta‘ẓīm itmeñ ve beni sulṭāndur dimeñ.[5075] (5) Ke’ennehu ben daḫi sizden[5076] biriñüzem, böyle mu‘āmele eyleñ.” didi.[5077] (6) Vezīr-i rūşen-żamīr bu vāḳı‘a-i hā’ileden ḫabīr olıcaḳ aḫşam (7) olduḳda ba‘ż-ı süvārları ḫāṣ ḫayme öñüne getürüp içeri (8) ḳoyup sulṭānuñ

Biri odur ki insanlara kötü bakma
Diğeri odur ki kendini beğenmiş olma

[5064] ġurūrdan cāmedārları İN: ġurūrumdan cāmedārları NO1: ġurūrumdan cāndārları AN
[5065] itdiler. İN, NO1: olundı. AN
[5066] -nüñ AN +
[5067] Dirler İN, NO1: Ve eydürler AN
[5068] -i Rūm İN, NO1 +
[5069] çekmiş idi İN, NO1: çekdi AN
[5070] birbirine İN, NO1 +
[5071] Melikşāh İN, NO1 +
[5072] süvār ile şikāra gitdi. İN, NO1: kimesne ile şikāra gitmiş idi. AN
[5073] ‘askeri üzerine gelüp sulṭānı ve etbā‘ını esīr İN, NO1: ‘askerinden bir ‘aẓīm bölük anlara rāst gelüp sulṭānı etbā‘ıyla ṣayd AN
[5074] tebdīl-i şekl itmişdi. Ġulāmlara ve yanında esīr olan süvārlara tenbīh idüp: “Zinhār İN, NO1: ġulāmlarına eyitdi: “Aṣlā AN
[5075] beni sulṭāndur dimeñ. İN, NO1 +
[5076] sizden İN, NO1: sizüñ AN
[5077] böyle mu‘āmele eyleñ.” didi. İN, NO1 +

şikārdan geldügi āvāzesin[5078] i‘lān (9) itdi. Andan vezīr-i rūşen-żamīr gice ile[5079] muṣālaḥa ṭarīḳiyle (10) ḳayṣer ḥużūrına gitdi.[5080] İttifāḳ ḳayṣer daḫi geldügine peşīmān (11) olup[5081] ṣulḥ itmege baḥāne ister idi. Çünki Niẓāmü’l-mülk’den (12) ṣulḥ āvāze**[NO1 153b]**sin işitdi, hemān[5082] muṣālaḥaya rāżı olup[5083] (13) vezīr daḫi ḳabūl eyledi.

Beyt:

قاید اقبال در این کهنه دیر

غلغله انداخت که الصلح خیر[5084]

(14) **Neṣr:** Eṣnā-yı kelāmda ḳayṣer eyitdi: (15) “Dünki gün ‘askeriñüzden ba‘żı süvārlar şikārda esīr[5085] (16) olmışlardur, bilür misiz?”[5086] Ḫˇāce eyitdi: “Vāḳı‘ā dün ba‘ż-ı (17) ġulāmān-ı bī-nām u nişān[5087] ġā’ib olmış idi.” Ḳayṣer emr itdi **[İN 171a]** (1) fi’l-ḥāl esīrleri[5088] iḥżār itdiler ve Hˇāce’ye teslīm itdiler.[5089] (2) Vezīr anlara[5090] serzeniş idüp küllī[5091] tehdīd ve taḫvīf itdi. (3) Ammā sulṭānuñ ‘aḳlı başında degül idi. Vezīr esīrleri (4) alup[5092] ḳayṣere vedā‘ idüp revān oldı ve bir mesāfe (5) gidüp naẓarlarından kendüler ġāib olduḳda vezīr[5093] atından (6) inüp sulṭānuñ ayaġına düşdi ve ‘öẕr diledi. Sulṭān[5094] (7) aña nüvāziş ve[5095] minnetdārlıḳ iẓhār eyledi.

Ve mine’t-tedābīr: (8) Meşhūrdur ki Sulṭān Melikşāh Māverāü’n-nehr’e ‘asker çekdi. (9) Zīrā Semerḳand ḥākimi olan[5096] Sulṭān Ḫān ‘işyān itmişdi. (10) Bu ḳażiyye dört yüz yetmiş bir senesinüñ şuhūrında idi. (11) Çünkim müdde‘ā ḥāṣıl oldı,

---

[5078] vāḳı‘a-i hā’ileden ḫabīr olıcaḳ aḫşam olduḳda ba‘ż-ı süvārları ḫāṣ ḫayme öñüne getürüp içeri ḳoyup sulṭānuñ şikārdan geldügi āvāzesin İN, NO1: vāḳı‘aya vāḳıf olup aḫşam olıcaḳ ba‘ż-ı ġulāmları ḫāṣ ḫaymeye ḳoyup sulṭānuñ geldügi āvāzın AN
[5079] gice ile İN, AN +
[5080] gitdi. İN, NO1: vardı. AN
[5081] olup İN, NO1: olmış idi. AN
[5082] Çünki Niẓāmü’l-mülk’den ṣulḥ āvāzesin işitdi. Hemān İN, NO1: Çün ṣulḥ āvāzın istimā‘ eyledi, AN
[5083] olup İN, NO1: oldı. AN
[5084] Bu köhne cihanda ikbal kumandanı şöyle seslendi: Sulh hayırlıdır.
[5085] süvārlar şikārda esīr İN, NO1: kimesneler girift AN
[5086] bilür misiz?” İN, NO1 +
[5087] bī-nām u nişān İN, NO1: nā-ma‘lūm AN
[5088] esīrleri İN, NO1 +
[5089] itdiler. İN, NO1: eylediler. AN
[5090] anlara İN, NO1: anları görüp AN
[5091] ihānet eyledi ve AN +
[5092] Ammā sulṭānuñ ‘aḳlı başında degül idi. Vezīr esīrleri alup İN, NO1 +
[5093] kendüler ġāib olduḳda vezīr İN, NO1: ġāib olıcaḳ AN
[5094] daḫi AN +
[5095] ve İN, NO1: idüp AN
[5096] olan İN, NO1 +

‘inān-ı ‘azīmeti Ḫorāsān ṣavbine (12) ‘atf itdi.[5097] Ḥīn-i mürāca‘atda Ḫˇāce Niẓāmü’l-mülk Ceyḥūn (13) mellāḥlarınuň ücretini Antāḳıyye’ye ḥavāle itdi ki Dımaşḳ mużāfātındandur (14) ve sekbānlar mevācibini İstānbul’a ḥavāle eyledi ki bilād-ı Rūm’uň mu‘aẓẓamıdur. (15) Bu mācerāyı **[NO1 154a]** sulṭāna şikāyet[5098] **[AN 96a]** itdiler. Sulṭān, vezīrden anı (16) su’āl itdi. Vezīr[5099] eyitdi: “Benüm ġarażum oldur ki ṣaḥīfe-i rūzgārda (17) bāḳī ḳala ki Ḥażret-i Sulṭān Melikşāh’uň memleketi şöyle[5100] vāsi‘ idi ki **[İN 171b]** (1) Ceyḥūn mellāḥlarınuň ücretini Şām’a[5101] ve sekbānlar vaẓīfesin (2) İstānbul’a ḥavāle itmiş.[5102] Āḫir anlaruň bir atların alup (3) ḫazīne-i ‘āmireden ta‘yīn itdi.

Temṡīl: Eydürler ki Şeyḫ (4) Seyfü’d-dīn zamānındaki vilāyet-i[5103] Kerḫ’üň vālīsi idi. (5) Altı yüz yigirmi bir senesinüň şuhūrunda Şücā‘ü’d-dīn’den ṣoňra (6) ol ḳavmüň ḥükūmeti aňa maḫṣūṣ oldı. Bir ‘avret ḳarye-i (7) Rasḥān’da[5104] ḫas ü ḫāşāk yerine furuna arpa yaḳup ışıtdı. (8) Bu ḫaber Seyfü’d-dīn’e irişdi. Ol ‘avreti ṭaleb idüp[5105] (9) sebebin su’āl itdi.[5106] Ol ‘avret cevāb virüp[5107] eyitdi: (10) “Tā rūzgārda[5108] dāstān olsun ki senüň ‘adāletüň zamānında (11) ucuzluḳ bir mertebede oldı ki bir ‘avret odun yerine furunda arpa (12) yaḳmışdur diyeler ve[5109] senüň nāmuň ḫayr ile yād ideler.”[5110]

Ve mine’l-veḳāyi‘: (13) Ḫaberde gelmişdür ki Sulṭān Melikşāh āḫir ‘ahdinde ḫāṣekīsi (14) Türkān Ḫātūn ṭarafından Ḫˇāce Niẓāmü’l-mülk’den munḫarif oldı. (15) Sebebi ol idi ki Ḫˇāce Türk Barāḳ cānibine ziyāde[5111] meyl (16) idüp anı velī‘ahd **[NO1 154b]** itmege sulṭāna mübālaġa ile ibrām (17) ider idi. Ḫātūn kendi oġlı Maḥmūd velī‘ahd **[İN 172a]** (1) olmasın murād ider idi. Bu sebebden vezīrüň dā’imā

[5097] ṣavbine ‘atf itdi. İN, NO1: -’a AN
[5098] ṭarīḳiyle i‘lām AN +
[5099] su’āl itdi. Vezīr İN, NO1: istifsār idicek AN
[5100] Ḥażret-i Sulṭān Melikşāh’uň memleketi şöyle İN, NO1: sulṭānuň mülküya ṣol ḳadar AN
[5101] tefvīż AN +
[5102] sekbānlar vāẓīfesin İstanbul’a ḥavāle itmiş. İN, NO1: sekbānlaruň mevācibi İstanbul’a kitābet olundı. AN
[5103] vilāyet-i İN, NO1: vilāyetler AN
[5104] Re’sḥān’da İN, NO1: Vāstiḥān’da AN
[5105] ṭaleb idüp İN, NO1: çaġırup AN
[5106] itdi. İN, NO1: itdükde AN
[5107] cevāb virüp İN, NO1 +
[5108] bu daḫi AN +
[5109] diyeler ve İN, NO1 +
[5110] nāmuň ḫayr ile yād ideler.” İN, NO1: eyü nāmuňa zaḫīre itdüm.” didi. AN
[5111] cānibine ziyāde İN, NO1: ṭarafına küllī AN

meḥāsinin[5112] (2) sulṭān öñünde ṣuver-i meḳābiḥde gösterür idi. Āḫir kelām-ı ḳadīm (3) mefhūmınca[5113] ki [5114]﴿اِنَّ كَيْدَكُنَّ عَظِيمٌ﴾ anuň keydi cāy-gīr oldı (4) ve bir niçe esbāb daḫi munẓam oldı. Cümleden Ebu'l-Meḥāsin-i (5) Ṭuġrānī'den ki münşī andan 'ibāretdür, hāṭır-mānde olup aňa[5115] (6) ġażab itdi[5116] ve gözine mīl çekdi ve manṣıbını Ḫˇāce'nüň (7) oġlı[5117] Mü'eyyedü'l-mülk'e virdi ve Ebū Ca'fer-i Revzenī ki Edīb-i Muḫtār (8) dimekle ma'rūfdur. Ebu'l-Meḥāsin'üň nā'ib-i menābı idi ve sulṭān (9) Edīb'e feżā'ilüň envā'ıyla i'tiḳād ider idi. Ammā Mü'eyyedü'l-mülk (10) anı sevmez idi. Aňa bināen niyābeti Kātib İsma'īl-i Iṣfahānī'ye (11) tefvīż itdi. Her çend ki Edīb-i meẕkūr Mü'eyyedü'l-mülk'üň (12) ḫıdmetinde ḳā'im ve mülāzemetinde dā'im oldı, aṣlā fā'ide **[AN 96b]** (13) itmedi. Bi'ż-żarūrī furṣat ṭaleb idüp birgün sulṭānuň (14) ḥuẓūrına girüp başın aşaġı itdi. Sulṭān bildi ki (15) edībüň bir ḥikāyeti vardur. Ḥālin su'āl itdi ol daḫi derdin (16) şerḥ itdi.[5118] Sulṭān anuň ḫıdmet-i sābıḳasına (17) bināen teraḥḥum idüp[5119] Ḳāḍī Muẓaffer ki ḳāżaskeri idi, aňa emr **[İN 172b]** (1) itdi tā kim sulṭān cānibinden varup diye ki elḥamdüli'llāh (2) bizüm memleketimüz **[NO1 155a]** vāsi'dür. Dārü'l-inşā niçe kimesneye muḥtācdur. Edīb (3) bizüm ḳadīmden ḫıdmetkārımız ve eski hevādārımız ve çoḳdan[5120] emekdārımızdur. (4) Ol[5121] cümleden biri olmasın murād iderüz. Ḳāḍī bi-ḥasebi'l-emr (5) Edīb'le Mü'eyyedü'l-mülk'e varup kelāmı edā itdi. Ol eyitdi: (6) "İşāret ḥażret-i sulṭānuňdur ammā ben and içmişimdür[5122] ki Edīb'e ḫıdmet (7) buyurmayam, sulṭāna lāyıḳ degüldür ki bizi ḥāniṣ eyleye." Ḳāḍī her çend ki (8) ḫayr naṣīḥat idüp 'āḳıbet veḫāmetinden taḥẕīr itdi, (9) aṣlā[5123] fā'ide itmedi çār u nāçār sulṭānuň ḫıdmetine rücū' itdi. (10) Ḳāḍī[5124] eydür: "Sulṭān beni göricek eyitdi: 'Ey

[5112] vezīrüň dā'imā meḥāsinin İN: vezīrüň dā'imā meḥāsin-i aḫlāḳ NO1: dā'imā Hˇāce'nüň meḥāsinin AN
[5113] kelām-ı ḳadīm mefhūmınca İN, NO1: naṣṣ-ı Kelām-ı ḳadīm mūcebince AN
[5114] "Şüphesiz sizin tuzağınız çok büyüktür." Yûsuf 12/28. ayetten nâkıs iktibas.
[5115] aňa İN, NO1 +
[5116] itdi İN, NO1: eyledi AN
[5117] Ḫˇāce'nüň oġlı İN: Ḫˇāce oġlı AN: - NO1
[5118] itdi. İN, NO1: eyledi AN
[5119] idüp İN, NO1: itdi AN
[5120] çoḳdan İN, NO1 +
[5121] Ol İN, NO1 +
[5122] içmişimdür İN, NO1: içüp dururam AN
[5123] idüp 'āḳıbet veḫāmetinden taḥẕīr itdi aṣlā İN, NO1: -ler itdi, AN
[5124] rücū' itdi. Ḳāḍī İN, NO1: vardı. AN

Ḳāḍī[5125] ne ḫaber?’ eyitdüm, (11) ‘Emriňüze imtiṣāl[5126] olunur’ diyüp ḫāmūş oldum. Sulṭān bildi ki (12) bir maḫfī söz vardur. Beni taḫt öňüne ṭaleb idüp ḥaḳīḳat-i ḥāli[5127] (13) su’āl itdi.[5128] Ben daḫi bi’ż-żarūrī vāḳı‘-ı ḥāli ẕikr itdüm.[5129] Gördüm ki (14) sulṭānuň reng-i rūyı müteġayyir oldı ve didi ki:[5130] ‘Eger ol and içdiyse ki (15) edībe ḫıdmet buyurmaya, ben ḥod and içmedüm.’ diyüp[5131] fi’l-ḥāl Tamġaç (16) nām ḥācibi da‘vet idüp eyitdi: ‘Ben ṭuġrākeşlik manṣıbını (17) Edīb Muḫtār’a virdüm. Anı iletüp ḫil‘at giydür ve nişān-ı dīvānına **[İN 173a]** (1) naṣb eyle.’ Bu ḫuṣūṣ H˘āce’nüň evvel ża‘fı vāḳı‘ oldı. (2) Biri daḫi **[NO1 155b]** H˘āce irādet-i ezelī ve muḳteżā-yı ḥadīṣ-i celī ki” اذا اراد الله تنفيذ قضاؤه و قدره تسلب عن ذوى العقول عقولهم حتى ينفذ فيه قضاؤه و قدره[5132]

Beyt:

(5) Ḳażā çün āsumāndan nāzil olsa

Olur ‘āḳıller a‘mā vü aṣamm hem

(6) **Ḥikmet:** Çünki[5133] devlet bir kimesneye iḳbāl ide, cemī‘-i ārzūlar (7) ‘aḳlına ḫıdmet ider ve çün yüz döndüre, ‘aḳl ārzūlarına (8) ḫıdmet itmege başlar. Bā-vücūd ki Mü’eyyedü’l-mülk ba‘ż-ı ḳabāyiḥa (9) bināen H˘āce’nüň ḳatında çendān merġūb degül idi. Lākin (10) أولادنا أكبادنا [5134] ḥasebince H˘āce anuň[5135] mühimmātın müheyyā idüp (11) Merv’e irsāl eyledi.[5136] Ol bī-devlet ḳabāḥat-i sābıḳından (12) şermende olmayup ve anı bi’l-külliye ferāmūş idüp ol (13) yerüň şıḥnesi sulṭānuň ḫāṣ ḳullarından idi, **[AN 97a]** anuňla (14) ḫuṣūmetle safāhāt-i ‘aẓīm[5137] itdi. Şıḥne-i meẕkūr daḫi mācerāyı (15) sulṭāna ‘arż itdi.[5138] Sulṭān andan ġāyet müte’essir (16) olup H˘āce’ye bir kimesne irsāl idüp[5139]

[5125] “Ey Ḳāḍī İN, NO1: Efendi AN
[5126] imtiṣāl İN, NO1: imṣāl AN
[5127] ṭaleb idüp ḥaḳīḳat-i ḥāli İN, NO1: çaġırup ve ḥaḳīḳat-i aḥvāli AN
[5128] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[5129] vāḳı‘ ḥāli ẕikr itdüm. İN, NO1: ḫaber virdüm. AN
[5130] didi ki İN, NO1: eyitdi AN
[5131] diyüp İN, NO1 +
[5132] Allah kaza ve kaderini gerçekleştirmek istediği zaman, akıl sahiplerinin akıllarını alır, kaderini gerçekleştirdikten sonra akıllarını geri iade eder. / Ebü’l-Hayr Şemsüddîn Muhammed b. Abdirrahmân b. Muhammed Sehâvî, el-Makasıdü'l-hasene fî beyâni kesîrin mine'l-ehâdîsi'l-müştehire [ale’l-elsine].
[5133] Çünki İN, NO1: Çün AN
[5134] Evlatlarımız ciğerlerimizdir. İbn Sîrîn, Ebû Bekir Muḥammed b. Sîrîn el-Baṣrî ‹el-Enṣârî (ö.110/729), Munteḫabu'l-Kelâm fî Tefsîri'l-Aḥlâm (nşr.), Dâru'l-Fikr, Beyrut.
[5135] cemī‘ AN +
[5136] eyledi. İN, NO1: itdi. AN
[5137] -le safāhāt-i ‘aẓīm İN, NO1: idüp ‘aẓīm safāhāt AN
[5138] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[5139] idüp İN, NO1: eyledi ve AN

eyitdi ki: “Ey Ḥ̆āce[5140] (17) sen bizümle salṭanatda işṭirāk üzre misin ki bilādumı[5141] murāduň **[İN 173b]** (1) üzre evlāduňa taḳsīm idersin? Bir daḫi[5142] böyle[5143] olursa (2) emr iderüm ki destāruňı başuňdan alurlar.” Ḫ̆āce bu kelām-ı (3) siyāset-encāmdan[5144] ġāyet mużṭarib olup[5145] cevāb virdi ki “Bu destār (4) ol tāc-ile baġlanmışdur.” Türkān[5146] Ḫātūn bu kelāma nā-ma‘ḳūl ma‘nālar (5) virüp **[NO1 156a]** sulṭāna ‘arż itdi.[5147] Sulṭān ziyāde rencīde oldı (6) ve ḫ̆ācenüň[5148] manṣıbını Türkān Ḫātūn şefā‘atiyle[5149] Tācü’l-mülk (7) ibn Ebu’l-Ġānim Ḳāmī’ye virdi. Ḫ̆āce’yi hem ol eyyāmda (8) cum‘a gicesi ramażān-ı şerīfüň on ikincisinde dört yüz (9) seksen beş senesinde Ebū Ṭāhir Āvānī nām kimesne ki Ḥasan (10) Ṣabbāḥ’uň fedāyīlerinden idi, Nihāvend’de bıçaḳ ile[5150] şehīd eyledi. (11) Mezbūr aḥvālin bu[5151] ḳıṭ‘ada söyledi ki kendinüň ḫıdmetin (12) ve müddet-i ‘ömrin ve bıçaḳla şehīd olduġın derc idüp ḫıdmetini (13) ferzendine ve ferzendini Ḫudā’yla pādişāha sipāriş itdügin (14) derc itdi. Ḳıṭ‘a budur ki bedīhi Ḥ̆āce didi:[5152]

Ḳıṭ‘a:

سی سال باقبال توای شاه جوان بخت

گر دستم از صفحهٔ ایام ستردم

منشور نکو نامی و طغرای سعادت

پیش ملك العرش بتوقیع تو بردم

چون شد زقضا مدت عمرم نودوشش

اندر سفر ازضربت یك کارد بمردم

بگداشتم آنخدمت دیرینهٔ بفرزند

[5140] ke’ennehu AN +
[5141] işṭirāk üzre misin ki bilādumı İN, NO1: şerīksin. Bilādı AN
[5142] Bir daḫi İN, NO1: Ba‘dehu AN
[5143] vāḳı‘ AN +
[5144] encāmdan İN, NO1: encāmı istimā‘ idüp AN
[5145] olup İN, NO1: oldı ve AN
[5146] Türkān İN, NO1 +
[5147] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[5148] ḫ̆ācenüň İN, NO1: anuň AN
[5149] şefā‘atiyle İN, NO1: niyābetiyle AN
[5150] urup AN +
[5151] Mezbūr aḥvālin bu İN, NO1: Bu üç ḥālin bedīhī bir AN
[5152] Ḳıṭ‘a budur ki bedīhi Ḥ̆āce didi: İN, NO1: Ol Ḥ̆āce’nüň bedīhī didügi ḳıṭ‘a budur. AN

اورا بخدا و بخداوند سپردم[5153]

[İN 174a] (2) **Ve mine'l-bedāyi':** Eydürler ki hem ol eyyāmda sulṭān dārü's-selāma (3) varup İbn-i Cevzī rivāyetinde ḳaṣd itdi ki Muḳtedī ki (4) Ḫalīfe-i 'Abbāsī'dür,[5154] Baġdād'dan iḫrāc eyleye. Zīrā ḳızı ki (5) Muḳtedī'nüñ ḫātūnı idi, andan rencīde olup[5155] Işfaḥān'a (6) gidüp birḳaç günden ṣoñra anda vefāt eyledi. Sulṭān (7) ġāyet kudūret ṭutmuş idi.[5156] Haber gönderdi ki **[NO1 156b]** "Sen bu şehirde (8) durmaḳ aṣlā mümkin degüldür." Ve ġalīẓ ü şedīd[5157] kimesneler ḥavāle (9) itdi.[5158] Ḫalīfe andan[5159] bir ay mühlet ṭaleb eyledi, tażarru'lar itdi. (10) Aṣlā te's̱īr itmedi. Muḳtedī, vezīri ṭaleb idüp **[AN 97b]** (11) istiġās̱e eyledi. Vezīr daḫi şefā'at idüp biñ (12) zūr u zār[5160] ile on güne degin[5161] mühlet virdi. Ḳażā-yı (13) İlāhī bayrām güni olup[5162] şikāra gitdi. Her ṭarafa sür'at (14) eyledi. Gün ġāyet ıssı idi. Sulṭāna te's̱īr idüp (15) ḫasta oldı.[5163] Şevvālüñ on birinci güni sene-i meẕkūrede (16) fevt oldı.[5164]

Ve min ġarībi'l-ḥükkām: *Mecma'u'n-Nevādir*'de masṭūrdur[5165] ki (17) Mevsılī bir müneccim niçe yıllar seferde ve hazerde Ḫ̆āce Niẓāmü'l-mülk'üñ **[İN 174b]** (1) rikābında[5166] mülāzım idi. Ḫ̆āce daḫi anuñ hergiz sözinden[5167] taḫalluf (2) itmez[5168] idi. Āḫir müneccimüñ āḫter-i āmāli ḥażīże meyl itdi ve pīrlik (3) ża'fından

[5153] Ey bahtı otuz yıldır yeni uyanan şah,
Eğer elimi geçen ömürden çektiysem
Hoş bir sada bırakmanın desturu ve mutluluk fermanı
Allah'ın yanına senin mührünle vardım
Çünkü ömrüm doksan altıya erişti
Bir seferde ufacık bir bıçağın darbesiyle öldüm
Elde ettiğim nimetleri çoçuğuma bıraktım
Onu Allah'a emanet ettim
[5154] -dür İN, NO1: -yi AN
[5155] olup İN, NO1: olmaġın AN
[5156] ṭutmuş idi. İN, NO1: üzere idi. AN
[5157] ġalīẓ ve şedīd İN, NO1: üzerine ġalīẓ AN
[5158] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[5159] andan İN, NO1 +
[5160] zūr u zār İN, NO1: recā AN
[5161] degin İN, NO1: dek AN
[5162] bayrām güni olup İN, NO1: sulṭān bayrām gün oldı AN
[5163] Sulṭāna te's̱īr idüp ḫasta oldı. İN, NO1: Te's̱īrinden nāṣi ḫasta olup AN
[5164] fevt oldı. İN, NO1: vefāt eyledi. AN
[5165] masṭūrdur İN, NO1: meẕkūrdur AN
[5166] Ḫ̆āce Niẓāmü'l-mülk'üñ rikābında İN, NO1: Ḫ̆āce'nüñ rikābına AN
[5167] anuñ hergiz sözinden İN, NO1: hergiz anuñ ḫāṭırından AN
[5168] itmez İN, NO1: eylemez AN

iḫtirāḳa düşdi.[5169] Bi'ż-żarūri pīr, tīr-i şikeste per gibi[5170] (4) kūşegīrlik iḫtiyār eyledi. Ḫ̆āce aňa vaẓīfe-i kāfiye tertīb eyledi. (5) Nīşābūr'da tavaṭṭun idüp iḳāmet[5171] eyledi. Ḫ̆āce ḥīn-i (6) vedā'da müneccime[5172] eyitdi: "Benüm derece-i[5173] ṭāli'müň teysīrin hīç[5174] (7) müṭāla'a itdüň mi?" Müneccim eyitdi: "Ne'am." Ḫ̆āce eyitdi: "'Acabā (8) benüm merāsim-i vücūdıma zamāna raḳam-ı 'ademi ne zamān keşīde (9) ider ve cerīde-i āmāl ü a'mālime[5175] ḳalem-i buṭlānı ne vaḳt çeker?"[5176] Müneccim (10) eyitdi: "Benden altı ay ṣoňra[5177] Ḫ̆āce dā'imā merāsim mürā'ātı **[NO1 157a]** (11) ve veẓāif-i ḥasenātı anuň cānibine īṣāl ider idi." Çünkim (12) H̆āce'ye ol pīrüň mevti ḫaberi geldi,[5178] dört yüz seksen beş (13) senesi[5179] rebī'ü'l-evvelinüň evāsıṭında Ḫāce'ye daḫi sefer-i āḫiret[5180] (14) endīşesi düşüp cümle levāzımın gördi ve[5181] altı aydan (15) ṣoňra 'ālem-i āḫirete gitdi, *raḥmetu'llāhi te'ālā.*[5182]

Ve mine'n-nevādir: (16) Eydürler ki ḫāṣṣa-i sulṭānīnüň emlākı maḥṣūlātı biň yigirmi (17) turan dengi altun idi ve ḫāṣ ḫarcı yigirmi kerre yigirmi biň **[İN 175a]** (1) miṣḳāl altun idi ve ḳırḳ yedi biň süvār dā'imā mülāzemetinde (2) olur idi ve zamān-ı salṭanatında iki def'a mālik olduġı (3) bilādı teferrüc eyledi. Lādıḳıyye-i Rūm'dan ve Anṭākiyye-i Şām'dan (4) tā Ḫıṭā ve Ḫoten ḥudūdına varınca ve deryā-yı Maġrib'den tā İskenderiyye'den[5183] (5) tā Yemen ḥavālīsine dek seyr itdi ve dört yüz seksen bir (6) senesinde ḥacc eyledi. Aňa bināen cemī'-i vilāyetinüň aḥvālini (7) żabṭ idüp leşkerüň 'ulūfesi ve sā'ir mühimmātı ḥāżır olur idi.[5184]

(8) **Ve mine'l-bedāyi':** Ḫaberde gelmişdür ki Sulṭān Melikşāh'uň (9) āḫir 'ahdinde dört yüz seksen dört senesinüň (10) şuhūrında Ebū 'Alī Şerefşāh ki Ḥażret-i

---

[5169] düşdi. İN, NO1: irişdi. AN
[5170] Bi'ż-żarūri pīr, tīr-i şikeste per gibi İN: Pīr, tīr-i şikeste per gibi NO1: Ol pīr AN
[5171] idüp iḳāmet İN, NO1: iḫtiyār AN
[5172] müneccime İN, NO1 +
[5173] derece-i İN, NO1: ẕerrece AN
[5174] hīç İN, NO1 +
[5175] ü a'mālime İN, NO1: -i eḳāsimüň AN
[5176] çeker?" İN, NO1: irişdürür?" AN
[5177] geçdükde AN +
[5178] geldi, İN, NO1: irişdi, AN
[5179] -nüň AN +
[5180] daḫi sefer-i āḫiret İN, NO1: āḫiret seferi AN
[5181] gördi ve İN, NO1: görüp AN
[5182] āḫirete gitdi, *raḥmetu'llāhi te'ālā*. İN: …. *te'ālā 'aleyh.* NO1: bāḳīye gitdi. AN
[5183] -'den İN, NO1: cenbinden AN
[5184] sā'ir mühimmātı ḥāżır olur idi. İN, NO1: mühimmātını ḥāżır eyler idi. AN

Ca‘fer-i Ṭayyār’uň evlād-ı (11) büzürgvārından idi *raḍıyallāhu te‘ālā*[5185] *‘anhüm,* ‘ālem-i āḫirete **[AN 98a]** (12) rıḥlet eyledi ve evlād-ı[5186] emcādı altmış yıla ḳarīb Ḳazvīn’de (13) ḥükūmet itdiler[5187] ve anuň kemāl-i ş̱ervet ve mükneti bir mertebede (14) idi ki ekş̱er mevāżi‘ ve nevāḥī ve ḳaṣabanuň bāġları ve[5188] ‘aḳārları **[NO1 157b]** (15) anuň ve etbā‘ınuň idi. Anuň emlākinüň[5189] her sene ḥāṣılı (16) üç yüz altmış biň altun idi ve her gün maṭbaḫında (17) üç yüz Ḳazvīn baṭmānı etmek ve yüz baṭmān et ḫarc olunur idi **[İN 175b]** (1) ve bu cümle ile libāsda çendān tekellüf itmez idi. Çün vefāt (2) itdi,[5190] bir ḳızı ḳaldı.[5191] Cümle māl ve mülk aňa degdi. Az zamān (3) içinde cümlesin telef idüp faḳīre oldı ve (4) rūzgārdan çoḳ miḥnet çekdi.

Beyt li-müellifihi:

Māl ile eyleme tefaḫḫur kim

Māl ile faḫr iden olur pāymāl

Ve mine’l-ġarīb: *Mecma‘u’n-Nevādir*’de meẕkūrdur ki (6) sulṭān zamānında Herāt’da bir ṭabīb var idi. İsma‘īl Edīb (7) dimekle meşhūr idi, fenn-i ḥikmetde feylesūf-ı zamān idi.

Mışra‘:

که جهان همچو 5193 او ادیب ندید[5192]

Neş̱r:[5194] Birgün pāzārdan geçer iken[5195] naẓarı (9) bir civān ḳaṣṣāba duş oldı. ‘Unfuvān-ı şebābında ḳoyun ṣoyduḳda (10) ısıcaḳ yüregin çekle[5196] yuḍar idi. Bu fi‘l ḥekīmüň ṭab‘ına ḫoş (11) gelmedi. Civārında olan bir merd-i ‘aṭṭāra eyitdi ki:[5197] “‘An ḳarīb bu ḳaṣṣāb-ı[5198] (12) civān bir ṣa‘b maraża mübtelā olur,[5199] baňa ḫaber idesin.” Az

[5185] *te‘ālā* İN, NO1 +
[5186] evlād-ı İN, NO1: ecdād-ı AN
[5187] itdiler İN, NO1: eylediler AN
[5188] şehr AN +
[5189] emlākinüň İN, NO1: emlākinden AN
[5190] itdi, İN, NO1: eyledi, AN
[5191] Ancaḳ AN +
[5192] Cihan onun gibi bir edip (bilge) görmedi.
[5193] Nüshalarda همچو kelimesi yerine مثل kelimesi geçmektedir.
[5194] Neş̱r AN, NO1 +
[5195] iken İN, NO1: idi AN
[5196] çekle İN +
[5197] olan bir merd ‘aṭṭāra eyitdi ki: İN, NO1: bir baḳḳāl var idi, aňa eyitdi: AN
[5198] ḳaṣṣāb İN, NO1 +
[5199] olur, İN, NO1: olacaḳdur, AN

zamān (13) geçmedin ‘aṭṭār işitdi ki ol[5200] ḳaṣṣāb füc’eten vefāt eylemiş.[5201] (14) Aḳrabā vü ta‘alluḳātı feryād u nevḥa iderler. Ol ‘aṭṭār[5202] daḫi ta‘ziyeye (15) gelüp eṣnā-yı kelāmda[5203] ol ṭabīb-i edībüñ[5204] sözi ḫāṭırına geldi. (16) ‘Ale’l-fevr varup ol ṭabībe ḫaber virdi. Ḥakīm eyitdi: “Geç vefāt (17) itdi,[5205] ben anı daḫi tīz ölür dir idüm.”[5206] Pes ol ḳaṣṣābuñ[5207] **[İN 176a] [NO1 158a]** (1) başı ucına oṭurup yüzinden perdeyi ḳaldurdı ve anuñ (2) sektesine ‘ilāca himmet eyledi. Üç günden ṣoñra ol ḳaṣṣāb (3) ḳalḳdı ve ḫalḳ içinde sebeb-i ‘ibret ü ta‘accüb oldı.

Temṣīl: (4) *Ferec Ba‘de’ṣ-Ṣidde*’de meẕkūrdur[5208] ki meşāhīr-i Mıṣr’dan bir kimesneye (5) sekte ‘ārıż oldı. Cümle eṭibbā anuñ mevtine ḥükm itdiler. (6) Lā-cerem müte‘alliḳātı anuñ techīz ü tekfīnine[5209] ṣurū‘ eylediler ve nevḥa vü zārīlıḳ (7) itmege başladılar. Ḳaṭīfī nām kimesne ki ol zamānda serdefter-i eṭibbā (8) idi, ol ḥāle muṭṭali‘ olup ‘ilācına teḳayyüd eyledi. ‘İlācı (9) daḫi **[AN 98b]** aña munḥaṣır oldı ki bir ḳavī ṣaḥṣ aña on kerre ḳamçı ile[5210] urdı. (10) Andan nabżına baḳdı.[5211] Bir miḳdār ḥarekete başladı. Eṭibbāya (11) teveccüh idüp eyitdi: “Hīç ölünüñ nabżı ḥareket ider mi?” (12) “İtmez” didiler. Pes mertebe mertebe ḳamçı ile ḍarb iderek ‘aḳlı başına (13) geldi andan[5212] söz söyleyüp ṭa‘ām istedi[5213] ve ṣoḥbet ve selāmetle (14) ḳalḳdı ve bu ḥālet mūcib-i ḥayret-i ‘ālemiyān oldı.

Ve minhā: (15) Ḫ̆āce Nevşeref bin Ḫālid’den *Ṣāḥib-i Kitāb-ı faḳīh ṣāḥibü’ṣ-ṣudūr* (16) rivāyet ider[5214] ki: “Ben H̆āce’nüñ aġzından işitdüm ki eydür: (17) ‘Eṣnā-yı ḥālimde beni muḥaṣṣılātuñ mühimmi içün bir yere gönderdiler[5215] ve ben bir **[İN 176b]** (1) ża‘īf ata süvār olmış idüm ki lāġarlıḳdan ḫayāle dönmişdi (2) ve muḥaṣṣılān atların muḥkem sürerler idi. Ben yolda **[NO1 158b]** ‘āciz ḳalmış idüm. (3) Nā-gāh ḳarşudan

---

[5200] ‘aṭṭār işitdi ki ol İN, NO1: illā ḫaber şāyi‘ oldı ki fülān AN
[5201] eylemiş. İN, NO1: eyledi. AN
[5202] feryād u nevḥa iderler. Ol ‘aṭṭār İN, NO1: feryāda başladılar. Baḳḳāl AN
[5203] gelüp eṣnā-yı kelāmda İN, NO1: geldi. Eṣnā-yı ta‘ziyede AN
[5204] edībüñ İN, NO1: lebībüñ AN
[5205] itdi, İN, NO1: eyledi, AN
[5206] ölür dir idüm.” İN, NO1: vefāt ider ẓann iderdüm.” AN
[5207] ḳaṣṣābuñ İN, NO1: kimesne AN
[5208] meẕkūrdur İN, NO1: mezbūrdur AN
[5209] techīz ü tekfīnine İN, NO1: techīzine AN
[5210] kerre ḳamçı ile İN: ḳamçı NO1, AN
[5211] baḳdı. İN, NO1: naẓar itdi. AN
[5212] andan İN, NO1: ve AN
[5213] istedi İN, NO1: ṭaleb eyledi AN
[5214] *faḳīh ṣāḥibü’ṣ-ṣudūr* rivāyet ider İN, NO1: *Naḳbetü’ṣ-Ṣudūr* eyitmişdür AN
[5215] yere gönderdiler İN, NO1: yerden bir yere iledürler idi AN

bir atlu peydā oldı ki raḫşı bād-ı ṣabādan nişān (4) virür. Benüm yanıma gelüp eyitdi: ‘Ey Ḥasan! Diler misin ki atlarımızı tebdīl (5) idevüz.’ Eyitdüm: ‘Masḫaralıḳ zamānı degüldür, beni rencīde itme.’ Eyitdi: (6) ‘Vallāhi’l-‘aẓīm laṭīfe itmez.’ diyüp[5216] atından inüp eyerin (7) alup[5217] benüm atuma urdı ve benüm eyerümi kendi atına urup (8) süvār olup[5218] gitdi. Ben ve muḥaṣṣılāndan biri aṣlā anı bilmeyüp[5219] (9) müteḥayyir ḳalduḳ.”

Ve mine’l-veḳāyi‘: Meşhūrdur ki Ḫˇāce Niẓāmü’l-mülk (10) eydür: “İbtidā-i ḥālimde ki[5220] Alp Arslan’uň ḫıdmet-i mülāzımetinde idüm, (11) ol eyyāmda sulṭāna sefer düşdi ve benüm aṣlā sefere (12) isti‘dādum yoġ idi. Lā-cerem bu sebebden dil-teng idüm. (13) [5221]﴿وَاُفَوِّضُ اَمْرِی اِلَی اللّٰہِ﴾ diyüp bu melāl ile endīşe ve ḫayāle[5222] (14) düşüp ābdest aldum ve yanumda[5223] bir mescid var idi, aňa dāḫil (15) oldum,[5224] namāza durdum. Nā-gāh bir pīr-i[5225] a‘mā içeri girüp: (16) ‘Bunda kimesne var mıdur?’ didi.[5226] Ben namāza meşġūl idüm, cevāb (17) virmedüm. Çün ḫāṭırı muṭma’in oldı, miḥrāb cānibine teveccüh idüp[5227] **[İN 177a]** (1) bir delikden bir bardaḳ çıḳarup içine bir miḳdār[5228] aḳça ḳoyup yerine (2) ḳodı ve çıḳarup gitdi. Ṣoňra ben ol bardaġı aldum. İçi (3) ṭoptulu aḳça ve altun idi. Sefer maṣrafına ḫarc itdüm.[5229] Tā ol (4) zamāna dek ki Sulṭān Alp Arslan **[NO1 159a]** dört yüz ḳırḳ dört (5) senesinde ‘ammisi Ṭuġrul Beg yerine serīr-i salṭanata cülūs (6) eyledi **[AN 99a]** ve Ḫˇāce rütbe-i[5230] vezārete vāṣıl oldı, ittifāḳ birgün (7) kevkebe-i ‘aẓīmle[5231] bāzārdan mürūr ider idi.[5232] Naẓarı ol a‘māya[5233] (8) duş oldı. Bir kimesne irsāl idüp[5234] anı ḫużūrına (9) da‘vet eyledi. Menzilini tenhā idüp andan bir taḳrīble

[5216] itmez.” Diyüp İN, NO1: itmezem.” diyü AN
[5217] alup İN, NO1: aldı. AN
[5218] olup İN, NO1: oldı ve AN
[5219] anı bilmeyüp İN: bilmeyüp NO1: anı bilmedük AN
[5220] ḫālimde ki İN, NO1: ‘ālemde ki Sulṭān AN
[5221] “Ben işimi Allâh’a havale ediyorum.” Mü’min 40/44. ayetten nâkıs iktibas.
[5222] ve ḫayāle İN, NO1: -ye AN
[5223] yanumda İN, NO1: ḳurbumda AN
[5224] oldum İN, NO1: olup AN
[5225] pīr İN, NO1 +
[5226] didi. İN, NO1: diyü feryād eyledi. AN
[5227] idüp İN, NO1: itdi ve AN
[5228] çıḳarup içine bir miḳdār İN, NO1: çıḳardı. Altun ile memlū üzerine birḳaç AN
[5229] ve çıḳarup gitdi. Ṣoňra ben ol bardaġı aldum. İçi ṭoptulu aḳça ve altun idi. Sefer maṣrafına ḫarc itdüm. İN, NO1: Bir laḥẓadan ṣoňra ṭaşra gitdi. Ben ol nuḳūdı aldum ve sefer mühimmātına ṣarf eyledüm. AN
[5230] rütbe-i İN, NO1: mertebe-i AN
[5231] ‘aẓīmle İN, NO1: tāmme ile AN
[5232] mürūr ider idi. İN, NO1: geçerken AN
[5233] a‘māya İN, NO1: nā-bīnāya AN
[5234] kimesne irsāl idüp İN, NO1: kimesneyi irsāl itdi, AN

kīseyi (10) su’āl itdi.[5235] A‘mā hemān[5236] H˘āce’nüň dāmānına yapışup (11) eyitdi:[5237] ‘Şimdi buldum.’[5238] Ḫ˘āce eyitdi: ‘Niçe bulduň?’ A‘mā[5239] eyitdi: (12) ‘Ben faḳīrem, ol mālı cerr ile peydā itdüm, żāyi‘ olıcaḳ[5240] bir kimesneye (13) iẓhār itmedüm. Ḥālā sizüň işāretüňüzden āşikāre oldı ki (14) ol sizüň yanıňuzdadur.’ Ḫ˘āce tebessüm idüp anuň eż‘āfın (15) niçe laṭīfle ḫafiyeten iḥsān itdi.[5241]

Naẓm:[5242]

Her kimüň ‘ādeti olur (16) iḥsān
Aňa irmez cihānda sūd u ziyān[5243]
Ehl-i cennet nişānı (17) oldı kerem
Hergiz anları yaḳmaya nīrān

Temṣīl: [İN 177b] (1) *İmām Yafi‘ī Tārīḫi*’nde masṭūrdur ki ‘Avnü’d-dīn ibn Mürre ġāyet (2) faḳīr idi, ḥāli bir mertebede ıżṭırāba irişdi ki ta‘bīri mümkin idi.[5244] (3) Çünkim istimā‘ itdi ki Ḥażret-i Ma‘rūf-ı Kerḫī *raḥmetu’llāhi ‘aleyh*[5245] (4) maḳberesinde du‘ā müstecāb olur. Ol mekāna varup (5) şerāiṭ-i namāz ve du‘āyı edā eyledi. Rivāyet ider ki: “Çünkim (6) andan rücū‘ itdüm,[5246] şehre teveccüh itdüm,[5247] yolum bir mescide (7) duş **[NO1 159b]** oldı.[5248] Hāṭıruma geldi ki anda daḫi iki rek‘at namāz ḳılam. (8) Çün içeri girdüm, gördüm ki bir ḫasta ḥālet-i nez‘a yatur.[5249] (9) Anuň yanına varup başın dizime[5250] aldum. Gözin açup (10) baňa naẓar eyledi.[5251] Eyitdüm: ‘Ḫāṭıruň nesne ister mi?’ Eyitdi: (11) ‘Ayva isterem.’ ‘Ale’l-fevr ṭaşra çıḳdum[5252]

[5235] itdi. İN, NO1: eyledi ve eyitdi: ‘Bulduň mı yāḫūd bulmaduň mı?’ AN
[5236] hemān İN, NO1 +
[5237] eyitdi: İN, NO1 +
[5238] didi. AN +
[5239] A‘mā İN, NO1 +
[5240] ol mālı cerr ile peydā itdüm żāyi‘ olıcaḳ İN: mālı cerr ile peydā idüp żāyi‘ olıcaḳ NO1: anı dilenmek ile ele getürdüm ve aṣlā AN
[5241] laṭīfle ḫafiyeten iḥsān itdi. İN, NO1: iḥsān eyledi. AN
[5242] Naẓm İN, NO1: Beyt li-müellifihi AN
[5243] sūd u ziyān İN, NO1: hīç ḫusrān AN
[5244] bir mertebede ıżṭırāba irişdi ki ta‘bīri mümkin degül. İN, NO1: mertebe-i ıżṭırāra irişdi. AN
[5245] raḥmetu’llāhi ‘aleyh İN: raḥmetu’llāhi te‘ālā ‘aleyh NO1: ḳuddise sırruhu AN
[5246] itdüm, İN, NO1: idüp AN
[5247] itdüm, İN, NO1: eyledüm AN
[5248] duş oldı. İN, NO1: uġradı. AN
[5249] yatur. İN, NO1: irişmiş. AN
[5250] dizime İN, NO1: dizimüze AN
[5251] Ben AN +
[5252] çıḳdum İN, NO1: çıḳup AN

destārum rehn (12) ḳoyup bir miḳdār[5253] ayva ve elma, aldum ḥużūrına iletdüm.[5254] Bir miḳdār (13) andan ekl idüp[5255] eyitdi: ‘Mescid ḳapusın ḳapa.’[5256] Ben daḫi ḳapadum. (14) Andan eyitdi: ‘Şol ḥaṣīrı ḳaldur ve ḳaz.’ Ben daḫi açup[5257] ḳazdum, (15) bir bardaḳ dolu altun çıḳtı. ‘Vārişüň var mıdur?’ didüm.[5258] (16) Eyitdi: ‘Ben aṣl-ı ḳal‘a-i “ Ruṣāfe’denüm.[5259] Bir birāderüm var idi, işitdüm ki (17) fevt olmış.’ Çünkim kelāmı buraya irişdi. Rūḥun **[İN 178a]** (1) ḳābıż-ı ervāḥa sipāriş itdi. Andan ṣoňra şehre teveccüh (2) itdüm,[5260] ṣaṭṭ kenārına irişdüm. Zevraḳla bir ādem[5261] gördüm. Baňa işāret (3) idüp ‘Beri gel.’ dir.[5262] Çün varup[5263] zevraḳa girdüm, ol **[AN 99b]** (4) ṣaḫṣı ol meyyite ġāyet müşābih gördüm. Keyfiyyet-i aḥvālin (5) ṣordum.[5264] Ḥaḳīḳat-i ḥāl ẓāhir oldı ki bu ol fevt (6) olanuň[5265] birāderidür. ‘Etegüň aç!’ didüm, açdı ve altunı[5266] etegine (7) dökdüm ve ḳażiyyeyi beyān itdüm.[5267] Her çend ki mübālaġa (8) idüp: ‘Bu altundan bir miḳdārın[5268] al.’ didi. Ben[5269] hergiz (9) ḳabūl itmedüm. Bu ḫaber **[NO1 160a]** dārü’l-hilāfe’ye vāṣıl olmış. Ḫalīfe[5270] (10) beni ṭaleb idüp ol istiḳāmetüm ḥürmetine beni ḫazīnedār (11) itdi[5271] ve tedrīc ile mertebe-i vezārete irişdüm.

Ve mine’l-veḳāyi‘: Yekşenbe (12) gün ẕi’l-ḥiccenüň on sekizinde dört yüz elli altı senesinde (13) ‘Amīdü’l-mülk bin Ebū Naṣr Kündürī’yi ḳatl idüp Ḥ̆āce’yi (14) vezāret emriyle muḳayyed itdiler. Ḫ̆āce-i mezbūr oġlı ‘Alī[5272] (15) nām kimesneye veṣāyā yazmışdur. Anda eydür ki: “Ḥālā bir müddetdür ki (16) ol ṣaḫṣ Kündürī, sulṭānuň

[5253] ḳoyup bir miḳdār İN, NO1: virüp AN
[5254] aldum ḥużūrına iletdüm. İN, NO1: alup getürdüm. AN
[5255] baňa AN +
[5256] dedi AN +
[5257] ḳaz.’ Ben daḫi açup İN: ve yeri ḳaz.” Ben … NO1: bir miḳdār ḳaz.’ Çünkim AN
[5258] didüm. İN, NO1: diyü su’āl itdüm AN
[5259] ‘Ben aṣl ḳal‘a-i reṣāfedenüm. İN, NO1 +
[5260] irişdi. Rūḥun ḳābıż-ı ervāḥa sipāriş itdi. Andan ṣoňra şehre teveccüh itdüm İN: irişdürdi. Rūḥun ḳābıżu’l-ervāḥa sipāriş itdi. Andan ṣoňra NO1: irişdürdi. Daḫi rūḥunı Ḫudā’ya ışmarladı. Anı techīz ü tekfīn itdükden ṣoňra ṣaydum beş yüz altun idi. Andan şehre teveccüh eyledüm, AN
[5261] ādem İN, NO1: kimesneyi AN
[5262] dir. İN, NO1: didi. AN
[5263] varup İN, NO1 +
[5264] -n ṣordum. İN, NO1: su’āl eyledüm. AN
[5265] fevt olanuň İN, NO1: kimesnenüň AN
[5266] açdı ve altunı İN: açdı. Altunı NO1: ve meblaġ-ı mezbūrı AN
[5267] ḳażiyyeyi beyān itdüm. İN, NO1: ḳıṣṣayı ḫaber virdüm. AN
[5268] ‘Bu altundan bir miḳdārın İN, NO1: ‘Bundan bir nesne AN
[5269] Ben İN, NO1 +
[5270] olmış. Ḫalīfe İN, NO1: oldı. AN
[5271] ol istiḳāmetüm ḥürmetine beni ḫazīnedār itdi İN, NO1: ḫazīnedārlıġı baňa ta‘yīn itdiler AN
[5272] ‘Alī İN, NO1: قلمی şeklinde yazılmıştır AN nüshasında.

ġażabıyla ḳatl olundı. Zīrā (17) anuň cināyet ü ḫıyāneti her maḥalde ẓāhir olup sulṭān aňa **[İN 178b]** (1) kemā-yenbaġī muṭṭali‘ oldı ve anuň çirkīn ḫaberleri her rūz (2) sulṭāna irişür idi. Lākin ben anı men‘ itmege ḳādir idüm. (3) İtmedügümden kemāl-i te’essüf çekerüm. Şöyle ki ḫāṭıruma geldükçe aġzımuň (4) leẕẕeti gider ve gözümden uyḫu uçar, bī-ḳarār oluram ve bu (5) bābda bir ḥikāyet vāḳı‘ oldı. Kimesneye dimedüm, saňa tenbīh (6) içün ẕikr ideyim. Ol kişi ḳatl olundıḳdan ṣoňra (7) bir yıl geçdi. Vāḳı‘amda şöyle müşāhede itdüm ki niçe ki (8) anı baġlayup zindāna çekdiler ise beni daḫi dest[5273] gerden-beste (9) zindāna iletüp ve anı ne ṣūretle çıḳarup ne mevżi‘de (10) ḳatl itdiler ise beni daḫi ol ṣūretle **[NO1 160b]** ol mevżi‘e (11) iletdiler.[5274] Ol kimesne evlād u etbā‘ıyla ḳılıçlar ve ḫançerler (12) çeküp baňa ḳaṣd itdiler.[5275]

Tenbīh: *Āṯār-ı Büldān*’da masṭūrdur ki (13) Ebū Naṣr-ı Kündürī Şī‘a meẕhebi üzre idi ve Sulṭān (14) Ṭuġrul Beg i‘tiẕāle mā’il idi. Aňa bināen menābirde sā’ir (15) meẕahibe[5276] la‘n ü şetm olunur idi. ‘Ulemādan ‘Abdu’l-melik Cüveynī gibi (16) ve ġayrılar celā-yı vaṭan eylediler. Ba‘īd degüldür ki Ebū Naṣr’ı ḳatle (17) sebeb ol olmış ola. **[AN 100a]** Ve eydürler ki zamān-ı ḳatlde cellāda eyitdi: **[İN 179a]** (1) “Va’llāhi’l[5277]-‘aẕīm sulṭāna diyesin ki[5278] ‘aẕīm ḫıdmet itdüňüz, (2) ‘ammuň Ṭuġrul Beg[5279] baňa vezāret virdi. Sen şehādet mertebesin (3) bulmaġa[5280] sebeb olduň ve ḫ̌āce[5281] vezīre diyesin ki (4) laṭīf ‘ādet peydā itdüň, vezīr öldürmegi sulṭāna ta‘līm (5) itdüň. Ammā ba‘īd degüldür ki sen ve evlāduň ‘an-ḳarīb (6) bu belāya[5282] mübtelā olursız.” Fi’l-vāḳı‘ öyle oldı. *Tārīḫ-i İbn-i* (7) *Ḫallikān*’da ẕikr olundı ki ġarā’ib-i umūrdandur ki: “Evvel Ebū Naṣr’uň[5283] (8) ẕekerini kesüp Baġdād’da defn itdi. Mervü’r-rūd’da (?) ṣaḳalı (9) dökülüp anda defn olundı ve cesedi Kender’de defn (10) olunup[5284] başı Nişābūr’da[5285] ve başınuň derisi doldurulup[5286] (11) Kirmān’a

[5273] daḫi dest İN: dest NO1: daḫi AN
[5274] ol ṣūretle ol mevżi‘e iletdiler. İN, NO1: endām ile ol maḳāma iletüp ḳaldurdılar ve AN
[5275] itdiler. İN, NO1: eylediler. AN
[5276] meẕāhibe İN, NO1: meẕhebine AN
[5277] Va’llāhi’l İN, NO1: Bi’llāhi’l AN
[5278] diyesin ki İN, NO1: eyitdi ki AN
[5279] Ṭuġrul Beg İN, NO1 +
[5280] mertebesin bulmaġa İN: -e AN: mertebesine nā’il olmaġa NO1
[5281] ḫ̌āce İN, NO1: ḫıdmet-i AN
[5282] ‘an ḳarīb bu belāya İN, NO1: bu belāya ‘an ḳarīb AN
[5283] ġarā’ib-i umūrdandur ki: “Evvel Ebū Naṣr’uň İN, NO1: umūr-ı ġarībedendür ki: “Evvel AN
[5284] defn olunup İN, NO1: medfūn oldı ve AN
[5285] gömüldi AN +
[5286] derisi doldurulup İN: derisini doldurup NO1: derisin doldurup AN

gönderildi.[5287] Anda defn olundı."[5288]

Ve min me'āṣiri'l-iḳbāl:[5289] (12) Dört yüz seksen yedi senesinüñ şevvālinde Tekiş bin (13) Arslan ki[5290] Melikşāh anuñ gözine **[NO1 161a]** mīl çekmiş idi, ol (14) ḥāl ile Melikşāh'uñ oġlı Berkbaraḳ pādişāh olduḳda (15) anuñ üzerine ḫurūc eyledi. Berḳbaraḳ ḫod meġārib (16) ü meşārıḳuñ riḳābına mālik olmış idi. Ol zamānda (17) cenk ḳaydı ile muḳayyed degül idi ve Türkān Ḫātūn'uñ **[İN 179b]** (1) Işfahān'da vefātı ḫaberi geldi, lā-cerem ol cānibe teveccüh ḳıldı.[5291] (2) Birāderi Maḥmūd aña istiḳbāl idüp at üzerinde (3) biribiriyle görüşdiler. Melikşāh'uñ ba'żı ḳulları Maḥmūd'a (4) devlet-ḫˇāhlıḳ idüp Berkbaraḳ'ı bir köşede maḥbūs (5) şekli idüp[5292] mīl çekmege 'azīmet eylediler. Ḳażā-yı İlāhī (6) ol gün Maḥmūd ḳabarcıḳ çıḳarup üçünci gün vefāt (7) eyledi. Maḥmūd'uñ ümerāsı Berkbaraḳ ḥużūrına gelüp[5293] (8) mülāzemet idüp 'öẕr-ḫˇāhlıḳ itdiler.

Ve mine'l-veḳāyi': (9) Eydürler ki[5294] Sulṭān Berḳyaruḳ vezīri Mü'eyyedü'l-Mülk'den rencīde (10) olup ma'zūl eyledi, aña bināen Mü'eyyedü'l-mülk küfrān (11) ve 'işyān ṣadedinde oldı ve ol vaḳt ki sulṭān (12) Ḫorāsān'da idi. Melikşāh ḳullarından Batu nām ġulāmı (13) salṭanata terġīb idüp 'asker iḥżār eyledi ve levāzım-ı **[AN 100b]** (14) salṭanatı müheyyā eyledi ve Işfahān'dan Ḫorāsān'a sulṭān (15) üstüne 'azm itdi.[5295] Ammā mellāḥda fedāyīlerinden birisi (16) anı evāil-i muḥarremde dört yüz doḳsan iki sene**[NO1 161b]**sinde ḳatl (17) eyledi. Mü'eyyedü'l-mülk bi'ż-żarūre Aẕerbeycān'a geldi[5296] ve Sulṭān **[İN 180a]** (1) Muḥammed bin Melikşāh'ı salṭanat ṭalebine taḥrīk eyledi.[5297] 'Aẓīm (2) 'asker ile 'Irāḳ'a müteveccih oldı. Ḳażā-yı İlāhī ol vaḳt (3) Sulṭān Berkyaruḳ leşkeri kendi üzerine ḫurūc (4) itmiş idi. Ol sebeble Mecdü'l-mülk Ḥaccī nām kimesne sulṭānuñ (5) memālikinüñ[5298] cüz'iyyāt ü külliyātına müstevlī olmuş idi ve cümle (6) sipāh andan ḫoşnūd degüller idi. Lā-cerem furṣat (7) bulup anı ḳatl itmek

[5287] gönderildi. İN, NO1: gönderdiler. AN
[5288] olundı." İN, NO1: olunmışdur." AN
[5289] Ve min me'āṣiri'l-iḳbāl İN, NO1: Ve min āṣāri'l-iḳbāl AN
[5290] Arslan ki İN, NO1: Alp Arslan ki Sulṭān AN
[5291] ḳıldı. İN, NO1: eyledi. AN
[5292] bir köşede maḥbūs şekli idüp İN, NO1: maḥbūs şeklinde bir kūşede gözine AN
[5293] gelüp İN, NO1 +
[5294] çün AN +
[5295] üstüne 'azm itdi. İN, NO1: üzerine 'azm eyledi. AN
[5296] geldi İN, NO1: gitdi AN
[5297] ol daḫi AN +
[5298] cümle AN +

istediler.[5299] Ol daḫi cān ḫavfından (8) kendüyi ḥarem-i pādişāhīye bıraḳdı.[5300] ‘Asker ṭaşrada ṣaf (9) bağlayup anuň ṭalebinde mübālaġa itdiler.[5301] Mecdü’l-mülk eyitdi: (10) “Beni anlara teslīm eyle, şāyed ki fitne başıla.”[5302] Sulṭān anı (11) virmemekde ışrār eyledi. Āḫir leşker hücūm idüp içeri girdiler (12) ve Mecdü’d-devle’nüň saḳalından[5303] ṭutup ṭaşra çıḳarup (13) pārediler.[5304] Sulṭān anuň ‘aḳabinden çıḳup Rey şehrine (14) gitdi. Andan Ḫūristān’a teveccüh eyledi. Sulṭān Muḥammed’e fetḥ-i ‘aẕīm (15) vāḳı‘ oldı ve bī-zaḥmet[5305] Hemedān’da serīr-i salṭanata geçdi. (16) Ammā ümerā-yı Ḫūristān bā-ḫuṣūṣ Emīr Ṣadaḳa ki Melikşāh’uň (17) mu‘teber ġulāmı idi, Sulṭān Berkyar’uň ḫıdmetinde olup **[İN 180b]** (1) dört yüz ḍoḳsan üç senesinüň recebinde[5306] birāderiyle (2) meṣāf idüp Sa‘dü’d-devle Küsrānī[5307] (کوسرانی) (?) ki şıḫne-i Baġdād idi, (3) **[NO1 162a]** ḳatl olunup Berkyar münhezim oldı. Ammā bir nevbet daḫi (4) dört yüz ḍoḳsan dört senesinüň cemāẕiyü’l-āḫirinde (5) cenk idüp ġālib oldı ve Müeyyedü’l-mülk esīr oldı. (6) Lākin tedbīr ile sulṭānuň ve ümerānuň ḫāṭırın ḫoş eyledi (7) ve bu kerre[5308] ḳarār ṭutdılar ki ol yine destūr-ı sābıḳ üzere (8) vezīr ola. İttifāḳ birgün sulṭān ḍayanmışdı. Lākin ibrīka (9) ḫıdmet iden ġılmāndan[5309] biri sulṭānı ḫ̆ābda ẕann idüp (10) refīḳıne eyitdi: “Meger bu Selçuḳīler dīvānedür ki yāḫūd aṣlā ḥamiyyetleri (11) yoḳdur ki bu şaḫṣ[5310] kendülere **[AN 101a]** bu işleri itmişken[5311] yine anı vezīr (12) iderler.” Sulṭān bu sözden ġāyet muẓṭarib[5312] olup (13) çadırdan ṭaşra çıḳdı ve Mü’eyyedü’l-mülk’i iḥżār eyledi ve emr eyledi. (14) Gözlerin bağlayup[5313] bir kürsī üzere oturtdılar.[5314] Sulṭān kendi (15) ḳılıç çeküp boynın urdı, başı yere düşdi, yine oturur idi, (16) taḥrīk eyledükde düşdi. Bu ḳażiyye sene-i meẕkūrede (17) şehr-i şa‘bānda[5315] vāḳı‘ oldı.

[5299] istediler. İN, NO1: dilediler. AN
[5300] ḥarem-i pādişāhīye bıraḳdı. İN, NO1: ḥareme atdı ve AN
[5301] mübālaġa itdiler. İN, NO1: mübālaġa-i ḥadden geçürdiler. AN
[5302] başıla.” İN, NO1: yata.” AN
[5303] -dan İN, NO1: ve yaḳasın AN
[5304] çıḳarup pārelediler. İN, NO1: çıḳardılar ve pāre pāre eylediler. AN
[5305] bī-zaḥmet İN, NO1: zaḥmetsüz AN
[5306] recebinde İN, NO1: şuhūr-ı recebinde AN
[5307] idüp Sa‘dü’d-devle Küsrānī İN: … Küsterānī NO1: ṭutup Sa‘d Küsrānī AN (?)
[5308] bu kerre İN, NO1: buňa AN
[5309] ġılmāndan İN, NO1: ġılmānlardan AN
[5310] bu şaḫṣ İN, NO1: bir kimesne AN
[5311] isterler ki AN +
[5312] muẓṭarib İN, NO1: müte’essir AN
[5313] eyledi. Gözlerin bağlayup İN, NO1: idüp gözin bağladılar ve AN
[5314] ba‘dehu AN +
[5315] şehr-i şa‘bānda İN, AN: şehr-i şa‘bānuň evvelinde NO1

Temṣīl: *Cāmi‘ü’l-Ḥikāyāt* **[İN 181a]** (1) ṣāḥibi getürmişdür ki[5316] Hārūn-ı Seraḫsī ki Emīr İsma‘īl-i Sāmānī (2) cānibinden Vālī-i Cürcān idi. Emīr-i mezbūra ‘iṣyān itdi. (3) Ol sebebden Emīr İsma‘īl’üň Sāmī[5317] nām bir ġulāmı var idi. (4) Muḳaddem ṣarābdārı idi. **[NO1 162b]** İki ġulāmla ḫıyānet idüp (5) Cürcān’a firār eylediler ve Muḥammed bin Hārūn’uň yanına vardılar. (6) Bu ḫaber emīre vāṣıl olıcaḳ bir nice kimesneler irsāl idüp[5318] (7) anları ṭaleb eyledi. Muḥammed bin Hārūn[5319] envā‘-ı ‘öẕrler ile cevāb (8) gönderüp ġulāmları irsālde ihmāl ve ta‘allül eyledi. Āḫir (9) keṣret-i ihmāl mūcib-i melāl olup Emīr[5320] Cürcān ṭarafına leşker (10) çekdi. Muḥammed bin Hārūn andan Rey şehrine firār itdi. (11) Emīr, Cürcān’da birḳaç[5321] gün tevaḳḳuf idüp[5322] Āmāl nām mevżi‘de (12) bir köşk[5323] emr itdi. Andan ṣoňra ardına düşüp (13) tā Ġaznīn’e[5324] dek gitdi ve anı ‘ahd u eymānla[5325] ele getürdi. Her bār ki ḫalīfe (14) Baġdād’dan ḫaber gönderdi[5326] ki anı bend ide, Emīr[5327] naḳż-i ‘ahdi[5328] (15) revā görmedi ve ḫalḳuň güft u gūyına iġmāż-ı ‘ayn itdi.[5329] Tā şol (16) zamāna dek ki birgün Muḥammed bin Hārūn emīr ḫıdmetinde cum‘a (17) namāzına gitdi, atları mescid ḳapusında cenk eylediler. Emīrüň **[İN 181b]** (1) atı Muḥammed bin Hārūn’uň atın altına aldı. Ḫalḳ eyitdiler: “Egerçi emīr (2) intiḳām almaḳda ḳuṣūr eyledi. Ammā atı ḳuṣūr itmedi.”[5330] Emīr bu kelāmdan (3) āşüfte olup Muḥammed Hārūn’ı baġlatdı. *Tārīḫ-i Benākīti* ḳavlince[5331] (4) āḫir anı Emīr[5332] ḳatl itdi.”

Ve mine’l-veḳāyi‘: Eydürler ki dört yüz (5) seksen ḍoḳuz senesinde Sulṭān Berkyaruḳ ‘ammisi daḫi ki (6) aňa[5333] Arslan Arġu dirler[5334] idi. Ḫorāsān cānibine anuň

[5316] Muḥammed bin AN +
[5317] Sāmī İN: Ṣāmī NO1: Ṣāfī AN
[5318] olıcaḳ bir nice kimesneler irsāl idüp İN, NO1: olup niçe zamāndan ṣoňra ādem gönderüp AN
[5319] Muḥammed bin Hārūn İN, NO1 +
[5320] olup Emīr İN, NO1: oldı. AN
[5321] birḳaç İN, NO1: bir nice AN
[5322] idüp İN, NO1: eyledi. AN
[5323] yapmaġa AN +
[5324] Ġaznīn’e İN, NO1: Ġazvīn’e AN
[5325] ‘ahd u īmānla İN, NO1: yemīnler ve ‘ahdler ile AN
[5326] gönderdi İN, NO1: irsāl itdi AN
[5327] Emīr İN, NO1: Ol AN
[5328] ‘ahdi İN, NO1: ‘ahd itmege AN
[5329] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[5330] ḳuṣūr itmedi.” İN, NO1: ol ‘uhdeden gelmeden taḳṣīr eylemedi.” AN
[5331] ḳavlince İN, NO1: ṣāḥibi eydür AN
[5332] anı Emīr İN, NO1: Emīr İsma‘īl anı AN
[5333] aňa İN, NO1 +
[5334] dirler İN, NO1: ile müsemmā AN

ḳaṣdıyla **[NO1 163a]** (7) teveccüh eyledi. Sulṭān andan ziyāde ḫavf idüp **[AN 101b]** (8) muḳāvemete ḳudreti olmadı.[5335] Lākin nāçār anuň cānibine muḳābil olmaġa (9) gitdi. Ḳāżā-yı İlāhī Arslan Arġu Merv'de bir ġulāmıyla (10) ḫalvet olup aňa ḳaṣd eyledi. Ġulām-ı mezbūr āḫir ol gice anı (11) ḳatl eyledi.

Ve min te'yīdi's-semāviyy: Çün Sulṭān Berḳyaruḳ (12) Baġdād'a 'azīmet eyledi, yolda bir 'aẓīm 'ārıżaya uġradı.[5336] (13) Oġlı Melikşāh'ı velī'ahd eyledi ve pederi ḳullarından (14) Ayaz nām kimesne ki şecā'at ve şehāmetle[5337] mevṣūf idi,[5338] atabeg (15) ta'yīn itdi.[5339] Cemāẕiü'l-āḫirüň on ikinci güni dört yüz (16) ḍoḳsan sekiz senesinde Vürūducūd (Verucerd) nām mevżi'de (17) 'ālem-i āḫirete naḳl itdi.[5340] Sulṭān Muḥammed bin Melikşāh'ı ol zamānda **[İN 182a]** (1) kendüyi cümleden fāiḳ ve muḳaddem ḍutar idi. Birāderzādesi (2) ḳaṣdına Baġdād'a teveccüh[5341] eyledi. Ayaz ve Ṣadaḳa pādişāhlıḳ 'alemin (3) Melikşāh nāmına diküp anuňla ḳıtāle işṭiġāl itdiler[5342] ve anlaruň (4) leşkeri Sulṭān Muḥammed 'askerinden[5343] ziyāde idi. İttifāḳ (5) ol sulṭān Ḥażret-i Ḥaḳ subḥānehu ve celle sulṭānuhu ve evżaḥa[5344] (6) burhānuhu ḳıbelinden mü'eyyed ve te'yīd-i semāvī ile müşeyyed idi. (7) Nāgāh[5345] gökyüzünden ejderhā gibi[5346] bir buluṭ peydā olup Ayaz ve Ṣadaḳa'nuň[5347] (8) 'askeri üzere memdūd oldı. Ayaz ve Ṣadaḳa cenkden el çeküp (9) sulṭānuň[5348] ḥużūrına gelüp 'öẕr **[NO1 163b]** ḫ̆āhlıḳ[5349] itdiler.

Temṯīl: *Āṯār-ı Büldān*'da (10) meẕkūrdur ki evāḫir-i rebī'ü'l-evvelde ḍoḳuz yüz on ḍoḳuz senesinde (11) 'Azez nāḥiyesinde ki Ḥaleb ile Anṭākıyye beynindedür,[5350] bir 'aẓīm (12) mināre ḳadar ejderhā peydā oldı.[5351] Ḳılları çoḳ siyāh renk (13) ve aġzından

---

[5335] -i olmadı. İN, NO1: görmedi. AN
[5336] 'ārıżaya uġradı. İN, NO1: belā 'ārıż olup AN
[5337] ve şehāmetle İN, NO1: ile AN
[5338] Aňa AN +
[5339] itdi. İN, NO1: buyurdı. AN
[5340] naḳl itdi. İN, NO1: rıḥlet eyledi. AN
[5341] teveccüh İN, NO1: 'aẓīmet AN
[5342] itdiler İN, NO1: eylediler AN
[5343] 'askerinden İN, NO1: leşkerinden AN
[5344] ḥaḳ subḥānehu ve celle sulṭānuhu ve evżaḥa İN: ḥaḳ subḥānehu ve te'ālā celle sulṭānuhu ve evżaḥa NO1: subḥān-ı celle sulṭānehu ve't-teżaḥ AN
[5345] idi. Nāgāh İN, NO1: oldı. AN
[5346] ejder gibi İN, NO1: ejdehā şeklinde AN
[5347] Ayaz ve Ṣadaḳa'nuň İN, NO1: muḫālifinüň AN
[5348] Sulṭānuň İN, NO1: Sulṭān Muḥammed'üň AN
[5349] idüp ser-fürū NO1 +
[5350] beynindedür. İN, NO1: mābeynindedür. AN
[5351] oldı İN, NO1: olup AN

āteş ṣaçar[5352] idi. Her ne yere varsa[5353] yaḳar idi. Bir def'a (14) ol diyāruň Terākimesi üzerine uġradı. Ādemden ve ḥayvāndan (15) nesne ḳomadı.[5354] Āḫir ol diyār ḫalḳı[5355] ḥażret-i pādişāh-ı lā-yezāl (16) ve perverdigār-ı bī-zevāl dergāhına[5356] tażarru' ve ibtihāl ile münācāt[5357] (17) eylediler. [5358]﴿اَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ اِذَا دَعَاهُ﴾ mışdāḳınca[5359] tīr-i du'āları **[İN 182b]** (1) hedef-i icābete irişüp[5360] nā-gāh bir seḥāb-ı muẓlim gelüp ol (2) ejderhāyı iḥāṭa idüp āsumāna çekdiler.[5361] Bir vechle ki ol (3) diyāruň ḫalḳı müşāhede itmişler.[5362]

Ve min me'āli'l-himem:[5363] Ḥikāyet olunur[5364] ki (4) Sulṭān Muḥammed Hind ġazāsına gitdi ve dīn yolında 'aẓīm (5) merdānelikler itdi ve bir bütḫāneden bir büyük 'aẓīm[5365] **[AN 102a]** büt ki (6) cümle bütlerden büyük idi.[5366] On biň baṭmān-ı şer'ī çeker idi. (7) Ol büti bile getürdi.[5367] Ol diyāruň küffārı sulṭāna ol (8) bütüň aġzınca incü virelüm diyüp büti ṣatun almaḳ istediler. (9) Bā-ḫuṣūṣ virecekleri incü[5368] ġāyet **[NO1 164a]** büyük ve laṭīf idi.[5369] Sulṭāna (10) ṣalābet[5370] māni' olup ṣatmadı ve eyitdi ki: "Mebād aḫlāḳ[5371] (11) Sulṭān Muḥammed büt-fürūşdur diyeler diyüp[5372] ol büti (12) Işfahān'a getürüp merḳad-i şerīfi olan medrese[5373] eşiginde (13) vaż' eyledi.

Temsīl: Eydürler ki Seyfü'd-dīn Rüstem ki[5374] (14) Lor Küçek ḥākimi idi ve

---

[5352] ṣaçar İN, NO1: çıḳar AN
[5353] yere varsa İN, NO1: mekāna uġradı AN
[5354] nesne ḳomadı. İN, NO1: aṣlā anda eser ḳalmadı. AN
[5355] diyār ḫalḳı İN, NO1: diyāruň ḳavmi AN +
[5356] dergāhına İN, NO1: -e AN
[5357] ile münācāt İN, NO1 +
[5358] "Yoksa kendisine dua ettiği zaman, zorda kalan(ın yakarışın)a sürekli icâbet eden… (Allâh)" Neml 27/62. ayetten nâkıs iktibas.
[5359] mışdāḳınca İN, NO1: muḳteżāsınca AN
[5360] irişüp İN, NO1: vārid olup AN
[5361] seḥāb-ı muẓlim gelüp ol ejderhāyı iḥāṭa idüp āsumāna çekdiler. İN, NO1: 'aẓīm seḥāb ẓāhir olup ejderüň eṭrāfın iḥāṭa eyledi ve āsumāna çekdi. AN
[5362] müşāhede itmişler. İN, NO1: cümle müşāhede eylediler. AN
[5363] meḳāli'l-himem İN, NO1: me'āli'l-himem AN
[5364] Ḥikāyet olunur İN, NO1: Getürmişlerdür AN
[5365] itdi ve bir bütḫāneden bir büyük 'aẓīm İN, NO1: eyledi ve bütḫānesinden bir AN
[5366] Şöyle ki AN +
[5367] Ol büti bile getürdi. İN, NO1: Ṭaşra çıḳarduḳda AN
[5368] küffārı sulṭāna ol bütüň aġzınca incü virelüm diyüp büti ṣatun almaḳ istediler. Bā-ḫuṣūṣ virecekleri incü İN, NO1: küffār-ı ẓulmet-āṣārı sulṭāna dāḫil olup berāberi incüye ṣatun almaḳ dilediler. Lü'lü''yi 'öşri ki AN
[5369] idi. İN, NO1: incüdür. AN
[5370] -i dīn AN +
[5371] "Mebād aḫlāḳ İN, NO1: Dimeyeler ki āzer büt-tırāş idi ve AN
[5372] -dur diyeler diyüp İN, NO1: oldı ve AN
[5373] -nüň AN +
[5374] ki İN, NO1: eyyāmındaki AN

‘āḳıl ve ‘ādil pādişāh idi, altmış (15) mübāriz civān ḥarāmīliḳ iderler idi ki her biri[5375] yegāne-i zamān idi, (16) Seyfü’d-dīn[5376] kemīn idüp anları ele getürdi.[5377] Yolları (17) kesmişler idi.[5378] Her biri pādişāha[5379] altmış ḳāṭır bir renkde ve anuň gibi **[İN 183a]** (1) atlar ve bī-nihāye māl virecek oldılar.[5380] Seyfü’d-dīn ‘ale’l-fevr (2) emr idüp anları[5381] siyāset itdürdi ve eyitdi: “Ḫavf iderem ḫalḳ (3) diyeler ki Rüstem ḥarāmī-fürūşdur.”

Ve mine’n-nevādir: Eydürler ki Żiyāü’l-mülk (4) ibn Niẓāmü’l-mülk ki Sulṭān Muḥammed’üň vezīri idi, Seyyid ‘Alāü’d-dīn-i (5) Hemedānī ile mābeyn olup eyitdi: “Eger sulṭān ḥażretlerinüň ḳabūli (6) olursa Seyyid’üň[5382] muḥāsebesin baňa ḥavāle buyuralar.[5383] Beş kerre (7) yüz biň miṣḳāl altun ḫazīne-i ‘āmireye vāṣıl olmaḳ[5384] muḥaḳḳaḳdur.” (8) Seyyid’üň eḥibbāsından ba‘żı kimesneler bu kelāmı Seyyid’e i‘lām (9) itdiler.[5385] Hemān ol gün ḫānlıḳ yolından **[NO1 164b]** Iṣfahān’a irişdi. (10) Vezīrden gizlü sulṭānuň ḥużūrına girüp aġlayup[5386] eyitdi: (11) “Lāyıḳ mıdur ferzendzāde-i Resūl’i düşmeni eline viresüz? Bā-ḥuṣūṣ ki (12) murād ise ben[5387] rıżām ile altı kerre yüz biň altunı sulṭāna[5388] (13) teslīm ideyim. Hemān vezīrüň ḥesābını baňa tefvīż eyleň.”[5389] Sulṭān (14) ḳabūl eyledi. Seyyid yine[5390] maḥalline rücū‘ idüp sulṭān ḫāṣ[5391] (15) ġulāmlarından birin meblaġ-ı mezbūrı almaġa seyyidüň ardınca Hemedān’a[5392] (16) irsāl itdi. Ġulām Hemedān’a varup Seyyid’üň evine nüzūl (17) murād eyledi. Seyyid eyitdi: “Ey ġulām[5393] senüň mekānuň ḫāndur zīrā **[İN 183b]** (1) bunda

---

[5375] ḥarāmīliḳ iderler idi ki her biri İN, NO1: ki her biri ḥarāmīliḳ fenninde māhir AN
[5376] idi. Seyfü’d-dīn İN, NO1: idiler. AN
[5377] anları ele getürdi. İN, NO1: cümlesin ele getürdiler ki AN
[5378] ve yolları sedd eylemişler idi. AN +
[5379] pādişāha İN, NO1 +
[5380] virecek oldılar. İN, NO1: virdiler. AN
[5381] anları İN, NO1: cümlesin AN
[5382] seyyidüň İN, NO1: anuň AN
[5383] buyuralar. İN, NO1: ideler. AN
[5384] vāṣıl olmaḳ İN, NO1: vuṣūl bulmaḳ AN
[5385] seyyide i‘lām itdiler. istimā‘ idüp ḫaber irsāl eylediler. AN
[5386] girüp aġlayup İN, NO1: vāṣıl olup aġladı ve AN
[5387] ise ben İN, NO1: altun ise benüm AN
[5388] -ı sulṭāna İN: -ı sulṭān ḥużūrına NO1: miṣḳāli sulṭāna AN
[5389] vezīrüň ḥesābını baňa tefvīż eyleň.” İN, NO1: anuň şerrini üzerimden ref‘ buyuruň ve anuň ḥesābını baňa tefvīż buyuruň.” AN
[5390] Seyyid yine İN, NO1 +
[5391] idüp sulṭān ḫāṣ İN, NO1: itdükde ardından ḫavāṣ-ı AN
[5392] seyyidüň ardınca Hemedān’a İN, NO1 +
[5393] “Ey ġulām İN, NO1 +

ḋurmaḳ ancaḳ[5394] altun ṣayılıncadur **[AN 102b]** ve[5395] ḫıdmetüň ve żiyāfetüň (2) tedārük olunur." Ġulām dürüştlük itmek istedi. Seyyid'i çaġırup (3) eyitdi: "Ey ġulām[5396] terk-i edeb eyleme yoḫsa emr iderüm seni ḫān (4) ḳapusı öňünde ṣalb iderler nihāyet[5397] yüz biň altun ziyāde irsāl (5) idem. Senüň gibi on[5398] biň ġulām alurlar."[5399] Ġulām ḫavf idüp (6) sākit oldı. Ba'dehu seyyid ḳırḳ günde ol meblaġı bi't-tamām taḥṣīl (7) idüp kimesneden ḳarż almadı ve hīçbir nesne[5400] ṣatmadı. (8) Ḫazīne-i 'āmireye irsāl eyledi. Çünki vezīre furṣat buldı,[5401] (9) kemlik yerine iylikler eyledi.

Beyt:

بدی را بدی سهل باشد جزا

اگر مردی احسن الی من اسا[5402]

[NO1 165a] Ve min me'āṯiri'l-küfrān: Çün Aḥmed (11) Ḳuṭāş[5403] ki melāḥide-i İsma'īliyye'den idi, sulṭānuň ġaybetinde (12) Iṣfaḥān'da bir ḋaġda bir ḳal'a var idi. Ġāyet muḥkem idi. Ḳullesi[5404] (13) keyvāna irişmiş idi, anı ele getürdi. Sulṭān ol fitneyi (14) def' itmek içün Baġdād'dan Iṣfahān'a müteveccih oldı ve ol[5405] (15) ḳal'ayı muḥāṣara itdi. Muḥāṣara mütemādī olup[5406] ve ḳal'a (16) ehline tamām şiddet ve mużāyaḳa ṭārī[5407] oldı. Aḥmed-i meẕkūr (17) Sa'dü'l-mülk-i Rūmī'ye gizlüce dā'ī gönderüp ol daḫi[5408] ḳabūl itmiş idi. **[İN 184a]** (1) Aňa elçi gönderüp eyitdi: "Eger bir tedbīr tedārük iderseň (2) fe-bihā ve illā ḳal'ayı virürem." Vezīr eyitdi: "Bir hafta ṣabr eyle,[5409] (3) ben bunuň tedārükin görürem." didi[5410] ve sulṭān mizācınuň (4) ḫarāretinden

---

[5394] ḋurmaḳ ancaḳ İN, NO1: durduġuň AN
[5395] 'ulūfun ve AN +
[5396] "Ey ġulām İN, NO1 +
[5397] iderler nihāyet İN, NO1: idüp AN
[5398] altun ziyāde irsāl idem. Senüň gibi on İN, NO1: miṣḳāl daḫi ziyāde iderüm ki andan AN
[5399] her biri senden a'lā ola." AN +
[5400] hīçbir nesne İN, NO1: nesnesin AN
[5401] buldı İN, NO1 +
[5402] Kötülüğe kötülükle cevap vermek kolaydır
Erkeklik yapmak istersen sana kötülük yapana iyilik yap.
[5403] Ḳuṭāş İN, NO1: 'Aṭṭāş AN
[5404] eyvān-ı AN +
[5405] itdi ve ol İN, NO1: eyledi ve AN
[5406] itdi muḥāṣara zamānı mütemādi olup İN, NO1: idüp müddet-i mütemādī oldı AN
[5407] tamām şiddet ve mużāyaḳa ṭārī İN, NO1: daḫi şiddet ḥāṣıl AN
[5408] Rūmī'ye gizlüce dā'ī gönderüp ol daḫi İN, NO1: Evcī ki sulṭānuň vezīri idi ve gizlüce Aḥmed'üň da'vetüň AN
[5409] -ň AN +
[5410] görürem." didi İN, NO1: iderem AN

her ay başında faṣd ider[5411] idi.” Vezīr-i kāfir-ni‘met (5) cerrāḥa çoḳ māl virecek olmaġla aldayup zehrlü nīşter (6) virdi, tā ki[5412] sulṭāndan ḳan ala. Vezīrüñ ḥācibi buña muṭṭali‘ (7) olup ḫātūnına söyledi. Ol daḫi kendünüñ bir ma‘şūḳına söyledi. (8) Ol daḫi[5413] ‘ale’l-fevr gelüp sulṭāna ḫaber virdi.

Ḥikmet: Kendü (9) rāz-ı pinhānuñı bir merde keşf itme[5414] eger yār-ı ṣādıḳ ise de.[5415] Zīrā (10) anuñ daḫi lābüdd dostı vardur. Ol daḫi aña söyler sırruñ fāş olur gider.[5416]

(11) **Beyt:**[5417]

چونکه نتوانی که رمز خویش را پنهان کنی

پس چرا رنجی که انرا دیگری افشا کند

Neṣr:[5418] El-kıssa **[NO1 165b]** Sulṭān maraż iẓhār idüp[5419] (13) faṣṣādı ṭaleb itdi. Faṣd itmek diliyecek sulṭān[5420] cerrāḥuñ (14) yüzine ḥeybet ile naẓar itdi. Faṣṣāduñ eli ve ayaġı lerzān oldı. (15) Hemānsā‘at sulṭān faṣṣāda vāḳı‘-ı ḥāli su’āl idüp (16) bi’t-tamām[5421] vāḳıf oldı ve faṣṣāduñ[5422] nīşteriyle vezīrüñ vücūdını[5423] (17) zīr ü zeber idüp ehl ü ‘iyālin āteşe yaḳdı.[5424]

Temṣīl: Çün Atabeg **[İN 184b]** (1) Muḥammed bin Ilduz Türk[5425] beş yüz[5426] senesinüñ şuhūrında ‘ālem-i āḫirete (2) gitdi, Sulṭān Ṭuġrul bin Arslanşāḥ’uñ memleketine āşūb (3) ve fitne düşdi. Ol cümleden Atabeg oġlı Ḳutluḳ İnanç (4) nām

---

[5411] başında faṣd ider İN, NO1: faṣd itdürür AN
[5412] virecek olmaġla aldayup zehrlü nīşter virdi. Tā ki İN, NO1: virmek ile aldadı. Tā kim zehirlü bir neşter ile AN
[5413] ma‘şūḳına söyledi. Ol daḫi İN, NO1: ma‘şūḳı var idi aña söyledi. Ol ṣıḥ AN
[5414] keşf itme İN, NO1: ferde söyleme AN
[5415] ise de. İN, NO1: -uñ ise daḫi. AN
[5416] Ol daḫi aña söyler sırruñ fāş olur gider. İN, NO1: teselsüle gider. AN
[5417] Beyt İN, NO1: Naẓm AN
Eğer kendi sırrını gizli tutamazsan
Başkası onu ifşa ettiğinde niye incinirsin?
[5418] Neṣr İN, NO1 +
[5419] idüp İN, NO1: eyledi ve AN
[5420] sulṭān İN, NO1 +
[5421] lerzān oldı. Hemān sā‘at sulṭān faṣṣāda vāḳı‘-ı ḥāli su’āl idüp bi’t-tamām İN, NO1: ditredi. Teftīş ü tefaḥḥuṣ idüp **[AN 103a]** ḥāle AN
[5422] faṣṣāduñ İN, NO1: ḳan alıcıyı ol AN
[5423] vezīrüñ vücūdını İN, NO1: ḍarb itdürdi ve vezīrüñ ḫānımānın AN
[5424] ‘iyālin āteşe yaḳdı. İN, NO1: ‘iyāliyle āteşe yandurdı. AN
[5425] Türk İN, NO1 +
[5426] seksen AN +

kimesne şirrete başladı ve sulṭānla nice[5427] def‘a muḥārebe itdi. (5) Āḫir[5428] ol fitneyi def‘[5429] içün Sulṭān Ṭuġrul Ḳutluḳ anası (6) Ḳayın Ḫātūn’ı nikāḥ eyledi. Ol eşnāda oġlı ve anası (7) ittifāḳ idüp sulṭāna zehirlü şerbet virdiler. Sulṭān daḫi (8) firāsetle bunı fehm idüp şerbeti ‘avrete virdi. İçdügi (9) demde helāk oldı.

Ve mine’l-veḳāyi‘: Eydürler ki Aḥmed ‘Iṭāş’uň (10) ‘ulūm-ı simyāda ve remlde ve nücūmda tamām[5430] mahāreti var idi. (11) Ol zamānki şiddet muḥāṣaraya mübtelā oldı.[5431] Sulṭān Muḥammed’e (12) yazup gönderdi ki evżā‘-ı felekiyyeden şöyle ma‘lūm oldı ki (13) benüm Iṣfahān’da ‘aẓīm cem‘iyyetüm olup ṣoḳaḳlarında cem‘iyyet ile[5432] (14) gezsem gerekdür, sulṭāna ma‘lūm olsun. İttifāḳ ol (15) haftada giriftār olup ṣoḳaḳlarda bir öküze bindürüp[5433] (16) cümle ḫalāyıḳ aňa **[NO1 166a]** hücūm idüp maḥallelerde ve[5434] ṣoḳaḳlarda gezdürdiler. (17) Sulṭān aňa eyitdi: “Ey gümrāh kevkebde gördigüň kevkebenüň **[İN 185a]** (1) hīç eşeri ẓāhir oldı mı?”[5435] Eyitdi: “Bundan yegrek niçe ẓāhir (2) olsun.” Nihāyet bu cem‘iyyet fażīḥat yüzinden ẓāhir oldı. (3) Ḥaşmet ve ‘aẓamet yüzinden olmadı.

Ve mine’l-veḳāyi‘: Getürmişlerdür ki (4) Sulṭān Muḥammed beş yüz yigirmi bir senesinüň żi’l-ḥiccesinüň (5) dördünci güni[5436] ‘ālem-i beḳāya rıḥlet eyledi. Meşhūrdur ki çünkim (6) ḥālet-i nez‘a geldi,[5437] oġlı Maḥmūd’ı velī‘ahd eyledi ve[5438] eyitdi:[5439] (7) “Tācı başuňa gey.” Maḥmūd eyitdi: “Bugün eyü gün degüldür.” (8) Sulṭān Muḥammed eyitdi: “Baňa:[5440] eyü degüldür ammā saňa ġāyet eyü gündür.” (9) Ve dirler[5441] ki ḥālet-i nez‘de bu ebyātı söyledi:

Naẓm:[5442]

[5427] nice İN, NO1 +
[5428] sulṭān AN +
[5429] def‘ İN, NO1: mündefi‘ olsun AN
[5430] tamām İN, NO1: kemāl mertebe AN
[5431] -ya mübtelā oldı. İN, NO1: ile mübtelā idi. AN
[5432] cemi‘yet ile İN, NO1 +
[5433] soḳaḳlarda bir öküze bindürüp İN, NO1: bir sıġıra bindürdiler ve AN
[5434] daḫi AN +
[5435] oldı mı?” İN, NO1: olmadı.” AN
[5436] güni İN, NO1: gününde AN
[5437] geldi İN, NO1: irişdükde AN
[5438] eyledi ve İN, NO1: idüp AN
[5439] Dur AN +
[5440] Muḥammed eyitdi baňa: İN, NO1: eyitdi: “Pederi ki AN
[5441] dirler İN, NO1: eyüdürler AN
[5442] *Nigâristân*’da Kıt‘a başlığı altında yer almaktadır.

بز خم تیغ جهانگیر و گرز قلعه گشای

جهان مسخَر من شد چو من مسخَر رای

بسی بلاد گرفتم بیك اشارت دست

بسی قلاع گشادم بیك فشردن پای[5443]

چو مرك ناختن آورد هیچ سود نداشت

بقا بقای خدایست و ملك ملك خدای

[AN 103b]

(13) **Ve min me’āṣiri’l-feṣāḥat:** Eydürler ki Sulṭān Maḥmūd pederinden ṣoňra (14) devlet ve salṭanat serīrine geçdi. Lākin ‘amm-ı nāmveri ki Sulṭān (15) Sencer’dür, anuňla müşāvere itmedüginden mābeynlerinde[5444] bürūdet (16) vāḳı‘ oldı.[5445] Tenbīh içün ‘Irāḳ ṭarafına[5446] leşker gönderdi ve muḥārebede (17) Sulṭān Maḥmūd ṣındı ve Sāmire[5447] cānibine firār eyledi.

Mıṣra‘: [İN 185b]

(1) Yüz çevür ḫāl ü ‘amuňdan ḫāl u ‘am ġamdur saňa

Neṣr:[5448] Lākin çünkim[5449] kendü de (2) çoḳluḳ günāh müşāhede itmedi, **[NO1 166b]** şefā‘at yüzinden ‘amm-ı (3) büzürgvārınuň ḫāṭırın ṭaleb eyledi ve kendüden[5450] (4) Ḫ̆āce Kemālü’d-dīn ‘Alī nām vezīrin irsāl itdi. Nüvvāb-ı ḥażret-i (5) sulṭān maḥabbet yüzinden su’āl itdiler ki: “Maḥmūd ḳandedür?” (6) Vezīr-i ‘adīmü’n-naẓīr cevāb virüp eyitdi: [5451]﴿اَنَا اٰتیكَ بِه قَبْلَ اَنْ تَقُومَ مِنْ مَقَامِكَ﴾ (7) bir kerre daḫi eyitdi: “Sipehsālārı

Cihangir pusatının yarasıyla ve kale yıkan gürzüyle
Cihan önümde teslim oldu aynı benim fikir ve mantık önünde teslim olduğum gibi
Çok şehirler aldım bir parmak işaretiyle
Çok kaleler kapısı açtım bir ayak basmakla
Ama ölüm vakti geldiğinde hiç faydası olmadı
Baki(lik) kalmak Allah’a hasdır ve mülk Allah’ındır

[5443] بسی صفوف شکستم بیك اشارت دست
بسی قلاع کشودم بیك فشردن پای beyit nüshalarda bu şekilde geçmektedir.
[5444] itmedüginden mābeyninde İN, NO1: itmeyüp mābeynlerinde AN
[5445] oldı. İN, NO1: olup AN
[5446] ṭarafına İN, NO1: cānibine AN
[5447] Sāmire İN, NO1: Sāve AN
[5448] Neṣr NO1 +
[5449] çünkim İN, NO1 +
[5450] evvel AN +
[5451] “Sen makamından kalkmadan önce ben onu sana getiririm..” Neml 27/39. ayetten nâkıs iktibas.

olan (8) ‘Alī ḳandedür?” Cevābında[5452] eyitdi: ﴿اَنَا اٰتيكَ بِه قَبْلَ اَنْ يَرْتَدَّ اِلَيْكَ طَرْفُكَ﴾ [5453] (9) Sulṭāna ol vezīrüñ ṭalāḳat-ı lisānı (10) ve feṣāḥat-ı beyānı ḫoş gelüp aña kemāl mertebede ta‘ẓīmler (11) idüp elṭāf-ı ferruḫ-fezāsı ile dil-şād eyledi ve (12) birāderzādesini mülāḳāt idicek aña daḫi iclāl ü ikrām eyledi (13) ve mülk-i ‘Irāḳ’ı üslūb-ı sābıḳ üzre aña tefvīż itdi,[5454] (14) şol şarṭla ki ḫuṭbede anuñ adından benüm adum muḳaddem[5455] ẕikr oluna (15) ve al perdelü serā-perde ḳullanmaya ve binüp indügi vaḳt (16) nefīr urdurmaya ve ol vilāyetden bir ḳarye sulṭān etbā‘ından (17) birinüñ ola, tā kim bi’l-külliye ol vilāyetden elleri ref‘ olunmaya.[5456] **[İN 186a]** (1) Ammā Sulṭān Maḥmūd şikāra ġāyet mā’il idi. Şöyle ki dört yüz (2) tazı muraṣṣa‘ boġmaḳlu[5457] ve zerbeft çullu ḫıdmetinde idi.

Ve mine’n-nevādir:[5458] (3) Mervīdür ki Sulṭān Melikşāḥ bin Sulṭān Maḥmūd, Ḫāṣ Beg[5459] ḳovcılıġ ile (4) salṭanatından ma‘zūl oldı. Şehr-i şevvālde beş yüz ḳırḳ (5) yedi senesinde anuñ ihtimāmiyle Sulṭān Maḥmūd bin Sulṭān (6) Maḥmūd serverlik serīrine **[AN 104a]** geçdi[5460] ve Sulṭān Muḥammed **[NO1 167a]** meẕkūr beḳā-yı (7) salṭanatı anuñ ifnāsında bilüp anuñ ḳatline[5461] iḳdām eyledi (8) ve anuñ ḫızānesin bi’t-tamām ḳabż eyledi[5462] ve cümle esbābından (9) otuz biñ ḳırmızı aṭlās çıḳdı. Sā’ir ecnāsın buña[5463] göre (10) ḳıyās oluna.

Temṡīl: *İmām Yāfi‘ī’nüñ Tārīḫi*’nde meẕkūrdur ki (11) çün Melik[5464] āmir-i bi-aḥkāmi’l-lāh İsma‘īl’üñ vezīri idi, nijādı (12) fedāyīleri elinde ḳatl olundı. Beş yüz on beş senesinüñ (13) şuhūrında anuñ cümle metrūkātın altı yüz biñ[5465] altun ve iki yüz (14) elli erdeb gümüş ve mücevher bir devāt ki on iki biñ altun[5466] (15) ḳıymet taḳdīr

[5452] cevābında İN, NO1: Yine cevāb virüp AN
[5453] “Sen gözünü kapayıp açmadan önce ben onu sana getiririm..” Neml 27/40. ayetten nâkıs iktibas.
[5454] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[5455] adından benüm adum muḳaddem İN, NO1: adı evvel AN
[5456] olunmaya. İN, NO1: olmaya. AN
[5457] boġmaḳlu İN, NO1: boġmaḳlarıyla AN
[5458] Ve mine’n-nevādir İN, NO1: Ve mine’s-sefāyiḥ AN
[5459] yolıġile İN, NO1: Ḳocılıġıyla AN
[5460] geçdi İN, NO1: cülūs itdi AN
[5461] anuñ ḳatline İN, NO1: anı ḳatle AN
[5462] eyledi İN, NO1: eyleyüp AN
[5463] -n buña İN, NO1: aña AN
[5464] Fażl AN +
[5465] metrūkātın altı yüz biñ İN, NO1: metrūkātından altı yüz AN
[5466] gümüş ve mücevher bir devāt ki on iki biñ altun İN: gümüş ve mücevher ve zer ile mülemma‘ bir devāt ki on iki biñ NO1: gümüş ve bir mücevher devāt on iki biñ filori AN

olunmış[5467] ve yüz altun mismār, her ekseri[5468] yüz miṯḳāl (16) ve beş yüz ṣanduḳ ḳumaşın envā‘ından[5469] ve yetmiş biň aṭlās (17) her levnden[5470] ammā ḳara ṣıġır ve ṣu ṣıġırı ol deňlü idi ki her sene **[İN 186b]** (1) südünden[5471] otuz biň altun ḥāṣıl olur[5472] idi.

El-ḳıṣṣa: (2) Ol eṣnāda Süleymān Şāh ḥabsten firār eyledi ve ‘uẕemā-yı ümerādan (3) Atabeg İlduz[5473] ve Faḫrü’d-dīn Zengūle ve İlyās Ḫareze[5474] (خرزه) (?) gibi begler[5475] (4) aňa tābi‘ olup[5476] Muḥammed’üň üzerine ḫurūc itdiler.[5477] Ol daḫi (5) muḳāvemet idemeyüp Iṣfahān’a geçdi.[5478] Cümle sipāḥ ve ra‘iyyet (6) Süleymān Şāh’a tābi‘ olup beklediler. Ammā çünkim devleti (7) Ḫudā Te‘ālā aňa virmedi, tedbīr idemeyüp bī-sebeb ḳalbine (8) vehm ġalebe idüp[5479] giceyle firār idüp meẕelleti iḫtiyār **[NO1 167b]** itdi.[5480] (9) Lā-cerem ümerā ve etibbā‘ı perīşān olup her biri bir ṭarafa gitdiler (10) ve Sulṭān Muḥammed bī-teşvīş[5481] ‘avdet idüp serīr-i ḥükūmete (11) oṭurdı. Ve daḫi (12) Sulṭān Muḥammed ile Muḳtefī-i ‘Abbāsī’nüň māبeynlerinde nizā‘ var idi. (13) Āḫir ṣulḥe mübeddel oldı ve Sulṭān Muḥammed ḫalīfenüň ḳızı (14) Kirmān ḫātūnı nikāḥla[5483] ṭaleb eyledi. Çün mezbūre Hemedān’a ḳarīb oldı, (15) istiḳbāl eyledi. Lākin sill marażına mübtelā olmış idi. (16) Eṣnā-yı rāhda şehr-i ẕi’l-ḥiccede beş yüz elli dört senesinde (17) āḫirete intiḳāl eyledi. Ol iki üç gündeki ḥayātdan bi’l-külliye **[İN 187a]** (1) el yudı idi. Emr itdi cemī‘-i ‘askeri ṣaf düzeler ve cümle (2) esbāb **[AN 104b]** ve emvālini ki ḫazīnede mevcūd idi. Nāṭıḳ vü ṣāmitden (3) ve cevārī ve ġılmāndan aňa ‘arż ideler ve kendi pencereden dīde-i (4) ḥasretle naẓar idüp zār zār aġladı[5484] ve eydür idi ki: “Bu ḳadar ‘asker (5) ve emvāl

[5467] olunmış İN, NO1: itdiler AN
[5468] her ekseri İN, NO1 +
[5469] -ndan İN, NO1 +
[5470] her levnden İN, AN: ve her günden NO1
[5471] südünden İN, NO1: hemān südüni AN
[5472] altun ḥaṣıl olur İN, NO1: miṯḳāl altuna alurlar AN
[5473] gibi AN +
[5474] Zengūle ve İlyās Ḫareze İN, NO1: (?) Zengī gibi ve İlyās Naḥvī AN
[5475] begler İN, NO1: daḫi ġayrılar AN
[5476] sulṭān AN +
[5477] ḫurūc itdiler. İN, NO1: yürüdiler. AN
[5478] geçdi. İN, NO1: ḳaçdı. AN
[5479] idüp İN, NO1: eyledi ve AN
[5480] meẕelleti iḫtiyār itdi. İN, NO1: rāh-ı meẕelleti ṭutup gitdi. AN
[5481] bī-teşvīş iN, NO1: bī-teşevvüş AN
[5482] “Allah’ın dilediği olur ve onun dilemediği olmaz.” ما شاء الله كان وما لم يشاء لم يكن
[5483] ḫātūnı nikāḥla İN, NO1: ḫātūndur nikāḥ ile anı AN
[5484] zār zār aġladı İN: zūr u zār ile aġlar idi NO1: hāy hāy idüp aġlardı AN

benüm bir ẕerre rencüm taḫfīf itmege ḳādir olmadı[5485] ve bir nefes (6) ‘ömrümüñ ziyādesine sebeb olmaz. Bedbaḫt ol kimesnedür ki (7) cem‘-i māla ve keṣret-i ricāle[5486] dil baġlaya ve anı sebeb-i cem‘iyyet-i ḫāṭır egleye.”

(8) **Nükte:** Bir ṭā’ife ẓann itdiler ki cem‘iyyet-i esbāb cemi‘yyetindedür. (9) Tefriḳa-i ebedde[5487] ḳaldılar ve bir fırḳa yaḳın bildiler ki cem‘-i esbāb, (10) esbāb tefriḳasındadur, **[NO1 168a]** ellerinden cümlesin ref‘ itdiler.

Beyt:[5488]

زر دو حرفست هردو بی پیوند

زین پراکنده چند لافی چند؟

(12) **Ve min me’āṣiri’t-taḳvā:** Eydürler ki Sulṭān Sencer bin[5489] Melikşāh’uñ (13) vālidesi beş yüz on senesinde fevt oldı.[5490] Cemī‘-i ‘ulemā (14) vü ṣuleḥā ve ekābir ü etḳiyā cenāzesine ḥāżır oldılar. Sulṭān anlara (15) teveccüh idüp eyitdi: “Sizden şol kişi imāmet itsün ki cemī‘-i ‘ömründe (16) ḳaṣdıyla namāzın ḳażāya ḳomamış ola.” Cümlesi[5491] biribirine baḳdılar. (17) Āḫir sulṭān eyitdi: “Ben terk itmiş degülem” diyüp kendi ilerü geçüp **[İN 187b]** (1) imāmet eyledi.[5492]

Ve mine’l-bedāyi‘: Mervīdür ki Naṣrü’d-dīn Muḥammed Ḫ̆ārzemī, (2) Sulṭān Sencer’üñ dīvānında kātib idi. Ṭāli‘i müsā‘ade idüp (3) vezāret mertebesine vāṣıl oldı. Çünki[5493] anuñ ‘uhdesinden (4) kemā-yenbaġī gelmedi, evvelki kārın sulṭāndan ṭaleb eyledi ve ol (5) eyyāmda[5494] anuñ ile Cevher-i Ḫādim[5495] ki sulṭānuñ ḫavāṣṣından idi, (6) münāḳaṣa vāḳı‘ oldı ve biribirine nā-ma‘ḳūl kelimāt eylediler. (7) Bundan bir şemme sulṭānuñ sem‘-i şerīfine irişdi. Bunuñ (8) ġavrına irmek içün ba‘żı[5496] ümerāya emr itdi tā kim tefaḥḥuṣ ideler. (9) Ol gün Naṣrü’d-dīn Cevher’e ba‘żı kelimāt itdi.[5497] Nā’ibi Ebū Ca‘fer (10) cevāb virüp mābeynde ḳīl ü ḳāl taṭvīl olundı. (11) Sulṭān bu

[5485] olmadı İN, NO1: olmaz AN
[5486] māla ve keṣret-i ricāle İN, NO1: esbāba AN
[5487] ebedde İN, NO1: edebde AN
[5488] Beyt İN, NO1: Naẓm AN / *Nigâristân*’da Beyt başlığı altında geçmektedir.
[5489] Sulṭān AN +
[5490] fevt oldı. İN, NO1: vefāt eyledi. AN
[5491] cümlesi İN, NO1: cümle ḫalḳ AN
[5492] geçüp imāmet eyledi. İN, NO1: imāmete geçüp namāzın ḳıldı. AN
[5493] Çünki İN: Çünkim NO1: Çün AN
[5494] eyyāmda İN, NO1: evkātde AN
[5495] ḫādim İN, NO1: ḫāzin AN
[5496] a‘yān AN +
[5497] Anuñ AN +

ḳażıyyeden ġāyet müte'ess̲ir olup Cevher'e ġażab (12) muḳarrer oldı. Çünkim bu ḥāleti istimā' eyledi, 'aḳlı (13) başından gidüp **[NO1 168b]** 'Alī Çeri nām kimesneye ki sulṭānuñ muḳarrebi (14) idi, aña tevessül idüp her vechle ḫāṭırın ele aldı. Lā-cerem (15) 'Alī Çeri cerb-i[5498] lisānla mevṣūf idi.[5499] **[AN 105a]** Sözi te's̲īr iderdi. (16) Nüktedānlıḳ ile ve luṭf ile bir ḥālet idüp bir taḳrīb ile (17) sulṭānı Cevher'üñ ḫānesine iletdi. Ol daḫi ḫıdmetinde beẕl-i maḳdūr[5500] **[İN 188a]** (1) idüp eṣnāf-ı tekellüfātı yerine getürdi. Ol cümleden seksen (2) cāriye[5501] ki her biri āfet-i devrān ve[5502] nāzenīn-i zamān idi, pīşkeş (3) itdi. Sulṭāna itdügi[5503] ḫıdmet maḳbūl olup Cevher'üñ (4) maḥabbeti sulṭānuñ ḳalbinde sīm ü zer gibi s̲ābit olup ol (5) mācerādan geçdi.

Ve mine'l veḳāyi': Rivāyet olunur ki Sulṭān Sencer'üñ[5504] (6) evāḫir-i ḥālinde ḳavā'id-i salṭanat[5505] u iḳbāli iḫtilāl buldı.

Mıṣra':[5506]

İḳbāle (7) virme dil ki anuñ ḳalbi lā-beḳā olur

Lā-cerem her kūşeden (8) müdde'īler başın ḳaldurdı. Ol sebebden sulṭānuñ ḫāṭırı müşevveş (9) oldı. Ol cümleden biri[5507] Atsız bin Ḳuṭbü'd-dīn'dür ki eben (10) 'an ceddin devleti[5508] günden güne ziyāde olup bilād-ı Ḫ̌ārzem ki anuñ (11) ıḳṭā'ı içün ta'yīn olunmış idi, kendinüñ mülk-i muṭlaḳı taṣavvur (12) idüp beş yüz otuz beş senesinde 'iṣyān[5509] eyledi. (13) Ve sulṭānuñ ismini ḫuṭbeden ref' itdi. Reşīdü'd-din Vaṭvāṭ (14) anuñ meddāḥı idi. Sulṭān anuñ 'iṣyānı sebebiyle beş yüz ḳırḳ (15) iki senesinde Ḫ̌ārzem ṭarafına[5510] teveccüh eyledi. Hezār-esb (16) Ḳal'ası'nda ki Atsız **[NO1 169a]** anda müteḥaṣṣın idi, muḥāṣara eyledi ve ol seferde (17) Enverī sulṭānuñ mülāzemetinde[5511] idi. Ba'żı ebyāt yazup **[İN 188b]** (1) ḳal'aya[5512] pertāv ider idi.

[5498] cerb İN, NO1: cezb AN
[5499] ve AN +
[5500] maḳdūr İN, NO1: mechūd AN
[5501] -i mu'ayyine AN +
[5502] server-i ḫūbān serv-i ḳāmet AN +
[5503] Sulṭāna itdügi İN, NO1: ve sulṭān itdi ki AN
[5504] -üñ İN, NO1 +
[5505] salṭanat İN, NO1: devlet AN
[5506] NO1, AN +
[5507] biri İN, NO1 +
[5508] devleti İN, NO1 +
[5509] iẓhār AN +
[5510] ṭarafına İN, NO1: cānibine AN
[5511] Hezār esb ḳal'asında ki Atsız anda müteḥaṣṣın idi muḥāṣara eyledi ve ol seferde Enverī sulṭānuñ mülāzemetinde İN, NO1: ve ol seferde sulṭānuñ mülāzemetinde Enverī bile AN
[5512] ḳal'aya İN, NO1: içeri AN

İçeriden[5513] Reşīd Vaṭvāṭ daḫi[5514] cevāb (2) yazup ṭaşra[5515] atar idi. Bu sebebden sulṭān[5516] rencīde olup (3) "Eger elüme girer ise Vaṭvāṭ'ı yedi pāre idüp yedi bendin (4) birbirinden cüdā ideyin." didi.[5517] Āḫir ol eyyāmda Atsız ḳal'adan (5) firār itdi ve ḳal'a[5518] musaḫḫar oldı. Ammā[5519] Reşīd Vaṭvāṭ gizlendi (6) ve sulṭānuň ġażabından bir ferd[5520] cür'et idemedi ki şefā'at (7) ideler.[5521] Tā kim Münteḫibü'd-dīn Münşī ki Enverī'nüň memdūḥıdur, bir vaḳtde (8) münāsebetle sulṭāna eyitdi: "Vaṭvāṭ bir ża'īf ve kiçirek ḳuşdur,[5522] (9) yedi pāre olmaġa taḥammüli yoḳdur, anı[5523] pāre etmek ensebdür." didi.[5524] (10) Sulṭāna bu laṭīfe ḫoş gelüp tebessüm itdi ve Reşīd Vaṭvāṭ'ı[5525] (11) aňa baġışladı.

Ḥikmet: Eyü söyle ġanīmet bulasın ve ḫāmūş (12) ol selāmet ḥāṣıl idesin. **[AN 105b]**

Temṯīl: Eydürler ki Ḥaccāc-ı ẓālim (13) 'Abdu'r-raḥmān bin Muḥammed bin[5526] Eş'aṯ münhezim olduḳdan ṣoňra (14) aḫẕ olunan etbā'ını ḳatle emr itdi. Ol cemā'ati (15) bir bir öňünde ḳatl iderler[5527] idi. İçlerinden birisi ki feṣāḥatle (16) muḥellā idi. Zebān açup eyitdi: "Yā eyyühe'l-emīr egerçi ben (17) günāḥ itmişem ammā sen 'afv ḳapusını ḳapamaḳ eyü[5528] degüldür." **[İN 189a]** (1) Bu sözden müte'eṯṯir **[NO1 169b]** olup[5529] 'afv eyledi.

Eyżan: Getürmişlerdür ki (2) Bāzbud ki Ḫüsrev Pervīz'üň sāzendesi idi. Bir ġulāmı var (3) idi ki fenn-i naġamātda bir maḳāma vāṣıl oldı ki ehl-i 'Irāḳ ve Ḥicāz (4) ve Iṣfahān āvāzesinden dembeste ve ḫayrān olurlar[5530] idi. (5) Ḫüsrev Pervīz daḫi[5531]

[5513] İçeriden İN, AN +
[5514] Reşīd Vaṭvāt daḫi İN, NO1: Reşīdü'd-dīn AN
[5515] ṭaşra İN, NO1 +
[5516] andan AN +
[5517] didi. İN, NO1 +
[5518] itdi ve ḳal'a İN, NO1: eyledi ve hezār esb AN
[5519] Ammā İN, NO1 +
[5520] ferd İN, NO1: kimesne AN
[5521] şefā'at ideler. İN, NO1: ḥużūrunda ẕikr ide. AN
[5522] bir ża'īf ve kiçrek ḳuşdur İN, NO1: ża'īf ḳuşdur ve kiçrekdür AN
[5523] iki AN +
[5524] didi. İN, NO1 +
[5525] Vaṭvāṭ'ı İN, NO1: -'ı AN
[5526] bin İN: ibn NO1: - AN
[5527] bir bir öňünde ḳatl iderler İN, NO1: öňünde bir bir boyunların ururlar AN
[5528] ḳapamaḳ eyü İN, NO1: ḳapayasın eyü nesne AN
[5529] olup İN, AN +
[5530] -lar İN, NO1 +
[5531] daḫi İN, NO1 +

andan ziyāde ḫaẕẕ ider idi. Bāzbud'a (6) ḥased 'ārıż olup ol ġulāmı ḳatl itdi. Ḫüsrev'e bu ḫaber (7) iricek[5532] eyitdi:[5533] "Benüm nıṣf-ı ḥayātum ki anuň naġamāt-ı dil-fürūzı (8) ve elḥān-ı ṭarab-efrūzı[5534] ile idi[5535] giderdüň." diyüp[5536] emr itdi[5537] (9) anı daḫi ḳatl ideler. Ol kimesne cevāb virüp eyitdi: (10) "Ey pādişāh ben bilmezlik ile senüň 'ıyşuňı tenṣīf itdüm. Sen (11) bilürken ol tenṣīfi tenḳīṣ idesin."[5538] Ḫüsrev'e bu kelām ḫoş (12) gelüp anuň cürmüni 'afv itdi.

Ve min ġarāibi'l-veḳāyi': (13) Rivāyet olunur ki Sulṭān Sencer eyyāmında ḳırḳ biň ḫāne (14) Ġur terākimesi[5539] Baḳlān ve Ḳandehār nevāḥisinde çadır ḳurdılar (15) ve her sene ḳırḳ biň ḳoyun maṭbaḫ-ı sulṭāna virmege müte'ahhid (16) oldılar. Her sene[5540] bir muḥaṣṣıl varup taḥṣīl ider idi.[5541] Bir sene (17) taḥṣīle varan ādemlerüň birisi[5542] ol ḳavmüň kibārından biriyle **[İN 189b]** (1) münāḳaşa idüp şaḫṣ-ı mezbūr terk-i edeb ve safāhat eyledükde[5543] (2) anı ḳatl itdiler[5544] ve ol ḳoyunları göndermediler ve[5545] ol ṭā'ifenüň **[NO1 170a]** (3) begleri bu sırrı[5546] iẓhārdan ḫavf idüp kendi mālından (4) ḳırḳ biň ḳoyunı[5547] sulṭānuň maṭbaḫına teslīm itdi.[5548] Ol evḳātde (5) Emīr Ḳumāc nām kimesne ki Belḫ'de ḥākim idi, muḥaṣṣal bu ḳażiyyeyi[5549] aňa i'lām (6) idüp andan mu'āvenet ṭaleb eyledi. Emīr Ḳumāc ol (7) ḳavmüň serkeşligin sulṭāna 'arż eyledi. Sulṭān daḫi anlara (8) bir mu'temed kimesne irsāl eyledi. Anı daḫi ḳatl itdiler.[5550] Emīr Ḳumāc (9) bu ḥāle **[AN 106a]** vāḳıf olıcaḳ[5551] oġlı Melik Şeref'le ol ḳavmüň üzerlerine

---

[5532] iricek İN, NO1: irişdi AN
[5533] "Ey Bāzbud AN +
[5534] efrūzı İN, NO1: engīzi AN
[5535] Benüm nıṣf-ı iltiẕāẕımı AN +
[5536] diyüp İN: diyü NO1: - AN
[5537] tā kim AN +
[5538] tenḳīs idesin." İN, NO1: też'īf ideyürsen." AN
[5539] -nden AN +
[5540] maṭbaḫ-ı sulṭāna virmege müte'ahhid oldılar. Her sene İN: … müte'ahhid olup virdiler. Her sene NO1: sulṭānuň maṭbaḫına virürler idi. AN
[5541] ider idi. İN, NO1: iderler. AN
[5542] sene taḥṣīle varan ādemlerüň birisi İN, NO1: def'a taḥṣīl tedārik ādemlerinüň biri AN
[5543] terk-i edeb ve safāhat eyledükde İN, NO1: safāhat idüp terk-i edeb eyledi. Aňa bināen AN
[5544] itdiler İN, NO1: eylediler AN
[5545] göndermediler ve İN, NO1: irsāl itmediler. AN
[5546] begleri bu sırrı İN, NO1: re'isi bunı AN
[5547] alup AN +
[5548] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[5549] Muḥaṣṣal u ḳażiyyeyi İN, NO1: Ol kişi bu ḳıṣṣayı AN
[5550] itdiler. İN: eylediler. NO1, AN
[5551] olıcaḳ İN: olup muṭṭali' olıcaḳ NO1: olup AN

(10) uġradı. Evvel ḫarbde ikisin bile ḳatl itdiler.[5552] Sulṭāna (11) bunlaruň ḳatli ḫaberi varıcaḳ bī-şümār ‘asker ile ol eşḳiyānuň (12) üzerine[5553] vardı. Ol bedbaḫtlar iki üç kerre sulṭāna[5554] (13) şefī‘ler irsāl idüp cerīmelerinden ötüri sulṭāna (14) her ḫāneden bir[5555] baṭmān gümüş ol[5556] muḳarrer olan ḳoyunlardan (15) ġayrı irsāl idecek oldılar.[5557] Sulṭān murād itdi ki (16) [5558]أعظم الخطايا محاربة من يطلب الصلح muḳteżāsınca (17) ‘öẕrlerin ḳabūl ide. Ammā ba‘żı ümerā intiḳāma taḥrīṣ itdiler. Āḫirü’l-emr **[İN 190a]** (1) mu‘āmele[5559] muḳāteleye mübeddel oldı. Ol ḳavm var[5560] cānla dürüşdiler,(2) ‘asker-i sulṭān anları ġurūrlarından gözlerine göstermediler. Pes (3) şikestlik sulṭān ṭarafına düşdi ve ‘asker cemī‘an[5561] firār itdi. (4) Ġūr ‘askerinden[5562] Mevdūd bin Yūsuf nām kimesne ki sulṭāna **[NO1 170b]** beňzer idi. (5) Anı sulṭān[5563] ẓann idüp aḫẕ itdiler[5564] ve taḫta geçürdiler ve anuň (6) öňünde ḫıdmete ḳıyām itdiler.[5565] Her çend ki “Ben sulṭān degülem!” (7) diyü feryād ider idi, diňlemezler idi.[5566] Āḫirü’l-emr anlardan birisi (8) bilüp eyitdi: “Bu aşçı[5567] oġlıdur.” Pes[5568] anı terk idüp (9) sulṭānuň ardına düşdiler.[5569] Merv yanında bulup bī-zaḥmet (10) ele[5570] getürüp gündüzin taḫta geçürüp[5571] gice ile demür ḳafese ḳoyarlar idi (11) ve murādlarınca[5572] emīr yazup[5573] sulṭānuň mühriyle mühürlenüp eṭrāfa (12) irsāl iderler idi ve bilād-ı Ḫorāsān’uň ahālīsin şikence ile (13) ḳatl iderler idi ve emākin ü mesākinlerin ḫarāb itdiler. (14) Dört yüz ḳırḳ

[5552] Melik Şeref’le ol ḳavmüň üzerlerine uġradı. Evvel ḫarbde ikisin bile ḳatl itdiler. İN, NO1: Melikü’ş-şeref nām kimesneyi üzerlerine gönderdi. Ol cemā‘at anlaruň muḳābelesine varup evvel ḍarbde ikisin daḫi ḳatl eylediler. AN
[5553] üzerine İN, NO1: üzerlerine AN
[5554] sulṭāna İN, NO1 +
[5555] idüp cerīmelerinden ötüri sulṭāna her ḫāneden bir İN, NO1: itdiler ve cerīmeden ötüri her bir ḫāneden birer AN
[5556] ol İN, NO1: ve AN
[5557] ḳoyunlardan ġayrı irsāl idecek oldılar. İN, NO1: ḳoyunları ġayrısına daḫi bu miḳdār irsāl ideler. AN
[5558] “Hataların en büyüğü barış talep edenle savaşmaktır.”
[5559] mu‘āmele İN: bi’ż-żarūrī mu‘āmele AN: - NO1
[5560] var İN: fedā-yı AN: ḳuvvetlerin bāzūya getürüp NO1
[5561] ṭarafına düşdi ve ‘asker cemī‘en İN, NO1: cānibine döndi ‘asker AN
[5562] Ġur ‘askerinden İN, NO1: ‘Askerden AN
[5563] sulṭān İN, NO1 +
[5564] aḫẕ itdiler İN, NO1: ṭutup getürdiler AN
[5565] ḳıyām itdiler. İN, NO1: ḍurdılar. AN
[5566] diňlemezler idi. İN, NO1: aṣlā diňlemediler. AN
[5567] “Bu aşçı İN, NO1: “Maṭbaḫcı AN
[5568] Pes İN, NO1 +
[5569] düşdiler. İN, AN: düşüp gitdiler. NO1
[5570] getürdiler ve daḫi AN +
[5571] geçürüp İN, NO1: geçürürler idi ve AN
[5572] murādlarınca İN, NO1: murādları üzre AN
[5573] yazup İN, NO1: yazdurup AN

sekiz[5574] ġurresinde bilād-ı Ḫorāsān ol vāḳı‘a-i (15) hā’ileden vīrān oldı ve Nīşābūr’ı şol deňlü ḫarāb (16) itdiler[5575] ki kişi maḥallesin ve evin bilmez idi[5576] ve ol sulṭān-ı (17) ‘ālīşān şems-i dıraḫşān gibi ‘uḳde-i zīnde[5577] giriftār olduġı gibi **[İN 190b]** (1) dört yıla ḳarīb ol ṭā’ife elinde ḳaldı. Beş yüz elli bir (2) senesinüň şuhūrında Türkān Ḫātūn’uň **[AN 106b]** ḳuvvetinden ṣoňra (3) sulṭān firār itmege tedārük itdi. Şikāra çıḳup Ceyḥūn (4) kenārına geldi. Emīr Aḥmed bin Ḳumāc gemiler iḥżār itmişdi. Fi’l-ḥāl (5) sulṭānı[5578] geçürüp Tirmud Ḳal‘ası’na irişdürdi. Andan tedrīcle (6) Merv’e irişdi. Ol sulṭān-ı ma‘dilet-āyīn ol (7) ṭā’ife-i bī-dīnden çoḳ cefālar çeküp **[NO1 171a]** ba‘dehu gelüp mülküni (8) vīrān göricek ġam üzerine ġam ṭārī olup beş yüz elli ikinci (9) senesi rebī‘ü’l-evvelīnüň ikinci[5579] güni ḳulunc marażından ki (10) ishālden ḥāṣıl olmış idi, āḫirete intiḳāl itdi.[5580] Eydürler ki (11) ol sulṭānuň ḫuluk ve şefḳati bir mertebede idi ki ta‘bīre gelmez.[5581]

(12) **Fer‘-i Selāṭīn-i Selāçıḳa:** (13) Ve anlar üç şu‘bedür.[5582] Evveli bilād-ı Īrān’da idiler. Anlar on (14) dört neferdür.[5583] Müddet-i mülkleri dört yüz yigirmi ḍoḳuz senesinden (15) tā beş yüz ḍoḳsan senesine dek[5584] yüz altmış bir yıl olur. (16) Bu üslūb üzere evvel *Sulṭān Ṭuġrul Beg ibn Mīkā’īl* (17) *bin Selçuḳ* yigirmi altı yıl pādişāh oldı.[5585] İkinci *Alp Arslan bin* **[İN 191a]** (1) *Ṭuġrul*[5586] *bin Mīkā’īl* ḍoḳuz yıl ve altı ay pādişāh oldı.[5587] (2) Üçünci *Sulṭān Melikşāh bin Alp Arslan* yigirmi yıl (3) pādişāh oldı.[5588] Dördünci *Berkyaruḳ bin Melikşāh* on (4) iki yıl pādişāh oldı.[5589] Beşinci *Sulṭān*

[5574] senesinüň AN +
[5575] itdiler İN, NO1: eylediler AN
[5576] idi İN: oldı NO1, AN
[5577] dıraḫşān gibi ‘uḳde-i zīnde İN: ḫāver gibi ‘uḳde-i zīnde NO1: dıraḫşān ‘aḳd-i ẕenebde AN
[5578] ṣudan AN +
[5579] ikinci İN, NO1: yigirmi altıncı AN
[5580] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[5581] ta‘bīre gelmez. İN, NO1: *Āl-i Selçūḳ Tārīḫ*’inüň ṣāḥibi eydür: “Kendü gözüm ile müşāhede itdüm ki sulṭānuň otağı bir ṣaḥrāda ḳurulmış idi. Bir ṭayr gelüp gicelik çadıruň diregi üzerine yuva yaptı. Sulṭān göç maḥallinde aňa vāḳıf oldı. Ol çadırı anda ḳoyup bir ferrāşı anuň muḫāfaẓasına ta‘yīn eyledi. Tā kim yavrısın çıḳarınca ḫirāset ide. Ol ḥayvāna teraḥḥumunden ve mülkünüň si‘ası şol ḳadar idi ki öldükden ṣoňra bir yıla dek bilādınuň aḳṣāsında ḫuṭbe anuň ismine oḳundı.” AN
[5582] şu‘bedür. İN, NO1: ṭabaḳadur. Ṭabaḳa-i AN
[5583] neferdür. İN, NO1: kimesnedür. AN
[5584] -dür AN +
[5585] pādişāh oldı. İN, NO1 +
[5586] Beg AN +
[5587] yıl ve altı ay pādişāh oldı. İN, NO1: buçuḳ yıl. AN
[5588] pādişāh oldı. İN, NO1 +
[5589] pādişāh oldı. İN, NO1 +

Muḥammed bin Melikşāh (5) on üç buçuḳ yıl pādişāh oldı.[5590] Altıncı *Sulṭān* (6) *Sencer bin Melikşāh* ḳırḳ yıl dört ay pādişāh oldı.[5591] (7) Yedinci *Sulṭān Maḥmūd bin Sulṭān Muḥammed* on üç yıl (8) iki ay pādişāh oldı.[5592] Sekizinci *Ṭuġrul ibn Sulṭān* (9) *Muḥammed* on üç yıl iki ay pādişāh oldı.[5593] Dokuzuncı (10) *Mes'ūd ibn Sulṭān Muḥammed* on sekiz buçuḳ yıl pādişāh oldı.[5594] (11) Onuncı *Melikşāh ibn Maḥmūd* dört buçuḳ ay. On birinci (12) *Sulṭān Muḥammed bin* **[NO1 171b]** *Maḥmūd* yedi yıl. On ikinci *Süleymān* (13) *Şāh ibn Sulṭān Muḥammed bin Melikşāh*. **[AN 107a]** On üçünci (14) *Arslan bin Ṭuġrul* on bir yıl sekiz buçuḳ ay. On dördünci (15) *Ṭuġrul bin Arslan* on sekiz yıl iki buçuḳ ay.

Şu'be-i[5595] s̱āniye (16) Rūm'da ḥākim olmışlardur. Anlar daḫi on dört kimesnedür. Müddet-i (17) ḥükūmetleri dört yüz seksen senesinden[5596] yedi yüz senesine dek.[5597] **[İN 191b]** (1) İki yüz yigirmi yıl olur.[5598] Bu minvāl üzre: Evvel *Dāvud bin Süleymān* (2) *bin Ḳutalmış bin İsrā'īl bin Selçūḳ* yigirmi yıl pādişāh oldı.[5599] (3) İkinci[5600] *Ḳılıç Arslan bin Süleymān* ḳırḳ yıl. Üçünci *Mes'ūd* (4) *ibn Ḳılıç Arslan* on doḳuz yıl. Dördünci *Ḳılıç Arslan* (5) *ibn Mes'ūd* yigirmi yıl.[5601] Beşinci *Ḳılıç Arslan bin Süleymān* (6) bir yıl. Altıncı *Keyḫüsrev bin Ḳılıç Arslan bin Mes'ūd* altı yıl. (7) Yedinci *Keyḫüsrev bin Keyḳubād* sekiz yıl. Sekizinci *Süleymān bin* (8) *Keyḫüsrev* yigirmi yıl. Dokuzuncı *Keyḫüsrev bin Süleymān* on sekiz yıl. (9) Onuncı *Mes'ūd bin Keykāvus bin Ḫüsrev* bir yıl. On birinci *Keyḳubād* (10) *bin Ferāmurz bin Keykāvus* on sekiz yıl pādişāh olmışdur.[5602]

[5590] pādişāh oldı. İN, NO1 +
[5591] pādişāh oldı. İN, NO1 +
[5592] pādişāh oldı. İN, NO1 +
[5593] pādişāh oldı. İN, NO1 +
[5594] pādişāh oldı. İN, NO1 +
[5595] Şu'be İN, NO1: Ṭabaḳa AN
[5596] senesinden İN, NO1: seneden AN
[5597] senesine dek. İN, NO1: seneye dekdür. AN
[5598] olur. İN, NO1: -dur. AN
[5599] pādişāh oldı. İN, NO1 +
[5600] İkinci İN, AN: S̱āniyen NO1
[5601] Beşinci *Süleymān bin Ḳılıç Arslan* yigirmi dört yıl. AN + Bu nüshada toplam 14 kişi İN ve NO1 nüshasında 11 kişi bulunmaktadır.
[5602] Yedinci Keyḫüsrev bin Keyḳubād sekiz yıl. Sekizinci Süleymān bin Keyḫüsrev yigirmi yıl. Dokuzuncı Keyḫüsrev bin Süleymān on sekiz yıl. Onuncı Mes'ūd bin Keykāvus bin Ḫüsrev bir yıl. On birinci Keyḳubād bin Ferāmurz bin Keykāvus on sekiz yıl pādişāh olmışdur. İN, NO1: Sekizinci Keykāvus bin Keyḫüsrev bir yıl. Dokuzuncı Keyḳubād bin Keyḫüsrev yigirmi altı yıl. Onuncı Keyḫüsrev bin Keyḳubād sekiz yıl. On birinci Süleymān bin Keyḫüsrev yigirmi yıl. On ikinci

(11) Şu‘be-i[5603] s̱āliṣ[e] Kirmān’da ḥükūmet itmişlerdür.[5604] Anlar on bir kimesnedür. (12) Müddet-i salṭanatları[5605] dört yüz otuz üç senesinden beş yüz (13) seksen üç senesine dek[5606] yüz elli yıldur. Bu tertīb üzre**[NO1 172a]**dür. (14) Evvel *Ḳārūd bin Çaḳır[5607] bin Mīkā’īl* otuz iki yıl pādişāh oldı.[5608] (15) İkinci *Sulṭān Şāh bin Ḳārūd* on iki yıl pādişāh oldı.[5609] (16) Üçünci *Tūrān Şāh bin Ḳārūd* on üç yıl. (17) Dördünci *Īrān Şāh bin Tūrān Şāh* beş yıl. **[İN 192a]** (1) Beşinci *Arslan Şāh bin Kirmān Şāh bin Ḳārūd* ḳırḳ iki yıl. (2) Altıncı *Muḥammed Şāh bin Arslan Şāh* on dört sene.[5610] (3) Yedinci *Ṭuġrul Beg ibn*[5611] *Muḥammed Şāh* on iki buçuḳ yıl. Sekizinci (4) *Arslan Şāh ibn Ṭuġrul Şāh* yedi sene.[5612] Ḍoḳuzuncı *Behrām* (5) *Şāh bin Ṭuġrul Şāh* üç yıl. Onuncı *Tūrān Şāh bin Ṭuġrul* (6) *Şāh* sekiz yıl. On birinci *Muḥammed Şāh bin Behrām Şāh ibn Ṭuġrul* (7) *Şāh* iki yıl tamām.[5613]

Ve min netāyici’l-rü’yā: Mervīdür ki beş yüz yigirmi dört (8) senesinüñ şuhūrında Sulṭān Sencer Māverāü’n-nehr Ḥākimi (9) olan[5614] Aḥmed Ḫān bin Süleymān Ḫān iẓhār-ı ‘iṣyān itdügi (10) eclden āb-ı Ceyḥūn’ı geçüp Buḫārā nevāḥīsinde otaġ ve ḫayme (11) ve ḫergāhı naṣb itmişdi. Bir bölük ṭā’ife sulṭānuñ (12) muḳarreblerinden **[AN 107b]** şeyṭāna uyup sulṭāna ġadr itmek murād eylediler[5615] (13) ve mekr fikrin ḳıldılar[5616] ve sulṭānuñ āsitānesine mülāzemet idenlere (14) ḳaṣd itdiler. İttifāḳ sulṭān şikāra meyl idüp kendi (15) ḫavāṣṣından[5617] birḳaç kimesne **[NO1 172b]** ile ki[5618] dā’imā[5619] rikābında mülāzemet üzere (16) iderler,[5620] süvār olup ṭaşra çıḳcaḳ

Keyḫüsrev bin Süleymān on sekiz yıl. On üçünci Mes‘ūd bin Keykāvus bin Keyḫüsrev bir yıl. On dördünci Keyḳubād bin Ferāmurz bin Keykāvus on sekiz yıl. AN

[5603] Şu‘be-i İN, NO1: Tabaḳa-i AN
[5604] ḥükūmet itmişlerdür. İN, NO1. ḥākim olmışlardur ve AN
[5605] salṭanatları İN, NO1: istīlāları AN
[5606] dek İN, NO1: varınca AN
[5607] Beg AN +
[5608] pādişāh oldı. İN, NO1 +
[5609] pādişāh oldı. İN, NO1 +
[5610] sene. İN: yıl pādişāh oldı. NO1: yıl. AN
[5611] Beg ibn İN, NO1: Şāh bin AN
[5612] sene. İN: yıl. NO1, AN
[5613] tamām. İN, NO1 +
[5614] olan İN, NO1 +
[5615] eylediler İN, NO1: idindiler AN
[5616] ḳıldılar İN, NO1: eylediler AN
[5617] kendi ḫavāṣṣından İN, NO1 +
[5618] sulṭānuñ maḫṣūṣlarından idi ki AN +
[5619] sulṭānuñ AN +
[5620] üzere iderler. İN, NO1: iderler idi. AN

ol ‘āṣī ṭā’ife ki niçe yıl[5621] (17) furṣat gözedürler idi. Ol ḥāle[5622] muṭṭali‘ olıcaḳ kemendler çeküp **[İN 192b]** (1) sulṭānı ortaya aldılar. İttifāḳ Atsız bin Ḳuṭbü’d-dīn Muḥammed[5623] (2) Ḫ̆ārzemşāh ki ol vaḳtde sulṭānuñ muḳarrebi idi. Bir vechle ki (3) erkān-ı devletüñ maḥsūdı idi ve ol sipāhuñ serdārı idi (4) kendi ḫaymesinde oṭurur iken[5624] nā-gāh ‘ālem-i rü’yāda ki [5625]الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ جُزْءٌ مِنْ سِتَّةٍ وَأَرْبَعِينَ جُزْءًا مِنْ النُّبُوَّةِ (6) şöyle müşāhede eyledi ki sulṭāna bir ‘aẓīm müżāyaḳa vāḳı‘ (7) olmış.[5626] Yerinden ḳalḳup bir bölük sipāh-ı kīne-ḫ̆āhla (8) sulṭānuñ cānibine teveccüh idüp ol maḥalde irişdiler ki (9) ol kāfir ni‘metler ḳabāḥate[5627] el uzadup sulṭānı cümle (10) ḫavāṣṣıyla ortadan götüreler. Nā-gāh ol ma‘rekenüñ (11) kenārından sipāh ẓuhūr idicek[5628] ol şeyāṭīn-i ḥavl-künān[5629] (12) firār eylediler ve Atsız ḥażret-i sulṭānı ol varṭadan (13) ḫalāṣ eyledi. Sulṭān anuñ kelimesinden su’āl (14) idicek ḳażiyye-i vāḳı‘ayı beyān eyledi. Sulṭānuñ (15) daḫi ziyāde manẓūrı olup günden güne teḳarrübi artdı.[5630] (16) Şöyle ki cümle ümerānuñ ve erkān-ı devletüñ maḥsūdı oldı. (17) Āḫirü’l-emr aṣḥāb-ı aġrāż **[NO1 173a]** ki anlaruñ ḳabā-yı beḳāları miḳrāż-ı inḳırāż ile **[İN 193a]** (1) munḳariż olsun, sulṭānla mābeynlerin ifsād itdiler.[5631] Atsız (2) çünkim bu ma‘nāyı fehm eyledi, ḥīle ile ruḫṣat bulup Ḫ̆ārzem’e (3) teveccüh eyledi ki kendünüñ mülk-i mevrūṯı idi. Eydürler ki vedā‘ (4) maḥallinde sulṭāna eyitdi: “Bu bir ḳafādur ki min ba‘d yüzin görmek (5) mümkin degüldür.” Ḥāżırān[5632] eyitdiler: “İmdi ey sulṭān elüñde iken (6) bunuñ işin tamām eyle ve kendüñi daġdaġasından ḫalāṣ eyle. (7) Sulṭānuñ ki cibillet-i[5633] şerīfesi pāk idi, eyitdi: “Anuñ[5634] (8) ve babasınuñ çoḳ ḫıdmeti ve ḥuḳūḳı vāḳı‘ olmışdur. Pes anı (9) bilā-sebeb rencīde itmegi mürüvvet görmezem.” Pes[5635] Atsız çünkim (10) Ḫ̆ārzem’e irişdi, kelime-i ‘işyānı ẓāhir eyledi.

[5621] -dur ki AN +
[5622] ḫāle İN, AN +
[5623] Muḥammed İN, NO1: Maḥmūd AN
[5624] iken İN, NO1: idi. AN
[5625] Salih rüya, nübüvvetin kırk altı cüz'ünden bir cüzdür.
[5626] Hemān AN +
[5627] kāfir ni‘metler ḳabāḥate İN, NO1: kāfirler velīni‘metleri ḳabāḥatine AN
[5628] idicek İN, NO1: eyledi. AN
[5629] ḫavl-künān İN, NO1: cümle AN
[5630] artdı. İN, NO1: ziyāde oldı. AN
[5631] itdiler. İN, NO1: eylediler. AN
[5632] Ḥāżırān İN, NO1: Ḥāżır olanlar AN
[5633] bunuñ işin tamām eyle ve kendüñi daġdaġasından ḫalāṣ eyle. Sulṭānuñ ki cibillet-i İN, NO1: bu daġdaġadan kendüñi ḫalāṣ **[AN 108a]** itseñ olmaz mı?” Sulṭān ki ṭıynet-i AN
[5634] “Anuñ İN, NO1: “Kendinüñ AN
[5635] Pes İN, NO1 +

Ve mine'l-müşā'arāt: (11) Eydürler ki beş yüz elli bir senesinde Atsız Ḫūşan'da[5636] Ḫurremdere (12) nām mevżi'de vefāt itdi. Yerine oġlı Alp Arslan (13) ḳā'im maḳām oldı. Ammā ba'ż-ı müverriḫān rivāyet iderler ki (14) ol zamānda Atsız Ḫūşān'da marīż olmış idi. Birgün (15) istimā' itdi ki bir āvāz gelür, ḥāżır olanlara 'Ḫāmūş oluň!' (16) didi. Nā-gāḥ işitdi ki[5637] bu āyet-i kerīmeyi oḳur. [5638] ﴿وَمَا تَدْرِى نَفْسٌ بِاَيِّ اَرْضٍ تَمُوتُ﴾ (17) Lā-cerem ḥayātdan ümīdi kesdi **[İN 193b]** (1) hem ol gün fevt oldı.[5639] Alp Arslan daḫi andan **[NO1 173b]** (2) ṣoňra yedi yıl müstaḳil pādişāh oldı.[5640] Beş yüz elli sekiz (3) senesi[5641] recebinüň on ḍoḳuzuncı güni vefāt idüp[5642] (4) oġlı Sulṭān Şāh verāṯet ḥasebiyle babası[5643] yerine cülūs (5) itdi. Āḫir[5644] birāderi Tekiş nām kimesne anuňla mülkde münāza'a (6) itdi ve mābeynlerinde ba'żı müşā'are vāḳı' oldı. Tekiş Ḫ̌ārzem'i (7) kendüye ṭaleb itdi. 'Ḫorāsān senüň olsun.' didi. On (8) yıla dek cenk ü cedelden[5645] ḫālī olmadılar. Āḫirü'l-emr Tekiş ġālib olup (9) salṭanat-ı Ḫ̌ārzem aňa maḫṣūṣ oldı ve Sulṭān Şāh ba'żı (10) Ḫorāsān vilāyetinüň vālīsi[5646] taġallübiyle ḳatl olundı. Beş yüz seksen (11) ḍoḳuz ramażānınuň[5647] selḫinde memleketi Tekiş mülküne żamīme oldı (12) ve günden güne necm-i iḳbāli irtifā' bulup göňli vilāyet-i (13) 'Irāḳ'a ṭama' eyledi ki 'Irāḳ'da Sulṭān Ṭuġrul bin Arslan Şāh (14) Selçūḳī ḥākim idi ki şecā'atde Rüstem ve İsfendiyār idi (15) ve ġāyet ḫoş-ṭab' idi. Sözleri Ẓahīr ve Enverī'ye (16) ḳarīn idi. Eydürler ki: Salṭanatından muḳaddem vālī-i Armen'den[5648] (17) bir nesne ṭaleb idüp ol daḫi iġmāż idüp[5649] aňa fülān binā'en **[İN 194a]** (1) andan rencīde idi.[5650] Salṭanat serīrine cülūs itdükde (2) anı bend itdürdi. Ḫalāṣ olduḳdan ṣoňra yine[5651] Ḫorāsān'a (3) gidüp **[NO1 174a]** Tekiş'i 'Irāḳ tesḫīrine taḥrīṣ eyledi. Anuň daḫi[5652] niçe (4) müddet

[5636] Ḫūşān'da İN, NO1: Ḫubūşān AN
[5637] işitdi ki İN, NO1: şitdük ki AN
[5638] "Hiçbir nefis hangi yerde öleceğini bilemez!" Lokmân 31/34. ayetten nâkıs iktibas.
[5639] fevt oldı. İN, NO1: vefāt eyledi. AN
[5640] oldı. İN, NO1: olup AN
[5641] senesi İN: senesinüň AN: - NO1
[5642] idüp İN, AN: eyledi. NO1
[5643] ḥasebiyle babasınuň İN, NO1: ṭarīḳiyle babasınuň AN
[5644] itdi. Āḫir İN, NO1: eyledi. Ḥerād'ı AN
[5645] cedelden İN, NO1: cidālden AN
[5646] vālīsi İN, NO1: vālīlerin AN
[5647] ramażānınuň İN: ramażān-ı şerīfinüň NO1: senesinüň ramażān-ı şerīfinüň AN
[5648] Armen'den İN, NO1: Armend'den AN
[5649] idüp İN, NO1: itmiş idi. AN
[5650] Çün AN +
[5651] yine İN, NO1 +
[5652] daḫi İN: - NO1: daḫi göňli AN

idi ki göñli[5653] bu ārzūda idi. Çün[5654] Ṭuġrul anuň teveccühinden (5) ḫaberdār **[AN 108b]** oldı, anuň müdāfa‘asına[5655] ‘azīmet eyledi. Rebī‘ü’l-āḫirüň (6) avāḫirinde[5656] beş yüz ḍoḳsan senesindeki Āl-i Selçūḳ’uň (7) āfitāb-ı devleti[5657] ġurūba vardı. Rey öñünde iki ‘asker[5658] (8) biribirine muḳābil oldı. Ṭuġrul ki[5659] kemāl mertebe maġrūr-ı[5660] civānī ve mest-i[5661] (9) şarāb-ı erġuvānī idi, atın meydāna sürdi ve elinde bir ‘aẕīm (10) gürz-i girān var idi. Anı ġurūrından[5662] ṣalup ḍururken (11) kendi[5663] atı başına[5664] ḍoḳunup at yıḳıldı. Ol cihān pehlivānı (12) atdan yıḳıldı.[5665] ‘Ale’l-fevr Etbā‘ nām şaḫṣ[5666] irişüp başın kesdi (13) ve Tekiş’üň öñüne iletdi[5667] ve Kemāl İsma‘īl’i ve Ḫāḳānī-yi ṣānī (14) Tekiş’üň mādiḥleri idi, ismine ḳaṣīdeler dimişlerdür, meşhūrdur.

(15) **Ve min nevādiri’l-veḳāyi‘:** Eydürler ki Sa‘dü’d-dīn Mes‘ūd bin ‘Alī Ebherī, (16) Tekiş Ḫān’uň vezīri idi. Ḫānı dā’imā İsma‘īlī’lerüň istīṣāline (17) taḥrīṣ ider idi. Aňa binā’en ol ṭā’ife[5668] anuň cānına[5669] ḳaṣd **[İN 194b]** (1) itmişler idi ve birḳaç fedāyīleri anuň mühimmi içün irsāl (2) itmişler idi.[5670] Anlar daḫi evi ḳurbunda bir yerde sākin oldılar (3) ve furṣat gözedürler idi. Ol vezīr-i bī-tedbīr ṣāḥib-i kibre[5671] ki (4) aňa Şehābü’d-dīn Mes‘ūd[5672] **[NO1 174b]** Ḫˇārezmī dirler idi ve Ḥamīdü’d-dīn (5) nām kimesne ki ‘adāvet itmiş idi. Ḫānuň meclisinde (6) furṣat bulup anlara ba‘żı ḳabāyiḥ isnād eyledi ve ol[5673] (7) mübālaġayı ḥadden geçürdi. Ḥażret-i ḫān anlaruň aḥvālini ve siyāsetini (8) vezīre tefvīż eyledi. Ol daḫi niçe[5674] yıllar bu ārzūda idi. (9)

[5653] göňli İN, NO1 +
[5654] Sulṭān AN +
[5655] -sına İN, NO1: ve muḳātelesine AN
[5656] Rebī‘ü’l-āḫirüň avāḫirinde İN, NO1: Rebī‘ü’l-avāḫirüň āḫirinde AN
[5657] āfitāb-ı devleti İN, NO1: māhı AN
[5658] ‘asker İN, NO1: ṣaf AN
[5659] ki İN, NO1: aňa AN
[5660] maġrūr-ı İN, NO1: ġurūr-ı AN
[5661] -i İN, NO1: ü AN
[5662] -ından İN, NO1: ile AN
[5663] -nüň AN +
[5664] gürz AN +
[5665] atdan yıḳıldı. İN, NO1: eyerden düşdi ve AN
[5666] şaḫṣ İN, NO1: kimesne AN
[5667] iletdi İN, NO1: atdı AN
[5668] daḫi AN +
[5669] cānına İN, NO1: cānibine AN
[5670] itmişler idi. İN, NO1: itmiş idi. AN
[5671] ṣāḥib-i kibre İN, NO1: ḥācib-i kebīre AN
[5672] Mes‘ūd İN, NO1 +
[5673] bābda AN +
[5674] müddet ve NO1 +

Elleri baġlu[5675] ḫānesine iletdi. Evvel emrde emr itdi[5676] Ḥamīdü'd-dīn'üñ (10) boynın urdılar. Andan ḥācibüñ daḫi boynın urmaġa getürürken [5677]من قتل قتل (11) sırrı āşikāre[5678] olup ol fedāyī (12) bir cānibden ḫuruc idüp vezīrüñ sīnesine bir ḥarbe (13) öyle[5679] urdı ki tā arḳasından çıḳdı. Anuñ[5680] ḳanı Ḥamīd'üñ[5681] (14) ḳanı üzerine dökülüp cān virdi. Ḥācib ḫalāṣ oldı. (15) Vezīrüñ mülāzımları daḫi fedāyīyi[5682] ol maḥalde ḳatl eylediler.

(16) **Temṣīl:** *Ferec Ba'd eṣ-Ṣidde* nām kitābuñ[5683] ṣāḥibi eydür: **[AN 109a]** Meyāriḫ nām (17) bāzergān baña naḳl eyledi ki bir nevbet Baṣra'dan çıḳup a'māl-i Furāt'a **[İN 195a]** (1) 'azīmet itmiş idüm. Eṣnā-yı[5684] rāhda işitdüm ki bir zeberdest ḫarāmī (2) yolda müslimānlaruñ mālını[5685] tebāh ider. Murād itdüm ki rücū' idem. Nā-gāh (3) bir şecī'-ṣūret ve pehlivān-hey'et kimesne ẓāhir olup beni (4) rücū'dan men' eyledi ve ḳuvvet-i ḳalb virüp[5686] yola revān olduḳ. (5) Beyābān ortasında **[NO1 175a]** birke[5687] kenārına irişdük[5688] nā-gāh ol (6) ḫarāmī ẓāhir oldı ve[5689] 'ifrīt gibi ḫamle eyledi. Refīḳüm anuñla cenge başladı. (7) Az zamānda aña ġālib olup ḳatl eyledi[5690] ve baña daḫi[5691] ḳaṣd (8) eyledi. Ben[5692] tażarru' idüp[5693] nem var ise virdüm ve[5694] cānımı ḫalāṣ (9) itdüm. Ammā elümi baġlu ḳoyup[5695] gitdi ve ben daḫi[5696] ḫarāretden helāke[5697] (10) ḳarīb oldum ve zūr idüp elimüñ bendini ḳırdum ve beyābāna doġru (11) gitdüm.

[5675] bunları AN +
[5676] evvel emrde emr itdi İN, NO1: ol emīr eyitdi AN
[5677] Katleden katledilir.
[5678] āşikāre İN, NO1: ẓāhir AN
[5679] öyle İN, NO1 +
[5680] Anuñ İN, NO1: vezīrüñ AN
[5681] Ḥamīd'üñ İN, NO1: Ḥamīdü'd-dīn'üñ AN
[5682] daḫi fedāyīyi İN: daḫi fedāyī-yi mezbūrı NO1: ol fedāyīyi daḫi AN
[5683] nām kitābuñ İN, NO1: kitābınuñ AN
[5684] Eṣnā-yı İN, AN: Eṣer-i NO1
[5685] müslimānlaruñ mālını İN, NO1: misāfirlerüñ ḫālini AN
[5686] virüp İN, NO1: virdi AN
[5687] NO1 nüshasında "bürke" şeklinde harekelenen kelime metne "birke" şeklinde alındı. "bürke" (kazgillerden bir su kuşu). Birke, büyük havuz.
[5688] Beyābān ortasında **[NO1 175a]** birke kenārına irişdük İN, NO1: Beyābānuñ ortasına irdükde AN
[5689] oldı ve İN, NO1: olup AN
[5690] eyledi İN, AN +
[5691] daḫi İN, NO1 +
[5692] Ben İN, NO1 +
[5693] cümle AN +
[5694] virdüm ve İN, NO1: virüp AN
[5695] menzili yolun ṭutdı ve AN +
[5696] daḫi İN, NO1 +
[5697] -e İN, NO1: olmaġa AN

Aḫşama dek yürüdüm. Çün gice oldı ve[5698] bir miḳdār geçdi (12) ıraḳdan[5699] āteş gördüm. Aňa ḍoġrı gitdüm,[5700] bir ḫayme gördüm. "Meded baňa (13) ṣu[5701] virüň!" diyü çaġırdum.[5702] Ol ḫod ḥarāmīnüň meskeni imiş, (14) āvāzımı işidüp yalın ḳılıç ile çıḳup beni yere urdı. (15) Ol ḫaymede bir 'avrat var imiş, çıḳup[5703] iltimās eyledi ki "Bunı bu (16) arada ḳatl eyleme,[5704] rāyiḥasından elem çekilür."[5705] Lā-cerem beni bir miḳdār (17) yere iletüp sīneme çıḳdı, ḳaṣd itdi[5706] ki başım kese. Nā-gāḥ bir arslan **[İN 195b]** (1) ẓāhir olup[5707] aňa ḥamle eyledi.[5708] Üzerimden ḳapup[5709] ol ẓālimüň (2) şerrinden beni ḫalāṣ.[5710] اللهم اشغل الظالمين بالظالمين واخرجنا من بينهم سالمين[5711] (3) du'āsı müstecāb oldı. (4) Bir laḥẓadan ṣoňra kendüme geldüm ve ḫayme cānibine vardum. Ol (5) ḫātūn daḫi[5712] esīr imiş. Şol deňlü māl ve nuḳūd[5713] var idi ki (6) ḥesābın Allāhu Te'ālā bilür. Murādımız ḳadar alduḳ ve ol ḫātūnı **[NO1 175b]** (7) menziline getürdüm[5714] ve faḳr u fāḳa miḥnetinden ḫalāṣ oldum.[5715]

Ve min bedāyi'i'l-veḳāyi': (8) Getürmişlerdür ki çün Ḳaraḫıtay ki aňa Gürḫān daḫi dirler idi,[5716] (9) dā'imā Ḫ̌ārzemşāh'uň memleketine ta'arruż idüp Sāve[5717] (10) ra'iyyetini rencīde ider idi. Ġurūrından elçiler gönderüp (11) taḥakküm ider idi. Sulṭān Muḥammed bin Tekiş Ḫān ki babasından (12) ṣoňra **[AN 109b]** serīr-i salṭanata[5718] geçmiş idi, beş yüz ḍoḳsan altı (13) senesinüň ramażānında yine evvelki[5719] gibi aňa ḥükūmet murād (14) idicek[5720] rāżī olmayup mālınuň keşretinden ve 'askerinüň

[5698] oldı ve İN, NO1: -den AN
[5699] bir AN +
[5700] gitdüm İN, NO1: yöneldüm ve AN
[5701] baňa ṣu İN, NO1: ṣucuġaz AN
[5702] çaġırdum. İN, NO1: feryād eyledüm. AN
[5703] çıḳup İN, NO1 +
[5704] "Bunı bu arada ḳatl eyleme İN, NO1: "Bunuň burada boynın urmaň, zīrā ki AN
[5705] çekilür." İN, AN: çekilüp mużṭarib oluruz." NO1
[5706] ḳaṣd itdi İN, NO1 +
[5707] ẓāhir olup İN, NO1 +
[5708] eyledi. İN, NO1: idüp AN
[5709] ḳapup İN, NO1: ḳapdı ve AN
[5710] beni ḫalāṣ İN: ḫalāṣ itdi. NO1. beni emīn eyledi. AN
[5711] "Allah'ım zalimi zalimler ile meşgul et ve bizi onların arasında salim olarak çıkart."
[5712] meger kim AN +
[5713] deňlü māl ve nuḳūd İN, NO1: ḳadar nuḳūd-ı māl AN
[5714] getürdüm İN, NO1: iletdüm AN
[5715] oldum. İN, NO1: buldum. AN
[5716] idi. İN, NO1 +
[5717] Sāve İN, NO1: sipāh ve AN
[5718] serīr-i salṭanata İN, NO1: pādişāhlıḳ serīrine AN
[5719] evvelki İN, NO1: Tekiş Ḫān zamānı AN
[5720] Sulṭān Muḥammed AN +

(15) vefretinden maġrūr olup ve Küçlüğ Ḫān ki Nayman[5721] ḥākimi (16) idi, ol daḫi Gürḫān'uň def'ini[5722] ilḳā eyledi ve 'aẓīm 'asker ile (17) aňa müteveccih oldılar.[5723] Ḫ'ārzemşāh 'askeri cenge şurū' eyledükde[5724] Kenūd nām **[İN 196a]** (1) kimesne sulṭān 'askerinden Gürḫān'la rıżā'en ḳarındaş idi. (2) Cā'iz ki 'askeri[5725] şına diyü firār şeklin gösterdi[5726] ve cenkden (3) çıḳup ṭoz ḳaldurdı. Bir mertebe ġubār[5727] ḥāṣıl oldı ki 'asker (4) biribirin görmez oldı ve ġālib maġlūbdan berḳ olunmaz oldı.[5728] (5) Biribirinüň ḫaymesin yaġmaġa başladılar. Sulṭān ba'żı ḫavāṣṣıyla (6) muḫālifler libās giyüp anlaruň aralarına[5729] girmiş idi. Bir iki (7) günden şoňra leṭāif-i ḥayl ile[5730] mābeynlerinden[5731] kendi 'askeri ile (8) Bināket şuyı kenārında idi vāṣıl oldı.

Ve mine'n-nevādir: (9) Mervīdür ki Sulṭān Muḥammed Ḫ'ārzemşāh altı yüz on bir senesinde (10) Tācü'd-dīn Yıldız ki Melik **[NO1 176a]** Şehābü'd-dīn'üň ḳulı idi ve Ġaznīn (11) vālīsi idi,[5732] bī-zaḥmet ve külfet ol diyāra Sulṭān Muḥammed (12) mutaṣarrıf oldı.[5733] Aňa Sencer ve İskender-i Ṯānī diyü laḳab (13) ḳomışlardur.[5734] Yigirmi yedi çift[5735] neḳḳāre nevbet içün ta'yīn eyledi[5736] (14) ve yigirmi yedi şāh ve şāhzāde kendi aḳrabasından ve yigirmi beş (15) daḫi[5737] bīgānelerden ol zamānda anuň ordusında idi.[5738]

(16) **Ve mine'l-bedāyi':** Ba'żı nüsḫada mesfūrdur[5739] ki çün devlet-i Sulṭān (17) Muḥammed Ḫ'ārzemşāh evc-i sa'ādete 'urūc itdi, bir nevbet Herāt'da[5740] **[İN 196b]** (1) Güheristān nām mevżi'de bir meclis-i bezm eyledi ki 'ayn-ı 'ālem resmin (2) görmemiş

[5721] كوشلق İN, NO1, AN nüshalarında bu şekilde geçmektedir. Nayman ise İN ve NO1'de نمايان şeklindedir.
[5722] sulṭāna AN +
[5723] Bir maḥalde ki Gürḫān ile AN +
[5724] eyledükde İN, NO1: eyledi. AN
[5725] 'askeri İN, NO1: 'asker AN
[5726] gösterdi İN, NO1: eyledi AN
[5727] ġubār İN, NO1: ṭoz AN
[5728] berḳ olunmaz oldı. İN: farḳ olunmaz. NO1: farḳ olmaz idi. AN
[5729] aralarına İN, NO1: miyānına AN
[5730] leṭāif-i ḥayl ile İN, NO1: ḥīle ile anlaruň AN
[5731] çıḳup AN +
[5732] vefāt eyledi. AN +
[5733] mutaṣarruf oldı. İN, NO1: taṣarruf eyledi demişler. AN
[5734] ḳomışlardur. İN, NO1: vaż' eylediler ve AN
[5735] çift İN, NO1 +
[5736] eyledi İN, NO1 +
[5737] daḫi İN, NO1: şāh ve şāhzāde AN
[5738] idi. İN, NO1: cem' oldı. AN
[5739] mesfūrdur İN, NO1: meẕkūrdur AN
[5740] Ülenk (?) AN +

ve mīm-i ādem isminden ḫaber virmemiş[5741] idi. Ol (3) meclisde ḥāżır olanlaruñ ḫāṭırlarına ḫuṭūr eyledi ki "Āyā bir kimesne (4) ḫaber virse ki selāṭīn-i māżiyeden bir kimesne buncılayın (5) meclis-ārāste itmiş midür?" Birisi eyitdi: "Maġrıbü'd-dīn **[AN 110a]** bin Felekü'd-dīn (6) ki Sencer'üñ ekābir-zādelerinden idi ve ḥālā[5742] bu şehirdedür. (7) Bu ma'nāyı andan istifsār idelüm." didiler.[5743] Pes anı meclise (8) ihżār idüp ol daḫi ḥāle münāsib kelimāt ve ḥāżırlaruñ[5744] (9) medḥinde bir niçe nükāt söyledi. Āḫir bunlar su'ālde[5745] mübālaġa (10) idicek[5746] eyitdi: "Bir def'a Sulṭān Sencer bu maḥalde[5747] ṣoḥbet eyledi. (11) Ḥālā cedīd yerine ḳullanduġuñuz nesneleri eski **[NO1 176b]** yerine yabana (12) atarlar idi." Sulṭāna bu söz aġır geldi. 'İtāb yüzinden (13) eyitdi: "Sen ol zamānda ne mertebede idüñ?" Eyitdi:[5748] "Yetmiş (14) kimesneye beglik menşūrını yazdılar. Benüm babam otuz beşinci kimesne (15) idi ki meclisde oturur idi ve senüñ ceddüñ Vālī-i Ḫˇārezm (16) idi ki ḳırḳ beşinci kimesne idi. Ol mertebede cülūs itmiş idi."[5749] Sulṭān anı istimā'(17) idicek güft ü şenīd[5750] ḳapusını ḳapadı.

Pend:[5751] Eger ṣāḥib-i baṣīret **[İN 197a]** (1) dīde-i 'ibretini açsa ve ol[5752] Sulṭān Muḥammed Ḫˇārezmşāh'uñ (2) me'āl-i ḥāline naẓar itse ve anuñ ve ehl ü 'iyālinüñ iḫtilāllerini fikr itse[5753] (3) muḥaḳḳaḳdur ki her ne deñlü 'izzete irişse ve ne ḳadar evc-i sa'ādete (4) 'urūc eylese nefs sergeşte ġurūr gelmez ve dünyā-yı ġaddāruñ (5) mekrine aldanmaz bu maḳāl 'alā vechi'l-icmāl böyledür ki Sulṭān (6) Ṭuġrul bin Arslan Şāh Selçūḳī zamānında beş yüz seksen bir (7) recebinüñ evāyilinde[5754] yedi yıldız burç[5755] mīzānuñ üçünci (8) derecesinde bir daḳīḳa[5756] ḳırān itdiler. Bu ḳırān-ı müşelleşe hevāyinüñ (9) evveli idi. Ammā *Terceme-i Yümnī* ṣāḥibi bu ḳırān beş yüz

---

[5741] ẓann olunur AN +
[5742] ḥālā İN, NO1 +
[5743] didiler. İN, NO1 +
[5744] ḥāżırlaruñ İN, NO1: ḫāṭırlarınuñ AN
[5745] su'ālde İN, NO1 +
[5746] idicek İN, NO1: -i ḥadden tecāvüz itdürdiler. AN
[5747] maḥalde İN, NO1: maḳāmda AN
[5748] Ol zamānda AN +
[5749] Ol mertebede cülūs itmiş idi. AN +
[5750] idicek güft u şenīd İN, NO1: idüp güft u gū AN
[5751] Pend İN, NO1: Netice AN
[5752] ol İN, NO1 +
[5753] itse İN, NO1: eylese AN
[5754] recebinüñ avāyilinde İN, NO1: senesinüñ recebinde AN
[5755] burç İN, NO1 +
[5756] daḳīḳa İN, NO1: daḳīḳada AN

seksen (10) iki[5757] recebinde idi der. Ahāli-i Ḫorāsān'dan biri rivāyet (11) ider ki: "Ḥażret-i Resūlullāh *'aleyhi's-selām*'dan[5758] su'āl itdiler ki ḳıyāmet (12) ḳaçan olur?" Ḥażret buyurdı ki:القيامه القيامه [5759] Bu lafẓları **[NO1 177a]** (13) ḥesāb itdiler, beş yüz seksen iki geldi. Vallāhu a'lem.[5760] *Ḥakīm* (14) Evḥaü'd-dīn ve Ḥakīm-i Enverī didiler[5761] ki: "Buncılayın ḳırān[5762] Ḥażret-i Nūḥ (15) Nebī zamānında vāḳı' oldı.[5763] Yedi yıldız sereṭānda burcunda[5764] ki burc-ı ābīdür, (16) ḳırān itdi.[5765] Netīcesi ol idi ki cümle[5766] rub'-ı meskūn[5767] ġarḳ-ı āb (17) oldı. Bu nevbet burc-ı hevāyīde cem' oldı. Muḳteżāsı oldur ki **[İN 197b]** (1) cümle binālar **[AN 110b]** belki cemī'-i cibāl-i 'aẕīm yelden yıḳılup altı üstüne (2) gele.[5768] Lā-cerem cumhūr-ı ḫalāyıḳ ıżṭırāba düşdiler ve yer altında (3) sird-āblar ve yerler iḥżār eylediler. İttifāḳ ol vaḳt ġilāl (4) şavuracaḳ zamān idi. Ol deňlü yel esmedi ki dāne şamāndan cüdā (5) ola ḥattā bir şem'i ḳırān vaḳtinde mināreye çıḳardılar[5769] söyünmedi (6) eṣer ẓāhir olmadı ḥattā[5770] bu bābda niçe eş'ār söylendi.[5771] Ammā ehl-i taḥḳīḳ (7) eydür: "Egerçi bu bād ẓāhiren esmedi lākin ma'nā yüzünden[5772] esdi ki (8) ol sālde Cengiz Ḫān ba'żı Moġolān ḳabāyiline ve ṣaḥrā-nişinyān[5773] (9) üzerine musallaṭ olup ehl-i īmāndan ve ehl-i şirkden[5774] niçe yüz biň (10) kimesnenüň çerāġ-ı ḥayātları[5775] munṭafī oldı. Īrān ve Tūrān'uň (11) ekṣer memāliki fenā buldı."

Temṣīl: Meşhūrdur ki ehl-i tencīm Yezdcerd itmek (12) ṭāli'inde yazdılar ki vefātı Ḫorāsān'da çeşme-i **[NO1 177b]** sebz kenārında olsa (13) gerek. Bu sebebden

---

[5757] senesinüň AN +
[5758] *'aleyhi's-selām*'dan İN, NO1: ṣallallāhu 'aleyhi ve sellem'den AN
[5759] Kıyamet gününen sakının.
[5760] biḥaḳīḳatü'l-umūr AN +
[5761] didiler İN, NO1: buyurdılar AN
[5762] ḳırān İN, NO1 +
[5763] zamānında vāḳı' oldı. İN, NO1: ṣalavātullāhi 'alā nebiyyinā ve 'aleyh AN
[5764] burcunda İN, NO1 +
[5765] ḳırān itdi. İN, NO1: cem' oldı. AN
[5766] cümle İN, NO1 +
[5767] bi-tamāmihi AN +
[5768] gele. İN, NO1: gelür. AN
[5769] Aṣlā yelden eṣer ẓāhir olup mum AN +
[5770] eṣer ẓāhir olmadı ḥattā İN: ve … ḥattā NO1: ve AN
[5771] söylendi. İN: söylediler. NO1, AN
[5772] yüzünden İN, NO1: yönünden AN
[5773] nişinyān İN, NO1: -da sākin olanlar AN
[5774] ehl-i īmāndan ve ehl-i şirkden İN, NO1: çerāġ-ı ḥayātları AN
[5775] çerāġ-ı ḥayātları munṭafī oldı. İN: çerāġ-ı ḥayātların munṭafī eyledi. NO1: ehl-i īmāndan ve ehl-i şirkden munṭafī oldı AN

aṣlā Ḫorāsān'a varmamaġı muḳarrer itdi. (14) Ḳażā-yı İlāhī aňa ru'āf 'ārıż oldı. Cümle ḥükemā ittifāḳ (15) itdiler ki bu şifā bulmaz. İllā Sebzevār çeşmesinüň ṣuyıyla[5776] (16) bi'ż-żarūrī Ḫorāsān'a varup ol çeşmede[5777] ġusl idüp (17) şifā buldı. Ḫāṭırına geldi ki baňa sebeb-i meserret olan mevżi'i **[İN 198a]** (1) ve maḥall-i şifāyı maḥall-i żarūret ve żarar[5778] fehm itmişler. [5779]الأمور مرهونة بأوقاتها (2) ḫaberinden ġāfil oldı. Tā aňa degin ki[5780] ol çeşmeden bir (3) at çıḳdı. Bir kimesne aňa ẓafer bulmaġa[5781] ḳādir olmadı. Yezdcerd (4) kendüsi mübāşeret idicek mülāyemet eyleyüp[5782] tamām eyerin (5) urup ḳusḳunın vaż' eyler iken[5783] sīnesine bir çifte (6) ḍarb eyledi ki çeşme-i ḥayātı maḥv oldı.[5784]

Eyżan: Eydürler ki beş yüz (7) seksen senesinde Sulṭān Sencer ḳış faṣlında (8) şikāra gitmek ḳaṣd[5785] eyledi. Ḥakīm 'Ömer[5786] Ḫayyām'a eyitdi ki ol zamānda (9) ser-āmed-i ḥükemā idi. "Birgün ta'yīn eyle ki ḳar ve yaġmur olmaya[5787] tā kim (10) inbisāṭ ḥāṣıl olsun." Ḫayyām bir sā'at iḫtiyār eyledi. Sulṭān (11) süvār olup bir miḳdār gitdükde[5788] bir 'aẓīm yel esüp ṣā'iḳa (12) peydā oldı. Sulṭān bu ḥāletden ḫandeye[5789] başladı ve rücū'[5790] (13) murād eyledi. Ḫayyām māni' olup[5791] eyitdi: "Hemān bu sā'atdür (14) ba'dehu beş on gün açıḳlıḳ olur."[5792] **[AN 111a]** Hem[5793] öyle oldı.

(15) **Ve min-veḳāyi'i'l-kübrā: [NO1 178a]** Mervīdür ki çünkim[5794] Muḥammed Ḫ̆ārezmşāh'uň cāh (16) u celāli menzil-i kemāle irişdi, ḳażiyye-i mücerrebe ki:

[5776] ki bu şifā bulmaz. İllā Sebzevār çeşmesinüň ṣuyıyla İN, NO1: burun ḳanı diňmez. İllā sebz çeşmesinüň ṣuyundan yumaġile AN
[5777] ol çeşmede İN, NO1 +
[5778] ve maḥall-i şifāyı maḥall-i żarūret ve żarar İN, NO1: maḥall-i mażarrat AN
[5779] İşler vaktine rehinlenmiştir.
[5780] ol āvānda AN +
[5781] ẓafer bulmaġa İN, NO1: eyer urmaġa AN
[5782] mülāyemet eyleyüp İN, NO1: at aňa mülāyemet eyledi. AN
[5783] vaż' eyler iken İN, NO1: vururken AN
[5784] çifte ḍarb eyledi ki çeşme-i ḥayātı maḥv oldı. İN, NO1: depme ile ḍarb itdügi çeşme-i zindegānesin maḥv eyledi. AN
[5785] ḳaṣd İN, NO1: murād AN
[5786] 'Ömer İN, NO1 +
[5787] olmaya İN, NO1: olmasun AN
[5788] miḳdār gitdükde İN, NO1: āvāz istimā' olunacaḳ ḳadar gitmedin AN
[5789] ḫandeye İN, NO1: gülmege AN
[5790] eylemek AN +
[5791] olup İN, NO1: oldı AN
[5792] on gün açıḳlıḳ olur." İN, NO1: güne dek ṣovuḳ ve yaġalıḳ olmaz." AN
[5793] fi'l-ḥaḳīḳa AN +
[5794] çünkim İN, NO1: çün Sulṭān AN

Mışra‘:

إذا تمّ شيئ بدا نقصه[5795]

(17) Ḥükmi ẓuhūr[5796] eyledi ṣūret-i aḥvāl oldur ki: Cengiz Ḫān birḳaç kimesneyi[5797] **[İN 198b]** (1) Aḥmed-i Cündī’ye ḳoşup ticāret tarīḳiyle Īrān’a gönderdi, tā ki[5798] (2) ba‘żı teberrükāt alalar.[5799] Ol ṭā’ife-i Otrar’a[5800] irişdiler. İnāncıḳ (3) nām kimesne Ḳaylaġı[5801] (قيلغى) (?) Terākimesinden sulṭān vālidesinüñ (4) ḫışmı idi ve intisāb-ı sulṭānla ḥażīż-i ẕilletden evc-i ‘izzete (5) irüp[5802] Otrar ḥākimligin virüp Ġāyir Ḫān laḳab ḳomışlar (6) idi. Ol cemā‘ati ṭaleb idüp żiyāfet eyledi. İçlerinden[5803] biri ki (7) anı evvelden bilür idi. Aña İnancıḳ didi. Bundan ġażab (8) idüp cümle anları girift idüp mālların aḫẕ eyledi. Bundan[5804] (9) ġāfil idi ki ḫānumānın ḫarāb eyler. Ba‘dehu sulṭāna[5805] ‘arż (10) eyledi ki bu vilāyete deşt-i Ḳıpçaḳ ehlinden[5806] yat u yaraġile (11) ticāret[5807] resmiyle geldiler, murādları cāsūsluḳdur. Çün bu ḫaber (12) sulṭāna irişdi, إذا جاء القضاء عمى البصر[5808] muḳteżāsınca (13) ġubār-ı idbār anuñ dīde-i baṣīretin örtüp bī-te’emmül ol bī-günāhlaruñ (14) ḳatline fermān itdi.

Ve mine’l-veḳāyi‘: Erbāb-ı[5809] mülūkden biri süvār olmaḳ (15) diledi. Ehl-i[5810] nücūmdan biri aña mülāzım idi. Eyitdi: “Evżā‘-ı felekīden (16) şöyle ma‘lūmdur ki bugün size ḳırān vāḳı‘ olur, süvār olmamaḳ gerekdür.” (17) Aña bināen öyleye **[NO1 178b]** degin[5811] tevaḳḳuf eyledi. Andan atlarını seyr itmege vardı. **[İN 199a]** (1) Ḳażā-i İlāhī bir siyāh at ki rū-yı zemīnde naẓīri az bulunur idi,[5812] (2) gözine duş oldı. Eyer urdılar, süvār oldı.[5813] Bir miḳdār gitdi (3) ba‘dehu müneccimüñ sözi ḫāṭırına geldi,

---

[5795] Bir şey tamam olduğunda zevali başlar.
[5796] ẓuhūr İN, NO1: ẓāhir AN
[5797] birḳaç kimesneyi İN, NO1: kendü ādemlerinden birḳaç kimesne Ḫ̈āce AN
[5798] andan AN +
[5799] alalar. İN, NO1: ve tuḥaf ṣatun alalar. Evvel AN
[5800] اترانه şeklinde geçmektedir İN ve AN nüshasında. NO1 nüshasında ايرانه şeklinde geçmektedir.
[5801] AN nüshasında harekelendiği şekilde okumayı tercih ettik.
[5802] irüp İN, NO1: irişmişidi. AN
[5803] İçlerinden İN, NO1: İttifāḳ ol cemā‘atden AN
[5804] Bundan İN, NO1: Bu ma‘nīden AN
[5805] sulṭāna İN, NO1: sulṭān ḥażretlerine AN
[5806] ehlinden İN: -’dan bir cemā‘at AN: ehlinden bir ṭā’ife NO1
[5807] ehlinden ticāret NO1 +
[5808] Kaderde olan başa geldiğinde göz kör olur.
[5809] Erbāb-ı İN, NO1: Getürmişlerdür ki AN
[5810] diledi. Ehl-i İN, NO1: murād idindi. Erbāb-ı AN
[5811] degīn İN, NO1: dek AN
[5812] sulṭānuñ AN +
[5813] Eyer urdılar süvār oldı İN, NO1: Emr itdi eyerlediler ve süvār olup AN

dönmek istedi. Nā-gāh (4) ḳamışlıḳ içinden bir arslan ṣıçrayup atuň ḳarnın yırtdı (5) ve ol melik üzerinden düşüp aġzından ve burnından şol ḳadar (6) ḳan aḳdı ki āfitāb-ı ‘ömri **[AN 111b]** ġurūba irişdi.

Ve mine’l-veḳāyi‘: Dört yüz (7) ḳırḳ altı senesinüň şuhūrında Mustanṣır[5814] ‘Abbāsī zamānında (8) bir gice büyük münevver yıldız ẓāhir oldı ki gündüz gibi ‘ālemi münevver eyledi. (9) Tamām bir ay her gice ẓāhir oldı. Eşeri ol oldı ki kāffe-i bilāda (10) ve ‘āmme-i ‘ibāda ḳaḥṭ-i ‘aẓīm ‘ārıż[5815] oldı. Şöyle ki: Her gün (11) yüz biňe ḳarīb ādem[5816] açlıḳdan helāk olur idi.

Temṡīl: (12) İbn-i Cevzī eydür: “Muṭī‘-i Abbāsī zamānında ki[5817] üç yüz elli ḍoḳuz (13) senesinde bir gice[5818] bir yıldız ḍoġdı, güneş gibi ‘ālemi münevver eyledi. (14) Andan ṣoňra bir ‘aẓīm ṣavt istimā‘ olundı ra‘d gibi ve dört yüz (15) altmış senesinde Mıṣr’da cemī‘en[5819] Mustanṣır ḥükm itdügi bilāda (16) bir ‘aẓīm zelzele vāḳı‘[5820] oldı ki deryāda[5821] olan balıḳlar ẓāhir oldı.

[5814] bin Ṭāhir AN +
[5815] kāffe-i bilāda ve ‘āmme-i ‘ibāda ḳaḥṭ-i ‘aẓīm ‘ārıż İN, NO1: kāffe-i ‘ibāda ve ‘āmme-i bilāda ‘aẓīm ḳaḥṭ AN
[5816] biňe ḳarīb ādem İN, NO1: biň ġarīb AN
[5817] ki İN, NO1: ṣehr-i ẕi’l-ḥicce gicelerinden bir gice AN
[5818] bir gice İN, NO1 +
[5819] cemī‘en İN, NO1 +
[5820] vāḳı‘ İN, NO1 +
[5821] deryāda İN, NO1: deryālarda AN

(17) **Ve min me’āṣiri’l-kerem:**[5822, 5823] Meşhūrdur ki çün Ḥasan Ṣabbāḥ, Sulṭān **[İN 199b]** (1) Alp Arslan-ı Selçūḳī ḫavfından ve[5824] Niẓāmü’l-mülk vezīr ḫavfından (2) dört yüz altmış dört senesinüň şuhūrında āvāre ve sergerdān (3) olup **[NO1 179a]** her gice bir menzilde olur idi.[5825] Bir gice Ebu’l-Fażl-ı Baġnānī’nüň (4) evine[5826] geldi. Ol daḫi [5827] اكرم الضيف ولو كان كافرا ḥasebince (5) aňa ikrām eyledi. Bir gice[5828] Ḥasan eyitdi: “Eger iki yār-ı muvāfiḳ bulaydım (6) bu Türk’üň mülküni ve bu ‘Arabcıġuň vezāretini biribirine ururdum.[5829] Ebu’l-Fażl (7) bunuň kelāmın[5830] ‘aḳlınuň ḫiffetine ve dimāġınuň ‘illetine ḥaml eyledi.[5831] Ṣabāḥ (8) sevdā def‘ine[5832] noḫūd-ı āb ve ma‘cūn-ı necāḥ iḥżār idüp Ḥasan’uň (9) ḥużūrına getürdi. Ḥasan bunı firāsetle

---

[5822] AN nüshasında bu başlık altında aşağıdaki metin yer almaktadır:
Eydürler ki Mustanṣır zamānında dört yüz altmış senesinüň şuhūrında Emīr Tācü’l-me‘ālī ki ‘uluvv-i neseb ile mevṣūf ve sümüvv-i ḥaseb ile ma‘rūf idi ve vufūr-ı kerem idi ve beẕl-i dīnār u direm ile sā’ir sādātdan mümtāz idi. Ḥarameyn-i şerīfeynüň ḥükūmetiyle ser-efrāz oldı ve anda ‘ālem-i āḫirete gidüp dünyāda nīk nāmı ḳaldı.
Kitāb-ı ‘Umdetü’l-Ṭālib ṣāḥibi naḳl ider ki: Anuň seḫā vü keremi bir mertebe idi ki bir nevbet istimā‘ eyledi ki ḳabā’il-i ‘Arab içinde bir feres vardur ki meydān-ı ‘ālemde aňa mānend bulunmaz imiş ve ṣāḥibi yemīn itmiş ki bu atı ṣatmaya illā yigirmi a‘lā ata ve yigirmi ġulāma ve yigirmi zībā cāriyeye ve yüz biň dirheme ve on biň altuna bu cümleyi bir ġulāmla ol a‘rābīye irsāl eyledi. Ḳażā-i İlāhī ol a‘rābīnüň cümle ehl-i beyti ol mekāndan bir āḫar menzile naḳl itmişler idi. Yalňuz ba‘żı mühimmāt içün ol a‘rābī kendi anda ḳalmış idi. Ġulām-ı mezbūr anı bilmeyüp ḳonuḳ ṣūretinde anuň menziline nāzil oldı. Çünkim anuň cümle ḳoyunı ve sā’ir ḍavarları anda ḥāżır bulunmayup ol atdan ġayrı nesne yanında bulunmadı. Lā-cerem ol mihmānı ri‘āyet içün ol feresi boġazlayup żiyāfet eyledi. Ṣabāḥ olduḳda ġulām murādın ẕikr idüp ol eyitdi: “Ol A‘rābī benüm. Ol feresi seni żiyāfet içün ẕebḥ eyledüm.” **[AN 112a]** deyü derisin ve ayaḳların gösterdi. Ol ġulāma ḥayret vāḳı‘ olup getürdügi ḳulları ve cāriyeleri ve meblaġı bi’t-tamām aňa teslīm idüp ol menzilden gitdi. Tā ḥavālī-i Ḥarem-i Şerīfe irişdükde emīr-i mezbūr işitdi ki ġulāmı gelmiş. Emīr ol feres arzūsıyla ġulāma ḳarşu vardı ve ġulāmdan ḫaber-i meẕkūrı vuḳū‘ı üzre emīr ısġā idüp ġulāma eyitdi: “Mālı niçe itdüň?” Ġulām eyitdi: “Baňa utanmaḳ geldi ki böyle kerem itmiş iken ol mālı andan dirīġ idem cümlesin aňa virdüm.” Emīr-i mezbūr eyitdi: “Vallāhi’l-‘aẕīm eger anları getüre idüň seni eşedd-i ‘aẕāb ile ḳatl ider idüm.” ki demişlerdür ki: “Adātü’s-sādāt sādātü’l-‘ādāt”. Lākin bu zamānuň ḫalḳı laṭīf ḳavm olmışlardur ki bir dirhemden ötüri derhem ve bir dünyādan ötüri dünyāyı biribirine ururlar.
Beyt:
Çünki erbāb-ı kerem nā-yābdur ‘anḳā gibi
Oldı ḫalḳ-ı ‘āleme ḳāf-ı ḳanā‘at farż-ı ‘ayn
Rāḥ-ı rāḥat bulmadum hergiz fenā dünyāda ben
كأس يأس الدم اله كاليأس احدي الراحتين
[5823] Ve min me’āṣiri’l-kerem İN, NO1: Ve mine’n-nevā’ib AN
[5824] Ḫ̆āce-i AN +
[5825] ve kūh u ṣaḥrāda gezer idi. AN +
[5826] Baġnānī’nüň evine İN, NO1: Lübnānī’nüň ḫānesine AN
[5827] Kâfir olsa dahi misafire ikram et.
[5828] ittifāḳ eṣnā-yı muṣāḥabetde AN +
[5829] Çün AN +
[5830] istimā‘ eyledi. AN +
[5831] eyledi. İN, NO1: idüp AN
[5832] def‘ine İN, NO1: def‘ ider AN

aňlayup andan (10) nesne ḥāṣıl olmaz diyü seyāḥate gitdi.[5833] Dört yüz yetmiş bir (11) senesinde Mıṣr'a gelüp Mustanṣır'a mülāḳāt eyledi.[5834] (12) Muṣāḥabetinden ḥaẕẕ idüp bir vechle teḳarrüb buldı ki maḥsūd-ı[5835] ümerā (13) vü ekābir[5836] oldı. Āḫir[5837] ḳaṣd idüp[5838] **[AN 112b]** Dimyāṭ ḳal'asında (14) ḥabs murād idindiler.[5839] Ol zamānda ḳal'anuň burcı yıḳılup (15) ol ḫayālden ferāġat idüp[5840] bir Frenk kimseyle[5841] deryā cānibine (16) irsāl itdiler.[5842] Deryāda bunları 'aẕīm ṭūfān ṭutup (17) ġarḳa ḳarīb oldılar[5843] ḫalḳa ıżṭırāb düşdi. Ammā Ḥasan aṣlā **[İN 200a]** (1) muteġayyir olmadı. Birisi[5844] su'āl itdi ki "Furṭunadan size aṣlā żarar (2) irişmez mi?" Bu sözde iken deryā bir uġurdan[5845] sākin oldı. (3) Ehl-i keştī anuň ṭāmātını kerāmete ḥaml eylediler. Aňa ol seferde (4) Nizār bin Mustanṣır'dan[5846] bir oġlan muḳārin oldı,[5847] anı (5) alup Īrān'a iletdiler. Dört yüz seksen üç senesinde Alamūt **[NO1 179b]** (6) ḳal'asını ele getürdi ve ittifāḳātdandur ki ḳal'a-yı meẕkūreyi (7) dā'ī-i kebīr Ḥasan bin Zeyd iḥdāṯ itmişdür. İki yüz ḳırḳ altı senesinde (8) ve ismini Alamūt ḳomışdur.[5848] "Şāhīn yuvası" dimekdür. Pes (9) anuň ḥarflerinüň ḥesābı istīlāsına[5849] muvāfıḳ düşmemişdür.[5850] Çün (10) Ḥasan ḳal'a[5851] ḥavālīsine geldi, zerḳ ü riyāyla 'ibādete müşteġil (11) oldı.[5852] Ol diyāruň ḫalḳı[5853] aňa muṭī' olup da'vetin ḳabūl (12) eylediler ve Mehdī 'Ulvī nām kimesne Sulṭān Melikşāh Kūtāl (13) ṭarafından[5854] anda vālī idi. Aňa 'aẕīm i'tiḳād itdi (14) ve[5855]

[5833] seyāḥate gitdi İN, NO1: yüzüni seyāḥate idüp AN
[5834] Anuň AN +
[5835] maḥsūd-ı İN, NO1 +
[5836] maḥsūdı AN +
[5837] aňa AN +
[5838] istediler ki ṭutup AN +
[5839] murād idindiler. İN, NO1: ideler. AN
[5840] idüp İN, NO1: olunup AN
[5841] kimseyle İN, NO1: kemīneyi ḳoyup AN
[5842] itdiler İN, NO1: eylediler ve AN
[5843] ṭutub ġarḳa ḳarīb oldılar İN, NO1: ṭutdı. ḳarīb oldı ki ġarḳ olalar AN
[5844] Birisi İN, NO1: Pes bir kimesne AN
[5845] uġurdan İN, NO1: uġradan AN
[5846] -'dan İN, NO1: oġlanlarından AN
[5847] oldı İN, NO1: olmış idi AN
[5848] ḳomışdur. İN, NO1: vaż' itmişdür. AN
[5849] istīlāsına İN, NO1: istīlā AN
[5850] Muḥaṣṣılü'l-kelām AN +
[5851] ḳal'a İN, NO1: ol ḳal'anuň AN
[5852] müşteġil oldı. İN: meşġūl oldı. NO1: ve keşret-i ṣalāh ü zühādet iẓhār eyledi. AN
[5853] cemī'en AN +
[5854] ṭarafından İN, NO1: ḳıbelinden AN
[5855] itdi ve İN, NO1: idüp AN

ḳal‘aya ḳudūmün recā eyledi.[5856] Ḥasan ol iltimāsdan ibā (15) idüp:[5857] “Benüm anda mülküm yoḳdur ki ‘ibādet idem.” “Bir[5858] ṣıġır derisi (16) miḳdārı yeri baña bey‘ itsün tā kim anda namāza meşġūl olam.” (17) didi.[5859] Mehdī öyle itdi.[5860] Çünkim Ḥasan’uñ a‘vān ü enṣārı **[İN 200b]** (1) çoġaldı, sıġır derisin ince dildiler ve ḳal‘ayı ḳuşatdılar ve Kūtāl (2) ‘öẕrnāme irsāl idüp vālīyi ṭaşra atdılar.

El-ḳıṣṣa: (3) Anda istiḳrār ve istiḳlāl bulıcaḳ günden güne ḥaşmet (4) ü şevketi ziyāde[5861] oldı. Şöyle ki ekṣer-i bilād-ı Ḳūhistān ve Ḳılā‘rūdbār (5) ve ġayrı aña musaḫḫar oldı. Çünkim bunuñ isitḳlālini[5862] (6) Ebu’l-Faẕl işitdi,[5863] ḫuḳūḳ-ı sābıḳaya **[AN 113a]** binā’en Ḥasan’uñ yanına (7) gelüp Ḥasan[5864] re’ise eyitdi: “Gördüñ mi yār-ı muvāfıḳ buldum, ne işler (8) işledüm.”

Mışra‘:

İttifāḳ ile cihān ṭutmaḳ müyesserdür begüm

(9) **Ve mine’l-veḳāyi‘:** Eydürler ki İmām Faḫr[5865]-i Rāzī **[NO1 180a]** melāḥide eyyāmında (10) ḫuṣūṣan Muḥammed bin Ḥasan Mevtā zamānında Rey şehrinde ifāde (11) ve ifāże-i ‘ulūma iḳdām u ḳıyām itmiş idi. Her[5866] mes’ele (12) ḫilāfiyye gelse:[5867] [5868]خلافا للاسماعيلية لعنهم الله dir idi. (13) Bu ḫaber Muḥammed bin Ḥasan’a irişdi. Anuñ cānibine bir fedāyī irsāl idüp (14) aña[5869] ba‘żı nesne vaṣiyyet eyledi. Fedāyī-i meẕkūr[5870] ṭalebe-yi ‘ilm (15) ṣūretinde gelüp furṣat gözledi.[5871]

[5856] recā eyledi. İN, NO1: teklīf itdi. AN
[5857] eyitdi AN +
[5858] “Bir İN, NO1: çünkim iltimās mükerrer oldı. Ḥasan eyitdi: “Bir ḳara AN
[5859] didi. İN, NO1 +
[5860] öyle itdi. İN, NO1: -yi mezbūr bir miḳdār yeri aña ṣatdı. AN
[5861] ziyāde İN, NO1: ziyādece AN
[5862] bunuñ istiḳlālini İN, NO1: anuñ istīlāsı āvāzı Re’is AN
[5863] işitdi. İN, NO1: -’a irişdi. AN
[5864] Ḥasan İN, NO1: mülāḳāt itdükde birgün eṣnā-yı muṣāḥabetde AN
[5865] -ü’d-dīn AN +
[5866] Her İN, NO1: Vel-ḥāṣıl her bir AN
[5867] şöyle beyān iderdi ki AN +
[5868] “İsmâilîlere hilaf olarak -Allah onlara lanet etsin-”
[5869] aña İN, NO1 +
[5870] Fedāyī-i meẕkūr İN, NO1: Ol fedāyī AN
[5871] AN nüshasında burada aşağıdaki şiir bulunmaktadır:
Ḳıṭ‘a Li-müellifihi
Bir iki günde kişinüñ ṣıfatı ẓāhir olur
Ki faẕl u ‘ilmi ne deñlü ise olur ma‘lūm
Ve līk bāṭın-ı emrīden olmaġıl ġāfil
Ki ḫubṣ ü nefsi niçe yılda olmaz mefhūm

Āḫirü'l-emr yedi aydan (16) ṣoňra Şeyḫ Fāżıl'ı tenhā bulup ḥücreyi[5872] bend eyledi ve ḫançerin (17) 'üryān idüp şeyḫüň sīnesine oṭurdı. İmām[5873] serāsime **[İN 201a]** (1) olup eyitdi: "Günāhum nedür?" Fedāyī eyitdi: "Niçün biz ṭā'ifenüň[5874] gençlerine (2) la'net idersün ve anlaruň i'tiḳād-ı ṣaḥīḥlerin[5875] ṣüret-i fesādda (3) gösterirsün?" İmām yemīn itdi ki "Min ba'd[5876] bu maḳūle nesne itmeye."[5877] (4) Fedāyī eyitdi:[5878] "Ḫalāṣ olıcaḳ yemīnüňi te'vīl idersin." İmām[5879] bu bābda (5) mübālaġa[5880] ifrāṭ itdi. Fedāyī eyitdi: "Ḳatlüň ile me'mūr degülem yoḫsa (6) aṣlā te'ḫīr itmez idüm." Ba'dehu fedāyī eyitdi: "Seyyidimüz[5881] Muḥammed bin Ḥasan (7) eydür ki: ''Avamü'n-nāsuň kelimātından müte'ellim olmazuz, ammā sizcileyin 'ulemā-yı (8) kibārdan münzecir oluruz. Ḥālā iltimāsımuz oldur ki ḳal'amıza (9) ḳadem-rence buyurasız tā kim[5882] şerā'iṭ-i ḫıdmeti ve levāzım-ı[5883] 'ubūdiyyeti yerine getürevüz." (10) Şeyḫ eyitdi: "Ben ol ḳal'aya varmaḳ ḫod müyesser degüldür. Lākin şarṭ (11) eyledüm ki lāyıḳ olmayan kelimātı söylemeyem." Pes fedāyī üç yüz (12) miṣḳāl altun İmām'a[5884] teslīm idüp **[AN 113b]** eyitdi: "Bu bir senelik (13) vaẓīfedür. Her yıl Ebu'l-Faẓl bu meblaġı size **[NO1 180b]** īṣāl[5885] ider ve iki bürde-i (14) Yemenī ḳışlıḳ içün getürdüm, ḥücremdedür. Ben gitdükden ṣoňra aluň." (15) diyüp çıḳup gitdi.[5886] İmām[5887] ol bürdeleri aldı, andan (16) ṣoňra her bār mes'ele-i ḫilāfiyye gelse "Ḫilāfen li'l-İsma'iliyye'den ġayrı (17) nesne ziyāde itmez idi. Şākirdlerinden biri birgün su'āl itdi ki: **[İN 201b]** (1) "Evvel bu ṭā'ifenüň ḥaḳḳında iṭnāb iderdiňüz, şimdi iḫtiṣār (2) ider olduňuz?"[5888] İmām Faḫr-i Rāzī[5889] eyitdi: "Zīrā gördüm ki anlaruň bürhān-ı (3) ḳāṭı'ları vardur."[5890]

[5872] ḳapusın AN +
[5873] Faḫrü'd-dīn AN +
[5874] sābıḳda AN +
[5875] dā'imā AN +
[5876] bir daḫi AN +
[5877] itmeye." İN, NO1: söylemeyem estaġfuru'l-lāh." AN
[5878] ki "Şimdi AN +
[5879] Faḫr AN +
[5880] ile AN +
[5881] ya'nī AN +
[5882] tā kim İN, NO1: ki AN
[5883] levāzım-ı İN, NO1: levāzımı AN
[5884] -'a İN, NO1: Faḫr-ı Rāzī'ye AN
[5885] īṣāl İN, NO1: irsāl AN
[5886] çıḳup gitdi. İN, NO1: ḥücre ḳapusından ġā'ib oldı. AN
[5887] Faḫr AN +
[5888] olduňuz?" İN, NO1: -süz sebeb nedür?" AN
[5889] Rāzī İN, NO1 +
[5890] didi AN +

Ḥikmet: Ekṡeriyyā ḥayvānāta āfāt irmedügi[5891] nuṭḳları (4) olmaduġındandur ve insānuñ āfātı nuṭḳındandur.[5892]

Fer‘-i İsma‘iliyye (5) Anlar iki fırḳadur. Fırḳa-i evveli maġribde olan İsma‘iliyye’dür. Anlar (6) on dört neferdür. Müddet-i ḥükūmetleri iki yüz altmış sekiz yıldur. (7) Bu minvāl üzre evvel *Muhammed el-mulaḳḳab bi-Mehdī bin ‘Abdu’llāh bin* (8) *Ḳāsım bin Aḥmed bin*[5893] *İsma‘īl bin İmām Ca‘fer eṣ-Ṣādıḳ*[5894] yigirmi (9) altı yıl pādişāh olmışdur.[5895] İkinci *Aḥmed bin Mehdī*[5896] on iki yıl. (10) Üçünci *İsma‘īl bin Ḳā’im el-mulaḳḳab bi-Manṣūr* yedi yıl. Dördünci (11) *Mu‘izz bin Manṣūr el-ma‘rūf bi-Mu‘izz* yigirmi dört yıl. (12) Beşinci *Nizār bin Mu‘iz el-ma‘rūf bi-‘Azīz* yigirmi bir yıl. Altıncı (13) *Manṣūr bin ‘Azīz*[5897] yigirmi beş yıl. Yedinci *‘Alī bin Ḥākim*[5898] on sekiz yıl. (14) Sekizinci *Mu‘ad bin Ṭāhir*[5899] altmış yıl. Ḍoḳuzuncı *Muḥammed bin* (15) *Mustanṣır el-müsemmā bi-Müsta‘lī* on yıl. Onuncı *Manṣūr bin Musta‘lī* (16) *el-mükennā bi-Āmir* yigirmi yedi yıl. On **[NO1 181a]** birinci *‘Abdü’l-mecīd bin Mustanṣır*[5900] (17) yigirmi yıl. On ikinci *Muḥammed bin el-Ḥāfiẓ el-mülaḳḳab bi-Ẓāfir* beş yıl. **[İN 202a]** (1) On üçünci *‘Īsā bin Ẓāfir eş-şehīr bi-Fā’iz* üç yıl. On (2) dördünci *Muḥammed bin Fā’iz* on iki yıl.

Fırḳa-i ṡāniye ki bilād-ı Īrān’da[5901] (3) istīlā bulmışlardur, anlar melāḥide-i Ḳūhistān ve Rūdbār’lar (4) sekiz neferdür. Zamān-ı tasalluṭları[5902] yüz yetmiş bir yıldur. Bu minvāl (5) üzere evvel *Ḥasan bin ‘Alī bin Muḥammed bin Ca‘fer bin Ḥasan bin* (6) *Muḥammedü’l-Ḥamr el-ma‘rūf bi-Ṣabbāḥ* otuz üç yıl ḥükūmet itmişdür.[5903] (7) İkinci *Büzürg Ümīd Rūdbārī* **[AN 114a]** on dört yıl iki ay (8) yigirmi gün. Üçünci *Muḥammed bin Büzürg Ümīd Rūdbārī*[5904] (9) yigirmi dört yıl yedi ay yedi gün. Dördünci *Ḥasan bin*

[5891] irmedügi İN, NO1 +
[5892] Āfātü’l-insān mine’l-lisān. AN +
[5893] Muḥammed bin AN +
[5894] raḍıyallāhu ‘anh AN +
[5895] pādişāh olmışdur. İN, NO1 +
[5896] el-Mersūm Baḳāyiḥ AN +
[5897] -ü’l-Meşhūr bi’l-Ḥākim AN +
[5898] -ü’l-Müdde‘i Bi’ẓ-ẓāhir AN +
[5899] -ü’l-Mevṣūf biMustanṣır AN +
[5900] -ü’l-Ma‘rūf bi’l-Ḥāfıẓ AN +
[5901] Īrān’da İN, NO1: Īrān’da ki AN
[5902] tasalluṭları İN: salṭanatları NO1, AN
[5903] ḥükūmet itmişdür. İN, NO1 +
[5904] Rūdbārī İN, NO1 +

Muḥammed[5905] (10) dört yıl. Beşinci *Muḥammed bin Ḥasan-ı* meẕkūr ḳırḳ altı yıl. Altıncı *Celālü'd-dīn Ḥasan* bir ṭā'ife-yi bāġiye içinden mezbūr Celālü'd-dīn Ḥasan şerī'at-ı ġarrā üzere ḥareket idüp min ba'd zamānında ḫilāf-ı şer'-i şerīf bir vaż' olmamışdur, *raḥmetulllahi 'aleyh*. *Celālü'd-dīn Ḥasan*[5906] (11) *bin Muḥammed el-mevṣūf bi-İbn Süleymān* on bir buçuḳ yıl. (12) Yedinci *'Alāü'd-dīn Muḥammed bin Celālü'd-dīn Ḥasan* otuz beş yıl. (13) Sekizinci *Rüknü'd-dīn Muḥammed bin 'Alāü'd-dīn el-mülaḳḳab bi-Ḫūrşīd Şāh*[5907] bir yıl.

(14) **Ve mine'n-nevādir:** İmām Yāfi'ī'nüñ *Mir'ātü'l-Ḥayāt* nām[5908] kitābında (15) meẕkūrdur ki Muḥammed bin 'Abdullāh Tūmert ki Herīmī ḳavminden idi. (16) Maġrib'de Sūsen cibālinde sākin idi. Envā'-ı feżā'il (17) ve eṣnāf-ı ḫaṣāil ile ma'rūf **[NO1 181b]** ve ārāste idi. 'İlm-i cifrden[5909] **[İN 202b]** (1) istiḫrāc eyledi ki mi'e-i ḫāmisenüñ altmışında bilād-ı maġribde (2) bu şekilde ve isminüñ müfredātı *ayn be dal elif lam mim vav mim nun* (3) olur. Himmetiyle serīr-i salṭanata geçse gerekdür. Lā-cerem sefer iḫtiyār (4) idüp ol şaḫṣuñ taḫṣīlinde[5910] sa'y itdi. Tā kim[5911] 'Abdül-mü'min (5) Kūfe'ye muḳārin oldı ve[5912] anda ol 'alāmātı buldı anı salṭanatla (6) ümīdvār eyledi ve[5913] eḥibbāsı silkine münselik oldı.[5914] Bu ḥikāyetüñ (7) aṣlı oldur ki 'Abdül-mü'min[5915] kiçrek iken vālideyni yanında (8) olur idi. **[AN 114b]** Pederi çanaḳ ve

---

[5905] Ḥasan bin Muḥammed İN: Muḥammed bin Ḥasan NO1: Ḥasan bin Muḥammedü'l-Meşhūr bi'Ali ẕikre's-selām AN

[5906] *Ḥasan* bir ṭā'ife-yi bāġiye içinden mezbūr Celālü'd-dīn Ḥasan şerī'at ġarrā üzere ḥareket idüp min ba'd zamānında ḫilāf-ı şer'-i şerīf bir vaż' olmamışdur, *raḥmetul'llāhi 'aleyh*. *Celālü'd-dīn Ḥasan* İN, NO1 + / İN nüshasında derkenarda yer almaktadır bu kısım.

[5907] Muḥammed bin 'Alāü'd-dīnü'l-mülaḳḳab Ḫūrşīd Şāh İN, NO1: Ḫūrşīd Şāh bin 'Alāü'd-dīn Muḥammed AN

[5908] Mirātü'l-Cinān nām İN, NO1: raḥmetu'l-lāhı 'aleyh Mirātü'l-Ḥayāt adlu AN

[5909] -den İN, NO1: -i tetebbu' idüp şöyle AN

[5910] beẕl AN +

[5911] ḳarye-i melālede AN +

[5912] ve İN, NO1: çünkim AN

[5913] eyledi ve İN, NO1: idüp AN

[5914] AN nüshasında aşağıdaki metin yer almaktadır:

Tenbīh: Bilgil cifr ü cāmi'a eyle kitābdur ki Ḥażret-i Emīrü'l-mü'minīn 'Alī bin Ebū Ṭālib raḍıyallāhu 'anha'ya mensūbdur ki aḥvāl-i Beni Ādem'i ḳıyāmete dek derç itmişdür ve bu 'ilm ehl-i beytüñ eimmesine muḫtaṣṣdur ve Ḫullād nām şāriḥ buña muvāfıḳ yazmışdur ve bu ḳażiyye-i ūlāya muḫālif olur. Yine hem eydür: "Ba'żı meşāyiḫ-i maġribüñ 'ilm-i ḥurūfdan naṣībini ve anı daḫi ehl-i beyte nisbet eylerler ve aḥvāl-i mülūk-i Mıṣr ki bir manẓūmda derç olunmışdur. Ol daḫi cifr ü cāmi'eden istiḫrāc olunmışdur. Lākin taḥḳīḳ budur ki eyyi 'ilm-i kān bir ṭā'ifeye muḫtaṣṣ olmaz. ﴿ذٰلِكَ فَضْلُ اللهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾

Ayetin meali: "İşte bu, Allâh'ın fazl(u ihsan)ıdır ki, onu dilediği kimseye verir. Zaten Allâh pek büyük fazl (u kerem) sahibidir." 62/4 Cuma

[5915] ol kimesnedür ki AN +

çölmek işler idi.[5916] Nā-gāh semādan (9) bir mülāyim āvāz istimā‘ itdiler. Yuḳaruya naẓar idicek (10) bir ḳıṭ‘a siyāh buluṭ gördiler. Ol oġlanuñ başına ḍoġrı gelür. (11) Diḳḳat ile naẓar itdiler[5917] gördiler ki arılardur.[5918] ‘Abdül-mü’min’üñ üzerine (12) ḳonup bir ‘użvı görinür ḳalmadı. Anası bu ḥālden[5919] ıżṭırāba (13) düşüp[5920] anları men‘ itmek murād itdi. ‘Alī anı ḳomadı ol (14) eṣnāda[5921] ḳalḳup[5922] gitdiler. Aṣlā żarar itmediler. ‘Alī şuġlinden (15) ferāġat idüp Rāciz nām bir şaḫṣuñ yanına varup anı[5923] ḫaber virdi. (16) Ol eyitdi: “Ba‘īd degüldür ki senüñ nūr-ı dīdeñ ehl-i maġribe ḥākim (17) ola.”

El-ḳıṣṣa: Muḥammed bin Tūmert ‘Abdül-mü’min ittifāḳıyla ve ‘Abdu’llāh-ı Teşrīsī nām **[İN 203a]** (1) kimesne ki fuṣeḥā-yı ‘Arab’dan bir kimesne idi.[5924] Mezbūr Muḥammed’e küllī i‘tiḳād idüp (2) mürīdi oldı. Seyāḥate başladılar. Muḥammed Tūmert ‘Abdullāh’a (3) eyitdi: “Kendüñi dilsüzlük ile meşhūr eyle tā kim ḥāl iḳtiżā ide[5925] (4) söze gelesin.” Seyr ü sülūk eṣnāsında yolları A‘māḳ (5) medīnesine uġradı. Muḥammed Tūmert ‘Abdullāh bin İbrāhīm’den ki (6) cümle ecille-i fuḳahādan idi, su’āl itdi ki: “Ṣalāḥkārımız ḳandedür?” (7) Ol daḫi[5926] Kūhistān Semel ki ol eṭrāfda andan muḥkem[5927] yer yoḳ (8) idi. Aňa delālet eyledi. Bu söz aňa ġāyet müstaḥsen geldi (9) ve aňa isti‘cāl eyledi. Zīrā cifrde görmiş idi ki anuñ kārı Semel (10) cebelinde ḥāṣıl olur[5928] ve anda olan kimesneler anları ṣuleḥā (11) ve fużelā ẓann itdiler.[5929] Ta‘ẓīm ü tekrīm eylediler ve anlar daḫi çoḳ (12) ‘ibādet itmek ile günden güne ol diyār ḫalḳı anlara[5930] iṭā‘at (13) eylediler.[5931] Tā kim birgün Muḥammed Tūmert’üñ gözi anlaruñ kiçrek evlādlarına (14) duş oldı.[5932] Gördi ki bunlaruñ ekṣeri gök gözlü **[AN 115a]** aṣferü’l-levn ḥālā ki (15) babaları ve anaları esmerü’l-levn idiler. Bunuñ sebebini su’āl

---

[5916] ve babası süflīde idi. AN +
[5917] itdiler İN, NO1: eylediler AN
[5918] Cümle gelüp AN +
[5919] -den İN, NO1: -i görüp AN
[5920] düşüp İN, NO1: düşdi. Bī-ṭāḳat olup AN
[5921] eṣnāda İN, NO1: vaḳtde AN
[5922] yine cümlesi AN +
[5923] varup anı İN, NO1: vardı ve bu olan ḥāli AN
[5924] ‘İlm ü faẓl ile ma‘rūf ve edebe mensūb idi. AN +
[5925] ol zamānda AN +
[5926] المستشار مؤتمن mūcibince AN + (Danışman dürüst olmalı.)
[5927] ve sa‘b AN +
[5928] Lā-cerem yoldaşları ile ol ṭarafa gitdiler AN +
[5929] itdiler. İN, NO1: idüp anlara AN
[5930] anlara İN, NO1 +
[5931] Bir mertebede ki emr ü nehylerin aṣlā redd itmez oldılar. AN +
[5932] duş oldı. İN, NO1: naẓar itdi. AN

itdi. Eyitdiler: (16) “Sulṭānuň ḳabīḥ-manẓar ve ‘ifrīt-peyker ġulāmları her sene gelüp[5933] (17) ḫarāc ṭaleb iderler ve biz bīçārelerüň ḫānelerine cebren ve ḳahren nüzūl **[İN 203b]** (1) idüp ehlimizi[5934] taṣarruf iderler.” Muḥammed Turmet āṣüfte olup[5935] (2) eyitdi: “Utanuň ki bu ḳadar[5936] ḳuvvetiňüz var iken bu ḫuṣūṣı def‘ itmekde (3) ihmāl idersiňüz. Eger size bir kimesne dest-gīr olsa neylerdiňüz?” Bunlar cümle (4) müttefiḳatü’l-kelim olup eyitdiler: “Cümlemiz ayaġına[5937] başımız **[NO1 182b]** niṣār ider idük.” (5) Muḥammed eyitdi: “İmdi ol ṣaḫṣ benüm. Bu bābda cidd ü sa‘y idüp (6) üzeriňüzden bu ‘ārı def‘ ideyüm.” Cümle[5938] emrine fermānber oldılar (7) ve esbāb-ı cengi iḥżār itdiler. Ḳażā-yı İlāhī ol zamānda (8) ol ġulāmān-ı ẓālimān gelüp ol maẓlūmlaruň ḫānelerine nāzil (9) oldılar. Ol gice bunlaruň ehliyle imtizāc itmişler idi. (10) Muḥammed Tūmert emr itdi ki cümlesin ḳatl ideler, eyle[5939] itdiler. Hemān (11) bir kimesne ḳaldı ki ol ṭaşrada bulunmış idi. Firār idüp (12) ol zamānuň sulṭānına ki ‘Alī bin Yūsuf dirler idi,[5940] ḫaber virdi. (13) Sulṭāna ḫayret ‘ārıż oldı bildi ki Mālik bin Ṣāḥib[5941] (14) didügi ayn-ı ṣavāb imiş ve maḥżā devletḫ̆āhlıḳ eylemiş.[5942] Bu (15) ḳıṣṣanuň[5943] mucmelen ḥāli budur[5944] ki Muḥammed Tūmert eṣnā-yı seferde iken (16) refīḳi ile Marākeş’e uġramış idi ki dārü’l-mülk idi ve pādişāhlarınuň (17) şer‘e[5945] iṭā‘ati yoḳdur diyü teşnī‘ itdi.[5946] Bu kelām pādişāha **[İN 204a]** (1) irişdi. Ol diyāruň cemī‘-i[5947] ‘ulemāsını iḥżār eyledi. Buyurdı ki (2) “Su’āl idüň bu ṣaḫṣ bizden ne ister bizüm ḥaḳḳımızda nā-ma‘ḳūl (3) kelimāt ider?” Marākeş ḳāḍīsı Muḥammed Tūmert ḫiṭāb idüp (4) eyitdi: “Bu ne maḳūle sözlerdür[5948] ki pādişāh ḥaḳḳında söylersün?” (5) Muḥammed aṣlā ḫavf itmeyüp dilīrāne eyitdi: “Ol nesne ki (6) benden naḳl itmişlerdür, vāḳı‘dur ḥālā bu beldede

[5933] “Sulṭānuň ḳabīḥ-manẓar ve ‘ifrīt-peyker ġulāmları her sene gelüp İN, NO1: “Her sene sulṭānuň ġulāmları gelüp ḳabīḥ-manẓar ve ‘ifrīt-peyker ve redī-sīret AN
[5934] ehlimizi İN, NO1: ehl bitmez AN
[5935] olup İN, NO1: oldı ve AN
[5936] “Utanun ki bu ḳadar İN, NO1: “Bu deňlü AN
[5937] cān ve AN +
[5938] -si anuň AN +
[5939] ideler eyle İN, NO1 +
[5940] ḳażiyyeyi AN +
[5941] Ṣāḥib İN, NO1: Ẕeheb AN
[5942] eylemiş. İN, NO1: imiş. AN
[5943] ḳıṣṣanuň İN, NO1: ḳażiyyenüň AN
[5944] budur İN, NO1: oldur AN
[5945] şer‘e İN, NO1: şer‘-i şerīfe AN
[5946] teşnī‘ itdi. İN, NO1: teşyī‘ ider idi. AN
[5947] cemī‘ İN, AN +
[5948] sözlerdür İN, NO1: sözdür AN

envā‘-ı melāhī (7) ve eṣnāf-ı menāhī vardur. Şürb-i ḫamrdan ve[5949] fısḳ u fucūrdan (8) nā’ibiyān-ı **[NO1 183a]** sulṭānī[5950] vāḳıflardur, **[AN 115b]** men‘ itmezler.” diyü[5951] bir vechle taḳrīr (9) itdi ki sulṭānı[5952] aġlamaḳ ṭutdı. Ammā ḥāżırān fehm itdiler ki (10) bu kimseye[5953] mülk ü salṭanat daġdaġası ‘ārıż olmışdur. Aňa (11) bināen Mālik bin Nüzhet[5954] ki ecille-i efāżıl-ı dehrden idi, pādişāha (12) teveccüh idüp eyitdi: “Ey pādişāh benüm[5955] saňa bir naṣīḥatim vardur, (13) ḳabūl eyle ki ‘āfiyet-i ‘āḳıbet andadur.”

Ḥikmet: Dost (14) oldur ki ḍoġrı söyleye ve egri yürimeye. Dost ol degüldür ki (15) egriyi taṣdīḳ eyleye. Ḥālā kārınuň[5956] ṣalāḥı oldur ki Muḥammed Tūmert’i (16) yārān ile mu‘tekif zindān idesin, tā kim bunlaruň şerrinden ḫalāṣ (17) olasın. Sulṭān vezīriyle meşveret itdi. Vezīr eyitdi:[5957] **[İN 204b]** (1) “Bir kimesne saňa bu meclisde naṣīḥat eyleye ve baňa itdüre[5958] sen anı (2) ne vechle ḥabs itdüresin?” didi.[5959] Ol vaḳt ki ṭuġyānı (3) ḫaberi sulṭāna irişdi, bildi ki ġalaṭ itdi.[5960] Bi’ż-żarūrī bahādır (4) kimesneleri anuň şerri def‘ine irsāl eyledi.[5961] Ammā Muḥammed Tūmert (5) sulṭānuň ġulāmlarını ḳatl itdürdükden ṣoňra anları sulṭānuň (6) ‘askerini def‘e taḥrīṣ itdi. Cümle müheyyā olup ol dereden ki (7) sulṭānuň ‘askeri andan geçer, başın alup ṭaş ile oḳ ile (8) ‘askeri perākende itdiler. Cümlesi münhezim oldı. Andan Muḥammed Tūmert (9) ‘Abdullāh-ı Teşrīs’i[5962] tenhāya da‘vet idüp eyitdi: “Ḥālā (10) ṣalāḥkār oldur ki söze gelesin ve iẓhār-ı feṣāḥat **[NO1 183b]** u kerāmet (11) idesin.” didi.[5963] Pes bir ‘aẓīm cem‘iyyet idüp ‘Abdullāh (12) ayaġ üzerine ḳalḳup eyitdi: “Dün gice vāḳı‘amda gördüm ki (13) iki ferişte gelüp ḳalbimi yardılar ve ġarāib-i ‘ulūm u ḥikmet ile (14) ḍoldırdılar ve lisānum cevāhir-i zevāhir *‘alleme’l-beyān*la ārāste itdiler.” (15) didi.[5964]

[5949] eṣnāf-ı AN +
[5950] nā’ibyān sulṭānı İN, NO1: ḫalḳ içinde şāyi‘dür ve sulṭānuň nā’ibleri AN
[5951] diyü İN, NO1: ve olan ḫuṣūṣı AN
[5952] sulṭānı İN, NO1: bi’ż-żarūrī pādişāhı AN
[5953] kimseye İN, NO1: kimesne AN
[5954] Nüzhet İN, NO1: Ẕeheb AN
[5955] benüm İN, NO1: -um AN
[5956] karınuň İN, NO1: devletinüň AN
[5957] Vezīr eyitdi: İN, NO1 +
[5958] baňa itdüre İN, NO1: seni aġlada, AN
[5959] itdüresin didi. İN, NO1: idersin. AN
[5960] ve Mālik bin Ẕeheb’üň kelāmı ‘ayn-ı ṣavāb imiş. AN +
[5961] irsāl eyledi. İN, NO1: ol cānibe irsāl itdi. AN
[5962] Neşrīs’i İN, NO1: Şersibin’i AN / Aslı: Beşîr lakabıyla anılan Abdullah b. Muhsin el-Venşerîsî
[5963] idesin.” didi. İN: eylesin.” didi. NO1: idesin.” AN
[5964] didi. İN, NO1 +

Ehl-i meclis[5965] sābıḳa-i dilsüz bilürken feṣāḥat ü belāġatine (16) ḥayrān oldılar. Muḥammed Tümert eyitdi: "Yā 'Abdullāh 'acabā[5966] biz (17) zümre-i sālikān mıyuz **[AN 116a]** yā hālikāndan mı ya'nī[5967] ehl-i behişt mi yā ehl-i **[İN 205a]** (1) dūzaḫ[5968] mı?"

Beyt:

میان زهد و رندی عالمی دارم نمی دانم

که چرخ ازخاك من تسبیح یا پیمانه می سازد[5969]

Neşr: 'Abdullāh eyitdi:[5970] "Sen (3) Mehdī'sin ki Ḥaḳ Te'ālā'nuň emriyle ḳā'imsin.[5971] Saňa tābi' olan[5972] sa'īd[5973] (4) ve muḫālefet iden helāk oldı." Aňa binā'en Muḥammed Tümert Mehdī ile (5) mulaḳḳab oldı ve hem ol meclisde 'Abdullāh eyitdi: "Aṣḥābuňı baňa (6) 'arż eyle tā kim muḫālifi muvāfıḳdan temīz ideyüm."[5974] Muḥammed Tümert ol (7) diyāruň ḫalḳına işāret eyledi cem' oldılar.[5975] 'Abdullāh[5976] her kimesnede ki (8) muḫālefet rāyiḥasın şemm itmiş idi, işāret idüp ḳatl (9) itdürdi. Bu sebebden pīrlerden ve ḳarıcıḳlardan mā'adā ol biň (10) kimesne Kūhistān ādemlerinden[5977] musaḫḫar oldılar ve bir yerde cem' olup (11) 'Abdul-mü'min'i serdār idüp Marākeş'e irsāl itdi. **[NO1 184a]** Ebu'l-Ḥasan nām (12) kimesne anlaruň müdāfa'asına gelüp 'aẓīm cenkler olup ṭarafeynden[5978] (13) çoḳ ādem helāk oldı.[5979] Āḫirü'l-emr 'Abdullāh ḳatl olunup (14) 'Abdul-mü'min firār eyledi. Ol ḫaber-i inhizām geldükde Muḥammed ḥālet-i (15) nez'de[5980] idi aṣḥābına eyitdi: "'Abdülmü'min'e

[5965] anı AN +
[5966] 'acabā İN, NO1 +
[5967] yā hālikāndan mı ya'nī İN: yoḫsa hālikāndan mıyuz ya'nī NO1: yāḫūd cümle-i hālikāndan mıyuz AN
[5968] mi yā ehl-i dūzaḫ İN, NO1: ḳabīlesinden mi yā aṣḥāb-ı dūzaḫdan AN
[5969] Allah yolunda gitmekle dünya işleri arasında fark vardır bilmiyorum
Çömlekçi, benim toprağımdan tesbih mi yoksa kadeh mi yapacak?
[5970] "Ammā AN +
[5971] ki her kim AN +
[5972] olan İN, NO1: oldı AN
[5973] oldı AN +
[5974] Pes AN +
[5975] oldılar. İN, NO1: eylediler. AN
[5976] daḫi AN +
[5977] ve civānlarından AN +
[5978] ṭarafeynden İN, NO1: iki ṭarafdan AN
[5979] ādem helāk oldı. iN, NO1: ādemler helāk oldılar AN
[5980] ḥālet-i nez'de İN, NO1: Tümert sekerāt-ı mevtde AN

diyüñ[5981] aṣlā (16) bu inhizāmdan müte'ellim olmasun,[5982] 'āḳıbet ẓafer anuñdur."[5983] 'Abdülmü'min (17) oraya vāṣıl olup ve ġazāyı tamām idüp mülāzımlaruñ **[İN 205b]** (1) ve re'āyānuñ ḫāṭırların ele aldı ve birḳaç günden ṣoñra taḫt-ı (2) ḥükūmete[5984] cülūs idüp fevt oldı.[5985]

Fer'-i Āl-i 'Abdülmü'min: (3) Bunlar[5986] on üç kimesnedür. Müddet-i mülkleri beş yüz yigirmi dört senesinden (4) altı yüz altmış senesine dekdür. Yüz ḳırḳ dört yıl olur. Bu (5) üslūb üzre evvel *'Abdülmü'min* üç ay. İkinci *Muḥammed* (6) *bin 'Abdülmü'min* otuz dört yıl. Üçünci *Yūsuf bin* (7) *'Abdülmü'min* otuz iki yıl. Dördünci *Ya'ḳūb bin Yūsuf*[5987] (8) on bir yıl. Beşinci *Muḥammed bin Ya'ḳūb* yigirmi bir yıl. Altıncı (9) *Ol ḳavmden bir şaḫṣdur*, dört yıl. Yedinci *'Abdülvāḥid bin* (10) *Yūsuf bin* **[AN 116b]** *Abdülmü'min* ḍoḳuz ay. Sekizinci *Yaḥyā bin Muḥammed* (11) *bin Ya'ḳūb* yedi yıl. *Ḍoḳuzuncı İdrīs bin Ya'ḳūb* (12) ḍoḳuz yıl. Onuncı *Reşīd bin İdrīs* on yıl. On birinci (13) *'Alī bin* **[NO1 184b]** *İdrīs* altı yıl. On ikinci *Ebū Ḥafṣ bin İbrāhīm* (14) *bin İdrīs* sekiz yıl. On üçünci *İdrīs bin Ebū Hafṣ* (15) bir yıl.

Ve mine'l-veḳāyi': Getürmişlerdür ki çün Baraḳ nām kimesne ki (16) Ḳaraḫıtay Ḥācib dimekle ma'rūfdur, Gürḫān cānibinden elçilik (17) resmiyle Sulṭān Muḥammed Ḫ̌ārezmşāh'a gelmiş idi. Sulṭān 'aḳl **[İN 206a]** (1) ü kiyāsetde ve fehm ü firāsetde begenüp anı maḥżarından gitmege rāżī (2) olmadı ve oġlı Ġıyāṯü'd-dīn Mīrşāh'uñ ümerāsından (3) idüp ṣoñra ḥāciblıḳ mertebesine irişdi. Ol zamānki (4) Sulṭān Celālü'd-dīn Hind'de idi, Baraḳ ile sulṭānuñ (5) vezīri mābeyninde kudūret vāḳı' oldı. Aña binā'en murād (6) eyledi ki Kīḫ ve Mekrān yolından kendüyi[5988] Hind'e[5989] Celālü'd-dīn yanına (7) ulaşdura. Pes yolı Kirmān'a uġradı. Şücāü'd-dīn Ebu'l-Ḳāsım (8) Oġuz, Kirmān[5990] ḥākimi idi. Sulṭān Ġıyāṯü'd-dīn ṭarafından[5991] Baraḳ'uñ (9) bir beyāż Türkiyye cāriyesi var idi. Aña ṭama' idüp Ḳaraḫıtay'uñ (10) yolın baġladı ve

[5981] diyüñ İN, NO1: eyidüñ ki AN
[5982] ve bilsün ki AN +
[5983] vaṣiyyetün tamām idüp beş yüz yigirmi dört senesinde vefāt eyledi. AN +
[5984] ḥükūmete İN, NO1: ḥükūmetine AN
[5985] fevt oldı. İN, NO1: vefāt eyledi. AN
[5986] Bunlar İN, NO1 +
[5987] meẕkūr AN +
[5988] kendüyi İN, NO1: kendüsini AN
[5989] Sulṭān AN +
[5990] Oġuz Kirmān İN, NO1: el-A'ver Kirmānān AN
[5991] ṭarafından İN, NO1: cānibinden AN

Ḳaraḫıtay ki Baraḳ'dur. Bī-Baraḳ olup ādemleri (11) ḳalīl olmaġın 'avretlerin daḫi er üslūbına ḳoyup cenge (12) ḏurduḳda[5992] berḳ-miṣāl kendülerin Ḫārezmīler'e urup (13) ṭarfetü'l-'aynda ṣıdılar ve Baraḳ Kirmān'da[5993] bir iki gicelik zād (14) ü zevādeye rāżī iken vilāyet-i Kirmān'a ḳāni' olmayup şehr-i Güvāşir'i (15) daḫi musaḫḫar eyledi ve günden güne kevkebe-i āfitābı irtifā' bulup **[NO1 185a]** (16) kārı şol mertebeye irişdi ki birgün Sulṭān Ġıyāṯü'd-dīn'üň (17) vālidesi su'āl eyledi[5994] ki: "Saňa bu 'aẓamet ü rif'atı kim virdi?" Baraḳ **[İN 206b]** (1) cevāb virdi ki: "Ol pādişāh ki mülk-i cihānı Sāmānīlerden alup (2) anlaruň ḳulınuň ḳulı Sebüktegin'e virdi ve Selçūḳīlerden (3) intizā' idüp size virdi." [5995]﴿تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ﴾ **[AN 117a]**

Fer'-i Mülūk-i Ḳaraḫıtay ki Kirmān'da salṭanat (5) itdiler, sekiz kimesnedür. Müddet-i melikleri altı yüz yigirmi[5996] senesinden (6) tā yedi yüz yedi senesine varınca ki seksen altı yıldur. Bu üslūb (7) üzerine evvel *Baraḳ Ḥācib* ki Ḳaraḫıtay dimekle meşhūrdur.[5997] (8) On bir yıl. İkinci *Mübārek Ḫˇāce bin Baraḳ* on sekiz yıl. (9) Üçünci *Ḳuṭbü'd-dīn Birāderzāde-i Baraḳ* sekiz yıl. Dördünci Sulṭān[5998] (10) *Ḥaccāc bin Ḳuṭbü'd-dīn* lākin kūçek[5999] olmaġın *Ḳutluḳ Türkān* nām (11) kimesne lala olup niyābet ṭarīḳiyle anuň ṭarafından ḥükm (12) iderdi. On iki yıl. Beşinci *Sulṭān Sīver*[6000] *bin Ḳutbü'd-dīn* (13) ḏoḳuz yıl. Altıncı *Pādişāh Ḫātūn bint Ḳuṭbü'd-dīn* dört yıl. (14) Yedinci *Sulṭān Muḥammed Şāh bin Ḥaccāc bin Ḳuṭbü'd-dīn* yigirmi iki (15) yıl. Sekizinci *Cihān Şāh bin Sīver Ḳutmış* dört yıl.

Ve mine'l-veḳāyi':[6001] (16) Getürmişlerdür ki beş yüz senesinüň şuhūrında Şām'da (17) Cebelü's-Semāvāt[6002] nām mevżi'den **[NO1 185b]** yüz ḫāneye ḳarīb ṭā'ife **[İN 207a]** (1) ḥākimlerinden rencīde olup göçüp Lūristān'a geldiler. Muḥammed (2) Ḫūrşīd'üň ḫānesine dāḫil oldılar. Birgün ṭa'ām geldükde[6003] (3) sofrayı Ebu'l-Ḥasan

---

[5992] Baraḳ 'askeri AN +
[5993] ṣıdılar ve Baraḳ Kirmān'da İN, NO1: Şücāü'd-dīn A'ver'üň 'askeri ṣınup ve kendi daḫi esīrbend-i ḳażā ve ḳader oldı ve Baraḳ Kirmān'dan AN
[5994] eyledi İN, NO1: itdi AN
[5995] "Allâh'ım dilediğine mülkü verirsin, dilediğinden de çeker alırsın…" Âl-i İmrân 3/26. ayetten nâkıs iktibas.
[5996] bir AN +
[5997] meşhūrdur. İN, NO1: ma'rūfdur. AN
[5998] Sulṭān İN, NO1 +
[5999] kūçek İN, NO1: kiçrek AN
[6000] Ḳutmış AN +
[6001] Ve mine'l-veḳāyi' İN, NO1: Ve min bedāyi'i'l-veḳāyi' AN
[6002] Semāvāt İN, NO1: Semāḳ AN
[6003] ṭa'ām geldükde İN, NO1: ḫāne-i Ḫūrşīd'de ṭa'ām itmişler idi. AN

Fażlī'nuň öġine ḳodılar ki Şām'dan gelen (4) cemā'atüň serdārı idi. Anı eyü fāl aḫz idüp eyitdi: (5) "Ġālibā ben bu cemā'atüň serdārı ve[6004] re'īsi oluram ve daḫi anuň[6005] (6) bir oġlı var idi. Birgün şikāra gidüp bilesince[6006] (7) kelb almış idi. Ol eşnāda eclāfdan bir fevc 'Alī-yi (8) meẕkūrı ortaya alup anuň ile cenk eylediler. Şol ḳadar (9) urdılar ki bīhūş oldı. Öldi[6007] ẓann idüp ayaġından (10) çeküp bir maġaraya bıraḳdılar. Ol kelbcegiz anlar ile bile gitdi. (11) Aḫşam çünki ḫ̆āba vardılar, ol kelb[6008] serdārlarınuň ḫayāların (12) ḳoparup[6009] ol elemden helāk oldı ve[6010] aġzı ḳana bulaşmış (13) eve geldi. Anı bu ḥālde görüp elbette[6011] bir ḥādiṯe olmışdur (14) diyü kelbüň ardına düşdiler ve ol maġaraya varup 'Alī'yi[6012] (15) bīhūş buldılar. **[AN 117b]** Alup tīmār eylediler,[6013] ṣıḥḥat buldı."

Temṯīl: (16) *Nüzhetü'l-Ḳulūb* ṣāḥibi eydür: "Bir yıl Ḳazvīn'de bir ḥerīf-i ġarīb (17) ṣaḥrāda[6014] vefāt eyledi. Yanınca[6015] bir kelb var idi. Başı ucında **[İN 207b]** (1) kendüyi yere urdı. Çün anı maḳbereye **[NO1 186a]** iletdiler. Bile gitdi (2) defn olunca durdı andan dönüp ol kimesnenüň (3) vefāt itdügi yerde kendüyi yere ururaḳ helāk oldı. (4) Ḥāżırūn bu vefādārlıġa müteḥayyir ḳaldılar.[6016,6017]

[6004] serdārı ve İN, NO1 +
[6005] 'Alī nām İN, NO1 +
[6006] bir AN +
[6007] Öldi İN, NO1 +
[6008] daḫi ol ḳavmüň AN +
[6009] ḳoparup İN, NO1: ḳapup ḳopardı ve AN
[6010] ve İN, NO1: ba'dehu kelp AN
[6011] bunda AN +
[6012] anda AN +
[6013] ba'dehu AN +
[6014] ḥerīf-i ġarīb ṣaḥrāda İN, NO1: ġarīb kimesne derdeşt bāzārında AN
[6015] ma'an AN +
[6016] Ḥāżırūn bu vefādārlıġa müteḥayyir ḳaldılar. İN, NO1: Ehl-i bāzār cümle bu ḥāli müşāhede idüp ol kelbüň vefādārlıġına ḥayrān oldılar. AN
[6017] Aşağıdaki bölüm sadece AN nüshasında yer almaktadır:
Ve mine'l-veḳāyi': Eydürler ki Hezār Seyf bin Ṭāhir bin Muḥammed bin 'Alī meẕkūr 'adālet ü şecā'ati ve mekremet ü seḫāveti ṣadāsı eṭrāf ü eknāfa irişdi ve Loristān'ı yümn-i ma'deleti reşk-i nigāristān eyledi. Her ṭarafdan ḳabāyil-i Lor aña bende oldılar ve her gün ḥaşmet ü 'izzeti ziyāde oldı. Lā-cerem Iṣfaḫān dört fersenk yere dek anuň taḫt-ı żabtına vāṣıl oldı. Atabeg Salḳuri anuňla cenk ṣadedinde olup niçe nevbet anuň üzerine 'asker gönderüp hiçbir mertebede kārger olmadı. Āḫir bi'ż-żarūrī anuňla ṣulḥ olup mābeynlerinde güvegilik vāḳı' oldı ve çün Hezār Seyf kös rıḥleti dögüp dār-ı āḫirete rıḥlet eyledi ve oġlı Tekele (?) ki Sulḳara'nuň (سلقرا) (?)duḫterzādesi idi verāṯet mūcibiyle pederinüň yerine oṭurdı ve daḫi [6017]الحبَ يتوارث وآلبغض يتوارث mūcibiyle Atabeg Sa'd Salḳuri silsile-i 'adāveti taḥrīk idüp Cemālü'd-dīn Lālyā (لاليا) (?) ki Hezār Seyf'üň 'ammisi oġlıdur. Biň piyāde ve süvār kimesne ile ve şol nām kimesnenüň mu'āvenetiyle Tekele'nüň (?) üzerine gönderdi. Anuň yanında beş yüz civāndan ziyāde idi. Cenge durup ṣabr dāmenine el urdı ve pādişāh-ı bī-niyāza niyāz ve tevekkül idüp ḥareket-i mezbūḥ gibi sa'y ü kūşeş eyledi ve ḫaşmuň keṯretinden inhizām göstermek diledi. Lākin ġayret ü

Ve mine'l-veḳāyi':[6018] Selāṭīn-i Mıṣr ki (5) anlara Āl-i Eyyüb dirler, aṣlı oldur ki Ṣādī nām kimesne ki meşāyiḫ-i (6) Ekrād'dan idi. Mekzīt[6019] ḳal'asına ḥākim oldı, Sulṭān Mes'ūd-ı (7) Selçūḳī zamānında. Çün Ṣādī maraż-ı mevte mübtelā oldı,[6020] (8) Necmü'd-dīn ve Esedü'd-dīn şirket ile ḥākim olmaġa ḳā'im oldılar. (9) Nā-gāh Esedü'd-dīn bir şaḫṣ ḳatl itdi. Birāderler ṣalāḥı (10) anda gördiler ki celā-yı vaṭan ideler.[6021] Beş yüz otuz iki şuhūrında (11) Mūṣul'a vāṣıl olıcaḳ bir gicenüñ[6022] ṣabāḥında ki ol iki (12) birāderlere celā-yı vaṭan vāḳı' oldı. Necmü'd-dīn'üñ ḫātūnından (13) Sulṭān Ṣalāḥü'd-dīn[6023] mütevellid oldı. Ol ṭā'ife bunı[6024] nā-mübārek (14) ṭutdılar. Bilmediler ki [6025]﴿عَسٰى اَنْ تَكْرَهُوا شَيْـًٔا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ﴾ ol (15) zamān Mūṣul'da[6026] Nūrü'd-dīn Maḥmūd bin 'İmādü'd-dīn Zengī idi. Anlaruñ (16) şecā'atin ve fehm ü firāsetin görüp ri'āyet eyledi ve yanına aldı.[6027] (17) Tamām mertebe ra'iyyet[6028] bulup sipāh ve ra'iyyetüñ matbū'ları

ḥamiyyet māni' oldı ṣabr eyledi Nā-gāh bir oḳ Cemālü'd-dīn'üñ cān evine doḳunup düşdi ve Salḳurīler **[AN 118a]** ṣınup firār eylediler ve Loristān ṣāfı anuñ mülki oldı.

Faṣl: Lorān'uñ nesebin ve vech-i tesmiyesin beyān ider bu bābda aḳvāl-i muḫtelife naḳl olunur. Cümleden biri oldur ki ba'żılar şöyle i'tiḳād iderler ki: "Ḥażret-i Süleymān *'aleyhi's-selām ve 'alā nebiyyinā efḍale'et-taḥiyye ve's-selām* bir mu'temed kimesneyi Türkistān'a irsāl itdi. Tā kim bākire cāriyeler iştirā ide ve aña bir du'ā ta'līm itdi ki şeyṭānlar ol kenīzeklere żarar eylemeyeler. Ol kimesne kenīzekler ile gelüp Bābrūd vilāyetine nüzūl idicek ol gice du'āyı oḳumaġa unutdı. Çün gelüp Ḥażret-i Süleymān 'aleyhi's-selām'a vāṣıl oldı. Ol cāriyeleri bākire bulmadı ve ol mu'temedden su'āl itdi ki: "Hiç ol du'āyı terk itmek vāḳı' oldı mı?" Eyitdi: "Ne'am, Bābrūd'a geldügimizde gice nisyān vāḳı' oldı." Pes Ḥażret-i Süleymān 'aleyhi's-selām emr eyledi ol cāriye anda iletdiler. Anlardan Lorān ḥāṣıl oldı ve ba'żılar eydürler ki: A'rabdan bir fevç Ḥażret-i Süleymān 'aleyhi's-selām'uñ maḥżarına geldiler. Ṭuġyān ü 'işyān iẓhār eylediler ve ol cāriyeleri taṣarruf idüp Loran anlardan ḥāṣıl oldı ve Kürdler'üñ maddesinden şöyle naḳl olunur ki: ḍaḥḥāk Mārān eyyāmında her gün iki kimesneyi ḳatl idüp başlarından beyinlerin iki omuzunda olan çıbanlara sürer idi. Tā kim sākin olurdı aġrısı. Āḫirü'l-emr maṭbaḫı anlaruñ ba'żısına teraḥḥum idüp birin ḳatl ider ve birin āzād ider idi. Bir niçe kimesne ḥāṣıl olup vīrānlıkda ve dağlarda sākin oldılar. Tā kim çoḳluḳ olup bir yere cem' oldılar. Ekrād anlardan tevellüd eyledi ve evvelki ṭā'ifeye Lor ve bunlara Kürd dimege sebeb oldur ki zīrā anlar sākin oldıġı derbendüñ ḥavālīsinde bir ḳarye vardur ki aña Lor dirler. Ḳadīm zamāndan anlar anda sākin olduġı çün Lor didiler ve Bābrūd vilāyeti ḳurbunda bir yer vardur ki aña Kürd dirler. Ekrād andan ḥāṣıl olmaġın bu laḳab ile mulaḳḳab oldı. Loristān ḥükūmeti iki **[AN 118b]** birādere munḳasim oldı. Beder nām kimesne büyük Lor'a ḥākim oldı ve Ḳāid Manṣūr kūçek Lor'a mutaṣarrıf oldı. Lākin silsile-i ḥükkām ve eyyāmları mażbūṭ olmadı. Bu deñlü iḫtiṣār ile iktifā olundı.

[6018] Rivāyet iderler ki AN +
[6019] Mekzīt İN, NO1: Tekzīt AN / Bahsi geçen kale 'Mezgit kalesi olmalıdır.'
[6020] İki oġlı AN +
[6021] Cānib-i Muṣul'a varıcaḳ AN +
[6022] iki şuhūrında Mūṣul'a vāṣıl olıcaḳ bir gicenüñ İN: beş şuhūrında Mūṣul'a vāṣıl olup dāḫil olıcaḳ … NO1: iki senesinüñ şuhūrında bir gice AN
[6023] Yūsuf AN +
[6024] bunı İN, NO1: anuñ tevellüdin AN
[6025] "Olur ki siz hoş görmezsiniz bir şeyi o şey sizin için hayırlı iken.." Bakara 2/216. ayetten nâkıs iktibas.
[6026] ol zamān Mūṣul'da İN, NO1: Çün Muṣul'a irişdiler anda AN
[6027] ḳatında AN +
[6028] ra'iyyet İN, NO1 +

oldılar. **[İN 208a]** (1) Çünkim Mıṣr'da Devlet-i İsma'īliyye ża'īf oldı, 'Āżıd ki (2) Mıṣr vālīsi idi, Nūrü'd-dīn'den meded ṭaleb eyledi tā kim[6029] Frenklerüñ **[NO1 186b]** (3) şerrini def' ide,[6030] ki ol zamānda Mıṣr ḥudūdına yürimişler idi. (4) Nūrü'd-dīn Maḥmūd Esedü'd-dīn'i 'askeri ile bir niçe kerre[6031] irsāl (5) eyledi. Kerre-i uḫrāda Şābūr[6032] nām[6033] vezīr-i 'Āżıd İsma'īlī'yi (6) ḳatl idüp yerine cülūs eyledi. Ol daḫi iki aydan (7) ṣoñra vefāt eyledi.[6034] Necmü'd-dīn'üñ oġlı cümleden rāciḥ (8) ve fā'iḳ olup 'Āżıd ki beş yüz altmış yedi senesinde (9) vefāt itdi. Andan ṣoñra bi'l-külliye vilāyet-i Mıṣr (10) Ṣalāḥü'd-dīn Yūsuf'uñ oldı ve cümle müteġalliblerüñ ḥaḳḳından (11) gelüp ḫazāyin-i 'Āżıd'a[6035] mālik oldı. Cümleden[6036] bir 'aṣā-yı (12) muraṣṣa' ki zümrüdden idi ve ḥüsn-i ḫaṭṭla yüz biñden ziyāde (13) kitāb var idi.[6037]

Temṡīl:[6038] Menḳūldur ki 'Amr bin el-'Āṣ[6039] (14) hicretüñ yigirminci senesinde şehr-i İskenderiyye'yi fetḥ eyledi.[6040] (15) Yaḥyā nām kimesne ki Lovama Ṭanḳus[6041] (لواما طنقوس) dimekle ma'rūf idi, (16) naḥvī dimekdür, ḥakīm[6042] idi. İltimās itdi ki "Mülūküñ ḫızāne-i (17) kütübin baña virüñ, tā kim istifāde idem." 'Amr eyitdi: "İcāzetsüz **[İN 208b]** (1) virmezem." Ḥażret-i 'Ömer'e[6043] 'arż eyledi.[6044] Cevāb böyle geldi ki: "Eger (2) ol kütüb Kitābu'llāh'a muvāfıḳ ise ne ḥācet. Eger degül (3) ise maḥv[6045] evlādur." Pes 'Amr[6046] niçe biñ kütübi[6047] ḥammāmlara tevzī' (4) eyledi. Altı ay miḳdārı odun yerine kitābları[6048] yaḳdılar.

[6029] tā kim İN, NO1: ki AN
[6030] ide İN, NO1: eyleye AN
[6031] kerre İN, NO1: def'a AN
[6032] uḫrāda Şābūr İN, NO1: āḫirde Şār AN
[6033] kimesne AN +
[6034] Esedü'd-dīn'üñ birāderi olan AN +
[6035] ḫazāyin-i 'Āżıd'a İN, NO1: 'Āżıd'uñ ḫazīnesinde olan ne deñlü māl **[AN 119a]** ve tuḥaf var ise cümlesine AN
[6036] biri AN +
[6037] cümlesine mālik oldı. AN +
[6038] Eydürler ki selefden AN +
[6039] raḍıyallāhu 'anha AN +
[6040] eyledi. İN, NO1 +
[6041] Yahya en-Nahvî (Loannis Philoponos) (490 – 570). Hadisede adı geçen Hristiyan felsefeci.
[6042] -i fāżıl AN +
[6043] 'Ömer'e İN: 'Ömer'e raḍıyallāhu te'ālā 'anha NO1:emīrü'l-mü'minīn 'Ömer bin el-Ḫaṭṭāb *raḍıyallāhu 'anha*'ya AN
[6044] Medīne-i Münevvere'den AN +
[6045] maḥv İN, NO1: anı maḥv itmek AN
[6046] raḍıyallāhu 'anha AN +
[6047] kütübi İN, NO1: kitābları AN
[6048] kitābları İN, NO1: kitāb AN

(5) **El-ḳıṣṣa:** Ṣalāḥü'd-dīn'üñ istīlāsı eyyāmında[6049] **[NO1 187a]** pederi Necmü'd-dīn (6) Eyyūbī Nūrü'd-dīn Maḥmūd'dan ṭaleb eyledi. Ol daḫi istiḳāmetle (7) ḫıdmet itdügiçün ol memlekete[6050] ta'arruż itmeyüp pederin (8) oġlına[6051] irsāl eyledi ve salṭanat-ı Şām'ı daḫi aña vaṣıyyet (9) eyledi. Eydürler ki: "Ṣalāḥü'd-dīn bu ḳadar[6052] ḫazāyine vāṣıl olmış (10) iken kerem ve seḫāsı bir mertebe idi ki[6053] ḫızānesinde nesne (11) bulunmaz idi."[6054] Ṣoñra evlādından 'Oṯmān ve 'Alī mābeyninde (12) münāza'a vāḳı' olup[6055] 'ammileri Faḫrü'd-dīn Ebū Bekr 'Oṯmān'a meyl (13) idüp melikü'l-'azīz ile mulaḳḳab eyledi ve serīr-i salṭanata (14) geçürüp[6056] yüz yıla ḳarīb Mıṣr ve Şām Āl-i Eyyūb'üñ taṣarrufında (15) ḳaldı ve çoḳ kimesne anlardan salṭanat 'āriyet (16) libāsın giydiler. Tā kim[6057] yedi yüz seksen dört senesinüñ (17) şuhūrında Çerākise ġulāmlarından biri ki aña Berḳūḳ dirler idi. **[İN 209a]** (1) Melikü'l-Ṭāhir ile mulaḳḳab olup[6058] Mıṣr'da serīr-i salṭanata geçdi. (2) Tārīḫ-i mezbūrda bir uġurdan **[AN 119b]** Āl-i Eyyūb'üñ devleti munḳarıż (3) oldı ve ġulāmları ṭā'ife-i Çerākise müstevlī oldılar. (4) Ḍoḳuz yüz yigirmi üçe[6059] dek andan Sulṭān Selīm 'Oṯmānī[6060] (5) gelüp Ḳanṣu Ġavri nām kimesne ki āḫir Çerākise'dür, ḳahr idüp (6) ol memālik-i maḥrūsa-i Rūmiyye'ye żamm eyledi.[6061]

Ve mine'n-nevādir: İmām (7) Yāfi'ī[6062] tārīḫinde masṭūrdur[6063] ki beş yüz ḍoḳsan yedi[6064] şuhūrında ki Āl-i (8) Eyyūb zamānında Mıṣr'da ve **[NO1 187b]** eṭrāfında ḳaḥṭ bir mertebede (9) oldı ki açlıḳdan çoḳ ādem fevt oldı.[6065] Ḥattā nefs-i

---

[6049] -üñ istīlāsı eyyāmında İN, NO1: Yūsuf istīlāsı zamānında AN
[6050] memlekete İN, NO1: memālike AN
[6051] pederin oġlına İN, NO1: oġlı Yūsuf'a pederin AN
[6052] ġanāyim ve bu deñlü AN +
[6053] kāh AN +
[6054] Beş yüz seksen ḍoḳuz senesinüñ ṣaferinüñ yigirmi yedisinde vefāt eyledi. Ḫazānesinde ḳırḳ sekiz biñ dirhemden ziyāde bulunmadı. Andan AN +
[6055] salṭanat emrinde cidāl eylediler. AN +
[6056] geçürüp İN, NO1: geçürdi ve AN
[6057] āḫirinde AN +
[6058] olup İN, NO1: olur AN
[6059] -e İN, NO1: senesine AN
[6060] Sulṭān Selīm 'Oṯmānī İN, NO1: pādiṣāh-ı dīn-penāh merḥūm ve maġfūrunleh Sulṭān Selīm *nevverallāhu mażca'ahu* AN
[6061] -'ye żımm eyledi. İN, NO1: ve Fārisiyye'ye żımm itdi. AN
[6062] ḫażretlerinüñ *raḥmetu'llāh-ı 'aleyh* AN +
[6063] masṭūrdur İN, NO1: meẕkūrdur AN
[6064] senesinüñ AN +
[6065] çoḳ ādem fevt oldı. İN, NO1: bī-nihāye ādem vefāt eyledi. AN

Ḳāhire'de[6066] (10) ölenleri ḳaleme aldılar. Yüz on biň kimesne bulundı. Evlerde (11) ve yollarda düşüp ölenden ġayrı ve bir kimesne defn itmege[6067] (12) ḳādir olmayup evlerinde ve yollarda[6068] şişer ḳalur idi ve laḥm[6069] (13) bir mertebe nā-yāb oldı ki bir pilici yüz miṣḳāl gümüşe almazlardı[6070] (14) ve ol sene māh-ı ṣa'bānda bir[6071] zelzele oldı ki cem'-i[6072] keṣīr ehl-i Mıṣr'dan (15) binālar altında[6073] helāk oldılar ve Nāblus ḫarāb olup çoḳ (16) kimesneler anda daḫi ḫāk altında ḳaldılar. Ḥesāb idicek biň (17) kerre biň ve yüz biň kimesne[6074] helāk olmış bulundı.[6075]

[6066] Ḳāhire'de İN, NO1: Mıṣr içinde AN
[6067] kimesne defn itmege İN, NO1: kimesneyi defne AN
[6068] evlerinde ve yollarda İN, NO1: yollarda ve evlerde AN
[6069] şişer ḳalur idi ve laḥm İN, NO1: şişüp ḳaldılar ve et AN
[6070] almazlardı İN, NO1: almaz oldılar AN
[6071] 'aẕīm AN +
[6072] cem' İN: cemī' ve NO1: ekṣer yeryüzünde vāḳı' oldı. Ḥattā İmām Yāfi'ī şöyle naḳl ider ki: "Cemī' AN
[6073] altında İN, NO1: altlarında AN
[6074] ḥisābda AN +
[6075] Aşağıdaki bölümler sadece AN nüshasında yer almaktadır:
Ve mine'l-veḳāyi': Aṣḥāb-ı tevārīḫ ü siyer ve erbāb-ı ḳıṣaṣ u 'iber kütüb-i mu'teberde getürmişlerdür ki: Tūr ibn Ferīdūn Ferruḥ ki vilāyet-i Māverāü'n-nehr'üň ve sā'ir Türkistān'uň pādişāhı idi. Anuň zamānında Ḳavm-i Moġol 'alem-i muḫālefet ve ḳadem-i 'iṣyān ve müdāfa'atı cādde-i edebden iḫrāc itdiler. Lā-cerem Tūr ki kemāl mertebede ġayūr idi. Anları te'dīb ve mu'āḫezeye aḳdām-ı iḳdām üzre ḳıyām itdi ve deşt-i Ḳıpçaḳ ḳabāyil-i Moġol'uň ve ol zümre-i bu'l-fużūluň yurtları idi. Ol ṣavbe teveccüh eyledi ve cemā'at-i Tātār ve zümre-i Uyġur'uň hemīşe ol ṭā'ifenüň ḫarekāt-ı nā-hemvārlarından rencīde ve nehb ü gāretlerinden remīde idiler ve ol miskīnler anlaruň şiddet ü şerlerinden cümle[6075] meskenlerinden **[AN 120a]** dūr olmışlar idi. Anlar daḫi Tūr'uň 'askerine mülḥaḳ oldılar. Ol cānibde Moġollar pādişāhı İl Ḫān ki Daġur Ḫān neslinden idi, Moġollaruň abṭāl ricālin cem' idüp aňun ile muḳātele vü muḳābeleye 'azīmet itdi. Çünkim iki 'asker biribirine muḳābil olup cenge şurūr itdiler, evvel ṣınmaḳ Tūr cānibine düşdi ve ṭā'ife-i Tātār ve Uyġur'dan çoḳ kimesne ṭu'me-i şimşīrden geçdi. Ammā ṣoňra Tūr şeklin gösterüp iki fersenk ḳaçmaḳmūcebince [6075]الحرب خدعة/ anlardan ıraḳ nüzūl eyledi ve ertesi seḥer vaḳtinde ol ḳavmüň üzerlerine ḥamle idüp anlaruň büyügünden ve küçügünden bir kimesne ḳomayup ḳılıçdan geçürdi. Ol arada İl Ḫān oġlı (9) İtermān ve Tekzer nām (?) kimesne İrmān'uň (?) dāyısı oġlıdur ve anlaruň 'iyālinden (10) bir 'avretden ġayrı kimesne cānın ḫalāṣ itmedi.
El-ḳıṣṣa: Ol dört kimesne cānların ol ṭāmme-i kübrādan kenāra çıḳarup bir dağ ḥavālīsine geldiler. 'Aẕametde ve rif'atde maṣdaḳa-i ﴿وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ﴾ ve kemāl-i ṣıyānet ü teşdīdde mıṣdāḳ evtāden vāḳı' olmış idi ve aňa 'urūce bir ṣa'b yoldan ġayrı ṭarīḳ yoġ idi. Kendülerin hezār cerr-i ṣaḳīl ile yuḳarı çıḳarup anda āb u hevāsı laṭīf bir mevżi'-i şerīf gördiler. Keṣret-i murġ-zār ve fert-i eşcār ve enhār-ı bī-şümār ve her cānibde 'alef-zār olduġına bināen raḫt-ı iḳāmeti ol maḳām-ı dilgüşāde idüp niçe leyl ü nehār oldılar ve bir niçe faṣl u bahār geçüp anda cem'-i mevfūr ve merdüm ġayr-ı maḥṣūr ẓuhūr buldı. Çünkim ol yirüň çerāgāhı merdüm-i sipāhīye vefā itmez oldı ve ābā vü ecdādından kābiren 'an kābir kendülerinüň merāḥil ü menāzil-i ḳadīmelerin istimā' itmişler idi. Bināen 'alā ẕālik ol cebelüň mużīḳında ki aňa Moġollar Ergeneçıḳun dirler idi, çıḳup geldiler. Lākin geldükleri yolda demür ma'deni olup yolı erimiş demür gibi ṣıvanmış idi. Bi'ż-żarūrī ṣıġır derisinden kürek düzüp āteş idüp demüri iridüp yol düzdiler. Ṭaşra bu ṭarīḳ ile geldiler. **[AN 120b]** Ve aṣıl yurtların Tātār ṭā'ifesi ṭutmış idi. Gelüp cebren ve ḳahren ḍarb-ı ḥusām ve ḥarb-i tīġ-ı ḫūn-āşāmları ile taṣarruflarına aldılar ve ol diyārı ol ṭā'ifeden pāk itdiler. (Ayet) "Dağlara da bakmıyorlar mı ki nasıl dikildiler?" Gâşiye 88/19

Ve min nevādiri'l-'acāyib:[6076] **[İN 209b]** (1) Ebū Müslim-i Mervī zamānında[6077] şāyi' oldı ki Moġollar mābeyninde bir 'acīb (2) ḥādiṯe vāḳı' oldı.[6078] Doyuġan (دیوغان) (?) nām Moġol ki ol zamānlarda anlaruň (3) ḥākimi idi, fevt oldı[6079] ve ḥātūnı Alateke Tüvān[6080] (الاتکه توان) (?) nām 'avret (4) idi. Ḥavṣa bin Suduz bin Mingli Ḫ̆āce'nüň ḳızıdur, Ḳaḳay[6081] Ḫān (5) neslindendür ve ḫānzādedür. İki oġlı var idi, birine Yılkendi (6) ve birine İlkindi (الکندی) (?) dirler idi. Mezbūre ḫātūn ol iki ferzendi (7) ṭarafından[6082] ol ḳavme şāhlıḳ[6083] iderdi. Anuň ḥālinden[6084] niçe kimesneler (8) rivāyet iderler.[6085] [6086]العهدة على الراوي علیهم Bir nūr çadur depesinden (9) inüp ol 'avretüň boġazına **[NO1 188a]** dāḫil oldı ve anda eṯer-i ḥaml (10) peydā oldı. Çün bu ḫaber ol ḳavme[6087] irişdi, aňa melāmet ve zecr (11) eylediler.[6088] Ol daḫi sözin ṯābit[6089] itmek içün ol ṭabaḳanuň (12) kibārından bir ḳaçan[6090] kendü yatduġı yire iletdi.[6091] Gicelerden bir gice (13) re'yü'l-'ayn vech-i meşrūḥ üzere gördiler.[6092] Ba'dehu melāmet ve zecri[6093] (14) terk idüp ta'ẓīm ü tekrīme başladılar. Çünkim ḍoḳuz ay tamām (15) oldı, ol ḫātūn üç oġlan ḍoġurdı. Biri Nūrbaḥr (نوربخر) (?) nāmdur ki (16) Cengiz Ḫān'uň ḍoḳuzıncı ceddidür ve Tīmūrlenk'üň on dördünci ceddidür (17) ve Ṭurferek (طرفرك) (?) oldur ki bu fennüň ekābiri ol 'avretüň ḳażiyyesin **[İN 210a]** (1) Ḥażret-i Meryem'e[6094] teşbīh itmişlerdür. Bārekallāh ol pāk nijādlar (2) ve ferzendān-ı nūr-nihādlar yeryüzinde[6095] ef'āl-i ḥasene ve umūr-ı müstaḥsene (3) itmişler ve nā-ḥaḳ yere ḳan

---

[6076] Tevārīḫ ü siyerden kütüb-i mu'teberede masṭūrdur ki AN +
[6077] zamānında İN, NO1: eyyāmında AN
[6078] Ḫulāṣa-i kelām oldur ki AN +
[6079] fevt oldı İN, NO1: vefāt itdi AN
[6080] توان İN: توران AN: - NO1
[6081] Ḳaḳay İN, NO1: Ḳınay AN (?)
[6082] ṭarafından İN, NO1: ḳıbelinden AN
[6083] şāhlıḳ İN, NO1: pādişāhlıḳ AN
[6084] ḫālinden İN, NO1: ḫalāsından AN
[6085] iderler. İN, NO1: itdiler. AN
[6086] Vebal, rivayet edenlerin üzerinedir.
[6087] ḫaber ol ḳavme İN, NO1: ḫaberüň pertevi ol ḳavmüň sāmi'ine AN
[6088] ve zecr eylediler. İN, NO1: idüp tehdīd eylediler ve 'aẓīm zecr itdiler. AN
[6089] daḫi sözin ṯābit İN: daḫi sözin iṯbāt NO1: 'avret daḫi ẕimmetin berī AN
[6090] ḳaçan İN, NO1: niçe kimesneyi AN
[6091] Anlaruň cümlesi AN +
[6092] re'yü'l-'ayn-i vech-i meşrūḥ üzere gördiler. İN, NO1: -de ol nūrı gözleriyle meẕkūr olduġı üzre müşāhede itdiler. AN
[6093] ve zecri İN, NO1: itmegi AN
[6094] -'e İN, NO1: *raḍıyallāhu 'anha* ḳıṣṣasına AN
[6095] 'aẓīm AN +

dökmemişler.[6096] Ne vechle medḥ olunsalar ṭahāret-i (4) aṣıllarına delālet itdügi ḥālde[6097] taḥammüli vardur.

Ve min netāyici'l-rü'yā: (5) Mervīdür ki Tümene Ḫātūn ki Bāysunġur ḳızıdur, ol daḥi Ḥāyid bin Temüter (6) bin Buḳay bin Yunbaḥr'uň[6098] (يون بحر) (?) oġlıdur ki Moġolān mābeyninde (7) tāc ü taḫt ṣāḥibi olup ābā vü ecdādınuň mesnedine (8) cülūs itdi. Ḥażret-i[6099] Mennān aňa iki veled virdi. Tev'emān (9) birine Ḳulḳan ve birine Ḳaçulay dirler idi. Çünkim ol ikiz birāderler[6100] (10) bāliġ oldılar, Ḳaçulay bir gice vāḳı'asında **[NO1 188b]** gördi ki birāderinüň (11) nāfesinden üç yıldız ṭulū' idüp evce varduḳda ġurūb (12) itdiler. Mertebe-i[6101] rābi'ada bir kevkeb-i nūrānī ṭulū' eyledi, şöyle ki (13) cihānı münevver eyledi. Çünkim ol kevkeb ṭulu'dan ṣoňra[6102] ġurūb (14) eyledi, yine 'ālem münevver ve rūşen ḳaldı. Bu ḫ̆ābdan[6103] bīdār (15) olup gökyüzine naẓar itdükde gicenüň ṣülüṣi geçmiş idi.[6104] (16) Vāḳı'anuň ta'bīrinde tefekkür idüp yine ḫ̆āba vardı. Bu def'a (17) gördi ki kendü yaḳasından bir niçe yıldız pāreleri çıḳup ġurūba vardı. **[İN 210b]** (1) Yine tekrār[6105] cilveye gelüp ġurūb itdiler. Tā yedi kerre çıḳup (2) ġurūb eylediler. Sekizincide[6106] bir sitāre ṭulū' eyledi. Ġāyet (3) münevver ve büyük idi. Eṭrāf u eknāfı münevver idüp[6107] ve andan niçe (4) kevākib peydā olup her biri bir cānibi münevver eyledi. Çünkim ol (5) kevkeb-i kebīr ġurūb eyledi,[6108] sā'ir kevākibüň nūrları yine bāḳī ḳaldı. (6) Ḳaçulay serāsimevār ḳā'im olup mülāhaẓada iken ṣabāḥ (7) oldı.[6109] Pederinüň ḫalvetine girüp vāḳı'aları[6110] taḳrīr itdi. (8) Pederi şöyle ta'bīr itdi[6111] ki: "Birāderüň Ḳulḳan evlādından dördünci mertebede (9) bir kimesne

---

[6096] -dür ve mesācid ü ma'ābid-i İslāmiyye ḫarāb itmemişlerdür ve 'ulemā u ṣuleḥādan ve eytām ü żu'efādan atları ayaġı altında pāyimāl olmamışdur **[AN 121a]** ve emvāl-i müslimīn ḥarāmzādeler elinde ġāret olmamışdur. Her AN +
[6097] aṣıllarına delālet itdügi ḥālde İN, NO1: aṣliyyelerine ve neẓāfet-i neseblerine delālet itmege AN
[6098] Yunbaḥr'uň (?) İN, NO1: Nurtecer'üň (?) AN
[6099] Vāḥib AN +
[6100] sinn-i rüşdde AN +
[6101] Mertebe-i İN, NO1 +
[6102] ṭulu'dan ṣoňra İN, NO1 +
[6103] ḫ̆ābdan İN, NO1: ḫ̆āb-ı ġarāyib me'ābdan AN
[6104] geçmiş idi. İN, NO1: gitmiş gördi ve ol AN
[6105] yıldızlar AN +
[6106] -de İN, NO1: kerrede AN
[6107] idüp İN, NO1: itdi AN
[6108] eyledi İN, NO1: idicek AN
[6109] mülāhaẓada iken ṣabāḥ oldı. İN, NO1: çünkim mülāhaẓa eyledi. Ṣubḥ-ı ṣādıḳ olmış gördi. Lā-cerem bu iki vāḳı'ayı AN
[6110] vāḳı'aları İN, NO1 +
[6111] Pederi şöyle ta'bīr itdi İN, NO1: Ta'bīr-i vāḳı'ada şöyle buyurdı AN

ẓuhūr ider ki baḫt-ı sa‘dı ve sa‘ādet-i baḫtı iḳtiżāsıyla (10) ṣāḥib-i taḫt u tāc olur ve anuň tīġ-ı ‘ālemgīri leme‘ānından (11) eṭrāf-ı cihān żiyā bulur **[NO1 189a]** ve senüň neslüňden sekizinci batında (12) bir devletmend[6112] salṭanata vāṣıl olur **[AN 121b]** ve te’yīdāt-ı İlāhī ve tevfīḳāt-ı (13) nā-mütenāhī ile[6113] ‘arṣa-i rub‘-ı meskūn anuň[6114] taṣarrufunda olur.[6115] (14) Ammā çün ol ṣāḥib-i devlet senden birāderüň Ḳulḳan’a aḳrebdür (15) ve senden bir miḳdār dūrdur. Pes ḥālā münāsib oldur ki sen (16) ve evlāduň aňa müntesib olup anuň ḫıdmetinde olasın (17) ve anı serdār bilesin ve ser‘askerlik ḫıdmeti[6116] saňa ve evlāduňa[6117] mute‘ayyin ola **[İN 211a]** (1) ve serdār-ı ṯānī olasın ve andan tecāvüz itmeyesin ve biribirüňüzüň (2) ittifāḳından ḫurūc itmeyesiz. Zīrā sizüň ittifāḳ ve ittihādıňuz[6118] ile (3) bünyān-ı ṣāhī muḥkem ve bünyād-ı pādişāhī[6119] müstaḥkem olur. Ümerā ve[6120] sipāh (4) ve ra‘iyyet-i ma‘mūr ve cumhūr-ı a‘dā maḳhūr olur.” Bu niyyet üzerine (5) pederlerinüň hużūrında mu‘āhede idüp yemīnleşdiler ve ‘ahdnāmeler (6) yazup[6121] pederlerinüň mühriyle ḫatm eylediler[6122] ve ḫazīnelerinde ḥıfẓ eylediler (7) ve bu ḫ̆ābuň netīcesi ol oldı ki Ḳulḳan[6123] nebīresinden Duyun-ı (8) Buşdun (بوشدون) (?) nām mevżi‘de Anuseke (انوسكه) (?) nām zevcesinden (9) beş yüz ḳırḳ doḳuz[6124] ẕi’l-ḳa‘desinde Ḋoňuz yılına (10) muvāfıḳ bir peser tevellüd eyledi ki āṩār-ı ḳahr-ı İlāhī cebhesinde hüveydā (11) ve saṭvet-i[6125] şedāyid-i ġayr-ı nā-mütenāhī nāṣiyesinde peydā[6126] idi. (12) Aňa Timuçin nām[6127] **[NO1 189b]** virdiler. Çünkim on üç yaşına girdi, (13) pederi vefāt eyledi ve ol ṣaġīr olmaġın anı ḳavmi terk (14) idüp

[6112] ve ṣāḥib-i sa‘ādet müstemend AN +
[6113] günden mü’ebbed ve erkān-ı devlet her gün müşeyyed olup AN +
[6114] taḫt-ı AN +
[6115] ve kemend-i tesḫīri konkure-i çerḫ-i eṩīre irgürür. AN +
[6116] ve ser‘askerlik ḫıdmeti İN, NO1: ve sen daḫi ser‘asker olup AN
[6117] ol ḫıdmet AN +
[6118] ittiḥādıňuz İN, NO1: i‘tiḳādıňuz ve i‘timāduňuz ve biribirüňize istinādıňız AN
[6119] bünyān-ı ṣāhī muḥkem ve bünyād-ı pādişāhī İN, NO1: bünyād-ı pādişāhlıḳ muḥkem ve bünyān-ı ṣāhlıḳ AN
[6120] Ümerā ve İN, NO1: Ve emr-i AN
[6121] her biri üzerine ḫaṭṭın vaż‘ eyledi ve AN +
[6122] ḫatem eylediler İN, NO1: mühürleyüp AN
[6123] Ḫān AN +
[6124] senesinüň AN +
[6125] cephesinde hüveydā ve saṭvet-i İN, NO1: cebīninde peydā ve saṭevāt-ı AN
[6126] peydā İN, NO1: hüveydā AN
[6127] nām İN, NO1: diyü ad AN

Moġoldan bir ġayrıya[6128] muṭī‘ oldılar. Ol daḫi pederi (15) fevtinden[6129] ṣoňra[6130] çoḳ belālardan maṣūn ve maḥfūẓ oldı.

(16) **El-ḳıṣṣa:** Mekr-i a‘dādan nice zamān terk-i diyār idüp gezdi.[6131] (17) Ol eyyāmda ki Timuçin’üň ḫavātini ve aḳrabāsı[6132] anuň ḥayātından **[İN 211b]** (1) ümīd kesmişler idi. Bir kiçrek oġulcıġı var idi.[6133] Gelmezden (2) iki gün muḳaddem lisānına bu cārī oldı ki: “Babam bir ḳışraġa (3) binüp işte geldi.” didi.[6134] Ḫışımları anı rencīde idüp (4) ve[6135] niçün yaramızı tāze yaparsın.[6136] Ol ḫod helāk oldı dirlerdi.[6137]

(5) **El-ḳıṣṣa:** Ol iki günüň içinde Timuçin ol didügi[6138] (6) yönde süvār olmış çıḳageldi.[6139] Āḫirü’l-emr Ong[6140] Ḫān ki (7) Keray[6141] ḥākimi idi. Pederi ile sevişirler[6142] idi. Anuň yanına vardı (8) ve niçe düşmanların kārzār-ı meṣāfda zār[6143] itdi ve günden güne (9) devlet ü iḳbāli[6144] ẓuhūra başladı. Şöyle ki maḥsūd-ı aḳrān **[AN 122b]** oldı. (10) Ol cümleden Camuḳa nām kimesne ḫānuň oġlunı iġvā itdi ki (11)

[6128] -ya İN, NO1: kimesneye AN
[6129] fevtinden İN, NO1: -nüň vefātından AN
[6130] ḳaṭī AN +
[6131] **El-ḳıṣṣa:** Mekr-i a‘dādan nice zamān terk-i diyār idüp gezdi. İN, NO1: Ol cümleden biri *Benākitī Tārīḫi*’nde meẕkūrdur ki Timuçin birgün bir mühimme gider idi. Nā-gāh naẓarı bir ṭaşa uġradı ki kendü kendüden ḥareket ider. Kendüye eyitdi: “Lā-büdd bu seferde bir ‘aẓīm ḫaṭar vardur lākin çünki gitmek żarūrīdür, dönmege mecāl yoḳdur.” didi. Ol ḥāle muḳārin Manciyun (?) ḳavminüň pādişāhı ki ḳadīmden pederinüň ‘adūsı idi **[AN 122a]** duş olup anı girift idüp boġazına tomruḳ urup iki mu‘temede sipāriş eyledi. Timuçin furṣat bulup fırār itdi ve kendüyi ol ḥavālīde bir ṣu var idi aňa atup hemān burnınuň ucı ṭaşrada ḳaldı. Anuň ile nefes alur idi. Çünkim fırār itdügin duydılar, çoḳ kimesne anuň ardına düşüp ol ṣuyuň kenārına geldiler. Ser‘ān (?) nām kimesne Emīr Ḫūbān’uň (?) ceddidür. Cümlesinden evvel ṣuyuň kenārına gelüp gözi anuň gözine rāst geldi. Gizlice işāret itdi ki başuňı bir miḳdār daḫi ṣuya çek ve ol cemā‘ate eyitdi: “Ben bu maḳāmı yoḳladum siz ġayrı yerleri tefaḥḥuṣ idüň.” Bu ḥīle ile anları perākende eyledi ve anı ṣudan iḫrāc idüp ve boynından bendin giderüp anı kendü ḫānesine iletdi ve bir ‘arabaya yük yükletmiş idi anuň içinde pinhān eyledi. Müdde‘īler tamām tefaḥḥuṣ idüp izleyürek yine Ser‘ān’uň (?) evine gelüp ol ‘arabada olan yükden ġayrı yiri görmeyüp şişler ile yoḳladılar. Gāhi şişek ucı gövdesine irişür idi. Lākin ṣabr ider idi. Çünkim andan me’yūs oldılar ve kendü menzillerine gitdiler, Ser‘ān (?) bir a‘lā yunt Timuçin’e virüp ḫānesine irsāl eyledi ve AN
[6132] aḳrabāsı İN, NO1: ḫısmını ve ḳavmi AN
[6133] kendi AN +
[6134] didi. İN, NO1: irişdi.” Ve AN
[6135] idüp ve İN, NO1: iderler idi ki AN
[6136] yaparsın. İN, NO1: -lersin ve yüregimize daġ ursursın anı neye aňarsın AN
[6137] dirlerdi. İN, NO1: gitdi. AN
[6138] ol didügi İN, NO1: didügi gibi bir AN
[6139] çıḳageldi. İN, NO1. İrişdi. AN
[6140] Nüshalarda اورنك şeklinde geçmektedir. Ong Han (Tuğrul)
[6141] Kerayit.
[6142] sevişirler İN, NO1: mābeynlerinde muḥabbet var AN
[6143] ve yerlerin dār-ı ḳarār AN +
[6144] günāgūn AN +

Timuçin'i ḳatl ide[6145] oġlı daḫi birgün[6146] pederini tenhā bulup (12) didi ki[6147] "Timuçin Ḫān'uñ terbiyeti ile 'ālem[6148] ḳuvvet buldı. Kendi (13) Ḫānzāde'dür. Mebādā bir ġadr fikr eyleye ki anuñ def'i düşvār ola."[6149]

(14) **Mıṣra':**

Ki ejderhā olur gide gide ḥayye

Buña beñzer niçe **[NO1 190a]** kelimāt idüp (15) āḫir Ḫān Timuçin'i ḳatle rıżā virdi. İttifāḳ ümerā-yı cānīḳīden (16) biri çün ḫānesine geldi.[6150] Bu sözi ḫātūnına taḳrīr itdi.

Mıṣra':[6151]

mażmūnınca[6153] ol sırr şāyi'[6154] oldı. كلُّ سرٍّ جاوزَ الاثنينِ شاع[6152]

Ḥikmet: [İN 212a] (1) Her nesne ki zebāna gelür ziyāna gelür.

Beyt:

Zebāndan ādeme çoḳ ġam (2) irişür

Anuñ içün kim zebān şekl-i ziyāndur[6155]

Beyt:[6156]

چون نتوانی که راز خویش را پنهان کنی

پس چرا رنجی که آنرا دیگری افشا کند

(4) **Neşr:** İḳtiżā-yı[6157] ḳażā-yı İlāhī ḳuvvet-i ṭāli'den iki kiçirek oġlan[6158] ki (5) birine Yāşluḳ dirler idi. Süriden süd getürmişler idi. (6) Çadır ardından bu ḫaberi

---

[6145] Timuçin'i ḳatl ide İN, NO1: aña Cācrāb Şetkūn (?) dirler idi. Timuçin'i ḳatle taḥrīṣ eyledi. Ḫānuñ AN
[6146] birgün İN, NO1 +
[6147] didi ki İN, NO1 +
[6148] 'ālem İN, NO1: tamām AN
[6149] ve ḥayyiz imkāndan bīrūn ola. AN +
[6150] Bir münāsebet ile AN +
[6151] Mıṣra' İN, NO1 +
[6152] İki kişiyi aşan her sır yayılır.
[6153] mażmūnınca İN, NO1: muḳteżāsınca AN
[6154] şāyi' İN, NO1: ẓāhir AN
[6155] Beyitten sonra sadece AN nüshasında aşağıdaki bölüm yer almaktadır:
Nükte: Bir şaḫṣ bir ḥakīme su'āl itdi ki: "Sırr iẓhārına şāyeste ve lāyıḳ kimdür?" Ḥakīm cevāb virdi ki: "Saña sırruñı ḥıfẓ itmek lāzım iken sen anı ġayrılara söylemek idesin. Ol kimesneye anuñ ḥıfẓı vācib degül iken ḥıfẓına ne vechle ümid idersin."
[6156] Beyt İN: Naẓm AN: - NO1
Eğer kendi sırrını gizli tutamazsan
Başkası onu ifşa ettiğinde niye incinirsin?
[6157] İḳtiżā-yı İN, NO1: İttifāḳ AN
[6158] -cıḳlar AN +

işitdiler, ‘ale’l-fevr Timuçin’üñ ordusına (7) gelüp[6159] bu ḫaberi virdiler.[6160] Timuçin oġlı daḫi ki Suġıçın oġlı[6161] (8) Ḳaçulay nebīresinden idi ve Timuçin’üñ ‘ammisi oġlı idi. (9) Anuñla ittifāḳ idüp etbā‘ u eşyā‘ını alup gicenüñ (10) evvelinde ḫayme vü ḫargāhların anda terk idüp[6162] gitdiler. Çünkim (11) giceden bir miḳdār geçdi, ḫān tamām-ı ümerā ve nevbetçiler ile anlaruñ (12) yurtları kenārına geldiler. Ol mevżi‘e Fulaçın (فلاچين) (?) dirler idi. (13) Ḫıtāy vilāyetine ḳarīb idi. Ḫaymelere[6163] oḳ serpdiler. Aṣlā (14) ses gelmedi. Bildiler ki āgāh olup firār itmişler. Lā-cerem (15) ‘aḳeblerine düşüp bir ḍaġ dibinde irişdiler.[6164] Çün Timuçin (16) ve anuñ devleṯ̆āhları tīġdan ġayrı **[AN 123a]** destgīr bulmadılar **[NO1 190b]** ve siperden (17) mā‘adā gürīzgāh bilmediler,[6165] bi’ż-żarūrī fedāyī olup siper-i tehevvüri **[İN 212b]** (1) yüzlerine çekdiler ve sinān-ı cān-sitānı ve tīġ-ı ḫūn-feşānı[6166] (2) ellerine alup bir cenk itdiler ki mirrīḫ-i ḫançer-güẕār ḥayrān u şermsār oldı. (3) Ve Senggün ki ḫānuñ oġlı olup bu fesāda bā‘iṯ olmış idi. (4) Bir oḳ ḍarbıyla helāk oldı. [6167]﴿كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً﴾ (5) muḳteżāsınca Timuçin az ‘asker ile Ḫān’uñ[6168] ‘asker-i bī-şümārına (6) ġālib olup ḫān[6169] ḫānumānın terk idüp firār eyledi.[6170] (7) Timuçin bir def‘a daḫi[6171] ılġar idüp ḫān[6172] bi’l-külliye muttāṣıl (8) oldı ve ḫānuñ ism ü resmi ma‘dūm oldı. Çünkim def‘a-i (9) ṯāniyede bu feṯḥ-i ‘aẕīm[6173] el virdi, Timuçin’üñ ṣalābeti ṣadāsı (10) ve mehābeti āvāzesi ‘āleme meşhūr oldı. Ekṯer-i ḳabāyil-i Moġol[6174] (11) fermānına rām ve niçe serkeşler[6175] iṭā‘atde iḳdām ve ḫıdmet üzre (12) ḳıyām itdiler. Beş yüz ḍoḳsan senesinde Ḍoñuz yılına (13) muvāfıḳ Samān Kehre (سمان كهره) (?) nām mevżi‘de serīr-i salṭanata cülūs itdi.[6176]

[6159] gelüp iN, NO1: varup AN
[6160] virdiler. İN, NO1: aña i‘lām eyledi AN
[6161] oġlı daḫi ki Suġıçın oġlı İN, NO1: daḫi Suġıçın oġlı ki AN
[6162] çıḳup AN +
[6163] ḳarīb idi. Ḫaymelere İN, NO1: ḳarībdür ve ḫaymeye AN
[6164] irişdiler. İN, NO1: yetiştiler. AN
[6165] girīzgāh bilmediler. İN, NO1: ḳaçacaḳ mevżi‘ bulmadılar. AN
[6166] feşānı İN, NO1: āşāmı AN
[6167] “Allâh’ın izni (kararı ve kolaylaştırması) ile nice pek az bir fırka, birçok büyük topluluğa gâlip gelmiştir.” Bakara 2/249. ayetten nâkıs iktibas.
[6168] bu deñlü AN +
[6169] cümleden AN +
[6170] Ol ma‘rekeden ṣoñra AN +
[6171] ḫān üzerine AN +
[6172] ḫān İN, NO1 +
[6173] feṯḥ-i ‘aẕīm İN, NO1: ‘aẕīme feṯḥ AN
[6174] anuñ AN +
[6175] taḫt-ı AN +
[6176] itdi. İN, NO1: eyledi. AN

(14) **Temṣīl:** Eydürler ki andan ṣoňra altı yüz iki senesinüň recebinde (15) Pars yılına muvāfıḳ Mazuk Ḫān ki ḳavm-i Nayman pādişāhıdur, (16) Toḳbay Beg'i serdār itdi. Aňa daḫi ġālib olup[6177] cümle (17) ṣanādīd-i a'yān-ı[6178] Moġol[6179] iṭā'at itdiler[6180] ve ol meclisde **[İN 213a]** (1) Moġol ṭā'ifesinden fuḳarā şeklinde ve ṣūret-i tecrīdde **[NO1 191a]** (2) bir kimesne ḥāżır olup eyitdi:[6181] Ḫudā-yı büzürg baňa bu gice vāḳı'amda (3) ḫiṭāb idüp eyitdi ki: "Ekṣer-i rūy-ı zemīni Timuçin'e ve evlādına (4) virdüm. Şimden ṣoňra ben saňa Cengiz Ḫān nām virdüm ki (5) Cengiz Ḫān ṣāh-ı ṣāhān dimekdür."[6182]

Ve mine'l-'acāyib: *Ravżatü'ṣ-Ṣafā*'da (6) masṭūrdur ki çün Özbek Ḫān def'a-i ṯāniyede şikest olup (7) birḳaç mülāzımlarıyla[6183] kūh-ı beyābānda sergerdān gider idi ve eydürdi ki: (8) "Bu belālar cümle ol nekbet yüzlidendür ya'nī[6184] oġlı Senggün sebebiyledür."[6185] (9) Ol eṣnāda nā-gāh yolı Nayman Ḫān'uň vilāyetine uġradı. Çün (10) mābeynde küdürāt-ı sābıḳa var idi. Nayman ḳabīlesinden (11) 'asker çıḳup anuň yolın aldılar. 'Aẕīm cenk idüp āḫir anı (12) ḳatl eylediler ve başın ḫān önüne iletdiler. Ḫān eyitdi: "Diri (13) getürmek gerek idiňüz!" Ve ta'ẓīmen başı bir altun legen içine ḳodurdı. (14) İttifāḳ birgün ḫān ol başa istihzā ṭarīḳiyle ḫiṭāb idüp (15) eyitdi: "Niçeye dek ḫāmūş olursın? Bir nesne söyle ki[6186] mütenebbih olalum." (16) Ol baş üç kerre dilin çıḳarup yine gizledi.[6187] Ümerā ve a'yān (17) anı fāl-ı bed ṭutdılar. Dediler ki: "'An

---

[6177] Beg'i serdār itdi. Aňa daḫi ġālib olup İN, NO1: Beg ki ḳavm-i Tengri İbt'i (?) ġālib-i serdār idüp ve gelüp anlara ġālib oldı. AN
[6178] a'yān-ı İN, AN +
[6179] aňa AN +
[6180] itdiler İN, NO1: idüp ve cümlesi bendeligin iḫtiyār eylediler AN
[6181] olup eyitdi: İN, NO1: idi: AN
[6182] Aşağıdaki bölüm sadece AN nüshasında yer almaktadır:
Temṣīl: Eydürler ki çün Erdeşir Bābek Erduvān üzerine ḫurūc itdi ki āḫir mülūk-i ṭavāyifdür. Maḥżā te'yīd-i İlāhī ile her gün bir yeňi feṭḥ ü ẓafer ve nuṣret-i bī-żarar ẓāhir olur idi. Lā-cerem mertebe mertebe vilāyet-i Āẕerbāycān ve Fārs ve Kirmān Ḫayyiz taṣarrufuna dāḫil oldı ve ol eṭrāfuň ḫükkāmını tīġ-ı bī-dirīġına ṭa'me itdi. **[AN 123b]** Āḫir Erduvān'a ḳaṣd idüp anı Rey şehrinüň ẓāhirinde muḥārebeden ṣoňra ḳatl eyledi. Bu feṭḥ-i ṯāniden ṣoňra cümle fütūḥātınuň ṭırāzı idi. Ol pādişāha ṣāḥib-ḳırān laḳab itdiler.
[6183] mülāzımlarından İN, NO1: kimesne ile AN
[6184] yüzlidendür ya'nī İN, NO1 +
[6185] Ġaraż bu idi ki anuň ḫabāṯeti ḥaḳīḳat ḫıyānetdür ki bu deňlü belālara mübtelā olmaġa bā'iṯ oldı." ve AN +
[6186] andan AN +
[6187] Ol meclisde ḥāżır olan AN +

ḳarīb bizüm ḫānımānımıza daḫi ziyān gelür. **[İN 213b]** (1) Hem eyle[6188] oldı.[6189]

Ve min me'āṣiri'l-şecā'at: Mervīdür ki Ulaḳ Noyan nām (2) kimesne Benāki'nüñ[6190] ba'żı mühimmātın gördükden ṣoñra[6191] **[NO1 191b]** Moġol ṭā'ifesinden (3) mu'āvenete gelen kimesneler ile Ḫocend cānibine gitdi. Timur Melik nām (4) kimesne Muḥammed Ḫ̌ārzemşāh ṭarafından anda ḥākim idi ve ġāyetde (5) dilīr ve şecā'atde bī-naẓīr[6192] idi. Ḫocend'de bir yer var idi ki[6193] (6) iki şaḳḳ olur idi. Ortasında bir ḳal'a var idi. Biñ kimesne (7) ile ol ḥiṣāra girdiler. Moġollar anı muḥāṣara idüp niçe fersenk (8) yerden **[AN 124b]** ṭaşlar atarlar idi ve ṣuya ṭaşlar dökerler idi. (9) Tamām-ı ḳal'a ḫalḳına mużāyaḳa virdiler. Timur Melik daḫi ıżṭırāba (10) düşüp esbāb u[6194] eşḳālin ḳal'a eṭrāfında olan gemilere (11) ḳoyup etbā'ıyla revāne oldı. Moġolān āgāh[6195] olıcaḳ ṣuyuñ (12) eṭrāfından ḥarekete gelüp tīr-bārān atmaga başladılar. Timur (13) her ne cānibden tażyīḳ itdiler ise[6196] gemisin ol cānibe (14) sürüp anları def' iderdi. 'Aẓīm merdānelikler itdi. (15) Çünkim Benākit[6197] ḥavālīsine geldi, Moġollar anda ṣu

---

[6188] vāḳı' AN +

[6189] Aşağıdaki bölümler sadece AN nüshasında yer almaktadır:

Ve min rü'yā eş-ṣadıḳa: Ṣāḥibü'l-Ṭabaḳāt eydür: "Ḫ̌āce Aḥmed Vaḥşi ki ṣādıḳu'l-ḳavl bir tācir idi. Ben andan işitdüm ki eydür: "Cengiz Ḫān Ḫıṭāy vilāyetini tesḫīr itdügi ḥīnde bir gice vāḳı'asında gördi ki bir uzun büyük destār başına ṣarar. Ṣabāḥ bu vāḳı'anuñ ta'bīrini bir tācir müslimān ki evlād-ı 'Arab'dan idi su'āl itdi. Ol 'Arab eyitdi: [6189] العمائم تيجان العرب حضرت پيغمبر صلّى الله عليه و سلّم عامَه اعمام ve etbā'ına 'imāme ṣarmışdur. Pes vāḳı'a delālet ider ki: Sen bilād-ı İslāmiyye'yi daḫi musaḫḫar idersin hem eyle oldı."

Ve minhā: Eydür hem Cengiz Ḫān ibtidā'i emrinde bir vāḳı'a gördi ki elleri ġāyet uzun olmış biri maşrıḳda ve biri maġribe **[AN 124a]** irişmiş ve iki elinde birer ḳılıç var. Ṣabāḥ bu vāḳı'ayı māderine didi. Ol daḫi böyle ta'bīr itdi ki: "Sen bilād-ı şarḳa ve ġarbe mālik olursın ve ahāli-i bilāduñ ekşerinüñ ḳanın dökersin."

Ve mine'l-ġarāib: Çünki bilād-ı 'Acem'e yürüyüş itdi. Mürḫān yayan inmiş idi ve Sulṭān Muḥammed Ḫ̌ārzemşāh aḥvālinden ol ḳażiyyeye işāret olunmış idi. Cengiz Ḫān daḫi altı yüz beş senesinüñ şuhūrında Ṭavışḳan yılına muvāfıḳ 'asker cem'ine işāret eyledi. Az zamānda sekiz kerre yüz biñ 'asker-i Moġol mışdāḳ ẓulūm ve cehūllardur. Cem' olup ve üç yüz biñ miḳdār at Moġol 'askerinüñ atından ziyāde kendi atlarından 'askere tevzī' eyledi ve emr itdi ki: "Her Moġol üç ḳoyun başdırma ide ve birer çölmek demirden bilesince ala ve birer meşk ṣu içün getüreler." Zīrā ki kendü ordusından Otrār nām mevżi'e üç aylıḳ yol çöl ve beriyye idi. "Bu mesāfeyi bu deñlü azıḳ ile ḳaṭ' itmek gerek." didi ve "Bāḳī evḳātde ḳımız ve şarāb düzmek gerek." Çün Otrār'a irişdi kendinüñ mevlididür. Kendinüñ oġulları Çaġatay ve Ogeday Uyġur pādişāhı idi. Ḳut (?) nām kimesne ittifāḳıyla yüz biñ 'askeriyle oranuñ muḥāṣarasına ḳodı ve büyük çocını Ḫocend'e irsāl itdi ve Ulaḳ (?) nām kimesneyi belā-yı (18) nāgehān gibi elli biñ kimesne ile Kembālet (?) cānibine müteveccih eyledi.

[6190] Benāki'nüñ İN, NO1: Bālet'üñ AN

[6191] 'askerleriyle ve daḫi AN +

[6192] kimesne AN +

[6193] ṣu AN +

[6194] ıżṭırāba düşüp esbāb u İN, NO1: tamām-ı ıżṭırāba düşdi. İḥmāl vü AN

[6195] āgāh İN, NO1: ḫaberdār AN

[6196] her ne cānibden tażyīḳ itdiler ise İN, NO1: Melik her ḳanḳı ṭarafa gitse Moġollar hücūm idüp tażyīḳ itseler kendi AN

[6197] Benāket İN: - NO1: Kembālet AN (?)

üzerine (16) zencīr çekmişler idi tā kim gemileri geçmesün diyü. Gemide olanlar[6198] (17) serāsime oldılar. Timur bir ḍarbda teber ile[6199] zencīri iki pāre eyledi.[6200] **[İN 214a]** (1) Gemiler geçüp gitdi. Çün bu ḫaber Çoçin'e irişdi, 'aẕīm 'asker (2) ṣuyuň eṭrāfına irsāl eyledi.[6201] Timur anı[6202] görüp gemiden (3) ṭaşra oldı ve cevelāna başladı. 'Asker[6203] ardına düşüp ḳıtāle (4) mübāşeret eylediler.[6204] Āḫirü'l-emr ekṣer-i rüfeḳāsın ḳatl idüp bāḳīsin (5) mecrūḥ eylediler ve kendü tenhā ḳalup yaraġından[6205] bir yay ve üç (6) oḳ ḳaldı.[6206] Ḥattā **[NO1 192a]** biri demrensiz[6207] idi. Üç Moġol anuň ardına (7) düşdi. Ol demrensiz oḳ ile birinüň gözine urup (8) ṭarfetü'l-'aynda a'mā eyledi ve ol ikisine eyitdi: "Benüm ḍarb-ı destimi[6208] (9) gördiňüz. Aňa göre[6209] iki oḳum vardur. Lākin ḫayf iderüm ki anları (10) size żāyi' idem. Dönüň[6210] beni terk idüň, selāmet üzre oluň." (11) didi.[6211] Āḫir ol Moġollar[6212] dönüp gitdiler.[6213]

Eyżan: *Ferec Ba'de'ş-Şidde* (12) ṣāḥibi eydür ki: "Ebū 'Alī Kürd ki bahādırlaruň biridür, ol ḥikāyet (13) ider ki: 'Bir def'a[6214] yetmiş civān pehlüvān ile yol urmaḳ heves (14) itdük. Bir aẕīm ḳāfile Ḫorāsān'dan Hicāz'a sefer iderler idi.[6215] (15) Baṣdıḳ, içlerinde Şāş'dan[6216] Māverāü'n-nehr'üň bilādından bir (16) şaḫṣ var idi. On iki deve yüki envā'ından ḳıymeti ḳumāşları (17) var idi. Anı ve yüklerini ḳāfileden ṭaşra eyledük.[6217] Ḳaṣd eyledük ki **[İN 214b]** (1) anı boġazından baġlayup ol arada ḳoyup

---

[6198] -i geçmesün diyü gemide olanlar İN, NO1: geçmeye. Zencīr ġāyet muḥkem idi. Gemilerde olanlar zencīr gördükde AN
[6199] bir ḍarbda teber ile İN, NO1: Melik ilerü gelüp teber ile bir ḍarbda ol AN
[6200] eyledi. İN, NO1: idüp AN
[6201] eyledi. İN, NO1: itdi. AN
[6202] anı İN, NO1: Melik ol 'askeri AN
[6203] daḫi AN +
[6204] ḳıtāle mübāşeret eylediler. İN, NO1: cevelāna başladılar. Ol cihān pehlüvānı dilāverlik idüp kendi esbābın ve mute'allikātın ḥıfẓ u ḥırāset itdi. AN
[6205] nesne ḳalmadı. AN +
[6206] ḳaldı. İN, NO1: -dan ġayrı AN
[6207] demrensiz İN, NO1: -sinüň demreni yoġ AN
[6208] gördüňüz AN +
[6209] Aňa göre İN, NO1: İkiňüze AN
[6210] Dönüň İN, NO1: Gelüň AN
[6211] didi. İN, NO1 +
[6212] Moġollar İN, NO1: ik Moġol AN
[6213] Aşağıdaki bölüm sadece AN nüshasında yer almaktadır:
Temṡīl: Cenklerüň birinde Cengiz Ḫān ḳavminüň eline Yuna Beg'üň birāderzādesi girdi. Tengürat ḳavminüň ḥākimi idi ve tīr-endāzlık 'ilminde bir mertebede idi ki imtiḥān itdiler. Ol ferzāne-i yegāne bir oḳ atdı. İkinci oḳı nişānuň ortasına urdı [AN 125a] ve iki yardı ve قس على هذا
[6214] ben AN +
[6215] anları AN +
[6216] Şāş'dan İN, NO1: Şān'dan AN
[6217] eyledük. İN, NO1: bir yere iḫrāç itdük. AN

gidevüz. Tācir[6218] zebān-ı (2) niyāz açup eyitdi: ‘Benüm ḳanımdan ne ḥāṣıl olur? Mālım aldıňuz (3) cümle size ḥelāl olsun. Hemān benüm atumı iḥsān eyleň, (4) binüp gideyin, bu sene[6219] ḥacc idüp size daḫi ḫayr[6220] du‘ā ideyin.’ (5) didi.[6221] Ben ve iş görmiş civānlardan biri bu sözi ḳabūl (6) itmedük.[6222] Ammā ġayrılar[6223] teraḥḥum idüp atını teslīm itdiler. Girü eyitdi: (7) ‘Çün[6224] bu ḳadar mekremeti itdüňüz, oḳumı ve yayumı daḫi[6225] virüň, tā kim[6226] anuňla (8) vaḥşī cānavarlardan ḳorunam.’[6227] Ve’l-ḥāṣıl tīr ü **[NO1 192b]** kemānın daḫi[6228] virdiler. (9) Çünkim bir oḳ atımı gitdi, atın döndürüp[6229] eyitdi: ‘Ey civānlar! (10) El-ḥaḳ benüm ẕimmetimde ḥaḳḳıňuz var.[6230] Ḥālā size naṣīḥatüm oldur ki eger ḳabūl iderseňüz (11) ḫayr-ı maḥżdur, diňlemezseňüz[6231] żarar görürsüz.’ Eyitdiler ki:[6232] ‘Söyle ne dersin?’ (12) Eyitdi: ‘Benüm[6233] esbābumdan el çeküň[6234] ve illā cümleňüz helāk olursuz.’[6235] (13) Ol sözden bize gülmek ‘ārıż oldı.[6236] Eyitdük: ‘Senüň (14) bu bī-ma‘nā sözüňle[6237] bu mālı terk itmezüz, elüňden geleni dirīġ itme.’ (15) Pes aňa ġażab ‘ārıż oldı.[6238] Beş oḳ çıḳarup[6239] üzerimize (16) ḥamle itdi ve beş dilīri helāk idüp ve eṭrāfımızda cevelān eyledi. (17) Tā otuz kimesne helāk itdi.[6240] Aňa oḳ atsaḳ irişmez idi ve anuň **[İN 215a]** (1) oḳı[6241] aṣlā ḫaṭā itmez idi. Gördük ki[6242] oḳları daḫi çoḳdur, bi’ż-żarūrī (2) esbābın virdük ve[6243] terk idüp gitdük. Çün[6244]

[6218] Tācir İN, NO1: Ol şaḫṣ AN
[6219] bu sene İN: bu sene daḫi NO1: ve bu yıl AN
[6220] ḫayr İN, NO1 +
[6221] didi. İN, NO1 +
[6222] itmedük. İN, NO1: itmegi revā görmedük. AN
[6223] ḫāline AN +
[6224] Çün İN, NO1: Çünki AN
[6225] baňa AN +
[6226] Tā kim İN, NO1 +
[6227] -dan ḳorunam.’ İN, NO1: -ı def‘ ideyim.’ AN
[6228] aňa AN +
[6229] atın döndürüp İN, NO1: atınuň başın bizden yaňa idüp AN
[6230] ḥaḳḳıňuz var. İN, NO1: minnetiňüz var. Ṭarīḳ-i iḥsān ile beni şermende eyledüňüz. AN
[6231] diňlemezseňüz İN, NO1: ḳabūl itmezseňüz AN
[6232] eyitdiler ki: İN, NO1: Biz eyitdük AN
[6233] cihāt ü AN +
[6234] ve cānıňuz selāmetle iletüň AN +
[6235] ġāfil olmaň.’ AN +
[6236] Biz AN +
[6237] bī-ma‘nā sözüňle İN, NO1: herze kelāmuňla AN
[6238] oldı. İN, NO1: olup AN
[6239] çıḳarup İN, NO1: çıḳardı ve AN
[6240] Biz AN +
[6241] oḳı İN, NO1: atduġı oḳlar AN
[6242] üzerinde AN +
[6243] esbābın virdük ve İN, NO1: anuň esbābların AN
[6244] Çün İN, NO1: ve AN

esbābınuň (3) ortasına **[AN 125b]** geldi,[6245] bir ṭutam oḳ daḫi çıḳardı ve bizüm esliḥa ve esbābımuza (4) ṭama‘ idüp[6246] ḫ˘āh u nā-ḫ˘āh cümle esbābımuzı bıraḳdırup biň (5) belāyla elinden cānımuzı ḫalāṣ itdük.

El-ḳıṣṣa: Çün[6247] Timur Melik (6) Moġollaruň elinden ḫalāṣ oldı, Ḫ˘ārezm’e varup sulṭānuň (7) mülāzemetine ‘azīmet eyledi.[6248] Āḫir ehl-i taṣavvuf kisvetine girüp (8) Şām’a vardı, niçe müddet anda sākin oldı.[6249,6250]

Birḳaç yıldan ṣoňra (9) Moġollar’uň ḥareketi ḳalīl[6251] ve ḥubb-ı vaṭan aňa ġālib olup Māverāü’n-nehr (10) cānibine[6252] teveccüh **[NO1 193a]** eyledi. Ḫocend’e vāṣıl olıcaḳ oġlını gördi. Kendinüň (11) memālikine mutaṣarrıf olmış kendüyi[6253] bildürdi. Ol eyitdi: “Ben[6254] (12) pederüm zamānında meme emerdüm, bilmem.” didi ammā ġulāmların iḫżār idüp (13) ‘alāmetlerin görüp bildiler. Oġlı daḫi ḫoş-ḥāl oldı.

Temṯīl: (14) ‘Amr bin Mes‘ūd’dan menḳūldür ki: Me’mūn zamānında Vāsıṭ’dan Baġdād’a (15) giderdüm[6255] ve hevā ġāyet ıssı idi. Bir pīr-i ża‘īf şaṭṭ kenārında (16) feryād idüp bī-ṭāḳatliḳ gösterdi ve gemiye binmek ṭaleb (17) eyledi.[6256] Gemiye getürdük ve anuň aḥvālinden su’āl itdük.[6257] Ol **[İN 215b]** (1) Pīr eyitdi:[6258] “Ben Baġdād’danım, ṣayrefīliḳ iderdüm. Nā-gāh bir kenīzeke mübtelā (2) oldum. Anı beş yüz altuna ṣatun aldum ve cümle nem var ise (3) bī-iḫtiyār anuň yolına ṣarf eyledüm, ġāyet faḳīr oldum. Birgün (4) ḍoġurmaḳ maḥallinde benden ḥelvā ṭaleb eyledi. Ṭaşra çıḳdum,[6259] (5) her çend cidd ü cehd itdüm, müyesser olmadı.[6260] Ḫacāletden eve

---

[6245] geldi. İN, NO1: gelüp AN
[6246] bizüm esliḥa ve esbābımıza ṭama‘ idüp İN: bizüm esliḥamıza ṭama‘ … : hemīn AN
[6247] Çün İN, NO1: Çünkim AN
[6248] eyledi. İN, NO1: itdi. AN
[6249] Şām’a vardı niçe müddet anda sākin oldı. İN, NO1: Şām-ı şerīfde niçe müddet sākin oldı. AN
[6250] Şiir sadece AN nüshasında yer almaktadır:
Beyt Li-mü’ellifihi
Şerer-i şerr-i cihāndan diler iseň ārām
Cānib-i Şām’a sefer ḳıl ‘aleyküm bi’ş-Şām
[6251] Birḳaç yıldan ṣoňra Moġollar’uň ḥareketi ḳalīl İN, NO1: Çünkim bir niçe yıl geçdi ve Moġollaruň ḥarekātı ḳalīl oldı. AN
[6252] cānibine İN, NO1: ṣuyına AN
[6253] kendüyi İN,NO1: ve kendüni AN
[6254] Ben İN, NO1: benüm AN
[6255] giderdüm İN, NO1: giderüm AN
[6256] ol pīri AN +
[6257] itdük. İN, NO1: eyledük. AN
[6258] eyitdi: İN, NO1: şöyle taḳrīr itdi ki: AN
[6259] çıḳdum İN, NO1: gitdüm AN
[6260] Ġāyet AN +

varmaġa (6) ḳādir olmadum. Ḫorāsān'a gider bir ḳāfileye uydum ve anda bir āşinādan[6261] (7) bir miḳdār nesne ḳarż alup ticāret itdüm. Tā yigirmi (8) biň altun ḥāṣıl idüp ol meblaġla[6262] ḳumāş alup (9) Ḫorāsān'a[6263] Baġdād'a teveccüh eyledüm. Bu eyyāmda Fārs ile (10) Ahvāz mābeyninde ḳuṭṭā'ü'ṭ-ṭarīḳ ḳāfilemizi urup cümle (11) māmelekümi aldılar. Benüm ḥālüm budur." didi. Ol pīrüň ḫātırın tesellī (12) idüp[6264] bir miḳdār ri'āyet eyledüm. Baġdād'a geldük, **[NO1 193b]** birḳaç günden (13) ṣoňra ol pīri gördüm. Tamām zīb ü **[AN 126a]** zīnet ile bir ḳapuda (14) oturur. Baňa ḥayret gelüp[6265] ḥaḳīḳat-i ḥālinden su'āl itdüm. (15) Eyitdi: "Çün ḫānem ḳapusına geldüm, gördüm ki ḫānemi bülend ve 'aẓīm (16) sarāy itmişler ve ḳapuda bevvāblar ve ḫādimler ḋururlar.[6266] Aňa ḳarīb bir (17) baḳḳāl dükkānı vardı. Aňa[6267] su'āl itdüm ki bu ḫāne kimüňdür?"[6268] Baḳḳāl eyitdi: **[İN 216a]** (1) "Me'mūn oġlınuň ḋāyesinüňdür."[6269] Eyitdüm: "Aṣıl ḫāne ṣāḥibi kimdür?" (2) Eyitdi: "Anı bilmezem lākin pederüm dir idi[6270] ki: 'Bunuň ṣāḥibi bir ṣarrāf idi,[6271] (3) faḳr evcinden[6272] başın alup gitdi ve nāpeydā oldı.'[6273] Ḫātūnunı (4) Me'mūn oġlına dāyeliġe aldılar ve oġlı ḫalīfenüň[6274] rıżāen (5) ḳarındaşıdur ve ḫazīne-i beytü'l-māl[6275] elindedür."[6276] İçerü girdüm[6277] (6) gördüm. Nihāyet ḥüsn ü cemālde ve ġāyet cāh u celālde ṣadr-ı (7) meclisde oṭurmış ve mülāzımlar ve ġulāmlar kemer-beste ḫıdmetinde[6278] (8) ḋurmışlar. Selām virdüm ve bir köşede ḋurdum. Meclis ḫalvet (9) oldı. Ol yigit baňa ṣordı[6279] ki: "Sen kimsin ve murāduň nedür?" Ben eyitdüm: (10) "Senüň pederüňüm." Çün bu sözi[6280] işitdi, beňzi

[6261] āşinādan İN, NO1: üstāddan AN
[6262] ol meblaġla İN, NO1: ve nice AN
[6263] Ḫorāsān'a İN, NO1 +
[6264] idüp İN, NO1: itdüm ve AN
[6265] anuň AN +
[6266] ḋururlar. İN, NO1: oṭururlar. AN
[6267] Aňa İN, NO1: Anuň ḥaḳīḳatinden AN
[6268] ḫāne kimüňdür?" İN, NO1: ḫānenüň ṣāḥibi kimdür?" AN
[6269] Ben AN +
[6270] dir idi İN, NO1: didi AN
[6271] ṣarrāf idi İN, NO1: ṣarrāfdur AN
[6272] faḳr-evcinden İN, NO1: faḳrından AN
[6273] Bir niçe yıldur ki ḫaberi munḳaṭı' oldı. AN +
[6274] ve oġlı ḫalīfenüň İN, NO1: Ḥālā ḫalīfenüň baş ḫıdmetkārıdur ve oġlı daḫi ḫalīfe oġlınuň AN
[6275] anuň AN +
[6276] Andan ṣoňra AN +
[6277] bir oġlan AN +
[6278] kemer-beste ḫıdmetinde İN: kemer-i zerrīn-beste ḫıdmetinde NO1: -ı bī-ḥad ḫıdmetinde kemer-beste AN
[6279] yigit baňa ṣordı İN, NO1: baňa su'āl itdi AN
[6280] Çün bu sözi İN, NO1: Çünki bu kelāmı benden AN

müteġayyir oldı. (11) ‘Ale’l-fevr içerü girüp vālidesine i‘lām eyledi. Ol daḫi (12) bir perde ardına gelüp[6281] baña naẓar idüp bildi ve beni içeri da‘vet (13) idüp ṣarmaşdı ve hāy hāy eġledi.[6282]

Naẓm:[6283]

چو خوش باشد که بعد از انتظاری

بامیدی رسد امَید واری

[6284]**Ve min bedāyi‘i’l-veḳāyi‘: [NO1 194a]** (16) Getürmişlerdür ki **[AN 127a]** Cengiz Ḫān belā-yı nāgehānī gibi Buḫārā ṣuyına vardı. (17) Altı yüz on yedi senesinüň şuhūrında[6285] Buḫārā’yı muḥāṣara **[İN 216b]** (1) eyledi. Bir niçe günden ṣoňra ekābir ve a‘yān ṭaylesānların boyunlarına (2) idüp gelüp ‘öẕr itdiler ve şehrüň ḳapuların açdılar ve ḫān (3) şehri seyr itmege bindi. Naẓarı cāmi‘e duş oldı. Eyitdi: (4) “Bu sulṭān ḫānesi midür?” Eyitdiler: “Ḫāne-i Sübḥān-ı[6286] Yezdān’dur.” Pes (5) atından inüp içeri girdi ve minber pāyesinde oturdı. Leşkerine (6) eyitdi: “Ṣaḥrāda ‘alef yoḳdur, atlarıňuzı

[6281] ardına gelüp İN, NO1: ardından AN
[6282] eġledi. İN, NO1: eyledi. AN
[6283] Naẓm İN, NO1: Beyt AN
Ne hoştur ki uzun bir bekleyişten sonra
Ümidi olan muradına ulaşsın
[6284] Aşağıdaki bölüm bu başlıktan önce sadece AN nüshasında yer almaktadır:
El-ḳıṣṣa: Timur Melik virdügi emānetleri ve esbāb ü emlākı ṭama‘ından inkār idüp “Bu kimesne o degüldür.” didiler. Aňa bināen ḳaan ordısına varmaḳ lāzım oldı. Eṣnā-yı rāhda Ḳudḳan (?) oġlan nām kimesne anı bildi, ṭutup[6284] baġladı. Ḳal‘a-ı Ḫocend ḥikāyetin andan su’āl eyledi. Söz arasında ol gözi çıḳan Moġol’uň ḥikāyeti ortaya geldi. Nā-gāh ol kimesne anda ḥāżır idi. Andan su’āller idüp ol dilāver daḫi **[AN 126b]** tehevvür yüzünden cevāb virür idi. Ḳudḳan’uň (?) ‘ırḳ-ı ḥamiyyeti ḥareket idüp bir oḳ ile anı helāk itdi.
Getürmişlerdür, Moġolān devleti zamānında Türkān ki (?)Atabeg ‘Alāü’d-devle-i Berdī’nüň hemşīresi idi ve Atabeg Sa‘d bin Ebūbekr Salġur dīnüň ḫalīfesi idi. Ḥüsn ü melāḥatde ve sabāḥat ü leṭāfetde yegāne-i zamān ve nādire-i devrān idi. Eri vefāt itdükden ṣoňra oġlı Muḥammed’i bilād-ı Ṣīrāz’da pādişāhlıḳ ismiyle müsemmā itdiler. Lākin ḥükm ü ḥükūmet anuň idi. Melike-i Ṣīrāz oldı ve çün oġlı vefāt eyledi, Muḥammed Ṣāh bin Zengī taḫta cülūs eyledi. Çünkim andan ḫarekāt nā-ma‘ḳūl ẓāhir oldı, melike-i mezbūre anı ṭutup ḥabs eyledi ve Selçuḳ Ṣāh anı ol zamānda bir gice sarāyına da‘vet idüp bī-taḳrīb ḳatl eyledi. Anuňla daḫi iktifā itmeyüp oġlı Beg ve Ḳutluḳ Bikçi (?) Hülāgū’nuň aḳrabāsından idiler. Anları daḫi helāk eyledi. Lā-cerem İlḫānī’nüň ḥükmi böyle oldı ki Āl-i Tāc-ı Tūrān ve Yezd’üň ‘askeri ve Iṣfahān’uň sipāhīsi Atabeg-i Selçuḳī’nüň istīṣāline teveccüh eyledi. Bu yanadan dönüp deryā-yı ‘Ummān’uň sevāḥiline gitdi. Leşker-i Moġol Kārzden’de (?) aňa vāṣıl oldılar. Bi’ż-żarūrī anda bir cāmi‘e teḥaṣṣun itdi. Mingli Beg nām ki Selçuḳī Ṣāh’uň ümerāsından idi ve şecā‘atde engüşt-nümā-yı ‘ālem idi. Gördi ki Kārḥad’den (?) geçdi nuḳūd-ı cevāhirden getürebildügi ḳadar nesneyi aldı. Oġlıyla ve etbā‘ıyla ki dilāverler idi çıḳup kendüyi Moġol ‘askerine urdı ve çıḳup gitdi. Ammā Atabeg ‘Alāü’d-devle anuň ardına düşüp yaḳlaşıcaḳ Mingli eyitdi: “Dön git ki bunuň gibi günde erenler āsānlıḳ ile ṭutulmaz.” Ammā Atabeg mülāzımlarınuň keṣretine maġrūr olup dönmedi. Cenge başladılar, Mingli Beg bir oḳ ile anı ḳatl idüp ṣıḥḥat ü selāmet ile ḫalāṣ olup Mıṣr cānibine müteveccih oldı ve anda i‘zāz ü ikrām buldı.
[6285] Yılan yılına muvāfiḳ AN +
[6286] Sübḥān-ı İN, NO1 +

ḋoyuruň.” Bi-ḥasebi’l-emr[6287] (7) meşāḥif ṣandūḳların boşaldup arpa ḋoldurdılar ve atların (8) getürüp ekābir-i ‘ulemā yularların ṭutarlar idi ve ṣoḥbet-i şarāb (9) mun‘aḳid olup āyīn-i Moġol’ı ḳıyām itdi ve kelimāt-ı hümāyūn-ı İlāhī (10) yerine naġamāt-ı nā-mevzūn ẓuhūra geldi. [6288]﴿اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾

[6289]**Ve mine’l-bedāyi‘:** (11) Eydürler ki Cengiz Ḫān uzun boylu, ḳavī heykel ve ṣaḳalı uzun (12) ve kedi gözlü kimesne idi. ‘Aḳl u kiyāseti ve żabt ü siyāseti (13) meşhūrdur. Anasından ḋoġduġı vaḳt iki avucı ḳanla ḋolu idi (14) ve mekr ü istidrācı ẓāhir idi ve gāhī ‘aḳlından ġā’ib olup (15) ol ḥīnde diline ba‘żı nesne cārī olur idi. Ḥāżır olanlar anı (16) yazup mühürlerler idi. Kendüye geldükde ‘arż iderler idi. Ekşeri didügi (17) gibi olurdı. Ba‘żılar eydür: **[NO1 194b]** “Şeyāṭīn ile müvāneseti olup[6290] **[İN 217a]** (1) ba‘żı aḫbārı iḫbār iderler idi ve ṭurrāḳ ‘ilmini bilür idi. (2) Meşelā[6291] ṭarāḳı küle başup naẓar eyler idi ve aňa göre ḥükm ider[6292] idi. (3) Şöyle ki Sulṭān Celālü’d-dīn-i dilīri[6293] ṣıdıḳdan ṣoňra Hind cānibine (4) teveccüh murād eyledi. Zīrā anuň ṣadmesin görmemiş hemān Hind (5) ḳalmış idi[6294] ve ol diyārdan Lektüti ve Kamirde (لكتوتى و كامرده) (?) yolıyla Çīn ve Ḫıṭāy’a (6) rücū‘ fikrin eyler idi.[6295] Lākin her çend ki ṭarāḳ

[6287] eczā ve AN +

[6288] “Şüphesiz biz Allâh’a ait (kul ve köleler)iz ve kesinlikle biz ancak O’na dönücü kimseleriz!” derler. Bakara 2/156. ayetten nâkıs iktibas.

[6289] Aşağıdaki bölüm bu kısımdan önce sadece AN nüshasında yer almaktadır:
Ve min me’āşiri’l-mehābet: Mervīdür ki saṭvet ü ṣalābet Cengiz Ḫān bir mertebede idi. Evlād ü aḳrabāsından bir kimesnenüň ḳudreti yoḳ idi ki bir ḳıl ucı ḳadar emrinden tecāvüz ideler. Bunuň mıṣdāḳı Çaġatay’uň bir oġlı vardı ki ḥüsn-i ṣūret ve leṭāfet-i hey’et ve kemāl-i ẓarāfetde bī-naẓīr idi. Ḫān anı cemī‘-i evlādından ziyāde sever idi ve anı kendüden dūr itmez idi. Nāmına Tabkan dirler idi. İttifāḳ altı yüz on sekiz senesinde Bamyane ḳal‘asında ol civān-ı bī-naẓīre bir oḳ doḳunup helāk oldı. Ḫān ġāyet müte’ellim olup ol ḳal‘anuň tesḫīrine iḳdām idüp anda olan ne ḳadar ẕīrūḥ var ise cümlesine ḳatl-i ‘ām emr itdi. Kedi ve kilāb her ne var ise cümlesin ḳatl itdiler. Cengiz Ḫān emr itdi ki bu ḫaberi bu civānuň pederi Çaġatay’a i‘lām itmeye. Ol zamānda Çaġatay ve Ogeday Ḫ̆ārezm’üň eṭrāfları tesḫīrine fermān olunmışlar idi. Cümle ḫıdmeti edā idüp rücū‘ itdüklerinde pederlerinüň meclisine gelicek ol meclisde bunlara ‘itāb **[AN 127b]** idüp “Sizüň ne ḫaddiňüzdür emre muḫālif ḥükm idesiz.” diyü niçe dürüşt sözler söyledi. Az ḳaldı ki bu kelāmuň heybetinden vücūdları maḥv ola. Çaġatay iki dizi üzerine ḋurup edeb ile oturup eyitdi: “Bizüm gibi ḳullaruň ne zehresi vardur ki emriňüze muḫālefet ide.” Ḫān eyitdi: “Eger ḋoġrı söyler iseň oġluň Tabkan helāk oldı. Olmaya ki ıżṭırāb idesin ve aġlayasın.” Çaġatay bu ḫaberüň istimā‘ından az ḳaldı ki cān vire. Ammā kemāl-i mehābet-i meclisden ve ḫānuň meḫāfetinden hiç bir nesne dimege ḳādir olmadı ve bir sā‘atden ṣoňra ṭaşra çıḳup vāfir aġladı.

[6290] ile müvāneseti olup İN, NO1: anuňla ki müvāneset idüp AN

[6291] Meşelā İN, NO1 +

[6292] ider İN, NO1: eylerler AN

[6293] -i dilīri İN, NO1 +

[6294] görmemiş hemān Hind ḳalmış idi İN, NO1: -den ol bilād ḳalmışdı. Ancaḳ anlara daḥi çāşnı ṭatdırmaḳ murād eyledi AN

[6295] fikrin eyler idi. İN, NO1: ide. AN

ḍarb ider idi, (7) ruḫṣat bulmaz idi. Ol eṣnāda Tibet ve Masin[6296] ḥākimi cānibinden (8) kelime-i ‘iṣyān ẓuhūr itdügi istimā‘ olundı. Bi’ż-żarūrī (9) geldügi yoldan girü dönmek lāzım geldi.

Temṣīl: Eydürler saṭīḥ-ı (10) kāhin ġarībü’l-ḫilḳat idi, aṣlā mefāṣılı yoġ idi. **[AN 128a]** Ḳıyām u ḳu‘ūda (11) ḳādir degül idi.[6297] Ġażab vaḳtinde ayaġı üzerinde iken oṭurur (12) idi ve aṣlā kemügi yoġ idi. Ancaḳ ḳafası ve parmaḳları ucı (13) var idi ve ḥażretüñ zamān-ı şerīflerinüñ[6298] avāyilinde fevt (14) oldı bi‘ṣetden evvel. Çünkim bir yerden bir yere iletmek isteseler[6299] (15) bir ṭulum gibi bükerler idi. Zīrā etden bir saṭḥ idi ve yüzi gögsünde (16) idi. Ḳaçan muġayyebātdan ḫaber virmesin dileseler[6300] ṭulum gibi (17) yuvalarlar idi. Pes aña[6301] nefes gelüp söyler idi ve didügi **[İN 217b]** (1) ẓuhūra gelür idi ve vāḳı‘aya muṭābıḳ olur idi. Eydürler ki ‘ömri **[NO1 195a]** üç yüz (2) yıla ḳarīb oldı.

Ve mine’l-veḳāyi‘: Eydürler ki Cengiz, Buḫārā’da[6302] ṣadr-ı cihāna (3) bir kimesne[6303] irsāl idüp eyitdi: “‘Ulemāñuzdan iki[6304] kimesne ki (4) ġāyet fużelādan[6305] ola, irsāl eyleñ ki[6306] ba‘ż-ı umūruñ taḥḳīḳātın (5) su’āl idem.” Ṣadr-ı cihān daḫi Ḳāḍī Şeref’i ve fużelādan bir kimesneyi (6) daḫi gönderdi. Çünkim meclise vāṣıl oldılar, Ḫān onlara eyitdi: (7) “Sizüñ dīn-i İslām’ıñuzuñ rāh u resmi niçedür?” Ḳāḍī eyitdi: “Müslimānlar (8) Allāh’ı[6307] bir bilürler.”[6308] Ḫān eyitdi: “Bunda aṣlā nizā‘ yoḳdur. Nihāyet her ṭā’ifeyi (9) bir isim ile yād iderler.” Andan umūr-ı şer‘iyyeden su’āl itdi.[6309] (10) Ḳāḍī eyitdi: “Tengri Te‘ālā[6310] bize peyġamber irsāl itdi. Her kim aña uyar, (11)

[6296] Maçin
[6297] Meger ki AN +
[6298] ḥażretüñ zamān-ı şerīflerinüñ İN, NO1: ḥażret-i risālet-penāhuñ ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellem’üñ zamān-ı şerīfleri AN
[6299] iletmek isteseler İN, AN: murād itseler NO1
[6300] virmesin dileseler İN, NO1: virsün diseler bir ḍolmış AN
[6301] Pes aña İN, NO1 +
[6302] Cengiz Buḫārā’da İN: Cengiz Ḫān Buḫārā’da NO1: çün mürāca‘ata ‘azm itdi. Bir kimesneyi Buḫārā’ya AN
[6303] bir kimesne İN, NO1 +
[6304] iki İN, NO1: bir AN
[6305] fużelādan İN, AN: fużelā-yı dehrden NO1
[6306] andan AN +
[6307] “Müslimānlar Allāh’ı İN, NO1: “Sünnīler Allāhu Te‘ālā’yı AN
[6308] Bī-şerīk ve bī-naẓīr.” AN +
[6309] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[6310] “Tengri Te‘ālā İN, NO1: “Siz ki Ḥaḳ Te‘ālā’ya Ulu Tengri dirsiz. AN

maḳbūl ü muẓaffer[6311] olur ve her kim ki muḫālefet eyleye merdūd ve müdemmer[6312] (12) olur.” Ḫān eyitdi: “Eyledür, her kim benüm elçüme ḫilāf eyleye lāyıḳ-ı ‘itāb (13) olur.” Ba‘dehu[6313] beş vaḳt namāzı ẕikr eyledi. Ḫān eyitdi: (14) “Ol ‘aẓīm pādişāha günde beş kerre ṭapu itmek revādur.” Andan (15) ṣavmı ẕikr[6314] eyledi. Ḫān eyitdi: “Bu daḫi gökçekdür on bir ay ifrāṭla (16) yidüklerinüñ ni‘metin bilmek içün bir ay riyāżet ve i‘tidālle olmaḳ (17) münāsibdür.” Ba‘dehu mün‘imlere zekāt emrin ẕikr eylediler,[6315] anı daḫi[6316] **[İN 218a]** (1) istiḥsān itdi ve eyitdi: “Fuḳarā-yı ‘ibād,[6317] ni‘am-ı İlāhī’den ki aġniyāya (2) virilmişdür. Maḥrūm[6318] olmaḳ ma‘ḳūl degüldür.” Ba‘dehu emr-i ḥacc ẕikr olundı. (3) Hemān[6319] bunda te’emmül idüp **[NO1 195b]** eyitdi: “Ḥaḳ Te‘ālā her yerde ḥāżır iken[6320] pes (4) ne iḥtiyāc vardur kim bu deñlü sefer ideler.” Pes[6321] Ḳāḍī Şeref (5) refīḳiyle ṭaşra çıḳdılar. Ḳāḍī[6322] İslām’ına ḥükm eyledi.[6323] Ol biri ki (6) meşāyiḫden idi,[6324] ikfār eyledi. Zīrā ḥacca inkār eyledi. “Küfrdür.”[6325] didi.[6326]

(7) **Ve mine’n-nevādir:** Eydürler ki Cuci bir müddet ḫān ḫıdmetinden cüdā

[6311] muẓaffer İN, NO1: manṣūr AN
[6312] müdemmir İN, NO1: mehcūr AN
[6313] Ba‘dehu İN, NO1: Andan AN
[6314] Andan ṣavmı ẕikr İN, NO1: Ve eyitdiler: Bir ay ṣavm emr AN
[6315] Ba‘dehu mün‘imlere zekāt emrin ẕikr eylediler, İN, NO1: ve daḫi eyitdiler, mün‘imlere fermān itmişlerdür ki fuḳarāya zekāt vireler. **[AN 128b]** Yılda bir kerre AN
[6316] ġāyet AN +
[6317] ve ṣuleḥā-yı ‘ubbād AN: ki NO1
[6318] Maḥrūm İN, NO1: Bī-naṣīb AN
[6319] Ba‘dehu emr-i ḥacc ẕikr olundı. Hemān İN, NO1: Ḳāḍī eyitdi: “Ḥażret-i Ḥaḳ cell ü ‘alā emr itmişdür ki şerāiṭ-i muḳarrere ve levāzım-ı muḳaddere mevcūd olıcaḳ anuñ beyt-i şerīfine ḥacc ideler.” Ḫān AN
[6320] nitekim Ḳur’ān-ı ‘Aẓīm bu ma‘nāyı nāṭıḳdur: ﴿فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللهِ﴾ AN +

Ayet meali: “O halde her nerede (kalplerinizi Allâh-u Te’âlâ’ya) yöneltmede bulunursanız, Allâh’ın (mekândan münezzeh olan) Zât’ı işte oradadır!” Bakara 2/115. ayetten nâkıs iktibas.
[6321] Pes İN, NO1: Çün AN
[6322] anuñ AN +
[6323] eyledi. İN, NO1: itdi. AN
[6324] ki meşāyiḫden idi İN, NO1 +
[6325] “Küfrdür.” İN, NO1: Ḥacc ḫod şerāiṭ-i İslāmiyye’dendür. İnkārı AN
[6326] Bu bölümden sonra aşağıdaki kısım sadece AN nüshasında yer almaktadır:
Ve mine’l-bedāyi‘: Rivāyet olunmışdur ki altı yüz yigirmi bir senesinüñ evvel-i bahārında Ḫān ‘İnān ‘azīmeti munṣarıf idüp cümle şehzādelere ve ümerāya ki Īrān ve Tūrān’da vardur çāvuşlar irsāl idüp her biri yerli yerinden ḥareket idüp şikār ṭarīḳiyle ḫānuñ mülāzemetine teveccüh fermān olundı. Pes biḥasebü’l-fermān Cuci (?) deşt-i Ḳıpçaḳ’dan ve Çaġatay Büyük Edrī’nüñ (?) eṭrāfından ve bilād-ı Türk’den ḥareket eylediler ve iki üç aylıḳ yoldan şikār sürerek Ceyḥūn’ı geçüp Ogeday ve Çaġatay Ḫān’uñ ordusına vāṣıl oldılar. Çünkim ṣaḥrā-yı Baḳlan yazıya irişdiler. Cuci geldi şikār ederek Utar (?) nām mevżi‘de cümle bir yere cem‘ oldılar ve Töre (?) Ḫān şöyle ki ḫātūnlarıyla şikār ider idi. Sā’ir ‘asker ḥıfẓ ü ḥırāset ve şikār cānavarların ḥıfẓ iderler idi. Şöyle ki bir doġan ve sā’ir ḥayvān ki şikār ider. Żāyi‘ olsa el‘iyāẕen bi’llāh emīrü’l-ümerāyı ve büyük begler külli ‘itāba müsteḥıḳḳ ve maẓhar olurlar idi. Ḫattā ba‘żısına siyāset olur idi ve eger ṣaf tesviyesinde bir ḳadem ḫaṭā vāḳı‘ olsa niçesinüñ başı gider idi.

oldı. (8) Deşt-i Ḳıpçaḳ'a gitmiş idi. Ḫ̆ārzem'den **[AN 129a]** tā bilād-ı Sint'i ve Balaġar (9) aḳṣāsına dek[6327] taṣarrufına getürdi ve ol memāliküň emrine ve[6328] ḥükmine meşġūl (10) oldı. Ol zamāndaki ḫān[6329] ordusına irişdi (11) ve peder-i nāmdārınuň dest-būsiyle müşerref[6330] oldı. Ḳatı çoḳ pīşkeş (12) ve tuḥaf çekdi. Cins devābdan yüz biň at yigirmi biñi (13) ḏorı idi ve yek renk idi ve yek üslūb idi.[6331]

Ve mine'l-veḳāyi':[6332] (14) Cengiz Ḫān bir hevlnāk vāḳı'a görüp[6333] bildi ki bu köhne dünyādan (15) yürüyüş zamānıdur.[6334] Aňa binā'en evlādını cem' idüp naṣīḥatler (16) itdi. Mülk ṭutmaḳda[6335] ve dost ve düşman mudārāsında ve biribirine (17) muḫālefetüň veḫāmetini beyān itdi.[6336] Pes oġulları ve ḫātūnları **[İN 218b]** (1) Cengiz[6337] töresin cemī'-i umūrda ri'āyet iderler idi.[6338]

[6327] taḫt AN +
[6328] emrine ve İN, NO1 +
[6329] ḫān İN, NO1: Gitḥān AN (?)
[6330] müşerref İN, AN: muḳayyed NO1
[6331] Aşağıdaki bölümler sadece AN nüshasında yer almaktadır:
Ve minhā: Mervīdür ki Şehzādegān-ı kişver-güşā Ogeday ve Çaġatay Buḫārā ḥavālīsinde Merkiti göli kenārında ḳışladı ve anda bisāṭ-ı kāmrānı döşeyüp ekseriyyā şikār iderler idi.
Ve mine'n-nevādir: Rivāyet iderler ki altı yüz yigirmi bir senesinüň zi'l-ḥiccesinde Loy yılına muvāfiḳ kendi menzil-i aṣlisine nüzūl idüp ki yedi yıl ġā'ib oldı. Ḥavātīn ü aḳrabāsından cüdā olmış idi. Tamām mesrūr oldılar. Bu ḥālde Fāstīn (?) ḥākimi Müşeyder (?) Ḫān'uň (Şeydur Ḳuḫān) tekrār 'işyānı ḫaberi geldi ve henüz 'Acem yöresi eleminden ḫalāṣ olmadın yine bī-nihāye 'asker ile ol cānibe teveccüh eyledi. Ḥākim Fāstīn (?) daḥi beş yüz biň miḳdārı süvār-ı nāmdār ile ḳıtāle iştiġāl itdi. Bir 'aẓīm ḳıtāl itdiler ki dīde-i 'ālem pīr ü civān üzre giryān ve dehān-ı ecel ṭūl-i emele ḫandān oldı. Etrāk'uň i'tiḳādı böyledür ki yüz biň ādem ḳatl olunsa maḳtüllerüň biri başı üzerine ḏurur. Ol ma'reke-i 'uẓmāda üç kimesne başı üzre dikildi. Ma'lūm oldı ki üç yüz biň kimesne şerbet-i mevti nūş eylemiş.
Temṡīl: Eydürler ki Türkistān ve Māverāü'n-nehr pādişāhı İlek (?) Ḫān ki Sulṭān Maḥmūd Ġaznevī'nün mu'āṣırı idi, vefāt idüp yerine birāderi Ḏoġan Ḫān pādişāh oldı. Birḳaç günden ṣoňra bir maraża mübtelā olup Çin ve Ḫıṭāy kāfirleri ol vilāyete ṭama' idüp bī-nihāye 'asker ile yürüdiler. Ḥāfiẓ Ebū Sa'īd rivāyet ider: "İki yüz biň bārgāḥ ol sipāhuň **[AN 129b]** hemrāhı idi. Çünkim anuň ülkesine irişdiler, istimā' idüp taḳviyet-i dīn-
i metīn içün va'd-i kerīmi ﴿وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ﴾ ḥabl-i metīnine i'tiṣām itdi. Çün du'āsı ḫulūṣ ile idi, icābete maḳrūn oldı. Ṣıḥḥat-i tām bulup anuň def'ine ve muḳātelesine yüridi. Çünkim anuň teveccühi ḫaberi küffāra vāṣıl oldı. Ḳalblerine ru'b u hirās düşdi. Gerilerine mürāca'at eylediler. Ehl-i İslām 'aḳeblerinden ḥarekete geldi. Üç aylıḳ yol gelmişler idi. Bir uġurdan firāra başladılar. İki yüz biň kimesne ḳatl olunup ve yüz biň esīr oldı.
El-ḳıṣṣa: Çünki Şeydür Ḳuḫān (?) münhezim olup Arḳıya (?) ḏağında muteḥaṣṣın oldı ve ṣulḥ cānibine teveccüh idüp elçiler gönderdiler. Cengiz Ḫān daḥi elçilere ta'ẓīm idüp ḫoş ḥāl eyledi ve muḳarrer itdiler ki 'ale't-ta'cīl ḫānuň ḫıdmetine gel ve ol āvānda
[6332] Ve mine'l-veḳāyi' İN, NO1 / AN nüshasında El-ḳıṣṣa başlığı içinde [129b] numaralı varakta yer almaktadır.
[6333] görüp İN, NO1: gördi ve AN
[6334] -dur. İN, NO1: geldi. AN
[6335] -da İN, NO1: bābında AN
[6336] veḫāmetini beyān itdi. İN, NO1: 'āḳıbeti olmaduġın beyān idüp eyitdi: "Çün Şeydür Ḳuçān (?) va'de-i ma'hūde üzre gele, anı ṣaġ ḳomayasız." AN
[6337] Ḫān AN +
[6338] Cengiz NO1: ve ḫilāfeti cā'iz olmazlar idi. AN

(2) **El-ḳıṣṣa:** Ol seferde[6339] ramażānda altı yüz yigirmi dört senesinde (3) yetmiş üç yaşında vefāt idi. Cesedini götürüp[6340] (4) bir aġaç dibinde ki birgün şikār **[NO1 196a]** iderken ol dıraḫtı görüp (5) "Beni bunda[6341] defn eyleň." diyü vaṣiyyet eylemişdi.[6342] Defn itdiler (6) ve ol senede ḳabrinüň eṭrāfında aġaçlar[6343] bitüp ormanlıḳ (7) oldı[6344] tā kim ḳabri görünmez oldı ve ġarāyibdür ki[6345] velādet (8) ve cülūs ve[6346] vefātı ḏoňuz yılına muvāfıḳ vāḳı' oldı.

Temṯīl: (9) Eydürler ki 'Abdü'l-melik bin **[AN 130a]** Mervān ki 'Arab aňa[6347] Ebū'z-Ẕübāb dirler idi. (10) Bir mertebe aġzı ḳoḳar idi ki siňek aġzına ḳonsa[6348] helāk olur idi. (11) Çünkim seksen altı ramażān-ı ġarresi[6349] oldı, endāmına lerze (12) düşdi. Ḫavāṣṣına eyitdi: "Mevtden bu ayda ḳatı ḫavf iderüm. (13) Zīrā ramażānda ḏoġdum ve ramażānda südden kesildüm ve ramażānda (14) benüm ile bī'at itdiler." Āḫirü'l-emr şevvālüň evāyilinde vefāt eyledi.[6350]

(15) **Ve min me'āṯiri'l-ġarāib:** Getürmişlerdür ki 'Amīde-i Ḫabeş ki Çaġatay Ḫān'uň (16) vezīri idi, 'ulemā-yı zamānınuň üstādı olan Ya'ḳūb-ı (17) Sekkākī ki 'ilm-i beyān u me'ānī muḥarriridür.[6351] Ḫān'uň meclisinde ziyāde **[İN 219a]** (1) medḥ idüp nārencātda ve niçe tesḫīrāt-ı 'acībede māhirdür didiler.[6352] (2) Ḫān daḫi aňa küllī i'tiḳād idüp[6353] anuň kelāmını miftāḥ-ı müşkilāt (3) bilüp aṣlā sözinden çıḳmaz idi. Ol daḫi Çaġatay ḫıdmetinde (4) umūr-ı 'acībe ve ḥālāt-ı ġarībe[6354] iẓhār ider idi. Ol cümleden **[NO1 196b]** bir (5) gün Ḫān ḫaymeden ṭaşra oturur idi. Birḳaç ṭurnalar ḥevā (6) yüzinde uçarlar idi. Ḫān eyitdi:[6355] "Ḳādir misin ki bu ḳuşlaruň (7) ikisin ya[6356] üçin

---

[6339] Ol seferde İN, NO1: Hem ol seferde şehr-i AN
[6340] götürüp İN, NO1: görüp AN
[6341] bunda İN, NO1: bunuň dibinde AN
[6342] eylemişdi İN, NO1: itmiş idi. Anda AN
[6343] aġaçlar İN, NO1: çoḳ aġaç AN
[6344] oldı İN, NO1: olup AN
[6345] ġarāyibdür ki İN, NO1: cümle ittifāḳātdandur AN
[6346] daḫi AN +
[6347] 'Arab aňa İN, NO1: aňa 'Arab AN
[6348] bir demde AN +
[6349] ramażān-ı ġarresi İN, NO1: senesinüň ramażān-ı şerīfi ġarresi ṭāli'i AN
[6350] şevvālüň evāyilinde vefāt eyledi. İN, NO1: ol senede şevvālüň nıṣfında vefāt itdi. AN
[6351] beyān ve me'ānī muḥarriridür. İN, NO1: beyānda ve me'ānīnüň muḥarriri idi. AN
[6352] tesḫīrāt-ı 'acībede māhirdür didiler. İN, NO1: tesḫīrātda māhir idi. AN
[6353] idüp İN, NO1: eyleyüp AN
[6354] 'acībe ve ḥālāt-ı ġarībe İN, NO1: ġarībe ve ḥālāt-ı 'acībe AN
[6355] "Hīç AN +
[6356] ya İN, NO1: ve AN

yeryüzine[6357] indüresin?" Sekkākī eyitdi: "Ḳanḳı (8) ḳuşı[6358] dilerseňüz[6359] işāret buyuruň." Ḫān[6360] evvelki ve evsaṭına (9) ve āḫirine[6361] işāret eyledi. Sekkākī 'ale'l-fevr mendilin vaż' (10) eyledi. Fi'l-fevr ol üç ṭayrı[6362] indürdi. Bu vāḳı'a (11) ziyāde-i i'tiḳāda sebeb oldı. Bundan ṣoňra ḫān Sekkākī'nüň (12) öňünde iki dizi üzerinde oturur idi. Sekkākī'den (13) rivāyet olunur ki: "Bir def'a Baġdād'da ḫalīfenüň vezīrine incinüp (14) āteşi üç gün baġladum.[6363] Aṣlā bir yerde yanar nār ḳalmadı ve çaḳmaḳdan (15) daḫi çıḳmaz idi. Ḫalīfe her bār minnet itdi ki āteşi açam. Eyitdüm: (16) 'Tā[6364] kim münādī nidā ide ki' bu ḫuṣūṣ Sekkākī'dendür ve vezīr kelbüň (17) dizini öpe ba'dehu açam. Bi'ż-żarūrī vezīr bir kelbüň dizini **[İN 219b]** (1) öpdi bu 'uḳdeyi açdum.[6365]

El-ḳıṣṣa: Ekṣer-i nev[vābı][6366] ḫān ḫuṣūṣan (2) vüzerā aňa reşk itdiler.[6367] **[AN 130b]** Sekkākī bunı firāsetle bildi.[6368] 'Ale'l-fevr (3) ḫānuň mülāzemetine dāḫil olup eyitdi ki: "Ḥesāb-ı nücūmīden şöyle (4) ma'lūm oldı ki vüzerāya bir idbār ẓuhūr ide, olmaya ki erbāb-ı (5) devlete andan bir nekbet 'ārıż ola." Lā-cerem Çaġatay Ḫān 'Umyed Ḥabeş (6) vezīri ma'zūl **[NO1 197a]** eyledi.[6369] Bir yıldan ṣoňra[6370] Sekkākī aňa ba'żı iḥsān (7) idüp ḫāṭırın ele aldı. Ammā vezīr-i mezbūr sīnesinde kīnesin (8) iẓhār[6371] eyledi ve furṣat gözedür idi.

Mışra':

Kīnesinden düşmanuň olmaň emīn

(9) Ḳażā-yı İlāhī bu āvānda[6372] 'allāme-i mīrrīḫi tesḫīr[6373] itmişdi bir āteşden.

[6357] yüzine İN, NO1: -e AN
[6358] Sekkākī eyitdi: "Ḳanḳı ḳuşı İN, NO1: Eyitdi: "Her ḳanḳısın AN
[6359] -ňüz İN, AN: -n AN
[6360] Ḫān İN, NO1 +
[6361] evvelki ve evsaṭına ve āḫirine İN: evvelki ve evāsıṭına ve āḫirine NO1: evvelkisine ve ortadakine ve āḫirindekine AN
[6362] eyledi fi'l-fevr ol üç ṭayrı İN, NO1: idüp hemān ol üç ṭayrı yire AN
[6363] Bir vechle ki AN +
[6364] 'Tā İN, AN +
[6365] dizini öpe ba'dehu açam. Bi'ż-żarūri vezīr bir kelbüň dizini öpdi bu 'uḳdeyi açdum. İN, NO1: dizin öpdi. Andan bu 'uḳdeyi açdı. AN
[6366] Ekṣer nevā-yı İN, NO1: Āḫirü'l-emr ekṣer-i nüvvāb-ı AN
[6367] ve ḥased eylediler. AN +
[6368] bildi. İN, NO1: fehm eyledi. AN
[6369] eyledi. İN: itdi. NO1, AN
[6370] ḫıdmet-i AN +
[6371] iẓhār İN, NO1: ıżmār AN
[6372] ḫıdmet-i AN +
[6373] itdi ve NO1 +

(10) ‘Asker cümle silāḥları āteş ḫānuñ ḫargāhında[6374] ḥāżır oldılar. Ḫān (11) bu ḫuṣūṣdan muteġayyir oldı ve ḫavf ‘ārıż oldı. Vezīr çünkim (12) anı fehm eyledi, nifāḳa[6375] başladı, eyitdi: “Ba‘īd degüldür ki salṭanata (13) ve mülke ṭama‘ı ola[6376] ve buncılayın ‘asker ile cümle yeryüzin müsaḫḫar eyleye.” Lā-cerem (14) ḫānuñ endīşesi ziyāde oldı. ‘Allāmeyi ṭutup ḥabs (15) itdürdi.[6377] İẓhār-ı ma‘rifet itdügi sebeb-i ẕilleti[6378] oldı. (16) Üç yıl ḥabs ve belā ve miḥnet ve şiddet ü nekbet ile geçürüp[6379] (17) vefāt itdi.[6380] Subḥānallāh hüner mūcib-i żarar ve kemāl[6381] menşe’-i istīṣāl **[İN 220a]** (1) oldı.

Temṡīl: Eydürler[6382] ki Mānī-i Naḳḳāş ki Şābūr-ı Ẕü’l-eknāf (2) zamānında idi. Peyġamberlik da‘vāsın eyledi ve iẓhār-ı mu‘cizesi (3) ol idi[6383] ki bir niçe iri ve ufaḳ dā’ireleri çeker idi. Cümlesi (4) pergārde berāber olur idi,[6384] ḳıl ḳadar tefāvüt eylemez idi.[6385] Ve bundan (5) aġreb cümle rub‘-ı[6386] meskūnı daḫi bir ṭobda ki nıṣf-ı yumurda ḳadar idi, (6) cümle ḍaġları ve şehirleri ile[6387] derc eyledi ve a‘ceb min hāẕā[6388] bir gömlegi (7) var idi, geyse ẓāhir ve[6389] çıḳarsa ġā’ib olurdı.

Ve mine’l-muḥassenāt: (8) Eydürler ki altı yüz yigirmi altı senesinde vaṣiyyet-i Cengiz üzere (9) Ogeday Ḫān ki oġlıdur taḫta geçürdiler ve laḳabını ḳaan ḳodılar. (10) Müverriḫin ittifāḳı budur[6390] ki Ogeday **[NO1 197b]** Ḳaan mekārim-i aḫlāḳ-ı ḥamīde ile (11) mevṣūf ve meḥāsin eṭvār-ı pesendīde ile ma‘rūf idi ve farṭ-ı (12) kerem ve tercīḥ-i ehl-i İslām ‘alā sā’iri’l-ümem eyler idi. Serīr-i salṭanata (13) geçüp[6391]

[6374] ḫargāhında İN: dergāhında NO1, AN
[6375] Nifāḳa İN, NO1: Hemān si‘āyete AN
[6376] -ı ola İN: idüp ḥarīṣ ola NO1: eyleye AN
[6377] itdürdi. İN, NO1: eyledi. AN
[6378] ẕilleti İN, NO1: nekbeti AN
[6379] geçürüp İN, NO1: olup AN
[6380] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[6381] efḍāl AN +
[6382] Eydürler İN, NO1: Kütüb-i tevārīḫde masṭūrdur AN
[6383] idi İN, NO1: oldı AN
[6384] ve uzun ḫaṭlar çeker idi. Cemī‘si berāber olup AN +
[6385] Ke’enne mısṭar ile çekilmişdür AN +
[6386] cümle rub‘-ı İN, NO1: rub‘-ı meskūnı ve cümle şehirleri ve ḍaġları ve deryāları ile ki cümlesi ẓāhir oldı ve üç ġayrı AN
[6387] cümle ḍaġları ve şehirleri ile İN, NO1 +
[6388] min hāẕā İN, AN +
[6389] ve İN: - NO1: olur idi ve AN
[6390] Eydürler ki altı yüz yigirmi altı senesinde vaṣiyyet-i Cengiz üzere Ogeday Ḫān ki oġlıdur taḫta geçürdiler ve laḳabını ḳaan ḳodılar. Müverriḫin ittifāḳı budur İN, NO1: Cumhūr-ı ehl-i tevārīḫüñ ittifāḳı böyledür AN
[6391] Serīr-i salṭanata geçüp İN, NO1: ḫāṣṣ ü ‘āmme şefḳat-i tām ve raḥmet-i mālā-kelām ider idi. Çünkim salṭanat-ı serīrine geçdi. AN

pederinüñ mu‘āmelesi gibi itmeyüp ol zamānda cerāḥat (14) yiyenlere merhem-i kerem urdı.[6392]

Beyt:[6393]

Belki kerem ecli içündür direm

Anuñçün (15) ḳāfīyesidür kerem

Neṯr:[6394] Çünkim ‘aṭāyā defterin cem‘ itdiler, altı yüz biñ (16) tuman kīseden ziyāde oldı gümüş nev‘inden. Her çend ki anuñ mekārimi yanında nice ḥikāyāt-ı ġarībe ve rivāyet-i ‘acībe ẕikr **[İN 220b]** (1) olunur. Lākin bu muḫtaṣar taṭvīl virmeyecek ḳadar birḳaçı iḫtiyār olundı.[6395,6396]

(2) **Ḥikāyet:**[6397] Eydürler ki Ḳaan bir nevbet-i şürb-ı şarāb-ı erġuvānī (3) zamānında iken[6398] bir şaḫṣ ehl-i Ḫorāsān resminde bir ṭāḳye diküp (4) hediyye ṭarīḳiyle ḫānuñ öñünde ḳodı. Ḳaan iki yüz kīse aḳça (5) virilmesün[6399] ḫazīnedāra ḥavāle itdi. Ḫazīnedār mestlik (6) zamānıdur diyü ta‘allül ve tesāhül itdi. İrtesi berātı ḫāna ‘arż (7) itdi.[6400] Ḫān emr itdi ki ġayrı berāt yazalar. “Üç yüz kīse (8) virilsün” diyü[6401] kātib yazmaḳda ve ḫazīne ḥāfıẓları tekrār tevaḳḳuf (9) itdiler.[6402] Ve’l-ḥāṣıl[6403] altı yüz kīseye irişdi. Çünkim anlaruñ (10) tehāvunı ḫānuñ ma‘lūmı oldı. Küttāb dīvānı[6404] iḫżār (11) idüp ma‘raż-ı ‘itāba getürdi **[AN 134a] [NO1 198a]** eyitdi: “Hiç ‘ālemde bir (12) nesne var mıdur kim pāyende ve bāḳī ola?” cümle didiler ki: “Yoḳdur.” (13) Ḳaan eyitdi: “Ġalaṭ itdüñüz eyü nām ve āṯār-ı ḫayrāt ṣaḥīfe-i (14) kā’ināt da tā inḳırāżü’d-devrān[6405]

[6392] ve cümle enāmı ‘abīd-i iḥsān ve en‘āmı ḳıldı. AN +

[6393] Li-mü’ellifihi AN +

[6394] Neṯr İN, NO1 +

[6395] Her çend ki anuñ mekārimi [aḫlāḳı NO1 +] yanında nice ḥikāyāt-ı ġarībe ve rivāyet-i ‘acībe ẕikr olunur. Lākin bu muḫtaṣar taṭvīl virmeyecek ḳadar birḳaçı iḫtiyār olundı. İN, NO1: *Tārīḫ-i Güzīde*’de maṣṭūrdur ki Bir Mecūsi bir faḳīre yüz altun ṣadaḳa itdi. Şiblī aña eyitdi: “Senüñ īmānuñ yoḳdur, ṣadaḳadan ne fā’ide ḥāṣıl idersin?” Ol mecūsi aġladı yüzin āsumān cānibine itdi. Semā ṭarafından bir kāġıt düşdi. Anda iki beyit yazılmış. AN

[6396] Ve mine’l-muḥassenāt, başlığından buraya kadar olan bölümde AN nüshasında İN ve NO1 nüshasına göre takdim-te’hir vardır. AN 133a nolu varakta yer almaktadır.

[6397] Ḥikāyet, başlığından Rubā‘ī başlığı da dahil olan kısıma kadar AN nüshasında İN ve NO1 nüshasında göre takdim-te’hir vardır. AN 133b nolu varaktan başlamaktadır.

[6398] zamānında iken İN, NO1: ve sarḫoşı kāmrānī zamānında AN

[6399] virilmesün İN, NO1: virdi ve AN

[6400] itdi. İN, NO1: eyledi ve AN

[6401] diyü İN, NO1: didi. AN

[6402] itdiler. İN, NO1: eylediler. AN

[6403] tā ki AN +

[6404] Küttāb dīvānı İN, NO1: Kātib dīvānı ve nöbetçileri AN

[6405] ṣaḥīfe-i kā’ināt da tā inḳırāżü’d-devrān İN, NO1: tā inḳırāż-ı ṣaḥīfe-i kā’ināt da AN

bāḳīdür.

Mışra‘:

Ẕikr-i bāḳiye (15) ḥakīmān ‘ömr-i s̱ānī didiler[6406]

Beyt:[6407]

Cihānda kimse bāḳī ḳalmaz ancaḳ

(16) Eyü nāmı ḳalur dillerde ancaḳ

Neṣr:[6408] Ben sizi[6409] devleṯ̆āh aňlardum.[6410] (17) Ẓāhir oldı ki[6411] bedḫ̆āh imişsüz. Zīrā icrā-yı ḫayr itmege māni‘ **[İN 221a]** (1) olursız ve[6412] erbāb-ı ḥācāta intiẓār virürsiz. Tā ben sizden birḳaç (2) kimesneyi berdār itmeyem. Ġayrılara ‘ibret ḥāṣıl olmaz.”

Ḫikāyet: (3) Eydürler ki birgün[6413] Ḳaan buyurdı ki bir sā’ile yüz kīse vireler. (4) Ḫazīnedārlar ẓann itdiler ki ḫān bunuň miḳdārın bilmez. Ḫān[6414] yolına (5) dizdiler. Ḫān eyitdi: “Bu ḳatı az ancaḳ iki ol ḳadar ziyāde idüň.”[6415] (6) Eydürler ki ol es̱nāda[6416] bir pīr-i ża‘īf Baġdād’dan ol Ḫüsrev-i[6417] Ḫātem (7) nihāddan kerem-i ümīdiyle geldi ve ḳaanuň yolında oturdı. Ḳaanuň (8) naẓarı aňa duş olup ḥaḳīḳat ḥāline muṭṭali‘ oldı. Eyitdi: “Aḥvālüňi (9) ḫalīfeye niçün i‘lām itmedüň?” Pīr eyitdi: “Niçe kerre ẕikr[6418] itdüm, fā’ide (10) itmedi. On altundan ziyāde nesne ḥāṣıl olmadı. Ol miḳdār (11) nesne[6419] bir iki günlük ma‘āşıma vefā itmez. Zīrā ḫānemde on ḳızım (12) vardur. Cihāzları olmaduġından[6420] kimesne raġbet itmez **[NO1 198b]** ve faḳīr, anlaruň (13) kārında müteḥayyirem ve ‘āciz ḳalmışam.” didi. Ḫān anuň ḥāline raḥm itdi. (14) Biň

[6406] Mışra‘: Ẕikr-i bāḳīye ḥakīmān ‘ömr-i s̱āni didiler İN, NO1
Beyt Li-mü’ellifihi
Ẕikr-i bāḳīye ḥakīmān ‘ömr-i s̱āni didiler
Yüz ḫayıra bes-dürür: el-bākiyātü's-sālihāt AN [AN 133b]’de bulunmaktadır. İN ve NO1 nüshalarında göre takdim-tehir vardır.
[6407] Li-mü’ellifihi AN +
[6408] Neṣr İN, NO1 +
[6409] cümle eḥibbā ve AN +
[6410] Ammā ḥālā AN +
[6411] ḥaḳīḳatde AN +
[6412] mehmāemken ihmāl idersiz ve AN +
[6413] birgün İN, NO1 +
[6414] Ḫān İN, NO1: Anları pādişāhuň AN
[6415] didi. AN +
[6416] ol es̱nāda İN, NO1 +
[6417] Ḫüsrev-i İN, NO1: ḫayr AN
[6418] i‘lām AN +
[6419] benüm AN +
[6420] bir AN +

kīse virilmege emr itdi. Pīr[6421] żabtında ‘āciz oldı. Ḳaan (15) aňa muṭṭali‘ olup anı götürmege bārgīrler virdi. Pīr eyitdi:[6422] “İḥtimāldür ki (16) yolda ḥarāmīler baňa ḳaṣd ideler. Ḫān emr itdi:[6423] “On Moġol bilesince (17) gidüp me’mene çıḳaralar.” Āḫir ol pīr marīż olup[6424] eṣnā-yı rāhda **[İN 221b]** (1) vefāt itdi.[6425] Moġollar Ḫān’a fevtini ‘arż itdiler. Ḫān cevāb[6426] (2) yazdı ki: “Ol meblaġı Baġdād’a iletüp pīr-i mezbūruň eytāmına[6427] īṣāl **[AN 134b]** ideler.”[6428]

(3) **Ve minhā:** Ḳaan nebīresi Ḳaydu bin Ḳaşın Ogeday[6429] [6430]الولدو سرّ ابيه (4) muḳteżāsınca ol daḫi mekārim-i aḫlāḳ ile meşhūr āfāḳ (5) oldı. Cengiz[6431] evlādınuň cümlesine ġālib oldu. Cümleden (6) birgün dāmādı kendü cāriyelerinden birine meyl itdi. Ḳaydu’nuň (7) ḳızı çünkim aňa muṭṭali‘ oldı. Ol cāriyenüň ṣaçına yapışup (8) çekdi ve envā‘-ı sefāhatler eyledi. Dāmāda[6432] ġayret-i racūliyyet (9) ġalebe idüp menkūḥasına bir depme ile ḍarb eyledi ki[6433] ‘avret (10) ḳarnında olan oġlanla helāk oldı. Ol kimesnenüň[6434] (11) pederi mezbūr dāmādı emri mūcebince Ḳaydu Ḫān[6435] ḥużūrına irsāl (12) eyledi. Evlād-ı Ḳaydu ḫān meẕkūr ḳātili ḳatl itmege ilḥāḥ itdiler.[6436] (13) Ḳaydu[6437] eyitdi: “Bunı ḳatlden[6438] hemşīreňüze nesne ḥāṣıl olur mı?” (14) Eyitdiler:[6439] “Olmaz!”[6440] Buyurdı ki “Yā niçün bī-fā’ide böyle[6441] emr-i şenī‘e cür’et (15) eylersüz?”[6442] **[NO1 199a]** Re’yleri buňa muḳarrer oldı ki yüz degnek uralar

---

[6421] ol mālı alup lākin AN +
[6422] “On Moġol virüň NO1 +
[6423] itdi: İN, NO1: eyledi: AN
[6424] marīż olup İN, NO1: ḥarīṣ AN
[6425] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[6426] Ḫān’a fevtini ‘arż itdiler. Ḫān cevāb İN: Ḫān’a … bildirdiler. .. cevāb NO1: vefātı ḫaberin ḫāna ‘arż itdiler. Ḳaan cevābında AN
[6427] īṭāmına İN, NO1: īṭāmlarına AN
[6428] **Nükte:** Cūd u seḫā bir nesneyi bağışlayup ‘iveż ü ġaraż olmamaḳ gerekdür. Eger ol ġaraż ü ‘iveż ṣevāb-ı cezīl ve ṣenā-yı cemīl ise daḫi. AN +
[6429] اوكتاى şeklinde geçmektedir nüshalarda.
[6430] Çocuk babanın sırrıdır. / Aclûnî, Keşfü’l-Hafa, 2/452 (2911)
[6431] Ḫān’uň AN +
[6432] eyledi. Damada İN: eyledi. Damadı bu vaż‘dan müte’ellim olup NO1: itdi. Aňa daḫi AN
[6433] eyledi ki İN, NO1: itdi ki ol AN
[6434] kimesnenüň İN: kimesne NO1, AN
[6435] Ḳaydu Ḫān İN: Ḳaydu Ḫān’uň NO1: bağlayup Ḳaydu AN
[6436] itdiler. İN, NO1: eylediler. AN
[6437] anlara AN +
[6438] Bunı ḳatlden İN, NO1: Bu kimesneyi ḳatl itdügüňüzden AN
[6439] Eyitdiler İN, NO1: Anlar daḫi AN
[6440] didiler. AN +
[6441] bir AN +
[6442] eylersüz?” İN: idersüz?” NO1, AN

Ḳaydu[6443] (16) ḫufyeten ışmarladı ki on degnegi bir yere bağlayup on kez[6444] ḫıffet ile (17) ḍarb ideler.[6445] Bir müddet geçdükde[6446] oġullarına su'āl itdi ki:[6447] "İster misiz ki **[İN 222a]** (1) ḳız ḳarındaşıňuzuň firāşına bir yād kimesne[6448] gire?"[6449] "Pādişāh yegrek bilür" (2) didiler. Lā-cerem Ḳaydu bir bākire[6450] ḳızını daḫi aňa virüp ta'ẓīm (3) ü tekrīmle pederine[6451] gönderdi. Ḳaydu cāhil ve ḳattāl[6452] kimesne iken[6453] Mevlānā (4) Zeynü'd-dīn-i Kudsī ki anuň mülāzımı idi, bu rubā'iyi aňa nisbet itmişdür.[6454]

Rubā'ī:[6455]

اندر ره حق که بنده و شاه یکیست

محبوب مقربان درگاه یکیست

بتخانه شدم دوش بتی را دیدم[6456]

انگشت برآورد که الله یکیست

(7) **Ve mine'l-veḳāyi':**[6457] Ṣāḥib-i *Ṭabaḳāt* eydür: Altı yüz yigirmi ikide[6458] Ḳayın (8) cānibine müteveccih oldum. Anda Ḳāḍī Vecīhü'd-dīn Ḳuşçı'nuň ki ekābir-i Ḫorāsān'dandur,[6459] (9) ḥużūrına vardum.[6460] Baňa ẕikr itdi ki "Çünkim Cengiz Ḫān Herāt'ı muḥāṣara (10) eyledi, birgün ġazā niyyeti ile bir burcda durup cenk iderdüm ve

---

[6443] Ḳaydu İN, NO1: ve AN
[6444] kez İN, NO1: kerre AN
[6445] ideler. İN, NO1: eyleyeler. AN
[6446] geçdükde İN: geçdükten ṣoňra NO1: -den ṣoňra AN
[6447] "Sizler AN +
[6448] kimesne İN, AN: bīgāne NO1
[6449] anlar daḫi AN +
[6450] bākire İN, NO1: pākize AN
[6451] virüp ta'ẓīm ü tekrīmle pederine İN, NO1: virdi ve 'izzet ü ta'ẓīm ile pederinüň yanına AN
[6452] ḳuttāl İN, NO1: żā'il AN
[6453] iken İN, AN : idi NO1
[6454] itmişdür. İN, NO1: ider. AN
[6455] *Nigâristân*'da Nazm başlığı altında yer almaktadır.
Allah yolunda şah ve kul birdir
Allah yolundakilerin isteği birdir
Büthaneye gitdim dün gece ve bir put gördüm
Parmağıyla Allah birdir diye gösterdi
[6456] در جواب بدم دوش کسی را دیدم mısra nüshalarda bu şekilde geçmektedir.
[6457] Ve mine'l-veḳāyi' İN, NO1: Ve mine'l-bedāyi' AN / başlığında İN ve NO1 nüshasına göre takdim-te'hir vardır. AN 135a nolu varakta yer almaktadır.
[6458] ikide İN, NO1: senesinüň şuhūrında AN
[6459] ekābir-i Ḫorāsān'dandur. İN, NO1: şāyibe-i güzīnden biri idi. Anuň AN
[6460] ki ekābir-i Ḫorāsān'dan idi AN +

ḫalḳı[6461] (11) cenge taḥrīṣ iderdüm. Bu burç Tuli Ḫān'uň ordusına[6462] meḥāẕī idi. (12) Nā-gāh ayaġum ṣıyrılup yuḳarudan uçdum. Ḳal'anuň[6463] burcından (13) yere dek yigirmi arşun idi ve ḫendeḳe varınca ḳırḳ arşun idi. (14) Yuvalanaraḳ tā ḫendeḳe irdüm.[6464] Ol gün yigirmi biň belki[6465] elli biň (15) miḳdārı Moġol var idi. Ḫendeḳ kenārında cenge **[NO1 199b]** durmışlar idi. **[AN 135b]** (16) Bir uġurdan[6466] el tīr ü kemāna urup baňa ḳaṣd eylediler. Ammā Ḫaḳ celle (17) ve 'alā beni ṣaḳladı.[6467] Bir zaḫm irişmedi."

Naẓm:[6468]

Bārān-ı belā yaġsa eger rūy-ı zemīne **[İN 222b]** (1)

Ḫaḳ ḥıfẓ idicek bir kesi aṣlā żarar olmaz[6469]

Tīr-i elem 'ālemi men' itmege cānā

(2) Ḫaḳ'dan meded olmasa aňa hīç siper olmaz[6470]

Neṯr:[6471] El-ḳıṣṣa, Ḳāḍī eydür: "Tuli Ḫān'uň (3) naẓarı baňa duş oldı.[6472] Moġollar'ı benüm üzerimden men' eyledi (4) ve beni yanına ṭaleb idüp[6473] bir ḫoşça naẓar eyleň, bir yara[6474] irişmiş midür?' (5) didi.[6475] Çün ma'lūm idindi[6476] ki ol 'aẓīm varṭadan ṣaġ (6) ve sālīm ḫalāṣ oldum.[6477] Engüşt-i ḥayreti dendāna aldı ve eyitdi:[6478] "Sen (7) dīv misin veyā[6479] perī misin veyā[6480] Ulu Tengri'nüň adın[6481] ḥāmāil mi

---

[6461] daḫi AN +
[6462] ordusına İN, NO1: ḫaymesine AN
[6463] bir AN +
[6464] irdüm. İN, NO1: indüm. AN
[6465] yigirmi biň belki İN, NO1 +
[6466] ekṯer AN +
[6467] Aṣlā bir yerime AN +
[6468] Naẓm İN, NO11: Beyt Li-mü'ellifihi AN / başlığında İN ve NO1 nüshasına göre takdim-te'hir vardır. AN 135b nolu varakta yer almaktadır.
[6469] aṣlā żarar olmaz İN, NO1: hergiz elem irişmez AN
[6470] Son iki mısra AN nüshasında [136a] nolu varakta Beyt Li-mü'ellifihi başlığı altında yer almaktadır.
[6471] Neṯr İN, NO1 + / AN nüshasında takdim-te'hir vardır. [136a] numaralı varakta El-ḳıṣṣa başlığıyla yer almaktadır.
[6472] oldı. İN, NO1: olup AN
[6473] ṭaleb idüp İN, NO1: çaġırup AN
[6474] yara İN, NO1: żarar AN
[6475] didi. İN, NO1 +
[6476] idindi İN, NO1: oldı AN
[6477] oldum İN, NO1: oldı AN
[6478] ve eyitdi: İN, NO1: Neṯr AN
[6479] veyā İN, NO1 +
[6480] veyā İN, NO1: veyāḫūd AN
[6481] adın İN, NO1: ismin AN

idindüǹ[6482] ki (8) saǹa bu āfātdan[6483] żarar irişmedi?" Ben eyitdüm: "Bunlaruǹ biri degüldür. Lākin (9) çünkim[6484] senüǹ gibi pādişāhuǹ naẓarı kimyā eşeri baǹa müte'alliḳ oldı, (10) ṣāḥib-i iḳbāl oldum."[6485] [6486] نعم النَاصر الجواب الحاضر mażmūnına[6487] (11) binā'en bu söz aǹa[6488] ġāyet ḫoş gelüp baǹa ri'āyet eyledi ve bu (12) şaḫṣ selāṭīn ḫıdmetine lāyıḳdur diyüp Herāt'ı fetḥden[6489] ṣoǹra beni (13) bile alup Cengiz Ḫān ḫıdmetine getürdi[6490] ve ol ḳadar ta'rīf itdi ki (14) ḫānuǹ naẓar-ı[6491] i'tibārı ile manẓūr oldum. Beni meclis-i ḫāṣṣına idḫāl (15) idüp dā'imā siyer-i enbiyādan ve selāṭīn-i māżiyeden ve sā'ir (16) ḳıṣaṣ aḥvālinden su'āl[6492] iderdi. Birgün[6493] eyitdi: "Muḥammed Yalvaç (17) ya'nī ḥażret-i peyġamber[6494] benüm ẓuhūrumdan ḫaber virdi mi?" Ben daḫi Etrāk[6495] bābında **[İN 223a]** (1) vārid olan **[NO1 200a]** eḥādīṯ-i şerīfeden[6496] **[AN 136b]** ẕikr itdüm. Aǹa ġāyet (2) ḫoş geldi. Eyitdi: "Benüm daḫi Sulṭān Muḥammed Ḫᵛārezmşāh[6497] sebebiyle (3) nāmum ehl-i 'ālem miyānında[6498] ḳalur." Ben daḫi rūy-ı niyāzı zemīne urup[6499] (4) eyitdüm: "Eger fermān olursa ḫāṭırıma bir söz geldi, 'izz-i ḥużūra[6500] (5) irişdürem." Cengiz Ḫān eyitdi: "Söyle eyitdüm, nām ol ḳadar (6) bāḳī olur ki nesl-i beşer 'ālemde ola çünkim hīç nefs dünyāda (7) ḳalmaya." Bu kelāmı kim ẕikr ider ḫānuǹ elinde yayla tīr var idi. (8) Ġażabından yabana atdı ve āşüfte oldı. Ben ḫod helāküme[6501] yaḳın (9) ḥāṣıl[6502] idüp şehādet kelimesin getürdüm. Andan ṣoǹra (10) baǹa eyitdi: "Ben seni 'āḳil kimesne ẓann iderdüm. Sen ḫod nādān (11) imişsin. Benüm murādum oldur ki Muḥammed Ḫᵛārezmşāh'uǹ atı ayaġı (12) başduġı yeri ṣuya dökem, ġayrı selāṭīnle

[6482] idindüǹ İN, NO1: itdüǹ AN
[6483] bu āfātdan İN, NO1: nev'-i āfātdan bir AN
[6484] çünkim İN, NO1 +
[6485] Bu sebebden baǹa hiç żarar elem irişmedi. AN +
[6486] Hazır cevap ne güzel yardımcıdır.
[6487] mażmūnına İN, NO1: olduġına AN
[6488] söz aǹa İN, NO1: cevāb kendüye AN
[6489] -den İN, NO1: -den ṣoǹra AN
[6490] getürdi İN, NO1: iletdi AN
[6491] naẓar-ı İN, NO1: naẓarı AN
[6492] -den ve sā'ir ḳıṣaṣ aḥvālinden su'āl İN, NO1: aḫbārından istifsār AN
[6493] baǹa AN +
[6494] ḥażret-i peyġamber İN, NO1: ṣāḥib-i maḳām-ı Maḥmūd u Mi'rāç ṣallallāhu 'aleyhi ve sellem AN
[6495] Etrāk İN, NO1: idrāk AN
[6496] -den İN, NO1: -yi AN
[6497] -'uǹ intiḳāmı AN +
[6498] miyānında İN, NO1: mābeyninde AN
[6499] urup İN, NO1: idüp AN
[6500] 'izz-i İN, NO1: 'izz ü AN
[6501] -ime İN, NO1: olmama AN
[6502] ḫāṣıl İN, AN: taḥṣīl NO1

ne kārum vardur?” didi (13) ve[6503] benden yüzin döndürdi. Ben daḫi yāb yāb ṣıyrılup (14) ṭaşra oldum ve hemān ol gice firār itdüm.

Temṯīl:[6504] Birgün bir çavuş (15) bir ḳaryeye[6505] nāzil olup ḫoros ötdi idi.[6506] Yaramaz fāl (16) ṭutup[6507] **[AN 137a]** ḫorosları boġazlamaġa emr itdi cümle boġazladılar.[6508] (17) Yatacaḳ vaḳt eyitdi: ‘Ḫoros ötdügi vaḳt beni uyaruň.’ **[İN 223b]** (1) Ḫıdmetkārları eyitdiler:[6509] ‘Sen bu ḳaryede ḫoros mı ḳoduň ki öte.’”

(2) **Netīce:** Eydürler ki vaḳtsiz ḫoros ötmek nā-mübārek aḫẕ olunmasına[6510] (3) sebeb budur ki Keyümerṯ ki ‘adālet ṣāḥibi **[NO1 200b]** olmaġın[6511] ‘ālem anı[6512] (4) severler idi. Maraż-ı mevte mübtelā olup[6513] vaḳtsiz ḫoros ötdügi (5) ḥīnde vefāt eyledi. Aňa binā’en anı yaramaz fāl aḫẕ idüp (6) boġazlamaġa sür‘at eylerler.[6514]

Ve min i‘māri’l-İslām:[6515] Çün Güyük Ḫān pederi (7) Ogeday Ḳaan’dan[6516] ṣoňra dört yıl mürūr idüp altı yüz (8) ḳırḳ üç senesinde[6517] it yılına muvāfıḳ serīr-i salṭanata[6518] (9) cülūs eyledi ve millet-i ‘Īsevī’ye muḳallid olduġına binā’en ol (10) şerī‘at-ı mensūḫayı tervīcine sa‘y iderdi. Günden güne naṣrāniyyet (11) ḳalbinde rüsūḫ

[6503] didi ve İN, NO1: diyüp AN
[6504] Temṯīl ve Netīce bölümlerinde AN nüshasında takdim-te’hir vardır. [136b-137a] numaralı varakta başlığıyla yer almaktadırlar.
[6505] Birgün bir çavuş bir ḳaryeye İN, NO1: Benī İsrā’il ḳıṣṣasında getürmişlerdür ki çün Ṭālūt Ḥażret-i Dāvud ‘aleyhi’s-selām’uň ve ‘alā nebiyyinā efḍale’ṣ-ṣalavātü ve’s-selām mu‘āvenetiyle Cālūt’a ġālib oldı. Ḫilāfetine va‘de itmiş idi. Pes ḫilāfeti Dāvud ‘aleyhi’s-selām’a ta‘yīn eyledi. Ḥażret-i Dāvud ‘aleyhi’s-selām günden güne ‘izzet bulup ‘ulemā-yı Benī İsrā’il tevḳīrinde kemāl mertebe diḳḳatler iderlerdi. Ṭālūt ḥased idüp ḥażret-i nübüvvet-şi‘ārı ḳatl itmege cür’et itdi. Bu ma‘nāyı fehm idüp الفرار ممّا لا يطاق من سنن المرسلين[6505] ḥasebince firār idüp bir yerde gizlendi. Ṭālūt daḫi ne ḳadar ‘ulemā ki Ḥażret-i Dāvud ‘aleyhi’s-selām’a tekrīm iderler idi, cümlesin ḳatl eyledi. Āḫirü’l-emr fi‘l-i ḳabīḥinden peşīmān olup gice ve gündüz te’essüf çeker idi ve aġlar idi. Birgün muḳarreblerinden birine eyitdi: “Senüň hikāyetüň şol çavuşuň ḥikāyetine beňzer ki bir yere
Arapça cümlenin anlamı: Güç yetirilemeyen şeylerden kaçmak/kaçınmak peygamberlerin sünnetlerindendir.
[6506] Bunı AN +
[6507] cümle AN +
[6508] cümle boġazladılar İN, NO1: ve yine AN
[6509] Ḫıdmetkārları eyitdiler: İN, NO1: Ḳarīb olanlaruň biri eyitdi: AN
[6510] aḫẕ olunmasına İN, NO1: ittiḫāẕ olunmaġa AN
[6511] cemī‘ mekān cemle belādan maṣūn idi. Cümle AN +
[6512] cānlarından ziyāde AN +
[6513] olup İN, NO1: oldı. AN
[6514] eylerler. İN: eylediler. NO1: iderler. AN
[6515] Ve min i‘mārü’l-İslām İN, NO1 + / AN nüshasında takdim-te’hir vardır. [138a-b] numaralı varakta Ve min me’āṣiri’l-naẓar başlığı içinde yer almaktadır.
[6516] -‘dan İN, NO1: Ḫān’dan AN
[6517] senesinde İN, NO1: senesinüň rebī‘ü’l-āḫirinde AN
[6518] salṭanata İN, NO1: ḥükūmete AN

bulup naṣārānuñ żāll ü mużill papaslarını (12) kendüye[6519] ḳarīb idüp hemvāre anlara ta‘ẓīm ü iclāl (13) eyler idi ve ehl-i İslām’ı taḥḳīr ve istiḫfāfda[6520] mübālaġa (14) ider idi. Ol rāhiblerden biri her vaḳt ehl-i İslām’ı[6521] (15) ifnā itmege ḳaṣd idüp[6522] ḫāna eydür idi ki: “Bunları[6523] ḳatl-i ‘ām (16) itmek gerekdür.”[6524] **[AN 139a]** Ḫān bu kelāmı ḳabūl itmez idi. Zīrā[6525] çoḳluḳ idi. (17) Āḫir ol mel‘ūn bu tedbīri[6526] itdi ki ehl-i İslām’ı cümle ḫādim idüp **[İN 224a]** (1) ḳaṭ‘-ı tenāsül eyleye. Bu tedbīr Güyük Ḫān’uñ mizācına muvāfıḳ geldi ve (2) bu bābda emr yazıldı. Tamām te’kīd ve mübālaġa eyledi.[6527] Ol meyşūm (3) birgün ki cümle rāhibler ve ümerā ve[6528] ehl-i dīvān ḫānuñ dīvānında cem‘ (4) oldılar, ol bedbaḫt la‘īn ol emri eline alup ḫānuñ (5) al tamġasıyla memhūr ṭaşra çıḳardı. **[NO1 201a]** Tamām meserret iẓhār idüp (6) Īrān ve Tūrān’a ādemler ṣalmaḳ ḳaṣdın eyledi. Bu ḥālde ġayret-i (7) İlāhīyye ẓuhūr idüp [6529]﴿وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ اِلَّا بِاَهْلِه﴾ āyet-i (8) kerīmesinüñ feḥvāsı mūcebince[6530] ve ḥadīṯ-i şerīf[6531] [6532]اللّٰهُمَّ سَلِّطْ عَلَيْهِ كَلْبًا مِنْ كِلَابِكَ (9) bir kelb aña[6533] şarmaşup evvelā mektūbı (10) pāre pāre eyledi. Ṯāniyā çengālini ol ẓālimüñ ḥuṣṣeteynine (11) idüp ikisin daḫi aşlıyla[6534] ḳoparup yabana atdı.

Beyt:[6535]

(12) Her ḫār-ı cefā kim ekesin[6536] yolına ḫalḳuñ
Āḫir cigerüñ zaḫmına ḫançer olur (13) ol ḫār

Ve mine’l-veḳāyi‘:[6537] Eydürler ki Hülāgü Ḫān altı yüz elli üç (14)

[6519] kendüye İN, NO1 +
[6520] istiḫfāfda İN: istiḥḳārda NO1: istiḥfāfında AN
[6521] her vaḳt ehl-i İslām’ı İN, NO1: Güyük Ḫān’uñ mu‘arrebi oldı ve her vaḳt ehl-i īmānı AN
[6522] beyża-i İslām’ı ṣānihā Allahu Te‘ālā (?) عنَ شرَ اهل الضَلال endīşe iderdi. Gāhī AN +
[6523] cümle ḳılıçdan geçürüp AN +
[6524] Ammā AN +
[6525] ki ehli AN +
[6526] bu tedbīri İN, NO1: bunı tedbīr AN
[6527] eyledi. İN, NO1: olundı. AN
[6528] ümerā ve İN, NO1: keşişler ve ümerā ve cümle AN
[6529] “Oysa kötü hile (nin neticesi), sahibinden başkasını kuşatmaz!” Fâtır 35/43. ayetten nâkıs iktibas.
[6530] mūcibince İN, NO1: - nca AN
[6531] -i Muṣṭafavī’nüñ ma‘nā-yı laṭīfi muḳteżāsınca ki AN +
[6532] “Allah’ım köpeklerinden bir köpeği onun üzerine musallat et.” Bu beddua Ebû Leheb’in oğlu Utbe hakkında varid olmuştur. Beyhakî, *Sünenü'l Kübrâ*, V, 346
[6533] aña İN, NO1 +
[6534] aşlıyla İN, NO1 +
[6535] Li-mü’ellifihi AN +
[6536] ekesin İN, NO1: dikesin AN
[6537] Ve mine’l-veḳāyi‘ İN, NO1: Ve min bedāyi‘i’l-veḳāyi‘AN nüshasında takdim-te’hir vardır. [140b] numaralı varakta 11. satırdan başlamaktadır.

senesinde[6538] Īrān'a gelüp Ceyḥūn ṣuyı kenārından tā bilād-ı (15) Rūm'uň intihāsına varınca żabṭ itdi[6539] ve melāḥide-i İsma'iliyye'yi (16) altı yüz elli dört senesinde cümle mużmaḥill eyledi ve Kürdistān (17) ve Baġdād'da ḳatl-i 'ām eyledi.[6540] İmām Yāfi'ī[6541] rivāyetinde Musta'sım-ı 'Abbāsī'yi[6542] **[İN 224b]** (1) ve biň kerre biň ve[6543] sekiz yüz biň ādemleri Baġdād'da ve nevāḥīsinde (2) ḳılıçdan geçürdi ve ḍoḳuz yıl birāderi Mengü Ḳaan ḳıbelinden (3) pādişāhlıḳ eyledi.[6544] Ammā 'unvān-ı ḳaan ismine idi ve tuḥaf ü nefāyis (4) ḥayyiz-i 'aḳldan ḫāric Baġdād'da Mu'taṣım'dan ve ahālisinden[6545] ele (5) getürdi.[6546] Cümlesin pīşkeş ṭarīḳiyle ḳaanuň ḫazīnesine irsāl (6) eyledi. Eydürler ki Baġdād ḫazīnesinde bir ḥavż var idi. Beş (7) arşun eni ve beş arşun uzunı,[6547] **[NO1 201b]** altunla memlū ele getürdi. (8) Ehl-i tevārīḫ getürmişlerdür ki: Baġdād'ı ve 'Irāḳ'ı feṭḥ itdükden ṣoňra (9) āfāḳuň gerdenkeşleri cümle fermān-pez̲īr oldılar.[6548] Ve eydürler: "Hülāgü (10) Ḫān fażīleti sever idi ve ḥakīmmeşreb idi. Aňa binā'en Ḫ̌āce (11) Naṣīr'a ziyāde ta'ẓīm ider idi ve hem ol zamānda[6549] Ḫ̌āce (12) Naṣīr, Merāġa'da raṣad bünyād idüp Zīc-i Çāhī'ni[6550] anda te'līf (13) itdi." Ve Hülāgü'nüň vefātı[6551] altı yüz

---

[6538] *Loy* yılına muvāfıḳ AN +
[6539] intihāsına varınca żabṭ itdi İN, NO1: aḳṣāsına dek żabṭ eyledi AN
[6540] eyledi. İN, NO1: itdi. AN
[6541] raḥmetullāhi 'aleyh AN +
[6542] -yi İN, NO1: cümle evlādıyla AN
[6543] biň ve İN, NO1 +
[6544] eyledi. İN, NO1: itdi. AN
[6545] -'dan ve ahālisinden İN, NO1: -'uň ve ahāli-i Baġdād'dan AN
[6546] getürdi. İN, NO1: getürüp AN
[6547] idi. AN +
[6548] gerdenkeşleri cümle fermān-pez̲īr oldılar. İN, NO1: cümle gerden-keşleri cümleden Hülāgü Ḫān ol sebebden āşüfte oldı ve Sadāġun N (?) nām kimesne ve Melik **[AN 141a]** Ṣadrü'd-dīn iki yüz biň 'asker ile gönderdi. Melik Ṣāliḥ Bunduḳdār'dan meded ṭaleb itdi. Ol daḥi bir bölük 'asker Sincār'a irsāl itdi. Ḳarīb olıcaḳ bir iki kelime yazup gügercin ḳanadına bağladı. Mażmūnı bu idi ki "Fülān gün size gelüp vāṣıl oluruz." Ve cānib-i Muṣul'a pervāz itdürdiler. Çünkim havāya 'urūç itdi. Ḳażā-yı felekī iḳtiżā idüp anı Moġol ṭarafına düşürdi. Bir mancınıḳ başına ḳonup bir Moġol anı aḫz itdi. Çünkim ḳaṣddan āgāh oldılar, yine nāmeyi bağlayup kebūteri salıvirdiler. Çünkim ḳal'aya irdi, Melik Ṣāliḥ bu ḫaberden mesrūr oldı ve ol vaḳte mutaraṣṣıd oldılar. Ol gün Tatar ṭā'ifesinden bahādırlar Sincār yolına varup Şām sipāhisinüň yolın alup rūzgārdan getürdiler. Ḥīn-i mürāca'atda anlaruň libāsların giyüp ma'hūd günde Şām yolında kendilerin ehl-i ḳal'aya gösterdiler. Ahāli-i ḳal'a anları istiḳbāl eylediler a'vān ü enṣār ẓann idüp. Pes 'asker-i Moġol ol ṭā'ifeyi iḥāṭa idüp birḳaç kimesne ḳaçaraḳ biň dürlü belā ile kendülerin ḳal'aya düşürdiler. Ol ḥāletden ehl-i ḳal'aya tamām şikestlik ve ḫavf düşdi. Andan ṣoňra ol ḳal'ayı musaḫḫar idüp Melik Ṣāliḥ'i vezīri ṭutup Hülāgü Ḫān'uň ḥużūrına iletdiler. Ḫıṭāb ü 'itāb idüp siyāset emr eyledi. Bir tāze deri içine ṣarup güneşe ḳodılar. Ol deri müte'affin olup ḳurtlandı ve ḳurdlar gövdesin yiyerek helāk oldı.
[6549] ol zamānda İN, NO1: āvānda AN
[6550] Ṣāhī olmalı. Nüshalarda چاهینی şeklindedir.
[6551] Ve Hülāgü'nüň vefātı İN, NO1 +

altmış üç[6552] rebī‘ü’l-āḫirinde (14) vāḳı‘ oldı.[6553] Orunḳ ḥisārınuñ dibinde defn itdiler. Anuñ içün (15) bir[6554] dehlīz peydā idüp Moġol ‘ādeti üzre Hülāgu’yı bir taḫt (16) üzre yaturup bir nice bākire ḳızları zeyn idüp[6555] **[AN 141b]** ol (17) serdāba ḳoyup ḳapusın bend itdiler. Bu ẓulm-i ‘ādet[6556] tā **[İN 225a]** (1) Sulṭān-ı Ġazan zamānına dek müstemirr oldı. Andan ṣoñra ol (2) ‘ādil sulṭān[6557] eṭrāf u eknāf-ı ‘āleme münādīler nidā itdürüp (3) ol fi‘l-i ḳabīḥi men‘ itdürdi.

Ve mine’l-‘acāyib:[6558] Ṣāhib-i (4) *Ṭabaḳāt* eydür: Altı yüz ḳırḳ sekiz senesinde ticāret ṭarīḳi ile (5) Hindüstān’a[6559] giderdüm. Ol ḳāfilede bir maḳbūlü’l-ḳavl (6) mu‘temedün ‘aleyh kimesne bile[6560] idi. Ḫˇāce Reşīdü’d-dīn Ḥakīm[6561] Belḫī (7) dimekle ma‘rūf idi. Eṣnā-yı ṭarīḳde nevādir-i umūrdan görüp (8) istimā‘ itdügi ġarāib-i ‘acāyib[6562] ü vāḳı‘ātdan su’āl itdüm.[6563] (9) Ḫˇāce-i meẕkūr naḳl itdi ki:[6564] “Bir oġlancıḳ[6565] **[NO1 202a]** bir Moġol’uñ eline düşmiş.[6566] (10) Çünkim anuñ ḳıyāfetinde āṣār-ı rüşd ü ḳābiliyyet hüveydā imiş,[6567] (11) terbiyesinde beẕl-i mehcūr eylemiş ve cümle kārubārın gitdükçe (12) aña teslīm eyleyüp[6568] maḥsūd-ı aḳrān eylemiş. Ba‘d zamān çünki[6569] ol (13) Moġol vefāt ider.[6570] ‘Ādetleri üzere aña maḳberede mūnis tedārük (14) eylerler. A‘dā ve ḥussād dirler[6571] ki ḥāl-i ḥayātında mezbūr[6572] ile rāḥat

---

[6552] senesinüñ ṣuhūrında ki AN +
[6553] vāḳı‘ oldı. İN, NO1: *Loy* yılına muṭābıḳ ‘ömri āḫir olup dār-ı mecāzāta gitdi. AN
[6554] bir İN, NO1 +
[6555] bir nice bākire ḳızları zeyn idüp İN, NO1: bunca güzel ḫātūnları envā‘-ı bezek ile zeyn eylediler ve AN
[6556] itdiler. Bu ẓulm-i ‘ādet İN, NO1: idüp aġyārdan nā-peydā eylediler. Bu ‘ādet-i ẓulm AN
[6557] ol ‘ādil sulṭān İN, NO1: Sulṭān-ı ‘ādile bu fi‘l-i ẓulm ṣarīḥ idügi ma‘lūm olduġı gibi AN
[6558] Ve mine’l-‘acāyib, AN nüshasında takdim-te’hir vardır. [141b] numaralı varakta 4. satırdan başlamaktadır.
[6559] ṭarīḳi ile Hindüstān’a İN: ṭarīḳiyle Hindüstān seferine NO1: ḥasebiyle Ḫorāsān’dan Hindüstān’a AN
[6560] bile İN, NO1: var AN
[6561] Ḥakīm AN: Ma‘rūf İN, NO1
[6562] -i ‘acāyib İN: ü ‘acāyib NO1: - AN
[6563] itdüm. İN, NO1: ider idüm. AN
[6564] itdi ki İN, NO1: ider: “El-‘uhdetü’l-‘aleyh AN
[6565] Termüd’den AN +
[6566] Fırāt zamānında esīr itmiş. AN +
[6567] hüveydā imiş. İN, NO1: görmiş. Tamām-ı AN
[6568] Ve cümle kārubārın gitdükçe aña teslīm eyleyüp İN, NO1: Çünki bülūġa irişür cemī‘ umūrın aña teslīm idüp bir vechle istiḳlāl virür ki AN
[6569] eylemiş. Ba‘d zamān çünki İN, NO1: olur. Ol müslimānuñ nihāl-i ‘adāvetini zemīn-i ḥasedlerine dikerler ve furṣat gözedürler. Tā kim AN
[6570] ider. İN, NO1: eyler. AN
[6571] aña maḳberede mūnis tedārik eylerler. A‘dā ve ḥassād dirler İN, NO1: anuñ maḳberesine mūnis vaż‘ eylemek bābında endīşe iderler. Anuñ a‘dā vü ḥassādı eydürler AN
[6572] kimesne AN +

(15) olur idi. Lāyıḳ[6573] budur ki ḳabrinde daḫi anuň müste'nisi ola. Cümle (16) müttefiḳü'l-kelime[6574] olup ol civān-ı ġarībi bu emr-i 'aẓīme[6575] teklīf eylediler. (17) Ol daḫi[6576] nāçār ġusl idüp hezār[6577] 'acz ile ol serdāba girüp **[İN 225b]** (1) aġzın ḳapadılar. Bī-mūnis ü bī-yār[6578] ḳoyup gitdiler. Ol faḳīr (2) daḫi yüzin dergāh-ı Ḥaḳḳ'a ṭutup[6579] ḳāżi'l-ḥācātdan meded ṭaleb (3) eyledi. [6580]﴿ادْعُونِی اَسْتَجِبْ لَكُمْ﴾ vefḳince[6581] Ḥaḳḳ Te'ālā aňa meded idüp[6582] (4) nā-gāh ol serdābuň bir kūşesi şaḳḳ olup iki şaḫṣ-ı mehīb (5) ẓāhir olup[6583] ellerinde āteşden[6584] 'amūdlar ile ol kāfire ḍarb itdiler. (6) Biri eyitdi:[6585] "Bunda bir müslimān var ancaḳ."[6586] Ol biri eyitdi:[6587] (7) "Sen kimsin?" Ol civān eydür: "Bir faḳīr müslimānam, kāfir elinde giriftār[6588] (8) biri." Elinde olan 'amūd ile ol serdābuň bir kūşesin[6589] urdı. (9) Bir delik açdı ki āsānlıḳ ile andan çıḳmaḳ mümkin idi. **[NO1 202b]** 'Andan çıḳ' (10) diyü baňa işāret eyledi. Andan[6590] çıḳdum kendümi Termüd şaḥrāsında (11) buldum."[6591] Ḥālā ki andan Termüd'e üç aylıḳ yol idi. Ḫ̆āce-i meẕkūr eydür: (12) "Ben[6592] ol civānı Termüd'de gördüm ve[6593] kendiden belā-i vāsıṭa istimā' itdüm."[6594]

[6573] Lāyıḳ İN, NO1: Münāsib AN
[6574] Cümle müttefiḳü'l-kelime İN, NO1: Ḥusūdlaruň niçe anuň kīnesin sīnesinde gizlerler idi. Cümle aġız bir AN
[6575] 'aẓīme İN, NO1: şeni'e AN
[6576] daḫi İN, NO1 +
[6577] hezār İN, NO1: envā' AN
[6578] Bī-mūnis ve bī-yār İN, NO1: Ol derdmendi ol tengnā-yı ḥayretde tek ü tenhā ki ne firār idecek yer var ve ne mūnis ü yār var. AN
[6579] ṭutup İN, NO1: idüp AN
[6580] ﴿ادْعُونِی اَسْتَجِبْ لَكُمْ﴾ İN, NO1:﴿قُلْ مَنْ يُنَجِّيكُمْ مِنْ ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ﴾ AN
Bana dua edin, duanıza cevap vereyim. Mü'min 60. ayetten nâkıs iktibas. İN, NO1
De ki: "Karanın ve denizin karanlıklarından sizi kim kurtarmaktadır…" En'âm 6/63. ayetten nâkıs iktibas. AN
[6581] vefḳince İN, NO1: ḥasebince AN
[6582] idüp İN, NO1: itdürdi. AN
[6583] ẓāhir olup İN, NO1 +
[6584] -den İN, NO1 +
[6585] Biri eyitdi: İN, NO1: Şöyle ki **[AN 142a]** andan āteş ẓāhir olup igne başı deňlü ol insānuň yüzine şıçradı ve yaḳar biri eydür: AN
[6586] ancaḳ." İN, NO1: -dur." AN
[6587] eyitdi: İN, NO1: eydür: AN
[6588] olmışam. AN +
[6589] kūşesin İN, NO1: kūşe AN
[6590] Andan İN, NO1 +
[6591] buldum." İN, NO1: gördüm." AN
[6592] istimā' itdüm ve NO1 +
[6593] gördüm ve İN, NO1+
[6594] belā-i vāsıṭa istimā' itdüm." İN, NO1: bu ḳıṣṣa-i belā vāsıṭa istimā' eyledüm ve henüz yüzünde ol şerārenüň eşeri var idi." AN

(13) **Ve min bedāyi‘i’l-veḳāyi‘:**[6595] Eydürler ki Çaġatay zamānında altı yüz otuz senesinde[6596] (14) bir zerrāḳ-ı şeyyād meẕmūm kimesne ki nāmı Maḥmūd idi, peydā oldı. (15) Buḫārā ḳaryelerinüñ birinde ki Tārāb dimekle meşhūr idi, anda (16) ḫurūc idüp keşf ü kerāmet da‘vāsın ider idi. (17) Lā-cerem ‘avām, ke’l-en‘ām aña izdiḥām itdiler ve bi-ḥasebi’l-ittifāḳ **[İN 226a]** (1) ba‘żı kimesneler ki emrāż-ı muḫtelifeye[6597] mübtelā olmışlar idi. Aña tevessül (2) itmekle şifā buldılar. ‘Avāmuñ i‘tiḳādı daḫi ziyāde oldı. Şöyle ki: (3) Her gün bir fevc anuñ irādeti ḫalḳasına dāḫil olurlar idi. **[AN 131b]** (4) Buḫārā şehrinüñ dārūġası ya‘nī ḥākimi bu ma‘nāyı ṣāḥīb-i (5) taḫt u tāca ‘arż idüp kendüsi mürīd şeklinde iẓhār-ı (6) muḥabbet idüp ol şeyyāduñ yanına vardı ve anı şehre (7) da‘vet itdi ve muḳarrer itdigi Köpribaşı’na geldükde[6598] anuñ mühimmini (8) bitüre.[6599] Ḳażā-yı İlāhī çünkim ol maḥalle irişdi, dārūġanuñ (9) yüzine[6600] tīz tīz naẓar idüp tamām-ı tehdīd ile tekellüm eyledi ve eyitdi: (10) “Ol yaramaz fikri ḳalbüñden gider yoḫsa bu ḫalḳuñ isti‘ānetinsiz **[NO1 203a]** (11) senüñ iki gözüñi çıḳaruram.”[6601] Çünki ḥākim bu sırrı[6602] kimesneye (12) dimemiş idi, ġāyet ḫavf idüp ol ḫayālden vaz geldi.[6603] (13) Şeyḫ şevket-i tām ile şehre[6604] dāḫil olup dārūġanuñ ḫānesine (14) nuüzūl itdi.[6605] Keşret-i izdihām-ı ‘avām oldı ki girüp çıḳmaḳ[6606] (15) mümkin olmaz idi. Çünkim āḥād-i nās hediyye ve tuḥfesiz girmege ḳādir (16) degüller idi. Aña binā’en anlaruñ ḫāṭırların tesellī içün sā‘at-be-sā‘at (17) ḍam üstüne çıḳup tükrügin anlaruñ üzerine ṣaçar idi. **[İN 226b]** (1) Her kime kim bir ḳaṭre tükrügi ḍoḳunsa[6607] mütesellī olup gider idi. (2) Her çend ki dārūġa ve vālī anuñ mühimmini görmege ḳaṣd iderler idi. (3) Ammā[6608] keşret-i ḫalḳdan furṣat bulunmaz[6609] idi. Tā kim bunı şeyḫ-i mezbūr (4) firāsetle fehm itdi. Bir gice bir ġayrı ḳapudan çıḳup anda bir

---

[6595] AN nüshasında takdim-te’hir vardır. [131a] numaralı varakta 18. satırdan başlamaktadır.
[6596] -nde İN, NO1: -üñ şuhūrında AN
[6597] muḫtelifeye İN, NO1: müzmineye AN
[6598] itdigi Köpribaşı’na geldükde İN, NO1: bildügi Köpribaşı AN
[6599] bitüre. İN, NO1: tamām eyleye. AN
[6600] irişdi. Dārūġa’nuñ yüzine İN, NO1: geldi. Dārūġa’ya AN
[6601] çıḳaruram.” İN, NO”: başuñdan cüdā iderem.” AN
[6602] sırrı İN, NO1: sözi AN
[6603] vaz geldi. İN, NO1: ferāġat eyledi. AN
[6604] gelüp NO1 +
[6605] nuzūl itdi. İN, NO1: nāzil eyledi AN
[6606] oldı ki girüp çıḳmaḳ İN: ol ḳadar oldı ki girüp çıḳmaḳ NO1: bir mertebede oldı ki girmege ve çıḳmaġa AN
[6607] tükrügi ḍoḳunsa İN, NO1: -si düşe AN
[6608] Ammā İN, NO1 +
[6609] bulunmaz İN, NO1: bulmazlar AN

ḥāżır at (5) var idi,[6610] süvār olup Ḫˇāce Ebū Ḥafẓ depesine dek[6611] segirtdi ve anda (6) durdı. ‘Avāmmü’n-nās na‘ra urdılar ki şeyḫ dārūġanuň (7) evinden ṣıçradı. Bir adımda[6612] ol depeye vardı diyüp anı göricek[6613] (8) ḫalḳ bir uġurdan anuň yanına cem‘ oldılar. Şeyḫ Maḥmūd[6614] gördi ki (9) anuň tezvīri ḫalḳuň ḳalbinde te’ṯīr idüp cāygīr oldı, hemān (10) evvel emr itdi[6615] ki: “Anda olan ‘ummāl ve ḥükkāmı aḫẕ **[NO1 203b]** ve[6616] ḳatl ideler. Bi’ż-żarūrī (11) ol ḳavm gizlendiler. İkinci ḫuṭbeyi kendü adına[6617] oḳutdı ve ba‘żı (12) ekābiri ḳatl itdürdi ve anda ellerine **[AN 132a]** giren[6618] devvāb ve esbāb ki (13) ḥükkām yanında idi, cümlesin taṣarrufına aldı ve evbāş ü eclāf (14) maḥallelere düşüp mün‘im ve māldārlaruň[6619] yaġmā idüp şeyḫüň yanına[6620] (15) getürdiler. Şeyḫ daḫi ol mālı[6621] kendinüň hevādārlarına ḳısmet idüp[6622] (16) ol eṣnāda eyitdi: “Bize ‘ālem-i ġaybdan silāḥlar gelür.” Nā-gāh Şīrāz (17) ṭarafından bir tācir[6623] dört biň ḳılıç getürdi. Bu daḫi ziyāde-i[6624] i‘tiḳāda **[İN 227a]** (1) sebeb oldı.

El-ḳıṣṣa:[6625] Dārūġa ve ümerā ki anuň ḫavfından ṭaşra (2) ḳaçmışlar[6626] idi, ol ḥudūduň ‘askerin cem‘ idüp Şeyḫ Maḥmūd’uň (3) üzerine geldiler. Çün ṣaflar düzüldi, Moġollar anuň kerāmātı mülāḥaẓasıyla (4) cenkde ta‘allül itdiler. Nā-gāh Şeyḫ Maḥmūd’a bir oḳ doḳunup[6627] helāk (5) oldı. Hiçbir kimesnenüň ḫaberi olmadı. Zīrā ol zamānda ġāyet (6) ġubār[6628] ḳalḳmış idi ki[6629] kimse kimseyi görmez idi. Moġollar anı kerāmete (7) ḥaml idüp[6630] yüzlerin ma‘rekeden döndürüp şeyḫüň ‘askeri ardlarından

---

[6610] var idi İN, NO1: buldı ve AN
[6611] depesine dek İN, AN: depesinden intihāsına AN
[6612] Bir adımda İN, NO1: Tā AN
[6613] diyüp anı göricek İN, NO1: Bir adımda ve anı görüp AN
[6614] daḫi AN +
[6615] emr itdi İN, NO1: emrde eyitdi AN
[6616] ḳabż idüp NO1 +
[6617] adına İN, AN: nāmına NO1
[6618] giren İN, NO1: girdügi AN
[6619] mün‘im ve māldārlaruň İN, NO1: mün‘imlerüň mālların AN
[6620] yanına İN, NO1: eyvānına AN
[6621] ol mālı İN: ol NO1: anı AN
[6622] idüp İN, NO1: eyledi ve AN
[6623] gelüp AN +
[6624] ziyāde İN, AN +
[6625] AN nüshası [132a] numaralı varakta 6. satırdan başlamaktadır.
[6626] ḳaçmışlar İN, NO1: gitmişler AN
[6627] doḳunup İN, NO1: doḳundı. Düşüp AN
[6628] ġubār İN: toz NO1, AN
[6629] hīç aṣlā bir AN +
[6630] idüp İN, NO1: eylediler. AN

(8) biň miḳdārını[6631] ḳatl eylediler. Çünkim mürīdān ve mu‘teḳidān geriye (9) mürāca‘at itdiler, şeyḫden aṣlā eṯer bulmadılar ve anı ġaybetine ḥaml itdiler (10) ve birāderleri ki birine ‘Alī ve birine Muḥammed dirler idi, yerine ḳā’im **[NO1 204a]** maḳām (11) eylediler. Çün bu ḫaber ḫānuň sem‘ine irişdi, Yılduz Noyan nām (12) kimesneyi ve Çekīn Ḳūrçū’yı ‘aẓīm ‘asker ile ol fitnenüň def‘ine (13) emr itdi, iki haftadan ṣoňra iki ‘asker Buḫārā’nuň[6632] ẓāhirinde (14) muḳābil oldılar. Leşker-i Moġol ḥamle idüp ‘aẓīm cenk itdiler.[6633] Āḫirü’l-emr (15) Şeyḫ Maḥmūd’uň birāderleri münhezim olup seksen biň ‘asker[6634] ile (16) ḳatl olundılar.

Ve mine’l-bedāyi‘:[6635] *Tārīḫ-i Vaṣṣāf*’da masṭūrdur ki Ḳubilay (17) Ḳaan bin Tuli Ḫān bin Cengiz Ḫān altı yüz altmış[6636] bir senesinüň **[İN 227b]** (1) şuhūrında memālik-i Çīn’üň aḳṣāsına ḳaṣd eyledi ki Cengiz Ḫān’a müyesser (2) olmamış idi. Lā-cerem on beş tuman leşker iḥżār (3) itdi.[6637] Emīr Nayman nām kimesneyi serdār eyledi. İrsāl vaḳtinde (4) aňa ḫiṭāb idüp eyitdi:[6638] “Yüri bu kār senüň elüňde biter.” Ol daḫi (5) menāzil ḳaṭ‘ idüp ol diyāruň serḥaddine irişdi. Deryā kenārına (6) nāzil oldılar. Nevādir-i ittifāḳātdandur ki dimişlerdür ki: [6639]و ما الدّولة الا إتفاقات الحسنة (7) bir niçe gemi deryā yüzinde ẓāhir oldı. Dārü’l-mülk (8) içün ba‘żı ġalle almaġa[6640] gelür imiş. Moġollar’a Nayman emr idüp (9) ol gemileri ele getürdi ve bir niçe[6641] bahādırlar ile doldurdı. Kendü baḳıyye-i (10) ‘asker ile ḳaradan müteveccih olup bu tedbīr ile şehr-i Ḫanbaray’ı feṯḥ eyledi.[6642] (11) Faġfūr ki ol diyāruň **[NO1 204b]** pādişāhı idi maḳhūr itdi. Ammā Sīsābūr (12) ḳal‘asınuň[6643] ḫalḳı ki ḳal‘a-yı meşhūredür ve[6644] ḫazāyin ü defāyinle memlū idi, bu ḳażiyyeden (13) āgāh olıcaḳ **[AN 133a]** anlar ile cenk ve mümāna‘at üzre

---

[6631] miḳdārını İN, NO1: miḳdār kimesneyi AN
[6632] -’nuň İN, NO1 +
[6633] itdiler. İN, NO1: eylediler. AN
[6634] ‘asker İN, NO1: kimesne AN
[6635] Ve mine’l-bedāyi‘ İN, NO1: Temṯīl AN / AN nüshasında takdim-te’hir vardır. [132b] numaralı varakta 12. satırdan başlamaktadır.
[6636] altmış İN, NO1: yetmiş AN
[6637] itdi. İN, NO1: idüp AN
[6638] idüp eyitdi: İN, NO1: itdi. AN
[6639] Devlet ancak ittifaklar ile ayakta kalır.
[6640] almaġa İN, NO1 +
[6641] getürdi ve bir niçe İN, NO1: getürdiler ve niçe AN
[6642] feṯḥ eyledi. İN, NO1: musaḫḫar eyledi ve AN
[6643] ḳal‘asınuň İN: ḳal‘ası AN: ḳal‘a NO1
[6644] içi AN +

olmaḳ dilediler.[6645] Anlaruñ (14) muḳaddemi bir pīr kimesne idi. Ġāyet ʻālim ve fāżıl[6646] idi. Ol cemāʻati (15) menʻ eyledi ve eyitdi: "Ben kiçirek iken pederümden şöyle istimāʻ (16) itdüm ki bu ḳalʻa Nayman nām kimesne elinde feṯḥ olunur.[6647] Suʼāl idüñ (17) serdārlarınuñ nāmı nedür? Eger Nayman ise emān dilemekden ġayrı çāre **[İN 228a]** (1) yoḳdur." Çünkim tefaḥḥuṣ itdiler, bī-teʼemmül ḳalʻayı teslīm itdiler.

Ve min meʼāṣiriʼl-kerem:[6648] (2) Ḳaan bin Ḥakīm bin Ḳubilay bin Ḳaan bin Tuli[6649] Ḫān bin Cengiz Ḫān ki (3) şiʻār-ı ḥamīde ve ḫiṣāl-i pesendīde ile Āl-i[6650] Cengiziyyeʼde münteḫab (4) idi, ol cümleden bir zamānda ġāyet ḳaḥṭ vāḳıʻ olmışdı. (5) Şöyle ki ḫalḳ ṣaḥrāya çıḳup ot otlarlar idi. Ḳaan (6) bunı istimāʻ idüp **[AN 135a]** buyurdı ki anbārları açup altmış aḳçaya (7) virilen ġalleyi[6651] altı aḳçaya virdürdi.[6652] Biʼl-ḥasebiʼl-emr cemīʻi eṭrāfda (8) böyle itdürdi.[6653] Ve biri daḫi oldur ki bir sene Ḫıṭāy nevāḥīsinüñ (9) baʻżısında seyl ġalebe idüp mezāriʻi maʻmūreleri cümle ḫarāb eyledi.[6654] (10) Ḳaan bunı istimāʻ idüp ol cānibüñ ʻāmillerine evāmir yazdurdı ki[6655] (11) üç yıla degin anlardan bāc ü ḫarāc **[NO1 205a]** ve sāʼir tekālīf ṭaleb itmeyeler.[6656] (12) Keẕālik bir sene yine[6657] ol nevāḥīde muḥkem ḳış olup ṣāʻiḳa ve ḳar (13) çoḳ oldı ve ḥayvānāt[6658] ṣovuḳdan helāk oldı. Çünkim[6659] ḫāna ʻarż (14) olundı, cümlesinüñ[6660] bahāsını ḫazīneden virdiler.

Biri daḫi oldur[6661] ki (15) anuñ zamānında bir māldār kimesne var idi. Dāʼimā[6662] ribāya virüp az nesne (16) içün müslimānlardan çoḳ aḳça alup zaḥmet[6663]

[6645] mümānaʻat üzre olmaḳ dilediler. İN, NO1: muḫālefet ṣadedinde oldılar. AN
[6646] fāżıl İN, NO1: ʻāḳil AN
[6647] olunur. İN, NO1: olur. AN
[6648] Ve min meʼāṣiriʼl-kerem İN, NO1: Ve minhā AN / AN nüshasında takdim-teʼhir vardır. [134b] numaralı varakta 22. satırdan başlamaktadır.
[6649] Toluy, Tuluy şekli de kullanılmakla birlikte تولی imla gereği Tuli'yi tercih ettik.
[6650] Āl-i İN, NO1 +
[6651] virilen ġalleyi İN, NO1: ṣatduḳları buġdayı AN
[6652] virdürdi." İN, NO1: ṣatalar." AN
[6653] itdürdi İN, NO1: ṣatdurdı AN
[6654] mezāriʻi maʻmūreleri cümle ḫarāb eyledi. İN, NO1: mezāriʻ ve maʻmūrelerden eṣer ḳomadı. AN
[6655] evāmir yazdurdı ki İN, NO1: emr yazup AN
[6656] ṭaleb itmeyeler. İN, NO1: -den berī eyledi. AN
[6657] sene yine İN, NO1: yıl AN
[6658] oldı ve ḥayvānāt İN, NO1: yaġdı. Çoḳ devvāb ve sāʼir ḥayvān AN
[6659] bu aḥvāli AN +
[6660] olundı cümlesinüñ İN, NO1: itdiler. Cümle helāk olan ḥayvānātuñ AN
[6661] Biri daḫi oldur İN, NO1: El-ḳıṣṣa, eydürler AN
[6662] mālını AN +
[6663] içün müslimānlardan çoḳ aḳça alup zaḥmet İN, NO1: -den ötüri müslimānlara çoḳ zaḥmetler AN

virür idi. Nā-gāh ġayret-i (17) İlāhī ẓuhūr idüp anı yıldırım urup cemī‘-i[6664] āteş-i ḳahr[6665] ile sūzān oldı **[İN 228b]** (1) vücūdından eṯer ḳalmadı.[6666]

[6664] etbā‘ıyla AN +
[6665] u ġażab AN +
[6666] AN nüshasındaki takdim-te’hir bu bölümden sonra bitmektedir. Aşağıda yer alan bölümler sadece AN nüshasında yer almaktadır:
Ve mine’l-edeb: Getürmişlerdür ki Ogeday Ḳaan Cengiz Ḫān’uñ velī‘ahdı idi. Çaġatay egerçi andan büyük **[AN 131a]** idi. Ammā çünkim salṭanat emri aña sipāriş olunmış idi. Çaġatay anuñ edebi ri‘āyetinde bir daḳīḳa fevt itmez idi. Şöyle kim bir def‘a ṣaḥrāda ṣikār ortasında tazılar ardınca birāderler ya‘nī Ḫān ve Çaġatay at ḳoşdılar. İttifāḳ Çaġatay’uñ atı geçdi. Çünkim menzillerine geldiler. Seḥer zamānında Çaġatay’uñ ‘aḳlı başına geldi. Ol cezā’dan nādim olup kendüye eyitdi: “Ne bī-edeblik ve ne küstāḫlıḳdur ki itdüm. Ḳavānīn-i salṭanata ri‘āyet itmedüm” diyü tenhā süvār olup Ḳaan Ḫān’uñ serāperdesi kenārına gelüp atından indi. Çünkim Ḳaan Ḫān āgāh oldı. Gerçi aña i‘timādı ve muḥabbeti ziyāde idi. Lākin ḳā‘ide-i iḥtiyāṭı yerine getürüp bir kimesne ile su’āl itdi ki: “Āyā aġam bu zamānda zaḥmete girüp teşrīf etmeden murādı nedür?” Çaġatay eyitdi: “Günāhım dilek itmege geldüm. Zīrā eger ben bende-i ḫān ḥażretlerinüñ biḥasebü’l-ẓāhir birāderiyim ammā ḥaḳīḳatde cümle ḫādimlerinden ve çākerlerinden benüm gibinüñ ne ḥaddi vardur ki ḫān ḥażretleri ile baḥs idüp at ḳoşam. Bu vaḳtde geldüm ki ḳatle mi müsteḥaḳam ve kötege mi lāyıḳam yerine getüreler, tā kim ġayrılara ‘ibret ola. Bir daḫi bu maḳūle küstāḫlıġa cür’et eylemeye.” Ḳaan Ḫān bu sözden ḥicāb idüp eyitdi: “Böyle ḥaḳīr ve şey-i yesīr nesnelerden ötüri aġam ‘öẕrḫ̆āhlıḳ itmek ne lāzımdur. Āḫirü’l-emr çünkim ṣabāḥ oldı. Çaġatay ol atı ve niçe atlar ile daḫi ḫān ḥażretlerine irsāl itdi.
Ve mine’l-bedāyi‘: Eydürler ki Cengiz Ḫān vefāt idüp iki yıldan ṣoñra zamānenüñ şehzādeleri ve ḫātūnları şarḳdan ve ġarbden ḥarekete gelüp büyük birāderi üzerine müteveccih oldılar ve vaṣiyyeti mūcibince altı yüz yigirmi altı senesinüñ şuhūrında Ogeday’ı serīr-i salṭanata geçürdiler ve laḳabını ḳaan itdiler ve ol daḫi pederinüñ **[AN 132b]** şarḳ ve ġarbden cem‘ eyledügi ḫazāyini birāderlerine ve aḳrabalarına belki ‘umūm-ı merdümāna ḳısmet itdi ve niçe gün babasınuñ rūḥiçün kendilerinün töresi üzre ḫayrāt eyledi ve ḳırḳ ḳız oġlan perī peyker zer ü ziyūra müstaġraḳ ki ümerādan alınmış idiler. Atlara süvār idüp ḫānuñ türbesine revān oldılar. Tā kim mūnis olsunlar ve serdāb içinde ol maẓlūmeleri tek ü tenhā ḳoyup sā’ir umūr-ı külliyenüñ iştiġāline şürū‘ eylediler. Ḥırma‘un Tuban (?) nām kimesne üç tuman ‘askeriyle Sulṭān Celālü’d-dīn Muḥammed Ḫ̆ārzemşāh def‘ine irsāl itdi. Ümerādan birine ki Taymaş (?) dirler idi. Ḥırma‘un Tuban’a (?) tābi‘ idi. Aña işāret idüp “Celālü’d-dīn’üñ mühimmi bunuñ elinde ḫāṣıl olur.” didi. Ḳażā-yı İlāhī emīr-i mezbūr Kürdistān’da bir gice Ḫ̆ārzemīler’i ġaflet üzre başup anları tamām itdi.
Beyt:[6666]

مكافات السماحة دار خلدٍ
و آمن من فحافته يوم يؤس
و ما نارا بمحرقة جواداً
وان كان الجواد من المجوس

Terceme:
Mükāfātı cihānuñ seḫā dār-ı cennet
Daḫi emn oldı envā‘-ı ġınādan
Cehennem odı yandurmaz saḫīyi
Ḫalāṣ olur ḳıyāmetde belādan
Neṯr: Eydürler ki birgün ḳaan meclisinde selāṭīnüñ rüsūm-ı ‘ādetleri ẕikr olundı. Ḫazāyin ü defāyin cem‘inde ḳaan eyitdi: “Anlar ṭavr-ı ‘aḳldan ġāyet dūr itmişler. Zīrā künūz ve defāyin olan intifā‘ olunmamaḳda ma‘ādında olan ile yeksāndur. Beher ḥāl bir künci dervīşlerüñ ḫāṭırları küncünde **[AN 133b]** ve zaviye-i ḫarāp gönüllerde ḥıfẓ idüp ḫazāyin-i bāḳī ḥāṣıl idelüm” didi.
Temṯīl: *Ravżatü’ṣ-Ṣafā*’da meẕkūrdur ki Behrām-ı Gūr ki iḥsānınuñ ifrāṭından vüzerā nefret idüp bir ‘arż yazup ḥużūrına ittiṣāl itdiler. Mażmūnı budur ki: Esās-ı libās-ı devlet ḫavāḳīn-i cem iḳtibās ḫazānedür. Çünkim dirhem ü dīnār inḥiṭāṭ yüzin duta ḫazāne ḫarābe şeklin baġlar. Lā-cerem ḳavā‘id-i ḫaşmet-i erbāb-ı devlet muḫattel olur.
Beyt:

Ve mine'l-ittifāḳāt:[6667] Ḳāḍī Vecīhü'd-dīn eydür: "Altı yüz (2) yigirmi beş senesinde Ṭā'ir Bahādır nām kimesne Moġol'dan bir ṭā'ife ki[6668] (3) bahādırlıḳda her biri yegāne-i[6669] rūzgār idi, Sīstān vilāyetine irsāl (4) eyledi. Anlar daḫi ḳal'a-i Ula ki (اولا) (?) şehrüñ şarḳiyyesinde rükn-i (5) şimālīde vāḳı' olmışdur, muḥāṣara idüp[6670] müslimānlar muḥāṣara olup (6) bir 'aẕīm vebā daḫi üzerlerine ḥavāle oldı. Bu nev' ile ki dişleri (7) aġrıyup[6671] oynamaġa başlar. Üç günden ṣoñra buña mübtelā olan ādem[6672] lābüdd (8) fevt olur.[6673] Ve Melik Tanal (تنال) (?) Tegin Ḫ̆ārezmī ol ḳal'anuñ serdārı (9)

Seḫā endāzeden ḫāriç gerekmez
Ki bārān-ı keṣretde çoḳ żarar var
Behrām varaḳanuñ ẕuhūrunda yazdı ki āzādelerüñ mezra'ını in'ām u iḥsān däneleriyle dām-ı imtināna getürmeyevüz. Ne itmiş oluruz ve bizden ṣoñra merdümān bizi niçe yād ider.
Nükte: Bir şaḫṣ Nūşīn Revān'a yazdı ki "Ḫalḳ pādişāhı 'ayblar ki ḫızānede naḳd cinsinden nesne yoḳdur, niçün böyle īṣār ider?" Ardına yazdı ki "Ol nesne ki her sāl ḫızānede cem' olur, eger anuñ ḫilāfı ẓāhir olsa ve nāsdan dirīġ itsem 'ayb ol idi." Her çend ki anuñ mekārim-i aḫlāḳı ve meḥāsin-i meşhūr fi'l-āfāḳı bābında niçe ḥikāyāt-ı ġarībe ve rivāyāt-ı 'acībe ẕikr olunur." Lākin bu muḫtaṣara taṭvīl virmeyecek birḳaç ḥikāye iḫtiyār olundı.
Beyt:
Luṭf-ı Ḥaḳ saña muvāsālar ider
Līk ḥadden geçme pes rüsvāy ider
Anuñ bu na-ma'ḳūl fi'li Timur Ḳaan'uñ sem'ine irişdi. Emr itdi, anuñ bī-nihāye mālını fuḳarāya üleşdürdiler, ḫızāneye bir ḥabbe ḳodurmadı.
Temṣīl: *Maṭla'ü's-Sa'deyn*'de masṭūrdur ki sekiz yüz elli iki senesinüñ şuhūrında Mīrzā Uluġ Biñ Mīrzāde Yār 'Alī bin İskender bin Ḳara Yūsuf Türkmān'uñ nāṣiyesinde eṣer-i ġadr-i mülāḥaẓa eyledi. Anı bend idüp Tarbu (?) ḳal'asına irsāl eyledi. Kendüsi Baysunġur'uñ evlādı müdāfa'asına teveccüh eyledi. Ḫuṣūṣā Mīrzā 'Alāü'd-devle ve Mīrzā Bābür ḳaṣdına Esterābād ṣavbına yürüdi. Ol eṣnāda Mīrzāde Yār 'Alī ḳal'a-yı Tarbu'dan (?) ḫalāṣ oldı. Muḫālefet 'alemini ḳaldurup bir niçe bī-ser ü bī-pā kimesneler cem' eyledi ve Herāt teshīrine 'azm ḳıldı ve on dört gün şehri muḥāṣara eyledi. Birgün şehir ḫalḳı ṭaşrada ḫendeḳ kenārında bir kimesneyi ṭutup ol ḳadar let urdılar ki öldi diyü ḥükm idüp ḥattā ayaġına bir ip ṭaḳup bir kenārda 'ibret içün aṣdılar. Bir zamāndan ṣoñra ḥarekete geldi ve tekellüm eyledi. "Ben ehl-i ṣan'at bir kimesneyem, cenkden ḫaberüm yoḳdur" didi. Aña cefādan ferāġat itdiler. Niçe müddet ḥayātda oldı.
Ve eyżan: Ṣāḥib-i *Fütūḥāt* eydür: "Yedi yüz seksen altı senesinüñ şuhūrında Mīrānşāh mīri Timur-ı Gürgān Esterābād ḥākimi idi. Emīr Velī Beg ardınca irsāl itdi ki Emīr Velī bir def'a emīr-i mezbūr ile cenk idüp şınmış idi. Mīrānşāh daḫi anuñ ardınca Kūhistān-ı Rüstem'e irişdi ve birgün ṣabāḥ namāzından tā aḫṣama degīn ol kūh-ı 'aẕīmüñ ḳullesine göçle 'urūç eylediler. Nā-gāh bir çavuş atıyla düşüp tā aşaġısına dek yuvalandı ve naẓardan nā-bedīd oldı. Çünkim tefaḥḥuş itdiler, aṣlā ne kendüye ve ne atına bir żarar olmamış buldılar.
Ve eyżan: *Tārīḫ-i İbn-i Cevzī*'de meẕkūrdur ki dört yüz seksen doḳuz senesinüñ **[AN 136a]** rebī'u'l-evvelinde Benī Ḥaḳāca (?) a'rābından bir cemā'at, Cābiriyye'nüñ meşhed-i muḳaddesine dest-dırāzlıḳ itdi. Seyfü'd-devle Manṣūr bin Ṣadaḳa ki Ḫille'nüñ ḥākimi idi, bu ḫaberi işidüp ol cānibe 'asker çekdi ve evvelā ol mekānuñ eṭrāfını ḳuşatdı ve ol fırḳa-i Cābirī'yi Cābiriyye içinde ḳırmaġa başladı. Ekṣeri ḳatl olundı. Bir A'rābī ḳapudan me'yūs olup atına süvār oldı ve dīvār üzerine gelüp atına ḳamçı urdı. Ḫiṣār dīvārından ḫendeḳe düşüp ḳoşmaġa başladı. Ol kimesneye aṣlā bir żarar irişmemiş idi.

[6667] Başlık AN nüshasında [137a'da]8. satırda yer almaktadır.
[6668] ki İN, NO1: ziyādesiyle AN
[6669] yegāne İN, NO1: yek dāne AN
[6670] idüp İN, NO1: eylediler AN
[6671] aġrıyup İN, NO1: aġarup AN
[6672] ādem İN, NO1: kimesne AN
[6673] fevt olur İN, NO1: vefāt ider AN

idi, bir gice muḳarrer itdi ki[6674] yedi yüz civānı şehrüñ dervāzesinden (10) şimāl ṭarafına çıḳup[6675] kemīn ideler ve bir cemā‘at daḫi şarḳī ṭarafından (11) muḳābil varalar. Ṭabl āvāzın işidicek Moġol ‘askerine **[NO1 205b]** ḥamle[6676] ideler. (12) Şāyed ki bu kār ḥāṣıl ola, ‘ale’ṣ-ṣabāḥ şehrüñ dervāzesin (13) açup ġāzīler cenge başladılar. Her bār ki ṭabl[6677] çaldılar, pusıdan[6678] (14) kimesne ẓāhir olmadı. Melik bir kimesneyi anları tefaḥḥuṣ içün irsāl (15) eyledi. Gördi ki cümlesi ölmişler ve hem ol vaḳtde ehl-i ḳal‘adan (16) bir ‘avret ol maraża mübtelā oldı. Üçünci gice ölümüñi muḳarrer (17) bilüp bir ḳızı var idi, ġāyet sever idi, aña eyitdi: “Ey cān-ı māder! **[İN 229a]** (1) Bu gice elüñe ve ayaġuña ḥınnā urmaḳ dilerüm. Zīrā yarın göç vaḳtidür.” diyüp[6679] (2) ḥınnā getürüp **[AN 137b]** ḳızınuñ eline ve ayaġına urdı. Eşnā-yı ‘amelde parmaġın aġzı (3) yarıyla ışladur idi. Ḥınnādan ṣoñra ḳızını[6680] uyutdı ve kendi cümle (4) aḳrabasıyla ḥelālleşdi. Ṣabāḥa dek[6681] mevte muntaẓır oldı. Ṣabāḥ (5) olıcaḳ anda şıḥḥat gördiler. Dişleri berkişmiş. Bir gün daḫi (6) geçdi, anuñ ḥayātından ta‘accüb idüp ḳavmi su’āl itdiler ki (7) “Bu iki günde ne ‘amel işledüñ ve ne isti‘māl itdüñ?”[6682] Çünkim tefaḥḥuṣ olundı, (8) ḥınnā urmaḳdan ġayrı bir nesne itmiş bulunmadı.[6683] Tecribe eylediler, ol mevtüñ[6684] (9) şifāsı ḥınnā idügi ẓāhir oldı.

Ve min bedāyi‘i’ṣ-ṣanāyi‘: *Tārīḫ-i Moġol*’da (10) meẕkūrdur[6685] ki altı yüz yigirmi yedi[6686] şuhūrında Ogeday Ḳaan Ḫıṭāy vilāyetin (11) teshīre[6687] ‘azīmet eyledi. Evvelā birāderi Tuli’yi, Güyük[6688] Ḫān ile on (12) biñ ‘asker ḳoşup ḳaravul ṭarīḳi ile revān itdi. Çünkim (13) Ḫıṭāy **[NO1 206a]** sulṭānı bunı işitdi,[6689] yüz biñ ‘askeri[6690]

[6674] itdi ki İN, NO1: idi ki AN
[6675] ṭarafına çıḳup İN, NO1: ṭarafından ve ġayrılar daḫi ṣaġ cānibinden AB
[6676] ḥamle İN, NO1: hücūm AN
[6677] ṭabl İN, NO1: ḍavul AN
[6678] pusıdan İN, NO1: aṣlā pusıdan bir AN
[6679] diyüp İN, NO1 +
[6680] ḳızını İN, NO1: ḳızcaġazını AN
[6681] Ṣabāḥa dek İN, NO1: ve ṣabāḥa degīn AN
[6682] ne ‘amel işledüñ ve ne isti‘māl itdüñ?” İN, NO1: isti‘māl itdüñ ve ne eyledüñ?” AN
[6683] itmiş bulunmadı. İN, NO1: itmemiş. AN
[6684] eylediler ol mevtüñ İN, NO1: itdiler ol ‘avretüñ AN
[6685] meẕkūrdur İN: masṭūrdur NO1, AN
[6686] senesinüñ AN +
[6687] vilāyetin teshīre İN, NO1: memālikin almaġa AN
[6688] birāderi Toli’yi Güyük İN, NO1 +
[6689] sulṭānı bunı işitdi. İN: NO1 vilāyetin bunı işitdi.: pādişāhı bunı istimā‘ eyledi. AN
[6690] ‘askeri İN, NO1: kimesne AN

anlara muḳābil (14) gönderdi.[6691] Çünkim bu ‘aẕīm ‘asker Tuli Ḫān’a ulaşdılar,[6692] ḫalḳa gibi (15) bunları ortaya aldılar. İstediler ki anları şikār gibi ṣayd ideler (16) ve pādişāhlarına getüreler.[6693] Tuli serāsime olup ḥīle dāmenine (17) yapışup yedekçileri ṭaleb idüp[6694] isti‘cāl ile ḥacer-i maṭarı isti‘māle[6695] **[İN 229b]** (1) işāret eyledi[6696] ve kendü leşkerine emr itdi ki börklerin ve külāhların giyüp[6697] (2) atlarından inmeyeler. Ḥacerüǹ[6698] netīcesi ẓāhir olup üçünci (3) güni çoḳ yaġmur[6699] yaġdı. Dördünci günüǹ āḫirinde muḥkem ḳar yaġdı. Şöyle ki (4) ṣovuḳdan ve[6700] ṣā‘iḳadan leşker-i ḫıṭāyuǹ elleri ve ayaḳları ṭutmaz (5) oldı ve[6701] serāsime oldılar. Tuli çün[6702] düşmanuǹ ża‘fına muṭṭali‘ (6) oldı. Dördünci gün ki çoḳ ḳar yaġmış idi. Cenk ṭālibi olup (7) ṭablını çalup düşman ṭarafına yürüdi[6703] ve Ḫıṭāyīler serāsime (8) firār idicek ekṣerin ḳatl ve nicesini esīr itdiler. Bu ‘amel-i yesīr[6704] ile (9) öyle ‘aẕīm ‘asker perākende olup[6705] ṣındı. Çünkim bu ḫaber Ḫıṭāy (10) sulṭānına[6706] irişdi, bir ‘aẕīm āteş yaḳup kendü ehl ü ‘iyāli ile[6707] **[AN 138a]** (11) ol āteşe girüp yandılar.[6708] Bu tedbīr ile ol memleket musaḫḫar[6709] oldı.

(12) **Ve min netāyici’l-maḫabbet:** Meẕkūrdur[6710] ki eṣnā-yı seferde Ogeday Ḳaan’a (13) bir maraż işābet idüp rūz-be-rūz ḳuvveti ża‘īf ve ża‘fı ḳavī[6711] (14) oldı. Aṣḥāb-ı devlet bu ḥālden[6712] mużdarib **[NO1 206b]** oldılar. Türk’üǹ (15) müneccimi ve

---

[6691] gönderdi. İN, NO1: irsāl itdi. AN
[6692] Toli Ḫān’a ulaşdılar. İN, NO1: anlara vāṣıl oldı. AN
[6693] getüreler. İN, NO1: ileteler. AN
[6694] idüp İN, NO1: eyledi ve AN
[6695] ḫacer-i maṭarı isti‘māle İN: ḫacerü’l-meleri (?) isti‘māline AN: - NO1
[6696] eyledi İN, NO1: itdi AN
[6697] giyüp İN, NO1: ve kepeneklerin giyeler ve AN
[6698] Ḥacerüǹ İN, NO1: Anuǹ AN
[6699] güni çoḳ yaġmur İN, NO1 günde çoḳ yaġmurlar AN
[6700] daḫi AN +
[6701] oldı ve İN, NO1: olup ve cümlesi AN
[6702] çün İN, NO1: çünkim AN
[6703] Cenk ṭalibi olup ṭablını çalup düşman ṭarafına yürüdi İN, NO1: Cenk ṭablini urup ve ‘adū ṭarafına yürüyiş itdiler AN
[6704] serāsīme firār idicek ekṣerin ḳatl ve nicesini esīr itdiler. Bu ‘amel-i yesīr İN, NO1: -üǹ ekṣerini ḳatl olunup ve niçesi esīr oldı. Bu ‘amel AN
[6705] perākende olup İN, NO1 +
[6706] sulṭānına İN, NO1: pādişāhına AN
[6707] ‘iyāli ile İN, NO1: ‘iyāl AN
[6708] Ve’l-ḥāṣıl AN +
[6709] memleket musaḫḫar İN, NO1: vilāyetüǹ tesḫīri müyesser AN
[6710] Meẕkūrdur İN, NO1: Mervīdür AN
[6711] idüp rūz-be-rūz ḳuvveti ża‘īf ve ża‘fı ḳavī İN, NO1: eyledi. Günden güne ziyāde AN
[6712] bu ḥālden İN, NO1: ḳati AN

eṭibbāsı[6713] i‘tiḳād-ı fāsidlerince[6714] bir kāse afyon ṣuyı üstüne (16) efsūn oḳudılar.[6715] Her kim anı nūş ide, maraż aňa gele[6716] ve anuň ‘ivażı (17) bu fevt ola didiler.[6717] Ol ḥālde Tuli Ḫān ki Ḳaan’uň kūçek birāderidür **[İN 230a]** (1) ve cānından ‘azīz sever, yaṣduġı kenārında oturur idi.[6718] Anı ol ḥālde (2) görüp yüzini āsumāna ṭutup[6719] ve tazarru‘ ve zārī ile[6720] anuň ṣıḥḥatin (3) ve ol maraż kendüye gelmesin ṭaleb eyledi ve[6721] ol kāseyi nūş (4) eyledi. Kemāl-i iḫlāṣ ile[6722] hem ol gün Ḳaan şifā bulup Tuli cām-ı (5) memātı[6723] nūş eyledi.

Temṣīl: Ṣāḥib-i *Fütūḥāt* eydür, çün Mīrzā (6) Mīrān Ṣāh yedi yüz seksen sekiz[6724] şuhūrında belde-i Ḳarṣ’ı ḫarāb idüp (7) rücū‘ eyledi, aňa bir ṣa‘b maraż[6725] iṣābet eyledi. Ol eṉnāda ben (8) ve Mevlānā müsāfir ṭabīb, anuň yaṣduġı kenārında oturur idük.[6726] (9) Ḫˇāce Muḥammed Şihāb ki anuň cümle-i aḥbābından idi, geldi, ol ḥīnde (10) bir şerbet ki Mīrzā içün iḥżār olunmuşdı.[6727] Mīrzā emr itdi ki (11) “Ol ḫˇācenüň naṣībidür aňa virüň.” Ḫˇāce ol şerbeti ṣıdḳ (12) ü ṣafāyla ṭutup[6728] eyitdi: “Hezār cānum senüň bir[6729] ḳıluňa fedā olsun. (13) Ümīdim oldur ki bu maraż benüm naṣībim ola.” diyüp şerbeti nūş eyledi. (14) Ḳażā-yı İlāhī ol sā‘atde Ḫˇāce’yi sıtma ṭutup[6730] Mīrzā rūz-be-rūz[6731] (15) ṣıḥḥat buldı. Süvār olduġı gün[6732] Ḫˇāce āḫirete intiḳāl itdi.[6733] **[NO1 207a]**

(16) **Ve min me’āṣiri’l-naẓar:** Mervīdür ki ol zamānki ḳaanuň dār-ı āḫirete[6734]

[6713] müneccimi ve eṭibbāsı İN, NO1: müneccimleri ve eṭibbāları AN
[6714] -nce İN, NO1: buňa müneccer oldı ki AN
[6715] oḳudılar. İN, NO1: oḳuyalar. AN
[6716] gele İN, NO1: vara AN
[6717] didiler. İN, NO1: İttifāḳ AN
[6718] yaṣduġı kenārında oturur idi. İN, NO1: -di. AN
[6719] ṭutup İN, NO1: ṭutdı AN
[6720] ile İN, NO1: -lar idüp AN
[6721] ṣıḥḥatin ve ol maraż kendüye gelmesin ṭaleb eyledi ve İN; NO1: şifāsın ṭaleb eyledi ve ol marażı kendüye istid‘ād idüp hemān AN
[6722] Kemāl-i iḫlāṣ ile İN, NO1: ve AN
[6723] tolı cām-ı memātı İN, NO1: Toli Ḫān, cür‘ai mevti AN
[6724] senesinüň AN +
[6725] maraż İN, NO1: ‘ārıża AN
[6726] kenārında oturur idük. İN, NO1: köşesinde oṭurduḳ. AN
[6727] iḥżār olunmuşdı. İN, NO1: ḥāżır itmiş idük. AN
[6728] ṭutup İN, NO1: eline alup AN
[6729] bir İN, NO1 +
[6730] ṭutup ve İN, NO1: ṭutdı ve AN
[6731] şifā ḥāṣıl eyledi. Tā kim bi’l-külliye AN +
[6732] olduġı gün İN, NO1: olıcaḳ AN
[6733] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[6734] āḫirete İN, NO1: fenādan AN

irtiḥāli (17) ḳarīb oldı. Bir Moġol mülāzemetine gelüp bir ḳurddan şikāyet eyledi **[İN 230b]** (1) ki "Ḳoyunlaruma küllī **[AN 138b]** ḫasāret eyledi."[6735] didi. Ḳaan eyitdi: "Göñlüñi (2) ḫoş ṭut ki bize vācibdür senüñ ḫaşmuñı aḫẕ idüp[6736] saña (3) teslīm idevüz." Ol ḥāle muḳārin[6737] bir güreşici, bir ḳurd (4) ṭutmış ḫānuñ ḥużūrına[6738] getürdi. Ḳaan ol Moġol'ı da'vet idüp: (5) "İşte ḫaşmuñ[6739] ki va'de itmiş idüñ,[6740] al git!" didi. Moġol[6741] (6) ṭutup intiḳām almaḳ ḳaṣd eyledi.[6742] Ḳaan ḳurda teraḥḥum idüp Moġol'dan (7) anı bir niçe[6743] altuna ṣatun alup āzād eyledi.[6744] Ḳurd ḳaçmaġa başladuḳda[6745] (8) ulu seg köpekleri[6746] üşüp anı pāre pāre eylediler. Ḳaan ol ḥālden (9) perīşān oldı[6747] ve ol kilābı[6748] ḳatle fermān eyledi ve muḳarreblerinden (10) birine eyitdi: "Bu eyyāmda mizācımda bir ża'f mülāḥaẓa iderdüm. Kendü[6749] kendüme (11) niyyet itdüm ki eger bu ḳurd bu mehlekeden cān ḳurtarur ise[6750] birḳaç gün (12) ecelden mühlet vardur." Ḥālā yaḳınum[6751] oldı ki ecel şarābın içmek yaḳın (13) oldı. Āḫirü'l-emr altı yüz otuz ḍoḳuz[6752] cemāẕiü'l-āḫiresinüñ (14) beşinci güni çoḳ şarāb içüp fevt oldı.[6753]

Ve min netāyici'l-ḥaḳdā: (15) Getürmişlerdür ki Mengü Ḳaan çün Güyük Ḫān'dan ṣoñraki dört (16) yıl mürūr itmişdi. Batu bin Cuci sa'yiyle ki ol ṭā'ifenüñ (17) muḳaddemi idi, faṣl-ı rebī'de altı yüz ḳırḳ sekiz[6754] rebī'ü'l-evvelinde **[NO1 207b], [İN 231a]** (1) *Tunguz* yılına muvāfıḳ Ḳaraḳu ṣaḥrāsında serīr-i salṭanata oturdı. Lā-cerem (2) ḳarındaşları Ḳubilay ve Hülāgü'yı bilād tesḫīrine[6755] şarḳa ve ġarba irsāl

[6735] eyledi." İN, NO1: -i olmışdur." AN
[6736] ḫaşmuñı aḫẕ idüp İN, NO1: mü'zīñi (?) AN
[6737] muḳārin İN, NO1 +
[6738] ṭutmış [ki NO1 +] ḫānuñ ḥużūrına İN, NO1: ṭutup ḳaanuñ ḫıdmetine AN
[6739] ḫaşmuñ İN, NO1: mü'zīn (?) AN
[6740] itmiş idüñ, İN, NO1: olunmış idi, AN
[6741] daḫi AN +
[6742] almaḳ ḳaṣd eyledi. İN: ḳaṣdıyla bıçaḳ çıḳardı. NO1: itmek ḳaṣd eyledi. AN
[6743] kīse AN +
[6744] eyledi. İN, AN: itdi. NO1
[6745] başladuḳda İN, AN: başladı. Ḳaçarken NO1
[6746] seg köpekleri İN, NO1: köpekler AN
[6747] oldı İN, NO1: olup AN
[6748] kilābı İN, NO1: kilābları AN
[6749] Kendü İN, NO1 +
[6750] cān ḳurtarur ise İN, NO1: ḫalāṣ olursa AN
[6751] yaḳınum İN: yaḳınum bu AN: tefhīm NO1
[6752] senesinüñ AN +
[6753] fevt oldı. İN, NO1: vefāt eyledi. AN
[6754] senesinüñ AN +
[6755] tesḫīrine İN, NO1: aḫẕine AN

itdi.[6756] (3) Ḳubilay, Ḫıṭā cānibine varup çoḳ[6757] memālik teshīr ve żabṭ eyledi.[6758] Ḳaan-ı (4) mezkūr altı yüz elli senesinüñ şuhūrında fevt oldı.[6759] Çün (5) Ḳubilay, Bengnaş (بنكناش) (?) yüriyişinden rücū‘ eyledi, altı yüz elli[6760] sekiz[6761] şuhūrında (6) *sıçḳan* yılına muvāfıḳ Ḫānbalıġ şehrinde serīr-i salṭanata cülūs (7) eyledi. Vezāretini[6762] dört şaḫṣa virdi ki her biri bir milletde idi. (8) Ol cümleden biri Emīr Aḥmed Benākītī idi **[AN 139b]** ve biri Kāve Ḫān-ı Ḫıṭāyī idi. (9) Ammā Emīr Aḥmed'ün kemāl dirāyeti ve fehm ü firāseti olmaġla[6763] cümlesinden (10) sābıḳ ve aḳrānından fā'iḳ idi.[6764] Vezīr-i Ḫıṭāyī'nüñ nā'ire-i (11) buġż u ḥased-i[6765] sīne-i pür-kīnesinde muşteġil oldı.[6766]

Li-mü'ellifihi:[6767]

(12) Ḥāsidüñ cānı yanmada her dem
Ġamdan olmaz cihānda hiç ḫālī
(13) Dā'imā Ḥaḳḳ'a i‘tirāż eyler
Ṭab‘-ı nā-pāki sūy-ı a‘māli

(14) **Neşr:** Ol ḥīnde ki ḳaan yaylaḳda idi. Emīr Aḥmed'i vezīr-i (15) Ḫıṭāyī ba‘żı mühimmāt içün şehre irsāl eyledi. Emīr Aḥmed (16) mustaḳil muṣālaḥa teḳayyüd itdi ve[6768] vezīr-i Ḫıṭāyī'ye aṣlā iltifāt[6769] (17) olmadı. Aña binā'en kudūret-i sābıḳa ziyāde olup Emīr Aḥmed ḥaḳḳında **[İN 231b]** (1) ḳaṣd eyledi ve ‘özr murād itdi.[6770] Çünkim Emīr Aḥmed[6771] bu ma‘nāya vāḳıf (2) oldı, ‘alā sebīli'l-isti‘cāl ḳaan cānibine **[NO1 208a]** teveccüh itdi.[6772] Vezīr-i Ḫıṭāyī (3) ḫaberdār olup[6773] Emīr Aḥmed'üñ ardından

---

[6756] itdi. İN, NO1: ieyledi. AN
[6757] çoḳ iN, NO1 +
[6758] teshīr ve żabṭ eyledi. İN: żabṭ u teshīr eyledi. NO1: musaḫḫar eyledi ve żabṭına aldı. AN
[6759] fevt oldı. İN, NO1: vefāt eyledi. AN
[6760] elli İN, NO1 +
[6761] senesinüñ AN +
[6762] vezāretini İN, NO1: vezātini AN
[6763] -'ün kemāl dirāyeti ve fehm ü firāseti olmaġla İN, NO1: kemāl dirāyetde ve nihāyet-i firāset ü kiyāsetde AN
[6764] idi. İN, NO1: oldı. AN
[6765] bu‘ż u ḥased-i İN, NO1: buġż-ı ḥased AN
[6766] -nde muşteġil oldı. İN, NO1: kānūneynde (?) meş‘al idi. AN
[6767] Li-mü'ellifihi İN, NO1: Ḳıṭ‘a Li-mü'ellifihi AN
[6768] itdi ve İN, NO1: idüp AN
[6769] iltifāt İN, NO1: mültefit AN
[6770] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[6771] Emīr Aḥmed İN, NO1 +
[6772] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[6773] olup İN, AN: olıcaḳ NO1

irişüp diledi ki[6774] ḥīle ile[6775] (4) döndüre. Emīr Aḥmed dönmedi,[6776] murād eyledi ki ḫ̆āh u nā-ḫ̆āh[6777] (5) ircā‘ eyleye. Elini ‘inānına urdı. Ol eṣnāda bir bölük sipāhī (6) ḳaan yanından gelür idi. Emīr Aḥmed anlara tevessül idüp ol (7) ġaddāruñ elinden ḫalāṣ oldı. Ḳaan ḥużūrına varup (8) aḥvālini bir vechle taḳrīr eyledi ki ḫān teraḥḥum idüp vezīr-i[6778] (9) Ḫıṭāyī’yi ḳatle emr itdi.[6779] Vezīr-i Ḫıṭāyī bunı[6780] istimā‘ idüp (10) firār eyledi ve Māçīn ḳal‘alarınuñ bir muḥkem ḳal‘asında gizlendi.[6781] (11) Ḳaan daḫi ‘asker gönderüp ol ḳal‘ayı tesḫīr murād eyledi. Ḫıṭāyī (12) ol ‘askerüñ serdārına peyġām irsāl itdi ki: “Benüm ol ḳadar günāhum yoḳdur ki (13) ḳaan andan geçmeye.[6782] Eger ḫāndan bu bendenüñ ḥaḳḳında amān-nāme aḫẕ (14) iderseñ ta‘ahhüd iderem ki bu ḳal‘ayı ki cihān pādişāhları tesḫīrinde[6783] (15) ‘ācizlerdür. Ḫānuñ taṣarrufına dāḫil olmaġa sebeb olam.” Emīr-i mezbūr (16) bu meserret-āmīz ḫaberi feṯḥ-i ‘aẓīm ‘add **[AN 140a]** idüp ‘ale’l-fevr ḳaana ‘arż (17) eyledi. Ḳaan daḫi kemāl mertebede istiḥsān eyleyüp amān-nāmeyi **[İN 232a]** (1) yazdı. Tamām[6784] iṭminān virdi. Vezīr pür-tezvīr[6785] hüsn-i tedbīr ile ol[6786] (2) ḥışn-ı ḥaṣīni ġubār-ı aġyārdan pāk eyledi ve ḳaan ṭarafından (3) gelen serdāra teslīm itdi[6787] ve kendi pāy-ı serīr-i ḫāna[6788] gelüp ḫıdmeti (4) ḥayyiz-i ḳabūlde **[NO1 208b]** vāḳı‘ oldı ve manẓūr-ı ḥażret olup yine pāye-i vezāret (5) muḳarrer oldı. Ḍoḳuz yıldan ṣoñra bir nevbet daḫi ḳaan anı[6789] Emīr Aḥmed (6) ile yaylaḳdan şehre gönderdi. Ẓāhiran ġarażı bu idi ki iki ādem[6790] ki (7) cinsde muḫālif olalar. İttifāḳ itmek olmaz. Biri ḥarāmī olursa (8) birisi lābüdd istiḳāmet üzre olur. Yine tekrār ‘ırḳ-ı ḥased

[6774] irişüp diledi ki İN, NO1: yetişüp dediler ki AN
[6775] Aḥmed diyü AN +
[6776] Emīr Aḥmed dönmedi, İN, NO1: Vezīr Aḥmed mültefit olmadı. Vezīr-i Ḫıṭāyī ḫaṭā-pīşe AN
[6777] anı AN +
[6778] vezīr İN, NO1 +
[6779] emr itdi. İN, NO1: fermān eyledi. AN
[6780] bunı İN, NO1: daḫi bu ma‘nāyı AN
[6781] -nda gizlendi. İN, NO1: -ı penāh idindi. AN
[6782] geçmeye. İN, NO1: irişmeye. AN
[6783] tesḫīrinde İN, NO1: anı tesḫīr itmekde AN
[6784] Tamām İN, NO1 +
[6785] pür-tezvīr İN, NO1: pür-tedbīr AN
[6786] ol İN, NO1 +
[6787] ve ḳaan ṭarafından gelen serdāra teslīm itdi İN: ve kendi … itdi NO1: Ḳaanuñ irsāl itdügi nāmeyi emīre teslīm eyledi AN
[6788] ḫāna İN, NO1: a‘lāyı ḳaana AN
[6789] anı İN, AN +
[6790] ādem İN, NO1: kimesne AN

ki (9) [6791]﴿فِى جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ﴾ ḥarekete gelüp furṣat gözedür idi. (10) Lākin [6792]الحسود لا يسود kelāmından ġāfil idi.

Ḥikmet: (11) Her kimesne ki üç nesneyi bile[6793] üç nesneden ḫalāṣ olur, evvelā (12) her kim bile ki Ḥaḳ Te‘ālā yaratmaḳda taḳṣīr itmemişdür, bir ferdi ‘ayblamadan (13) ḫalāṣ olur ve her kim bile ki ḳassām-ı ezel ḳısmetinde kimseye meyl (14) itmeyüp kendü iḫtiyārıyla ve ḥikmetiyle itmişdür, ḥasedden berī (15) olur ve her kim bile ki Ḫallāḳ-ı[6794] kā’ināt anı neden ḫalḳ itdi, kibirden (16) ‘ārī olur. İttifāḳ hem ol eṣnāda bir zerrāḳ[6795] peydā olup yanına (17) ḥaşerāt ve ṭuġātdan çoḳ kimesne cem‘ oldı.[6796] Vezīr-i Ḫıṭāyī daḫi **[İN 232b]** (1) [6797]الجنس إلى الجنس يميل ḥasebince aña mā’il oldı.

Beyt:[6798]

هر كه بينى زناقص و كامل

نيست الاّ بجنس خود ماءل

(3) **Neṣr:**[6799] Ve daḫi aña i‘tiḳād-ı küllī[6800] idüp Emīr Aḥmed’üñ ifnāsı bābında (4) andan istimdād ṭaleb[6801] eyledi. Pes ol ḫabīṣ[6802] mülāzımlarından **[NO1 209a]** ve (5) mürīdlerinden bir nice kimesneyi bir[6803] daġuñ deresinde ki anuñ yolı idi, (6) pusı idüp oturdılar ve şehrde āvāz ḳaldurdı ki ḳaan fevt (7) oldı[6804] ve şehzāde Kim Çim[6805] şehre teveccüh eyledi. Esbāb-ı salṭanatı (8) iḥżār ve müheyyā itmege **[AN 140b]** vezīr-i ṣāfī-żamīr bir niçe ādemlerin irsāl eyledi ki (9) göreler, taḥḳīḳ şehzāde şehre[6806] gelür mi, ḫaber getüreler. Yol üzerinde (10) kemīn idüp ḍuran[6807] cemā‘at vāṣıl oldıḳların

---

[6791] Boynunda ise sıkıca örülü bir ip vardır. Leheb 111/5
[6792] Hasetçi efendi olamaz.
[6793] üç nesneyi bile İN, NO1 +
[6794] Ḫallāḳ İN, NO1: Ḫāliḳ AN
[6795] kimesne AN +
[6796] oldı. İN, NO1: olur. AN
[6797] Cins cinsine meyleder.
[6798] Beyt İN, AN: Naẓm NO1 / *Nigâristân*’da Nazm başlığı altında geçmektedir.
Her kimi görsen ki eksik ve tamam
İlla ki kendine benzeyene meyli vardır
[6799] Neṣr İN, NO1 +
[6800] -ı küllī İN, NO1 +
[6801] ṭaleb İN: ṭaleb idüp isti‘ānet murād NO1: - AN
[6802] ol ḫabīṣ İN, NO1: ikisi daḫi bir niçe kimesne AN
[6803] bir nice kimesneyi İN, NO1 +
[6804] fevt oldı İN, NO1: vefāt eyledi AN
[6805] Kubilay’ın 2. oğlu.
[6806] şehre İN: - NO1: daḫi AN
[6807] idüp ḍuran İN, NO1: eyleyen AN

göricek[6808] cümlesin (11) bī-ḫaberān şehrine gönderdiler[6809] ve bir gice vezīr-i Ḫıṭāyī sulṭānlar üslūbı (12) üzre meḥāfe düzüp şem‘ler ve meş‘aleler[6810] ile şehre yöneldi ve bir[6811] cemā‘at (13) öñce gelüp: “İşte şehzāde geldi” diyü ḫaber getürdiler.[6812] Vezīr Aḥmed daḫi[6813] (14) ‘ale’t-ta‘cīl raḫşına süvār olup eceli ṭarafına sür‘at itdi.[6814] [6815] ﴿إِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ﴾ mefhūmınca[6816] (16) ol ḳadar mühlet olmadı ki ādemleri yanına cem‘ olup[6817] bile gideler. (17) Pes kemīn cānibine[6818] varduġı gibi şerbet-i şehādeti nūş itdi **[İN 233a]** (1) ve ādemleri ardından irişüp ḫaberdār olduḳlarında[6819] ol ṭā’ifeye tīr-i (2) bārān idüp[6820] ol müdebbiri daḫi ḫāke düşürdiler.

Ve mine’l-veḳāyi‘:[6821] (3) Ḫˇāce ‘Abdullāh-ı Enṣārī *raḥmetullāh*’dan[6822] menḳūldür ki Muḥammed, şekref (4) eyitdi: “Emīr[6823] Sebüktegin ki Sulṭān[6824] Maḥmūd’uñ pederi idi. Ölmezden (5) iki sene[6825] muḳaddem Herāt’a geldi. Leşkerīlerden biri bir[6826] rūstāyīden (6) bir yük ṣaman alur ve murādı ḳadar aḳçasını[6827] virür ve eydür: ‘Her gāh ki (7) getüresin, ḍoġrı baña getür.’ Ol[6828] rūstāyīnüñ bir ġāyet pīr (8) pederi var idi.[6829] Ol ‘askeri anuñ[6830] evine[6831] gelüp āşinālıḳ ider. (9) Meger

[6808] oldıḳların göricek İN, NO1: olıcaḳ AN
[6809] şehrine gönderdiler İN, NO1: maḥallesine irsāl itdiler AN
[6810] meş‘aleler İN, NO1: şu‘leler AN
[6811] ‘acāyib AN +
[6812] getürdiler. İN, NO1: itdiler. AN
[6813] daḫi İN, NO1 +
[6814] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[6815] “Ecelleri geldiğinde ise bir an bile geri kalamazlar öne de geçemezler/ ne bir an geri kalmayı, ne de öne geçmeyi isteyemezler.” A‘râf 7/34. ayetten nâkıs iktibas.
[6816] mefhūmınca İN, NO1: muḳteżasınca AN
[6817] olup İN, NO1: ola AN
[6818] gideler. Pes kemīn cānibine İN, NO1: varalar anlaruñ mābeynine. AN
[6819] ardından irişüp ḫaberdār olduḳlarında İN, NO1: ve mülāzımları ‘aḳabinden irdükde ḫaberdār olup AN
[6820] idüp İN, NO1: uruşup AN
[6821] Ve mine’l-veḳāyi‘ İN, NO1 + / AN nüshasında [142a] numaralı varakta 9. satırdan başlamaktadır ve başlık yoktur.
[6822] raḥmetu’llāh’dan İN: raḥmetu’llāhi te‘ālā ‘aleyh NO1: -’den AN
[6823] “Emīr İN, NO1 +
[6824] Sulṭān İN, NO1 +
[6825] sene İN, NO1: yıl AN
[6826] bir İN, NO1 +
[6827] murādı ḳadar aḳçasını İN, NO1: istedügi ḳadar bahāsını AN
[6828] getüresin ḍoġrı baña getür.’ Ol İN: gelesin ḍoġrı baña getür.’ Ol AN: - NO1
[6829] Ol eyitdi: NO1 +
[6830] ‘askeri anuñ İN, NO1: ‘askerinüñ AN
[6831] evine İN, NO1: yanına AN

‘arefe güni idi. Ol pīr eyitdi: ‘Zihī sa‘ādet ki ḥuccāc şimdi[6832] (10) ‘Arafāt’da münācāt iderler ve ḥacc iderler. N’olaydı biz de anda olaydıḳ.’[6833] (11) Ol civān-ı leşkerī eyitdi: ‘Diler misin ki seni ol araya[6834] iletem, (12) şol şarṭla ki kimseye söylemeyesin’[6835] Pīr daḫi ‘ahd itdi. Civān-ı (13) sipāhī anı ol gün ‘Arafāt’a iletüp yine ol gün getürdi. (14) Pīr eyitdi: ‘‘Aceb sen bu ḥālde olasın bu[6836] ‘asker içinde niçün (15) olursun?’ Ol leşkerī eyitdi: ‘Eger benüm gibi kimesne bu leşkerde olmasa (16) senüñ gibi żu‘afāyı ẓālim elinden kim ḫalāṣ ider idi ve bir ‘acūz[6837] meded (17) istese[6838] kim mededkār olur ve niçe ḫātūn ki cemīle olup bī-raḥmler **[İN 233b]** (1) eline düşse kim ḫalāṣ ider ve me’mene kim irgürür?’’’

Ve min me’āṯiri’l-me‘āciz: (2) Ḫˇāce Naṣrü’d-dīn Muḥammed bin Muḥammed[6839] bin el-Ḥasen-i Ṭūsī ki ġāyet-i şöhretinden[6840] (3) ta‘rīfe ḥācet yoḳdur. Aṣılda Sāve cānibindendür. Ammā[6841] menşe’i Ṭūs **[AN 142b]** (4) olmaġla Ṭūsīliḳ ile iştihār bulmışdur. *Cāmi‘ü’t-Tevārīḫ*’de (5) mesfūrdur[6842] ki vaṣiyyet eyledi ki anı Kāẓımiyye meşhedinde defn ideler. Nā-gāh (6) bir müzeyyen[6843] ḳāşiyle binā olunmış mezār[6844] ẓāhir oldı. Çünkim diḳḳat ile (7) naẓar olundı,[6845] ma‘lūm oldı ki Nāṣır-ı ‘Abbāsī kendü içün[6846] terbiyet **[NO1 210a]** eylemiş (8) lākin naṣīb olmamış. Anı Rūṣāfe’de defn itmişler. ‘Allāme-i meẕkūrı (9) anda defn itdiler.[6847] Ve cümle-i ittifāḳatdandur ki ol maḳbere cemāẕiü’l-evvelinüñ (10) on birinci güni şenbe gün beş yüz doḳsan yedi senesinde (11) vāḳı‘ olmış. Güneş doġduḳda[6848] Ḥūt ṭāli‘inde imiş.[6849]

[6832] ki Ḥaccāc şimdi İN, NO1: Ḥuccāc’e ki bugün AN
[6833] biz de anda olaydıḳ.’ İN, NO1: bize daḫi müyesser olaydı.’ AN
[6834] ol araya İN, NO1: varım AN
[6835] söylemeyesin.’ İN, NO1: dimeyesin.’ AN
[6836] bu İN, NO1 +
[6837] ‘acūz İN, NO1: ‘āciz AN
[6838] aňa AN +
[6839] Muḥammed İN, NO1: Aḥmed AN
[6840] ġāyet-i şöhretinden İN, NO1: ġā’ib-i şöhretinden AN
[6841] çünki AN +
[6842] mesfūrdur İN, NO1: masṭūrdur AN
[6843] ḳabr AN +
[6844] olunmış mezār İN, NO1: olmış AN
[6845] olundı. İN, NO1: eylediler. AN
[6846] içün İN, NO1: -den ötüri AN
[6847] itdiler İN: itmişler NO1: eylediler AN
[6848] doġduḳda İN, NO1: ṭulū‘ itdügi ḥīnde AN
[6849] imiş. İN, NO1: tamām olmış. AN

Ḫˇāce (12) Naṣīr'uň daḫi velādeti ol vaḳtde[6850] olmış. Müddet-i 'ömri[6851] yetmiş (13) yedi yıl ve yedi ay, yedi gün vāḳı' olmışdur. *Keşfü'l-Ḳınā'* (14) nām risālesinde bir şekl[6852] īrād idüp dört yüz doḳsan (15) yedi biň altmış dört iḥtimāl göstermişdür[6853] ve ol nesebüň (16) ḥaḳḳında [6854]﴿ذٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ﴾ diyü ḫatm itmişdür.[6855]

(17) **Ve min bedāyi'i'l-veḳāyi':** Çün Hülāgü'dan ṣoňra Abaḳa Ḫān ki anuň **[İN 234a]** (1) veled-i erşedidür, cum'a gün ramażān-ı şerīfüň on dördünci güninde (2) altı yüz altmış altı senesinde ḫānlıḳ serīrine cülūs eyledi. (3) Ḥafārtār'da Ḳirmān (حفارتارده قرمان) (?) ḥudūdında henüz daḫi salṭanatında taḳviyet (4) bulmayup[6856] ve şecere-i devleti muḥkem olmamışken deşt-i Ḳıpçaḳ pādişāhı (5) Berke bin Cuci bin Cengiz Ḫān anuň memleketinüň tesḫīri ṣavbine[6857] Buḳay (6) nām kimesneyi ser'asker idüp[6858] Bakü derbendinden[6859] geçürdi. Abaḳa (7) birāderi Yasemet'i[6860] anuň müdāfa'asına irsāl eyledi. İki 'asker (8) miyānında[6861] Aḳṣu'da ki Şirvān'dadur, altı yüz yetmiş dört (9) senesi ṣaferinüň yigirmisinde cenk ḳā'im oldı. Egerçi (10) Abaḳa'nuň[6862] beglerinden **[NO1 210b]** Ḳuḳu ve Ḍoġan Ḫān pederi Buḳay gibi kimesneler[6863] (11) ḳatl olundı. Ammā Buḳa'nuň gözine bir oḳ doḳunup yüz çevirdi. (12) Berke daḫi üç yüz[6864] biň Özbek[6865] ḫun-ḫˇārları ile[6866] ḥarekete gelüp (13) tā Arıs ṣuyunuň kenārına dek[6867] geldi. Abaḳa Ḫān daḫi kendi (14) 'askeri ile bu ṭarafdan ṣuyuň kenārın ḥıfẓ idüp a'dāyı geçürmedi (15) ve cisrleri vīrān eyledi. **[AN 143a]** Çünkim 'ubūrdan 'āciz oldılar,[6868] on (16) dört gün ve gice ṣuyuň yuḳarusına gitdiler ki Tiflīs (17) ḥavālīsinden ṣuyı geçeler. Nā-gāh Abaḳa'nuň devleti işleyüp Burka'ya **[İN 234b]** (1) ol eṣnāda

---

[6850] vāḳı' AN +
[6851] 'ömri İN, NO1: 'ömürleri AN
[6852] şekl İN, NO1: müşkil AN
[6853] göstermişdür İN, NO1: gösterür AN
[6854] Bu mutlak güç sahibi olan, hakkıyla bilen Allâh'ın takdiridir… Yasin 36/38. ayetten nâkıs iktibas.
[6855] itmişdür. İN, NO1: ider. AN
[6856] bulmayup İN, NO1: bulmadın AN
[6857] ṣavbine İN, NO1: ḳaṣdına AN
[6858] memleketüň NO1 +
[6859] derbendinden İN, NO1: benderinden AN
[6860] Hıyaksemet.
[6861] miyānında İN, NO1: mābeyninde AN
[6862] büyük AN +
[6863] kimesneler İN, NO1 +
[6864] on AN +
[6865] Özbek İN, NO1 +
[6866] bu ṭarafdan AN +
[6867] dek İN, NO1: degin AN
[6868] oldılar İN, NO1: oldı AN

ḳulunç[6869] ‘ārıż olup fevt oldı.[6870] Ancılayın beliyye-i ‘aẕīme (2) mündefi‘ oldı.

Temṯīl: Mervīdür ki çün Ya‘ḳūb bin Leyṯ (3) Ṣıġar’a emr-i salṭanat muḳarrer oldı ve istiḳlāl tām buldı. ‘Irāḳ (4) ve Ḫorāsān ve Sīstān ve Fārs ve Kirmān ve Ḫūristān’ı tesḫīr (5) idüp Baġdād’a ‘azīmet itdi. Mu‘temed ‘Abbāsī birāderi Muvaffaḳ’ı (6) anuñ cānibine cenge[6871] gönderdi. Ḥalevān’da cenk vāḳı‘ olup[6872] Ya‘ḳūp (7) ṣınup Ḫūristān’a firār eyledi ve anda tekrār ‘asker cem‘ eyledi (8) ve[6873] ḥadden bīrūn leşker ile Baġdād’a teveccüh eyledi.[6874] Mu‘temed murād itdi ki (9) anı taḫvīf ile döndüre mābeynde cenk olmaya. İttifāḳ ol ġavġa (10) eṯnāsında[6875] iki yüz altmış beş senesi şevvālinüñ dördünde Ya‘ḳūb (11) bin Leyṯ ḳulunç marażıyla fevt oldı.[6876] **[NO1 211a]** Mu‘temed ol miḥnetden ḫalāṣ oldı.

(12) **Ve min ġarāibi’t-tedbīr:**[6877] Eydürler ki Baraḳ Ḫān ki Cengiz Ḫān silsilesindendür, (13) Māverāü’n-nehr’e ḥākim idi. Abaḳa Ḫān’uñ mülküne ṭama‘ eyledi ve murād eyledi[6878] ki (14) leşkerinüñ ve mülkünüñ[6879] kemmiyyet ve keyfiyyetin ma‘lūm idine. Pes altı yüz altmış (15) altı senesinüñ şuhūrında *Luy* yılına muvāfıḳ vezīr-i ṣāhibü’t-tedbīri (16) Mes‘ūd Beg bin Maḥmūd Beg’i cāsūsluḳ itmek içün elçi ṣūretinde (17) Abaḳa Ḫān’a irsāl itdi. Ġāyet ‘āḳil ve kār-dīde kimesne idi. **[İN 235a]** (1) Çünkim geldügi ḫaberi Tebrīz’e irişdi, Seyyid Ḫˇāce ki Şemsü’d-dīn (2) Muḥammed’dür ve ḫānuñ ṣāḥib-i dīvānıdur. Ta‘ẓīm ḳaṣdı ile istiḳbāl (3) eyledi ve piyāde oldı. Mes‘ūd Beg atdan inmeyüp[6880] ol ḥāl ile görüşdiler (4) ve ġurūr yüzinden Şemsü’d-dīn’e eyitdi. Bā-ḫuṣūṣ Şemsü’d-dīn ednā ḫıdmetkārını (5) andan ziyāde bilür idi. Ḫānuñ dīvānı ṣāḥibi ki: “İşidürsüz misiz?” Ḫˇāce[6881] (6) cevāb virmegi ṣavāb görmeyüp[6882] sākit olup teġāfül itdi. (7) Çünkim Mes‘ūd Beg ḫān ḫıdmetine irişdi, **[AN 143b]** elçilik merāsimini

[6869] marażı AN +
[6870] fevt oldı. İN, NO1: vefāt itdi. AN
[6871] cānibine cenge İN, NO1: cengine AN
[6872] olup İN, NO1: oldı AN
[6873] eyledi ve İN, NO1: eyleyüp AN
[6874] teveccüh eyledi. İN, NO1: müteveccih oldı. AN
[6875] eṯnāsında İN, NO1: olmasında AN
[6876] fevt oldı. İN, NO1: vefāt eyledi AN
[6877] Ve min ġarāibi’l-tedbīr İN, NO1: Ve mine’l-ġarāib AN
[6878] eyledi ve murād eyledi İN, NO1: itdi ve daḫi murād itdi AN
[6879] mülkünüñ İN, NO1: memleketinüñ AN
[6880] inmeyüp İN, AN: inüp NO1
[6881] “İşidürsüz misiz?” Ḫˇāce İN: “İşidüp görür misiz?” Ḫˇāce NO1: “İşidürsüz misiz ki?” Ḫˇāce çünkim AN
[6882] görmeyüp İN, NO1: görmedi. AN

(8) edā eṣnāsında cümle ümerādan yuḳarı oṭurdı. İki üç günden ṣoñra ki (9) cemī‘-i aḥvāle tamām[6883] muṭṭali‘ oldı. Ḫānuñ mülāzemetine varup bir taḳrīb[6884] (10) ile gitmege ruḫṣat ṭaleb eyledi. Bir laḥẓadan ṣoñra ruḫṣat alup[6885] (11) ḫānuñ ḥużūrından **[NO1 211b]** çıḳup gitdi ve pādişāhlıḳ libāsından (12) çıḳup dervīşlik libāsına girdi. Hemān ol gün berḳ-miṣāl (13) ve çün bād-ı şimāl[6886] sür‘at ile gitdi. *Ṣāḥib-i Vaṣṣāf* ve *Ẓafernāme* (14) ḳavli üzre dört gün dört gicede Ceyḥūn kenārına vāṣıl (15) oldı ve Ceyḥūn’ı geçdi ve bu miḳdār merāḥili ve bu deñlü suhūl[6887] u cibāli (16) bu ḳadar müddet-i yesīrde ḳaṭ‘ itmek ve birḳaç günde ṭayy eylemek[6888] egerçi (17) semend-i ‘aḳl ḳatında ḳaṭ‘an mümkin fehm olunmaz. Meger bir nesne ḥikāyet iderler, **[İN 235b]** (1) ol ṭarīḳle ola. *Ṣāḥib-i Nüzhetü’l-Ḳulūb*, *Tuḥfetü’l-Ġarāyīb*’den naḳl ider: (2) “Taşkent mülkü[6889] ḳadīmü’z-zamānda ki aña Sencāb dirler idi. Emīr (3) Nūḥ bin Manṣūr’a ki Pādişāh İsma‘īl-i Sāmānī’nüñ nebīresinden (4) idi, aña bir at gönderdi. İki başı ve iki ayaġı ve iki öñ (5) ayaġı[6890] mevżi‘inde iki ḳanadı var idi. Anlar ile uçar idi. Ba‘īd (6) degüldür ki Mes‘ūd Beg’üñ anuñ neslinden bir raḫşı olup anuñla sür‘at (7) itmiş ola.”

El-ḳıṣṣa: İkinci güni Baraḳ Ḫān’uñ Ḫorāsān cānibine teveccühi (8) istimā‘ olundı. Ekābir-i devletden biri eyitdi: “Mes‘ūd Beg cāsūs (9) imiş elçi degül imiş.” Pes ḫān ‘aḳabinden ādemler gönderüp aṣlā bir (10) kimesne ġubārından nişān görmedi.

Ve min bedāyi‘i’l-mu‘āreke: (11) Naḳl olunur ki Baraḳ Ḫorāsān ve Irāḳ cānibine[6891] yürüyüş itdi,[6892] (12) Ceyḥūn’dan geçdi.[6893] **[NO1 212a]** Bu ṭarafdan Abaḳa Ḫān leşkeri ile anuñ müdāfi‘ine (13) müteveccih oldı. Herāt ḳurbunda[6894] Baraḳ ādemlerinden birḳaç[6895] kimesne (14) cāsūsluġa gelmişler idi giriftār oldılar. Abaḳa Ḫān’uñ ḥużūrına (15) getürüp[6896] envā‘ ḥaḳāretler itdiler ve ḫānuñ ḫāṭırına bu tedbīr

---

[6883] tamām İN, NO1 +
[6884] taḳrīb İN, NO1: ḳarīb AN
[6885] alup İN, NO1: bulup AN
[6886] ve çün bād-ı şimāl İN, NO1 +
[6887] suhūl İN, NO1: şuhūr AN
[6888] eylemek İN, NO1: itmek AN
[6889] mülkü İN, NO1: māliki AN
[6890] ve iki öñ ayaġı İN, NO1: var idi. İki eli AN
[6891] cānibine İN, NO1: -’a AN
[6892] -ler AN +
[6893] -ler. AN +
[6894] ḳurbunda İN, NO1: ḥavālīsinde AN
[6895] birḳaç İN, NO1: üç nefer AN
[6896] getürüp İN, NO1: iletüp anları direklere baġlayup AN

ḫuṭūr eyledi. (16) Anı[6897] ta‘līm idüp bir Moġol’ı **[AN 144a]** ke’enne yoldan gelmişdür, getürdüp şöyle (17) taḳrīr itdi[6898] ki a‘dā ‘askerinden çoḳ kimesne Şirvān derbendinden gelüp **[İN 236a]** (1) ve anda muḥāfıẓ olan ümerā ve ‘askeri ḳırup orayı yaġma itdiler. (2) Bu ḳażiyyenüñ istimā‘ından ıżṭırāb küllī ḥāṣıl olup ḫānuñ (3) leşkerine ġulġule düşdi ve oradan göçmege emr eyledi[6899] ve Abaḳa Ḫān[6900] (4) iki cāsūsuñ boynun urup birin āzād itdi.[6901] Ol daḫi (5) Baraḳ’uñ ordusına gelüp[6902] bu ḫaberi virdi. Baraḳ Ḫān nādān (6) bu rivāyeti evvel-i fütūḥāt ẓann idüp [6903] فی التاخیر آفات (7) diyü Abaḳa Ḫān’uñ ordusına sür‘at itdi.[6904] Çünkim (8) göçdükleri maḥalle[6905] geldiler, sipāhdan ve şāhdan ḳalan ḫayme ve ḫarġāh ve sā’ir (9) esbābı ḳabż idüp[6906] ardlarına düşdiler. Çünkim bir miḳdār (10) mesāfe ṭayy itdiler, nā-gāh sevād-ı leşker-i ḫaşm[6907] göründi ve cevelāna başladılar. (11) Baraḳ Ḫān ve ‘askeri bildiler ki ol söz[6908] ḥīle imiş. Ve’l-ḥāṣıl (12) altı yüz altmış sekiz senesinüñ māh-ı[6909] ẕi’l-ḥiccesinde *Luy* yılına (13) muvāfiḳ Āb-ı Siyāh nām mevżi‘de Herāt’a tābi‘ **[NO1 212b]** ḳarye-i Aşegān’da (اشکوان) (?) (14) iki ‘asker[6910] muḳābil olup mübārizlerüñ ḥamlesi[6911] yelinden āteş-i ḳıtāl-sūzān[6912] (15) ve dīde-i miḥan-nişān giryān oldı. Ol ḥīnde Firġādil (فرغادل) (?) (16) nām bahādır ki Baraḳ[6913] ‘askerinüñ penāhı idi. Abaḳa Ḫān dilāverlerinden **[İN 236b]** (1) birinüñ bir tīriyle yeri ḫāk oldı[6914] ve Celāyirbāy ki Baraḳ[6915] ümerāsınuñ (2) kibārından ve saṭvet ve heybet[6916] ṣāḥibi kişi idi, intiḳām ḳaṣd eyleyüp (3) Abaḳa Ḫān leşkerine yürüdi. Az ḳaldı ki Abaḳa Ḫān’ı yirinden götüre. (4) Āḫir Sünitay bahādır Uyġur ki ḍoḳsan yıl

---

[6897] Anı İN, NO1 +
[6898] itdi İN, NO1: eyledi AN
[6899] eyledi İN, NO1: olundı AN
[6900] emr idüp AN +
[6901] āzād itdi. İN, NO1: ḳaçurdılar. AN
[6902] gelüp İN, NO1: isti‘cāl idüp AN
[6903] Ertelemede afetler vardır.
[6904] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[6905] maḥalle İN, NO1: mevżi‘e AN
[6906] -ı ḳabż idüp İN, NO1: ki anda ḳalmış idi. Taṣarruflarına alup AN
[6907] leşker-i ḫaşm İN, NO1: leşkeri ḫışām AN
[6908] söz İN, NO1 +
[6909] māh-ı İN, NO1 +
[6910] biribirine AN +
[6911] mübārizlerüñ ḥamlesi İN, NO1: mübārizlerin ḥamle AN
[6912] -ı fürūzān NO1 +
[6913] Ḫān AN +
[6914] yeri ḫāk oldı İN, NO1: birin ḫāk eyledi AN
[6915] Ḫān AN +
[6916] ve saṭvet ve heybet İN, NO1: idi. Tamām heybet ve saṭvet AN

‘ömrini cenkde geçürmişdi, (5) ancılayın ḫavf maḥallinde atından inüp gerisi üzere oṭurdı (6) ve ‘askeri ḳıtāle taḥrīṣ ider idi. Dirler[6917] ki Sünitan’uň bu[6918] dilīrligünden (7) cümleye[6919] tāze cān geldi. Abaḳa Ḫān ki ġāyet-i dehşetinden **[AN 144b]** yalňuz ḳalmış idi. (8) geldi. Bu bir cür’et ile Celāyirbāy’uň yüzin döndürdi ve birbiri ardınca[6920] (9) ḫamleler idüp Celāyirbāy’uň yüzin döndürdi ve birbiri ardınca[6921] (10) ḫamleler idüp Baraḳ Ḫān’ı münhezim itdiler ve askerinüň[6922] ‘ömürleri (11) ḫarmanını berḳ düşmiş gibi tālān itdiler. Hezār miḥnetle Baraḳ Ḫān (12) ol mehlekeden cān ḫalāṣ idüp[6923] tā Buḫārā’ya dek atı başın[6924] çekmedi.

(13) **Ve mine’l-veḳāyi‘:** Eydürler ki Abaḳa Ḫān evāḫir-i devletinde[6925] Mecdü’l-mülk (14) Yezdī[6926] ki cümle ‘amele-i dīvāndan idi, si‘āyetiyle ṣāḥib-i dīvāndan (15) rencīde oldı ve birāderi Ḫ˘āce ‘İẓām’uň ki ḥākim-i Irāḳ-ı ‘Arabdur, (16) meblaġ-ı ‘aẓīm ketm itmekle ṣāḥib-i **[NO1 213a]** dīvāna küllī inkisār ḥāṣıl oldı. (17) Ḫān anı Mecdü’l-mülk ile dīvāna ṭaleb eyledi. Ḫīn-i cülūsda ṣāḥib-i dīvānı **[İN 237a]** (1) bir ḳadem gerirek oṭurtdı ve andan[6927] su’āller itdi. Cümlesine (2) muḳteżā-yı ḥāle muvāfıḳ[6928] cevāblar virdi. Āḫir ṣāḥib-i dīvān[6929] ḥicāb (3) def‘ olsun içün bir kāse alup ḳalḳup ḫāna[6930] ṣundı. (4) Ḫān anı almadı. Bunı tekrār itdi. Dördünci mertebede kāseyi (5) alup anuň ‘ivażı ḫınzīr eti kebābından[6931] bir miḳdār kebāb virdi (6) ve bıçaḳ ucıyla[6932] ṣāḥibe ṣundı. Ṣāḥib, ḫānuň ġarażını bilüp (7) ol eti[6933] alup baş yere ḳoyup ba‘dehu[6934] çineyüp yutdı. Andan ṣoňra (8) Ḫ˘āce ṭaşra gitdi. Ḫān ḥāżır olanlara eyitdi:

[6917] Dirler İN, NO1: Eydürler AN
[6918] bu İN, NO1 +
[6919] -ye İN, NO1: bahādırlara AN
[6920] yüzin döndürdi ve birbiri ardınca İN, NO1: yolın ṭutup yüzin döndürdiler. Biribiri ‘aḳabince AN
[6921] ḫamleler idüp Celāyir Bābek yüzin döndürdi ve birbiri ardınca İN: ḫamleler idüp Celāyir Bābek daḫi NO1: - AN
[6922] ‘askerinüň İN, NO1: anlaruň AN
[6923] cān ḫalāṣ idüp İN, NO1: cānın ḫalāṣ itdi AN
[6924] dek atı başın İN, NO1: degin atınuň başını AN
[6925] āvāḫir-i devletinde İN, NO1: āvāḫirinde AN
[6926] nām kimesnenüň AN +
[6927] ve andan İN, AN +
[6928] muvāfıḳ İN, NO1: muṭābıḳ AN
[6929] dīvān-ı İN, NO1 +
[6930] ḫāna İN, NO1: pādişāha AN
[6931] kebābından İN, NO1: -nden AN
[6932] ve bıçaḳ ucıyla İN, NO1: bıçaḳ ucında AN
[6933] -i İN, NO1: pāresini AN
[6934] ḳoyup ba‘dehu İN, NO1: ḳodı. Ba‘de’l-ta‘ẓīm ol loḳmayı AN

“Bu ḥerīf ġāyet[6935] (9) ‘āḳil kişidür. Bir niçe mertebe kāseyi[6936] almadum, oṭurmadı ve ayaġum elinden (10) ḳomadı ve ḫınzīr eti ki anlaruň milletinde ḥarāmdur ve ‘ayn-ı necisdür, aňa virdüm[6937] (11) ve bunı[6938] muḳarrer itdüm ki eger almaz ise bıçaḳla gözin çıḳaram.” Andan ṣoňra (12) ḫān birgün ṣāḥibe su’āl itdi ki: “Mecdü’l-mülk ki bu ḳadar meblaġları (13) senüň üzeriňe muḳarrer ḳılur, fi’l-vāḳı‘ ne vechledür?”[6939] Ṣāhib çünkim (14) inkār ve ṭaleb-i beyyine vaḳtinde müsā‘ade görmedi,[6940] ḳabūl idüp eyitdi: (15) “Bunca zamāndur[6941] ki senüň bendelerinüň bendesiyüz. Alduḳ, virdük (16) ve cem‘ itdük. Kimin[6942] memleket levāzımına[6943] **[NO1 213b]** ve kimin ḫānuň mübārek başına (17) ve gözine ṣadaḳa itdük. Bugün nāṭıḳ **[AN 145a]** ve ṣāmit ve esbāb ü ‘aḳārdan **[İN 237b]** (1) ve nuḳūddan[6944] her ne ki mevcūddur, cümle[6945] ḫānuňdur. Belki cān ve başumız ḫākpāy-i (2) şerīfine niṣārdur.” Çünki bu feṣāḥat ḫıyalini ḫ̌āce cevelāna getürdi,[6946] ḫāna (3) ḫoş gelüp tekrār ‘avāṭıfını dirīġ itmeyüp aňa envā‘-ı tekrīmāt (4) eyledi ve ṣāḥib-i dīvān Hemedān’da ḫānı ‘aẓīm żiyāfet eyledi. (5) Ba‘żı rivāyetde ḫān[6947] yemek yerken bir zāġ ḳarşu[6948] bir dīvār üzerinde[6949] bir niçe (6) kerre ṣadā eyledi. Ol ḥīnde ḫāna ġaşy ‘ārıż olup ṭāir-i rūḥı (7) ḳafes-i bedeninden pervāz eyledi.

Ve min bedāyi‘i’l-veḳāyi‘:[6950] Eydürler ki Abaḳa Ḫān’uň (8) mu‘āṣırlarından ve a‘ẓam-ı ḫuṣemāsından Mıṣr ve ‘Arabistān ḥākimi[6951] Bunduḳdār nām (9) kimesne idi. Kemāl-şecā‘at ve mezīd-şeḥāmet ile ma‘rūf ve meşhūr idi[6952] (10) ve cümle diḳḳat ü himmetinden biri oldur ki: Vilāyet-i Rūm’uň tesḫīri (11) ḫāṭırasıyla[6953] tek ü tenhā

[6935] zekī ve AN +
[6936] kāseyi İN, NO1 +
[6937] virdüm İN, NO1: ḥavāle itdüm AN
[6938] daḫi AN +
[6939] vechledür?” İN, NO1: keyfiyyet iledür?” AN
[6940] görmedi. İN, AN: görmeyüp müşāhede itmedi. NO1
[6941] zamāndur İN, NO1: müddetdür AN
[6942] Kimin İN, AN +
[6943] ṣarf itdük AN +
[6944] -dan İN, NO1: u menḳūlden AN
[6945] cümle İN, NO1 +
[6946] bu feṣāḥat ḫıyaliini ḫ̌āce cevelāna getürdi. İN, NO1: ḫ̌āce meydān-ı kelām bulup feṣāḥat ḫıyalini cevelānlandurdı. AN
[6947] ḫān İN, NO1 +
[6948] ḳarşu İN, NO1: ḫānuň ḳarşusında AN
[6949] durup AN +
[6950] Ve min bedāyi‘i’l-veḳāyi‘ İN, NO1: Ve mine’l-veḳāyi‘ AN
[6951] ‘Arabistān ḥākimi İN, NO1: Ġuristān vālīsi AN
[6952] idi İN, AN: eyledi NO1
[6953] Rūm’uň tesḫīri ḫāṭırasıyla İN: Rūm cānibine tesḫīr itmek ḫāṭırasıyla NO1: Rūm’uň tesḫīri ḫāṭırası kendüye lāḥiḳ olıcaḳ AN

Rūm cānibine[6954] varup ne ḳadar ‘asker lāzımdur ve ne ḳadar (12) ḫarac gider, tamām ḥıfẓ idüp taṣdīḳ-i ḥāl içün Burkin (بوركن) (?) bir ṭabbaḫda (13) rehn itdi. Mürāca‘atdan ṣoñra bu ḫaber[6955] ‘āleme münteşir oldı. Abaḳa Ḫān’a (14) bu ḫaberden bir şemme vāṣıl olıcaḳ cümle ümerāsına ve nüvvābına[6956] ḫavf ve ḫaşyet (15) ‘ārıż oldı[6957] ve Bunduḳdār ‘aẓīm ‘asker ile[6958] Rūm’a teveccüh itdi.[6959] (16) Moġol’dan niçe ümerāya gūşmāl virdi. Ḫān daḫi intiḳām **[NO1 214a]** ḳaṣdıyla (17) ol bilāda[6960] ‘azm itdi. Mu‘īnü’d-dīn- Kāşī ki niçe müddet anda ḥākim **[İN 238a]** (1) idi, ḫıyānet fehm idüp ḫān anı ḳatl eyledi ve andan mürāca‘at (2) eyleyüp ümerādan bir fevci[6961] Beyre ḳal‘asınuñ tesḫīrine irsāl itdi.[6962] (3) Gelüp muḥāṣara itdüklerinde ehl-i ḳal‘aya küllī mużāyeḳa ve ıżṭırāb (4) düşdi ve[6963] aḥvāl-i ḳal‘ayı yazup kebūter ile Bunduḳdār’a (5) i‘lām[6964] itdiler. Ol daḫi cevāb yazdı ki[6965] “Bu tārīḫüñ yedinci güni[6966] bize (6) muntaẓır olasız.[6967] İnşāa’llāhu te‘ālā[6968] vāṣıl oluruz” didi. Ba‘dehu (7) emr[6969] eyledi ki on iki biñ dilāverān ol cānībe şitābān ola. (8) Kendi yedi nefer ġulāmla yükrük atlara süvār **[AN 145b]** olup[6970] iḳdām eyledi. (9) Dirler[6971] ki Mıṣr’dan Beyre ḳal‘asına yigirmi yedi merḥale idi. Ṣālet at ile[6972] (10) Bunduḳdār dört gün dört gicede ol ṭayy eyledi.[6973] Beşinci güni (11) iki yüz süvār[6974] Ḫamā ḳal‘asınuñ leşkerinden[6975] aña mülḥaḳ olup Furāt (12) ṣuyunuñ üzerinde[6976] olan köprinüñ başına gelüp bayraḳ diküp (13) nefīr çaldurdı. Ahālī-i ḳal‘a ki şiddet ü ‘usretden şikāyet (14) iderler idi, kendünüñ geldüginden āgāh eyledi. Ḫişārda

---

[6954] Rūm cānibine İN, AN +
[6955] cümle AN +
[6956] ümerāsına ve nüvvābına İN, NO1: ümerā ve nüvvāba AN
[6957] oldı İN, NO1: olup AN
[6958] cānib-i AN +
[6959] itdi. İN, NO1: idüp AN
[6960] bilāda İN, NO1: belde AN
[6961] fevci İN, NO1: daḫi AN
[6962] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[6963] bir kebūter ki ḳanadına AN +
[6964] kebūter ile Bunduḳdār’a i‘lām İN, NO1: Bunduḳdār’uñ ḥużūrına irsāl AN
[6965] yazdı ki: İN, NO1: yazup: AN
[6966] -nde AN +
[6967] olasız. İN, NO1: oluñ. AN
[6968] gelüp AN +
[6969] emr İN, AN: murād NO1
[6970] ol ḳażiyyenüñ tedārikinde AN +
[6971] Dirler İN, NO1: Eydürler AN
[6972] at ile İN, NO1: atlarıyla AN
[6973] eyledi. İN, NO1: itdi. AN
[6974] süvār İN, NO1: kimesne ile AN
[6975] idiler AN +
[6976] vāḳı‘ AN +

olanlara[6977] (15) istibşār ḥāṣıl olup[6978] ‘alemi gördiler ve naḳḳāreler dögdiler. Moġollar (16) egerçi ḳıṣṣanuň aṣlı nedür bilmediler. Lākin teşvīş ve daġdaġaya düşdiler. (17) Sekiz günden ṣoňra Mıṣr’uň ve Şām’uň ‘askeri[6979] irişdi **[NO1 214b]** ve Furāt kenārında **[İN 238b]** (1) ṣaflar düzdiler. Ammā çünkim ṣuyı geçmege gemiler yoġ idi, Bunduḳdār emr itdi, (2) otuz beş biň deve ḳatl idüp[6980] ṣuya ilḳā eylediler ve[6981] ‘asker üzerinden (3) ‘ubūr eylediler.[6982]

Temṡīl: Eydürler ki ‘Amr bin Leyṡ ekṡer-i seferinde[6983] niçe biň (4) boş tulum bilesince getürür idi. Hīç[6984] kimesne bunuň sebebin (5) bilmez idi. Bir nevbet bir ‘adū üstüne[6985] ılġar itdi. Yolda[6986] bir ṣuya (6) duş oldı ki[6987] geçmek mümkin degül idi. Emr eyledi ki ol ṭulumları (7) ṭopraḳ ḍoldurup köpri idüp[6988] üzerinden geçüp intiḳām (8) aldı.[6989]

El-ḳıṣṣa: Moġol ‘askeri bu ḥāli müşāhede idicek bī-cenk ü cidāl[6990] (9) firār itdiler.[6991] Ehl-i ḥiṣār tamām[6992] ḳapuları açup şādīliḳler ḳıldılar[6993] ve ammā (10) Bunduḳdār altı yüz yetmiş altı[6994] ẕi’l-ḥiccesinde Dımaşḳ’da fevt oldı,[6995] (11) *raḥmetu’llāhi te‘ālā ‘aleyh.*[6996] Menḳūldür ki ol āvānda ki serīr-i salṭanata geçdi.[6997] (12) Bir gice vāḳı‘asında gördi ki[6998] Ḥażret-i Server-i kā’ināt *‘aleyhi efḍalü’ṣ-ṣalavāt* (13) aňa bir ḳılıç virmiş. Ol vāḳı‘adan[6999] ġāyet mesrūr oldı[7000] ve bir iki gün (14) içinde

---

[6977] tamām AN +
[6978] ol AN +
[6979] -i nuṣret-encāmı AN +
[6980] idüp İN, NO1: eylediler ve AN
[6981] ilḳā eylediler ve AN: idüp İN, NO1
[6982] eylediler. İN, NO1: itdiler. AN
[6983] seferinde İN, NO1: yürüyüşlerinde AN
[6984] tulum bilesince getürür idi. Hīç İN, NO1: ṭulumları develer üzerinde bilesince ṭaşurlar idi ve hiçbir AN
[6985] üstüne İN, NO1: üzerine AN
[6986] giderken AN +
[6987] duş oldı ki İN, NO1: uġradılar ki bir vechle andan AN
[6988] ḍoldurup köpri idüp İN, NO1: ḍolduralar ve ṣuya ilḳā ideler ve AN
[6989] intiḳām aldı. İN, NO1: ol ‘adūlardan intiḳām aldılar. AN
[6990] müşāhede idicek bī-cenk ü cidāl İN, NO1: mülāḥaẓa idüp cenk ü cidāl itmeden AN
[6991] itdiler. İN, NO1: eylediler. AN
[6992] tamām İN, NO1 +
[6993] ḳıldılar İN, NO1: eylediler AN
[6994] senesinüň AN +
[6995] fevt oldı. İN, NO1: vefāt eyledi. AN
[6996] raḥmetu’llāhi te‘ālā ‘aleyh. İN, NO1 +
[6997] geçdi. İN, NO1: cülūs itmiş idi. AN
[6998] vāḳı‘asında gördi ki İN, NO1 +
[6999] -dan İN, NO1: -ya AN
[7000] oldı İN, NO1: olmış idi AN

ṣāḥib-i taḫt ü tāc oldı.

Beyt:[7001]

Dün gice çeşm-i (15) çerāġı baḫtımuň bīdār idi

Mūnisüm nūr-ı cemāl-i Aḥmed-i Muḫtār idi

(16) **Neṣr:** İttifāḳ ol **[NO1 215a]** eṣnāda ki ‘ömri āḫir olmaġa ḳarīb oldı, girü Sulṭān-ı (17) Enbiyā *‘aleyhi’ṣ-ṣalavātü ve’s-selām*ı vāḳı‘ada gördi.[7002] **[AN 146a]** Ol ḳılıcı Bunduḳdār’dan **[İN 239a]** (1) alup Seyfü’d-dīn Ḳalāvun’a virdi ki Elfī dimekle meşhūr idi. Çünkim (2) bīdār oldı, bildi ki[7003] ‘ömri āḫir olmışdur. Lā-cerem ḥīn-i ṣıḥḥatinde (3) Elfī’yi[7004] ṭaleb idüp etbā‘ını sipāriş idüp[7005] vaṣiyyetler eyledi.

(4) **Temṯīl:** Mervīdür ki Güştāsb pederi Lohrāsb rencīde olup (5) bir dürlü ṣūrete girüp Rūm’a müteveccih oldı ve ol vilāyetde (6) resm-i selāṭīn bu idi ki: Her bār ḳızların ere virmek murād itseler,[7006] (7) ḫalḳı cem‘ idüp[7007] duḫterüň maḥżarına ‘arż iderler[7008] idi. Her kimi pesend (8) itse[7009] ol cānibe bir turunc[7010] atardı ve ḳızı aňa virürler idi. Ḳażā-yı (9) İlāhī ol eyyāmda ḫavāṣṣ u ‘avāmm cem‘ olup ṭarīḳ-i meẕkūr üzre (10) Ḳayṣer’üň ḳızı öňüne ‘arż olundı.[7011] Güştāsb daḫi meydānda (11) cevelān itdi. Ḳayṣer’üň ḳızı anı gördi ki[7012] ululuḳ ve serdārlıḳ[7013] anuň (12) ḳıyāfetinde hüveydādur, lā-cerem nārenci anuň cānibine[7014] atdı.

El-ḳıṣṣa: (13) Aňa nikāḥ idüp ol şehzādenüň taṣarrufına dāḫil olmaḳ lāzım (14) geldi. Ḳayṣer bundan rencīde olup ve bu ḳā‘denüň resmini (15) bozmaḳ **[NO1 215b]** diledi. Pes ol nevāḥīde bir arslan ve bir ejder peydā (16) olmış idi. Ṭālib olan ekābir ve ümerāya teklīf ider idi[7015] ki: “Bu (17) mūẕīleri[7016] her kim ḳatl iderse benüm dāmādum

---

[7001] Li-mü’ellifihi AN +
[7002] gördi İN, NO1: görüp AN
[7003] Elfī dimekle meşhūr idi. Çünkim bīdār oldı, bildi ki İN, NO1 +
[7004] Lā-cerem ḥīn-i ṣıḥḥatinde Alfi’yi İN, NO1: ‘Ayn-ı ṣıḥḥatinde a‘yān-ı dīvānı AN
[7005] idüp İN, NO1 +
[7006] idi AN +
[7007] idüp İN, NO1: iderler idi ve AN
[7008] iderler İN, NO1: olunur AN
[7009] pesend itse İN, NO1: begense AN
[7010] turunc İN, NO1: nārenc AN
[7011] ḳızı öňüne ‘arż olundı. İN, NO1: ḳızına ‘arż olunur. AN
[7012] gördü ki İN, AN: görüp NO1
[7013] serdārlıḳ İN, NO1: serverlik AN
[7014] cānibine İN, AN: üzerine NO1
[7015] ider idi İN, NO1: itdi AN
[7016] mūzīleri İN, NO1: iki mūzī AN

olmaġa[7017] lāyıḳ olur” didi.[7018] **[İN 239b]** (1) Bu şehzādeler ol kāra cür’et itmezler idi.[7019]

Li-mü’ellifihi:[7020]

Terk-i cān eylemeyen (2) vāṣıl-ı cānān olmaz

Derde uġramayan āşüfteye dermān olmaz

(3) Çünkim Güştāsb’a bu kārı emr eyledi. Ol daḫi varup ikisin bile[7021] (4) ḳatl idüp[7022] ol ḳayd-ı ‘aẕīmden ḫalḳı ve Ḳayṣer’i ḫalāṣ[7023] eyledi (5) ve ṭob u çevgān oyununda Ḳayṣer anı bir raḫş-ı zībā üzere görüp (6) yāl ü bālin ve dilāverligin begenüp maḫṣūṣlarından eyledi.[7024] Āḫir Lohrāsib, (7) Ḫüsrev ü ‘Acem idi andan[7025] bāc ü ḫarāc ṭalebine sebeb oldı. Lohrāsb[7026] (8) daḫi bu küstāḫlıġa sebeb kim idügin bilüp[7027] aňa binā’en tāc-ı Kiyān’ı (9) ol ferzend-i dilīri[7028] ya‘nī Güştāsb’a irsāl idicek[7029] ḥaḳīḳat-i ḥāl (10) ma‘lūm oldı.[7030]

Eyżan: Mervīdür ki Şābūr-ı Zü’l-eknāf’un Rūm (11) hevāsı ḫāṭırına düşüp[7031] **[AN 146b]** tācir ṣūretinde Rūm’a teveccüh itdi.[7032] Bir ṭabaḳda (12) ṣūreti naḳş olunup ümerā-yı Rūm’dan[7033] birinüň eline girmiş[7034] idi. (13) Şābūr’ı Rūm’da[7035] göricek ol ṣūrete müşābih gördi. Fi’l-ḥāl (14) anı ṭutup Ḳayṣer’e getürdi. Ḳayṣer[7036] ḥaḳīḳat-i ḥāli tecessüs **[NO1 216a]** idüp (15) ma‘lūm idinicek ‘aẕīm ‘asker ile Īrān’a teveccüh itdi,[7037] ol memāliküň (16) ekṣerin vīrān itdi. Āḫirü’l-emr bir bayramları gicesi ki müstaḥfıẓlar

---

[7017] olmaġa İN, NO1: olmaḳlıġa ol AN
[7018] Ḥuṣūṣ-ı meẕkūrı AN +
[7019] ol kāra cür’et etmezler idi. İN, NO1: e ‘arż itdiler. Kimesne cür’et eylemedi. AN
[7020] Li-mü’ellifihi İN, NO1: Beyt Li-mü’ellifihi AN
[7021] Güştāsb’a bu kārı emr eyledi. Ol daḫi varup ikisin bile İN, NO1: bunı Güştāsb istimā‘ eyledi. Ol cānaverleri AN
[7022] idüp İN, AN: eyleyüp NO1
[7023] -den ḫalḳı ve Ḳayṣer’i ḫalāṣ İN, NO1: ve daġdaġadan ḫalḳı ve Ḳayṣer’üň ḫāṭırın ḫoş AN
[7024] begenüp maḫṣūṣlarından eyledi. İN, NO1: begendi ve kendinüň maḫṣūṣlarından itdi. AB
[7025] ü ‘Acem idi andan İN, NO1: bilād-ı ‘Acem’den AN
[7026] Lohrāsb İN, NO1: Ol AN
[7027] Sebeb kim idügin bilüp İN, NO1: bā‘iṣ nedür bilür AN
[7028] cānibine AN +
[7029] idicek İN, NO1: eyledi AN
[7030] Ḳayṣer daḫi bildi ki Güştāsb’dur. AN +
[7031] ḫāṭırına düşüp İN, NO1: düşdi AN
[7032] Rūm’a teveccüh itdi. İN, NO1: teveccüh eyledi. AN
[7033] olunup ümerā-yı Rūm’dan İN, NO1: olunmış idi ve a‘yān-ı Rūm’uň AN
[7034] girmiş İN, NO1: vāṣıl olmış AN
[7035] Rūm’da İN, NO1 +
[7036] Ḳayṣer İN, NO1 +
[7037] idüp ma‘lūm idinicek ‘aẕīm ‘asker ile Īrān’a teveccüh itdi, İN, NO1: idicek ṣūret-i ḥāl mekşūf oldı ve ‘aẕīm leşker ile Īrān’a gelüp AN

(17) şarāb-ı nābdan mest ü ḫarāb[7038] olmışlar. ‘Acem esīrlerinden birisi Şābūr’ı **[İN 240a]** (1) ḳayddan ḫalāṣ idüp ḳurtardı.[7039] Ṣāḥib-i *Güzīde* rivāyetinde[7040] (2) kendüyi[7041] Ḳazvīn’e īṣāl idüp Ḳayṣer’üñ eṭrāfından cenk ve[7042] muḥārebeye (3) başladılar. Āḫirü’l-emr ṭutulup niçe müddet muḳayyed oldı.[7043] Ṣoñra (4) ḫalāṣ oldı. Ol şarṭla ki her ḫarābı ki Rūmīler elinden olmışdur, (5) tamām[7044] ma‘mūr eyleye. Aña binā’en Rūm’dan mi‘mārlar getürüp ol maḥalleri (6) ışlāḥ itdi.[7045]

Ve mine’n-nevādir: Eydürler ki Abaḳa Ḫān öldükden ṣoñra (7) ṣāḥib-i dīvānı ihtimāmıyla libās-ı salṭanat birāderi Oġul Ḫān’a (8) müyesser oldı ve ‘ināyet-i ezelī ve sābıḳa-i Lemyezelī ki [7046]﴿مَنْ يَهْدِ اللهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ﴾ (9) ḥasebince mezbūra İslām naṣīb oldı ve[7047] nāmını (10) Aḥmed Ḫān itdiler ve birāderzādesi Arġun Ḫān emr-i salṭanatda (11) anuñ ile nizā‘ eylemedi.[7048] Çünkim mezbūr Arġun Ḫān[7049] Ḫorāsān’da vālī idi, (12) Aḥmed Ḫān ‘ināN-ı ‘azīmeti ol cānibe eyledi. Arġun anuñ ḳahrı (13) serpençesinden zebūn olup gelüp ḳal‘asında ki ol vilāyetüñ (14) ‘aẓīm ḳılā‘ındandur, taḥaṣṣun itdi. Aḥmed Ḫān birḳaç günden ṣoñra (15) Alınaḳ nām **[NO1 216b]** kimesne ki ekābir-i ümerādandur, Arġun Ḫān’a irsāl idüp (16) istimālet ve īmānla ḳal‘adan çıḳarup ḥużūrına getürdi. Çünkim (17) ‘ammisinüñ ḫıdmetine dāḫil[7050] oldı, ḳalbinden envā‘-ı ġamı def‘ itdi ve emr itdi. **[İN 240b]** (1) Her gāh anuñ çün müstaḳil otaḳ ve ḥargāh ḳurılurdı[7051] ve anı Alınaḳ (2) nām emīre sipāriş eyledi ve[7052] bunı muḳarrer itdi ki birḳaç günden ṣoñra[7053] (3) menzil-i ‘Adem’e göndere.

Nükte: [7054]الوقت سيف قاطع Ebū Müslim’den (4) su’āl itdiler ki: “Ne ile bu

---

[7038] ü ḫarāb İN, NO1 +
[7039] Ṣābūr’ı ḳayddan ḫalāṣ idüp ḳurtardı. İN: Ṣābūr’ı ḫalāṣ idüp ḳurtardı. NO1: anı ḳayddan ḫalāṣ itdi. AN
[7040] masṭūrdur ki: Ṣābūr AN +
[7041] Ḳayṣer-i NO1 +
[7042] eṭrāfından cenk ve İN: ṭarafından cenk ve NO1: eṭrāfından cenge ve AN
[7043] oldı. İN, NO1: olup AN
[7044] elinden olmışdur tamām İN, NO1: itmişlerdür anı AN
[7045] itdi. İN, NO1: eyleyeler. AN
[7046] “Allah her kimi hidayet buyurursa, işte hidayete eren ancak odur!” İsrâ 17/97. ayetten nâkıs iktibas.
[7047] oldı ve İN, NO1: olup AN
[7048] anuñ ile nizā‘ eylemedi. İN, NO1: aña nizā‘ itdi. AN
[7049] Ḫān İN, NO1 +
[7050] dāḫil İN, NO1: vāṣıl AN
[7051] ḳurılurdı İN, NO1: ḳura AN
[7052] nām emīre sipāriş eyledi ve İN: nām kimesneye sipāriş eyledi ve NO1: -’a (?) ışmarladı. AN
[7053] anı AN +
[7054] Zaman keskin bir kılıçtır.

dereceye irişdüñ?" Eyitdi: "Müddet-i **[AN 147a]** 'ömrümde (5) bugünki kārı yarına ḳomadım. Her ne ki diledüm, sā'atiyle itdüm."

Ḫān'uñ (6) ġaybetinde Buḳay Darutaḳ (بوقای دارتق) (?) nām kimesneler ki cümle ümerādan idiler, ba'żı şehzādelerle (7) ittifāḳ itdiler. Zeyl-i küfr ü ḍalālet nihādlarında berkişmiş idi. (8) Çünkim Aḥmed Ḫān Cengiz Ḫān 'ādetini terk idüp[7055] Şerī'at-ı Muḥammedī (9) *'aleyhi's-salātu'l-sermedīye*[7056] tābi' oldı, Arġun ki henüz (10) küfr ü 'işyān ve iġvā-yı[7057] şeyṭān üzredür. Ḥabsden necāt (11) virüp Aḥmed Ḫān'ı ve anuñ İslām'ına sebeb olan ṣāḥib-i (12) dīvānı ve cümle a'vān u enṣārını ortadan götürelüm diyüp[7058] (13) bu ittifāḳ üzre bu ḥāli Arġun'uñ ḫaymesine gönderdiler. Gelüp elin (14) ṭutdı, ol ḫod her gün ḳatlini ümīd ider idi. Taṣavvur itdi ki (15) anı ḳatl itmege iletirler. Çünkim ḫaymeden çıḳdı, ol ṭā'ifenüñ (16) ittifāḳına vāḳıf oldı. Beşāşet ile **[NO1 217a]** Alınaḳ'uñ[7059] çadırına vardı. (17) Anı mest-i şarāb-ı ġurūr bulup 'ale'l-fevr ḳatl itdi ve Ḳıytul (قیتول) (?) anı **[İN 241a]** (1) ġāret eyledi. Çünkim bu ḫaber Aḥmed Ḫān'a irişdi, serāsime olup (2) māderi Ḳuti Ḫātūn'uñ ordusına doġrı firār itdi[7060] ki bir ṣu kenārında (3) idi. Nā-gāh Moġol 'askeri ki Arġun'uñ hevādārları ile yetişüp (4) anı aḫẕ idüp Arġun'a getürdiler. Pençşenbe gicesi cemāẕiyü'l-evvelīnüñ (5) yigirmi altısında altı yüz seksen üç senesinde şerbet-i şehādeti (6) nūş itdürdiler.

Ve min netāyici'l-mükāfāt: Eydürler ki ṣāḥib-i dīvān Mecdü'l-mülk (7) Yezdī'den çoḳ elem görmiş idi. Aňa binā'en anı ref' itmege müteraṣṣıd (8) oldı.[7061] Çünkim Aḥmed Ḫān'uñ zamānı geldi, aňa seḥḥārlıḳ ile[7062] töhmet (9) idüp başın kesdürdi. İki yıl iki ay iki haftadan ṣoňra (10) ol daḫi tīġ-ı ḳahr ile ḳatl olundı. Tafṣīl-i maḳāl oldur ki (11) ṣāḥib-i dīvān Aḥmed Ḫān[7063] fıtrātında Iṣfaḥān'a düşdi. Murād (12) eyledi ki Hindüstān'a vara, tā kim Arġun'uñ saṭvetinden ḫalāṣ ola. Arġun, (13) Atabeg Yūsuf Şāh'ı istimālet[7064]-nāme ile ṣāḥib-i dīvāna gönderdi. (14) [7065] إذا دخل القدر بطل الحذر

[7055] idüp İN, NO1: itdi AN
[7056] 'aleyhi'ṣ-ṣalātu' sermedi'ye İN, NO1: ṣallallāhu 'aleyhi ve sellem'e AN
[7057] 'işyān ve iġvā-yı İN, NO1: ṭuġyān ve iżlāl-i AN
[7058] diyüp İN, NO1 +
[7059] ḫıdmetine ve NO1 +
[7060] itdi İN, NO1: eyledi AN
[7061] oldı. İN, NO1: idi. AN
[7062] ile İN, NO1 +
[7063] -'uň AN
[7064] -le ve AN +
[7065] Kader girdiğinde tedbir geçersiz olur.

muḳteżāsınca **[AN 147b]** ecel anuň girībānın ṭutup (15) şehādet menziline getürdi. Çün ṣāḥib-i dīvān Arġun mülāzemetine (16) geldi,[7066] fi'l-ḥāl aňa naẓar-ı i'tibār ile baḳup **[NO1 217b]** küllī raġbet itdi. (17) Buḳay ki ol zamānda beglik ve verāṯet ḫıdmetiyle[7067] müşerref idi. **[İN 241b]** (1) Ṣāḥib-i dīvānı kendinüň mühimmine māni' olur[7068] görüp lā-cerem Arġun'uň (2) mülāzemetinde[7069] anı Arġun'uň pederi Abaḳa'yı zehirlemişdür diyü müttehim (3) ḳıldı. Arġun daḫi ol vezīr-i bī-naẓīri düşenbe gün[7070] şa'bānuň (4) dördünci güninde altı yüz seksen üç senesinde zümre-i şühedāya (5) mülḥaḳ[7071] itdi. Meşhūrdur ki ḥīn-i şehādetinde ġusl idüp Ḥażret-i (6) Ḳur'ān-ı 'aẓīm'den[7072] tefe''ül itdi, bu āyet-i kerīme geldi. ﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلٰئِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ﴾[7073]

Ve min me'āṯiri'l-baṭş: Abaḳa Ḫān zamānında Iṣfaḥān'uň (9) umūr-ı vezāreti belki ḥükm ü eyāleti Ḫ̇āce-i Bahāü'd-dīn Muḥammed ki ṣāḥib-i (10) dīvānuň[7074] veled-i erşedi idi, aňa müfevvaż idi. Ol daḫi ḥıfẓ (11) ü ḥırāsetde daḳīḳa fevt itmez idi ve bāb-ı 'afvı bi'l-külliye sedd itmiş idi (12) ve şefḳat ü merḥametden aṣlā eṯer yoġ idi. El-'iyāẕü bi'llāh eger murādına (13) muḫālif bir söz istimā' itse[7075] büyük cürm idi.[7076] Niçe başlar kesüp niçe (14) ḫāneler ḫarāb ider idi. Giceler ile dükkānları açuḳ ḳoyup herkes (15) ḫānesinde āsūde[7077] yaṭur idi. Bir gice bir 'ases aç bulunup bir ḫabbāz[7078] (16) dükkānından bir etmek alup iki ḳıymetin yerinde **[NO1 218a]** ḳomış. Ṣabāḥ olduḳda (17) ḫabbāz[7079] gelüp ḥāle vāḳıf olur. Ḥaḳīḳat-i ḥāli bilmek içün pāsbānlarından **[İN 242a]** (1) su'āl ider. Ol kimesne ḫavfından mecāl bulmayup i'tirāf ider. Bu ḳażiyye[yi] (2) fi'l-ḥāl ṣāḥibe i'lām iderler. 'Ale'l-fevr ol 'asese siyāset (3) idüp[7080] helāk ider.

[7066] geldi. İN, NO1: vāṣıl oldı. AN
[7067] ḫıdmetiyle İN, NO1: manṣıbı ile AN
[7068] olur İN, NO1 +
[7069] mülāzemetinde İN, NO1: ḫıdmetinde AN
[7070] māh-AN +
[7071] -ya mülḥaḳ İN, NO1: -dan AN
[7072] Ḥażret-i Ḳur'ān-ı 'aẓīm'den İN, NO1: Ḳur'ān-ı Mecīd'e AN
[7073] O kimseler ki: "Rabbimiz ancak Allah'tır!" demişlerdir, sonra da istikamet göstermişlerdir; şüphesiz me lekler sürekli onlar üzerine inmektedir ki: "Korkmayın ve üzülmeyin, bir de siz, vaad olunmakta bulunmuş olduğunuz o cennetle müjdelenin! Fussilet 41/30
[7074] umūr-ı vezāreti AN +
[7075] itse İN, NO1: eylese AN
[7076] cürm idi. İN, NO1: cerīme degül. AN
[7077] ḫāl üzre AN +
[7078] ḫabbāz İN, NO1: etmekçi AN
[7079] olduḳda ḫabbāz İN, NO1: olıcaḳ etmekçi AN
[7080] idüp İN, NO1: itdürüp AN

Ve minhā: Mervīdür ki bir gice Nikpey[7081] nām ġulām ki (4) kendünüň maḳbūl ḳulı idi, bekçiler ṭarafına irsāl idüp anlaruň (5) aḥvālini cāsūsladı. Ġulām gelüp eyitdi: "Fülān kimesne tamām (6) ḫırāset ider ve fülān ġāyet idi ve fülān Ḫˇāb-ı ġafletde (7) idi." Ṣabāḥ olıcaḳ **[AN 148a]** üçin daḫi getürüp her birine yetmiş (8) degnek ḍarb ider.[7082] Şeyḫü'l-islām Mevlānā Cemālü'd-dīn eydür: (9) "Ben anda ḥāżır idüm. Ol bīdār olan kimesneye ġażab niçündür, (10) didüm." Eyitdi: "Eger bu ḥāżır olsa idi ġulāmuň ardınca gelüp (11) niçün aḥvālini tefaḥḥuṣ idüp ṣormazdı idi". didi.[7083]

Ve minhā: (12) Getürmişlerdür ki birgün tamām-ı şevket ile süvār olmış idi. Bir miskīn-i (13) bīçāre şöyle ki 'ādet-i 'avām-ı nāsdur ḥükkāma naẓar iderler. Ol daḫi (14) naẓar itdi. Ḫˇāce-i 'ālī-cāh "Neye baḳarsın?" diyü su'āl itdi. (15) Ol derdmend kemāl-i dehşetinden cevāb virmege ḳādir olmadı. (16) Fi'l-ḥāl emr itdi iki gözin bıçaġla oyup[7084] çıḳardılar.[7085] **[NO1 218b]** Bundan (17) aġreb birgün kendinüň ġāyet[7086] sevgüli oġlı dizinde idi. Nā-gāh **[İN 242b]** (1) oġlancıḳ eliyle ṣaḳalın ṣıġar.[7087] Ol ḥīnde ġażaba gelüp fir'avniyyeti (2) ġālib olup[7088] and içdi ki ol ma'ṣūm-ı pāki ma'lāḳa ura ki[7089] anlaruň (3) bir mancınıḳıdur.[7090] Siyāset itdüklerin anuňla siyāset idüp (4) ḫurd iderler idi. Muḳarreblerüň[7091] birisi şefā'at itmege cür'et idemedi. (5) Āḫir çünkim bunuň ḳabāḥatin fehm itdi, 'ulemānuň fetvāsıyla anı[7092] bir (6) ḳalın döşege ṣarup ma'lāḳa urdılar.

Ve mine'ẕ-ẕarāif:[7093] (7) Eydürler ki Mecd-i Yezdī ki Ḫˇāce-i Bahāü'd-dīn'üň meddāḥı[7094] idi, ol 'acūze ki (8) kendünüň 'avreti idi, Yezd'de ḳoyup gitdi, Iṣfahān'da sākin (9) oldı. Menkūḥası ṣabr idemeyüp Iṣfahān'a geldi. Mecd'üň (10) ṣākirdi gelüp:

[7081] Nikbay, Nigepay.
[7082] ḍarb ider. İN, NO1: urdurdı. AN
[7083] idi, didi. İN, NO1 +
[7084] oyup İN, NO1 +
[7085] Eyżan AN +
[7086] ġāyet İN, NO1 +
[7087] ṣaḳalın ṣıġar. İN, NO1: pederinüň ṣaḳalını ṣıġadı. AN
[7088] ġālib olup İN, NO1: hücūm itdi. AN
[7089] ki İN, NO1: Ma'raḳ AN
[7090] mancınıḳıdur. İN, AN: mancınıḳ şeklinde NO1
[7091] siyāset idüp ḫurd iderler idi. Muḳarreblerüň İN, NO1: ḍarb idüp ḫurd-i ḫaṣḫāṣ ider. Muḳarreblerinüň aṣlā AN
[7092] -yla anı İN, NO1: mūcibince AN
[7093] ẕarāif İN, NO1: ẕarīf AN
[7094] meddāḥı İN, NO1: mizācı AN

“Müjde,[7095] eviñüz geldi” didi. Mecd eyitdi: “Müjde (11) ol idi ki[7096] o ḫātūnuñ üzerine ḫāne düşse idi.”[7097] Ḫātūn (12) bu sözi işidüp[7098] ‘itāb yüzinden Mecd’e eyitdi: “Bensiz ve sensiz (13) dirlik olmaz.” Mecd eyitdi: “Bensiz olmaz ammā sizi bilmem.”

Temṯīl: (14) Mervīdür ki A‘meş birgün ḳapusı öñünde durur idi.[7099] Nā-gāh bir niçe (15) çirkin yüzlü ḳabīḥ-manẓar kimesneler peydā oldı. A‘meş ḫānesine (16) girüp ‘ale’l-fevr yine[7100] çıḳdı. Duḫūl ü ḫurūcından istifsār **[NO1 219a]** (17) itdiler.[7101] Eyitdi: “Bu ṭā’ifeyi göricek gözüme ziyān gelmesün diyü içeri **[İN 243a]** (1) girdüm.[7102] Ḫātūnumı gördüm ki ḳabīḥ-manẓar olmaḳda[7103] anlardan ziyādedür. **[AN 148b]** Yine (2) bunları görmege rāżī oldum.”

Ve mine’s-sevāniḫ: Eydürler ki çün Arġun (3) altı yüz doḳsan senesinde vefāt itdi, cemī‘-i ümerā vü nüvvāb (4) ittifāḳ itdiler ki birāderi Geyḫatu’ya salṭanat-ı serīrine cülūs ide. (5) Pes anı Rūm vilāyetinden ṭaleb idüp sene-i mezbūrede[7104] (6) taḫta geçürdiler ve cümlesi ḫıdmetinde bel baġladılar. Ammā çün ḫān vezīri (7) ṣadr-ı cihān-ı kerīmü’l-ẕāt idiler, beẕl ü kerem elin açup ‘ıyş u nūş (8) ḳapusın küşāde itdiler.[7105] Pes māl ü cehāt-ı memālik anlaruñ (9) beẕline vefā itmedi ve erkegi dişiden farḳ itmez idi.[7106] Ümerā ve a‘yān (10) bu ḥareketden ki anlaruñ ḫātūnlarına ve evlādına ider idi, ġāyet rencīde (11) olurlar idi. Āḫir-i kār gün yürütmege[7107] başladılar. Zīrā ḫ̌āce vezīr (12) Buḫārā’dan çoḳ meblaġ ḳarż ṭarīḳiyle alup ḫānuñ mühimmātına ṣarf (13) itdi ve çav yürütdi. Çav oldur ki Ḫıṭāy vilāyetinde kāġıd (14) yazarlar.[7108] Ḫıṭāyī ve ‘Acemī ḫaṭlar yazup anda direm ü dīnār yerine (15) ṣarf iderler idi. El-ḥāṣıl bu ma‘nā menşe-i ḫarāb (16) ve sebeb-i vīrānī ve bā‘iṯ-i yebāb oldı ve tüccār gelmekden (17) ve gitmekden ḳaldı

[7095] “Müjde İN, NO1: “Muştuluḳ AN
[7096] ol idi ki İN, NO1: oldı ki AN
[7097] o ḫātūnuñ üzerine ḫāne düşse idi.” İN: ol ḫātūnuñ … ev düşse idi.” NO1: ev ḫātūnuñ üzerine düşeydi.” AN
[7098] işidüp İN, NO1: istimā‘ idüp AN
[7099] durur idi. İN, NO1: devr iderdi AN
[7100] yine İN, NO1 +
[7101] itdiler. İN, NO1: eylediler. AN
[7102] girdüm. İN: girüp NO1: ḳaçdum. AN
[7103] olmaḳda İN, NO1: -da AN
[7104] mezbūrede İN, NO1: meẕkūrede AN
[7105] itdiler. İN, NO1: eylediler. AN
[7106] idi. İN, NO1: oldılar AN
[7107] gün yürütmege İN, NO1: … yemege AN
[7108] ve çav yürütdi. Çav oldur ki Ḫıṭāy vilāyetinde kāġıd yazarlar. İN, NO1: Çav oldı ki Ḫıṭāy vilāyetine kāġıt yazalar. Yine AN

ve māldārlar celā-yı vaṭan idüp[7109] bi'l-külliye fenā ve zevāl irişdi.[7110] **[İN 243b]**

(1) **Ve min me'āşiri'l-rü'yā:** Çün Geyḫātu Ḫān **[NO1 219b]** altı yüz ḍoḳsan dört senesinde (2) ümerā ḳaṣdıyla dār-ı beḳāya rıḥlet eyledi, Baydu Ḫān bin Ṭaraġay bin (3) Hülāgü serīr-i salṭanata cülūs idüp Ṣadr-ı Cihān'ı[7111] vezāretden iḫrāc (4) idüp Rūm ḥükūmetin virdi. Vezāreti Destcerd iline virdi. (5) Ṣadr-ı Cihān muteżaccir[7112] olup bir bahāne ile Gīlān'a vardı. Andan (6) Dārü'l-merz yolından Ḫorāsān'a gidüp Ġazan Ḫān bin Merġuy'uň (7) mülāzemetine irişdi ve Baydu Ḫān muḫālefetine taḥvīṣ idüp Emīr (8) Nevrūz ve Ṣadr-ı Cihān ihtimāmıyla Baydu Ḫān maġlūb olup (9) sene-i meẕkūrenüň ẕi'l-ḥiccesinde Ġazan Ḫān ṣadr-ı salṭanatına (10) geçdi. Birḳaç günden ṣoňra ba'żı müfsidīn iġvā idüp (11) Ġazan Ḫān'a envā'-ı kelimāt naḳl itdiler Ṣadr-ı Cihān ḥaḳḳında. (12) Ḫān[7113] bed-gümān **[AN 149a]** olup ḥabse emr eyledi[7114] ve ġılāẓ ü şidād müvekkiller (13) ḳoyup[7115] anı ḳatl itmegi muḳarrer ḳıldı. Andan menḳūldür ki: "Bir gice (14) vāḳı'ada gördüm ki müvekkilān beni cum'a güni mīşeler ortasına (15) siyāsete iletdiler. Nā-gāh bir şaḫṣ-ı nūrānī elinde bir mūm yaḳup (16) geldi ve beni anlaruň elinden alup ḫalāṣ eyledi ve eyitdi: 'Her ḳande (17) giderseň git!' Ṣabāḥ bu vāḳı'ayı te'emmül idüp ol gün anuň **[İN 244a]** (1) dağdağasında oldum. Ḳażā-yı İlāhī beni ol hafta cum'a güni ol (2) cemā'at bir eski semerlü ḳaṭıra bindirüp mīşe kenārına siyāsetgāha **[NO1 220a]** (3) getürdiler ve benden çoḳ iyilik görmişler idi. Aňa binā'en siyāsetümde (4) tehāvün itdiler. Nā-gāh Hurḳudaḳ Noyan nām emīrüň gözi (5) baňa duş oldı. Ben ḫod maḳām-ı teslīmde olup bu beytüň mażmūnı ki (6) ḥālime münāsibdür, ẕikr[7116] ider idüm."

Beyt:[7117]

سپار کاتبی ابن خان وام کرده بجانان

در انتظار تقاضا مباش و قرض ادا کن

[7109] idüp İN, NO1: ve AN
[7110] irişdi. İN, NO1: irdi. AN
[7111] daḫi AN +
[7112] muteżaccir AN nüshasında 'متصجَر' şeklinde yazılmış.
[7113] Ḫān İN, NO1 +
[7114] emr eyledi İN, NO1: ḳaldurdı AN
[7115] ḳoyup İN, NO1: ḳodı ve AN
[7116] ḥālime münāsibdür ẕikr İN, NO1: ḥāle münāsibdür ezber AN
[7117] *Nigâristân*'da Nazm başlığı altında geçmektedir.
Bu ödünç alınan canı Allah'a emanet et
Bir talep beklentin olmasın borcunu (can bedelini) öde

(8) Ben daḫi anuň yüzine naẓar itdüm. Bi-‘aynihi vāḳı‘ada gördüm ki[7118] üzre (9) müşāhede itdüm, ‘aḳlum[7119] gitdi. Müvekkillere emīr eyitdi,[7120] dest-i cefāyı (10) def‘ itdiler.

Mışra‘:

Belā irişdi velī ḫayr ile geçüp geçdi[7121]

Temṣīl: (11) *Tārīḫ-i Selāçıḳa-yı Rūm*’da meẕkūrdur ki Lebībī te’līf itmişdür. Çünkim Sulṭān (12) ‘İzzü’d-dīn Keykāvus birāderi ‘Alāü’d-dīn Keyḳubād’a ġālib oldı, anı (13) bend idüp Malaṭıyye ḳal‘asında ḥabs itdi.[7122] Bir müddetden ṣoňra (14) ‘Alāü’d-dīn[7123] Keyḳubād vāḳı‘asında gördi ki bir nūrānī kimesne peydā (15) olup elinden ve ayaġından bendin çözdi ve bir ḳaṭır getürüp (16) ḳoltuġından ṭutup bindürdi ve eyitdi: “Semt-i şehre var,[7124] ‘Alāü’d-dīn (17) Keyḳubād andadur.” didi.[7125] Ḳażā-yı İlāhī ol eyyāmda Keykāvus Şām **[İN 244b]** (1) tesḫīrine müteveccih oldı. Leşkerinüň ilerüsi şikest olup (2) mürāca‘at itmek müteveccih göründi. Ol aḥvālde mizācına ża‘f ‘ārıż (3) oldı. Malaṭıyye ḥavālīsine nüzūl idicek altı yüz on yedi şevvālinüň (4) dördünci **[NO1 220b]** güninde fevt oldı.[7126] **[AN 149b]** Ümerā-yı devlet ve a‘yān-ı salṭanat (5) ‘İzzü’d-dīn yerine ‘Alāü’d-dīn’üň salṭanata cülūs itmesine[7127] ittifāḳ (6) itdiler. Seyfü’d-dīn nām kimesne ki çāşnigīrbaşı idi. Sulṭānuň (7) ṭalebine irsāl itdiler. Ol daḫi bütün gice ılġar idüp ṣabāḥ zamānında (8) ḳal‘a ḥavālīsine irişdi. Sulṭāna anuň geldüginden ḫaber virdiler. (9) Ol zamānda seccāde üzerinde idi ve egerçi giceki vāḳı‘asından (10) bir miḳdār mesrūr idi lākin çendān i‘tibār itmemiş idi. (11) Ḫāṭırı perīşān oldı. “‘Acabā ne vāḳı‘ olmışdur?” didi. Seyfü’d-dīn (12) irişüp sulṭānlıḳ ḫaberin irişdürdi. Bend ve zindāndan ḫalāṣ (13) idüp ḫ̆ābda gördügi üslūb üzere ḳaṭıra bindürürken ḳoltuġına (14) yapışup süvār itdi.[7128]

Ve mine’l-veḳāyi‘: Getürmişlerdür ki Sulṭān Ġazan (15) Lār yaylaḳında Emīr

---

[7118] vech AN +
[7119] başımdan AN +
[7120] -e emīr eyitdi, İN: emīre eyitdi, NO1: -e emīr-i mezbūr emr itdi, AN
[7121] geçdi İN, NO1: gitdi AN
[7122] -da ḥabs itdi. İN: -da ḥabs eyledi. NO1: -a gönderdi. AN
[7123] ‘Alāü’d-dīn İN, NO1: ‘Alā-i AN
[7124] “Semt-i şehre var İN, NO1: “Himmet virdi AN
[7125] Ḳeyḳubād andadur.” didi. İN: Ḳeyḳubād anda idi. NO1: Ḳeyḳubād’adur. AN
[7126] -nde fevt oldı. İN: fevt oldı. NO1: -nde vefāt itdi. AN
[7127] ‘İzze’d-dīn yerine ‘Alāü’d-dīn’üň salṭanata cülūs itmesine İN, NO1: ‘Alāü’d-dīn’üň salṭanatına AN
[7128] bindürürken ḳoltuġına yapışup süvār itdi. İN, NO1: bindürdügin ve elin ḳoltuġı altına iletdi ve süvār ḳıldı. AN

Nūr sa‘yiyle sa‘ādet-i İslām’la müşerref (16) oldı. Altı yüz ḍoḳsan dört[7129] ṣa‘bānınuñ dördünci güni nāmını (17) Sulṭān Maḥmūd eylediler ve anuñ teveccühi berekātında yüz biñe ḳarīb Moġol **[İN 245a]** (1) Şeyḫ İbrāhīm Ḥamevī elinde müslimān oldı[7130] ve Sulṭān (2) Ġazan metānet-i re’y ve cevdet-i ṭab‘la iştihār-ı tamām buldı[7131] (3) ve tervīc-i şerī‘at-ı ġarrā ve tertīb ü ta‘ẕīm-i ‘ulemā vü fużalāda yed-i beyżāsı (4) var idi. Cümleden[7132] Hibetullāh-ı Türkistānī ki ṣunūf-ı ‘ilm ü[7133] ‘irfān (5) ve envā‘-ı ‘ulūm **[NO1 221a]** ve īḳān ile[7134] müteḥallī idi Ḫorāsān’dan ṭaleb idüp (6) aña ‘aẕīm ri‘āyetler ider idi. *Cāmi‘ü’t-Tevārīḫ*’de masṭūrdur[7135] ki (7) ekṣer-i evḳātde Mevlānā’yla sulṭān miyānında[7136] meclis mün‘aḳid olsa (8) daḳāiḳ-i ‘ulūm-ı ‘aḳlī vü naḳlī[7137] ḥaḳāyiḳ-i fünūnda ekṣeriyyā sulṭān (9) ġālib[7138] idi. Rāvī eydür: “Ben şöyle fikr iderüm ki sulṭān, Mevlānā’ya (10) ġālib iken bu deñlü ta‘ẕīme bā‘iṣ[7139] nedür? Gāhī dir idüm[7140] ki cā’iz ki (11) Mevlānā sulṭānī, ri‘āyet ider netekim ṣoḥbet mülūküñ ‘ādetidür. Tā bir (12) gün meclisde ḥāżır idüm. Sulṭān bir daḳīḳ kelām naḳl itdi (13) ve didi ki:[7141] ‘Bu bir mes’ele-i daḳīḳadur,[7142] herkes bunuñ künhüne dest-res bulmaz.[7143] (14) Zīrā ‘umūm-ı **[AN 150a]** ḫalāyıḳı Ḥaḳḳ Te‘ālā ḫazīne-i esrārına vāḳıf[7144] ḳılmamışdur. Erbāb-ı (15) iḫtiṣāṣdan ḫavāṣ aña yol bulmışdur.[7145] ‘Avām pencere ve ḳapudan baḳar, (16) Mevlānā Hibetullāh gibi ṭaşrada ḳalmışlardur.’ Çünkim niçe müddet (17) bu ḳażiyyenüñ aḥvālini bilmege mutaraṣṣıd idüm, bu taḳrīble furṣat bulup **[İN 245b]** (1) eyitdüm: “Bu ma‘nānuñ taḥḳīḳinden ṣoñra aña bu deñlü ta‘ẕīme ve tekrīme bā‘iṣ (2) nedür?” Sulṭān eyitdi: “Biz pulad-miṣālüz, pulad egerçi ṭaşdan muḥkemdür (3) ammā bilemekde

[7129] senesinüñ AN +
[7130] -lar AN +
[7131] tamām buldı İN, NO1: tāmm ile oldı AN
[7132] tā AN +
[7133] ‘ilm ü İN, NO1 +
[7134] ve īḳān ile İN, NO1: -la eyle AN
[7135] masṭūrdur İN, NO1: meẕkūrdur AN
[7136] miyānında İN, NO1: mābeyninde AN
[7137] naḳlī İN, NO1 +
[7138] -da ekṣeriyyā sulṭān, ġālib İN, NO1: -ı naḳlīde aġleb-i mübāḥeṣede sulṭān, ġālib ve fā’iḳ olur AN
[7139] bā‘iṣ İN, NO1: sebeb AN
[7140] dir idüm İN, NO1: eydürdüm AN
[7141] didi ki İN, NO1: eyitdi AN
[7142] -yi daḳīḳadur İN, NO1: -dür AN
[7143] dest-res bulmaz. İN, NO1: vāṣıl olmaz. AN
[7144] vāḳıf İN, NO1: muṭṭali‘ AN
[7145] bulmışdur. İN, NO1: bulur. AN

yine[7146] ṭaşuň daḫi tamām daḫli[7147] vardur. Buňa binā'en bizüm (4) żamīremüze[7148] her bār fütūḥāt-ı İlāhīyye mütevārid olur. Lākin bu maḳūle kimesneler (5) ile ictimā'da **[NO1 221b]** ḥiddet ü şafā ziyāde olur." didi.[7149]

Ve mine'l-bedāyi':[7150] (6) Mervīdür ki çün Sulṭān Ġazan Ḳazvīn'de Feşgel nām derede yedi yüz (7) üç[7151] şevvālinüň on birinci güni yekşenbe gün ikindi zamānında[7152] (8) ḫuld-i berīne müteveccih oldı. Ümerā ve serdārān[7153] Sulṭān Muḥammed Ḫüdābende'yi (9) ki cāhiliyyetde aňa Olcaytu dirler idi, salṭanata naṣb itdiler. Melik (10) Faḫrü'd-dīn Kerd'den ġayrısı mülūk u ekābir[7154] gelüp elin būs itdiler (11) ve tehniyet içün ādemler irsāl itdiler. Lā-cerem sulṭān anuň (12) ġurūrından müte'ellim olup bir tuman leşkeri ile Emīr Dānişmend'i (13) serdār idüp irsāl itdi. Emīr-i meẕkūr Melik Faḫrü'd-dīn'i[7155] Herāt'da (14) muḥāṣara itdi ve ehl-i Herāt'a tamām mużāyaḳa ve ıżṭırāb düşdi (15) ve fuḳarā ve żu'efā ḫod cānlarından bīzār oldılar ve fetḥ daḫi müyesser olmadı. (16) Āḫir ṭarafeynden ṣulḥa rāżī olup Melik Faḫrü'd-dīn[7156] birḳaç kimesne ile (17) amān alup kūha gitdi ve ḥişārı cihān pehlüvānı Muḥammed Şāh'a **[İN 246a]** (1) sipāriş itdi.[7157] Emīr Dānişmend kevkebe-i 'aẕīm ile şehre girdi (2) ve ġāyet ġurūrından ardın ve öňün[7158] aşlā fikr itmedi.[7159] Birḳaç (3) günden ṣoňra murād eyledi ki ol ḳal'ayı cebren ve ḳahren aḫẕ eyleye. Lākin (4) bülend ve ṣa'b ḳal'a olmaġla[7160] kār düşvār oldı. Ehl-i ṣalāḥ mābeyne (5) girüp bunuň üzerine ḳarār ṭutdılar ki Muḥammed Sām, emīre[7161] iẕn-i ḫāṣ **[NO1 222a]** (6) vire, **[AN 150b]** gelüp ḳal'aya girüp[7162] tevaḳḳuf eyleye. Tā kim Sulṭān Muḥammed'e 'arż (7) idüp "Melik Faḫrü'd-

[7146] -de yine İN, NO1: vechinde AN
[7147] daḫli İN, NO1: vechi AN
[7148] żamīremize İN, NO1: żamīre AN
[7149] didi. İN, NO1 +
[7150] Ve mine'l-bedāyi' İN, NO1: Ve min bedāyi'i'l-veḳāyi' AN
[7151] senesinüň AN +
[7152] zamānında İN: zamānı NO1: vaḳtinde AN
[7153] serdārān İN, NO1: serdārlar AN
[7154] -sı mülūk ü ekābir İN: mülūk ü ekābir NO1: cümle mülūk ü serdārlar AN
[7155] Faḫrü'd-dīn'i İN, NO1: Faḫrü'd-dīn'üň AN
[7156] olup Melik Faḫrü'd-dīn İN, NO1: oldılar. Melik AN
[7157] sipāriş itdi. İN, NO1: ışmarladı. AN
[7158] ardın ve öňün İN, NO1: arddan ve öňden AN
[7159] itmedi. İN, NO1: eylemedi. AN
[7160] olmaġla İN, NO1: olmaġın AN
[7161] Sām, emīre İN, NO1: Şāh AN
[7162] göre ve AN +

dīn[7163] temerrüdlüginden rücū‘ eyledi.” diyü bildürüp[7164] (8) Herāt ṭavr-ı[7165] sābıḳ üzre anuň ola. Muḥammed Sām bu ḳażiyyeyi melike (9) i‘lām[7166] idicek “Kendüňi ḥīle-i Dānişmendiyye’den ṣaḳın!” didi.[7167] (10) Emīr Dānişmend bu güft u gūdan aṣlā bir nesne aḫẕ itmeyüp ḫoş-ḥāl (11) oldı[7168] ve muḳarrer itdi ki[7169] birḳaç ḫavāṣṣıyla ḳal‘aya dāḫil ola. (12) Hindū’yı müneccimi ṭaleb idüp reml itdürdi. Ol[7170] eyitdi: (13) “Bugün emīr ḳal‘aya girmek[7171] aṣlā cā’iz degüldür. Zīrā ḫuṣemā kemāl-i ḳuvvetde (14) ve siz nihāyet-iża‘fdasız” didi. Emīr te’emmül itdi. Ammā[7172] Mevlānā Vecībü’ddīn (15) delāil-i menḳūl u ma‘ḳūl ile emīrüň ḥużūrında iṡbāt (16) itdi ki reml erbāb-ı ‘uḳūl ḳatında şey-i ma‘ḳūl degüldür. Ḫulāṣa-i kelām (17) emīr ve oġulları Laġir’i ve Ṭoġay’ı ḳal‘a cānibine müteveccih oldılar. Çün evvel[7173] **[İN 246b]** (1) dervāzenüň içine vaż‘-ı ḳadem[7174] eylediler, Pehlivān Muḥammed Sām ileri (2) gelüp bölüşdi. Andan bir iki ḳadem ileri varup bir burca dāḫil (3) oldılar ve bir nerdübān ayaġına irişdiler. Yulduz Ġavri nām bir (4) dilāver kimesne var idi. Ḳarşu gelüp[7175] selām virdi. Emīr Dānişmend (5) kemāl-i ġurūrından [7176]﴿اَيۡنَ مَا تَكُونُوا يُدۡرِكۡكُمُ الۡمَوۡتُ وَلَوۡ كُنۡتُمۡ فِى بُرُوجٍ مُشَيَّدَةٍ﴾ (6) kelām-ı şerīfinden ġāfil[7177] oldı. Yulduz’a eyitdi: “İleri yüri!” Ol (7) eyitdi: “Bende ne liyāḳat vardur ki emīrüň öňünce gidem?” **[NO1 222b]** Çünkim emīr-i mezbūr (8) birḳaç ḳadem nerdübāna çıḳdı, Yulduz ol arada[7178] eteginden çeküp (9) başına bir gürz ile urdı ki bir nefesde murġ-ı[7179] rūḥını ḳafes-i tenden (10) ve[7180] ḳal‘a-yı bedenden uçurdı. Bu

[7163] Faḫrü’d-dīn İN, NO1 +
[7164] eyledi diyü bildürüp İN, NO1: eyleye. AN
[7165] ṭavr-ı İN, NO1: yine ‘ahd-i AN
[7166] Sām bu ḳażiyyeyi melike i‘lām İN, NO1: Şāh melike bu ḳażiyyeyi ‘arż AN
[7167] didi. İN, NO1 +
[7168] oldı İN, NO1: olundı AN
[7169] kendinüň AN +
[7170] Ol İN, NO1: Remmāl AN
[7171] emīr ḳal‘aya girmek İN, NO1: gitmek AN
[7172] Ammā İN, NO1: Velākin AN
[7173] ḳademi AN +
[7174] -ı ḳadem İN, NO1 +
[7175] gelüp İN, NO1: geldi ve AN
[7176] “Nerede olursanız olun ölüm size ulaşacaktır kaleler içinde olsanız bile…” Nisâ 4/78. ayetten nâkıs iktibas.
[7177] ġāfil İN, NO1: zāhil AN
[7178] ol arada İN, NO1: orada AN
[7179] murġ-ı İN, NO1 +
[7180] ḳafes-i tenden ve İN, NO1 +

ḳażiyye[7181] yedi yüz altmış[7182] ṣaferinde Herāt'da[7183] (11) vāḳı' oldı.

Ve mine'n-nevādir: Sulṭān Muḥammed Ḫudābende[7184] mu'āṣırlarından (12) biri Kebek Ḫān bin Dāvud Ḫān bin Baraḳ Ḫān idi ki Māverāü'n-nehr'üñ (13) emīri[7185] idi ve ba'żı Ḫorāsān daḫi taṣarrufında idi. Kemāl-i 'aḳl (14) ü 'adl[7186] ile meşhūr idi[7187] ve şehr-i Belḫ ki Cengiz Ḫān'uñ **[AN 151a]** ṣadme-i evvelīsinde (15) ol zamāna dek vīrān idi ve[7188] ḳamışlıḳ olmış idi.[7189] Yine evvelki gibi (16) ma'mūr[7190] itdi ve *Muḳaddime-i Ẓafernāme*'de masṭūrdur[7191] ki birgün[7192] şikār içün (17) süvār olup ṣaḥrāyı seyr iderken[7193] nā-gāh naẓarı ādem kellelerine duş **[İN 247a]** (1) olup hemān[7194] at başın çeküp ve[7195] muḳarreblerine ḫiṭāb idüp (2) eyitdi: "Hīç bilür misiz ki bunlar ne dirler? Benden dād ṭaleb iderler." (3) Pes himmet-i[7196] pādişāhānesi anuñ keşfine müte'alliḳ olup[7197] Emīr (4) Hezār'ı da'vet eyledi ve ol kemüklerüñ ḥaḳīḳatin ṭaleb eyledi.[7198] (5) Ol daḫi ṣadve-i emīri getürüp ol ḳażiyyenüñ tefaḥḥuṣın teklīf (6) eyledi.[7199] Ol daḫi Emīr'den[7200] su'āl itdi.[7201] Ba'de'l-tefaḥḥuṣ[7202] şöyle (7) ẓāhir oldı ki üç sene[7203] muḳaddem Ḫorāsān'dan bir ḳāfile gelürken[7204] ol (8) maḥalde ḥarāmīler[7205] ol bīçāreleri ḳatl idüp[7206] māllarını yaġma itmişler.[7207] (9) Bi'l-fi'l ol

---

[7181] uçurdı bu ḳażiyye İN, NO1: amān-ı 'ademe ışmarladı AN
[7182] altmış İN, NO1: seksen senesinüñ AN
[7183] -'da İN, NO1: şehrinde AN
[7184] cümle AN +
[7185] emīri İN, NO1: ḥākimi AN
[7186] 'aḳl ü 'adl İN, NO1: 'adl ü 'aḳl AN
[7187] idi İN, NO1: oldı AN
[7188] ziyādesiyle AN +
[7189] lākin AN +
[7190] ve ābādān AN +
[7191] masṭūrdur İN, NO1: meẕkūrdur AN
[7192] kendüleri AN +
[7193] iderken İN, NO1: ider idi AN
[7194] kellelerine duş olup İN, NO1: kemüklerinden bir niçe kemük duş oldı ki mezāristāndan ṭaşra gelmiş. Ol vaḳt AN
[7195] ve İN, NO1: te'emmül eyledi. Ba'dehu AN
[7196] Pes himmet-i İN, NO1: 'Azīmet-i AN
[7197] keşfine müte'alliḳ olup İN, NO1: istikşāfına oldı. AN
[7198] ve ol kemüklerüñ ḥaḳīḳatin ṭaleb eyledi. İN: ve ol kemüklerüñ taḥḳīḳinden ṭaleb itdi. AN: - NO1
[7199] eyledi. İN, NO1: itdi. AN
[7200] Emīr'den İN, NO1: Emīr-i Dih'den AN
[7201] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[7202] Ba'de'l-tefaḥḥuṣ İN, NO1: Ba'd taḥḳīḳ-i tām ve tefaḥḥuṣ-ı mālā-kelām AN
[7203] sene İN, NO1: yıl AN
[7204] gelürken İN, NO1: geldi ve AN
[7205] ḥarāmīler İN, NO1: ol cemā'at-i ẓālimin ve bī-raḥm ü bī-dīn AN
[7206] idüp İN, AN: eylemiş NO1
[7207] yaġma itmişler. İN, NO1: almışlar. AN

esbābdan anlaruň yanında[7208] **[NO1 223a]** mevcūd idi. ‘Ale’l-fevr (10) ol ḫūnīleri bend idüp ol kāfilenüň mālını[7209] cem‘ eyledi ve bu (11) aḥvāli yazup Ḫorāsān’a irsāl itdi. Vārişlerin ṭaleb[7210] (12) idüp anları āgāh eyledi, vārişler[7211] ḫān ḥużūrına gelüp mālların (13) ve ḳātillerin anlara teslīm itdi.[7212]

Ve min bedāyi‘i’l-veḳāyi‘: Yedi yüz on (14) sekiz senesinüň ramażān[7213] bayrāmı gicesi civār-ı raḥmete irtiḥāl[7214] (15) eyledi. Verāşet mūcebiyle salṭanat veled-i erşedi[7215] Sulṭān (16) Ebū Sa‘īd’e muḳarrer oldı. Ammā[7216] henüz on iki yaşında (17) idi, mertebe-i ricāle irişmemiş idi.[7217] Aňa binā’en cemī‘i umūr Emīr Çūbān’uň **[İN 247b]** (1) elinde idi ve ol daḫi mülk ü mālda muṭlaḳü’l-in‘ān idi (2) ve[7218] ‘aḳl ü re’yi ile cemī‘-i[7219] mühimmātuň ser-riştesin taḫt-ı taṣarrufına[7220] aldı (3) ve evlādınuň[7221] herbirine bir vilāyet virdi. Meşelā bir oġlına (4) Rūm’ı virdi ve bir oġlına[7222] Āẕerbāycān’ı virdi ve birine[7223] ‘Irāḳ’ı (5) ve birine[7224] Ḫorāsān’ı virdi. **[AN 151b]** Çünkim aḫter-i iḳbāli kemāle[7225] ve neyyir-i istiḳlāli (6) burc-ı iclāle irişdi. Rūzgāruň[7226] ‘ādeti ni‘am-ı müste‘āruň izālesine (7) iḳdāmdur ki dimişler: [7227] العارية مردودة Pes[7228] az zamānda bu i‘tibārāt (8) zevāle vardı.[7229] [7230] إذا اراد الله شيئا هيأ الاسبابه muḳteżāsınca (9) bu ḳażiyyeye bir niçe umūr bā‘iş **[NO1 223b]** oldı. Ol cümleden biri ol (10) idi ki[7231] Moġolān’uň ḳā‘idesi bu idi ki her duḫterinüň aḫterüňi pādişāhuň (11)

[7208] yanında İN, NO1: yanlarında AN
[7209] ol kāfilenüň mālını İN, NO1: ve ol kārbānuň māllarını AN
[7210] itdi vārişlerin ṭaleb İN: eyledi … ṭaleb NO1: itdi ve ol bāzīrgānlaruň ve erenlerin tefaḥḥuṣ AN
[7211] vārişler İN, NO1: ve vereşeleri AN
[7212] anlara teslīm itdi. İN, NO1: vārişlere teslīm eyledi. AN
[7213] -ı şerīfi AN +
[7214] raḥmete irtiḥāl İN, NO1: raḥmet-i melik-i müte‘āla raḥmet AN
[7215] veled-i erşedi İN, NO1 +
[7216] ol daḫi AN +
[7217] irişmemiş idi. İN: irişmişdür. NO1: irişmiş idi. AN
[7218] idi ve İN, NO1: -ı olup AN
[7219] cemī‘ İN, NO1: cem‘-i AN
[7220] taḫt-ı taṣarrufına İN, NO1: taḫt u taṣarrufına AN
[7221] evlādınuň İN, NO1: evlādlarınuň AN
[7222] daḫi AN +
[7223] birine İN, NO1 : bir oġlına AN
[7224] birine İN, NO1: bir oġlına AN
[7225] irdi AN +
[7226] Rūzgāruň İN, NO1: rūzgār AN
[7227] Âriyet olarak alınan mal sahibine (ziyanı halinde) ödenmelidir. / Tirmizi, Büyu 39, Vesâyâ 5, (2121), (1265), Ebu Davud, Büyu 90, (3569) Hadisten nakıs iktibas.
[7228] Pes İN, NO1 +
[7229] vardı İN, NO1: irişdi AN
[7230] Allah bir şeyi murad etti mi, esbâbı ona göre halk eder.
[7231] ṭā’ife-i AN +

naẓarı müte‘alliḳ ola,[7232] her ne deňlü perde-i ‘ismetde ise[7233] anı beher-ḥāl (12) pādişāhuň maḥrem-i[7234] ‘ālīsine irsāl iderler idi. Eger eri daḫi (13) olsa[7235] ḳaṭ‘-ı izdivāc ider idi. İttifāḳ ol eyyāmda pādişāhuň (14) naẓarı[7236] Baġdād ḫātūna duş oldı ki Emīr Çūbān[7237] Yıldūz’uň (15) ḳızı ve Şeyḫ Ḥasen Yunan’uň menkūḥesi idi ki sulṭānuň ‘ammisi (16) oġlıdur. Pes sulṭān āşüftesi oldı[7238] ve bi’l-külliye (17) iḫtiyārı elden gidüp bir maḥremi Emīr Çūbān’a irsāl eyledi. **[İN 248a]** (1) Emīr-i mezbūr[7239] bu ḳażiyyenüň istimā‘ından rencīde oldı ve nā’ire-i (2) ġayret ü ḥamiyyeti müş‘te‘il olup sulṭānuň resūli murādına muvāfıḳ (3) cevāb itmeyüp ḫacāletle rücū‘ eyledi ve[7240] Emīr Çūbān niçe ‘aẓīm[7241] (4) belālar gördi.

Beyt:[7242]

خلاف رأي سلطان رأي جستن

بخون خويش باشد دست شستن

Temṯil:[7243] Getürmişlerdür ki Ḫüsrev-i Pervīz (6) a‘yān-ı ümerāsından[7244] bir büyük kimsesinüň ki[7245] nāmına Tüccār Ḫān dirler (7) idi, ḫātūnına[7246] meyl itdi. Tüccār Ḫān[7247] bu ḥāle vāḳıf olıcaḳ[7248] (8) cān ḫavfından cānānı terk eyledi. Ḫüsrev[7249] bu ma‘nāyı istimā‘ (9) idicek Tüccār Ḫān’a[7250] su’āl itdi ki: “Senüň **[NO1 224a]** bir leẕīẕ çeşme-i ābuň (10) var imiş. Anı[7251] terk itmişsin sebeb nedür?”[7252] Eyitdi: “Anuň içün

[7232] müte‘alliḳ ola. İN, NO1: hümāyūnını rāst gele. AN
[7233] ise İN, NO1: ve nutḳ-ı ‘iffetde olsa AN
[7234] maḥrem İN: ḥarem NO1, AN
[7235] olsa İN, NO1: olur ise AN
[7236] ‘ālīsi AN +
[7237] Çūbān İN, NO1: Çūbān’uň AN
[7238] Pes sulṭān āşüftesi oldı İN: Pes …. āşüftesi olup NO1: Sulṭān ana āşüfte oldı. AN
[7239] daḫi AN +
[7240] ve İN, NO1: lākin AN
[7241] ‘aẓīm İN, NO1: dürlü AN
[7242] Beyt İN, NO1: Naẓm AN
Sultanın görüşü dışında görüş aramak elini kanla yıkamaktır.
[7243] Temṯīl İN, NO1: Neṯr AN
[7244] -sından İN, NO1: -yı ‘Acem’üň AN
[7245] anuň AN +
[7246] ḫātūnına İN, NO1: zevcesine AN
[7247] daḫi AN +
[7248] ḥāle vāḳıf olıcaḳ İN, NO1: aḥvāle vāḳıf olup AN
[7249] daḫi AN +
[7250] idicek Tüccār Ḫān’a İN, NO1: idüp Tüccār Ḫān’dan AN
[7251] sen AN +
[7252] Tüccār ḫān daḫi AN +

ki[7253] (11) eṭrāfında arslan izin gördüm. Aňa binā'en ḫavf idüp (12) terk itdüm."[7254] Bu cevāb Ḫüsrev'e ġāyet ḫoş gelüp başında (13) bir muraṣṣa' tācı var idi,[7255] emīr-i mezbūra hibe itdi ve bir gül-i ruḫsār (14) cāriyeyi üç biň altunluḳ zuyūrı ile ḫānesine irsāl itdi.[7256]

(15) **El-ḳıṣṣa:** Andan ṣoňra Emīr Çūbān Ḥasen Yunan'ı göçer eviyle ḳışlaġa (16) irsāl itdi. **[AN 152a]** Bu ḳażiyye[7257] Ebū Sa'īd'e[7258] ziyāde müte'eṩir oldı (17) ve Çūbān'uň kīnesi sīnesinde mütemekkin oldı ve ol zamānda[7259] **[İN 248b]** (1) sulṭān kendünüň ḫargāh-ı ḫāṣṣasından[7260] ṭaşra çıḳmaz oldı (2) ve kimseye buluşmaz[7261] oldı. Çünkim Baġdād'uň 'aşḳı tamām[7262] ġalebe itdi (3) ve her bār ki sulṭān-ı 'aḳl[7263] anı def' itmege sa'y itdi,[7264] aṣlā[7265] fā'ide itmedi.

(4) **Beyt:**[7266]

ای آنکه بانصیحت مالب کشوده

معلوم شد مرا که تو عاشق نبوده

Neṩr:[7267] Ve ol zamānda bu naẓm dürr-i şehvār (6) ol şehriyār-ı nāmdāruň[7268] ṭab'-ı vaḳḳādından ẓuhūr eyledi ki:[7269] Kelāmü'l-mülūk (7) mülūkü'l-kelāmdur.[7270]

Beyt:

بیا بمصر دلم تا دمشق جان بینی

[7253] "Anuň içün ki İN, NO1 +
[7254] itdüm." İN, NO1: eyledüm." didi. AN
[7255] anı ol vaḳt başından çıḳarup AN +
[7256] itdi. İN, NO1: eyledi AN
[7257] -den ṣoňra Sulṭān AN +
[7258] -'e İN, NO1 +
[7259] mütemekkin oldı ve ol zamānda İN, NO1: temekkün ḳıldı ve ol zamān AN
[7260] ḫāṣṣasından İN, NO1. ḫāṣından iken AN
[7261] kimseye buluşmaz İN, NO1: kendüye aṣlā bir kimesneyi buluşdurmaz AN
[7262] derūnında AN +
[7263] sulṭān-ı 'aḳl İN, NO1: sulṭānuň 'aḳlı AN
[7264] Lākin AN +
[7265] bir veche ile AN +
[7266] Beyt İN, NO1: Naẓm AN
Ey bizim nasihatimizle konuşan kişi
Bana malum oldu ki sen aşık değilsin
[7267] Neṩr İN +
[7268] Şehriyār-ı nāmdāruň İN: Şehriyār'uň NO1, AN
[7269] eyledi ki İN, NO1: buldı ki meşhūrdur AN
[7270] -dur. İN, NO1: buyurdı. AN

که آرزوی دلم در هوای بغدادست[7271]

Neşr:[7272] Biri daḫi oldur ki Ḫˇāce-i ‘ālīşān (9) Ceblān-ı Tebrīzī ki vezīr idi, yedi yüz yigirmi dört **[NO1 224b]** senesinüñ (10) cemāẕiyü’l-āḫiresinde fevt oldı.[7273] Emīr Çūbān sulṭāna kendi (11) vezīri Ḫˇāce Ṣā’in nām kimesneyi vezīr eyledi. Kemāl mertebe iḳtidār (12) ve istiḥḳāḳı var iken Emīr Çūbān’uñ Ḫˇāce-i Dımaşḳ nām oġlı aṣlā (13) vücūd virmeyüp cümletü’l-mülk oldı.[7274] Mezbūr vezīrüñ sipāh ü ra‘iyyetden (14) bir ferd ḳatında aṣlā[7275] raġbeti yoḳ idi. Lā-cerem ḥased idüp[7276] (15) hemīşe sulṭānuñ ḫalvetinde Çūbānīler’i ḳadeḥ ider idi. Ḫˇāce-i (16) Dımaşḳ bundan bir şemme istimā‘ eyledi. Emīr Çūbān ol zamānda (17) sulṭāndan inḥirāf görüp vezīrüñ nifāḳın[7277] muḥaḳḳaḳ bildi. Ammā **[İN 249a]** (1) teġāfül idüp ba‘żı umūr-ı memleketi[7278] bahāne idüp Ḫorāsān’a gitmege icāzet (2) diledi[7279] ve ḫˇāce[7280] vezīri bile getürdi. Birisi daḫi çün[7281] Emīr Çūbān[7282] (3) Ḫorāsān’a irişdi, ol eyyāmda işitdi ki bir müşīr-i ḫān ki vilāyet-i (4) Kābil’üñ ḥākimi[7283] idi, Ḳandehār’uñ tesḫīri ḳaṣdına teveccüh itmiş idi. (5) Emīr Çūbān daḫi büyük oġlını ki Emīr Ḥasen’dür, bir bölük yarar ve kār-güzār (6) dilāverler ile cenge[7284] irsāl eyledi.[7285] Cenk idüp ḫānuñ ‘askerini (7) şıdılar **[AN 152b]** ve Ġaznī’yi ḫarāb itdiler. [7286]كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْؤول عَنْ رَعِيَّتِهِ (8) ḥadīṯ-i şerīfinden ġāfil olup Sulṭān Maḥmūd’uñ mezārında olan **[NO1 225a]** (9) fuḳarānuñ evlādını[7287] esīr eylediler ve meşāḥif-i şerīfenüñ (10) evrāḳını pāreleyüp at ayaġında[7288] çignetdiler. Biri

---

[7271] Gel yüreğimin Mısır’ına ta ki canımın Dımaşk’ını göresin
Ki gönlümün arzusu Bağdat hevesindedir
[7272] Neṣr İN +
[7273] fevt oldı. İN, NO1: vefāt eyledi. AN
[7274] oldı. İN, NO1: idi. AN
[7275] -den bir ferd ḳatında aṣlā İN, NO1: ḳatında ḳaṭ‘a AN
[7276] ḥased idüp İN, NO1 +
[7277] vezīrüñ nifāḳın İN, NO1: taḥḳīḳ-i vezīrüñ si‘āyetin AN
[7278] umūr-ı memleketi İN, NO1: umūrını AN
[7279] diledi İN, NO1: ṭaleb eyledi AN
[7280] daḫi AN +
[7281] getürdi. Birisi daḫi çün İN, NO1: alup Ḫorāsān’a gitdi biri daḫi AN
[7282] çün AN +
[7283] ḥākimi İN, NO1: vālīsi AN
[7284] cenge İN, NO1: anuñ cengine AN
[7285] ve ziyāde AN +
[7286] “Hepiniz çobansınız, güttüğünüz sürüden sorumlusunuz.” Buhârî, Cum’a 11, İstikrâz 20, İtk 17, 19, Vesâyâ 9, Nikâh 81, 90, Ahkâm 1; Müslim, İmâret 20. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, İmâret 1, 13; Tirmizî, Cihâd 27
[7287] evlādını İN, NO1: daḫi evlādlarını AN
[7288] evrāḳını pāreleyüp at ayaġında İN, NO1: evrāḳların pāre pāre idüp atlar ayaġı altında AN

daḫi (11) Emīr Çūbān'uň oġlı Ḫˇāce-i Dımaşḳ mest-i bāde-i ġurūr olup[7289] (12) sulṭānuň ḫānesinde nā'ib olmaġla kemāl-pindār ḥāṣıl idüp[7290] (13) maraż-ı şebāba daḫi mübtelā olmaġın[7291] ki [7292]الشبابُ شُعبةٌ من الجنونِ (14) mışdāḳınca[7293] dā'imā sulṭānuň bendelerini ḥarekāt-ı nā-mevzūn ve kelimāt-ı (15) bed-mażmūnla[7294] rencīde ider idi. Ḥattā bī-i'tidālliġi ḥadden tecāvüz (16) eyleyüp pes[7295] sulṭān yedi yüz yigirmi yedi[7296] senesi şevvālinüň[7297] (17) beşinci gicesinde anı helāk itmegi muḳarrer ḳıldı. İttifāḳ ol ḥāle **[İN 249b]** (1) muḳārin bir nice[7298] ḳuṭṭā'-ı ṭarīḳüň başlarını Sulṭāniyye'ye getürdiler.[7299] (2) Emr olundı ki bunlar Çūbāniyān'uň[7300] başlarıdur ki ümerā-yı Ḫorāsān sulṭānınuň (3) fermānıyla kesüp irsāl itmişlerdür, diyü nidā olundı.[7301] Bu ḫaberden ki (4) ol ḫānedānuň ḳaṭ'ına 'illet-i tāmmenüň[7302] ḫaberidür, Ḫˇāce-i Dımaşḳ'uň[7303] cānibine (5) āteş düşdi ve bir niçe maḫṣūṣlarıyla süvār olup firār itdi.[7304] (6) Sulṭān Ḫˇāce Lü'lü ve Ḫˇāce Mısrī'yi[7305] bir niçe civānlar ile anuň 'aḳabinden (7) irsāl itdi ve cümle-i bedāyi'-i umūrdandur ki Ḫˇāce-i Dımaşḳ[7306] ol zamānda[7307] (8) bir ata süvār olmış idi ki bādiye-peymā olan[7308] şimāl ü ṣabāyı **[NO1 225b]** sebḳ ider idi. (9) Ammā çünkim ḳażā 'inānın aḫz itdi,[7309] ṣaḥrā-yı Sulṭāniyye'de dört (10) ayaġı ṭutuldı.[7310] Diledi ki el ḳılıca ura. Ḳabżası ḳırılup depesi üzre (11) düşüp ḳaldı. Evvel Emīr-i Mısr irişüp Dımaşḳ'uň ḥayātın ḳaṭ' (12) eyledi.[7311] [7312]﴿هَلَكَ عَنّى سُلْطَانِيَهْ﴾ muḳteżāsınca andan ṣoňra sulṭān (13) emr

[7289] kemāl-i pindārlıgından AN +
[7290] olmaġla kemāl-pindār ḥāṣıl idüp İN, NO1: olup AN
[7291] olmaġın İN, NO1: oldı AN
[7292] Gençlik delilikten bir şubedir.
[7293] mışdāḳınca İN, NO1: muḳteżāsınca AN
[7294] mażmūnla İN, NO1: mevzūn ile AN
[7295] eyleyüp pes İN, NO1: eyledi. AN
[7296] yedi İN, NO1 +
[7297] şevvālinüň İN, NO1: şevvāli AN
[7298] bir nice İN, NO1: birḳaç AN
[7299] ve daḫi AN +
[7300] bunlar Çūbāniyān'uň İN, NO1: nidā ideler. Bunlar Çūbān'uň ve Çūbānīler'üň AN
[7301] diyü nidā olundı. İN, NO1 +
[7302] cüz'i AN +
[7303] Dımaşḳ'uň İN, NO1: Dımaşḳ AN
[7304] -ler. AN +
[7305] -'yi İN, NO1: ve AN
[7306] Dımaşḳ İN, NO1 +
[7307] kendi AN +
[7308] ki bādiye peymā olan İN, NO1: . Bād-pāy ve AN
[7309] itdi. İN, NO1: ider. AN
[7310] ve daḫi ol vaḳt AN +
[7311] eyledi. İN, NO1: itdi. AN
[7312] "Benim saltanatım yok olup gitti." Hakka 69/29

eyledi ki evāmir yazılup[7313] ümerā-yı Ḫorāsān'a irsāl oluna.[7314] Tā kim Emīr (14) Çūbān'ı ve evlādını[7315] ḳatl ideler. Çün[7316] ümerā bu mażmūna vāḳıf oldılar, (15) aṣlā anı Emīr Çūbān'dan maḫfī ṭutmaġa ḳādir olmadılar. Fe-keyfe ki 'amele **[AN 153a]** getüreler. (16) Cümlesi Emīr Çūbān'uñ ḥużūrına gelüp ḳażiyyeyi i'lām itdiler.[7317] (17) Emīr[7318] bu kelām-ı cān-sūzdan giryān olup gözlerinden ḳanlu yaş döküp **[İN 250a]** (1) nevḥa vü zārīye āġāz[7319] eyledi.

Ḥikmet: Ḥükemā dimişlerdür ki muṣībete 'adem-i ṣabr (2) şemātet-i a'dāya sebebdür. Andan ṣoñra Ḫ̆āce-i Dımaşḳ'uñ vezīri Ṣā'in (3) ḥaḳḳında didügi kelām ḫāṭırına gelüp fi'l-ḥāl anı iḥżār[7320] eyledi (4) ve "Ġażabla mütesellī oldum mı ki?" didi ve cellāda emr eyledi ki[7321] anı ḳatl ide. (5) Ḫ̆āce vezīr[7322] cellāda yalvardı tām kim[7323] anı ortadan iki biçe. Cellād sebebin[7324] (6) su'āl itdi. Vezīr cevāb virdi ki: "Çūbāniyān nānını[7325] yiyüp anlara[7326] arḳa virdüm. (7) Ḫülāṣa-i kelām **[NO1 226a]** Emīr Çūbān[7327] kendi oġlı Emīr Ḥasen ki hemrāh idi. Anı[7328] ṭaleb (8) idüp müşāvere eyledi ki ṣalāḥkārımız ḳandedür?" Ol[7329] eyitdi: (9) "Ümerā-yı Ḫorāsān'uñ her ḳanḳısına ki i'timādımız yoḳdur, evvel anları ḳatl idelüm (10) ve Çaġatay şehzādelerinden birine tevessül idelüm. Cümle bilād-ı Ḫorāsān'ı ve Fārs (11) ve Kirmān'ı anuñ ḳabża-i tesḫīrine idḫāl[7330] idelüm. Eger ḫaşm gelüp bize hücūm (12) ider ise cānla merdāne sa'y[7331] idelüm ve illā tedrīcle intiḳām[7332] aḫẕ idelüm.[7333] (13) Ammā Emīr Çūbān ḥuḳūḳ-ı ni'met-i fikr idüp bu ḳabāḥate cür'et itmedi. Andan (14) ṣoñra ümerā-yı

[7313] yazılup İN, NO1: kitābet eyledi ve AN
[7314] oluna. İN, NO1: eyledi. AN
[7315] daḫi AN +
[7316] çün İN, NO1: çünkim AN
[7317] i'lām itdiler. İN, NO1: 'arż eylediler. AN
[7318] -i mezbūr AN +
[7319] zārīya āġāz İN, NO1: zārlıḳ AN
[7320] iḥżār İN, NO1: irsāl AN
[7321] ki İN, NO1: tā kim AN
[7322] ol vaḳt AN +
[7323] tā kim İN, NO1: ki AN
[7324] Cellād sebebin İN, NO1: ve cellād daḫi anuñ sebebinden AN
[7325] "Çūbāniyān nānını İN, NO1: "Çūbān'uñ nānın AN
[7326] anlara İN, NO1: aña AN
[7327] Emīr Çūbān İN, NO1 +
[7328] daḫi AN +
[7329] daḫi AN +
[7330] tesḫīrine idḫāl İN, NO1: dest-i taṣarrufına AN
[7331] ve ihtimām AN +
[7332] intiḳām İN, NO1 +
[7333] idelüm İN, NO1: ide AN

Ḫorāsān’la ittifāḳ idüp livā-yı ġarażı[7334] ‘Irāḳ’a teveccüh itdiler. (15) Ḳaṭ‘-ı menāzil idüp İbrāhīm-ābād’a[7335] irişdiler. Ḫaberleri[7336] (16) sulṭānuñ sem‘ine irişdi ki Emīr Çūbān’uñ yanında yetmiş biñ yarar, nāmdār (17) kimesne cem‘ olmışdur.[7337] Sulṭān Ebū Sa‘īd’e[7338] ḥayret ġalebe eyledi. Nāçār **[İN 250b]** (1) ḥabl-i metīne tevessül idüp bir sā‘at sa‘d-i iḫtiyār idüp[7339] Sulṭāniyye’den (2) çıḳup vilāyet-i Ḳazvīn’de iki ‘asker biribirine ḳarīb olup mābeynlerinde[7340] (3) bir günlük yol ḳaldı. Pes[7341] āṣār-ı idbār ve nikbet-i[7342] rūzgār Çūbāniyān’a (4) yüz gösterdi. Ekṣer-i ümerāsı ve güzīde ‘askeri yanından gidüp[7343] **[NO1 226b]** (5) sulṭānuñ ḫıdmetine yüzler sürdiler.[7344] Ṭarfetü’l-‘aynda öyle ‘aẓīm ‘asker[7345] **[AN 153b]** (6) perākende oldı. Çūbān’uñ baḳiyye-i ‘askere daḫi i‘timādı ḳalmadı. Firār (7) idüp[7346] anuñ ardınca sulṭān[7347] ḳız ḳarındaşı oġlı ‘Aluḳan’ı (علوقان) (?) irsāl (8) itdi.[7348] Tā kim Çūbān’ı ve evlādını ḳatl ideler. Yedi yüz yigirmi sekiz[7349] (9) senesinüñ muḥarreminde cümlesin ḳatl eylediler.[7350] [7351] ﴿وَذٰلِكَ جَزٰٓؤُا الظّٰلِمِينَ﴾

(10) **Temṣīl:**[7352] Çünkim[7353] Emīr Nevrūz Sulṭān, Sulṭān[7354] Ġazan’a ‘aẓīm ḫıdmet (11) idüp envā‘-ı ‘ināyāt-ı sulṭāniyyeye maẓhar oldı, tamām üç sene[7355] (12) evc-i ḥükūmete irişdi.[7356] Īrān’uñ cemī‘-i memālikini anuñ taṣarrufına ḥavāle eyledi. (13) Şöyle ki ehl-i zamānuñ ‘ādetidür,[7357] ḥussād peydā oldı. Ḫuṣūṣā Ṣadr-ı Cihān (14) gice

---

[7334] ġarażı İN, NO1: ‘azīmeti AN
[7335] nām maḥalle AN +
[7336] Ḫaberleri İN, NO1: ve ḫaberleri daḫi AN
[7337] olmışdur İN, NO1: olmışlardur AN
[7338] bi’l-külliye AN +
[7339] idüp İN, NO1: eyledi AN
[7340] mābeynlerinde İN, NO1 +
[7341] Pes İN, NO1 +
[7342] nikbet İN, NO1: nekebāt AN
[7343] daḫi AN +
[7344] yüzler sürdiler. İN, NO1: yüz çevirdiler. AN
[7345] ‘aẓīm ‘asker İN, NO1: ‘asker-i ‘aẓīm AN
[7346] Melik Ġıyāṣü’d-dīn’e vārdı ki zīrā anuñ terbiyeti ile mertebe bulmış idi. AN +
[7347] -uñ AN +
[7348] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[7349] -inci AN +
[7350] eylediler. iN, NO1: itdiler. AN
[7351] “… Zalimlerin cezası işte budur.” Haşir 59/17. ayetten nâkıs iktibas.
[7352] Temṣīl İN, AN +
[7353] Çün İN, NO1: Çünkim AN
[7354] Sulṭān İN +
[7355] üç sene İN, NO1 +
[7356] irişdi. İN, NO1: vāṣıl olup AN
[7357] ‘ādetidür. İN, NO1: ‘ādetleridür. Her ṭarafdan AN

ve gündüz anuň zevāl-i ni‘metine belki fenā-yı[7358] vücūdına sa‘y ider idi. Pes[7359] (15) bir niçe mektūblar anuň aġzından sulṭān-ı Mışr’a yazup mestligi ḥālinde (16) ol mektūbları birāderi Ḥācı Beg’üň ceybine ḳodı ve Ḳayṣer nām mülāzımınuň (17) daḫi ceybine ḳodı ve bu ma‘nāyı aḳbeḥ-i vech üzre Sulṭān Ġazan’a irişdürdi. **[İN 251a]** (1) Çün[7360] ol mektūblar ẓāhir oldı, sulṭān anı ve ḳavmini daḫi helāke fermān itdi (2) ve[7361] niçe tuman ‘askere Emīr Ḳutluġ’ı serdār idüp[7362] Ḫorāsān’a gönderdi.[7363] (3) Çünkim bu ḫaber-i ciger-sūz Nişābūr’da **[NO1 227a]** Emīr[7364] Nevrūz’a irişdi, Herāt’a (4) Melik Faḫrü’d-dīn yanına vardı. Zīrā Melik Faḫrü’d-dīn anuň çerāġı idi. (5) Çün[7365] Ḳutluḳ Şāh gelüp[7366] Herāt’ı muḥāṣara itdi. Emīr bī-vefālık idüp (6) Emīr Nevrūz’ı[7367] aḫẕ idüp anlara teslīm eyledi. Tārīḫüň altı yüz (7) ḍoḳsan altı senesi ẕi’l-ḳa‘desinüň yigirmi ikisinde[7368] (8) miyānından iki biçdi. Nevādirdendür ki Şemsü’d-dīn oġlı Faḫrü’d-dīn’üň (9) nāṣiyesinde nā-mülāyim umūr müşāhede itmekle[7369] zencīre urup Ġūr (10) ḳal‘asında ḥabs itmiş idi· Her vechle ḥayātdan ümīdi[7370] (11) kesmiş idi. Tā kim Emīr Nevrūz anı ḫalāṣ itmege[7371] sa‘y eyledi. Melik (12) Şemsü’ddīn eyitdi: “Anuň nāṣiyesinde[7372] ba‘żı nesne müşāhede iderüm.[7373] (13) Ne benüm ṣoḥbetüme ve ne sizüň ṣoḥbetiňüze lāyıḳdur. **[AN 154a]** Ammā çün ḫalāṣ olmasına sa‘y[7374] (14) idersüz, baňa bir kāġıd yazuň. Eger[7375] bundan bir nesne ṣādır olursa benden (15) bilmeyesiz.” Tā Emīr Nevrūz’uň[7376] ḫaṭṭın almayınca bendden ḫalāṣ itmedi. Āḫir ḳażiyye (16) böyle olıcaḳ Melik Şemsü’ddīn’üň kelāmı ḫāṭırına geldi.

[7358] fenā-yı İN, NO1: ifnā-yı AN
[7359] Pes İN, NO1: Bundan ṣoňra AN
[7360] Çün İN, NO1: Çünkim AN
[7361] fermān itdi ve İN, NO1: emr eyledi ve ba‘d ehu AN
[7362] idüp İN, NO1: naṣb AN
[7363] gönderdi. İN, NO1: irsāl eyledi. AN
[7364] Emīr İN, NO1: Şāh AN
[7365] Çün İN, NO1: Çünkim AN
[7366] gelüp İN, NO1 +
[7367] itdi. Emīr bī-vefālık idüp Emīr Nevrūz’ı İN, NO1: eyledi. Melik-i bī-vefā emīr-i mezbūrı AN
[7368] kendüyi AN +
[7369] itmekle İN, NO1: idüp AN
[7370] ümīdi İN, NO1: bi’l-külliye ümīdin AN
[7371] ziyāde AN +
[7372] nāṣiyesinde İN, NO1: elinde AN
[7373] iderüm İN, NO1: olunur ki AN
[7374] ḫalāṣ olmasına sa‘y İN, NO1: istiḫlāṣa iḳdām AN
[7375] kim AN +
[7376] Nevrūz’uň İN, NO1: bunlaruň AN

Ḥikmet:[7377] (17) Bir ḥakīme su'āl itmişler[7378] ki: "Ḳaç dostuň vardur?" Ḥakīm[7379] eyitdi: "Bilmezem. Zīrā şimdi[7380] **[İN 251b]** (1) eyyām, murādum üzredür. Yār, şiddet zamānında[7381] ma'lūm olur ve ġaddār (2) nekbet vaḳtinde[7382] mefhūm olur." **[NO1 227b]**

Li-müellifihi:[7383]

Çü devlet yüz ṭuta bir şaḥṣa cānā

(3) Aňa hemdem olur dār ile dīvār

Çü nekbet erişe birgün ḳażādan

(4) 'Adū olur aňa dār ile dīvār

El-a'cūbe: *Tārīḫ-i Güzīde*'de[7384] Mevlānā Celālü'd-dīn-i (5) Türk ki 'ālim ü 'āmil[7385] ve maḳbūlü'l-ḳavl idi, andan menḳūldür ki eydür: (6) "Sulṭān Muḥammed Ḫudābende vefāt itdügi senede Türkistān (7) bilādından Yebgi şehrine varmış idüm. Ol iki yılda bir ḳażiyye-i (8) ġarībe vāḳı' olmış, cümle ol vilāyetüň ḫalḳı ḥuşūş-ı mezbūrda[7386] (9) müttefiḳetü'l-kelām[7387] idiler. Ḳażiyye böyle vāḳı' olmış ki leşker-i küffār anlaruňla (10) muḳābele vü muḳāteleye gitmişler ve Yeňi şehirden[7388] Ḳara Bahādır nām kimesne ol ḳavmle bile (11) gitmiş.[7389] Varup küffār elinde[7390] şehīd olmış. Bir müddet geçdükden (12) ṣoňra ol ḫānede ki evlādı sākin olur[7391] imiş, bir kūşesinden (13) āvāz virmiş ki "Ḳara Bahādır benüm ki fülān yerde şehīd olmış[7392] idüm. (14) Ḥālā ben anda ġāyet 'izzet ü sa'ādetdeyim. Ḥālā[7393] yetmiş biň (15) ervāḥla bunda[7394] bir

[7377] Ḥikmet İN, AN +
[7378] itmişler İN, NO1: itdiler AN
[7379] Ḥakīm İN, NO +
[7380] şimdi İN, NO1: ki AN
[7381] zamānında İN, NO1: maḥallinde AN
[7382] vaktīnde İN, NO1: zamānında AN
[7383] Li-müellifihi İN, NO1: Ḳıṭ'a Li-müellifihi AN
[7384] masṭūrdur ki AN +
[7385] 'ālim ü 'āmil İN: 'āmil ü 'ālim NO1, AN
[7386] ḥuşūş-ı mezbūrda İN, NO1 +
[7387] kelām İN, NO1: kelime AN
[7388] şehirden İN, NO1: şehrindeki AN
[7389] gitmiş. İN, NO1: imiş. AN
[7390] küffār elinde İN, NO1: anda AN
[7391] olur İN, NO1 +
[7392] ki Ḳara Bahādır benüm ki fülān yerde şehīd olmış İN: ki Ḳara …… fülān mevżi'de şehīd olmış AN
[7393] -deyim. Ḥālā İN, NO1: üzreyim. Ben ve daḥi AN
[7394] ervāḥla bunda İN, NO1: rūḥ AN

ḳarıcıḳ vardur, fevt olsa gerekdür anı istiḳbāle (16) geldük. Çünkim[7395] benüm ḳalbim[7396] size müte‘alliḳ idi. Geldüm ki ḥāliñüzi görem. (17) Bu şehir ḫalḳına diyesiz ki yaḳında[7397] bir belā musallaṭ olmışdur, ṣadaḳa virsünler,[7398] **[İN 252a]** (1) belāyı ṣadaḳa def‘ ider.” Ḳara Bahādır’uñ ehli ‘ale’l-fevr ol kūşeyi (2) yıḳdılar. Aṣlā **[NO1 228a]** nesne bulunmadı[7399] bir kūşeden daḫi bi-‘aynihi āvāz ẓāhir (3) oldı ve ke’l-evvel söyledi. Lākin[7400] bu ehl-i ābdan āvāzına müşābih (4) degül idi. Meṣelā[7401] küb içinden gelür gibi ṣadā virür idi[7402] ve eyitdi: (5) “Bu şehir[7403] ḫalḳı size i‘timād **[AN 154b]** itmezler. Anlara[7404] eydüñüz ki fülān yerüñ[7405] (6) ortasında bir aġaç vardur, diksünler anlara daḫi[7406] ḫaber vireyim.” Pes[7407] (7) Bu ḫaber şehir ḫalḳına irişdükde[7408] cümlesi cem‘ olup[7409] ol aġacı[7410] dikdiler. (8) Ol aġaçdan daḫi ṣadā[7411] geldi ki: “Ṣadaḳa virüñ ve bu du‘āyı oḳuñ. (9) [7412]اَللّٰهُمَّ كَفِى عِلْمُكَ عَنْ المَقَالِ وَكَفَى كَرَمُكَ عَنْ السُّؤَالِ (10) Tā üç güne degin[7413] bu āvāz mevāżi‘-i muḫtelifeden istimā‘ olundı.[7414] (11) Üç günden ṣoñra ol ḳarıcıḳ fevt olup ṣadā ġā’ib oldı.[7415]

(12) **Eyżan:** Yine Ṣāḥib-i Tārīḫ-i Güzīde *Nüzhetü’l-Ḳulūb*’den naḳl ider. (13) Bu emṣāl-i ġarāyibi bir vechle naḳl[7416] ider ki ke’enne kendi müşāhede itmişdür. (14) Cümleden ḳarpuzuñ ḫavāṣṣında eydür: Bu iki senede Ḳazvīn’de[7417] bir kimesne (15)

[7395] vardur fevt olsa gerekdür anı istiḳbāle geldük. Çünkim İN, NO1: oldı üç gündür anı almaġa geldük. Çün AN
[7396] ḳalbim İN, NO1: ḫāṭırım AN
[7397] yaḳında İN, NO1 +
[7398] Zīrā ki AN +
[7399] nesne bulunmadı İN, NO1: aṣlā ki anda bir nesne bulmadı veAN
[7400] āvāz ẓāhir oldı ve ke’l-evvel söyledi. Lākin İN, NO1: ol āvāz ẓāhir olup yine evvelki gibi kelimāt eyitdi. Velākin AN
[7401] bir AN +
[7402] virür idi İN, NO1: ẓāhir oldı AN
[7403] şehir İN, NO1: şehrüñ AN
[7404] i‘timād itmezler. Anlara İN, NO1: Bunlara AN
[7405] fülān yerüñ İN, NO1: bir meydān AN
[7406] daḫi İN, NO1: ben yine AN
[7407] Pes İN, NO1: didi. Çün AN
[7408] irişdükde İN, NO1: irişdi AN
[7409] cem‘ olup İN: olup NO1: cem‘ oldılar ve AN
[7410] ol meydān ortasına AN +
[7411] daḫi ṣadā İN, NO1: yine āvāz AN
[7412] Allah’ım senin ilmin söylenenlere ve keremin istenenlere kifayet eder.
[7413] degin İN, NO1: dek AN
[7414] olundı. İN, NO1: olundıġı meşhūr ve meẕkūrdur ve daḫi AN
[7415] fevt olup ṣadā ġā’ib oldı. İN, NO1: vefāt eyledi. AN
[7416] bir vechle naḳl İN, NO1: beyān AN
[7417] Ḳazvīn’de İN, NO1: Ġazvīn’de AN

ḳarpuzı iki pāre itmiş. Andan bir nūr ẓāhir olmış ki[7418] evüñ (16) içi cümle rūşen olmış. Üç güne dek ḏurmış.[7419] Ḫalḳ[7420] fevc fevc (17) gelüp[7421] ziyāret iderler imiş.

Eyżan:[7422] Eydür bir senede Ḳazvīn'de **[İN 252b]** (1) bir 'avret[7423] bir ḳız ḏoġurdı. Belinden aşaġısı 'avret,[7424] yuḳarusı iki (2) ādem iki başı ve dört elleri var **[NO1 229b]** bir başı ve bir[7425] yüzi erkege müşābih (3) ve altı aya dek[7426] ṣaġ olup andan öldi.[7427]

Diger: Sulṭān Ebū Sa'īd (4) zamānında Īrān bilādında[7428] bir buzaġu gördüm,[7429] dört gözi ve iki ayaġı[7430] (5) var idi.

Eyżan: Yine mezbūr sulṭān[7431] eyyāmında Sulṭāniyye'de bir (6) ṣaḫṣ[7432] var idi. Cümle bedeninüñ[7433] ḳılları ayu ḳılları gibi idi. Ṣaḳalı (7) ādem[7434] ṣaḳalı gibi idi. Lākin sözi[7435] evkāt fehm olunmaz idi.[7436] Cerr idüp (8) geçinür idi.

Eyżan:[7437] Rey bilādında[7438] bir 'avret ẓāhir oldı. Ḳılları ve elleri (9) ayu gibi[7439] idi ve dişleri yoḳ idi ve kimesne[7440] sözin fehm idemez (10) idi. Anda olan ādemler eydürler idi ki vālidesine ayu zinā itmişdür.[7441]

(11) **Eyżan:** Sulṭān **[AN 155a]** Muḥammed Ḫudābende zamānında Ḫolencān (حولنجان) vilāyetinde (12) bir ḳıza bulūġı vaḳtinde bir maraż peydā olup birḳaç günden

---

[7418] ol AN +
[7419] ḏurmış. İN, NO1: öyle nūr ḳalmış. AN
[7420] -ı 'ālem AN +
[7421] ol nūrı AN +
[7422] Eyżan İN, NO1: Ve minhā AN
[7423] Eydür bir senede Ḳazvīn'de bir 'avret İN: Eydür bir senede bir 'avret Ḳazvīn'de NO1: Ve bir senede bir 'avret Ḳazvīn'de AN
[7424] ḫilḳatinde ve göbeginden AN +
[7425] iki başı ve dört elleri var **[NO1 229b]** bir başı ve bir İN, NO1: başları ve ikişer elleri **[NO1 229b]** bir başı ve AN
[7426] ve altı aya dek İN, NO1: beş altı ay miḳdārı AN
[7427] andan öldi. İN, NO1: ṣoñra vefāt eyledi. AN
[7428] bilādında İN, NO1: vilāyetinde AN
[7429] ki ol buzaġınuñ AN +
[7430] ayaġı İN, NO1: ayaḳları AN
[7431] Yine mezbūr sulṭān İN, NO1: Mervīdür ki yine Sulṭān Ebū Sa'īd AN
[7432] ṣaḫṣ İN, NO1: kimesne AN
[7433] Cümle bedeninüñ İN, NO1: Gövdesinüñ cümle AN
[7434] ḳılları gibi idi. Ṣaḳalı ādem İN, NO1: ḳıllarına müşābih idi ve ṣaḳalı daḫi insān AN
[7435] Lākin sözi İN, NO1: Velākin sözi bir ḫoşça AN
[7436] Dā'imā Sulṭāniyye'de AN +
[7437] Eyżan İN, NO1: Ve minhā AN
[7438] bilādında İN, NO1: bilādınuñ ba'żısında AN
[7439] ayu gibi İN, NO1: hemān ayuya müşābih AN
[7440] kimesne İN, NO1: bir kimesne anuñ AN
[7441] Anda olan ādemler eydürler idi ki vālidesine ayu zinā itmişdür. İN, NO1: Ol diyāruñ ahālīsinden öyle naḳl olunur ki ol 'avretüñ vālidesine muḳaddemā ayu cimā' itmişdür diyü meşhūrdur. AN

ṣoňra (13) ẕekeri ve ḥayāları ẓāhir olup erkek oldı. Bunuň mışdāḳı (14) *Tārīḫ-i Güzīde*'de naḳl olunur ki *Cāmi'ü'l-Ḥikāyāt*'da ẕikr olunmışdur: (15) Baġdād'da Muḥammed nām[7442] kimesnenüň bir ḳızı var idi gerdege ḳoydılar. (16) Zevciyle[7443] cimā' vaḳtinde ālet-i ricāl peydā olur ve erkek (17) olup[7444] ba'dehu[7445] evlādı ḥāṣıl olur.[7446]

Eyżan:[7447] Mevlānā Ḳuṭbü'd-dīn-i **[İN 253a]** (1) 'Allāme *Şerḥ-i Külliyāt-ı Ḳānūn*'da zübde-i 'ulemā-i zamān[7448] ve ḳıdve-i ḥükemā-yı devrān (2) ya'nī Mevlānā Cemālü'd-dīn-i Türkistānī'den rivāyet ider.[7449] İşitdüm ki, (3) Necmü'd-dīn Ḥafṣ ki Ḫ̆ārezm 'ulemāsınuň[7450] fuḫūlındandur, **[NO1 229a]** anuň ḳızı bir (4) oġlan[7451] doġurdı. Başı ādem gibi ve bedeni yılan gibi idi. İki ay (5) ḥayātda oldı.[7452] Anasını emer idi ve evlerinde bir ḥavż[7453] dolı şu idi, (6) anuň[7454] içine inüp yüzer idi.[7455] Aç olduḳça anasınuň yanına (7) gelüp memesini alup[7456] emer idi. Āḫir 'ulemānuň fetvāsıyla ḳatl olundı.[7457]

(8) **El-ḳıṣṣa:** Ḳāḍī Mīr Ḥüseyin-i[7458] Yezdī, Ḥażret-i Emīrü'l-Mü'minīn 'Alī *raḍıyallāhu* (9) *'anhu*'nuň dīvānı şerḥinde īrād itmişdür. Rivāyet-i ṣiḳātdan (10) menḳūldür[7459] ki eydürler Yezd'de bir oġlan doġdı.[7460] Beşikde iken tekellüm (11) idüp ve Ḳur'ān-ı 'Aẓīm oḳur idi ve laṭīf eş'ār söyler[7461] idi (12) ve umūr-ı ġaybiyyeden ḫaber virür idi. İki sene[7462] 'ömr sürüp fevt oldı[7463] (13) ve "Pederüm anı görmişdür" diyü ḫaber virmişdür.[7464]

[7442] bir AN +
[7443] Zevciyle İN, NO1: Eriyle AN
[7444] olur ve erkek olup İN, NO1: olup erkek olur idi. AN
[7445] olunur İN, NO1 +
[7446] olur. İN, NO1: oldı. AN
[7447] Eyżan İN, NO1: Ve minhā AN
[7448] zamān İN, NO1: zamānında AN
[7449] ider. İN, NO1: iderler. AN
[7450] 'ulemāsınuň İN, NO1: 'ulemālarınuň AN
[7451] oġlan İN, NO1: oġul AN
[7452] oldı. İN, NO1: idi ve AN
[7453] var idi, AN +
[7454] Anuň İN, NO1: Ol ḥavużuň AN
[7455] yüzer idi. İN, NO1: yunur idi ve ḳarnı AN
[7456] alup İN, NO1 +
[7457] olundı. İN, NO1: itdiler. AN
[7458] Ḫüseyin İN, NO1: Ḥasen AN
[7459] menḳūldür İN, NO1: mervīdür AN
[7460] ol oġlan AN +
[7461] söyler İN, NO1: eydür AN
[7462] sene İN, NO1: yıl AN
[7463] fevt oldı İN, NO1: ṣoňra vefāt eyledi AN
[7464] virmişdür. İN, NO1: virür idi. AN

Fer‘-i Selāṭīn-i Moġol: (14) Bilād-ı Īrān ve Ṭūrān’da ve sā’ir bilādda[7465] ḥükūmet itmişlerdür. On (15) dört neferdür.[7466] Müddet-i melikleri beş yüz ḍoḳsan ḍoḳuz senesinden[7467] ki (16) Cengiz Ḫān’uñ Moġolistān’dan ḫurūcınuñ evvelidür. Tā yedi yüz (17) altı senesi ramażānınuñ[7468] on yedinci güninde[7469] çehārşenbe günine dekdür,[7470] **[İN 253b]** (1) inḳırāż-ı devletleri Arpa Ḫān zamānında vāḳı‘ oldı,[7471] yüz otuz (2) yedi yıl olur. **[AN 155b]** İki üç kimesne bu ṭabaḳadan emīr-i ehemm[7472] içün (3) salṭanat nāmın bulmışlardur. Ammā bu selāṭīnden ma‘dūd degüldür. (4) Ümerā aḥvāli zımnında ẕikr olunur.[7473] *Evvel* Cengiz Ḫān yigirmi beş yıl.[7474] **[NO1 229b]** (5) *Ṣānī*[7475] Ogeday Ḳaan bin Cengiz Ḫān on üç yıl.[7476] *Ṣālis*[7477] Güyük (6) Ḫān bin Ogeday Ḳaan bir yıl.[7478] *Rābi‘*[7479] Mengü[7480] Ḳaan bin Tuli Ḫān bin (7) Cengiz Ḫān ḍoḳuz yıl.[7481] *Ḫāmis*[7482] Hülāgü Ḫān bin Tuli Ḫān ḍoḳuz (8) yıl.[7483] *Sādis* Abaḳa Ḫān bin Hülāgü Ḫān on dört yıl.[7484] (9) *Sābi‘*[7485] Aḥmed Ḫān bin Hülāgü iki yıl.[7486] *Ṣāmin*[7487] Arġun Ḫān bin Abaḳa (10) Ḫān yedi yıl.[7488] *Tāsi‘*[7489] Keyḫaḳu Ḫān bin Abaḳa Ḫān üç yıl.[7490] (11) *‘Āşir*[7491] Baydu Ḫān bin Ṭoraġay bin Ḥülāgü yedi yıl.[7492] *İhdā ‘aşera*[7493] (12) Ġazan

[7465] sā’ir bilādda İN, NO1: ġayrıda AN
[7466] neferdür. İN, NO1: nefer kimesnedür. AN
[7467] senesinden İN, NO1: senesinüñ şuhūrından AN
[7468] altı senesi ramażānınuñ İN, NO1: otuz altı senesinüñ ramażān-ı şerīfinüñ AN
[7469] -nde İN, NO1 +
[7470] dekdür İN, NO1: degindür anlaruñ AN
[7471] oldı, İN, NO1: olmışdur ki AN
[7472] امرا هم İN, NO1: امیر اهم AN
[7473] olunur. İN, NO1: olunsa gerekdür. AN
[7474] ḥükūmet itmişdür AN +
[7475] Ṣānī İN, NO1: İkinci AN
[7476] Ḫān on üç yıl. İN, NO1: on üç yıl salṭanat sürdi AN
[7477] Ṣālis İN, NO1: Üçünci AN
[7478] ḥükūmet eyledi AN +
[7479] Rābi‘ İN, NO1: Dördünci AN
[7480] Möngke.
[7481] yıl. İN, NO1: ḥākim oldı. AN +
[7482] Ḫāmis İN, NO1: Beşinci AN
[7483] bin Tuli Ḫān ḍoḳuz yıl. İN: bin Tuli Ḫān ḍoḳuz yıl ḥükūmet eylemişdür AN: on dört yıl.
[7484] Sādis Abaḳa Ḫān bin Hülāgü Ḫān on dört yıl. İN: Altıncı Abaḳa Ḫān … yıl serīr-i ḥükūmetde oldı.AN: - NO1
[7485] Sābi‘ İN, NO1: Yedinci AN
[7486] ḥükūmet eyledi. AN +
[7487] Ṣāmin İN, NO1: Sekizinci AN
[7488] yedi yıl. İN: üç yıl. NO1: yedi yıl ḥākim oldı. AN +
[7489] Tāsi‘ İN, NO1: Ḍoḳuzuncı AN
[7490] ḥükūmet eyledi. AN +
[7491] ‘Āşir İN, NO1: Onuncı AN
[7492] ḥükūmet eyledi. AN +
[7493] Eḥḥade ‘aşera İN, NO1: On birinci AN

Ḫān[7494] bin Arġun Ḫān sekiz yıl ḍoḳuz ay.[7495] *İṯneyn ʻaşera*[7496] (13) Sulṭān Muḥammed Ḫüdābende bin Ġazan Ḫān on iki yıl.[7497] *Ṯelase ʻaşera*[7498] (14) Sulṭān Ebū Saʻīd bin Sulṭān Muḥammed[7499] on iki yıl. *Erbāʻa ʻaşera*[7500] (15) Arpa Ḫān Süse bin Sengtan bin Melik Timur bin Arfuḳ bin Bukan (16) bin Tuli Ḫān beş ay ve küsr.

Ve min mücāzāti'l-mükāfāt: (17) Getürmişlerdür ki Ebū Saʻīd Çūbānīler'i bir mertebede ḳatl itdi ki[7501] anlardan **[İN 254a]** (1) bir ferzend[7502] ḳomamaġa saʻy eyledi ve[7503] Ḳāḍī Mübārek Şāh'ı Şeyḫ (2) Ḥasen'e irsāl itdi. Tā kim Baġdād Ḫātūn'a ṭalāḳ virüp (3) ḫ̆āh ü nā-ḫ̆āh sulṭāna irsāl eyledi. Rūzgār-ı kīne-güzār (4) ānuň mükāfātın idüp Sulṭān Ebū Saʻīd yedi yüz[7504] altı[7505] rebīʻü'l-āḫirinüň (5) on üçünci güni[7506] pençşenbe gün vefāt eyledi. (6) Şeyḫ Ḥasen Dilşād nām ḫātūnı ki sulṭānuň ġāyet sevgilüsidür (7) ve Ḫ̆āce-i Dımaşḳ'uň ḳızı idi, **[NO1 230a]** anı nikāḥ eyledi.

Temṯīl: Mervīdür ki (8) Mīrzā Uluġ Beg, Emīrzāde Yār ʻAlī-i Türkmān'ı Tartu ḳalʻasında ḥabs itdürdi. (9) Ol daḫi bir ḥīle ile[7507] ḫalāṣ olup ḳalʻada[7508] olan mālı[7509] aḫẕ (10) idüp anuňla[7510] ʻasker cemʻ eyledi. **[AN 156a]** Andan Herāt tesḫīrine teveccüh (11) idüp[7511] Uluġ Beg bu ḫaberi Meşhed İmām Rıżā ḳurbunda[7512] istimāʻ (12) idüp anuň ṭarafına[7513] ʻasker çekdi. Emīrzāde Yār ʻAlī[7514] müḳāvemet (13) idemeyüp[7515] yine ḳalʻa-i mezbūre cānibine rücūʻ eyledi. Emīr Bāyezīd-ı (14) Bervancī ol zamānda

---

[7494] Ḫān İN, NO1 +
[7495] ḥākim oldı. AN +
[7496] İṯneyni ʻaşera İN, NO1: On ikinci AN
[7497] on iki yıl. İN, NO1: Ḫān bin Arġun Ḫān on iki yıl serīr-i ḥükūmetde ḳarār eyledi. AN
[7498] Ṯelase-i ʻaşera İN, NO1: On üçünci AN
[7499] Ḫān AN +
[7500] Erbāʻ-ı ʻaşera İN, NO1: On dördünci AN
[7501] Çūbānīler'i bir mertebede ḳatl itdi ki İN, NO1: bir mertebede Çūbānīler'i ḳatl idüp AN
[7502] ferzend İN, NO1: kimesne AN
[7503] eyledi ve İN, NO1: itdi ki bir vechle taʻbīr olunmaz. AN
[7504] otuz AN +
[7505] senesinüň AN +
[7506] güni İN, NO1 +
[7507] ḳalʻadan AN +
[7508] ḳalʻada İN, NO1: ve ḳalʻa-yı mezbūrede AN
[7509] cümle AN +
[7510] anuňla İN, NO1: ol māl ile bir miḳdār AN
[7511] teveccüh idüp İN, NO1: müteveccih oldı. AN
[7512] İmām Rıżā ḳurbunda İN, NO1: Rażvā ḥavālīsinde AN
[7513] anuň ṭarafına İN, NO1: ve daḫi aṣlā teʼḫīr itmeyüp anuň cānibine AN
[7514] bir taḳrīb ile AN +
[7515] āḫir kār AN +

Uluġ Beg ṭarafından[7516] Herāt ḥākimi idi. (15) Aňa eyitdi,[7517] şehrüň ṭaşrasında olan ḫalḳ Yār ‘Alī[7518] ile (16) ittifāḳ itmişlerdür diyüp[7519] aňa binā’en şehir ṭaşrasında[7520] olan ḫalḳı (17) yaġma itdürüp[7521] üç gün üç gice tālān ve vīrān itdiler.[7522] Ḥattā **[İN 254b]** (1) fuḳarānuň bāġların ve bāġçelerin külünkler ile ḳazıyup ḫarāb itdiler.[7523] Ḳażā-yı (2) İlāhī ol avānda Özbek leşkerinden bir fevc-i ‘aẕīm Māverāü’n-nehr ṭarafından (3) hücūm idüp Semerḳand’uň ṭaşrasında olanları yaġma ve tālān[7524] (4) itdiler ve Mīrzā Uluġ Beg’üň[7525] ḫāṣ bāġların ve çīnī sarāyların ḫarāb (5) itdiler ki[7526] niçe yıllar zaḥmet ile[7527] Ḫıṭāy’dan getürmişler idi. (6) ḍarb-ı çomaḳla cümle sarāyların[7528] pāre pāre itdiler.

Temṯīl:[7529] (7) Bir ḥakīm Nūşirevān’a su’āl itdi ki: “İsterüm ki bilem[7530] **[NO1 230b]** ḥażret-i (8) pādişāhı bu deňlü aḫlāḳ-ı ḥamīdeye ve ḫıṣāl-i pesendīdeye (9) delālet ve taḥrīṣ iden nedür?” Nūşirevān[7531] cevābında eyitdi: (10) “Birgün ‘unfuvān-ı cevānīde şikāra gitmiş idüm.[7532] Ol eṯnāda (11) gördüm ki bir piyāde bir ṭaş atup bir kelbüň ayaġın şikest (12) eyledi. Bir iki ḳadem gitmedin bir süvār[7533] giderken ol piyādenüň (13) ayaġın depüp ḳırdı.[7534] Ol süvār daḫi bir miḳdār gitmedin[7535] (14) atınuň ayaġı bir fāre delügüne[7536] girüp iki pāre oldı.”[7537]

Ve mine’l-veḳāyi‘: (15) Getürmişlerdür ki çünkim Ġıyāṯü’d-dīn Muḥammed

---

[7516] ṭarafından İN, NO1: cānibinden AN
[7517] -ler AN +
[7518] Yār ‘Alī İN, NO1: ḫaṣm AN
[7519] -dür diyüp İN, NO1: idi ve Emīr Bāyezid daḫi AN
[7520] şehir ṭaşrasında İN, NO1: şehrüň ṭaşra AN
[7521] itdürüp İN, NO1: itdürdi. Kāmil AN
[7522] tālān ve vīrān itdiler. İN, NO1: ġāret eylediler. AN
[7523] külünkler ile ḳazıyup ḫarāb itdiler İN, NO1: baltalar ile kesüp bi’l-külliye vīrān eylediler ammā AN
[7524] uň ṭaşrasında olanları yaġma ve tālān İN, NO1: şehrinüň ṭaşrasındaki her ne buldılar ise cümlesin ġāret AN
[7525] daḫi şehrüň ṭaşrasında olan AN +
[7526] ve çīnī sarāyların ḫarāb itdiler ki İN, NO1: bi’l-külliye vīrān itdiler ve mezbūr Mīrzā Beg’üň çīni ḫānesin daḫi vīrān eylediler. Meẕkūr anuň çīnilerin AN
[7527] zaḥmet ile İN, NO1 +
[7528] ḍarb-ı çomaḳla cümle sarāyların İN, NO1: Cümlesin ḫarāb idüp ve ol çīnileri daḫi AN
[7529] Temṯīl İN, NO1: Tenbīh AN
[7530] “İsterüm ki bilem İN, NO1: “Dilerüm AN
[7531] Nūşirevān İN, NO1 +
[7532] idüm. İN, NO1: idi. AN
[7533] süvār İN, NO1: atlu AN
[7534] piyādenüň ayaġın depüp ḳırdı. İN, NO1: piyādeyi depüp ayaġın ufatdı. Ba‘dehu AN
[7535] bir miḳdar gitmedin İN, NO1: az mesāfe ḳaṭ‘ idüp AN
[7536] fare delügüne İN, NO1: delüge AN
[7537] ve depesi üzerine geldi.” AN +

Reşīd'i Sulṭān Muḥammed[7538] (16) Ebū Sa'īd vefāt olduḳdan[7539] ṣoňra Arpa Ḫān'ı serīr-i salṭanata[7540] geçürdi.[7541] (17) Ekṣer-i ümerā anuň[7542] pādişāhlıġına rāżī olmadılar. Zīrā Hülāgü Ḫān evlādından degül idi. **[İN 255a]** (1) Aňa binā'en 'alem-i muḫālefeti ḳaldurdılar ve her şehzādeyi[7543] ḫānlıḳ **[AN 156b]** ve sulṭānlıḳ (2) ismiyle[7544] tesmiye itdiler. Ol cümleden biri 'Alī pādişāh ki Çiçek Noyan (3) oġlıdur ve[7545] Ebū Sa'īd'üň dāyesidür, ol vaḳt Diyābekr'de ḥākim idi. (4) İẓhār-ı 'işyān[7546] itdi ve Mūsā Ḫān ibn 'Alī bin Baydu Ḫān (5) sulṭānlıḳ nāmıyla Āẕerbāycān'a müteveccih oldı.[7547] 'Alī pādişāh ile (6) Arpa Ḫān Çaġatay ḥavālīsinde cenk itdiler. Arpa Ḫān'uň ümerāsı (7) münāfaḳat itmekle[7548] Arpa Ḫān şındı. Ḳaçar iken Arpa Ḫān'ı ve vezīri (8) Ġıyāṣü'd-dīn'i[7549] ḳatl itdiler ve bu sebebden[7550] mülke fitne düşdi ve[7551] herkes **[NO1 231a]** (9) ḳuvveti miḳdārı salṭanata sa'y itdi.

Mışra':

سلطنت گر همه يك لحظه بود مغتنم است[7552]

(10) Lā-cerem 'āleme şerr u şūr düşdi. Ol (11) cümleden[7553] Şeyḫ Ḥasen İlkānī ki Şeyḫ Ḥasen-i Büzürg dimekle meşhūr idi, (12) anası ṭarafından Erġun Ḫān'uň duḫter-zādesi idi. Rūm vilāyetin (13) ḳapladı ve Muḥammed Ḫān bin Buy Ḳutluḳ bin Timur Melik ki Hülāgü[7554] nebīresindendür,[7555] (14) Tebrīz'den ṭaleb idüp serīr-i[7556] salṭanata muḳarrer itdiler[7557] ve Āẕerbāycān'a (15) müteveccih oldılar.[7558] 'Alī pādişāh daḫi anı

[7538] Muḥammed İN, NO1 +
[7539] olduḳdan İN, NO1: itdükden AN
[7540] serīr-i salṭanata İN, NO1: taḫta AN
[7541] lākin AN +
[7542] ümerā anuň İN, NO1: uẕemā-yı ümerā anuň aṣlā AN
[7543] 'alem-i muḫālefeti ḳaldurdılar ve her şehzādeyi İN, NO1: muḫālefeti her ṭarafından ḳaldurdılar ve cümle şehzādeleri AN
[7544] ismiyle İN, NO1: ile AN
[7545] ve İN, NO1: ki ol AN
[7546] işyān İN, NO1: 'adāvet AN
[7547] ve daḫi AN +
[7548] itmekle İN, NO1: itdügi eclden AN
[7549] Ġıyāṣü'd-dīn'i İN: Ġıyāṣü'd-dīn nām kimesneyi NO1: Ġıyāṣ Ḫˇāce'yi AN
[7550] ziyādesiyle AN +
[7551] fitne düşdi ve İN, NO1: ḳarışıḳlıḳ düşdi ve aḫi AN
[7552] Hükümranlık bir anlık bile olsa kıymetlidir
[7553] biri AN +
[7554] Ḫān'uň AN +
[7555] anı AN +
[7556] serīr-i İN, NO1 +
[7557] itdiler İN, AN: eylediler NO1
[7558] -lar. İN, NO1: ve AN

def‘ itmege[7559] yöneldi. Erbāb-ı (16) ṣalāḥ ortaya girüp ṣulḥ itdiler. Şol şarṭla ki şehzādeler (17) biribiriyle cenk ideler. Ḳanḳısı ġālib gelürse[7560] cümlesi aňa tābi‘ olalar **[İN 255b]** (1) ve ümerā[7561] ma‘reke kenārında seyr ideler.[7562] Ḳavl ü ḳarār[7563] idüp Şeyḫ Ḥasen (2) iki biň kimesne ile bir depe üstünde ḋurdı.[7564] ‘Alī Pādişāh daḫi (3) bir alayla[7565] bir püşte üzerinde[7566] ḋurdı. Ḫānlar[7567] cenk itdiler. İttifāḳ (4) şikestlik[7568] Sulṭān Muḥammed cānibine vāḳı‘ oldı.[7569] Rūmīler firār idüp (5) anlar ardların ḳodılar.[7570] Nā-gāḥ [7571]﴿مِنۢ بَعۡدِ غَلَبِهِمۡ سَيَغۡلِبُونَ﴾ muḳteżāsınca (6) ḳażiyye ber-‘aks oldı. Şeyḫ Ḥasen-i Büzürg kendü etbā‘ıyla ‘Alī Pādişāh (7) üstüne yürüdi.[7572] Anı ve Mūsā Ḫān’ı ḳatl itdi.[7573] Bu ḳażiyye yedi yüz (8) otuz altı senesi ẕi’lḥiccesinüň[7574] on dördünci güninde[7575] vāḳı‘ oldı. **[AN 157a]**

(9) **Ve mine’t-tedābīr:**[7576] **[NO1 231b]** Eydürler ki yedi yüz ḳırḳ sekiz senesinde Melik (10) Eşref-i Çūbānī evvel[7577] bahārda Ḳarabaġ’dan Baġdād’a ‘azm[7578] eyledi. Abaḳa (11) menzilinde Serāt Urḳı (سرات اورقی) (?) Hind cānibine revāne ḳıldı ve birāderi (12) Melik Eşter’i ve sā’ir ümerāyı manḳalāya irsāl itdi. Çün[7579] Baġdād’a (13) ‘azīmeti ḫaberi Şeyḫ Ḥasen’e vāṣıl oldı, kendüye vehm gelüp (14) murād itdi ki Kemāḫ ḳal‘asına vara.[7580] Dilşād Ḫātūn bint-i Ḫ̌āce-i Dımaşḳ-ı (15) Çūbānī ki kendinüň

[7559] anı def‘ itmege İN, NO1: anları def‘ itmek ḳaṣdı ile ol ṭarafa AN
[7560] gelürse İN, NO1: olursa AN
[7561] -lar AN +
[7562] bu minvāl üzre AN +
[7563] ḳavl ü ḳarār İN, NO1: ḳavl-i ḳarār AN
[7564] İki biň kimesne ile bir depe üstünde ḋurdı. İN, NO1: bir depenüň üzerinde iki biň kimesne ile ḋurdı ve AN
[7565] alayla İN, NO1: gürūh ile AN
[7566] üzerinde İN, NO1: üzere AN
[7567] Ḫānlar İN, NO1: Şehzādeler AN
[7568] -lik İN, NO1 +
[7569] vāḳı‘ oldı. İN, NO1: düşdi. AN
[7570] ḳodılar. İN, NO1: sürdiler. AN
[7571] “Yenilgilerinden sonra galip geleceklerdir.” Rûm 30/3. ayetten nâkıs iktibas.
[7572] üstüne yürüdi. İN, NO1: üzere yürüyüp AN
[7573] itdi. İN, NO1: eylediler ve AN
[7574] senesi ẕi’lḥiccesinüň İN, NO1: senesinüň ẕi’lḥiccesi AN
[7575] güninde İN, NO1 +
[7576] tedābīr İN, NO1: bedāyi‘ AN
[7577] evvel İN, AN +
[7578] ‘azm İN, NO1: ‘azīmet AN
[7579] itdi. Çün İN, NO1: eyledi. Çünki AN
[7580] vara İN, NO1: varup AN

menkūḥasıdur, ol ‘azīmetden men‘ idüp[7581] ḳalbinde (16) olan vehmi[7582] izāle eyledi ve[7583] ol ḥāle muḳārīn Emīr Eşref[7584] gelüp (17) Baġdād’ı muḥāṣara eyledi. Ammā[7585] günden güne havā ıssı olup[7586] bir mertebeye **[İN 256a]** (1) vardı ki at ayaġında na‘l mūm gibi eridi ve başda bitleri ḥarekete (2) gelüp[7587] bu sebebden Eşrefīler’üñ kārları[7588] çendān ileri gelmedi. (3) Birgün Aḥmed-i Rūmī ki Emīr Eşref’üñ maḫṣūṣlarından idi, Laçin nām (4) ġulāmıyla ḫendeḳ kenārına gelüp Baġdādīler ile muṣāḥabet[7589] iderler idi (5) ve[7590] naṣīḥat idüp ṣulḥa[7591] terġīb ider idi. Nā-gāh beş süvār-ı (6) nā-ma‘lūm kimesneler şehrüñ dervāzesinden peydā olup[7592] Lāçīn’e ḥamle (7) itdiler. Lāçīn[7593] firār eyledi.[7594] Bu sebebden Eşrefīlere[7595] ḫavf düşüp (8) cümleten ṣınup firār eylediler.

Ve mine’n-nevādir: Eydürler ki çün Sulṭān bin (9) Şeyḫ Ḥasen-i Büzürg, pederinden ṣoñra yedi yüz elli yedi senesinüñ (10) yedinci[7596] ayında ki māh-ı **[NO1 232a]** recebdür, sulṭān oldı ve[7597] günden güne evc-i ‘izzete (11) irişdi. Ḥattā Şāh Maḥmūd Muẓaffer’i birāderi Şāh Şücā‘’dan (12) rencīde olup anuñ kenef-i himāyetine ilticā itdi.[7598] Ol daḫi şerāiṭ-i (13) ta‘ẓīm ü ikrāmı yerine getürdi. Andan yedi yüz altmış beşinci senesinde (14) bī-nihāye ‘asker[7599] ḳoşup salṭanat emri içün birāderi üstüne[7600] irsāl eyledi (15) ve ol daḫi imdād içün Şīrāz ḳapusına gitdi. Şāh Maḥmūd varup (16) birāderin muḥāṣara idüp[7601] Memālik-i Fārs’ı, tā Cerat’a[7602] varınca taḥt-ı taṣarrufına

[7581] idüp İN, NO1: itdi ve Şeyḫ Ḥasen’üñ AN
[7582] daḫi AN +
[7583] ve İN, NO1 +
[7584] -i meẕkūr AN +
[7585] Ammā İN, NO1: Lākin AN
[7586] hava ıssı olup İN, NO1: hālar ziyādesiyle ıssı olmaġın AN
[7587] gelüp İN, NO1: geldi AN
[7588] kārları İN, NO1: eşleri AN
[7589] muṣāḥabet İN, NO1: tekellüm AN
[7590] anlara AN +
[7591] -a İN, NO1: itmege AN
[7592] meẕkūr AN +
[7593] daḫi AN +
[7594] meşhūrdur ki AN +
[7595] Eşrefīler’e İN, NO1: Eşrefīler’üñ yüreklerine AN
[7596] senesinüñ yedinci İN, NO1: senesinde ve yedi AN
[7597] daḫi AN +
[7598] kenef-i ḥimāyetine ilticā itdi. İN, NO1: kenefine ilticā eyledi. AN
[7599] ‘asker İN, AN: sipāh NO1
[7600] üstüne İN, NO1: üzre AN
[7601] idüp İN, NO1: eyledi AN
[7602] Gucerat.

aldı (17) ve sulṭāna sür‘atle meserret ḫaberin gönderdi ve[7603] **[AN 157b]** bir yıldan ṣoñra seşenbe güni **[İN 256b]** (1) cemāẕiyü’l-evvelīnüñ ikisinde fevt oldı.[7604] Yedi yüz altmış altı[7605] senesinde (2) Ḥāfıẓ-ı Aberḳūhī eydür,[7606] vefātından üç ay muḳaddem kendüye ma‘lūm olup (3) tābūtın ve kefenin ve ḳabrin müheyyā itdi.[7607]

Ve mine’l-veḳāyi‘: Eydürler ki Sulṭān (4) Ḫˇāce Mīrcān vefāt itdükden ṣoñra Baġdād ḥükūmetin Ḫˇāce-i Server’e (5) virdi. Yedi yüz yetmiş beş senesinüñ āvāḫirinde[7608] āb-ı Dicle bir mertebe (6) ṭuġyān itdi ki medāris ve ebniye-i ‘āliyeden ġayrı cümle ‘imāretler müstaġraḳ (7) oldı.[7609] Ol vāḳı‘a-i hā’ilede ḳırḳ biñ ādemden ziyāde ġarḳ oldı.[7610] (8) Ḫˇāce Server[7611] ol ḳasāvetden[7612] ḫasta olup[7613] dār-ı beḳāya rıḥlet eyledi. (9) Andan ṣoñra eyālet-i[7614] Baġdād’ı Emīr İsma‘īl **[NO1 232b]** bin Zekeriyyā’ya virdi. (10) Ol daḫi sür‘atle Baġdād’a varup ta‘mīrine sa‘y-i belīġ itdi.[7615] (11) Āḫir yedi yüz seksen sekiz[7616] senesinüñ şuhūrında Sulṭān (12) Üveys oġlı Şeyḫzāde Şeyḫ[7617] kendi mülāzımları elinde ḳatl olundı. (13) İttifāḳ eyāleti zamānında bir ‘imāret düzdi. Bir aġaç ucı dīvārdan (14) ṭaşra ḳaldı, anı[7618] kesmek istediler. İsma‘īl ḳomadı ve eyitdi:[7619] “Şāyed ki (15) bir şaḫṣuñ başın andan[7620] aṣalar.” Fi’l-vāḳı‘[7621] ḳatl olunduḳdan ṣoñra (16) kendünüñ başın anda[7622] aṣdılar.

Temṯīl: İbn Bībī, *Tārīḫ-i Rūm*’da (17) getürmişdür ki Sulṭān Ġıyāṯü’d-dīn Keyḫüsrev-i[7623] Selçuḳī zamānında Şemsü’d-dīn **[İN 257a]** (1) Ṣāḥib-i Iṣfahānī

[7603] ḫaberin gönderdi ve İN, NO1: irsāl eyledi AN
[7604] ikisinde fevt oldı. İN, NO1: ikinci güni idi ki AN
[7605] altı İN, NO1: yedi AN
[7606] Ḥāfıẓ-ı Aberḳūhī eydür, İN, NO1: vefāt eyledi. Ḥāfıẓ-ı Aberḳūhī menḳūldür ki, AN
[7607] tābūtın ve kefenin ve ḳabrin müheyyā itdi. İN, NO1: kefenin ve tābūtın ve medfenini ḥāżır ve müheyyā eyledi. AN
[7608] āvāḫirinde İN, NO1: şuhūrında AN
[7609] oldı. İN, NO1: oldılar ve AN
[7610] ġarḳ oldı. İN, NO1: ġarḳ-ı āb oldı ve AN
[7611] daḫi AN +
[7612] ḳasāvetden İN, NO1: ḳasāvet-i elemden AN
[7613] ve bu ḳadar mu‘āleceden ṣoñra AN +
[7614] Andan ṣoñra eyālet-i İN, NO1: Ba‘dehu sulṭān ḥükūmeti AN
[7615] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[7616] sekiz İN, NO1 +
[7617] si‘āyetiyle AN +
[7618] anı İN, NO1: ve ol aġaç ucunı AN
[7619] İsma‘īl ḳomadı ve eyitdi: İN, NO1: Emīr-i mezbūr men‘ eyledi, kesdürmedi ve eyitdi ki: AN
[7620] ki bir şaḫṣuñ başın İN, NO1: anda bir kimesnenüñ başın AN
[7621] Fi’l-vāḳi‘ İN, NO1: İttifāḳ Emīr İsma‘īl AN
[7622] anda İN, NO1 +
[7623] bin Sulṭān ‘Alāü’d-dīn Keyḳubād AN +

mertebe-i vezārete vāṣıl oldı ve günden güne (2) evc-i ‘izzete irişdi. Sulṭān Ġıyāṯü’d-dīn vefāt itdükden ṣoñra[7624] (3) oġlı yerine cülūs itdi ki Sulṭān ‘İzzü’d-dīn Keykāvus’dur ki[7625] (4) altı yüz ḳırḳ senesinde serīr-i salṭanata geçdi[7626] ve vezīr-i meẕkūr (5) cümletü’l-mülk oldı ve[7627] muṭlaḳü’l-‘inān oldı. Ammā Nuṣret Beg ibn Emīr (6) Dāvud ve Ebūbekr Pervāne ki bunlar **[AN 158a]** ümerā-yı kibārdandur, ba‘żı umūr-ı külliyyede (7) mezbūr ṣāḥibe müżāyaḳa iderler idi. Āḫir Ṣāhib Şemsü’d-dīn ḥākim-i (8) Āẕerbāycān ki Babay Ṭuġrāy Şerefü’d-dīn nāmdārdur, dergāhına ādem (9) ṣalup **[NO1 233a]** ṭaleb itdi[7628] ve anuñla ittifāḳ idüp ḫaṣımları olan (10) Nuṣret Beg’i ve Emīr Ebūbekr’i ḳatl itdi.[7629] Ba‘dehu ṣāḥib ile Şerefü’d-dīn (11) mābeynlerinde iḫtilāf vāḳı‘ olup[7630] Şerefü’d-dīn Kemāḫ ḳal‘asında (12) pinhān oldı. Ṣāhib ümerā-yı nāmdārı[7631] cem‘ idüp ol (13) ḳal‘ayı[7632] muḥāṣara itdi ve anı[7633] ele getürüp pādişāh dergāhına getürmege (14) emr olunmış idi. Lākin[7634] Ṣāḥib, hükm idüp anı ḳatl itdürdi ve[7635] başını (15) ṭorbaya ḳoyup revān oldılar ve çün[7636] ḳarye-i Ḫasūf’e nüzūl eylediler, anuñ (16) başın torba[7637] ile dīvāra aṣdılar.[7638] Ḳażā-yı İlāhī iki yıldan ṣoñra (17) Ṣāḥib’üñ[7639] daḫi bir ḳal‘ada başın kesüp Sīvās’a getürürler iken bi-‘aynihi **[İN 257b]** (1) Şerefü’d-dīn’üñ başı aṣılduġı mīḫa ol vezīrüñ daḫi başı torba ile (2) aṣıldı.[7640]

Ve minhā:[7641] Meşhūrdur ki Sulṭān Üveys zamānında ‘ālemde bir mertebe (3) ābādānlıḳ[7642] var idi ki[7643] bir kerre, yedi yüz yetmiş bir senesinüñ şuhūrında[7644] (4)

[7624] anuñ AN +
[7625] ‘İzzü’d-dīn Keykāvus’dur ki İN, NO1: Mu‘izü’d-dīn Keykāvus AN
[7626] serīr-i salṭanata geçdi İN, NO1 +
[7627] oldı ve İN, NO1: olup AN
[7628] nāmdārdur. Dergāhına ādem ṣalup ṭaleb itdi İN, NO1: nāmdār dergāha ṭaleb eyledi AN
[7629] ḳatl itdi. İN, NO1: helāk eyledi. AN
[7630] ve daḫi AN +
[7631] oldı. Ṣāhib-i ümerā-yı nāmdārı İN, NO1: olmışdur ve ṣāhib daḫi ümerā-yı nāmdārları AN
[7632] ḳal‘ayı İN, NO1: ḳal‘a-i mezbūrı AN
[7633] anı İN, NO1: meẕkūr Şerefü’d-dīn’i AN
[7634] Lākin İN, NO1: Velākin AN
[7635] itdürdi ve İN, NO1: eyledi ve anuñ AN
[7636] çün İN, NO1: çünkim AN
[7637] Anuñ başın torva İN, NO1: Ol başı ṭorba AN
[7638] aṣdılar. İN, NO1: aṣa ḳodılar. AN
[7639] yıldan ṣoñra ṣāḥibüñ İN, NO1: yıl geçmedin ṣāḥibi AN
[7640] başın kesüp Sīvās’a getürürler iken bi‘aynihi Şerefü’d-dīn’üñ başı aṣılduġı mīḫa ol vezīrüñ daḫi başı torva ile aṣıldı. İN, NO1: ḳatl olunup ve başını Sīvās’a iletmek ṣadedinde ol ḫāneye nüzūl idüp ṣāḥibüñ başını daḫi ol mīḫa aṣdılar. AN
[7641] Ve minhā İN, NO1: Ve mine’l-bedāyi‘ AN
[7642] oldı ki ḫalḳuñ ziyāde keṯreti AN +
[7643] ki İN, NO1 +
[7644] şehr-i AN +

Tebrīz'de bir mertebede ṭā'ūn[7645] oldı ki hergün niçe biñ ādem ölür[7646] idi. (5) Def' olduḳdan ṣoñra hīç ādem öldügi[7647] ma'lūm olmadı.[7648,7649] (6) *İbn Cevzī Tārīḫi*'nde[7650] masṭūrdur ki altmış dört senesinüñ (7) şuhūrında Mıṣr'da bir 'aẓīm ṭā'ūn vāḳı'[7651] oldı ki hiç kimesne (8) anuñ gibi belā görmemiş idi. **[NO1 233b]** Hemān dört gün oldı. Evvel gün (9) yetmiş biñ ādem öldi.[7652] İkinci gün[7653] yetmiş biñ ādem öldi.[7654] (10) Üçünci gün yetmiş üç biñ ādem öldi.[7655] Dördünci gün bir ferd ölmedi.[7656]

(11) **Ve mine'l-veḳāyi':** Eydürler ki Sulṭān Üveys tāzeligi zamānında[7657] āḫirete (12) rıḥlet itdi.[7658] Vefātı ḳarīb olıcaḳ Tebrīz'üñ rub'-ı Reşīdiyye'sine (13) nāzil olup[7659] yedi yüz yetmiş altı[7660] rebī'ü'l-āḫirinüñ yigirmi **[AN 158b]** yedinci güni[7661] (14) cum'a güninde[7662] ṣudā'a mübtelā oldı. Fi'l-ḥāl vaṣiyyete başladı. (15) Zīrā üç yıl muḳaddem kendinüñ fevtine[7663] gümānı olmış idi ve kefeni (16) iḥżār[7664] itmiş idi. Seşenbe güni seḥer vaḳtinde 'ālem-i āḫirete intiḳāl (17) itdi.[7665] Rıḥleti güni[7666] cemāẕiyü'l-evvelinüñ ikinci güni idi. Dirler[7667] ki āḫir nefesinde **[İN 258a]** (1) bu ebyātı oḳudı ve ġayr-ı söz söyleyüp nuṭḳ eylemedi.[7668]

Naẓm:[7669]

زدارالملك جان روزى بشهرستان تن رفتم

[7645] -de ṭā'ūn İN, NO1: vebā çoḳ AN
[7646] ādem ölür İN, NO1: kimesne vefāt ider AN
[7647] ādem öldügi İN, NO1 +
[7648] ki kimesne ölmişdür. AN +
[7649] Temṯīl AN +
[7650] meşhūr AN +
[7651] ṭā'ūn vāḳı' İN, NO1: vebā AN
[7652] öldi. İN, NO1: vefāt eyledi. AN
[7653] -de daḫi AN +
[7654] öldi. İN, NO1: ve AN
[7655] öldi. İN, NO1: vefāt eyledi ve AN
[7656] gün bir ferd ölmedi. İN, NO1: günde bir ādem vefāt eyledi. AN
[7657] zamānında İN, NO1: 'āleminde AN
[7658] itdi. İN, NO1: eyledi. Eydürler ki AN
[7659] olup İN, NO1: oldı. AN
[7660] yetmiş altı İN, NO1: yetmiş senesinüñ AN
[7661] -i İN, NO1: -inde AN
[7662] -inde İN, NO1 +
[7663] fevtine İN, NO1: mevtine AN
[7664] -i iḥżār İN, NO1: daḫi ḥāżır AN
[7665] intiḳāl itdi. İN, NO1: rıḥlet eyledi. AN
[7666] Rıḥleti güni İN, NO1 +
[7667] Dirler İN, NO1: ve daḫi rāvī eyle rivāyet iderler AN
[7668] oḳudı ve ġayr-ı söz söyleyüp nuṭḳ eylemedi. İN: oḳudı ve ġayr-ı nuṭḳ eylemedi. NO1: yanında ḥāżır olanlara oḳuyup ġayrı söylemedi. AN
[7669] *Nigâristân*'da Beyit başlığı altında geçmektedir.

نبودم مدتی آنجاوز آنجا در وطن رفتم

غلام خواجه بودم من بر اوعاصی شدم چندی

بنزد خواجه اینك رونهاده باکفن رفتم

همایون طایر قدسم مقفس گشته یکچندی

قفص بشکست و من پرواز کردم زین چمن رفتم[7670]

حریفا نرا بگو ساقی که آخر گشته دور ما

شمارا باد این مجلس بکام دل که من رفتم

(10) [7671]Ve Ḫˇāce Selmān bu ḳażiyyede bir mersiye **[NO1 234a]** dimişdür ki maṭla‘ı budur:[7672]

ای فلك آهسته رو کاری نه آسان کرده

ملك ایران را بمرگ شاه ویران کرده[7673]

(13) Raḥmetu’llāhi te‘ālā raḥmeten vāsi‘aten.[7674]

Fer‘[7675] **Mülūk-i İlkāniye** (14) Dört[7676] kimesnedür. Müddet-i ḥükūmetleri yedi yüz otuz altı senesinüñ (15) ibtidāsından tā sekiz yüz on üç[7677] rebī‘ü’l-āḫirinüñ yigirmisine[7678] dekdür. (16) Yetmiş altı sene[7679] olur. Bu üslūb üzre:[7680] *Evvel* Şeyḫ (17) Ḥasen bin Emīr Ḳapuḳa bin Emīr İlkān Celāyir yigirmi yıl[7681] ve ol gāhī **[İN 258b]** (1) Muḥammed Ḫān zükūrı[7682] ve gāh Timur Ḫān ki Cengiz Ḫān’uñ birāderi Cuci (2)

[7670] به بودم مدّتی انجاوز انجا باوطن رفتم
زدارالملك جان و روزی بشهرستان تن رفتم
غلام خواجه بودم برو عاصی شدم عمری
پس افکندم کفن بردوش و پیشش باکفن رفتم
بسان طایر قدسم مقفّص کشته یك چندی
قفص بشکست و من پرواز کردم تا چمن رفتم bu beyitler nüshalarda bu şekilde geçmektedir.
[7671] Neşr AN +
[7672] AN nüshasında Beyt, *Nigâristân*’da Nazm başlığı altında geçmektedir.
[7673] Ev felek, yavaş git ki çok rahat bir iş yapmadın (zor biş yaptın)
İran ülkesini şahın ölümüyle viraneye çevirmişsin
[7674] Raḥmetu’l-lāhi te‘ālā raḥmeten vāsi‘aten. İN, NO1 +
[7675] Fer‘ İN, NO1: Fürū‘ AN
[7676] nefer AN +
[7677] senesinüñ AN +
[7678] yigirmisine İN, NO1: yigirmi senesine AN
[7679] sene İN, NO1: yıl AN
[7680] -dür: AN +
[7681] ḥükūmet eyledi AN +
[7682] zükūrı İN, NO1: mezkūrı AN

evlādındandur. Salṭanatda nāmzed ider idi. *Ṯānī*[7683] Sulṭān Üveys (3) bin Şeyḫ Ḥasen-i meẕkūr on yedi yıl.[7684] *Ṯāliṯ*[7685] Sulṭān Ḥüseyin (4) bin[7686] Üveys sekiz yıl.[7687] *Rābi'*[7688] Sulṭān Aḥmed bin Sulṭān Üveys (5) yigirmi ḋoḳuz yıl pādişāhlıḳ eyledi.

Ve min tedābīri'l-ḥiyel: (6) Getürmişlerdür ki çün Timurtaş ibn Emīr Çūbān ki Ebū Sa'īd[7689] (7) ṭarafından ḥākim-i memālik-i Rūm idi, pederin ve birāderin ve cümle aḳrabāsın[7690] (8) helāk idüp kendüsi[7691] Mışr ve Şām meliki olan[7692] Melik Nāṣır'a[7693] ilticā eyledi (9) ve[7694] anda beẕl ü kerem elin küşāde idüp[7695] [7696] البِرُّ يستعبدُ الحرَّ muḳteżāsınca[7697] (10) ṣaġīr ü kebīri **[NO1 234b]** kendüye mā'il eyledi.[7698] Melik Nāṣır[7699] **[AN 159a]** bu ma'nādan ḫavf idüp (11) iḫtilāl-i mülke sebeb olur diyü ḳatline mübāderet itdi. Çün (12) Sulṭān Ebū Sa'īd'den ṣoňra her ṭarafdan[7700] müdde'īler baş ḳaldurdılar (13) ve[7701] ve mülk ṭalebine[7702] sa'y itdiler. Şeyḫ Ḥasen bin Timurtaş ki Şeyḫ Ḥasen-i (14) Kūçek dimekle ma'rūfdur ve[7703] tezvīr ve telbīsde İblīs'üň 'aynıdur, yedi yüz (15) otuz sekiz senesinde arż-ı Rūm'da serdārlık[7704] arzūsıyla (16) bir Türkī kimesne buldı. Ḳara Cevrī nām liḥye ve ḥilyede pederine müşābih (17) idi. "Babam[7705] Timurtaş'dur. Melik Nāṣır'uň ḥabsinden Mışr zindānından **[İN 259a]** (1) ḳaçmışdur." diyü meşhūr itdi[7706] ve vālidesin daḫi aňa nikāḥ itdi[7707] (2) ve anuň rikābında fitne ve

---

[7683] Ṯānī İN, NO1: İkinci AN
[7684] Üveys bin Şeyḫ Ḥasen meẕkūr on yedi yıl. İN: Ḥüseyin ibn Şeyḫ Ḥasen meẕkūr yedi yıl. NO1: Üveys bin Şeyḫ-i meẕkūr on yedi yıl ḥākim oldı. AN
[7685] Ṯāliṯ İN, NO1: Üçünci AN
[7686] Sulṭān AN +
[7687] salṭanat sürdi. AN +
[7688] Rābi' İN, NO1: Dördünci AN
[7689] Ḫān'uň AN +
[7690] aḳrabāsın İN, NO1: ḫaṣmın ve ḳavmin ḫān ṭarafından AN
[7691] kendüsi İN, NO1 +
[7692] olan İN, NO1 +
[7693] varup AN +
[7694] daḫi AN +
[7695] idüp İN, NO1: eyledi. AN
[7696] İyilik (görmek) hürriyetten uzaklaştırır.
[7697] muḳteżāsınca İN, NO1: ḥasebiyle AN
[7698] eyledi. İN, NO1: oldılar. AN
[7699] daḫi AN +
[7700] ṭarafdan İN, NO1: kūşeden AN
[7701] ḳaldurdılar ve İN, NO1: ḳaldırup AN
[7702] ziyāde AN +
[7703] daḫi AN +
[7704] serdārlık İN, NO1: serverlik AN
[7705] idi. Babam İN, NO1: Baba AN
[7706] ḳaçmışdur diyü meşhūr itdi İN, NO1: firār itmişdür diyü şöhret bulmışdur AN
[7707] itdi. İN, NO1: eyledi. AN

fesāda şurū‘ idüp ḫalḳ[7708] anuň sözine (3) aldanup az zamānda yanına çoḳ ḫalḳ[7709] cem‘ oldı. Ol mechūl[7710] (4) daḫi cümle-i edānīden[7711] iken evc-i salṭanata irişmekle ṭama‘ bābın küşāde (5) eyledi ve istiḳlāl müyesser olmaz illā Şeyḫ Ḥasen-i Kūçek’i ḳatl (6) itmekle olur diyü bir yerde kemīn eyledi ve aňa bir ḳılıç atdı. Lākin[7712] (7) zaḫm kārger olmadı. Şeyḫ Ḥasen[7713] tīġ zaḫmından ḫalāṣ olup (8) anı rüsvāy itdi.[7714]

Ve eyżan: Mine’l-mekr ve’l-ġadr[7715] eydürler ki çün Şeyḫ (9) Ḥasen-i Kūçek gördi ki ol şaḫṣ-ı mechūl pederümdür dimekden[7716] nesne (10) ḥāṣıl olmaz. Belki bā‘iṯ-i fitne vü fesād olur.[7717] Bi’ż-żarūrī anı[7718] (11) terk idüp Muḥammed Ḫudābende **[NO1 235a]** ḳızından ki aňa Sāḳī Melik dirler idi. (12) Ve[7719] ceddi Emīr Çūbān idi. Bir kimesne var idi,[7720] ismi Suyurġan idi. (13) Anı salṭanata naṣb itdi[7721] ve Şeyḫ Ḥasen-i Büzürg ile cenge teveccüh (14) eyledi ki ol zamānda Şeyḫ Ḥasen-i Büzürg Ṭoġa Timur Ḫān ki Ḫorāsān (15) vālīsi idi, anuň dāmen-i devletine ilticā idüp[7722] anı ‘Irāḳ’a (16) getürmiş idi. Çünkim iki ‘asker biribirine ḳarīb oldı, Şeyḫ[7723] Ḥasen-i Kūçek, (17) şeyṭān-ṣıfat bir ḥīleye daḫi şurū‘ itdi.[7724] Ḫān ṭarafına bir ādem **[İN 259b]** (1) irsāl eyledi[7725] ve eyitdi: “Bundan a‘ẓam devlet ü sa‘ādet (2) olmaz ki bizüm gibi bendeler sizüň gibi ṣāḥib-i sa‘ādetüň **[AN 159b]** ẓıll-ı ḥimāyetinde (3) ola.” Ammā Şeyḫ Ḥasen-i Büzürg Celāyirī’nüň keşret-i ‘inādından[7726] (4) ve vefret-i fesādından ol sa‘ādetden maḥrūm olduḳ.[7727] Ḥālā bu devlet-ḫˇāhlarınuň[7728] (5) murādı oldur ki Şehzāde-i Sāḳī

[7708] idüp ḫalḳ İN, NO1: eyledi ve ḫalḳ daḫi AN
[7709] anuň sözine aldanup az zamānda yanına çoḳ ḫalḳ İN, AN +
[7710] Ol mechūl İN, NO1: ve ol ḫacīl AN
[7711] edānīden İN, AN: civānīden NO1
[7712] Lākin İN: iken AN
[7713] daḫi ol AN +
[7714] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[7715] Hile ve gadr olarak manasında.
[7716] gördi ki ol şaḫṣ-ı mechūl pederümdür dimekden İN, NO1: ol kimesneyi pederim dimekden bir AN
[7717] olur. İN, NO1: oldı. AN
[7718] anı İN, NO1: ol kimesneyi AN
[7719] ve İN, NO1: anuň AN
[7720] anuň AN +
[7721] itdi İN, NO1: eyledi AN
[7722] ilticā idüp İN, NO1: el urup AN
[7723] oldı. Şeyḫ İN, NO1: oldılar. AN
[7724] daḫi şurū‘ itdi. İN: şurū‘ itdi. NO1: daḫi şurū‘ eyledi. AN
[7725] irsāl eyledi İN, NO1: gönderdi AN
[7726] keşret-i ‘inādından İN: keşret-i ‘inād ve NO1: keşretinden ve ‘inād AN
[7727] olduḳ. İN, NO1: ve AN
[7728] devlet-ḫˇāhlarınuň İN, NO1: devlet-ḫˇāhlaruň AN

Melik'i ki ḥüsn ü leṭāfetde ve devlet (6) ü sa'ādetde[7729] bī-naẓīrdür[7730] ve ḥaseb ü nesebde sulṭān ibn-i[7731] sulṭāndur, (7) ḫān ḥażretlerine nikāḥ idüp ve 'arūs-ı melikde ki[7732] dükeli ġavġa anuň[7733] içündür, (8) sizüň olup cümlemiz sizüň çākeriňüz olavüz.[7734] Ammā şol şarṭla ki (9) Şeyḫ Ḥasen-i Büzürg'i ki mādde-i fesāddur,[7735] ﴿اِدْفَعْ بِالَّتِی هِیَ اَحْسَنُ﴾[7736] (10) muḳteżāsınca def' idesiz.

Ḥikmet: Üç kimesne luṭf u 'unf (11) tercīḥin tekellüm idüp **[NO1 235b]** baḥs itdiler.[7737] Biri eyitdi: "Luṭf evlādur, (12) görmez misiz ki[7738] giyāh-ıża'īf bād-ı ṣarṣardan pervā itmez ve yerinden munfaṣıl (13) olmaz. Ammā dıraḫt-ı ḳavī-peyker yerinden ḳopar ve zīr ü zeber olur."[7739] Biri daḫi (14) eyitdi: "'Unf[7740] efḍaldür. Zīrā kirpi cildinüň ḫuşūneti sebeb-i ṣıyāneti olur.[7741] (15) Biri daḫi eyitdi: "*Ḫayrü'l-umūri evsaṭuhā*[7742] ḥasebince ifrāṭ ve tefrīṭden (16) ḥaẕer lāzımdur."[7743]

Beyt:

درشتی و نرمی بهم در بهست

چو رگزن که جرَاح و مرهم نهست[7744]

Neşr:[7745] El-ḳıṣṣa, Ṭaġa Timur Ḫān[7746] evlenmek sevdāsına **[İN 260a]** (1) düşüp taḫt u tācın tārāc eyledi. Çün Şeyḫ Ḥasen-i Kūçek tezvīrinüň (2) te'ṣīrin fehm eyledi, tekrār peyġām irsāl eyledi ki "Pādişāhuň merḥametine ol (3) zamān i'timād

---

[7729] ḥüsn ü leṭāfetde ve devlet ü sa'ādetde İN, NO1: ḥüsn-i leṭāfetde ve devlet-i sa'ādetde AN
[7730] -dür İN, NO1: ve bī-mānenddür AN
[7731] sulṭān ibn İN, NO1: sulṭāne bint AN
[7732] -de ki İN: -i ki NO1: daḫi AN
[7733] anuň İN, NO1 +
[7734] sizüň çākeriňüz olavüz İN, NO1: senüň çākerüň olalar AN
[7735] Şeyḫ Ḥasen-i Büzürg'i ki mādde-i fesāddur. İN: mādde-i fesāddur. NO1: şeyḫ-i meẕkūrı kim fitne vü fesāddur.AN
[7736] (Kötülüğü) sav, en güzel bir şekilde. Fussilet 41/34. ayetten nâkıs iktibas.
[7737] baḥs itdiler. İN, NO1: dirildiler. AN
[7738] misiz ki İN, NO1: misiniz AN
[7739] olur." İN: olup ve AN: ider." NO1
[7740] "'Unf İN, AN: "Ġażab ve 'unf NO1
[7741] Ḳaḳum ve semmūruň yumuşaḳlığı bā'iṣ-i nekbet ve helākīleri olur." Ve AN +
[7742] İşlerin en hayırlısı orta olanıdır.
[7743] lāzımdur." İN, NO1: gerek." AN
[7744] Kabalık ve incelik birlikte iyidir
Ki haccam hem cerrahtır hem ilaç yapandır
[7745] Neṣr İN, NO1 +
[7746] Ḫān İN, NO1: eyle düşüp AN

iderüz ki[7747] ḫaṭṭın bize iḥsān ide.[7748] Çün Çūbānīler furṣat bulalar.[7749] (4) İlkānīler'üñ def'inde taḳṣīr itmeyeler ki[7750] ulus ṭā'ifesinüñ pīşvālarıdur." (5) Ol ṣāfī-żamīr[7751] bu mażmūnı yazup ol ehl-i tezvīre irsāl eyledi.[7752] (6) Ol daḫi ol ḫaṭṭı 'ayniyle[7753] Şeyḫ Ḥasen-i Büzürg'e gönderüp eyitdi: "Eger bizi[7754] (7) a'dā ẓann idersüñ, ġalaṭ idersin[7755] ve bu ḫān-ı cedīdüñ ẓahīri[7756] olup (8) ḳuvvet virdüñ, saña[7757] ḳaṣdı ne vechledür göresin. Bu ḳażiyyeyi (9) senden maḫfī ṭutmaġa mürüvvet görmedüm." Şeyḫ Ḥasen bu **[NO1 236a]** ḥikāyeti gūş (10) idüp āşüfte oldı ve ḫān muḳarreblerinden birin da'vet idüp **[AN 160a]** (11) ol ḫaṭṭı aña virüp Ḫān'a gönderdi.[7758] Ṭaġa Timur Ḫān,[7759] kemāl-i (12) infi'ālinden ol gice ḳarañusında[7760] irtiḥāl idüp ḳarār itmedi illā (13) Ḫorāsān'da.

Ve mine'l-veḳāyi': Eydürler ki Şeyḫ Ḥasen-i Büzürg-i İlkānī (14) Şeyḫ Ḥasen-i Kūçek-i,[7761] Çūbānī cengine 'aẓīm 'asker cem' idüp Baġdād'dan (15) Āẕerbāycān'a teveccüh eyledi. Şeyḫ Ḥasen-i Kūçek[7762] daḫi cānın dişine (16) alup leşker cem' idüp teveccüh eyledi. Ol eşnāda Emīr Yaġıbastı (17) nām kimesne ki Emīr Çūbān'uñ[7763] oġlıdur. Birāderzādesinden ki Şeyḫ Ḥasen-i Kūçek'dür, **[İN 260b]** (1) vehm idüp ordıdan çıḳup yolına revān oldı.[7764] Otlaḳda (2) altı yüz bārgīr[7765] var idi, sürdiler.[7766] Şeyḫ Ḥasen-i Büzürg'üñ ordusı (3) ol maḥalle ḳarīb idi. Bir 'aẓīm toz gördiler, anları çoḳ 'asker ṣandılar.[7767] (4) Ḳalblerine ḫavf düşdi,[7768] cenk ü cidāl itmedin firār itdiler. (5) Ve Çūbānīler'e ancılayın feṭḥ müyesser oldı ki aṣlā ḫāṭırlarına

[7747] kendü AN +
[7748] ide. İN, NO1: buyura ki AN
[7749] ki bu AN +
[7750] -ler ki İN, NO1 +
[7751] daḫi AN +
[7752] eyledi. İN, NO1: itdi. AN
[7753] 'ayniyle İN, NO1 +
[7754] ol AN +
[7755] a'dā ẓann idersüñ ġalaṭ idersin İN, NO1: a'dādan ẓann idersin AN
[7756] cedīdüñ ẓahīri İN, NO1: cedīdi ki sen aña ẓahīr AN
[7757] saña İN, NO1: size AN
[7758] virüp Ḫan'a gönderdi. İN, NO1: virdi. Ol kişi daḫi ol ḫaṭṭı ḫāna iletüp melāmet itdi. AN
[7759] Ḫān, İN, NO1: daḫi ol gice ḳarañusında AN
[7760] ol gice ḳarañusında İN, NO1 +
[7761] Kūçek, İN, NO1 +
[7762] Şeyḫ Ḥasen-i Kūçek İN, NO1: Şeyḫ Kūçek AN
[7763] Emīr Çūbān'uñ İN, NO1: ol Emīr Çū'nuñ AN
[7764] ol vaḳtde ṭaşrada AN +
[7765] bārgīr İN, NO1: miḳdārı bārgīrler AN
[7766] sürdiler. İN, NO1: Ol bārgīrleri öñlerine ḳatup sürdiler gitdiler ve AN
[7767] ṣandılar İN, NO1: ẓann idüp ve AN
[7768] ḫavf düşdi İN, NO1: ziyāde ḫavf düşüp AN

gelmez idi. (6) Yağıbastı gelmesi te’s̱īr eyledi ki yerin buldı. [7769]الأسماء تنزل من السماء

(7) **Ve mine’n-nevādir:** Çün[7770] Şeyḫ Ḥasen-i Kūçek cenk ü cidālsiz bu nev‘ feṯḥ ü (8) nuṣrete vāṣıl oldı, ḥükūmet ḫānlıġa[7771] **[NO1 236b]** ferāġ-ı ḫāṭır ile cülūs (9) eyledi ve Süleymān bin Sangin ki Hülāgu[7772] neslindendür, anı ḫān[7773] ta‘yīn (10) eyledi ve Satı[7774] Melike’yi nikāḥ itdürdi ve[7775] Rūm ṭarafına leşker-i ‘aẕīm[7776] (11) irsāl idüp[7777] anlar ṣınup geldiler. Bu eclden Şeyḫ Ḥasen ekṣer-i ümerāya (12) “Tehāvün ve tekāsül itdüňüz” diyü cefā[7778] itdi. Ol cümleden Ya‘ḳūb (13) Şāh’ı ve bir niçe serdārları[7779] bağlayup ḥabs itdi. İttifāḳ meger Şeyḫ Ḥasen’üň (14) Melike nām ḫātūnı ile Ya‘ḳūb Şāh’uň başı ḫoş[7780] idi. Ẓann itdi[7781] ki (15) Şeyḫ Ḥasen ol ḳışṣaya vāḳıf oldı ve sebeb-i ḥabs anı ṣandı, (16) āḫirü’l-emr[7782] anuň def‘ine beẕl-i[7783] himmet eyledi. İki ḫātūnlar ile ki kendünüň (17) hevādārıdur,[7784] ittifāḳ idüp şenbe gicesi **[AN 160b]** māh-ı recebüň[7785] selḫinde **[İN 261a]** (1) yedi yüz ḳırḳ dört senesinde[7786] ḥayāların ṣıḳup ḳatl eylediler (2) ve cümle ittifāḳātdandur ki ölecek gicenüň güni Mevlānā Faḫrü’d-dīn’den[7787] (3) su’āl itdi ki: “Ḫaṣımları[7788] bir kimesneyi aşağı alup kelime-i şehādet (4) getürmege ḳādir olmasa bu ḥālde ölse[7789] īmānla gider mi?” Mevlānā[7790] eyitdi: (5) [7791]إنما الأعمال بالنيات Eger niyyeti[7792]İslām üzre ise īmānla (6) gider ve illā fe-lā. Ba‘dehu

---

[7769] İsimler gök yüzünden iner.
[7770] Çün İN, NO1: Çünkim AN
[7771] ḫānlıġa İN, NO1: ṣadrına AN
[7772] Ḫān AN +
[7773] -lıġa AN +
[7774] Satı İN: Sāmānī NO1: Sāḳī AN
[7775] daḫi leşker-i ‘aẕīm AN +
[7776] leşker-i ‘aẕīm İN, NO1 +
[7777] lākin AN +
[7778] cefā İN: cefādan nice dürlü sitemler NO1: cezālar AN
[7779] ile AN +
[7780] ḫoş İN, NO1 +
[7781] itdi İN, NO1: eyledi AN
[7782] ol ḳışṣaya vāḳıf oldı ve sebeb-i ḥabs anı ṣandı. Āḫirü’l-emr İN, NO1: ḳażiyyeye vāḳıf olup bu sebebden Ya‘ḳūb Şāh’ı ḥabs eyledi. Bi’ż-żarūrī AN
[7783] -i İN, NO1: ü AN
[7784] hevādārıdur İN, NO1: serdārlarıdur AN
[7785] māh-ı recebüň İN, NO1: ki māh-ı receb-i şerīfüň AN (AN nüshasında رجبى شريفك şeklinde yazılmıştır.)
[7786] anuň AN +
[7787] -’den İN, NO1: çār perīden AN
[7788] “Ḫaşımları İN, NO1: “Eger ḫaşımlar AN
[7789] ölse İN, NO1: ve bu ḥālde vefāt eylese AN
[7790] cevābında AN +
[7791] Ameller ancak niyetlere göredir.
[7792] anuň AN +

irtesi ol ‘avreti bir ḫarāb ḥamām içinde (7) gizlenmiş bulup envā‘-i ‘aẕābla ḳatl itdiler.[7793]

Tenbīh: Ḥikmet **[NO1 237a]** ‘ilminde (8) gelmişdür ki bir ‘avretde beş ḫaṣletüñ birisi olsa anı almaḳ aṣlā[7794] (9) cā’iz degüldür. Belki andan iḫtirāz itmek gerekdür.[7795] Biri ḥannānedür ki (10) evvelki erinden veledi ola. İkinci mennānedür ki mālı çoḳ[7796] ola, erine (11) minnet yüklede. Üçünci ennānedür ki evvel[7797] bir ere varmış ola ki (12) ziyāde mikneti[7798] ola. Dördünci ḥaḍrā’ü’d-dimn[7799] egerçi ḥüsn[7800] ü cemāl ile (13) mevṣūfedür.[7801] Lākin bed-aṣl ve bed-ḫulḳ ve bed-fi‘l ola. Beşinci (14) kīsetü’l-ḳafādur. Ya‘nī ālūde-dāmāndur.

Temṯīl: *Ḳāmūs*’da (15) meẕkūrdur ki Ḥażret-i Ḳāżi’l-ḥācāt ve mucībü’d-da‘avāt ṣuleḥā-yı (16) Benī İsrā’īl’den birine üç ḥācet içün[7802] du‘āsını ḳabūl[7803] (17) itmegi va‘d eyledi.[7804] Zevcesi buña vāḳıf[7805] olup: “Ol du‘ālaruñ **[İN 261b]** (1) birin baña istid‘ā eyle” diyü ibrām itdi. “Murāduñ nedür?” didi.[7806] (2) ‘Avret eyitdi: “Ḥaḳ Te‘ālā baña bir ḥüsn vire ki cümle nisvān-ı ‘ālemden ziyāde (3) olayın.”[7807] Ol kimesne[7808] du‘ā itdi. Ol ‘avret kemāl-i ḥüsn ü cemāl[7809] (4) taḥṣīl idüp kendüde bu behceti müşāhede idicek[7810] yādlar ile (5) mu‘āmeleye başladı.[7811] Merd-i ‘ārif bu ḥāle muṭṭali‘ olıcaḳ[7812] (6) ‘ırḳ-ı ‘izzeti ḥarekete gelüp ṯānī du‘āsı ile ol ‘avreti kelb şekline (7) ḳoydı. **[NO1 237b]** Çünkim ‘avret kelb şekline girdi,[7813] nevḥa ve zārīlige başladı.

[7793] itdiler. İN, NO1: eylediler. AN
[7794] birisi olsa anı almaḳ aṣlā İN, NO1: biri bulunsa ol ‘avreti almaḳ AN
[7795] itmek gerekdür. İN, NO1: gerek. AN
[7796] çoḳ İN, NO1 +
[7797] evvel İN, NO1 +
[7798] ve mālı AN +
[7799] ḥaḍrā’ü’d-dimn İN, NO1: budur ki AN
[7800] ḥüsn İN, NO1: ẓāhir-i aḥsen AN
[7801] -dür. İN, NO1: ola. AN
[7802] ḥācet içün İN, NO1 +
[7803] ḳabūl İN, NO1: müstecāb AN
[7804] eyledi. İN, NO1: itdi. AN
[7805] vāḳıf İN, NO1: muṭṭali‘ AN
[7806] didi. İN, NO1: diyü su’āl itdi ol AN
[7807] nisvān-ı ‘ālemden ziyāde olayın.”: nisvāndan mümtāz ve müsellem ve meşhūr-ı ‘ālem olayın.” NO1: nisā-yı ‘ālemyāndan ziyāde olayım” ve AN
[7808] daḫi AN +
[7809] ve bahā vü kemāl AN +
[7810] idicek İN, NO1: idüp AN
[7811] mu‘āmeleye başladı. İN, NO1: āşinālıġa sāz itdi. AN
[7812] olıcaḳ İN, NO1: olup AN
[7813] ile ol ‘avreti kelb şekline ḳoydı. **[NO1 237b]** Çünkim ‘avret kelb şekline girdi. İN, NO1: bu oldı ki: “Ol ‘avret girü evvelki şekline gire.” Çünki ol ‘avret ḥāle mübtelā oldı. AN

(8) Evlādı[7814] bu ḥāle vāḳıf oldılar, feryād idüp aġlaşdılar. Vālidlerinden (9) recā itdiler ki vālidelerini[7815] evvelki ṣūrete ḳoya.[7816] **[AN 161a]** Anlaruñ tazarru‘ına (10) teraḥḥum idüp üçünci du‘āsını daḫi aña ṣarf eyledi. Ve’l-ḥāṣıl (11) ol zenüñ ṣe’āmetiyle[7817] ol merd-i ṣāliḥüñ üç du‘āsı bile żāyi‘ oldı.[7818]

(12) **Ve mine’l-bedāyi‘:** Çün[7819] Şeyḫ Ḥasen’den ṣoñra[7820] birāderi Eşref nām kimesne (13) serdār-ı[7821] erbāb-ı zamān oldı, vezāreti ‘Abdü’l-ḥayy’a virdi. Az zamānda (14) anı aḫẕ idüp Ḳal‘atü’l-Mūt’a[7822] irsāl itdi.[7823] Anda kibār-ı melāḥideden[7824] (15) Kiyā İsma‘īl yanına gönderdi. Ol ḫod mürüvvetliḳ ādem idi.[7825] Ḫˇāce’yi mu‘azzez (16) ve mükerrem ṭutup kendi ḳavminden bir kimesnenüñ ḳızın aña virdi.[7826] Ḫˇāce-i (17) meẕkūr anda kemāl-i[7827] refāhiyyet ve sa‘ādetle ṣafā sürdi. Eşref bunı[7828] **[İN 262a]** (1) istimā‘ idüp[7829] bildi ki eger anı da‘vet itse[7830] icābet itmez. Mekr (2) ü ḥīleye[7831] āġāz eyledi ve dā’imā Ḫˇāce’nüñ etbā‘ına ve aḳrabāsına (3) ri‘āyet eyledi. Anlar[7832] bu ma‘nāyı Ḫˇāce cānibine iblāġ itdiler.[7833] Tā kim (4) Eşref **[NO1 238a]** bir iki kelime-i maḥabbeti hezel[7834] ḫaṭṭıyla yazup iẓhār-ı nedāmet (5) eyledi ve ol mektūbı Baḥrī Ferrāş ile Ḫˇāce’ye irsāl eyledi.[7835] (6) Kiyā ki cümle-i ezkiyādan idi, Ḫˇāce’yi gitmekden[7836] men‘ eyledi: Ḫˇāce-i (7) miskīn bun düşüp gitmege ‘azīmet itdi. Kiyā eyitdi:[7837] “Eşref

---

[7814] çün AN +
[7815] Vālidlerinden recā itdiler ki vālidelerini İN, NO1: ve vālid-i mācidlerinden istid‘ā eylediler ki vālideleri yine AN
[7816] ḳoya. İN, NO1: gire. AN
[7817] zenüñ ṣe’āmetiyle İN: ‘avretüñ ṣe’āmetiyle NO1: ‘avretüñ ṣe’āmeti sebebi ile AN
[7818] du‘āsı bile żāyi‘ oldı. İN: du‘āsını bile żāyi‘ eyledi. NO1: du‘āsı bile żāyi‘ olduġı meşhūr ve mütevātirdür. AN
[7819] Çün İN, NO1: Çünki AN
[7820] anuñ AN +
[7821] serdār İN, NO1: server AN
[7822] ḳal‘atü’l-mevte İN, NO1: bend eyledi. Vāḳı‘tü’l-mevte AN
[7823] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[7824] kibār-ı melāḥideden İN, NO1 +
[7825] mürüvvetliḳ ādem idi. İN, NO1: mürüvvet ādemi olmaġın AN
[7826] aña virdi. İN, NO1: alıvirdi AN
[7827] mürüvvet ve AN +
[7828] bunı İN, NO1: daḫi bu aḥvāli AN
[7829] idüp İN, NO1: eyledi. Yaḳın AN
[7830] da‘vet itse İN, NO1: ṭaleb itse Kiyā AN
[7831] ḥīleye İN, NO1: ḫud‘aya AN
[7832] daḫi AN +
[7833] itdiler. İN, NO1: eylediler. AN
[7834] hezel İN, NO1: Moġol AN
[7835] Ḫˇāce-i miskīn daḫi būn u ġāfil düşüp gitmege ‘azīmet eyledi. AN +
[7836] Ḫˇāce’yi gitmekden İN, NO1: ve anı gitmeden AN
[7837] Ḫˇāce-i miskīn būn düşüp gitmege ‘azīmet itdi. Kiyā eyitdi: İN, NO1 +

(8) seni benüm elümden alamayacağın bildi.[7838] Ḥīle ile seni[7839] ele getürmek (9) ister."[7840] didi. Lākin[7841] ḥubb-ı cāh u[7842] riyāset vezīrüň gönlünde ziyāde (10) te's̱īr[7843] itmiş idi. [7844]حبَ الشیء یعمی و یصمّ muḳteżāsınca.

Mışra':

(11) من گوش و استماع ندارم[7845]

[7846]لمن یقول **Neş̱r:**[7847] Kelām-ı naṣīḥati ḳabūl[7848] itmedi.

(12) **El-ḳışṣa:** İdbār-ı başīretine ġubār virüp Baḥrī Ferrāş ile ol deryā-yı (13) bī-pāyāna ḳadem ḳoyup[7849] müteveccih oldı. Çün Ferrāş, Ḫ̆āce'nüň[7850] (14) ḳudūmün ol ġaddāra ḫaber virdi, 'ale'l-fevr bende[7851] emr itdi ve ḳal'a-i (15) Necef'e irsāl[7852] itdi. Birḳaç günden[7853] ṣoňra Aġa 'Ādil nām kimesneyi (16) irsāl itdi ki vezirüň cümle refīḳlerin bend idüp ḥabs eyleye.[7854] Ve anı (17) Dolu Aḥtaci[7855] (دلو اخته جی) nām[7856] cevher ile Van muḳābelesinde Amuk ḳal'asına **[AN 161b], [İN 262b]** (1) irsāl itdi ve anda Mūsā nām kimesne aġa idi. Aňa ışmarladı ki (2) Ḫ̆āce'ye[7857] ta'ẓīm ü ikrāmda ḳuṣūr ḳomadı.[7858] Her vechle ḫāṭırın ri'āyet (3) eyledi. İttifāḳ Ḫ̆āce[7859] ġalaṭ idüp noḳṣan **[NO1 238b]** 'aḳlından[7860] bunı (4) tedbīr itdi ki bir mektūb yaza. Eşref'e göndere şāyed ki ol ḫıdmet (5) maḳbūl olup sebeb-i ḫalāṣ ola. Mażmūn-ı mektūb bu idi ki (6) Mūsā ḳal'anuň ḥıfẓında çendān diḳḳat itmez. Cā'iz ki musāhelesi (7) sebebiyle

---

[7838] Āḫir seni AN +
[7839] seni İN, NO1 +
[7840] getürmek ister." İN, NO: getürmege sa'y ider." AN
[7841] Lākin İN, NO1: Ammā AN
[7842] vezāret ve NO1 +
[7843] ziyāde te's̱īr İN, NO1: yer AN
[7844] Bir şeyin sevgisi kör ve sağır eder.
[7845] Benim ne kulağım ne de duyacağım var.
[7846] Söyleyen kişi için.
[7847] Neş̱r İN +
[7848] ḳabūl İN, NO1: istimā' AN
[7849] ḳoyup İN, NO1: başup AN
[7850] ferrāş, Ḫ̆āce'nüň İN, NO1: ferrāş-ı meẕkūr Ḫ̆āce-i Destūr'uň AN
[7851] -e İN: - NO1: itmege AN
[7852] ḳal'a-i Necef'e irsāl İN, NO1: ḳal'atu'n-nec'e irsāl ve īṣāl AN
[7853] günden İN, NO1: gün mābeyni geçdükden AN
[7854] bend idüp ḥabs eyleye İN, NO1: anda ḳayd idüp ḥabs ideler AN
[7855] Tuday Ahtaçi (Buğday Ahtaçi)
[7856] nām İN, NO1 +
[7857] ki Ḫ̆āce'ye İN, NO1: -lar. Ol daḫi ḫ̆āce-i meẕkūra AN
[7858] ḳomadı. İN, NO1: itmedi. AN
[7859] daḫi AN +
[7860] 'aḳlından İN, NO1: ġafletden AN

Ekrād-ı[7861] eşirrā bu ḥudūda bir żarar irgüreler. Eşref çün[7862] (8) ol mażmūna vāḳıf oldı,[7863] Mūsā'yı ṭaleb idüp envā'-ı 'itābla (9) ḫiṭāb[7864] eyledi. Ol bī-günāh su'āl itdi[7865] ki: "Ḳuṣūrum nedür?" Eşref (10) Ḫˇāce'nüñ varaḳasını[7866] üzerine atıvirdi. Mūsā[7867] yemīn itdi ki:[7868] (11) "Bu bābda bī-günāḥam. Eger bi'l-farż benden bir günāh ṣādır[7869] oldıysa (12) min ba'd itmeyem."[7870] Eşref aña[7871] raḥm idüp yine yerin muḳarrer (13) ḳıldı.[7872] Çünkim[7873] ḳal'aya geldi, bu nevbet Ḫˇāce'ye lāyıḳ ḫıdmetler itdi. (14) Ḥıfẓ ü ḥırāset bābında daḳīḳa fevt itmedi. Anı[7874] bir ḳarañuluḳ (15) künbed içinde ḳodı. Āḫir ol teng ü tārīkde [7875]لیس فی الدّار غیرنا دیّار dār-ı āḫirete intiḳāl[7876] eyledi.

Nükte: 'Ameldārlaruñ evveli (17) 'amel ve āḫiri dārdur.

Ve mine'l-veḳāyi': Eydürler ki Eşref'üñ ẓulmi nihāyete **[İN 263a]** (1) irişdi, re'āyā[7877] celā-yı vaṭan itdiler ve ekābir-i nās cānlarından (2) bīzār olup her biri bir ṭarafa firār eyledi. Cümleden Ḳāḍī (3) Muḥibbü'd-dīn-i Berda'ī (بردعی) (?) **[NO1 239a]** Serāt nām beldeye gitdi ki Ḳazan dimekle (4) meşhūrdur, anda va'ẓ ü naṣīḥate şurū' idüp[7878] müslimānlara (5) terġīb ü terhīb ve emr bi'l-ma'rūf ve nehy 'ani'l-münker ider idi.

(6) **Tenbīh:** Fużalānuñ birisi eyitdi: "Bundan evvel 'ulemānuñ 'amelleri (7) var idi. Andan ṣoñra biz geldük. Ḳavl var 'amel yoḳ. Bizden[7879] ṣoñra (8) gelenlerde ne ḳavl var ne 'amel olsa gerekdür. Müdebbirīn aḥvāli budur."

(9) **El-ḳıṣṣa:** Ol zamānda ol **[AN 162a]** vilāyetde Özbekler'üñ serveri Cānı (10)

[7861] Ekrād-ı İN, NO1 +
[7862] çün İN, NO1: çünkim AN
[7863] su'āl idüp NO1 +
[7864] 'itābla ḫiṭāb İN, NO1: muḫāṭab ile 'itāb AN
[7865] itdi İN, NO1: eyledi AN
[7866] "Ḳuṣūrum nedür?" Eşref Ḫˇāce'nüñ varaḳasını İN, NO1: "Benden ne taḳṣīr itdi ki müsteḥıḳ ḳahr olam?" Ol vaḳt Eşref ḫˇāceden gelen varaḳayı Mūsā'nuñ AN
[7867] daḫi AN +
[7868] "Ben AN +
[7869] bir günāh ṣādır İN, NO1: müsāhale vāḳı' AN
[7870] didi. AN +
[7871] aña İN, NO1: daḫi Mūsā'ya AN
[7872] ḳıldı. İN, NO1: eyledi. AN
[7873] Mūsā AN +
[7874] daḳīḳa fevt itmedi. Anı İN, NO1: taḳṣīr eylemedi. Ḫˇāceyi AN
[7875] Evde bizden başkası yok.
[7876] intiḳāl İN, NO1: irtiḥāl AN
[7877] ṭā'ifesi AN +
[7878] idüp İN, NO1: eyledi AN
[7879] Bizden İN, NO1: Bundan AN

Beg[7880] Ḫān idi ki Mevlānā Sa‘dü’d-dīn-i Taftāzānī *raḥmetullāhi ‘aleyh* (11) *Telḫīṣ Şerḥi Muṭavvel*’i[7881] anuň nāmına yazmışdur. Gāhī Ḳāḍī[7882] (12) eşnā-yı va‘ẓında Eşref’üň ẓulmüni bir vechle[7883] taḳrīr eyler idi[7884] ki (13) ḫān ve cemī‘-i ma‘ārīf ü a‘yān giryān olurlar idi[7885] ve ol pādişāh-ı (14) ‘adālet-destgāh ta‘ahhüd itdi[7886] ki ol rūzgār-ı tebāhuň şerr ü şūrın (15) def‘ eyleye. ‘Āḳıbet ‘asker cem‘ idüp[7887] Şirvān derbendinden[7888] (16) ‘azīmet eyledi. Çün[7889] bu ḫaber-i vaḥşet-eşer[7890] Eşref’e irişdi, cümle[7891] (17) ḫazāyin ü defāyini ki niçe müddet ḥükūmeti eyyāmında niçe miskīnlerden āteş-i cevr ile **[İN 263b]** (1) cem‘ itmiş idi.[7892] Alıcaḳ ḳal‘asına irsāl eyledi. Naḳl olunur ki (2) dört yüz ḳaṭār ḳatır ve biň ḳaṭār deve cevāhir ü ḫazāyin çeker idi.[7893]

(3) **Ḥikmet:**[7894] Muḫāfet ü āfet, derāhim ü denāyir, yılan ve ‘aḳreb żararından[7895] (4) ziyādedür.

Tenbīh:[7896] Ba‘żı ‘ulemā-yı **[NO1 239b]** kirām [7897]﴿وَاجْنُبْنِى وَبَنِىَّ اَنْ نَعْبُدَ الْاَصْنَامَ﴾ (5) āyet-i kerīmesinüň tefsīrinde şöyle taḳrīr itmişlerdür ki, (6) eşnāmdan murād altun ve gümüş ola.[7898] Ya‘nī Ḥażret-i İbrāhīm el-Ḫalīl (7) *‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhi ṣalavātu’l-celīl*[7899] du‘ā itdi ki: “Ey Ḥafīẓ u Ḥakīm! (8) Beni ve evlādumı ẕer ü sīm maḥabbetinden ve aňa ‘ibādet itmekden ki [7900]حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ (9) Sen maṣūn ve maḥfūẓ eyle.”

[7880] Cānı Beg İN: Cānbek NO1: Cānı Büyük AN
[7881] Muṭavvel’i İN, NO1: -ni AN
[7882] Muḥibbü’d-dīn meẕkūruň va‘ẓı meclisine ḥāżır olurlar idi. Birgün ḳāḍī AN +
[7883] ẓulmüni bir vechle İN, NO1: bir mertebe ẓulmün AN
[7884] eyler idi İN, NO1 :eyledi AN
[7885] olurlar idi İN, NO1: oldılar AN
[7886] itdi İN, NO1: eyledi AN
[7887] ‘Āḳıbet ‘asker cem‘ idüp İN, NO1 +
[7888] ol cānibe AN +
[7889] Çün İN, NO1: Çünkim AN
[7890] vaḥşet-eşer İN, NO1: vaḥşet AN
[7891] Cümle İN, NO1: Ol AN
[7892] ve ol ḫazāyini AN +
[7893] ḫazāyin çeker idi. İN, NO1: altun çekdi. AN
[7894] Ḥikmet İN, NO1 +
[7895] Muḫāfet ü āfet, derāhim ü denāyir, yılan ve ‘aḳreb żararından İN, NO1: Āfet ü muḫāfet-i dirhem ve dīnār ve ‘aḳreb cerrārdan AN
[7896] Tenbīh İN, NO1 +
[7897] “Beni de, oğullarımı da putlara tapmamızdan uzak tut!” İbrâhîm 14/35. ayetten nâkıs iktibas.
[7898] ola. İN, NO1: -dür. AN
[7899] ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhi ṣalavātu’l-celīl İN, NO1: ṣalavātullāhı ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhi rabb-i celīl’den AN
[7900] “Dünya sevgisi bütün hataların başıdır.” Hadîs-i Şerîf /Suyuti, Dürrül Mensur s.64

El-ḳıṣṣa: (10) Eşref muḳābil gidüp[7901] bir püşte üzerinde ḋurdı. İttifāḳ bir (11) siyāh buluṭ peydā olup[7902] bir mehīb yel esdi ve ‘aẕīm (12) ḋolı yaġdı. Şöyle ki Eşrefīler’üň atları[7903] yüz döndürdi, ammā ‘asker (13) ḋurmışlar idi. Nā-gāh Cānī Beg Ḫān ḳaṭarāt-ı seḥāb mānend (14) ‘asker ile irişdi ve emr itdi ki: “Ol sergeşteleri[7904] şikār gibi (15) ortaya alalar.” Cemā‘at-i Eşrefiyān ḫān ḳorḳusından belki (16) cān ḳorḳusından[7905] [7906]من نجا برأسه فقد ربح muḳteżāsınca (17) her biri bir ṭarafa ḳaçdı. Eşref[7907] **[AN 162b]** depe üzre ḋurur idi.[7908] Leşkerinden **[İN 264a]** (1) birisi gelüp[7909] ḳulaġına bir nesne söyledi. Hemān aşaġı[7910] inüp firār (2) eyledi, Tebrīz’e vardı. İrtesi[7911] ḫazīnesi ardınca revān oldı. **[NO1 240a]** (3) Leşkerden anuňla ancaḳ[7912] iki ġulām ḳorıcıdan ġayrı kimesne yoġ idi. (4) Çün Ḫoy ḥavālīsine irişdi, Şeyḫ Muḥammed Balıḳçı aňa istiḳbāl (5) idüp ḫānesine indürdi. Çünkim bu ḫaber[7913] ḫāna irişdi, Emīr Beyāż’ı (6) anuň ṭalebine[7914] irsāl eyledi. Şeyḫ Muḥammed daḫi emīr-i mezbūra[7915] teslīm itdi. (7) Çünkim Eşref’i şehr-i Tebrīz’e getürdiler, ehl-i Tebrīz anuň[7916] üzerine ṭaş (8) ve ṭoprāḳ niṯār itdiler.[7917] Ve ḫān anı ma‘raż ḫiṭāba getürüp ‘itāblar (9) itdi. Āḫirü’l-emr şehr-i[7918] recebde yedi yüz elli sekiz senesinde (10) Şirvān vālīsi Kāvus sebebiyle[7919] ve Ḳāḍī Muḥyi’d-dīn’üň fetvāsıyla (11) ḫ̆ārlıġla ve envā‘-ı ‘aẕābla ḳatl eylediler.[7920] Başıyla eṭfāl-i şehr ṭop (12) oynadılar.[7921]

[7901] muḳābil gidüp İN, NO1: ḫaşmına muḳābil kendi ve AN
[7902] ol vaḳt AN +
[7903] atları İN, NO1: merkebleri AN
[7904] sergeşteleri İN, AN: sergeşterüň her birini NO1
[7905] ḳorḳusından İN, NO1: ḫavfından AN
[7906] Başını kurtaran kazanmıştır.
[7907] Eşref İN, NO1: Ol vaḳt Eşref kendüsi AN
[7908] kendi AN +
[7909] anuň AN +
[7910] aşaġı İN, NO1: Ol vaḳt Eşref ol depenüň üzerinden AN
[7911] gün Tebrīz’den ḳalḳup AN +
[7912] ancaḳ İN, NO1 +
[7913] daḫi AN +
[7914] ṭalebine İN, NO1: ardınca Eşref’i ṭalebe AN
[7915] mezbūra İN, NO1: Beyāż’a AN
[7916] anuň İN, NO1: Eşref’üň AN
[7917] niṯār itdiler. İN, NO1: ṣaçdılar. AN
[7918] şehr-i İN, NO1: māh-ı AN
[7919] Şirvān vālīsi Kāvus sebebiyle İN: Şirvān’da vālī olan Kāvus nām sebebiyle NO1: Şirvān vālīsi Kāris nām kimesnenüň sa‘yiyle AN
[7920] -ler. İN, NO1 +
[7921] Başıyla eṭfāl-i şehr ṭop oynardılar. İN, NO1: Eşref’üň başıyla oġlancıḳlar ṭop oynarlar idi. AN

﴿فَقُطِعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾[7922] (13) Eydürler ki ol pādişāhuň saṭvet ü ṣalābeti ve żabṭ u siyāseti (14) bir mertebe idi ki eşnā-yı seferde ‘askerden[7923] bir kimesnenüň zehresi (15) yoġ idi ki bir faḳīrüň[7924] ekinine başa veyāḫūd bir başaḳ ḳopara.[7925] Tebrīz’e geldükde (16) pādişāh sarāyına nüzūl idüp[7926] ümerā ve ‘asākir yollarda ve kūşelerde[7927] (17) ḳondılar. Bir ferdüň[7928] ḳudreti yoġ idi ki ehl-i beldeden birini evinden iḫrāc **[İN 264b]** (1) idüp kendi[7929] nāzil ola. **[NO1 240b]** Lā-cerem ol ‘adālet berekātıyla (2) Eşref’üň müddet-i ḥükūmetinde cem‘ itdügi altun ve cevāhir ve zer ü[7930] züyūr (3) bī-zaḥmet aňa naṣīb oldı.[7931]

Ḥikāyet: Kirmān ḥākimi Emīr ‘Alī İlyās (4) Şeyḫ Āfāḳ ya‘nī Ebū ‘Alī Deḳḳāḳ’dan[7932] naṣīḥat ṭaleb itdi. Şeyḫ (5) eyitdi: “Bunda maṭlūbuň olan zer ü[7933] mālı mı dost ṭutarsın (6) yoḫsa cürm ü vebāli mi?” Emīr eyitdi: “Altun ve mālı.” Şeyḫ eyitdi: “Pes[7934] (7) niçün altun ve[7935] **[AN 163a]** mālı bunda terk idersin ve düşmanuň olan[7936] cürm (8) ü ma‘ṣiyeti ma‘an alup gideresin? Saňa ‘ibret bu yeter.” didi.[7937]

Fer‘: Fırḳa-i Çūbāniye (9) ki ḥükūmet pāyesine irişmişlerdür, iki neferdür. Müddet-i ḥükūmetleri yedi yüz (10) otuz senesinden yedi yüz elli sekiz senesine dekdür.[7938] Yigirmi sekiz (11) yıl olur. Bu üslūb üzre. *Evvel* Şeyḫ Ḥasen-i Kūçek yedi (12) yıl kāh Şehzāde Satı Melike’yi[7939] ve kāh Süleymān Ḫān bin (تاشمق) (?) (13) pādişāh ider idi. *Ṯānī*[7940] Melik Eşref’dür ki Şeyḫ Ḥasen’üň birāderidür. (14) Ol Enūşīrvān nām şaḫṣ deşt-i Ḳıpçaḳ’dan **[NO1 241a]** getürüp[7941] adını (15) Nūşirevān-ı ‘Ādil ḳodı.

[7922] “Kendileri zulüm işlemiş olan o kavmin (ardı) arkası böylece kesilmiş oldu bütün hamdler âlemlerin Rabbi olan Allâh’a mahsustur.” En‘âm 6/45
[7923] ‘askerden İN, NO1 +
[7924] faḳīrüň İN, NO1: kimesnenüň AN
[7925] ḳopara. İN, NO1: ala. AN
[7926] sā’ir AN +
[7927] ‘asākir yollarda ve kūşelerde İN, NO1: ‘asker ev ortalarında ve kūşelerinde ve yollarda AN
[7928] Bir ferdüň İN, NO1: Lākin bir kimesnenüň AN
[7929] idüp kendi İN, NO1: ideler ve ol ‘askeri AN
[7930] zer ü İN, NO1 +
[7931] bī-zaḥmet aňa naṣīb oldı. İN, NO1: ve ḥolı ol pādişāhuň zaḥmetsiz naṣībi oldı. AN
[7932] Deḳḳāḳ’dan İN, NO1: Veffāḳ’dan AN
[7933] “Bunda maṭlūbuň olan zer ü İN, NO1: “Altun ve AN
[7934] “Pes İN, NO1 +
[7935] altun ve İN, NO1: maṭlūbuň olan **[AN 163a]** zer ü AN
[7936] olan İN, NO1 +
[7937] -i me‘ān alup gideresin Saňa ‘ibret bu yeter.” didi. İN, NO1: ile gideresiz?” AN
[7938] dekdür. İN, NO1: varıncadur ki AN
[7939] Satı Melike’yi İN, NO1: Sāḳī Beg’e AN
[7940] Ṯānī İN, NO1: İkinci AN
[7941] getürüp İN, NO1 +

Ammā[7942] kemāl-i ẓulm u ‘udvān ile ḍaġ u taş (16) giryān idi. Nūşīrevān’uň zencīr-i ‘adli muḳābelesine bu zencīr-i ẓulm[7943] (17) baġlayup dīvān-ı meẓālime oṭurur idi.[7944]

Ve min netāyici’l-ġaflet: [İN 265a] (1) Eydürler ki çün Emīr Şeyḫ[7945] İsḥāḳ İncū’nüň baḫt u devleti[7946] evc-i (2) kemāle irişdi[7947] ve Fāris meydān-ı Fārsī oldı. Dā’imā evḳāt-i (3) ferḫunde-sā‘ātde ẕevḳ u şafālar[7948] ider idi. Giceler ṣabāḥa dek (4) ḳamer-çehreler ile şürb-i[7949] müdām ve gündüzler[7950] şems-peykerler[7951] ile ‘ıyş u ‘işrete (5) iḳdām ider idi. Ammā anuňla Emīr Mübārizü’d-dīn Muḥammed Muẓafferī miyānında[7952] (6) cāh u manṣıb içün kudūret var[7953] idi. Emīr Mübārizü’d-dīn Kirmān’da[7954] (7) ve İdġan’da (ادغان) (?) ḫurūc idüp fesād iden ehl-i ‘inādı[7955] def‘ itmege (8) niçe müddet[7956] ‘asker çeküp ol ṭarafdan ferāġ-ı ḫāṭır bulduḳdan ṣoňra (9) Şīrāz ṭarafına[7957] Ebū İsḥāḳ İncü’nüň def‘ine müteveccih oldı.[7958] Yedi yüz (10) elli dört senesinüň şuhūrında gelüp Şīrāz’ı muḥāṣara (11) itdi.[7959] Müddet-i muḥāṣara mütemādī olıcaḳ[7960] [7961]اماجفَّ القلمُ فهو كائنٌ (12) mü’eddāsı Emīr Ebū[7962] İsḥāḳ’uň ṣahīfe-i a‘māline çekilmiş idi. (13) Bir niçe sebeb anuň mūcib-i iḫtilāli ve bā‘iṣ-i zevāli oldı.[7963] (14) Cümleden biri, **[NO1 241b]** Emīr Ḥācī Żarrāb nām kimesneye **[AN 163b]** sū-i ẓann idüp (15) ḳatl itdi.[7964] Ol Re’is Nāṣırü’d-dīn’üň ḳızını almış[7965] idi ki (16) cümle-i

---

[7942] Ammā İN, NO1: ve taḫta geçürdi. Ol ḫod AN
[7943] giryān idi. Nūşīrevān’uň zencīr-i ‘adli muḳābelesine bu zencīr-i ẓulm İN: giryān idi. …. muḳābelesinde bunuň zencīr-i ẓulm ü fesādı NO1: taḥammül itmez idi. Lākin Nūşīrevān gibi zencīr-i ‘adl AN
[7944] oturur idi. İN, NO1: oturdı. AN
[7945] Ebū AN +
[7946] baḫt u devleti İN, NO1: baḫt-ı devleti AN
[7947] irişdi İN, NO1: irdi AN
[7948] ile mürūr NO1 +
[7949] şurb-ı İN, AN: şarāb-ı NO1
[7950] -de AN +
[7951] şems-peykerler İN, AN: simīn-peyker ile NO1
[7952] miyānında İN, NO1: mābeyninde AN
[7953] var İN, NO1: vāḳı‘ olmış AN
[7954] olan AN +
[7955] fesād iden ehl-i ‘inādı İN, NO1: ehl-i ‘inād ve fesādı AN
[7956] nice müddet İN, NO1: bir nice AN
[7957] Şeyḫ AN +
[7958] müteveccih oldı. İN, NO1: teveccüh eyledi. AN
[7959] itdi. İN: idüp ḳuşatdı. NO1: eyledi ve AN
[7960] olıcaḳ İN, NO1: oldı AN
[7961] Kalem kıyamete kadar olacakları yazdı.
[7962] Ebū İN, NO1 +
[7963] ve bā‘iṣ-i zevāli oldı. İN, NO1: oldı ve bā‘iṣ-i zevāli gelmiş idi. Bir niçe sebeb mūceb-i ‘ibret olmasun muḳarrer bilür idi ve AN
[7964] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[7965] ḳızını almış İN, NO1: ḳarīni AN

Mūrdistān'uň pīşvāsı idi ve Ḥācī Kāşif'i[7966] daḫi (17) ḳatl itdi ki maḥalle-i Baġtük (باغ توك) (?) kibārından idi. Bu vaż' sebeb-i vaḥşet-i nās oldı **[İN 265b]** (1) ve anlaruň etibbā'ı[7967] bu sebebden nefret itdiler[7968] ve ol eşnāda Ḳāḍī (2) 'Ażud elçi ki bī-naẓīr dānişmend idi, andan yüz çevirüp ṭaraf-ı (3) muḫālefetine gitdi ve bu eyyāmda ki Ḥācī Ḳıvām beẕl ü keremde[7969] güzīde-i (4) 'Arab vü 'Acem idi ve Emīr[7970] İsḥāḳ kıvām-ı mülki ve sebeb-i devleti idi (5) ve eydür[7971] idi ki: "Mādām ki ben ṣaġam,[7972] bu devlete naḳṣ gelmek iḥtimāli yoḳdur." (6) dir idi.[7973] Vefāt itdi, bu deňlü ıżṭırāb ve esbāb-ı ḫarāb (7) ve mevt-i aḥbāb var iken bir ān cām-ı şarābdan cüdā olmamış idi (8) ve sekr-i ġafletden ayılmamış[7974] idi.

Ḥikmet:[7975] Pādişāhlara 'uḳalāya daḫi (9) şarāb şürbi[7976] ḥarāmdur. Zīrā[7977] anlar re'āyānuň pāsbānlarıdur.[7978] Nigehbān (10) bī-'aḳl olmaḳ ḳabīḥdür. Āḫirü'l-emr Re'is Nāṣırü'd-dīn ve Emīr (11) Muḥammed[7979] Muẓaffer ve ahālī-i Mūrdistān 'aẓīm 'asker[7980] ile sene-i (12) mezbūrenüň şevvāli selḫinde ol dervāzeden içerü girdiler. Ṭabl (13) ü neḳḳāre ṣadāsı 'ālemi ṭutdı. **[NO1 242a]** Emīr İsḥāḳ şürb-i[7981] şarābdan (14) bīhūş[7982] idi. Bir uġurdan ġafletden uyanup: "Bu ġavġa nedür?" (15) diyü su'āl itdi. Eyitdiler: "Hemān Muḥammed Muẓaffer'üň cemā'atidür." Eyitdi: (16) "Bu mu'ānid yüzli ve çirkin ḫūylı, aġırcānlı daḫi gitmedi mi?"[7983]

El-ḳıṣṣa: (17) Ol ṭā'ife cümle ittifāḳ idüp Emīr Şeyḫ'üň ve etibbā'ınuň 'adāvetinüň **[İN 266a]** (1) kemer-i ġayretini dermiyān ve ebvāb-ı fitneyi anlaruň cānibine küşāde vü (2) 'ayān itdiler. Ammā maḥalle-i derb-i aṣḥābı anlaruň ḫilāfında (3)

[7966] Kāşfī İN, NO1: Muḥāsa'a'yı AN (?)
[7967] -ı İN, NO1: -ları daḫi AN
[7968] nefret itdiler. İN, NO1: cümle nefret eylediler. AN
[7969] eyyāmda Ḥācı Ḳıvām ki beẕl ü keremde İN, NO1: eyyāmlarda ki Ḥācı Ḳıvām (?) beẕl-i keremde AN
[7970] Şeyḫ AN +
[7971] eydür İN, NO1: ol rivāyet ider AN
[7972] ṣaġam İN, NO1: ḥayātdayım AN
[7973] dir idi. İN, NO1 +
[7974] ayılmamış İN, NO1: ayılmaz AN
[7975] Ḥikmet İN, AN +
[7976] şurbı İN, NO1: içmek AN
[7977] Zīrā İN, NO1: ki AN
[7978] -nuň pāsbānlarıdur. İN, NO1: ṭā'ifesinüň bekçileridür. AN
[7979] bin AN +
[7980] 'aẓīm 'asker İN, NO1: 'asker-i 'aẓīm AN
[7981] İsḥāḳ şurb-ı İN, NO1: Şeyḫ Ḥabābī AN
[7982] olmış yatur AN +
[7983] didi. AN +

olup[7984] Emīr Şeyḫ'üñ mihr ü maḥabbeti cānlarında muḥkem[7985] idi. Çünkim Muḥammed (4) Muẓaffer şehr-i Şīrāz'a girdi, Şeyḫ Ebū İsḥāḳ münhezim (5) olup Şūstān cānibine gitdi. Anda ḳal'a-i Sa'īd'e[7986] gelüp (6) Şeyḫ Ḥasen-i İlkānī'den istimdād ṭaleb eyledi. Ol daḫi (7) Baġdād'dan **[AN 164a]** iki biñ süvār aña i'ānete gönderdi.[7987] Çünkim Şīrāz (8) ḳurbına geldiler, cenk[7988] itmeyüp Iṣfahān ṭarafına gitdi. Andan ṣoñra[7989] (9) Emīr Mübārizü'd-dīn Muḥammed Muẓaffer'i yedi yüz elli beş senesinüñ (10) şuhūrında Şīrāz'ı fetḥ idüp[7990] ḳızḳarındaşı oġlı Şāh Sulṭān'a (11) sipāriş itdi ve kendi[7991] Yezd'e gitdi ve Şāh Sulṭān (12) ve mülāzımları[7992] şürb-i şarāba ayaḳ başup Şīrāz'uñ ṭannāzları ile (13) muṣāḥabetde ve mülāyemet ve[7993] mulā'abede oldı. **[NO1 242b]** Pes ümerā-yı[7994] Timur (14) ve Ġiyāṡü'd-dīn Manṣūr ki Emīr Şeyḫ'üñ hevādārları idi, bir gice (15) Şīrāz'ı başup Şāh Sulṭān'ı[7995] ḳaçurdılar. Ol iki emīr[7996] (16) Mūrdistān'ı ġāret idüp[7997] Re'is Nāṣırü'd-dīn gizlendi. Ba'żı (17) etbā'ını bulup[7998] ḳatl itdiler ve ol günde Mevrudistān'uñ niçe kimesneleri[7999] **[İN 266b]** (1) 'avret şekline girüp aḳrabāsı evine firār itdiler[8000] ki maḥalle-i Kāzerūn'da (2) idi.[8001] Bu vāḳı'adan evvel Emīr Muḥammed Muẓaffer'i,[8002] Kūşekzar nām (3) mevżi'de Emīr Timur'uñ[8003] Ġiyāṡü'd-dīn'le ittifāḳını istimā' idüp[8004] (4) Şehzāde Şāh Şücā'ı ol fitne def' içün Şīrāz'a irsāl (5) itmiş idi. İttifāḳ şehzāde-i meẕkūr ol günde irişdi ki (6) maḥalle-i Mūrdistān'a fitne ve āşūb āteşi[8005] düşmiş idi. Nāṣırü'd-dīn (7) Sencer zamānında

[7984] olup İN, NO1: idi. AN
[7985] itmişler AN +
[7986] Sa'īd'e İN, NO1: Sefīd'e AN
[7987] süvār aña i'ānete gönderdi. İN, NO1: süvāri imdāda geldiler. AN
[7988] ḳurbuna geldiler. Cenk İN, NO1: ḥavālīsine irişdiler, cenk ü cidāl AN
[7989] ol AN +
[7990] fetḥ idüp İN, NO1 +
[7991] sipāriş itdi ve kendi İN, NO1: ışmarladı ve kendüsi ḳalḳup AN
[7992] ve mülāzımları İN, NO1: mülāzımlarından AN
[7993] ve mülāyemet ve İN, NO1: daḫi AN
[7994] Pes ümerā-yı İN, NO1: Emīr AN
[7995] Şīrāz'dan AN +
[7996] daḫi AN +
[7997] idüp İN, NO1: itdiler AN
[7998] bulup İN, NO1 +
[7999] -uñ niçe kimesneleri İN, NO1: maḥallesinden bir niçe kimesneler AN
[8000] firār itdiler İN, NO1: gitmiş idi AN
[8001] Kāzerūn'da idi. İN, NO1: Gülreven'de sākin idiler. AN
[8002] -'i İN, NO1 +
[8003] Emīr AN +
[8004] idüp İN, NO1: itmiş idi ki AN
[8005] irişdi ki maḥalle-i Mūrdistān'a fitne āşūb āteşi İN, NO1: irişdiler. Mūrdistān maḥallesine fitne-i āteş AN

Iṣṭaḫr'a dervāzesinden içeri girdi ve[8006] Timur ki (8) şerr ü şūruň māddesi idi, anı ḳatl eyledi ve[8007] mübārizīler (9) āteş-i ġāreti maḥalle-i Kāzerūn'a[8008] urdılar. İttifāḳ ol ṣabāḥ ki bir cemā'at (10) 'avretler çadırın bürünüp[8009] ol maḥalde olan aḳrabāları evine (11) ḳaçmışlar idi. Bu def'a anlar[8010] ol libāsı giyüp[8011] Mūrdistān'a (12) gitdiler ve baḳiyyesi[8012] ḳılıçdan geçdi. Bir buçuḳ[8013] yıla dek ol maḥalde[8014] kimesne (13) sākin olmadı **[NO1 243a]** ve tütün tütmedi.[8015]

Fer': Mülūk-i İncūyān[8016] (14) ḫafī degüldür ki aṣl-ı Emīr Maḥmūd Şāh'uň pederi Şeyḫ Ebū İsḥāḳ (15) Şīrāz'dandur ve Ṣāḥib-i *Tārīḫ-i Güzīde* bu ṭarīḳle Ḫᵕāce 'Abdu'llāh-ı (16) Enṣārī'nüň *ḳuddise sırruhu* neslinden[8017] **[AN 164b]** 'add ider. Maḥmūd Şāh bin (17) Muḥammed Şāh bin Muḥammed Şāh bin Fażl[8018] eṣ-Ṣehīr bi-Aḳ Ḫᵕāce ibn 'Abdullāh **[İN 267a]** (1) bin Aṣġar bin Naṣrullāh bin Muḥammed bin 'Abdullāh el-Enṣārī *'aleyhi (2) raḥmetü'l-Bārī* ve Moġol ışṭılāḥında selāṭīnüň emlāk-ı (3) ḫāṣṣasına *İncū* dirler idi. Emīr Şeyḫ Ebū İsḥāḳ niçe yıllar ol[8019] 'amelde (4) olup selāṭīne teḳarrub[8020] itmiş idi. Ol laḳab ile mulaḳḳab oldı (5) ve Emīr Çūbān'uň istīlāsı zamānı ziyāde[8021] iştihār bulup çoḳ (6) emlāk ve esbāb ele[8022] getürdi ve Şīrāz'uň ekṣeriyyā kibārı[8023] (7) iṭā'at itdiler ve[8024] Ebū Sa'īd fevt olıcaḳ[8025] memālike ḳarışıḳlıḳ düşüp (8) her ṭarafdan[8026] mülūk 'alem-i istiḳlāl ḳaldurıcaḳ Şeyḫ Ebū İsḥāḳ (9) daḫi Fārs ülkesin ḫuṣūṣā belde-i Şīrāz'ı ki ol diyāruň (10) ekṣer-i mülki kendinüň mülk-i mevrūṣı idi, musallaṭ olup (11) yedi yüz ḳırḳ dört senesinüň şuhūrında sikke ve ḫuṭbeyi (12) kendi

[8006] içeri girdi ve İN, NO1: şehre girdi ve daḫi AN
[8007] Emīr Ġiyāṣü'd-dīn firār eyledi ve AN +
[8008] Kāzerūn'a İN, NO1: Derb'i AN
[8009] bürünüp İN, NO1: örtüp AN
[8010] aḳrabāları evine ḳaçmışlar idi. Bu def'a anlar İN, NO1: ḫışm ve ḳavimleri AN
[8011] maḥalle-i AN +
[8012] baḳiyyesi İN, NO1: baḳiyye-i ṭā'ifesi AN
[8013] geçdi. Bir buçuḳ İN, NO1: geçürdiler. Birḳaç AN
[8014] bir AN +
[8015] tütün tütmedi. İN, NO1: duḫān dütmedi. AN
[8016] Mülūk-i İncūyān İN, NO1 +
[8017] -dür diyü NO1 +
[8018] Muḥammed Şāh bin Fażl İN, NO1: Fażlu'l-lāh AN
[8019] ol İN, NO1: anda AN
[8020] teḳarrüb İN, NO1 +
[8021] -siyle AN +
[8022] ele İN, NO1: eline AN
[8023] aňa AN +
[8024] daḫi AN +
[8025] fevt olıcaḳ İN, NO1: vefāt itdükden soňra ġayrı AN
[8026] her ṭarafdan İN, NO1: ṭaraflarından AN

nāmına itdi ve[8027] on dört yıl[8028] müstaḳil ḥükūmet (13) itdi[8029] ve niçe def‘a **[NO1 243b]** anuñla Emīr Muḥammed[8030] Mübārizü’d-dīn miyānında[8031] cenk (14) vāḳı‘ oldı. Anı Şīrāz’a getürdiler.[8032] Āḫirü’l-emr Iṣfahān’da (15) Şāh Sulṭān[8033] ki Emīr[8034] Mübārizü’d-dīn’üñ ḳızḳarındaşı[8035] eridür, anuñ (16) elinde[8036] giriftār oldı ve anı Şīrāz’a getürdiler. Emīr Muḥammed bin Muẓaffer (17) emr itdi, Emīr Ḥācī Żarrāb’uñ vereşesine teslīm idüp[8037] yedi yüz **[İN 267b]** (1) elli sekiz senesi cemāẕiyü’l-evvelinüñ[8038] yigirmi birinci güni anda olan[8039] (2) meydānda ḳışāṣen boynun urdılar ve anda[8040] defn eylediler.

Ve min netāyici’r-rü’yā: (3) Ba‘żı tevārīḫde masṭūrdur[8041] ki Ġiyāsü’d-dīn nām şaḫṣ ki (4) Secāvend’dendür ki bilād-ı Ḫorāsān’a tābi‘dür, Moġol firārında Yezd’e düşdi (5) ve ol ġāyet ḳaviyyü’l-heykel ve ‘aẓīmü’l-cüsse[8042] idi. Şöyle ki[8043] ayaġına (6) olur başmaḳ[8044] bulunmayup başḳa ḳalıp[8045] düzerler idi ve[8046] ḳılıcı üç buçuḳ (7) raṭl idi ki ol diyār[8047] baṭmānıyla. Eydürler ki[8048] Muẓaffer anuñ oġlı oġlıdur (8) ki[8049] eben ‘an ceddin Atabegler’üñ ceddi mülāzımları idi.[8050] Bir gice vāḳı‘asında (9) gördi ki güneş Atabeg ‘Alāü’d-dīn’üñ ḫānesinden çıḳup (10) anuñ yaḳasından ḳoynına girür ve ayaġından **[AN 165a]** çıḳar ve elli altmış (11) pāreye ḳarīb pāreler[8051] olur, eteklerinden

[8027] itdi ve İN, NO1: oḳutdı ve daḫi AN
[8028] yıl İN, NO1: sene AN
[8029] itdi İN, NO1: eyledi AN
[8030] bin AN +
[8031] miyānında İN, NO1: mābeyninde AN
[8032] Anı Şīrāz’a getürdiler. İN: Şīrāz’a getürdiler. NO1
[8033] -uñ AN +
[8034] Emīr İN, NO1 +
[8035] -nuñ AN +
[8036] anuñ elinde İN, NO1: eline AN
[8037] idüp İN, NO1: eylediler AN
[8038] senesi cemāẕiü’l-evvelinüñ İN, NO1: senesinüñ cemāẕiü’l-evvelisinüñ AN
[8039] anda olan İN, NO1 +
[8040] ḳışāṣen boynun urdılar ve anda İN, NO1: boynun urup AN
[8041] Ba‘żı tevārīḫde masṭūrdur İN, NO1: Ve ba‘żı tevārīḫlerde meẕkūr ve masṭūrdur AN
[8042] ḳaviyyü’l-heykel ve ‘aẓīmü’l-cüsse İN, NO1: ḳaviyyü’l-ḳavī ve ‘aẓīmü’l-cesed AN
[8043] anuñ AN +
[8044] başmaḳ İN, NO1: pabuç AN
[8045] ḳalıp İN, NO1 +
[8046] anuñ AN +
[8047] -uñ AN +
[8048] Eydürler ki İN, NO1 +
[8049] oġlı oġlıdur. Ki İN, NO1: oġlınuñ oġlıdur. AN
[8050] ol eydür ki AN +
[8051] ve elli altmış pāreye ḳarīb pāreler İN, NO1: elli ve altmışa ḳarīb ḳıṭ‘alar AN

dökilür. Emīr[8052] Ġiyāṣü'd-dīn (12) bu menāmı, ecille-yi ṣuleḥādan Şeyḫ Ḥaddād ḥażretlerine *ḳuddise sırruhu'l-'azīz* (13) 'arż eyledi. Şeyḫ[8053] aňa beşāret itdi[8054] ki: **[NO1 244a]** "Devlet Atabegīler'üň (14) ḫānedānından[8055] intiḳāl ider, sizüň eviňüze gelür."[8056] Hem öyle oldı.

(15) **Ve min bedāyi'i'l-veḳāyi':** Eydürler ki her çend ki Emīr Mübārizü'd-dīn Muḥammed[8057] (16) Muẓaffer te'yīdāt-ı İlāhī[8058] ile mü'eyyed ve tevfīḳāt-ı nā-mütenāhī ile (17) mümehhid idi. Ammā sefk-i demā itmez idi ve[8059] miskīnlerüň ḫāṭırın yıḳmaḳda **[İN 268a]** (1) tevaḳḳuf itmez idi. Meşhūrdur ki ekṣer-i evḳātde tilāvet-i Ḳur'ān'a (2) mülāzım idi.[8060] Öňünden Muṣḥaf-ı şerīf gitmez idi. Bir bīçāre (3) ednā[8061] töhmetle ḳarşusına gelse[8062] fi'l-ḥāl ḳılıç çeküp kendi eliyle (4) ḳatl ider idi ve girü[8063] tilāvete meşġūl olur idi. Ve'l-ḥāṣıl (5) çün Şāh Sulṭān bu 'aẓīm ḫıdmeti yerine getürdi ki Emīr (6) Şeyḫ'i ṭutup aňa irsāl itdi. Bu ḫıdmet ḳarābetine[8064] (7) munżam olup niçe luṭflar ve 'ināyetler mulāḥaẓa iderken ve ziyāde iḥsānlar (8) ve manṣıblar ümīd iderken[8065] ḳażiyye ber-'aks oldı ve dāmādı (9) Şāh Sulṭān'a mülūkāne 'aẓīm żiyāfet[8066] eyledi ve küllī teklīfāt[8067] (10) itdi. Ammā ol bed-fi'āl çünkim ol meclisi müşāhede itdi, (11) Şāh Sulṭān'uň ḳızḳarındaşı oġlı ṭaşt-dāre[8068] fuḫşiyyāt (12) söyleyüp[8069] şetm itdi. Anuňla daḫi iktifā itmeyüp cemī' anda (13) olan bisāṭ u evānī ve sā'ir esbābı yaġma itdürdi. Ma'-hāẕā (14) üç yüz nefer[8070] Özbek ṭā'ifesinden[8071] Cānī Beg ḳıbelinden (15)

[8052] dökilür. Emīr İN, NO1: iner. AN
[8053] Ḥasen NO1 +
[8054] itdi İN, NO1: virdi AN
[8055] anlaruň ḫānedānlarına AN +
[8056] sizüň eviňüze gelür." İN, NO1 +
[8057] bin AN +
[8058] İlāhī İN, NO1: İlāhiyye AN
[8059] itmez idi ve İN, NO1: itmede ve daḫi AN
[8060] aṣlā AN +
[8061] ednā İN, NO1: kimesneyi bir AN
[8062] ḳarşusına gelse İN, NO1: anuň ḳarşusına getürseler AN
[8063] ḳatl ider idi ve girü İN, NO1: boynun urur idi. Ba'dehu AN
[8064] ḳarābetine İN, NO1 +
[8065] iderken İN, NO1: -inde iken AN
[8066] -ler AN +
[8067] teklīfāt İN, NO1: tekellüfāt AN
[8068] ṭaşt-dāre İN, NO1: dost-dāre AN
[8069] söyleyüp İN, NO1: söyleşürken AN
[8070] kimesne ki AN +
[8071] olup AN +

gelmişler[8072] idi, ‘ulūfelerin aňa ḥavāle itmiş idi.[8073] Bu nā-ma‘ḳūl **[NO1 244b]** (16) ḥareket ḳarīb ü ba‘īd ümīdlerin ḳaṭ‘ itdi. Mervīdür ki Cānī Beg (17) Ḫān mürāca‘at itdükden ṣoňra Āẕerbāycān ḥükūmetin Emīr[8074] Aḫī Cūd nām **[İN 268b]** (1) kimesneye virmiş idi ki[8075] Emīr Eşref’den bāḳī ḳalanlardan idi.[8076] (2) Lā-cerem Emīr Muḥammed bin Muẓaffer ‘aẓīm ‘asker[8077] cem‘ idüp ol bilāduň (3) tesḫīrine teveccüh itdi.[8078] Bu ḳażiyye[8079] yedi yüz elli ḋoḳuz senesinüň **[AN 165b]** (4) şuhūrında idi. Aḫī Cūd daḫi otuz biň[8080] er ile Tebrīz’den (5) ḥarekete geldi. İki ‘asker ḳarye-i Miyāne’de muḳābil oldılar. (6) Ammā çün cenāḥın serdārları Şehzāde Şāh Maḥmūd ve (7) Şāh Şücā‘ idi. Anlaruň sebebiyle ‘asker-i ḫaşm perākende oldı.[8081] (8) Ammā pederleri anlara nisbet, feṭḥ-nāmeyi aḳrabāsından Şāh Yaḥyā (9) ibn Şāh Muẓaffer nāmına yazdı ve eṭrāf-ı memālike irsāl (10) eyledi. Bu daḫi evlādınuň nefretine bā‘iṣ oldı[8082] ve bundan (11) aġrebdür ki[8083] bilā-sebeb oġullarına perīşān kelimāt idüp (12) rencīde ider idi.[8084] Bu sebebden evlād-ı[8085] emcādı ve ḳızḳarındaşınuň (13) eri[8086] Şāh Sulṭān ve sā’ir erkān[8087] anuň ef‘ālinden efġān (14) iderler idi. Āḫir[8088] ta‘addī vü cevrinüň def‘ine ittifāḳ itdiler.

(15) **Ḥikmet:** Ḫoş-ḫū olanlara cümle ecānib ḫışm ü ḳavmdür. Ammā[8089] bed-ḫūya (16) cümle aḳrabā ecnebīlerdür.

El-ḳıṣṣa: Tebrīz’den mürāca‘at idüp (17) Işfahān’a varıcaḳ yedi yüz **[NO1 245a]** altmış senesinüň şuhūrında anı **[İN 269a]** (1) ṭutup bend itdiler. Ṣoňra[8090] Şāh

---

[8072] -ler İN, NO1 +
[8073] itmiş idi. İN, NO1: itdi ve AN
[8074] ḥükūmetin Emīr İN, NO1 +
[8075] kimesneye virmiş idi ki İN, NO1: kimesnenüň AN
[8076] Anuň taṣarrufına dāḫīl oldı. AN +
[8077] ‘aẓīm ‘asker İN, NO1: ‘asker-i ‘aẓīm AN
[8078] itdi. İN: eyledi. NO1, AN
[8079] daḫi AN +
[8080] güzīde AN +
[8081] -lar. AN +
[8082] oldı İN, NO1 +
[8083] -dür ki İN, NO1 +
[8084] ve öldürmek ile ve daḫi gözlerine mil çekmek ile tehdīd ü taḫvīf ider idi ve AN +
[8085] -ı İN, NO1: u AN
[8086] ḳızḳarındaşınuň İN, NO1: ḳızḳarındaşlarınuň AN
[8087] erkān İN, NO1 +
[8088] efġān iderler idi. Āḫir İN, NO1: fiġāna geldiler ve AN
[8089] ecānib ḫışm-ı ḳavmdür. Ammā İN: ecānib ḫışm ü ḳavmdür. Ammā NO1: ecnebīler ḫışm ü ḳavmdür. Lākin AN
[8090] bend itdiler. Ṣoňra İN, NO1: baġladılar ve AN

Sulṭān gözine mil çekdi.[8091] (2) [8092]﴿فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِي الْأَبْصَارِ﴾ (2) Ammā Şāh Sulṭān daḫi bi-‘aynihi (3) anuň mükāfātun gördi. Şāh Şücā‘la Şāh Maḥmūd Iṣfahān’uň (4) ṭaşrasından cenk itdükde Şāh Maḥmūd[8093] ādemlerinden birinüň (5) elinde giriftār oldı ve velī-ni‘metine lāyıḳ gördügin buldı.

Temṯīl: (6) Şemsü’l-Me‘ālī Ḳābūs ki bin Şemkīr oġlıdur,[8094] Cürcān ve Ṭaberistān (7) ve Gīlān’uň vālīsi idi, selāṭīn-i Deyālime’nüň ve mülūk-i Āl-i (8) Sāmān’uň mu‘āṣırı idi ve ‘ilm ü ma‘rifetde ve beẕl ü[8095] keremde (9) cümle ḥükkāmdan mümtāz idi. Eydürler ki[8096] isti‘dādı bir mertebede (10) idi ki Ṣāḥib bin Cān[8097] bu deňlü faẓl u kemāl ile her bār ki (11) Ḳābūs’uň ḫaṭṭıyla varaḳa[8098] görse ġāyet[8099] inṣāfından öper idi. (12) Ve kemāli[8100] bir mertebe idi ki ser-āmed-i devrān olanlardan her kim Ḳābūs[8101] (13) ḥużūrına **[AN 166a]** vāṣıl olsa envā‘-ı luṭf u iḥsānlarından naṣīb (14) alurlar idi. Kimesne maḥrūm olmaz idi.[8102] Bu deňlü mekārim-i aḫlāḳı (15) var iken baṭş u şiddet ve saṭveti ziyāde idi.[8103] Ednā cürmle (16) niçe kimesneleri helāk ider idi ve[8104] cüz’ī günāhla bir ḳavmi tebāh (17) eyler[8105] idi. Lā-cerem cümle ‘asker bir uġurdan andan yüz çevirdiler.

[İN 269b] (1) **Ḥikmet:** Boḳrāṭīs eydür: “Şöyle ṭatlu olma ki **[NO1 245b]** seni yudalar ve şöyle (2) acı olma ki aġızdan seni tüküreler.[8106] Minūçehr, Ḳābūs,[8107] Gīlān ḥākimi (3) idi. Getürüp anı serīr-i salṭanata geçürdiler ve Ḳābūs bin Şemkīrī (4) Ḥayāsek (شمكيرى حياسك) (?) ḳal‘asına irsāl itdiler.[8108] ‘Abdullāh nām kimesne ki anuň (5) cümle

---

[8091] çekdi. İN, AN: çeküp NO1
[8092] “… Ey basiret sahipleri ibret alın!” Haşir 59/2. ayetten nâkıs iktibas.
[8093] -’uň AN +
[8094] Şemkīr oġlıdur. İN, NO1: Şemşīr’dür AN
[8095] ü İN, AN: -i NO1
[8096] anuň AN +
[8097] Cān İN, NO1: Ḥabbāz AN
[8098] -sın AN +
[8099] ile AN +
[8100] Ve kemāli İN, NO1: Eydürler, isti‘dādı AN
[8101] ser-āmed-i devrān olanlardan her kim Ḳābūs İN: …. Ḳābūs’uň NO1: ṣāḥib-i kemāller cümle inṣāf iderler idi ve öpdükde eydürdi: “Bu Ḳāpūs’uň ḫaṭṭıdur ve efāżıl u e‘ālīden her kim Şemsü’l-Me‘ālī AN
[8102] luṭf u iḥsānlarından naṣīb alurlar idi. Kimesne maḥrūm olmaz idi. İN, NO1: iḥsānlarından ve luṭflarından naṣībin aḫẕ iderlerdi ve hiçbir kimesne maḥrūm gitmez idi ve AN
[8103] saṭveti ziyāde idi. İN, NO1: saṭvete mübtelā oldı. AN
[8104] daḫi AN +
[8105] eyler İN, NO1: ider AN
[8106] seni tüküreler. İN, NO1: atalar. AN
[8107] ṭarafından AN +
[8108] -ler. İN, NO1 +

‘āṣīlerinden idi, anı ḳal‘a-i meẕkūreye[8109] iletdi. Eṣnā-yı rāhda[8110] (6) ‘Abdullāḥ’a su’āl itdi ki: “Bu cür’ete sebeb nedür ve bu ‘amel kimden olmışdur?”[8111] (7) ‘Abdullāh eyitdi: “Ben ve beş nefer[8112] kimesne daḫi senüñ farṭ-ı[8113] ḳatlüñden (8) ve keṣret-i siyāsetüñden ötüri ittifāḳ idüp cümle ḫalḳı (9) senüñ şiddet-i[8114] ḫavfuñdan ḫalāṣ eyledük.”[8115] Ḳābūs eyitdi:[8116] (10) “Bu söz ġalaṭdur,[8117] eger ben çoḳ ḳan itmiş olsam seni ve sā’ir ‘āṣīleri[8118] (11) ṣaġ ḳomaz idüm ve bu ḥāle irişmez idüm.”[8119]

Nükte: Her kimüñ ki ḫulḳı (12) ḫalḳ ile dār ola, ol kişi kendi derisi içinde zindāndadur. (13) Şöyle ki zindān ḳapusı aña göre vāsi‘dür.[8120]

Ve mine’n-nevādir: (14) *Ravżatü’ṣ-Ṣafā*’da meẕkūrdur ki çünkim[8121] Emīr Mübārizü’d-dīn[8122] evlādı (15) pederlerini aḫẕa[8123] cezm ü ‘azm itdiler. ‘Ale’ṣ-ṣabāḥ pederlerinüñ (16) ḳapusına geldiler. Ol ḫānesinüñ[8124] bālāsında Ḳur’ān-ı ‘aẕīm (17) tilāvetine meşġūl idi.[8125] Yanında Rüknü’d-dīn[8126] Şā‘ir-i Hirevī’den **[İN 270a]** (1) ġayrı kimesne yoġ idi. Şāh Maḥmūd kendi mülāzımları ile[8127] (2) ḳapuda ḍurdılar ve Şāh **[NO1 246a]** Şücā‘ bir niçe mübārizler ile ḳılıçlar çeküp (3) yuḳarı çıḳdılar ve yumruḳ uşurup emīri[8128] baġladılar. (4) Ve Mevlānā Rüknü’d-dīn serāsime olup kendüyi **[AN 166b]** dehlīze atdı (5) ve kemāl-i ıżṭırābından Şāh Şücā‘ bilmeyüp ḳılıçla Mevlānā’nuñ (6) ḳarnın şaḳḳ idüp[8129] baġırsaḳları[8130] döküldi. Ṣoñra[8131] Şāh (7) Şücā‘’ı

[8109] meẕkūreye İN, AN: mezbūreye NO1
[8110] rāhda İN, NO1: ṭarīḳde AN
[8111] ol vaḳt AN +
[8112] nefer İN, NO1 +
[8113] farṭ İN, NO1: vefreṭ AN
[8114] -i İN, NO1: ü AN
[8115] eyledük.” İN, NO1: itdük.” didi. AN
[8116] eyitdi: İN, NO1 +
[8117] didi. AN +
[8118] daḫi AN +
[8119] didi. AN +
[8120] vāsi‘dür. İN, NO1: ṣaḥrādur. AN
[8121] meẕkūrdur ki çünkim İN, NO1: meẕkūr ve masṭūrdur ki çün AN
[8122] Mübārizü’d-dīn İN, NO1: Muẓafferī’nüñ AN
[8123] aḫẕā İN, NO1: ṭutmaġa AN
[8124] Ol ḫānesinüñ İN, NO1: ve ol ḫānenüñ AN
[8125] idi. İN, NO1: ve AN
[8126] Ṣābin AN +
[8127] geldiler AN +
[8128] ṭutdılar ve AN +
[8129] bilmeyüp ḳılıçla Mevlānā’nuñ ḳarnın şaḳḳ idüp İN, NO1: bilmedi ve ol daḫi şiddet-i ġażabından ḳılıcı Mevlānā ṭarafına atdı. İttifāḳ ḳarnına doḳunup AN
[8130] bi’l-külliye ṭaşra AN +
[8131] Ṣoñra İN, NO1 +

bilüp[8132] feryād idüp: “Ey Şāh-ı Cihān! Beni[8133] esirge!” (8) didükde Şāh[8134] aňa raḥm idüp[8135] cerrāḥlar getürdüp tīmār itdürdi.[8136] (9) Mevlānā-yı meẕkūr ol vārṭadan ḫalāṣ olup[8137] cemī‘-i evḳātde (10) Şāh Şücā‘’uň mülāzemetinden dūr olmaz idi.[8138] Ṣoňra Şāh (11) Şücā‘ Yezd ṭarafına teveccüh idüp[8139] Çardaḳ nām mevżi‘e geldükde (12) Şāh Şücā‘ müṭāyebe[8140] ṭarīḳiyle Mevlānā’ya su’āl itdükde:[8141] “Bundan (13) böyle[8142] ḳaç yıl ṣaġ olmaḳ dilersin?”[8143] Mevlānā eyitdi: “On (14) yıl.”[8144] Ḳażā-yı İlāḥī ol ḥālde Mevlānā müteġayyirü’l-aḥvāl olup (15) Şāh’uň[8145] ḫaymesinden çıḳup kendi çadırına geldükde[8146] teslīm-i rūḥ (16) eyledi.

Temṡīl: *Āṡār-ı Büldān*’da masṭūrdur[8147] ki Naḫcivān fuḳahāsından (17) birisi eydür birgün Ariş ṣuyunuň kenārında[8148] naẕar ider idük. **[İN 270b]** (1) Bir ṣaḫṣ gördük ki ṣu[8149] götürür.[8150] Ḫalḳ meded idüp anı[8151] çıḳardılar. Az (2) ramaḳ ḳalmış bir laḥẓadan ṣoňra[8152] kendüye geldi. Su’āl itdiler ki: (3) “Nereden ṣuya düşdüň?” **[NO1 246b]** Ol ṣaḫṣ bir yerden[8153] ḫaber virdi ki (4) Naḫçivān’a[8154] beş altı günlük yol idi.[8155] Açlıḳ iẓhār eyledi ve (5) yiyecek ṭaleb itdi.[8156] Bir kimesne ṭa‘ām getürmege gitdi daḫi

[8132] bilüp İN, NO1: bildükde AN
[8133] Beni İN, AN: Benüm ḥālüme raḥm eyle NO1
[8134] didükde Şāh İN: didükde NO1: diyüp fiġān eyledi. Şāh daḫi AN
[8135] idüp İN, NO1: eyleyüp AN
[8136] getürdüp tīmār itdürdi. İN, NO1: getürdi ve anuň ‘ilācına ziyāde teḳayyüd-i tāmm eyledi. Ve’l-ḥāṣıl AN
[8137] -dan ḫalāṣ olup İN, NO1: -i kübrādan ve tehlike-i ‘ālīden ḫalāṣ-ı cān buldı ve AN
[8138] -n dūr olmaz idi. İN, NO1: olur idi ve bir müddetden AN
[8139] idüp İN, NO1: eyledi. AN
[8140] Şāh Şücā‘ muṭāyebe İN, NO1: şāh-ı mezbūr müṭālebe AN
[8141] itdi ki: İN, NO1: eyledi ki: AN
[8142] daḫi AN +
[8143] didi AN +
[8144] Mevlānā eyitti: “On yıl.” İN, NO1: Mevlānā daḫi: “On yıl” didi. AN
[8145] Şāh’uň İN, NO1: ol Şāh Şücā‘’uň AN
[8146] çıḳup kendi çadırına geldükde İN, NO1: kendi dergāhına irişdürünce AN
[8147] masṭūrdur İN, NO1: meẕkūrdur AN
[8148] ṣuya AN +
[8149] almış AN +
[8150] Ol maḥalde ḥāżirūn bulunan AN +
[8151] anı İN, NO1: ol ṣaḫṣı ol ṣudan AN
[8152] ol ṣaḫṣ AN +
[8153] yerden İN, NO1: diyārdan AN
[8154] gelince AN +
[8155] Ol ṣaḫṣ ba‘dehu AN +
[8156] itdi. İN, NO1: eylemiş idi. AN

gelmedin[8157] (6) bir dīvār dibinde[8158] oṭurmış idi. Dīvār üstüne düşüp (7) helāk oldı.[8159] Cümle ḫalḳ ol müdārāya ve bu müfācāya ḥayrān oldılar.[8160]

(8) **Ve mine'l-bedāyi'i'l-aḥkām:** Getürmişlerdür ki Emīr Mübārizü'd-dīn, Āḫī (9) Cuci bozduḳdan[8161] ṣoñra 'aẕametle Tebrīz'e nāzil oldı. Şāh Şücā' (10) ve Şāh Maḥmūd **[AN 167a]** muḫālifleri tā Naḫcivān'a degin ḳodılar.[8162] Emīr Mübārizü'd-dīn (11) iki ay Tebrīz'de kemāl-i 'izzet ü şevketle[8163] kāmrānlıḳ eyledi.[8164] (12) Nā-gāh istimā' eyledi[8165] ki Sulṭān Üveys Baġdād'dan Āẕerbāycān'a (13) müteveccih oldı.[8166] Mücerred anuñ istimā'ından göñlüne ḫavf düşdi (14) ve bu ḳadar dilāverlikle taḥammül idemeyüp[8167] Tebrīz'den çıḳup firār (15) eyledi. Zīrā ehl-i nücūm zāyircede anuñ ṭāli'in şöyle yazmışlar (16) idi[8168] ki aña bir Türk-çehre, bālā-bülend kimesneden żarar irişür. Mübārizü'd-dīn[8169] (17) şöyle ẓann itdi[8170] ki ol kimesne Sulṭān Üveys ola, ol **[İN 271a]** (1) evṣāf anuñ şānına muṭābıḳ idi.[8171] Cā'iz ki andan bir żarar (2) terettüb eyleye, diyü ḫaẕer itdi.[8172] Bā-ḫuṣūṣ ol ṣıfāt[8173] Şāh Şücā''uñ (3) idi, **[NO1 247a] o0l**[8174] bu ma'nādan ġāfil idi. *Tārīḫ-i Ca'ferī*'de masṭūrdur[8175] ki (4) Ḥācī Maḥmūd Şāh ibn Şeyḫ Ḥaddād ki cümle-i etḳiyādan idi.[8176] (5) Birgün Emīr Mübārizü'd-dīn, Muḥammed'üñ yanından geçdi. Gördi ki ḫendeḳ ḳazar,[8177] (6) "Bu nedür?" diyü su'āl itdi. Emīr eyitdi:[8178] "Düşmanlaruñ şerrini def' içündür." (7) Şeyḫ[8179] elin uzadup Şāh Şücā''ı

[8157] daḫi gelmedin İN, NO1: ve ṭa'ām daḫi gelmedin ol şaḫṣ AN
[8158] dibinde İN, NO1: gölgesinde AN
[8159] Dīvār üstüne düşüp helāk oldı. İN, NO1: Ḳażā-yı İlāhī ol şaḫṣuñ üzerine ol dīvār yıḳılup helāk eyledi AN
[8160] oldılar. İN, NO1: ḳaldılar. AN
[8161] Cuci bozduḳdan İN: Cuci'yi bozduḳdan NO1: Cüve-i Ṣıddıḳ'dan AN
[8162] degin ḳodılar. İN, NO1: dek ḳovdı ve AN
[8163] şevketle İN, NO1: salṭanat ile AN
[8164] eyledi. İN, NO1: sürdi. AN
[8165] eyledi İN, NO1: itdi AN
[8166] müteveccih oldı. İN, NO1: teveccüh eyledi. AN
[8167] göñlüne ḫavf düşdi ve bu ḳadar dilāverlikle taḥammül idemeyüp İN, NO1: kendüye ziyādesiyle gelüp bu deñlü dilāverler ile diyār-ı AN
[8168] yazmışlar idi İN, NO1: yazdılar AN
[8169] daḫi AN +
[8170] itdi İN, NO1: eyledi AN
[8171] idi. İN, NO1: ola. AN
[8172] diyü ḫaẕer itdi. İN, NO1 +
[8173] -ı meẕkūr AN +
[8174] Ol İN, NO1: Mübārizü'd-dīn AN
[8175] masṭūrdur İN, NO1: meẕkūrdur AN
[8176] ve ehl-i zamānuñ kerāmet ile i'tiḳādları var idi. AN +
[8177] ḳazar. İN: ḳazarlar. NO1: kenārında ḳazma elinde ḳazar idi. AN
[8178] eyitdi: İN, NO1: Mübārizü'd-dīn der ki AN
[8179] -i meẕkūr daḫi ol vaḳt AN +

öñüne çekdi ve eyitdi: (8) "Her ḳaçan ki devlet senden[8180] yüz çevire bu Türk seni aḫz ider."[8181] didi. (9) Zīrā Şāh Şücā''uñ vālidesi Ḳaraḫıṭāy Türkler'inden idi ki Kirmān (10) pādişāhı idi. Aña binā'en aña Türk ıṭlāḳ itdi.[8182]

Temṯīl: (11) *Tārīḫ-i Ekāṯire*'de masṭūrdur ki çünki[8183] Hürmüz bin Nūşīn-revān zamānında (12) ḫāḳānuñ oġlı üç yüz biñ süvār Türk ile[8184] Īrān'ı almaġa Ceyḥūn'dan (13) geçdi. Bādġīs ṭarafında ḫaymeler ḳurdılar. Çün[8185] bu ḫaber Mevḥiş Hürmüz'e (14) irişdi, ekābir ve a'yānı cem' idüp müşāvere[8186] eyledi. Ol (15) meclisde muḳarreblerinden birisi eyitdi: "Ġāyet ḥüsn-i tedbīr ṣāḥibi (16) bir pederüm var.[8187] Eger emr iderseñüz iḫżār ideyin tā kim andan ba'żı (17) aḫbār[8188] istimā' buyuruñ?" Ol daḫi emr idüp pīri[8189] bir maḥfeye ḳoyup **[İN 271b]** (1) getürdiler. Hürmüz'üñ ḥużūrına gelicek[8190] ol pīr-i ḥaḳīr bu **[NO1 247b]** vechle kelāmın taḳrīr (2) itdi ki: "Beni Nūşirevān-ı 'Ādil[8191] ḫāḳān ḳızlarından birini ṭaleb içün (3) Türkistān'a irsāl eyledi. Ben daḫi vardum.[8192] Ḫāḳān cümle ḳızlarını[8193] baña (4) 'arż eyledi. Cümlesine naẓar idüp senüñ vālideñüñ[8194] cebīnüñde āṯār-ı (5) sa'ādet[8195] ve vaḳār u[8196] temkīn müşāhede eyledüm, anı iḫtiyār itdüm." Ḫāḳān'a (6) ġāyet ḫoş geldi. "Benüm daḫi niyyetüm bu idi. Lākin[8197] senüñ idrāk (7) ve iẕ'ānuñ tecrübe itdüm ki pādişāh seni iḫtiyār ide. Senüñ[8198] (8) ve pādişāhıñuñ iẕ'ānını[8199] kemālde buldum." didi. Ba'dehu

[8180] ki devlet senden İN, NO1: senden devlet AN
[8181] seni aḫz ider." İN, NO1: 'āḳıbet seni ṭutar." AN
[8182] aña Türk ıṭlāḳ itdi. İN, NO1: anlara Türk lafẓı ıṭlāḳ eyledi. AN
[8183] çünki İN +
[8184] üç yüz biñ süvār Türk ile İN, NO1: kāmil üç yüz biñ Türk ile süvār olup AN
[8185] geçdi. Bādġīs ṭarafında ḫaymeler ḳurdılar. Çünkim İN, NO1: 'ubūr itdi ve Ġīs ḥavālīsinde ḫaymelerin ḳurdılar. Çünki AN
[8186] müşāvere İN, NO1: meşveret AN
[8187] ḥüsn-i tedbīr ṣāḥibi bir pederüm var. İN, NO1: müsinn pederüm vardur. AN
[8188] iḫżār ideyin tā kim andan ba'żı aḫbār İN, NO1: pederümi iḫżār idüp andan AN
[8189] daḫi emr idüp pīri İN, NO1: pīr ġāyet ża'fından AN
[8190] ḳoyup getürdiler. Hürmüz'üñ ḥużūrına gelicek İN: … gelüp NO1: binüp Hürmüz'üñ ḥużūrına **[AN 167b]** getürdiler ve ol aḥvāl Mevḥiş'den su'āl eylediler. AN
[8191] ve şehriyār-ı kāmil AN +
[8192] eyledi. Ben daḫi vardum. İN, NO1: itdi. AN
[8193] ḳızlarını İN, NO1: ferzendlerin AN
[8194] māderüñ olan duḫterüñ AN+
[8195] mülāḥaẓa idüp AN +
[8196] u İN: -ı NO1, AN
[8197] bu idi. Lākin İN, NO1: budur" didi. "Velākin AN
[8198] Senüñ İN, NO1: Seni AN
[8199] iẕ'ānını İN, NO1: fehmini AN

ḫāḳān[8200] ḳıza (9) ziyāde maḥabbet itmekle müneccimin[8201] ṭaleb idüp ol duḫterüñ me'āl-i ḥālinden[8202] (10) istifsār itdi.[8203] Anlaruñ a'lemi olan kimesne delāyil-i nücūmīden (11) ve evżā'-ı felekīden şöyle ḥükm itdi[8204] ki: "Senüñ bu ḳızuñdan bir veled (12) ḥāṣıl olur, ḳışa boylu ve büyük gözlü ve büyük başlu. Pederinden (13) ṣoñra ṣāḥib-i taḫt u tāc[8205] olur ve senüñ ḫānedānuñdan biri (14) aña ḳaṣd idüp mülküne[8206] 'asker çeker. Ol ṣāḥib-i devlet daḫi uzun (15) boylu, yaṣṣı alınlu ve çatıḳ ḳaşlu, ḳıvırcıḳ ṣaçlu, yüzü etlü[8207] arıḳ tenlü, (16) çirkin yüzlü kimesne anuñ def'ine irsāl eyleye.[8208] Ol kimesne muḫālifini maġlūb (17) ve helāk **[NO1 248a]** eyleye." diyüp ol pīr-i bīçāre teslīm-i cān itdi.[8209] Ḥāżır olanlar **[İN 272a]** (1) bundan ḫayrān oldılar ve bu 'alāmetlere[8210] muvāfiḳ Behrām Çūpīn'i bulup (2) on iki biñ nāmdār ile ki her birinüñ sinni ḳırḳ ile elli mābeyninde (3) idi, iḫtiyār[8211] idüp irsāl eyledi.[8212] Behrām Çūpīn şecā'at, ḳuvveti (4) ve tedbīri, berekātı ve taḳdīr-i muvāfaḳatı ile öyle 'aẕīm leşkeri bu deñlü (5) ża'īf 'asker ile zīr ü zeber itdi.[8213,8214] Getürmişlerdür ki çün Şāh (6) Şücā', Sulṭān Üveys'üñ fevtinden ṣoñra ve[8215] birāderi Şāh Maḥmūd'uñ (7) mevtinden ṣoñraki salṭanatına māni' ol idi. Müstaḳil pādişāh olup (8) Fārs ve Kirmān ve 'Irāḳ'a mutaṣarrıf oldı. **[AN 168a]** Āẕerbāycān tesḫīrine (9) müteveccih olup[8216] Sulṭān Ḥüseyin bin

---

[8200] ol AN +
[8201] ziyāde muḥabbet itmekle müneccimin İN, NO1: ziyādesiyle muḥabbet itdügi eclden müneccimini AN
[8202] duḫterüñ me'āl-i ḥālinden İN, NO1: duḫterinüñ ḥāl-i me'ālinden AN
[8203] itdi. İN, NO1: eyledi ve AN
[8204] itdi İN, NO1: eyledi AN
[8205] taḫt u tāc İN, NO1: tāc u taḫt AN
[8206] idüp mülküne İN, NO1: ider ve zerine AN
[8207] yüzü etlü İN: etlü NO1: ve yüzü etlü AN
[8208] def'ine irsāl eyleye. İN, NO1: müdāfa'asına irsāl ider ve AN
[8209] maġlūb ve helāk **[NO1 248a]** eyleye." diyüp ol pīr-i bīçāre teslīm-i cān itdi. İN, NO1: maġlūl idüp ve helāk ider." Ol bīçāre bu kelāmı söyleyüp cān teslīm eyledi. AN
[8210] bundan ḫayrān oldılar ve bu 'alāmetlere İN, NO1: cümle ḫayrān ḳaldılar. Bu söze ve bu 'alāmete AN
[8211] iḫtiyār İN, NO1: irsāl AN
[8212] irsāl eyledi. İN, NO1: anı üzerlerine iḫtiyār eyledi. AN
[8213] Behrām Çūpīn şecā'at, ḳuvveti ve tedbīri, berekātı ve taḳdīr-i muvāfaḳatı ile öyle 'aẕīm leşkeri bu deñlü ża'īf 'asker ile zīr ü zeber itdi. İN: Behrām Çūpīn şecā'at ü ḳuvvet ve ḫüsn-i tedbīri, berekātı ve taḳdīr-i muvāfaḳatı ile öyle 'aẕīm leşkeri bu deñlü ża'īf 'asker ile zīr ü zeber itdi. NO1: Şecā'at ve ḳuvvetiyle ve tedbīr berekātıyla ve taḳdīr muvāfaḳatıyla bu deñlü leşker-i ḫaḳīr ol deñlü ḳavī ḫuşemāyı zīr ü zeber eylediler. AN
[8214] Ve min meḥāsini'l-aḫlāḳ ki AN +
[8215] ve İN, NO1: ki AN
[8216] Āẕerbçycān tesḫīrine müteveccih olup İN, NO1: Āẕerbāycān'ı tesḫīr itmege gönderdi. AN

Sulṭān Üveys'i daḫi münhezim (10) eyledükden ṣoňra salṭanat-ı Tebrīz'e müteveccih[8217] oldı ve ba'żı esbāb ki[8218] (11) kütüb-i tevārīḫde meẕkūrdur, iḳtiżā eyledi ki Tebrīz'den mürāca'at eyleye.[8219] (12) Yedi yüz seksen bir senesinüň şuhūrında istimā' itdiler[8220] ki (13) Sāzenc nām kimesne Sulṭān[8221] Ḥüseyin İlkanī'nüň büyük beglerinden ki (14) Sulṭāniyye'nüň ve Zencān'uň ḥākimi idi. Fitne ḳaṣdın itmiş,[8222] (15) aňa binā'en Şāh Şücā' 'aẓīm 'asker[8223] ile anuň def'ine **[NO1 248b]** teveccüh idüp[8224] (16) Sulṭāniyye ḥavālīsine nüzūl itdi.[8225] İttifāḳ sulṭān ḳuşluḳ (17) zamānında[8226] otaḳ ṭaşrasında simāta oṭurdı. Ṭa'ām[8227] yer iken **[İN 272b]** (1) ḳarşudan bir 'aẓīm ġubār ẓāhir oldı. Çünkim[8228] toz açıldı, yigirmi dört (2) 'alem peydā oldı. Yigirmi dört biň erüň 'alāmetidür.[8229] Bi'ż-żarūrī (3) ṭa'āmdan ḳalḳup meydāna 'azm itdiler ve 'asker perākende olmaġla[8230] (4) ḫaṣm fedāyī-vār ḥamle[8231] itdiler. Bi'ż-żarūrī 'asker[8232] perākende olup (5) Şāh Şücā'[8233] bi-nefsihi cenge mübāşeret eyledi. Eṣnā-yı ḥarb (6) ü ḍarbde atdan ḫaṭāyla ayrılup ḫaṣm[8234] eṭrāfın aldılar. Az ḳaldı ki gürz (7) ḍarbıyla zaḫm[8235] irişe. Ammā ol şāh-ı şecā'at-penāh ḳılıç ile (8) ḫaṣmı[8236] üzerinden dūr itdi. Ol maḥalde Yārmelik Bāverci Şāh'a (9) irişüp[8237] at çekdi Āḫī Kūçek ki cümle güzīde-i dilāver andan[8238] (10) idi, gelüp ol mehlekeden ḫalāṣ oldı. Ma'rekenüň gerd ü (11)

[8217] eyledükden ṣoňra salṭanat Tebrīz'e daḫi müteveccih İN, NO1: itdükden ṣoňra salṭanatı Tebrīz'e vāṣıl AN
[8218] ol AN +
[8219] lākin AN +
[8220] itdiler İN, NO1: eyledi AN
[8221] Sulṭān İN, NO1 +
[8222] itmiş İN, NO1: idüp AN
[8223] Şāh Şücā' 'aẓīm 'asker İN, NO1: Sulṭān Şücā'ü'd-dīn daḫi 'asker-i 'aẓīm AN
[8224] teveccüh idüp İN, NO1 +
[8225] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[8226] zamānında İN, NO1: vaḳtinde AN
[8227] Ṭa'ām İN, NO1: Yemek AN
[8228] ol AN +
[8229] -dür. İN, NO1: idi. AN
[8230] ve 'asker perākende olmaġla İN, NO1: leşker perākende idi. Şöyle ki herkes esāmīsiyle görinür idi ve AN
[8231] ḥamle İN, NO1: sa'y AN
[8232] 'asker İN, NO1 +
[8233] Şücā' AN +
[8234] ḫaṭāyla ayrılup ḫaṣm İN, NO1: ḫaṭā itdi. A'dā AN
[8235] ki gürz ḍarbiyle zaḫm İN, NO1: Şāh Şücā 'ü'd-dīn'e gürz AN
[8236] ḫaṣmı İN, NO1: düşmanları AN
[8237] Şāh'a irişüp İN, NO1: Şāh irişdi AN
[8238] -i dilāver andan İN, NO1: bahādırlardan AN

ġubārından ṭaşra gelüp Şāh Şücā‘[8239] dört ṭarafa naẓar ṣaldı. (12) Hīç sipāhdan[8240] eṣer görmedi. Ḳaṣd eyledi ki ‘inān-ı ‘azīmeti (13) hezīmete tevcīh eyleye.[8241] Aḫī Kūçek ġāyetle ḥamiyyetlü dilāver olmaġla elin Şāh’uň (14) ‘inānına urup men‘ eyledi. Şāh eyitdi: “Benümle senüň durmaňda[8242] (15) ne fā’ide var?” Aḫī[8243] eyitdi:

Mışra‘:

[NO1 249a]شاه اگر ماند چه باك[8244] آز انصراف لشكرى[8245]

(16) Andan ṣoňra Aḫī Kūçek cevānibe naẓar itdi,[8246] gördi ki ṣāhuň (17) mülāzımlarından **[AN 168b]** bir cemā‘at ṣāhuň birāderiyle firār idüp giderler.[8247] Aḫī[8248] **[İN 273a]** (1) anları da‘vet idüp ṣāhuň yanına getürdi[8249] ve beşāret naḳāresin (2) çaldurdı. Firār iden[8250] ‘asker anı işidüp[8251] canlandılar ve[8252] cümlesi (3) ṣāhuň sancāġı dibine cem‘ oldılar. Ol zamānda a‘dā leşkeri yaġmaya (4) meşġūl olmışlar idi.[8253] Emīr ‘Ādil iki biň miḳdārı dilāver[8254] ile (5) bir kenārda durur idi. Ol ‘asker belā-yı nāgehānī gibi[8255] nāzil oldı. Şāhuň (6) baḳiyye ‘askeri cānla gūşiş idüp[8256] ol ‘askeri ḳılıcdan geçürdiler (7) ve Emīr ‘Ādil firār eyledi, varup Sulṭāniyye ḳal‘asına muteḥaṣṣın oldı.[8257]

(8) **Ve min meḥāsini’l-aḫlāḳ:** Eydürler ki Şāh Şücā‘[8258] ḫūb-ṣūret (9) ve laṭīf-

---

[8239] mehlekeden ḫalāṣ oldı. Ma‘rekenüň gerd ü ġubārından ṭaşra gelüp Şāh Şücā‘ İN, NO1: mehleke-i ‘aẓīmden ḫalāṣ eyledi. Ol ma‘rekeden ṭaşra çıḳup Şāh Şücā‘ü’d-dīn AN

[8240] ṣaldı. Hīç sipāhdan İN, NO1: itdi. Aṣlā leşkerinden ve sipāhīden AN

[8241] eyleye. İN, NO1: ide. Lākin AN

[8242] ġāyetle ḥamiyyetlü dilāver olmaġla elin Şāh’uň ‘inānına urup men‘ eyledi. Şāh eyitdi: “Benümle senüň durmaňda İN, NO1: ehl-i ġayret ve ḥamiyyetdür ṣāhuň fitrākine idüp māni‘ oldı. Şāh Şücā‘ü’d-dīn eyitdi: “Benüm ve senüň bu vaḳtde teveḳḳuf itmekde AN

[8243] var?” Aḫī İN, NO1: vardur?” Aḫī Kūçek AN

[8244] بالك İN, AN: باشد NO1

[8245] Eğer şah sağ kalırsa bir ordunun kırılmasından korku yoktur

[8246] itdi İN, NO1: idüp AN

[8247] Şāh’uň birāderiyle firār idüp giderler. İN: Şāh’uň birāderleriyle … giderler. NO1: Şāh Manṣūr’uň birāderleri ḳaçup AN

[8248] Kūçek AN +

[8249] da‘vet idüp ṣāhuň yanına getürdi İN, NO1: getürüp pādişāhuň yanına irgürdi AN

[8250] çaldurdı. Firār iden İN, NO1: çaldılar. Ḳaçan AN

[8251] işidüp İN, NO1: istimā‘ idüp AN

[8252] ve İN, NO1: ise AN

[8253] dibine cem‘ oldılar. Ol zamānda a‘dā leşkeri yaġmaya meşġūl olmışlar idi. İN, NO1: yanına dirildiler. Düşman ‘askeri yaġmaya müşteġil idiler. AN

[8254] dilāver İN, NO1: ādem AN

[8255] anuň üzerine AN +

[8256] Şāh’uň baḳiyye ‘askeri cānla kūşeş idüp İN, NO1: ve Şāh Şücā‘ü’d-dīn’üň ‘askeri cān u göňülden sa‘y itdiler ve AN

[8257] oldı. İN, NO1: eyledi. AN

[8258] -ü’d-dīn bir pādişāh-ı AN +

sīret ile[8259] aḳrānı olan selāṭīnden mümtāz[8260] ve zamānında[8261] (10) kemālāt-ı nefsāniyyesi ile sā'ir mülūkden ser-efrāz idi.[8262] Leme'ān-ı feżā'il (11) yüzinden lāmi'[8263] idi. Meclisinde[8264] mesā'il-i menḳūl u ma'ḳūl naḳl[8265] (12) olunur idi ve Mevlānā 'Alā'üddīn elçi dā'imā[8266] ḥużūrından dūr olmayup (13) ifādeden ḫālī degül idi ve[8267] ḳuvvet-i ḥāfıẓası bir mertebede idi ki (14) ḍoḳuz yaşında iken Ḳur'ān-ı 'aẓīm'i[8268] ḥıfẓ itdi ve[8269] yedi sekiz (15) beyt[8270] şi'ri bir kerrede ḥıfẓ ider idi. Ḫāṭırında[8271] eş'ār-ı 'Arabī ve Fārsī'den[8272] (16) çoḳ **[NO1 249b]** nesne var idi. Mekārim-i aḫlāḳ ve meḥāsin-i eşfāḳı beyānı ḫod[8273] (17) bu muḥtaṣara ṣıġmaz. Cümleden biri budur ki ẕikr olunur.

Ḥikāyet:[8274] Şāh Yaḥyā ibn Şāh **[İN 273b]** (1) Muẓaffer ki Şāh Şücā''uň birāderzādesidür. Dā'imā 'ammisine mekr ü ḥīleden[8275] (2) ḫālī degül idi ve anı[8276] rencīde itmegi 'ādet itmiş idi. Pes Şāh (3) Şücā'[8277] daḫi aňa gūşmāl ḳaṣdıyla 'askerin[8278] Yezd ḳapusından[8279] çıḳarup (4) anuň cānibine teveccüh eyledi.[8280] Şāh Yaḥyā bir şaḫṣı cāsūsluġla[8281] (5) Şīrāz'a gönderdi. Ol şaḫṣuň Şīrāz'da sābıḳa bir kimesne ile (6) mu'āmelesi var idi. Anuň[8282] dükkānına **[AN 169a]** varup ḥaḳḳını ṭaleb idüp[8283] (7) mābeynlerinde nizā' peydā olup ol şaḫṣ eyitdi: "Senüň aḥvālüňi şāha[8284] (8)

[8259] ile İN, NO1 +
[8260] idi AN +
[8261] olan mülūkden ser-efrāz idi. Anuň AN +
[8262] ile sā'ir mülūkden ser-efrāz idi. İN, NO1: cāmi' ve AN
[8263] yüzinden lāmi' İN, NO1: kendünüň yüzi gibi sāṭı' AN
[8264] dā'imā AN +
[8265] naḳl İN, NO1: ifāde AN
[8266] 'Alāü'd-dīn elçi dā'imā İN, NO1: 'Allāme aṣlā anuň AN
[8267] anuň AN +
[8268] tekmīlen AN +
[8269] itdi ve İN, NO1: itmiş idi. AN
[8270] beyt İN, NO1: beytli bir AN
[8271] Ḫāṭırında İN, NO1 +
[8272] daḫi ḫāṭırlarında AN +
[8273] eşfāḳı beyānı ḫod İN, NO1: ṣafāḳı (?) anuň AN
[8274] Cümleden biri budur ki ẕikr olunur. Ḥikāyet İN, NO1: Ol cümledendür ki bu ḥikāyeti eydür: AN
[8275] ḫīleden İN, NO1: ḫud'adan AN
[8276] anı İN, NO1 +
[8277] Pes Şāh Şücā' İN, NO1: Şāh Şücā'ü'd-dīn AN
[8278] daḫi AN +
[8279] ṭaşra AN +
[8280] teveccüh eyledi. İN, NO1: müteveccih oldı ve AN
[8281] cāsūsluġla İN: cāsūsluḳ ile NO1: cāsūsluḳ ḳaṣdıyla AN
[8282] Şīrāz'da sābıḳa bir kimesne ile mu'āmelesi var idi. Anuň İN, NO1: daḫi Şīrāz ehlinden birinde ḥaḳḳı var idi. Ol ḥaḳḳı olan kimesnenüň AN
[8283] idüp İN, NO1: eyledi. Anlaruň AN
[8284] şāha İN, NO1: pādişāha AN

i‘lām ideyüm.”[8285] Ol kişi gördi ki bunuň elinden ḫalāṣa çāre[8286] yoḳdur, (9) Şāh Şücā‘[8287] meclisine şikāyetçi şeklinde dāḫil oldı. Şāh[8288] (10) anuň keyfiyyetinden[8289] su’āl idicek[8290] eyitdi: “Şāh Yaḥyā beni cāsūsluġa[8291] gönderdi ki (11) sen[8292] bu sene anuň cānibine teveccüh ider misin,[8293] ḫaber alam. Ġayrı kimesnenüň (12) sözine i‘timād itmeyüp didüm[8294] ki şehriyāruň mübārek aġzından istimā‘ (13) idem.” Şāh[8295] gülüp eyitdi: “El-ḥaḳ bu sāl anuň[8296] cānibine varmaḳ muḳarrer (14) idi. Fe-emmā[8297] senüň ḫāṭıruň içün terk itdüm.” Ol[8298] eyitdi: “Bir (15) kimesnede[8299] **[NO1 250a]** ḥaḳḳum vardur, ḫalāṣ idüň. Anuňçün bir ādem ḳoşdılar. Bir iki (16) ḳadem gidüp girü rücū‘ idüp[8300] eyitdi: “Ey Şāh-ı cihān-penāh! (17) Olmaya ki iḳrāruňdan dönüp beni şāhum yanında şermsār idesin.” **[İN 274a]** (1) Şāh ve[8301] cümle ehl-i dīvān ḫandān olup[8302] anuň doġrı kelāmına (2) taḥsīn itdiler. Şāh Şücā‘ aña ḫil‘at giyürüp ‘aẕīm iḥsān (3) itdi.[8303]

Temsīl: Mervīdür ki çün ‘Abdu’r-raḥmān bin Eş‘aṣ[8304] Ḥaccāc elinde (4) esīr oldı. Ḥaccāc esīrleri bir bir[8305] ḳatle emr itdi.[8306] İçlerinden (5) birisi eyitdi: “Yā[8307] Emīr! Benüm senüň üzerüňde ḥaḳḳum vardur.” Ḥaccāc eyitdi: (6) “Ḥaḳḳuň nedür?” Ḥerīf[8308] eyitdi: “Birgün ‘Abdu’r-raḥmān senüň ḥaḳḳuňda (7) nā-ma‘ḳūl söz söyledi.

[8285] didi ve AN +
[8286] çāre İN, NO1: mecāl AN
[8287] Şücā‘ İN, NO1: Şücā‘ü’d-dīn’üň AN
[8288] daḫi AN +
[8289] keyfiyyetinden İN, NO1: keyfiyyet-i aḥvālinden AN
[8290] idicek İN, NO1: itdi ve ol şaḫṣ eyitdi AN
[8291] cāsūsluġa NO1, AN: cāsūs İN
[8292] sen İN, NO1: Ḥażret-i Şāh AN
[8293] misin İN, NO1: misiz AN
[8294] didüm İN, NO1: diledüm AN
[8295] Şücā‘ü’d-dīn ol maḥal AN +
[8296] sāl anuň İN, NO1: sene Şāh Yaḥyā AN
[8297] muḳarrer idi. Fe’emmā İN, NO1: muḳarrerdür didi velākin AN
[8298] Ol İN, NO1: ve ol şaḫṣ AN
[8299] bir miḳdār AN +
[8300] ḫalāṣ idüň. Anuňçün bir ādem ḳoşdılar. Bir iki ḳadem gidüp girü rücū‘ idüp İN, NO1: anı baña alıvirüň didi. Şāh daḫi yanına bir adım ḳoşdı, ḥaḳḳını alıvire. Ol şaḫṣ bir iki adım gidüp ve yine girü rücū‘ eyledi AN
[8301] idesin.” Şāh ve İN, NO1: idesiz.” idi. Ol vaḳt Şāh Şücā‘ü’d-dīn ve sā’ir AN
[8302] ḫandān olup İN, AN: ḫande idüp NO1
[8303] Şücā‘ aña ḫil‘at giyürüp ‘aẕīm iḥsān itdi. İN, NO1: Şücā‘ü’d-dīn ol şaḫṣa ḫil‘at-i fāḫire giyürüp ‘aẕīm iḥsānlar eyledi AN
[8304] Eş‘aṣ İN: Eş‘ab NO1: Muḥammed Eş‘aṣ AN
[8305] Ḥaccāc esīrleri bir bir İN, NO1: Birer birer anları AN
[8306] Ol esīrlerüň AN +
[8307] “Yā İN, NO1: “Ey AN
[8308] Ḥerīf İN, NO1: Ol esīr AN

Ben[8309] men‘ itdüm.” Ḥaccāc eyitdi: “Bu ḫuṣūṣa (8) şāhidüň var mıdur?”[8310] Esīrlerden birisi şehādet itdi. Ḥaccāc (9) şāhide[8311] eyitdi:[8312] “Sen niçün men‘ itmedüň?” Ol merd eyitdi: “Sözüň (10) rāstı budur ki ben saňa ġāyet münkir idüm, anuňçün[8313] men‘ itmedüm.” (11) didi.[8314] Ḥaccāc eyitdi: “Biriňüzi **[AN 169b]** iṯbāt-ı ḥaḳ itdügi içün ve biriňüzi (12) rāst[8315] söyledügi içün āzād itdüm.” didi.

Ḥikmet: Ḍoġrı (13) kelāmuň netīcesi necāt ve egri sözüň ‘āḳıbeti helākdur.[8316]

Nükte: (14) Bir dervīş-i ṣādıḳ ḥācib-i vāṣıḳa eyitdi: “Yüri ḫalīfeye (15) de ki, baňa yüz biň dirhem iḥsān itsün.” Ḥācib ḫande (16) itdi. **[NO1 250b]** Dervīş eyitdi: “Benden ṭaleb, senden iblāġ, ḫalīfeden[8317] (17) istimā‘, Allāhu Te‘ālā celle ve ‘alā ḥażretlerinden[8318] ‘aṭā.” Ḥācib bu kelāmı **[İN 274b]** (1) bi-‘aynihi ḫalīfeye ‘arż itdi. Ḫalīfe[8319] bir miḳdār te’emmül idüp (2) başın ḳaldurdı ve eyitdi: “Ol dervīş[8320] istedi, sen iblāġ itdüň, (3) ben istimā‘ itdüm.[8321] Ḥaḳ Te‘ālā şā’ibe-i buḫlden[8322] münezzehdür, istedügüni virüň.” (4) didi.

Ḥikāyet-i Dīger: Mervīdür ki Şāh Şücā‘[8323] Şīrāz cānibinden (5) dönmiş idi. Nā-gāh bir ḫātūn yolın alup eyitdi: “Nāgāh erüm (6) fevt oldı,[8324] iki ḳızum ḳaldı ve ben kemāl-i iḥtiyācumdan ol iki (7) nūr-ı dīdemi fülān[8325] yeki müslimān ḳatında dört yüz altuna rehin ḳodum.” (8) Şāh bu sözden[8326] riḳḳate geldi ve eyitdi: “Ḳıyāmet güninde ne cevāb (9) vireyim?”[8327] ‘Ale’l-fevr atından inüp[8328] ṣaḥrāda oturdı ve mülāzımlarına (10) teveccüh idüp eyitdi: “Her kim baňa maḥabbet iderse ḳudreti

---

[8309] anı ol maḥalde AN +
[8310] Esīr eyitdi vardur. NO1 + : idi. Ol AN +
[8311] şāhide İN: ol şāhide AN: - NO1
[8312] “Yā NO1 +
[8313] anuňçün İN, NO1: aňa bināen AN
[8314] didi. İN, NO1 +
[8315] ḥaḳ itdügi içün ve biriňüzi rāst söyledügi içün İN: itdügüz ve biriňüz rāst söyledügüňüz NO1: itdügi içün ve biriňüzi daḫi ḍoġrı AN
[8316] sözüň ‘āḳıbeti helākdur. İN,NO1: kelāmuň dā’imā ‘āḳıbeti rüsvāylıḳdur. AN
[8317] ḫalīfeden İN, NO1: ḫalīfe AN
[8318] celle ve ‘alā ḥażretlerinden İN: celle celālühü ḥażretlerinden NO1: -’dan AN
[8319] Ḫalīfe İN, NO1: ve ḫalīfe daḫi AN
[8320] ḳandedür diyü istedi ve eyitdi dervīş NO1 +
[8321] iblāġ itdüň ben istimā‘ itdüm. İN, NO1: yetişdürdüň ve ben işitdüm AN
[8322] buḫlden İN, NO1: taḳṣīrden AN
[8323] Şücā‘ İN, NO1: Şücā‘ü’d-dīn AN
[8324] “Nāgāh erüm fevt oldı, İN, NO1: “Erüm vefāt eyledi, AN
[8325] nām AN +
[8326] sözden İN, AN: sözi istimā‘ idüp NO1
[8327] diyüp AN +
[8328] inüp İN, NO1: indi ve ol AN

yetdügi[8329] miḳdārı (11) metā‘ getürsün.” A‘yān-ı devleti miknetleri[8330] ḥasebince esbāb (12) ve emti‘a getürdiler.[8331] Yüz biň altuna ḳarīb nesne cem‘ oldı. Andan[8332] (13) ‘askere ḫiṭāb idüp eyitdi: “Kimdür ki evlenmek murād ider?” Bir civān (14) Aẕine nām Iṣfahān beginüň ādemlerinden.[8333] Şāhuň ḥużūrına gelüp[8334] (15) ḳızuň birin ṭaleb **[NO1 251a]** eyledi. Şāha ḫoş gelüp: “Müvācibüň (16) ne deňlüdür?” diyü su’āl itdi.[8335] Civān eyitdi: “Üç biň dīnārdur.”[8336] (17) On yedi biň dīnār ziyāde eyledi. Biri daḫi Ḫüsrev Şāh nām **[İN 275a]** (1) Emīr ‘Alāü’d-dīn Uynaḳ cemā‘atinden gelüp duḫter-i uḫrāyı istedi.[8337] (2) Aňa daḫi[8338] yigirmi biň dīnār mevācib idüp[8339] emr itdi, **[AN 170a]** dört yüz (3) altunı ol[8340] yeki müslimāna ḫazīneden virdiler. Bir duḫteri şehzāde (4) Dürr-i Melik’e ve birini[8341] Şāh Ḫātūn menziline gönderdi ve her ḳıza elli[8342] biň (5) altunluḳ cihāz iḥsān itdi[8343] ve ḫalḳdan cem‘ olunan mevcūdātı[8344] (6) ol ḳarıcıġa virdi ve Şāh Şücā‘ cemī‘-i[8345] şehzādeler ile düğünlerinde ḥāżır (7) oldı.[8346] Kemā yenbaġī düğün eylediler.[8347]

Ḥikāyet-i Dīger:[8348] Getürmişlerdür ki bir (8) gün Şāh Şücā‘[8349] şevket-i tāmm ile Şīrāz’da süvār olmış idi. Nā-gāh (9) bir āvāz işitdi. Bir ‘avret ḳızına eydür: “Ey Fāṭıma! Eger Şāh Şücā‘’ı görmek (10) dilerseň ‘ale’t-ta‘cīl gel.” Şāh Şücā‘[8350] at başın çekdi.[8351] Maḫṣūṣları (11) tevaḳḳufından su’āl itdiler.[8352] Eyitdi: “Mürüvvet degüldür

[8329] yetdügi İN, NO1 +
[8330] devleti miknetleri İN: devletleri mikneti NO1: devlet-i miknetler AN
[8331] Şöyle ki AN +
[8332] Andan İN, NO1: Ba‘dehu AN
[8333] idi. AN +
[8334] ol AN +
[8335] Ol AN +
[8336] didi. Pādişāh AN +
[8337] istedi. İN, NO1: ṭaleb eyledi. AN
[8338] minvāl-i meẕkūr üzre AN +
[8339] idüp İN, NO1: eyledi ve ol vaḳt AN
[8340] kimesne ki AN +
[8341] ve birini İN, NO1: irsāl eyledi ve birin daḫi AN
[8342] ḳıza elli İN, NO1: bir ḳıza ellişer AN
[8343] itdi İN, NO1: eyledi AN
[8344] olunan mevcūdātı İN, NO1: olan emti‘ayı AN
[8345] virdi ve Şāh Şücā‘ cemī‘ İN, NO1: baġışladı ve Şāh Şücā‘ü’d-dīn cümle AN
[8346] düğünlerinde ḥāżır oldı. İN, NO1: ol ḳızlaruň düğününe ḥāżır olup AN
[8347] eylediler. İN, NO1: -üň levāzımın müheyyā itdiler. AN
[8348] Ḥikāyet-i Dīger İN, AN: Ḥikāyet NO1
[8349] Şücā‘ İN, NO1: Şücā‘ü’d-dīn AN
[8350] dilerseň ‘ale’t-ta‘cīl gel.” Şāh Şücā‘ İN: dilerseň ‘ale’l-fevr ve ‘ale’t-ta‘cīl gel.” Şāh Şücā‘ NO1: isterseň ‘ale’t-ta‘cīl gel gör.” Şāh Şücā‘ü’d-dīn Şücā‘ü’d-dīn AN
[8351] çekdi. İN, NO1: çeküp durdı. Ba‘dehu AN
[8352] Ol AN +

ki bir ḫātūn bizi (12) görmek isteye ve biz gidevüz."[8353] Ammā ḫayf ve dirīġā bu deňlü mürüvvet (13) ve luṭfla ḳaṭ'-ı ṣıla-i raḥm[8354] itmiş idi. Dā'imā birāderlerine ve oġullarına (14) ṣaded-i cefāda idi. Ol cümleden oġlı Sulṭān[8355] Şiblī'yi baġlayup[8356] (15) gözine mil çekdi ve[8357] birāderi **[NO1 251b]** Şāh Maḥmūd ile dā'imā nizā'dan ḫālī (16) degül idi. Āḫir Şāh Maḥmūd yedi yüz yetmiş beş senesinüň (17) şuhūrında āḫirete rıḥlet itdi ve Şāh Şücā'[8358] daḫi[8359] bir yıldan ṣoňra **[İN 275b]** (1) yedi yüz seksen altı ṣa'bānınuň yigirmi birinci güni yek-şenbe gün fevt[8360] (2) oldı. Cümle-i ittifāḳātdandur ki mevtine "Ḥayf ez-Şāh" tārīḫ vāḳı' oldı[8361] (3) aňa mensūbdur.

Rubā'ī:[8362]

افعال بدم زخلق پنهان میکن

دشوار جهان بر دلم آسان میکن

امروز خوشم بدار فردا بامن

آنچه کرم تو می سزد آن میکن

Ve min me'āṯiri'ş-şuhūr: Mervīdür[8363] ki yedi yüz (6) doḳsan beş senesinde Emīr Timur-ı Gürgān, Şūster yolından (7) Şīrāz ḥavālīsine irişdi. Cümlenüň ittifāḳı[8364] bu idi ki Şāh Manṣūr (8) ibn Şāh Muẓaffer ibn Emīr Mübārizü'd-dīn Muḥammed, Timur Ḫān'uň kevkebe[8365] ile (9) geldigün göricek[8366] firār ide. Tā kim sene-i mezbūrede cum'a güni (10) cemāẕiyü'l-evvelinüň on dördünde Timur Ḫān otuz biň

[8353] isteye ve biz gidevüz." İN, NO1: murād ide biz geçüp gidevüz" didi. AN
[8354] ve luṭfla ḳaṭ'-ı ṣıla-i raḥm İN, NO1: ile ṣıla-i raḥmi ḳaṭ' AN
[8355] oġlı Sulṭān İN, NO1: biri oġlı AN
[8356] anuň AN +
[8357] daḫi AN +
[8358] itdi ve Şāh Şücā' İN, NO1: eyledi ve Şāh Şücā'ü'd-dīn AN
[8359] on AN +
[8360] yedi yüz seksen altı ṣa'bānınuň yigirmi birinci güni yek-şenbe gün fevt İN, NO1: yekşenbe güni yedi yüz seksen altı senesi ṣa'bānınuň yigirmi birinci güni civār-ı raḥmet-i raḥmāna vāṣıl AN
[8361] tārīḫ vāḳı' oldı İN, NO1: Şücā'ü'd-dīn tārīḫ muvāfıḳ oldı ve bu rubā'i daḫi AN
[8362] Rubā'ī İN, NO1: Naẓm AN
Yanlış hareketlerimi insanlardan gizle
Dünyanın zorluklarını bana kolaylaştır
Bugünlük hoş tut yarın benimle
Senin lütfun ne isterse öyle yap
[8363] Mervīdür İN, NO1: Eydürler AN
[8364] Cümlenüň ittifāḳı İN: ve cümlenüň ittifāḳı NO1: -ler. Cümlesinüň ẓannı AN
[8365] Timur Ḫān'uň kevkebe İN, NO1: Timur'uň **[AN 170b]** mevkibesi AN
[8366] göricek İN, NO1: istimā' idicek AN

süvār-ı ḫūnḫˇār ile[8367] (11) irişdi. Nā-gāh Şāh[8368] Manṣūr daḫi ki şecā‘at ve tehevvür ile[8369] meşhūr (12) idi, beş biň civān-ı güzīde[8370] ile ki her biri bir vilāyetden öründülenmiş (13) idi, cum‘a namāzı vaḳtinde Timuriyān’a[8371] ḥamle itdiler. Bir anda ṣafları (14) birbirine ḳatup[8372] Emīr Timur’uň[8373] ḳafasından irişdiler.[8374] Şīr-i jiyān **[NO1 252a]** gibi (15) aňa ḥamle itdiler. Şāh Manṣūr Timur Ḫān’uň[8375] başına ḳılıç ḥavāle[8376] itdi. (16) ‘Ādil Aḫtaçi ve Ḫumārī (عادل آختە جی و خماری) (?) siperler ṭutup cümlesin redd itdiler. Ol (17) iki[8377] kimesneden ġayrı[8378] mülāzımları ḳaçmış idi. Timur[8379] murād eyledi ki nīze ile **[İN 276a]** (1) ol cihān pehlivānın ḍarb eyleye. Fūlād nām nīzedār ki kendüye (2) maḫṣūṣ idi, firār itmiş bulundı.[8380]

El-ḳıṣṣa: Ol mīr-i meydān-şecā‘at (3) Emīr Timur’ı bilmeyüp[8381] bir cānibe daḫi sürdi. Ol leşker (4) içine ġavġā bıraḳdı. Çoḳ çoḳ ol bahādırlar[8382] öňünden ḳoyun ḳurddan (5) ḳaçar gibi firār iderler idi. Ve’l-ḥāṣıl bir ceng[8383] eyledi[8384] ki ṣaḥīfe-i rūzgārda (6) mānendi görülmemiş idi.[8385] Āḫirü’l-emr aňa bir oḳ ḍoḳundı (7) ve yüzine ḳılıç ile muḥkem zaḫm irişdi.[8386] Cenk arasında Şāhruḫ (8) mülāzımlarından bir kimesne[8387] ḳafasından bir gürz ile urup atdan (9) yıḳıldı.[8388] Ba‘dehu[8389] başın kesüp Timur Ḫān öňüne getürdi.[8390]

Ve mine’l-muḍḥikāt: (10) *Ravżatü’ṣ-Ṣafā*’da meẕkūrdur ki Şāh Yaḥyā ibn

---

[8367] dördünde Timur Ḫān otuz biň süvār-ı ḫūnḫˇār ile İN, NO1: dördünci gününde otuz biň civān süvār ile Timur AN
[8368] Şāh İN, NO1 +
[8369] ile İN, NO1 +
[8370] civān-ı güzīde İN, NO1: güzīde civān AN
[8371] Timuriyān’a İN, NO1 +
[8372] ḳatup İN, NO1: urup ve AN
[8373] daḫi AN +
[8374] irişdiler. İN, NO1: yetişdiler. AN
[8375] Timur Ḫān’uň İN, NO1: Timur’uň AN
[8376] ḥavāle İN, NO1: ile ḍarb AN
[8377] iki İN, AN +
[8378] kimesne yoḳ idi, cümle AN +
[8379] mezbūr AN +
[8380] firār itmiş bulundı. İN, NO1: Lākin ol daḫi firār itmiş idi, ol vaḳt ḥāżır degül idi. AN
[8381] atın AN +
[8382] bahādırlar İN, NO1: ol zamānenüň bahādırları anuň AN
[8383] -i ‘aẕīm AN +
[8384] -ler AN +
[8385] mānendi görülmemiş idi. İN, NO1: anuň mānendi bir cenk daḫi görülmiş degül idi AN
[8386] ve yüzine ḳılıç ile muḥkem zaḫm irişdi. İN, NO1: ve tekrār yüzine ḳılıç doḳundı. AN
[8387] anuň AN +
[8388] urup atdan yıḳıldı. İN, NO1: ḍarb idüp atından yıḳdı. AN
[8389] ḳılıç ile AN +
[8390] Timur Ḫān öňüne getürdi. İN, NO1: Emīr Timur’uň ḥużūrına getürdiler.

Şāh Muẓaffer bin Emīr (11) Mübārizü'd-dīn Muḥammed birgün şikāra binmiş idi,[8391] mülāzımlarından dūr (12) düşüp[8392] nā-gāh naẓarı bir ekinciye duş oldı ki ḏurmayup[8393] kārına (13) meşġūl yaḳın gelüp eyitdi: "Dīvān 'āmillerinden kimesne saňa[8394] (14) ẓulm ider mi ve ziyāde nesne[8395] aḫẕ iderler mi?" **[NO1 252b]** Ol faḳīr-i ġāfil[8396] bī-nihāye (15) şikāyet itdi.[8397] Şāh Yaḥyā eyitdi: "Pādişāh **[AN 171a]** fülān yerde nüzūl (16) itmişdür. Ben müte'ahhidem ki çün sen dīvāna gelesin, bu ẓulmi senüň (17) üzerüňden ref' itmege ḥükm alıvireyüm. İhmāl itmeyüp elbette gelesin."[8398] didi. **[İN 276b]** (1) Ol şaḫṣ eyitdi: "Elbette[8399] varmazam." "Niçün?" didi.[8400] Eyitdi: "Zīrā seni (2) ġāyet güzel civān gördüm. Ol ḫūnrīz[8401] senüň kelāmuň[8402] istimā' (3) itmez, seni ḥicāba düşürür."[8403] Şāh Yaḥyā eyitdi: "Ben anuň mizācın a'lā[8404] (4) bilürem. Ol ḳadar ḳurbatum vardur ki[8405] sözüm te's̱īr ider, aṣlā[8406] redd olunmaz. Elbette (5) gelesin senüň[8407] mühimmüňi ḥāṣıl idem." didi. Ol derdmend daḫi (6) 'ahde vefā idüp[8408] pādişāhuň bārgāhına vardı. Çünkim (7) gözi şāha[8409] duş oldı,[8410] serāsime olup yüzi üzere (8) düşdi. Şāh Yaḥyā anuň[8411] ḥāline teraḥḥum idüp ol pīre vāfir luṭf (9) u[8412] iḥsān itdi ve 'afv ḥükmin yazup virdi ve[8413] eyitdi: (10) "Elḥamdüli'llāhi te'ālā[8414] sözimüz te's̱īr itdi[8415] ve murāduň ḥāṣıl oldı." diyüp (11) ḫande eyledi.[8416]

[8391] anlaruň AN +
[8392] düşüp İN, NO1: düşdi. Nām kimesnenüň AN
[8393] ḏurmayup İN, NO1: durmadın AN
[8394] saňa İN, NO1 +
[8395] ziyāde nesne İN, NO1: senden bir nesne ziyāde AN
[8396] bī-ḫaber-i AN +
[8397] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[8398] gelesin." İN, NO1: gelmeyince ölmeyesin." AN
[8399] elbette İN, NO1 +
[8400] "Niçün" didi. İN, NO1: Ol eyitdi: "Niçün gelmezsin?" AN
[8401] -i bed-ḫū AN +
[8402] kelāmuň İN, NO1: kelāmıňu redd ider, AN
[8403] didi AN +
[8404] mizācın a'lā İN, NO1: aḥvālin güzel AN
[8405] ḳurbatum vardur ki İN, NO1: taṣarrufum vardur ki elbette AN
[8406] aṣlā İN, NO1: ḳaṭ'ā AN
[8407] Elbette gelesin senüň İN, NO1: Senüň murāduň üzre AN
[8408] ol AN +
[8409] gözi şāha İN, NO1: dergāha varup gözi aňa AN
[8410] Pādişāhı bilüp AN +
[8411] anuň İN, NO1: daḫi ol pīr-i faḳīrüň AN
[8412] ol pīre vāfir luṭf u İN, NO1: vāfir AN
[8413] afv ḥükmin yazup virdi ve İN, NO1: daḫi AN
[8414] -i te'ālā İN, NO1 +
[8415] itdi İN, NO1: eyledi AN
[8416] ḥāṣıl oldı." diyüp ḫande eyledi. İN, NO1: üzre murāduň ḥāṣıl oldı." AN

Beyt:

خواهی که خدا در دو جهان پاس تو دارد

زنهار که درپاس دل خسته دلان کوش[8417]

Tenbīh:[8418] Meşhūrdur ki (13) çünkim velādeti ḫaberi ceddi Muḥammed bin Muẓaffer'e vāṣıl oldı,[8419] öñünde (14) Muṣḥaf[8420] var idi. Tefe''ül **[NO1 253a]** eyledi. Bu āyet-i kerīme geldi. [8421]﴿إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ اسْمُهُ يَحْيَىٰ﴾ anuň içün adını Yaḥyā ḳodılar.[8422]

Temşīl: *Ravżatü'ṣ-Ṣafā*'da (16) masṭūrdur ki birgün Ḥaccāc Medīne-i Münevvere'nüň eṭrāfında (17) gezer idi.[8423] Naẓarı bir çiftçiye duş oldı ki[8424] ekin eker. Ol şaḫṣa[8425] **[İN 277a]** (1) su'āl itdi ki: "Ḥaccāc'ı bilür misün?" Ol şaḫṣ eyitdi: "Görmedüm ammā bir (2) fāsıḳ ve fācir ḥerīf[8426] idügin bilürem."[8427] Ḥaccāc eyitdi: "Ben Ḥaccāc'am." Ol (3) şaḫṣ[8428] eyitdi: "Ben İbn-i Zebīr'üň ḳullarındanam, yılda üç gün dīvāne oluram. (4) Bugün ol üç günüň biridür."[8429] Ulular dimişlerdür ki [8430] كلام المجانين لا يعتبر (5) Pes[8431] Ḥaccāc gülüp nesne dimeyüp ta'arruż eylemedi. Ḥaḳ te'ālā (6) ol ḥerīfi ḥıfẓ itdi.[8432]

Fer': Āl-i Muẓaffer yedi nefer kimesnedür,[8433] Müddet-i melikleri **[AN 171b]** (7) yedi yüz on senesinden[8434] yedi yüz ḏoḳsan beş recebinüň (8) onuna gelincedür.[8435] Yetmiş yedi yıl olur. Işfahān'da Timur Ḫān cümle evlād (9) u etbā'ın

---

[8417] Allah'ın seni her iki cihanda korumasını istersen
Zinhar sen de bu dünyada gönül yorgunlarının korumak için çabala
[8418] Tenbīh İN, NO1 +
[8419] Ol vaḳte ki anuň AN +
[8420] -ı şerīf AN +
[8421] "Biz seni bir oğulla müjdelemekteyiz ki adı Yahyâ (olacak)dır!" Meryem 19/7. ayetten nâkıs iktibas.
[8422] adını Yaḥyā ḳodılar. İN, NO1: Yaḥyā ad virdi. AN
[8423] lākin anuň AN +
[8424] çiftçiye duş oldı ki İN, NO1: ekinciye rāst geldi ki ol vaḳt durmayup AN
[8425] Ol şaḫṣa İN, NO1: idi. Ol ekinciye AN
[8426] ve fācir ḥerīf İN, NO1: fācir AN
[8427] didi AN +
[8428] şaḫṣ İN, NO1: merd AN
[8429] didi. AN +
[8430] Delilerin sözüne itibar edilmez.
[8431] Pes İN, NO1: Ol vaḳt AN
[8432] nesne dimeyüp ta'arruż eylemedi. Ḥaḳ te'ālā ol ḥerīfi ḥıfẓ itdi. İN, NO1: ol şaḫṣa bir nesne söylemedi. AN
[8433] anlar salṭanata irişmişlerdür AN +
[8434] tā AN +
[8435] recebinüň onuna gelincedür. İN, NO1: senesinüň recebi şerīfinüň onuncı gününe degīndür. AN

ḳatl itmişdür. *Evvel*[8436] Mübārizü'd-dīn Muḥammed on sekiz yıl.[8437] (10) *Ṯānī*[8438] Şāh Şücā'[8439] bin Mübārizü'd-dīn yigirmi altı yıl. *Ṯāliṯ*[8440] Şāh Muḥammed[8441] bin Mübārizü'd-dīn on sekiz yıl.[8442] (11) *Rābi'*[8443] Sulṭān 'İmādü'd-dīn[8444] Aḥmed bin[8445] Mübārizü'd-dīn iki yıl.[8446] *Ḫāmis*[8447] (12) Şāh **[NO1 253b]** Manṣūr bin Şāh Muẓaffer bin Mübārizü'd-dīn beş yıl. *Sādis*[8448] (13) Şāh Yaḥyā bin Şāh Muẓafferü'd-dīn. *Sābi'*[8449] Sulṭān Zeyne'l-'Ābidīn (14) ibn Şāh Şücā';[8450] bu üçi ḍoḳuz yıl münāvebe ile salṭanat sürdiler.

(15) **Ve mine'l-veḳāyi':** Eydürler ki Emīr[8451] Mu'izü'd-dīn Ḥüseyin ibn Melik Ġiyāṯü'd-dīn-i (16) Ġūrī bir kerre daḫi ol ḳavmüñ serveri oldı ve iclāl sancaġın (17) ḳaldırup ġayrı vilāyetlere daḫi ṭama' eyledi. Ḫuṣūṣā Bādġīs **[İN 277b]** (1) ve Ḳa'innümūd nām şehirlere niçe def'a[8452] 'asker çekdi ve[8453] ādemleri Belḫ'de ve Andḫoy (2) ve Şīrġān nām beldeleri ġāret itdiler ki ol vilāyet pādişāhınuñ[8454] (3) taḫtı idi. Māverāü'n-nehr pādişāhınuñ terkiyyet-i ḥamiyyeti ḥarekete gelüp[8455] (4) eyitdi: "Ol pāçegānüñ ne ḥaddidür ki salṭanat da'vāsın ide!" (5) Aña binā'en Amura ṣuyunuñ iki ṭarafınuñ 'askerin cem' idüp (6) yedi yüz elli iki senesinüñ şuhūrında Melik Mu'izü'd-dīn üzerine (7) leşker çekdi. Melik daḫi Ġūr dilāverlerinden ve Tekudarī serverlerinden (8) ve Sencer ve (سحیری) (?) bahādırların[8456] cem' idüp Bādġīs vilāyetin żabṭ (9) ve

[8436] Timur Ḫān cümle evlād u etbā'ın ḳatl itmişdür. *Evvel* İN, NO1: Emīr Timur Gürgān emr idüp büyüginüñ ve küçüginüñ ḳatline emr itdügi meşhūrdur. Evveli Emīr AN
[8437] pādişāh ve salṭanat sürdi AN +
[8438] Ṯānī İN, NO1: İkinci AN
[8439] Şücā' İN, NO1: Şücā'ü'd-dīñ AN
[8440] yigirmi altı yıl. Ṯāliṯ İN: Ṯāliṯ NO1: Muḥammed ki yigirmi altı yıl serīr-i salṭanatda ber-ḳarār oldı. Üçünci
[8441] Muḥammed İN, NO1: Maḥmūd AN
[8442] ḥükūmet eyledi. AN +
[8443] Rābi' İN, NO1: Dördünci AN
[8444] bin NO1 +
[8445] bin İN, NO1 +
[8446] ḥākim olmışdur. AN +
[8447] Ḫāmis İN, NO1: Beşinci AN
[8448] beş yıl. Sādis İN, NO1: Altıncı AN
[8449] Muẓafferü'd-dīn. Sābi' İN, NO1: Muẓaffer bin Mübārizü'd-dīn. Yedinci AN
[8450] Şücā' İN, NO1: Şücā'ü'd-dīn AN
[8451] Emīr İN, NO1: Melik AN
[8452] def'a İN, NO1: kerre AN
[8453] çekdi ve İN, NO1: çekmişdür ve daḫi AN
[8454] itdiler ki ol vilāyet pādişāhınuñ İN, NO1: ve ol vilāyetlerüñ pādişāhları eylediler ve AN
[8455] ḥarekete gelüp İN, NO1: ġalebe idüp AN
[8456] çekdi. Melik daḫi Ġūr dilāverlerinden ve Tekudarī serverlerinden ve Sencer ve b (?) bahādırların İN: çekdi. … ve Tekudarī serverlerinden ve Sencer ve b (?) bahādırlarından NO1: sürdi. Melik Ġūr daḫi dilāverlerin ve serverlerin ve Sencer ve ġayrı vilāyetlerüñ serverlerin ve bahādırların AN

taḥaṣṣunında sa‘y-i belīġ itdi.[8457] Çün gördiler ki tīzcek netīce ḥāṣıl (10) olmaz ve muḥāṣaradan daḫi ‘āciz olmaġla[8458] nāçār ṭarafından ṣulḥa rāżī (11) oldılar. Bu şarṭla ki melik gelicek[8459] **[AN 172a]** bile Māverāü’n-nehr’e **[NO1 254a]** varup (12) Emīr Ferġan ki ol Māverāü’n-nehr pādişāhı[8460] idi, anuň mülāzımetine varalar.[8461] (13) Çünkim ümerāyı terk muḥāṣarayı terk itdiler, ḫalḳuň ḳulūbına[8462] bir mertebe (14) ḥavfları[8463] düşdi ki Melik Mu‘izzü’d-dīn’üň salṭanatına iḫtilāl vāḳı‘ oldı. (15) Ḥattā Ġūrī’ler ḳaṣd itdiler ki anı ṭutup birāderi Melik Bāḳır’ı (16) bekleyeler. Mu‘iz[8464] bunı fehm idüp[8465] birgün süvār olmış idi. (17) Ġūr ṭā’ifesinüň keşretinden ḫavf idüp bir ṭarīḳle içlerinden **[İN 278a]** (1) ḫalāṣ olmaḳ murād idüp bu fikrde[8466] iken yolı bir meydāna uġradı ki (2) anda Bādġīs Türkleri’nüň atlarını bey‘a getürmişler idi. Ol atları (3) yaġmaya emr idüp[8467] Ġūrīler yaġmaya meşġūl olıcaḳ melik[8468] bir kūşeden[8469] (4) ḫalāṣ olup er şeklince ḳal‘asına irişdi[8470] ve bir niçe gün anda (5) olup andan[8471] Emīr Ferġan cānibine bi-ḥesabi’l-va‘d teveccüh eyledi. Emīr (6) Ferġan va‘deye[8472] vefā itdüginden ġāyet ṣafā[8473] idüp Melik’e küllī (7) ri‘āyet eyledi. Bir niçe gün anda oldı.[8474] Lākin sā’ir ümerā (8) anuň cānına ḳaṣd eylediler. Tā kim Emīr’üň ḫaberi yoġ iken anı ḳatl (9) itmege tedbīr itdiler.[8475] Emīr bu ḳażiyyeye vāḳıf olup meliki tenhāsına (10) da‘vet[8476] idüp aḥvāli ẕikr eyledi ve gitmesine ruḫṣat virdi. (11) Melik daḫi ‘ale’t-ta‘cīl Herāt’a varup bī-meḥāba hiṣāra **[NO1 254b]** dāḫil oldı (12) ve taḫt-ı ḥükūmete cülūs idüp[8477] ol

---

[8457] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[8458] ve muḥāṣaradan daḫi ‘āciz olmaġla İN, NO1: melik ve ehl-i melik daḫi muḥāṣaranuň imtidādından ‘āciz olup AN
[8459] gelicek İN, NO1: ve gidicek AN
[8460] pādiṣāhı İN, NO1: bilādınuň şāhı AN
[8461] -lar. İN, NO1: ve AN
[8462] ḳalbine İN, NO1: ḳulūbine AN
[8463] ḥavfları İN, NO1: heybetler AN
[8464] -ü’d-dīn AN +
[8465] idüp İN, NO1: eyledi. AN
[8466] idüp bu fikrde İN, NO1: eyledi. Bu fikr AN
[8467] idüp İN, NO1: eyledi. AN
[8468] yaġmaya meşġūl olıcaḳ melik İN, NO1: aňa meşġūl olup melik daḫi AN
[8469] kendüyi AN +
[8470] olup er şeklince ḳal‘asına irişdi İN: oldı. Er şeklince ḳal‘asına irişdi NO1: idüp er şeklince ḳal‘asına irişdürdi AN
[8471] olup andan İN, NO1: sākin olup ve andan daḫi AN
[8472] va‘deye İN, NO1: mezbūruň va‘de AN
[8473] -lar AN +
[8474] oldı. İN, NO1: mekş eyledi. AN
[8475] itdiler. İN, NO1: eylediler. AN
[8476] da‘vet İN, NO1 +
[8477] hemān AN +

sā‘at Emīr Bāḳır’ı girift (13) itdürdi.[8478]

Temsīl: Ol ḥīnde ki Timurlenk’üñ nebīresi olan Mīrzā (14) Rüstem ve Emīr Sulṭānşāh Emīr İskender Şeyḫ-i[8479] Celāvī’nüñ (15) fesādın def‘e iştiġāl itdiler. Melik Keyümerṣ bin Bīsütūn ki (16) ol zamānda[8480] Nūr vālīsi idi. Emīr İskender ile ḫuṣūmeti olduġına (17) binā’en anlaruñ yanına varup āteş-i fitneyi tīz eyledi. Mīrzā Rüstem **[İN 278b]** (1) bir tedbīr ḫayāl idüp anı ṭutdı ve[8481] İskender’e irsāl itdi **[AN 172b]** (2) ve Ḳal‘a-i Nūr’ı kendü mu‘temedlerinden birine virüp Keyümerṣ’üñ ḳızḳarındaşın (3) daḫi nikāḥ eyledi.[8482] İskender’üñ anuñla ḫuṣūmeti var iken anı rencīde (4) itmegi mürüvvet[8483] görmeyüp ḫil‘at ve at virüp:[8484] “Her ḳande isterseñ (5) var git.” didi. Keyümerṣ[8485] ol vilāyetde ḍurmaġa imkān bulmayup (6) nāçār Şīrāz[8486] ṭarafına teveccüh eyledi. Ol zamānda[8487] anda ḥākim Mīrzā Pīr (7) Muḥammed idi ki Mīrzā[8488] Rüstem’üñ büyük birāderidür,[8489] anuñ ḥużūrına vardı. (8) Ve anda[8490] ‘izzet ve ri‘āyet buldı. Velākin Timurlenk fevt olduḳdan[8491] (9) ṣoñra ḥasūdlar mābeyne fitne bıraġup niçe müddet ḥabs çekdi. (10) Āḫirü’l-emr ḳalender şekline girüp **[NO1 255a]** dervīşler ile[8492] Ḳal‘a-i Nūr’uñ (11) ḥavālīsine geldi ve dervāze bahānesiyle ḳal‘anuñ ḫalḳıyla muṣāḥib (12) oldı.[8493] Aḫşam namāzı ḳarīb olup[8494] ḥiṣār ḳapusın ḳapamaġa (13) ḳaṣd itdiler.[8495] Keyümerṣ[8496] bir kūşeye siñüp gizlendi. Nıṣfü’l-leyl (14) olıcaḳ kendinüñ sarāyına geldi. Ḫānesinde[8497] çerāġ ṣu‘lesin (15) görüp[8498] içerüye naẓar itdi.[8499] Ol

[8478] girift itdürdi. İN, NO1: emr idüp girift itdiler. AN
[8479] Şeyḫi-yi İN, NO1: Ṣıḫyeti AN (?)
[8480] ol zamānda İN, NO1 +
[8481] ol sā‘at AN +
[8482] ve AN +
[8483] mürüvvet İN, AN: revā NO1
[8484] ḫil‘at ve at virüp İN, NO1: ḫil‘at-i fāḫire giydirüp vāfir iḥsān idüp AN
[8485] daḫi AN +
[8486] Şīrāz İN, NO1: Şīrvān AN
[8487] zamānda İN, NO1: vaḳt AN
[8488] Pīr Muḥammed idi ki Mīrzā İN, NO1 +
[8489] -dür, İN, NO1: idi AN
[8490] Ve anda İN, NO1: Şīrvān’da mezbūr Keyümerṣ envā‘-ı AN
[8491] fevt olduḳdan İN, NO1: vefāt itdükden AN
[8492] dervīşler ile İN, NO1 +
[8493] ḳal‘anuñ ḫalḳıyla muṣāḥib oldı. İN, NO1: ḳal‘a-i mezbūruñ tevābi‘i ile muṣāḥib düşdi ve AN
[8494] olup İN, NO1: olmaġın AN
[8495] itdiler. İN, NO1: eylediler. AN
[8496] daḫi ol vaḳt AN +
[8497] sarāyına geldi. Ḫānesinde İN, NO1: sarāyı ṭarafına vardı ve menzilinde AN
[8498] görüp İN, NO1: gördi ve AN
[8499] itdi. İN, AN: eyledi. NO1

kişiyi gördi ki[8500] ḳızḳarındaşın (16) ḳaçup[8501] mest ü ḫarāb yatur[8502] ḫˇāba varmışlar ve başları[8503] ucında (17) bir ḥarbe var. İçeri girüp ol ḥarbe ile[8504] ikisin daḫi ḳatl itdi[8505] **[İN 279a]** (1) ve ol ḥerīfüň başın alup bir burc üstüne[8506] çıḳup feryād eyledi ki: (2) "Ey ḳal'ada sākin olanlar! Āgāh oluň ki Keyümerṯ bin Bīsütūn (3) benüm işte emīrüň[8507] başın kesdüm. Her kim benüm nökerüm ve nökerzādemdür yanuma (4) gelsünler ve ne isterlerse alsunlar." didi.[8508] 'Ale'l-fevr pīr ve civāndan ve ḳarıcıḳlardan (5) çoḳ kimesne cem' oldı[8509] ve emīr, maḳtūlüň etbā'ını ḳande buldılar (6) ise ḳatl itdiler ve[8510] Şīrāz'da zindānda iken 'ahd itmiş idi ki: (7) "Eger bu[8511] def'a daḫi ḥükūmetle mülküme[8512] vāṣıl olursam Şī'a meẕhebine (8) revāc vireyüm." Aňa binā'en ol meẕheb-i bāṭıl u 'āṭılı ṣūret-i (9) Ḥaḳ'da 'avāmü'n-nās **[AN 173a]** mābeynınde şāyi' eyledi.[8513]

Ve mine'n-nevādir: [NO1 255b] Eydürler ki Melik[8514] (10) dā'imā vilāyet-i Ḳayni (قاینی) (?) ki Emīr Ṣatılmış[8515] nām kimesnenüň taḫt-ı ḥükūmetinde (11) idi[8516] ġāret ider idi. Emīr Ṣatılmış[8517] anuň def'inden 'āciz (12) olmaġın[8518] re'āyāsından ḥicāb eyledi. Ol daḫi melikden çoḳ cefā[8519] (13) görmiş idi. Āḫirü'l-emr bī-ṭāḳat olup Ḫˇāce Muḥammed Ebnī'ye[8520] tevessül (14) eyledi. Ol daḫi melikden rencīde idi.[8521] İttifāḳ idüp melik def'ine (15) 'azīmet[8522] eylediler ve 'ahd itdiler ki[8523] çünkim[8524] gözleri

[8500] ol dem AN +
[8501] ḳaçup İN, NO1: -ı derāġūş idüp AN
[8502] yatur İN, NO1 +
[8503] Ve başları İN, NO1: Lākin başı AN
[8504] İçeri girüp ol ḥarbe ile İN, NO1: Keyümerṯ daḫi ol ḥarbeyi eline alup ol sā'at AN
[8505] itdi İN, NO1: eyledi AN
[8506] üstüne İN, NO1: üzerine AN
[8507] işte Emīr'üň İN, NO1 ve ol Emīr'üň uşda AN
[8508] yanuma gelsünler ve ne isterlerse alsunlar." didi. İN, NO1: gelsün ne dilerse alsun" didi ve AN
[8509] kimesne cem' oldı İN, NO1: kimesneler cem' oldılar AN
[8510] itdiler ve İN, NO1: eylediler. Keyümerṯ AN
[8511] bu İN, NO1: kim bir AN
[8512] mülküme İN, NO1: memlekete AN
[8513] eyledi. İN, NO1: oldı. AN
[8514] Melik İN, NO1 +
[8515] Ṣatılmış İN, NO1: Ṣalmış AN
[8516] ki ve mu'tād idüp dā'imā ol vilāyet-i Ḳāyni (?) AN +
[8517] Ṣatılmış İN, NO1: Ṣalmış AN
[8518] olmaġın İN, NO1: ḳalmaġın AN
[8519] eyledi. Ol daḫi melikden çoḳ cefā İN, NO1: eyler idi. Ol melikden çoḳ cefālarAN
[8520] Ebnī'ye İN, NO1: Abīzīn'e AN
[8521] rencīde idi. İN, NO1: çoḳ īẕā vü cefā görmiş idi. Anuň ile AN
[8522] def'ine 'azīmet İN, NO1: def'inde el bir AN
[8523] itdiler ki İN, NO1: eylediler AN
[8524] anlaruň AN +

melike duş ola, (16) ḳılıçlar[8525] çeküp üzerine at sürüp[8526] başın keseler. Bu niyyet ile (17) teveccüh itdiler.[8527] Melik daḫi dilāverlerinden bir ṭā'ife ile anlara muḳābil ḋurdı. **[İN 279b]** (1) Seraḫs yolında Ferāmurz nām mevżi'de buluşdılar. İki ṭarafdan ṣaflar (2) düzülicek[8528] evvel meydāna giren ol iki emīr-i bed-tedbīr[8529] idi. Tīġların (3) çeküp melike ḳaṣd eylediler.[8530] Meliküñ ṣaffına irişicek üzerlerine[8531] (4) oḳ serpdiler. İkisinüñ bile[8532] ölecek yerlerine[8533] oḳ doḳunup (5) helāk oldılar. 'Askerden bir ferde żarar irişmedi.[8534] Bu ḳażiyye yedi yüz (6) elli ḋoḳuz rebī'ü'l-āḫirinde vāḳı' oldı.[8535]

Ve mine'l-veḳāyi': Mervīdür ki (7) Ramażān bayrāmı gicesi sekiz yüz seksen ikinci senesinde (8) pādişāh-ı 'ālīcāh Aḳḳoyunlı Ḥasen Beg vefāt eyledi. Sulṭān (9) Ḫālīl ki anuñ büyük oġlıdur, **[NO1 256a]** yerine cülūs itdi.[8536] Sū'-i tedbīrine (10) binā'en birāderi Maḳṣūd Beg aña ḳaṣd eyledi. Lā-cerem mevādd-ı fitne (11) vü fesād günden güne ziyāde oldı ve ekṣer şehzādeler serkeşlige (12) başladılar. Cümleden Murād Beg ibn Mīrzā Cihāngīr, Ḥasen Beg'üñ (13) birāderzādesidür, Sāve'den leşker çekdi ve Tebrīz'e teveccüh eyledi. (14) Sulṭāniyye'de Manṣūr Beg ile ümerā-yı Etrākden bir cemā'at ile (15) cenk idüp ġālib oldı. Sulṭān Ḫalīl kendi ḥareket (16) itmekle ḫavf idüp yanından 'askeri **[AN 173b]** daḫi[8537] perākende oldı. Ḥasen Kiyā (17) Cilāviyye'ye varup penāh idindi. Ol bī-mürüvvet anı ṭutup[8538] **[İN 280a]** (1) Sulṭān Ḫalīl'e irsāl itdi.[8539] Sulṭān daḫi[8540] emr idüp[8541] ḳatl (2) itdürdi. Ammā birāderi İbrāhīm Beg ki Sīrcān ḥākimi (3) idi ve vilāyet-i Kirmān'uñ ba'żısına daḫi mālik[8542] idi ve bu[8543] ḳara

---

[8525] ḳılıçlar İN, NO1: ikisi daḫi ḳılıçların AN
[8526] sürüp İN, AN: ṣalup NO1
[8527] ile teveccüh itdiler. İN, NO1: üzerine teveccüh eylediler. AN
[8528] düzülicek İN, NO1:düzüldi AN
[8529] bed-tedbīr İN, NO1 +
[8530] eylediler. İN: itdiler. NO1: eylediler ve ol vaḳt AN
[8531] üzerlerine İN, NO1: üzerine bir uġurdan AN
[8532] bile İN, NO1: daḫi AN
[8533] ḳażā vü ḳader AN +
[8534] 'Askerden bir ferde żarar irişmedi. İN, NO1: ve sā'ir 'askere bir żarar vāḳı' olmadı AN
[8535] rebī'ü'l-āḫirinde vāḳı' oldı. İN, NO1: senesinüñ rebī'ü'l-āḫirinde ẓuhūr eyledi. AN
[8536] Sulṭān Ḫālīl ki anuñ büyük oġlıdur, yerine cülūs itdi. İN, NO1 +
[8537] bi'l-külliye AN +
[8538] anı ṭutup İN, NO1: daḫi anı bend eyleyüp AN
[8539] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[8540] ol sā'at AN +
[8541] ol bī-günāhı AN +
[8542] olmış AN +
[8543] Ve bu İN, NO1 +

ḫaberden (4) āgāh olıcaḳ[8544] Şīrāz cānibine leşker çekdi. Ol zamān Şīrāz'da (5) Sulṭān Ḫalīl'üñ oġlı vālī idi. Süleymān Beg'i ve çelebiyi[8545] beş yüz (6) süvār ile ḳaravul irsāl itdi.[8546] Ümerā-yı Şīrāz bu ḳażiyyeye vāḳıf (7) oldılar, bunlara ḳarşu gitdiler ve ba'żısı köpri[8547] başında ḳaravul (8) itdiler. Ḳażā-yı İlāhī ol iki serdāra oḳ doḳunup def'a-i (9) vāḥidede **[NO1 256b]** helāk olundılar[8548] ve 'asker perākende oldı. Ammā İbrāhīm (10) Beg 'Irāḳ ḥākimi olan birāderi cānibine teveccüh eyledi. Yolda ılġar (11) ile giderken sulṭānuñ 'askeri eline düşdi. Sulṭān (12) ḥużūrına iletdiler.[8549] Ol gün ki sulṭāna 'arż olunmaḳ murād oldı,[8550] (13) Diyārbekir ṭarafından[8551] Ya'ḳūb Beg'üñ ṭuġyānı ḫaberi irişdi.[8552] Cümlesine (14) ol ḫaberden bir mertebe perīşānlık ḥāṣıl oldı ki anuñ[8553] muḳayyed olmaġa (15) mecāl[8554] olmadı. Ol sebeble ol varṭadan ḫalāṣ oldı.

(16) **Ve mine'l veḳāyi':**[8555] Eydürler ki çün[8556] Emīr Vecīhü'd-dīn Mes'ūd-ı Serbedār, (17) Şeyḫ Ḥasen-i Cüveynī ittifāḳıyla beş biñ süvār-ı dilīr ile[8557] Herāt'ı tesḫīre **[İN 280b]** (1) 'azm itdi. Melik daḫi mübārizlerden[8558] ve ġayrıdan otuz biñ miḳdārı (2) er ile Herāt'dan çıḳup anlara[8559] muḳābil oldı ve[8560] yüz ḳırḳ üç (3) ṣaferinüñ[8561] on üçünci güni ol iki ṭā'ife muḥārebeye[8562] başladılar. (4) Ṣadme-i ūlāda Serbedār'uñ[8563] 'askeri meliküñ a'vān ve enṣārın (5) tārumār eyledi.[8564] Şöyle ki Ġūr ṭā'ifesinden bir bahādır ḳalmadı ki (6) firār eylemeye ve[8565] ḳarşu varan dilāverler

[8544] olıcaḳ İN, NO1: olmadın AN
[8545] daḫi AN +
[8546] ḳaravul irsāl itdi. İN, NO1: ḳaravula irsāl eyledi ve AN
[8547] ba'żısı köpri İN, NO1: ba'żıları daḫi Yeñiköpri AN
[8548] olundılar İN, NO1: oldılar AN
[8549] giderken sulṭānuñ 'askeri eline düşdi. Sulṭān ḥużūrına iletdiler. İN: giderken … düşdi. Sulṭān ḥużūrına geldiler ve öñüne iletdiler. NO1: gitdiler. AN
[8550] olunmaḳ murād oldı. İN, NO1: itmek murād olunmış idi, lākin AN
[8551] ṭarafından İN, NO1: cānibinden AN
[8552] Ve'l-ḥāṣıl AN +
[8553] ḥāliyle AN +
[8554] -i NO1: -leri AN
[8555] Ve mine'l veḳāyi' İN, NO1 +
[8556] çün İN, NO1: çünkim AN
[8557] dilīr ile İN, NO1: nāmdār ile memleket AN
[8558] Ġūr ṭā'ifesinden AN +
[8559] anlara AN +
[8560] Ve İN, NO1: Yüz AN
[8561] ṣaferinüñ İN: senesi ṣaferinüñ NO1: senesinüñ ṣaferi AN
[8562] muḥārebeye İN, NO1: biribiriyle ceng-i 'aẓīme AN
[8563] Serbedār'uñ İN, NO1: Serbedār AN
[8564] -ler. AN +
[8565] eylemeye ve İN, NO1: eylemedi ve anlara AN

cümle[8566] ḳatl olundılar. Melik Ḫalīl (7) dā'imā 'asker bozmaḳ[8567] ile mu'tād ve meşhūr iken[8568] bu kerre kendi ṣınmaḳ vāḳı' (8) oldı. **[AN 174a]** Melik müteḥayyir olup bir püşte **[NO1 257a]** üstüne[8569] çıḳup dört (9) cānibine naẓar idüp bir meded murād ider[8570] idi. Nā-gāh Vecīdü'd-dīn Mes'ūd'uň (10) naẓarı aňa duş olup[8571] Şeyḫ Ḥasen-i Cüveynī ittifāḳıyla şevket-i tāmm ile (11) aňa bir ḥamle itdükde[8572] kūh-ı pür-şükūhı yerinden ḳoparmaḳ muḳarrer idi. (12) Nā-gāh feth-i İlāhī yüz gösterüp [8573] ﴿وَاللهُ يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهِ مَنْ يَشَاءُ﴾ (13) ḥükmi ẓuhūr idüp[8574] Şeyḫ Ḥasen'e yine Serbedār 'askerinden Naṣrullāh nām (14) kimesnenüň elinden zaḫm irişdi. Şeyḫ Ḥasen, Emīr Mes'ūd'a (15) dimiş idi ki:[8575] "Baňa bir ḥālet irişecek olursa[8576] sen daḫi ḏurma." (16) Pes[8577] Şeyḫ Ḥasen maḳtūl olıcaḳ[8578] Emīr Mes'ūd daḫi vaṣiyyetin ṭutup (17) firār eyledi, ġālib iken maġlūb oldı.

Nükte:[8579] **[İN 281a]** (1) Kerd ḥarāmīler dilince yarmaḳdur. Ṣāhib-i *Fütūḥāt-ı Mīrān Şāh* (2) eydür: "Ḫ̌ārezmṣāḥ şāhı Sulṭān Muḥammed[8580] ile Semerḳand pādişāhı cenk (3) itdükde bu mülūküň ceddi ḫaṣm leşkerinüň ḳalbin iki şaḳḳ eyledi. (4) Sulṭān Muḥammed'üň lisānına cārī oldı ki Ġūr'ı Kert. Lā-cerem ol (5) ṭā'ifeye Kert didiler."

Temṣīl: *Ṣāḥib-i Tārīḫ-i Güzīde* eydür ekāsire-i (6) ḳadīmden biri Deylemīler'üň cengine 'asker irsāl itdi. Anlar[8581] Ḳazvīn (7) ṣaḥrāsında **[NO1 257b]** ṣaf çekmişler idi. Andan Kisrā'nuň askerinden birisi[8582] etbā'ından (8) birine eyitdi: "آن كش وين" ya'nī sen ol cānibe var, 'askeri (9) düzelt. Aňa binā'en ol maḥallüň adına Keşvīn didiler. Ba'dehu (10) ta'rīb idüp Ḳazvīn dinildi. Vallāhu te'ālā a'lemu ve

---

[8566] dilāverler cümle İN: dilāverān cümle NO1: dilāverlerüň cümlesi AN
[8567] bozmaḳ İN, NO1: ṣımaḳ AN
[8568] iken İN, NO1: idi AN
[8569] bir püşte **[NO1 257a]** üstüne İN, NO1: birḳaç kimesne ile bir püştenüň üzerine AN
[8570] murād ider İN, NO1: umar AN
[8571] olup İN, NO1: oldı AN
[8572] itdükde İN, NO1: itdi ki AN
[8573] "Allah da dilediğini yardımıyla destekliyordu…" Âl-i İmrân 3/13. ayetten nâkıs iktibas.
[8574] idüp İN, NO1: eyledi AN
[8575] "Bugün AN +
[8576] irişecek olursa İN, NO1: vāḳı' olur, ammā AN
[8577] Pes İN, NO1: -yasın, firār idesin AN
[8578] maḳtūl olıcaḳ İN, NO1: ḳatl olunduġı sā'at AN
[8579] Nükte İN, NO1: Tenbīh AN
[8580] "Ḫ̌ārzemṣāḥ ṣāhı Sulṭān Muḥammed İN, NO1: "Sulṭān Muḥammed Ḫ̌ārzemṣāḥ AN
[8581] itdi. Anlar İN, NO1: eyledi ve daḫi AN
[8582] 'askerinden birisi İN, NO1: ser'askeri AN

aḥkamu.[8583]

(11) **Fer‘: Mülūk-i Kert** (12) sekiz neferdür,[8584] müddet-i ḥükūmetleri yüz otuz bir yıldur. Bu tertīb üzere:[8585] (13) *Evvel* Melik Şemsü’d-dīn Muḥammed otuz üç yıl. *Ṯānī*[8586] Melik Rükn (14) bin Melik Şemsü’d-dīn yigirmi sekiz yıl. *Ṯālis*[8587] Melik Faḫrü’d-dīn (15) ibn Melik Şemsü’d-dīn iki yıl. *Rābi‘*[8588] Melik Ġiyāṯü’d-dīn (16) yigirmi üç yıl. *Ḫāmis*[8589] Melik **[AN 174b]** Şemsü’d-dīn ibn Melik Ġiyāṯü’d-dīn (17) iki yıl. *Sādis*[8590] Melik Ḥāfıẓü’d-dīn ibn Melik Ġiyāṯü’d-dīn **[İN 281b]** (1) iki yıl. *Sābi‘*[8591] Melik Mu‘izzü’d-dīn Ḥüseyin bin Melik Ġiyāṯü’d-dīn. (2) *Ṯāmin*[8592] Melik Ġiyāṯü’d-dīn ibn ‘Alī ibn Melik Mu‘izzü’d-dīn Ḥüseyin (3) on üç yıl.[8593]

Ve mine’l-veḳāyi‘: Meẕkūrdur[8594] ki Sulṭān Ebū Sa‘īd (4) ibn Sulṭān Muḥammed Ḫudābende fevt olduḳdan ṣoñra ‘ālem (5) pür-āṣūb oldı. Zīrā evlādından bir ferd ḳalmadı ki yerine cülūs (6) eyleye.[8595] Lā-cerem her ṭarafdan melik da‘vāsına baş[8596] ḳaldurdılar. Cümleden[8597] (7) ‘Abdü’r-rezzāḳ bin Fażlullāh Bāṣṭīnī Sebze**[NO1 258a]**vārī ki niçe müddet (8) Sulṭān Ebū[8598] Sa‘id’üñ ḫıdmet ve mülāzemetin ider idi,[8599] eşrāruñ (9) şerrin def‘ itmek iddi‘āsıyla yanına ḫalḳ cem‘ itdi. Günden güne[8600] (10) a‘vān u enṣārı[8601] ziyāde oldı. Ḫattā salṭanat sevdāsı süveydāsında (11) hüveydā oldı. Yedi yüz otuz yedi senesi ṣa‘bānınuñ[8602] on ikinci (12) güninde kendüye Serbedār nām

---

[8583] didiler. Ba‘dehu ta‘rīb idüp Ḳazvīn dinildi. Vallāhu te‘ālā a‘lām ve aḥkām. İN, NO1: oldı. Ḳazvīn anuñ mu‘arrebidür. AN
[8584] Sekiz neferdür, İN, NO1: Anlar sekiz nefer kimesnedür ve AN
[8585] -dür ki ẕikr olunur AN +
[8586] *Ṯānī* İN, NO1: salṭanatda ḳā’im oldı. *İkinci* AN
[8587] Ṯāliṯ İN, NO1: serīr-i ḥükūmetde dā’im oldı. Üçüncisi AN
[8588] Rābi‘ İN, NO1: ḥākim olmışdur. *Dördünci* AN
[8589] Ḫāmis İN, NO1: sulṭānlıḳ eyledi. *Beşinci* AN
[8590] Sādis İN, NO1: ḥükūmet eyledi. *Altıncı* AN
[8591] Sābi‘ İN, NO1: ḥükūmet itmişdür. *Yedinci* AN
[8592] *Ṯāmin* İN: otuz üç yıl. *Ṯāmin* NO1: otuz üç pādişāhlıḳ eyledi. *Sekizinci AN*
[8593] üç yıl. İN, NO1: iki yıl serīr-i salṭanatda ḥākim oldı. AN
[8594] Meẕkūrdur İN, NO1: Getürmişlerdür AN
[8595] evlādından bir ferd ḳalmadı ki yerine cülūs eyleye. İN, NO1: ki ol Şāh Cihān’uñ evlādından kimesne bāḳī ḳalmadı ki anuñ yerine cülūs ide. AN
[8596] baş İN, NO1: başların AN
[8597] biri AN +
[8598] Ebū İN, NO1 +
[8599] mülāzemetin ider idi. İN: mülāzemetlerin ider idi. NO1: mülāzemetinde ḳā’im idi. Meẕkūr ‘Abdü’r-rezzāḳ AN
[8600] anuñ AN +
[8601] u enṣārı İN, NO1: -ı AN
[8602] senesi ṣa‘bānınuñ İN, NO1: senesinüñ ṣa‘bānı AN

virüp ḫurūc idüp[8603] ibtidā-i (13) ḥālinde Ḫˇāce ‘Alāü’d-dīn Hindū ki ekābir-i nāsdan idi, anuň ḳızına (14) ṭama‘ eyledi ve ḳaṣd itdi[8604] ki cebren ve ḳahren anı[8605] nikāh eyleye. Ol ża‘īfe-i (15) naḥīfe[8606] firār eyledi. ‘Abdü’r-rezzāḳ birāderi Vecīhü’d-dīn’i anuň[8607] ‘aḳabinden (16) revān itdi ve ol ‘avreti getürmege[8608] mübālaġa itdi. Çün Vecīhü’d-dīn (17) Mes‘ūd[8609] ol ḫātūna irişdi, ol mestūre zārlıḳ idüp Ḥażret-i **[İN 282a]** (1) Emīrü’l-mü’mīnīn ‘Alī raḍiya’llāhu ‘anhuň rūḥ-ı şerīfine yemīn virdi ki aňa ta‘arruż (2) itmeye.[8610] Ol civānmerd daḫi raḥm eyleyüp[8611] anı terk itdi. Pederinüň (3) ḥużūrına gönderdi.[8612] Ol mażmūnı ‘Abdü’r-rezzāḳ fehm idicek (4) meclisde anı ḳatı muḥkem şemm eyledi. Ḳaçan ki Mes‘ūd gitdi,[8613] ḫançer çeküp (5) ilerü varup ḳarnın şaḳḳ eyledi.[8614] **[AN 175a]** Bu ḳażiyye yedi yüz seksen sekiz[8615] (6) ẕi’l-ḥiccesinüň onunda[8616] vāḳı‘ oldı ve Emīr Vecīhü’d-dīn **[NO1 258b]** birāderi (7) ‘Abdü’r-rezzāḳ[8617] yerine ol ḳavmüň serdārı oldı.

Ve min bedāyi‘i’l-me‘ārik: (8) Eydürler ki[8618] Emīr Vecīhü’d-dīn Mes‘ūd Serbedārān’uň serdārı ve mekkārı olup (9) sā’ir bilādı[8619] tesḫīre teveccüh idüp[8620] ḫuṣūṣā Sebzevār’ı (10) żabṭ itdükden ṣoňra[8621] vilāyet-i Nīşābūr’a ḳaṣd eyledi. Ol vilāyetde (11) Merv ve Ṭūs ve Nesā vālīsi[8622] vezīr cemā‘atüň taṣarrufında idi ki (12) Cānī Ḳurbānī nām emīrüň[8623] etbā‘ı idi. Ol Cānī bir emīr idi ki (13) dilāverlikde ve

[8603] virüp ḫurūç idüp İN, NO1: idüp ḫurūç eyledi. AN
[8604] itdi İN, NO1: eyledi AN
[8605] anı İN: aňa AN
[8606] naḥīfe İN, NO1: ‘afīfe daḫi AN
[8607] anuň İN, NO1: ol ża‘īfenüň AN
[8608] ziyādesiyle AN +
[8609] Çün Vecīhü’d-dīn Mes‘ūd İN, NO1: Çünki Vecīhü’d-dīn Mes‘ūd daḫi AN
[8610] itmeye. İN, NO1: eylemeye ve AN
[8611] eyleyüp İN, NO1 +
[8612] gönderdi. İN, NO1: gelüp AN
[8613] eyledi. Ḳaçan ki Mes‘ūd gitdi İN, NO1: ve düşnām itdi ve Mes‘ūd ḳaçan gitdi. Çünkim düşnām-ı ḥadden geçdi. Ol dem AN
[8614] ḳarnın şaḳḳ eyledi. İN: ḳarnın iki şaḳḳ eyledi. NO1: öyle ḍarb eyledi ki ḳarnın iki şaḳḳ itdi. AN
[8615] senesi AN +
[8616] onunda İN, NO1: onuncı güninde AN
[8617] birāderi ‘Abdü’r-rezzāḳ İN, NO1: Mes‘ūd birāderi AN
[8618] çünkim AN +
[8619] olup sā’ir bilādı İN, NO1: ve yegāne-i rūzgārı idi ki Sebzevār’ı żabṭ itdükden ṣoňra sā’ir bilādı daḫi AN
[8620] idüp İN, NO1: eyledi AN
[8621] Sebzevār’ı żabṭ itdükden ṣoňra İN, NO1 +
[8622] vālīsi İN, NO1: Nīşābūr vālī AN
[8623] emīrüň İN, NO1: kimesnenüň AN

cihāngīrlikde[8624] naẓīri yoġ idi. Çün[8625] Emīr Mes‘ūd Serbedār (14) Nīşābūr’a teveccüh eyledi. Anda ḥākim[8626] Emīr Arġun Şāh ibn Nevrūz ibn (15) Arġun Aġa idi ki ol ḳavmüñ serdārı idi. Mes‘ūd’a çendān (16) i‘tibār itmeyüp[8627] dört biñ iş[8628] görmemiş kimesne ile muḳābil oldı. (17) Serbedār’uñ leşker-i[8629] ḫ̆ūn-ḫ̆ārı göz açup yumunca Emīr Ferġun ‘askerin zīr ü zeber **[İN 282b]** (1) itdi. Arġun Şāh, Emīr Muḥammed Tevekkül'i[8630] (تكل) ki ol ḳavmüñ kibārından idi, (2) anuñla firār idüp Ṭūs’a vardı. Ḳavmini[8631] cem‘ idüp Emīr Mes‘ūd’uñ (3) def‘ine müşāvere itdi. Arġun Şāh Muḥammed[8632] eyitdi: “Eger[8633] bu Serbedār ṭā’ifesinüñ[8634] (4) def‘ine muḳayyed olmayavüz,[8635] Ḫorāsān’da dermān içün[8636] bir Türkmān bulunmaz olur.[8637] (5) Ṣalāḥkār oldur ki her ṭarafuñ ‘askerin cem‘ idüp **[NO1 259a]** ol gürūhı bi’l-külliye (6) aḫẕ idelüm.”[8638] didi. Cümlesi[8639] ittifāḳ itdiler. Yetmiş biñ[8640] piyāde ve süvār (7) cem‘ olup Arġun Şāh yigirmi biñ ‘askere[8641] Emīr Muḥammed İsferāyen’i serdār (8) idüp bir yoldan[8642] irsāl itdi. Nīşābūr’a[8643] gitdiler ve yigirmi beş (9) biñ kimesneye[8644] İslām Emīr Muḥammed Tevekkül’i serdār[8645] idüp bir yoldan daḫi[8646] (10) gönderdi ve kendüye yigirmi beş biñ ‘asker ile Seraḫsa yolından yürüdi (11) ve[8647] **[AN 175b]** ittifāḳ itdiler ki bu üç serdār fülān günde fülān maḥalde[8648] bir yire gelüp (12) cem‘ olup[8649]

[8624] anuñ AN +
[8625] Çün İN, NO1: Çünkim AN
[8626] Anda ḥākim İN, NO1: Ol vaḳtde anda ḥākim idi AN
[8627] ve gözine görmeyüp AN +
[8628] iş İN, NO1: miḳdārı āteş AN
[8629] Serbedār’uñ leşker-i İN, NO1: ve Serbedār Mes‘ūd’uñ leşkeri AN
[8630] Bu kelimenin yerine kullanılan ifade 9. satırda Tevekkül'dür.
[8631] Arġun Şāh, Emīr Muḥammed Tevekkülī ki ol ḳavmüñ kibārından idi, anuñla firār idüp Ṭūs’a vardı. Ḳavmini İN, NO1: Bu kerre çār u nāçār Arġun Şāh daḫi firār idüp Ṭūs’a vardı. Ḳavmini bir yere AN
[8632] Muḥammed Ol İN, NO1: Emīr Muḥammed tevekküle ki ol ḳavmüñ kibārındandur. Ol AN
[8633] biz AN +
[8634] ṭā’ifesinüñ İN, NO1: ḳavminüñ AN
[8635] Bu memleket AN +
[8636] aṣlā AN +
[8637] olur. İN, NO1 +
[8638] ve anlaruñ şerr ü şerverinden ḫalāṣ olalum.” AN +
[8639] bu kelāma AN +
[8640] miḳdārı AN +
[8641] ‘askere İN, NO1: kimesneye serdār ve AN
[8642] yoldan İN, NO1: ṭarafdan AN
[8643] doġrı AN +
[8644] daḫi AN +
[8645] naṣb AN +
[8646] anı NO1 +
[8647] ve kendüye yigirmi beş biñ ‘asker ile Seraḫs yolından yürüdi ve İN, NO1 +
[8648] serdār fülān günde fülān maḥalde İN, NO1: bölük ‘asker fülān yerde ve fülān günde AN
[8649] cem‘ olup İN, NO1 +

Serbedārān'uň cümlesin helāk idüp bir ferd[8650] ḳomayalar. (13) Emīr Mes'ūd çünkim bu ḫaberi istimā' itdi.[8651] Nāçār biň süvār[8652] (14) ve iki biň piyāde-i cerrār ile Nīşābūr'dan çıḳup iki fersenk (15) yerde Emīr Maḥmūd-ı İsferāyen'üň 'askerine duş oldı. Emīr Maḥmūd (16) kemāl-i ġurūrından[8653] sā'ir serdārlaruň gelmesine[8654] tevaḳḳuf itmeyüp:[8655] "Feth benüm nāmıma (17) olsun." diyü ṭama' itdi. Güneş ṭulū' itdükde ṣaflar düzdiler.[8656] Serbedārān'uň **[İN 283a]** (1) piyādesine ziyāde[8657] ḫavf düşüp[8658] murād itdiler ki[8659] firār ideler. Mes'ūd[8660] (2) eyitdi: "Aṣlā ḫavf itmeň, her biriňüz[8661] üçer oḳ atuň. Eger fetḥ müyesser olmazsa (3) nice dilerseňüz[8662] eyle idüň." diyüp **[NO1 259b]** kendi[8663] süvārlarıyla ḥamle idüp piyādeler[8664] (4) oḳ serpdiler. Şöyle ki havā yüzinden yaġmur gibi yaġdı.[8665] Türkler muḳāvemet (5) idemeyüp bozıldılar.[8666] Serbedārān ġāyet ṭoyum oldılar. Bī-nihāye (6) at[8667] ellerine girüp piyādeler daḫi süvār oldılar ve ġanāyimi[8668] cümleten 'askere (7) baḫş eyledi. Ḳuşluḳ vaḳtinde[8669] Emīr Muḥammed Tevekkül toz içinden irişüp (8) tekrār cenge başladılar. Bu nevbet Serbedārān[8670] bahādırlıġla cenk eylediler, (9) gözleri cenge[8671] alışmış idi. Böyle ziyāde 'askeri bir sā'atde tārumār eylediler.[8672] (10) Nā-gāh ikindi zamānında Arġun Şāh 'askeri ṣadāsı istimā' (11) olundı. Şöyle ki kūh u ṣaḥrāya velvele düşdi. Girü bu

[8650] idüp bir ferd İN, NO1: eyleyüp bir kimesne AN
[8651] istimā' itdi. İN, NO1: işitdi. AN
[8652] -ı yarar AN +
[8653] nāşī AN +
[8654] gelmesine İN, NO1: ḥużūrına AN
[8655] "Bu AN +
[8656] düzdiler. İN: düzüp muḳābil oldılar. NO1: düzdiler. Lākin AN
[8657] -siyle AN +
[8658] düşüp İN, NO1: düşdi AN
[8659] hemān AN +
[8660] Mes'ūd İN, NO1: Ammā ki Emīr Mes'ūd anlara AN
[8661] anlaruň üzerlerine AN +
[8662] müyesser olmazsa niçe dilerseňüz İN, NO1: yüz göstermez ise her niçe murād iderseňüz AN
[8663] diyüp **[NO1 259b]** kendi İN, NO1: didi ve Emīr Mes'ūd AN
[8664] piyādeler İN, NO1: ve ol piyādeler bir uġurdan AN
[8665] Ve'l-ḥāṣıl AN +
[8666] bozuldılar. İN, NO1: münhezim oldılar ve AN
[8667] at İN: at ve davar NO1: atlar AN
[8668] süvār oldılar ve ġanāyimi İN, NO1: atlandılar ve ol ġanāyimi Mes'ūd AN
[8669] eyledi. Ḳuşluḳ zamānında İN, NO1: itdi. Ḳuşluḳ vaḳtinde AN
[8670] Serbedārān İN, NO1: Serbedār AN
[8671] eylediler, gözleri cenge İN: cenge başladılar, gözleri cenge NO1: eyledi, gözleri AN
[8672] -ler. AN +

mertebede (12) Serbedārlar pehlüvānlıḳ ile bir vechle ḥamle itdiler ki bī-iḫtiyār a‘dā[8673] firār idüp (13) perākende oldı.[8674] Tamām ol[8675] ṣaḥrā ve kūh Türkler’üñ ḫūnı[8676] ve küşteleriyle lālezār (14) oldı ve[8677] ne deñlü Arġun Şāh s̱ābit-ḳadem olmaġa sa‘y eyledi,[8678] fā’ide (15) olmadı.[8679] Āḫirü’l-emr ol daḫi firār idüp bu nev‘ feṭḥ ki[8680] kimesnenüñ ḫāṭırına (16) gelmez idi **[AN 176a]** ve selāṭīn zamāndan bir ferde müyesser olmadı.[8681] Vecībü’d-dīn Mes‘ūd’a (17) müyesser[8682] oldı ki bir günde üç biñ meçhūl ‘asker[8683] ile yetmiş biñ ‘askeri bozdı.[8684] **[İN 283b]** (1) Ammā *Seyyid Ẓahīrü’d-dīn Tārīḫi*’nde masṭūrdur[8685] ki Emīr Mes‘ūd **[NO1 260a]** yedi yüz ḳırḳ üç senesinde (2) Cürcān vālīsi Ṭoġa Timur Ḫān ‘askerine ġālib oldı. Kendüye ziyāde (3) ġurūr geldi.[8686] Māzenderān ve Rüstemdār vilāyetlerini daḫi tesḫīre ṭama‘ eyledi. Ol (4) vilāyetüñ sipāhīleri ve dilāverleri Serbedār ‘askerinüñ yolların (5) baġladılar. Bu sebebden Emīr Mes‘ūd’a[8687] ża‘f elvirdi. Āḫir[8688] Rüstemdār’a (6) tābi‘ Bāverz ḳaryesinde Emīr Küstehm leşkerinüñ elinde giriftār oldı (7) ve[8689] ḳatl olundı ve Ḫˇāce Nīkrūz Simnānī ki Vecīhü’d-dīn’üñ müstevfīsi (8) idi. Andan mezbūruñ ḳaderi su’āl olundıḳda[8690] ḫˇāce cevāb virdi ki: (9) “Māzenderān’dan çıḳduġı vaḳt kendinüñ ḫāṣ devābı dört biñ (10) at ve üç yüz ḳaṭar ḳātır ve dört biñ devesi var idi. Her gice[8691] (11) benüm ḳalemüm ile ‘alefleri[8692] virilür idi.”

Ve mine’l-veḳāyi‘: Emīr Vecīhü’d-dīn Mes‘ūd (12) mu‘āṣırlarından[8693] Melik

---

[8673] Serbedārlar pehlüvānlıḳ ile bir vechle ḥamle itdiler ki bī-iḫtiyār a‘dā İN: Serbedārān bir vechle pehlüvānlıḳ idüp ḥamle …. a‘dā NO1: Serbedārlar pehlüvānlıḳ idüp bir uġurdan eyle ḥamle eylediler ki bī-iḫtiyār Arġun şāhuñ ‘askeri AN
[8674] oldı. İN, NO1: ve perīşān oldılar. AN
[8675] ol İN: ki ol AN
[8676] ḫūnı İN, NO1: ḫūnları AN
[8677] daḫi her AN +
[8678] eyledi, İN, NO1: itdi, ammā AN
[8679] olmadı. İN, NO1: virmedi. AN
[8680] ki İN, NO1: unuṣret bir AN
[8681] ferde müyesser olmadı. İN, NO1: kimesneye müyesser olmamış idi. AN
[8682] müyesser İN, NO1: naṣīb AN
[8683] ‘asker İN, NO1: nefer AN
[8684] ‘askeri bozdı. İN, NO1: kimesneyi nābūd ve münhezim itdi. AN
[8685] masṭūrdur İN, NO1: meẕkūrdur AN
[8686] geldi. İN, NO1: el virdi ki āḫirü’l-emr AN
[8687] ziyādesiyle AN +
[8688] kār AN +
[8689] oldı ve İN, NO1: olup AN
[8690] olundıḳda İN, NO1: olundı. Ol vaḳt AN
[8691] Her gice İN, NO1: ve her gice ki AN
[8692] ‘alefleri İN, NO1: yemleri AN
[8693] mu‘āṣırlarından İN, NO1: muḥāṣaralarından AN

Celālü'd-devle İskender bin Melik Tācü'd-devle idi ki (13) ḥākim-i[8694] Rüstemdār idi, Emīr Mes'ūd vāḳ'asında çoḳ esbāb (14) u emlāke[8695] mālik oldı. *Emīr Ẓahīrü'd-dīn Tārīḫi*'nde getürmişlerdür ki: Māzenderān'uň (15) ve Rüstemdār'uň ḫalḳı[8696] ol zamānda başlarınuň ṣaçın[8697] tırāş itmeyüp (16) dülbend ṣarmazlar idi. Emīr Mes'ūd **[NO1 260b]** ḳatl olundıḳdan ṣoňra ol ḳā'ideyi (17) terk idüp[8698] başların traş idüp dülbend ṣarındılar[8699] ve ol meliküň **[İN 284a]** (1) āṣārındandur ki Şehrekcūr ki anda ḥiṣār yapmışdur, yedi yüz ḳırḳ senesinüň (2) ẕi'l-ḥiccesinüň yigirmi birinci[8700] güni temel urup az müddetde tamām oldı. (3) Çünkim müddet-i ḥükūmetinden yigirmi yedi yıl mürūr itdi, bir ġarīb vechle ḳatl (4) olundı. O ḥālüň ṣūreti 'alā sebīli'l-icmāl oldur ki **[AN 176b]** Ḳazvīnī (5) bir ṣaḫṣ var idi,[8701] emīrüň nedīmi idi. Dā'imā meclisinde leṭāyif söyleyüp (6) emīrüň ve ehl-i meclisüň ḳasāvetlerini[8702] giderür idi. İttifāḳ[8703] ol eṣnāda (7) bir gice Emīr Celālü'd-dīn'üň[8704] meclisi mun'aḳid olmış idi. Nedīm-i mezbūr[8705] üslūb-ı (8) sābıḳ üzre mużḥike söyler idi.[8706] Ehl-i meclisden birisi[8707] nedīme rekīk (9) söz söyledi. Miyānlarında[8708] nizā' vāḳı' oldı. Ol ḥerīf nedīme (10) ḫançer çeküp ḥamle itdi.[8709] Bu cihetden meclis ḳarışdı,[8710] çerāġ daḫi söyündi. (11) Melik Celālü'd-dīn ḫavf idüp ṭaşra gitmege ḳaṣd eyledi. Nā-gāh[8711] eline (12) bıçaḳ doḳunup birḳaç ḳaṭre ḳan aḳdı. Bir kimesne feryād itdi[8712] ki emīri (13) bıçaġla urdılar. Melik daḫi ṭaşra çıḳdı. Derbān ḥāżır idi. Żann itdi[8713] ki (14) meliki ḍarb iden budur,[8714] ḳaçmaḳ ister. İleri[8715]

[8694] ḥākim-i İN, NO1: vālī-i AN
[8695] emlāke İN, NO1: emvāle AN
[8696] Māzenderān'uň ve Rüstemdār'uň ḫalḳı İN, NO1: Ekṣer-i Māzenderān'uň ve Rüstemdār'uň ādemleri AN
[8697] ṣaçın İN, NO1: ṣaçların AN
[8698] ol ḳā'ideyi terk idüp İN, NO1: bu ḳā'ide terk olundı ve AN
[8699] dülbend ṣarındılar İN, NO1: çalmaġa ṣarmaġa başladılar AN
[8700] yigirmi birinci İN, NO1: yigirminci AN
[8701] ki ol ṣaḫṣ AN +
[8702] -i İN, NO1: ḳalblerinden AN
[8703] İttifāḳ İN, NO1: Birgün ittifāḳ yine AN
[8704] Celālü'd-dīn'üň İN, NO1: Celālü'd-dīn AN
[8705] nedīm-i mezbūr İN, NO1 +
[8706] söyler idi İN, NO1: söyledi ve AN
[8707] birisi İN, NO1: biri ol AN
[8708] Miyānlarında İN, NO1: Mābeynlerinde AN
[8709] çeküp ḥamle itdi. İN, NO1: çekdi. AN
[8710] ḳarışdı, İN, NO1: ḳarma ḳarış oldı ve orta yerde AN
[8711] anuň AN +
[8712] itdi İN, NO1: eyledi AN
[8713] Żann itdi İN, NO1: Eyle żann eyledi AN
[8714] budur İN, NO1: ol ola diyü belki AN
[8715] ister. İleri iN, NO1: murād ider. İlerüye AN

varup sīnesine (15) bir ḫançer urup ḳatl **[NO1 261a]** eyledi. Bu ḳażiyye[8716] yedi yüz altmış bir senesinüñ (16) şuhūrında vāḳı‘ oldı.

Temṡīl: Getürmişlerdür ki çün Baḫt el-Naṣr’uñ[8717] (17) oġlı ki pederinüñ yerine pādişāhlıḳ serīrine geçdi.[8718] Ol eyyāmda bayram **[İN 284b]** (1) güni olup ḫüsrevāne ṭa‘ām iḥżār idüp simāṭ çekdi.[8719] Ümerā ve a‘yān-ı (2) devlet ve erkān-ı salṭanat cümle meclise ḥāżır oldılar. Nā-gāh ol meclisde (3) bir el ẓāhir oldı. Bilegine degin sā‘adsiz ve keffinde[8720] üç kelime yazılmış idi (4) ve yine ol anda[8721] ġā’ib oldı.[8722] Ehl-i meclise ol ḥāletden ḥayret (5) ‘ārıż olup anuñ[8723] aṣlını Ḥażret-i Dānyāl *ṣalavātullāhi ‘alā nebiyyinā* (6) *ve ‘aleyhi*den su’āl[8724] itdiler. Anlar buyurdılar ki:[8725] “Ol kefde bu yazılmış idi ki: (7) وزن فحشاء و وعد فابخز و جمع ففرَق Pes[8726] iltimās itdiler ki (8) bunlaruñ ma‘nāların beyān eyleyeler. Ḥażret-i Dānyāl[8727] eyitdi: “Ḥaḳ Te‘ālā (9) sizüñ a‘māliñüzi ṭārtdı,[8728] ḥafīfe geldi ve size salṭanat va‘d itdi, (10) va‘dine vefā eyledi ve sizüñ **[AN 177a]** esbāb-ı salṭanat u[8729] şevketiñüzi cem‘ eyledi. (11) Lākin ‘an-ḳarīb perākende ider.” Melik eyitdi:[8730] “Bizüm aḥvālimiz ne zamān perīşān (12) olur?” Ol ḥażret eyitdi:[8731] “Üç günden ṣoñra seni ḳatl idüp cümle māl (13) ü menālüñ pāymāl iderler.” Melik[8732] bu kelām-ı vaḫşet-engīzi **[NO1 261b]** istimā‘ idüp (14) ḳaṣd eyledi ki tedbīr ide ki[8733] aḥkām-ı taḳdīri kendiden def‘ eyleye. Āḫirü’l-emr[8734] (15) ḳaṣrına

---

[8716] ḳażiyye İN, NO1: aḥvāl AN
[8717] II. Nebukadnezar
[8718] geçdi. İN, NO1: oṭurdı. AN
[8719] ‘Uẓemā ve AN +
[8720] Bilegine degin sā‘adsüz ve keffinde İN, NO1: ve ol elde AN
[8721] anda İN, NO1: el hemān ol dem AN
[8722] Ammā AN +
[8723] ḥayret ‘ārıż olup anuñ İN, NO1: ziyādesiyle ḥayret vāḳı‘ oldı ve ol elüñ AN
[8724] ṣalavātullāhi (te‘ālā NO1 +)‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhden su’āl İN, NO1: ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhden istifsār AN
[8725] Anlar buyurdılar ki İN, NO1: Ol ḥażret eyitdi AN
[8726] Pes İN, NO1 +
[8727] ki bunlaruñ ma‘nāların beyān eyleyeler. Ḥażret-i Dānyāl İN, NO1: “Bunuñ ma‘nāsı nedür, beyān buyuruñ.” AN
[8728] ṭartdı İN, NO1: dār itdi AN
[8729] esbāb-ı salṭanat u İN, NO1: esbābıñuzı ve AN
[8730] ‘acabā AN +
[8731] eyitdi İN, AN: buyurdı NO1
[8732] iderler.” Melik İN, NO1: olur.” didi. Ol melik daḫi AN
[8733] ide ki İN, NO1: ile AN
[8734] taḳdīri kendiden def‘ eyleye. Āḫirü’l-emr İN: felegi kendiden def‘ ide. Āḫirü’l-emr NO1: taḳdīri kendiden def‘ ide. AN

girdi ve[8735] ḫavāṣṣından birini ḳapuda ḳodı[8736] ve eyitdi: “Her kim ḳapuya (16) gelürse bilā-tevaḳḳuf[8737] anı ḳatl eyle, aṣlā ‘öẕrin ḳabūl eyleme.” Kendüsi (17) üç gün ḳaṣr içinde oturup[8738] ṭaşra çıḳmadı. Ṣoñra[8739] dördünci gice[8740] ḳapuya **[İN 285a]** (1) geldi. Pāsbān ḫˇābda idi,[8741] ṣıçrayup ḳılıçla ḍarb itdi. Ol[8742] (2) feryād itdi ki: “Ben pādişāhum!”[8743] aṣlā fā’ide itmedi,[8744] anuñ başın kesdi.

(3) **Ve mine’l-bedāyi‘:** Meẕkurdur ki Serbedārān[8745] serdārlıgı Ḫˇāce Yaḥyā (4) Kirānī ibn Ḥaydar’a[8746] muḳarrer oldı, Ṭoġa Timur Ḫān’a ‘iṣyān itdi. (5) Ḫān aña niçe def‘a mektūblar irsāl idüp[8747] da‘vet eyledi. Yaḥyā[8748] (6) nā-ma‘ḳūl cevāblar virdi ve eṣnā-yı mürāselede Ḫˇāce Yaḥyā üç yüz (7) bahādır civān ile elçi şeklinde pādişāhuñ sarāyı ḳapusına vardı. (8) Ḳażā-yı İlāhī ḳapuda bir nefer-i Ḳıpçaḳ ve bir ferrāş ve ḫˇāce-i sarāydan ġayrı[8749] (9) kimesne bulunmadı ve ḫānuñ yanında Ḫˇāce Ġiyāṣü’d-dīn Ġūrābādī[8750] (10) ve bir iki ṭālib-i ‘ilm var idi. Ancaḳ Ḫˇāce Yaḥyā ve Ḥāfıẓ Āṣiġānī (11) atlarından[8751] inüp içeri girdiler ve Ḫorāsān mülküne müte‘alliḳ söz söylemege (12) başladılar. Ḥāfıẓ-ı meẕkūr ileri gelüp teber ile ḫānuñ başına ḍarb (13) eyledi ve Ḫˇāce Yaḥyā **[NO1 262a]** daḫi ‘ale’l-fevr[8752] başını kesdi. Bu ḳażiyye yedi yüz (14) elli dört senesinde ẕi’l-ḳa‘desinüñ on sekizinde şenbe (15) gün[8753] vāḳı‘ oldı. Andan ol ṭā’ife ḳılıçların çeküp ol ḫalḳı (16) ḳırup[8754] ḳanların revān itdiler.[8755] **[AN 177b]** Öyle kār-ı

[8735] daḫi AN +
[8736] birini ḳapuda ḳodı İN, NO1: bir i‘timād eyledügi kimesneyi ḳapuda ḳoyup müvekkil eyledi AN
[8737] gelürse bilā-tevaḳḳuf İN, NO1: gele bī-teveḳḳuf AN
[8738] Kendüsi üç gün ḳaṣr içinde oturup İN, NO1: diyüp üç gün ḳaṣra girüp aṣlā AN
[8739] Ṣoñra İN, NO1 +
[8740] melik kendüsi AN +
[8741] Pāsbān ḫˇābda idi İN, NO1: Ol pāsbān AN
[8742] -la ḍarb itdi. Ol İN, NO1: ḳılıç çekdi. Melik AN
[8743] pādişāhum!” İN, NO1: fülānum.” AN
[8744] itmedi. İN, NO1: eylemedi. Fi’l-ḥāl AN
[8745] Meẕkūrdur ki Serbedārān İN, NO1: Eydürler ki Serbedārlıḳ AN
[8746] Kirānī ibn Ḥaydar’a İN, NO1: bin Kirmāni’ye AN
[8747] idüp İN, NO1: itdi ve AN
[8748] Yaḥyā İN, NO1: Lākin Yaḥyā daḫi AN
[8749] ḫˇāce-i sarāydan ġayrı İN, NO1: sarāy ḫˇācesinden ġayrı bir AN
[8750] Ġūrābādī İN, NO1: ‘Irābān AN
[8751] atlarından İN, NO1: atından AN
[8752] ḫānuñ AN +
[8753] senesinde ẕi’l-ḳa‘denüñ on sekizinde şenbe gün İN, NO1: senesinüñ ẕi’l-ḳa‘desi on sekizinci şenbe gününde AN
[8754] ḳırup İN, NO1: helāk eyleyüp AN
[8755] revān itdiler. İN, NO1: seyl gibi aḳıtdılar. AN

düşvār[8756] bir cür'etle berṭaraf oldı.[8757]

(17) **Li-müellifihi:**[8758]

Şöyle farż eyle ki bī-zaḥmet vü bī-renc ü ta'ab

Kār-ı 'ālem **[İN 285b]** (1) saña el virdi[8759] murāduñca şehā

İ'timād itme ki bu pīre-zen-i dehr-i denī

(2) Bir dem içre saña cā'izdür ide niçe cefā

Virme dil künbed-i gerdāne ki (3) bu[8760] çerḫ-i felek

Ḫūn-ı insān ile devr itmededür ṣubḥ u mesā

Neşr:[8761] (4) Ḫˇāce Yaḥyā dört yıl müstaḳil[8762] serdārlıḳ idüp Serbedārān'uñ[8763] (5) ḥükūmetin itdi.[8764] Bir cemā'at anuñ ḳaṣdında oldılar,[8765] cümleden[8766] ḫātūnunuñ (6) birāderi 'Alāü'd-dīn nām kimesne[8767] gözledi. Süvār olıcaḳ ḳatırınuñ[8768] (7) ardından irişüp pehlūsına ḫançer ile urdı. Ḫˇāce daḫi[8769] ṣarmaşup (8) ikisi daḫi yere[8770] düşüp ḳātiline ol daḫi zaḫm urup ikisi bir sā'atde (9) fevt oldı.[8771]

Fer': Mülūk-ı[8772] **Serbedārān** On iki neferdür,[8773] (10) müddet-i ḥükūmetleri[8774] otuz beş yıldur.[8775] *Evvel* Emīr 'Abdü'r-rezzāḳ yedi ay. (11) Ṣānī[8776] Emīr Vecīhü'd-dīn Mes'ūd altı yıl dört ay. Ṣāliṣ[8777] Aġa Muḥammed (12) ibn Timur iki

---

[8756] kār düşvār İN, NO1: ḍarbkār AN
[8757] oldı. İN, NO1: olduġı meşhūrdur. AN
[8758] Li-müellifihi İN, NO1: Ḳıṭ'a Li-müellifihi AN
[8759] virdi İN, NO1: vire AN
[8760] gerdāne ki bu İN, NO1: devvāre ki AN
[8761] Neṣr İN, NO1: Ba'dehu AN
[8762] müstaḳil İN, NO1 +
[8763] Serbedārān'uñ İN, NO1: ve Serbedārlar'uñ AN
[8764] ve daḫi AN +
[8765] ki ve AN +
[8766] biri kendi AN +
[8767] furṣat NO1 +
[8768] süvār olıcaḳ ḳatırınuñ İN, NO1: Ḳaçan kim ata süvār olıcaḳ dehlīzde Ḫˇāce Yaḥyā'nuñ AN
[8769] aña AN +
[8770] daḫi yere İN, NO1: ḳatırdan AN
[8771] zaḫm urup ikisi bir sā'atde fevt oldı. İN, NO1: eyle bir zaḫm urdı ki hemān ol sā'at ikisi bir sā'atde vefāt eylediler. AN
[8772] Mülūk İN, NO1 +
[8773] On iki neferdür İN, NO1: Onlar on iki kimesnedür ve AN
[8774] ancaḳ AN +
[8775] ki bu minvāl üzre tertīb olundı AN +
[8776] yedi ay. Ṣānī İN, NO1: -'dur, yedi ay ḥükūmet ve salṭanat itmişdür. *İkinci* AN
[8777] altı yıl dört ay. Ṣāliṣ İN, NO1: -'dur ki altı yıl dört ay ḥükūmet itmişdür. *Üçünci* AN

yıl iki **[NO1 262b]** ay. *Rābi ʻ*[8778] Gelū[8779] İsfendiyār, bir yıl bir ay. (13) *Ḫāmis*[8780] Ḫˇāce Şemsü'd-dīn bin ʻAbdü'r-rezzāḳ, yedi ay. Sādis[8781] (14) Ḫˇāce ʻAlī bin Şemsü'd-dīn Çeşmī'dür, dört yıl doḳuz ay. *Sābi ʻ*[8782] (15) Ḫˇāce Yaḥyā bin Ḥaydar Kerānī[8783] dört yıl sekiz ay. *Ṯāmin*[8784] Ḫˇāce (16) Ẓahīrü'd-dīn ibn Ḥaydar bir yıl. *Tāsi ʻ*[8785] Pehlivān Ḥaydar Ḳaṣṣāb Çeşmī'dür (17) bir yıl bir ay. *ʻĀşer*[8786] Ḫˇāce Lütfu'l-lāh bin Emīr Vecīhü'd-dīn Mesʻūd ki **[İN 286a]** (1) Mīrzā[8787] ile meşhūrdur. Bir yıl üç ay. *Eḥade ʻaşera*[8788] Pehlivān Ḥasen **[AN 178a]** Naʻlband,[8789] (2) dört yıl dört ay. İṯneyn ʻaşera[8790] Ḫˇāce ʻAlī Mü'eyyed yedi yıl iki ay.[8791]

(3) **Ve mine't-te'yīdāt:** Her ḳaçan ki Melik-i[8792] lā-yezāl bir kimesneye devlet virmek (4) murād itse,[8793] anuň her tedbīri taḳdīre muṭābıḳ ve her fikri irādet-i Melik-i (5) Ḳadīr'e muvāfıḳ olur. Nitekim Emīr Timur-ı Gürgān'uň aḥvāli bu vech[8794] üzre (6) vāḳıʻ olmışdur. Ol cümleden biri ol ḥīnde ki[8795] Emīr Ḥüseyin ibn Emīr (7) Ferġan ki Māverāü'n-nehr'üň māliki idi. Anuň ittifāḳıyla Cebe nām pādişāh ki (8) tamām ol diyārı cebr ü ḳahr ile taḫt-ı[8796] taṣarrufına almış idi, anuň defʻine ʻazīmet (9) itdi. Az ʻasker ile teveccüh itdi.[8797] Anlar otuz biň nāmdār kimesne (10) idiler. Emīr Timur iki biň ādem kendinüň[8798] ʻaskerinden intiḫāb eyledi ki (11) cümle ʻaskeri[8799] altı biň[8800]

[8778] ibn Timur iki yıl iki **[NO1 262b]** ay. *Rābi ʻ* İN, NO1*:* Ay Timur'dur ki iki yıl iki ay serīr-i salṭanatda oldı. *Dördünci* AN
[8779] Kaynaklarda Kaba şeklinde geçmektedir.
[8780] bir yıl bir ay. *Ḫāmis* İN, NO1: -'dur bir yıl otuz gün ḥākim oldı. *Beşinci* AN
[8781] bin ʻAbdü'r-rezzāḳ, yedi ay. Sādis İN, NO1: ʻAbdü'r-rezzāḳ'dur ki ancaḳ yedi ay ḥükūmet eyledi. AN
[8782] Sābiʻ İN, NO1: serīr-i ḥükūmetde oldı. *Yedinci* AN
[8783] Yahya bin Karavi (1353–1358)
[8784] Ṯāmin İN, NO1: ḥükūmet eylemişdür. *Sekizinci* AN
[8785] ibn Ḥaydar bir yıl. Tāsiʻ İN, NO1: bin Ḥaydar'dur ki bir yıl ḥükūmet eylemişdür. *Ḍoḳuzuncı* AN
[8786] bir ay. *ʻĀşer* İN, NO1: ve bir ay ḥākim oldı. *Onuncı* AN
[8787] dimek AN +
[8788] Eḥḥade ʻaşera İN, NO1: ḥükūmet eylemişdür. *On birinci* AN
[8789] Naʻlband İN, NO1: Muġānī'dür AN
[8790] İṯneyni ʻaşera İN, NO1: ḥükūmet eylemişdür. *On ikinci* AN
[8791] Mü'eyyed yedi yıl iki ay. İN, NO1: bin Mü'eyyed'dür ki yedi yıl iki ay pādişāhlıḳ ile salṭanatda ḳā'im oldı. AN
[8792] lā-yezūl ve AN +
[8793] itse İN, NO1: eylese AN
[8794] vech İN, NO1: minvāl AN
[8795] biri ol ḥīnde ki İN: ol ḥīnde ki NO1: biri oldur ki ol ḥīnde AN
[8796] ḥükūmet-i AN +
[8797] itdi. Az ʻasker ile teveccüh itdi. İN, NO1: eyledi. Lākin yanında ʻaskeri pek az idi AN
[8798] cümle AN +
[8799] intiḫāb eyledi ki cümle ʻaskeri İN: intiḫāb eyledi ki cümle NO1: öründülenmiş idi ki cümlesi AN
[8800] kişi AN +

idi. Köpribaşında anlara irişdi,[8801] (12) ṣabāḥdan aḫşama degīn oḳ **[NO1 263a]** cengin itdiler ve[8802] dilāverler tīġ u sinānla[8803] (13) [8804]﴿كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ﴾ āyetine işāret itdiler.[8805] Çün aḫşam oldı, (14) Emīr Timur bir kūşeye varup te'emmül idüp didi ki:[8806] "'Asker-i a'dā tīr (15) ü tīġ ü[8807] sinān-ı cān-sitānla dükenmek ḥadd-i imkānda degüldür." Lācerem bir[8808] (16) tedbīr mülāḥaẓa eyledi ve serdārlardan Emīr Mūsā[8809] ve Mü'eyyed Beg'i ve Ḳara (17) Bahādır'ı beş yüz dilāver ile köpri başında Moġol 'askerine muḳābil **[İN 286b]** (1) ḳoyup kendüsi[8810] biñ beş yüz dilāver ile ṣuyı öte cānibe[8811] geçdi. (2) 'Ale's-seḥer Moġol leşkerinüñ[8812] ḳaravulı ḫaber virdi ki düşman 'askeri[8813] beri (3) cānibe geçdi. Çünkim aḫşam oldı, Emīr[8814] Timur emr eyledi, ḍaġlar başında (4) vāfir āteşler[8815] yaḳdılar. Moġol 'askeri ḳaravuldan 'asker[8816] geçdügin istimā' (5) itmişler idi. Bu āteşleri görüp bi'l-külliye kendilerden ümīdi ḳaṭ' (6) itdiler ve firārdan ġayrı çāre bulmayup ḳaçdılar.[8817] **[AN 178b]** Emīr Timur ardlarından bunları (7) bī-nihāye ḳırdı. Ba'dehu kendinüñ masḳaṭ-ı re'si olan ülkesini[8818] (8) daḫi mu'ānidlerden pāk itmek diledi.[8819] İki yüz civānı ba'żı serdārlara (9) ḳoşup emr itdi ki yolda[8820] her biri bir aġaç budaġın[8821] sürüyüp at (10) ḳoşalar.[8822] Tā kim ziyāde toz ḳalḳup ḫaşm anları çoḳ ẓann ide.[8823] (11) Fi'l-vāḳı' ol diyāruñ **[NO1 263b]** 'askeri bu sebebden ḫavf idüp

[8801] -ler ki tā AN +
[8802] daḫi ol AN +
[8803] tīġ u sinānla İN, NO1: tīġ-ı sinān ile ki AN
[8804] "Yeryüzünde bulunan her canlı yok olacaktır." Rahman 55/26
[8805] itdiler. İN, NO1: eylediler. AN
[8806] idüp didi ki: İN, NO1: eyledi. Gördi ki cümle AN
[8807] ü İN, NO1: bī-dirīġ ve AN
[8808] bir İN, NO1 +
[8809] nām kimesne AN +
[8810] ḳoyup kendüsi İN, NO1: gönderdi ve kendüsi daḫi AN
[8811] ṣuyı öte cānibe İN: ṣuyuñ öte cānibine NO1: ṣuyı ol cānibe AN
[8812] leşkerinüñ İN, NO1: 'askerinüñ AN
[8813] düşman 'askeri İN, NO1: 'asker AN
[8814] Emīr İN, NO1 +
[8815] āteşler İN, NO1: od AN
[8816] ol ṭarafa AN +
[8817] ümidi ḳaṭ' itdiler ve firārdan ġayrı çāre bulmayup ḳaçdılar. İN, NO1: ümidlerin ḳaṭ' eylediler ve inhizāmdan ġayrı bir ṣavāb nesne mülāḥaẓa itmediler. AN
[8818] ḳırdı. Ba'dehu kendinüñ misḳaṭ re'si olan ülkesini İN, NO1: ḳırdılar ve çünkim evvelki kendünüñ re'sīdür, anı AN
[8819] diledi İN, NO1: murād eyledi AN
[8820] yolda İN, NO1 +
[8821] budaġın İN, NO1: dalını AN
[8822] ḳoşalar. İN, NO1: ḳoşsunlar. AN
[8823] ide. İN: ideler. NO1: eyleye. AN

fırār (12) itdi.[8824] Baḫt ü ṭāli‘ ancaḳ olur,[8825] gāh bir āteş yaḳmaġla ve gāh toz ḳaldurmaġla (13) öyle ‘aẕīm ‘askeri boza ve[8826] ol ḥālde Emīr Timur ḫ̆āba varmış idi. (14) Bir āvāz[8827] işitdi ki: “Mesrūr ol Ḥaḳ Te‘ālā saña devlet[8828] naṣīb itdi.” (15) ‘Ale’l-fevr uyanup āvāz ṣāḥibin aradı. Kimesne bulunmadı.[8829] (16) Yaḳın ḥāṣıl oldı ki ‘ālem-i bālādan gelmişdür.

Ve mine’n-nevādir: (17) Çün[8830] Emīr Timur Māverāü’n-nehr’de iḳāmet emrini munḳaṭı‘ ḳıldı,[8831] bi-ḥasebü’l-va‘d **[İN 287a]** (1) Emīr Ḥüseyin ḥıdmetine müteveccih oldı. Bilādlarum[8832] Sīre ve Ḳandehār’a varup (2) andan[8833] Hirmend ṣuyı kenārında ulus ḫ̆ānelerinde Emīr Ḥüseyin’e (3) mülāḳ’i oldı[8834] bi’l-ittifāḳ Sīstān’a gitdiler.

Tenbīh: *Ḳāmūs*’da (4) meẕkūrdur[8835] ki Hirmend bir ṣudur, Sīstān’dan aḳar biñ ırmaḳ kendüye (5) ḳatılur, aṣlā ziyāde olmaz ve biñ ırmaḳ ayrılur girü nāḳıṣ olmaz.[8836]

(6) **El-ḳıṣṣa:** Ol vilāyetde Ḳuṭbü’d-dīn nām kimesne serīr-i ḥükūmetde cālis (7) idi. Ba‘żı aḳrabāsı ve iḫ̆vānı anuñla nizā‘ itmiş idi. Melik Ḳuṭbü’d-dīn (8) ol emīre tevessül eyledi.[8837] Anlaruñ yümn-i ḳademleri ve mu‘āvenetleriyle düşmanlarına (9) ġālib oldı[8838] ve emr-i ḥükūmet aña müntaḳil ḳaldı.[8839] Lākin bu deñlü (10) ḫ̆ıdmet itmiş iken aṣlā vefā itmeyüp belki anları ṭutmaġa ḳaṣd (11) eyledi. Emīrin bu ḥāle **[NO1 264a]** vāḳıf olup mürāca‘at eylediler. Ol ḥīnde[8840] (12) Sīstānīler yolların **[AN 179a]** bağlayup

---

[8824] ‘askeri bu sebebden ḫ̆avf idüp fırār itdi. İN: ‘askeri bu sebebden ḫ̆avfa düşüp fırār itdi. NO1: ‘askerine ziyāde ḫ̆avf düşüp bu sebebden perīşān ve münhezim oldılar. AN
[8825] kim AN +
[8826] öyle ‘aẕīm ‘askeri boza ve İN, NO1: bu deñlü ‘asker-i ‘aẕīm ṣına ve daḫ̆i AN
[8827] nidāsı AN +
[8828] “Mesrūr ol Ḥaḳ Te‘ālā saña devlet İN, NO1: “Maḥẕūn olma ve mesrūr ol ki Ḥaḳ Te‘ālā saña devlet ü nuṣret AN
[8829] ‘Ale’l-fevr uyanup āvāz ṣāḥibin aradı. Kimesne bulunmadı. İN, NO1: Ol sā‘at ḫ̆ābdan uyanup ‘ale’l-fevr ol ṣavt ṣāḥibin tefaḥḥuṣ itdiler. Aṣlā ḫ̆aber ve eṣerin bulmadılar. Ġayrı Timur’a AN
[8830] Ve mine’n-nevādir: Çün İN, NO1: Ve mine’l-bedāyi‘: Çünki AN
[8831] emrini munḳaṭı‘ ḳıldı. İN, NO1: emri munḳaṭı‘ oldı. AN
[8832] Bilādlarum İN, AN: Bilād-ı kerem NO1
[8833] daḫ̆i AN +
[8834] oldı İN, NO1: olup AN
[8835] meẕkūrdur İN, NO1: getürmişlerdür AN
[8836] nāḳıṣ olmaz. İN, NO1: yine aṣlā eksilmez. AN
[8837] ve daḫ̆i AN +
[8838] -lar AN +
[8839] ḳaldı. İN, NO1: eyledi. AN
[8840] -ler. Ol ḥīnde İN, NO1 +

muḳātele itdiler. Egerçi bunlar ‘asker-i (13) a‘dāya[8841] ġalebe itdiler. Lākin Emīr Timur’uň eline oḳ ḍoḳunup bir iki (14) siñirin kesdi.[8842] Ol sebebden Emīr Timur cānib-i[8843] Baḳlan’a ‘azīmet (15) itdi ve[8844] aṣḥābı ol beyābānda perākende oldılar. Timur daḫi bir (16) ḫarābeye varup maḥzūn ve maġmūm bir[8845] dīvār gölgesinde oturur[8846] idi (17) ve kendüye dir idi[8847] ki: “Min ba‘d[8848] pādiṣāhlıḳ sevdāsın itmeyüp kūşe-i **[İN 287b]** (1) ferāġatde istirāḥat ideyüm.”[8849]

Li-mü’ellifihi:[8850]

Terk-i dünyā-yı denī[8851] itmeyen olmaz (2) rāḥat

Hem fenā ehline maḫṣūṣdur mülk-i beḳā

Neṯr:[8852] Bu eṯnāda tamām (3) nevmīd iken gördi ki bir ża‘īf ḳarınca bir dīvāra çıḳmaḳ murād ider. (4) Tamām cidd ü cehdle çıḳmış iken[8853] yine düşer. Āḫir niçe defe‘ātden (5) ṣoňra yuḳarı çıḳdı.[8854] Emīr Timur bu ḥāli görüp kendi kārına muṭābıḳ (6) buldı. Yine evvelki endīşeye düşdi.[8855]

Ve min me’āṯiri’l-taḥarrüs: (7) Ol vaḳt ki Emīr Ḫıżır Sūrī sū’-i ẓannı sebebiyle Emīr Timur’dan rencīde (8) oldı,[8856] Emīr Bābür Celāyir,[8857] Timur’a ilticā idüp anuň taḳviyeti ile (9) Emīr Ḫıżır gibi ‘aẓīm düşmanı maġlūb itdi.[8858] Bu deňlü luṭf (10) u iḥsāndan ṣoňra Timur’a ‘öẕr[8859] murād eyledi ve simāṭ düzüp ṭa‘āma[8860] (11) meşġūl iken ḳabāḥat ḳaṣd eyledi.

[8841] ‘asker-i a‘dāya İN, NO1: ‘askere AN
[8842] kesdi. İN, NO1: ḳaṭ‘ eyledi. AN
[8843] Emīr Timur cānib-i İN, NO1: Timur ol aradan gidüp AN
[8844] itdi ve İN, NO1: eyledi. Anuň AN
[8845] oldılar. Timur daḫi bir ḫarābeye varup maḥzūn ve maġmūm bir İN, NO1: ve perīşān oldılar ve kendüsi maġmūm ve maḥzūn bir ḫarābe AN
[8846] oturur İN, NO1: oṭurmış AN
[8847] dir idi İN, NO1: naṣīḥat idüp eydürdi AN
[8848] bir daḫi AN +
[8849] diyü fikr iderdi. AN +
[8850] Li-mü’ellifihi İN, NO1: Beyt Li-mü’ellifihi AN
[8851] dünyā-yı denī İN, NO1: dünyā denī AN
[8852] Neṯr İN, NO1 +
[8853] ḥikmet-i İlāhī ol ḳarınca AN +
[8854] Āḫir niçe def‘ātden ṣoňra yuḳarı çıḳdı. İN, NO1: Niçe def‘ādan ṣoňra yine yuḳaruya çıḳar. Ve’l-ḥāṣıl AN
[8855] Yine evvelki endīşeye düşdi. İN, NO1: Cümle evvelki endīşelerden ferāġat idüp yine a‘mālinüň ḥuṣūline sa‘y ve teveccüh ve ‘azīmet eyledi. AN
[8856] lākin AN +
[8857] Emīr AN +
[8858] ‘aẓīm düşmanı maġlūb itdi İN, NO1: düşmanı maġlūl itdi ve AN
[8859] Timur’a ‘öẕr İN, NO1: Emīr Timur’a ‘öẕr itmek AN
[8860] ṭa‘āma İN, NO1: Emīr Timur daḫi yanında olan ümerā-yı kibar ile yemege AN

Li-mü'ellifihi:[8861] [NO1 264b]

Ṣadāḳat umma yārānuňdan (12) ey dil vaḳt-i ẕilletde

Ki anlar rīş-ḫand itmezler illā vaḳt-i 'izzetde[8862]

(13) **Neṯr:**[8863] Timur Ḫān ḳarīne ile bu ma'nāyı[8864] fehm idüp burnı ḳanadı (14) şeklinde[8865] ṭaşra çıḳdı ve[8866] 'ale'l-fevr atına süvār olup terkeşin (15) ḳuşandı.[8867]

Ve mine'l-veḳāyi': Eydürler ki ol zamānda[8868] Timurlenk (16) Ceyḥūn'dan geçüp Ḫ̆ārezm beyābānında Emīr Ḥüseyin ṭalebine sergerdān (17) gezer idi. Bir ḳuyı başında **[AN 179b]** Emīr Saġıc gelüp vāṣıl oldı. **[İN 288a]** (1) İkisi[8869] Ṣūḳ (صوق) (?) nām beldeye vardılar ki Tevekkülī ḥākimi[8870] idi. Ol bī-devlet[8871] (2) ol iki emīri aḫẕ itmek murād eyledi. [8872] Bu ḳażiyyeye vāḳıf olup (3) altmış civānla tevekkül idüp[8873] beyābāna gitdiler. Tevekkülī (تكل) biň Mükemmel[8874] süvār ile (4) ardlarından irişüp cenge[8875] başladılar. Ol deňlü cenk itdiler ki[8876] (5) Tevekkülī'nüň elli ādemi Timur'uň on ādemi[8877] düşdi. Āḫirü'l-emr biribirinden (6) ayrılup Emīr Ḥüseyin ve Emīr Timur ol şeb-i deycūrda çölde ḳaldılar. (7) Ol gice Ḫorāsān'dan üç kimesne ki[8878] emīrüň mülāzımları idi, üç ata (8) süvār olup firār itdiler.

Ḥikmet: Maḥall-i mürüvvet[8879] maḥall-i şiddetdür.

(9) **Li-mü'ellifihi:**[8880]

Ḫoş-dil oldum zamān-ı[8881] miḥnetde

[8861] Li-mü'ellifihi İN, NO1: Beyt Li-mü'ellifihi AN
[8862] 'izzetde İN, AN: furṣatda NO1
[8863] Neṯr İN, NO1 +
[8864] Timur Ḫān ḳarīne ile bu ma'nāyı İN, NO1: Lākin Timurlenk daḫi bu ma'nā-yı ḳarīne ile AN
[8865] ḳanadı şeklinde İN, NO1: ḳanar ṣūretin gösterüp AN
[8866] çıḳdı ve İN: çıḳup ve NO1: çıḳdı AN
[8867] ḳuşandı. İN, NO1: ḳuşanup ve ol varṭa-i helākden ḥalāṣ oldı. AN
[8868] Emīr AN +
[8869] Me'an AN +
[8870] Tevekkülī ḥākimi İN, NO1: anda Tevekkülī nām kimesne ḥākim AN
[8871] daḫi AN +
[8872] Emīr Timur AN +
[8873] olup altmış civānla tevekkül idüp İN, NO1: olduḳda altmış nefer civān ile tevekkeltü 'ala'l-lāh diyüp çıḳup AN
[8874] gitdiler. Tevekkülī biň mükemmel İN, NO1: düşdiler. Ammā Tevekkülī daḫi biň AN
[8875] -e İN, NO1: -i 'aẕīme AN +
[8876] ancaḳ AN +
[8877] ādemi ve Timur'uň on ādemi İN, NO1: nefer ādemi ḳaldı. Timur'uň daḫi on nefer kimesnesi AN
[8878] Ḫorāsān'dan üç kimesne ki İN, NO1: üç nefer kimesne Ḫorāsān'dan ki anlar AN
[8879] mürüvvet İN, NO1: meveddet AN
[8880] Li-mü'ellifihi İN, NO1: Beyt Li-mü'ellifihi AN
[8881] zamān İN, NO1: āvān AN

Ki bülendi ṣadīḳ u ġayrı ṣadīḳ

(10) **Neṣr:**[8882] ‘Ale’ṣ-ṣabāḥ Emīr Timur[8883] dāmen-i iṣṭibārı elden ḳomayup piyāde (11) yola düşdi. Çün[8884] Ābādānlıġ’a irişdi. Ol ḥavālīde **[NO1 265a]** Terākime (12) evlerine irişdiler. Ba‘żı eşḳiyā[8885] Terākime’yi yaġma itmek murād itdiler.[8886] Emīr (13) Timur ḥamiyyet çeküp[8887] ḥaremi Türkman Aġa nām ḫātūn ki Emīr Ḥüseyin’üñ (14) hemşīresidür, bir taḫıl ḳuyusına ḳoyup[8888] ḳılıç çeküp anlara ḥamle itdi.[8889] (15) Ḳażā-yı İlāhī Ḥācī Muḥammed nām kimesne Timur’ı bilüp at çeküp (16) müte‘allaḳātıyla evine[8890] iletdi ve tamām-ı ḫıdmet eyledi.

Ve mine’l-veḳāyi‘:[8891] (17) Mervīdür ki ol zamānda ki[8892] Emīr Timur ile Emīr Ḥüseyin miyānında[8893] envā‘-ı **[İN 288b]** (1) maḥabbet var iken erbāb-ı fesāduñ fitnesi sebebiyle ‘adāvet-i külliye[8894] ḥāṣıl (2) oldı. Emīr Timur’uñ Māverāü’n-nehr’de iḳāmeti mümkin olmayup bi’ż-żarūrī[8895] (3) Merv’e ve Māḥān’a vardı ve bir buçuḳ ay ḫavāṣṣ ve etbā‘ıyla[8896] şol ṣuyunuñ (4) eṭrāfında[8897] iḳāmet itdi ve[8898] Muḥammed Beg ibn Cānı Ḳurbān’ı[8899] ve Melik Mu‘izzü’d-dīn (5) aḥvālini bilmek içün elçiler irsāl eyledi. Ol vaḳtde **[AN 180a]** Ḫorāsān’dan (6) Māverāü’n-nehr’e kārbān gider idi. Çünkim ol mevżi‘e irişdiler, Timur (7) anları[8900] alıḳodı ki elçileri gelince ıṭlāḳ eyleye. Ol ḥīnde istimā‘ olundı[8901] ki: (8) “Herāt meliki ol mekāna geliyor.” Ḳāfile[8902] Ferişti (فرشتی) (?) nām beldeye gelüp[8903] (9) Herāt melikinüñ teveccühün ḫaber virdi. Emīr Mūsā nām

---

[8882] Neṣr İN, NO1 +
[8883] daḫi AN +
[8884] Çün İN, NO1: çünkim AN
[8885] -ler. Ba‘żı eşḳiyā İN, NO1 +
[8886] itdiler. İN, NO1: eylediler. Lākin AN
[8887] çeküp İN, NO1: idüp AN
[8888] taḫıl ḳuyusına ḳoyup İN, NO1: buġday ḳuyusınuñ içine ḳoyup ve kendüsi AN
[8889] itdi. İN: eyledi. NO1, AN
[8890] müte‘alliḳātıyla evine İN, NO1: ol dem müte‘alliḳātı ile menziline AN
[8891] Ve mine’l-veḳāyi‘ İN, NO1: Ve min bedāyi‘i’l-veḳāyi‘ AN
[8892] ol zamānda ki İN: ol zamānda NO1
[8893] Ḥüseyin miyānında İN, NO1: Ḥüseyin’üñ mābeyninde biribirlerine AN
[8894] fesāduñ fitnesi sebebiyle ‘adāvet-i külliye İN, NO1: fitnenüñ fesādı sebebi ile ziyādesiyle ‘adāvet AN
[8895] ḳalḳup AN +
[8896] ḫavāṣṣ u etbā‘ıyla İN, NO1: miḳdārı ḫavāṣṣ ü ḫadem ve aṣḥābı ile AN
[8897] eṭrāfında İN, NO1: dolayında AN
[8898] daḫi AN +
[8899] Cavun-i Kurban.
[8900] Timur anları İN, NO1: Emīr Timur ol kārbānı AN
[8901] ki elçileri gelince ıṭlāḳ eyleye. Ol ḥīnde istimā‘ olundı İN, NO1: Elçiler geldükde şöyle eyitdi AN
[8902] daḫi AN +
[8903] gelüp İN, NO1: vāṣıl olup ve AN

kimesne **[NO1 265b]** Emīr Ḥüseyin (10) cānibinden[8904] ḳal‘anuň begi idi. Yedi biň kimesne ile anda sākin idi. (11) Bu ḫaberden mesrūr[8905] olup ḳal‘adan çıḳup Simurġ nām menzilde nüzūl (12) itdi[8906] ve Melik Bahādır nām kimesne Emīr Ḥüseyin ṭarafından beş biň süvār[8907] (13) ile Emīr Mūsā’ya yardıma gelüp[8908] Künbed Yūsuf ḥavālīsinde nüzūl itdi. (14) Ammā Timurlenk kārvāna[8909] mürāca‘at itdükden ṣoňra ol deňlü ṣabr eyledi ki (15) kārvān Ferişti’ye (فرشتى) (?) vāṣıl oldı. Andan iki yüz ḳırḳ civānla ki ol (16) zamānda rikābında mülāzımları idi, tevekkül ‘alellāh idüp[8910] Ferişti’ye (فرشتى) (?) (17) ılġar eyledi ve Ceyḥūn’ı geçüp[8911] ṭayy-ı menāzil idüp Sergeşte (سركشته) (?) nām mevżi‘e **[İN 289a]** (1) vāṣıl oldı.[8912] Mülāzımların anda ḳoyup[8913] Mübeşşir ve ‘Abdullāh nām ġulāmlarıyla (2) kenār-ı[8914] ḳal‘aya varup eṭrāfın ve girecek yerlerin seyr itdi. Ḳal‘anuň (3) bir ṭarafında[8915] ṭopraḳ yıġmışlar idi, anı[8916] mülāḥaẓa itdi ve ol[8917] ṭarafdan nerdübānla (4) çıḳmaġa ḳābiliyyet gördi. Dönüp ḳırḳ kimesneyi anda ḥıfẓ içün (5) alıḳoyup yüz ḳırḳ civānla nerdübānlar iḥżār idüp[8918] ḥiṣāruň üstüne (6) çıḳdılar[8919] ve kendi yüz civānla dīvār dibinde durdı. Ol yüz ḳırḳ (7) dilāver[8920] ḥiṣāruň içine girüp ḳapucılardan[8921] her kimi buldılar ise[8922] ḳatl (8) itdiler **[NO1 266a]** ve ḳapuyı[8923] açdılar. Bāḳī leşker daḫi ḥiṣāra girdiler. Ḫalḳ uyḳuda (9)

[8904] cānibinden İN, NO1: ḳıbelinden AN
[8905] mesrūr İN, NO1: ḫoş-ḥāl AN
[8906] itdi İN, NO1: eyledi AN
[8907] biň süvār İN, NO1: yarar kimesne AN
[8908] gelüp İN, NO1 +
[8909] Timurlenk kārvāna İN, NO1: Emīr Timur kārbāna AN
[8910] idüp İN, NO1: diyüp AN
[8911] eyledi ve Ceyḥūn’ı geçüp İN, NO1: idüp Ceyḥūn’ı yüzüp geçdi. AN
[8912] -lar ve AN +
[8913] ḳoyup İN, NO1: alıḳoyup AN
[8914] kenār-ı İN, NO1: kendi AN
[8915] Ḳal‘anuň bir ṭarafında İN: Ol ṭarafdan ki ḳal‘anuň bir ṭarafında NO1: Bir AN
[8916] Anı İN, NO1 +
[8917] ve ol İN: ol NO1: ve bir AN
[8918] ḳırḳ civānla nerdübānlar iḥżār idüp İN, NO1: civānı nerdübānlar ile kendüler ile uydurmış idi. Ol AN
[8919] çıḳdılar İN, NO1: çıḳardı AN
[8920] ḳırḳ dilāver İN, NO1: nefer ki evvel AN
[8921] girüp ḳapucılardan İN, NO1: girmişler idi. Ḳal‘anuň ḳapucıların ve sā’ir AN
[8922] cümlesin AN +
[8923] ḳapuyı İN, NO1: ḳal‘anuň ḳapusın AN

idi,[8924] serāsime olup[8925] firāra başladılar.[8926] Emīr Mūsā'nuň etbā'ı[8927] (10) giriftār oldı ve Muḥammed Beg ibn Emīr Mūsā'yı Timur'uň iẕniyle[8928] ḳaçurdılar. **[AN 180b]** (11) Çün bu[8929] ḫaber Emīr Mūsā'ya irişdi, ġām ü ġuṣṣadan az ḳaldı ki helāk ola. (12) Āḫirü'l-emr[8930] müteḥayyir olup[8931] Melik Bahādır'a ḫaber virdi. Ba'dehu[8932] ittifāḳ idüp (13) ḳal'ayı[8933] muḥāṣara itdiler. Ammā Emīr Timur aṣlā kendüye daġdaġa virmeyüp (14) az ādem ile ziyāde[8934] sa'y ve gūşiş eyledi. Āḫir Emīr Mūsa'ya (15) ḫavf[8935] ġalebe idüp firārdan ġayrı mülāḥaẓa itmedi. Emīr Bahādır daḫi ġayrı (16) ṭarafda idi. Ol daḫi[8936] yüz döndürdi. Emīr Timur[8937] ardlarından yüridi.[8938] (17) Ol ṭā'ife cānları ḳorḳusından ekṣer esbāb ü eṣḳāllerini bıraġup **[İN 289b]** (1) Timur'a 'aẓīm feṭḥ[8939] ẓuhūra geldi ki görülmiş degül idi. Ṣoňra[8940] ādemler (2) ortaya girüp[8941] Timur ile Emīr Ḥüseyin'üň mābeynin ṣulḥ[8942] eylediler.

Ve mine'l-veḳāyi': (3) Mervīdür[8943] ki çün memleket-i Māverāü'n-nehr ve Ḫorāsān'uň ba'żı Timur Ḫān[8944] mu'āvenetiyle (4) Emīr Ḥüseyin'e müyesser oldı. Denā'et ṭab'ından Emīr Ḥüseyin[8945] mekr u ḥīleye[8946] (5) başladı ve niçe def'a Timur'ı bī-sebeb[8947] rencīde eyledi ve[8948] yine rāżı itmege (6) sa'y idüp[8949] az müddetde yine[8950]

[8924] Bāḳī leşker daḫi ḥişāra girdiler. Ḫalḳ uyḳuda idi, İN: Bāḳī leşker daḫi ḥişāra girüp ḫalḳ uyḳuda idi, NO1: ve bāḳī leşkerleri daḫi içerüye girdiler ve cümle ḫalḳ-ı ḳal'a ol vaḳt uyḳuda idiler. AN
[8925] ba'żılar ḳatl ve ba'żıları AN +
[8926] ammā AN +
[8927] etbā'ı İN, NO1: müte'alliḳleri AN
[8928] iẕniyle İN, NO1: işāretiyle AN
[8929] Çün bu İN, NO1: Çünkim bu mūḥiş AN
[8930] ola. Āḫirü'l-emr İN, NO1: -ı cān ide. AN
[8931] ol sā'at AN +
[8932] virdi. Ba'dehu İN, NO1: irsāl eyledi. Geldükde anuň ile AN
[8933] ḳal'ayı İN, NO1: geldiler. Ol ḳal'a-i meẕkūrı AN
[8934] ziyāde İN, NO1: muḥkem AN
[8935] ḫavf İN, NO1: ru'b AN
[8936] münhezim olup AN +
[8937] daḫi AN +
[8938] ve AN +
[8939] bıraġup Timur'a 'aẓīm feṭḥ İN, NO1: bıraḳdılar. Bir feṭḥ-i 'aẓīm AN
[8940] degül idi. Ṣoňra İN, NO1: ve işidilmiş degül idi. Ba'dehu AN
[8941] Emīr AN +
[8942] mābeynin ṣulḥ İN, NO1: mābeynini ıṣlāḥ AN
[8943] Mervīdür İN, NO1: Eydürler AN
[8944] Timur Ḫān İN, NO1: Emīr Timur AN
[8945] Emīr Ḥüseyin İN, NO1 +
[8946] ḥīleye İN, NO1: 'öẕre AN
[8947] Timur'ı bī-sebeb İN, NO1: bī-sebeb Emīr Timur'u AN
[8948] Ve İN, NO1: Lākin AN
[8949] ammā ki AN +
[8950] yine İN, NO1 +

[NO1 266b] muḫālif eyler idi.

Tenbīh: Şu‘ayb’den (7) *raḥmetu’llāhi ‘aleyh*[8951] su’āl itdiler ki: “‘Alāmet-i kerīm nedür ve nişāne-i le’īm nedür?” Cevāb (8) virdi ki:[8952] “Kerīm oldur ki tīz āşinā[8953] ve geç bīgāne ola. Baḳır ẓarf gibi geç (9) ḳırılur[8954] ve tīz ışlāḥ olunur ve ‘alāmet-i[8955] le’īm oldur ki suhūlet ile (10) dost olur ammā[8956] tīz bīgāne olur.[8957] Ṭopraḳ ẓarf[8958] gibi tīz ele gelür[8959] ammā (11) şikest olsa ışlāḥ olmaz.”[8960]

El-ḳıṣṣa: Dükeli ümerā[8961] ve a‘yān, nā-hemvār (12) ḥarekātından rencīde oldılar ve Timur’uň öňünde anuň aḥvālini taḳrīr (13) iderler idi[8962] ve Timur’uň ḫātūnı Emīr Ḥüseyin’üň ḳızḳarındaşı daḫi (14) vefāt itmegin mābeyninde ‘alāḳa daḫi[8963] ḳalmadı. Aňa binā’en niyyet itdi ki (15) Suyurġatmış nām kimesne ki Ogeday Ḳaan ibn Cengiz Ḫān neslindendür, (16) Ḫān naṣb idüp Belḫ’e irsāl ide ki ol zamānda Emīr Ḥüseyin’üň (17) maḥall-i iḳāmeti idi. Ol ḥālde Seyyid Berke ki kemāl-i şöhretinden **[AN 181a]** ta‘rīfe **[İN 290a]** (1) ḥācet yoḳdur. Mekke-i Mükerreme’den gelüp ṭabl u ‘alemi Emīr Timur’a getürüp[8964] (2) salṭanat beşāretin[8965] eyledi. Emīr Ḥüseyin ümerānuň[8966] ittifāḳın bilüp (3) Hinduvān ḳal‘asında ki Belḫ’üň mużāfātındandur,[8967] teḥaṣṣun eyledi. Emīr (4) Timur ḥişārı ḳuşadup tamām mużāyaḳa virdi.[8968] Emīr Ḥüseyin (5) gördi ki iş elden gitdi murād itdi[8969] ki ol ḍarlıḳdan ḫalāṣ (6) ola.[8970] Bir gice

---

[8951] raḥmetu’l-lahi ‘aleyh İN: raḥmetu’l-lahi te‘ālā ‘aleyh NO1
[8952] ve nişāne-i le’īm nedür?” Cevāb virdi ki: İN, NO1: Mezbūr daḫi eyitdi: AN
[8953] ola AN +
[8954] ḳırılur İN, NO1: ufanur AN
[8955] olunur ve ‘alāmet-i İN: olur ve ‘alāmet-i NO1: olur ve ḳā‘ide-i AN
[8956] olur ammā İN, NO1: ola ve AN
[8957] olur. İN, NO1: ola. AN
[8958] ẓarf İN, NO1: çölmek AN
[8959] gelür İN, NO1: girür AN
[8960] olsa ışlāh olmaz. İN, NO1: olıcaḳ aṣlā ‘ilāç ḳabūl itmez. AN
[8961] Dükeli ümerā İN: Ümerā NO1: Dükeli emīr AN
[8962] ve Timur’uň öňünde anuň aḥvālini taḳrīr iderler idi İN: Emīr Timur’uň ḥużūrında anuň dā’imā aḥvālini taḳrīr iderler idi AN
[8963] ḳızḳarındaşı daḫi vefāt itmegin mābeynınde ‘alāḳa daḫi İN, NO1: hemşīresi idi. Mezbūre ḫātūn müteveffiye olduḳda ġayrı mābeynlerinde ‘alāḳa AN
[8964] getürüp İN, NO1: ḥavāle idüp AN
[8965] beşāretin İN, NO1: ile beşāret AN
[8966] ümerānuň İN, NO1: anuň AN
[8967] anda AN +
[8968] mużāyaḳa virdi. İN, NO1: tażyīḳ eyledi. AN
[8969] itdi İN, NO1: idindi AN
[8970] ḫalāṣ ola. İN, NO1: selāmete çıḳa. Ve’l-ḥāṣıl AN

[NO1 267a] iki ġulāmla ḥiṣārdan[8971] çıḳup firār itdi.[8972] Belḫ'de (7) bir eski vīrān şehre düşdi. Sergerdān ve müteḥayyir ṣabāḥa degin (8) gezdi. Ṣubḥ ṭulū' idicek ḫātırına ḫuṭūr itdi ki mināreye[8973] (9) çıḳup aḫşama degin dura. Andan[8974] bir cānibe teveccüh ide.[8975] Ḳażā-yı İlāhī (10) bir kimesne atını żāyi' itmişdi. Ḳaṣd eyledi ki mināreye çıḳup[8976] (11) eṭrāfa naẓar ide, atını[8977] ḳande idügin göre.[8978] Yuḳarı çıḳup (12) Emīr Ḥüseyin'i görüp[8979] bildi.[8980] Emīr[8981] ıżṭırāb çeküp yanında bir dizi (13) incüsi[8982] var idi. Aňa virüp[8983] manṣıb va'd eyledi.[8984] Ol şaḫṣ (14) aşaġı[8985] inüp 'ale'l-fevr Timur'a gelüp ḫaber[8986] virdi. İttifāḳ biri (15) cānibden çün[8987] ṣabāḥ oldı,[8988] ḥiṣārı feṭḥ idüp Emīr Ḥüseyin'i (16) bulmayıcaḳ ümerā[8989] ıżṭırāba düşdiler.[8990] Her biri[8991] bir cānibe gitdi.[8992] Timur (17) daḫi bahādırlardan bir ṭā'ife irsāl eyledi. Emīr Ḥüseyin anı[8993] mināreden **[İN 290b]** (1) görüp aşaġı indi ve[8994] bir delüge ṣoḳuldı. Ammā[8995] nekbet-i teveccühünden (2) iki yeňi ṭaşrada[8996] ḳaldı. Ol cemā'at çoḳ tefaḫḫuṣ idüp (3) āḫir izin sürüp[8997] ol maḥalde dāmeni kenārın gördiler[8998] ve çeküp[8999] (4) çıḳardılar ve Emīr[9000]

[8971] -dan İN, NO1: -ı mezbūrdan AN
[8972] itdi. İN, NO1: eyledi ve AN
[8973] mināreye İN, NO1: ol şehrüň mināresine AN
[8974] daḫi AN +
[8975] ide. İN, NO1: eyleye. AN
[8976] Ḳaṣd eyledi ki mināreye çıḳup İN, NO1: Ol anda mināreye çıḳup dört AN
[8977] atını İN, NO1: ve atı AN
[8978] Bu niyyet ile AN +
[8979] görüp İN, NO1: gördi ve AN
[8980] ve teşḫīṣ itdi. NO1 +
[8981] mezbūr ziyādesiyle AN +
[8982] dizi incüsi İN, NO1: incü diziyle AN
[8983] Aňa virüp İN, NO1: Ḫavfından ve perīşānlıḳdan ol kimesneye virüp ba'dehu niçe AN
[8984] va'd eyledi. İN, NO1: ve mertebeler va'd eyledi ve AN
[8985] aşaġı İN, NO1: daḫi ol mināreden AN
[8986] gelüp ḫaber NO1: gelüp İN: ḫaber AN
[8987] biri cānibden çün İN, NO1: çünkim AN
[8988] ol AN +
[8989] bulmayıcaḳ ümerā İN, NO1: bulmadı. Ümerā cümle AN
[8990] -ler. İN, NO1: ve AN
[8991] Emīr Ḥüseyin ṭalebiyle AN +
[8992] Ol ḥālde ol şaḫṣ daḫi gelüp ḫaber virdi. Emīr AN +
[8993] anı İN, NO1: daḫi AN
[8994] aşaġı indi ve İN, NO1: nāçār aşaġa inüp AN
[8995] anuň AN +
[8996] iki yeňi ṭaşrada İN, NO1: etegi ṭaşra AN
[8997] çoḳ tefaḫḫuṣ idüp āḫir izin sürüp İN, NO1: āḫir anuň izin ḳovup AN
[8998] kenārın gördiler İN, NO1: kenārını görüp AN
[8999] ṭaşra AN +
[9000] ve Emīr İN, NO1: fi'lḥāl AN

Timur'uň ḥużūrına yitürdiler[9001] ve şehr-i ramażānda yedi yüz (5) yetmiş bir **[NO1 267b]** senesinde Keyḫüsrev[9002] birāderi Keyḳubād ḳışāşı içün (6) ḳatl itdiler.[9003] **[AN 181b]**

Li-mü'ellifihi:[9004]

Eger bed-fi'āl olsa bir merdkār

(7) Ve gerdūn-ı gerdāne olsa süvār

Zamān eyler āḫir anı[9005] ser-nigūn

Ḳılur (8) nā-sezā fi'li anı zebūn

Ve min me'āṯiri'ş-şecā'at: Çün yedi yüz yetmiş iki (9) senesinde Emīr Timur Çepe ṭarafına 'aẕīm 'asker irsāl itdi (10) ve[9006] Emīr Behrām Celāvī[9007] ve Emīr 'Abbāsī ve Ḫıṭāyī Bahādır'ı ve Şeyḫ 'Alī (11) Bahādır'ı serdār naṣb eyledi. Çünkim düşmān[9008] leşkerine muḳābil oldılar. (12) Celāyir'üň mülāzımları ḳaṣd itdiler[9009] ki Behrām'ı[9010] helāk ideler. Behrām (13) ümerānuň[9011] 'öẕrin fehm idüp ḥaẕer eyledi. Anlaruň 'öẕr ḳaṣdı[9012] (14) müfīd olmadı ve Ḫıṭāyī Bahādır ve Şeyḫ 'Alī Bahādır'a cenk (15) ve nāmūs ve nenk bābında ba'żı daḳīḳa tekellüm itdi. Şeyḫ 'Alī[9013] (16) iġmāż-ı 'ayn itdi. Ḫıṭāyī anı ḳorḳduġına[9014] nisbet itdi. (17) Hemān-dem Şeyḫ 'Alī[9015] atına ḳamçı urup 'Ā'işe Ḫātūn ṣuyın **[İN 291a]** (1) öte[9016] geçüp a'dā 'askerine kendüyi urdı. Bir iki kimesne[9017] yıḳdı. (2) Beri cānibden feryād itdiler, aṣlā[9018] dönmedi. Tā kim Şeyḫ 'Alī Bahādır (3) anuň ardınca kendüyi ol deryā gibi 'askere urup anuň göňlün (4) ele alup girü döndürdi

---

[9001] yitürdiler İN, NO1: getürdiler AN
[9002] ve anuň AN +
[9003] ḳışāşı içün ḳatl itdiler. İN, NO1: -'ı ḳışāşından ötüri ḳatl itdiler ve bunlardan ġayrı niçe bahādırlar ḳatl olundıġı meşhūrdur. AN
[9004] Li-mü'ellifihi İN, NO1: Meṣnevī Li-mü'ellifihi AN
[9005] eyler āḫir anı İN, NO1: āḫir eyler anı NO1: eyler anı āḫir AN
[9006] Timur Çepe ṭarafına 'aẕīm 'asker irsāl itdi ve İN, NO1: 'aẕīm 'askeri Çepe ṭarafına irsāl idüp AN
[9007] Celāvī İN, NO1: Celāyir'i AN
[9008] دشمن şeklinde yazılmıştır nüshalarda.
[9009] mülāzımları ḳaṣd itdiler İN, NO1: ādemleri ḳaṣd eylediler AN
[9010] ṭutup AN +
[9011] Behrām ümeranuň İN, NO1: ümerā anuň AN
[9012] 'öẕr ḳaṣdı İN, NO1: 'öẕri AN
[9013] itdi. Şeyḫ 'Alī İN, NO1: eyledi. Lākin Şeyḫ 'Alī Bahādır her vechle AN
[9014] anı ḳorḳduġına İN, NO1: Bahādır şuňa ḥaml itdi ki anı ḳorḳaḳlıġa AN
[9015] Şeyḫ 'Alī İN, NO1 +
[9016] ṣuyın öte İN: ṣuyın NO1: ṣuyını öteye AN
[9017] -yi fi'l-ḥāl atından aşaġı AN +
[9018] girü AN +

ve ‘askerden[9019] selāmetle iġrāç eyledi.[9020]

Li-mü’ellifihi:[9021]

(5) Bir kişiyi ki ḥıfẓ ide Allāh

Aňa āsīb-i dehr bulmaya rāh

(6) **Ve mine’l-me‘ārik:** Eydürler ki Faḫrü’d-dīn ki[9022] **[NO1 268a]** Çepe’nüň ümerāsınuň ‘uẓemāsından (7) idi, ‘Ādilşāh Celāyir’üň ve Sarıboġa’nuň i‘vāsı ile (8) Emīr Timur’uň ḫıdmetinden yüz çevirüp ‘aẓīm leşker çekdi. Andicān[9023] (9) vilāyetin zīr ü zeber itdiler. Bu ḫaber Timur’a irişdi, ol cānibe (10) intiḳām ḳaṣdıyla ‘azīmet itdi. Faḫrü’d-dīn[9024] bunı istimā‘ idüp (11) İl ve Ulus Atbaşı nām mevżi‘e göçürüp kendi dört (12) biň süvār ile kemīn-i ġadrde ḳurdı. Timur Ḫān[9025,9026] ol mevżi‘e (13) irişüp ol ḥālden ḫaberi olmaduġı eclden ekṣer-i ümerā raḫt (14) ü baḫtıyla geçüp gitdiler. Timurlenk beş yüz **[AN 182a]** miḳdārı süvār ile (15) ve[9027] serdārlardan Emīr Nöyed[9028] ve Ḫıṭāyī Bahādır ve Şeyḫ ‘Alī Bahādır ve Aḳ (16) Timur Bahādır yanında idi. Ol maḥalde[9029] ḳarşudan düşman göründi.[9030] (17) Her biri bahādırlıḳ ġayretine ileri gitdiler. Timurlenk’üň yanında ancaḳ iki yüz[9031] **[İN 291b]** (1) miḳdārı kimesne[9032] ḳaldı. Nā-gāh Faḫrü’d-dīn[9033] pusıdan çıḳdı. (2) Timur[9034] a‘dānuň keṣretine iltifāt itmeyüp kendüye taġayyür[9035] virmedi ve Nūşirevān-ı (3) ‘Ādil’üň[9036] kelām-ı ḥikmet-āmīzine teşebbüṣ itdi ki dimişdür:[9037]

Ḥikmet: (4) Cenkde ‘asker-i a‘dā çoḳ olduġına i‘tibār olunmaz. Zīrā āteş-i

---

[9019] döndürdi ve ‘askerden İN, NO1: döndi ve ol ‘adū leşkerinden AN
[9020] iġrāc eyledi. İN, NO1: kendüyi iġrāç eyledi. Ol vaḳtinde mezbūruň bu güne bahādırlığı meşhūrdur. AN
[9021] Li-mü’ellifihi İN, NO1: Beyt Li-mü’ellifihi AN
[9022] Eydürler ki Faḫrü’d-dīn ki İN, NO1: Eydürler Ḳamrü’d-dīn AN
[9023] Andicān İN, NO1: Ayendecān AN
[9024] Faḫrü’d-dīn İN, NO1: Ḳamrü’d-dīn AN
[9025] ḳurdı. Timur Ḫān İN, NO1: tevaḳḳuf eyledi. Timur mezbūr daḫi AN
[9026] mezbūr daḫi AN +
[9027] Timurlenk beş yüz miḳdārı süvār ile ve İN; NO1: Timur beş biň miḳdārı kimesne ile AN
[9028] Nöyed İN, NO1: Mü’eyyed AN
[9029] Ol maḥalde İN, NO1 +
[9030] göründi. İN, NO1: leşkeri görünüp AN
[9031] Timurlenk’üň yanında ancaḳ iki yüz İN, NO1: Emīr Timur yanında iki biň AN
[9032] ancaḳ AN +
[9033] Faḫrü’d-dīn İN, NO1: Ḳamrü’d-dīn ol maḥal-i AN
[9034] Timur İN, NO1: Emīr Timur aṣlā AN
[9035] taġayyür İN, NO1: taġyīr AN
[9036] Nūşirevān-ı ‘Ādil’üň İN, NO1: Nūşirevān’uň AN
[9037] itdi ki dimişdür: İN, NO1: itmişdür. Nūşirevān buyurdılar ki AN

ḳalīl[9038] (5) çoḳ oḍun yaḳmaḳ keş̱īrdür.[9039] Lā-cerem tevekkül ve ṣabr **[NO1 268b]** dāmenine teşebbüş̱ idüp (6) sa'y-ı bī-dirīġ itdiler. Āḫir devlet müsā'ade idüp öyle ḳavī ḫaşmı (7) zīr ü zeber itdiler.[9040] Keyḫüsrev'üň kelām-ı ḥikmet-encāmındandur.

Ḥikmet: Sa'ādet (8) ḳażā müsā'adesiyle olur.[9041] Bu ḳażiyye yedi yüz yetmiş yedi senesinde (9) vāḳı' oldı.

Ve mine'l-mekkāre: Rivāyet olunur ki Yūsuf Ṣūfī Ḳunḳrāt ki (10) Ḫ̌ārezm ḥākimi idi, ol zamān ki Timur eşrār-ı Urus Ḫān üstüne[9042] (11) leşker çekmiş idi. 'İşyān idüp müslimānlaruň mālına[9043] ṭama' eyledi (12) ve buḫār-ı fesād dimāġına yol bulup Buḫārā ṭarafına aḳın itdi. Ammā (13) Timur oġlı[9044] Mīrzā Cihāngīr'e, Yūsuf Ṣūfī'nüň birāderi Aḳ Ṣūfī'nüň (14) ḳızını nikāḥ itmiş idi. Ol sebebden intiḳām ḳaṣd[9045] itmeyüp[9046] (15) bir niçe def'a elçiler gönderüp naṣīḥat itdi[9047] ve ol nā-ma'ḳūl (16) ḥareketden men' eyledi. Aṣlā[9048] teş̱īr itmeyüp ol bī-devlet (17) varan elçileri ḥabs eyledi ve bir def'a daḫi Buḫārā eṭrāfın[9049] ġāret **[İN 292a]** (1) itdi. Lā-cerem Timur Ḫān[9050] ol cānibe teveccüh idüp[9051] yedi yüz yetmiş senesinüň (2) şuhūrında[9052] Ḫ̌ārezm ḥavālīsinde otaḳ naṣb itdi[9053] ve eyyām-ı (3) muḥāṣara[9054] ġāyet uzadı. Ḥiṣārda[9055] olanlara küllī 'usret el virdi **[AN 182b]** (4) ve 'işretleri[9056] **[NO1 269a]** ṣa'b oldı. Ol eş̱nāda ittifāḳ Timur Ḫān'a[9057] (5) Tirmiz'den ṭurfānda ḳarpuz getürdiler. Timur[9058] eyitdi: "Mürüvvet degüldür ki Yūsuf (6) Ṣūfī ḳarşumuzda ola, biz yeňi irişmiş

[9038] ammā AN +
[9039] keş̱irdür. İN, NO1: muḳarrerdür. AN
[9040] ḫaşmı zīr ü zeber itdiler. İN, NO1: ḫaşm leşker zīr ü zeber oldı. AN
[9041] olur. İN, NO1: -dür. AN
[9042] Timur eşrār-ı Urus Ḫān üstüne İN, NO1: Emīr Timur eş̱er-i Er Urus Ḫān üzerine daḫi AN
[9043] mālına İN, NO1: māllarına AN
[9044] oġlı İN, NO1: kendi oġlını AN
[9045] ḳaṣd İN, AN: aḫz NO1
[9046] anuň ṭarafına AN +
[9047] itdi İN, NO1: eyledi AN
[9048] Aṣlā İN, NO1: Ammā aṣlā kelām-ı naṣīḥat aňa AN
[9049] eṭrāfın İN, NO1: nevāḥīsin cümle AN
[9050] itdi. Lā-cerem Timur Ḫān İN, NO1: eyledi. Ġayrı iḳtiżā eyledi Emīr AN
[9051] idüp İN, NO1: eyledi AN
[9052] idi ki AN +
[9053] itdi İN, NO1: eyledi AN
[9054] daḫi AN +
[9055] -da İN, NO1: içinde AN
[9056] daḫi AN +
[9057] Timur Ḫān'a İN, NO1: Emīr Timur'a AN
[9058] Timur İN, NO1: Ol vaḳt emīr-i mezbūr AN

mīve ekl idevüz ol maḥrūm (7) ola." Pes[9059] bir gümüş ṭabaġa bir miḳdār ḳarpuz ḳoyup aňa[9060] irsāl (8) itdi. Ol āb ile ṭabaġı[9061] ḳapucıya bağışlayup ḳarpuzı ḫendeḳe atdı. (9) Dirler[9062] ki, eyyām-ı muḥāṣarada Yūsuf-ı Ṣūfī, Timur'a[9063] bir kimesne irsāl idüp (10) eyitdi: "Bu deňlü müslimānlar senden ve benden ötüri helāk olmaḳ (11) münāsib degüldür ve ṣalāḥkār oldur ki ikimiz başa baş cenk (12) idelüm. Ḫudā kime nuṣret virüp devlet kime yārı iderse[9064] iḥsān (13) Ḫudā'nuňdur." didi. Hemān-dem[9065] Timur silāḥın giyüp atına süvār oldı. (14) Anı men' ṣadedinde oldılar. Ḫuṣūṣan Emīr Ḥācī Yūsuf ki ḫıdmetinde (15) cümleden esbaḳ idi,[9066] atınuň uyanın ṭutdı.[9067] Timur anı söküp (16) ḳılıcın çekdi.[9068] Tā ḫendeḳ kenārına geldi[9069] ve feryād idüp eyitdi: "Ṣūfī'ye (17) söyleň gelsün!" Hiç kimesne cevāb virmedi.[9070] Timur āvāz-ı bülend ile **[İN 292b]** (1) eyitdi: "Her kimse ki sözine durmaya, aňa ölmek dirlikden yegdür." didi. (2) Andan rücū' itdi. Yūsuf-ı Ṣūfī[9071] ol eyyāmda fevt oldı.[9072]

(3) **Ve mine'l-ittifāḳāt: [NO1 269b]** Mervīdür[9073] ki çün Toḳtamış oġlan Urus Ḫān (4) ḫavfından Timur'a gelüp[9074] ilticā itdi ki Toḳtamış Ḫān, Cuci (5) Ḫān ibn Cengiz Ḫān[9075] neslindendür, Timur aňa küllī ri'āyet idüp (6) māl ve 'asker virüp düşmanı[9076] ṭarafına irsāl itdi ve niçe kerre 'adūsıyla (7) berāber olduḳda münhezim olup yine Timur

[9059] ola." Pes İN, NO1: ḳala." Ve'l-ḥāṣıl AN
[9060] ṭabaḳa bir miḳdār ḳarpuz ḳoyup aňa İN, NO1: tebsi içine birḳaç dānesin ḳoyup Yūsuf Ṣūfi'ye AN
[9061] Ammā ol āb ile ol gümüş siniyi AN +
[9062] ḳarpuzı ḫendeḳe atdı. Dirler İN, NO1: ḳarpuzları ḫendeḳden yaňa atdı ve daḥi eydürler AN
[9063] Timur'a İN, NO1: Emīr Timur'a birgün AN
[9064] kime nuṣret virüp devlet kime yārı iderse İN, NO1: her kime nuṣret virür ise AN
[9065] dem İN NO1: ol dem Emīr AN
[9066] Yūsuf ki ḫıdmetinde cümleden esbaḳ idi. İN: … esbaḳ olmaġın NO1: Seyfü'd-dīn ḫıdmetde cümleden sābıḳ idi. Timur'uň AN
[9067] Emīr AN +
[9068] çekdi. İN, NO1: çıḳardı. AN
[9069] geldi İN, NO1: vardı AN
[9070] "Ṣūfī'ye söyleň gelsün." Hiç kimesne cevāb virmedi. İN, NO1: "Ḫoş olsun Ṣūfī'ye eydüň ki gelsün er meydānında anuňla imtiḥān olalum." didi. Ammā Yūsuf Ṣūfī ṭarafından hiçbir ṣadā gelmedi. Ba'dehu AN
[9071] daḥi AN +
[9072] fevt oldı. İN, NO1: vefāt eyledi. AN
[9073] Mervīdür İN, NO1: Eydürler AN
[9074] Timur'a gelüp İN: Timur'a geldi ve NO1: Emīr Timur Ḫān'a AN
[9075] ki Toḳtamış Ḫān, Cuci Ḫān ibn Cengiz Ḫān İN, NO1: Rivāyet iderler ki Toḳtamış Cuci Ḫān bin Cengiz AN
[9076] māl ve 'asker virüp düşmanı İN, NO1: ve aňa bu deňlü māl ve 'asker-i firāvān virüp hemān ol sā'at ḫaşmı AN

aňa[9077] meded irişdürür idi. **[AN 183a]** (8) Aṣlā tekrārından[9078] bir melāl iẓhār itmez[9079] idi. Tā kim Urus Ḫān (9) oġlı Lurḳıya nām kimesnenün birāderi Ḳutaġ[9080] Buḳay Toḳtamış Ḫān (10) muḥārebesinde mürd olmaġla[9081] birāderinüň intiḳāmın almaġa ol daḫi muḥārebeye (11) geldükde Toḳtamış[9082] yine münhezim olup firār itdi[9083] ve Seyḥūn (12) kenārına irişdükde[9084] Ḳazanci Bahādır ardından[9085] peydā oldı. Toḳtamış Ḫān (13) ḫavfından esbābın çıḳarup kendüyi[9086] ṣuya atdı. Ḳazanci[9087] Bahādır[9088] (14) aňa oḳ atup bāzūsını[9089] mecrūḥ itdi. Āḫirü'l-emr[9090] yüzerek (15) öte[9091] cānibe geçüp bir orman içinde kendüyi ḫass ü ḫāṣākla (16) setr itdi ve bīhūş olup yatdı.[9092] Ḳazanci Bahādır[9093] (17) birgün bir gice anı tefaḥḥuṣ idüp me'yūs oldı. Timur Ḫān[9094] **[İN 293a]** (1) İdigü[9095] Barlas nām emīri Toḳtamış Ḫān'a imdāda göndermişdi.[9096] (2) İttifāḳ ol maḥalle uġrayup bir iňledi işidüp[9097] **[NO1 270a]** ḫāṣāk (3) içinde Toḳtamış'ı bulup yarasın ṣarup esbāb giyürüp (4) bulamaç içürdiler. Andan[9098] ata bindürüp Timur Ḫān'a getürdiler.[9099]

Tenbīh: (5) Ḫafī degüldür ki deşt-i Ḳıpçāḳ pādişāhları Burkay bin Cuci Ḫān

---

[9077] olduḳda münhezim olup yine Timur aňa İN, NO1: olup münhezim olur idi. Ammā Timur aňa yine AN
[9078] Aṣlā tekrārından İN, NO1: Lākin tekrārından aṣlā AN
[9079] iẓhār itmez İN, NO1: göstermez AN
[9080] Lurḳıya nām kimesnenün birāderi Ḳutaġ İN, NO1: Lurḳıya birāder Ḳutluġ AN
[9081] muḥārebesinde mord olmaġla İN, NO1: -'uň 'askeri elinde helāk olmış idi. Lākin Lurḳıya daḫi AN
[9082] ol daḫi muhārebeye geldükde Toḳtamış İN, NO1: geldi. Toḳtamış Ḫān ol vaḳt AN
[9083] fırāra itdi İN, NO1: ḳarārı fırāra tebdīl eyledi AN
[9084] irişdükde İN, NO1: irişdi. Ammā AN
[9085] ardından İN, NO1: nām kimesne anuň 'aḳabinden AN
[9086] ḫavfından esbābın çıḳarup kendüyi İN, NO1: daḫi cānı ḫavfından atından inüp esbābın kendüyi hemān AN
[9087] قازنجی şeklinde AN'de : قزنجی şeklinde İN, NO1'de
[9088] daḫi AN +
[9089] bāzūsını İN, NO1: ḳażā-yı İlāhī bāzūsını ḍarb idüp AN
[9090] Āḫirü'l-emr İN, NO1: Lākin ġayret idüp AN
[9091] öte İN, NO1: ol AN
[9092] kendüyi ḫass ü ḫāṣākla setr itdi ve bīhūş olup yatdı. İN, NO1: ḫass ü ḫāṣāk ile kendüyi bir miḳdār örtdi ve bīhūş oldı. AN
[9093] daḫi AN +
[9094] Timur Ḫān İN, NO1: ve gitdi. Timur AN
[9095] Timur'un Barlas adlı emirinin ön adı belgelerde Caku şeklinde geçmektedir. bknz: https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1016088
[9096] Toḳtamış Ḫān'a imdāda göndermişdi. İN, NO1: Toḳtamış'a yardıma irsāl itmiş idi. AN
[9097] ol maḥalle uġrayup bir iňledi işidüp İN, NO1: ormana uġrayup ol dem iňledüyi işitdi. Ol cānibe varup AN
[9098] Toḳtamış'ı bulup yarasın ṣarup esbāb **[ve libās NO1]** giyürüp bulmaç içürdiler. Andan İN, NO1: çıḳardı. Ammā Toḳtamış Ḫān'uň zaḫmı ziyāde idi. Ve'l-ḥāṣıl ol zaḫmı ṣardı ve aňa libās-ı fāḫireler giyürüp ve bir miḳdār bulmaç idüp içürdi. Ba'dehu AN
[9099] Timur Ḫān'a getürdiler. İN, NO1: Emīr Timur'uň ḥużūrına iletdi. AN

ki (6) Abaka Ḫān mu‘āṣırı idi,[9100] fevt olup anuň büyük oġlından (7) Azaverd nām bir oġlan ḥāṣıl oldı.[9101] Pederi zamānında ġāyet (8) mu‘teber idi ve[9102] pederinden ṣoňra yine mu‘azzez idi.[9103] Egerçi salṭanata[9104] (9) anı ta‘yīn itmişler idi ve[9105] Ṣayın Ḫān nām ḳomışlar idi ammā[9106] (10) Mengü Ḳaan ki Hülāgü’nüň[9107] büyük birāderidür,[9108] aḥkāmda anuň ismin[9109] muḳaddem (11) yazarlar idi ve anuň evlādı **[AN 183b]** iki fırḳa oldı.[9110] Evvel Gök Orda (12) anlaruň ḥükūmeti Berdi Beg ibn Cānı Beg’de nihāyet buldı.[9111] Ol (13) pederine ḳaṣd itdügi sebebden ġayrı şehzādelere i‘timādı ḳalmadı. (14) Cümlesin helāk idüp üç yıldan ṣoňra kendi daḫi fevt (15) oldı.[9112] İkinci Aḳ Orda’dur anlaruň evveli Sāsī Buḳa’dur. Tā (16) Urus Ḫān bin Çemtay bin İrturan bin Sāsī Buḳa[9113] gelince Cānī (17) Beg Ḫān ḥakīmle[9114] ol ṭā’ifenüň[9115] serveri oldı. Selāṭīn-i Gök Orda **[İN 293b]** (1) eyyāmında munḳarıż oldılar. Pes[9116] murād itdi ki Ulus’a daḫi musallaṭ (2) ola. Urus **[NO1 270b]** Ḫān’uň ‘ammisi evlādından Moġol Ḫ̌āce Oġlan[9117] (3) nām kimesne Miyāh Ḳışlaḳ ḥākimi idi, Urus Ḫān’a muḫālefet (4) itmegin Urus Ḫān anları[9118] başup cümlesin ḳatl itdi.[9119] Ol (5) eyyāmda Toḳtamış Ḫān nā-bāliġ idi, ol sebebden[9120] ḫalāṣ oldı. (6) Urus Ḫān bir ṭabaḳa müstevlī oldı ki[9121] Toḳtamış Ḫān anda iḳāmete (7) ḳādir olmayup Timur’a geldi.[9122]

[9100] Abaḳa Ḫān mu‘āṣırı idi İN: Abaḳa Ḫān mu‘āṣırlarından idi NO1: anlar Abaḳa Ḫān’uň mu‘āṣırları idi ki AN
[9101] Ol oġlan AN +
[9102] daḫi AN +
[9103] yine mu‘azzez idi. İN, NO1: daḫi yine mu‘azzez oldı ve AN
[9104] salṭanata İN, NO1: pādişāhlıġa AN
[9105] aňa AN +
[9106] nām ḳomışlar idi. Ammā İN, NO1: diyü nām virdiler idi. Ayā AN
[9107] Hülāgü’nüň İN, NO1: Hülāgü Ḫān’uň AN
[9108] ammā AN +
[9109] ismin İN, NO1: adun AN
[9110] evlādı iki fırḳa oldı. İN, NO1: evlādları iki fırḳa oldılar. AN
[9111] buldı. İN, NO1: oldı. AN
[9112] fevt oldı. İN, NO1: vefāt eyledi. AN
[9113] Buḳa İN, NO1: Buḳay Ḫān’a AN
[9114] ile İN, NO1 +
[9115] ṭā’ifenüň İN, NO1: ṭā’ifelerüň AN
[9116] Pes İN, NO1 +
[9117] Moġol Ḫ̌āce oġlan iN, NO1: Yol Ḫ̌āfe (?) AN
[9118] bir vaḳtde AN +
[9119] ḳatl itdi. İN, NO1: ḳırdı ve AN
[9120] sebebden İN, NO1: eclden AN
[9121] bir ṭabaḳa müstevlī oldı ki İN, NO1: ol tabaḳaya müstevlī olup AN
[9122] anda iḳāmete ḳādir olmayup Timur’a geldi. İN, NO1: daḫi ol vaḳt Emīr Timur’uň yanına vardı ve andan meded ṭaleb eyledi. AN

Ve min me’āṣiri’l-ictihād: [9123]مَنْ طَلَبَ وَجَدَّ وَجَدَ (8) mışdāḳınca[9124] her ne deňlü Toḳtamış Ḫān bozıldıysa Timur aňa imdād (9) ve sa‘y ü ictihādda[9125] daḳīḳa fevt itmedi. Āḫirü’l-emr Timur Ḫān (10) ümerā vü a‘yān ve ‘asker-i bī-pāyān ile Ṣuġnaḳ nām mevżi‘de (11) Toḳtamış’ı[9126] ḫānlıḳ serīrine geçürdiler ve cümle bilādda şāyi‘ oldı. Ammā (12) Urus Ḫān oġlı Timur Melik ki pederinüň yerine cülūs itmişdi. (13) Toḳtamış Ḫān’ı aṣlā gözine göstermedi[9127] ve tāzelik ḥasebince (14) şarāb-ı ġurūr-ı civānla mest ve levendlik muḳteżāsıyla ‘ıyş u nūş (15) ve bāde-perest olup salṭanat hevāsında olmaz idi.[9128] Bu ḫaber (16) Timur Ḫān’a[9129] vāṣıl olıcaḳ Toḳtamış Ḫān ve sā’ir ol[9130] eṭrāfda (17) olan ümerāya ber-vech-i[9131] ta‘cīl ḳāṣıd irsāl idüp[9132] Timur Melik üstüne **[İN 294a]** (1) ılġar itdi ve[9133] anı ele getürmeyince rücū‘ **[NO1 271a]** itmemege ‘azīmet eyledi.[9134] Timur Melik (2) ol sālde[9135] Ḳaraṭal[9136] nām mevżi‘de ḳışlaḳ düzmiş idi. Çün (3) Timur Ḫān’uň emri ümerāya[9137] vārid oldı, **[AN 184a]** ḳış zamānında küllī (4) sa‘y ü iḳdām idüp[9138] Timur Melik’i ele getürdiler ve helāk eylediler.[9139] Eydürler ki (5) anuň aḳrabāsından[9140] Alıncaḳ nām civān giriftār oldı. Toḳtamış (6) Ḫān[9141] anı vefādārlıġla ve şecā‘atle meşhūr olmaġla küllī ri‘āyetler (7) va‘de idüp alıḳomaḳ istedi.[9142] Alıncaḳ tażarru‘ idüp (8) eyitdi: “Velīni‘metüm zamānında her dürlü sa‘ādetler ve rif‘atler

---

[9123] Kim talep eder ve çabalarsa (isteğine) kavuşur.
[9124] mışdāḳınca İN, NO1: ḥasebince AN
[9125] bozıldıysa Timur aňa imdād ve sa ‘y ü ictihādde İN, NO1: münhezim oldı ise Emīr Timur’uň dāmenin elden ḳomadı ve sa ‘y-i ictihādden AN
[9126] Toḳtamış’ı İN, NO1: anı AN
[9127] gözine göstermedi İN, NO1: ‘eynine almadı AN
[9128] ve bāde-perest olup salṭanat hevāsında olmaz idi. İN, NO1: -ı mey-i erġuvāniye muḳayyed olup aṣlā salṭanat pervāsında olmadı ve AN
[9129] Ḫān’a İN, NO1: -’a AN
[9130] ve sā’ir ol İN: ve sā’ir NO1: -’a ve sā’ir AN
[9131] ber-vech-i İN, NO1: ‘alā sebīlü’t AN
[9132] idüp İN, NO1: eyledi teveḳḳuf itmeyüp AN
[9133] itdi ve İN, NO1: idüp tā ki AN
[9134] rucū‘ itmemege ‘azīmet eyledi. İN, NO1: dönmeyeler. AN
[9135] sālde İN, NO1: yıl AN
[9136] Ḳaraṭal İN, AN: Ḳaraṭavul NO1
[9137] ümerāya İN, NO1 +
[9138] zamānında küllī sa‘y ü iḳdām idüp İN: ve Toḳtamış zamānında … idüp NO1: günlerinde ilġār idüp küllī sa‘y ü miḥnet çeküp ol vaḳt AN
[9139] ele getürdiler ve helāk eylediler. İN, NO1: helāk itdiler ve AN
[9140] aḳrabāsından İN, NO1: cümle muḳarrebātından AN
[9141] -’a AN +
[9142] meşhūr olmaġla küllī ri‘āyetler va‘de idüp alıḳomaḳ istedi. İN, NO1: medḥ itdiler. Toḳtamış Ḫān anı ṭaleb idüp küllī ri‘āyetler ve ‘ināyetler ile mev‘ūd itdi. AN

gördüm, hiçbir[9143] (9) arzum ḳalmadı. Ḥālā recā iderüm ki anuň yerinde[9144] kimesne görmeyem. (10) Beni ḳatl idüp anuň cesedini[9145] benüm üstüme[9146] ḳoyasız.”[9147] Toḳtamış (11) Ḫān emr ile anı ḳatl idüp[9148] ṣāḥibünüň yanına ḳodılar.[9149]

Li-mü’ellifihi:[9150]

(12) Her ki bilür ḥaḳ ṣadāḳat nedür

‘Ömrüňi ṣarf eyle yolında nedür

(13) **Ve min netāyici’l-küfrān:**[9151] Aṣḥāb-ı tevārīḫ rivāyeti üzere[9152] Timur Ḫān (14) Toḳtamış ḥaḳḳında bu deňlü[9153] ‘ināyet itmiş iken ve ri‘āyet bābında ḳuṣūr (15) ḳomaz[9154] iken az zamānda[9155] tamām-ı muhtemātın ḥāṣıl idüp düşmanlarından (16) emīn olıcaḳ ḥuḳūḳ-ı sābıḳayı bi’l-külliye ferāmūş **[NO1 271b]** idüp[9156] ‘uḳūḳa başladı. (17) Vefā yerine cefā itdi. Bunuň tafṣīli oldur ki Toḳtamış Ḫān **[İN 294b]** (1) bir[9157] niçe evbāşları yanına cem‘ idüp[9158] ‘iṣyān eyledi. Ol zamān ki (2) Timur Ḫān Āẕerbāycān’da idi, Toḳtamış[9159] ḫilāf ‘alemin ḳaldırup (3) Şirvān’uň derbendi yolından Timur ṣuyına ve Ṣādān[9160] ḥavālīsine (4) ‘asker irsāl itdi. Çünkim bu ḫaber Timur zamāna[9161] irişdi. (5) Dilāverlerinden bir fevci anuň[9162] def‘ine irsāl idüp sipāriş itdi ki: (6) “Toḳtamış Ḫān’la miyānımızda[9163] atalıḳ ve oġulluḳ vardur.[9164] Cenkde ‘acele[9165] itmeyesiz.” (7)

[9143] her dürlü sa‘ādetler ve rif‘atler gördüm, hiçbir İN, NO1: ‘izzet ü sa‘ādetler ve her dürlü rif‘atler ve ni‘metler gördüm, hiç AN
[9144] bir AN +
[9145] Beni ḳatl idüp anuň cesedini İN, NO1: Emr idesiz ki bendeňüzi daḫi ḳatl ideler ve anuň cüssesi ki ḥālā ḫorluḳ ile ṭopraḳ üzerinde yatur, AN
[9146] üstüme İN, NO1: üzerüme AN
[9147] didi. Ġayrı bu kelāmdan rücū‘ itmedi. AN +
[9148] ile anı ḳatl idüp İN, NO1: idüp anı ḳatl itdiler AN
[9149] ḳodılar. İN, NO1: defn itdiler. AN
[9150] Li-mü’ellifihi İN, NO1: Beyt Li-mü’ellifihi AN
[9151] küfrān İN, NO1: irāde AN
[9152] -i üzere İN, NO1: iderler ki AN
[9153] ḥaḳḳında bu deňlü İN, NO1: Ḫān’uň ḥaḳḳında bu ḳadar AN
[9154] ḳuṣūr ḳomaz İN, NO1: aṣlā ḳuṣūr ḳomamış AN
[9155] -da İN, NO1: içinde AN
[9156] bu meṣellü AN +
[9157] bir İN, NO1 +
[9158] idüp İN, NO1: eyledi ve AN
[9159] Ḫān AN +
[9160] Ṣādān İN, NO1: Sā’irān AN
[9161] zamāna İN, NO1: Ḫān’a AN
[9162] fevci anuň İN, NO1: ṭā’ifeyi anlaruň AN
[9163] irsāl idüp sipāriş itdi ki: “Toḳtamış Ḫān’la miyānımızda İN: sipāriş idüp eyitdi ki: “Toḳtamış Ḫān ile miyānımızda NO1: itdi ve anlara ışmarladı ki: “Benüm ile Toḳtamış Ḫān mābeyninde AN
[9164] Lākin AN +
[9165] ‘acele İN, NO1: isti‘cāl AN

Ve Mīrzā Mīrān Şāh'ı daḫi 'aḳeblerince[9166] gönderdi. Çün iki 'asker (8) birbirine[9167] muḳābil oldılar. Leşker, Timur Ḫān'uň emriyle[9168] te'allül gösterdiler. **[AN 184b]** (9) Ḫaşm anı ḫavflarına ḥaml idüp cür'et itdiler, az ḳaldı ki münhezim (10) olalar. Āḫir[9169] Mīrān Şāh irişüp a'dā 'askerini şıdılar. (11) Ba'żı ḳatl ve ba'żı esīr oldı ve Timur'uň[9170] ḥużūrına getürdüklerinde[9171] (12) cümlesin[9172] āzād eyledi.[9173] Bu deňlü ḳabāḥatleri ẓuhūr itmiş[9174] iken (13) yine müsāmaḥa ve re'feti dirīġ eylemedi. Tā kim yedi yüz ḍoḳsan senesinüň (14) şuhūrında Timur Ḫān Fārs vilāyetinüň tesḫīrine meşġūl idi (15) ve[9175] Māverāü'n-nehr'den on yedi günde elçi gelüp[9176] Toḳtamış Ḫān'uň (16) ol eṭrāfa geldügin 'arż itdi.[9177] Aňa binā'en Fārs'ı düstūr-ı (17) sābıḳ üzre Āl-i **[NO1 272a]** Muẓaffer'e ḳoyup yedi yüz ḍoḳsan üç ṣaferinüň **[İN 295a]** (1) evvelinde[9178] Taşkent ḳışlaġından deşt-i Ḳıpçāḳ'a[9179] gitmegi muḳarrer eyledi ve sipāha[9180] (2) bir yıllıḳ azıḳ[9181] ve her[9182] nefere iki[9183] yay ve altmış[9184] oḳ ve terkeş ve siper ve ḳılıç (3) ve iki nefere bir seyisḫāne ve on nefere bir çadır-ı muḫtaṣar[9185] ve bir bel ve bir külünk (4) ve bir oraḳ ve bir destere ve bir bıçaḳ ve bir teber ve bir bez[9186] ve on[9187] çuvalduz (5) ve yüz[9188] igne ve yarım baṭmān iplik ve bir ṣıġır derisi[9189] ḳırba ve bir ḳoġa ipiyle (6) ve bir ḫoros müheyyā itmege emr eyledi ki yoḳlamada mevcūd[9190] buluna.

[9166] Mīrānşāh'ı daḫi 'aḳeblerince İN, NO1: Mīrşāh'ı ardlarından AN
[9167] birbirine İN, NO1: biribiriyle AN
[9168] Leşker, Timur Ḫān emriyle İN, NO1: Timur Ḫān'uň leşkeri emri üzre AN
[9169] Āḫir İN, NO1: idi. Āḫirü'l-emr AN
[9170] Ba'żı ḳatl ve ba'żı esīr oldı ve Timur'uň İN: Ba'żını ḳatl ve ba'żını esīr itdiler ve Timur'uň NO1: ve ba'żıların esīr ve ba'żıların ḳatl itdiler. Ammā esīrleri Timur Ḫān'uň AN
[9171] getürdüklerinde İN, NO1: getürdiler ve ol esīrlerüň AN
[9172] Timur Ḫān AN +
[9173] Mezbūrlaruň AN +
[9174] itmiş İN, NO1: ve meşhūr olmış AN
[9175] meşġūl idi ve İN: meşġūl oldı ve NO1: ve żabṭına meşġūl oldı. AN
[9176] elçi gelüp İN, NO1 +
[9177] eṭrāfa geldügin 'arż itdi. İN, NO1: araya geldügin elçi gelüp 'arż eyledi. AN
[9178] ṣaferinüň evvelinde İN, NO1: ṣaferü'l-ḫayrında AN
[9179] -'a İN, NO1: cānibine AN
[9180] kāmil AN +
[9181] ve nuḳre NO1 +
[9182] bir AN +
[9183] -şer AN +
[9184] -ar AN +
[9185] virdi AN +
[9186] ve bir teber ve bir bez İN, NO1 +
[9187] on İN, NO1: üçer AN
[9188] -er AN +
[9189] bütün AN +
[9190] eyledi ki yoḳlamada mevcūd İN, NO1: itdi ki ḫīn-i yoḳlamada AN

El-ḳıṣṣa: (7) ‘Asker[9191] böyle müheyyā olup deşt-i Ḳıpçaḳ’a teveccüh eyledi. Çün[9192] Ḳara asman (8) nām mevżi‘e vāṣıl oldılar, Toḳtamış Ḫān’uñ[9193] elçisi geldi. Timur Ḫān (9) müşāvere idüp elçi ḥabs eyledi.[9194] Rebī‘ü’l-evvelinüñ sekizinci (10) güni çehārşenbe gün Sarıḳ Uzun[9195] nām mevżi‘e irişüp (11) cemāẕiyü’l-evvelīnüñ[9196] yigirmi üçünci güni cum‘a gün[9197] Uluġbaġ’a geldiler.[9198] (12) Timur Ḫān deşt-i Ḳıpçaḳ’a naẓar itdi,[9199] gördi ki ṭūl ve ‘arżını[9200] vehm (13) ü gümān iḥāṭa itmekden bīrūndur. Dirler[9201] ki Ṭuli Beg fersaḫ (14) ve ‘arżı[9202] altı yüz fersaḫ idi. Uluġbaġ’a **[AN 185a]** geldükde[9203] Timur Ḫān emr idüp (15) anda bir mīl diküp ismini ve tārīḫini ḳazdılar. Cemāẕiyü’s-sānī[9204] (16) ġarresinde Ataferġuy nām maḥalle **[NO1 272b]** geldiler.[9205] Çünkim dört ay idi ki (17) muttaṣıl sefer iderler idi. Ol sebebden ẕaḫīre ḳalmayup[9206] ve andan ötesi[9207] **[İN 295b]** (1) beş aylıḳ yol var[9208] idi ki Ābādānlıġ’a irişile.[9209] Leşker ḫod bī-ḥadd (2) olmaġla tamām mertebe ‘usret ṭārī olmış idi.[9210] Şöyle ki bir baṭmān (3) ḳūt bir menn yāḳūta bulunmaz idi[9211] ve bir yem bir ata berāber idi[9212] ve leşkere (4) bir mertebeża‘f geldi ki ta‘bīr olunmaz[9213] ḫuṣūṣā Ḫorāsān çerisi (5) çadırlar öñünde[9214] dilenmege başladılar. Çün ‘usret bu mertebeye irişdi, (6) Timur Ḫān

---

[9191] ‘Asker İN, NO1 +
[9192] Çün İN, NO1: Çünkim AN
[9193] Toḳtamış Ḫān’uñ İN, NO1: ki anda Toḳtamış Ḫān’uñ ṭarafından AN
[9194] elçi ḥabs eyledi. İN, NO1: elçileri baġladı ve māh-ı AN
[9195] güni çehārşenbe gün Sarıḳ Uzun İN, NO1: çehārşenbe güni ve şehr-i cemāẕiü’l-evvelinüñ ġarresinde ki penççşenbe gün Sarıḳ AN
[9196] irişüp cemāẕiü’l-evvelīnüñ İN, NO1: irişdiler ve māh-ı mezbūrda ki AN
[9197] güni cum‘a gün İN, NO1: cum‘a gün AN
[9198] geldiler. İN, NO1: nüzūl itdiler. Ol dem AN
[9199] itdi İN: idüp NO1: eyledi AN
[9200] -nı İN, NO1: mertebe ki AN
[9201] itmekden bīrūndur. Dirler İN, NO1: eylemekden bīrūn. Eydürler AN
[9202] ‘-ı İN, NO1 +
[9203] geldükde İN, NO1: gelince AN
[9204] mīl diküp ismini ve tārīḫini ḳazdılar. Cemāẕiü’l-sānī İN, NO1: mināre düzüp ismini ḳazdılar. Cemāẕiü’l-āḫir AN
[9205] maḥalle geldiler. İN, NO1: mevżi‘e ḳondılar. AN
[9206] ẕaḫīre ḳalmayup İN, NO1: azıḳları daḫi ḳalmamış idi AN
[9207] ötesi İN, NO1: daḫi AN
[9208] var İN, NO1 +
[9209] irişile. İN: irişelüm. NO1: irişeler. AN
[9210] ḫod bī-ḥadd olmaġla tamām mertebe ‘usret ṭārī olmışidi. İN, NO1: daḫi bī-ḥadd idi. Bu eclden tamām ‘usret yüz gösterdi. AN
[9211] bulunmaz idi İN, NO1: berāber AN
[9212] bir yem bir ata berāber idi İN: bir yem bir arpa bir ata berāber idi NO1: esble yek ser oldı AN
[9213] ta‘bīr olunmaz İN, NO1 +
[9214] çerisi çadırlar öñünde İN, NO1: çerisine çadırlar öñlerinde AN

ümerā ile ve[9215] şehzādeler ile bu bābda müşāvere[9216] itdi. (7) Ba‘żılar eyitdiler:[9217] “Bunları ḳatl idelüm.” Ba‘żı ḳatle māni‘ olup:[9218] “Girü (8) döndürelim. Eger ma‘müreye[9219] çıḳarlarsa fe-bihā ve illā yolda helāk olsunlar.” (9) didiler.[9220] Timur Ḫān rāżī olmayup[9221] eyitdi: “Bu ṭā’ife ‘askerüñ (10) ardınca[9222] yürüsünler. Ḥayvānātdan ne ḳalursa[9223] etiyle geçinsünler.” didi.[9224] (11) Mevlānā Necmü’d-dīn ki ol zamānda ḳāż‘asker[9225] idi. Laḥm-ı meyyiteden (12) ḳaṭ‘ idüp[9226] tenāvül itdi, tā kim sā’irlere[9227] iṭmīnān ḥāṣıl ola. (13) Pes[9228] niçe biñ kimesne ‘askerüñ ardından gidüp laḥm-ı meyyite anlara vefā (14) itmeyüp birbirini yerler[9229] idi. Timur Ḫān sā’ir ‘askerüñ aḥvāline[9230] **[NO1 273a]** (15) muḳayyed olmayup[9231] bir baṭmān un[9232] ki altı raṭl şer‘i olur, altmış (16) kāse bulamaç idüp her gün biriyle ḳanā‘at eyledi ve şenbe (17) gün cemāẕiyü’l-āḫirenüñ āḫirinde[9233] şikār emr eyledi. Envā‘-ı ḥayvānāt **[İN 296a]** (1) şikār olundı ve ṣıġırdan büyük āhūlar ṭutuldı. Şol şikār ele geldi ki[9234] (2) bu deñlü ‘usret ve şiddet[9235] var iken semizin alup arıġın[9236] ṣalıvirdiler. (3) *Ravżatu’ṣ-Ṣafā*’da masṭūrdur ki Mīrzā Mīrān Şāh mülāzımlarından birisi (4) yazmış ki ol ṣaḥrāda gördüm ki giceyle[9237] fāreler çıḳup bülbül (5) gibi naġme iderler idi. **[AN 185b]**

Temsīl: *Şecere-i İlāhīyye*’de meẕkūrdur ki (6) ba‘ẕı diyārda Herās nām bir

---

[9215] ümerā ile ve İN, NO1: emr eyledi ki AN
[9216] müşāvere İN, NO1: meşveret AN
[9217] Ba‘żılar eyitdiler İN, NO1: Ba‘żı eyitdi AN
[9218] Ba‘żı ḳatle māni‘ olup İN, NO1: ve ba‘żısı buña māni‘ oldı ve ba‘żıları eyitdi: AN
[9219] ma‘müreye İN: ma‘müre NO1: girü ma‘müre AN
[9220] yolda helāk olsunlar.” didiler. İN, NO1: kendüleri helāk olalar.” ve AN
[9221] rāżī olmayup İN, NO1: bu re’yleri aṣlā maḳbūl ṭutmadı ve AN
[9222] ṭā’ife ‘askerüñ ardınca İN, NO1: cemā‘at leşkerüñ ardından AN
[9223] Ḥayvānātdan ne ḳalursa İN, NO1: Atdan ve sā’ir ḥayvānlardan ne ki ḳalursa anuñAN
[9224] didi. İN, NO1 +
[9225] ki ol zamānda ḳāż‘asker İN, NO1: ki ol ki ḳāż‘asker AN
[9226] Laḥm-ı meyyiteden ḳaṭ‘ idüp İN, NO1: Ol laḥmdan AN
[9227] sā’irlere İN, NO1 +
[9228] Pes İN, NO1: Ba‘dehu AN
[9229] yerler İN, NO1: ekl iderler AN
[9230] aḥvāline İN, NO1: ḥāline AN
[9231] olmayup İN, NO1: olup AN
[9232] un İN, NO1: avı AN (zehir manasına)
[9233] idüp her gün biriyle ḳanā‘at eyledi ve şenbe gün cemāẕiü’l-āḫirenüñ āḫirinde İN, NO1: olup her biri ile ḳanā‘at olunmaġa emr itdi ve ba‘dehu şenbe güni cemāẕiü’l-āḫiri avāyilinde AN
[9234] şikār olundı ve ṣıġırdan büyük āhūlar ṭutuldı. Şol [deñlü NO1 +] şikār ele geldi ki İN, NO1: ellerine girdi ki AN
[9235] şiddet İN, NO1: keşret AN
[9236] semizin alup arıġın İN, NO1: ol şikār ḥayvānlarınuñ semizlerin alup ve aruġın cümle AN
[9237] gördüm ki giceyle İN, NO1: görmişdür ki gice ile yerden AN

cānavar[9238] vardur, belinden yuḳarısı (7) ādeme beňzer, belinden aşaġısı[9239] at gibidür ve dā'imā andan[9240] laṭīf naġmeler (8) istimā' olunur ki[9241] 'ilm-i mūsiḳīye tamām muṭābıḳdur.[9242] Her ne deňlü üstādlar[9243] (9) ol naġamāta taḳlīd itseler[9244] mümkin olmaz.

El-ḳıṣṣa: Ol mevżi'den (10) geçüp leşkeri 'arż itdiler ve Mīrzā Muḥammed Sulṭānı ki[9245] Timur Ḫān'uň (11) nebīrelerinden idi, ḳaravulluḳ[9246] ṭaleb itdi. Receb'üň[9247] yedinci güni cum'a (12) gün revān oldılar.[9248] Ol 'asker-i firāvān ol ṣaḥrā-yı bī-pāyānda ne deňlü (13) gezdiler ise[9249] düşman 'askerinden[9250] **[NO1 273b]** belki cins-i beşerden bir ferd bulmadılar[9251] ve her (14) ṭā'ife ki tefaḥḥus[9252] içün irsāl olunur idi[9253] sergerdān olup (15) biň dürlü belāyla 'askeri bulurlar[9254] idi. Āḫirü'l-emr[9255] Timur Ḫān (16) Şeyḫ Dāvud-ı Türkmānī ki[9256] dilāverlik ve iş görmişlük ile ser-efrāz (17) idi irsāl itdi.[9257] İki günden ṣoňra nā-gāh göçer olurlar gördi. **[İN 296b]** (1) Kendüsi bir bürde giyüp oba kenārına varduḳda ulusdan birisi bir (2) mühim içün bir cānibe gitdi.[9258] Şeyḫ Dāvūd anı ṭutup Timur Ḫān'uň (3) öňüne getürdi.[9259] Andan ḫaber ṣordılar eyitdi:[9260] "Bizim ḫāndan ḫaberimiz yoḳdur. (4) Ammā bir iki gündür ki on atlu gelüp bize ḳarīb ormanda ḍururlar."[9261] (5) Pes[9262] Timur Ḫān bir nice[9263] civān

[9238] Ba'żı diyārda Herās nām bir bir cānavar İN, NO1: Herās nām cānavar ba'żı deryālarda AN
[9239] hemān AN +
[9240] andan İN, NO1: anlardan AN
[9241] istimā' olunur ki İN, NO1: ḥāṣıl olur ki istimā'da tamām AN
[9242] tamām muṭābıḳdur. İN, NO1: muṭābıḳ işidilür bīhūş olurlar ve AN
[9243] var ise AN +
[9244] itseler İN, NO1: eyleseler bir vechle AN
[9245] Sulṭānı ki İN, NO1 +
[9246] ḳaravulluḳ İN, NO1: ḳaravul olmaḳ AN
[9247] Receb'üň İN, NO1: Cemāẕiü'l-āḫirinüň AN
[9248] gün revān oldılar. İN, NO1: idi ki revān oldılar ve AN
[9249] gezdiler ise İN, NO1: ki ṭayy-ı mekān merāḥil itdiler AN
[9250] bir kimesne ve AN +
[9251] ferd bulmadılar İN: ferd bulmayup görmediler NO1: merd bulmadılar AN
[9252] ṭā'ife ki tefaḥḥus İN, NO1: kimesne ki tecessüs AN
[9253] olunur idi İN, NO1: iderler idi ammā AN
[9254] belāyla 'askeri bulurlar İN: belāyla 'askere ḳavuşurlardı. NO1: belālar ile yine orduya gelürler AN
[9255] sergerdān olup NO1 +
[9256] ki İN, NO1: nām kimesne AN
[9257] idi irsāl itdi. İN, NO1: aḳrān idi anı irsāl buyurdılar. AN
[9258] bürde giyüp oba kenārına varduḳda ulusdan birisi bir mühim içün bir cānibe gitdi. İN: yerde siňüp oba … gitdi. NO1: bürde giyüp içlerinden biri bir ṭarafa gitdükde AN
[9259] -'uň öňüne getürdi. İN: -'uň ḥużūrına getürdiler. NO1: -'a getürdi. AN
[9260] ṣordılar eyitdi: İN, NO1: su'āl itdiler: AN
[9261] ormanda ḍururlar. İN: bir ormanda ḍururlar. NO1: olan ormanda oturdılar. AN
[9262] Pes İN, NO1 +
[9263] nice İN, NO1: miḳdār AN

bahādırları[9264] ol maḥalle gönderdi. (6) Varup bir süvārī ṭutup[9265] Toḳtamış Ḫān'uň ḫaberin aldılar. Andan[9266] geçüp (7) recebüň[9267] yigirmi dördinci güni[9268] Tund ṣuyı kenārına geldiler. Timur Ḫān (8) muḳarrer olan geçidden geçmeyüp[9269] üsti yanından geçdi.[9270] Altı gün daḫi (9) yüriyüp Simu (سيمو) (?) ṣuyı kenārına irişüp ḳaravul[9271] düşman ġulġulesin[9272] (10) işitdiler.[9273] Mīrzā Muḥammed Sulṭān düşmandan birisin[9274] ṭutup (11) Timur Ḫān'a[9275] irsāl itdi. **[NO1 274a]** Andan Toḳtamış Ḫān'uň **[AN 186a]** bi't-tamām ḫaberin (12) aldılar. Andan fermān olundı ki hīçbir ferd bölüginden[9276] ayrılmaya (13) ve gice ile āteş yaḳmayalar ve göç olduḳda ṣaf düzüp yürüyeler. (14) Pes[9277] düşenbe gün ṣa'bānuň[9278] ġurresinde İtil ṣuyı kenārında ḫaber (15) aldılar ki Toḳtamış Ḫān Ḳırḳ Göl kenārındadur. Ol eṣnāda[9279] (16) Timur mühürdār dil almaġa gitmiş idi düşmanla[9280] cenk idüp anda helāk oldı. (17) Altı ay idi ki[9281] şimāl ṭarafına gitmişler idi.[9282] Bir maḥale irişdiler ki şafaḳ **[İN 297a]** (1) ġurūb itmedin ufuḳ ẓuhūr idüp[9283] ṣabāḥ olur idi. Ṣa'bānuň[9284] (2) on beşinci güni[9285] iki deryā-miṣāl 'asker birbiriyle muḳābil oldılar.[9286] Bir ceng-i (3) 'aẓīm peydā oldı ki hergiz anuň gibi[9287] maṣāff işidilmiş ve görülmiş[9288] (4) degül idi. Meşhūrdur ki cenk maḥallinde tozdan[9289]

[9264] bahādırları İN: bahādırı NO1, AN
[9265] gönderdi. Varup bir süvāri ṭutup İN, NO1: irsāl eyledi. Anlaruň bir atlusın aḫẕ idüp AN
[9266] Andan İN, NO1: Ol mevżi'den AN
[9267] recebüň İN, NO1: cemāẕiü'l-āḫirinüň AN
[9268] dördünci güni İN, NO1: dördünde AN
[9269] ol geçidüň AN +
[9270] Ve'l-ḥāṣıl AN +
[9271] irişüp ḳaravul İN, NO1: irişdiler ve ḳaravullar AN
[9272] ġulġulesin İN, NO1: daġdaġasın AN
[9273] Timur Ḫān'a ḫaber virdiler. AN +
[9274] düşmandan birisin İN, NO1: düşmanlarından birin AN
[9275] Ḫān'a İN, NO1: -'a AN
[9276] aldılar. Andan fermān olundı ki hīçbir ferd bölüginden İN, NO1: aldı. Ba'dehu fermān idüp bir kimesne bölüginden hiç AN
[9277] olduḳda ṣaf düzüp yürüyeler. Pes İN, NO1: vaḳtinde ṣaflar düzüp yürümeyeler. AN
[9278] gün ṣa'bānuň İN, NO1: güni receb-i şerīfüň AN
[9279] İdigü AN +
[9280] düşmanla İN, NO1: ammā AN
[9281] idi ki İN, NO1 +
[9282] gitmişler idi. İN, NO1: müteveccih olmışlar idi. Ve'l-ḥāṣıl AN
[9283] ufuḳ ẓuhūr idüp İN, NO1: yine AN
[9284] Ṣa'bānuň İN, NO1: Recep ayınuň AN
[9285] güni İN, NO1: düşenbe güni ki AN
[9286] muḳābil oldılar. İN, NO1: buluşdılar. AN
[9287] gibi İN, NO1: mānendi AN
[9288] işidilmiş ve görülmiş İN: işidüp görülmiş NO1: görülmiş ve istimā' olunmış AN
[9289] tozdan İN, NO1 +

bulut peydā olup (5) cirm-i şems görünmez olmış idi. Timur Ḫān ‘askerinden[9290] dilāverler (6) hücūm idüp a‘dā leşkerinüñ miyānında çadır ḳurup ṭa‘ām[9291] (7) pişürdiler. ‘Ālem münevver olıcaḳ düşman[9292] bu ḥāleti görüp[9293] ḫayrān olup (8) rūzları siyāh oldı ve dirler[9294] ki ol cem‘iyyetde Seyyid Berke[9295] (9) ve Şeyḫ Aḥmed Cām[9296] **[NO1 274b]** ve ġayrılar ḥāżır idiler. Cenk zamānında[9297] başların açup (10) Cenāb-ı rabbü’l-‘izzete tażarru‘ ve zārī idüp cenāb-ı Kibriyā’dan[9298] feṭḥ (11) u nuṣret recā[9299] iderler idi. Zīrā eger inhizām[9300] vāḳı‘ olsa aṣlā bir müslimān (12) aṣlā vādī-i necāta çıḳmaz[9301] idi. Ḫaḳḳ Te‘ālā ‘ināyet eyleyüp küffār-ı ḫāksār[9302] (13) ‘askeri iki İslām ‘askeri ḳadar iken ve kendi mekānlarında olup (14) atları dinç iken ża‘īf ‘asker ile ve zebūn ve ḍurġun atlar ile ‘asker-i (15) İslām[9303] ġālib olup bir ‘aẓīm feṭiḥ ve ẓafer yüz gösterdi ki (16) ‘ālem-i ḫalḳı aña beňzer feṭḥ görmemiş idi ve[9304] ol günde şol ḳadar (17) ġanīmet[9305] ḥāṣıl oldı ki kimesne ḥadd ü ġāyetin bilmez idi. Ol cümleden **[İN 297b]** (1) niçe biň götürme ḫaymeler[9306] ki ḳonaḳlarda ve yollarda aṣlā bozmaġa (2) iḥtiyāc yoġ idi, ‘arabalar üstünde idi.[9307] Şehzādeler ve ümerā (3) vü ekābir[9308] içinde mehpāreler ile yatup menāzil ü merāḥil ḳaṭ‘ iderler idi (4) ve bī-miṯl ü bī-bedel[9309] cāriyeler ve ġulāmlar ellerine girdi ki[9310] çekdikleri ālām (5) ü şedd idi. Anlaruň[9311] şevḳiyle

---

[9290] Timur Ḫān ‘askerinden İN, NO1: Emīr Timur’uň ‘askerinden niçe AN
[9291] çadır ḳurup ṭa‘ām İN, NO1: çadırların ḳurup yemekler AN
[9292] düşman İN, NO1 +
[9293] ḫaşm sipāh AN +
[9294] dirler İN, NO1: eydürler AN
[9295] Berke İN, NO1: Terakime AN
[9296] Cām (?) İN, NO1: Cisām AN
[9297] -lar ḥāżır idiler. Cenk zamānında İN, NO1: hem-ḥāżırlar idi. AN
[9298] cenāb-ı rabbu’l-‘izzete tażarru‘ ve zārı idüp cenāb-ı Kibriyā’dan İN, NO1: tażarru‘ ve zārılıḳ iderler idi. Ḫüdā-yı Te‘ālā’dan AN
[9299] recā İN, NO1: ṭaleb AN
[9300] eger inhizām İN, NO1: ki az şikestelik AN
[9301] aṣlā vādī-i necāta çıḳmaz İN, NO1: ḳalmaz küffār elinde cümle helāk olur AN
[9302] küffār-ı ḫākisār İN, NO1: müşrikīn AN
[9303] İslām ‘askeri ḳadar iken ve kendi mekānlarında olup atları dinç iken ża‘īf ‘asker ile ve zebūn ve ḍurġun atlar ile ‘asker-i İslām İN, NO1: ḳat İslām ‘askerinden ziyāde idi ve küffāruň kendi vilāyetleri olmaġla anlaruň atları semüz ve ḳavī iken ve İslām ‘askeri ża‘īf ve atları ḍurġun idi. AN
[9304] görmemiş idi ve İN, NO1: görmiş ve işitmiş degül idi. Ve’l-ḥāṣıl AN
[9305] -i kübrā AN +
[9306] niçe biň götürme ḫaymeler İN: biň götürme ḫaymeler NO1: niçe götürme ḫayme AN
[9307] iḥtiyāc yoġ idi, ‘arabalar üstünde idi. İN, NO1: ve ḳurmaġa **[AN 186b]** ḥācet olmayup ‘araba üzerlerinde olur idi. AN
[9308] ekābir İN, NO1: a‘yān AN
[9309] bedel İN, NO1: mānend AN
[9310] girdi ki İN, NO1: girüp ve AN
[9311] zevḳ u AN +

ferāmūş itdiler ve ol vaḳtde (6) Timur Ḫān'uň ordusı bir mertebede keşret üzere[9312] oldı ki eger bir (7) kimesne çadırın yavı ḳılsa bir ay ve iki ay gezüp bulmaz[9313] idi (8) ve Timur Ḫān'a düşen ġanīmet *Ṣāḥīb-i Fütūḥāt* ḳavli üzere yedi yüz (9) yigirmi biň ḳul ve cāriye ve yüz seksen biň at ve ḳatır[9314] vāṣıl (10) oldı. Sā'irleri buňa göre ḳıyās oluna.[9315]

Eyżan:[9316] Timur Ḫān bir (11) def'a daḫi yedi yüz ḍoḳsan yedi senesinde māh-ı cemāẕiyü'l-evvelīnüň[9317] (12) yedinci güninde Şirvān'uň derbendi yolından Toḳtamış Ḫān'uň istīṣāline (13) deşt-i Ḳıpçaḳ ṭarafına 'asker çekdi.[9318] Sımur (سیمور) (?) ṣuyı kenārında leşkeri (14) 'arż eylediler. 'Askerüň bir cānibi ṣu kenārında[9319] bir ṭarafı Kūh-ı Elbürz'e (15) ḍayanmış idi.[9320] Mābeyni beş fersenk[9321] yer idi. Īrān'da ve Tūrān'da (16) Cengiz Ḫān'dan ṣoňra öyle cemi'yyet olmamış[9322] idi.

El-ḳıṣṣa:[9323] (17) Cemāẕiyü'l-āḫirenüň yigirmi ikinci güni[9324] seşenbe güninde iki 'asker-i bī-pāyān **[İN 298a]** (1) biribirine mülāḳī oldılar. Toḳtamış Ḫān küfrānü'n-ni'me olmaġla egerçi 'aẓīm (2) sa'y ü gūşiş itdi. Lākin[9325] āḫirü'l-emr münhezim olup leşkeri cümle (3) firār itdi. Ardlarında yalın ḳılıç, öňlerinde İtil ṣuyı Toḳtamış (4) Ḫān birḳaç kimesne ile sergerdān[9326] beyābān yolın ṭutdı ve mülk ü māldan (5) bi'l-külliye el çekdi ve bir **[NO1 275b]** kerre daḫi Timur Ḫān bir yere[9327] irişdi ki bundan (6) aḳdem ol mevżi'e irişmiş idi. Bu tamām il olup[9328] Deşt-i (7) Ḳıpçaḳ[9329] ve dükeli şimāl vilāyetleri[9330] ḫuṣūṣā Urus ve Mosḳo ve Ḳarasu (8) ve Başḳur ve Denks ve Ḳupan ve Çerkes ve Urus ve ġayrı[9331] çoḳ küffāra (9) ḳatl-i 'ām idüp cihād tīġı ile ḳanların ṣu gibi

---

[9312] üzere İN, NO1 +
[9313] yavi ḳılsa bir ay iki ay gezüp bulmaz İN, NO1: żāyi' eylese iki ayda bulamaz idi. Menzilin arayı bī-zār olur AN
[9314] ve ḳatır İN, NO1: -a AN
[9315] oldı. Sā'irleri buňa göre ḳıyās oluna. İN, NO1: oldıġı meşhūrdur. AN
[9316] Getürmişlerdür ki AN +
[9317] senesinde māh-ı cemāẕiü'l-evvelīnüň İN, NO1: senesinüň cemāẕiü'l-evvelīsi AN
[9318] ṭarafına 'asker çekdi. İN, NO1: cānibine 'azīmet eyledi. AN
[9319] leşkeri 'arż eylediler. 'Askerüň bir cānibi ṣu kenārında İN +
[9320] anuň AN +
[9321] fersenk İN, NO1: fersaḫ AN
[9322] olmamış İN, NO1: -i kübrā görülmemiş AN
[9323] El-ḳıṣṣa İN, NO1: Muḥaṣṣalü'l-kelām AN
[9324] güni İN, NO1 +
[9325] Lākin İN, NO1: Ammā AN
[9326] olup AN +
[9327] yere İN, NO1: maḥalle AN
[9328] kez tamām il olup İN, NO1: kerre tamām-ı AN
[9329] -'dadur AN +
[9330] vilāyetleri İN, NO1: ṭarafların AN
[9331] ve ġayrı İN, NO1: vilāyetlerinde AN

yere dökdi (10) ve Saraycıḳ ve Ḥācı Tarḫān'ı musaḫḫar eyledi ve ḳatl ü ġāret eyledi. (11) Ḥācı Tarḫān'ı şehri İtil ṣuyınuň[9332] kenārında vāḳı' olmışdur,[9333] **[AN 187a]** üç (12) cānibi ḥiṣār ve bir cānibi ṣudur, ḳışın ḍoňar. Yaġı ol ṭarafdan (13) āsānlıġla gelür. Lācerem buzdan ḥiṣār iderler. Bu ṭarīḳle ki bir yeri[9334] (14) taḫta şeklinde ḳazup aḫşamdan ṣu ḳoyarlar, ṣabāḥa degin ḍoňar. (15) Alup ḥiṣār bārūsınuň üstüne ḳorlar,[9335] yekpāre olur ve murād itdükleri (16) deňlü bülend iderler.[9336]

Tenbīh: Eydürler ki Toḳtamış Ḫān ḥüsn-i ḫulḳ ile (17) ve muḥāvere ile meşhūr idi. Kibr ve 'aẓīm[9337] şevket ü ḥaşmet peydā itdi. **[İN 298b]** (1) Ammā Buḳa[9338] nām mevżi'de ki şimālde ma'mūrenüň nihāyetidür, andan tā Ḳırım (2) ve Kefe ḥudūdına **[NO1 276a]** dek[9339] żabṭ u taṣarruf itmiş idi.[9340] Dārü's-salṭanası (3) Serāb nām mevżi'de idi ki bu zamānda aňa Ḳazan dirler. On yedi (4) yıl müstaḳil pādişāh oldı ve[9341] ikinci cenkden[9342] bir niçe müddet (5) gezdi. Ḳutluġ Timur bin Melik Timur ve Edige ki Alıncaḳ mezbūruň oġlı (6) idi ve Timur Ḫān'a gelüp ilticā itmiş idi. İkinci def'a Toḳtamış (7) Ḫān münhezim olıcaḳ il ve ulus Özbek'i serdār itdiler ve Toḳtamış (8) bir def'a[9343] daḫi Buḳabuga'dan[9344] leşker cem' idüp anlaruň üstüne geldi.[9345] (9) Tekrār bozılup[9346] Tolın (تولين) (?) ḥudūdında vefāt itdi.[9347]

Ve mine'l-bedāyi': (10) Çünkim sekiz yüz ḍoḳuz senesinüň şuhūrında Timur Ḫān Hemedān yolından (11) Iṣfahān'a teveccüh eyledi ve Iṣfahān'uň ẓāhirine nüzūl idüp[9348] 'ulemā (12) vü ḳużāt istiḳbāline varup[9349] ṭev'an ev kerhen āmānlıḳ mālını

[9332] ṣuyınuň İN, NO1: deryāsınuň AN
[9333] ki anuň AN +
[9334] bir yeri İN, NO1: aḫşamdan AN
[9335] ḳazup aḫşamdan ṣu ḳoyarlar, ṣabāḥa degin ḍoňar. Alupl ḥiṣār bārūsınuň üstüne ḳorlar İN, NO1: yer iderler ve ṣu ḳoyup ṣabāḥ olduḳda ol ḥiṣāruň bārūsı üzerine dizerler ki AN
[9336] murād itdükleri deňlü bülend iderler. İN, NO1: murādlarınca bülend olur. AN
[9337] Kibr ve 'aẓīm İN: Kibr ve şevket ü ḥaşmet NO1: 'Aẓamet, kibr ü AN
[9338] Ammā Buḳa İN, NO1: Buḳabuga AN
[9339] dek İN, NO1: degin AN
[9340] anuň AN +
[9341] daḫi AN +
[9342] ṣoňra AN +
[9343] bir def'a İN, NO1: Ḫān AN
[9344] yine AN +
[9345] üstüne geldi. İN, NO1: üzerlerine geldiler. AN
[9346] bozılup İN, NO1: münhezim olup AN
[9347] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[9348] 'uẓemā-i sādāt ve AN +
[9349] varup İN, NO1: vardılar AN

ḳabūl itdiler (13) ve muḥaṣṣıllar[9350] şehre girüp muṭālebeye başladılar. Bir ḥadde irdi[9351] ki bī-raḥm Türkler (14) māl ṭalebinde müslimānlaruñ ‘avretine ve evlādına[9352] el uzatmaġa başladılar. (15) İttifāḳ ‘Alī Kīçe (علی کیچه) (?) nām şaḫṣ ol[9353] ẓulmi müşāhede idicek[9354] ṭabl idüp: (16) “Ey müslimānlar **[NO1 276b]** el-cihād, el-cihād!” diyü feryād itdi.[9355] Bir niçe kimesne cem‘ (17) olup[9356] anda olan muḥaṣṣılları ve bey‘ ü şirāya gelenleri[9357] ḳande buldılar ise **[İN 299a]** (1) ḳatl eylediler.[9358] Üç biñe ḳarīb kimesne ḳılıçdan geçdi yatsu zamānında.[9359] (2) Timur Ḫān bu ḳażiyyeye vāḳıf oldı.[9360] ‘Ale’l-fevr **[AN 187b]** emr idüp nefīr çaldurdı. Ba‘dehu[9361] (3) ḥişāruñ eṭrāfını iḥāṭa idüp ṣabāḥa dek[9362] muḥārebe itdiler. (4) ‘Ale’ṣ-ṣabāḥ şenbe gün ẕi’l-ḳa‘denüñ yigirmi birinde[9363] ḥişārı (5) musaḫḫar idüp ḳatl-i ‘āma emr[9364] itdi. Yetmiş biñ kimesne ḳatl olundı.[9365] (6) Ṭavuḳçı dervāzesinden Ṭopraḳ ḳal‘asına dek ḥişār dīvārınuñ nışfı (7) idi, yigirmi sekiz mināre itdiler. Her[9366] mināre biñ beş yüz baş idi. (8) Nışf-ı āḫirinde daḫi böyle itdiler ve ba‘żılar ki ḳaçup[9367] gizlenmiş idi, (9) gice olıcaḳ şehrden[9368] çıḳup firār itdiler. İttifāḳ ol gice[9369] ḳar yaġup (10) ‘ale’ṣ-ṣabāḥ izlerin sürüp[9370] cümlesin ḳatl itdiler.

Ve min nevādiri’l-me’āṣir: (11) Mervīdür ki Timur Ḫān yedi yüz doḳsan beş senesinüñ şuhūrında[9371] (12) ‘Irāḳ-ı ‘Arab’uñ tesḫīrine teveccüh eyledi. **[NO1 277a]**

[9350] ol vaḳt AN +
[9351] Bir ḥadde irdi İN, NO1: Ortalıḳ bir ḥadde vardı AN
[9352] ‘avretine ve evlādına İN, NO1: ‘avretlerine ve oġullarına AN
[9353] mertebe AN +
[9354] idicek İN, NO1: itdükde AN
[9355] diyü feryāt itdi. İN, NO1: diyüp feryāt eyledi. Anuñ yanında AN
[9356] kimesne cem‘ olup İN, NO1: kimesneler cem‘ idüp AN
[9357] muḥaṣṣılları ve bey‘ ü şirāya gelenleri İN, NO1: taḥṣīle gelenleri AN
[9358] eylediler. İN, NO1: itdiler. AN
[9359] ḳılıçdan geçdi yatsu zamānında. İN, NO1: yatsu namāzı vaḳtine dek ḳılıçdan geçdi. AN
[9360] vāḳıf oldı. İN, NO1: āgāh olıcaḳ AN
[9361] itdi nefīr çaldılar. İN, NO1: idüp nefīr çaldurdı. Ba‘dehu AN
[9362] dek İN, NO1: degīn AN
[9363] birinde İN, NO1: birinci güni AN
[9364] ḥişārı musaḫḫar idüp ḳatl-i ‘āma emr İN: ḥişārı musaḫḫar idüp ḳatl-i ‘āma şurū‘ NO1: ḥişār musaḫḫar olup ḳatl-i ‘ām AN
[9365] ḳatl olundı. İN, NO1: -den ziyāde ḳatl olunup AN
[9366] her İN, NO1: ki insān başından her bir AN
[9367] böyle itdiler ve ba‘żılar ki ḳaçup İN, NO1: bu minvāl üzre oldı ve ba‘żıları ol vaḳt firār idüp AN
[9368] Gice olıcaḳ şehrden İN, NO1: Aḫşamdan ṣoñra şehrden ṭaşra AN
[9369] İttifāḳ ol gice İN, NO1: idi. Ammā ittifāḳ ol gicede bir miḳdār AN
[9370] izlerin sürüp İN, NO1: izlerinden bulup AN
[9371] şuhūrında İN, NO1: şevvālinde AN

Māh-ı şevvālde[9372] düşenbe gün[9373] Baġdād (13) ḥavālīsine vāṣıl oldı. Sulṭān Aḥmed Celāyir ki anda ḥākim[9374] idi, (14) Dicle'yi geçüp cisri vīrān idüp[9375] Ḥille ṭarafına gitdi. Timur Ḫān (15) daḫi bir bölük bahādır dilāverleri bir niçe emr ile ardınca ılġar ile[9376] gönderdi. (16) Kerbelā ṣaḥrāsında Sulṭān Aḥmed'e[9377] irişdiler. Çünkim ta'cīl ile[9378] sürmişler (17) idi, ancaḳ ḳırḳ beş dilāver irişmiş[9379] idi ve Sulṭān Aḥmed ile **[İN 299b]** (1) iki biñ süvār[9380] var idi. Anlardan iki yüz süvār[9381] atların sürüp (2) Timur 'askeri üzere ḥamle itdiler.[9382] Ol ḳırḳ beş dilāver[9383] atlarından (3) inüp oḳ sepdiler. Çünkim anlar döndiler, bunlar yine[9384] atlarına binüp (4) ardların sürdiler. Çünkim girü dönerler idi. Bunlar[9385] atlarından inüp (5) oḳ pertāb iderler idi.[9386] Bir niçe def'a böyle idüp[9387] āḫirü'l-emr Sulṭān (6) Aḥmed'üñ 'askeri bir vechle[9388] at sürdiler ki ḫuşemāyı atdan inmege maḥāl[9389] (7) ḳomadılar. Birbirine **[AN 188a]** ḳarışup 'aẓīm merdānelikler itdiler. Āḫirü'l-emr ol (8) iki yüz kimesne 'āciz olup dönüp gitdiler. Timur 'askeri daḫi **[NO1 277b]** döndi. (9) Lākin[9390] yolda ṣusuzlıḳdan bī-mecāl oldılar. Bi'ż-żarūrī herkes ṣu (10) ardınca revān oldı.[9391] İnaḳ Oġlan ve Emīr Celāl Ḥamīd ki Cuci neslinüñ (11) büyüklerinden ve serdārlaruñ 'uẓemāsındandur, bir cemā'ati āb ṭalebine irsāl (12) itdiler. Her ṭarafa perākende olup çoḳ cüst ü cū itdiler. (13) Āḫir birisi bir içim ṣu ele getürüp ḫużūrlarına getürdi. İnaḳ Oġlan (14) kendi ḥiṣṣesin nūş idüp teşneligi def' olmayup Celāl Ḥamīd'e (15) eyitdi: "Ben ṣusuzluḳdan muḳarrerdür ki helāk oluram.

[9372] Māh-ı şevvālde İN, NO1 +
[9373] şehr-i mezbūruñ cānibinden yigirmi birinci güni AN +
[9374] Celāyir ki anda ḥākim İN, NO1: ki anuñ vālīsi AN
[9375] idüp İN, NO1: eyledi ve AN
[9376] dilāverleri bir niçe emr ile ardınca ilġār ile İN, NO1: -ları bir niçe ümerālar ile Sulṭān Aḥmed'üñ ardınca ilġār AN
[9377] Sulṭān Aḥmed'e İN, NO1: ol sulṭāna AN
[9378] atların AN +
[9379] Ancaḳ ḳırḳ beş dilāver irişmiş İN, NO1: Ḳırḳ beş miḳdārı kimesne ḳalmış AN
[9380] süvār İN, NO1: miḳdārı süvāri AN
[9381] süvār İN, NO1: kimesne AN
[9382] Ammā AN +
[9383] dilāver İN, NO1: kimesne ol sā'at AN
[9384] bunlar yine İN, NO1: 'ale'l-fevr AN
[9385] Çünkim girü dönerler idi. Bunlar İN, NO1: Sulṭān Aḥmed'üñ atluları daḫi yine girüye döndiler. Timur'uñ atluları fi'l-ḥāl yine AN
[9386] iderler idi. İN, NO1: eylediler. AN
[9387] böyle idüp İN, NO1: bu minvāl üzre cenk itdiler. AN
[9388] Aḥmed'üñ 'askeri bir vechle İN, NO1: Aḥmed 'askeri bir uġradan anlaruñ üzerlerine AN
[9389] atdan inmege maḥāl İN, NO1: atlarından inmege AN
[9390] Lākin İN, NO1: Ammā AN
[9391] ardınca revān oldı. İN, NO1: ṭarafına revān oldılar AN

Eger sen ḥişşeñi (16) ḥasbeten lillāhi te‘ālā baña ‘aṭā ḳılasın, senüñ ẕikr-i cemīlüñ dillerde cārī (17) olur.” didi. Emīr Celāl eyitdi: “Bu bābda Timur Ḫān’dan bir ḥikāye istimā‘ **[İN 300a]** (1) itmiş idüm. Buyurdılar ki bir ‘Arab bir ‘Acem ile yoldaş olup (2) bu maḳūle bir ṣusuzluġa mübtelā olmışlar. İttifāḳ ol ‘Arab’uñ eline[9392] (3) bir miḳdār ṣu girmiş. ‘Acem aña eyitmiş: “Ey civān! Merdümlük ve mekremet (4) ‘Arab’da meşhūrdur. Eger bu bir içim ṣuyı bana virüp[9393] beni varṭa-i helākden (5) ḫalāṣ idesin ve benüm ribḳamı **[NO1 278a]** senüñ iḥsānuñ ribḳasıyla (6) bend idesin, revā degül midür?” ‘Arab eyitmiş:[9394] “Ulular dimişdürler ki, حافظ على الرفيق ولو كنت في الطريق.[9395] (7) Niçün ola ki bu faẓīlet (8) benden sāḳıṭ ola.” İfnā-yı ẕātı ibḳā-i ṣıfatı üzre iḫtiyār (9) idüp[9396] ṣuyı ‘Acem’e teslīm itmiş ve bī-āb ü tāb[9397] cānın (10) ḳābiżü’l-ervāḥa teslīm itmiş.[9398] Ġaraż oldur ki ben daḫi bu ḥikāyetle ‘amel (11) idüp[9399] Cuci’nüñ ve Cengiz[9400] Ḫān’uñ evlādı üzere ḥaḳ iṯbāt (12) itmek murādımdur. Ammā şol şarṭla ki Timur Ḫān’uñ meclisinde (13) benüm bu civānmerdligümi ẕikr idesin ve aḥvālimi tevārīḫde yazdurasın.” (14) didi. İnaḳ oġlan bunı[9401] ḳabūl idüp şahid ṭutdı[9402] (15) ve ol ṣuyı İnaḳ’a teslīm idüp helākden[9403] ḫalāṣ itdi (16) ve ol kerem berekātıyla Emīr Celāl daḫi varṭa-i[9404] helākden ḫalāṣ[9405] oldı.

(17) **Temṯīl:** Ba‘żı siyerde masṭūrdur ki Ḥuẕeyfe bin ‘Adud’dan menḳūldür ki: **[İN 300b]** (1) “Ġazve-i Tebük’de ba‘ż-ı aṣḥāb *raḍıyallāhu te‘ālā*[9406] *‘anhum* fıḳdān-ı ābdan (2) şerbet-i şehādeti nūş itdiler. Ben ol zamānda bir miḳdār **[NO1 278b]** ṣu (3)

[9392] ‘uẕemāsındandur. Bir cemā‘ati āb ṭalebine irsāl itdiler. Her ṭarafa perākende olup çoḳ cüst ü cū itdiler. Āḫir birisi bir içim ṣu ele getürüp ḫużūrlarına getürdi. İnaḳ oġlan kendi ḫaṣṣasın nūş idüp teşneligi def‘ olmayup Celāl Ḥamīd’e eyitdi: “Ben ṣusuzluḳdan muḳarrerdür ki helāk oluram. Eger sen ḥişşeñi ḥasbeten lillāhi te‘ālā baña ‘aṭā ḳılasın. Senüñ ẕikr-i cemīlüñ dillerde cārī olur.” didi. Emīr Celāl eyitdi: “Bu bābda Timur Ḫān’dan bir ḥikāye istimā‘ itmiş idüm. Buyurdılar ki bir ‘Arab, bir ‘Acem ile yoldaş olup bu maḳūle bir ṣusuzluġa mübtelā olmuşlar. İttifāḳ ol ‘Arab’uñ eline İN, NO1: ellerine AN

[9393] ṣuyı baña virüp İN, NO1: ṣu ile AN

[9394] ‘Arab eyitmiş: İN, NO1: Ol vaḳt ‘Arab azacıḳ te’emmül idüp eyitdi: AN

[9395] Arkadaşını yarı yolda bırakma.

[9396] ol AN +

[9397] ‘Acem’e teslīm itmiş ve bī-āb ü tāb İN, NO1: aña teslīm idüp AN

[9398] teslīm itmiş. İN, NO1: ışmarladı. Bundan AN

[9399] ḥikāyetle ‘amel idüp İN, NO1: maḳūle ḥikāyet gibi ‘amel itmek murādımdur ki AN

[9400] Cengiz İN, NO1: Cihāngīr AN

[9401] bunı İN, NO1: daḫi bu kelāmı AN

[9402] idüp şahid ṭutdı İN, NO1: itdi ve aña şahid ṭutdılar AN

[9403] helākden İN, NO1: ol vaḳt helākden anı AN

[9404] varṭa-i İN, NO1 +

[9405] ḫalāṣ İN, NO1: sāḥil-i necāta selāmet ile vāṣıl AN

[9406] te‘ālā İN, NO1 +

taḥṣīl[9407] idüp ‘ammum oġlı ḥużūrına varup[9408] gördüm ki ṣusuzluḳdan (4) helāk olmaġa ḳarīb olmış. Ṣu diler misin didüm.” Eyitdi:

Mışra‘:

(5) Teşneler vāḳı‘ada āb görürler ancaḳ

Pes[9409] ṣuyı aña ṣundum. Nūş (6) itmek ṣadedinde[9410] bir āh işitdi ki bir müslimān[9411] **[AN 188b]** teşnelikden zārīliḳ (7) ider. Başıyla baña işāret idüp[9412] “Ṣuyı aña vir.” didi.[9413] (8) Çünkim[9414] ṣuyı aña iletdüm, gördüm ki Huşşām bin el-‘Āṣ’dur, aña virdüm. (9) Ol daḫi[9415] içmek ṣadedinde iken bir kimesne[9416] gördi ki ṣusuzluḳdan nāle (10) ider. Eyitdi: “Ṣuyı aña götür.”[9417] Çünkim anuñ yanına vardum,[9418] gördüm ki (11) ol kimesne[9419] ṣarāb-ı mevti nūş itmiş. Rücū‘ itdüm, ol (12) ikisini[9420] daḫi kevs̱er ṣarābına ḳanmaġa gitmişler[9421] buldum.

Eyżan: Getürmişlerdür ki (13) Nu‘mān bin Münẕir[9422] ki ‘Arab mülūkinden idi. Sulṭān-ı enbiyānuñ *‘aleyhi’ṣ-ṣalavātu* (14) *ve’s-selām* bi‘s̱et-i şerīflerine ḳarīb Ḫüsrev Pervīz’üñ sipāhı elinde (15) helāk oldı.[9423] Devleti eyyāmında Yeḥmūm nām feresine süvār (16) olup ṣayd u şikār ḳaṣdıyla[9424] ḫurūc idüp nā-gāh sipāhından **[NO1 279a]** (17) cüdā düşdi. İttifāḳ ṣovuḳ oldı.[9425] Bir penāh yerini ṭaleb idüp[9426] **[İN 301a]** (1) bir ḫarābeye irişdi. Gördi ki bir a‘rābī anda sākin idi. Hemān-dem (2) anuñ ḫānesine

---

[9407] ṣu taḥṣīl İN, AN: taḥṣīl-i āb NO1
[9408] ol vaḳt AN +
[9409] Pes İN, NO: Ol AN
[9410] Nūş itmek ṣadedinde İN: İçmek ṣadedinde NO1: Nūş itmek ḳaṣd idüp ṣuyı aġzına iletdükde AN
[9411] anda AN +
[9412] idüp İN, NO1: itdi ki AN
[9413] vir.” didi. İN, NO1: ilet.” AN
[9414] ol dem ki AN +
[9415] ol ṣuyı AN +
[9416] bir kimesne İN, NO1: Huşşām daḫi AN
[9417] nāle ider. Eyitdi: “Ṣuyı aña götür.” İN, NO1: bir kimesne nāle itdi. Ol daḫi: “Ol ṣuyı aña vir.” didi. AN
[9418] ol dem AN +
[9419] ‘ale’l-fevr AN +
[9420] Rücū‘ itdüm, ol ikisini İN, NO1: Andan rücū‘ idüp yine Huşşām’uñ yanına geldüm. Gördüm ki ol AN
[9421] -ler İN, NO1: Andan daḫi rücū‘ idüp ibn-i ‘ammum ḥużūrına vardum. Anı daḫi ṣarāb-ı şehādeti nūş itmiş AN
[9422] III-VII. yüzyıllar arasında Irak’ta hüküm süren Hıristiyan Arap hânedanının son hükümdarı. Mehmet Ali Kapar, “Lahmîler'", *DİA*, C.: 27, ss. 54-55.
[9423] sipāhı elinde helāk oldı. İN, NO1: sipāhīleri elinde ol pādişāh-ı ‘Arab helāk olmışdur. AN
[9424] ve şikār ḳaṣdıyla İN, NO1: ḳaṣdına AN
[9425] oldı. İN, NO1: düşüp AN
[9426] idüp İN, NO1: eyledi AN

nüzūl itdi. A‘rābīnüň nāmı Ḥanẓala Ṭāyī[9427] idi. (3) Nu‘mān’ı indirüp şerāiṭ-i ḫıdemātı yerine getürdi. Bir ḳoyuncıġından[9428] (4) ġayrı nesnesi yoġ idi, anı daḫi andan ötüri ḳurbān itdi[9429] (5) ve bir miḳdār un ki[9430] ḫātūnı bu maḳūle gün içün ṣaḳlar idi. (6) Ṭa‘ām idüp ‘ale’l-fevr şāhuň[9431] ḥużūrına getürdi. Ṣabāh (7) oldı, Nu‘mān’uň gitmek murādı olduḳda kendüyi[9432] a‘rābīye i‘lām (8) itdi[9433] ve niçe in‘ām ü iḥsān va‘de eyledi. İttifāḳ bir (9) niçe müddetden ṣoňra Ḥanẓala’ya faḳr u fāḳe ġālib olıcaḳ[9434] menkūḥası[9435] (10) “Nu‘mān’uň mülāzemetine var.” diyü iḳdām itdi. Ol daḫi[9436] Nu‘mān’uň (11) dārü’s-salṭanası olan buḥrāna geldi.[9437] İttifāḳ ol gün yevm-i (12) bers imiş. Cümle ‘asker ile cenk silāḥın giyüp her kim ol gün (13) şehre gelürse[9438] ḳatl iderler idi. Ol bīçāre bī-ḫaber ol gün (14) geldi.[9439] Nu‘mān anı bilüp **[NO1 279b]** geldüginden ḳatı perīşān oldı ve ḳā‘ide-i (15) muḳarreresin Ḥanẓala’ya i‘lām itdi ve ḳasem itdi ki: “Eger (16) bugün oġlum Ḳabus daḫi gelse ḳatl iderüm.”[9440] Ol bīçāre[9441] ḥayātdan (17) ümidi kesüp eyitdi: “Eger[9442] baňa ol deňlü mehl viresiz[9443] ki varup ehlüm ile **[İN 301b]** (1) vedā‘ ve[9444] vaṣiyyetüm yerine getürem andan gelem keremüňden ba‘īd degildür.”[9445] didi. (2) Nu‘mān eyitdi: “Eger żāminüň var ise ḫoş ola.”[9446] Şüreyk bin (3) ‘Amr bin Ḳays’a naẓar idüp istid‘ā itdi ki żāmin ola[9447] ol (4) kimesne Şeybān ḳabīlesinüň a‘yānından

---

[9427] anuň ḫānesine nüzūl itdi. A‘rābī’nüň nāmı Ḥanẓala Ṭāy İN, NO1: atından inüp nāzil oldı. Ol A‘rābī’nüň ismi Ḥanẓala Ṭāy dimekle ma‘rūf AN
[9428] Bir ḳoyuncıġından İN, NO1: Mezbūruň daḫi bir ḳoyunından AN
[9429] andan ötüri ḳurbān itdi. İN, NO1: Nu‘mān’dan ötüri ḳurbān eyledi AN
[9430] un ki İN, NO1: daḫi unı var idi ki anuň AN
[9431] ṣāhuň İN, NO1: ol pādiṣāhuň AN
[9432] Ṣabāh oldı, Nu‘mān’uň gitmek murādı olduḳda kendüyi İN, NO1: ekl eylediler ve ṣabāh olduḳda Nu‘mān gitmek murād idüp ve kendinüň daḫi kim idügin ol AN
[9433] itdi İN, NO1: eyledi AN
[9434] fāḳe ġālib olıcaḳ İN: fenā ġālib olıcaḳ NO1: fāḳe yüz ṭutdı. Anuň AN
[9435] ibrām idüp AN +
[9436] var diyü iḳdām itdi. Ol daḫi İN, NO1: irsāl eyledi. Çünkim Ḥayra şehrine **[AN 189a]** geldi ki AN
[9437] olan buḥrāna geldi. İN, NO1: idi. AN
[9438] giyüp her kim ol gün şehre gelürse İN: görüp her kim … gelürse NO1: görüp her kim oraya irişdi anı AN
[9439] gün geldi. İN, NO1: maḳūle vaḳtinde irişdi. AN
[9440] ḳatl iderüm.” İN, NO1: elbette ḳatl iderüm.” didi. AN
[9441] daḫi AN +
[9442] eyitdi: “Eger İN, NO1: “Meger AN
[9443] mehel viresiz İN, NO1: mühlet viresin AN
[9444] ve İN, NO1: idüp AN
[9445] -ndan gelem keremüňden ba‘īd degildür.” İN, NO1: ba‘dehu yine gelem.” AN
[9446] ḫoş ola.” İN: nola.” NO1: ḫoş.” AN
[9447] żāmin ola İN, NO1 +

idi,[9448] ḳabūl itmedi. (5) Ol faḳīr[9449] serāsime ve ḥayrān ḳaldı.[9450] Nā-gāh Benī Kelb ḳabīlesinden (6) Murād bin Ḫuẕa‘ nām kimesne min ġayr su’āl eyler ve gelüp kefīl oldı. (7) Andan Nu‘mān, aňa[9451] beş yüz māde nāḳa virüp ehli cānibine gönderdi. (8) Çünkim[9452] va‘de güni geldi, Nu‘mān Murād’ı ṭaleb itdi ve[9453] anı ḳatle (9) emr itdi. Aḫşama degin mehl ṭaleb itdi. Çün[9454] ġurūb ḳarīb (10) oldı, cellāt, anı[9455] ṣoyup ḳatl[9456] ḳaṣd eyledi. Nā-gāh ıraḳdan (11) bir siyāh nesne ẓāhir oldı.[9457] **[NO1 280a]** Vüzerā anuň ḳatlini te’ḫīr itdürdiler.[9458] (12) Gördiler ki ol görinen Ḥanẓala’dur, Nu‘mān’a ḫaber virdiler.[9459] Nu‘mān’a anuň (13) gelmesi ḳatı aġır geldi. ‘İtāb idüp eyitdi: “Böyle ‘aẕīm (14) belādan ḫalāṣ olmış iken niye geldüň?”[9460] Ḥanẓala eyitdi: “‘Ahde (15) vefā itmege[9461] dīnüm bunı iḳtiżā itmişdür.” Nu‘mān[9462] su’āl itdi ki: “Ne maḳūle (16) dīn ṭutarsın?” Ḥanẓala eyitdi: “Naṣrāniyyet dīnindeyüm.” Aňa[9463] ol (17) ḥüsn-i vefā müstaḥsen gelüp bu kelām ile ol fi‘l-i mekrūh ve vaż‘-ı ḳabīḥden **[İN 302a]** (1) ferāġat eyledi.

Nükte: Ṣa‘be *raḍıyallāhu te‘ālā*[9464] *‘anha*’dan menḳūldür ki (2) eyitmiş: “Ol ḫalḳ biribiriyle **[AN 189b]** ṣıdḳ u ṣafā ve ittiḥād ile mu‘āşeret (3) iderler idi. Emr-i dīn ḳavī idi, şimdi[9465] biribirinüň ‘aybın aramaġla (4) mu‘āmele iderler. Ḳarīb oldı ki mekr ü ḥīleye ve kemāl-i ḫud‘aya başlayup (5) bu ṭarīḳle münāsebet ve mu‘āşeret ideler.”[9466]

Ḳıṭ‘a:[9467]

Maḥv olubdur ṣafḥa-i (6) eyyāmdan naḳş-ı vefā

[9448] ol kefāleti AN +
[9449] -i bīçāre Ḥanẓala daḫi AN +
[9450] ḳaldı. İN, AN: oldı. NO1
[9451] aňa İN, NO1: Ḥanẓala’ya AN
[9452] Çünkim İN, NO1: Ve’l-ḥāṣıl AN
[9453] itdi ve İN, NO1: idüp AN
[9454] degin mehel ṭaleb itdi. Çün İN, NO1: dek mühlet ṭaleb eyledi. Çünki AN
[9455] anı İN, NO1: Murād’ı AN
[9456] itmege AN +
[9457] ol maḥal AN +
[9458] itdürdiler İN, NO1: ṭaleb itdiler ve AN
[9459] Nu‘mān’a ḫaber virdiler. İN, NO1 +
[9460] didi. NO1 +: didi. Ba‘dehu AN +
[9461] itmege İN, NO1: itdüm ki benüm AN
[9462] aňa AN +
[9463] dīnindeyem.” Aňa İN, NO1: dīnini aḫz itmişem.” Ol dem Nu‘mān’a AN
[9464] te‘ālā İN, NO1 +
[9465] Emr-i dīn ḳavī idi şimdi İN, NO1: Şimdi emr ü dīn ża‘īf olup AN
[9466] bu ṭarīḳle münāsebet ve mu‘āşeret ideler.” İN: bu münāsebetle bu ṭarīḳ ile ve mu‘āşeret ideler.” NO1: bu ṭarīḳle münāsebet ve muṣāḥabet ideler.” didi. AN
[9467] Li-mü’ellifihi AN +

Yirine yazıldı anuň ser-te-ser naḳş-ı cefā

Merhem (7) umsaň yārdan bir dem dil-i mecrūḥuňa

Yāreden ġayrı irer mi (8) nesne hiç andan saňa

Ve mine'n-nevādir: [NO1 280b] Çün[9468] Mīrzā Pīr Muḥammed ibn Cihāngīr (9) bin Timur Ḫān şehr-i Maltān'ı muḥāṣara idüp altı aydan ṣoňra (10) tesḫīr eyledi. Bu eṯnāda bir iḫtilāl vāḳı' oldı,[9469] atlarına ḳıran girdi. (11) Bu sebebden şehzādenüň mülāzımları[9470] ve bilād-ı Hind'üň serverleri[9471] perākende (12) olup şehzāde ṭaşrasından içerüye girüp[9472] ḫayālāt-ı (13) fāsideye düşdi.[9473] Ol ḥāle muḳārin Timur Ḫān'uň ol cānibe (14) ḳudūmi[9474] şayi' oldı. Şehzāde kendi mülāzımları ile ba'żı piyāde (15) ba'żı öküze[9475] binüp Timur Ḫān'uň[9476] istiḳbāline varup dest-būs (16) müyesser olıcaḳ 'aẕīm pīşkeş çekdi ki[9477] çāpūk-dest kātibler birgün yazup (17) aḫşama dek güçle itmām[9478] itdiler. Çünkim Timur Ḫān anlaruň atları aḥvālini **[İN 302b]** (1) bildi ve şehzādeye üç biň at iḥsān eyledi.[9479]

Ve mine'l-veḳāyi': (2) Mervīdür ki Timur Ḫān sekiz yüz on senesinüň şuhūrında (3) Mıṣr ve Şām pādişāhı olan Ferec bin Berḳūḳ ile Dımaşḳ ẓāhirinde (4) mülāḳāt idüp bozmış[9480] idi ve tamām Şām bilādını[9481] tesḫīr (5) itdi ve ol eyyāmda ẓāhir Şām'da ḥıyāż[9482] naṣb idüp oṭurur idi. **[NO1 281a]** (6) Ferec bin Berḳūḳ tedbīr mülāḥaẓa eyledi. Zīrā istimā' itmişdi ki (7) Timur Ḫān[9483] fuḳarā ve meşāyiḫ ṭā'ifesine kemāl-i i'tiḳād ve muḥabbeti vardur. (8) Şeyḫ 'Abdü'r-rezzāḳ Ḥarrānī nām kimesne ile

---

[9468] Çün İN, NO1: Çünki AN
[9469] anlaruň AN +
[9470] şehzādenüň mülāzımları İN, NO1: şehzāde şehrüň ṭaşrasından içerüye girdi. Aňa bināen şehzādenüň mülāzımlaruň AN
[9471] serverleri İN, NO1: ol maḥalde cem' olan serdārları AN
[9472] şehzāde ṭaşrasından içerüye girüp İN, NO1 +
[9473] -ler ve AN +
[9474] ḳudūmi İN, NO1: teveccühi AN
[9475] ba'żı piyāde ba'żı öküze İN, NO1: ba'żıları piyāde ve ba'żıları öküzlere AN
[9476] Timur Ḫān'uň İN, NO1: ceddinüň AN
[9477] çekdi ki İN, NO1: çeküp AN
[9478] kātibler birgün yazup aḫşama dek güçle itmām İN, NO1: küttāb ne deňlü var ise birgün aḫşama dek yazup güçle ne miḳdār idügin cem' AN
[9479] bildi ve şehzādeye üç biň at iḥsān eyledi. İN, NO1: ma'lūm itmiş idi. Ol ki ḫāṣ atlarından üç biň at şehzādeye mekremet ḳıldı. AN
[9480] bozmış İN, NO1: ṣınmış AN
[9481] Şām bilādını İN, NO1: ol bilādı AN
[9482] ḥıyāż İN, NO1: ḫıyāmın AN
[9483] Zīrā istimā' itmişdi ki Timur Ḫān İN, NO1: İşitdi ki Timur'uň AN

iki fedāī[9484] ile irsāl itdi.[9485] (9) ikisine daḫi birer zehr-ālūd[9486] ḫançer virdi. Elçi şeklinde[9487] vardılar (10) ve furṣat bulup içeri girdiler ve bir[9488] niçe kerre furṣat daḫi bulmış iken (11) Ḥaḳ Te‘ālā ḥażretleri[9489] ḥıfẓ itdi. Āḫirü’l-emr **[AN 190a]** vüzerādan Ḫˇāce Mes‘ūd-ı (12) Semnānī nām kimesne firāsetle fehm itdi ve bunları aḫẕ itdürüp[9490] (13) tefaḥḥuṣ idüp[9491] zehirlü ḫançerleri bulup anları[9492] ḳatl eylediler (14) ve ol eṣnāda Timur Ḫān’uň şerer-i ẓulmi peydā olup ehl-i Şām (15) Benī Ümmeyye zamānında Ehl-i Beyt’e ẓulm itmişdür[9493] diyü yaġma emr itdi. (16) Kilāb-āsā[9494] Moġol ve Tatar ‘askeri[9495] aç ḳurd gibi şehre girüp der ü dīvārlarda[9496] (17) bir mīḫ bile[9497] ḳomayup dünyānuň ḳabāyiḥin itdiler. Bu eṣnāda evlere **[İN 303a]** (1) āteş düşüp[9498] söyündürmege muḳayyed olmadılar ve Emīrşāh melike emr olundı ki (2) cāmī-i[9499] Benī Ümeyye’yi āteşden[9500] ḥıfẓ ide, mümkin olmayup[9501] mināre-i şarḳī (3) ṭaşdan idi. Bir anda kireç gibi maḥv oldı, gitdi ve Ḥażret-i (4) ‘Īsā[9502] **[NO1 281b]** mināresi ki aġaçdan idi.[9503] Bi-ḳudreti’llāhi te‘ālā sālim (5) ḳaldı. Ol Ḥaremu’llāh bir niçe ḫarāmzāde sebebiyle vīrān ve ḫarāb[9504] (6) oldı ve āteş ile[9505] altun ve gümüşi cem‘ idüp[9506] ve dārü’l-ḍarbe (7) iletdiler. Altmış tümen oldı. Ḳumāşdan ve[9507] yaġma itdükleri māldan (8) ġayrı ki anlaruň miḳdārını[9508] Allāhu Te‘ālā bilür idi.

[9484] Ḥarrānī nām kimesne ile iki fedāī İN, NO1: Cürābī nām kimesneyi iki fedāisi ile AN
[9485] ammā AN +
[9486] birer zehr-ālūd İN, NO1: zehirlü birer AN
[9487] Elçi şeklinde İN, NO1: İkisi daḫi elçi ṭarīḳiyle AN
[9488] bir İN, NO1 +
[9489] ḥażretleri İN, NO1: Timur Ḫān’ı AN
[9490] itmişdür İN, NO1: eylemişdür AN
[9490] -āsā İN, N
[9491] ol AN +
[9492] ol fedāyīleri ki yine ol ḫançerler ile AN +
[9493] itmişdür İN, NO1: eylemişdür AN
[9494] -āsā İN, NO1: gibi AN
[9495] ‘askeri İN, NO1: cehelesi AN
[9496] şehre girüp der ü dīvārlarda İN, NO1: girüp dīvārlarda daḫi AN
[9497] bile İN, NO1 +
[9498] düşüp İN, NO1: urup AN
[9499] cāmī-i İN, NO1: mescid-i AN
[9500] āteşden İN, NO1 +
[9501] olmayup İN, NO1: olmadı ol AN
[9502] ḥażret-i ‘Īsā İN, NO1: ḫāke döküldi ve ‘Īsā ‘aleyhi’s-selām AN
[9503] Ve illā AN +
[9504] sebebiyle vīrān ve ḫarāb İN, NO1: sa‘yı ile vīrān AN
[9505] eriyen AN +
[9506] cem‘ idüp İN, NO1: bir yire cem‘ eylediler AN
[9507] oldı. Ḳumāşdan ve İN, NO1: miḳdārı idi ve ḳumāşdan ve sā’ir tuḥfelerden AN
[9508] miḳdārını İN, NO1: ḥesābın ancaḳ AN

Ve mine'n-nevādir: (9) Yine[9509] sekiz yüz üç senesinde Timur Ḫān Baġdād tesḫīrine (10) meşġūl oldı.[9510] Emīr Mūsā nām kimesne Māverāü'n-nehr'den (11) gelüp[9511] Sulṭān Muḥammed[9512] Cihāngīr ṭarafından ḫaber getürdi ve[9513] ol (12) eyyāmda Bedeḫşān ma'deninde bir ḳıṭ'a la'l bulundı,[9514] yüz yigirmi[9515] (13) miṣḳāl idi. Şehzāde ol cevheri[9516] ki bī-bahā idi. Sā'ir[9517] (14) tuḥaf ü hedāyāyla Emīr Mūsā ile Timur Ḫān'a[9518] irsāl itdi.

(15) **Ḳıṭ'a:**[9519]

سالها باید که تایك سنك آصلی ز آفتاب

(16)لعل گردد در بدخشان یا عقیق اندر یمن

قرنها باید که تا صاحبقرانی چون اویس

یا چو سالمان بندهء از فارس خیزد یا قرن (1) **[İN 303b]**

Tenbīh: *Cevāhirnāme*'de masṭūrdur ki ol zamānda ki la'l ma'deni (2) aṣlā ma'lūm degül idi. Tā kim Āl-i 'Abbās zamānında bir 'aẓīm zelzele (3) olup Nekbān Ḍaġı **[NO1 282a]** dimekle meşhūr olan cebel şaḳḳ olup (4) andan[9520] bir siyāh ṭaş ẓuhūr itdi.[9521] Çünkim tetebbu' itdiler, la'l kānı (5) idügi[9522] ẓāhir oldı. **[AN 190b]**

Ve min bedāyi'i'l-veḳāyi': Çünkim Timur Ḫān Mıṣr (6) ve Şām'ı[9523] tesḫīr idüp ve Baġdād'ı[9524] taṣarrufına aldı ve ḳatl-i 'āmm idüp (7) ol vilāyetde deyyār

---

[9509] Yine İN, NO1: Meşhūrdur ve masṭūrdur ki AN
[9510] oldı. İN, AN: idi. NO1
[9511] irişdi ve AN +
[9512] bin AN +
[9513] ḫaber getürdi ve İN, NO1: daḫi ḫaber irişdi ki AN
[9514] ki kāmil ol la'l AN +
[9515] bir AN +
[9516] Şehzāde ol cevheri İN, NO1: Şehzāde de ol meẕkūr cevherden AN
[9517] bī-bahā idi. Sā'ir İN: bahā idi. Sā'ir NO1: bī-nihāye idi ve sā'ir AN
[9518] Timur Ḫān'a İN, NO1 +
[9519] *Nigâristân*'da Nazm başlığı altında geçmektedir.
Yıllar lazım ki bir taş güneş altında
Bedehşanda bir lâle dönüşsün ya Yemen'de bir akike
Asırlar lazım ki Üveys gibi bir sahibkıran
Ya da Selman gibi bir Allah'ın kölesi Fars'dan kalksın
[9520] olan cebel şaḳḳ olup andan İN, NO1: şaḳḳ olup andan ol ḥīnde AN
[9521] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[9522] idügi İN, NO1: oldıġı meşhūr ve AN
[9523] -'ı İN, NO1: vilāyetlerini AN
[9524] daḫi AN +

ḳomadı.[9525] Ol senede Ḳarabaġ'da ḳışlayup (8) Rūm tesḫīrinüñ ārzūsına düşdi.[9526] Erkān-ı devlet ile meşveret (9) eyledi,[9527] cümlesine bu ma'nā girye göründi. Zīrā üç yıl idi ki sefer meşaḳḳatinde idiler (10) ve Rūm bilād-ı 'arīż ve pādişāhı sā'ir selāṭīne beñzemez. Zīrā ḳudret (11) ve 'izzet ü ḥaşmeti[9528] ziyādedür ve ehl-i nücūm ḳavlinde Çaġatay 'askerine (12) Rūm'da żarar olmaḳ var idi. Timur,[9529] Ḫˇāce 'Abdu'llāh Lisān'ı (13) ṭaleb idüp ḥaḳīḳat-i ḥālden[9530] su'āl itdi. Mevlānā-yı meẕkūr (14) 'arż eyledi ki: "Bu senede burc-ı ḥamelde iki ḳuyruḳlı bir yıldız ẓāhir oldı."[9531] (15) Bu fennüñ üstādı şöyle yazmışlar. Ḫuṣūṣā Mevlānā Muḥyi'd-dīn (16) el-Maġrebī'nüñ kitābında masṭūrdur,[9532] anuñ ḥükmi oldur ki şarḳdan bir 'asker (17) çıḳup Rūm'a müstevlī olur ve ol vilāyetüñ ḥākimi esīr olur, diyüp[9533] **[İN 304a]** (1) nüsḫayı bi-'aynihi iḫżār idüp bu ḥükmi **[NO1 282b]** gösterdi. Pes[9534] Timur Ḫān[9535] (2) [9536]الفرصة يمر مر السحاب diyüp māh-ı ṣa'bānu'l-mu'aẓẓamanuñ[9537] yedinci güni (3) yekşenbe gün[9538] ki rūz-ı Nevrūz-ı Sulṭānī idi ve[9539] it yılına muvāfıḳ (4) Ḳarabaġ'dan Rūm'a teveccüh itdi.[9540] Evvel Kemaḫ ḳal'asın feṭḥ itdi. (5) Ol bir ḥiṣār-ı üstüvār idi[9541] ki muḥkemlikde ve bülendlikde[9542] naẕīri yoġ idi. (6) Hevāsı ġāyet ḫūb ve ṣuyı leẕīẕ ve merġūb idi.[9543] Cümle (7) heṣāyiṣinden[9544] iki kerre bahār olur[9545] ve üç gün serçe gibi ḳuş[9546] (8) yaġar idi[9547] cem' idüp ẕaḫīre iderler idi ve üç güne dek (9) aḫẕ olunmayanı ḳanatlanup[9548] uçarlar idi ve bi'l-cümle sene-i

[9525] vilāyetde deyyār ḳomadı. İN, NO1: diyārlarda deyyār kimesne ḳomadı ve AN
[9526] ol maḥalde AN +
[9527] eyledi, İN, NO1: itdi. Ammā AN
[9528] ḥaşmeti İN, NO1: 'aẓameti vaḥşeti AN
[9529] Timur İN, NO1: Lākin kendi 'azīmet idüp AN
[9530] ḥaḳīḳat-i ḥālden İN, NO1: ḥaḳīḳatü'l-ḥālden AN
[9531] oldı." İN, NO1: olur." AN
[9532] -dur İN, NO1: ve meẕkūrdur ki AN
[9533] diyüp İN, NO1 +
[9534] gösterdi. Pes İN, NO1: gördiler. AN
[9535] hemān dem AN +
[9536] Fırsat, bulutun geçmesi gibi geçer gider.
[9537] māh-ı ṣa'bānu'l-mu'aẓẓamanuñ İN: māh-ı ṣa'bānuñ el-mu'aẓẓam NO1: ṣa'bān-ı mu'aẓẓamanuñ AN
[9538] güni yekşenbe gün İN, NO1: yekşenbe güni AN
[9539] ki rūz-ı Nevrūz-ı Sulṭānī idi ve İN: ki rūz-ı Nevrūz'dur ve NO1: Nevrūz Sulṭānī güni AN
[9540] -'dan Rūm'a teveccüh itdi. İN, NO1: ḳışlaġından Rūm'a teveccüh eyledi. AN
[9541] Ol bir ḥiṣār-ı üstüvār idi İN, NO1: Kemaḫ ḳal'ası bir ḥiṣārdur AN
[9542] anuñ AN +
[9543] ṣuyı leẕīẕ ve merġūb idi. İN, NO1: ṣuları ġāyet merġūb idi ve AN
[9544] biri budur ki AN +
[9545] bahār olur İN, NO1: nevbahār olur idi AN
[9546] ḳuş İN, NO1: ṭayr AN
[9547] idi İN, NO1: Anı ṭuzlayup ve bir yere AN
[9548] aḫẕ olunmayanı ḳanatlanup İN, NO1: ṭutulmayan ḳanadsızlar büyürler ve AN

meẕkūrede (10) Anḳara[9549] ḥavālīsinde cum‘a güni āfitāb devlün altıncı[9550] derecesinde idi, (11) Yıldırım Bāyezīd Ḫān’la muḳābil oldı.[9551] Yıldırım Ḫān’uñ ‘askeri (12) bī-vefālık itmekle[9552] **[AN 191a]** inhizām vāḳı‘ olup Timur Ḫān elinde Yıldırım[9553] esīr (13) oldı. Yatsu zamānında Timur’uñ yanına getürdiler.[9554]

Ve mine’l-leṭāif: (14) Eydürler ki yedi yüz doḳsan senesinüñ şuhūrında Timur Ḫān Hülāgü[9555] taḫtını (15) Şirvān’dan tā[9556] Baġdād’a varınca ve Baġdād’dan Rūm’a[9557] dek büyük (16) oġlı Mīrān Şāh Mīrzā’ya virdi ve şehzāde ‘ayyāş **[NO1 283a]** ve levend-meşreb (17) olup müdām şarāb-ı nāb nūşına meşġūl ve[9558] ḫoş-ṭab‘ olan **[İN 304b]** (1) kimesneler ve[9559] ẓarīfler ile ṣoḥbet ve ülfet idüp mest ü medhūş[9560] idi. (2) Tā kim birgün şikārda atdan düşüp bīhūş oldı ve dimāġına (3) ḫalel gelüp dīvānelük elvirdi. Çün[9561] bu ḫaber Semerḳand’a irişdi. (4) Sekiz yüz iki senesinde Īrān’a yedi yıl yürüyüş itmege Timur Ḫān (5) ‘azīmet ve niyyet itdi[9562] ve şehzāde-i meẕkūrı gözden[9563] bıraḳdı ve[9564] muḳarreblerin (6) maḳhūr itdi[9565] ve baġladup ḥużūrına getürdi. Cümle muṣāḥiblerinden[9566] (7) Mevlānā Kāfki[9567] (كافكى) (?) naẓm u neṯrde ve cidd ü hezelde u‘cūbe-i ‘aṣr idi ve ḳuṭb-ı ṯānī (8) Vecīb-i Merġūrī[9568] ve ‘Abdü’l-Mü’min gūyende ki fenlerinde bī-naẓīr idiler (9) ve ‘Abdü’l-ḳādir-i Muṣannif ki zamānesinüñ Fiṯaġoriṯ’i idi, giriftār (10) olup[9569] mevḳi‘-i siyāsete getürdiler ve Ḫˇāce ‘Abdü’l-ḳādir meẕkūr (11) ḳalender şekline girüp ḳaçmışdı.[9570] Bir kimesne anı[9571] aḫẕ idüp (12) Timur’uñ

[9549] انكوريَه İN, NO1: آنقره AN
[9550] altıncı İN, NO1: ikinci AN
[9551] oldı. İN, NO1: olup lākin AN
[9552] itmekle İN: idüp dönmekle NO1: itmegin AN
[9553] inhizām vāḳı‘ olup Timur Ḫān elinde Yıldırım İN, NO1: Yıldırım Ḫān Ḳażā-yı İlāhī AN
[9554] Timur’uñ yanına getürdiler. İN, NO1: Emīr Timur’uñ ḥużūrına iletdiler. AN
[9555] Ḫān AN +
[9556] tā İN, NO1 +
[9557] gelinceye AN +
[9558] ve İN, NO1: idi ve daḫi kendüye AN
[9559] cümle AN +
[9560] ile ṣoḥbet ve ülfet idüp mest ü medhūş İN, NO1: ṣoḥbeti ile muḳayyed AN
[9561] Çün İN, NO1: Çünkim AN
[9562] itdi İN, AN: eyledi NO1
[9563] ve göñülden NO1 +: ve ḳulaḳdan AN +
[9564] cümle AN +
[9565] itdi İN, NO1: eyledi AN
[9566] biri AN +
[9567] كافكى şeklinde geçmektedir nüshalarda.
[9568] Merġūrī İN, NO1: ‘Ūdī AN
[9569] ol bī-naẓīrleri AN +
[9570] ḳaçmış idi. İN, NO1: bi’ż-żarūrī firār itmiş idi. Ammā AN
[9571] bilür imiş AN +

ḥużūrına getürmişdi. Mezbūr Ḥażret-i[9572] Ḳur'ān-ı 'Aẕīm'i (13) tecvīd ile oḳumaġa ḳādir idi ve bu belā-yı 'aẕīmden ḫalāṣa Ḳur'ān'a i'tiṣām (14) itdi ve[9573] Ḳur'ān-ı **[NO1 283b]** 'Aẕīm[9574] oḳudı. Timur Ḫān aňa merḥamet[9575] idüp[9576] (15) amān virdi. Ammā Ḫ˘āce 'Abdü'l-ḳādir ve İbn[9577] 'Aynī-i Merāġī ki ferīd-i dehr idi, (16) şöyle ki bütün[9578] tevārīḫde anuň ẕikri masṭūrdur. Sulṭān Aḥmed ibn (17) Şeyḫ Uyus ibn Şeyḫ Ḥasen Celāyir zamānında idi ve Ḫ˘āce Rıḍvān Ṣāḥ[9579] ki **[İN 305a]** (1) ser-āmid-i rūzgār ve 'ilm-i edvārda üstād-ı nāmdār[9580] idi ve bir nevbet (2) peydā idüp on iki maḳām yigirmi dört şu'be ve şeş āvāze **[AN 191b]** (3) derc itmiş idi ve niçe yıllar anuňla mübāhāt ider[9581] idi. Ammā Ḫ˘āce-i (4) meẕkūr kūçekden bu fenne iştiġāl idüp cümleden fāiḳ oldı. (5) Birgün sulṭān ḫıdmetinde da'vā itdi ki: "Egerçi Ḫ˘āce Rıḍvānşāh (6) müddet-i 'ömründe[9582] bu nādire ile faḫr ider. Ben bende[9583] bu ramażān-ı şerīfde (7) otuz nevbet peydāsına ḳādirem ki andan eksik olmaya." Lā-cerem (8) nedīmler eş'ār-ı 'Arabī ve Fārsī iḫtiyār idüp ta'yīn itdiler ki her gün (9) bir cedīd nevbet şāhuň[9584] ḥużūrına 'arż ider idi. Bayrām güni (10) tevātür-i nevbeti taḳrīr idüp cümlesi[9585] ḫayrān oldılar. Sulṭān daḫi (11) aňa küllī iḥsān itdi[9586] ve anı yār-ı 'azīz ile **[NO1 284a]** tesmiye itdi.[9587] Āḫir (12) 'Irāḳ ve Āẕerbāycān feterātında Ḫorāsān vilāyetine düşdi ve Mīrzā (13) Şāhruḫ mülāzemetinde oldı. Sekiz yüz otuz senesinüň (14) şuhūrında vebā-yı 'āmm olup[9588] intiḳāl itdi. Çün salṭanat-ı (15) Tebrīz içün sulṭān ve Ḳara Yūsuf Türkmān nizā' idüp[9589] sulṭāna (16) ġālib olup ḳatl eyledi.[9590] Bu ḫaber Şāhruḫ'a irişdükde[9591] Ḫ˘āce'den (17)

[9572] Ḥażret-i İN, NO1 +
[9573] -n ḫalāṣa Ḳur'ān'a i'tiṣām itdi ve İN: -n ḫalāṣa Ḳur'ān-ı 'Aẕīm'e i'tiṣām itdi ve NO1: aňa i'tiṣām idüp AN
[9574] 'Aẕīm İN, AN: 'Aẕīmü'ş-şān NO1
[9575] merḥamet İN, NO1: raḥm AN
[9576] cānına AN +
[9577] ve ibn İN, NO1: bin AN
[9578] bütün İN, NO1: mütūn-ı AN
[9579] Ṣāh İN, NO1 +
[9580] nāmdār İN, NO1: 'ālem AN
[9581] ider İN, NO1: eyler AN
[9582] 'ömründe İN, NO1: ḥayātında AN
[9583] ben bende İN, NO1: idi ben daḫi AN
[9584] şahūň İN, NO1: ol pādişāhuň AN
[9585] cümlesi İN, NO1: cümle ümerā ve a'yān-ı devlet AN
[9586] iḥsān itdi İN, NO1: iḥsānlar idüp AN
[9587] itdi. İN, NO1: eyledi AN
[9588] āḫirete AN +
[9589] idüp İN, NO1: itdiler. Türkmān AN
[9590] ḳatl eyledi. İN, NO1: ve ḳatl idüp AN
[9591] irişdükde İN: irişdügi ḥīnde NO1: irişdi AN

su’āl itdi ki: “Hiç yār-ı ‘azīz içün nesne baġladuň mı?” Ol daḫi bu rubā‘ī **[İN 305b]** (1) tārīḫ idüp[9592] üzerine ‘amel tertīb eyledi.

Tārīḫ-i Rubā‘īdür:[9593]

(2)عبدالقادر زدیده هردم خون ریز

با دور سپهر نیستت جای ستیز

(3)کان مهر سپهر خسرویرا ناگاه

تاریخ وفات گشت قصر تبریز

(4) **Neşr:**[9594] Ve ḫˇāce-i mezbūr ba‘żı muṣannefātında eydür, yedi yüz yetmiş ḋoḳuz senesinde (5) māh-ı ṣa‘bānda Tebrīz’de pādişāh zamānında[9595] Sulṭān Ḥüseyin ibn Emīr (6) Şeyḫ Üveys İlkānī eyitdi ki: “‘Acabā bir kimesne var mıdur ki (7) her gün bir nevbet tertīb eyleye?”[9596] Cümlesi: “Mümkin degüldür.” didiler.[9597] Ben eyitdüm: (8) “Mümkindür.” Rıḍvānşāh eyitdi: “Eger sen buňa ḳādir olursaň **[NO1 284b]** (9) saňa yüz biň altun vireyin.” didi. Andan[9598] bir temessük yazdılar. (10) Sulṭān şāhid oldı ve ḫatemin urdı[9599] ve Ḫˇāce Şeyḫ Āḫī (11) ve Ḳāḍī Şeyḫ ‘Alī **[AN 192a]** Ṣāliḥī ve Emīr Zekeriyyā ḫaṭların vaż‘ itdiler. Ṣanāyi‘ (12) ve terkibāt ve uṣūli Ḫˇāce Rıḍvānşāh ta‘yīn itdi ve eş‘ārı (13) pādişāh ve Ḫˇāce Selmān ta‘yīn eyledi.[9600]

El-ḳıṣṣa: Ṣa‘bānuň[9601] selḫinde (14) şurū‘ idüp yevm-i ‘arefede cümle otuz nevbeti ‘arż itdüm.[9602] (15) Ḫˇāce Rıḍvānşāh yüz biň altunı baňa irsāl idüp[9603] (16) bir

---

[9592] ve anuň AN +
[9593] Tārīḫ-i Rubā‘īdür İN, NO1: Rubā‘īdür ki AN / *Nigâristân*’da Beyt başlığı altında geçmektedir.
Abdülkadir her an gözlerinden kan aksın
Dünyanın düzeniyle savaşamazsın
Dünyanın düzeni birden bir şaha
Tebriz köşkü ölüm yeri oldu
[9594] Neşr İN, NO1 +
[9595] senesinde māh-ı ṣa‘bānda Tebrīz’de pādişāh zamānında İN, NO1: senesinüň ṣa‘bānında Tebrīz’de pādişāh-ı zamān AN
[9596] eyleye?” İN, NO1: ide?” AN
[9597] didiler İN, NO1: diyü ḫaber virdi AN
[9598] Andan İN, NO1: Ba‘dehu AN
[9599] Sulṭān şāhid oldı ve ḫatemin urdı İN: Sulṭān oldı ve ḫatemin urdı NO1: Bu aḥvāle pādişāh ve mührin vurdı AN
[9600] ve eş‘ārı pādişāh ve Ḫˇāce Selmān ta‘yīn eyledi. İN: ve eş‘ārı pādişāh ve daḫi Ḫˇāce Şeyḫ ve Ḫˇāce Selmān ta‘yīn eyledi. AN
[9601] Ṣa‘bānuň İN, NO1: Ṣa‘bān-ı şerīfüň AN
[9602] itdüm. İN, NO1: eyledüm ve AN
[9603] baňa irsāl idüp İN, NO1: tamāmen baňa irsāl eyledi ve me‘ān AN

ḳız oġlan nikāḥ eyledi.[9604]

Ve min nevādiri'l-'arūs: Eydürler ki çün Timur (17) Ḫān yedi yıllıḳ yürüyüşden rücū' idüp[9605] Semerḳand'a varup **[İN 306a]** (1) ferzendzādelerini evlendirmek ḳaṣd idüp[9606] Kangel (كانكل) (?) nām mevżi'e ki (2) Semerḳand'a iki fersenk[9607] yerdür,[9608] nüzūl itdi ve ḫayme ve ḫargāh naṣb (3) idüp[9609] ḳonuḳluḳ itmegi muḳarrer eyledi[9610] ve eṭrāf u eknāfdan[9611] dügün (4) levāzımın iḥżār itdürdi.[9612] Ol eṣnāda bir kimesne 'arż itdi ki (5) eger Mīrzā Şāhruḫ'ı Ḫorāsān'dan ve Mīrzā Pīr Muḥammed bin Cihāngīr'i Ġazvīn'den ve Kābilistān'dan (6) ṭaleb idesiz, kārdan dūr degüldür. Timur Ḫān **[NO1 285a]** eyitdi: "Şāhruḫ'ı (7) ṭaleb itmek ḫayr degüldür. Ammā Pīr Muḥammed'i ṭaleb itmek gerekdür."[9613] Ve bi'l-cümle (8) rebī'ü'l-evvel ġurresinde Kangel'den (?) tā Şudar (شودار) (?) etegine dek ve Telfuz Boġaç ki (تلفوز بوغاج) (?) (9) on fersenge[9614] ḳarībdür. Ṭanāb ṭanāba çadırlar ḳurulmış[9615] idi ve Timur (10) Ḫān'uñ otaġı bir fersenk[9616] yer ṭutmış idi ve ol ḫaymede niçe (11) otaḳlar ve bārgāhlar var idi ve bir ḫayme var idi yigirmi başlu[9617] (12) ve on iki bābı[9618] var idi ve heft[9619] reng tāfteden idi ve içi[9620] (13) zerbaft idi ve ṭanābları ibrīşim ve direkleri lāciverd ile (14) altunla munaḳḳaş idi ve[9621] ḳazıḳları altun yaldızlı gümüş idi. (15) Büyüklüginden bir haftada göçle[9622] ḳurarlar idi ve ḳubbeleri[9623] şöyle (16) vāsi' idi ki, on biñ kimesne gölgesinde[9624] **[AN 192b]** olmaḳ mümkin idi.

[9604] eyledi. İN: itdi. AN
[9605] rücū' idüp İN, NO1: ferāġat ve rücū' eyledi. AN
[9606] ḳaṣd idüp İN, NO1: ṣadedinde oldı AN
[9607] -'a iki fersenk İN, NO1: -'dan iki fersaḫ AN
[9608] ol maḥalle AN +
[9609] anda AN +
[9610] eyledi İN, NO1: itdi AN
[9611] u eknāfdan İN, NO1: -ı memālike ādemler gönderüp AN
[9612] itdürdi. İN, NO1: eyledi ve AN
[9613] didi AN +
[9614] fersenge İN, NO1: fersaḫ AN
[9615] çadırlar ḳurulmış İN, NO1: çatılmış AN
[9616] fersenk İN, NO1: fersaḫ AN
[9617] var idi yigirmi başlu İN, NO1: yigirmi re'si AN
[9618] bābı İN, NO1: yāli AN
[9619] heft iN, NO1: ṭaşrası yedi AN
[9620] idi ve içi İN, NO1: ve içerüsi AN
[9621] cümle AN +
[9622] tamām idüp AN +
[9623] ḳubbeleri İN, NO1: babaları AN
[9624] sākin AN +

(17) **Ve min netāyici'l-'uḳūḳ:**[9625] Eydürler ki çün Mīrzā 'Ömer Şeyḫ bin Mīrzā Mīrān Şāh **[İN 306b]** (1) pederinden rencīde olup 'ammisi Mīrzā Şāhruḫ'a tevessül itdi,[9626] (2) ol daḫi tamām ri'āyet idüp[9627] Māzenderān ülkesin aña muḳarrer (3) eyledi. Ol daḫi anda müstaḳil olup 'ammisine daḫi[9628] muḫālefet itdi.[9629] (4) Çün Mīrzā Şāhruḫ[9630] muṭṭali' oldı, anı Tācām ḥavālīsinde istiḳbāl (5) idüp Yezd ḳal'ası[9631] öñünde muḳābil oldılar. Mīrzā cenkde[9632] ġālib **[NO1 285b]** (6) olup küfrānü'n-ni'me olmasıyla[9633] 'ömrüni telef itdi.[9634] Mīrzā bir süvārı, (7) müjde-i fetḥle[9635] Herāt şehrine gönderdi. Mīrzā'nuň[9636] oġlı Basanġur (8) Mīrzā daḫi peykini irsāl idüp[9637] Kusen (كوسن) (?) nām ḳarye ḳurbunda[9638] süvār ile (9) buluşdı ve[9639] eyitdi: "Beni daḫi bu mühim içün gönderdiler.[9640] Ammā ayaġum urdum (10) yürümege[9641] ḳādir degülem." didi. Süvār daḫi bu söze aldanup[9642] sür'at (11) itmeyüp te'eenī ile gitdi.[9643] Şāṭır hemān-dem bir cānibden (12) sür'at idüp altı fersenk mesāfeyi bir günde alup vaḳt-i (13) ġurūbda Herāt'a geldi. Ṣıġār ü kibār bu ḫaber-i meserretden[9644] mesrūr olup (14) Şāṭır'a[9645] altun ve aḳça ve aḳmişe ve ḫal' şol deňlü virdiler[9646] ki baḳiyye-i (15) 'ömrüni ġınā ile geçürmek ḳābil[9647] oldı.

Ve mine'l-veḳāyi': Eydürler ki Mīrzā Şāhruḫ (16) ṣafā-yı niyyet ve ḫulūṣ-ı ṭaviyyet ile mevṣūf idi. Her cum'a (17) edā-yı ṣalavāt içün mescide varur[9648] idi. Sekiz

---

[9625] Ve min netāyici'l-'uḳūḳ İN, NO1: Ve min netāyici'l-'urūḳ AN
[9626] itdi. İN, NO1: idüp AN
[9627] ri'āyet idüp İN, NO1: ḳā'ide üzre ri'āyetler idüp bundan mā'adā AN
[9628] daḫi İN, NO1 +
[9629] itdi. İN, NO1: -i ḳaldurdı. AN
[9630] aňa AN +
[9631] ḳal'ası İN, NO1: ḳaryesi AN
[9632] cenkde İN, NO1: Şāhrūḫ AN
[9633] olmasıyla İN, NO1: -si sebebi ile AN
[9634] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[9635] -i fetḥle İN, NO1: gāneden ötüri AN
[9636] -nuň İN: anuň NO1: Şāhrūḫ'uň AN
[9637] idüp İN, NO1: itdi AN
[9638] ḳurbunda İN, NO1: ḥavālīsinde ol AN
[9639] buluşdı ve İN, NO1: buluşdılar. Ol AN
[9640] gönderdiler. İN, NO1: irsāl itdiler. AN
[9641] yürümege İN, NO1 +
[9642] didi. Süvār daḫi bu söze aldanup İN, NO1: süvār AN
[9643] gitdi. İN, NO1: yürümege başladı. AN
[9644] ziyādesiyle AN +
[9645] Şāṭır'a İN, NO1 +
[9646] aḳmişe ve ḫal' şol deňlü virdiler İN, NO1: tuḥaf ve aḳmişe ve fāḫire ḫil'atler şol ḳadar iḥsān külli itdiler AN
[9647] geçürmek ḳābil İN, NO1: geçürmege imkān ḥāṣıl AN
[9648] mescide varur İN, NO1: cāmi'e var AN

yüz otuz rebī‘ü’l- s̱ānīsinüñ[9649] **[İN 307a]** (1) yigirmi üçünci[9650] güni namāzından fāriġ olup ṭaşra müteveccih oldı. (2) Ekṣer-i ümerā mescidden çıḳup[9651] **[NO1 286a]** ṭaşrada muntaẓır idiler. Süvār olmaġa[9652] neḳḳāreler (3) ‘ādet[9653] üzre çalınur idi. Nā-gāh bir nemed-pūş Aḥmed Lūr nām ki[9654] (4) Fażlu’llāh Estarābādī’nüñ ādemlerinden idi. Şikāyetçi ṭarīḳiyle (5) yol başında durdı ve pādişāh muḳarreblerinden birine eyitdi: **[AN 193a]** (6) “Şol ḥerīfüñ murādını ma‘lūm eyle”[9655] Aḥmed Lūr[9656] ilerü gelüp[9657] (7) bıçaḳ çıḳarup Mīrzā’nuñ[9658] ḳarnına urdı. Ümerā ve erkān (8) mużṭarib olup ol ḥerīfi pārelediler ve[9659] ġavġa peydā olup (9) ḫalḳ serāsime oldı. Ke’ennehu ḳıyāmet ḳopdı ve[9660] mescid içinde (10) ġavġa[9661] peydā oldı ve ḫānı[9662] mescid içinde yaturdup[9663] ‘araba getürdiler (11) ve emīr, Fīrūzgāh’ı ṭaleb eyledi. Ol daḫi kemāl-i dehşetinden (12) mescid içine[9664] at ile girdi ve ḫān meḥāfiye[9665] girmek istedi.[9666] ḳomadılar. (13) ‘Avāmü’n-nāsuñ güft u gūyın[9667] ḳaṭ‘ içün ve def‘-i maẓanne içün[9668] yarasını (14) baġlayup ata bindürdiler ve neḳḳāreler çalınup[9669] ‘ādet-i sābıḳa üzre (15) Zaġan[9670] bāġına nüzūl itdiler ve cerrāḥlar gelüp ‘ilāca meşġūl oldılar. (16) Az zamānda ol yara ḫoş **[NO1 286b]** oldı.[9671] Bu ḳażiyye yedi yüz otuz (17) senesinde Herāt şehrinde vāḳı‘oldı.

[9649] rebī‘ü’l-s̱ānīsinüñ İN, NO1: senesinüñ rebī‘ü’l-āḫiri AN
[9650] üçünci İN, NO1: ikinci AN
[9651] çıḳup İN, NO1 +
[9652] -da muntaẓır idiler. Süvār olmaġa İN, NO1: muntaẓırlar idi. Süvār olup AN
[9653] ‘ādet İN, NO1: ‘ādet-i ḳadīm AN
[9654] Mevlānā AN +
[9655] “Şol ḥerīfüñ murādını ma‘lūm eyle.” İN, NO1: “Su’āl idüñ şol kimesnenüñ murādı nedür?” AN
[9656] Nüshalarda لوك şeklinde geçmektedir.
[9657] gelüp İN, NO1: geldi ve AN
[9658] çıḳarup Mīrzā’nuñ İN, NO1: çıḳardı. ‘Ale’l-fevr Mīrān Şāhruḫ’uñ AN
[9659] erkān mużṭarib olup ol ḥerīfi pārelediler ve İN, NO1: ekābir cümlesi böyle aḥvāle mużṭarib oldılar. Ba‘dehu AN
[9660] ḫalḳ serāsime oldı. Ke’enne ḳıyāmet ḳopdı ve İN, NO1: anı pāre pāre eylediler. Ḫalḳ-ı ‘ālem serāsime oldılar ve AN
[9661] ġavġa İN, NO1: ġirīv AN
[9662] ḫānı İN, NO1 +
[9663] -de yaturdup İN, NO1: -e AN
[9664] mescid içine İN, NO1: içerü AN
[9665] ḫān meḥāfiye İN, NO1: maḥżiye AN
[9666] Ümerā AN +
[9667] güft u gūyın İN, NO1: kelāmın AN
[9668] def‘-i maẓanne içün İN, NO1: maẓanneyi def‘ içün pādişāhuñ AN
[9669] çalınup İN, NO1: dögüp AN
[9670] Zaġan İN, NO1: Ġazan AN
[9671] oldı. İN, NO1: olup ṣıḥḥat buldı AN

Ve mine'l-veḳāyi':[9672] **[İN 307b]** (1) Sekiz yüz otuz altıncı[9673] senesinüñ şuhūrında Emīrzāde Yār 'Alī pederinden ki (2) Ḳara İskender Türkmān'uñ oġlıdur, rencīde olup Şirvān (3) vālīsi Sulṭān 'Alī'nüñ yanına vardı.[9674] Ol bī-mürüvvet daḫi (4) şöyle civānī ki felek miṣlin getürmek gümān olunmaz[9675] idi ve gümān-ı ebrūsı (5) ve tīr-i müjesi zaḫmından ḳalb-i 'āṣıḳ olunmaz[9676] idi, Timur Ḫān'uñ (6) ḫānedānına kemāl-i ḫulūṣından[9677] Mīrzā-yı mezbūrı baġlayup Ḫorāsān'a (7) Ṣāhruḫ ḫıdmetine gönderdi.[9678] Mīrzā'ya anuñ ḥüsn-i şemā'ili ve melāḥat-i (8) ruḫsārı[9679] ḫoş gelüp bendin alup[9680] terbiyesine meşġūl (9) oldı ve şehzādeleri silkinde[9681] sākin ḳıldı. Tā kim birgün (10) Üstād Ferruḫ Toḫtagöz nām kimesne 'Arab[9682] baṭmānıyla dört yüz baṭmān (11) bir ṭaş ḳaldurmaġa 'azīmet idüp hengāme tertīb[9683] itdi. (12) Pādişāh ve cümle şehzādeler ve[9684] erkān-ı devlet anuñ temāşāsına (13) ṣaḥrāya çıḳdılar ve şehrden çoḳ ḫalḳ seyre geldiler[9685] **[AN 193b]** ve Mīrzā **[NO1 287a]** bir püşte (14) üstüne çıḳup her[9686] ṭarafa naẓar eyledi.[9687] Nā-gāh Mīrzā'nuñ naẓarı[9688] (15) Yār 'Alī'ye duş oldı ki ırakdan peydā oldı. Hemān-dem ḫalḳdan (16) feryād ḳopdı ki "mā hāẕā beşerün" didiler.[9689] Mīrzā'ya ḫalḳuñ teveccühi girān gelüp (17) nāsuñ aña meylinden[9690] ḫaẕer idüp ol vücūd-ı nāzuñı ṭutup **[İN 308a]** (1) Semerḳand'a gönderdi. Anda ḥaḳḳından gelindi.[9691]

Ve min āṣāri'l-büldān: (2) Aṣḥāb ṭab'-ı laṭīf[e] ve erbāb-ı ẕihn-i münīfe ḫafī

[9672] Eydürler ki AN +
[9673] altıncı İN, NO1 +
[9674] 'Alī'nüñ yanına vardı. İN, NO1: Ḫalīl'ün yanına geldi. AN
[9675] getürmek gümān olunmaz İN, NO1: görmek gümān olmaz AN
[9676] zaḫmından ḳalb-i 'āṣıḳ olunmaz İN, NO1: niçe 'uṣṣāḳuñ ḳadd-i yāy ve baġrını ḫūn itmiş AN
[9677] -ından İN, NO1: itdügine bināen AN
[9678] gönderdi. İN, NO1: irsāl eyledi. Ammā AN
[9679] ḥüsn-i şemā'ili ve melāḥat-i ruḫsārı İN, NO1: şemā'ili ve ruḫsārı ve melāḥat ü reftārı ve ḥalāvet-i güftārı ġāyet AN
[9680] alup İN, NO1: çıḳardup anuñ AN
[9681] silkinde İN, NO1: meskeninde AN
[9682] 'Arab İN, NO1: Ḫorāsān AN
[9683] hengāme tertīb İN, NO1: mübāşeret AN
[9684] sā'ir AN +
[9685] çıḳdılar ve şehrden çoḳ ḫalḳ seyre geldiler İN, NO1: gitdiler ve çünki ḫalḳ şehirden çıḳdılar AN
[9686] üstüne çıḳup her İN, NO1: -nüñ üzerine çıḳup dört AN
[9687] eyledi. İN, NO1: ider idi. AN
[9688] Mīrzā'nuñ naẓarı İN, NO1: anuñ gözi AN
[9689] Ammā AN +
[9690] girān gelüp nāsuñ aña meylinden İN, NO1: -nden ġażab 'ārıż oldı ve nās aña meyl itdüginden AN
[9691] Anda ḥaḳḳından gelindi. İN, NO1 +

degüldür ki ḥikāyāt-ı (3) ġarībe ve rivāyāt-ı ‘acībeden ṣafā-yı ḫāṭır ḥāṣıl olur ve[9692] niçe ‘ibret (4) aḫẕ olunur. Binā’en ‘alā ẕālik[9693] *Maṭla‘ü’s-Sa‘deyn*'de ṣāḥibi Timur Ḫān’uň (5) aḥvāli eṣnāsında ve Mīrzā Ṣāhruḫ Bahādır Ḫān eyyāmında Ḫıṭāy (6) ve Hind[9694] ve Keşmīr’üň ġarāyib ü ‘acāyibini kendü[9695] müşāhede idüp *Ẓafernāme*’de[9696] (7) yazılduġı[9697] vech üzre beyān itdi. Bu muḫtaṣarda daḫi ednā (8) münāsebetle ‘alā vechi’l-iḫtiṣār taḥrīri[9698] münāsib görüldi.

(9) **Ḥikāyāt-ı Dil-güşā-yı Ḫıṭāy:** (10) Ol eydür ki çünkim sekiz yüz yigirmi iki senesinde **[NO1 287b]** Mīrzā Ṣāhruḫ (11) cānib-i Ḫıṭāy’a elçiler irsāl itdi[9699] ve Mīrzā Baysunġur-ı Naḳḳāş (12) bir civān idi ki her fende bī-naẓīr idi anı daḫi hemrāh itdi.[9700] Tā kim ol (13) vilāyetüň cemī‘-i[9701] umūrına muṭṭali‘ olup rūznāme peydā ide.[9702] Bilā ziyādetin (14) velā noḳsānin geldükde[9703] ‘arż eyleye. Elçiler sekiz yüz yigirmi beş senesinde (15) rücū‘ itdiler.[9704] Ḫˇāce Ġiyāṣü’d-dīn-i meẕkūr anlardan[9705] ‘alā vechi’ṣ-ṣıdḳ (16) kitābet idüp zübde-i kelāmı taḥrīr itmiş idi. Bu faḳīr daḫi (17) anuň ḫülāṣasın beyān idüp terceme eyledüm. Meẕkūr[9706] elçiler **[İN 308b]** (1) māh-ı[9707] ẕi’l-ḳa‘denüň on sekizinde sene-i mezbūrede Herāt’dan[9708] (2) teveccüh idüp sekiz yüz yigirmi üç senesi cemāẕiü’l-evvelisinüň (3) yigirmi altıncı güninde yıldız ‘alāmetiyle Şeyḫ Behrām beyābānına irişdiler.[9709] (4) Ṣovuḳ beyābāndur ki güneş sereṭān burcında iken ṣular ḍoňmış idi. (5) Cemāẕiyü’l-āḫirüň āḫirinde[9710] **[NO1 288a]** Ṭurfan nām maḥalle irişdiler. Recebüň (6) beşinci güni[9711] Ḳara Ḫˇāce didükleri yere[9712] vāṣıl oldılar. **[AN**

[9692] bundan mā‘adā AN +
[9693] Binā’en ‘alā ẕālik İN, NO1 +
[9694] eyyāmında Ḫıṭāy ve Hind İN, NO1: eyyāmlarında Ḫıṭā’nuň ve Hindüstān’uň AN
[9695] ġarāyib ü ‘acāyibini kendü İN, NO1: ġarāyibini ve ‘acāyibini kendüsi mümkini mertebe AN
[9696] Ẓafernāme’de İN, NO1: ṭuġrānāmede AN
[9697] yazılduġı İN, NO1: yazılan AN
[9698] ‘alā vechi’l-iḫtiṣār taḥrīri İN, NO1: kitābet olunmaḳ AN
[9699] itdi İN, NO1: eyledi AN
[9700] itdi İN, NO1: eyledi AN
[9701] cemī‘ İN, NO1: cümle AN
[9702] ide. İN, NO1: eyleye. AN
[9703] geldükde İN, NO1 +
[9704] itdiler. İN, NO1: eylediler. AN
[9705] meẕkūr anlardan İN, NO1: evlādından AN
[9706] Meẕkūr İN, NO1: Ol AN
[9707] māh-ı İN, NO1 +
[9708] sekizinde sene-i mezbūrede Herāt’dan İN, NO1: sekizinci güni sene-i meẕkūrda Herāt’a AN
[9709] Ġāyet NO1 +
[9710] āḫirinde İN, NO1: avāḫirinde AN
[9711] Recebüň beşinci güni İN, NO1: Şehr-i receb-i şerīfüň beşinci güninde AN
[9712] yere İN, NO1: mevżi‘e AN

194a] *Ẓafernāme*[9713] (7) rivāyeti üzre Ḫoten'den Ḫanbalıġ'a varınca ki Ḫıṭāy vilāyetinüñ (8) taḫtgāhıdur, Ābādānlıḳ yolından yüz altmış bir[9714] menzildür. Zīrā[9715] oradan (9) Ḳara Ḫ̆āce'ye varınca otuz beş menzildür. Ḳara Ḫ̆āce'den[9716] Ḳamul'e degin ki[9717] (10) Ḫıṭāy'un serḥaddidür ve bir ḏaġdan bir ḏaġa dek yigirmi fersenk[9718] (11) miḳdārı yere dīvār çekilüp yer yer ḳapular ḳomışlar ve anda ḫāneler idüp (12) vardur. Çoḳ ḫalḳ[9719] ḥıfẓ içün anda sākin olur. Aña degin otuz bir (13) menzildür ve andan Keyḫātu'ya varınca ki ol vilāyetüñ sevād-ı a'ẓamıdur, (14) elli beş menzildür ve dirler ki[9720] andan Ḫanbalıġ'a[9721] ḳırḳ menzildür (15) ve andan Ġanay şehrine dek ki 'aẓīm şehrdür,[9722] ḳırḳ menzildür ve dirler[9723] ki (16) Çin'den Ḫıṭāy'a[9724] bir yol daḫi vardur, ḳırḳ günde vāṣıl olunur. (17) Lākin[9725] aṣlā ṣu yoḳdur ve Ābādānlıḳ yoḳdur. Ekṣer yeri ḳumluḳdur ve ol **[İN 309a]** (1) çölde ḳuyı ḳazsalar **[NO1 288b]** tīzcek ṣu çıḳar. Lākin zehrlidür her kim (2) içse[9726] helāk olur ve cümle ġarāyibdendür ki[9727] anda iki[9728] ḳuyı vardur, (3) bir yerde[9729] birinüñ ṣuyı zehr ve birinüñ āb-ı ḥayātdur.[9730] Ḫoten'den (4) Kaşġar'a dek on beş günlük yoldur ve Kaşġar'dan[9731] Semerḳand'a (5) otuz beş günlük yoldur[9732] ve Ḫoten'de iki ırmaḳ vardur.[9733] Birine (6) Aḳḳaş ve birine Ḳaraḳaş dirler, ekṣer ṭaşları yeşimdür, (7) andan eṭrāf-ı memālike iletürler.[9734] Irmaġuñ ṣuyı Ḳaranġubaġ'dan (8) nāzil olur.

[9713] ṣāḥibinüñ AN +
[9714] bir İN, NO1 +
[9715] Zīrā İN, NO1 +
[9716] Ḳara Ḫ̆āce'den İN, NO1: ve Ḳara Ḫ̆āce'den daḫi AN
[9717] degin ki İN, NO1: dek AN
[9718] fersenk İN, NO1: fersaḫ AN
[9719] yere dīvār çekilüp yer yer ḳapular ḳomışlar ve anda ḫāneler idüp vardur. Çoḳ ḫalḳ İN, NO1: dīvār çeküp dervāze itmişlerdür ve anda binālar ve ḫāneler idüp çoḳ ḫalḳ vardur, AN
[9720] dirler ki İN, NO1 +
[9721] varınca AN +
[9722] dek ki 'aẓīm şehrdür İN, NO1: ki şehr-i 'aẓīmdür AN
[9723] dirler İN, NO1: eydürler AN
[9724] -a İN, NO1: memleketine AN
[9725] Lākin İN, NO1: Ammā AN
[9726] zehrlidür her kim içse İN, NO1: zehr miṣāldür ki her kim içerse ol dem AN
[9727] -dür ki İN, NO1 +
[9728] iki İN, AN +
[9729] bir yerde İN, NO1: ki ol iki ḳuyu bir yerdedür. AN
[9730] ve birinüñ āb-ı ḥayātdur. İN, NO1: gibidür ve birinüñ ṣuyı āb-ı ḥayāt gibidür. AN
[9731] ve Kaşḳar'dan İN, NO1: ki andan AN
[9732] günlük yoldur İN, NO1: menzildür AN
[9733] vardur. İN, NO1: aḳar. AN
[9734] Ve ol iki AN +

El-ḳıṣṣa: Elçiler recebüñ on doḳuzında[9735] Ata Ṣūfi (9) ḳaṣabasına vardılar. Ṣa‘bānuñ[9736] on ikisinde yabānda arslan (10) ve yabān ṣığırı şikār itdiler. Ba‘żısı şöyle[9737] büyük idi ki (11) atlu ādem anuñ başıyla berāber[9738] idi. Ṣa‘bānuñ on dördünde (12) bir menzile irişdiler ki andan Sekçü’ye[9739] varınca Ḫıṭāy’uñ evvelki şehridür, (13) iki günlük yol idi ve çöl idi.[9740] Ḫıṭāyīler elçilerüñ ḫaberin (14) almaġla ḳarşu geldiler.[9741] Bir günlük yolda bir murġ-zārda bir ṣuffe **[AN 194b]** peydā itdiler.[9742] (15) Ḳaz ve ördek ve ṭavuḳ ve gügercin kebābları ve ḳoyun etleri ve envā‘[9743] (16) yemişler çīnī ṭabaḳlar ile ḳoyup yemekler üstünde altundan **[NO1 289a]** (17) naḫller dizmişler[9744] ve sebzeler ḥāżır itmişler ve ṣandelīler ḳurmışlar ve ol **[İN 309b]** (1) beyābānda[9745] bir żiyāfet tertīb itmişler idi ki şehrde ancaḳ olurdı. (2) Ve ṭa‘āmdan[9746] ṣoñra envā‘-ı müskirāt getürüp[9747] herkese ḳoyun ve un[9748] (3) atlarına arpa ve her ne lāzım ise elçilerüñ ḥużūrına ta‘ẓīmle irsāl (4) itdiler ve daḫi elçileri ve etibbā‘ını ve tüccār ṭā’ifesi ki ḫıdmetkār (5) yerine[9749] ḫıdmet iderler idi, ṣa‘bānuñ on sekizinde Dank[9750] (دانك) (?) nām kimesne (6) daḫi[9751] ki serḥad ḥākimi idi, ‘aẓīm żiyāfet[9752] itdi ve envā‘-ı (7) tekellüfātla iḥżār-ı ṭa‘ām itdi.[9753] Ve ol meclisde leklek şeklinde bir (8) timṯāl getürüp[9754] içine bir oġlan girüp laṭīf taḳlīdler itdi ki (9) nāẓırlara ḥayret ḥāṣıl oldı ve ol ayuñ on birinci[9755] güni (10) çöle geldiler. Birḳaç günden ṣoñra Ḳaravul’a irişdiler.

[9735] recebüñ on doḳuzında İN, NO1: receb-i şerīfüñ on doḳuzuncı güni AN
[9736] vardılar. Ṣa‘bānuñ İN, NO1: dāḫil oldılar ve ṣa‘bān-ı şerīfüñ AN
[9737] şöyle İN, NO1: bir mertebede AN
[9738] olur AN +
[9739] Nüshalarda سوكچه şeklindedir.
[9740] yol idi ve çöl idi. İN, NO1: çöldür. AN
[9741] almaġla ḳarşu geldiler. İN, NO1: alup fermān olundı ki ḳarşu varalar. AN
[9742] ve sāyebānlar çekdiler ve serīrler ve ṣandāliler düzdiler ve envā‘ ṭa‘āmlara iḥżār itdiler. AN +
[9743] ve ḳoyun etleri ve envā‘ İN, NO1: ḳoyun ve ḳuzı büryānları ve ḳurı AN
[9744] çīnī ṭabaḳlar ile ḳoyup yemekler üstünde altundan **[NO1 289a]** naḫller dizmişler İN, NO1: a‘lā çīnī ṭabaḳlara ḳomışlar ve ṭa‘āmlaruñ üzerine altun ile naḫller bağlamışlar AN
[9745] ṣandeliler ḳurmışlar ve ol beyābānda İN, NO1: ol yabānda AN
[9746] idi ki şehrde ancaḳ olurdı ve ṭa‘āmdan İN, NO1: ki bunuñ miṯli şehrde müyesser olmaz ve ṭa‘āmlardan AN
[9747] getürüp İN, NO1: getürdiler ve AN
[9748] un İN, NO1: ḳuzı ve un ve AN
[9749] itdiler ve daḫi elçileri ve etibbā‘ını ve tüccār ṭā’ifesi ki ḫıdmetkār yerine İN, NO1: eylediler ve ba‘dehu elçilerüñ ve daḫi etibbā‘larınuñ cümle isimlerin yazdılar ve tüccār ḫıdmetkārlarına AN
[9750] Ṣa‘bānuñ on sekizinde Dank (?) İN, NO1: ve ṣa‘bān-ı şerīfüñ on sekizinci güni Dankdaḫi (?) AN
[9751] daḫi İN, NO1 +
[9752] ‘Aẓīm żiyāfet İN, NO1: Żiyāfet-i ‘aẓīm AN
[9753] tekellüfātla iḥżār-ı ṭa‘ām itdi İN: tekellüfāt ile ṭa‘ām iḥżār itdi NO1: tekellüfāt eyledi AN
[9754] ve anuñ AN +
[9755] birinci İN, NO1: yedinci AN

Ḳaravul bir muḥkem (11) ḳal‘adur ki[9756] eṭrāfı yüksek ḍaġlardur,[9757] ḳal‘anuň ortasında vāḳı‘ (12) olmışdur. Anda tekrār cümlesinüň adlarını yazdılar ve andan Sekçü’ye (13) geldiler ve şehr ḳapusında ḫāneler binā itmişler idi, anda indürdiler. (14) Ve[9758] cümle raḫtların ve esbābların deftere yazup pādişāh **[NO1 289b]** ḫazīnedārlarına (15) teslīm itdiler ve cümle[9759] me’kūlāt ve levāzımı anda ḥāżır itdiler[9760] (16) ve her kişiye her gice ibrişimden bir serīr ve bir döşek ve bir ḫıdmetkār gönderürler[9761] idi. (17) Ve andan tā Ḫanbalıġ’a varınca ḍoḳsan ḫān var idi, bu minvāl üzere[9762] **[İN 310a]** (1) mābeynleri Ābādān idi ve her ḫān miyānında[9763] niçe ferġūr var idi. (2) Ferġūr altmış ẕirā‘ yüksek bir ḳulledür ki anda on nefer kimesne pāsbāndur, (3) dā’imā gözedürler. Bir ḥādiṩe ẓuhūr itse āteş idüp[9764] bir gün (4) bir gicede bir aylıḳ yola ḫaber vāṣıl olur. Ba‘dehu mektūb **[AN 195a]** (5) yazup birbirine ve niceden niceye īṣāl iderler ve[9765] her ḳulle mābeyni (6) dört fersenk[9766] yer idi. On birinci bir kimesneyi ulaḳ (7) idüp bu ḫıdmet[9767] üzre olur idi. Sekçü’den Ḳamçı (8) ṣuyına dek varınca ki[9768] ‘aẓīm şehrdür, ḍoḳuz ḫānı vardur. Her ḫānda dört yüz (9) elli at ve ḳaṭır ve ḥimār elçiler içün müheyyādur[9769] ve elli ‘araba getürdiler (10) ve Ḳamçu şehrinüň ġarāyibindendür ki bir ḫāne vardur, aňa çarḫ-ı felek dirler, (11) bir müṩemmen köşkdür **[NO1 290a]** on beş ṭabaḳadur ve her ṭabaḳada Ḫıṭāyī pencereler (12) ve muḳarnas ġurfeler ve çārḍāḳlar itmişlerdür ve her ṭabaḳada büyük (13) ve küçek manẓaralar vardur ve anda[9770] ṣüver-i ġarībe naḳş olunmışdur.[9771] Ve anuň (14) altında bir köşk itmişler ve[9772] dīvler sūretin yazmışlar.

[9756] anuň AN +
[9757] ve yol ol AN +
[9758] indürdiler ve İN: indürüp ḳondurdılar ve NO1: indürdiler. AN
[9759] esbābların deftere yazup pādişāh **[NO1 289b]** ḫazīnedārlarına teslīm itdiler ve cümle İN, NO1 +
[9760] itdiler İN, NO1: idi AN
[9761] ibrişimden bir serīr ve bir döşek ve bir ḫıdmetkār gönderürler İN, NO1: birer serīr ve ibrişim döşek ve birer ḫıdmetkār ḥāżır idüp ḳorlar AN
[9762] ve cümle AN +
[9763] miyānında İN, NO1: mābeyninde AN
[9764] āteş idüp İN, NO1: ‘ale’l-fevr āteş iderler idi AN
[9765] ve niceden niceye īṣāl iderler ve İN, NO1: tafṣīl üzre biribirine ḫaber īṣāl idüp AN
[9766] fersenk İN, NO1: fersaḫ AN
[9767] ḫıdmet İN, NO1: ḫıd AN
[9768] Ḳamçı ṣuyına dek varınca ki İN, NO1: Ḳamçu’ya varınca AN
[9769] elçiler içün müheyyādur İN, NO1: vardur ki elçilerden ötüri müheyyā itdiler AN
[9770] büyük ve küçek manẓaralar vardur ve anda İN, NO1: manẓara vardur ki kimi büyük ve kimi küçek ve anlarda AN
[9771] olunmışdur İN, NO1: itmişler AN
[9772] ve İN, NO1: -dür ki AN

Ke'ennehū anı arḳada[9773] (15) ṭutarlar ve ol[9774] yigirmi arşundur. Cümlesin aġaçdan[9775] idüp ṣıvamışlardur. (16) Altun gibi görinür ve ol köşk altında bir 'aẕīm serdāb (17) itmişler ve demürden[9776] mīl idüp demür kürsī üzere[9777] ḳomışlar. Bir başı **[İN 310b]** (1) mīlüñ üzerinde ve bir başı[9778] ol ḫānenüñ saḳfında ki ol köşki (2) anuñ üzerine ḳomışlar. Bir cüz'ī ḥareket ile ol 'aẕīm binā (3) ḥareket idüp[9779] devr ider.

El-ḳıṣṣa: Elçiler her gün bir ḫaber istimā' (4) iderler idi ve her haftada bir şehre irişürler idi.[9780] Māh-ı şevvālüñ (5) dördünci güni bir şehre irişdiler.[9781] Ḳaramüran[9782] ṣuyı kenārında ol (6) ṣu Ceyḥūn'a berāberdür.[9783] Ol şehrde ġāyet güzel ḳızlar olduġı içün[9784] Ḥüsnābād (7) dirler. Andan ṣoñra[9785] bir niçe şehr 'ubūr itdiler ve māh-ı mezbūruñ **[NO1 290b]** yigirmi birinde[9786] (8) Ṣuyunḳu[9787] şehrine irişdiler. Ol bir 'aẕīm şehirdür ki[9788] mānendi bulunmaz (9) ve anda[9789] 'aẕīm putḫāneler vardur birinde[9790] bir put vardur ki tūcdan dögülmiş (10) elli arşun ṭūli vardur. A'żāsı münāsib her 'uẕvunda el şekli (11) itmişlerdür. Her kefin bir göz şekli[9791] itmişler ve ol puta hezār dest (12) dirler ve ṭaşdan bir laṭīf kürsī idüp[9792] ol putı üzerinde (13) ḳomışlar ve eṭrāfında pencereler ve dolāblar ve ġurfeler itmişler ve eṭrāfında[9793] (14) ḫalvetler itmişler. Şöyle ki 'ukalā ol 'imāretlere naẕar itse ḥayrān (15) olur ve ol put ayaġ üzre durur.[9794] **[AN 195b]** Ayaġı on zirā'dur. (16) Ayaġı altında iki pāre ṭutmışlar,[9795] şöyle

---

[9773] arḳada İN, NO1: arḳalarında AN
[9774] köşk AN +
[9775] binā AN +
[9776] itmişler ve demürden İN: itmişlerdür ve demürden NO1: itmişlerdür ve bir timürden AN
[9777] kürsī üzere İN, NO1: bir kürsī üzerine AN
[9778] üzerinde ve bir başı İN, NO1 +
[9779] idüp İN, NO1: -e gelür AN
[9780] irişürler idi. İN, AN: irüp vāṣıl olurlardı. NO1
[9781] irişdiler. İN: irişdiler ki NO1: irdiler ki AN
[9782] Moğolca bir isimdir. Huang-ho=Sarı Nehir için kullanılır.
[9783] ṣu Ceyḥūn'a berāberdür. İN, NO1: ṣudur ki Ceyḥūn ṣuyına berāberdür ve AN
[9784] aña AN +
[9785] daḫi AN +
[9786] birinde İN, NO1: birinci güni AN
[9787] Nüshalarda صوينقو şeklindedir. Orijinali: Sadinfu (Hsi-an-fu, Shansi, de bir yer.)
[9788] 'aẕīm şehirdür ki İN, NO1: şehirdür ki anuñ AN
[9789] anda İN, NO1: ol şehirde AN
[9790] birinde İN, NO1: ve AN
[9791] şekli İN: şeklinde NO1: şeklin AN
[9792] ol puta hezār dest dirler ve ṭaşdan bir laṭīf kürsī idüp İN, NO1 +
[9793] itmişler ve eṭrāfında İN: düzmişler ve eṭrāfında NO1: itmişler ve anuñ cevānibinde AN
[9794] Her AN +
[9795] ṭutmışlar İN, NO1: düzmişler AN

ki görinür[9796] görünmez (17) ke'ennehū mu'allaḳ durur. Taḥmīnen yüz biň baṭmān pirinçden ḥāṣıl[9797] olmışdur **[İN 311a]** (1) ve ol şehirde daḫi şehr-i Ḳamçu'da olduġı gibi çarḫ-ı felek itmişler. (2) Lākin bu daḫi büyük ve andan[9798] a'lā.[9799] Ẕi'l-ḥiccenüň sekizinci güni (3) henüz ṣubḥ-ı ṣādıḳ ṭulū' itmedin Ḫanbalıġ şehrine irişdiler. (4) Ol şehir ġāyet büyük idi,[9800] dört dīvārınuň[9801] **[NO1 291a]** her biri (5) bir fersenk[9802] yer idi ve dīvārları[9803] 'imāreti içün yüz biň ḥavuż (6) itmişler. Rivāyet *Ṣāḥib-i*[9804] *Vaṣṣāf* oldur ki şehr-i Hirāy ki (7) Moġol leşkeri istīlāsı zamānında Ḳaplan Ḳaan elinde feth olundı.[9805] (8) Şöyle meẕkūrdur ki Ḫoten mülkünüň[9806] a'ẓamıdur. Aňa Ḫıṭrāy[9807] daḫi dirler. Ol (9) şehir ṭūlānīdür,[9808] devri yigirmi dört fersenkdür.[9809] İbtidāsından (10) intihāsına dek üç maḥalde 'aẓīm ḫānlar yapmışlardur[9810] ve Ulubāzārı'nuň (11) ṭūli üç fersenkdür.[9811] Ṣınā'dan yalňuz otuz (12) iki biň boyacı[9812] vardur. Sā'ir buňa ḳıyās idüň[9813] ve tamġa (13) örenlere her gün[9814] ḳumāş ṣāḥiblerinden her gün yedi yüz altun ḥāṣıl olur (14) ve anda[9815] yetmiş biň tümen leşker sākin olur ki yedi yüz biň (15) kimesne olur ve ol deňlü re'āyā daḫi[9816] olur. Fuḳarā ve ġurebādan (16) ḳırḳ biň 'ases şehri[9817] ḥıfẓ u ḥırāset iderler idi ve şehr[9818] (17) içinde niçe dürlü[9819] ırmaḳlar aḳar idi. Üç yüz altmış[9820] yerde **[İN 311b]** (1) ṭaşdan ve aġaçdan köpri var idi[9821] ve bī-nihāye saḳālar

---

[9796] görinür İN, NO1 +
[9797] baṭmān pirinçden ḥāṣıl İN, NO1: yük pirinç ṣarf AN
[9798] her vech ile AN +
[9799] Māh-ı AN +
[9800] idi, İN, NO1: şehr-i 'aẓīmdür AN
[9801] dīvārınuň İN, NO1: ṭarafınuň dīvārları AN
[9802] fersenk İN, NO1: senk AN
[9803] ve daḫi AN +
[9804] Tevārīḫ-i AN +
[9805] olundı. İN, NO1: oldı. AN
[9806] meẕkūrdur ki Ḫoten mülkünüň İN, NO1: ẕikr olunmışdur ki Ḫoten memleketlerinüň AN
[9807] Ḫıṭrāy İN, NO1: Ḫıṭāy AN
[9808] -dür, İN, NO1: vāḳı' olmışdur AN
[9809] fersenkdür. İN, NO1: fersaḫdur. AN
[9810] yapmışlardur İN, NO1: itmişlerdür AN
[9811] fersenkdür. Ehl-i İN, NO1: fersaḫdur. Ehl-i AN
[9812] boyacı İN: boyacı dükkānı NO1: boyacısı AN
[9813] Sā'ir buňa ḳıyās idüň İN: Sā'iri buňa göre ḳıyās oluna NO1: Ve sā'irin daḫi buňa ḳıyās eyleň AN
[9814] tamġa örenlere her gün İN, NO1 +
[9815] ḫāṣıl olur ve anda İN, NO1: ṭamġa aḳçası ḫāṣıl olur idi ve ol şehirde AN
[9816] re'āyā daḫi İN, NO1: ra'iyye AN
[9817] 'ases şehri İN, NO1: kimesne 'ases ḳısmından AN
[9818] idi ve şehr İN, NO1: ve ol şehrüň AN
[9819] dürlü İN, NO1: ulu AN
[9820] altmış İN, NO1 +
[9821] köpri var idi İN, NO1: köpriler vardur AN

(2) ol ırmaḳlara[9822] tevārüd iderler ve böyle ‘aẕīm şehir ki ẕikr olundı. (3) Cümle çarşuları **[NO1 291b]** ve ṣoḳāḳları tuġla ve[9823] ṭaşla döşenmiş idi.

(4) **El-ḳıṣṣa:** Ṣubḥ zamānında henüz çarşular açılmadın elçiler[9824] (5) Ḫanbalıġ’a[9825] irişüp pādişāhuň sarāyı ḳapusında bir ‘aẕīm meydān (6) var idi, ol maḥalle nāzil oldılar. Ol bir ‘aẕīm feżā idi ki[9826] (7) yetmiş ḳadem idi, yontma ṭaşla döşenmiş idi,[9827] anuň üzerinden (8) geçüp dergāh-ı pādişāhīye irişdiler ve iki cānibde beş fīl (9) durup ḫorṭumların uzatmışlar idi. Elçileri **[AN 196a]** ḫorṭumlar (10) ortasından geçdiler ve içeri girdiler. Ol zamānda ki henüz gün (11) doġmamış idi.[9828] Yüz biň ādeme ḳarīb kimesne cem‘ olmış idi ve içerüde (12) bir ‘aẕīm meydān daḫi[9829] var idi,[9830] ortasında bir köşk var idi, (13) ġāyet bülend ve bir kürsī var idi, taḫmīnen otuz arşun var idi[9831] (14) ve ol kürsī üstüne[9832] elli arşun irtifā‘ı[9833] direkler dikmişler ve üzerinde (15) ‘ālī ‘imāretler itmişler. Ol cümleden[9834] direkler üzre altmış arşun (16) ṭūli ve ḳırḳ arşun ‘arżı[9835] sāyebān çekmişler ve direkler öňünde (17) üç büyük dervāze itmişler. Ortasında bir büyük dervāze **[İN 321a]** (1) ṣaġında ve **[NO1 292a]** ṣolında dervāzelerde[9836] kösler ve nefīrler ve naḳḳāreler (2) ve nāḳūslar ve ṭabllar aşmışlar ve taḫmīnen iki biň[9837] ḫānende (3) muġannīler ve sāzendeler durmışlar.[9838] Alçaḳdan ve yüksekden envā‘-ı (4) elḥānla Ḫıṭāyī zebānla pādişāha du‘ā ve ṯenā iderler ve on (5) biň müsellaḥ erler ellerinde bıçaḳ ve tüfenk ve çomaḳ ve ḥarbe ve gürz ve tīġ (6) u tīr u teber ve ḫançer ve şemşīr ve nīze ṭutarlar ve ṣaf çeküdururlar[9839] ve ba‘żılar Ḫıṭāyī

[9822] ırmaḳlara İN, AN: şehrüň ırmaḳlarına NO1
[9823] ve İN, NO1: ile ve yontma AN
[9824] elçiler İN, NO1 +
[9825] -’a İN, NO1: şehrine AN
[9826] ‘aẕīm feżā idi ki İN, NO1: feżā idi AN
[9827] idi İN, NO1 +
[9828] ol maḥal belki AN +
[9829] daḫi İN, NO1 +
[9830] ol meydānuň AN +
[9831] ve bir kürsī var idi, taḫmīnen otuz arşun var idi İN: ve bir kürsī var idi otuz arşun taḫmīnen olurdı NO1: kürsīsi taḫmīnen ki otuz arşun var idi AN
[9832] üstüne İN, NO1: üzerine AN
[9833] irtifā‘ı İN, NO1 +
[9834] Ol cümleden İN, NO1: ve ol cümleden biri AN
[9835] arżı İN, NO1: eni bir AN
[9836] dervāzelerde İN, NO1: olan dervāzelere AN
[9837] miḳdārı AN +
[9838] durmışlar. İN, NO1: düzmişler. AN
[9839] tīġ u tīr u teber ve ḫançer ve şemşīr ve nīze ṭutarlar ve ṣaf çeküdururlar İN, NO1: tīr ve ḳılıç ṭutup dururlar ve ba‘żılar Ḫıṭāyī yelpazeler ṭutmışlar dururlar AN

yelpāzeler ṭutmışlar dururlar ve ol (7) feżānuñ eṭrāfında ḫāneler ve ṣuffeler ve[9840] ʻaẕīm direkler vażʻ[9841] itmişler. (8) Ve cümle dīvārlar ruḫāmla münaḳḳaş ve zer-baft ve dībāyla müzeyyen ve zemīnleri[9842] (9) yontma ṭaşdan idi.

El-ḳıṣṣa: Çünkim güneş ḍoġdı, ol cemāʻat[9843] (10) köşk üzere[9844] pādişāha muntaẓırlar idi. Nā-gāh nefīrleri ve neḳḳāreleri (11) ve sūrnāları çalmaġa[9845] başladılar ve ol dervāzeler açıldı ve[9846] ḫalḳ içeri (12) segirdişdiler, bir ġayrı fezāya gitdiler. Ol feżā daḫi ġāyet[9847] (13) büyük ve dil-güşā idi. Evvelki köşke berāber ve andan büyük bir köşk (14) daḫi binā itmişler ve dört arşun irtifāʻı[9848] bir taḫt getürdiler.[9849] (15) Eṭrāfı çadır gibi ṣūretler gösterür, aṭlasdan altunla münaḳḳaş[9850] (16) bir perde örtmişler. Ḫıṭāyī naḳş ile sīmurġ gibi ve ejder **[NO1 292b]** miṯāli[9851] (17) ṣūretler göstermişler, ol taḫt üzerinde bir kürsī ḳomışlar **[İN 312b]** (1) altundan ve ṣaġ ve ṣol Ḫıṭāyīler **[AN 196b]** ṣaflar çeküp ḍururlar. Evvel (2) tuman serdārları olan ümerā gelüp[9852] ardlarınca biñbaşıları (3) andan[9853] yüzbaşıları ki anlar[9854] ḳati çoḳ idi ve her birinüñ ṣaġ (4) elinde bir ẕirāʻ uzunı ve rubʻ arżı taḫta ṭutarlar idi.[9855] Andan ġayrı (5) bir yere naẓar itmezler idi ve[9856] ardlarında bī-ḥadd[9857] kimesneler cübbe ve cevşen[9858] (6) giymişler ve ellerinde nīze ve ḳılıç ṭutarlar[9859] ṣaflar çekmişler idi[9860] ve cümlesi ḫāmūş (7) ḍururlar.[9861] Gūyā anda bir kimesne diri degüldür.[9862] Pādişāh ḥaremden çıḳdı. Beş (8)

[9840] ve İN, NO1: itmişler ve ol ṣuffelere AN
[9841] vażʻ İN, NO1 +
[9842] zer-baft ve dībāyla müzeyyen ve zemīnleri İN, NO1: zemīnleri cümle AN
[9843] ol AN +
[9844] üzere İN, NO1: üzerinde AN
[9845] çalmaġa İN, NO1: urmaġa AN
[9846] ve İN, NO1: ol AN
[9847] ġāyet İN, NO1 +
[9848] irtifāʻı İN, NO1: yüksekligi AN
[9849] Ol taḫtuñ AN +
[9850] ṣūretler gösterür, aṭlasdan altunla münaḳḳaş İN, NO1: münaḳḳaş aṭlasdan cümle altun ile münaḳḳaşdur AN
[9851] ejder miṯāli İN: ejderhā miṯāli NO1: ejder gibi AN
[9852] gelüp İN, NO1: gelür AN
[9853] biñbaşıları andan İN, NO1: biñbaşılar ve AN
[9854] ki anlar İN, NO1 +
[9855] arżı taḫta ṭutarlar idi. İN, NO1: ẕirāʻ ʻarżı bir taḫta durur. AN
[9856] daḫi AN +
[9857] ü ʻadd AN +
[9858] cübbe ve cevşen İN, NO1: cübbeler AN
[9859] ḳılıç ṭutarlar İN, NO1: kiminüñ ḳılıç dururlar idi ve AN
[9860] idi İN, NO1 +
[9861] idi. AN +
[9862] degüldür. İN, NO1: yoḳdur. Çün AN

ayaḳ gümüşden nerdübān düzmişler, taḫt kenārına ḳodılar. Pādişāh (9) taḫt üzre gelüp ol altun kürsīde[9863] oṭurdı. Orta (10) boylu ḫafīf ṣaḳallu iki yüz yāḫūd üç yüz ḳıl ṣaḳalında ancaḳ (11) var idi. Ammā şöyle uzun idi ki yanında ḫalḳa itmiş idi (12) ve[9864] ṣaġında ve ṣolında iki duḫter-i māh-peyker[9865] sīne ve yüzleri açıḳ (13) ṣaçların miyānlarına ṣalmışlar[9866] ve ḳulaḳlarına büyük incüler aşmışlar (14) ve ellerinde kaġıd ve ḳalem **[NO1 293a]** ṭutup[9867] muntaẓırlardur ki ol pādişāhuñ aġzından ne (15) ṣudūr iderse yazalar ve içeri girdükde[9868] ʻarż iderler ve eger (16) bir ḥükmi taġyīr lāzım[9869] gelürse ḫaṭṭ yazup ṭaşra ehl-i dīvāna irsāl (17) iderler, mūcebiyle ʻamel iderler.

El-ḳıṣṣa: Pādişāh taḫta cülūs idicek **[İN 313a]** (1) elçileri[9870] ṣuçlular ile omuz omuza getürdiler. Evvel[9871] yedi yüz ḥarāmīler (2) var[9872] idi, anlara su'āl itdiler. Kiminüñ boynına iki aġaç urmışlar (3) ve baʻżınuñ[9873] elin ve boynın baġlayup başların bir taḫtadan yuḳarı (4) çıḳarmışlar. Müvekkiller[9874] ṭutup muntaẓırlar ki ne fermān ola. Pādişāh (5) kimini[9875] ḳatle emr itdi ve baʻżını[9876] zindāna emr itdi.[9877] Tamām vilāyet-i (6) Ḫıṭāy'da bir ḥākim, bir mücrim ḳatl itmege ḳādir degül idi.[9878] Ḳāʻideleri ol idi ki (7) her günāhkāruñ[9879] cürmüni bir taḫtaya yazup boynına aşup (8) pādişāha irsāl iderler. Her ne emr[9880] olursa aña göre ʻamel olunur[9881] (9) idi. Baʻdehu elçileri ileri getürüp[9882] on beş arşun (10) miḳdārı ıraḳ[9883] taḫt öñüne getürüp bir emīr **[AN 197a]** Ḫıṭāyī Ḫıṭāy

---

[9863] -de İN, NO1: üzerinde AN
[9864] ancaḳ var idi. Ammā şöyle uzun idi ki yanında ḫalḳa itmiş idi ve İN, NO1: -n uzun ki yanında ḫalḳa olmış idi. AN
[9865] peyker İN, NO1: rū AN
[9866] ṣalmışlar İN, NO1: ṣalıvirmişler idi AN
[9867] ṭutup İN, NO1: ṭutarlar AN
[9868] içeri girdükde İN, NO1: ḥareme varduḳda yine kendüye AN
[9869] lāzım İN, NO1 +
[9870] El-ḳıṣṣa: Pādişāh taḫta [geçüp NO1] cülūs idicek elçileri İN, NO1: Muḥaṣṣılı gelüp pādişāh taḫta cülūs itdi. Elçiler AN
[9871] getürdiler. Evvel İN, NO1: ilerüye iletdiler. Ol AN
[9872] ḥarāmīler var İN, NO1: kimesne ki ḥarāmīler AN
[9873] baʻżınuñ İN, NO1: kiminüñ AN
[9874] sāḳlarından AN +
[9875] ne fermān ola. Pādişāh kimini İN, NO1: pādişāh ne emr ide. Baʻżısını AN
[9876] -nı İN, NO1: -larını AN
[9877] itdi. İN, NO1: idüp AN
[9878] anlaruñ AN +
[9879] günāhkāruñ İN, NO1: mücrimüñ AN
[9880] emr İN: murād ve emr NO1: yüzden fermān AN
[9881] olunur İN, NO1: iderler AN
[9882] getürüp İN: girüp getürdiler NO1: iletdiler AN
[9883] miḳdārı ıraḳ İN, NO1: uzunı bir ayrıḳ AN

dilince[9884] (11) elçilerüñ aḥvālin oḳudı ki bunlar ıraḳ yerden gelmişlerdür. Şāhruḫ (12) ki pādişāhzāde **[NO1 293b]** ve pādişāhdur, anuñ yanından gelürler ve pādişāha (13) tuḥaf ve teberrükāt getürmişlerdür. Mevlānā Ḥācī Yūsuf[9885] ki cümle ümerā-yı (14) tümenden idi ve pādişāhuñ dervāzesinde olanlaruñ birine (15) müte'alliḳ idi, ilerü gelüp bir niçe dil bilür. Müslimānlar ile elçilere (16) üç kerre yer būs idüñ diyü ta'līm itdi. Pes[9886] anlar daḫi üç (17) yerde yüz yere ḳoyup[9887] Şāhruḫ'uñ ve evlādınuñ mektūbların virdiler.[9888] **[İN 313b]** (1) Ṣarı aṭlāsa ṣarılmış idi. Ḳāḍī-yı meẕkūr alup ḫˇāce-i sarāya[9889] (2) virdi. Ol daḫi taḫt öñünde durdı. Pādişāh mektūbları[9890] alup (3) açdı[9891] yine ḫˇāceye[9892] virdi ve ṣandalīden inüp taḫt üzerine (4) oturdı ve üç biñ ḫil'at ve tāc evlādına ve aḳrabāsına[9893] (5) ve elçilerden yedi kimesneye giyürdi ve anlardan[9894] Şāhruḫ'uñ ve evlādınuñ (6) aḥvāllerin ṣordı ba'dehu eyitdi:[9895] "Ḳara Yūsuf Türkmān elçi (7) gönderür mi ve māl virür mi?" didi. Andan ṣoñra eyitdi ki:[9896] "Ol (8) vilāyetde ġalle ucuz mıdur?" Eyitdiler: "Ucuzdur."[9897] Eyitdi: (9) "Çünkim pādişāhuñ ḳalbi Ḫudā ile dürüst ola. Ḫudā-yı Te'ālā aña (10) çoḳ ni'met gönderür."[9898] Girü eyitdi: "Dilerüm ki Ḳara Yūsuf'a **[NO1 294a]** elçi gönderem ki (11) andan eyü atlar göndersün. Yolda emn var mıdur?" "Ne'am vardur.[9899] Eger (12) Şāhruḫ'uñ ḥükmi[9900] olursa." didiler.[9901] "Ma'lūm mudur?" didi ve eyitdi: (13) "Siz yoldan geldüñüz, varuñ yemek yiyüñ." Pes[9902] elçileri evvelki (14) feżāya getürüp[9903] ḫānelerde ḳondurdılar,[9904] yemekden ve

[9884] Ḫıṭāy dilince İN, NO1: ḫaṭ ile AN
[9885] Ḳāḍī AN +
[9886] Pes İN, NO1 +
[9887] üç yerde yüz yere ḳoyup İN, NO1: alınların üç kerre yere iletüp AN
[9888] ol mektūb AN +
[9889] ḫˇāce-i sarāya İN, NO1: ḫˇācesine AN
[9890] mektūbları İN, NO1: mekātibi eline AN
[9891] açdı İN, NO1 +
[9892] ḫˇāceye İN, AN: ḫˇāce-i sarāya NO1
[9893] giyürdi AN +
[9894] -ye giyürdi ve anlardan İN, NO1: -yi ilerüye iletdiler. AN
[9895] aḥvāllerin ṣordı ba'dehu eyitdi: İN, NO1: aḥvālin anlardan su'āl itdi ve ba'dehu su'āl itdi ki: AN
[9896] didi. Andan ṣoñra eyitdi ki: İN, NO1: ve AN
[9897] andan AN +
[9898] gönderür." İN, NO1: virür." ve AN
[9899] "Ne'am vardur. İN, NO1 +
[9900] serḫad beglerine elçiler elinde AN +
[9901] Ol eyitdi: "Bu kelām AN +
[9902] Pes İN, NO1: didi ve AN
[9903] getürüp İN, NO1: gitdiler ve AN
[9904] ḳondurdılar İN, NO1: ḳondılar ve cümle levāzım AN

içmekden ve giyüp[9905] (15) döşenmekden cemī‘-i levāzımları[9906] ḥāżır idi. Ẕi’l-ḥiccenüñ ḍoḳuzuncı (16) güni mihmāndār gelüp eyitdi: “Pādişāh bugün sizi żiyāfet eyler.” (17) diyüp[9907] eyerlü atlar getürdiler ve[9908] anları dergāh-ı pādişāha yetürdiler.[9909] **[İN 314a]** (1) Henüz giceden baḳıyye var iken[9910] otuz biñ miḳdārı ādem cem‘ (2) olmış idi. Çün[9911] gündüz oldı, elçileri taḫt öñüne getürdiler. (3) Pādişāh içün[9912] başların **[AN 197b]** beş kerre yere ḳodılar. Pādişāh (4) taḫtından inüp elçileri ṭaşra iletdiler.[9913] “Kendüñüzi yeyni idüñ. (5) Zīrā bizüm meclisimüzde ḳażā-yı ḥācete ḳalḳmaḳ ‘aybdur.” didiler[9914] (6) ve ol meclisde nevādirden çoḳ nesne var idi.[9915] Bir ṣaḫṣ arḳası (7) üzre yatup yanına bir niçe ḳamışlar dike ḳomışlar, bir kimesne[9916] eliyle (8) ṭutar.[9917] Ol ḳamışlaruñ üzerine on yaşında **[NO1 294b]** var ola, bir oġlan (9) çıḳup[9918] türlü türlü oyunlar oynadı ve ol ḳamışlaruñ (10) uzunluġı yedi arşun var ola. Ol oġlan[9919] ḥarekāt-ı ‘acībe vü ġarībeden (11) ṣoñra ḳamışlaruñ ucından düşdi. Cümle ḫalḳ[9920] anı düşdi (12) ẓann itdiler.[9921] Ol yatan ḥerīf yere inmedin anı[9922] ṭutdı.

El-ḳıṣṣa: (13) Elçileri bir müddet anda eglendirüp[9923] cümle maṣlaḥatların me’mūlden (14) ziyāde gördiler.[9924] Tā kim rebī‘ü’levvel ayınuñ[9925] ġurresinden sekiz (15) yüz yigirmi senesinde pādişāh şikāra çıḳmış idi. İttifāḳ[9926] (16) Şāhruḫ gönderdügi ata binmiş idi. Bir vechle at ḳopardugı (17) gibi[9927] atdan düşdi. Bu kerre ġażab idüp

---

[9905] giyüp İN, NO1: giymekden ve AN
[9906] cemī‘ levāzımları İN, NO1 +
[9907] eyler.” diyüp İN, NO1: ider.” AN
[9908] getürdiler ve İN, NO1: getürüp AN
[9909] yetürdiler. İN, NO1: iletdiler. AN
[9910] baḳıyye var iken İN, NO1: bāḳī ḳalmış anda AN
[9911] Çün İN, NO1: Çünkim AN
[9912] içün İN, NO1: -dan ötüri AN
[9913] Ba‘dehu ol pādişāh elçilere eyitdi: AN +
[9914] didiler İN, NO1 +
[9915] Cümleden biri ki AN +
[9916] ol ḳamışları AN +
[9917] bir oġlancıḳ on yaşında ancaḳ var ola. AN +
[9918] on yaşında var ola bir oġlan çıḳup İN, NO1: çıḳup taḫmīnen ḳamışlaruñ uzunluġı yedi arşun miḳdārı idi. Anda AN
[9919] Ve ol ḳamışlaruñ uzunluġı yedi arşun var ola. Ol oġlan İN, NO1 +
[9920] ucından düşdi. Cümle ḫalḳ İN, NO1: başdan uçup ḥāżırūn cümle AN
[9921] itdiler. İN, NO1: idüp AN
[9922] ḥerīf yere inmedin anı İN, NO1: ṣaḫṣ ol oġlanı havādan inmedin AN
[9923] eglendirüp İN, NO1: eglendiler ve AN
[9924] me’mūlden ziyāde gördiler. İN, NO1: murādlarından ziyāde müheyyā itdiler. AN
[9925] evvel ayınuñ İN, NO1: evvelīnüñ AN
[9926] ol gün AN +
[9927] Bir vechle at ḳopardugı gibi İN, NO1: Ve’l-ḥāṣıl bir uġrādan et ḳopardugı birle pādişāh ol AN

elçileri ḳatl itmege fermān **[İN 314b]** (1) itdi.[9928] Mevlānā Ḥācī Yūsuf ve ba‘żı ümerā[9929] şefā‘at itdiler, bu ḫayālden (2) döndürdiler. Mevlānā Ḳāḍī Ḥācī Yūsuf[9930] bu müjdeyi elçilere gönderdi. (3) Andan ṣoňra[9931] bir siyāh ata süvār oldı ki dört ayaġı beyāż idi (4) ve bülend idi.[9932] Mīrzā Ulaġ Beg göndermiş[9933] idi ve bir zerbaft (5) ‘abāyı urmışlar idi ve iki biň kimesne ṣaġ ve ṣolında (6) durmışlar,[9934] cümle zerbaft cāmeler[9935] giymişler idi ve siyāh aṭlasdan (7) ġılāflar idüp ṣaḳalların anuň **[NO1 295a]** içine ḳoyurlar idi ve sā’ir ‘asker[9936] (8) yemīn ü yesārda bir oḳ atımı yerde dururlar idi ve[9937] ṣaflar çeküp (9) yürürler idi. Bir ādem kimesne ileri yā[9938] giri durmaġa ḳādir degül idi. (10) Her ṣaf biribirinden ba‘īd olmayup[9939] bu üslūb üzre tā kim (11) şehre girdiler. **[AN 198a]** Ortada daḫi Mevlānā Ḳāḍī ve vālī giderler idi. (12) Ve yine[9940] Ḳāḍī ileri gelüp elçilere: “Atlarıňuzdan inüň.” didi. “Pādişāh (13) ḳarīb olıcaḳ zemīn-būs idüň, girü süvār oluň.”[9941] didi ve hem (14) eyle itdiler. Pādişāh şikāyete başladı ve eyitdi: “Tuḥfe (15) getüricek güzīdesini getürmek gerek tā kim maḳbūle geçe. Baňa bir (16) ḳoca at getürmişsiz, ża‘fından[9942] düşüp elümi yere (17) urdum[9943] aġrıtdum. Türlü ‘ilāclar ile aġrısını güçle teskīn eyledüm.” **[İN 315a]** (1) diyüp yavuzlandı. Elçilerden biri[9944] eyitdi: “Bu atı anuň içün (2) hediyye getürdük ki ṣāḥib-ḳırān-ı zamān[9945] Timur Ḫān’uň atıdur, teberrüken sizlere (3) gönderdiler.” Pādişāha bu cevāb ḫoş gelüp **[NO1 295b]** böyle cevāb (4) virene ḳaftān giyürüp[9946] taḥsīn itdi[9947] ve şehre ḳarīb (5) olıcaḳ

[9928] ḳatl itmege fermān itdi. İN, NO1: ḳatle murād eyledi. Lākin AN
[9929] ümerā İN, NO1: ḥāżırun ümerā-yı kibār AN
[9930] Ḥācī Yūsuf İN, NO1 +
[9931] pādişāh AN +
[9932] ol atı AN +
[9933] göndermiş İN, NO1: irsāl itmiş AN
[9934] Ve iki biň kimesne ṣaġ ve ṣolında durmışlar İN, NO1: Ṣaġında ve ṣolında iki biň kimesne durup AN
[9935] cāmeler İN, NO1: ḳaftānlar AN
[9936] ‘asker İN, NO1: ‘askeri daḫi süvār olup AN
[9937] yerde dururlar idi ve İN, NO1 +
[9938] yā İN, NO1 +
[9939] olmayup İN, NO1 +
[9940] Ve yine İN, NO1 +
[9941] girü süvār oluň.” İN, NO1: ba‘dehu atıňuza binüň.” AN
[9942] ve pīrlikinden AN +
[9943] yere urdum İN, NO1 +
[9944] güçle teskīn eyledüm.” diyüp yavuzlandı. Elçilerden biri İN, NO1: teskīn oldı.” diyü kükredi ve bir miḳdār ġażaba geldi. Ve’l-ḥāṣıl elçiler AN
[9945] -zamān İN, NO1 +
[9946] cevāb virene ḳaftān giyürüp İN, NO1: cevāba ḳaftān gerek diyüp ḫil‘at-ı fāḫire AN
[9947] itdi İN, AN: eyledi NO1

çoḳ ḫalḳ ṭaşra çıḳup Ḫıṭāyī dilince şāha[9948] du‘ālar itdiler (6) ve elçiler[9949] mekān-ı ma‘hūdlarına gitdiler. Ol eşnāda pādişāhuň (7) maḥbūblarından[9950] bir ḫātūnı vefāt itdi. Bu ḫaber fāş olup[9951] (8) cemāẕiyü’l-evvelinüň sekizinci güni[9952] berḳ ẓāhir olup pādişāhuň (9) bir yeňi ḳaşrına yıldırım degdi. Ol yanup[9953] bir ‘aẓīm bārgāh ki (10) seksen arşun ṭūli ve otuz arşun ‘arżı var idi ve direklerin (11) iki ādem ḳucaḳlar[9954] idi cümle altun ve lāciverd renk rūġan[9955] ile (12) naḳş itmişler idi, āteş düşüp yandı[9956] ve şu‘lesinden (13) cemī‘ şehir[9957] aydınlıḳ oldı ve[9958] ḳarīb olan evlerden[9959] üç yüz (14) miḳdārı ḫāne[9960] yandı ve çoḳ ādem helāk oldı ve[9961] anlaruň (15) ḳā‘idesi oldur[9962] ki bir kimesne fevt olsa[9963] ḏaġda türbeleri (16) vardur. Meyyiti defn idicek kendinüň ḫāṣ atların ol ḏaġa **[NO1 296a]** (17) ṣalarlar,[9964] ol gice anda otlar,[9965] kimesne ṭutmaz ve anda bir serdāb vardur[9966] **[İN 315b]** (1) meyyitüň ḳızlarından ve ḫātūnlarından çoḳ kimesneyi anda ḳorlar. (2) Ve beş altı yıllıḳ nafaḳasın ḳorlar.[9967] Tamām olıcaḳ ‘ömri daḫi tamām (3) olur.

El-ḳıṣṣa: [AN 198b] Elçiler cemāẕiyü’l-evvelinüň on beşinde gitmege (4) ruḫṣat bulup Ḫanbalıġ şehrinden çıḳup üslūb-ı sābıḳ (5) üzre belki daḫi ziyāde ri‘āyetler bulup sekiz yüz yigirmi beş (6) ramażānınuň[9968] onuncı güni Herāt şehrine gelüp[9969] vāṣıl oldılar.

(7) **Dāstān-ı Ġarāyib-i Hindüstān:** (8) Yine ol eydür: “Ṣāḥruḫ ‘Abdü’r-rezzāḳ

[9948] şāha İN, NO1: pādişāhlarına AN
[9949] daḫi AN +
[9950] maḥbūblarından İN, NO1: maḥbūbelerinden AN
[9951] fāş olup İN, NO1: fāḥiş AN
[9952] nā-gāh AN +
[9953] degdi. Ol yanup İN, NO1: degüp yandı. AN
[9954] ḳucaḳlar İN, NO1: ḳucaḳlayamaz AN
[9955] renk rūġan İN, NO1: ve rūġan renk AN
[9956] āteş düşüp yandı İN, NO1: Cümlesi ṭutuşdı AN
[9957] içi AN +
[9958] oldı ve İN, NO1: olmış idi ve ol maḥalle AN
[9959] iki AN +
[9960] miḳdārı ḫāne İN, NO1: beyt AN
[9961] helāk oldı ve İN, NO1: -ler yandı ve AN
[9962] -si oldur İN, NO1: -leri budur AN
[9963] fevt olsa İN, NO1: vefāt itse AN
[9964] ṣalarlar İN, NO1: ṣalıvirürler AN
[9965] aṣlā AN +
[9966] ki ol AN +
[9967] ḳorlar. İN, NO1: virürler. AN
[9968] ramażānınuň İN, NO1: senesinüň ramażān-ı şerīfinüň AN
[9969] gelüp İN, NO1 +

bin İsḥāḳ-ı Semerḳandī (9) sekiz yüz ḳırḳ beş senesinüñ ramażānı ġurresinde (10) elçilik ṭarīḳiyle Pencāngir[9970] pādişāhına gönderdi. Ol seferde (11) müşāhede itdügi ‘acāyib ü ġarāyibi taḥrīr itdi. Pencāngir bir[9971] mu‘aẕẓam (12) şehirdür.[9972] Yedi ḳat[9973] ḥiṣār şehri iḥāṭa itmişdür.[9974] Birbirini (13) dā’irdür ve[9975] dīvārları ādem boyı ṭaşdan itmişler, yarısı[9976] (14) yer içinde yarısı[9977] **[NO1 296b]** ṭaşrada, pādişāhuñ ḫāneleri şehrüñ (15) ortasındadur. Yedinci ḥiṣāruñ dervāzesi ṣaġ ṭarafından (16) iki fersaḫdur ve ṣol ṭarafdan daḫi öyledür.[9978] Şarḳīsi ve ġarbīsi daḫi[9979] (17) ikişer fersaḫdur ve ol pādişāhuñ memleketi Serendīb’den Gülberg’e **[İN 316a]** (1) ve Milyār’a andan Taşkāli’ye (ميلياره تاشكاليه -) (?) varıncaya taḫmīnen biñ fersaḫdur.[9980] Ṣāḥib-i (2) Vaṣṣāf rivāyetinde ḥadd-i Kefric’den tā ḫıṭṭa-i Kevlim’e (كولم) (?) varınca üç yüz (3) fersaḫ yerdür[9981] ve Kemyāt’dan (كميات) (?) tā ḥadd-i Milyār’a varınca dört yüz fersaḫdur. (4) Sevālik (سوالك) (?) yüz yigirmi beş biñ ḳaṣaba[9982] ve köydür ve[9983] Balıḳ (بالق نولك) (?) (5) ḍoḳsan biñ ḳaṣaba ve ḳöydür.”[9984] *Tārīḫ-i Baġdād*’da masṭūrdur[9985] ki (6) Gücerāt ve Kemyānet (كميانت) (?) anuñ ‘alemidür, yetmiş biñ pāre şehirdür.[9986]

(7) **El-ḳıṣṣa:** Hindīler dilince pādişāha rāy dirler ve rānça daḫi dirler (8) ve ḥükemāya Birāhma dirler ve ol pādişāḥuñ eyvānınuñ ṣaġ ṭarafında (9) dīvān-ı[9987] dergāhında aḳar ṣular vardur.[9988] Ṭaşları kesüp[9989] (10) aḳıtmışlardur ve pādişāhuñ ḳaṣrınuñ ṣaġ **[NO1 297a]** ṭarafında dīvān ḫāneler itmişler.[9990] (11) Ġāyet ‘aẕīm ḳırḳ

[9970] پنجانكر İN, NO1: هنجانكر AN (nüshasında hep bu şekilde geçmektedir.) / Böyle bir yer adı bulamadık, Pencap olmalı.
[9971] ‘aẕīm NO1 +
[9972] şehirdür İN, NO1: şehr-i vāsi‘dür ki AN
[9973] ḳat İN, NO1 +
[9974] itmişdür. İN, NO1: idüp AN
[9975] -dür ve İN, NO1: medār almışdur ve AN
[9976] ṭaşdan itmişler, yarısı İN, NO1: ṭaşlardandur, nıṣfı AN
[9977] yarısı İN, NO1: ve nıṣf-ı āḫiri AN
[9978] ṣol ṭarafdan daḫi öyledür. İN, NO1: cānibinden daḫi iki fersaḫdur ve AN
[9979] daḫi İN, NO1 +
[9980] Milyār’a andan tā Şekāli’ye (?) varıncaya taḫmīnen biñ fersaḫdur. İN, NO1: Melitār’dan tā Bengāli’ye (?) varıncaya degīn taḫmīnen biñ fersaḫ olur. AN
[9981] yerdür İN, NO1: -dur AN
[9982] biñ ḳaṣaba İN, NO1 +
[9983] daḫi AN +
[9984] köydür.” İN, NO1: ḳaryedür ve AN
[9985] masṭūrdur İN, NO1: meẕkūrdur AN
[9986] -dür. İN, NO1: ve ḳaryelerdür. AN
[9987] eyvānınuñ ṣaġ ṭarafında dīvān-ı İN, NO1 +
[9988] vardur. İN, NO1: çoḳdur ve AN
[9989] ol ṣuları AN +
[9990] ve pādişāhuñ ḳaṣrınuñ ṣaġ ṭarafında dīvān ḫāneler itmişler. İN, NO1 +

direk üzeredür[9991] ve muḳābelesinde (12) ādem boyından yüksek bir kürsī itmişlerdür,[9992] otuz arşun eni ve otuz (13) arşun uzunı[9993] küttāb anda oṭururlar. Defterleri iki ḳısımdur. (14) Biri ceviz-i Hindī yapraġıdur, iki arşun uzunı ve iki parmaḳ (15) eni vardur.[9994] Demür ḳalem ile yazarlar. Biri daḫi bir yumuşaḳ ṭaşdur, **[AN 199a]** (16) ḳalem gibi yonarlar. Andan beyāż bir nesne aḳar. Kitābet ḥāṣıl olur (17) siyāh cinsi üzerine yazarlar.[9995] Çoḳ zamān pāyidār olur ve bu defter **[İN 316b]** (1) ġāyet mu'teberdür. Ol dīvānda ḫˇāce-i sarāy ki aña nāyek dirler, (2) tamām-ı istiḳlāl ile[9996] oṭurmışdur ve[9997] ḳarşusında çoḳ (3) kimesneler 'aṣālara ḍayanup ṣaf çeküp ḍururlar, her kesüň ki[9998] (4) mühimmi ola. Ol çūbdārlaruň ortasına gelüp bir azacıḳ (5) tuḥfe getürür ve yüzin zemīne ḳor,[9999] 'arż-ı ḥāl ider ve çün[10000] nāyek (6) dīvāndan ḳalḳar niçe mülevven çetrler[10001] anuň öňünce gider ve nefīr çalarlar (7) ve[10002] iki cānibinden meddāḥlar du'ālar[10003] iderler. Pādişāha **[NO1 297b]** varınca (8) yedi yerde ḳapucılar ḍurmışlardur. Her ḳapuda bir cemā'at ḍurur,[10004] andan (9) girü ḳalur mertebe mertebe.[10005] Tā kim yedinci ḳapudan[10006] yalňuz gider ve mühimmātı 'arż (10) ider.[10007] Ba'd-i zamān ṭaşra çıḳar. Pādişāhuň sarāyı ardında nāyeküň (11) evidür ve ṣol ṭarafında ḍarbḫānedür cümle altunlar anda[10008] sebk (12) olınur[10009] ve eṭrāfa andan getürürler[10010] ve ḍarb itdükleri yer dīvānḫānenüň[10011] (13) berāberindedür.

[9991] ḳırḳ direk üzeredür İN: direk üzeredür NO1: ḳırḳ direk üstündedür AN
[9992] itmişlerdür İN, NO1: vardur ki AN
[9993] -dur AN +
[9994] eni vardur İN, NO1: enidür AN
[9995] Kitābet ḥāṣıl olur, siyāh cinsi üzerine yazarlar. İN, NO1: Siyāh cinsi üzerine kitābet ḥāṣıl olur. Ġāyet AN
[9996] ile İN, NO1: üzere AN
[9997] anuň AN +
[9998] ṣaf çeküp ḍururlar, her kesüň ki İN, NO1: ḍururlar, ṣaf çekmişlerdür, her kimüň ki bir AN
[9999] ḳor İN, NO1: ḳoyup AN
[10000] çün İN, NO1: çünki AN
[10001] mülevven çetrler İN, NO1: çetr-i mülevven AN
[10002] çalarlar ve İN, NO1: çalınup AN
[10003] -lar İN, NO1 +
[10004] ḍurur, İN, NO1 +
[10005] mertebe mertebe. İN, NO1 +
[10006] içeri girür. Ammā AN +
[10007] ider. İN, NO1 +
[10008] nāyeküň evidür ve ṣol ṭarafında ḍarbḫānedür cümle altun anda İN: nāyeküň menzilidür. Ṣol cānibinde ḍarbḫānedür … anda AN: - NO1
[10009] ve eṭrāfından NO1 +
[10010] getürürler İN, NO1: iletürler AN
[10011] yer dīvānḫānenüň İN, NO1: maḥal dīvānḫāne AN

Ṭarīḳ-i Aḫẕ-ı Fīl: Çünkim yabānī fīl ṭutmaḳ murād ideler (14) ṭarīḳi oldur[10012] ki fīlüñ[10013] ṣuya gelecek yolında bir ḳuyu ḳazarlar ve üzerine (15) ḫār ü ḫāşāk örterler. Fīl ṣuya gelürken ol ḳuyuya[10014] (16) düşer üç gün kimesne yanına[10015] varmaz. Ba'dehu bir[10016] şaḫṣ gelüp (17) bir 'aṣāyla fīli[10017] muḫkem ḍarb ider. Bir ġayrı[10018] kimesne gelüp anı men' ider **[İN 317a]** (1) ve[10019] elinden 'aṣāyı alup öñüne[10020] bir miḳdār ṭa'ām[10021] bıraġur gider. (2) Bu üslūb üzre bir niçe gün mürūr ider.[10022] Her gün ol (3) ḥerīf fīl[10023] sevdügi yemişleri getürür fīle[10024] virür, tā kim anuñla me'nūs (4) olur.[10025] Oḫṣamaġa başlar ve sīnesine bend urur. Bu ṭarīḳle[10026] **[NO1 298a]** (5) rām ider. Daḫi niçe vechle ṭutılur[10027] ammā eshel-i ṭarīḳ budur.

(6) **Ḥikāyāt:**[10028] Eydürler ki bir def'a[10029] bir fīl firār idüp ṣaḥrāya ve[10030] ormanlıġa (7) ḳaçar.[10031] Fīlbān bunuñ ardına düşer ve[10032] ḳuyular ḳazar. Ammā fīl (8) muḳaddemā çāha düşmekle[10033] ḫorṭumıyla bir 'aṣā alup yolunı tefaḥḥuṣ (9) iderek[10034] gider. Fīlbān 'āciz olup[10035] pādişāh ḫod fīlüñ (10) aḫẕ olunmasına iḳdām ider. Āḫirü'l-emr[10036] **[AN 199b]** fīlbān muẓṭarib olup (11) ormanda bir aġaç üzerine çıḳar[10037] ṣaḳlanur. Fīl ol maḥalle (12) uġraduġı zamānda üstüne[10038] pertāb ider ve[10039] fīlüñ

[10012] ideler ṭarīḳi oldur İN, NO1: idicek ṭarīḳ budur AN
[10013] filüñ İN, NO1 +
[10014] ṣuya gelürken ol ḳuyuya İN, NO1: gelüp içine AN
[10015] üç gün kimesne İN, NO1: ve üç gün yanına kimesne AN
[10016] bir İN, NO1 +
[10017] fīli İN, NO1: anı AN
[10018] Bir ġayrı İN, NO1: Tā kim bir āḫir AN
[10019] anı men' ider ve İN, NO1: ol şaḫṣa ġażab idüp elinden ol 'aṣāyı alur ve AN
[10020] alup öñüne İN, NO1: alur ve AN
[10021] ṭa'ām İN, NO1: yiyecek öñüne AN
[10022] mürūr ider. İN, NO1: geçer. AN
[10023] Her gün ol ḥerīf fīl İN, NO1: ammā her gün fīlüñ AN
[10024] yemişleri getürür fīle İN, NO1: yemişlerden getürüp AN
[10025] anuñla me'nūs olur. İN, NO1: üns ḥāṣıl ider. AN
[10026] ol ḥayvānı AN +
[10027] ṭutılur. İN, NO1: ṭutarlar. AN
[10028] -ı Fīl AN +
[10029] bir def'a İN, NO1 +
[10030] ve İN, AN: varup NO1
[10031] ḳaçar. İN, NO1: gider. AN
[10032] düşer ve İN, NO1: düşüp ve yolına AN
[10033] Ammā fīl muḳaddemā çāha düşmekle İN, NO1: Fīl bundan evvel ḳuyuya düşmiş idi. Bu def'a AN
[10034] tefaḥḥuṣ iderek İN, NO1: yoḳlayaraḳ AN
[10035] olup İN, NO1: ḳalup AN
[10036] aḫẕ olunmasına iḳdām ider. Āḫirü'l-emr İN, NO1: ṭutulmasında ihtimām ider. AN
[10037] çıḳar İN, NO1 +
[10038] uġrar [NO1+] uġraduġı zamānda üstüne İN, NO1: uġrar. Fīlbān daḫi kendüyi fīlüñ üzerine AN
[10039] Ve İN, NO1: Ol AN

gögsünde (13) bend itdükleri[10040] durur idi. Eńsesinden anı muḥkem ṭutar. Fīl kendüyi (14) silkdükçe ve yuvalanduḳça fīlbān cüstlüḳ idüp üzerinde bir (15) cānibinden bir cānibe geçer[10041] ve durmayup çengāl ile fīle[10042] ḍarb ider. (16) Āḫir fīl ‘āciz olup bi’ż-żarūrī[10043] rām olur ve pādişāh ḥużūrına (17) getürür iḥsān-ı firāvāna maẓhar[10044] olur ve daḫi[10045] ḍarbḫāne berāberinde **[İN 317b]** (1) ‘asesḫāne vardur dirler[10046] ki on iki biń ‘ases şehri (2) ḥıfẓ itmek[10047] içün ta‘yīn **[NO1 298b]** olunmışdur.[10048] Yedi ḥişārı ḥırāset iderler. (3) Eger bir[10049] nesne żāyi‘ olsa peydā iderler yāḫūd öderler ve[10050] her (4) gün ücretleri on iki biń dirhemdür.[10051] Ḫarābāt-ḫānelerinden (5) ḥāṣıl olur.[10052] Maḥbūblarınuń ḥüsn ü cemāli[10053] ḳābil-i ta‘bīr degüldür. *Rāvī* (6) *eydür*: “Çünkim ol araya irişdüm. Mihmāndār gelüp beni pādişāh[10054] (7) dergāhına iletdi. Ol ḳırḳ direk içinde ‘aẓametle oṭurmış[10055] (8) ṣaġında ve ṣolında çoḳ ḫalḳ el ḳavuşurup dururlar (9) ve pādişāhları zeytūnī ḳaftān giymiş idi ve[10056] gözler görmemiş (10) incü dizisin[10057] boynına ḳılāde itmiş idi ve bir tāze ve[10058] lāġar-endām (11) ve sebz-fām civān[10059] idi. ‘Ārızında henüz ḫaṭ ẓāhir olmışdı,[10060] (12) uzun boylu ġāyet ḫūb yüzlü.[10061] Beni görüp çoḳ (13) naẓar itdi[10062] ve begendi ve eyitdi: ‘Ḫoş-ḥāl olduḳ.[10063] Ancılayın (14) ulu pādişāh bize[10064] elçi göndermiş.’”

[10040] bend itdükleri İN, NO1: baġladuḳları ip AN
[10041] geçer İN, NO1: sür‘atle muntaḳil olur AN
[10042] file İN, NO1 +
[10043] bi’ż-żarūrī İN, NO1 +
[10044] firāvāna maẓhar İN, NO1: ‘aẓīme manẓar AN
[10045] Ve daḫi İN, NO1: Ol AN
[10046] vardur dirler İN, NO1: -dur AN
[10047] şehri ḥıfẓ itmek İN, NO1: ḥıfẓ AN
[10048] ol AN +
[10049] bir İN, NO1 +
[10050] anlaruń ücretleri AN +
[10051] ücretleri on iki biń dirhemdür. İN, NO1: on biń dirhem idi. AN
[10052] Ḫarābāt-ḫāneleri ve AN +
[10053] -i İN, NO1: -leri bir vechle AN
[10054] gelüp beni pādişāh İN, NO1: -lar beni ol pādişāhuń AN
[10055] oturmış İN, NO1: oṭurur idi. AN
[10056] incü dizisin AN +
[10057] incü dizisin İN, NO1 +
[10058] ve İN, NO1: civān idi AN
[10059] civān İN, NO1 +
[10060] olmuşdı. İN, NO1: olup ẕeḳānında daḫi ḫaṭdan bir eṣer yoġ idi. AN
[10061] idi. Ve’l-ḥāṣıl ol vaḳt AN +
[10062] itdi İN, NO1: eyledi AN
[10063] Bize AN +
[10064] bize İN, NO1 +

Ḥikāyet: Biz gelmezden evvel[10065] (15) bir ‘acīb ḳıṣṣa olmış,[10066] pādişāhuň birāderleri yeňi bir sarāy yapmışlar[10067] (16) ve pādişāhı ve ümerāyı anda żiyāfete **[NO1 299a]** da‘vet itmişler[10068] ve[10069] ‘ādetleri (17) bu imiş ki tā cümle[10070] a‘yān ḥāżır olmayınca ṭa‘ām yemezler imiş. **[İN 318a]** (1) Bu cümle ekābir ve[10071] a‘yānı büyük[10072] dīvāna ḳomışlar ve[10073] bir kimesne irsāl (2) idüp: “Fülān emīri getürüň diyüp ṭa‘ām[10074] ḳonup herkes (3) yemege şurū‘ idicek **[AN 200a]** her birinüň[10075] eňsesinde iki kimesne yaraġla (4) ḏurup[10076] hemān ki ṭabl ü neḳḳāre dögüle.[10077] Herkes öňünde olanuň (5) emān virmeyüp başını ḳat‘[10078] itsün.” diyüp bu vechle[10079] (6) cümle ümerāyı ḳatl iderler. Nevbet pādişāha gelicek nigehbānları daḫi (7) ṭa‘ām yemege oturdup[10080] ḳatl iderler. Pādişāh yalňuz ḳalıcaḳ (8) bir ṭabaḳ tenbūl yapraġın öňüne[10081] getürürler ki altına elmās pāreleri (9) ḳomışlar idi.[10082] Pādişāha eydürler: “Meclis tamām mün‘aḳid oldı. (10) Hemān şāhuň[10083] ḳudūmına muntaẓırlardur.” Pādişāḥ temāruż idüp (11) varmaġa ta‘allül itmiş.[10084] Çün da‘vet iden pādişāhuň (12) gelmesinden me’yūs olur,[10085] Ḳılıç çeküp[10086] pādişāha bir niçe zaḫm (13) urur.[10087] Pādişāh taḫt ardına düşer.[10088] Anı öldi ẓann idüp (14) bir mu‘temed kimesnesin **[NO1 299b]** anda alıḳor.[10089] Tā kim başın kese ve kendi ṭaşra (15) gidüp eyvāna çıḳar ve na‘ra

---

[10065] evvel İN, NO1: muḳaddem AN
[10066] ḳıṣṣa olmış. İN, NO1: ḥāl ẓuhūr itmiş. AN
[10067] birāderleri yeňi bir sarāy yapmışlar İN, NO1: birāderi bir sarāy yapmış AN
[10068] ve pādişāhı ve ümerāyı anda żiyāfete da‘vet itmişler İN, NO1 +
[10069] anlaruň AN +
[10070] ekābir AN +
[10071] ekābir ve İN, NO1 +
[10072] dīvānaḫāneye AN +
[10073] her dem AN +
[10074] diyüp ṭa‘ām İN, NO1: fülān yere ṭa‘āmlar AN
[10075] birinüň İN, NO1: mihmānuň AN
[10076] ḏurup İN, NO1: ḏursun. AN
[10077] dögüle. İN, NO1: dögülmege başlaya. AN
[10078] başını ḳat‘ İN, NO1: ḳatl AN
[10079] bu vechle İN, NO1 +
[10080] gelicek nigehbānları (daḫi İN +) ṭa‘ām yemege oturdup İN, NO1: gelüp nigehbānlarına: “Gelüň siz de ṭa‘ām yiyüň.” diyüp anları daḫi AN
[10081] öňüne İN, NO1: padişāhuň ḥużūrına AN
[10082] ol dem AN +
[10083] şāhūň İN, NO1: pādişāhuň AN
[10084] itmiş. İN, NO1: eyledi. AN
[10085] olur. İN, NO1: olup hemān AN
[10086] çeküp İN, NO1: çıḳarur AN
[10087] urur. İN, NO1: urdı. AN
[10088] düşer. İN, NO1: düşdi. AN
[10089] alıḳor. İN, NO1: alıḳodı. AN

urar[10090] ki: “Pādişāhı ve fülān vezīri (16) ve[10091] emīri ḳatl itdüm.” Çünkim anda olan kimesne taḫt ardına (17) varur ki[10092] pādişāhuñ başın kese.[10093] Pādişāh taḫtı ḳoparup[10094] anuñ **[İN 318b]** (1) sīnesine urur, ḥerīf yıḳılur ve pādişāhuñ ḫuddāmından birisi[10095] (2) anda gizlenmiş imiş.[10096] Hemān-dem gelüp[10097] ḥerīfüñ başın keser ve hemān (3) pādişāh[10098] ḥarem ḳapusından ṭaşra çıḳup[10099] ḫalḳa kendinüñ ḥayātın (4) bildürdi.[10100] Ol sā‘at sipāh ve re‘āyā cem‘ olup birāderin (5) eşedd-i ‘aẕābla ḳatl iderler.[10101]

Nükte: Ḫālid bin Ṣafvān’a su’āl (6) itdiler ki: “Birāder mi eyüdür yoḫsa[10102] yār mı ensebdür?” Cevāb (7) virdi ki:[10103] “Birāder ensebdür eger[10104] yār olacaḳ olursa.”[10105]

(8) **Ṣıfat-ı Vilāyet-i Keşmīr** (9) Ma‘lūm ola[10106] ki vilāyet-i Keşmīr dördünci iḳlīmüñ ortasında (10) vāḳı‘ olmışdur, ṭūlānīdür, şarḳdan ġarba ḳırḳ beş **[NO1 300a]** fersenkdür.[10107] (11) Cenūbdan şimāle taḫmīnen[10108] yigirmi fersenkdür,[10109] eṭrāfını yüce[10110] ḍaġlar iḥāṭa (12) itmişdür. Şimāli Bedeḫşān’a muttaṣıldur.[10111] Cenūbı vilāyet-i Hind’e **[AN 200b]** (13) irişür. Ḫuṣūṣā ġarbīsi Afġān aḳvāmına gelür ve[10112] şarḳīsi (14) Tibet ṣaḥrāsına gelür[10113] ve hergiz yād-ı ‘askerüñ ol vilāyete[10114] eli irişmez. (15) Zīrā

[10090] çıḳar ve na‘ra urar İN, NO1: çıḳdı ve na‘ralar urdı AN
[10091] fülān AN +
[10092] varur ki İN: varur görür NO1
[10093] kese. İN, NO1: kesmek istedi. AN
[10094] ḳoparup İN, NO1 +
[10095] urur. Ḥerīf yıḳılur ve pādişāhuñ ḫuddāmından birisi İN, NO1: eyle ḍarb itdi ki mezbūr arḳasınuñ üzerine düşdi. Pādişāhuñ ḫuddāmlarından biri ol vāḳı‘ayı görüp AN
[10096] imiş. İN: idi. AN
[10097] gelüp İN, NO1: feryād idüp gelüp ol AN
[10098] keser ve hemān pādişāh İN, NO1: kesdi ve pādişāh daḫi AN
[10099] çıḳup İN, NO1: çıḳdı ve cümle AN
[10100] Hemān AN +
[10101] ‘aẕābla ḳatl iderler. İN, NO1: ḥālātla ḳatl eyledi. AN
[10102] eyüdür yoḫsa İN, NO1: evlādur yāḫūd AN
[10103] cevāb virdi ki İN, NO1: ol eyitdi AN
[10104] eger İN, NO1 +
[10105] olursa.” İN, NO1 +
[10106] ola İN, NO1: olsun AN
[10107] ġarba ḳırḳ beş **[NO1 300a]** fersenkdür. İN, NO1: ġarb ṭarafına ḳırḳ fersaḫdur ve AN
[10108] taḫmīnen İN, NO1 +
[10109] fersenkdür. İN, NO1: fersaḫdur ve anuñ AN
[10110] yüce İN, NO1: büyük AN
[10111] ve anuñ AN +
[10112] ġarbīsi Afġān aḳvāmına gelür ve İN, NO1: Dehli vilāyetine ve ġarbisi aḳvām-ı Afġān’a ulaşur. AN
[10113] gelür İN, NO1: irişür AN
[10114] ayaġı ve NO1 +

mu‘aẕẓam yolları üçdür. Birisi Bedeḫşān ḍaġından[10115] (16) Ḫorāsān’a gider, ġāyet ṣa‘bdur. Şöyle ki andan yük (17) geçmek olmaz. İllā insān arḳasıyla[10116] bir niçe günden ṣoňra bir düz yere **[İN 319a]** (1) irişüp çār pāye yükledürler.[10117] Bir yol Hindüstān’a gider. Ol daḫi (2) bu üslūb üzere ṣa‘bdur. Bir yol[10118] Tibet ṣaḥrāsına gider.[10119] (3) Egerçi bu yol[10120] esheldür ammā bir niçe günlük yol[10121] otları zehirlüdür. (4) Her ne dürlü ḥayvānāt otlasa helāk olur ve havāsı ġāyet (5) yaramazdur. At bir kerre nefes virince[10122] helāk olur. Ol ḍaġlar (6) ortasında olan ṣaḥrāda iki biňe ḳarīb ḳaryeler vardur[10123] (7) ve a‘lā çeşmeler[10124] çoḳdur ve nebātāt bī-nihāyedür ve eşmāruň envā‘ı (8) çoḳdur. Dirler ki ol vilāyetde niçe[10125] **[NO1 300b]** biň mezra‘alar vardur, (9) ekşeri pirinçdür ve ol vilāyetüň ortasında bir ‘aẕīm[10126] şehr vardur ki (10) aňa Tunfere (تونفره) (?) dirler. Ḫükkām ve selāṭīn anda sākin olurlar.[10127] (11) Baġdād Dicle’sinden büyük[10128] bir ṣu şehrüň ortasından aḳar. (12) Ve ġarīb budur ki bu ‘aẕīm ṣu bir yerden çıḳar ki aňa Veyr (ویر) (?) dirler ve[10129] ṣuyuň (13) üzerinde otuz yerde köprisi vardur,[10130] yedisi şehrüň içindedür. (14) ‘Aẕīm tekellüfātla binā olunmışdur. Ekşeri aġaçdur, ‘acāyib ṣan‘atlar (15) itmişlerdür ve ṣaḥrāda[10131] ve ḍaġlarda dürlü yemişler vardur. Çünkim (16) havāsı ġāyet ṣovuḳdur, çoḳ ḳar yaġar. Sehīl yerüň meyveleri (17) olmaz. Ḫurmā gibi ve līmon ve turunç gibi, lākin yaḳın yerlerden naḳl iderler.[10132] **[İN 319b]** (1) Ba‘żılar eydür[10133] Keşmīr Süleymān Nebī’nüň[10134] *ṣalavātullāhi ‘alā nebiyyinā* (2)

[10115] üçdür. Birisi Bedeḫşān ḍaġından İN, NO1: üçe munḥaṣırdur. Biri Bedeḫşān’a ve birisi AN
[10116] insān arḳasıyla İN, NO1: arḳalarında getürürler. AN
[10117] mevżi‘e irişürler ki yüklerin çār pāye yükletmek ḳābil olur ve AN
[10118] ṣa‘bdur. Bir yol İN, NO1: belki daḫi ṣa‘b rekdür ve bir yol daḫi AN
[10119] gider. İN, NO1: varur. AN
[10120] ol yollardan AN +
[10121] vardur ki AN +
[10122] virince İN: urunca NO1: virüp AN
[10123] ma‘mūre AN +
[10124] vardur ve ḳati NO1 +
[10125] Dirler ki ol vilāyetde niçe İN, NO1: Eydürler ki ol diyārda bu ḳadar AN
[10126] ‘aẕīm İN, NO1: mu‘aẕẓam AN
[10127] Ḫükkām ve selāṭīn anda sākin olurlar. İN, NO1: Cümle ḫükkām anda olur ve selāṭīn daḫi anda sākindür ve AN
[10128] büyük İN, NO1: ziyāde AN
[10129] aňa Veyr (?) dirler ve İN, NO1: anuň ismi Veyr (?) dür ve ol AN
[10130] Ol köprinüň AN +
[10131] Ekşeri aġaçdur, ‘acāyib ṣan‘atlar itmişlerdür ve ṣaḥrada İN, NO1: ve ṣaḥrālarda AN
[10132] naḳl iderler. İN: … ve AN: gelür ve naḳl olunur ve NO1
[10133] eydür İN, NO1: eydürler ki AN
[10134] nebinüň İN, NO1: Peyġamber AN

ve ʻaleyhi bostānīdür,[10135] āb ü hevāsı ḫūbdur ve zībā maḥbūbları[10136] çoḳdur.

(3) **Ve min ʻuluvvi'l-fıṭraten:** Şeyḫ Āzerī'den menḳūldür ki eydür:[10137] Ol zamānda ki (4) Timur Ḫān Ḳarabaġ'da ḳışlaḳda[10138] idi, Kendimek (كنديمك) (?) var idi ki (5) anlaruñ **[AN 201a]** ḳıṣṣa-ḫᵛānı idi. Ben anuñla hemrāh oldum ve bile ḳışlaġa (6) gitdüm.[10139] Mīrzā Uluġ Beg ile āşinā oldum. **[NO1 301a]** Dört yıl ol (7) şehzāde-i bī-naẓīr ile bile oldum,[10140] rūzgār geçürdüm. Ol daḫi benümle (8) üns ṭutdı. Tāzelik muḳteżāsınca luʻb u lehve meşġūl idük. (9) Baʻdehu teṣārīf-i zamānuñ īcābı ile biribirimizden cüdā olduḳ.[10141] Tā kim (10) sekiz yüz elli sekiz[10142] senesinüñ şuhūrında ki Uluġ Beg[10143] Ḫorāsān (11) teshīrine ʻazm idüp[10144] İsferānī'ye nüzūl itdi.[10145] Yigitlikden pīrlige (12) irişmiş idüm,[10146] fuḳarā şeklinde[10147] ḫıdmetine dāḫil oldum. Çünki gözi (13) baña duş oldı, diḳḳatle naẓar idüp eyitdi: "Sen bizüm muṣāḥibimize (14) beñzersin. Ḳıṣṣa-ḫᵛānımızuñ ḳızḳarındaşı oġlı degül misin?" didi. (15) Baña anuñ[10148] ḳuvvet-i ḥāfıẓasından ve ḥaẕāḳat-i idrākinden ḥayret (16) ʻārıż olup[10149] duʻā ve s̱enā itdüm.

Ve minhā:[10150] Bir nevbet-i ṣoḥbetinde (17) *Ḥadīḳa-i Şeyḫ S̱enāī raḥmetu'llāhi teʻālā ʻaleyh*[10151] ẕikr olundı. Uluġ Beg **[İN 320a]** (1) buyurdı ki: "Kāşkī anı bir kimesne intiḫāb itse." Nudemādan (2) biri eyitdi: "Şeyḫ kendisi[10152] intiḫāb itmişdür." Anı ḥāżır itdiler. (3) Birḳaç beytin oḳudı.[10153] Mīrzā'nuñ ẕihn-i[10154] veḳḳādına ḫoş geldi. (4) Buyurdı ki:[10155] "Bunı bir ġayrı intiḫāb lāzımdur." Ve nefs-i şerīfleriyle intiḫāba

---

[10135] bostānidür. İN, NO1: cümle bostānlarından idi. AN
[10136] zībā maḥbūbları İN: maḥbūbları ve zībāları NO1: ġāyet zībā maḥbūbları AN
[10137] eydür: İN, NO1 +
[10138] Ḳarabaġ'da ḳışlaḳda İN, NO1: Gürgān'ı Ḳarabaġ ḳışlaġında AN
[10139] ve daḫi AN +
[10140] bile oldum İN: oldum NO1
[10141] olduḳ. İN, NO1: düşdük ve ḫıdmetine vāṣıl olamadum. AN
[10142] sekiz İN +
[10143] ḫıdmeti AN +
[10144] ʻaẓm idüp İN: ʻaẓīmet idüp NO1: ʻaẓm itdiler ve daḫi AN
[10145] Biz daḫi ol vaḳtde AN +
[10146] İdüm, İN, NO1: idük, lākin AN
[10147] anuñ AN +
[10148] bu mertebe AN +
[10149] ʻārıż olup İN, NO1: yüz gösterdi AN
[10150] Eydürler ki AN +
[10151] raḥmetu'llāhi teʻālā ʻaleyh İN, NO1 +
[10152] kendisi İN, NO1: kendileri anı AN
[10153] -lar ve ol vaḳt AN +
[10154] ẕihn-i İN, NO1: ṭabʻ-ı AN
[10155] geldi. Buyurdı ki İN, NO1: gelüp eyitdi: AN

teveccüh (5) buyurdılar ve anuň lübb-i lebābını[10156] iḫtiyār eyledi. Birḳaç günden ṣoňra **[NO1 301b]** (6) bir köhne nüsḫa ẓāhir oldı ki şeyḫ bir def'a daḫi[10157] intiḫāb itmişler. (7) Tamām Mīrzā'nuň intiḫābına muvāfıḳ bulundı. Bir beyit veyā[10158] iki beyit ziyāde (8) idi.[10159]

Temṡīl: Meşhūrdur ki çün Şeyḫ[10160] Muḥyi'd-dīn el-'Arabī (9) *ḳuddise sırruhu'l-'azīz Fütūḥāt-ı Mekkī*'nüň taṣnīfinden ferāġat itdi. (10) Bir nüsḫa[10161] yazmadın müsveddesi ġāib oldı.[10162] Şeyḫ ġāyet[10163] (11) muẓṭarib olup[10164] tekrār te'līfe şurū' idüp[10165] tertīb ü tekmīl (12) itdükden ṣoňra[10166] evvelki nüsḫa peydā oldı. Muḳābele olunduḳda[10167] bir (13) ḥarf-i vāv ziyāde bulundı. **[AN 201b]** Çünkim ḳıṣṣa-i[10168] fütūḥāt ẕikr olundı, (14) bu münāsebet ile *Ḥabību's-Siyer*'de meẕkūr olan ḳażiyyeyi[10169] beyān idelüm.

(15) **Ḥikāyet:** Getürmişlerdür kim Seyyid Kemālü'd-dīn Ḥüseyin-i Bāverdīnī (16) Sulṭān Ḥüseyin Mīrzā zamānında 'Irāḳ'a elçi ṭarīḳiyle irsāl eyledi.[10170] (17) Emīr 'Alī Şīr tuḥfesinden ve nefāyis-i hedāyādan bir niçe mu'teber eşyā **[İN 320b]** (1) Ḳāḍī 'Īsā'ya gönderdi. Sulṭān Ya'ḳūb'uň[10171] vezīr-i a'ẓamı idi. (2) Cümleden *Külliyāt*-ı Mevlānā Cāmī daḫi ihdā eyledi. Ḥāfıẓü'l-kütüb (3) olan Mevlānā 'Abdü'l-kerīm *Fütūḥāt-ı Mekkī*'yi *Külliyāt-ı Cāmī* (4) ẓann itmiş.[10172] Zīrā ḥacimde ve cildde ve ġılāfda müşābih olmaġın Seyyid (5) Kemālü'd-dīn'e teslīm **[NO1 302a]** itmiş. Seyyid-i mezbūr daḫi muṭāla'a itmedin yüke (6) baġlamış ve yola revān olmuş.[10173] İttifāḳ pādişāh ṣoḥbetine vāṣıl olduḳda (7) evvelden āşinālıḳ olmaġla meşaḳḳat-i ṭarīḳden su'āl

---

[10156] lübb-i lebābını İN, NO1: lübb-i lübbini AN
[10157] daḫi İN, NO1: anı AN
[10158] veyā İN, NO1: yāḫūd AN
[10159] idi. İN: bulundı. NO1, AN
[10160] Şeyḫ İN, NO1 +
[10161] daḫi AN +
[10162] oldı İN, NO1 +
[10163] Şeyḫ ġāyet İN: Şeyḫ NO1: ve Ḥażret-i Şeyḫ ġāyetde AN
[10164] ve'l-ḥāṣıl AN +
[10165] idüp İN, NO1: eyledi ve AN
[10166] tekmīl itdükden ṣoňra İN, NO1: tetmīm itdükde bir müddetden ṣoňra yine AN
[10167] Muḳābele olunduḳda İN, NO1: Muḳābelesinde ancaḳ AN
[10168] ḳıṣṣa-i İN, NO1: ḳażiyye-i AN
[10169] olan ḳażiyyeyi İN, NO1: -dur ki anı AN
[10170] eyledi. İN, NO1: itdiler. AN
[10171] -'uň İN, NO1: Beg'üň AN
[10172] itmiş. İN: idüp AN: idüp odur ṣanmış. NO1
[10173] ve yola revān olmuş. İN, NO1: Ba'dehu yola revān olurlar AN

ider. Seyyid (8) eydür:[10174] Eṣnā-yı rāhda *Külliyāt*-ı Mevlānā Cāmī ile rūzgār geçürdük, (9) aṣlā[10175] şedāyid-i rāhı duymaduḳ. Sulṭān çünkim külliyātı[10176] istimā‘ (10) eyledi, ġāyet raġbet idüp görmek murād eyledi.[10177] Çünkim iḥżār (11) olundı,[10178] ẓāhir oldı ki fütūḥātdur. Seyyid Kemāl[10179] bir mertebe ḫac[ī]l olup[10180] (12) az ḳaldı helāk ola.

Ve minhā: Mervīdür ki Mīrzā Uluġ Beg ġāyetle[10181] (13) şikār sever idi. Ol bābda bir rūznāme düzdiler ve[10182] her gün ne maḳūle[10183] (14) ve ne miḳdār nesne şikār[10184] olursa ṭuyūrdan ve ġayrıdan[10185] żabṭ iderlerdi. (15) Ol nüsḫayı ġāyet merġūb[10186] idi. Nā-gāh ol nüsḫa ḫazīneden ġā’ib (16) oldı. Mīrzā anuň fıḳdānından ḳatı[10187] müte’essif oldı ve ol meclisler ki (17) ḫāṭırında idi,[10188] kitābet itdi.[10189] Bir niçe günden ṣoňra ol nüsḫa bulundı. **[İN 321a]** (1) Ṣoňra yaz yeline muvāfıḳ bulundı.[10190] Zihī fehm ü idrāk!

Eyżan: (2) Emīr ‘Alī Şīr daḫi[10191] istiḳlāl bulmadın erbāb-ı fehm ve aṣḥāb-ı **[NO1 302b]** (3) fażluň serḫalḳası idi.[10192] Kendi naḳl ider ki: “Ḥażret-i Mūsā (4) er-Rıżā’nuň meşhedinde ḫasta yaturdum. **[AN 202a]** Pehlivān Muḥammed Küştigīr benüm ḥālimi (5) su’āle geldi ve[10193] ḳudūminden baňa küllī feraḥ ḥāṣıl oldı. Ol (6) gice bir ġazel diyüp müsveddesin cebime ḳodum. Ṣabāḥ yine beni[10194] ḳudūmiyle (7) müşerref ḳıldı ve muṣāḥabet ve leṭāyife başladı. Ol eṣnāda (8) cebümden ol kāġıduň

[10174] olmaġla meşaḳḳat-i ṭarīḳden su’āl ider. Seyyid eydür: İN, NO1: olmaġın meşaḳḳat ṭarīḳinden su’āl iderler. Seyyid-i mezbūr daḫi pādişāha eydür: AN
[10175] geçürdük, aṣlā İN: geçürüp muṭāla‘a iderdük aṣlā NO1: geçürdük, aṣlā ki ālām-ı AN
[10176] külliyātı İN, AN: külliyāt-ı Cāmi NO1
[10177] eyledi. İN, NO1: itdi. AN
[10178] olundı, İN, NO1: itdi AN
[10179] Seyyid Kemāl İN, NO1: külliyāt degüldür. Ve’l-ḥāṣıl Seyyid Kemālü’d-dīn AN
[10180] ḫacl olup İN, NO1: ḫacīl oldı ki AN
[10181] Mervīdür ki Mīrzā Uluġ Beg ġāyetle İN: Meşhūrdur ki Mīrzā Uluġ Beg ġāyet NO1: Mervīdür ki ḫıdmet-i Mīrzā ġāyet AN
[10182] ve İN, NO1: ki AN
[10183] şikār AN +
[10184] şikār İN, NO1: vāḳı‘ AN
[10185] cümlesin AN +
[10186] ṭutarlar AN +
[10187] Mīrzā anuň fıḳdānından ḳati İN, NO1: Ammā Mīrzā anuň żāyi‘olmasından ġāyet AN
[10188] meclisler ki ḫāṭırında idi İN, NO1: mecālisi ki ḫāṭırındadur AN
[10189] Kendüsi bir bir ẕikr idüp kitābet yazdı. Tā kim bir meclis ḫāṭırına gelmedi ve AN +
[10190] bulundı. Ṣoňra yaz yeline muvāfıḳ bulundı. İN: bulundı. Ṣoňra yaz yeline muvāfıḳ geldi. NO1: -i ūlāyı buldılar. Vāḳı‘a muṭābıḳ bulundı. AN
[10191] daḫi İN, NO1 +
[10192] mezbūr AN +
[10193] ve İN, NO1: ammā AN
[10194] yine beni İN, NO1: beni yine ‘iyādesiyle AN

kūşesin görmiş ve ẓarāfet ile alup (9) ġazel ḍoḳuz beyit idi,[10195] bir kerre oḳuyup ḫāṭırnişān idüp[10196] (10) yine cebüme ḳomış.[10197] Kimesnenüñ bu sırra vuḳūfı olmaz. Ben murād itdüm ki (11) ġazel-i mezbūrı pehlivāna ‘arż idem.[10198] Zīrā[10199] şi‘r-şināslıḳda naẓīri (12) yoġ idi. Ammā bir taḳrīb[10200] murād ider idüm. Lā-cerem su’āl itdüm ki: (13) ‘Bu yaḳında hiç[10201] nesne dimek vāḳı‘ oldı mı, tā kim istimā‘ idüp (14) mesrūr olalum?’ Pehlivān Muḥammed eyitdi:[10202] ‘Ne‘am.’[10203] ‘Bu iki günde Seyyid (15) Nesīmī ġazeline bir naẓīre didüm. Getüreyim, ikisin bile ḫākpāye[10204] ‘arż (16) ideyim.’ diyüp ṭaşra çıḳdı.[10205] Bir sā‘atden ṣoñra bir kimesne ile (17) geldi ve evvel mışra‘ı oḳudı. Ben anı tevārüde[10206] ḥaml itdüm. **[İN 321b]** (1) İkinci mışra‘ı daḫi[10207] muvāfıḳ olıcaḳ[10208] endīşeye düşdüm. Çünkim (2) cümle ebyātı **[NO1 303a]** oḳudı, baña ḥayret ġalebe eyledi.[10209] Zīrā bu deñlü ebyāt (3) tevārüd ṭarīḳiyle olmak muḥāldür. Pehlivān[10210] ḫandān oldı ve[10211] baña ḥaḳīḳat-i (4) hāli i‘lām itdi.”[10212]

Eyżan: Getürmişlerdür ki Mu‘izzī Şā‘ir bin Burhān, (5) Sulṭān Sencer’üñ melikü’ş-şu‘arāsı idi. Ḳuvvet-i ḥāfıẓa ile[10213] ma‘rūf (6) ve meşhūr idi. Her şā‘ir ki ḳaṣīde ‘arż itmege gelse[10214] bir kerre (7) oḳuduḳda, Mu‘izzī[10215] “Bu benüm nev-güftemdür.” diyüp bi’t-tamām oḳur idi (8) ve[10216] oġlı ikinci def‘ada[10217] ḥıfẓ ider idi. Ol daḫi oḳur idi ve[10218] Ḳābil (9) nām ġulāmı[10219] üç kerrede ḥıfẓ ider ve oḳur idi. Gelen

---

[10195] ġazel ḍoḳuz beyit idi İN, NO1: ḍoḳuz beyit ġazeli AN
[10196] idüp İN, NO1: itmiş ve AN
[10197] cebime ḳomış. İN, NO1: kāġıdı yerine ḳomış. Benüm ve sā’ir bir AN
[10198] idem. İN, NO1: eyleyem. AN
[10199] ki anuñ AN +
[10200] ile AN +
[10201] hiç İN, NO1: hiçbir AN
[10202] eyitdi: İN, NO1 +
[10203] didi AN +
[10204] bile ḫākipāye İN, NO1: me‘an ḥużūr-ı şerīfe AN
[10205] diyüp ṭaşra çıḳdı. İN, NO1: Ba‘dehu ṭaşraya gidüp AN
[10206] tevārüde İN, NO1: dīvārda AN
[10207] aña AN +
[10208] ġayrı AN +
[10209] eyledi. İN, NO1: itdi. AN
[10210] Muḥammed AN +
[10211] oldı ve İN, NO1: olup AN
[10212] i‘lām itdi.” İN, NO1: ḫaber virdi.” AN
[10213] ziyādesiyle AN +
[10214] itmege gelse İN, NO1: itmek dilese AN
[10215] Mu‘izzī İN, NO1 +
[10216] oḳur idi ve İN, NO1: kendüsi oḳur idi ve anuñ AN
[10217] ikinci def‘ada İN, NO1: iki kerrede AN
[10218] Ol daḫi oḳur idi ve İN, NO1: ve anuñ AN
[10219] var idi AN +

şā‘ir ḥayrān (10) ve[10220] şermsār ve peşīmān olur idi. Pes Enverī sulṭān içün (11) bir ḳaṣīde[10221] söyledi, maṭla‘ı budur:

Maṭla‘:[10222]

گر دل و دست بحر و کان باشد

دل و دست خدایگان باشد

Neşr:[10223] ‘Ale’s-sabāḥ Mu‘izzī[10224] ḥużūrına (13) vardı ve kendüyi masḫara ve ehl-i cünūn şekline ḳoyup[10225] eyitdi: (14) “Sulṭānı medḥ idüp bir ḳaṣīde söyledüm. Recā iderüm ki **[AN 202b]** tertīb (15) idesin ve benüm mertebemi sulṭān ḥużūrında ketm itmeyesin ki (16) bir ‘aceb üslūb itmişemdür ki hīç kimesne anuň[10226] mānendine ḳādir degüldür.”[10227] (17) Mu‘izzī eyitdi: “Ḥālā söyle[10228] şi‘rüň niçe idügin[10229] görelüm.” Enverī[10230] eyitdi: **[NO1 303b]**

[İN 322a] Beyt:[10231]

زهی شاه و زهی شاه و زهی شاه

زهی میر و زهی میر و زهی میر

Neşr:[10232] Mu‘izzī ḫandān olup masḫaralıḳ ṭarīḳiyle (3) eyitdi: “Niçün zihī māh[10233] dimedüň?” Enverī eyitdi: “İşitmedüň mi ki her şāhuň (4) vezīri ve[10234] emīri vardur.” Mu‘izzī eyitdi: “Sulṭāna[10235] bundan eyü tuḥfe (5) masḫara olmaz, böyle

---

[10220] ve oḳur idi. Gelen şā‘ir ḥayrān ve İN, NO1: idi ve gelen şu‘arālar ḥayrān olup AN
[10221] olur idi. Pes Enverī sulṭān içün bir ḳaṣīde İN, NO1: olurlardı. Enverī sulṭāndan ötüri bu ḳaṣīdeyi AN
[10222] *Nigâristân*’da Nazm başlığı altında geçmektedir.
Eğer el ve gönül deniz ve maden (gibi) olsa
Gönül ve el Allah’ın yeridir
[10223] Neşr İN, NO1 +
[10224] -’nüň AN +
[10225] ḳoyup İN, NO1: ḳodı ve AN
[10226] hīç kimesne anuň İN, NO1: hībri kimesne AN
[10227] didi AN +
[10228] söyle İN, NO1 +
[10229] idügin İN, NO1: -dür AN
[10230] Enverī İN, NO1 +
[10231] Beyt İN, NO1: Maṭla‘ / *Nigâristân*’da Beyt başlığı altında geçmektedir.
Ne güzel şah, ne güzel şah ne güzel!
Ne güzel emir, ne güzel emir, ne güzel!
[10232] Neşr İN, NO1 +
[10233] ve zihī māh ve zihī māh AN +
[10234] vezīri ve İN, NO1 +
[10235] -a İN, AN: içün NO1

ebleh[10236] ḳande ele girür." Pes eyitdi: "Ṣabāḥ dergāh-ı pādişāha[10237] (6) gelesin, ne murāduň var ise[10238] ḥāṣıl olur." didi. Ertesi[10239] (7) Mu'izzī, sulṭān ḫıdmetinde iken Enverī[10240] pādişāh dergāhına vāṣıl (8) oldı ve içeri ḫaber irsāl eyledi[10241] ki "Melikü'ş-şu'arāya 'arż eyleň ki (9) dünki Enverī nām ṣā'ir geldi." Mu'izzī, şāha 'arż idüp (10) eyitdi[10242] "İçeri da'vet eyleň kim 'arż olunsun." Enverī içeri (11) geldi,[10243] Mu'izzī gördi ki dünki libās[10244] tebdīl olmış,[10245] ta'accüb (12) idüp[10246] eyitdi: "Be-her-ḥāl şi'ri ṭaleb olunmaḳ lāzımdur. Pes[10247] maṭla'-ı (13) mezbūrı oḳudı ve eyitdi: "Bu ḳaṣīde bir niçe beyitdür! Bu üslūb (14) üzerine eger sizüň ise oḳuň, eger[10248] degül ise i'tirāf eyleň (15) tā kim[10249] baḳıyyesin inşād idelüm."[10250] Sulṭān bu kelāmdan fehm eyledi ki (16) Mu'izzī sā'ir şu'arāya ne işler itmiş.[10251]

Ve min bedāyi'i'l-aḥkām: [NO1 304a] (17) *Ravżatü'ṣ-Ṣafā* ṣāḥibi getürmişdür ki Mevlānā 'Alī Ḳuşçı eydür: Birgün **[İN 322b]** (1) Mīrzā'nuň[10252] meclisinde oṭurmış idüm. Mevlānā Muḥammed Ardestānī ki (2) u'cūbe-i zamān ve nādire-i devrān idi, fenn-i remlde ḫuṣūṣā ḳısm-ı (3) żamīrde bī-naẓīr idi. Nā-gāḥ ḥāżır oldı. Mīrzā Beg buyurdı ki:[10253] (4) "Ḳur'a at ve niyyetimüzi[10254] ḫaber vir." Mollā[10255] ḳur'a atup mülāḥaẓa itdi ve reml (5) idüp eyitdi: "Su'āliňüz ḥarem ḥādimlerindendür. Bizüm lisānımızuň[10256] ol (6) bābda tekellüme mecāli yoḳdur." Mīrzā eyitdi: "Mollā 'Alī maḥremdür, söyle."[10257] Mevlānā (7) eyitdi: "Mīrzā iki ḫātūn nikāḥ ider,[10258] birin

---

[10236] olmaz, böyle ebleh İN, NO1: -lıḳ olmaz ki böyle AN
[10237] "Ṣabāḥ dergāh-ı pādişāha İN, AN: "Sulṭān dergāhına ṣabāḥ NO1
[10238] ṣabāḥ NO1 +
[10239] gün AN +
[10240] gelüp içerüye girdi ve AN +
[10241] irsāl eyledi İN, NO1: gönderdi AN
[10242] eyitdi İN, NO1: Enverī-yi mezbūrı AN
[10243] eyleň kim 'arż olunsun. Enverī içeri geldi, İN: idüň ki 'arż … geldi, NO1: itdiler. AN
[10244] libās İN, NO1: giyindügi libāsları cümle AN
[10245] Bu kerre Mu'izzī AN +
[10246] Enverī'ye AN +
[10247] Pes İN, NO1 +
[10248] sizüň AN +
[10249] bunuň AN +
[10250] didi AN +
[10251] ne işler itmiş. İN, NO1: neler eyler imiş. AN
[10252] -'nuň İN, NO1: Beg'üň AN
[10253] ḥāżır oldı. Mīrzā buyurdı ki İN, NO1: mezbūr ḥāżır oldı ve Mīrzā Beg daḫi eyitdi AN
[10254] -i İN, NO1: -den AN
[10255] Mollā İN: didi. Mollā NO1: didi. Mevlānā-yı mezbūr ol maḥalde AN
[10256] -uň iN, NO1 +
[10257] -sün." AN +
[10258] lākin AN +

ḳatl ider ve biri (8) daḫi ki ḫānuň ḳızıdur, Mīrzā[10259] **[AN 203a]** aňa ṭalāḳ virür." Mīrzā'ya, Ḫān'uň (9) ḳızına ṭalāḳ virmeden ta'accüb geldi. Zīrā kemāl-i[10260] ḥüsn ü cemālde (10) bī-naẓīr ve ḥarekāt ü şīvede dil-peẕīr idi. Ma'a haẕā (11) 'ismet ve 'iffeti[10261] zā'idü'l-vaṣf idi. Hem[10262] ol eyyāmda ittifāḳ (12) Mevlānā Muḥammed[10263] didügi üzre Mīrzā, ḫātūnlarınuň[10264] birini ḳatl itdi (13) ve ḫānuň ḳızı şol ḳadar feraḥ ve sürūr ḥāṣıl itdi ki Mīrzā ġażaba[10265] (14) gelüp aňa ṭalāḳ virdi ve Mevlānā-yı mezbūr zāyircede (15) 'Abdü'l-laṭīf Mīrzā'nuň ṭāli'inde 'uḳūḳ **[NO1 304b]** müşāhede idüp[10266] (16) Mīrzā Şāhruḫ öldükden[10267] ṣoňra sekiz yüz elli senesinüň ẕi'l-ḥiccesinüň (17) yigirmi beşinci güni[10268] Rey şehrinde Nişābūya nām mevżi'de birgün **[İN 313a]** (1) Mevlānā-yı mezbūra Uluġ Beg Mīrzā[10269] eyitdi: "'An-ḳarīb memālik-i mevrūŝem (2) taḫt-ı taṣarrufuma dāḫil olur mı?" Mevlānā[10270] eyitdi: "Eger 'Abdü'l-laṭīf (3) terk iderse."

Ve min nevādiri'l-veḳāyi': Eydürler ki ḫıdmet-i Mīrzā 'ilm-i (4) riyāżetde serfirāz-ı ḥükemā[10271] idi. Salṭanat meşġalesiyle meş'ale-i (5) faẕl u ḥikmeti münevver ider idi ve ṣafā-yı ṭabī'atde ve münāẓarada[10272] (6) ḥadd-i inṣāfdan çıḳmaz idi, anuň feżā'ilindendür. *Zīc-i Uluġ Beg* ki cümle taḳvīmleri ki (7) ẓuhūra getürürler,[10273] ḥālā andan istiḫrāc olunur, zāyircede (8) büyük oġlı 'Abdü'l-laṭīf'üň ṭāli'inde eŝer-i 'iṣyān[10274] mülāḥaẓa itdi (9) ve *Ḥabību's-Siyer*'de meẕkūrdur ki Hindüstān vālīsi Ḫıżır Ḫān daḫi (10) Mīrzā Uluġ Beg'e ḫaber gönderdi. Cūkīlerden ḫaber almış ki oġlı (11) 'Abdü'l-laṭīf'den kendüye küllī żarar[10275] olur. Aňa binā'en Uluġ Beg anı (12) kendüden ba'īd idüp kūçek oġlı[10276] 'Abdü'l-'azīz'üň terbiyesine (13) muḳayyed oldı.[10277] Tā kim

---

[10259] Mīrzā İN, NO1 +
[10260] mertebe NO1 +
[10261] 'ismet ve 'iffeti İN, AN: 'iffet ve 'ismeti NO1
[10262] Hem İN, NO1: Ammā AN
[10263] Mevlānā Muḥammed İN, NO1: Mevlānā-yı mezbūr Muḥammed'üň AN
[10264] Mīrzā, ḫātūnlarınuň İN, NO1 +
[10265] Mīrzā ġażaba İN, NO1: bir vech ile ta'bīr olunmaz. Ol ḥīnde Mīrzā Beg ziyādesiyle 'ażaba AN
[10266] idüp İN, NO1: itdi. AN
[10267] öldükden İN, NO1: olduḳdan AN
[10268] güni İN, NO1: yekşenbe gününde AN
[10269] Mevlānā-yı mezbūra Uluġ Beg Mīrzā İN, NO1: Mīrzā Uluġ Beg AN
[10270] -yı mezbūr AN +
[10271] ḥükemā İN, NO1: ḥikāye AN
[10272] daḫi AN +
[10273] -i ki ẓuhūra getürürler. İN, NO1 +
[10274] 'iṣyān İN, NO1: ṭuġyān AN
[10275] ḫāṣıl AN +
[10276] Mīrzā AN +
[10277] terbiyesine muḳayyed oldı. İN, NO1: terbiyesinde ziyādesiyle taḳayyüd eyledi AN

sekiz yüz elli üç senesinde ‘Abdü’l-laṭīf (14) babasına ‘āḳḳ olup Belḫ’de ‘alem-i muḫālefeti ḳaldurdı. Pederi daḫi (15) bī-ḥad ‘asker çeküp **[NO1 305a]** ol fitneyi söndürmege teveccüh itdi.[10278] Ceyḥūn kenārına (16) geldi.[10279] Ol veled-i ‘aḳḳ daḫi ‘asker çeküp pederine ṣuyı[10280] geçmege (17) māni‘ oldı. Çünkim zamān-ı cidāl mütemādī oldı, ol ḥālde **[İN 323b]** (1) Sulṭān Ebū Sa‘īd[10281] furṣat bulup leşkerin Semerḳand ḳapusına (2) iletdi **[AN 203b]** ve Mīrzā ‘Abdü’l-‘azīz’i muḥāṣara eyledi. Mīrzā Uluġ Beg (3) anuñ def‘ini ehemm mülāḥaẓa idüp bi’ż-żarūrī oġlınuñ muḥāṣarasından (4) ferāġat idüp[10282] ol ṭarafa gitdi ve Sulṭān Ebū[10283] Sa‘īd (5) muḳāvemet idemeyüp ḳalḳup göçer evlüler arasına gitdi.[10284] Mīrzā ‘Abdü’l-laṭīf (6) pederi ardınca[10285] Semerḳand’a yüridi. Semerḳand ovasında[10286] (7) ḳarye-i Dımışḳ’da pederiyle muḥārebe[10287] eyledi. İttifāḳ inhizām pederi ṭarafına düşdi. (8) Uluġ Beg Semerḳand’a vardı, anda[10288] Mīrān Şāh nām kimesne dizdār[10289] idi, (9) ḳapuyı ḳapayup[10290] bunları içeri ḳomadı. Uluġ Beg[10291] Şāhruḫiye (10) ḳal‘asına vardı ki anuñ dizdārı kendinüñ[10292] ḳulı idi, nāmı[10293] İbrāhīm (11) bin Pūlād[10294] idi, ol daḫi ḳapuyı ḳapayup içeri[10295] yol virmedi. (12) Āḫirü’l-emr Uluġ Beg ṣıncaḳ ṣığınacaḳ yer bulmayup[10296] babalıḳ ḥaḳḳı ri‘āyet (13) olunur mülāḥaẓasıyla oġlına iltica[10297] **[NO1 305b]** ḳaṣd eyledi. Bu ḫod maḥż-ı ġalaṭ (14) idi. Semerḳand’a gelüp[10298] ol bī-devlet daḫi pederini (15) ‘Abbās nām kimesneye teslīm itdi ki anuñ babasını Uluġ Beg ḳatl (16)

[10278] itdi.İN, NO1: eyledi. AN
[10279] kenārına geldi. İN: kenārında gelüp ḳondı. NO1: kenārına vardı ve AN
[10280] pederine ṣuyı İN, NO1: pederini ṣuyı ḳarşu AN
[10281] Sulṭān Ebū Sa‘īd İN, NO1: Mīrzā AN
[10282] ve kendi ḳalḳup AN +
[10283] Ebū İN, NO1: ibn AN
[10284] arasına gitdi. İN, NO1: ortasına vardı. AN
[10285] hemān AN +
[10286] ovasında İN,NO1: ḥavālīsinde AN
[10287] ve muḳātele AN +
[10288] anda İN, NO1: Ammā Erek AN
[10289] dizdār İN, NO1: ol vaḳt Semerḳand’uñ dizdārı AN
[10290] ḳapayup İN, NO1: ḳapadı. AN
[10291] bi’ż-żarūrī ḳalḳup AN +
[10292] ki anuñ dizdārı kendinüñ İN, NO1: Lākin dizdārı ol ḳal‘anuñ kendi AN
[10293] nāmı İN, NO1 +
[10294] nām kimesne AN +
[10295] girmege AN +
[10296] ṣıncaḳ ṣığınacaḳ yer bulmayup İN, NO1: bir ṣığınacaḳ maḥal peydā idemeyüp AN
[10297] oġlına ilticā İN, NO1: oġlını melce idinmek AN
[10298] gelüp İN, NO1: geldi AN

itdürmiş[10299] idi. Anı sene-i mezbūrenüñ ramażānında[10300] ḳışāş (17) ṭarīḳiyle ḳatl itdi.[10301] *Ṣāḥib-i Ravżatü'ṣ-Ṣafā* naḳl ider[10302] ki def'a-i ūlāda **[İN 324a]** (1) Mīrzā Uluġ Beg'i Emīr Ḥācī Muḥammed'e teslīm itdi ki anı ḥacc-ı şerīfe götüre.[10303] (2) Emīr-i mezbūr eydür: "Ol pādişāh-ı bī-mānendüñ rikābında Semerḳand'dan (3) çıḳup ġurūba[10304] dek gitdük. Mīrzā-yı meẕkūr ġāyet mesrūr (4) ve şād u ḫürrem[10305] her bābdan ḥikāyet söyler idi. Nā-gāḥ bir şaḫṣ ardımızdan (5) irişdi ve benüm yeñümden çekdi.[10306] Naẓar itdüm, gördüm ki Emīr Seldūz (6) cemā'atinden bir kimesnedür ki Mīrzā 'Abdü'l-laṭīf yanında[10307] sözi mesmū' idi. (7) 'Ḫayr mı?' didüm. 'Ḫayr.'[10308] didi. Mīrzā şöyle buyurdı ki: 'Anı[10309] Ābādānlıġ'a indüresiz (8) tā kim[10310] levāzımın görelüm.' Uluġ Beg bu sözi işidicek[10311] dili (9) bağlandı, tamām maḥzūn oldı. Ol ḥavālīde bir yere indük, ġāyet (10) ṣovuḳ idi, 'aẕīm āteş yaḳduḳ. Mīrzā[10312] ışınmaġa oṭurdı. Nā-gāh (11) bir şerer **[AN 204a]** ṣıçrayup Mīrzā'nuñ **[NO1 306a]** ḳaftanın yaḳdı.[10313] Mīrzā eyitdi: (12) 'Sen daḫi beni[10314] yaḳmaġa başladuñ!'[10315] Ol ḥālde 'Abbās irişdi. (13) Bir kimesne ile ol ḫāneye girdiler. Mīrzā bī-ḫod olup ṣıçradı, 'Abbās'uñ[10316] (14) gögsüne bir muşt urdı. Ol şaḫṣ Mīrzā'nuñ arḳasından (15) küregin alup ip getürmege ṭaşra[10317] gitdi. Ben ḳapuyı ḳapadum, Mīrzā ġusl (16) itdi, ba'dehu geldiler Mīrzā'yı ṭaşra getürdiler.[10318] Bir meş'al[e] yanar idi (17) anuñ dibinde[10319] boynun urdılar ve bundan evvel Mīrzā 'Abdü'l-'azīz'i daḫi[10320] **[İN 324b]** (1) ḳatl

---

[10299] anuñ babasını Uluġ Beg ḳatl itdürmiş İN: babasını Uluġ Beg ḳatl itdürmiş NO1: anuñ babasını Mīrzā Beg emri ile ḳatl olunmış idi. AN
[10300] sene-i mezbūrenüñ ramażānında İN, NO1: sene-i mezbūre ramażān-ı şerīfinde AN
[10301] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[10302] *Ṣāḥib-i Ravżatü'ṣ-Ṣafā* naḳl ider İN, NO1: *Ṣāḥib-i Ravżatü'ṣ-Ṣafā'*da meẕkūr AN
[10303] götüre. İN, NO1: ilete. AN
[10304] ġurūbā İN, NO1: عرق يه AN
[10305] idi ve AN +
[10306] aña AN +
[10307] anuñ AN +
[10308] 'Ḫayr.' İN, NO1: 'Belī.' AN
[10309] 'Anı İN, NO1: 'Mīrzā Uluġ'ı AN
[10310] anuñ AN +
[10311] bu sözi işidicek İN, NO1: bīçāre ḳaçan ki bu sözi işitdi AN
[10312] ġarīb AN +
[10313] ol dem AN +
[10314] beni İN, NO1 +
[10315] didi. AN +
[10316] 'Abbās'uñ İN, NO1: 'Abbās AN
[10317] ṭaşra İN, NO1 +
[10318] getürdiler. İN, NO1: -ya iletdiler. Ol vaḳt AN
[10319] ol pādişāhuñ AN +
[10320] daḫi İN, NO1 +

itmişler idi. Meşhūrdur ki dā'imā[10321] Mīrzā 'Abdü'l-laṭīf, (2) Şeyḫ Niẓāmī'nüñ bu beytin bilā-ḳaṣd oḳur idi ki:[10322]

Beyt:

پدر کش پادشاهی را نشاید

و گر شاید بجز شش مه نشاید[10323]

Neşr:[10324] Ḳażā-yı (4) İlāḥī altı aydan ṣoñra bir gice bāġ-ı çenārdan Semerḳand'a gider idi.[10325] (5) Baba Ḥüseyin nām kimesne ki Mīrzā 'Abdü'l-'azīz'üñ mülāzımlarından idi, (6) Mīrzā'ya pusı idüp[10326] bir oḳ atdı. "Mīrzā'ya oḳ[10327] doḳundı!" diyü (7) feryād idüp[10328] atınuñ boynına ṣarıldı. Mülāzımları cümle[10329] perākende oldılar.[10330] (8) Ol cemā'at ki kemīnde idi, çıḳup başın kesdiler ve medrese-i Mīrzā'nuñ[10331] (9) öñ kemerine aṣdılar **[NO1 306b]** [10332]﴿وَجَزٰا سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا﴾ vāżıḥ oldı. (10) Uluġ Beg Tārīḫi "عباس كشت" ve[10333] 'Abdü'l-laṭīf Tārīḫi, "بابا حسين كشت" (11) vāḳı' oldı.[10334]

Temşīl: Meşhūrdur ki Ḫüsrev Pervīz evāḫir-i 'ömründe (12) ẓulm ü cevre başladı. Şöyle ki ṣaġīr u kebīr anuñ[10335] cefāsından 'āciz (13) ḳaldılar ve oġlı Şirveye'yi ḳatl itmege iġvā itdiler.[10336] Şirūye (14) daḫi Hürmüz ibn Mīrzānşāh'a ki babası Ḫüsrev elinde ḳatl olunmış idi, (15) pederinüñ ḳatlini ḥavāle itdi. Hürmüz ḳılıcın çıḳarup Ḫüsrev'üñ (16) üzerine yürüdi. Ḫüsrev bunı görüp āh eyledi ve didi ki[10337] "Ḥaramzādedür (17) ol veled ki babasın öldüreni[10338] ḳatl itmeye." Andan Hürmüz

---

[10321] dā'imā İN, NO1 +
[10322] bilā-ḳaṣd oḳur idi ki: İN, NO1: oḳudı: AN
[10323] سد نشايد şeklindedir nüshalarda شش مه نپايد kelimeleri.
[10324] Neşr İN +
[10325] gider idi. İN, NO1: güẕer eyledi. AN
[10326] idüp İN, NO1: itmiş idi. AN
[10327] oḳ İN, NO1 +
[10328] idüp İN, NO1: eyledi. AN
[10329] cümle İN, NO1 +
[10330] oldılar. İN, NO1: olup AN
[10331] medrese-i Mīrzā'nuñ İN, NO1: Mīrzā'nuñ medresesinüñ AN
[10332] "Bir kötülüğün karşılığı onun gibi (ona denk bir cezadır) kötülüktür." Şûrâ 42/40. ayetten nâkıs iktibas.
[10333] ve İN, NO1: -ye vāḳı' oldı. AN
[10334] ve 'Abdü'l-laṭīf Tārīḫi Baba Ḥüseyin Geşt vāḳı' oldı İN, NO1 +
[10335] ezā ve AN +
[10336] itmege iġvā itdiler. İN: idüp helāk itmege iġvā itdiler. NO1: itmege iġvā virdiler. AN
[10337] ve didi ki İN, NO1 +
[10338] veled ki babasın öldüreni İN, NO1: evlād ki babasın ḳatl ideni AN

Ḫüsrev'i **[İN 325a]** (1) ḳatl idüp Şiruye'nüñ[10339] ḥużūrına geldi.[10340] Cehālet ve ḥamāḳatinden (2) Ḫüsrev'den istimā' itdügini ḫaber virdi. Şiruye anı ḳatl itmege (3) işāret eyledi[10341] ve "Pederim baña anuñ ile tenbīh itmiş." didi. (4) Pederinüñ ḳatlinden ṣoñra on beş birāderin daḫi ḳatl itdi.[10342] (5) Ḳaṭ'-ı[10343] raḥm sebebiyle altı ay mürūr itdükden ṣoñra[10344] ṭā'ūndan (6) kendi daḫi fevt oldı.[10345]

Ve mine'l-ittifāḳ: [NO1 307a] Eydürler ki **[AN 204b]** salṭanat-ı (7) Semerḳand 'Abdü'l-'laṭīf-i nā-sa'ādetmende muḳarrer olıcaḳ birāderi (8) Ebū Sa'īd'i Ulus'dan ṭaleb idüp cānına emān virdi. (9) Ammā zindāna ḳoyup[10346] bir niçe müddet ḥabs çeküp[10347] bu eṣnāda ḫalāṣ (10) olup[10348] Buḫārā ṭarafına firār itdi ve ol cum'a günki gicesi (11) 'Abdü'l-laṭīf Semerḳand'da ḳatl olunmış idi, ḫurūc itdi. (12) Ol ṭarafuñ[10349] ümerāsı ve serdārı anı ṭutup bend itdiler[10350] ve ḳatl (13) itmek murād itdiler.[10351] Mīrzā 'Abdü'l-laṭīf'üñ nā-gāh ḳatli ḫaberi (14) irişdi. Ol sā'at ḥabsden çıḳarup[10352] ayaġına düşdiler (15) ve 'öẕr-ḫ̆āhlıḳ itdiler.

Nükte:[10353] Her zaḥmet sebeb-i raḥmetdür ve niḳmet[10354] (16) müstelzim-i ni'metdür. Zīrā[10355] [10356]﴿فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا﴾ vāḳı' olmışdur.

Temṣīl: (17) *Cāmi'ü'l-Ḥikāyāt*'da Naḥīf Hilālī'den menḳūldür ki Beşer bin 'Abdu'llāh İştirāk **[İN 325b]** (1) Ceydā nām ḫātūna ta'aṣṣuḳı şöhret bulup bizüm ḳabīlemizden eri anı (2) bir ġayrı ḳabīleye iletdi. Benüm Beşer-i mezbūr ile[10357] ittiḥādum var idi. (3) Birgün anuñ yanına vardum. Maḥabbet-i miḥnetinden ve 'aşḳ[10358]

[10339] II. Kubâd ya da II. Kavâd.
[10340] geldi. İN, NO1: vardı. AN
[10341] eyledi İN, NO1: idüp AN
[10342] itdi İN, NO1: eyledi. AN
[10343] Ḳaṭ'-ı İN, NO1: Ḳatl-i AN
[10344] itdükden ṣoñra İN, NO1: itmedin AN
[1034510345] fevt oldı. İN, NO1: vefāt eyledi. AN
[10346] ḳoyup İN, NO1: ḳoydı ve AN
[10347] çeküp İN, NO1: çekdükden ṣoñra AN
[10348] olup İN, NO1: oldı ve AN
[10349] itdi. Ol ṭarafuñ İN, NO1: eyledi. Ammā ol eṭrāfuñ AN
[10350] bend itdiler İN, NO1: baġladılar AN
[10351] murād itdiler. İN, NO1: ḳaṣd eylediler. AN
[10352] ḥabsden çıḳarup İN, NO1: anı ḥabsden ıṭlāḳ idüp ol dem AN
[10353] meşhūrdur ki AN +
[10354] ve niḳmet İN, NO1: ve her ni'met AN
[10355] Zīrā İN, NO1 +
[10356] "Şüphesiz güçlükle beraber bir kolaylık vardır." İnşirâh 94/5
[10357] Beşīr-i mezbūr ile İN, NO1: Beşīr AN
[10358] -ı şevḳ AN +

āteşinden su'āl (4) itdüm. Tamām ıżṭırāb ve ḥarāret-i fürḳatden iltihāb[10359] **[NO1 307b]** iẓhār (5) idüp[10360] baña eyitdi: "Ne var idi ki baña hemrāh olsaň ve ḥuḳūḳ-ı sābıḳa (6) ri'āyet idüp mürāfaḳat itseň olmaz mı?"[10361] Eyitdüm: "Bismi'llāhi (7) 'ale'r-re'si ve'l-'ayn" ve ba'dehu[10362] anuňla evvel ḳabīleye teveccüh itdük. (8) Bir günden ṣoňra gice ile[10363] irişdük. Baña eyitdi: "Şu şekilde bir cāriye (9) vardur. Eger kerem idüp aňa mülāḳāt idesiz ve benüm geldügüm ḫaberini viresiz, (10) ġāyet luṭfdur." Ben anda vardum ve cāriye-i mezbūreye[10364] rāst geldüm (11) ve ḫaber virdüm. Cāriye 'ale'l-fevr varup ol ṭannāz-ı fitne-engīze ḫaber virdi. (12) Ba'd-i sā'at Ceydā[10365] peydā oldı ve mev'id ṭarafına teveccüh itdi.[10366] Çünkim (13) biribirine mülāḳāt itdiler, ben murād itdüm[10367] ki gidem. Baña eyitdi:[10368] (14) "Bizden ba'īd olma ki bizden senden gizlü olacaḳ kār ṣādır olmaz" (15) diyüp[10369] bir müddet 'āşıḳ ma'şūḳa ile inbisāṭ itdiler ve[10370] nāz ü niyāz[10371] (16) eylediler. Andan Ceydā ḳalḳdı ki gide. Beşīr eyitdi: "Gitme"[10372] Ceydā eyitdi: (17) "Eger refīḳüň yoldaşlıḳ iderse senüňle **[AN 205a]** bu gice mürāfaḳat[10373] itmek mümkindür." **[İN 326a]** (1) Ben eyitdüm: "Her ne emr iderseň cāna minnetdür." Baña eyitdi: "Benüm[10374] (2) ḳaftānum ve maḳremem giyüp ḫāneme varasın. Erüm[10375] **[NO1 308a]** senüň yanuňa gelicek (3) senden ẓarf ṭaleb ider. 'Ale'l-fevr virme ki benüm 'ādetüm degüldür. (4) Bir miḳdār zamāndan ve mübālaġadan[10376] ṣoňra bir uzaḳ yere ḳoyasın. (5) Çünkim anı süt ile ḍoldurup getüre. 'Ale'l-fevr içme. Bir miḳdār (6) ta'allülden ṣoňra alasın." Ben daḫi[10377] emri üzre 'amel

---

[10359] ḥarāret-i firḳatden iltihāb İN, AN: iltihāb-ı firḳatden ḥarāret NO1
[10360] ol AN +
[10361] Ben AN +
[10362] ba'dehu İN, NO1: hemān ol dem AN
[10363] Bir günden ṣoňra gice ile İN, NO1: Bir gün ve bir gicede ol menzile AN
[10364] vardum ve cāriye-i mezbūreye İN, NO1: varup ve cāriye-i meẕkūreye AN
[10365] āḫir māni AN +
[10366] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[10367] murād itdüm İN, NO1: diledüm AN
[10368] eyitdi: İN, NO1: and virdiler ki AN
[10369] ki bizden senden gizlü olacaḳ kār ṣādır olmaz diyüp İN, NO1: Zīrā bir nesne ki sizden gizlü ola ol nesne bizden gizlü olmaḳ muḥāldür. AN
[10370] itdiler ve İN, NO1: idüp AN
[10371] iẓhār AN +
[10372] eyitdi: "Gitme" İN, NO1: feryād ü zārıya başladı. AN
[10373] ve muvāfaḳat AN +
[10374] "Benüm İN, NO1 +
[10375] giyüp ḫāneme varasın. Erüm İN, NO1: giy ve ḫāneme var. AN
[10376] ve mübālaġadan İN, NO1 +
[10377] anuň AN +

itdüm. (7) Ol araya[10378] varıcaḳ ẓarfı, ḍolı[10379] süt ile getürüp baňa virdi. (8) Azacıḳ ta‘allül itdüm ve[10380] aldum. Bir miḳdār süt döküldi. Ġażaba gelüp (9) ḳamçıyla beni muḥkem ḍarb itdi. Başum ve bedenüm[10381] ḳarardı ve sīnem (10) daḫi yer yer siyāh oldı. Ḳaṣd itdüm ki kendümi iẓhār idem, (11) yine ṣabr eyledüm. Ḳamçıyı bir kūşeye atup gitdi. Andan ṣoňra (12) Ceydā’nuň anası gelüp baňa[10382] naṣīḥat eyledi ve eyitdi:[10383] “Ḳız ḳarındaşuň (13) göndereyim tā kim senüň göňlüň ele alsun.”[10384] Bir laḥẓadan ṣoňra (14) gördüm ki bir gül-‘iẕār maḥbūbe-i ṣīve-kār[10385] ki bir sā‘at müşāhedesi (15) yüz biň dīnār[10386] deger. Çünkim yanıma geldi, aḥvālüm su’āl eyledi[10387] (16) ve erüme la‘net ve sebb itdi[10388] ve benüm ḫāṭırum ele aldı ve baňa cāme-ḫ̆āb (17) döşeyüp[10389] yaṭurdı ve kendüsi[10390] yanuma yatdı. Gāh ḳamçı ḍarbından **[İN 326b]** (1) iňler idüm ve gāh bu kārü’l-‘acebden ḫande ider idüm. Ol eṣnāda (2) elümi anuň **[NO1 308b]** boynına atdum ve eyitdüm: “Ḳız ḳarındaşuň Ceydā, Beşīr yanındadur (3) ve beni bu araya irsāl itdi.[10391] Ḥālā ṣalāḥkār oldur ki baňa muṭī‘ (4) olasın ve illā seni ve ḳız ḳarındaşıňı rüsvāy-ı ‘āmm[10392] iderüm.” Bi’ż-żarūrī (5) baňa rām ve cānuma ārām[10393] oldı. Ṣabāḥa dek anuň ẕevḳ ü ṣafāsıyla (6) muġtenem oldum. Çün ṣabāḥ oldı, Beşīr’üň[10394] yanına vardum. Ceydā (7) baňa ‘öẕr-ḫ̆āhlıḳ itdi ve aḥvāli su’āl itdi. Ben eyitdüm: (8) “Ḳız ḳarındaşuňdan ḫaber alasın.” Andan vedā‘ itdük ve revān olduḳ ve[10395] (9) eṣnā-yı rāhda[10396] arḳamda ve sīnemde olan siyāhları gösterdüm. (10) Āh idüp ġāyet melūl oldı. Anı teskīn itdüm ve didüm ki:[10397] (11) “Egerçi ḳamçı ḍarbı ġāyet

[10378] Ol araya İN, NO1: Oraya AN
[10379] ḍolı İN, AN: baňa NO1
[10380] ve İN, NO1: Oraya varıcaḳ ẓarfı ḍolı AN
[10381] bedenim İN, NO1: gövdem AN
[10382] çoḳ AN +
[10383] eyitdi: İN, NO1: gitdi ve sana AN
[10384] didi AN +
[10385] maḥbūbe-i ṣīve-kār İN, NO1: ṣīve-kār maḥbūbe AN
[10386] dīnār İN, NO1: azara AN
[10387] eyledi İN, AN: itdi NO1
[10388] itdi İN: eyledi NO1, AN
[10389] döşeyüp İN, NO1: döşedi ve AN
[10390] daḫi AN +
[10391] bu araya irsāl itdi. İN: ḳızḳarındaşuň bu araya itdi. NO1: buraya gönderdi. AN
[10392] -ı ‘ām İN, NO1 +
[10393] ve cānıma ārām İN, NO1 +
[10394] Beşīr’üň İN, NO1: Beşīr AN
[10395] revān olduḳ ve İN, NO1 +
[10396] rāhda İN, NO1: ṭarīḳde AN
[10397] itdüm ve didüm ki İN, NO1: idüp eyitdüm AN

şedīddür velākin mu‘āşeret-i cānān daḫi leẕīẕdür[10398] (12) ve merḥem-i cerāḥatdür.”

Ve mine’l-muẓḥikāt:[10399] Eydürler ki Mīrzā’nuň Ḫˇāce (13) ‘Abdü’l-mü’min ki cümle-i ḫavāṣṣ[10400] u nüdemāsından idi, feṣāḥat-i[10401] **[AN 205b]** (14) kelāmda ve melāḥat-i beyānda[10402] cümleden mümtāz ve müsellem idi. Bir parmaḳ (15) ucıyla niçe ‘uḳdeyi[10403] ḥall ider idi. Ol cümleden Mīrzā’nuň (16) nāyibleri[10404] Ḳureyşī nām kimesneyi fısḳ itdi diyü aḫẕ itdiler. Anuň (17) ṣaḳalın tırāş idüp teşhīr itmek ḳaṣd **[NO1 309a]** olundı. Ḳāḍī Ḳureyşī, Ḫˇāce **[İN 327a]** (1) ‘Abdü’l-mü’min’e ilticā itdi. Ol daḫi Mīrzā’nuň kendi tercümānına (2) tekellüm idüp yigirmi at virmege cerīmeye[10405] kesdiler. Ḫˇāce (3) atları ḳāḍīdan alup kendi aḫırına irsāl[10406] itdi. Lākin[10407] ḫavf (4) itdi ki[10408] Mīrzā işidüp rencīde ola diyüp[10409] ḳāḍīya eyitdi: (5) “Yarın[10410] ‘ale’ṣ-ṣabaḥ ṣaḳalıňı ṭarayaraḳ Mīrzā’nuň ḳarşusına (6) gel.” Ṣabāḥ ḳāḍī gelüp Mīrzā anı[10411] göricek tercümānuň sözi (7) ḫāṭırına geldi ve atlardan su’āl itdi.[10412] Ḫˇāce eyitdi: “Ẓāhiren[10413] ḳāḍī (8) ol cerīmeyi virmeden ‘āciz olup ṣaḳalın tırāş itmek niyyeti ile[10414] (9) gelmişdür.” Mīrzā’ya bu[10415] edā ḫoş gelüp anuň cürminden geçdi.

(10) **Ve me’āṣiri’ş-şecā‘at:** Emīr Şāh Melik evvel ḥālinde Timur Ḫān-ı Gürgān’uň[10416] (11) mühürdārı idi. Şāhruḫ salṭanatında[10417] Mīrzā Uluġ Beg’üň atabegi oldı (12) ve Şeyḫ Nūrü’d-dīn ki Timur Ḫān’uň ol daḫi emīrü’l-ümerāsı idi, mezbūr (13) Emīr Şāh Melik ile Nūrü’d-dīn miyānında[10418] ḫubb-ı cāh sebebiyle kudūret (14) düşdi.

[10398] daḫi leẕīẕdür İN, NO1: leẕīẕ AN
[10399] Ve mine’l-Muẓḥikāt İN, NO1: El-Muẓḥikāt AN
[10400] -ından AN +
[10401] Feṣāḥat-i İN, NO1: Feżāḥat-i AN
[10402] beyānda İN, NO1: peyāmda AN
[10403] ‘uḳdeyi İN, NO1: ‘uḳdeleri ehl-i meclisüň ḳulūbinden AN
[10404] Mīrzā’nuň nāyibleri İN, NO1: bir kerre Mīrzā’nuň mābeynleri AN
[10405] virmege cerīmeye İN, NO1: cerīme virmege AN
[10406] irsāl İN, NO1: vaż‘ AN
[10407] Lākin İN, NO1: Ammā AN
[10408] mebādā bu ḫaberi AN +
[10409] diyüp İN, NO1 +
[10410] “Yarın İN, NO1 +
[10411] ḳāḍī gelüp Mīrzā anı İN, NO1: Mīrzā bunı AN
[10412] itdi. İN, NO1: itdükde AN
[10413] ḫıdmet-i AN +
[10414] niyyeti ile İN, NO1: ḳaṣdıyla AN
[10415] gūne AN +
[10416] Timur Ḫān-ı Gürgān’uň İN, NO1: Timur Ḫān’uň AN
[10417] salṭanatında İN, NO1: salṭanatda AN
[10418] miyānında İN, NO1: mābeyninde AN

Şeyḫ Nūrü’d-dīn[10419] bu sebebden Şāhruḫ’a ‘iṣyān (15) idüp küfrānü’l-ni‘melik iẓhār eyledi ve Türkistān ḳal‘asınuň (16) serḥaddinde bir niçe ḳal‘a aldı ve cebeḫāne[10420] tevessül idüp[10421] **[NO1 309b]** ḳabāḥat (17) itmekden ḫālī olmaz idi. Tā kim Ḥayerān (حيران) ḳal‘asına müteḥaṣṣın oldı, **[İN 327b]** (1) Emīr Şāh Melik[10422] varup ol ḳal‘ayı muḥāṣara itdi. Ehl-i ṣilāḥ ortaya (2) girüp muṣālaḥa murād itdiler. Emīr Şāh Melik varup iki (3) kimesnesiyle ḫendeḳ kenārına vardı.[10423] Şeyḫ Nūrü’d-dīn daḫi (4) iki kişiyle gelüp söyleşdiler. Emīr Şāh Melik ḫayr kelāmı istimā‘ (5) itmeyüp döndi ve fikre[10424] varup bir sā‘at ḍurdı (6) ve kendinüň bir mu‘temed şaḫṣı var idi, Hurkudak[10425] dirler idi, anı da‘vet (7) idüp[10426] eyitdi: “Sen benüm ḳarındaşum menzilesindesin, (8) belki daḫi aḳrebsin. Ḥālā murādum oldur ki[10427] ḳal‘anuň kenārına varasın,[10428] (9) Şeyḫ Nūrü’d-dīn’i ṭaleb idesin. Ol seni **[AN 206a]** göricek lā-şekk (10) gelür senüňle güreşse gerekdür. Çün biribiriňizi ḳocarsız, (11) anı[10429] muḥkem ṭutup[10430] yire urasın ve sa‘y idüp[10431] başın (12) kesesin. Bu sebeble şecā‘at nāmını çıḳarasın ve bizüm (13) üzerimizedür[10432] ki seni ol varṭadan ḫalāṣ idevüz.”[10433] Hurkudak (14) bu niyyet üzere revān oldı. Ol zamānda ki[10434] Şeyḫ Emīr (15) Nūrü’d-dīn iki mülāzımı ile ḳal‘a ḳapusına gelüp[10435] ḍurmış idi. (16) Çün[10436] Hurkudak geldi, Emīr Nūrü’d-dīn anı göricek ḫandān (17) oldı ve ḳolların açup anı ḳoçdı.[10437] Hurkudak **[NO1 310a]** anı kemerinden ṭutup **[İN 328a]** (1) altına aldı. Ol iki kimesne[10438] Hurḳudaḳ’uň üzerine

---

[10419] daḫi AN +
[10420] -lerine AN +
[10421] dā’imā AN +
[10422] daḫi AN +
[10423] kenārına vardı. İN, NO1: kenārında ḍurdı ve AN
[10424] fikre İN, NO1: gitdi ve tefekküre AN
[10425] Aslı; Hurkudak fakat İN, NO1 nüshalarında پيراغداق AN nüshasında ise پيراغداق şeklinde geçmektedir. Mükerrerlerine dipnot düşülmeyecektir.
[10426] dirler idi anı da‘vet idüp İN, NO1: nām anı da‘vet itdi ve aňa AN
[10427] murādum oldur ki İN, NO1 +
[10428] kenārına varasın İN, AN: kenārında varup durasın AN
[10429] ḳucarsız. Anı İN, NO1: ḳucasız AN
[10430] anı AN +
[10431] ‘ale’l-fevr AN +
[10432] -dür İN, NO1: vācib oldur AN
[10433] idevüz.” İN, NO1: itmek.” AN
[10434] zamānda ki İN, NO1: vaḳt AN
[10435] -a gelüp İN, NO1: -da AN
[10436] Çün İN, NO1: ve ol AN
[10437] ḳoçdı. İN, NO1: der-āġūş itmek murād eyledi. Ammā ol AN
[10438] ḳılıç çeküp AN +

ḥamle itdiler. (2) Hurḳudaḳ Nūrü'd-dīn'i dizi altına alup[10439] muḥkem żabṭ idüp (3) ve ḳılıcın çeküp anları üzerinden men' eyledi. Ol ḥīnde (4) Emīr Melik Şāh irişdi. Yigirmi yarar müsallaḥ kimesne[10440] ile Hurḳudaḳ'ı[10441] ol (5) ṣadmeden ḫalāṣ eyledi[10442] ve furṣat bulup Nūrü'd-dīn'üñ başın (6) kesdi.

Ve mine'l-bedāyi': Mervīdür[10443] ki sekiz yüz altmış senesinüñ (7) evāyilinde Mīrzā Bāyezīd bin Mīrzā Bāysunġūr bin Mīrzā Şāhruḫ (8) devletinüñ evāḫirinde bir 'aẓīm ḳuyruḳlı yılduz ḏoġdı. Burc-ı ṣevrüñ (9) ḥavālīsinde idi ki pādişāhuñ ṭāli'inüñ sekizinci ḫānesidür, (10) ahāli-i devlet bu eclden ġāyet ḫavf itdiler ve ehl-i Ḫorāsān ki (11) niçe yıllar ol pādişāhuñ ẓıll-ı 'adāletinde āsūde[10444] olmışlar idi, (12) cümlesi[10445] ıżṭırāba düşdiler. Tā kim sekiz yüz altmış bir senesinüñ (13) faṣl-ı bahārında Mīrzā seyr ü temāşā hevesin[10446] idüp ba'żı (14) maḫṣūṣları ile ve ḫoş-ṭab'lar ve ḫ̆ānendeler ile şehir ḥavālīsine müteveccih (15) oldı. Anda ḫayme ḳurılup ṣafā üzere[10447] iken nā-gāh bir ṣaçlı (16) dervīş[10448] bir ṭaş üstüne[10449] çıḳup Mīrzā'nuñ ḫaymesine ḳarşu (17) bir tercī'-i bend oḳumaġa başladı ki bendi bu beytdür: **[NO1 310b]**

Beyt:[10450] [İN 328b]

(1)این همه طمطراق کن فیکون

ذره نیست پیش[10451] اهل جنون

(2) **Neṯr:**[10452] Bu tercī' taḫmīnen[10453] elli beyit vardur. Cümlesi[10454] dünyānuñ intiḳālin (3) ve bī-vefālıgın iş'ār[10455] ider. Cümle a'yānuñ[10456] ḫāṭırı bu ebyātuñ

[10439] altına alup İN, NO1: altında AN
[10440] musallaḥ kimesne İN, NO1: musallaḥ-ı mükemmel kimesneler AN
[10441] -'ı İN, NO1 +
[10442] eyledi İN, NO1: oldı AN
[10443] Ve mine'l-bedāyi': Mervīdür İN, NO1: ve yere bıraḳdı. Getürmişlerdür AN
[10444] ẓıll-ı 'adāletinde āsūde İN, NO1: 'işmet-i 'adāletinde rāḥat AN
[10445] cümlesi İN, NO1 +
[10446] hevesin İN, NO1: hūş AN
[10447] ḳurılup ṣafā üzere İN, NO1: naṣb idüp ṣafālar iderler AN
[10448] ẓuhūr idüp AN +
[10449] üstüne İN, NO1: üzerine AN
[10450] Beyt İN, AN +
Kün feyekün'ün bu kadar şayiası (cilvesi)
Mecnunlar yanında bir zerrece değeri yok
[10451] شمَه نیست نزد şeklinde geçmektedir nüshalarda.
[10452] Neṯr İN, NO1 +
[10453] taḫmīnen İN, NO1 +
[10454] Cümlesi İN, NO1: Ammā cümle AN
[10455] bī-vefālıgın iş'ār İN, NO1: bī-vefālıġına delālet AN
[10456] Cümle a'yānuñ İN, NO1: Ve'l-ḥāṣıl ol vaḳt cümlesinüñ AN

istimā‘ından (4) maḥzūn oldı.[10457] Ol dervīş[10458] ġā’ib oldı.[10459] Şol ḳadar ki aradılar,[10460] **[AN 206b]** (5) bulunmadı. Āḫirü’l-emr sene-i meẕkūre rebī‘ü’l-āḫirinüñ[10461] yigirmi beşinci (6) güni seşenbe gün ṣabāḥ zamānında[10462] şehrüñ çārdāġından (7) seyre[10463] çıḳdı.[10464] Ba‘żı ümerāya[10465] ġażab idüp yine[10466] içeri girdi. (8) Ḳuşluḳ zamānı içeriden[10467] feryād peydā oldı. Ḫaber aldılar ki Mīrzā Bābür (9) fevt olmış.[10468]

Temṡīl: *Tārīḫ-i Ṭaberī*’de masṭūrdur ki Mehdī bin (10) Ca‘fer Devāniḳī ki ḫülefā-i ‘Abbāsī’dendür. Kendi ḳaṣrında ḫ̆āba (11) varmış iken[10469] nā-gāh bir ṣaḫṣ gelüp Mehdī’yi uyardı ve bir ṣi‘r-i (12) ‘Arabī oḳudı ki bir beyiti budur:[10470]

Beyt:[10471]

كانَى بهذا القصر(قد)[10472] بار اهله

وموحش فيه ركنه و منازله

Neṡr:[10473] Bülend-āvāz ile oḳuyup ġā’ib (14) oldı. Ma‘nāsı budur ki[10474] ke’ennehū ben[10475] bu ḳaṣruñ ehli ayrılup (15) rükni ve menāzili vaḫṣet iktisāb itdi. Görürin[10476] Mehdī (16) ġāyet muẕṭarib olup ġulāmları ma‘raż ‘itāba getürdi.[10477] Anlar (17) ḳasem itdiler[10478] ki hiçbir kimesne ḳaṣra[10479] girmemişdür. Lā-cerem bildi ki **[NO1**

[10457] maḥzūn oldı. İN, NO1: ġāyet maḥzūn oldılar ve AN
[10458] hemān ol dem AN +
[10459] oldı. İN, NO1: olup AN
[10460] ki aradılar İN, NO1: ṭaleb itdiler ki AN
[10461] meẕkūre rebī‘ü’l-āḫirinüñ İN, NO1: meẕkūrenüñ şenbe güni ṣabāḥ zamānında rebī‘-i s̱āninüñ AN
[10462] seşenbe gün ṣabāḥ zamānında İN, NO1 +
[10463] ṭaşra AN +
[10464] Ammā AN +
[10465] ümerāya İN, NO1: ümerālarına AN
[10466] yine İN: girü AN
[10467] içeriden İN, NO1: ḥaremden AN
[10468] fevt olmış. İN, NO1: vefāt itmişdür. AN
[10469] iken İN, NO1: idi AN
[10470] bir beyiti budur İN, NO1: ol şi‘rüñ bir beyiti budur ki AN
[10471] *Nigâristân*’da Arabiyye başlığı altında geçmektedir.
Bu sarayın ahalisi ölecektir
Tüm köşeleri ve odaları ıssız kalacaktır.
[10472] Bu kelime nüshalarda bulunup *Nigâristân*’da geçmemektedir.
[10473] Neṡr İN, NO1: Ol dem AN
[10474] Ma‘nāsı budur ki İN, NO1: Ya‘nī AN
[10475] ben İN, NO1 +
[10476] Görürin İN, NO1 +
[10477] ġulāmları ma‘raż ‘itāba getürdi. İN, NO1: ġulāmlarına ma‘raż ‘itāb eyledi. AN
[10478] itdiler İN, NO1: eylediler AN
[10479] ḳaṣra İN, NO1: içeri AN

311a] ricāl-i ġaybdendür. **[İN 329a]** (1) Andan ṣoňra on gün geçüp aḫşam namāzı vaḳtinde sekiz[10480] yüz altmış (2) ḍoḳuz senesi ẕi'l-ḥiccesinde Mehdī-i meẕkūr füc'eten vefāt itdi.

(3) **Ve mine'n-nevādir:** Mervīdür ki mezbūr Bābür pādişāhuň[10481] mu'āṣırlarından (4) Mevlānā Nesīmī-i Nişābūrī idi[10482] ki u'cūbe-i 'aṣr ve nādire-i dehr idi. (5) Andan[10483] ṣādır olan nevādir-i umūrdan biri[10484] budur ki bir gün bir meydānda (6) cümle ekābir ü a'yān[10485] ḥāżırlar idi. İki biň beyt-i bedīh[10486] söyleyüp (7) laṭīf ḫaṭṭ ile kitābet eyledi ve ehl-i Nişābūr şöyle yazmışlardur ki (8) Mevlānā-yı meẕkūr[10487] yekşenbe gün sekiz yüz yigirmi dört senesi (9) rebī'ü'l-evvelinüň on ikinci güni ekābir ü aṣāġir[10488] ḥużūrında ṭulū'-ı āfitābdan (10) beyne'ṣ-ṣalāteyne dek[10489] yüz yigirmi mektūb-ı belāġat-üslūb yazdı ki (11) her biri on saṭır idi ve[10490] inşāsı ehl-i faẕl ḳatında maḳbūl idi (12) ve cümlesi[10491] taḥsīn iderler idi ve daḫi[10492] sekiz yüz yigirmi beş cemāẕiyü'l-āḫirinüň[10493] (13) yigirmi sekizinci güni çehārşenbe gün[10494] cümle ḫavāṣṣ u 'avām ḥāżır[10495] idi. (14) Güneş ḍoġduġında ibtidā idüp dört ḥikāye ki dört (15) ulı kimesne[10496] naḳl itmişlerdür. Şeyḫ Niẓāmī'nüň *Ḫamse*'sinde **[NO1 311b]** (16) çehār taḥrīr ki[10497] mecmū'ı iki biň beyit olur. Aḫşama dek naẓma getürdi ki[10498] (17) maḳbūl-i ṭıbā'-ı **[AN 207a]** fużalā idi. Bā-ḫuṣūṣ laṭīf ta'līḳ ḫaṭṭ ile **[İN 329b]** (1) ḳayd eyledi ki ādem ḫayrān olurdı ve yanında sāzendeler ve ḫ̆ānendeler (2) ve neḳḳārezenler[10499] ma'rekelerin naṣb itmişler idi. Aṣlā anlaruň eṣvāt-ı (3) muḫtelifesinden müte'ellim

---

[10480] sekiz İN, NO1 +
[10481] Bābür pādişāhuň İN, NO1: Pādişāh Bābür'üň ki AN
[10482] idi İN, NO1: eyitdi AN
[10483] Andan İN, NO1: Anuň AN
[10484] umūrdan biri İN, NO1: umūrından AN
[10485] cümle ekābir ve a'yān İN, NO1: ekābir ve a'yāndan cümle AN
[10486] beyt-i bedīh İN, NO1: bedīhe AN
[10487] meẕkūr İN, NO1: mezbūr bir AN
[10488] aṣāġir İN, NO1: a'yānı AN
[10489] dek İN, NO1: degin AN
[10490] daḫi AN +
[10491] cümlesi İN, NO1: cümle aňa AN
[10492] daḫi İN, NO1 +
[10493] cemāẕi'ü'l-āḫirinüň İN, NO1: senesinüň cemāẕi'ü'l-evvelisi AN
[10494] güni çehārşenbe gün İN, NO1: çehārşenbe güni AN
[10495] ḫavāṣ ve 'avām ḥāżır İN, NO1: enām-ı ḫavāṣ ü 'avāmdan ḥāżırlar AN
[10496] kimesne İN, NO1 +
[10497] ḫamsesinde çehār taḥrīr İN, NO1: ḫamsesinüň çehār baḥrındaki AN
[10498] ki İN, NO1: ve AN
[10499] neḳḳārezenler İN, NO1: neḳḳāreciler AN

olmadı ve öyle ve ikindi namāzını cümle[10500] edā itdi. (4) Aňa binā'en ḫātiminde bu beyiti ḳazdurmışdur:

يك روز بمدح شاه پاكيزه سرشت

نسيمی دوهزار بيت گفت و نوشت[10501]

(6) **Temṯīl:** Getürmişlerdür ki Mevlānā Ma'rūf Baġdādī ki bir müsta'idd (7) civān idi, ḫuṣūṣā fenn-i[10502] kitābetde; Sulṭān Aḥmed Celāyir'den (8) rencīde olup Iṣfahān'da[10503] Mīrzā İskender ibn Mīrzā 'Ömer (9) Şeyḫ[10504] kenfine dāḫil oldı. Mīrzā anuň ri'āyetinde mübālaġa (10) itdi ve kitābḫānesinde yer virdi. Mīrzā[10505] aňa kitābet (11) emr idüp[10506] her gün beş yüz beyit ta'yīn buyurdı.[10507] Ol (12) eṯnāda iki gün yazmadı. Mīrzā sebebinden su'āl itdi.[10508] (13) Mevlānā eyitdi: "Ḳaṣd itdüm ki bir günde biň beş yüz beyit (14) kitābet idem" Ḥażret-i Mīrzā[10509] aňa binā'en meclis ārāste (15) idüp[10510] ekābir ü aṣāġir cem' **[NO1 312a]** oldılar. Mevlānā-yı mezbūr ṣabāḥdan (16) aḫṣama dek[10511] biň beş yüz beyiti kemāl-i leṭāfetle yazdı.

Ve minhā:[10512] (17) Bundan a'ceb Mevlānā Nesīm'üň çoḳ ṭa'ām yedügi meşhūr olmışdı.[10513] **[İN 330a]** (1) İki ẓarīf kimesne baḫṯ itdiler ki Ḫorāsān baṭmānıyla yigirmi baṭmān (2) ḫurmā yemege ḳādir olur mı? Ve rehin ile[10514] yigirmi baṭmān ḫurmāyı alup (3) Mevlānā'nuň[10515] ḫużūrına getürdiler. Çünkim geldüklerinüň sebebi ẓāhir (4) oldı. Ba-ḫuṣūṣ[10516] ol zamānda Mevlānā ḫasta idi. Ḫurmāyı (5) yorġan altına

[10500] namāzını cümle İN, NO1: namāzlarını ādāb u şerāyiṭi ile AN
[10501] Birgün iyi niyetli bir padişahın methinde
Nesimi iki bin beyit söyledi ve yazdı
[10502] fenn-i İN, NO1 +
[10503] Iṣfahān'da İN, NO1: yanından gitdi ve Iṣfahān'a vardı. AN
[10504] 'Ömer Şeyḫ İN, NO1: Şeyḫ 'Ömer'üň AN
[10505] yer virdi. Mīrzā İN, NO1: aňa mekān eyledi. Mīrzā daḫi AN
[10506] emr idüp İN, NO1: buyurup AN
[10507] buyurdı. İN, NO1: eyledi. AN
[10508] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[10509] Ḥażret-i Mīrzā İN, NO1: ve Mīrzā AN
[10510] idüp İN, NO1: itdi. AN
[10511] dek İN, NO1 +
[10512] Meşhūrdur ki AN +
[10513] olmışdı. İN, NO1: oldı. Birgün AN
[10514] ve rehin ile İN, NO1: veyā olmaz mı? Rehin ḳodılar ve AN
[10515] alup Mevlānā'nuň İN, NO1: Mevlānā Nesīm'üň AN
[10516] Ba-ḫuṣūṣ İN, NO1 +

alup birer ikişer yedi.[10517] Tamām olıcaḳ eyitdi: “Siz (6) ḫurmāyı çekirdekle mi ḳavl[10518] itdüñüz yoḫsa çekirdeksiz mi?”[10519] Bunlar (7) eyitdiler:[10520] “Ḫurmā çekirdekle yinür mi?” Mevlānā eyitdi: “Ben çekirdekle yedüm[10521] (8) tā kim mābeyniñüzde nizā‘ olmaya.”[10522]

Temṡīl: Eydürler ki Süleymān bin (9) ‘Abdü’l-melik[10523] her gün yüz baṭmān ṭa‘ām yer idi. Bir def‘a otuz (10) ḳuzı cigeriyle otuz büyük ḫubz ekl itdi[10524] ve çoḳ vāḳı‘ (11) olur idi ki tavuḳ **[AN 207b]** kebābın getürürler idi, ṣovumaġa taḥammül itmeyüp (12) ıṣıcaḳla[10525] yeñiyle ṭutup yer[10526] idi ve gicelerde ṭabaḳlar ile yanına ḥelvālar[10527] (13) ḳorlar idi. Ṣabāḥa dek ekl ider idi.[10528]

Ve mine’n-nevādir: Getürmişlerdür ki (14) Mīrzā Bābür fevt **[NO1 312b]** olduḳdan[10529] ṣoñra ehl-i Ḫorāsān’a tamām iḫtilāl (15) düşdi. Her bir şehzāde ve ümerā istiḳlāl ‘alemini dikdi (16) ve ġayrı[10530] ke-en lem-yekün ‘add ider idi. Çünkim sekiz yüz altmış iki (17) senesi muḥarreminüñ evāyilinde Mīrzā İbrāhīm bin Mīrzā ‘Alāü’d-devle **[İN 330b]** (1) Şāh Maḥmūd bin Mīrzā Bābür’üñ müdāfa‘asına gitdi. Esterābād’a (2) varup münhezim oldı. Yolda Mīrzā Cihān Şāh leşkerine (3) duş olup küllī sa‘y ile ḫalāṣ olup firār idüp (4) gitdi.[10531] Eydürler ki bir ṣınmış kemān[10532] ve perīşānlıḳ ile Herāt’a geldi.[10533] (5) andan muḳaddem ḫaber gelmiş idi ve ekṣer-i ümerā vü şehzādeler Çaġatay (6) ulusından Ebū Sa‘īd bin Mīrüm gibi ve evlād-ı Seyyid Ata’dan[10534] (7) ve Seyyid Yūsuf gibi ve Sulṭān Ḥüseyin ibn Emīr Fīrūz Şāh (8) ve Emīr Sa‘ādetyār bin

---

[10517] ḫasta idi. Ḫurmāyı yorġan altına alup birer ikişer yedi. İN, NO1: ṣāḥib-i firāş idi. Eyitdi: “Ḫurmāyı yorġan altına ḳoñ, görelüm niçe olur.” didi. Andan muṣāḥabete başladı. Aḥyānen yorġan altından bir avuç alup avurdına ṣalar idi. AN
[10518] ḳavl İN, NO1: baḫṣ AN
[10519] yoḫsa çekirdeksiz mi?” İN, NO1 +
[10520] -ler: İN, NO1: Hiç AN
[10521] “Ben çekirdekle yedüm İN, NO1: “Biz çekirdek ile yedük, AN
[10522] nizā‘ olmaya.” İN, NO1: bir nizā‘ vāḳı‘ olmaya.” didi. AN
[10523] Mervān AN +
[10524] ḫabz ekl itdi İN, NO1: etmek ile ekl eyledi AN
[10525] ṣovumaġa taḥammül itmeyüp ıṣıcaḳla İN, NO1: Isıcaḳ hergiz ṣovumaġa ṣabr itmeyüp AN
[10526] yer İN, NO1: ekl ider AN
[10527] gicelerde ṭabaḳlar ile yanına ḥelvālar İN: gicelerde … ile ḥelvālar NO1: gice ile ḥelvā ṭabaḳlar ile başı ucına AN
[10528] ekl ider idi. İN, NO1: yine ol ḥelvāları daḫi cümle yer idi AN
[10529] fevt olduḳdan İN, NO1: vefāt itdükden AN
[10530] dikdi ve ġayrı İN, NO1: diküp ġayrı AN
[10531] firār idüp gitdi. İN, NO1: ḳurtuldı. AN
[10532] bir ṣınmış kemān İN, NO1: birgün ṣınmış pür-kemān AN
[10533] Lākin AN +
[10534] evlād-ı Seyyid Ata’dan İN, NO1 +

Cāvid Şāh gibi[10535] ḳatl olunmışlar idiler. (9) Daḫi bir niçe kimesne[10536] ol ma‘rekede helāk oldı.[10537] Bir dükkān (10) üstünde[10538] bir ḳalender durup eyitdi: “Ey pādişāh-ı ‘ālem ‘ömrüňe Ḫudā (11) bereket virsün. Eger bir yürüyüş daḫi idersek Çaġatay toḫumunı ‘ālemden (12) götürürsin.” Ve daḫi sene-i mezbūrede bilād-ı Ḫorāsān’da (13) on dört kimesne salṭanat **[NO1 313a]** da‘vāsın itdiler ve biribirini almaḳ (14) murād itdiler.[10539] *Evvel* Mīrzā Cihān Şāh Esterābād’ı,[10540] *İkinci* Sulṭān (15) Ebū Sa‘īd Mīrzā Belḫ’de ‘alem ḳaldurdı. *Üçünci* Mīrzā İbrāhīm (16) Herāt’da ḳā’im oldı. *Dördünci* Mīrzā Şāh Maḥmūd bin Mīrzā Bābür (17) Ṭūs’da sulṭān[10541] oldı. *Beşinci* Mīrzā ‘Alāü’d-devle Nesā’da **[İN 331a]** (1) ve Bāverd’de şāh oldı. *Altıncı* Mīrzā Sencer, Merv’de,[10542] *yedinci* (2) Melik Ḳāsım bin Mīrzā İskender Türkmān Sīstān’da.[10543] *Sekizinci* (3) Mevlānā Aḥmed Yasavul ḥişār-ı[10544] İḫtiyārü’d-dīn’de.[10545] *Ḍoḳuzuncı* Mīr Moġol (4) ḳal‘a-i Berbüd’de,[10546] *Onuncı* ‘Abdullāh Mīrzā Serḫas’da.[10547] *On birinci* (5) Emīr Üveys Ḥāven Şāh Ṭabs’da.[10548] *On ikinci* Mīr Ḥüseyin bin[10549] (6) Şeyḫ Timur, ḳal‘a-i Cinūşān’da.[10550] **[AN 208a]** *On üçünci* Mīrzā Baba Ḥüseyin[10551] (7) ḳal‘a-i ‘İmād’da.[10552] *On dördünci* Emīr Muḥammed Ḫudādād ḳal‘a-yı Ma‘lūl İsferānī’de[10553] (8) bilād-ı Ḫorāsān ḫalḳına felāketler çekmişlerdür ḳıyas eyle ve cümle ġarāyibdendür (9) şehr-i Herāt’da bir günde üç pādişāhuň ḥükmi cārī oldı.[10554] Beyānı (10) budur ki sekiz yüz altmış bir senesi ṣa‘bānınuň yigirmi beşinci güni[10555] (11) seşenbe güninde Mīrzā Şāh Maḥmūd bin Mīrzā Bābür ile Mīrzā (12) İbrāhīm bin Mīrzā ‘Alāü’d-

---

[10535] kimesneler AN +
[10536] bir niçe kimesne İN, NO1: niçe kimesneler AN
[10537] -lar ve AN +
[10538] üstünde İN, NO1: üzerinde AN
[10539] itdiler. İN, NO1: eylediler. AN
[10540] ve Sebzevār’ı taṣarrufına aldı. AN +
[10541] sulṭān İN, NO1: ḳā’im AN
[10542] sākin oldı AN +
[10543] ḳā’im oldı. AN +
[10544] ḥişār-ı İN, NO1 +
[10545] sākin oldı AN +
[10546] ḳā’im oldı AN +
[10547] sākin oldı AN +
[10548] ḳā’im oldılar AN +
[10549] bin İN, NO1 +
[10550] ḳā’im oldı AN +
[10551] Ḫüseyin İN, NO1: Ḥasen AN
[10552] sākin oldı AN +
[10553] Ma‘lūl İsferānī’de İN, NO1: Ṣa‘lūk İṣferādı’nda AN
[10554] cārī oldı. İN, NO1: yürüdi. AN
[10555] yigirmi beşinci güni İN, NO1: yigirminci AN

devle **[NO1 313b]** Kösüyeh ḥavālīsinde cenk (13) idüp evvel Maḥmūdīler ġālib oldı.[10556] Mülāzımları[10557] şehre geldiler. (14) Āḫir İbrāhīmīler ġālib olup şehre girdiler. Evvelkileri iḫrāc itdiler. (15) Ol gün öyleden ṣoňra Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā’nuň daḫi ādemleri şehre (16) gelüp anları iḫrāc itdiler.[10558]

Ve min bedāyi‘i’l-veḳāyi‘: Çün Yādigār (17) Mīrzā Muḥammed bin Sulṭān Baysunġur, Mīrzā bin[10559] Şāhruḫ Ebū’l-Naṣr Ḥasen Beg **[İN 331b]** (1) taḳviyetle Ḫorāsān’a leşker çekdi. Sekiz yüz yetmiş[10560] şuhūrında Sulṭān[10561] (2) derbendinde Sulṭān Ḥüseyin Mīrzā ibn Bayḳara ibn Şeyḫ ‘Ömer ibn Emīr (3) Timur ile cenk idüp ṣındı.[10562] Tekrār muḳābil oldılar.[10563] Mīrzā, (4) Sulṭān Ḥüseyin’üň ba‘żı[10564] ümerāsı kendüden yüz çevirüp a‘dā (5) ‘askerine mülḥaḳ olmaġla[10565] bi’ż-żarūrī ol ma‘rekeden yüz çevirdi (6) ve Ḳayṣer cānibine gitdi.[10566] Mīrzā Yādigār Muḥammed, Herāt’a varup civānlıḳ (7) muḳteżāsıyla yemege ve içmege ṣurū‘ itdi. Memleket tedbīrinde olmadı. (8) Ve Türkmān ṭā’ifesi[10567] ẓulm ve te‘addī elin re‘āyāya uzatdılar. Şöyle ki (9) ẓulmlerinden müslimānlar figāna başladı. Çün[10568] bu iḫtilāl ḫaberi Mīrzā Ḥüseyin’e (10) irişdi, **[NO1 314a]** tevekkül idüp sekiz yüz elli civān dilāver[10569] ile süvār olup (11) Baba Ḫākī nām mevżi‘den ki Herāt’a[10570] yigirmi fersaḫdur,[10571] ılġar eyledi. Sekiz yüz (12) yetmiş senesi ṣaferinüň yigirmi birinci[10572] güni çehārşenbe gicesi (13) ṣabāḥ namāzından evvel Bāġ-ı Zāġān’a irişdi. Mīrzā Yādigār (14) Muḥammed ol zamānda[10573] mest-i mey-nāb belki sermest-i ġurūr u[10574] ḫ̆āb idi, (15) ele getürdi.[10575] Ol sā‘at ḳatl

---

[10556] -lar ve AN +
[10557] -ndan AN +
[10558] itdiler. İN, NO1: eylediler. AN
[10559] bin İN, NO1 +
[10560] senesinüň AN +
[10561] Sulṭān İN, NO1: Sifān AN (?)
[10562] Tekrār Emīr Ḥasen küllī imdād idüp ba‘żı evlāddan ve aḳrabāsın bile irsāl itdi. AN +
[10563] Ammā AN +
[10564] ba‘żı İN, AN +
[10565] olmaġla İN, NO1: olmaġın AN
[10566] ve Ḳayṣer cānibine gitdi. İN, NO1: Beymene (?) ve Ḳayṣara (?) cānibine ve AN
[10567] Ve Türkmān ṭā’ifesi İN, NO1: Ammā Türkmān AN
[10568] Çün İN, NO1: -lar. Çünkim AN
[10569] dilāver İN, NO1 +
[10570] -’a İN, NO1: -’dan AN
[10571] -dur İN, NO1: yerdür AN
[10572] senesi ṣaferinüň yigirmi birinci İN, NO1: beş senesinüň ṣaferi yigirmi yedinci AN
[10573] zamānda İN, NO1: vaḳtde AN
[10574] sermest-i ġurūr ve İN, NO1: mest-i ġurūr-ı AN
[10575] getürdi. İN, NO1: getürüp hemān te’ḫīr itmeyüp AN

itdiler. **[AN 208b]** Bir cür'et ve dilāverlik ile[10576] (16) memleketine[10577] mālik oldı. Andan ṣoňra Sulṭān Ḥüseyin tamām-ı 'adālet idüp[10578] (17) iṭminān virdi.

Ve mine'l-ittifāḳāt:[10579] Sulṭān Maḥmūd Mīrzā ibn Sulṭān Ebū Sa'īd **[İN 332a]** (1) cülūsınuň evāyilinde[10580] Belḫ muḥāṣarasına 'azm[10581] eyledi. Mīr Moġol (2) ve Emīr Sulṭān 'Alī Kiçkine ḳal'asına serdārlar idi.[10582] Eyyām-ı muḥāṣara mümted (3) olup[10583] birgün sulṭān velī-ni'metine küfrān idüp Ḫ̆āce 'Ukkāşe (4) dervāzesinüň ḳapusın açdı. Sulṭān Maḥmūd'uň 'askeri (5) içeri girdi.[10584] Mīr Moġol'ı bend idüp[10585] Mīrzā Maḥmūd anı mu'temedlerinden[10586] (6) Yādigār Ataka nām kimesne ile Semerḳand'a irsāl eyledi. Ammā Yādigār-ı mezkūr (7) daḫi[10587] velī-ni'metine muḫālefet idüp Mīr Moġol ile bir oldı. Sulṭān (8) Ḥüseyin Mīrzā ki Belḫ anuň **[NO1 314b]** idi, anuň[10588] cānibe teveccüh eylediler. Bundan (9) muḳaddem bu ḫaber-i vaḥşet-eser[10589] Mīrzā Ḥüseyin'üň sem'ine irişmiş idi. (10) Ġāyet mużṭarib idi,[10590] bir gice[10591] ḫavāṣṣıyla ṣoḥbet iderken[10592] esnā-yı kelāmda (11) Emīr[10593] Moġol'uň aḥvāli zikr olundı.[10594] Sulṭān Ḥüseyin ve cemī'-i muḳarrebān (12) ḫuṣūṣā Emīr 'Alī Şīr ki Emīr-i Moġol'uň ḫalāṣıyçün Fātiḥa[10595] oḳudılar. İttifāḳ (13) hemān-sā'at Mīr Moġol ve Yādigār yol tozıyla içeri girdiler. Cümlesi bu (14) ḫüsn-i ittifāḳdan ḫayrān oldı.

Ve minhā: Getürmişlerdür ki ḋoḳuz yüz[10596] (15) senesinüň şuhūrında Māverāü'n-nehr'üň fıtratına binā'en Ḥüseyin Mīrzā (16) Şīrmān ḥişārınuň tesḫīrini

---

[10576] eyle AN +
[10577] memleketine İN, NO1: memlekete AN
[10578] ḫalḳa AN +
[10579] ittifāḳāt İN, NO1: āfāt AN
[10580] ki ol vaḳt AN +
[10581] 'azm İN, NO1: 'azīmet AN
[10582] Kiçkine ḳal'asına serdārlar idi. İN: Gence ḳal'asına serdārlar idi. NO1: Kiçkine'yi Belḫ ḳal'asında serdār idi. Ammā AN
[10583] mümted olup İN, NO1: daḫi mütemādī oldı. AN
[10584] içeri girdi. İN, NO1: ol ḳapudan içeri girüp AN
[10585] idüp İN, NO1: itdiler. AN
[10586] mu'temedlerinden İN, NO1: kendi mu'teḳidlerinden AN
[10587] kendü AN +
[10588] anuň İN, NO1: ol AN
[10589] eser İN, NO1 +
[10590] idi İN, NO1: olmış idi ve AN
[10591] kendinüň AN +
[10592] iderken İN, NO1: ider idi AN
[10593] kelāmda Emīr İN, NO1: muṣāḥabetde Mīr AN
[10594] Ammā AN +
[10595] Emīr Moġol'uň ḫalāṣıçün Fātiḥa İN, NO1: emīr-i mezkūruň ḫalāṣıçün Fātiḥa-i şerīf AN
[10596] yüz bir İN, NO1 +

murād eyledi. Ol ṭarafı ṣulḥ ile (17) feṯḥ idüp Ḳundur ve Baḳlan cānibine ‘azīmet eyledi. Zīrā ol cānibüñ **[İN 332b]** (1) ḥākimi ‘iṣyān itmişdi. Çünkim sulṭānuñ ordusı Ceyḥūn (2) kenārına[10597] irişdi,[10598] ol maḥalde gemilerüñ ḳılletine binā’en ki anda ṣu iki şaḳḳ (3) olur idi,[10599] köpri bağlayup ṣuyuñ ortasında olan aḏaya[10600] (4) geçdiler. Ol ḳaṣd ile ki yārendesi gemiler ile ol bir ṭarafa[10601] geçeler. (5) İttifāḳ[10602] bir deve ṣuya düşüp öte[10603] ṭarafa **[AN 209a]** geçdi. Çün[10604] gördiler suhūletle (6) öte ṭarafa geçilür,[10605] ‘ale’l-fevr göç ṭablın urup[10606] cümle ‘asker[10607] yatsu namāzına dek **[NO1 315a]** (7) öte cānibe geçdiler. Ba‘dehu bir[10608] seyl gelüp ol cezīreyi ġarḳ eyledi. (8) Eger[10609] ol gice anda ḳalsalar cümle ġarḳ olurlar idi. Ḥikmet Ḫudā’nundur,[10610] (9) ol deve bunca ‘askerüñ[10611] ḫalāṣına sebeb oldı.

Temṯīl: (10) *Fütūḥāt-ı Mīrān Şāh*’da meẕkūrdur ki Timur Ḫān-ı Gürgānī Deşt-i (11) Ḳıpçaḳ ṣuyına teveccüh eyledi.[10612] Çünkim Ḳaraḫūn nām maḥalle irişdiler,[10613] (12) bir zībā çayırlıḳ[10614] idi. Mīrān Şāh, ‘asker ile anda[10615] ḳondı. Çünkim (13) giceden bir miḳdār geçdi,[10616] bir cüz’ī bulut ẓāhir oldı.[10617] (14) Mīrzā ‘askere göçmek emr itdi. Bu ma‘nā ‘askere ġāyet[10618] güç geldi (15) ammā bi’ż-żarūrī göçdiler.[10619] Çünkim bir

[10597] sulṭānuñ ordusı Ceyḥūn kenārına İN, NO1: āb-ı Ceyḥūn kenārına sulṭānuñ ordusı AN
[10598] Ammā AN +
[10599] şaḳḳ olur idi. İN, NO1: baḫş olmış idi. Ol sā‘at AN
[10600] olan aḏaya İN, NO1: bir cezīre var idi ki ol cezīreye AN
[10601] gemiler ile ol bir ṭarafa İN, NO1: gün ol bir cānibe AN
[10602] ḳażā-yı İlāhī AN +
[10603] öte İN, NO1: ol bir AN
[10604] Çün İN, NO1: Çünkim AN
[10605] öte ṭarafa geçilür İN, NO1: ol bir ṭarafa geçmek mümkindür, AN
[10606] urup İN, NO1: urdılar AN
[10607] geçmege başladılar. Ve’l-ḥāṣıl AN +
[10608] dek öte cānibe geçdiler. Ba‘dehu bir İN, NO1: degīn cümle geçdiler, bir kimesne ḳalmadı. Nā-gāh ol gice AN
[10609] ġarḳ eyledi. Eger İN, NO1: şöyle aldı ki eger kim AN
[10610] ḳalsalar cümle ġarḳ olurlar idi. Ḥikmet Ḫüdā’nundur. İN, NO1: leşker olaydı aṣlā bir can ḫalāṣ olmaz idi. Ḥikmet Allāhu Te‘ālā’nuñdur. AN
[10611] bunca ‘askerüñ İN: bu ḳadar NO1: ḥikāyesi niçe biñ kimesnenüñ AN
[10612] ṣuyına teveccüh eyledi. İN, NO1: cānibine teveccüh idüp Toḳtamış Ḫān’uñ üzerlerine varduḳda AN
[10613] nām maḥalle irişdiler. İN, NO1: menziline irişdi. AN
[10614] -dur ki dünyāda anuñ naẕīri yoḳ AN +
[10615] ‘asker ile anda İN, NO1: Mīrzā ‘askeri ile ol çayırlıġa AN
[10616] Nā-gāh AN +
[10617] Ammā ol sā‘at AN +
[10618] Bu ma‘nā ‘askere ġāyet İN, NO1: Lākin bu ma‘nā leşkere AN
[10619] bi’ż-żarūrī göçdiler. İN, NO1: leşker çāre idemeyüp bi’ż-żarūrī ol çayırdan göç itdiler. AN

miḳdār[10620] mesāfe ḳaṭ‘ itdiler (16) ve bir yüksek yere geldiler ḳondılar.[10621] Bir uġurdan bir[10622] yaġmur geldi ki tavuḳ yumurṭası (17) gibi yaġar idi. Ol[10623] ḳonduḳları çayır cümle göl[10624] oldı. Cümle ḫalḳ bu ḫuṣūṣda **[İN 333a]** (1) ḥayrān oldılar.[10625] Ṣāḥib-i *Fütūḥāt* eydür: “Kendü gözümle gördüm ki yüküyle (2) deveyi seyl götürür[10626] idi ve andan[10627] iki biñ miḳdārı seyisḫāne (3) seylden helāk oldı.”[10628]

Ve mine’n-nevādir:[10629] Cümle tevfīḳātdandur Emīr ‘Alī Şīr ki (4) feżāyilinüñ şerḥ ü beyānı ma‘lūmdur.[10630] Sulṭān Ḥüseyin’üñ mülāzımı idi (5) ve Emīr Şeyḫüm ki Aḥmed[10631] Süheylī dimekle ma‘rūfdur, **[NO1 315b]** anuñ ümerāsından idi. (6) Pes[10632] Sulṭān Ḥüseyin ne maḳūle sulṭān-ı ‘ālīşān olduġı bundan[10633] ḳıyās (7) oluna. Bir def‘a Şeyḫ Aḥmed Süheylī sulṭānuñ medḥinde ki **[AN 209b]** Semerḳand (8) pādişāhı idi. Bir ḳaṣīde diyüp Emīr ‘Alī Şīr ile kemāl-mertebe (9) muḥabbet ve ittiḥādına[10634] binā’en oḳudı. Emīr ‘Alī Şīr[10635] eyitdi: “Bu ḳaṣīde (10) ser-ā-ser ḫūbdur ammā eger bir beyit medḥden evvel ẕikr olunsa evlā idi.” (11) Emīr[10636] Şeyḫüm iltimās itdi ki: “Ol beyit sizüñ olsun.” Teberrüken buyuruñ. (12) Emīr[10637] ‘Alī Şīr eyitdi: “Sizler daḫi fikr idüñ.”[10638] İkisi daḫi ellerine ḳalem (13) alup yazdılar. Biribirine gösterdiler ikisinüñ daḫi beytilerinüñ ziyāde (14) ve noḳṣānı yoḳ idi, bi-‘aynihi

[10620] bir miḳdār İN, NO1: az AN
[10621] Ve bir yüksek yere geldiler ḳondılar. İN, NO1: Bir yüksek mevżi‘e vāṣıl olup ḳondılar. Ve’l-ḥāṣıl AN
[10622] bir İN, NO1: eyle AN
[10623] gibi yaġar idi. Ol İN, NO1: miṯāl idi ve ol muḳaddem AN
[10624] cümle göl İN, NO1: hemān ‘ale’l-fevr deryā miṯāl AN
[10625] oldılar. İN, NO1: ḳaldılar. AN
[10626] “Kendü gözümle gördüm ki yüküyle deveyi seyl götürür İN, NO1: “Kendüm gördüm ki deve yüküyle ṣu getürür AN
[10627] andan İN, NO1: Mīrzā’nuñ ve Emīr Cihānşāh’uñ ḫāṣ seyisḫānelerinden AN
[10628] seyisḫāne seylden helāk oldı.” İN, NO1: seyl ve balçıḳlarda żāyi‘ olmışdur ve sā’ir ordı ḫilḳatinden ne miḳdār gitmişdür ki aña göre ḳıyās oluna.” AN
[10629] Ve mine’n-nevādirü’l-nevādir İN, NO1: Ve mine’n-nevādir AN
[10630] ma‘lūmdur. İN, NO1: cümle ḫalḳ ḳatında meşhūrdur. AN
[10631] Şeyḫim ki Aḥmed İN, NO1: Şeyḫ Aḥmed ki Şeyḫüm AN
[10632] ma‘rūfdur anuñ ümerāsından idi. Pes İN, NO1: meşhūrdur ki anlaruñ ümerāsından idi ve AN
[10633] sulṭān-ı ‘ālīşān olduġı bundan İN, NO1: ‘ālīşān idügi aña göre AN
[10634] kemāl-mertebe muḥabbet ve ittiḥādına İN: kemāl-mertebe ittiḥād ve muḥabbet olduġına NO1: kemāl-i muḥabbet ve ittiḥāda AN
[10635] daḫi AN +
[10636] Emīr İN, NO1: didi. Mīr AN
[10637] buyuruñ Emīr İN, NO1 +
[10638] Ve’l-ḥāṣıl AN +

tevārüd[10639] vāḳı‘ olmış idi. Ol beyt budur:[10640]

(15) **Beyt:**[10641]

Bahār-ı bāġ-ı civānı nihāl-i gülşen-i dil

Gül-i riyāż-ı kerem serv-i cūybār-ı vaḳār

Ve min rivāyāti'l-ġarībe: *Ṣāḥib-i Ḥabībü's-Siyer* (17) eydür: "Emīr ‘Alī Şīr'den işitdüm ki[10642] eydür: ‘Sulṭān Ḥüseyin Mīrzā'nuñ **[İN 333b]** (1) ḳızḳarındaşı oġlı Mīr Kiçik[10643] sefer-i Ḥicāz'dan mürāca‘at itdükde[10644] (2) Sulṭān Ḥüseyin'e ba‘żı tuḥaf ve hedāyā[10645] getürdi. Cümleden biri (3) deveḳuşı beyżası[10646] getürmiş idi. Sulṭān Ḥüseyin **[NO1 316a]** anı ḫazīnede[10647] (4) ḥıfẓ olunmaḳ[10648] emr eyledi.[10649] İki yıldan ṣoñra ol beyżaya[10650] kemānçeye (5) kāse olmaḳ içün ṭaleb itdi,[10651] meclisde anı iki şaḳḳ itdiler,[10652] (6) içinden diri[10653] bir yavrı çıḳdı."[10654]

Tenbīh: *Şecere-i İlāhiyye*'de (7) masṭūrdur ki gergedān[10655] iki yıl anası ḳarnında olur.[10656] Aḥyānen başın (8) anası fercinden çıḳarup[10657] otlar girü içeri[10658] çeker. Bir müddet böyle ider.[10659] (9) Tamām ḳuvvet ḥāṣıl olduḳdan ṣoñra[10660] ṣıçrayup anasından firār ider. (10) Zīrā[10661] anasınuñ dili destere gibidür, yavrısın şefḳatden yalar

---

[10639] beytilerinüñ ziyāde ve noḳṣānı yoḳ idi bi‘aynihi tevārüd İN, NO1: biribirinden aṣlā ziyāde ve noḳṣān olmayup bi‘aynihi AN
[10640] Ol beyit budur: İN, NO1: ki ol beyt-i meẕkūr budur ki AN
[10641] Beyt İN, NO1: Naẓm AN
[10642] mezbūr AN +
[10643] Mīr Kiçik / Nüshalarda كجينك مير şeklinde geçmektedir.
[10644] ol vaḳt AN +
[10645] tuḥaf ve hedāyā İN, NO1: hedāyā ve tuḥaf AN
[10646] Cümleden biri deveḳuşı beyżası İN, NO1: Ol cümleden biri bir deveḳuşı yumurdası bile AN
[10647] anı ḫazīnede İN, NO1: daḫi ol yumurdayı ḫazīnesinde AN
[10648] olunmaḳ İN, NO1: itmek AN
[10649] Ve'l-ḥāṣıl AN +
[10650] beyżaya İN, NO1: yumurdayı AN
[10651] -ler. Ammā ol AN +
[10652] şaḳḳ itdiler İN, NO1: pāre idicek AN
[10653] diri İN, NO1 +
[10654] Cümle nās ḥāżırūn bu ḥikmete ta‘accüb itdiler. AN +
[10655] yavrusı AN +
[10656] olur. İN, NO1: durur. AN
[10657] anası fercinden çıḳarup İN, NO1: çıḳarur anasınuñ ardında AN
[10658] içeri İN, NO1: başın içerüye AN
[10659] Ve'l-ḥāṣıl AN +
[10660] ḥāṣıl olduḳdan ṣoñra İN, NO1: ḥāṣıla idicek AN
[10661] Zīrā İN, NO1: Sebebi budur ki AN

(11) iken derisin pāre pāre ider.[10662] Ol ḫavfdan firār ider.[10663]

Temṡīl: (12) Ekṡer-i tevārīḫde masṭūrdur[10664] ki Ṣāhib-i Meẕheb İmām Mālik *‘aleyhi’r-raḥmān‘* (13) anası raḥminde üç yıl yatmışdur.[10665]

Ve mine’n-nevādir: Yine Ṣāḥib-i **[AN 210a]** (14) *Ḥabībü’s-Siyer* İmām Yāfi‘ī’nüñ[10666] tārīḫinden naḳl ider ki Mālik bin[10667] Dīnār (15) *raḥmetullāhi ‘aleyh* ki meşāyiḫ-i[10668] kibārdandur. Birgün ḳır’āt-ı Ḳur’ān’a meşġūl (16) idi. Nā-gāh[10669] bir ṣaḫṣ gelüp eyitdi: “Yā şeyḫ! Bir ḫātūn dört (17) yıldur ki gebedür,[10670] ḫālā ıżṭırābdadur. Bir[10671] ḫayr du‘ā buyuruñ ki Ḥaḳḳ te‘ālā āsān ide.” **[İN 334a]** (1) didi. Şeyḫ el ḳaldırup du‘ā itdi.[10672] Bir zamāndan ṣoñra **[NO1 316b]** (2) ol ḥerīf[10673] gelüp dört yaşında bir oġlan getürdi ki (3) tamām dişleri bitmiş idi. “Ol ḋoġan oġlan budur.” didi. (4) *Ṣāḥib-i Teysīr* ibn-i Kāzerūnī eydür: “İbn-i Ceyhān daḫi böyle[10674] (5) ḋoġmışdur.”

Eyżan: Yine Ṣāḥib-i *Ḥabībü’s-Siyer*[10675] eydür: “Emīr ‘Alī Şīr’den (6) istimā‘ itdüm,[10676] eydür: ‘Aḳrabāmdan biri ḥammāma gitmek murād itmiş. (7) Ṣabāḥdan evvel Mīrzā[10677] Şāhruḫ’uñ ḥammāmına varur. Görür ki ḥammāmcı çerāġ (8) yaḳmış ammā[10678] henüz ḥammāma kimesne gelmemiş. Bir ṣaḫṣ gördüm ki (9) ḥammāmuñ ortasında bir kürsī üzere[10679] oturur. Aña eyitdüm: ‘‘Aceb ṣabāḫ (10) oldı mı?’[10680] Eyitdi: ‘Ḳatlan naẕar ideyim.’ diyüp[10681] kendüyi şöyle (11) uzatdı ki ḥammām[10682]

[10662] yavrısın şefḳatden yalar iken derisin pāre pāre ider. İN, NO1: oġlına şefḳatinden derisi ża‘īf iken yalar, cildi pārelenür ol maḥal AN
[10663] firār ider. İN, NO1: anasından firār itmege sebeb budur. Tā kim derisi bir miḳdār ḳavī olıcaḳ ba‘dehu anası yanına ḳarīb olur. AN
[10664] tevārīḫde masṭūrdur İN, NO1: tevārīḫlerde meẕkūrdur AN
[10665] *‘aleyhi’r-raḥmān‘* anası raḥminde üç yıl yatmışdur. İN, NO1: *raḥmetullāhi ‘aleyh* anası ḳarnında üç yıl eglenmişdür. AN
[10666] Yāfi‘ī’nüñ İN, NO1: Yāfi‘ī raḥmetullāhi ‘aleyh AN
[10667] bin İN, NO1 +
[10668] meşāyiḫ-i İN, NO1 +
[10669] ḳır’āt-ı Ḳur’ān’a meşġūl idi. Nā-gāh İN, NO1: Ḳur’ān-ı ‘aẕīmü’ş-şān’a meşġūl iken AN
[10670] gebedür İN, NO1: ḥāmiledür ve AN
[10671] Bir İN, NO1: Ḥaḳḳ Te‘ālā ol ḫātūnı āsānlıḳ ile ḫalāṣ itmesiçün AN
[10672] buyuruñ ki Ḥaḳḳ te‘ālā āsān ide.” didi. Şeyḫ el ḳaldırup du‘ā itdi. İN, NO1: idüñ.” didi. Ol şeyḫ daḫi ellerin ḳaldırup dergāh-ı Ḥaḳḳ’a niyāza başladı. AN
[10673] ḥerīf İN, NO1: ṣaḫṣ yine AN
[10674] böyle İN, NO1: bu minvāl üzre AN
[10675] Eyżanā Yine Ṣāḥib Ḥabībü’s-Siyer İN, NO1: Ve minhā eyżan: Ṣāḥibü’l-Siyer AN
[10676] mezbūr AN +
[10677] Ṣabāḥdan evvel Mīrzā İN, NO1: Lākin ṣabāḥa iki üç sā‘at miḳdārı var imiş Sulṭān AN
[10678] çerāġ yaḳmış ammā İN: çerāġ yaḳmamış NO1: çıraḳ yaḳmış ammā daḫi AN
[10679] bir kürsī üzere İN, NO1: kürsī üzerinde AN
[10680] oldı mı?” İN, NO1: yaḳın mı?’ Ol ṣaḫṣ AN
[10681] diyüp İN, NO1: ‘Ale’l-fevr AN
[10682] uzatdı ki ḥamām İN, NO1: uzun itdi ki ol ḥamāmuñ ḳubbesi AN

camına ellerin dayadı. Bunı görüp ziyāde (12) ḫavf itdüm ‘ale’l-fevr[10683] ṭaşra çıḳdum. Menzile teveccüh itdüm. Çünki şehr (13) bāġınuň[10684] ḳapusına geldüm. Āşināden birine rāst geldüm.[10685] Baňa eyitdi: (14) ‘Bu zamānda ḳande idüň?’ Ben aḥvālümi aňa[10686] ḥikāyet itdüm.[10687] Ol daḫi (15) ‘kendüyi uzadup tā kim boyı[10688] dīvāra berāber oldı ve eyitdi: ‘Gördüň mi (16) benüm boyum deňlü var mı idi? Bunı daḫi[10689] görüp ‘aḳlum gidüp (17) ṣabāḥa degin anda bī-ḫod[10690] yatmışım. **[NO1 317a]** Ben yaturken ba‘żı bilür yārān **[İN 334b]** (1) beni alup evime iletmişler.”[10691]

Eyżan: Yine Emīr ‘Alī Şīr eydür:[10692] “Ḥasen (2) Melik mülāzımlarından biri eyitdi: **[AN 210b]** ‘Bir def‘a ḳış vaḳtinde[10693] Bādġīs’e (3) müteveccih oldum. Dünyāyı[10694] ḳar ṭutmış idi. Nā-gāh ḳar içinde (4) bir siyāh ḳuzı gördüm yatmış uyur ve hergiz bir ṭarafda ayaḳ (5) eşeri yoḳ. Müteḥayyir olup[10695] atumı ol cānibe sürdüm ve anı eyerüň öňüne (6) aldum.[10696] Ol eşnāda elüm[10697] ḥayālarına doḳundı. Gördüm ki[10698] ġāyet (7) büyük, ta‘accüb idüp[10699] ne büyük ḥayāları var diyicek ol ḳuzı[10700] eyitdi: (8) ‘Beş baṭmān var mıdır?’ Benüm göňlüme[10701] ‘aẕīm ḫavf düşdi. (9) Hemān[10702] ḳuzıyı atup ata mahmūz idüp ḳaçdum.”[10703]

Ve minhā: (10) Yine ol eydür: “Cemāẕiyü’l-evvelinüň evāyilinde doḳuz yüz

---

[10683] Bunı görüp ziyāde ḫavf itdüm ‘ale’l-fevr İN, NO1: Ben bu aḥvāli görüp ve ziyādesiyle ḫavfımdan nāşi tīzcek AN

[10684] Menzile teveccüh itdüm. Çünki şehr bāġınuň İN, NO1: Esbāblarımı giyüp gitdüm. Ammā ol ḫavfdan ve fikirden menzilimi bulmadum. Çünkim şehrüň bāġları AN

[10685] Āşināden birine rāst geldüm. İN, NO1: Āşināların dan bir kimesneye rāst gelüp selām virdüm, ol AN

[10686] aḥvālimi aňa İN, NO1: aňa ḥamām aḥvālini AN

[10687] ammā AN +

[10688] uzadup tā kim boyı İN, NO1: uzatdı. Tā kim AN

[10689] ‘Gördüň mi benüm boyum deňlü var mı idi? Bunı daḫi İN, NO1: ‘Gör ki ben mi uzunam yāḫūd ol mı?’ Ben bu kerre bunı AN

[10690] gidüp ṣabāḥa degin anda bī-ḫod İN, NO1: başımdan gidüp serāsime olup ṣabāḥa degīn anda bī-ḫūş AN

[10691] Ben yaturken ba‘żı bilür yārān beni alup evime iletmişler.” İN, NO1: Ba‘żı āşınālar beni görüp evime getürmişler AN

[10692] Yine Emīr ‘Alī Şīr eydür: İN, NO1: Hem ol kimesne eydür, Emīr ‘Alī Şīr eyitdi: AN

[10693] vaḳtinde İN, NO1: vaḳti idi ki AN

[10694] oldum. Dünyāyı İN, NO1: olmış idüm ammā ‘ālemi cümle AN

[10695] olup İN, NO1: oldum ve ol sā‘at AN

[10696] anı eyerüň öňüne aldum. İN, NO1: ol ḳuzuyı eğer ḳaşına alup sür‘at ile giderüm. AN

[10697] ol ḳuzınuň AN +

[10698] ḥayāları AN +

[10699] kendime eyitdüm AN +

[10700] diyicek ol ḳuzı İN, NO1: -dur. Ol vaḳt ol ḳuzı yüzin baňa çevirüp AN

[10701] mıdır?’ Benüm göňlüme İN, NO1: vardur.’ Bu kerre bu aḥvālden baňa AN

[10702] ol dem AN +

[10703] ḳaçdum.” İN, NO1: firār itdüm.” AN

on altı (11) senesinde Herāt maḥallātınuň birinde bir[10704] oġlan ḍoġdı. (12) Dört gözi ve iki burnı ve iki aġzı var idi ve dişleri (13) tamām bitmiş ve arḳasında deve örgüci gibi laḥm-ı zā'id[10705] var idi.[10706] (14) Ben şeyḫü'l-islām meclisinde[10707] idüm. Ol oġlanı[10708] getürdiler. (15) Ḥāżır olanlar[10709] ta'accüb itdiler.[10710] Şeyḫü'l-islām **[NO1 317b]** ġāyet müteḥayyir[10711] olup (16) eyitdi: 'Bu melik intiḳāline ve aḥvāl-i insān müteġayyir olmasına (17) delīldür.' didi."[10712]

Eyżan: Keẕālik[10713] ol eydür: "Sene-i meẕkūrenüň **[İN 335a]** (1) recebi[10714] evāḫirinde Herāt şehrinde Ḫ̌āce Melik Zerker[10715] maḥallesinde (2) bir 'avret bir ḳarından dört oġlan ḍoġurdı.[10716] Ol sā'at (3) cümlesi öldi[10717] ve dört günden ṣoňra 'avret daḫi öldi.[10718] Hem (4) ol sene Şeybek Ḫān ki Özbek'dür,[10719] Ḫorāsān vilāyetini evlād-ı (5) Sulṭān Ḥüseyin'den[10720] alup mustaḳil pādişāh olmış idi.[10721] (6) Merv'de Şāh İsma'īl ile muḥārebe idüp ḳatl olundı ve Ḫorāsān'a (7) Ḳızılbaş vālī olup[10722] çoḳ fitneler ẓāhir oldı."

Ve minhā: (8) Yine ol eydür: "Sulṭān Ḥüseyin[10723] zamānında bir ṣıġır boġazladılar.[10724] Ḳarnından (9) bir buzaġı çıḳdı.[10725] İki gözleri boġazı altında idi. **[AN 211a]** Ḥażret-i[10726] (10) pādişāh baňa bunı gösterdi ve sipārīş itdi ki tārīḫde (11) yazdum."

Ve eyżan: Ol eydür: "Belḫ'de bir ḳoyun ḍoġurdı. Ol ḳoyunuň (12) sekiz tane

---

[10704] maḥallātınuň birinde bir İN, NO1: maḥallelerinüň birinde AN
[10705] laḥm-ı zā'id İN, NO1: et pāresi AN
[10706] ve ol vaḳt AN +
[10707] ḥāżır AN +
[10708] Ol oġlanı İN, NO1: Nā-gāh ṭaşradan ol oġlanı meclise AN
[10709] Ḥāżır olanlar İN, NO1: Anda ḥāżırūn cümle AN
[10710] Ammā AN +
[10711] ġāyet müteḥayyir İN: müteḥayyir NO1: ġāyet müteġayyir AN
[10712] olmasına delīldür.' didi." İN, NO1: olmaġa delīldür.'" AN
[10713] Keẕalik İN, NO1 +
[10714] meẕkūrenüň recebi İN: meẕkūrede şehr-i recebüň NO1: meẕkūrenüň receb-i şerīfi AN
[10715] Zerker İN, NO1: Zekeriyyā AN
[10716] Biri erkek ve üçi ḳız idi. Lākin erkek AN +
[10717] cümlesi öldi İN, NO1: vefāt eyledi AN
[10718] 'avret daḫi öldi. İN, NO1: ol 'avret ve ḳızları daḫi vefāt itdiler ve AN
[10719] -'dür İN, NO1: ki ol AN
[10720] -'den İN, NO1: Mīrzā'dan AN
[10721] Ammā AN +
[10722] olup İN, NO1: oldı ba'dehu AN
[10723] Ḥüseyin İN, NO1: Mīrzā AN
[10724] ol inegüň AN +
[10725] Ammā AN +
[10726] Ḥażret-i İN, NO1 +

ayaḳları[10727] var idi. Lākin dördi ḳısa idi, yire irişmez idi.”

(13) **Fer‘: Mülūk-i Timuriyān**[10728] (14) Ḫafī degüldür, Timur Gürgān’uň silsilesi[10729] Cengiz Ḫān’a ulaşur bu tertīb (15) üzre: Timur Ḫān[10730] bin Ṭoraġay bin Bürkel bin **[NO1 318a]** İlgün Bahādır bin (16) Elcez Tuyan bin Ḳaraçadır bin[10731] Soġuciḥun bin İrdüm Purlas bin (17) Ḳaçulı[10732] bin Tümen Ḳānūn, müddet-i ḥükūmetleri çehārşenbe gününden ki **[İN 335b]** (1) ramażān-ı şerīfüň on ikinci günidür,[10733] yedi yüz ḍoḳsan bir senesinden (2) ḍoḳuz yüz elli ḍoḳuz senesine dek[10734] yüz seksen sekiz yıl olur. (3) Bu üslūb üzre yigirmi bir neferdür.[10735] *Evvel* Timur Ḫān, otuz altı (4) sene.[10736] *İkinci* Mīrzā[10737] Şāhruḫ bin Timur ḳırḳ üç sene.[10738] (5) *Üçünci*[10739] Mīrzā Uluġ Beg bin Şāhruḫ Māverāü’n-nehr’de pederi niyābetiyle (6) otuz yedi yıl ve[10740] babasından ṣoňra[10741] Semerḳand[10742] ve Ḫorāsān’da[10743] iki yıl (7) ve sekiz ay.[10744] *Dördünci*[10745] Mīrzā ‘Abdü’l-laṭīf bin Uluġ Beg altı ay. (8) *Beşinci*[10746] Mīrzā ‘Abdu’llāh bin Sulṭān İbrāhīm bin Şāhruḫ. (9) *Altıncı*[10747] Mīrzā İbrāhīm bin ‘Alāü’d-devle. *Yedinci*[10748] Sulṭān Muḥammed (10) bin Baysunġur ibn Şāhruḫ. *Sekizinci*[10749] Mīrzā Bābür bin Baysunġur. (11) *Ḍoḳuzuncı*[10750] Mīrzā Şāh Maḥmūd bin Bābür. *Onuncı*[10751] Mīrzā Yādigār Muḥammed bin (12) Sulṭān Muḥammed bin

---

[10727] Ol ḳoyunuň sekiz tane ayaḳları İN, NO1: Sekiz ayaġı AN
[10728] Fer‘-i Mülūk-i Timuriyān İN, NO1: Ve AN
[10729] Timur Gürgān’uň silsilesi İN, NO1: Emīr Timur Gürgānī tümene ḳatunda AN
[10730] Ḫān İN, NO1 +
[10731] Ḳaraçadır bin İN, NO1 +
[10732] Bahādır AN +
[10733] -dür. İN: -nden NO1: idi. AN
[10734] senesinden ḍoḳuz yüz elli (ḍoḳuz İN +) senesine dek İN, NO1: senesindedür ki kāmil AN
[10735] ki salṭanat urunmışlardur. AN +
[10736] altı sene. İN: altı yıl. NO1: yıl pādişāhlıḳ salṭanatın sürdi. AN
[10737] *İkinci* Mīrzā İN: Ṯāniyen Mīrzā NO1: *İkinci* Mīrān AN
[10738] ḳırḳ üç sene. İN, NO1: Ḫān ḳırḳ üç yıl pādişāh serīrinde ḳā’im oldı. AN
[10739] Üçünci İN, AN: Ṯālisen NO1
[10740] küsür AN +
[10741] daḫi AN +
[10742] -’da NO1, AN +
[10743] daḫi AN +
[10744] ay. İN, NO1: buçuḳ ay salṭanat eyledi AN
[10745] Dördünci İN, AN: Rābi‘an NO1
[10746] Beşinci İN, AN: Ḫāmisen NO1
[10747] Altıncı İN, AN: Sādisen NO1
[10748] Yedinci İN, AN: Sābi‘an NO1
[10749] Sekizinci İN, AN: Ṯāmin NO1
[10750] Ḍoḳuzuncı İN, AN: Tāsi‘ NO1
[10751] Onuncı İN, AN: ‘Āşir NO1

Baysunġur. *On birinci*[10752] Sulṭān Ḥüseyin Mīrzā (13) ibn Manṣūr Mīrzā ibn Bayḳara ibn ‘Ömer Şeyḫ ibn Timur Ḫān. *On ikinci*[10753] (14) Mīrzā Bedī‘ü’z-zamān ibn Timur. *On üçünci*[10754] Muẓaffer Ḥüseyin[10755] ibn (15) Sulṭān Ḥüseyin. **[NO1 318b]** *On dördünci*[10756] Sulṭān Ḫalīl[10757] ibn (16) Mīrān Şāh ibn Timur Ḫān.[10758] *On beşinci* Mīrān Şāh ibn (17) Sulṭān Ḫalīl. *On altıncı* Mīrzā Ebūbekr ibn Mīrān Şāh. **[İN 336a]** (1) *On yedinci* Mīrzā ‘Ömer Şeyḫ ibn Mīrān Şāh. *On sekizinci* (2) Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā ibn Sulṭān Muḥammed ibn Mīrān Şāh. (3) *On ḍoḳuzuncı* Mīrzā Sulṭān Aḥmed ibn Sulṭān Ebū Sa‘īd. (4) *Yigirminci* Bābür Pādişāh ibn Şeyḫ ‘Ömer bin Sulṭān Ebū Sa‘īd. (5) *Yigirmi birinci* Hümāyūn pādişāh ibn Mīrzā Bābür.[10759]

Ve min me’āṣiri’t-tehevvür: (6) Ḳara Yūsuf ibn Ḳara Muḥammed Türkmān ki **[AN 211b]** Ḳaraḳoyunlu ṭā’ifesindendür (7) ve Sulṭān Üveys İlkānī’nüñ tevābi‘inden idi, ġāyet[10760] (8) şecī‘ ve dilāver kimesne idi. Aňa binā’en ḥükūmet pāyesine[10761] (9) vāṣıl oldı ve Emīr Timur Ḫān’a muḫālefet idüp kāh Sulṭān (10) Aḥmed Celāyir ile inüp ‘Irāḳeyn ḥudūdında fitneler ḳopardı. (11) Tā sekiz yüz üç senesine dek böyle aldı virdi.[10762] Emīr Timur[10763] (12) Baġdād’ı ve anuň tevābi‘ini bi’l-külliye Sulṭān Aḥmed’üň ve ümerāsınuň (13) elinden alduḳdan ṣoňra evlādından Ebūbekr bin Mīrān Şāh’a (14) virdi ve ‘Irāḳeyn’i ve Āẕerbāycān’ı berāber beglerine tevzī‘ itdi (15) ve[10764] kendi cemi‘yyet-i ḫāṭır ile Semerḳand’a gitdi[10765] ve serḥad ümerāsına (16) sipāriş **[NO1**

[10752] On birinci İN, AN: Eḥḥade ‘Aşer NO1
[10753] ibn Timur Ḫān. On ikinci İN: ibn Timur Ḫān. İşneyni ‘aşer NO1: Mīrzā bin Emīr Timur. On ikinci AN
[10754] On üçünci İN, AN: Şelāse-i ‘āşer NO1
[10755] Mīrzā AN +
[10756] On dördünci İN, AN: Erba‘ ‘aşer NO1
[10757] Ḫalīl İN, NO1: Celīl AN
[10758] Timur Ḫān İN, NO1: Emir Timur AN
[10759] *On beşinci* Mīrān Şāh ibn Sulṭān Ḫalīl. *On altıncı* **(Sitte ‘aşer NO1 +)** Mīrzā Ebūbekr ibn Mīrān Şāh. *On yedinci* **(Seb‘a ‘aşer NO1 +)** Mīrzā ‘Ömer Şeyḫ ibn Mīrān Şāh. *On sekizinci* **(Şemān ‘aşer NO1 +)** Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā ibn Sulṭān Muḥammed ibn Mīrān Şāh. *On ḍoḳuzuncı* **(Tis‘a ‘aşer NO1 +)** Mīrzā Sulṭān Aḥmed ibn Sulṭān Ebū Sa‘īd. *Yigirminci* **(‘Işrīn Mīrzā Sulṭān NO1 +)** Bābür Pādişāh ibn Şeyḫ ‘Ömer bin Sulṭān Ebū Sa‘īd. *Yigirmi birinci* **(İḥdā ‘ışrīn NO1 +)** Hümāyūn pādişāh ibn Mīrzā Bābür. İN, NO1: *On beşinci* Mīrzā Ebūbekr bin Mīrān Şāh. *On altıncı* Mīrzā ‘Ömer Şeyḫ bin Mīrān Şāh. *On yedinci* Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā bin Sulṭān Maḥmūd bin Mīrān Şāh. *On sekizinci* Mīrzā Sulṭān Aḥmed bin Sulṭān Ebū Sa‘īd. *On ḍoḳuzuncı* Bābür Pādişāh bin Mīrzā Şeyḫ ‘Ömer bin Sulṭān Ebū Sa‘īd. *Yigirminci* Hümāyūn Şāh bin Sulṭān Bābür. AN
[10760] ġāyet İN, NO1: ki meẕkūr ġāyetde AN
[10761] pāyesine İN, NO1: dinlemesine AN
[10762] aldı virdi. İN, NO1: itdi. AN
[10763] daḫi AN +
[10764] itdi ve İN, NO1: eyledi, ba‘dehu AN
[10765] Semerḳand’a gitdi İN, NO1: vilāyet-i Semerḳand ṭarafına ‘azīmet itdi AN

319a] itdi ki cümleden Emīr Maḥmūd vālidi ki Evinek (اوينك) (?) ḳal‘asınuň (17) ḥākimi idi ve aňa ḳatı i‘timādı var idi ve eyitdi: “Zinhār Sulṭān **[İN 336b]** (1) Aḥmed ile[10766] Ḳara Yūsuf’dan ġāfil olmayasın. Sulṭān Aḥmedża‘īf[10767]-(2)meşrebdür, andan çoḳluḳ ḫavf yoḳdur.[10768] Ammā Ḳara Yūsuf’dan[10769] ḥaẕer gerekdür, (3) anı ḥaḳīr ṭutmayasın ve[10770] furṣat bulursaňuz def‘inde taḳṣīr itmeyesiz.” (4) Āḫirü’l-emr Mīrzā Ebūbekr’üň ‘ammisi oġlı Mīrzā Rüstem bin ‘Ömer Şeyḫ ile (5) ittifāḳ idüp Ḥille ve Merend altında[10771] Ḳara Yūsuf ile Nehrü’l-‘Acem (6) kenārında[10772] muḥārebe itdiler. Birāderi Yār[10773] ‘Alī nām kimesne ḳatl olundı (7) ve kendi hezār[10774] belāyla cān ḳurtardı ve[10775] Sulṭān-ı Mıṣr’a tevessül (8) itdi ve Mıṣr sulṭānı[10776] Sulṭān Aḥmed Celāyir ile anı ḥabs eyledi. (9) Murādı bu idi ki bunları[10777] Timur Ḫān’a irsāl idüp ḫoş ola.[10778] (10) Ol eṣnāda Timur’uň[10779] vefātı ḫaberi şāyi‘ olmaġın[10780] ḳayddan ḫalāṣ (11) oldılar. Ḳara Yūsuf ile Mıṣr’a biň[10781] civān Türkmān gelmiş idi. (12) Ḥabsden ḫalāṣ olıcaḳ anlar ile mürāca‘at eyledi.[10782] Mıṣr’dan tā (13) Furāt kenārına gelince serḥad begleriyle[10783] yüz seksen nevbet cenk itdi. (14) Ekṣeriyyā[10784] ġalebe Ḳara Yūsuf ṭarafında vāḳı‘ olur idi ve dirler[10785] ki **[NO1 319b]** (15) Ḳara Yūsuf Mıṣr’da ḥabs iken[10786] bir mülāzımı var idi, **[AN 212a]** Pīr ‘Ömer dirler idi.[10787] (16) Saḳḳālıḳ idüp ne taḥṣīl iderse Ḳara Yūsuf’a ve ehline[10788] ṣarf (17) ider idi. Ṣoňra Şām ḥākimi olan[10789] Emīr Şeyḫī’ye varup **[İN**

[10766] ile İN, NO1: -’den ve AN
[10767] Aḥmedża‘īf İN, NO1: ḫafīf AN
[10768] yoḳdur. İN, NO1: olunmaz. AN
[10769] ziyādesiyle AN +
[10770] eger kim AN +
[10771] meẕkūr AN +
[10772] bir mertebe AN +
[10773] birāderi Yār İN, NO1: birāder Tār AN
[10774] olundı ve kendi hezār İN, NO1: olunup ve lākin kendüsi hezār miḥnet ve AN
[10775] ḳurtardı ve İN, NO1: ḳurtarup AN
[10776] daḫi AN +
[10777] Murādu bu idi ki bunları İN, NO1: Lākin ol sulṭān-ı Mıṣr’uň mevādı bu idi ki anları AN
[10778] idüp ḫoş ola. İN, NO1: ide. Ammā AN
[10779] -’uň İN, NO1: Ḫān’uň AN
[10780] irişdi İN, NO1: şāyi‘ olmaġın AN
[10781] nāmdār AN +
[10782] memleket AN +
[10783] serḥad begleriyle İN, NO1: ol serḥadlerüň begleri ile kāmil AN
[10784] cenk itdi. Ekṣeriyyā İN, NO1: muḥārebe yollarda ve menziller vāḳı‘ olmış idi. Lākin ekṣer-i AN
[10785] ṭarafında vāḳı‘ olur idi ve dirler İN, NO1: -’a vāḳı‘ oldı. Eydürler AN
[10786] anuň AN +
[10787] Meẕkūr dā’imā AN +
[10788] Ḳara Yūsuf’a ve ehline İN, NO1: Ḳara Yūsuf’uň evine AN
[10789] olan İN, NO1 +

337a] (1) ḫıdmet itdi. Ammā yine Ḳara Yūsuf'uň ni'meti[10790] ḥuḳūḳın ri'āyet (2) ider idi. Ol eṣnāda[10791] ḳorucılar Emīr Şeyḫī'ye eyitdi:[10792] "Ḳara Yūsuf'da bir (3) la'l vardur ki ġāyet aġır bahāludur." Her ne deňlü ol cevheri ṭaleb (4) idüp taḫvīf eylediyse ol inkārda ışrār itdi (5) ve ḳasem itdi[10793] ki: "Bende ol maḳūle ṭaş yoḳdur."[10794] Zevcesinden (6) ṭaleb itdiler. Ol daḫi iḳrār itmedi.[10795] Olża'īfe 'avrete işkence (7) itdiler, aṣlā i'tirāf itmedi, belāya ṣabr itdi. Āḫir[10796] Pīr 'Ömer'i (8) da'vet idüp eyitdi: "Bilürem ki beni işkence ile ḳatl[10797] iderler. (9) Ol la'l ṣaçumda baġlıdur,[10798] ben ölicek ṣaçumdan alup[10799] (10) Ḳara Yūsuf'a viresin tā kim[10800] ma'āşına ṣarf eyleye." Ḳara Yūsuf (11) bunı işidüp[10801] ol la'li ḍarb ile[10802] alup Emīr Şeyḫī'nüň (12) ādemlerine teslīm itdi.[10803]

Ve mine'l-bedāyi': Sulṭān 'Īsā ki Mārdīn (13) ḥākimi idi, Timur Ḫān'a muḫālefet idüp **[NO1 320a]** 'işyān itmiş idi. (14) Timur[10804] daḫi Şām'dan mürāca'at itdükde Ḳara 'Oṯmān'ı ki Ḥasen[10805] Beg'üň (15) ceddi idi, Mārdīn'üň muḥāṣarasına alıḳodı ve Ḳara[10806] Āmid ki (16) Mārdīn pādişāhına müte'alliḳ idi. Ḳara 'Oṯmān'uň oġlı İbrāhīm (17) Beg'e ḥavāle itdi ki andan erlik ve bahādırlık ẓuhūr itmiş idi. **[İN 337b]** (1) Timur Ḫān öldükden ṣoňra bir iki def'a Ḳara 'Oṯmān Mārdīn'i muḥāṣara (2) eyledi.[10807] Sulṭān 'Īsā ve Kürd begleri, Şām beglerbegisi olan[10808] (3) Ḥakem nām

---

[10790] -'ye varup ḫıdmet itdi. Ammā yine Ḳara Yūsuf'uň ni'meti İN, NO1:ḫıdmetine vardı. Ammā yine velīni'metinüň AN
[10791] ba'żı AN +
[10792] -ler ki: AN +
[10793] bahāludur." Her ne deňlü ol cevheri ṭaleb idüp taḫvīf eylediyse ol inkārda ışrār itdi ve ḳasem itdi İN, NO1: bahā deger." Mezbūr daḫi ol la'li Ḳara Yūsuf'uň mülāzımından her deňlü ṭaleb itdiler ise ve taḫvīf eyledilerse ol inkār idüp ḳasem eyledi AN
[10794] ve anuň AN +
[10795] Ammā AN +
[10796] Āḫir İN, NO1: Āḫirü'l-emr ol 'avret AN
[10797] ḳatl İN, NO1: helāk AN
[10798] Ol la'l ṣaçumda baġlıdur İN, NO1: Ammā ol ṭaleb itdükleri ṭaş-ı la'l ki ḥālā ṣaçumda baġlıdur durur AN
[10799] ṣaçumdan alup İN, NO1 +
[10800] tā kim İN, NO1: ki a'żı AN
[10801] Ḳara Yūsuf bunı işidüp İN, NO1: Lākin Ḳara Yūsuf bu aḥvāle vuḳūf-ı taḥṣīl itdükde AN
[10802] ḍarb ile İN, NO1: ḫātūnından AN
[10803] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[10804] Ḫān AN +
[10805] Ḥasen İN, NO1 +
[10806] Ḳara İN, NO1 +
[10807] Ammā AN +
[10808] olan İN, NO1 +

emīre[10809] tevessül itdiler. Ḥakem Ḳara ‘Oṯmān’dan rencīde idi. (4) Zīrā ‘Oṯmān ve Bayat Beg[10810] andan ḳaçup Ḳara ‘Oṯmān’uň[10811] ḥimāyetine (5) dāḫil olmışlar idi ve meẕkūr Ḥakem ġāyet[10812] bahādırlık ile (6) meşhūr idi. Dā’imā dir[10813] idi ki: “Ḳara ‘Oṯmān ve Ḳara Yūsuf (7) ve Ẕü’l-ḳadrli Naṣrü’d-dīn bir cānibde olsalar ve benüm bahādırlıġum **[AN 212b]** (8) görseler dir idi.” Pes[10814] Ḥakem yedi biň[10815] ġulām Türk ile āhene ġarḳ (9) olup teveccüh itdi. Hezrem nām mevżi‘de ki anda Mārdīn (10) ḥākimi[10816] ‘imāret idüp laṭīf bāġlar düzmiş[10817] idi ve Ḥevseḳ nām (11) ḳomışlar idi, anda nāzil oldı ve ümerā-yı Kürdistān daḫi **[NO1 320b]** (12) gelüp mülāḳī oldılar.[10818] Mārdīn sulṭānı ḳaṣd itdi ki ḳal‘adan (13) çıḳup[10819] gelüp anlara mülḥaḳ ola.[10820] Bir müneccimi var idi, anı (14) gitmege ḳomadı. “Bugün ṭāli‘iňüz eyü degildür,[10821] yarına ṣabr eyle.” didi. Sulṭān (15) eyitdi: “Bir cemā‘at bize yardıma geleler, varmamanuň[10822] ma‘nāsı yoḳdur” (16) didi.[10823] Müneccim[10824] men‘de mübālaġa itdi.[10825] Sulṭān anuň (17) sözine mültefit olmayup[10826] süvār oldı.[10827] Müneccim anuň licāmına **[İN 338a]** (1) ṣarılup “Gitme eyü degüldür.” didi.[10828] Ḥācı Feyyāż ki emīrüň[10829] (2) ḫavāṣṣından idi, müneccime eyitdi: “Senüň[10830] ne ḥaddüň ki umūra daḫl (3) idersin.”[10831] didi.[10832] Müneccim eyitdi: “Ben şefḳat iderüm ki velī-ni‘metimdür, (4) aňa binā’en diḳḳat iderüm.[10833] Ammā çünkim söz diňlemezsiz, sen ve sulṭān (5) ve Ḥakem helāk olur.”

[10809] emīre İN, NO1: kimesneye AN
[10810] ‘Oṯmān ve Bayāt Beg İN, NO1: ki İnsān Beg’i idi ve Beyān Beg’i AN
[10811] yanına ve AN +
[10812] ġāyet İN, NO1: daḫi ġāyetde AN
[10813] idi. Dā’imā dir İN, NO1: -dur. Anlar dā’imā eydür AN
[10814] Pes İN, NO1: Ve’l-ḥāṣıl meẕkūr AN
[10815] nāmdār AN +
[10816] Mārdīn ḥākimi İN, NO1: vālī-i Mārdīn AN
[10817] bāġlar düzmiş İN, NO1: bāġ ve bāġçeler düzmişler AN
[10818] gelüp mülāḳī oldılar. İN, NO1: aňa mülḥaḳ oldılar. Ammā AN
[10819] çıḳup İN, NO1 +
[10820] mülḥaḳ ola. İN, NO1: vāṣıl ola. Sulṭān-ı Mardin’üň AN
[10821] eyü degüldür İN, NO1: nāḳışdur AN
[10822] geleler, varmamanuň İN, NO1: gele, biz evmemenüň AN
[10823] didi İN, NO1: ve AN
[10824] daḫi AN +
[10825] Ammā AN +
[10826] olmayup İN, NO1: itmeyüp AN
[10827] ve ol vaḳt AN +
[10828] anuň licāmına ṣarılup “Gitme eyü degüldür.” didi İN, NO1: uyanına ṣarıldı. Lākin AN
[10829] ki emīrüň İN, NO1: nām kimesne sulṭānuň AN
[10830] eyitdi: “Senüň İN, NO1: şetm idüp AN
[10831] ki umūra duḫl idersin.” İN, NO1: vardur ki umūr-ı memlekete duḫl eyleyesün.” AN
[10832] ol vaḳt AN +
[10833] ki velīni‘metimdür aňa bināen diḳḳat iderüm. İN +

didi.[10834] Sulṭān revān olup[10835] (6) Ḥakem'e mülḥaḳ oldı ve[10836] bu keşreti müşāhede idüp[10837] maġrūr oldı, (7) tefe''ül itdi. Fāl Ḳara 'Oşmān nāmına[10838] geldi. Ammā kemāl-i (8) ġurūrlarından[10839] i'tibār itmeyüp ḫaşımların hiç yerine ḳoyup (9) cenge 'azīmet eylediler.[10840] Ammā Ḳara 'Oşmān düşmanuň[10841] ġalebe ve keşretin (10) görüp ḳaṣd eyledi ki ol maḥalden[10842] ḳalḳup Ḳaracaḍaġ'a (11) arḳa **[NO1 321a]** vire ve[10843] cenk ide. Lākin[10844] kendünüň dostları anı[10845] münāsib (12) görmeyüp bunı re'y itdiler ki Āmid ḥavālīsine gelüp arḳa (13) vireler ve cenk ideler. Pes[10846] ol cānibe gitdiler,[10847] arḳaların (14) bir dereye virüp oturdılar[10848] ki aňa Ābü's-selām dirler idi. (15) Ḫaşm daḫi[10849] yetişüp ṣaflar baġladılar. Ḥakem İbrāhīm Beg'üň ki Ḳara 'Oşmān (16) oġlıdur, dilāverligin ıraḳdan işitmiş idi. Bayāt[10850] oġlı (17) anuň eyāletinden ḳaçup Ḥakem'e ḫıdmet ider idi. Andan su'āl **[İN 338b]** (1) idüp:[10851] "İbrāhīm Beg'i baňa göster." didi.[10852] İttifāḳ ol (2) maḥalde İbrāhīm Beg'i ṣaġ ḳolda pederi Ḳara 'Oşmān yanına (3) ṭaleb eyledi.[10853] Otuz[10854] dilāver ile[10855] **[AN 213a]** pederi yanına vardı. Bayat (4) oġlı anı Ḥakem'e gösterdi.[10856] Derḥāl Ḥakem[10857] bir cemā'atle at sürüp (5) İbrāhīm Beg'üň yolın aldı.[10858] Ol daḫi yerinden ayrılmayup (6) bir 'aẓīm cenk[10859] oldı ki ta'bīr

---

[10834] söz diňlemezsiz, sen ve sulṭān ve Ḥakem helāk olur." didi. İN, NO1: kār itmedi ve eyitdi: "Bugün sulṭān ve Ḥakem ve sen helāk olursuz." Ve'l-ḥāṣıl AN
[10835] olup İN, NO1: oldı ve AN
[10836] oldı ve İN, NO1: olup AN
[10837] idüp İN, NO1: eyledi ve tamām AN
[10838] nāmına İN, NO1: -'a muvāfiḳ AN
[10839] ġurūrlarından İN, AN: ġurūr ve 'aẓametlerinden NO1
[10840] ḳoyup cenge 'azīmet eylediler. İN, NO1: ḳodılar ba'dehu cenge mübāşeret itdiler AN
[10841] düşmanuň İN, NO1: ḫuṣemānuň AN
[10842] ol maḥalden İN, NO1 +
[10843] vire ve İN: vire NO1: virüp AN
[10844] Lākin İN, NO1: Ammā AN
[10845] anı İN, NO1 +
[10846] Pes İN, NO1: 'Ale'l-fevr AN
[10847] gitdiler İN, NO1: varup ve AN
[10848] bir dereye virüp oturdılar İN, NO1: dereye virdiler AN
[10849] Ḫaşm daḫi İN, NO1: Ve'l-ḥāṣıl ḫaşm leşkeri AN
[10850] Bayāt İN, NO1: Beyān AN
[10851] idüp İN, NO1: itdi ki AN
[10852] didi. İN, NO1 +
[10853] eyledi. İN, NO1: itdi. AN
[10854] miḳdārı AN +
[10855] geçüp AN +
[10856] vardı. Bayāt oġlı anı Ḥakem'e gösterdi. İN, NO1: varup ḳarār eyledi. Ol maḥal Ḥakem'e göstericek AN
[10857] Ḥakem İN, NO1 +
[10858] at sürüp İbrāhīm Beg'üň yolın aldı. İN, NO1: birle yetişüp at sürdi ve AN
[10859] 'aẓīm cenk İN, NO1: ceng-i 'aẓīm AN

olunmaz.[10860] Āḫirü'l-emr Ḥakem Beg İbrāhīm (7) Beg'e bir nīze urup atdan[10861] yıḳup helāk itdi.[10862] Ḳara 'Oṯmān (8) oġlınuň bu ḥālini göricek iḫtiyārı elden gidüp at sürdi (9) ve 'aẕīm cenk itdi. Āḫir[10863] Ḥakem'üň gerdānına bir[10864] oḳ doḳundı **[NO1 321b]** (10) ve Şu'ayb nām kimesne ki İbrāhīm Beg'üň mülāzımı[10865] idi, ol daḫi[10866] eline (11) bir oḳ urup atdan yıḳıldı. İnüp[10867] başını kesüp (12) nīzeye dikdi ve anuň[10868] başı kesildügi gibi leşker ḳarārı firāra (13) tebdīl itdiler. Ḳara 'Oṯmān'uň leşkeri[10869] iki fersaḫ yer ıraḳ gitmişler[10870] (14) iken ġālib oldılar ve[10871] eṯnā-yı cenkde Mārdīn sulṭānı[10872] ve Ḥācī (15) Feyyāż[10873] ḳatl olundı ve bī-ḥadd māl ve esbāb Aḳḳoyunlu eline düşdi.[10874]

(16) **Ve min nevādiri'l-veḳāyi':** Çünkim dā'imā[10875] Aḳḳoyunlu ve Ḳaraḳoyunlu biribirine (17) żıdd olduḳlarına binā'en muḫālefet ve cidālden ḫālī degüller idi ve Ḥasen Beg'üň **[İN 339a]** (1) ceddi Ḳara 'Oṯmān, Ḳara İskender elinde sekiz yüz otuz ḍoḳuz[10876] senesinüň (2) şuhūrında ḳatl olundı Erż-ı Rūm'da. Andan ṣoňra Mīrzā Cihān (3) Şāh, Ḳara İskender'e musallaṭ oldı ve 'Irāḳ ve Āẕerbāycān'ı[10877] aldı (4) ve murād itdi[10878] ki Ḥasen Beg ibn 'Alī Beg ibn Ḳara 'Oṯmān ki evvelden (5) düşmeni idi. Bi'l-külliye aṣl u fer'in ḳal' eyleye. Bu endīşe ile (6) sekiz yüz yetmiş bir[10879] şevvālinüň evāyilinde Diyārbekr cānibine teveccüh[10880] eyledi. (7) Ḥasen Beg

---

[10860] Ammā AN +
[10861] Beg İbrāhīm Beg'e bir nīze urup atdan İN, NO1: anı nīze ile urup ve atından AN
[10862] Lākin AN +
[10863] itdi. Āḫir İN, NO1: idüp AN
[10864] bir İN, NO1 +
[10865] mülāzımı İN, NO1: ḳullarından AN
[10866] Ḥakem'üň AN +
[10867] urup atdan yıḳıldı. İnüp İN, NO1: ḍarb idüp atından aşaġa düşdi. 'Ale'l-fevr AN
[10868] anuň İN, NO1 +
[10869] leşker ḳarārı firāra tebdīl itdiler. Ḳara 'Oṯmān'uň leşkeri İN: leşkeri NO1: atı leşker içine gitdi. Ol dem Ḥakem'üň mülāzımları bu aḥvāli göricek ġayrı ḳarār firāra tebdīl eylediler. Ḳara 'Oṯmān'uň leşkeri AN
[10870] yer ıraḳ gitmişler İN, NO1: miḳdārı gitmiş AN
[10871] oldılar ve İN, NO1: olup AN
[10872] Mārdīn sulṭānı İN, NO1: Sulṭān-ı Mārdīn AN
[10873] ikisi bile birden AN +
[10874] māl ü esbāb Aḳḳoyunlu eline düşdi. İN, NO1: māl-ı firāvān ve esbāb Aḳḳoyunlular'uň ellerine girdi. AN
[10875] dā'imā İN, NO1 +
[10876] ḍoḳuz İN, NO1 +
[10877] oldı ve 'Irāḳ ve Āẕerbāycān'ı İN, NO1: olup 'Irāḳ ve Fārs'ı ve bilād-ı Āẕerbāycān'ı taṣarrufına AN
[10878] itdi İN, NO1: eyledi AN
[10879] senesinüň AN +
[10880] teveccüh İN, NO1: müteveccih AN

bu[10881] ḫaberi istimā‘ idüp cümle aḳrabāsını[10882] ve ḳavmini (8) cem‘ idüp büyük dağlar başında ve ḳal‘alarda **[NO1 322a]** ḥıfẓ eyledi. (9) Ol mevżi‘lerüñ[10883] ṣa‘blığına binā’en Mīrzā Cihān Şāh nesne ḥāṣıl (10) idemeyüp[10884] ba-ḫuṣūṣ ḳış gelüp dünyāyı berf ve bārān (11) ṭutup ṣovuḳ olmaġla bi’ż-żarūrī[10885] Cihānşāh bu ḳażiyyeyi[10886] bahāra ḳoyup (12) mürāca‘at itdi. Göçüp yollarda ekṣer-i evḳātde[10887] bī-pervālık idüp **[AN 213b]** (13) ‘asker göçükden ṣoñra kendi ḳalup ṣoñra[10888] ‘askere vāṣıl olurdı. (14) Kemāl-i ġurūrından[10889] iḥtiyāṭ itmez idi.

Ḥikmet: Her kim cezm[10890] cevşenin (15) giye, ḥavādiṣ oḳlarından emīn olur. Ḥasen Beg hemīşe furṣat (16) gözler idi. Çün[10891] bu ḳażiyyeye vāḳıf oldı, Ṣaḥrā-yı Arş’da biñ (17) dilāver[10892] ile ḳażā-yı āsumānī gibi üzerine hücūm itdi.[10893] Mīrzā Cihān Şāh **[İN 339b]** (1) firār[10894] eṣnāsında ḳatl olundı ve oġlı Sulṭān Muḥammed Mīrzā ve Yūsuf (2) Mīrzā esīr oldılar. Anlaruñ gözlerine mīl çekdi. Rivāyet-i (3) ṣiḳātdan mervīdür ki çün Ḥasen Beg Mīrzā Cihān Şāh üzerine ılġara[10895] (4) ḳaṣd eyledi. Emr itdi[10896] ki: “Her kimüñ ṣaḳalında ṭaraḳ ḍura,[10897] anı (5) yazalar cenge ol gide.” İttifāḳ bir sāde-rū dilāver bir demürden **[NO1 322b]** (6) ṭaraġı yüzine urup geldi. Ekṣer sipāh ve ümerā[10898] anı men‘ itdiler. (7) Ammā Ḥasen Beg’e ol vaż‘ ḫoş geldi ve[10899] eyitdi: “İncitmek iḥtimāldür ki (8) Cihānşāh anuñ elinde tebāh ola.” Āḫir[10900] öyle oldı,

---

[10881] gūne AN +
[10882] aḳrabāsını İN, NO1: ḫışmların AN
[10883] mevżi‘lerüñ İN, NO1: mevāżi‘lerüñ ġāyet ile AN
[10884] idemeyüp İN, NO1: idemedi AN
[10885] dünyāyı berf ve bārān ṭutup ṣovuḳ olmaġla bi’ż-żarūrī İN, NO1: AN‘ālemi yaġmur ve ḳar ṭutmaġla Mīrzā AN
[10886] evvel AN +
[10887] Göçüp yollarda ekṣer evḳātde İN, NO1: Ammā yollarda ekṣer AN
[10888] idüp ‘asker göçükden ṣoñra kendi ḳalup (ḳalḳup NO1) ṣoñra İN, NO1: ider idi. Leşkeri göçüp gitdükden ṣoñra kendi ḳalḳup ardlarından AN
[10889] aṣlā AN +
[10890] cezm İN, NO1: ḥaẕer AN
[10891] furṣat gözler idi. Çün İN, NO1: kemīn itmeden ḫālī degül idi. Çünkim AN
[10892] dilāver İN, NO1: kimesne AN
[10893] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[10894] firār İN, NO1: ḳaçmaḳ AN
[10895] üzerine ilġāra İN, NO1: ile cenge AN
[10896] Emr itdi İN, NO1: ümerā eyitdi AN
[10897] ṣaḳālında ṭaraḳ ḍura İN, NO1: ṣaḳālına ṭaraḳ gire AN
[10898] İttifāḳ bir sāde-rū dilāver bir demürden ṭaraġı yüzine urup geldi. Ekṣer sipāh ve ümerā İN, NO1: ve cümle tāzeler evlerinde ḍura.” İttifāḳ bir dilāver tāze yigit demürden bir ṭaraḳ peydā idüp yüzine urdı ekṣer sipāh ululları AN
[10899] geldi ve İN, NO1: gelüp AN
[10900] Āḫir İN, NO1: Āḫirü’l-emr AN

Ḥasen Beg'üñ sözi yerin buldı.[10901]

(9) **Fer'-i Mülūk-i**[10902] **Ḳaraḳoyunlı:** (10) Dört neferdür, müddet-i ḥükūmetleri altmış dört yıldur. Bu üslūb üzre (11) *Evvel*[10903] Ḳara Yūsuf bin Ḳara Muḥammed bin Bayram Ḫᵛāce dört yıl ve küsūr. (12) *Ṯānī*[10904] Ḳara İskender bin Ḳara Yūsuf on sekiz[10905] yıl. *Ṯāliṯ*[10906] Ḥasen 'Alī[10907] (13) bin Cihān Şāh bir buçuḳ yıl.[10908] *Rābi'*[10909] Cihān Şāh bin Ḳara İskender (14) otuz iki yıl.[10910]

Ve min bedāyi'i'l-veḳāyi': Eydürler ki[10911] Mīrzā Cihān (15) Şāh'uñ vālidi ki[10912] Ḥasen Beg'dür, vāḳı'asından ṣoñra Ḳaraḳoyunlu (16) Sulṭān Ebū Sa'īd'e 'arż itdiler ki: "Memleket ḫālīdür, düşmanımızdan bizüm[10913] (17) intiḳāmımuzı aluñ, mülk sizüñ olsun."[10914] Dā'imā Sulṭān Ebū Sa'īd **[İN 340a]** (1) dir idi[10915] ki: "Cihān bir ḫānedür iki ḥākim olmaḳ münāsib[10916] degüldür. Ammā çünkim (2) anuñ devleti āḫir olmaḳ zamānı geldi, Ḥażret-i Melik-i bī-zevāl ve lā-yezāl (3) ḥażretlerinüñ ḥükmi lā-büdd ẓuhūr eyleye. **[NO1 323a]** Tebdīl ve taġyīr muḥāldür." Pes[10917] sekiz yüz (4) yetmiş iki senesi şa'bānınuñ evāḫirinde Merv'den Şāh Cihān[10918] (5) ḳışlaġından Āẕerbāycān ṭarafına teveccüh itdi.[10919] Çünkim anuñ[10920] otaġın (6) ḳurdılar, pes[10921] 'Alī Beg ve sā'ir ümerā-yı Ḳaraḳoyunlu elli biñ er ile (7) gelüp **[AN 214a]** mülāḳāt itdiler.[10922] Ol ḥālde Ḥasen Beg'üñ elçileri (8) gelüp tazarru' ve niyāz itdi.[10923]

[10901] Ḥasen Beg'üñ sözi yerin buldı. İN, NO1 +
[10902] Mülūk-i İN, NO1 +
[10903] Evvel İN, NO1 +
[10904] Ṯānī İN, NO1: Evvel AN
[10905] sekiz İN, NO1: iki AN
[10906] *Ṯālīṯ İN, NO1: İkinci* Ḳara Muḥammed on sekiz yıl. *Üçünci* AN
[10907] Beg AN +
[10908] yıl İN, NO1 +
[10909] Rābi' İN, NO1: Dördünci AN
[10910] salṭanatda dā'im ḳaldı AN +
[10911] Eydürler ki İN, NO1 +
[10912] vālidi ki İN, NO1: ki veled AN
[10913] bizim İN, NO1: hemān AN
[10914] mülk sizüñ olsun." İN, NO1: sizün olsun mülk." Lākin AN +
[10915] Dir idi İN, NO1: Eydürdi AN
[10916] münāsib İN, NO1: lāzım AN
[10917] eyleye. Tebdīl ve taġyīr muḥāldür. Pes İN: itse gerekdür. Tebdīl … . Pes NO1: ider, tebdīl ve taġyīrli taḳdīr İlāhī'de muḥāldür. AN
[10918] Şāh Cihān İN, AN: Cihān Şāh NO1
[10919] Āẕerbāycān ṭarafına teveccüh itdi. İN, NO1: 'Irāḳ ve Āẕerbāycān ṭaraflarına teveccüh eyledi. AN
[10920] anuñ İN, NO1 +
[10921] Pes İN, NO1: Ḥasen AN
[10922] itdiler. İN, NO1: oldılar. AN
[10923] -ler. Lākin AN +

Murādları ḥāṣıl olup[10924] döndiler. (9) Tekrār ādemi gelüp didi ki:[10925] “Ḥasen Beg dir ki, ḥālā ḳışdur, ḳar ‘ālemi ṭutmışdur,[10926] (10) vaṭan-ı aṣlīmize gitmek muḥāldür. Bize ol ḳadar mühlet virüň, ki[10927] (11) ḳışlaḳda ḳışlayup yazın diyārımıza[10928] gidelüm. Eger[10929] bize taṣdīḳ itmezseňüz, (12) yanıňuzda olan ḫaṣımlarımıza su’āl eyleň.” diyü her ne ḳadar[10930] yalvardılar ise (13) sulṭānuň ümerāsı ‘inād[10931] itdiler.

Ḥikmet: اللجاج أقل الأشياء منفور في العاجل و اكثرحضَرة في الاجل[10932]

Temṡīl: Mervīdür ki Harūnü’r-Reşīd (15) Zübeyde Ḫātūn’la saṭranç oynayup bunı şarṭ[10933] itdiler ki ḳanḳısı (16) ġālib olursa göňli murādını ide. Pes[10934] Harūnü’r-Reşīd (17) ġālib olup Zübeyde’yi **[NO1 323b]** ṣoydı, ancaḳ ayaḳ ḍonı ḳaldı. Harūn[10935] **[İN 340b]** (1) anı daḫi çıḳarmaġa[10936] emr itdi. Zübeyde her bār ki yalvardı, müfīd[10937] (2) olmadı ولنعم من قال وسراويل اذاخرق فلا اشكال[10938] (3) bir def‘a daḫi Zübeyde[10939] ġālib oldı ve Harūn’a[10940] emr itdi, Fā’ide nām (4) bir siyāh[10941] cāriye ki ‘ifrīte beňzer[10942] idi, aňa mübāşeret eyleye.[10943] Her çend ki (5) Harūn[10944] def‘ine sa‘y itdi,[10945] fā’ide itmedi.[10946] Āḫirü’l-emr ikrāh-ı tāmmla Hārūn (6) aňa mübāşeret idüp andan ḥāmil oldı

[10924] olup İN, NO1: olmayup AN
[10925] didi ki: İN, NO1: eyitdiler: AN
[10926] ṭutmışdur, İN, NO1: ṭutdı, şimdi AN
[10927] ki İN, NO1: bu sene AN
[10928] ḳışlaḳda ḳışlayup yazın diyārımıza İN, NO1: ḳamışlıḳ arasında ḳışlayalum, evvel-i bahārda menzilimize AN
[10929] kim AN +
[10930] diyü her ne ḳadar İN, NO1: her ne deňlü AN
[10931] ümerāsı ‘inād İN, NO1: nā’ibleri dā’imā ‘inād ve lec AN
[10932] “Az bir şeyde ısrarcı olmak acil ihtiyaç için faydalıdır. Bunun fazlasını istemek ecel için zararlıdır.”
[10933] şarṭ İN, NO1: şaṭr AN
[10934] Pes İN, NO1 +
[10935] olup Zübeyde’yi ṣoydı. Amcaḳ ayaḳ ḍonı ḳaldı. Harūn (Harūnü’l-Reşīd NO1) İN, NO1: oldı. Zübeyde’ye eyitdi ki ‘üryān ola. Zübeyde Ḫātūn iç ḍonından ġayrısın çıḳardı. Harūnü’l-Reşīd AN
[10936] çıḳarmaġa İN, NO1: iḫrāca AN
[10937] müfīd İN, NO1: ammā çāre AN
[10938] Söyleyen (Zübeyde) kişi ne hoş, don (elbise) yırtıldığında hiçbir sorun çıkmadı.
[10939] daḫi Zübeyde İN, NO1: Zübeyde Ḫātūn AN
[10940] ve Hārūn’a İN, NO1: Ol dem Harūnü’l-Reşīd’e AN
[10941] siyāh İN, NO1: ‘Arab AN
[10942] bir bed-şekl AN +
[10943] eyleye. İN, NO1: idi. AN
[10944] Harūn İN, NO1 +
[10945] ammā AN +
[10946] itmedi. İN: olmadı. NO1: virmedi. AN

ve[10947] Me’mūn andan ḋoġdı.[10948] (7) Çünkim Muḥammed Emīn[10949] Zübeyde’nüň oġlıdur, Me’mūn anı ḳatl itdi. (8) Nitekim ẕikr olundı, Zübeyde’nüň mesmū‘ı olduḳda[10950] eyitdi: (9) [10951]لعن الله الجاج Ve’l-ḥāṣıl Ebū Sa‘īd ol mevżi‘den Ḳarabaġ (10) ḳışlaġına tevecüh itdi.[10952] Ba‘żı menāzilde azuġa giden ṭā’ife helāk (11) olup[10953] ecnās-ı me’kūlāt ġāyet bulunmaz oldı.[10954] Ḥasen Beg’üň (12) ‘askeri ḫod ‘Irāḳ ve Āẕerbāycān ve sā’ir büldān yollarını ṭutmış idi. (13) Hīçbir kimesne gelüp gitmege[10955] ḳābil degül idi. Zīrā her ne ki sulṭānuň (14) ordusına getürseler ġāret **[NO1 324a]** iderler ve ādemler ḳatl iderler idi.[10956] (15) Yollar cümle mesdūd oldı ve Şirvānşāh’a[10957] tehdīt ḫaberin irsāl (16) itdi. Ol daḫi[10958] Ebū Sa‘īd’e müsā‘adeden el çekdi ve[10959] **[AN 214b]** sekiz yüz (17) yetmiş üç senesinüň şuhūrında[10960] gemileri daḫi ol ṭarafdan çekdi.[10961] **[İN 341a]** (1) Çün Ebū Sa‘īd Şīrvān ṭarafından ki zindegānīlerinüň sebebi idi, (2) me’yūs oldı. Bi’ż-żarūrī Erdebīl cānibine ‘azīmet itdi ve ba‘żı (3) merāḥilde ṣulardan ve balçıḳdan[10962] küllī ıżṭırāb ile geçdi[10963] ve çoḳ devāb (4) żāyi‘ oldı ve ‘alef bir mertebede kemyāb oldı ki sulṭānuň (5) ḫāṣ[10964] atlarınuň ekṣeri on iki gün yemsiz ḳaldı. Recebüň[10965] (6) on ikinci güni ḳaravul Seyyid Murād Arġun nevbetine düşmiş idi.[10966] (7) Muṣullu Emīr Beg ki Ḥasen Beg’üň büyük beglerinden idi, aña duş (8) oldı.[10967]

[10947] Hārūn aña mübāşeret idüp andan ḥāmil oldı ve İN, NO1: mezbūre cāriyeye yaḳın oldı. İttifāḳ andan ḥāmile olup AN
[10948] ḋoġdı. İN, NO1: tevellüd itdi. AN
[10949] Muḥammed Emīn İN, NO1: Emīnī AN
[10950] ẕikr olundı, Zübeyde’nüň mesmū‘ı olduḳda İN, NO1: bu kitābda daḫi aña nev‘en işāret olunmış idi ve bu ḫaber Zübeyde Ḫātūn’a irişdi. Ol dem AN
[10951] “Allah çok ısrarcıya lanet etsin.”
[10952] Ammā AN +
[10953] helāk olup İN, NO1: ḳışdan helāk olur idi AN
[10954] ġāyet bulunmaz oldı. İN, NO1: bulunmaz idi. AN
[10955] gitmege İN, NO1: gitmek AN
[10956] getürseler ġāret iderler ve ādemler ḳatl iderler idi. İN, NO1: getürürlerse ġāret idüp ādemlerin AN
[10957] Yollar cümle mesdūd oldı ve Şirvān şāha İN, NO1: ve cümle yollar mesdūd idi ve daḫi Şirvān sulṭānına AN
[10958] Ol daḫi İN, NO1: -ler. Anlar AN
[10959] el çekdi ve İN, NO1: ellerin çekdiler AN
[10960] şuhūrında İN, NO1: recebinde AN
[10961] -ler AN +
[10962] bālçıḳdan İN: bālçıḳlardan NO1: cā-i sūrlardan AN
[10963] -ler AN +
[10964] ḫāṣ İN, NO1 +
[10965] ḳaldı. Recebüň İN, NO1: ḳalmışdur. Receb-i şerīfüň (metinde رجى شريفك) AN
[10966] idi İN, NO1 +
[10967] aña duş oldı İN, NO1: anlara rāst geldi ve eyitdi AN

“Sulṭān eski dostların düşman itdi[10968] ve ḳadīm (9) düşmanların dost itdi.[10969] Ḥālā ne cenk itdi ve ne ṣulḥ itdi.[10970] (10) Dönüp gideyorur,[10971] yarın bir niçe begleri irsāl itsün. Tā kim (11) ṣulḥ idüp dönüp gideler.” didi.[10972] İrtesi Seyyid mezbūr ki[10973] (12) Ebū Sa‘īd’üñ emirü’l-ümerāsı idi, ḳaravula çıḳdı. Türkmān **[NO1 324b]** ṭā’ifesinden (13) bir cemā‘at anlara ḥamle itdi. Bir niçe kimesneyi esīr itdiler ve[10974] Ḥasen (14) Beg iki biñ dilāver[10975] ile pusudan çıḳup cenk idüp[10976] Mezīd (15) Beg’i esīr itdiler ki rükn-i a‘ẓam idi. Ḳażā-yı İlāhī recebüñ[10977] on (16) dördünci gicesi ay bi’t-tamām[10978] ṭutuldı. Burc-ı delvde ‘uḳde-i re’sde (17) sulṭān bu vāḳı‘adan ġāyetde ḫavf idüp perīşān[10979] oldı. **[İN 341b]** (1) Anasını ba‘żı ekābir ü a‘yānla[10980] ṣulḥ ṭalebine irsāl itdi. Ḥasen Beg[10981] (2) ṣulḥ murād itdi. Lākin[10982] Seyyid Erdebīlī Çaġatay ‘askerinüñ kemāl-iża‘fını (3) bilmiş idi, ṣulḥa rıżā virmedi.[10983] Vālide sulṭān murādına vāṣıl (4) olmayup[10984] rücū‘ eyledi. Ardınca Ḥasen Beg Türkmān leşkeri ile (5) irişdi. Çaġatay begleri daḫi[10985] bī-vefālıḳ idüp sulṭānuñ yanından (6) gidüp anlara[10986] dāḫil oldılar. Ebū Sa‘īd[10987] bu ḥāli göricek[10988] ṣabrı (7) elden gidüp[10989] ḳarārı firāra tebdīl itdi.[10990] Ḥasen Beg evlādından (8) Kör Zeynel nām kimesne[10991] ardına düşüp sehl mesāfe[10992] ḳaṭ‘ itmedin aña[10993] (9)

[10968] itdi İN, NO1: idüp AN
[10969] itdi. İN, NO1: ẓann eyledi. AN
[10970] ‘Acabā ṣimdi AN +
[10971] gideyürür İN, NO1: nereye gideyür AN
[10972] didi. İN, NO1 +
[10973] mezbūr ki İN, NO1: Arġun AN
[10974] Ve İN, NO1: Ammā eṣnā-yı cenkde AN
[10975] dilāver İN, NO1: miḳdārı kimesne AN
[10976] cenk idüp İN, NO1 +
[10977] recebüñ İN, NO1: receb-i şerīfüñ (metinde رجی شریفك) AN
[10978] bi’t-tamām İN, NO1 +
[10979] ġāyetde ḫavf idüp perīşān İN, NO1: ziyādesiyle ḫavf idüp serāsime AN
[10980] Ḥasen Beg’e AN +
[10981] daḫi AN +
[10982] itdi. Lākin İN, NO1: eyledi ve AN
[10983] ṣulḥa rıżā virmedi. İN, NO1: Ve’l-ḥāṣıl ṣulḥa bir vech ile rıżā virmedügi eclden AN
[10984] ġayrı AN +
[10985] daḫi İN, NO1 +
[10986] anlara İN, NO1: ‘adū leşkerine AN
[10987] daḫi AN +
[10988] göricek İN, NO1: gördükde AN
[10989] bi’ż-żarūrī AN +
[10990] Ammā AN +
[10991] sulṭānuñ AN +
[10992] mesāfe İN, NO1: menāzil AN
[10993] aña İN, NO1 +

yetişüp **[AN 215a]** baġladı ve[10994] Ḥasen Beg'üñ öñüne getürdi. Üç günden (10) ṣoñra tārīḫ-i mezbūre recebinüñ[10995] yigirmi ikinci güninde anı Bādkār Muḥammed'e teslīm (11) itdiler.[10996] Pederinüñ **[NO1 325a]** ḳışāṣı içün ḳatl itdi.[10997] Bu bābda bu naẓm münāsibdür.[10998]

Naẓm:[10999]

(12)گرفتم که ازیمن اقبال و بخت

شدی درجهان صاحب تاج و تخت

بکشور ستانی فریدون شوی[11000]

بمال وزر افزون زقارون شدی

سخن مختصر جمله عالم تراست

سلیمانی وافسرت عرش ساست[11001]

به[11002] این اعتبارات بی اعتبار

همه نیست گردد سرانجام کار

(16) **Neşr:**[11003] Sulṭān Ya'ḳūb bin Ḥasen Beg ibn Emīr 'Alī Beg ibn[11004] Ḳara

---

[10994] baġladı ve İN, NO1: ve ellerin baġlayup AN

[10995] recebinüñ İN, NO1: receb-i şerīfinüñ (metinde رجی شریفنك) AN

[10996] Ol daḫi AN +

[10997] ḳatl itdi. İN: ḳatl olundı ve eyitdi: NO1: meẕkūr Sulṭān Ebū Sa'īd'i bilā-āmānın ḳatl itdi ve AN

[10998] bu naẓm münāsibdür. İN, NO1: Ṣıdḳı aña münāsib inşā naẓm itmişdür. AN

[10999] *Nigâristân*'da Sûfî başlığı altında geçmektedir.
Bahtın ve ikbalin bereketinden haber aldım
Dünyada tac ve saltanat sahibi olmuşsun
Ülkeni büyütüp Feridun gibi oluyorsun
Servetin ile Karun'dan daha zengin olmuşsun
Sözün özü tüm dünya senindir
Süleymanlık tacın arşa kadar uzamış
Ne iyi ki bu itibarsız değerler
Hepsi işin sonunda yok olacak

[11000] بکشور ستانی فریدون شوی aslı bu olan mısra İN, NO1 ve AN nüshalarında بکشور بسان فریدون شدی

[11001] سخن مختصر این همه چون بس است
سلیمان وافسرت عرش منش
Bu beyit İN ve NO1 nüshasında bu şekilde geçmektedir. AN nüshasında ise عالم kelimesi eksik yazılmıştır.

[11002] Aslı به olan bu kelime İN, NO1 ve AN nüshalarında نه olarak yazılmıştır.

[11003] Neşr İN, NO1: Rāvī eydür AN

[11004] Beg ibn İN, NO1: bin AN

(17) ‘Oṯmān ḥaḳḳında[11005] tevārīḫde meẕkūrdur ki bunlaruň ecdādı İslām ẓuhūrından **[İN 342a]** (1) evvel Oġuz[11006] Ḫān zamānında şarḳ vilāyetinüň aḳṣāsından ‘asker (2) çeküp Īrān ṭarafını ve ekṯer-i bilād-ı ‘Acem’i taṣarrufına almış idi[11007] ve anlardan (3) evvel kimesne ki salṭanata vāṣıl oldı ve ecdādınuň ism ü resmini (4) iḥyā itdi,[11008] Ḥasen Beg idi. Andan ṣoňra evlādından Sulṭān (5) Ḫalīl ẓuhūr itdi.[11009] Altı aydan ṣoňra kūçek birāderi Ya‘ḳūb (6) Beg[11010] Diyārbekr ḥākimine tevessül idüp[11011] anuň taḳviyet ve imdādıyla[11012] (7) muḫālefet ‘alemin ḳaldırup Āẕerbāycān’a ‘azīmet itdi.[11013] Sekiz yüz (8) seksen üç senesi rebī‘ü’l-āḫirinüň on dördünci güni (9) çehārşenbe gün Ḥoy ḳurbında[11014] ḳarındaşını ḳatl idüp memleketini (10) taḫt-ı taṣarrufına[11015] aldı ve ekṯeriyyā bilād-ı Īrān’a ḥākim oldı ve daḫi[11016] (11) sekiz yüz ḋoḳsan altı şuhūrında[11017] cezāsın **[NO1 325b]** bulup dār-ı beḳāya irtiḥāl itdi.[11018]

Beyt:[11019]

(12) Künbed-i ‘ālem içre her ne diseň[11020]

‘Aks olur saňa ger bed ü ger nīk

(13) **Fer‘: Mülūk-ı**[11021] **Aḳḳoyunlu** (14) anlara Bayındıriyye dirler,[11022] ḋoḳuz neferdür[11023] müddet-i ḥükūmetleri ḳırḳ iki yıldur. (15) Bu vech üzre:[11024] *Evvel* Ḥasen Beg on bir yıl ve küsūr. *Ṯānī*[11025] (16) Sulṭān Ḫalīl ibn Ḥasen Beg altı ay ve on beş gün.

[11005] kütüb-i AN +
[11006] Oġuz İN, NO1: Ġur AN
[11007] ve Diyārbekr ḥudūdında iḳāmet itmiş idi AN +
[11008] oldı ve ecdādınuň ism ü resmini iḥyā itdi, İN, NO1: olmadı ve ābā vü ecdādınuň resimlerin iḥyāya sa‘y ve diḳḳat iden AN
[11009] itdi. İN, NO1: eyledi ve daḫi AN
[11010] varup AN +
[11011] ġayrı AN +
[11012] taḳviyeti ve imdādıyla İN, NO1: taḳviyeti ve mededi ile AN
[11013] itdi. İN, NO1: eyledi. AN
[11014] çehārşenbe gün Ḥoy ḳurbunda İN, NO1: ki çehārşenbe idi Ḥoy ḥavālīsinde AN
[11015] taḫt-ı taṣarrufına İN, NO1: żabṭına AN
[11016] ve daḫi İN, NO1 +
[11017] şuhūrında İN, NO1: senesi şuhūrında ‘amelinüň AN
[11018] dār-ı beḳāya irtiḥāl itdi. İN, NO1: mülk-i fenādan dār-ı beḳāya (داری بقایه şeklindedir.) intiḳāl eyledi AN
[11019] Beyt İN, NO1: Naẓm Li-mü’ellifihi AN
[11020] her ne diseň İN, NO1: itseň AN
[11021] Mülūk-i İN, NO1: Selāṭīn AN
[11022] dirler, İN, NO1: daḫi dirler ki AN
[11023] ve anlaruň AN +
[11024] ḳırḳ iki yıldur bu vech üzre İN, NO1: ancaḳ ḳırḳ iki yıldur ki bu minvāl üzredür AN
[11025] ve küsür. Ṯānī İN, NO1: salṭanatda ḳā’im olmışdur. İkinci AN

(17) *Ṣāliṯ*[11026] Sulṭān Ya‘ḳūb on iki yıl iki ay. *Rābi‘*[11027] Baysunġur Beg **[İN 342b]** (1) ibn Ya‘ḳūb Beg bir yıl sekiz ay. *Ḫāmis*[11028] Rüstem Beg ibn (2) Maḳṣūd Beg ibn Ḥasen Beg beş buçuḳ yıl. *Sādis*[11029] Aḥmed (3) Beg ibn Uġurlu Muḥammed bin Ḥasen Beg. *Sābi‘*[11030] Elvend ibn (4) Yūsuf[11031] bin Ḥasen Beg. *Ṯāmin*[11032] Muḥammed Beg ibn Yūsuf Beg ibn (5) Ḥasen Beg bir yıl.[11033] *Ḍoḳuzuncı* Murād Beg ibn Ya‘ḳūb Beg.

(6) **Ve min me’āṯiri’l-ḥaḳīḳat:** Altı yüz on altı senesinde Erṭuġrul Ġāzī[11034] ki (7) ‘Oṯmān Ġāzī’nüñ *raḥmetullāhi ‘aleyh* vālid-i mācididür, Sulṭān (8) ‘Alāü’d-dīn-i Selçūḳī’den iẕn ṭaleb idüp Rūm’da ġazā niyyetiyle (9) vaṭan ittiḫāẕ itmek ḳaṣd itdi ve[11035] anları daḥi Ḳaracaḍaġ’ı yaylaḳ (10) ve ḳışlaḳ ta‘yīn buyurdı.[11036] İttifāḳ Ṭuġrul Ġāzī[11037] beş yüz kimesne ile (11) mekān-ı ma‘hūda teveccüh idicek ittifāḳ Sulṭān **[NO1 326a]** ‘Alāü’d-dīn Tatar (12) ‘askeriyle muḥārebede idi. Düşman ‘askeri çoġ olmaġın sulṭān (13) cānibine şikestelik vāḳı‘ oldı. Cümle ümerāsı andan[11038] yüz çevirüp (14) “Ḳavī cānibine mu‘āvenet sebeb-i ḫalāṣ-ı candur.” didiler. Lākin Erṭuġrul Ġāzī (15) “Mürüvvete münāsib degüldür ki bize yer gösteren pādişāhdan yüz (16) çevirevüz.”[11039] diyüp ol beş yüz dilāver ile kendüyi ‘asker-i Tātār’a (17) bir yerden[11040] urdıġı gibi anuñ sebebiyle Ḥaḳḳ subḥānehu ve[11041] te‘ālā **[İN 343a]** (1) imdād idüp maġlūb iken ġālib oldılar.[11042] Bu sebebden Sulṭān (2) ‘Alāü’d-dīn ol nāmdāruñ ḳudūmün[11043] ḫayr-ı maḫż mülāḥaẓa idüp[11044] (3) kemāl mertebe müteyemmin[11045] ittiḫāẕ itdi ve anuñ ri‘āyetin

---

[11026] Ṣālīṯ İN, NO1: ḥükūmet eyledi. Üçünci AN
[11027] on iki yıl iki ay. Rābi‘ İN, NO1: bin **[AN 215b]** Ḥasen Beg on iki yıl iki ay serīr-i salṭanatda ḥākim oldı. *Dördünci* AN
[11028] Ḫāmis İN, NO1 ḥükūmet itmişdür. Beşinci AN
[11029] Sādis İN, NO1: salṭanat sürdi. Altıncı AN
[11030] Sābi‘ İN, NO1: Yedinci AN
[11031] Beg AN +
[11032] Ṯāmin İN, NO1: Sekizinci AN
[11033] ibn Ḥasen Beg bir yıl. İN: bir yıl. NO1: biñ Ḥasen bir yıl ḥükūmet itmişdür. AN
[11034] Ġāzī İN, NO1 +
[11035] ḳaṣd itdi ve İN, NO1: murād eyledi AN
[11036] yaylaḳ ve ḳışlaḳ ta‘yīn buyurdı. İN, NO1: ḳışlaḳ ve otlaḳ ta‘yīn buyurdılar. AN
[11037] Ṭuġrul Ġāzī İN, NO1: Erṭuġrul Ġāzī daḥi AN
[11038] oldı. Cümle ümerāsı andan İN, NO1: olup ve cümle ümerāsı daḥi AN
[11039] pādişāhdan yüz çevirevüz,İN: pādişāhdan yüz çevirüp ḫilāf idevüz, NO1: kimesneden biz yüz döndürevüz, AN
[11040] dilāver ile kendüyi ‘asker-i Tātār’a bir yerden İN, NO1: nāmdār ile ol dem kendüyi leşker-i Tātār’a (لشکری تاتاره şeklinde yazılmıştır.) ki bir uġrādan AN
[11041] subḥānehu ve İN, NO1 +
[11042] oldılar. İN: itdiler. NO1: oldılar. Ve’l-ḥāṣıl AN +
[11043] ḳudūmün İN: ḳudūmünden mübāreklik ve ḳudūmün NO1: doġrulup ol vaḳt ülkesine geldügin AN
[11044] ḳudūmün AN +
[11045] müteyemmin İN, NO1: teyemmün AN

üzerine vācib (4) bildi.[11046]

Ve min me'āṣiri'r-rü'yā: Mervīdür ki bir gice 'Oṣmān Ġāzī vāḳı'asında (5) gördi ki Ḥażret-i Şeyḫ Edebālī *ḳuddise sırruhu'l-'āzīz* ḥażretlerinüñ (6) ṣadrından bir dıraḫt ẓuhūr idüp kendünüñ göbegine dāḫil olup[11047] (7) andan bir dıraḫt ẓahir olur, şāḫları 'ālemi ṭutar ve ḫalḳ sāyesinde (8) āsāyiş iderler ve[11048] budaḳlarınuñ altında dağlar ve[11049] dāmeninde ırmaġlar[11050] (9) var. Ḫalḳ cem' olup kimisi çeşmeler binā ider ve kimi **[NO1 326b]** teferrüc idüp (10) ba'żı nūş ider.[11051] 'Ale'ṣ-ṣabāḥ bu vāḳı'ayı ḥażret-i şeyḫe (11) 'arż ider.[11052] **[AN 216a]** Anlar daḫi buyurdılar ki: "Müjde olsun! Sen pādişāh olduñ (12) ve benüm dāmādum olduñ ve[11053] evlāduñ 'ālemi ṭutup cümle ḫalḳ[11054] (13) anlardan müntefi' olurlar." diyüp duḫterin Sulṭān 'Oṣmān Ġāzī'ye (14) virdi. Anlardan Orḫan Ġāzī[11055] ẓuhūra geldi.

Ve min me'āṣiri'l-ilhām: (15) Eynegöl ve Bilecik tekūrları 'Oṣmān Ġāzī ile maḥabbet ve vedād[11056] üzre (16) olup 'Oṣmān Ġāzī yaylaḳa gitdükçe[11057] esbāb ve tecemmülātın 'acūze (17) ḫātūnları ile Bilecik ḳal'asında[11058] emānet ḳor idi. Mezbūr tekūrlar[11059] **[İN 343b]** (1) eṭrāf tekūrlarıyla ittifāḳ itdiler ki 'Oṣmān Ġāzī'yi[11060] ṣayd ideler. (2) Pes[11061] Ḫarmanḳaya ḥākimi olan Köse Miḥāl'i düğüne da'vete içün (3) 'Oṣmān Ġāzī ṣavbına irsāl itdiler. Köse Miḥāl gelüp (4) da'vet[11062] idicek 'Oṣmān Ġāzī'nüñ ḳalb-i şerīfinde ilhām-ı Rabbānī (5) ẓuhūr idüp ḳaṣdları ma'lūmı oldı.[11063]

[11046] vācib bildi. İN, NO1: lāzım ve vācib ṭutdı. AN
[11047] dıraḫt ẓuhūr idüp kendünüñ göbegine dāḫil olup İN, NO1: māh ṭulū' idüp göbegine dāḫil olur, AN
[11048] ẓahir olur, şāḫları 'ālemi ṭutar ve ḫalḳ sāyesinde āsāyiş iderler ve İN, NO1: ẓuhūr ider, 'ālemi cümle ṭutar AN
[11049] dağlar ve İN, NO1: depeler ve dağlar var ve ol dağlaruñ AN
[11050] İN, NO1 nüshasında ايرماغلر / AN nüshasında ايرماقلر şeklinde geçmektedir. / ve 'uyūn AN +
[11051] idüp ba'żı nūş ider. İN, NO1: iderler ve kimisi nūş iderler. Ve'l-ḥāṣıl AN
[11052] -e 'arż ider. İN, NO1: -i mezbūra 'arż itdi. AN
[11053] benim dāmādım olduñ ve İN, NO1 +
[11054] ṭutup cümle ḫalḳ İN, NO1: dutasızdur ve cümle 'ālemyān AN
[11055] diyüp duḫterin Sulṭān 'Oṣmān Ġāzī'ye virdi. Anlardan Orḫan Ġāzī İN, NO1: ve benüm damadum olduñ." diyü duḫterin aña virüp ve Sulṭān Orḫan andan AN
[11056] ve vedād İN, NO1 +
[11057] gitdükçe İN, NO1: çıḳdukça AN
[11058] ḳal'asında İN, NO1: tekūrunda AN
[11059] -ı daḫi AN +
[11060] itdiler ki 'Oṣmān Ġāzī'yi İN, NO1: idüp dügün nāmına cemi'iyyet tedbīr eylediler. Tā kim 'Oṣmān Ġāzī'yi da'vet idüp AN
[11061] Pes İN, NO1 +
[11062] olan Köse Miḥāl'i dügüne da'vete içün 'Oṣmān Ġāzī ṣavbine irsāl itdiler. Köse Miḥāl gelüp da'vet İN, NO1: Köse Miḥāl'i da'vete irsāl eylediler. Gelüp 'arż-ı merām AN
[11063] şerīfinde ilhām-ı Rabbānī ẓuhūr idüp ḳaṣdları ma'lūmı oldı. İN, NO1: şerīflerine ilhām olup ḳaṣdlarını ma'lūm idinüp AN

Köse Miḥāl'e (6) yemīn virdi. Ol daḫi sābıḳda olan ṣadāḳatine binā'en mekrlerin ḫaber virdi. (7) 'Oṣmān Ġāzī daḫi aña iḥsānlar eyledi ve eyitdi ki:[11064] "Yaylaḳa gidecek (8) zamāndur. Esbāb ve 'acūzeleri[11065] emānet vaż' **[NO1 327a]** itmek lāzımdur. Ammā (9) bu deñlü cem'iyyete Bilecik ḏardur, münāsib olan bir laṭīf çemenzārda olmaḳ (10) gerek." didi. Bu ḫaber küffāra vāṣıl olıcaḳ[11066] mesrūr oldılar ve esbāb-ı (11) velīmeyi[11067] müheyyā itdiler. 'Oṣmān Ġāzī daḫi ḳırḳ nefer dilāveri[11068] 'avret (12) şeklinde esbābla[11069] ḳal'aya irsāl eyledi. Anlar[11070] evvel-i vehlede ḳal'ayı[11071] (13) feṯḥ itdiler. Bu ṭarafdan 'Oṣmān Ġāzī ile ḫavāṣṣ-ı 'asker (14) envā'-ı tuḥaf[11072] ile mekān-ı ma'hūda vardılar, bir cemā'ati kemīne ḳodılar (15) ve[11073] devlet ü iḳbāl ile cem'iyyete varduḳda ḳal'anuñ[11074] feṯḥi ḫaberi geldi. (16) Bunlar[11075] firār ṣūretin gösterdiler. Küffār bunlaruñ ardlarına düşdiler.[11076] (17) Çünkim[11077] kemīn yanına geldiler, dönüp kāfiri[11078] ortaya aldılar ve ḳılıç ḳoydılar. **[İN 344a]** (1) Firār idüp ḳal'aya gidenleri daḫi ḳurtulmadı. Hemān-dem[11079] 'Oṣmān Ġāzī (2) ılġar idüp[11080] ḥiṣāra vardılar ve bir 'arūs ki anuñ düginine (3) cemi'iyyet düzmişler idi, **[AN 216b]** anı daḫi ele[11081] getürdiler.

Nükte: Vefā bir şeceredür ki (4) 'ale'd-devām feṯḥ u nuṣreti müṣmirdür. Cefā bir devḥadur ki 'ayşi ḫüsrān (5) ve ḫacāletdür.

[11064] sābıḳda olan ṣadāḳatine bināen mekrlerin ḫaber virdi. 'Oṣmān Ġāzī daḫi aña iḥsānlar eyledi ve eyitdi ki: İN: sābıḳda … mekrinden ḫaber virdi. 'Oṣmān … iḥsānlar idüp eyitdi: AN: aña iḥsānlar eyledi ve eyitdi ki: NO1

[11065] ve 'acūzeleri İN, NO1: ü ḥavāyici ve 'acūzeleri 'ādet-i ḳadīme üzerine AN

[11066] cem'iyyete Bilecik ḏardur, münāsib olan bir laṭīf çemenzārda olmaḳ gerek." didi. Bu ḫaber küffāra vāṣıl olıcaḳ İN, NO1: ḫalḳ Bilecik'de cem' olmaḳ münāsib degüldür. Laṭīf çemenzār ṣaḥrāda olmaḳ evlādur." didi ve bu ḫaber kefere-i fecereye vāṣıl olup cümlesi AN

[11067] velīmeyi İN, NO1: żiyāfeti AN

[11068] dilāveri İN, NO1: kimesneyi AN

[11069] esbābla İN, NO1: ḳadīm-i sābıḳ üzre ol AN

[11070] Anlar İN, NO1: ve AN

[11071] ḳal'ayı İN, NO1: ḳırḳ nefer-i nāmdār ḳal'a-i mezbūrı AN

[11072] ve hedāyā AN +

[11073] vardılar, bir cemā'ati kemīne ḳodılar ve İN, NO1: geldiler ve bir cemā'at ol mekāna ḳarīb pusıda müheyyā idüp ve'l-ḥāṣıl kendileri AN

[11074] cem'iyyete varduḳda ḳal'anuñ İN, NO1: ḫayme ve ḫargāha vāṣıl olıcaḳ ḳal'a-i mezbūruñ daḫi AN

[11075] geldi. Bunlar İN, NO1: ol vaḳtde irişdi ve 'Oṣmān Ġāzī ġayrı AN

[11076] gösterdiler. Küffār bunlaruñ ardlarına düşdiler. İN, NO1: gösterüp ol kāfirler 'aḳabince ardlarından sürdiler. AN

[11077] 'Oṣmān Ġāzī AN +

[11078] yanına geldiler, dönüp kāfiri İN, NO1: yerine vāṣıl oldılar. 'Ale'l-fevr dönüp kāfirleri AN

[11079] ve ḳılıç ḳoydılar firār idüp ḳal'aya gidenleri daḫi ḳurtulmadı. Hemāndem İN, NO1: Tekūr münhezim olup ḳal'aya firār itdükde AN

[11080] tā ki AN +

[11081] Anı daḫi ele İN, NO1: Ol 'arūsı cāriyesiyle 'Oṣmān Ġāzī'ye AN

Beyt:[11082]

‘Ahd ü peymānuň ṣaḳın peymānesin itme şikest

(6) Bezm-i dehr içre olur ġaddār olanlar pāymāl

[NO1 327b] Ve min āṣāri'l-ictihād (7) **ve i‘cāzi'l-İslām:**[11083] Merv̄idür ki Sulṭān Orḫān Rūmili'ni feṭḥ (8) idüp ol diyārı[11084] ẓulumāt-ı küfrden nūr-ı īmānla[11085] tābnāk (9) ve ḳāzūrāt-ı şirkden pāk itmek murād eyledi ve oġlı[11086] Süleymān (10) Paşa'yı bu mühimmüň itmāmına münāsib görüp deryāyı geçürüp[11087] (11) yedi yüz altmış senesinde[11088] bir niçe ḳal‘alar feṭḥ idüp küffāra ġazālar[11089] (12) eyledi ve küffār[11090] içine ‘aẓīm ḫavf vāḳı‘ olup[11091] ol (13) şehzāde-i civān-baḫt bir mertebe iştihār buldı ki küffār-ı ḫāksār (14) ḥavflarından ḫānelerinde istirāḥat idemezler idi. Pes[11092] (15) Rūs ve Eflāḳ ve Efrenc ve Bulġār melikleri biribirine ḫaber gönderüp (16) didiler[11093] ki: “Rūm-ili āsūde iken şimdi ehl-i İslām ayaġı başdı, (17) ḫużūrımız[11094] gitdi. Eger bir müddet daḫi ihmāl oluna[11095] bu ṭā'ife ḳuvvet **[İN 344b]** (1) bulup küffārdan bir ferd ḳomazlar. Hemān vācibdür[11096] ki cümlemüz bir olup (2) bunları ortadan götürelüm. Pes ‘aẓīm ‘asker[11097] cem‘ idüp (3) altmış pāre gemi ile gelüp otuz beş pāresin Tuzla[11098] üzerine, (4) bāḳiyyesin Gelibolı üstüne getürdiler.[11099] Ol eṣnāda şehzādeye (5) bu[11100] **[NO1 328a]** ḫaber irişdükde[11101] dünyādan irtiḥālini i‘lām

---

[11082] Li-mü'ellifihi AN +
[11083] Ve min āṣārü'l-İctihād ve İ‘cāzü'l-İslām İN: Ve min āṣārü'l-İslām ve'l-İctihād ve İ‘cāz-ı İslām NO1: Āṣārü'l-İctihād ve İ‘cāzü'l-İslām AN
[11084] -ı İN, NO1: -ı cennet-āṣārı AN
[11085] nūr-ı īmānla İN, NO1 +
[11086] Şehzāde AN +
[11087] geçürüp İN, NO1: geçüp AN
[11088] senesinde İN, NO1: senesinüň şuhūrında AN
[11089] küffāra ġazālar İN: küffāra bu ġazāları NO1: ve niçe ġazālar AN
[11090] -ı ḫākisāruň AN +
[11091] vāḳı‘ olup İN, NO1: düşdi ve AN
[11092] bir mertebe iştihār buldı ki küffār-ı ḫāksār ḥavflarından ḫānelerinde istirāḥat idemezler idi. Pes İN, NO1: -uň bir mertebe iştihārı vāḳı‘ oldı ki ol küffār-ı bedkār ḫānelerinde ḫavflarından rāḥat olmazlar idi AN
[11093] gönderüp didiler İN, NO1: gönderdiler AN
[11094] ḫużūrımız İN, NO1: ve ḫużūr-ı rāḥatımız AN
[11095] oluna İN, NO1: ve müsāmaḥa olunur ise ġayrı AN
[11096] bulup küffārdan bir ferd ḳomazlar. Hemān vācibdür İN, NO1: bulur, küffārdan bir kimesne ḳomazlar. Ve'l-ḥāṣıl üzerimize lāzımdur AN
[11097] Pes ‘aẓīm ‘asker İN, NO1: ‘Aẓīm leşker AN
[11098] beş pāresin Tuzla İN, NO1: gemi Ṭuzla AN
[11099] bāḳiyesin Gelibolı üstüne getürdiler. İN, NO1: on beş biň kāfiri Gelibolı üzerine sürüp gitdiler. AN
[11100] bu İN, NO1 +
[11101] irişdükde İN, NO1: irişmiş idi, AN

ider[11102] bir vāḳı‘a görmiş idi.[11103] (6) ‘Askerin cem‘ idüp vaṣiyyet itdi[11104] ki: “Zinhār ḫavf itmeň, (7) mu‘cizāt-ı Ḥażret-i server-i kā’ināt *ṣallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem* ẓuhūr ider. (8) Ehl-i[11105] İslām manṣūr ve muẓafferdür. Her ne deňlü küffār çoḳ olursa ḫātırıňuz (9) müşevveş eylemeň.”[11106] didi. Andan[11107] def‘-i melāl içün şikāra (10) çıḳdı.[11108] Eṣnā-yı rāhda atı sürçüp düşdi,[11109] şehzāde-i ġāzī (11) rūḥın ḳābıż-ı ervāḥa teslīm itdi.[11110] Yedi yüz altmış birinde[11111] idi. (12) Cumhūr-ı müslimīn bu ıżṭırābda iken küffār ḫākisār-ı ḫanāzīr gibi irişdiler. (13) Ehl-i[11112] İslām ġāyet ḳalīl olmaġın şehzādenüň[11113] mezārı üzerine (14) varup[11114] du‘āya ve tażarru‘a el ḳaldurdılar. Bu ḥālde iken küffār (15) ‘askerine[11115] inhizām vāḳı‘ olup firāra başladılar. Ehl-i İslām bu ḥāli (16) göricek[11116] küffāruň ardından ḳılıç ḳoydılar.[11117] Kimin esīr idüp kimin (17) ṭu‘me-i şimşīr itdiler. Ancaḳ gemide olanlar ḫalāṣ oldı.[11118] Bu feṭḥ-i cedīd **[İN 345a]** (1) perde-i ġaybden bedīd olıcaḳ[11119] şükrler idüp yüzlerin yere[11120] sürdiler.[11121] (2) Esīr olan kāfirlere sebeb-i inhizāmlarından **[NO1 328b]** su’āl itdiler. (3) Anlar cevāb virdi ki:[11122] “Bir bölük boz atlu cemā‘at[11123] öňlerince bir civān-ı (4) laṭīf-hey’et

---

[11102] Ol şehzāde-i civān AN +
[11103] idi. İN, NO1 +
[11104] itdi İN, NO1: ḳılup ve naṣīḥatler eyledi ve eyitdi AN
[11105] *sellem* ẓuhūr ider. Ehl-i İN, NO1: selleme’nüňdür ve AN
[11106] Her ne deňlü küffār çoḳ olursa ḫātırıňuz müşevveş eylemeň.” İN: Her ne … olursa ḫātırıňuza bir nesne gelmesin ve müşevveş eylemeň.” NO1: Ve’l-ḥāṣıl kāfir ne deňlü çoḳ olsa göňlüňüze teşvīş getürmeň.” AN
[11107] ẕebḥ-i AN +
[11108] şikāra çıḳdı. İN, NO1: çıḳmış idi. AN
[11109] düşdi, İN, NO1: ol sā‘at atından düşdi ve ‘ale’l-fevr AN
[11110] ḳābıż-ı ervāḥa teslīm itdi. İN, NO1: Allāhu Te‘ālā’ya teslīm eyledi. **[AN 217a]** Rahmetu’llāhi ‘aleyhi raḥmeten vāsi‘aten. AN
[11111] birinde İN, NO1: bir senesinüň şuhūrında AN
[11112] küffār ḫākisār-ı ḫanāzīr gibi irişdiler. Ehl-i İN, NO1: kāfir çerisi ḫanāzīr gibi irişdi ve ‘asākir-i AN
[11113] şehzādenüň İN, NO1: ol şehzāde AN
[11114] varup İN: gidüp AN
[11115] ‘askerine İN, NO1: leşkerine AN
[11116] bu ḥāli göricek İN, NO1: daḫi bu güne aḥvāli görüp mesrūren AN
[11117] ḳılıç ḳoydılar. İN, NO1: irişüp ḳırmaġa başladılar. AN
[11118] Ancaḳ gemide olanlar ḫalāṣ oldı. İN, NO1: Ve’l-ḥāṣıl gemiciler ḫalāṣ olup cānların deryā-yı helākden ki sāḥil-i necāta irgürdiler ve AN
[11119] perde-i ġaybden bedīd olıcaḳ İN, NO1: ve te’yīd-i İlāhī’den AN
[11120] yere İN, NO1: ve gözlerin yerlere AN
[11121] Ba‘dehu ol AN +
[11122] Anlar cevāb virdi ki: İN, NO1: Ol müşrikīn eydürler AN
[11123] ve anlaruň AN +

üstümüze[11124] hücūm itdi.[11125] Bir ān ḍurmaġa mecālimüz[11126] (5) ḳalmadı." didiler.[11127] Çünkim ol civānuñ şeklin ve endāmın[11128] su'āl itdiler, (6) şehzāde olduġın bildiler.[11129] Bu yakadan Gelibolı üstüne[11130] (7) ziyāde 'asker düşicek daḫi[11131] şehzādenüñ ḥālinden ḫaberleri (8) yoġ idi, istimdād içün feryādcı[11132] gönderdiler. Gelüp şehzādenüñ (9) ve küffāruñ ḫaberin alup[11133] andan bir niçe kāfiri (10) dest-beste Gelibolı'ya getürdiler. Küffār-ı ḫāksār bu ḥālden (11) āgāh olıcaḳ[11134] cümlesine ḫavf düşüp (12) firār itdiler.[11135] Bu feth (13) sene-i meẕkūrede Bolayır nām mevżi'de (14) vāḳı' oldı.[11136] **[İN 346b], [NO1 329b]**

(1) Aḥvāl-i ecdād-ı Āl-i 'Oṯmān eyyeda'llāhu[11137] devletehum ilā inḳırāżi'z-zamān

(2) Minnet ol Ḫudā'ya ki Ādem ve Ḥavvā ve dükeli eşyāyı [11138] اوّل ما حلق الله نورى (3) mā-sadāḳı üzere ḫilʿat-i ḫilḳat teşrīfinden aḳdem ve feḥvā-yı (4) behcet-fezā-yı abību'llāh olan Ḥulūʿ ve incilāsıyla ṭ)(5kevkebinüñ [11139] كنت نبيّاً و آدم بين الماء والطّين ḫātemü'l-enbiyā Muḥammed Muṣṭafā (6) *ʿaleyhi ve ʿaleyhim ṣalavātullāhi* 'aşḳına hüveydā idüp ol mihr-i (7) sipihr-i risāletüñ Ḫulefā-i Rāşid ve Aṣḥāb-ı Güzīn [11140] اصحابى كالنجوم بايّهم اقتديتم اهتديتم beşāretiyle rehnümā ve pīşvā ḳıluvirdi *rıḍvānu'llāhi* (9) *teʿālā ʿaleyhim ecmaʿīn ve ʿani't-tābiʿīne lehum bi-iḥsānin ilā yevmi'd-dīn.*

(10) **Ve baʿdehu**: Çün bu faḳīr-i keşīrü'ṭ-ṭaḳṣīr Ḥasen bin Maḥmūd el-Bayātī ki (11) aṣl-ı nebī Oġuz neslinden ve Bayāt silsilesinden olup (12) Ḥażret-i Kuṭbü'l-'ārifīn

---

[11124] üstümüze İN, NO1: üzerimize AN
[11125] Ḳalbimizde aṣlā AN +
[11126] mecālimiz İN, NO1: mecāl ve ṭāḳatimiz AN
[11127] didiler. İN, NO1 +
[11128] şeklin ve endāmın İN, NO1: şeklinden ve endāmından AN
[11129] itdiler, şehzāde olduġgın bildiler. İN, NO1: itdük. Bi'aynihi ol şehzāde-i ġāzinüñ vaṣfına muṭābıḳ buldılar ve AN
[11130] üstüne İN, NO1: üzerine AN
[11131] daḫi İN, NO1: anlar AN
[11132] ḫaberleri yoġ idi. İstimdād içün feryādcı İN, NO1: bī-ḫaber idiler. Meded içün feryādcılar AN
[11133] şehzādenüñ ve küffāruñ ḫaberin alup İN, NO1: 'askerüñ ve şehzādenüñ ḫaberin aldılar. AN
[11134] kāfiri dest-beste Gelibolı'ya getürdiler. Küffār-ı ḫāksār bu ḥālden āgāh olıcaḳ İN, NO1: küffārı dest ü gerden-beste Gelibolı'ya gönderdiler. Kāfirler bu ḥāle āgāh olduḳda AN
[11135] düşüp firār itdiler iN, NO1: düşdi. AN
[11136] oldı. İN, NO1: olmışdur. AN
[11137] Te'ālā NO1 +
[11138] "Cenâb-ı Hak her şeyden evvel benim nurumu yarattı." El-Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, 1:205, 2:129.
[11139] "Ben nebi / peygamber iken, Âdem ruh ile ceset arasında bulunuyordu." Aclûnî, 2:129).
[11140] "(Ashâbım) gökteki yıldızlar gibidir. Hangi birine uyarsanız doğru yolu bulursunuz." Hatîb et-Tebrîzî, *Mişkâtü'l-Mesâbîh*, C. 3, el-Mektebetü'l-İslâmî, Beyrut, 1985, s. 1696, Hadis no. 6018

Sulṭān Dede ʿÖmer Rūşenī ḳuddise sırruhu'l-'azīz (13) ḥażretlerinüñ āsitāneleride nice zamān cārūb-keşlik idüp (14) ḥüsn-i icāzet-i **[NO1 330a]** 'aliyyeleriyle 896 sene tārīḫinde ḥuccāc-ı Dımaşḳ'la ziyāret-i (15) Ka'be-i Muʿaẓẓama'ya varup ittifāḳ ol maḳām-ı pür-ṣafāda ḥaseb-i ḥāle göre[11141] **[İN 347a]** (1) vurūd iden:

Ġazel:[11142]

دارم دلی چه سان دل مملو محنت و غم

آری زغم تهی نیست یك لحظه نسل آدم

من در غمم که آیا حجّم خدا پزیرفت

دل کعبه روح حاجی سعی و صفا شعارم

خاطرشکستکانرا سازد بجلوه آباد

بنگر ببیت معمور من خود خبر ندارم

ردّشن نعوذ بالله مقبولیش سعادت

باشد به ناز و عشوه ردّ و قبول یارم

دو شینه چون شنیدی اوازهٔ اجیوا

هشدآرای بیاتی بالا کرفت کارم

(11) **Neşr:**[11143] Baʿż-ı aḥbāb yazmaġla ol eşnāda Mıṣr'dan ḥacc-ı şerīfe gelüp (12) müşerref olan sülāle-i Āl-i 'Oşmān-ı güzīn-i şehẓādegān **Cem Sulṭān** (13) *ṭābe şerāhu* ḥażretlerine daḫi irişüp terki tetebbu' idüp bu faḳīre irsāl (14) buyurmışlar.

Ġazel-i naẓīre:

Her çend ādemī-zād olmaz cihānda bī-ġam

(15) Ġam ṣoñı şādlıḳdur ey dil ḏarılma epsem

[11141] virdinden NO1 +

[11142] Bir yüreğim var ki aynı gamla kederle dolu bir yürek
Evet Adem neslinin bir anı bile gamdan hali değil
Ben kederliyim ki acaba Allah haccımı kabul etmiş mi?
Yürek Kabe'nin ruhu ve hacının Safa Merve arası çabalaması sloganım olmuş
Yüreği kırılanları dış bakıştan âbâd gösterir
Benim gönlüme (gönül Kabe'me) bak ki (ondan) benim haberim yoktur
Onu reddetmek neuzubillah olmaz kabul edilmesi mutluluktur
Olsun ki naz ve işveyle Allah kabul veya redd eylesin
Dün gece duyduğun ölülerin avazları
Uyanık ol ki ey Bayati işim daha uzamış

[11143] Neşr NO1 +

(16) Sulṭānlıḳ olmaz ise dervīşlik de ḫoşdur **[NO1 330b]**

(17) Gör nice terk idindi taḫt ile tācı Edhem **[İN 347b]**

(1) Olsañ şehenşeh-i Rūm olmazdı ḥac naṣībüñ

(2) Biñ şükür oldı rūzī bu devlet-i mu‘aẓẓam

(3) Mahrem-i şi’ārı “Mūtū min ḳabli en-temūtū”[11144]

(4) İḥrām ile bürinüp n’ola kefen girsem

(5) Dil Ka‘be çeşm u ebrū ḳapuları bi-‘aynih

(6) Müjgān miṣāl-i ḥuccāc gözyaşı reşk-i zemzem

(7) Alçaḳlıḳ eyle ey dil kūh-ı ‘Arafa[11145] mānend

(8) Tā çevrile başıña Lebbeyk diyü ‘ālem

(9) Bezm-i Ṣafā’yı ḫoş ṭut şevḳ üzere Merve ḥaḳḳı

(10) Nūş eyle cām-ı vaḥdet ‘işret demidir ey Cem

(11) **Neṯr:**[11146] Lā cerem münāsebet-i rūḥāniyye mülāḳāt-ı cismāniyyeye bādī olup (12) saʿādet-i dest-būslarıyla ser-efrāz olduḳda şāhāne temeddüḥ idindiler. (13) Bende eyitdüm ki sulṭānımuň şi‘rinde ‘ālem belki cām-ı Cem olmaġla erbāb-ı (14) ḥāle te’ṯīri ẓāhir ve iki beyti ziyāde olmaġla seb‘a-i mu‘allaḳaya mu‘ādil (15) idügi bāhirdür. ‘Āḳıbet el-kelām yecürrü’l-kelām[11147] üzere neseb-i ‘aliyye-i (16) Āl-i ‘Oṯmān-ı kişveristān olan Oġuz Ḫān’uň ekber evlādı Gün Ḫān’a (17) müntehī ve anuň fürū‘ından Ḳay Ḫān’a müntemī olduġı ve sā’ir silsile-i ‘aliyyeleri **[İN 348a], [NO1 331a]** (1) mevcūd bulunan *Oġuznāme*’den ber-vech-i iḫtiṣār tesvīd ve taḥrīrin murād (2) idindiler. Īcāben li-mes’ūlihim bir haftada itmāma irişüp *Cām-ı Cem-āyīn* (3) diyü tesmiye ḳılındı ki şeref-i iltifātlarına muḳārin ola. Çün (4) sa‘ādetle ‘ale’t-ta‘cīl Mıṣr’a mürāca‘at buyurdılar ve du‘ā-gūyları (5) birḳaç yıldan ṣoňra Mıṣr’a varup ol kerīmü’ş-şānla ḥacc-ı şerīfde (6) mülāḳāt olduġumuzda maḥremleri olan aġalarından Süleymān Aġaları ki (7) vālide-i mu‘aẓẓamaları ḫıdmetinde idi, görüp tefaḥḥuṣ-ı aḥvāl (8) olunduḳda

Beyt:

[11144] موتوا من قبل أن تموتوا

"Ölüm gelip çatmadan evvel, şehvani ve nefsani hislerinizi terk etmek suretiyle bir nevi ölünüz." *(el-Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, 2:29; İbn-i Hâcer el-Askalânî: "Senedli, vesikalı bir hadis değil derim" demiş, Ali el-Karî ise: "Mânâsı doğrudur" demiştir.)*

[11145] Nüshalarda عرفه şeklinde geçmektedir.

[11146] Neṯr İN +

[11147] Söz sözü çeker.

Cem cāmını şımışdı Rīm Papa-yı kāfir-i şūm

(9) Ḳılmışdı şehd-i ‘ömrin zehr-i ecelle zaḳḳūm

Neşr:[11148] Ve ıżṭırābı ekṣer-i (10) vehm ü ẓandan olmaġın tārīḫ-i Hülāgü *inne ekṣere ẓanni*[11149] vāḳı‘ (11) oldı. Bi-‘aynihi ḥarf-i ẓı ki dokuz yüz hicriyye idi ve çün aġa-yı (12) meẕkūr ḥarīm-i ‘izzetle Rūm’a varmaḳ muḥtemel idi. Ba‘żı ḥasb-i ḥāl-i (13) manżūmelerin ḥāl-i ḥayātında vālideleri ḥażretlerine irsāl ḳılmışlar idi. (14) Bu dā‘īlerine irişdükde taḫmīn ḳılınup ve ḫātimede yazılup (15) bir nüsḫası daḫi Cāmi‘-i Ezher Kütübḫānesi’nde ḳonuldı ki merḥūmuň (16) aḥvāline meẕkūr düşüp bā‘iṣ-i du‘ā-yı ḫayr ola. **[NO1 331b]** Ve bi’llāhi’t-tevfīḳ. (17)

Bu bābda tefāsīr ü tevārīḫde ibtidā ḫilḳat-i ‘ālemden bu āna gelince **[İN 348b]** (1) mufaṣṣal ve meşrūḥ olmaġın ol cümle selefe ḥavāle olundı ve ancaḳ (2) bu ḫānedānuň neseb-i ‘aliyyelerin *Oġuzname*’de münderic ve beyne’l-ḳavm (3) meşhūr u müte‘ārif olan kelimāt īrād olunup ziyāde ıṭnāb (4) ḳılınmamışdur. Eyle olsa [11150] ﴿وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ السَّمُومِ﴾ (5) feḥvāsınca egerçi ‘ālem-i ervāḥda taḳdīm-i ḫayrü’l-beşer ve nev‘-i insānı muṣarraḥ (6) ve mübeyyen iken lākin ḥelvā āḫir ḫorend[11151] laṭīfesi üzere ‘ālem-i eşbāḥda (7) [11152]﴿إِنِّ جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً﴾ sunūḫı mu’aḫḫar vāḳı‘ oldı. (8) Ṣafiyyullāh’dan başlanup el-aḳdem fe’l-aḳdem ri‘āyeti ḳılındı. (9) Ādem Ṣafiyyullāh *‘aleyhi ṣalavātullāhi ve’s-selām*a ba‘de’l-hubūṭ (10) tevbeleri ḳabūl olıcaḳ recālarıyla Beytü’l-Ma‘mūr ki cennetde ḳapusı (11) yāḳūtdan ve kendi yeşil zebercedden bir köşk idi, Bi-iẕni’llāhi (12) te‘ālā ḥālā olan beyt-i şerīfüň yerine nāzil oldı ve Ḥażret-i (13) Ādem ‘aleyhi’s-selām emr-i İlāhī varup ziyāret idüp (14) cebel-i ‘Arafāt’a çıḳduḳda Ḥażret-i Ḥavvā ile anda buluşup ‘Arafāt (15) diyü tesmiye olundı. İkisi ma‘an biň yıl yaşıyup (16) evlādı **[NO1 332a]** ḳırḳ biňden ziyāde olduḳda intiḳāl eylediler ve her (17) ikizüň eşi āḫara tezvīc ol şerī‘atde cā’iz olmaġla cümlesi tābi‘ **[İN 349a]** (1) olup ancaḳ Ḳābil ḳā’il olmayup ḳarındaşı Hābil’üň ḳātili oldı. Fīhī (2) ḥikmetün bāliġa. Şīt *‘aleyhi’s-selām* Ḥażret-i ḥabīb-i Ḫudā *‘aleyhi’t-taḥiyye ve’s-senā*nuň (3) nūr-ı şerīfleri bunlaruň mübārek cebīnlerine intiḳāl itmegin yalňuz (4) vücūda gelmişdür ve Beytü’l-Ma‘mūr

---

[11148] Neşr İN +
[11149] Hucurât 49/18. ayet-i kerimeye nâkıs iktibasla atıf bulunmaktadır.
[11150] Cinleri de daha önce dumansız ateşten yaratmıştık. Hicr 15/27. ayet.
[11151] Tatlıyı sonda yerler.
[11152] … Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım… Bakara 2/30. ayetten nâkıs iktibas.

Ḥażret-i Ādem *‘aleyhi’s-selām* rıḥletinden (5) ṣoňra göge ağıcaḳ ibtidā beyt-i şerīfi ol resm üzere binā idüp (6) ṣuḥuf-i semāviyye ile ‘amel iderler idi ve ḋoḳuz yüz yıldan ziyāde (7) ‘ömr sürüp ḳırḳ iki yıl ḫilāfet itdügi meşhūrdur. Ḳınān (8) ba‘żīlar Bābil şehrin bu yapdı, mi‘mārlaruň pīridür dirler. Ḋoḳuz yüz (9) sene ‘ömr sürüp ḋoḳsan beş yıl ḫilāfet idüp (10) vefāt itmişdür. Mehlāyil ba‘żīlar bunuň zamānında benī Ādem çoḳ (11) olup ve Sūs şehri yapılup dārü’l-ḫilāfe oldı dimişler (12) ve sekiz yüz yıldan ziyāde ‘ömr sürüp otuz beş yıl (13) ḥükūmet idüp intiḳāl itmişdür. Yezd, ekṣer-i müverriḫīn bu daḫi Ḳınān (14) oġlı Mehlā’īl **[NO1 332b]** ḳarındaşıdur dirler. Ammā aṣṣı Mehlāyil’üň oġlıdur. (15) ‘Acem’de Yezd şehrin bu binā idüp ve balıḳ avlamaḳ bundan (16) ḳalmışdur. Bu daḫi ḋoḳuz yüz yıldan ziyāde ‘ömr sürüp (17) yigirmi yıl ḫilāfet idüp ‘ālem-i āḫirete müteveccih olmışdur. İdrīs **[İN 349b]** (1) *‘aleyhi’s-selām,* buňa daḫi ṣaḥaf nāzil olmışdur. Ḳābil evlādına ġazā (2) idüp çoḳ esīr itdi ve ‘ulūm-ı İlāhiyyeyi çoḳ ders ider idi, (3) anıňçün İdrīs didiler. Bunuň zamānında benī Ādem’den çoḳ kimesne (4) ‘ābid ve zāhid[11153] oldı. Üç yüz altmış beş yıl dünyāda ḳalup (5) ḳırḳ yıl ḫilāfet idüp göklere ‘urūc idüp cennete dāḫil (6) oldı. Bunuň iftirāḳından bir zāhid müte’ellim olmaġla şeyṭān-ı (7) la‘īn Ḥażret-i İdrīs *‘aleyhi’ṣ-ṣalavatu ve’s-selām* şeklinde bir put (8) peydā idüp zāhide getürüp ḥayātda iken anuňla eglenür idi. (9) Zāhid fevt olduḳdan ṣoňra bā‘iṣ-i ḍalālet ve mūcib-i putperestlik (10) oldı. Matuşalaḥ veya Suşalaḫ[11154] bunuň zamānında ol zāhid fevt (11) olup ekṣer-i ḫalḳ putperest oldılar. Bu daḫi ḋoḳuz yüz yıldan (12) ziyāde ‘ömr sürüp ve müddet-i keṣīre ḫilāfet idüp ḫalḳı hidāyet **[NO1 333a]** (13) yolına da‘vet iderdi, ṣoňra intiḳāl eyledi. Melik, bu daḫi (14) çoḳ kimesneyi putperestlikden ve Ḳābil evlādın āteşe ṭapmaḳdan (15) ḫalāṣ eyler idi. Bunuň zamānında ḫalḳ ziyāde tevālüd idüp (16) dīvler benī Ādem’den Ḳāf’a ḳaçdılar. Ḋoḳuz yüz yıldan ziyāde ‘ömr (17) sürüp ḫaylī zamān ḫilāfet idüp ṣoňra fevt olmışdur **[İN 350a]** (1) ve bunuň zamānında devr-i evvel münḳażī olmışdur. Ḥażret-i Nūḥ *‘aleyhi’s-selām* (2) Ḥażret-i Ādem hubūṭından iki biň iki yüz elli yıl geçdükde vücūda (3) gelmişdür ve biň yıl ḳavmini ḥaḳ dīne da‘vet idüp seksen (4) nefer ancaḳ İslām’a geldiler. ‘Āḳıbet ṭūfān olacaġını Ḥaḳ Te‘ālā (5) Ḥażret-i Nūḥ’a bildirüp emr-i Ḥaḳ’la sefīne yapup māh-ı recebden (6) ‘aşr-ı ṣafere dek deňizde gezüp ṣoňra Cūdī ḋaġında

---

[11153] ‘ābid ve zāhid İN: zāhid ve ‘ābid NO1

[11154] Muşalah, Nihal Atsız; *Osmanlı Tarihleri, Câm-ı Cem-âyîn* bölümünde bu şekilde geçmektedir.

gemi (7) ḳaraya çökdi ki Mūṣul ḳurbunda bir meşhūr ḍaġdur ve gemide (8) olan benī Ādem ṭaşra çıḳup ḳarye-i Şemānīn dirler bir ḳarye binā itdiler. (9) Ba‘dehu cümlesi fevt olup ancaḳ Ḥażret-i Nūḥ üç evlādı (10) Sām ve Ḥām ve Yāfeş ile ḳaldı. Sām enbiyā ve ‘Arab atasıdur (11) ve Ḥām Ḳara ‘Arablar ve Ġarbetler **[NO1 333b]** ve Ḳıbṭīler atasıdur ve Yāfeş Etrāk atasıdur. (12) Çün Yāfeş Ebu’l-Etrāk olup Āl-i ‘Oşmān’uň neseb-i ‘aliyyeleri (13) aňa müntehī oldı. Sām ve Ḥām evlādınuň aḥvāli tevārīḫ-i mufaṣṣalaya (14) ḥavāle olunup ancaḳ Yāfeş evlādınuň aḥvāline şurū‘ (15) olundı. Vaḳtā kim Ḥażret-i Nūḥ *‘aleyhi’s-selām* Yada Ṭaş’ın Yāfeş’e (16) virdi. Yāfeş daḫi Yada Ṭaş’ın alup şarḳ cānibine varup (17) anda mekān ṭutup evlādı münteşir oldı ve yetmiş yıl evlādına **[İN 350b]** (1) pādişāh olup şoňra fevt oldı. Ba‘żılar şuya ġarḳ oldı (2) dirler. Bolcās aṣlda adı Türk’dür. Libāsı bolca giymekle Bolca veyā Aba Alca (3) ve Bilcās diyü laḳab ḳodılar ve Çīn ve Saḳlāb ve Rūs adlu (4) oġulları her biri bir diyārı ma‘mūr idüp beg oldılar. İki yüz (5) ḳırḳ yıl yaşayup fevt oldı. Dünyā-yı ḳavī bu cümle ḫānlara (6) iylik itmegin Elce diyü laḳab ḳodılar. Bunuň zamānında āhūdan müşk (7) düşürmek ve semmūr ve sincāb ve ḳāḳım derilerini mīrīden ṣatılmaḳ (8) peydā itdi ve oḳ yay daḫi bunuň devrinde ẓāhir oldı. (9) ‘Acem’den **[NO1 334a]** buňa ḳılıç gelürken oġlına naṣīb oldı. Bu Çīn’üň ḳarındaşı (10) olmaġla Māçīn’i yapdı ve Lāçīn’i ḳayadan çıḳarup ḍoġan (11) şikārı bundan ḳaldı ve zaġar ve tāzī ve ṣāmūn ile ṣaydı (12) bu īcād itdi. Ziyāde ‘ādil idi. Yüz yıl ḥükūmet idüp (13) yüz elli yıl ‘ömr sürmişdür. Ḳayalı Ḫān; vech-i tesmiye bir ḳayalı yerde (14) vücūda geldügidür. Babasını ṣan‘at ögretmege Tebrīz’e gönderdi. Bunuň (15) zamānında girü gelüp Türkistān’da ḫoryād üstādlar çoġaldı (16) ve bu ‘Acem ile ṣulḥ idüp ve andan ḳılıc-ı Kirmānī[11155] ki Yezd’de muraṣṣa‘ (17) olunmış idi, gelüp bu da ‘Acemistān’a oḳ ve yay gönderüp **[İN 351a]** (1) misk ve semmūr ve sincāb derilerini ve sā’ir metā‘ı yasaḳdan (2) men‘ eyledi. Elli yıl ḥükūmet idüp yüz seksen yıl ‘ömr (3) sürüp fevt olmışdur. Ḳara Ḫān; vech-i tesmiye ḳara yaġız (4) olduġıdur. Moġol bin Māçīn ki Dastacır Ḫān neslindendür, (5) bu anuň[11156] muḳarrebi olmaġın oġlı ṣanurlar idi. Bu daḫi yüz yıl (6) yaşayup putperest olmaġla maḳtūl olmışdur. Oġuz Ḫān (7) bu ḥaḳḳuň naẓarına maẓhar **[NO1 334b]** düşmegin kendü ṭıfl iken böylece oḳumışdur. (8) Muvaḥḥid olmaġın babası ḳaḳıyup cenk itdükde Oġuz’uň (9) leşkeri anı

[11155] kılıc-ı Kirmānī İN: Kirmānī ḳılıc NO1
[11156] Bu anuň İN: Bunuň NO1

ḳatl itmişdür ki İbrāhīm Ḫalīl *‘aleyhi ṣalavātü’l-celīl* (10) zamānında idi ve sā’ir aḥvāli *Oġuznāme*’de meşhūrdur. (11) Yüz elli yıl yaşayup fevt olmışdur. Gün Ḫān; vech-i tesmiye (12) ṭulū‘-i āfitābda vücūda geldügidür. Cümle aḥvāli *Oġuznāme*’ye ḥavāle olunmışdur. (13) Ḳayı Ḫān; vech-i tesmiye ẕikr olunan dedesi vāḳı‘ada görüldügidür. (14) Ziyāde ḳuvvetlü idi. Elli yıl ḥükūmet idüp ḍoḳsan yıl (15) ‘ömr sürüp fevt olmışdur. Ḫayr ü şerre[11157] gürbüz er idi. Ḫil‘at (16) virmek bundan ḳalmaġla henüz ‘Acem’de[11158] Ḳayılıḳ dirler. Ṭurmış Ḫān; (17) vech-i tesmiye anası yatur iken ayaġ üzere ḍurduġı vaḳtin ḍoġurmışdur. **[İN 351b]** (1) Bu ṭıfl iken babası fevt olmaġın aḳrabaları ḫān oldı. (2) Dirler ki Mūsā peyġamber *‘aleyhi’s-selām* zamānında idi. Cebāberi'ye[11159] ġazā (3) idüp dīvānda defter ṭutmışdur ve yüz yıldan ziyāde ‘ömr (4) sürüp fevt olmışdur. Bayġur; vech-i tesmiye anası yürek (5) borusında iken Baybek nām aḳrabāsı ondan **[NO1 335a]** demür (6) ṣac ayaġı yolda bıraġılduġı gibi ḍoġduġıdur. Yüz seksen yıldan (7) ziyāde ‘ömr sürüp fevt olmışdur. Oḳla ṣaġanlar avlayup (8) ulus ile yer içer idi. Bozdoġan; vech-i tesmiye babası düşünde (9) bozdoġan bulup irtesi vücūda geldügidür. Beg olduḳda (10) Cebābire'ye ġazā idüp ḳal‘a almışdur. Ziyāde ḳuvvetlü idi. Yüz (11) ḍoḳsan yıl ‘ömr sürüp ḍoḳsan yıl ḥükūmet sürmişdür. (12) Ḳorḳulu; vech-i tesmiye ḳorḳulu zamānında vücūda geldügidür. Ḥażret-i (13) Süleymān *‘aleyhi’s-selām* ḥıdmetinde Sām ve Nerīmān’a buluşmışdur. (14) İki yüz yıla ḳarīb ‘ömr sürmişdür. Çoḳ zamān beglik itmişdür. (15) Süleymān Şāh; vech-i tesmiye babası Ḥażret-i Süleymān *‘aleyhi’s-selām* (16) ḫıdmetinden geldügidür. Daḫi ṭıfl iken birgün bir fīl boşanup (17) fīlbānlar ḳovarlar iken varup ḫorṭumun iki eliyle ṭutup bağlatmışdur. **[İN 352a]** (1) Yüz elli yıl ‘ömr sürüp ṣoňra vefāt itmişdür. Ziyāde (2) ‘ādil ve dīndār idi. Ḳara Oġlan; vech-i tesmiye ḳara yağız olduġıdur. (3) Beg **[NO1 335b]** olduḳda Urus’dan ḫarāc alup leşkere esbāb-ı (4) firāvān virüp in‘ām u iḥsān itmişdür. Ḫaylī zamān beglik (5) idüp yüz yetmiş yaşında vefāt itmişdür. Ḳumāş Ḫān; (6) ḳumāş yüklü bāzergān geldükde mütevellid olduġıdur. Ḳırḳ yıldan (7) ziyāde beglik idüp ve yüz elli yıl[11160] yaşayup fevt olmışdur. (8) Aġır ḳumāş ḫil‘atler virür idi. Balçıḳ Ḫān, vech-i tesmiye balçıḳlu (9) yerde vücūda geldügidür ve babası bir altun ḳılıc balçaġı bulmaġladur. (10) Beg olduḳda

[11157] yarar NO1 +
[11158] -’de İN +
[11159] Cebbāriler.
[11160] yıl NO1 +

şikārda Cemşīd küncin bir maġārada bulmışdur. (11) Ḫayli zamān beglik idüp fevt olmışdur. Ḳolçaḳ[11161] Ḫān; (12) vech-i tesmiye babasına bir ayu ḳolçaḳ pīşkeş geldükde doġduġıdur. (13) Beg olduḳda şikārda iken[11162] bir bebr-i demāna rāst gelüp ḳılıcla (14) öldürmişdür. Ḫaylī zamān beglik idüp yüz yıl ʻömr sürüp (15) vefāt itmişdür. Ḳurtulmış; vech-i tesmiye ʻammisi düşman ḥabsinden (16) ḳurtulduḳda mütevellid olduġıdur. Kemend ile aġ atup sürüsiyle (17) ḳaz ve ṭurna avlar idi. Çoḳ zamān beglik idüp ve doḳsan **[İN 352b]** (1) yıl ʻömr sürüp fevt olmışdur. Çar buġa; vech-i tesmiye vücūda **[NO1 336a]** geldükde (2) obanuň sürüsüne ḳurd gelüp ṣıġırlardan dört boġa (3) gelüp ḳurdları ḳoduġıdur. Bunlar İskender ile buluşup şeref-i (4) iltifātlarıyla behremend olmışlardur. Yüz elli yıl ʻömr[11163] ve ḳırḳ yıl (5) beglik sürüp[11164] fevt olmışdur. Sevinç; vech-i tesmiye babası İskender (6) ḫıdmetinden sevincle geldükde vücūda gelmişdür. Ġāyetle kemāndār olmaġla (7) beg olduḳda bir oḳla iki dürrācı urduġı meşhūrdur.[11165] Birḳaç yıl (8) beglik idüp yetmiş yaşında fevt olmışdur. Bay soy; (9) vech-i tesmiye vālidesi bir tācirüň cāriyesi olup evlādı olmamaġla (10) bu vücūda geldükde ol tācir cümle mālın bunlara bildürdügidür. Beg olduḳda (11) āhūyı ekşer ḳafasından at üzere oḳla urduġı meşhūrdur.[11166] (12) Ziyāde ʻādil idi. Elli yıl ḥükūmet idüp yüz yıldan (13) ziyāde ʻömr sürmişdür. Çamur Ḫān; vech-i tesmiye bir çamurlu yerde vücūda (14) geldügidür. Ol zamān Salur neslinden Ḳaplan Ḫān fevt (15) olup iki oġlı Ḳurd ve Ḳara Şīr nām şehzādeler nizāʻ itdükde (16) Çamur Ḫān **[NO1 336b]** didi ki: “Her ḳanḳısı meydāndan[11167] ṭopı çevgānla urup (17) çıḳarursa ḫān olsun.” diyü şarṭ itdükde ittifāḳ Ḳurd Ḫān **[İN 353a]** (1) başa çıḳarup taḫta geçdi ve ḳarındaşı Şīr Ḫān at çeküp (2) ḳanılṭaş oldı. Bu ʻādet andan ḳalmışdur ve Çamur Ḫān (3) daḫi ziyāde çevgān-bāz idi. Otuz yıl beglik idüp seksen (4) yıl ʻömr sürüp fevt olmışdur. Baş buġa; vech-i tesmiye bu vücūda (5) geldükde ḥāżır bulunan baş buġa ḳurbān olduġıdur. Beg (6) olduḳda bir ḳuduz ḳurd ʻāleme velvele ṣalup[11168] oḳla helāk itmişdür. (7) Ve bir beserek azġun deveyi çomaġla ḥaḳlamışdur. Yetmiş yıl (8) beglik idüp yüz yıl ʻömr sürmişdür. Yumaḳ

[11161] Korçak.
[11162] iken İN +
[11163] sürüp NO1 +
[11164] sürüp İN: idüp NO1
[11165] meşhūrdur. İN: -dur. NO1
[11166] meşhūrdur. İN: -dur. AN
[11167] -dan İN +
[11168] ṣalup İN: virüp NO1

Ḫān; (9) vech-i tesmiye anası ḳarnında ḍoḳuz aydan ziyāde ḳalmaġla vālidesi (10) yumaḳ ṣara ṣara ḍoġurduġıdur. Beg olduḳda ziyāde ‘ādil (11) ve kerīmü’ş-şān olmaġın bir gedāya bir yalaġı yundı baġışladuġı (12) meşhūrdur. Yigirmi yıl beglik idüp yetmiş yıldan artıḳ (13) ‘ömr **[NO1 337a]** sürmişdür. Ḳızıl Boġa; vech-i tesmiye babası bir ḳızıl boġayı şikār (14) itdügi gün mütevellid olduġıdur. Beg olduḳda ziyāde kemāndār (15) olmaġın bir ziyānkār ayuyı oḳla ḳatl itmişdür.[11169] Ziyāde ‘ādil (16) ve dīndār[11170] idi. Otuz yıl beglik idüp ḍoḳsan yıl ‘ömr (17) sürdi.[11171] Ṭuraç; vech-i tesmiye ṭuraç uluyup babası eve geldükde **[İN 353b]** (1) vücūda geldügidür. Beg olduḳda ḫaylī dilāver ve gürz-bāz olmaġın (2) Urus ile cenk idüp serdārların bozḍoġanla urup (3) ḳatl itdügi meşhūrdur. Yigirmi beş yıl beglik idüp (4) altmış yıldan artıḳ yaşayup fevt olmışdur. Çek Timur Ḫān;[11172] (5) vech-i tesmiye ‘Acem pehlivānı babasına bir yay ṣunup kepāde gibi (6) çeküp bu daḫi pehlivāna yayını ṣunup çekemeyüp Çek Timur dirken (7) vücūda geldügidür. Beg olduḳda Nerīmān gibi ḳırḳ ḳulaç kemend ile (8) düşmana bend idüp bu yaraġı ḳodı. Bu daḫi beg olduḳda yetmiş (9) yıldan ziyāde ‘ömr sürüp fevt olmışdur. Ḳafasına oḳ (10) atmaḳ beglere maḫṣūṣ iken sipāh ṭā’ifesine **[NO1 337b]** daḫi bu icāzet (11) virmekle herkes atı na‘lın urur idi. Ḳurtar Ḫān; vech-i tesmiye babası (12) oḳ atar iken Türkistān düşmanlarından bir dil getürdükde “Bir oḳla (13) beni daḫi ḳurtarıvir.” didügidür.[11173] Ol sözde gelmekle maḥbūsı āzād (14) itmişdür ve zamān Ḥażret-i ‘Īsā *‘aleyhi’s-selām*ı[11174] idrāk idüp (15) bi-iẕnillāhi te‘ālā iḥyā-yı mevtā itdügin taṣdīḳ itmişdür. (16) Ġāyetde pehlivān idi. Cenkde bir ḳolçaḳlu ādemüñ ḳolun kesmişdür. (17) Seksen yıldan ziyāde ‘ömr sürüp fevt olmışdur. Ortuḳ; **[İN 354a]** (1) vech-i tesmiye Ortuḳ nām yaylaḳda vücūda geldügidür. Beg olduḳda ziyāde (2) çābük-süvār olmaġın şikārda āhūyı atla çignedüp gönder ile ḳatl (3) ider idi. Zamānında bir celālī ẓuhūr idüp ḫurūc idüp iyülükle (4) muṭī‘ itmişdür ve yüz yıldan ziyāde ‘ömr sürüp yüz yıl beglik itmişdür. (5) Küçi Beg; vech-i tesmiye vücūda geldügi gice dedesi düşde görilüp (6) ḳonılmışdur ki ta‘ẓīm üzere Küçi Beg didiler. Zīrā Etrāklik (7) evlādı ecdādı zamānında olıcaḳ dedesine Ulu Beg ve babasına (8) Küçi Beg dirler ve fevt olanlaruñ isimlerin

[11169] itmişdür. İN: itdügidür ve meşhūrdur. NO1
[11170] ‘ādil ve dīndār İN: dīndār ve ‘ādil NO1
[11171] sürdi. İN: sürmişdür. NO1
[11172] Ḫān İN +
[11173] didügidür. İN: didükde NO1
[11174] -ı İN: ḥażretini NO1

evlādlarına ḳoduḳda **[NO1 338a]** edeb-i (9) ri‘āyet idüp beg lafẓını ilḥāḳ iderler. Bu daḫi beg olduḳda (10) Salur neslinden ḫān olan Senbek Tegin ki Sebük Tegin dirler (11) fevt olup iki oġlı Santay ve Sacur nām şehzādeler nizā‘ (12) itdükde Ṭoġmış Beg bir ṣırıḳ üzere altun ḳabaḳ diküp (13) ve Sacur Ḫān oḳla ḳabaġı urup taḫta geçdi ve Santay (14) at çeküp ḳaġılṭaş oldı ve Ṭoġmış Beg’e vezāret virüp (15) ikisinüñ daḫi sipehsālārı oldı. Bu daḫi ziyāde kemāndār (16) ve ḳabaḳ-endāzlıḳda meşhūrdur. Yetmiş yıl[11175] ‘ömr sürüp yigirmi yıl beglik (17) idüp fevt olmışdur. Ṭoġrul; vech-i tesmiye düşmandan bir nāmdār **[İN 354b]** (1) bunuñ[11176] babası ḥabsde iken ol maḥbūsuñ bir ḳarındaşı çobanlıḳ (2) libāsında beglik çobanlar ile obaya gelürken ṭutılup dīvāna (3) getürüldükde egilü egilü gelürken bir ḥerīf[11177] Ḍoġrul didükde vücūda (4) geldügidür. Anı daḫi ḳarındaşıyla begzāde ḳudūmine ḥabsden ıṭlāḳ (5) ve ‘afv itmişler. Beg olduḳda zenberek yayın peydā idüp tīri demire (6) örse geçürmişdür. Ḳırḳ yıl beglik **[NO1 338b]** idüp altmış yıl ‘ömr (7) sürüp fevt olmışdur. Bay Beg; vech-i tesmiye babasınuñ (8) mālı żāyi‘ olup düşman üzerine gelürken ṣovuḳdan ḳırılup (9) ḳaçup cümle mālların bıraḳduḳda bunuñ eline girdügi gibi vücūda (10) gelmişdür. Bu daḫi beg olduḳda ziyāde taḥcīr olmaġın sürgün (11) avı ve toḳat resmi bundan ḳalmışdur. Birḳaç yıl beglik (12) idüp ve yetmiş yıl ‘ömr sürüp fevt olmışdur. Yalvaç Beg; (13) vech-i tesmiye bunuñ vilādeti Yalvaç nām mevżi‘de vücūda geldügidür. (14) Babasından ṣoñra ‘ammisi ḥükūmet idüp ba‘de’l-bülūġ buña (15) ferāġat itmişdür, anuñçün fuḳaraya ve eytāma merḥamet ve şefḳat (16) idüp birḳaç yıl beglik idüp elli yaşında fevt olmışdur. (17) Basu[11178] Beg; vech-i tesmiye bir ṭaşḳın ṣu kenārında düşman gelüp basunca **[İN 355a]** (1) otur dir iken vücūda geldügidür ki geçit el virüp düşmanı (2) başup ḳışlaġa vardılar. Beg olduḳda gice düşün gördigi (3) ‘Arabistān’da ay ve gün ḍoġup buña ṣu‘le irişdi. Ṣabāḥ (4) olduḳda Ḥażret-i Ḫātemü’l-enbiyā *ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellem*üñ da‘vet-i (5) risāletleri **[NO1 339a]** ṣāyi‘ oldu. Derḥāl ḳurbānlar kesüp īmān getürdi. (6) Otuz yıl beglik idü seksen yıldan ziyāde ‘ömr sürmişdür. (7) Ḳara Ḫān; vech-i tesmiye Oġuz babası Ḳara Ḫān ḳatl olunduḳdan (8) ṣoñra nāmı daḫi gelürken bunuñ vilādeti

[11175] yıl İN: sene NO1
[11176] bunuñ İN: büyük NO1
[11177] gelürken bir ḥerīf İN: gelür bir NO1
[11178] Basmada bu ad “sin” harfiyle “Basu” yazılmışsa da yazmada “Yasu” olduğu gibi her iki nüshada da “düşmanı basıp” ibaresinde “ sad” harfi vardır. / Bu dipnotu vererek Yasu şeklinde zikretmiştir Nihal Atsız.

zamānında Oġuz'uň (9) vāḳı'ada işāretiyle ḳonılmışdur. Beg olduḳda ziyāde mü'min (10) ve muvaḥḥid olmaġla Ḳorḳud Dede nām 'azīzi Medīne-i Münevvere'ye (11) gönderüp dīdār-ı Ḥażret-i Muḥammed Muṣṭafā *ṣallallāhu*[11179] *te'ālā 'aleyhi ve sellem* ile (12) müşerref olup Selmān-ı Fārisī *raḍıyallāhu*[11180] *'anh* Oġuz ṭā'ifesine (13) ta'līm-i şerī'at-ı İslām içün ma'an irsāl eyledi, *Oġuznāme*'de (14) mündericdür. Bu taḳdīrce buňa ḫānlar ḫānı denilmek cā'izdür. Elli yıldan (15) ziyāde beglik idüp yetmiş yaşında fevt olmışdur. Ṭoraḳ; (16) vech-i tesmiye vālidesi ḋoraḳ yorġurdına[11181] aşyer iken böylecesine (17) ad ḳonmışdur. Beg olduḳda Ḥażret-i Ebūbekr *raḍıya'llāhu te'ālā 'anh* **[İN 355b]** (1) ḫalīfe olmaġın nāme-i şerīfleriyle iṭā'at idüp ġazāya çalışdılar (2) ve ḳırḳ beş yıl 'ömr sürüp otuz yıl beglik idüp fevt (3) olmışdur. Ḥażret-i **[NO1 3339b]** 'Oṯmān'uň ḫilāfeti 'ahdinde idi, *radıya'llāhu*[11182] *'anh.* (4) Ay Ḳutlu; vech-i tesmiye yeňi ay ḳutlu olsun didüklerinde vücūda geldügidür. (5) Beg olduḳda lālāsı Ḳurd[11183] Ata'nuň oġlı Örgeç Dede'yi Medīne-yi (6) Münevvere'ye Ḥażret-i 'Oṯmān *raḍıya'llāhu te'ālā 'anh* ḫıdmetine gönderdi. (7) Baġdād'a irdükde Ḥażret-i 'Oṯmān'uň[11184] şehādeti ḫaberin işidüp (8) Ka'be'ye varup ṭavāf idüp mürāca'at itdükde Raḳḳa'da Ḥażret-i (9) 'Alī ile Mu'āviye'nüň cenk ve ḫilāfda olduġın işidüp varup (10) Ḥażret-i 'Alī *kerrema'llāhu vechehu ve raḍıya'llāhu te'ālā 'anh* ḫażretlerine buluşup (11) 'ahdnāme alup gitmişdür. Anuňçün Āl-i 'Oṯmān kişveristān daḫi ecdādları (12) gibi muḥibb-i Çār Yār olup ṭā'ife-i Yezīd'i sevmezler. Bu daḫi yigirmi yıl (13) ḥükūmet idüp altmış yıldan ziyāde 'ömr sürüp Hicret'üň (14) altmış beşinde vefāt eylemişdür. Benī Ümeyye zamānı idi. Çemendür; (15) vech-i tesmiye ḋoġduġı yere bir nesne döşenmeyüp ebe ḳadın: "Ġam degül, (16) çemendür." diyü söyledükde vücūda geldügidür. Beg olduḳda 'adl ü iḥsān (17) üzere fī-sebīlillāh ġazāya çalışup **[NO1 340a]** ve Rüstem gibi vaḥşi atları ṭutup **[İN 356a]** (1) biner idi. Ḳırḳ yıl ḥükūmet idüp seksen yıl 'ömr sürmişdür.[11185] (2) Hicret'üň yüz beşinde 'Ömer bin 'Abdü'l-'azīz zamānında vefāt itmişdür. (3) Yasaḳ; vech-i tesmiye ba'żı yol üzerinde olan re'āyāya ẓulm (4) idenlere yasaḳ olsun diyü babası söyledükde vücūda geldügidür. (5) Beg olduḳda 'ādil ve

[11179] ṣallallāhu NO1: ṣalli İN
[11180] te'ālā NO1 +
[11181] yoğurduna
[11182] te'ālā NO1 +
[11183] Korkut.
[11184] 'Oṯmān'uň İN: 'Oṯmān Ḥażretlerinüň NO1
[11185] sürmişdür. İN: sürüp NO1

bahādır olmaġın dā'imā ġazādan ḫālī (6) olmazdı ve şikār iderken bir ḳaplan ṣıġın üzerine ṣıçrayup çıḳduḳda (7) oḳla urup ḳaplanı düşürüp ṭırnaġı ṣıġınuñ cigerin (8) pāreleyüp anı daḫi kebāb itmişdür ve ḳaplanuñ derisini birḳaç (9) ḏoġanla 'Abbāsiyān'dan[11186] Manṣūr Ḫalīfe'ye gönderüp ḫil'atle ser-efrāz (10) olup ileten kimesneye daḫi ol vilāyetüñ mīr-şikārcılıġın virmişdür. (11) Ḳırḳ yıldan ziyāde beglik idüp ve yetmiş yıl 'ömr sürüp hicretüñ (12) yüz elli birinde fevt olmışdur. Ṭoḳ Temur; vech-i tesmiye Temur nām ulus (13) keṯḫüdāsı simāṭa tavuḳ gelüp yemegi çendān yemedükde: "Niçün yemezsin?" (14) diyü iltifāt idicek çavuşbaşı: "Ṭoḳ Temur." didügidür. (15) Beg olduḳda ziyāde 'ādil ve ḳutlu keskin olmaġla **[NO1 340b]** bir Mışrī ḳılıç (16) alup obaya bir geyiklü dervīş gelmiş idi. Ṣıġınuñ ayaġı ḳırılup (17) boġazlamaḳ üzere iken ṣıġını dervīşden iştirā idüp ve ṣıġına **[İN 356b]** (1) zırh giydürüp ḳılıçla çalup iki bölmişdür. Türkistān'da meşhūrdur (2) ve nice zamān Me'mūn Ḫalīfe 'ahdinde Gürcistān'a ve Rūm'a ġazā idüp (3) yetmiş altı yıl 'ömr sürüp fevt olmışdur. Ṣunḳur Ḫān; (4) vech-i tesmiye Urus'dan babasına ṣunḳur peşkeş geldügidür. (5) Beg olduḳda ekṣer ṣunḳur şikārın idüp ġazādan ġaflet (6) itmez idi. Çoḳ zamān Rūm diyārına aḳın ṣalup iştihār-ı tām (7) bulmuş idi. Baġdād ḫalīfesinden endīşe itmekle deşt-i Ḳıpçaġ'a[11187] (8) varup andan Türkistān'da Oġuz'uñ ḳutlu yurdında ḳarār itmişdür. (9) Bu eṣnāda Salur[11188] neslinden Aġa İni ḫān iken ferāġat idüp (10) birini Ḳınıḳ neslinden Ṭoḳşurmaḳ bin Kerekicü evlādından Loḳmān Ḫān'a (11) virmiş idi. Ṣunḳur Beg daḫi varup anuñla küllī maḥabbet idüp (12) sipehsālārı oldı. Otuz yıl ḥükūmet idüp[11189] seksen yıl (13) 'ömr sürüp hicretüñ iki yüz elli beşinde El-Müsta'īn-i Billāh 'Abbāsī (14) ḫilāfetinde fevt olmışdur. Bulġay; vech-i tesmiye bunuñ vilādeti (15) bir tane bulġarı[11190] üzerinde olmaġın ve ebe ḳadın **[NO1 341a]** peltecek olduġından: (16) "Bulġay'ı ḳalduruñ." didügidür. Beg olduḳda ḫānuñ muḳarrebi (17) olup ol zamānda Baġdād ḫalīfesi El-Müstekfī-i Billāh 'Abbāsī **[İN 357a]** (1) bunuñ babası olan Ṣunḳur Beg'i Erż-ı Rūm'dan Türkistān'a gönderdügine (2) peşīmān oldılar. Zīrā ol serḥadde ḫaylī iḫtilāl peydā oldı.[11191] (3) Bu ḫaber Türkistān'da Bulġay Beg'e irişicek ḫalīfeye

[11186] 'Abbāsiyān'dan İN: 'Abbāsī'den NO1
[11187] Ḳıpçaġ'a İN: Ḳıpçaḳ ṭarafına NO1
[11188] ḳutlu yurdunda ḳarār itmişdür. Bu eṣnāda Salur İN +
[11189] sipehsālārı oldı. Otuz yıl ḥükūmet idüp İN +
[11190] İyi tabaklanmış deri.
[11191] peydā oldı. İN: var idi. NO1

aġır peşkeş gönderüp (4) elḳāb-ı müsteẕābla teşrīfāt gelüp Bulġay Beg'e daḫi başḳa (5) ḫil'at gelüp serefrāz ḳılındı. Ḍoḳsan yıl 'ömr sürüp hicretüñ (6) iki yüz ḍoḳsan üçünde fevt oldı. Saḳur; vech-i tesmiye ḳonuḳ (7) içün ḳavurma pişürmege aşçıya sac ḳurdır[ur] iken vücūda geldügidür. (8) Keşret-i isti'mālle Saḳur dinilmişdür. Bu daḫi babası yerine beg oldı. (9) Ḫān olan Loḳmān'uñ muḳarrebi olmaġla Āl-i Sāmān'dan Nūḥ bin Naṣr ile (10) dostluḳ iderken anlaruñ āfitāb-ı salṭanatına āfet irişüp evlādı (11) ḳalmayıcaḳ ḳullarından Ġaznīn begi Sebük Tegin pādişāh olup ḥāl-i (12) ḥayātında büyük oġlı Mahmūd'a taḫtı ferāgat idüp devlet (13) ü salṭanatı ziyāde olmaġla dergāh-ı ḫilāfetden sulṭān laḳabıyla teşrīf (14) olunup Sulṭān Maḥmūd dinildi. Firdevsī-i Ṭūsī'ye *Şehnāme*'yi **[NO1 341b]** (15) naẓm itdürmişdür. Ve'l-ḥāṣıl ḫān evlādından Selçuḳ bin Duḳaḳ (16) Erṭuġrul bin Loḳmān Ḫān ki Ṭoḳ Temur bin Kerekicü Ḫˇāce neslinden ve Ḳınıḳ ṣoyundan[11192] (17) Buḫārā serḥaddine gelüp ve müslimānlardan ḫarāc alan Türkistān kāfirlerini **[İN 357b]** (1) men' u def' idüp ḥüsn-i i'tidālinden re'āyā, āsūde-ḥāl oldılar. (2) Ve Selçuḳ fevt olduḳda üç oġlı ḳaldı. Arslan, (3) babası yerine ḫān olup Mīkā'īl ġazāda şehīd olup (4) üç oġulları ḳaldı. Ṭuġrul Muḥammed'i düşman elinden ḫalāṣ itdiler. (5) Birgün Sulṭān Maḥmūd Hindüstān'a ġazāya giderken Ṭuġrul Muḥammed'e (6) didi ki: "'Ammuñuz olan ḫāndan yardıma 'asker ṭaleb itseñ ne miḳdār (7) aḳıncı 'asker gelmek mümkindür?" Ṭuġrul Muḥammed eyitdi: "Ḳaç 'aded oḳ irsāl (8) olunursa her oḳ başına bir tümen ya'nī elli biñ 'asker gelür." didi. (9) Sulṭān Maḥmūd daḫi altmış biñ 'asker ṭaleb idüp Ṭuġrul Muḥammed'i (10) 'askere serdār idüp Hind'e ma'an götürüp küllī ri'āyet itmişdür. (11) Dā'imā Sulṭān Maḥmūd, Āl-i Selçuḳ'dan endīşe üzere idi. Sulṭān[11193] (12) Maḥmūd fevt olup oġlı Sulṭān Mes'ūd taḫta geçdükde Āl-i Selçuḳ'la (13) muḫālefet idüp nice dürlü tefriḳa ẓāhir oldı. Āḫirü'l-emr Ṭuġrul (14) Muḥammed pādişāh **[NO1 342a]** olup evvelā Kirmān'ı taḫt idindi ve Āl-i 'Oṣmān (15) ecdādından Sakur'ı Kirmān'a bilece getürdi. Seksen yaşında iken (16) fevt oldı, El-Ṭāyi' Bi'llāh ḫilāfetinde. Ḳara Batur; vech-i tesmiye bir ṣu kenārında (17) düşman başılup babası leşkere:[11194] "Ḳara batur." dir iken vücūda geldügidür. **[İN 358a]** (1) Çün Ḳara Batur çoḳ zamān 'ömr sürüp evlādı ve ḫātūnı fevt (2) olup Āl-i Selçuḳ şehzādelerinüñ lālāsı olmaġla ebe ḳadını (3) buña virdiler. İttifāḳ ḥāmil olup seksen

[11192] صوكندن şeklinde geçmektedir nüshalarda.
[11193] Sulṭān İN +
[11194] leşkere İN +

yıldan ziyāde ‘ömr (4) sürüp fevt oldı. Ṭuġrul; vech-i tesmiye babası iki bükülmüş (5) pīr olup bükilü bükilü dīvāna varduḳda “Ṭoġrul! Erkek oġluň (6) ḍoġdı.” didikleridür. Ol gün[11195] Selçuḳiyān’dan Mīkā’īl Beg’üň daḫi (7) bir oġlı ḍoġup Ṭuġrul Muḥammed diyü ad ḳonulmış idi ve bu Ṭuġrul (8) Muḥammed Kirmān’dan Hemedān’ı fetḥ idüp taḫt idindi. El-Ḳā’im Bi’llāh (9) ‘Abbāsī Deyālime’den Mu‘izzü’d-devle oġlını rüknü’l-ḫilāfa idinmişdi. (10) Ṭuġrul bin Ḳara Batur, Āl-i Selçuḳ’uň emekdārı olmaġla hedāyāyla Baġdād’a (11) elçi gönderdi. Yolda Ḍoḳuz Ölüm nām mevżi‘de bir azġun (12) arslanı oḳla urup ḳatl idüp derisini ḫalīfeye **[NO1 342b]** iletüp (13) ḫil‘at giydi. Ve’l-ḫāṣıl ḫalīfenüň elḳāb ü teşrīfātıyla (14) serefrāz olup Hemedān’a gelüp Ṭuġrul bin Ḳara Batur pīr olmaġla rüknü’l-ḫilāfeden (15) şefā‘at-nāme ibrāz idüp Māhān sancaġın teḳā‘üd ile alup (16) anda fevt oldı. Yüz yıl ‘ömr sürüp hicretüň dört yüz ellisinde (17) intiḳāl itdi. Ay Ḳutlu; vech-i tesmiye yeňi ay görüp “Ay ḳutlu olsun!” **[358b]** (1) diyü söylendükde vücūda geldügidür. Bu daḫi Hemedān’a gelüp Āl-i Selçuḳ’a (2) ḫıdmet idüp ve bu daḫi elçilik ile ḫalīfeye varup ba‘dehu (3) Māhān’da beg oldı ve bunı Ḫˇārezmşāh’a elçilige gönderildükde (4) yolda ḥarāmīler bir kārbānı başarken rāst gelüp ḥarāmī başını (5) oḳla urup ḳatl idüp kārbānı ḫalāṣ idüp (6) Ḫˇārezmşāh’a varduḳda küllī ri‘āyet olunmışdur. Bu daḫi (7) seksen yıl yaşayup Ka‘be’ye[11196] gider iken hicretüň dört yüz (8) ḍoḳsan beşinde fevt olup Māhān’da babasınuň türbesinde (9) defn olundı. Muztaẓhir-i Bi’llāh zamānında idi. Bay Temur; vech-i tesmiye (10) ecdādından olan Bay Temur’uň evlādından bir beg ḳonuḳ iken (11) vücūda geldügidür. **[NO1 343a]** Bu daḫi Āl-i Selçuḳ, Erṭuġrul’a ḫıdmet idüp (12) ḫulefā-yı ‘Abbāsiyān’dan El-Müstencid-i Bi’llāh zamānına irişmişdür. Ḫˇārezmiyān’dan (13) Sulṭānşāh bin Arslan ḫıdmetine elçilik ile varup küllī (14) ri‘āyet olunmışdur. Ġāyetle silaḥşör idi. Ḫˇārezmşāh (15) öňünde bindügi atuň ḳafasından oḳla na‘lın urmışdur. (16) Bu daḫi seksen yıl yaşayup hicretüň beş yüz altmışında fevt (17) olmışdur. Māhān’da fevt olup anda medfūndur. Ḳızıl Buġa; **[İN 359a]** (1) vech-i tesmiye Buġa adlu bir bahādır ḳonuḳ iken vücūda geldügidür. Bu daḫi (2) Āl-i Selçuḳ’a Hemedān’da ḫıdmet idüp Māhān’da dedesi gibi beg (3) olup ol ḥālde ve[11197] Cengiz Ḫān ẓuhūr idüp Ḫˇārezmşāh (4) ṭā’ifesi anlaruň birḳaç tācirlerin ḳatl idüp nā-ḥaḳ yere māllarını (5) yaġma itmekle Cengiz Ḫān

[11195] gün İN +
[11196] Ka‘be’ye İN: Ka‘be-yi Mükerreme’ye NO1
[11197] ve İN +

oġlı Tuli Ḫān'ı 'asker-i firāvānla Ḫˇārezm'e (6) gönderdükde Ḫˇārezmşāh 'aẕīm muḥārebe idüp Tuli Ḫān (7) maḳtūl olıcaḳ Cengiz kendüsi yer götürmez 'asker ile yürüyüp (8) 'ālem fitne vü fesād ile ḋolduḳda Ḳızıl Buġa terk-i diyār idüp (9) Ḫˇārezm'e giderken feterātdan yol bulmayup nāçār Āẕerbāycān'a gelüp (10) ol **[NO1 343b]** nevāḥīde daḫi geçinmek ḳābil olmayıcaḳ Aḫlāṭ'da Ermenşāh semtine (11) yürüdi. Henüz Aḫlāṭ'a irişmedin ḥarāmīye rāst gelüp (12) bir ṣırıḳ üzerine zihgīrin ḳoyup içinden oḳun geçürmekle ḥarāmīlerden[11198] (13) yol alup il ve ulus ile ṣaġ u sālim geçüp Van ḳal'asına (14) gelüp Erçek Göli kenārında ḳonup birḳaç gün anda olup (15) fevt olduḳda ol ḥavālīde defn olundı. Yetmiş yıl miḳdārı (16) yaşayup altı yüz on yedi[11199] senesinde fevt oldı. (17) Ḳaya Alp; vech-i tesmiye ḥīn-i vilādetde bir ḳayalu ḋaġ eteginde olduġıdur. **[İN 359b]** (1) Babası fevt olduḳda yarar ve bahādır olmaġın il ve ulus ile Aḫlāṭ'a (2) varup bu eṣnāda Erciş ḳurbunda Sübḥān ḋaġında bir ejder peydā (3) olup ve ol eṭrāfda ḥarāmīler çoġalup def'i müşkil olmaġın (4) Ermenşāh, Ḳaya Alp'i ol cānibe gönderüp ulus ḫalḳuň (5) yarar ādemleri ile varup ḥüsn-i tedārükle harāmī başını ṭutup (6) sā'irlerin ḳatl idüp Aḫlāṭ'a gelürken nāgāh 'ālem ḋuman (7) olup ṣā'iḳa peydā **[NO1 344a]** olmaġla ol ejder serāsime olup (8) ḋaġuň yuḳarusından tekerlenüp iki ṭaş arasına (9) düşüp ḳalmışdur, henüz eṣeri ẓāhirdür ve Aḫlāṭ'a geldükde (10) beglik ḳabūl itmeyüp aġır ze'āmetle ri'āyet olundı. Ol eṣnāda (11) Cengiz evlādından Hülāgū, Tuli Ḫān'uň ḳanı içün Ḫˇārezmşāh ile (12) defa'ātle muḥārebeler idüp āḫirü'l-emr Ḫˇārezmşāh ḳaçup Şīrvān (13) semtinden Aḫlāṭ'a gelüp Ermenşāh'ı olan Melik Eşref (14) ve ḳarındaşı ḳaçup Rūm'da Āl-i Selçuḳ'dan pādişāh olan (15) 'Alā'ü'd-dīn Keyḳubād yanına geldiler. Ol ḳışı Ḫˇārezmşāh[11200] (16) Aḫlāṭ'da ḳışlayup ol diyārı yaġma eyledi ve Ḳaya Alp daḫi (17) marīż olup seksen yaşında iken fevt oldı. Aḫlāṭ'da **[İN 360a]** (1) medfūndur ve ba'żılar dirler ki Āl-i 'Oṣmān ecdādı Āl-i Selçuḳ'la Māhān'a (2) geldükde ba'żısı anda ḳalup bir ḳarındaşları ayrılup Aḫlāṭ'a (3) gelüp yurt ve ocaḳ idinüp yüz yetmiş yıldan ziyāde (4) anda mütemekkin olup 'īş ve kāmrānlıḳ eyledi. Aňa binā'en Cengiz (5) feterātında Ḳaya Alp daḫi babası Ḳızıl Buġa ile 'azm-i Aḫlāṭ itdiler. (6) Süleymān Şāh; vech-i tesmiye necl-i[11201] Süleymān **[NO1 344b]**

[11198] ḥarāmīlerden İN: ḥarāmīlere ḫavf düşüp anlardan NO1
[11199] yedi İN +
[11200] Şāh İN +
[11201] Taht-ı Süleyman

tekyesinüñ şeyḫi ḳonuḳ (7) iken vücūda geldügidür. Mezbūr daḫi Aḫlāṭ'da babası fevt olduḳdan (8) ṣoñra yarar ve bahādır olmaġla beg olup ṣoñra Cengiz feterātında (9) il ve ulus ile Erż-ı Rūm'a gelüp andan Ḥaleb'e ve Ṭarsūs'a (10) 'azm idüp nehr-i Furāt'ı geçerken ġarḳ olup şehīd olduḳda (11) Ca'ber ḳal'ası ḳurbında defn olundı. Şimdi "Türk Mezārı" dimekle (12) meşhūrdur. 'Ömri altmışa irişmişdi. Bu ḳıṣṣa hicretüñ altı yüz (13) otuz üçinde[11202] vāḳı' oldı. Erṭuġrul Şāh; vech-i tesmiye Āl-i Selçuḳ'dan (14) Erṭuġrul nām şehzādenüñ ādemīsi ḳonuḳ iken vücūda geldügidür. (15) Çün Süleymān Şāh'uñ dört nefer oġulları ḳaldı ki Sunḳur Tegin, (16) Gün Ḋoġdı ve Dündār ve Erṭuġrul'dur. İttifāḳ babalarından ṣoñra (17) Sunḳur Tegin ve Gündoġdı, Furāt'dan dönüp 'azm-i diyār-ı şarḳ **[İN 360b]** (1) idüp Erṭuġrul ḳarındaşı Dündār ile ve dört yüz ḫāne göçer (2) evlü 'aşāyir ile Rūm'a müteveccih olup ve Ḳınıḳ ve Bozoḳ ṭā'ifesi (3) daḫi bile gelüp anlar Aḋana ḳurbında Sürmelü-Çuḳurı'nda ḳalup Erṭuġrul (4) Beg ḳarındaşı ve ḳabīlesiyle Sīvās ṭarafına varduḳda Hāvik (5) ḳal'ası **[NO1 345a]** ḳurbunda Moġol Tatar'ı ile Rūm leşkeri ḳıtāl idüp (6) Rūm çerisini münhezim itmek üzere iken rāst geldükde Erṭuġrul: (7) "Uġurumuz cenge uġradı, çekilmek revā degüldür. 'Ale'l-ḫuṣūṣ leşker-i İslām (8) maġlūb olmaġla i'ānet lāzımdur." diyüp Moġol leşkerine hücūm (9) eyledükde bi-iẕni'llāhi te'ālā Moġol Tatar'ını şol deñlü ḳırdılar ki ḳatl (10) olunan Moġol Tatarı'nuñ ḥuṣṣeteynlerinden derilerini yüzüp bir (11) sāyebān yapdılar ve geçüp altında oturdılar. Ḥālā ol ṣaḥrāya (12) Ṭaşaḳ Yazısı dirler. Erṭuġrul'uñ daḫi üç oġlı var idi. Biri (13) Ṣavcı Beg'dür ki ṣarı ṭayı ile meşhūr idi ve biri Gündüz (14) Beg ve biri 'Oṯmān Ġāzī'dür. Derḥāl ẕikr olunan Tatar'dan (15) aḫẕ olunan dilleri ve kesilen başları Ṣavcı Beg ile (16) Ḳonya'ya Sulṭān 'Alā'ü'd-dīn Keyḳubād'a irsāl idüp kendüler (16) ḳanḳı nesilden olduġın bildürdi. Sulṭān daḫi serḥadd-i Engüriyye'de **[İN 361a]** (1) Ḳaraḋaġ'ı yaylaḳ ve ba'żı münāsib yerleri ḳışlaḳ ve yurt ta'yīn (2) idüp ocaḳlıḳ ṭarīḳiyle berāt-ı şerīf ve ḫil'at-i laṭīf gönderüp (3) Erṭuġrul Beg daḫi varup ol serḥadlerde ġazā idüp Sögütçük (4) nevāḥīsini **[NO1 345b]** feṭḥ idüp ocaḳlıḳlarına emr-i şerīfle żamīme ḳılındı. (5) Ve 'Oṯmān Ġāzī daḫi babası ḥayātında uġur-ı İslām'da çalışup (6) çoḳ ġazā idüp yanına nice nāmdār kimesneler cem' olup Sögütçük'de (7) ḳarār idüp 'ulemādan Şeyḫ Edebālī ve nice meşāyiḫ ve 'ulemā varup (8) yanında mütemekkin oldılar. 'Āḳıbet Erṭuġrul ḋoḳsan yıldan ziyāde (9) 'ömr sürüp hicretüñ altı yüz seksen tārīḫinde fevt olup

[11202] üçünde İN: beşinde NO1

Sögütçük'de (10) binā eyledügi tekyede defn olundı, *raḥmetu'llāhi te'ālā 'aleyh.*[11203] Sulṭān 'Oṣmān Ġāzī aḥvāli ma'lūmdur.

(11) Ḳad veḳa'a'l-ferāġu min tesvīdi hāẕihi'n-nüsḫati'l-meşḫūne bi-terācimi (12) *Nigāristān* ve ecdād-ı Āl-i 'Oṣmān *ebbedallāhu te'ālā* (13) *devletehum ilā inḳırāżi'd-devrān*. 'An yedi'l-faḳīri'l-ḥaḳīr Ḥasen (14) eş-şehīr bi'l-Bahāyī fī evā'ili şehr-i cemādi'l-ūlā (15) el-muntaẓam fī silki şuhūri (16) sene sitte ve ṣelaṣīne ve elf [1036] min hicreti'n-Nebeviyye *'aleyhi efḍalü't-taḥiyye*.[11204]

[11203] te'ālā 'aleyh. NO1 +

[11204] Ḥasen eş-şehīr bi'l-Bahāyī fī evā'ili şehr-i cemādi'l-ūlā el-muntaẓam fī silki şuhūri sene sitte ve ṣelaṣīne ve elf min hicreti'n-Nebeviyye *'aleyhi efḍalü't-taḥiyye*. İN: 'Abdü'l-bāḳī bin Rıḍvān fī evāḫiri şehri Muḥarremi'l-ḥarām el-muntaẓam fī silki şuhūri sene ṣelaṣe ve ḫamsīn ve elf. NO1

DİZİN

A

Abaḳa Ḫān, 514, 515, 516, 518, 519, 524, 526, 547, 623
Ābān, 160
Abbās, 11, 164, 167, 192, 214, 222, 245, 274, 282, 298, 308, 309, 328, 330, 642, 678, 679
Abbās bin Ḥüseyin, 247
Abd-i Menāf, 160
Abdu'l-Ḳurṭa bin Zerā', 22, 158
Abdu'llāh-ı Teşrīsī, 457
Abdu'l-melik Cüveynī, 419
Abdu'l-muṭṭalib, 22, 160
Abdu'r-raḥmān, 157, 162, 165, 166, 167, 585
Abdu'r-raḥmān bin Muḥammed bin Eş'aş, 434
Abdu'r-raḥmān bin Mülcem, 163
Abdullāh, 12, 22, 26, 127, 143, 157, 158, 160, 164, 165, 166, 167, 195, 292, 293, 309, 386, 402, 460, 512, 572, 576, 614, 691
Abdullāh bin 'Alī, 192, 193
Abdullāh bin Fażlu'llāh-ı Şīrāzī, 12, 128
Abdullāh bin Ḫalef-i Ḫazā'ī, 158
Abdullāh bin Mālik Ḫuzā'ī, 220
Abdullāh bin Mu'tezz, 247
Abdullāh bin Süleymān bin Veheb, 384
Abdullāh bin Ṭāhir, 311
Abdullāhbin Ḥuẓāfe Süheymī, 152
Abdullāh-ı Aṣġar, 160
Abdurraḥmān bin 'Afv, 145
Abdurraḥmān bin 'Avf, 145
Abdurraḥmān-ı Cevzī, 11
Abdü'l-'uzza, 22, 158
Abdü'l-bāḳī Efendi, 15, 308
Abdü'l-ka'be, 22, 157
Abdü'l-ḳādir-i Geylānī, 268
Abdü'l-melik bin Mervān, 166, 176, 187, 191
Abdü'l-melik bin Mervān Şeybe, 180
Abdü'l-melik bin Nūḥ, 326
Abdü'l-melik Hāşimī, 224
Abdü'l-melik Mūsā bin Nuṣayr, 176
Aḍudü'd-devle, 375, 377, 378, 379, 380, 383, 390, 391
Affān, 145, 185
Aḥmed 'Iṭāş, 428
Aḥmed (3) bin Mübārizü'ddīn Muḥammed Muẓaffer, 293
Aḥmed bin A'ṣam-ı Kettānī, 11, 127
Aḥmed bin A'ṣem, 256
Aḥmed bin Büveyh, 374, 391
Aḥmed bin el-Ḥaṣīb, 236
Aḥmed bin Ḫālid, 312
Aḥmed bin İsma'īl, 326
Aḥmed bin İsrā'il, 298
Aḥmed bin Manṣūr bin Mevṣıl, 265
Aḥmed bin Muḥammed, 11, 18, 126, 127
Aḥmed bin Mūsā bin Furāt, 236
Aḥmed bin Müddebir, 298
Aḥmed bin Selām, 274
Aḥmed bin Yaḥyā, 249
Aḥmed Celāyir, 301, 635, 689, 701
Aḥmed Ḫān, 439, 524, 525, 547
Aḥmed-i Cündī, 449
Āişe, 157, 162
Āişe-i Ṣıddīḳa, 157, 162
Alā'üd-devle Ebū Ca'fer Kākū-yı Deylemī, 138
Alā-i Ḥaḍramī, 152
Alāü'd-dīn Ḥüseyn bin Ḥasen, 361
Alāü'd-dīn Keyḳubād, 530, 553
Alī bin 'Īsā bin Māhān, 273, 281
Alī bin 'Īsā Erdebīlī, 12, 127
Alī bin İlyās, 374
Alī bin Muḥammed-i Semerḳandī, 26, 170
Alī bin Yūsuf, 458
Alī Cerī, 362
Alī el-Murtażā, 151, 164, 165, 187
Alī Ḫoşāvend, 329, 330, 331
Alī ibn Büveyh, 371
Alī Naḳī, 169
Alī Şāh bin Tekiş, 363
Alī-i Aṣġar, 165
Alī-i Ekber, 165
Āliye, 169
Aliyye, 166, 167
Alp Arslan, 297, 394, 395, 396, 398, 400, 402, 404, 416, 420, 437, 441, 451
Alp Tekin, 326, 327
Altunbaş, 333, 334, 335, 336, 345
Amīdü'l-mülk bin Ebū Naṣr Kündürī, 418
Ammār bin Yāsir, 163
Ammāre bin Ḥamza, 229
Amr bin Abdüvedd, 149
Amr bin el-Āṣ, 159
Amr bin Leyṣ, 315, 316, 318, 319, 320, 323, 521
Amr bin Ümeyye, 152
Amr bin Yaḥyā, 361
Arf Cürdbādkānī, 12, 127
Arġun Ḫān, 524, 547, 548
Arpa Ḫān, 547, 550
Arslan Arġu, 422
Asfār bin Şīrüye, 370
Āṣım, 158
Askerī, 169, 242
Atabeg İlduz, 431
Atabeg Yūsuf Şāh, 525
Atsız bin Ḳuṭbü'd-dīn Muḥammed Atsız, 440
Attāb bin Varaḳa, 181
Avn, 164
Avnü'd-dīn ibn Mürre, 417
Avvād, 254
Āyād, 129, 131, 134
Ayaz, 423

B

Baraḳ, 461, 462, 515, 516, 534
Barāḳ Ḫān, 373
Başala, 256
Baydu Ḫān, 529, 547, 550
Bāzbud, 434, 435
Behrām-ı Çūpeynī, 403
Behrām-ı Gūr, 367, 368, 503
Bekr, 12, 16, 144, 158, 162, 167
Berā bin ʻĀzib, 24, 154
Betūl, 22, 161
Buḳrāṭ, 255
Burḳā, 159
Büveyh bin Ḳubād Ḫüsrev, 368

C

Caʻfer, 11, 13, 24, 27, 128, 147, 155, 158, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 183, 184, 192, 193, 195, 197, 199, 200, 202, 203, 204, 205, 206, 208, 212, 220, 223, 224, 227, 241, 309, 390, 394, 432, 687
Caʻfer bin Muḥammed, 13, 24, 128, 155
Caʻfer-i Bermekī, 182, 267
Caʻfer-i Devāniḳī, 197, 202, 341
Caʻfer-i Ṣādıḳ, 166, 193
Caʻfer-i Ṭayyār, 147, 414
Cālīnūs, 255
Cāzı‘, 401
Cebrāʼīl bin Baḫtīşū, 263
Cebrāʼīl bin Buḫtīşū, 282
Cebrāʼīl Buḫtīşū, 266, 269
Celālü'd-dīn, 456, 461, 481, 503, 543, 604
Cengiz Ḫān, 373, 447, 449, 468, 474, 475, 476, 480, 481, 482, 484, 491, 493, 501, 502, 503, 514, 515, 525, 534, 547, 556, 616, 621, 632, 700, 732

D

Dāvūd-ı Bennākī, 12, 128
Derhem bin Naẓar, 313
Dıḥye, 152
Dīrāndās, 280

E

Ebī Leheb, 186
Ebī Ṭālib, 22, 24, 25, 149, 154, 158, 160, 163, 240, 303, 376
Ebū ʻAbdullāh, 258
Ebū ʻAlī Kürd, 476
Ebū ʻAlī Meskūbe, 15, 317
Ebū ʻAlī Muḥammed Belʻamī, 11, 127
Ebū ʻAlī Sīmcūr, 349
Ebū ʻAlī Sīnā, 138, 140, 252, 351, 352, 358
Ebū ʻAmr, 22, 160
Ebū ʻUbeyde bin el-Cerrāḥ, 159
Ebū Aḥmed bin Müktefī, 249
Ebū Bekr, 22, 144, 157, 158, 162, 466
Ebū Caʻfer, 167, 168, 280, 342
Ebū Caʻfer-i Devānıḳī, 167, 280
Ebū Caʻfer-i Revzenī, 409
Ebū Cehl, 149
Ebū Faẓl bin Aḥmed-i Asġarānī, 328
Ebū Ḥafṣ ʻÖmer bin el-Ḫaṭṭāb, 22, 158
Ebū Ḫālid-i Aḥvel, 258
Ebū Hāşim, 191
Ebū İsḥaḳ Ṣaʻlebī, 24, 154
Ebū Leheb, 147
Ebū Lü'lü, 158
Ebū Maʻşer Belḫī, 286
Ebū Manṣūr Hürmüzād bin Beşenk, 351
Ebū Muḥammed, 168, 169
Ebū Muṣʻab, 261
Ebū Mūsā, 254
Ebū Müslim, 190, 192, 193, 195, 197, 208
Ebū Müslime-i Ḥilāl, 192
Ebū Müslim-i Kūfī, 193
Ebū Müslim-i Mervī, 190, 195, 208, 468
Ebū Naṣr Muḥammed Ṭarḫānī, 252
Ebū Nuvās, 261
Ebū Rāfiʻ, 402
Ebū Reyḥān, 219, 351, 354
Ebū Saʻīd, 245, 284, 548, 550, 557, 691, 701, 708, 710
Ebū Saʻīd bin Kulṣūm bin Ṣābit, 309
Ebū Saʻīd-i Fedāyi, 245
Ebū Saʻīd-i Ḫudrī, 25, 156
Ebū Saʻīd-i Naḥs, 246
Ebū Sāc, 246, 247
Ebū Sehl, 351
Ebū Süfyān, 149
Ebū Şaḥme, 158
Ebū Ṭāhir, 306
Ebū Ṭālib, 143, 148, 214, 456
Ebū Turāb, 161
Ebu'l-ʻAbbās, 241
Ebu'l-ʻAbbās ʻAbdullah Saffāh, 308
Ebu'l-Faẓl ibn Caʻfer, 226
Ebu'l-Faẓl-ı Bağnānī Ebu'l-Faẓl, 451
Ebu'l-fetḥ Bustī, 389
Ebu'l-Ḥasen, 14, 25, 156, 161, 167, 168, 169, 247, 254, 255
Ebu'l-Ḥasen-i Ḥavvānī, 254
Ebu'l-Ḥasen-i Vāḥidī, 14, 25, 156
Ebu'l-Ḳāsım, 170, 355
Ebu'l-Ḳāsım Kirmānī, 355
Ebü'l-fevāris Eş‘arī, 159
Ef‘ā-i Cürhümī, 132
Eflāṭūn, 321, 343, 377
Emīr Çūbān, 535, 537, 538, 540, 557, 558, 560, 572
Emīr Eşref, 552, 575
Emīr İsma‘īl, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 326, 422, 553
Emīr Ḳumāc, 435
Emīr Mekkī, 246

Emīr Naṣr, 194, 318, 319, 325
Emīr Naṣr bin Aḥmed bin İsmaʻīl, 324
Emīr Sodon bin Muḥammed er-Rāvendī, 306
Enverī, 433, 441, 447, 675, 676
Esʻīşus, 265
Esedü'd-dīn, 464, 465
Esmā, 157, 167
Ezher bin Saʻd el-Bāhilī, 204

F

Faḫr-i Rāzī, 453
Faḫrü'd-devle, 380, 382, 387, 388, 392
Faḫrü'd-dīn Zengüle, 431
Fāṭıma, 156, 158, 161, 164, 165, 166, 167, 169, 587
Fāṭıma-ı Zehrā, 164
Fāṭıma-i Zehrā, 165, 175
Fāṭımatü'z-Zehrā, 148
Fażl bin Rebī, 270
Fażl bin Sehl, 283, 285
Fażl bin Süheyl, 259
Fażl bin Yaḥyā, 221, 228
Fażl bin Yaḥyā-yı Bermekī, 221
Fehr bin Nizār, 143
Fer'-i Āl-i 'Abdülmü'min, 461
Fer'-i Mülūk-i Ḳaraḫıtay, 462
Feṯḥ bin Ḫāḳān, 301, 302
Firdevsī, 303, 304, 731

G

Ġadīr, 22, 24, 25, 152, 154, 155, 156, 158
Ġazāle, 182
Ġazan Ḫān, 529, 548
Ġāzī Murād bin Orḫan, 400
Geyḫatu, 528
Ġıyāşü'd-dīn Keyḫüsrev, 553
Ġūriyān, 368
Güştāsb, 522, 523

Ḫ

Ḫˇāce Ḥamdu'llāh-ı Müstevfī-i Ġazvīnī, 128
Ḫˇāce Kemālü'd-dīn 'Alī, 429
Ḫˇāce Nevşeref bin Ḫālid, 415
Ḫˇāce Tācü'd-dīn 'Alīşāh, 312
Ḫˇāce Vezīr Reşīd, 12, 127
Ḫˇāce-i Kirmānī, 201
Ḫˇāce-i Miskīn, 330
Ḫˇāce-i Nizāmü'l-Mülk, 12, 128
Ḫadīce, 143, 156, 164, 166, 167
Ḫadīce-i Kübrā, 143, 175
Ḫālid, 16, 159, 160, 296, 669
Ḫālid bin Şubbān, 296
Ḫālid bin Velīd, 159
Ḫalīl bin Aḥmed-i Ezdī, 216
Ḫalīl bin Mūsā, 248
Ḫātem bin Bulḳaʻa, 152
Ḫüsrev-i Pervīz, 27, 152, 184, 221, 302, 536

H

Harḳīl, 152
Harşeme bin A'yen, 263
Hārūnu'r-Reşīd
Hārūn Reşīd, 167, 260
Hādī, 212, 213, 215, 219, 220, 309
Hādī bin Mehdī, 213, 309
Hāşim bin 'Abd-i Menāf, 142, 161
Herşeme bin A'yen Me'mūn, 273
Herşeme bin A'yen-i Temīmi, 213
Hibetu'llāh bin 'Uḳbā Kātib, 302
Hiraḳl, 221
Hişām, 158, 184, 186, 187
Hişām bin 'Abdü'l-melik, 184, 191
Hülāgū Ḫān, 307, 308
Hürmüz bin Anūşirevān, 403

Ḥ

Ḥaccāc-ı Ẓālim, 181
Ḥafṣa, 158
Ḥakem bin Hişām, 208
Ḥamīde-i Berberiyye, 167
Ḥamrān, 160
Ḥamza, 149, 167
Ḥannān bin Zeyd, 248
Ḥannāne, 188
Ḥarb bin Ümeyye, 190
Ḥāriş bin Nu'mān, 155
Ḥāriş bin Nu'mān el-Fihdī, 155
Ḥāriş-i Ġassānī, 152
Ḥasan Ṣabbāḥ, 451
Ḥasan-ı Meymendī, 304
Ḥasen, 165, 166, 167, 333, 334, 335, 349, 369, 391, 536, 537, 538, 540, 546, 548, 552, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 563, 568, 571, 574, 596, 597, 608, 645, 691, 692, 698, 703, 706, 707, 708, 710, 711, 712, 713, 714, 719, 735
Ḥasen 'Askerī, 26, 169, 170
Ḥasen bin Ḳaḥṭaba, 192
Ḥasen-i Meymendī, 329, 333, 334
Ḥasen-i Şikālī, 349
Ḥaydar bin Kāvus, 292
Ḥayşeme bint Hişām el-Meḥzūmī, 158
Ḥayzerān, 168, 214, 215
Ḥażret-i 'Ā'işe, 163
Ḥażret-i 'Alī, 145
Ḥażret-i 'Oşmān, 160, 729
Ḥażret-i 'Ömer, 24, 154, 157, 465
Ḥażret-i Ḥamza, 186
Ḥażret-i İsmaʻīl, 143
Ḥażret-i Muḥammed, 251
Ḥażret-i Selmān, 149
Ḥażret-i Süleymān, 176, 317, 464, 725
Ḥażret-i ʿĪsā, 265
Ḥudīşe, 169

Ḥüsāmü'd-dīn Taşbek, 382
Ḥüseyin, 165, 166, 167, 168, 169, 358, 359, 369, 546, 557, 581, 592, 599, 608, 610, 612, 613, 615, 616, 617, 646, 672, 680, 690, 691, 692, 693, 695, 696, 699, 701
Ḥüseyin Bayḳara, 202
Ḥüseyin bin Hemedān, 247
Ḥüseyin bin Ḳāsım, 247
Ḥüseyin bin Sehl, 286
Ḥüseyin el-Eşrem, 165
Ḥüseyin-i Aşġar, 166
Ḥüseyin-i Ḫuzā'ī, 312

I

Īsā bin Ca'fer, 263
Īsā bin Mūsā-yı 'Abbāsī, 212

İ

İbn 'Iyāẕ, 254
İbn Cevzī, 14, 174, 176, 202, 305, 389, 555
İbn Ebī Vażżāḥ, 299
İbn Ḳuḥāfe, 157
İbn Muḳle, 257
İbn Nevfel, 22, 158
İbn-i Cevzī, 16, 265, 290, 298, 351, 412, 450, 504
İbn-i Rānī, 257
İbrāhīm, 117, 156, 166, 167, 168, 192, 212, 213, 267, 305, 531, 541, 566, 596, 678, 690, 700, 703, 705, 706, 725
İbrāhīm bin el-Mehdī, 275
İbrāhīm bin Mehdī, 262, 275, 277, 290
İbrāhīm bin Ṣāliḥ, 266
İbrāhīm bin Velīd bin 'Abdü'l-melik, 166, 191
İbrāhīm bin Zekrān, 212
İbrāhīm Mennāl, 305
İlā Müehhī'dür, 128
İlyās Ḫareze, 431
İmādü'd-devle, 369, 371, 372, 373, 374, 391
İmādü'd-dīn Zengī, 464
İmām 'Abdullāh Yāfi'ī, 127
İmām 'Alī, 25, 151, 155, 168, 169, 235, 240, 250
İmām Aḥmed, 14, 24, 154
İmām Ebū Yūsuf, 262
İmām Ḥasen, 26, 164, 166, 169, 170, 175, 221
İmām Ḥüseyin, 26, 164, 165, 170, 175, 235, 374
İmām Şāfi'ī, 14, 205, 217
İmām Yāfi'ī, 16, 264, 268, 430, 456, 467, 496, 697
İmāme, 168, 169
İmām-ı A'ẓam Ebū Ḥanīfe, 28, 181
İnāncıḳ, 449
İsḥaḳ, 24, 154, 165
İsḥāḳ-ı Mevşılī, 223
İsma'īl Edīb, 414
İsma'īl Herḳalī, 170
İsma'īl-i Işfahānī, 409
İsmā'il-i Sāmānī, 315
İsma'iliyye, 454, 455, 496
İsrā'īl, 392, 438, 562
İzzü'd-dīn Keykāvus, 530, 554

K

Ka'b, 22, 157, 158, 160
Ka'b bin Lüey, 22, 160
Küderz bin Kişvād, 196

Ḳ

Ḳā'im-i 'Abbāsī, 394
Ḳaan bin Cengīz Ḫan, 201
Ḳābūs bin Semkīr, 380
Ḳāḍī Ebu'l-Ḳāsım Mūsā, 360
Ḳāhir, 248, 309
Ḳahṭaba bin Şubeyb-i Ṭā'ī, 190
Ḳāim-i 'Abbās, 305
Ḳaraḫıtay Ḥācib, 461
Ḳāsım, 26, 156, 165, 166, 167, 691
Ḳāsım bin 'Abdullāh, 245
Ḳaṭīfī, 415
Ḳavvād, 281
Ḳayın Ḫātūn, 428
Ḳızıl Arslan, 310
Ḳureyş Dendāre, 274
Ḳuşayy bin Kilāb, 142
Ḳutalmış Ḫān, 394
Ḳutluḳ İnanç, 427

L

Leyş Şaffār, 313, 318
Lohrāsb, 522, 523
Loḳmān Ḥakīm, 327
Lü'y bin Ġālib, 142
Lüey, 158, 160

M

Ma'an bin Zā'ide, 203
Ma'd bin Muḍar, 143
Mākān, 324, 325, 370
Mālik bin Nüzhet, 459
Manşūr bin Nūḥ, 269, 326
Māriye-i Ḳıbṭıyye, 156
Mehdī 'Ulvī, 452
Mehleb ibn Ebī Sefere, 287
Melik Hezār Seyf, 400
Melīke, 158
Melikşāh, 297, 398, 400, 406, 407, 408, 413, 420, 423, 437, 452
Mervān bin el-'Āṣ bin Ümeyye, 191
Mervān bin Ḥakem, 160
Mervān bin Muḥammed bin Mervān, 191
Mervān-ı Ḥımār, 189, 192, 297
Mes'ūd bin Maḥmūd-ı Ġaznevī, 310
Mes'ūdī, 11, 127
Mevdūd bin Mes'ūd, 311, 357

Mevdūd bin Yūsuf, 436
Mevlānā ‘Abdu’r-raḥīm-i Meşhedī, 13, 128
Mevlānā Cāmī, 14, 89, 187, 197, 203, 304, 672
Mevlānā Devletşāh bin Baḫtīşāh, 128
Mevlānā Ḫˇāndmīr, 13, 128
Mevlānā Ḥamdu’llah Semerḳandī, 128
Mevlānā Ḫüsrev İbn Müehhīl, 128
Mevlānā Mīr ‘Alī Şir Nevāī, 129
Mevlānā Şerefü’d-dīn ‘Alī Yezdī, 13, 128
Meymūne, 164, 168
Mīkā’il, 333, 334, 392
Minhāc bin Sirāc-ı Cürcānī, 128
Mīrān Şāh, 219, 507, 598, 626, 628, 644, 648, 678, 694, 701
Mu‘āviye, 162, 163, 194, 292, 729
Mu‘āviye bin Ebī Süfyān, 164, 190
Mu‘taşım Ḫalīfe, 168
Mu‘tażıd, 240, 241, 242, 244, 309, 316
Mu‘ṭażıd bin Muvaffaḳ, 240
Mu‘tazz Ḫalīfe, 169
Mu‘temed, 26, 169, 239, 241, 309, 515
Mu‘temed-i ‘Abbāsī, 169, 239
Mu‘teżıd, 242, 243, 244, 245
Muḍarr, 129, 131, 133
Muġīre, 160
Muḥammed, 11, 12, 13, 15, 20, 22, 26, 126, 127, 142, 155, 156, 157, 158, 161, 162, 164, 166, 167, 170, 174, 191, 226, 251, 254, 298, 309, 310, 311, 318, 357, 410, 422, 423, 427, 428, 431, 439, 440, 444, 448, 455, 456, 462, 463, 475, 480, 493, 501, 503, 507, 512, 513, 515, 526, 543, 545, 548, 550, 556, 558, 567, 569, 570, 571, 572, 574, 579, 585, 588, 590, 591, 592, 594, 595, 598, 599, 601, 607, 613, 629, 640, 642, 647, 673, 674, 676, 677, 679, 691, 692, 700, 701, 707, 708, 710, 714, 719, 729
Muḥammed Aşġar, 164
Muḥammed Bāḫtiyār, 366, 369
Muḥammed Bāḳır, 166
Muḥammed bin ‘Abdu’l-melik, 298
Muḥammed bin ‘Abdullāh, 170, 572
Muḥammed bin ‘Abdullāh Tūmert Muḥammed Tūmert, 456
Muḥammed bin ‘Abdü’l-Vāḥid-i Hāşimī, 243
Muḥammed bin (13) ‘Alī bin ‘Abdullāh bin ‘Abbās, 191
Muḥammed bin Cerīr, 127
Muḥammed bin Ḫˇānd Şāh-ı Belḫī Emīr Ḫˇānd, 128
Muḥammed bin Hārūn, 422
Muḥammed bin Hārūn-ı Seraḫsī, 320
Muḥammed bin Ḥasan Mevtā, 453
Muḥammed bin Kemīle, 291
Muḥammed bin Maḥmūd Şehrūzī, 15, 358
Muḥammed bin Mu‘teżıd, 247
Muḥammed bin Muḥammed eş-şehīr [bi]-Altıbarmaḳ Altıbarmaḳ, Altıparmak, 20, 126
Muḥammed bin Sīrīn, 264
Muḥammed bin Yılduz, 310
Muḥammed bin Zekeriyyā-yı Erḥabī, 269
Muḥammed bin Zeyd-i ‘Alevī, 241
Muḥammed Cevād, 168, 169
Muḥammed Emīn, 270, 273, 280, 281, 309, 312, 710
Muḥammed Ḥanefiyye, 191
Muḥammed Ḫudābende, 312, 534, 543, 545, 558, 599
Muḥammed Mehdī, 26, 170
Muḥammed Muṣṭafā Ḥażret-i Muḥammed, 142
Muḥammed-i Aşġar, 166
Muḥammed-i Dımaşḳī, 228
Muḳavḳas, 152
Muḳavḳıs, 156
Muḳtedir, 219, 245, 247, 248, 309
Muḳtedir-i ‘Abbāsī, 219, 371, 373
Mūnis, 247, 248
Munẕar-i Samāvī, 152
Munẕer bin Muġīre-i Dımaşḳī, 232
Muş‘ab bin ‘Ömer, 148
Mūsā, 159, 167, 168, 169, 176, 177, 178, 179, 226, 280, 285, 392, 550, 564, 565, 609, 613, 642, 673, 725
Mūsā bin ‘İmrān, 288
Mūsā bin Nuşayr, 177
Mūsā Ḫān, 550, 551
Mūsā Kāẓım, 167, 168
Musta‘şım Bi’llāh, 308
Mustanşır, 172, 235, 236, 237, 238, 300, 305, 308, 309, 450, 451, 452
Mustanşır Ḫalīfe, 172
Muṭī‘ bin Ṭāyi‘, 250
Muṭī‘-i Abbāsī, 450
Muvaffaḳ Ebū Naşr, 390
Muẕaffer Yāḳūt, 371
Muẕaffer-i Aşġar el-Ḥüseynī-i Belḫī, 284
Mü’eyyedü’d-devle, 380, 382, 391
Mü’eyyedü’l-mülk, 409, 410, 420
Müheẕẕebü’d-devle, 302
Mürre bin Ka‘b, 142, 144
Müslim, 188, 192, 196, 197, 468, 524, 538
Müstekfī-i ‘Abbāsī, 374
Müstevfī, 11, 12, 127
Mütevekkil, 235, 240, 247, 299, 300, 301, 302, 306, 309
Mütevekkil ibn Mu‘taşım, 298
Mütevekkil-i ‘Abbāsī, 235, 385

N

Nādir bin İsḥāḳ bin Mu‘taşıd, 302
Nāşırü’d-devle, 389, 390
Naşr bin Aḥmed, 194, 326
Naşr bin Nūḥ Sāmānī, 194
Naşr-ı Seyyār, 192
Naşrü’d-dīn Muḥammed Ḫˇārzemī, 432
Naṣṣār, 182

Necmü'd-dīn, 464, 466, 546, 628
Nefīse, 164
Nercis, 26, 170
Nikpey, 527
Niẓāmü'd-dīn Aḥmed 'Arūżī-i Semerḳandī, 12, 128
Niẓāmü'l-mülk, 328, 395, 398, 406, 407, 408, 412, 416, 425, 451
Nizār bin Ma'd bin 'Adnān, 129
Nūḥ bin Manṣūr, 326, 382, 516
Nūrü'd-dīn Muḥammed 'Adnī, 12, 127
Nūşirevān, 143, 322, 549, 568, 580, 619

O

Olcaytu, 532
Oşmān, 145, 157, 164, 466, 703, 704, 706, 713, 714, 715, 716, 719, 720, 721, 724, 729, 735
Oşmān bin 'Affān, 22, 145, 157, 159, 160

Ö

Ömer, 16, 17, 21, 22, 41, 158, 164, 165, 166, 448, 465, 648, 689, 692, 701, 702, 729, 746
Ömer bin 'Abdü'l-'azīz, 191, 194, 729
Ömer bin 'Abdü'l-'azīz bin Mervān, 191
Ömer Ḫayyām
Ḫayyām, 448

R

Rabī'a, 129, 131, 134
Raḍī-i 'Abbāsī, 257
Rāfi' bin Leyş bin Naşr Seyyār, 263
Raḥme, 250
Rāy Mürtāż, 340
Rāy Selīm, 338
Remle, 164
Riyāḥ, 22, 158
Rūdābe, 317
Rūdegī, 194
Ruḳāşī, 261
Ruḳayye, 156, 160, 165
Ruḳayye-i Kübrā, 164
Ruḳayye-i Ṣuġra, 164

S

Sa'd bin Ebī Vaḳḳāṣ, 145, 147, 159
Sa'dü'd-devle, 405, 421
Sa'īd, 25, 156, 160, 238, 246, 484, 535, 537, 541, 545, 548, 557, 571, 572, 599, 678, 681, 690, 693, 701, 708, 710, 712
Sa'īd bin Muḥammedü'ş-Ṣaġīr, 237
Sa'īd bin Müseyyeb, 187
Saffāḥ, 192, 193, 195, 197, 309
Saffāḥ-ı 'Abbāsī, 195
Salīṭa bin 'Amr-ı 'Āmirī, 152
Sāve Şāh, 403
Sebüktegin, 328, 333, 349, 357, 462, 512
Seccād, 166
Sedīd, 157
Sekīne, 165
Selāme, 188
Seleme, 164, 165, 166
Selmā bint Ṣaḫr, 157
Seyfü'd-devle, 252, 253, 504
Seyfü'd-devle ibn Ḥemedān, 252
Seyfü'd-dīn Ḳalāvun, 522
Seyfü'd-dīn Rüstem, 424
Seyyid Ca'fer bin Muḥammed bin el-Ḥasen, 13, 128
Seyyid Muḥammed, 254
Seyyid Rıżāü'd-dīn Tāvus, 171
Sulṭān Ġıyāşü'd-dīn, 363, 364, 365, 368, 461, 553
Sulṭān Ġıyāşü'd-dīn Muḥammed bin Sām bin Ḥüseyin, 363
Sulṭān İbrāhīm Ġaznevī, 359
Sulṭān Maḥmūd, 183, 303, 304, 328, 331, 333, 336, 341, 342, 346, 347, 350, 351, 354, 356, 368, 392, 429, 430, 438, 484, 531, 538, 693, 701, 731
Sulṭān Maḥmūd-ı Ġaznevī
Maḥmūd-ı Ġaznevī, 183
Sulṭān Maḥmūd-ı Sebüktegin, 303
Sulṭān Muḥammed, 312, 421, 423, 424, 428, 431, 438, 445, 493, 532, 534, 548, 550, 551, 598, 700
Sulṭān Muḥammed Ḫ̌ārezmşāh, 446, 461, 493
Sulṭān Sencer, 362, 432, 433, 435, 439, 446, 448, 674
Sulṭān Şihābü'd-dīn Muẓaffer, 365, 366
Sübeyl bin 'Abdullāh, 193
Süfyān bin 'Uyeyne, 154
Süleymān, 27, 166, 176, 184, 187, 378, 394, 431, 438, 439, 464, 561, 568, 597, 670, 690, 717, 721, 725
Süleymān bin 'Abdü'l-melik, 27, 182, 183, 191, 195
Süleymān bin Dāvūd, 180
Süleymān bin Ṣāliḥ Müryānī, 199
Süleymān bin Ẕeheb, 298

Ş

Ṣadaḳa, 421, 423, 504, 544
Ṣaḫr bin Ḥarb, 185

Ş

Şābūr bin Erdeşīr Bābek, 363
Şāh Şücā', 293, 552, 575, 577, 578, 579, 582, 583, 584, 586, 587, 588, 592
Şāhek bin Sendī, 270
Şaḥme, 158
Şebīb, 181
Şehrbānū, 165
Şemāme, 169
Şemir ẕī Cevşen, 165
Şeybe, 149, 180
Şeyḫ Ebū İsḥāḳ, 201, 571, 572
Şeyḫ Ḥasen, 548, 550, 551, 557, 558, 560, 561, 568, 598

Şeyḫ Ḥasen İlkānī, 550
Şücāʻ bin Veheb-i Esedī, 152
Şücāü'd-dīn Ebu'l-Ḳāsım, 461
Şüreyḥ bin el-Ḥāriṣ el-Kındī, 159
Şüreyḥ bin Sinān, 248

T

Tācü'd-dīn Yılduz, 366
Tekiş bin Arslan, 420
Tekiş Ḫān, 442, 444
Timur, 13, 219, 397, 398, 475, 478, 480, 504, 548, 556, 558, 559, 571, 588, 589, 591, 592, 603, 606, 607, 608, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 640, 641, 642, 643, 644, 647, 650, 651, 662, 671, 684, 691, 692, 694, 700, 701, 703, 727, 752
Türkān Ḫātūn, 408, 411, 420, 437

Ṭ

Ṭāhir, 156, 259, 274, 281, 285, 310, 312, 313, 318, 411, 450, 463, 466
Ṭāhir Ẕü'l-yemīneyn, 281
Ṭāhir-i Ẕü'l-yemīneyn, 259, 273, 282, 309
Ṭalḥa, 161, 165, 310
Ṭalḥa bin ʻAbdullāḥ, 145
Ṭāyiʻ Bahāü'd-devle-i Deylemī, 302
Ṭāyiʻ-i ʻAbbāsī, 256
Ṭayyib, 156
Ṭuġrul Beg, 393, 416, 419, 437, 439
Ṭuġrul Bey, 305

U

Ubeydullāh, 158, 166
Ubeydullāh bin Ziyād, 165
Uḳbe bin Ebī Muʻayṭ, 185
Utbe, 149, 159, 495
Utbe bin Ġazvān, 159

Ü

Ümāme, 164
Ümm Cemīle, 158
Ümm-i ʻAbdullāḥ, 165
Ümm-i Caʻfer, 164
Ümm-i Kulṯūm, 166
Ümmi Kulṯūm, 164
Ümmü Ferve, 166, 167
Ümmü Kulṯūm, 156, 158, 167
Ümmü'l-Ḥasen, 164, 165
Ümmü'l-Ḥüseyin, 165
Ümmüḫānī, 164

V

Vaḥşī, 186
Vālīü'n-Naḥşeb, 27, 183
Vāṣıḳ bin Muʻtaşım, 294, 309
Velīd bin ʻAbdü'l-melik, 179, 191
Velīd bin Yezīd bin ʻAbdü'l-melik, 191

Y

Yaʻḳūb bin Bāḫşūn, 268
Yaʻḳūb bin Dāvud-ı Ṭahmān, 331
Yaʻḳūb bin İsḥāḳ, 285
Yaʻḳūb bin Leyṯ, 314, 318, 515
Yaḥyā, 164, 167, 215, 222, 226, 260, 465, 575, 584, 585, 589, 591, 592, 606, 607, 608
Yaḥyā bin Ḫālid, 213
Yaḥyā-yı Bermekī, 223, 258
Yemāme Hevde-i Ḥanefī, 152
Yezdcird, 165
Yezdicerd bin Kisrā, 159
Yezdicerd bin Şehryār, 160
Yezīd, 159, 165, 187, 188, 190, 194, 729
Yezīd bin ʻAbdü'l-melik, 188, 191
Yezīd bin Hubire, 190
Yezīd bin Uḫtu'n-nemr, 159
Yezīd bin Velīd bin ʻAbdü'l-melik, 191
Yūnus, 53, 133, 392
Yūsuf, 53, 58, 132, 237, 262, 263, 405, 464, 466, 504, 614, 620, 621, 645, 660, 662, 690, 701, 702, 703, 704, 707, 708, 714
Yūsuf Kūtāl Ḫˇārezmī, 404

Ẓ

Ẓahīr, 200, 441

Z

Zāl, 317
Zekī, 164
Zelīḫā, 58, 237
Zeyd bin ʻAvvām, 145
Zeyd bin Ḥāriṣe, 145
Zeyd bin Ṣābit, 158
Zeyd bin Ṣābit-i Enṣārī, 157
Zeyneb, 156, 166
Zeyneb-i Kübrā, 164
Zeyneb-i Ṣuġrā, 164
Zeynü'l-ʻĀbidīn, 165, 166
Zübeyde, 161, 306, 709, 710
Zübeyr, 145, 161, 223
Zübeyr bin ʻAvvām, 222
Zübeyr bin [8] ʻAvvām, 145
Züreyb bin Ṣersīṣā, 257

SONUÇ

XVI. yüzyılın ilk yarısı ile XVII. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşamış olan Altıparmak Mehmed Efendi ilmî kişiliğinin yanında Farsçadan Türkçeye yaptığı tercümelerle de tanınmıştır. Bunlar arasında klasik dönem İslam tarihine dair anekdotları içerisinde barındıran ve bu çalışmada ele aldığımız *Nüzhet-i Cihân ve Nâdire-i Zamân* adlı tercümesi haiz olduğu bazı hususiyetler sebebiyle diğer eserlerinden ayrılmaktadır.

Nüzhet-i Cihân XVI. yüzyılda Safevî hükümdarlığında yaşamış olan Ahmed Gaffârî-yi Kazvînî'nin İslam tarihine dair kaleme aldığı *Nigâristân* adlı Farsça eserinin tercümesidir. Söz konusu tercüme hakkında bu zamana kadar ciddi bir çalışmanın yapılmamış olmasının asıl sebebi, eserin umumiyetle Şeyhülislam Yahya Efendi'nin Sâdî'nin *Gülistân*'ına bir nazire mahiyetinde olan *Nigâristân* tercümesiyle karıştırılmasıdır.

Nüzhet-i Cihân ve Nâdire-i Zamân'ın klasik tarih eserlerinden ayrılan önemli bir tarafı, salt tarih mâlumatından ziyade içerisinde letayif ve okuyucunun ilgisini çekecek hikâyeler barındırmasıdır. Yurtiçi ve dışında yapılan katalog taramalarına göre tespit edebildiğimiz nüsha sayısı 24'tür. Klasik dönem yazma eser literatürü göz önüne alındığında bu rakamın azımsanmayacak derecede olduğu söylenebilir. Söz konusu durum eserin farklı zamanlarda istinsah edilmek suretiyle hatırı sayılır bir şöhrete ve rağbete mazhar olduğunu göstermektedir. Eserin iki nüshasının Topkapı Sarayı Kütüphanesi'nde bulunması da tercümenin bir şekilde saraya girdiğini; belki hanedan ve belki de saray mensupları tarafından eserin mütalaa edildiğini hatıra getirir. Ayrıca kimi nüshalardaki kıraat ve temellük kayıtları *Nüzhet-i Cihân*'ın dönemin ilmî ve edebî muhitlerinde de tutulduğuna işaret eder. Anlatımın manzumelerle ve çeşitli latifelerle desteklenmesi esere olan ilgiyi daha da artırmış ve böylelikle tercümenin sohbet halkalarında okunmasını, diğer taraftan da nüshaların özel kütüphanelere girmesini hızlandırmıştır.

Nigâristân'ın Farsça aslında Kazvînî, eserin hemen başında istifade ettiği kaynakları sıralarken 31 adet eser ismi zikretmektedir. Altıparmak Mehmed Efendi'nin yaptığı tercümenin nüshaları incelendiğinde ise bu rakamın farklılıklar arz ettiği görülmüştür. Metne esas aldığımız nüshada söz konusu rakam 28'dir. Geri kalan

üç kaynağın ya mütercim tarafından tercümeye dahil edilmediği ya da istinsah sırasında müstensihler tarafından atlandığı anlaşılmaktadır. Bunun yanında Altıparmak Mehmed Efendi *Nigâristân*'ın Farsça aslında bulunmayan bazı kaynakları yeri geldikçe tercümesinde zikretmiş; böylelikle çalışmasına "telif-tercüme bir eser" hususiyeti kazandırmak istemiştir. Kimi nüshaların sonunda yer alan ve *Câm-ı Cem-âyîn* adlı eserden alıntılar yapılarak eklenen Osmanoğullarına dair kısım da bu görüşü desteklemektedir.

Yer yer dikkat çeken eski Anadolu Türkçesine ait özelliklerin yanında genel olarak XVII. yüzyıl Osmanlı Türkçesinin dil hususiyetleriyle temayüz eden ve süslü nesire dair oldukça güçlü örnekler barındıran tercümede Altıparmak Mehmed Efendi'nin şairliğine dair de yeni bilgiler ortaya çıkmıştır. Tercümesine esas teşkil eden *Nigâristân*'daki Farsça şiirler, Mehmed Efendi'nin kendi nazım tekniğinde ayrı bir âhenk kazanmış ve bazı yerlerde "li-müellifihi" başlığı altında konuyla irtibatlı olarak orijinal şiirler söylemiştir. Bu husus, herhangi bir divanı bulunmayan -veya günümüze intikal etmeyen- Mehmed Efendi'nin aslında ciddi anlamda şiirle iştigal ettiğini göstermesi bakımından önemlidir. Mütercimin sık sık başvurduğu deyim ve meseller de inceleme kısmında ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Tercüme için söylenebilecek son önemli husus ise Safevî coğrafyası ve hakimiyetinde yazılan *Nigâristân* ile Altıparmak'ın yaptığı tercüme arasında bazı önemli ayrımların tespit edilmiş olmasıdır. Metnin Farsça aslı ile yaptığımız mukayeseli okumalarda Kazvînî'nin Şia'nın temel umdelerini ön plana çıkardığı yerlerde Altıparmak'ın ihtiyatlı davrandığı görülmüştür. Mütercim bu gibi yerlerde Sünnî-müteşerri çerçevede bazı ihtar ve ikazlarda bulunma yolunu tercih etmiştir. Bu cümleden olarak İmam İsnâ Aşere (On iki imam)'ın anlatıldığı bölümde Mehmed Efendi, tercümeden sonra Sünnî inanışa göre -Şia'nın şu an için gaybet hâlinde olduğuna inandıkları Mehdî-i Muntazar'ın aksine- Mehdî'nin kıyamete yakın geleceğini ifade etmiştir. Diğer taraftan Sünniler ile Şia'nın temel ayrım noktalarından biri olan Gadîr-i Hum hadisesi de Altıparmak'ın yorumları ile Sünnî çerçevede metne dahil edilmiştir. Yine Kazvînî'nin eserinde yer almayan; fakat Ehl-i Sünnet'in raşid halifelerinden olan Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman için Mehmed Efendi tarafından hususi bilgiler eklenmiştir. Asıl metinde bulunmayan ve Hanefî mezhebinin müessisi İmam-ı Âzam hakkında yazılan bir latife de mütercimin tercümeye

müdahalesi bağlamında değerlendirilebilecek bir diğer önemli katkıdır.

Bilhassa İran-Safevî coğrafyasında yazılan ve Osmanlı sahasında tercüme edilen bu tarz eserler daha ayrıntılı incelendikçe ve üzerlerinde mukayeseli okumalar yapıldıkça klasik dönem tercüme geleneğinde mütercim tasarruflarına dair zaman içerisinde önemli bir envanterin oluşacağı muhakkaktır.

KAYNAKÇA

Kitap ve Makaleler

Aclûnî, İsmail b. Muḥammed b. ʿAbdu'l-Hâdî el-Cerâḥî el-ʿAclûnî ed-Dimeşḳî Ebu'l-Fidâʾ el-. *Keşfu'l-Ḫafâʾ*. Kahire: y.y., 1351.

Aclûnî, İsmail b. Muhammed. *Keşfü'l-Hafâ*, Beka Yay. 2019.

Aka, İsmail. "Mîrhând", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 30, TDV Yay., İstanbul 2020, s. 156, 157.

Aka, İsmail. "Hândmîr", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 15, TDV Yay., İstanbul 1997, s. 550, 552.

Aksoy, Ömer Asım. *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2 Deyimler Sözlüğü,* İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1995.

Ali el-Kârî. *el-Esrâru'l-Merfû'a fil-Ahbâri'l-Mevzû'atil-Ma'rûf bil-Mevzûati'l-Kübrâ*, nşr. Muhammed es-Sıbâğ, Beyrut, Dârü'l-Emâne, t.y.

Altıparmak, Mehmed Emin Efendi. *Altıparmak İslâm Tarihi*, çev. Abidin Sönmez, İ.Turgut Atasoy, Hisar Yay., İstanbul 1984.

Ansarı, A. S. Bazmee. "Cûzcânî, Minhâc-ı Sirâc", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 8, TDV Yay., İstanbul 1993, s. 98-99.

Atâî, Nev'îzâde Ataullâh Efendi. *Şakâik-ı Nu'maniye ve Zeyilleri: Hadâiku'l-Hakâik Fî Tekmileti'ş-Şakâik*. haz. Suat Donuk. 2 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2017.

Attar, Feridüddin. *Mantıku't-Tayr Kuşların Diliyle*, çev.: Mustafa Çiçekler, Kaknüs Yay., İstanbul 2020.

Avcı, Casim. "Mes'ûdî, Ali b. Hüseyin", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 29, TDV Yay., İstanbul 2004, s. 353-355.

Avcı, Casim. "Târîhu Bağdâd", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 40, TDV Yay., İstanbul 2011, s. 88-89.

Aybakan, Bilal. "Şâfiî", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 38, TDV Yay., İstanbul 2010, s. 223-233.

Baki'nin El İlam Bi-A'lami Beledi'llahi'l-Haram Tercümesi *(Feza'il-i Mekke),* Halil Sercan Koşik, Kesit Yay., İstanbul, 2019.

Baş, Derya. "Yâfiî", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 43, TDV Yay.,

İstanbul 2013, s. 175-177.

Bayatlı Mahmud oğlu Hasan. *Câm-ı Cem-âyîn*, sad.: Fahrettin Kırzıoğlu, Türkiye Yay., İstanbul 1925, 1947.

Bayrakdar, Mehmet. "İbn Miskeveyh", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 20, TDV Yay., İstanbul 2003, s. 201-208.

Bilgin, Orhan. "Matla-ı Sa'deyn", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 28, TDV Yay., İstanbul 1999, s. 141.

Buhârî. *Sahîhü'l-Buhârî*. thk. Muhammed Züheyr b. Nâsır, 9 c., Dâru Tavki'n-necât, 1422.

Buḫârî, Ebû ʿAbdullâh Muḥammed b. İsmâʿîl b. İbrâhîm el-Buḫârî el-. *el-Câmiʿu'ṣ-ṣaḥîḥ*. thk. Muḥammed Zuheyr en-Nâṣır. 9 Cilt. Beyrut: Dâru Ṭavḳi'n-Necât, 1422.

Buḫârî, Ebû ʿAbdullâh Muḥammed b. İsmâʿîl b. İbrâhîm el-Buḫârî el-. *el-ʾEdebu'l-Mufred*. thk. Semîr b. Emîn ez-Züheyrî. Riyad: yay., 1419/1998.

Bursalı, Mehmed Tâhir. *Osmanlı Müellifleri*, 2 c., Matbaa-i Âmire, İstanbul 1333.

Bursalı, Mehmed Tâhir. "*Altıparmak Mehmed Efendi*". *Sebîlü'r-reşâd I-VIII/19-201* (28 Haziran 1328).

Ceyhan, Semih. "Mesnevî", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 29, TDV Yay., İstanbul 2004, s. 325-334.

Cüveyni, Alaaddin Ata Melik. *Tarih-i Cihan Güşâ*, TTK, çev.: Mürsel Öztürk, Ankara 2013.

Çağbayır, Yaşar. *Ötüken Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 2017.

Çetin, Abdurrahman. "Vâhidî", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 42, TDV Yay., İstanbul 2012, s. 438-439.

Demircan, Adnan. *Gadîr-i Hum Olayı*, Beyan Yay., İstanbul 1996.

Demiri, Kemaleddin. *Hayatül Hayevan Havas ve Esrarı*, trc.: Rahmi Serin, Pamuk Yay., 2018.

Demiroğlu, Ayla. "Devletşah", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 9, TDV Yay., İstanbul 1994, s. 244-245.

Devvani, Celaleddin. *Ahlak-ı Celali*, Çev.: Ejder Okumuş, Fecr Yay., Ankara,

2019.

Dilek, Kaan. “Şerefeddin Ali Yezdî”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 38, TDV Yay., İstanbul 2010, s. 550-552.

Doğruyol, Hasan. “Buhtîşû'”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 6, TDV Yay., İstanbul 1992, s. 378.

Ebu Abdullah Muhyiddin Muhammed b. Ali İbnü'l-Arabi, *Fütuhat-ı Mekkiyye*, çev. Ekrem Demirli. Litera Yay., 1. c., İstanbul 2006.

Ebu’l-Hasan, el-Vâhidî. *Esbâb-ı Nüzûl*, çev.: Necdet Çağıl, Necati Türk, Ketebe Yay., 4. Baskı. İstanbul 2020.

Ebû Yaʿlâ el-Ḫalîlî, Ḫalîl b. ʿAbdullâh b. ʾAḥmed b. İbrâhîm b. el-Ḫalîl el-Ḳazvînî. *Fevâʾîdu Ebî Yaʿlâ el-Ḫalîlî*. Cidde: yay., 1422/2001.

ed-DîB, Abdülazîm Mahmûd. “Buhutî”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 6, TDV Yay., İstanbul 1992, s. 385-386.

El-Cûzcânî. *Minhâc-i Sirâc*, *Tabakât-ı Nâsırî Gazneliler, Selçuklular, Atabeglikler ve Hârezmşâhlar*, trc.: Erkan Göksu, TTK, Ankara 2020.

El-Hamevî Yâkût, Şihâbüddîn Ebû Abdullah. *Mu'cemu'l-Buldân, II*. s. 389; Semhûdî, III. s. 1018; Buhl, IV. s. 705. (626/1209), I-V, Beyrut. Adnan Demircan, *Gadir-i Hum Olayı*, Beyan Yay., İstanbul 1996.

Er, Rahmi. "SÂBÎ, Ebû İshak", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 35, TDV Yay., İstanbul 2008, s. 339-340.

Eraslan, Kemal. “Mecâlisü'n-Nefâis”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 28, TDV Yay., İstanbul 2003, s. 216-217.

Evliyâ Çelebi, Dervîş Mehemmed Zıllî. Evliyâ Çelebi Seyahatnamesi. nşr. Seyit Ali Kahraman - Yücel Dağlı - Robert Dankoff. 10 Cilt. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2007.

Fayda, Mustafa. “Taberî, Muhammed b. Cerîr”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 39, TDV Yay., İstanbul 2010, s. 319-320.

Fayda, Mustafa. “İbn A'sem el-Kûfî”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 19, TDV Yay., İstanbul 1999, s. 325-326.

Fazlullah, Reşidü'd-Din. *Camiu't - Tevarih (İlhanlılar Kısmı),* TTK Yay., çev. İsmail Aka, Mehmet Ersan, Ahmed Hesamipour Khelejani, Ankara 2013.

Firdevsi. *Şahname (Ciltli)*, çev.: Necati Lugal, Kabalcı Yay.

Gazzâlî, Hüccetü'l-İslâm Ebû Ḥâmid Muḥammed b. Muḥammed el-. *Mişkâtu'l-Envâr*. thk. Ebu'l-ʿAlâ ʿAfîfî. Kahire: yay., ts.

Hoca, Nazif. "*Altıparmak Mehmed Efendi*", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 2* (1995), 31-38.

İbn Asem. *El-Fütuh*, Ankara Okulu Yay., Ankara 2020.

İbn Bibi. Nâsırüddîn Hüseyn b. Muhammed b. Alî Ca'ferî Rugadî Münşî, *Anadolu Selçuki Devleti Tarihi*, trc. M. Nuri Gençosman, Uzluk Basımevi, Ankara, 1941.

İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr b. Ebî Şeybe ʿAbdullâh b. el-ʿAbsî. *el-Kitâbu'l-Muṣannef fi'l-Eḥâdîṯ ve'l-ʾÂṯâr*. thk. Kemâl Yûsuf el-Ḥût. 7 Cilt. Riyad: Mektebu'-r-Ruşd, 1409.

İbn Ḥacer el-ʿAsḳalânî, Ebü'l-Faẓl Şihâbüddîn Aḥmed b. ʿAlî b. Muḥammed el-ʿAsḳalânî. *İtḥâfu'l-Mehere bi'l-Ḳavâidi'l-Mubtekire min Eṭrâfi'l-ʿAşere*. thk. Merkezu Ḫidmeti's-Sunne ve's-Sîra. 19 Cilt. b.y.: Mecmaʿu'l-Melik Fehd, 1415/1994.

İbnu'l-Eṯîr, Ebû's-Saʿâdât el-Mubârek b. Muḥammed el-Cezerî. *Câmiʿu'l-Uṣûl*. thk. ʿAbdulḳâdir el-Arnaût. 12 Cilt. b.y.: Dâru'l-Ḫulvânî, 1389/1969-1392/1972.

İslam Tarihi (el-Kamil fi't-Tarih Tercümesi), çev.: Abdülkerim Özaydın, Ahmet Ağırakça, M. Beşir Eryarsoy, Abdullah Köşe, Hacı Yunus Apaydın, Zülfikar Tüccar, 10 c., Ocak Yay., 2016.

İzgi, Cevat. "Hayâtü'l-Hayevân", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 17, TDV Yay., İstanbul 1998, s. 18-20.

Kanar, Mehmet. "Nizâmî-i Gencevî", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 33, TDV Yay., İstanbul 2007, s. 183-185.

Kanar, Mehmet. "Şâhnâme", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 38, TDV Yay., İstanbul 2010, s. 289-290.

Kandemir, M. Yaşar. "el-Müsned", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 32, TDV Yay., İstanbul 2006, s. 104-105.

Kapar, Mehmet Ali. "Lahmîler'", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 27, TDV Yay., İstanbul 2003, s. 54-55.

Karaismailoğlu, Adnan. "Altıparmak Mehmed Efendi" *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 2/542, İstanbul 1989.

Kartal, Ahmet. *Türk - Fars Edebi İlişkileri Hakîkate Düşen Gölge*, Doğu

Kütüphanesi, İstanbul 2016.

Kâtib Çelebi, Hâcı Halîfe Mustafâ b. Abdullâh. Keşfü'z-Zunûn an Esâmi'l-Kütüb Ve'l-Fünûn. 2 Cilt. Tahran: Mektebetü'l-İslâmiyye, 3. Basım, 1387.

Kılıç, Hulusi. "Harîrî", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 16, TDV Yay., İstanbul 1997, s. 191-192.

Kılıç, Mahmud Erol. "El-Fütûhâtü'l- Mekkiyye", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 13, TDV Yay., İstanbul 1996, s. 251-258.

Koçkuzu, Ali Osman. "Aynî, Bedreddin", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 4, TDV Yay., İstanbul 1991, s. 271-272.

Köksal, M. Fatih. *Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori*, Kesit Yay., İstanbul 2012.

Köroğlu, Burhan. "Şehrezûrî, Muhammed b. Mahmûd", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 38, TDV Yay., İstanbul 2010, s. 462-466.

Kurtuluş, Rıza. "Heft Ebreng", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 17, TDV Yay., İstanbul 1998, s. 157-158.

Kut, Günay. "Acâibü'l-Mahlûkât", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 1, TDV Yay., İstanbul 1988, s. 315-317.

Mahmûd Mîrhând, Muhammed bin Hâvendşah bin. *Ravzatu's-Safâ fî Sîreti'l-Enbiya ve'l-Mülûk ve'l-Hulefâ (Tabaka-i Selçukiyye)*, çev.: Erkan Göksu, Ankara 2018.

Manastırlı Daniş Ahmed Efendi. *Makamat-i Harîrî Şerhi Makamat-ı Edebiyye-i Harîriyye Şerhi Melahat-i Danişiyye*, der.: Seda Kurt, DBY Yayınları, İstanbul 2021.

Mazıoğlu, Hasibe. "*Eski Türk Edebiyatı*", *Türk Ansiklopedisi, XXXII cilt*, s. 124-128. 1983.

Meâricü'n-Nübüvve Peygamberler Tarihi, çev. A. Fâruk Meyân, Berekât Yay., İstanbul 1976.

Merçil, Erdoğan. "Utbî, Muhammed b. Abdülcebbâr", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 42, TDV Yay., İstanbul 2012, s. 236-237.

Mesudi. *Altın Bozkırlar: Muruc Ez-Zeheb*, çev: D. Ahsen Batur, Selenge Yay., İstanbul 2005.

Muhammed b. Muhammed Altıparmak. *Muhammed bin Muhammed Altıparmak Telhîs Tercümesi (tenkitli metin)*. thk. İsmet Şanlı, Ürün Yay., Ankara

2010.

Muhammed b. Muhammed b. Hüseyin, Mevlana Celaleddin-i Rumi. *Mesnevi Tercemesi ve Şerhi*, trc. ve şerh: Abdülbaki Gölpınarlı, 2. baskı. İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1984.

Muhammed b. Muhammed b. Hüseyin, Mevlana Celaleddin-i Rumi. *Mesnevi-i Ma'nevi* : *Farsça*, haz. Adnan Karaismailoğlu, Derya Örs. Akçağ Yay., Ankara 2007. 1-2.

Muhammed b. Hâvendşâh b. Mahmûd Mîrhând. *Harezmşahlar Ravzatu's-Safa (Harezmşahiyan)*, haz. Erhan Göksu, Kronik Kitap, İstanbul 2022.

Müstevfî-yi Kazvinî, Hamdullah. *Tarih-i Güzide*, çev. Mürsel Öztürk, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2018.

Nevâî, Ali Şir. *Mecâlisü'n-Nefâis I-II,* haz. A. Naci Tokmak, TDK Yay., Ankara 2017.

Okumuş, Ömer. "Câmî, Abdurrahman", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 7, TDV Yay., İstanbul 1993, s. 94, 99.

Okuyucu Cihan, Kartal Ahmet, Köksal M. Fatih. *Klasik Dönem Osmanlı Nesri*. Kesit Yay., 3. Baskı, İstanbul, 2014. s. 21- 36.

Osmanlı Tarihleri: Osmanlı Tarihinin Anakaynakları Olan Eserlerin Mütehassıslar Tarafından Hazırlanan Metin, Tercüme veya Sadeleştirilmiş Şekilleri Külliyatı, haz. N. Atsız Çiftçioğlu, Türkiye Yay., 1.c., İstanbul 1925, 1949.

Osmânzâde, Hüseyin Vassâf. *Sefîne-i Evliyâ*, çev. Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz, 5 c., Kitabevi, İstanbul 2006.

Özaydın, Abdülkerim. "Beyhakî, Ali b. Zeyd", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 6, TDV Yay., İstanbul 1992, s. 62-63.

Özaydın, Abdülkerim. "el-Kâmil", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 24, TDV Yay., İstanbul 2001, s. 281-283.

Özaydın, Abdülkerim. "İBN BÎBÎ", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 19, TDV Yay., İstanbul 1999, s. 379-382.

Abdülkerim Özaydın. "İbn Hallikân", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 20, TDV Yay., İstanbul 1999, s. 17-19.

Özaydın, Abdülkerim. "Nizâmülmülk", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 33, TDV Yay., İstanbul 2007, s. 194-196.

Özaydın, Abdülkerim. “Târîh-i Güzîde”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 40, TDV Yay., İstanbul 2011, s. 82-83.

Özcan, Abdülkadir. “Câm-ı Cem-âyîn”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 7, TDV Yay., İstanbul 1993, s. 43.

Özen, Şükrü. “Teftâzânî”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 40, TDV Yay., İstanbul 2011, s. 299-308.

Özgüdenli, Osman Gazi. “Târîh-i Cihângüşâ”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 40, TDV Yay., İstanbul 2011, s. 77-79.

Özgüdenli, Osman Gazi. “Vassâf”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 42, TDV Yay., İstanbul 2012, s. 558-559.

Rudeki. *Rudekî-yi Semerkandî Divanı*, haz. ve çev.: Nimet Yıldırım, Dergah Yay., İstanbul 2020.

Sajjadi, Sadıq. “Gaffârî”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 13, TDV Yay., İstanbul 1996, s. 280-281.

Sami, Şemseddin. *Kamus-ı Türkî*, haz.: Paşa Yavuzarslan - Ankara, TDK, 2010, s. 1045

Sevgi, H. Ahmet. “Mantıku't-Tayr”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 28, TDV Yay., İstanbul 2012, s. 29-30.

Süyûṭî, Ebü’l-Faẓl Celâlüddîn ʿAbdurraḥmân b. Ebî Bekr b. Muḥammed el-Ḫuḍayrî es-. *ed-Durru’l-Menṯûr*. 8 Cilt. Beyrut: yay., ts.

Süyûṭî, Ebü’l-Faẓl Celâlüddîn ʿAbdurraḥmân b. Ebî Bekr b. Muḥammed el-Ḫuḍayrî es-. *el-Câmiʿu’ṣ-Ṣağîr ve Ziyâdetuhû*. b.y.: yay., ts.

Şahinoğlu, M. Nazif. "Ahlâk-ı Celâlî", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 2, TDV Yay., İstanbul 1989, s. 16.

Şahinoğlu, M. Nazif. “Attâr, Ferîdüddin”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 4, TDV Yay., İstanbul 1991, s. 95-98.

Şentürk, Ahmet Atilla. *Osmanlı Şiiri Kılavuzu*. (OSEDAM) Osmanlı Edebiyatı Araştırmaları Merkezi, c 1., İstanbul 2016.

Şerefüddin, Ali Yezdi. *Emir Timur (Zafername)*, Selenge Yay., çev: D. Ahsen Batur, İstanbul 2013.

Şeşen, Ramazan. “Câmiu't-Tevârîh”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 7, TDV Yay., İstanbul 1993, s. 132-134.

Ṭaberânî, Ebü'l-Ḳâsım Müsnidü'd-dünyâ Süleymân b. Aḥmed b. Eyyûb eṭ-. *el-Muʿcemu'l-Kebîr - et-Ṭaberânî*. thk. Ḥamdî b. ʿAbdulmecîd es-Selefî. 25 Cilt. Kahire: Mektebetu İbn Teymiyye, ts.

Taberi, Muhammed b. Cerir. *Tarih-i Taberi* (4 Cilt) Sağlam Yay., çev.: M. Faruk Gürtunca, İstanbul 2007.

Tanyeri, M. Ali. *Örnekleriyle Divan Şiirinde Deyimler,* Birinci Baskı, Akçağ Yayınları. Ankara, 1995.

Tirmiẕî, Ebû ʿÎsâ Muḥammed b. ʿÎsâ et-. *es-Sunen*. thk. Beşşâr ʿAvvâd Maʿrûf. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1998.

Tomar, Cengiz. "İbnü'l-Fakîh", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 21, TDV Yay., İstanbul 2000, s. 38-39.

Uluğ Bey. *Uluğ Bey'in Astronomi Cetvelleri: Zîc-i Uluğ Bey*, çev: Mustafa Kaçar, Atilla Bir. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara 2012.

Unat, Yavuz. "Zîc-i Uluğ Bey", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 44, TDV Yay., İstanbul 2013, s. 400-401.

Ünver, İsmail. "*Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Düşünceler", Journal of Turkish Studies 3/6 (2008)*, 1-46.

Yavuz, Yusuf Şevki. "Fahreddin, Er-Râzî", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 12, TDV Yay., İstanbul 1995, s. 89-95.

Yavuz, Yusuf Şevki; Avcı, Casim. "İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 20, TDV Yay., İstanbul 1999, s. 550.

Yazıcı, Tahsin. "Benâkitî", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 5, TDV Yay., İstanbul 1992, s. 429, 430.

Yazıcı, Tahsin. "Cevâmiü'l-Hikâyât", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 7, TDV Yay., İstanbul 1993, s. 439, 440.

Yazıcı, Tahsin. "Mar'aşî, Zahîrüddin", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 28, TDV Yay., İstanbul 2003, s. 36, 37.

İnternet Kaynakçası

https://dergipark.org.tr/tr/pub/mtad/issue/10412/127388

https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/108916

https://ganjoor.net/jami/7ourang/7-1/sd1/sh155

https://ganjoor.net/anvari/divan-anvari/ghaside-anvari/sh72

https://ganjoor.net/hafez/ghazal/sh255

https://ganjoor.net/sanaee/divans/ghgh/sh72

https://ganjoor.net/saadi/boostan/bab1/sh26

https://ganjoor.net/jami/divanj/fateha-shabab/ghaside-fj/sh3

https://ganjoor.net/salman/divanss/ghazalss/sh27

https://ganjoor.net/saadi/mavaez/ghasides/sh40

https://ganjoor.net/moulavi/masnavi/daftar5/sh79

https://muhur.yek.gov.tr/muhur/yekmu0036

http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/altiparmak-muhammed-muhammed-altiparmak

http://yazmalar.gov.tr/eser/terceme-i-nigaristan/124057

İnternet Sözlükleri

http://lugatim.com/s/damen

https://www.luggat.com/li-müellifihi/1/1

https://lugat.osmanlica.online

https://www.virascience.com/article/5637/

Tezler

Anay, Harun. *Celâleddîn Devvâni Hayatı, Eserleri, Ahlâk ve Siyaset Düşüncesi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 1994.

Çiftoğlu, Arzu. *Muhammed b. Muhammed Altıparmak'ın Mensur Yusuf ve Zeliha'sı*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2006.

Demirsoy, Soner. *Vekāyi'-i Ali Paşa*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010.

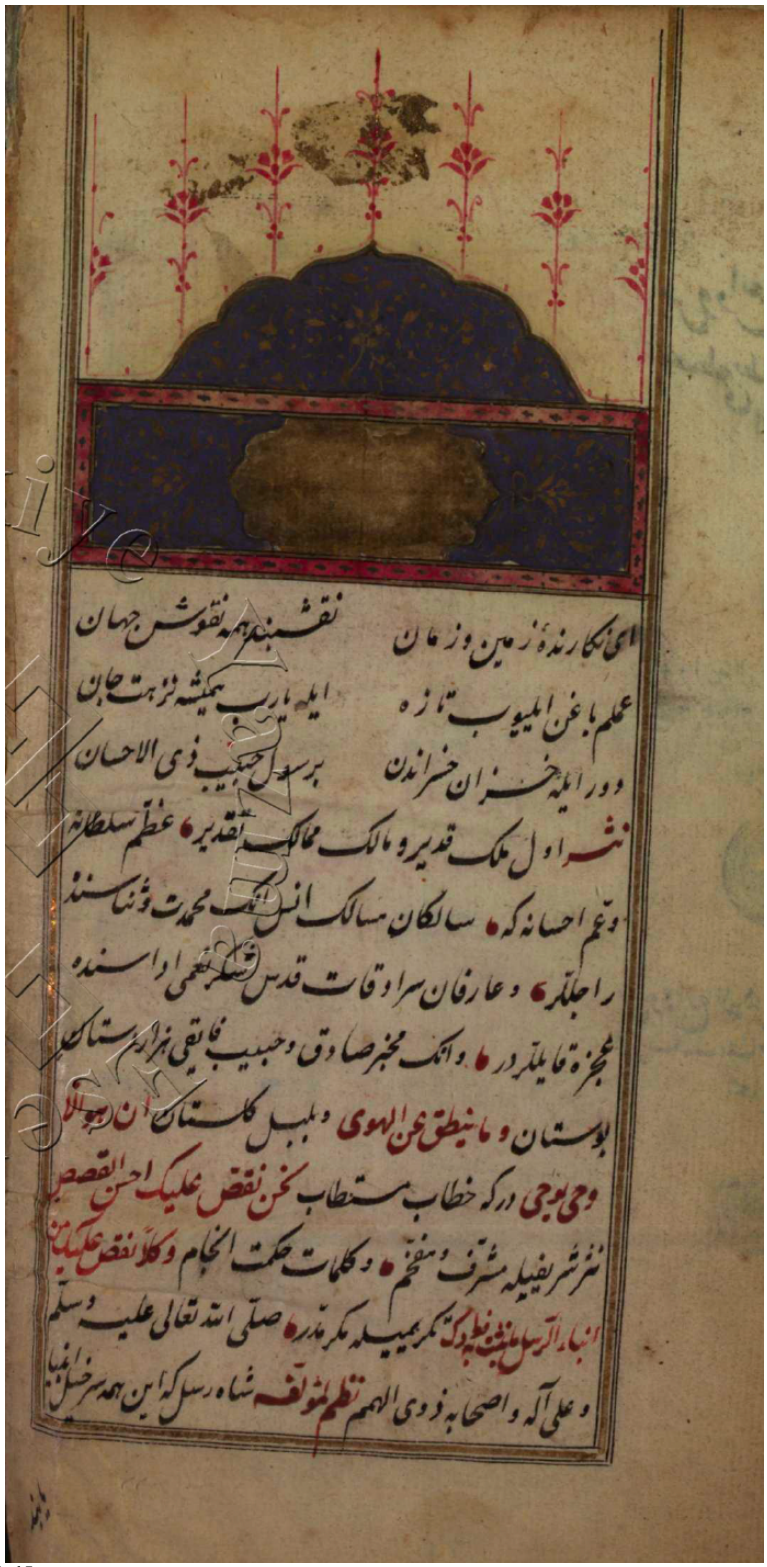
Kılıç, Atabey. *Üskübî'nin "Şerh-i Telhîs"i*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir 1990.

Özçam, Çimen. *Şeyhülislam Yahya Efendi Nigâristân Tercümesi (Sentaks incelemesi-Metin-Sözlük),* Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Elazığ 1999.

Sakar, Ekrem. *Altıparmak Muhammed Efendi'nin Delâil-i Nübüvvet-i Muhammedî Adlı Eseri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2022.

Yazar, Sadık. *Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2011.

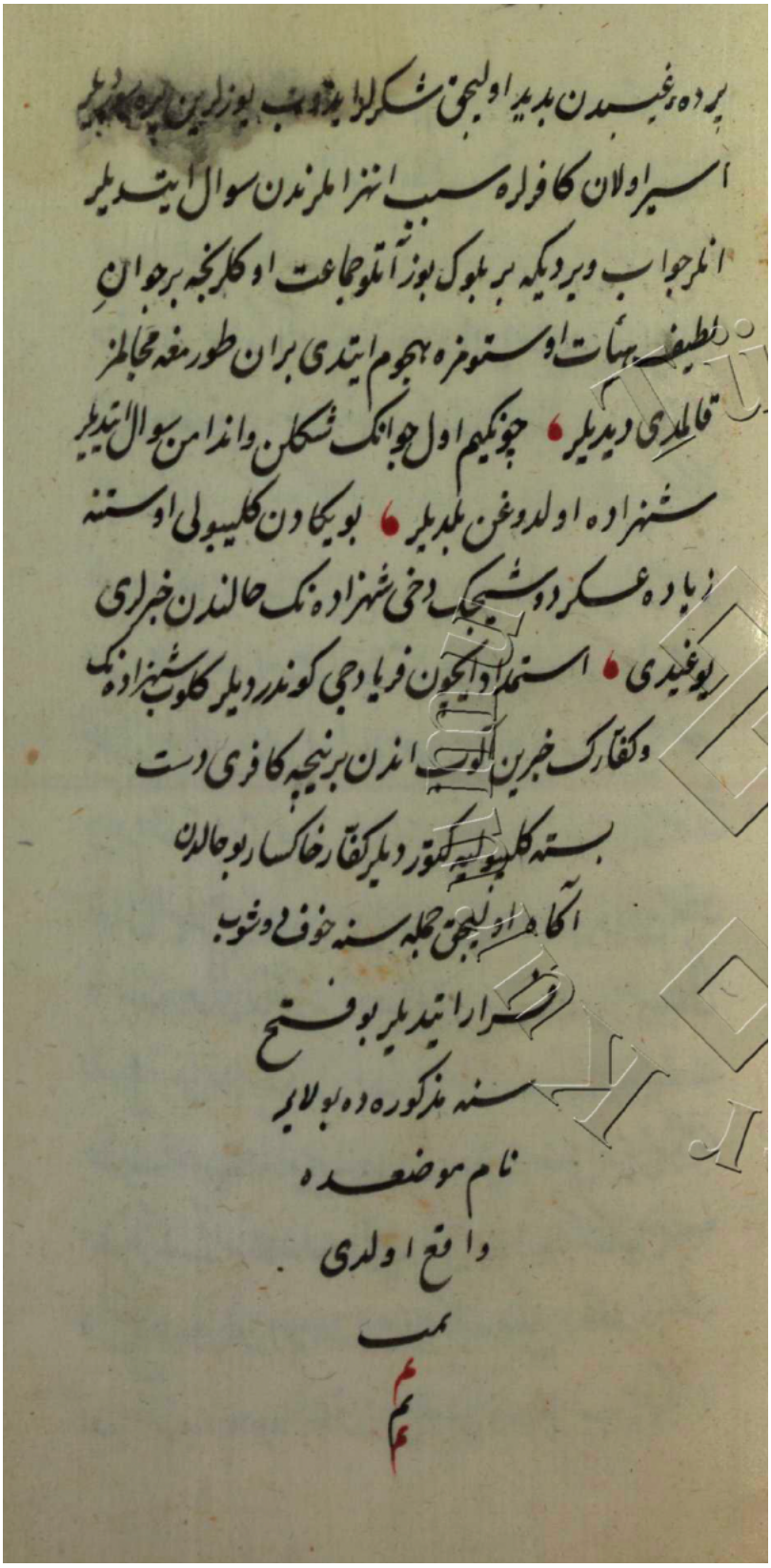
EKLER

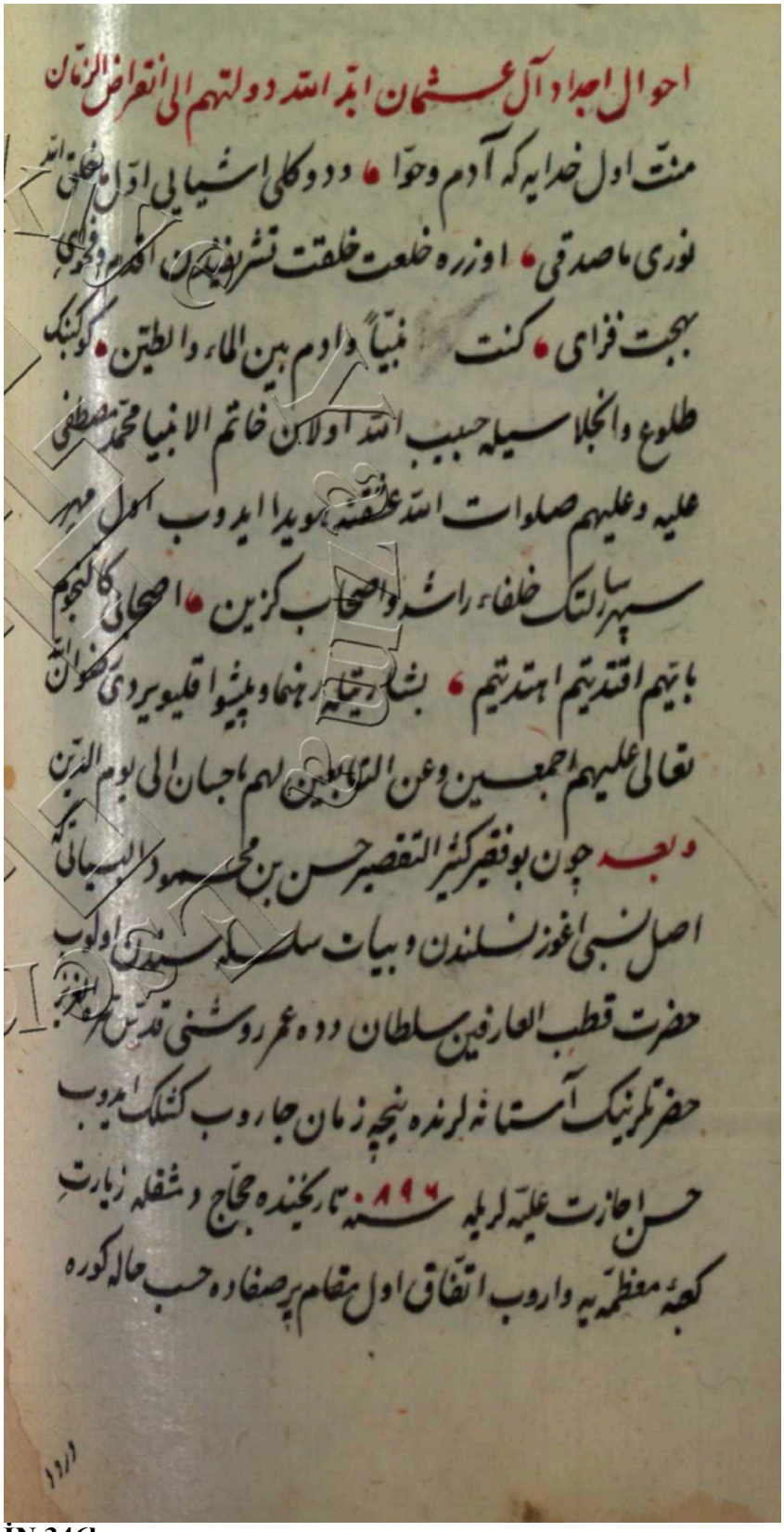
ای نگارندهٔ زمین و زمان — نقشبندِ همه نقوش جهان
عَلَم باغ ایلیوب تازه — ایله یارب همیشه نزهت جان
دور ایله خزان خسرانِ دن — برسول حبیب ذی الاحسان

نثر اول ملک قدیر و مالک مماالک تقدیر عظم سلطانه
وعم احسانه که سالکان مسالک انس همت محمدت ثنا سنند
راجلدر و عارفان سرادقات قدس تسلیم تعمی ادا سنده
معجزه تایلدر دره و انک مخبر صادق و حبیب فائق بزارم ستاک
بوستان و ما ینطق عن الهوی و بلبل گلستان ان هو الا
وحی یوجی درکه خطاب مستطاب نحن نقص علیک احسن القصص
نثر شریفیله مشرف و مفخم و کلمات حکمت انجام و کلا نقص علیک من
انباء الرسل ما نثبت به فؤادک تکریمیله مکرم و مزین صلی الله تعالی علیه وسلم
و علی آله و اصحابه ذوی الاحترام نظم مؤلف شاه رسل که این همه سرخیل انبیا

Ek 1: İN 1b

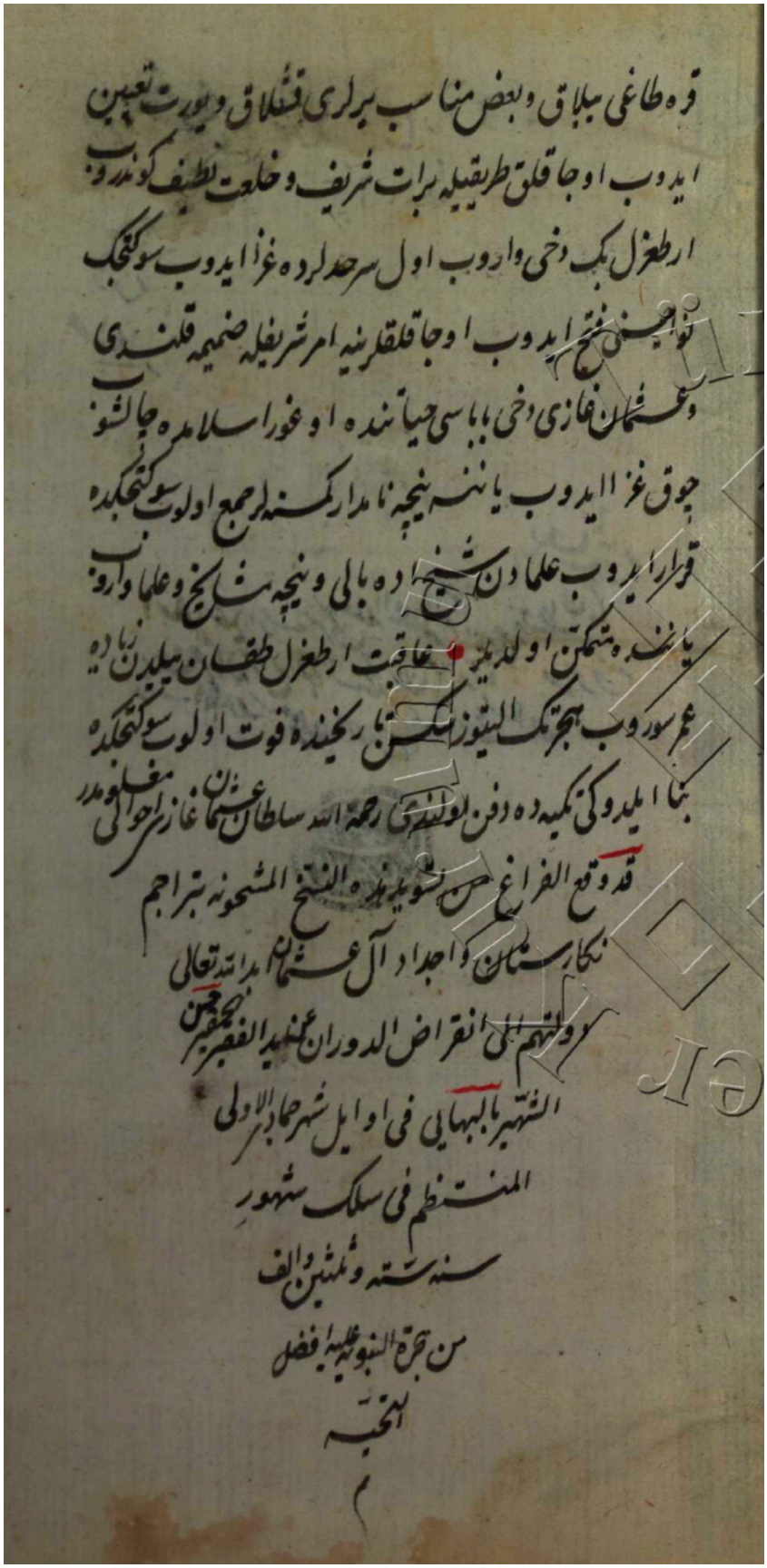
پرده رغیبدن بدید اولیجی شکرلرا بدتوب یوزلرین پرده دیلر
اسیر اولان کافرلره سبب انلرا ملزندن سوال ایتدیلر
انلرجواب ویردیکه بر بلوک بوز آتلو جماعت اوکلرنجه برجوان
لطیف هیئت اوستونده هجوم ایتدی بران طور مغه مجالمز
قالمدی دیدیلر ۵ چونکیم اول جوانک شکلن واندامن سوال ایتدیلر
شهزاده اولدوغن بلدیلر ۵ بویکادن کلیسولی اوستنه
زیاده عسکر دوشیجک دخی شهزاده نک حالندن خبرلری
یوغیدی ۵ استمداد ایچون فریادجی کوندردیلر کلوب شهزاده نک
وکفارک خبرین آلوب اندن برنیچه کافری دست
بسته کلیسوله کتوردیلر کفار خاکسار بوحالدن
آگاه اولیجی جمله سنه خوف دوشوب
قرار ایتدیلر بو فتح
سنه مذکوره ده بولایر
نام موضعده
واقع اولدی
تمت

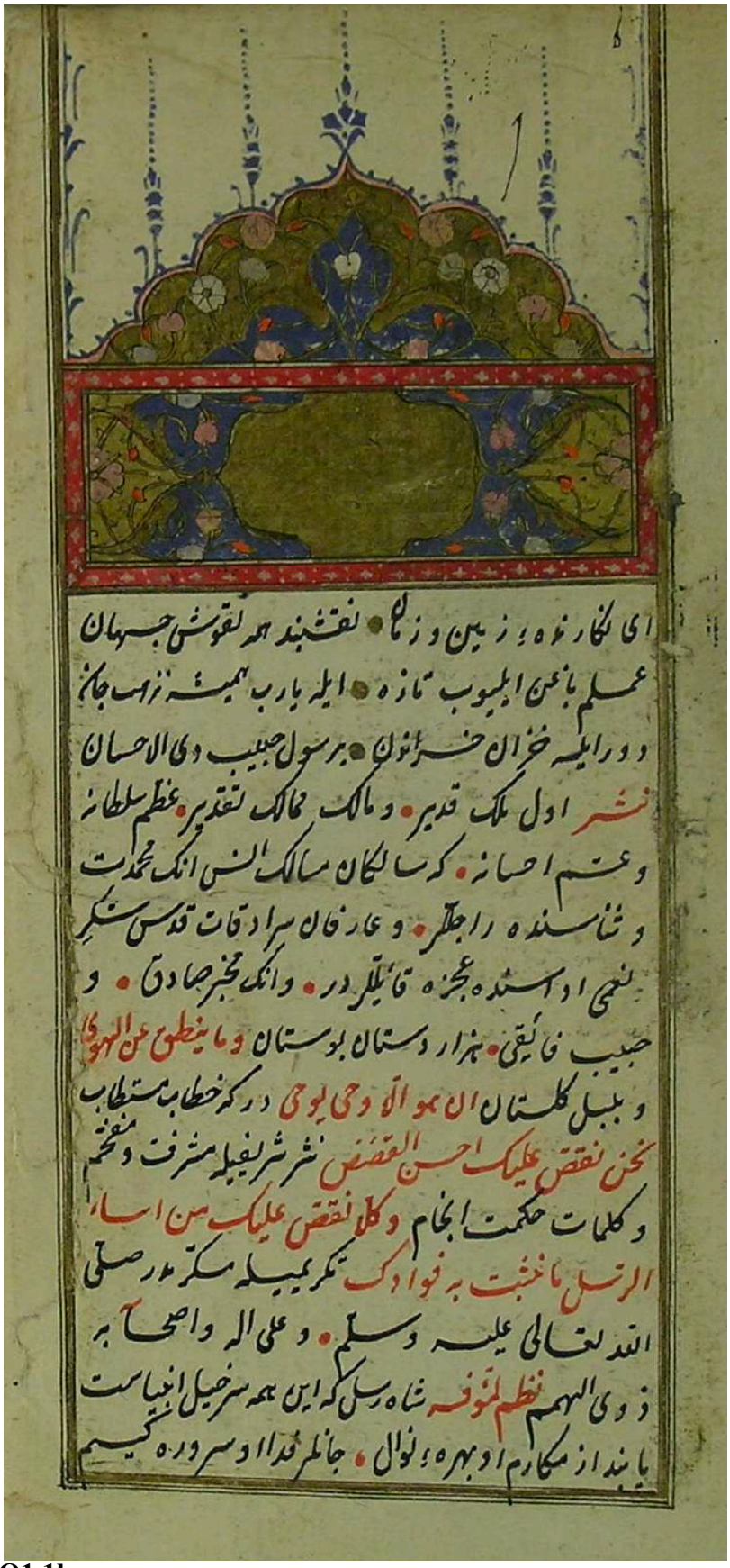
احوال اجداد آل عثمان ابد الله دولتهم الی انقراض الزمان

منت اول خدایه که آدم وحوا ۵ دد وکلی اشیایی اول یخلق الله
نوری ما صدقی ۵ اوزره خلعت خلقت تشریف یدن آدم وحوا
بهجت فزای ۵ کنت نبیاً وادم بین الماء والطین ۵ کونبک
طلوع وانجلا سیله حبیب الله اولان خاتم الانبیا محمد مصطفی
علیه وعلیهم صلوات الله علی قیامه بویدا ایدوب اول مهر
سپهر رسالتک خلفاء راشد واصحاب کزین ۵ اصحابی کالنجوم
بایهم اقتدیتم اهتدیتم ۵ بشارتیله رهنما وپیشوا قلیوبردی رضوان الله
تعالی علیهم اجمعین وعن التابعین لهم باحسان الی یوم الدین
وبعده چون بو فقیر کثیر التقصیر حسن بن محمد معروف الیه بیانی
اصل نسبی اغوز نسلندن وبیان سلسله سی اولوب
حضرت قطب العارفین سلطان دده عمر روشنی قدس سره العزیز
حضرتلرینک آستانه لرنده بنجه زمان جاروب کشلک ایدوب
حسن اجازت علیه لریله سنه ۸۹۶ تاریخنده حجاج دشقله زیارت
کعبهٔ معظمه یه واروب اتفاق اول مقام پر صفاده حسب حاله کوره

Ek 3: İN 346b

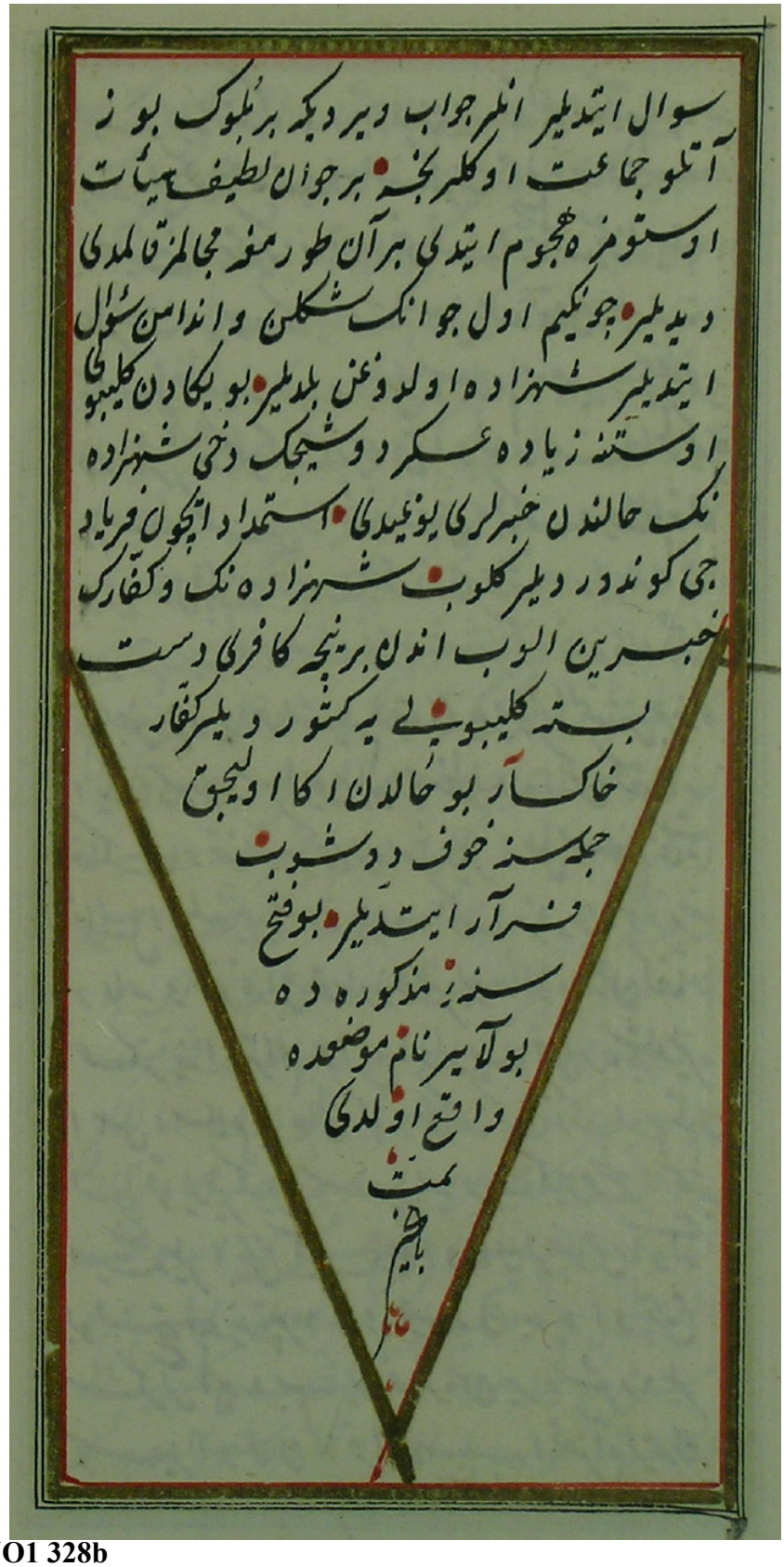

Ek 4: İN 361a

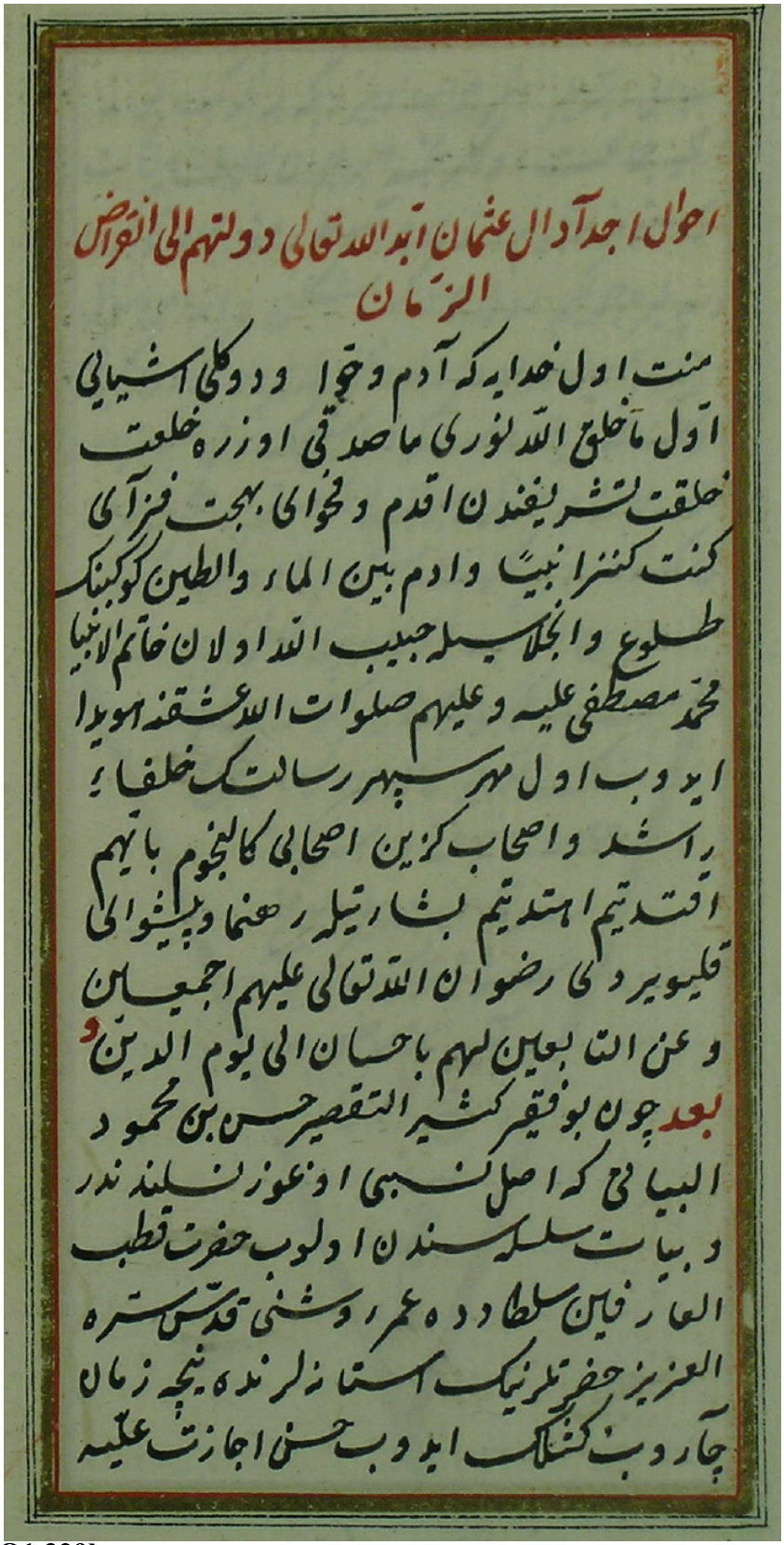

ای نگارنده ٔ زمین و زمان • نقشبند همه نقوش جهان
عملم باغ حسن ایلیوب تازه • ایله یارب همیشه نزهت جانه
دور ایله خزان خزانون • برسول حبیب ذی الاحسان
نشر اول ملک قدیر • و مالک ممالک تقدیر • عظم سلطانه
و عم احسانه • که سالکان مسالک انس انک محمدت
و ثناسنده راجلر • و عارفان سرادقات قدس سنگ
نعتی ادا سنده عجزه قائللر در • و انک مخبر صادق • و
حبیب فائقی • هزار دستان بوستان و ما ینطق عن الهوی
و بلبل گلستان ان هو الا وحی یوحی در که خطاب مستطاب
نحن نقص علیک احسن القصص نشر شریفیله مشرف و مفخم
و کلمات حکمت ایجام و کلا نقص علیک من انباء
الرسل ما نثبت به فوادک تکریمیله مکرم و مدر صلی
الله تعالی علیه وسلم • و علی اله واصحابه
ذوی الهمم نظم لمؤلفه شاه رسل که این همه سر خیل انبیاست
یابند از مکارم او بهره ٔ نوال • جانلر فدا او سر وره کیم

Ek 5: NO1 1b

Ek 6: NO1 328b

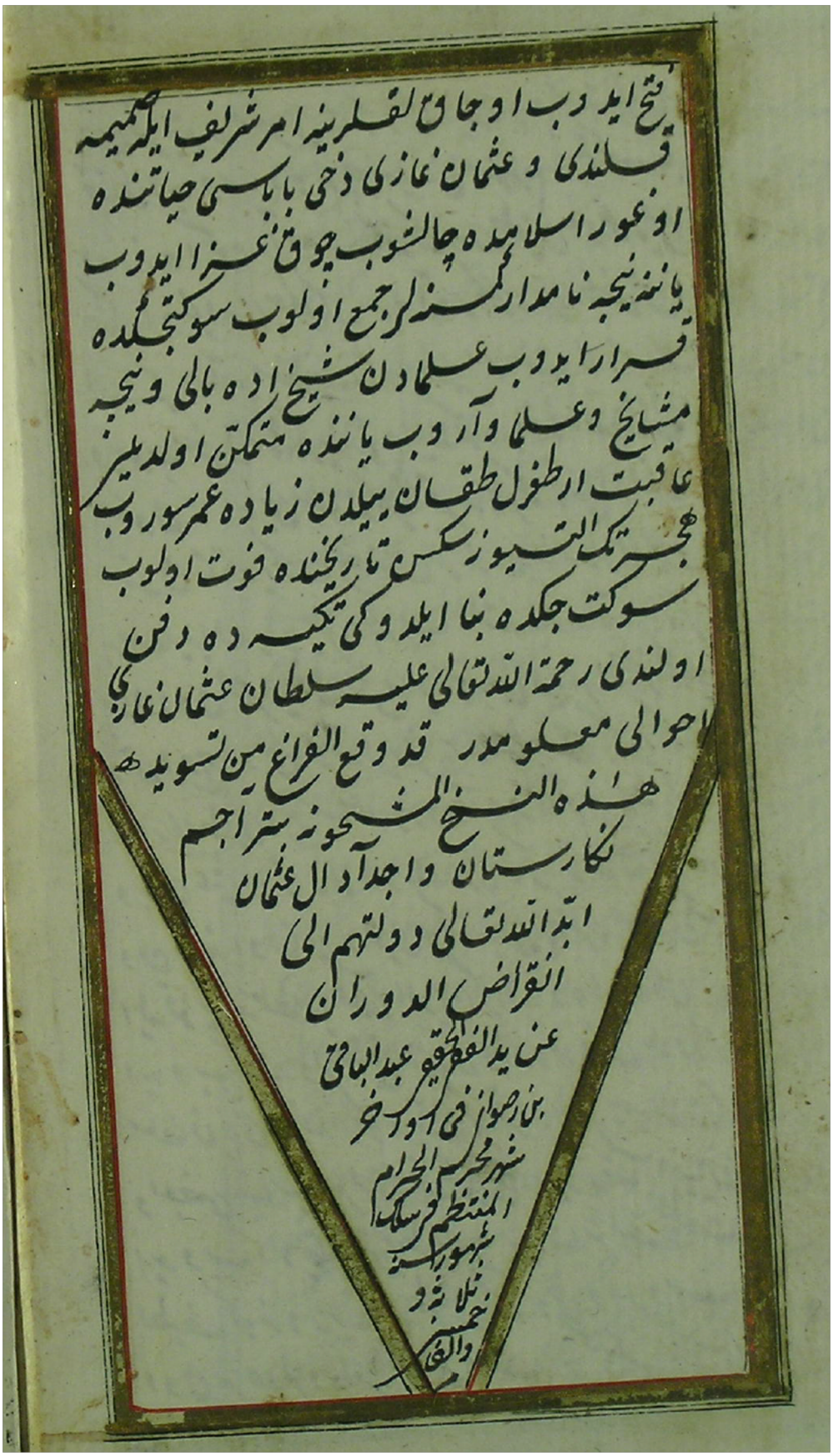

احوال اجداد آل عثمان ابد الله تعالی دولتهم الی انقراض الزمان

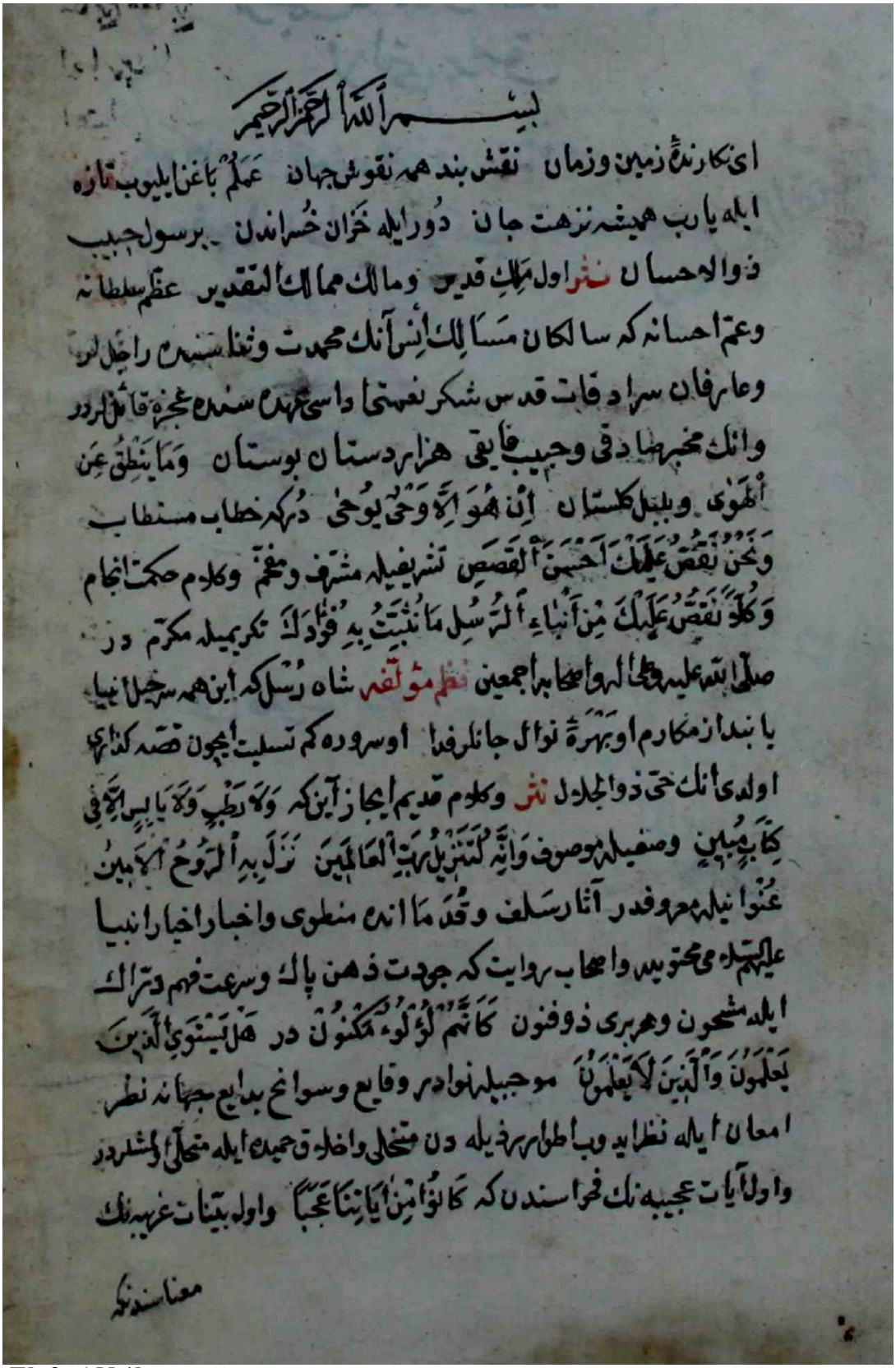
منت اول خدایه که آدم و حوا و دوکلی اشیایی اول ما خلق الله نوری ما صدقی اوزره خلقت خلقت تشریفندن اقدم و نحوای بهجت فزای کنت کنزا نبیًا و ادم بین الماء والطین کوکبنک طلوع و انجلاسیله حبیب الله اولان خاتم الانبیا محمد مصطفی علیه و علیهم صلوات الله عشقنه امیدا ایدوب اول مهر سپهر رسالتک خلفاء راشد و اصحاب کزین اصحابی کالنجوم بایهم اقتدیتم اهتدیتم بشارتیله رهنما و پیشوای قلیوبردی رضوان الله تعالی علیهم اجمعین و عن التابعین لهم باحسان الی یوم الدین و

بعد چون بو فقیر کثیر التقصیر حسن بن محمود البیاتی که اصل نسبی اوغوز نلیندن و بیات سلسله سندن اولوب حضرت قطب العارفین سلطان ده عمر روشنی قدس سره العزیز حضرتلرینک استانه لرنده بنجه زمان چاروب کشلک ایدوب حسن اجازت علیه

Ek 7: NO1 329b

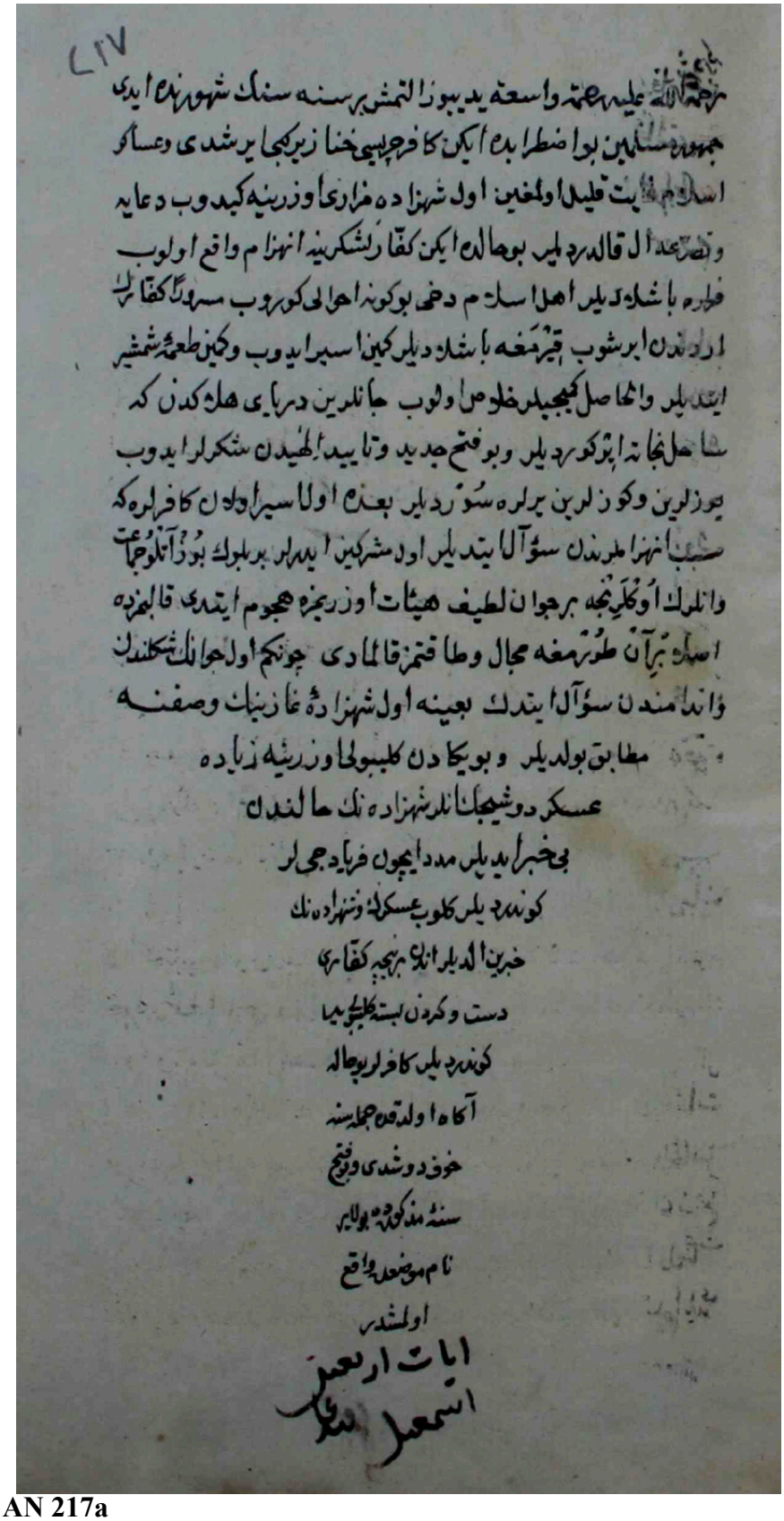
Ek 8: NO1 345b

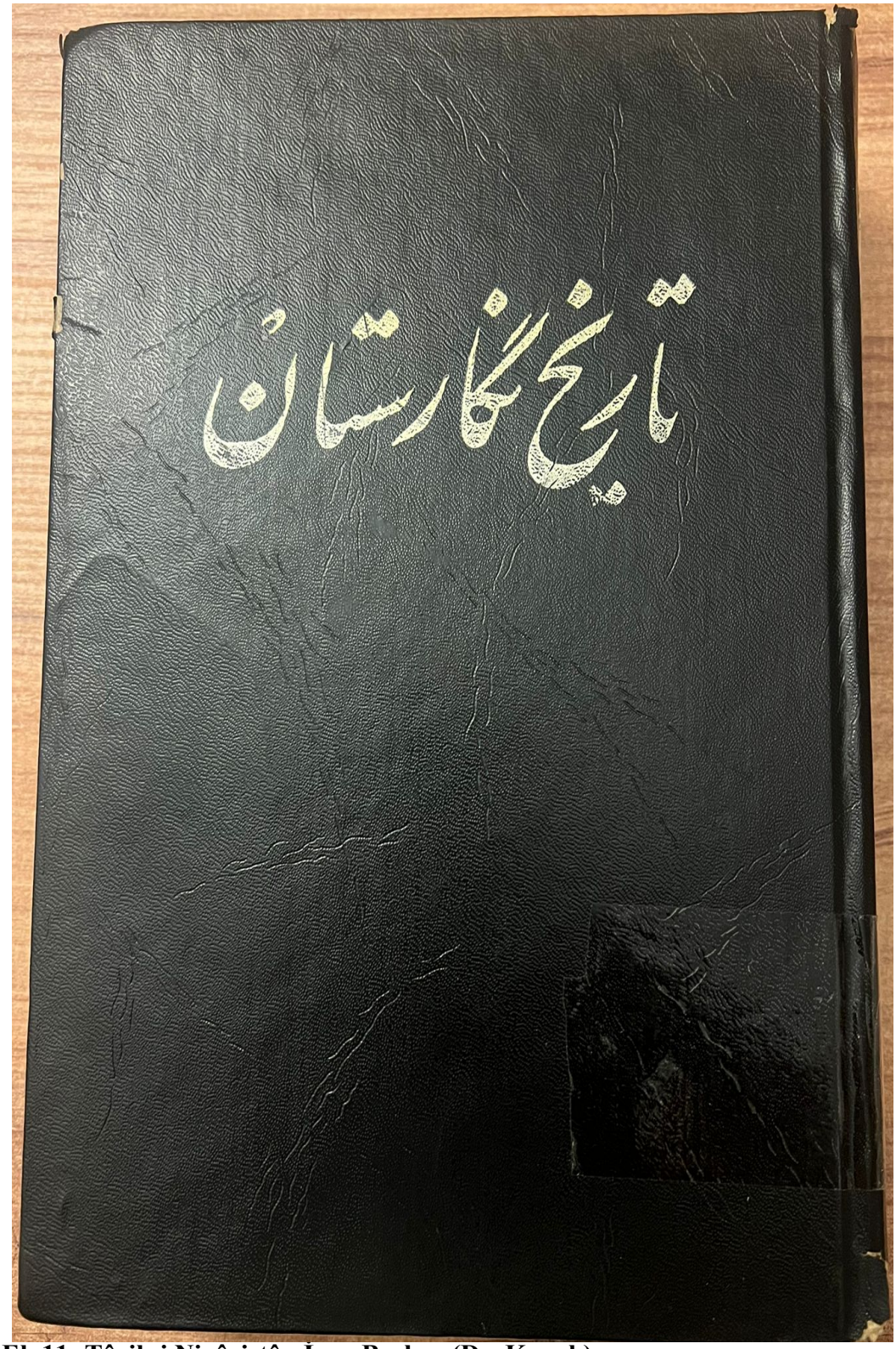
بسم الله الرحمن الرحيم

ای نگارندهٔ زمین وزمان نقش بند همه نقوش جهان عَلَمُ باغبان بلبوب تازه
ایله یارب همیشه نزهت جان دور ایله خزان خسراندن برسول حبیب
ذوالاحسان نثر اول مالک قدیر ومالک ممالک التقدیر عظم سلطانه
وعم احسانه که سالکان مسالک انس آنک محمدت وثنا سندن راحل لر
وعارفان سرادقات قدس شکر نعمتنی واسی عهدندن عجزه قائل اردر
وانک مخبر صادق وحبیب عابق هزار دستان بوستان وما ینطق عن
الهوی وبلبل گلستان ان هو الا وحی یوحی دیکه خطاب مستطاب
ونحن نقص علیک احسن القصص تشریفیله مشرف ومفخم وکلام حکمت انجام
وکلا نقص علیک من انباء الرسل ما نثبت به فؤادک تکریمیله مکرم در
صلی الله علیه وعلی اله واصحابه اجمعین نظم مؤلفه شاه رسل که این همه سرخیل انبیا
یا بند از مکارم او بهرهٔ نوال جانلر فدا اوسروده کم تسلیت ایچون قصه کذای
اولدی انک حتی ذوالجلال نثر وکلام قدیم ایجاز آیتکه ولا رطب ولا یابس الا فی
کتاب مبین وصفیله موصوف وانه لتنزیل رب العالمین نزل به الروح الامین
عنوانیله معروف در آثار سلف وقدما اندن منطوی واخبار اخبار انبیا
علیهم السلام دن محتوی واصحاب روایت که جودت ذهن پاک وسرعت فهم درّاک
ایله مشحون وهر بری ذوفنون کانهم لؤلؤ مکنون در هل یستوی الذین
یعلمون والذین لا یعلمون موجبیله نوادر وقایع وسوانح بدایع جهانه نظر
امعان ایله نظایر وبواطن سرایر ذیله دن متخلی واخلاق حمیده ایله متحلی اولشلردر
واول آیات عجیبه نک فحواسندن که کانوا عن آیاتنا عجبا واولبیّنات غریبه نک

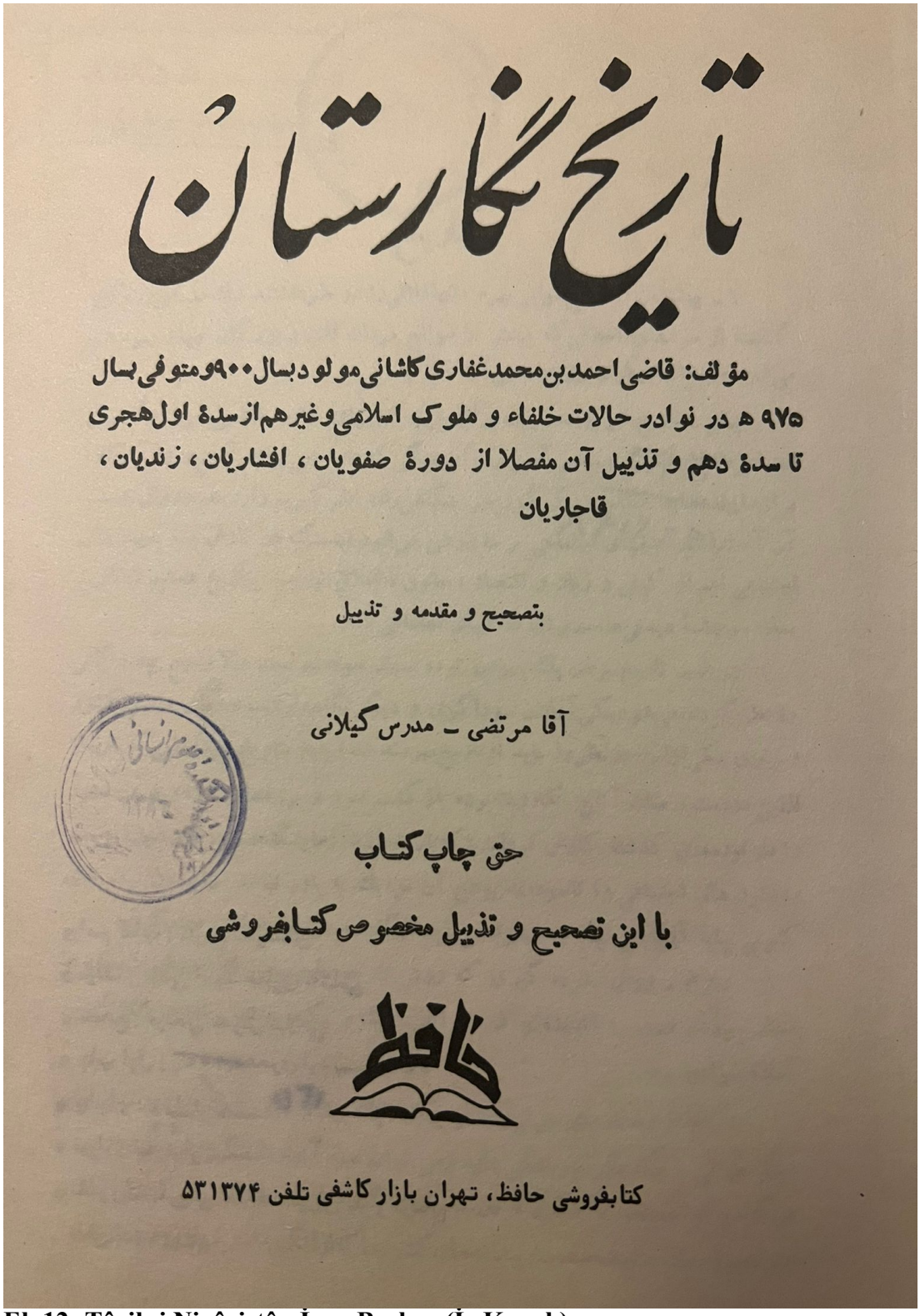
معناسندن که

Ek 10: AN 217a

Ek 11: Târih-i Nigâristân İran Baskısı (Dış Kapak)

تاریخ نگارستان

مؤلف: قاضی احمد بن محمد غفاری کاشانی مولود بسال ۹۰۰ و متوفی بسال ۹۷۵ ه در نوادر حالات خلفاء و ملوک اسلامی و غیرهم از سدهٔ اول هجری تا سدهٔ دهم و تذییل آن مفصلا از دورهٔ صفویان ، افشاریان ، زندیان ، قاجاریان

بتصحیح و مقدمه و تذییل

آقا مرتضی ـ مدرس گیلانی

حق چاپ کتاب

با این تصحیح و تذییل مخصوص کتابفروشی

حافظ

کتابفروشی حافظ، تهران بازار کاشفی تلفن ۵۳۱۳۷۴

Ek 12: Târih-i Nigâristân İran Baskısı (İç Kapak)